



In quibus et huiusmodi in hunc modum placet
hunc hunc hunc hunc hunc hunc hunc hunc hunc hunc

Inven. 292, 293.

Bibl. Jag.

Oxii
9

Invenio 298

Bibl. Jag.

**Sermones quadragesimales fratris
Michaelis de Mediolano de decem
preceptis**

Ham. 4504



et
in
con
nen
cre
di
cu
fib
qu
ple
fin
no
les
S
ere
ven
S
D
ob
in
nen
fru
tin
du
don
mi
rib
mu
do
ful
di
de
di
qu
h
C

Sermo primus

2

E Fratri Michaelis de Mediolano ordi-
nis minorum de obseruantia: viri apostolici ac
veritatis euangelice seruentissimi predicatoris.
Sermones quadragesimales de decem pre-
ceptis incipiunt. Prologus.

Sapientissimi Solonis
phi sententia est (desidera-
tissimi in Christo fratres)
phiaz a fine solummodo
consecrari, quod phus
Aristoteles. 2. physicoz
videlz ligde pspiciens
vanu assuecrauit vnū-
quodqz qd suū non at-
tingit finez. Quo circa

etiam. 5. metha. finem optimū esse vnaqz
in re: ga rei esse confert. Ideo super. 2. metha.
cōmento. 8. Cōmentator ait. Qui destruit fi-
nem destruit omne bonū. Tū humane ergo
creature finis vltimus supna sit felicitas: vt
diuus ille doctor Aug. ait. 22. de ciuitate dei
c. 30. finis noster est puenire ad illud regnū
cuius nullus est finis. Ad qd pfecto nullus
sibi suadeat posse puenire: nisi pmo mediū
quo illuc puenit sumo cū studio voluerit am-
plecti. Hoc aut mediū quo noster hic acgrit
finis sua ineffabili clemētia dñs ac redēptor
noster dignatus est pparare: pccitanti ado-
lescēculo: quō finē suū adipisci valeret. dicēs.
Si vis finē tuū habere: hoc est vitā ingredi
eternā: serua mandata. 19. Matth. Sup gb
verbis diuus ille Hieronymus clare cōpēs.
Solum hoc esse mediū quo illuc itur: asserit
Vita eterna non nisi per diuinorū pceptorū
obseruatōez acgrit. Idcirco (suauissimi frēs
in dño) cū sumopere afficiar: quatenus ad fi-
nem nostrum pueniamus: ne a supno patre
frustra simus procreati: finē v3 nostrū nō at-
tingendo: pñti compēdio de hoc mediū. s. de
diuinis pceptis quātū dñs a quo est omne
donū optimū donare dignabit verba facie-
mus. Verū cū in alio tractatu quē de mo-
ribus et peccatis nup edidimus omiserimus
multa: vt lucidius oia habeat. hic aliq miscē-
do describem? et que ibi fuerunt enumerata
subticenda in pñtiar arbitror: cuitans fasti-
diosam plixitatē. Igit de pceptis dei aliq
deliberare volentes: hoc ordine pcedendum
durimus optimū. Circa enim sacratissimaz
quadragesimā in gnali de ipsis dñi mādaz

pertractabimus. In ipsis vero sacrosanctis
diebus quadragesimalibus in particulari:
quātū in nobis erit de eisdem nōnulla eno-
dabimus: vt ea facilius et strenue obseruādo
gaudia pcipere increamur eterna. Amen.

E dñica in septuagesima in qua tractat de
obedientia diuinorū pceptorū per auctori-
tes legi nature scripture et gñe. Sermo pñs.

Accurrite vt
cōprehendatis. pñe cor. 9. c.
Omnipotens deus frēs ca-
rissimi mor hōi creato dedit
pceptū. s. ne comederet de

ligno vetito. Sen. 2. quod si perfecisset sine
labore ad consumatam glām vna cu3 adiu-
torio nature puenisset. Vex qz per trasgres-
sionē nā deordinata est et deprauata necesse
fuit altissimo ei succurrere p ordinationē le-
gis noue. Idcirco Ambrosius dic q lex da-
ta est in adiutoriu nature: vnde fuit sententia
oīz modernorū doctorū: ac theologorū in pñ-
cipijs suoz voluminū: q v3 necesse fuit ad sa-
lutem viatoris aliqua doctrina supnaturalr
et diuinitus reuelata: que non solū finē nostr
cōsideret: vex etiam viam pueniendi doceret.
Iuxta qd Aug. 8. de ci. dei. 4. l. c. ingt. Quid
agit aut quo vel qua vt ad beatitudinē pue-
niat hūana se porrigit ifirmitas: si diuina nō
ducit auctas: quasi dicat nescit quo tendat.
Ipsa enī est que dat nobis pcepta que ser-
uare debemus: vt. s. oēs obediant in his. In
reliquis aut licitis et honestis vicem dei ten-
entibus: v3 prelatis et ipsis dñis et pncipib
tpalibus obediant ppter dcū: de qbus pre-
ceptis vt premissum est pncipalr in generali
tractare volentes: tres cōsideratōes facim?

E pñma dicitur obtemperatio.

E scda vero variatio.

E tertia autem dignificatio.

E Circa primā cōsiderantionē in pñtiar in-
sistentes aduertendū: q plura sunt que nos
inducūt ad obtemperādū mandatis supiorū
et maxime dei: quasi dicant oibus nobis: cu3
p Paulo apostolo in epla hodierna verba p
posita v3. Sic currite. v3 obtemperando mā-
datis dei: vt comprehendatis. s. supnā glām
Tria autem sunt que nos ad huiusmōi ob-
temperacionem inducunt.

2

2. pñs et finis noster est vlt. 1. s. h. vlt. 1. et opt. 1.
2. pñs et finis est opt. 1. et
Cōmentator s. pñs et finis est opt. 1. et

Singulares auctoritates.

Divine proprietates.

Varie exemplaritates.

In pñti igit sermone de pma inductione tm cā breuitatis describentibus. sciendum q triplex doctrina autentica inducit nos ad pñctā obediētiā. qz pñma hē ex lege nāc.

Scda ex lege scpture. Tertia ex lege grē.

Pars pma huius sermonis: in qua pbat̃ur per doctrinā legis naturalis q obligamur parere mandatis supior: z pñpue dei.

Primo igitur in isto sermone dico q incitatur ad obediendum doctrine legis naturalis tripliciter. scilicet. Ratione Auctoritate. z Exemplo. **C** Primo pbat̃ur triplici rōne. Rōne supioritatis. Rōne maioritatis. Rōne necessitatis. **C** Primo probat̃ rōne supioritatis. Sicut enim actiones rex nālium procedunt ex potentis nālibus: ita etiā humane opationes pcedunt ex humana voluntate. **O**portuit aut̃ in rebus naturalibus vt supiora mouerent inferiora ad suas actiōes p excellentiā nālis virtutis eis collate diuinitus. **I**dcirco oportet q etiā in rebus humanis q superiores moueāt inferiores per suā voluntatē ex vi auctis diuinitus ordinate. **N**on mouere aut̃ per rōnez z volūtatē est precipere. **I**deo sicut ex ipso ordine nāli diuinitus instituto inferiora in reb⁹ naturalibus necesse hñt subdi motioni supiorū ita etiā in rebus humanis ex ordine virtutis nālis tenent inferiores suis superioribus obedire. Sed nullas est supior ipsi deo. **I**git̃ ei sup oēs est obediendū. hec Tho. scda scda q. 104. ar. 1. **C** Scdo pbat̃ rōne maioritatis sic oēs virtutes morales indite sūt a lege naturalit: qz fm pñm. 5. ethico. **L**ex nature dat precepta de oibus actibus virtutū. **S**z quēadmodū inter virtutes theologicas pñpua est charitas iuxta illud. j. cor. 13. **A**d alior horū est obedientie singularitas: qd euidenter pz: quia sicut petm consistit i hoc q homo pñp̃o deo mutabilibus rebus inheret: ita merituz virtuosū actus consistit cōuerso in hoc q hō contēptis bonis creatis deo inheret. **Q**uia g finis potior est his que sunt ad finē. fm pñm 2. phys. 2. de aia. si bona creata ppter hoc vel contēnant cōuersat vt deo inheret: maior est laus virtutis ex hoc q hō deo inheret qz ex hoc q bona terrena cōspēnit. **E**t iō ille

virtutes qd fm se hō deo inheret. scilicet theologicę sunt potiores virtutibus moralibus qd aliquid terrenū contēnt vt deo inheret. **I**nter quas virtutes theologicas pñpua est charitas. **I**nter virtutes morales tāto aliqua ē potior quāto magis aliquid pñent vt deo inheret. **S**unt aut̃ tria gnā bonorū humanorū que hō pōt pñere ppter deum: quorū infimum sunt exteriora bona. **M**ediū aut̃ bona corporis sunt. **S**upremū vero bona sūt aie inter que pñpū quodāmodo est volūtas. scilicet in quātm per voluntatē hō oibus alijs bonis vtit̃. **E**t ideo per se loquendo laudabilior est obedientie virtus: que ppter deū pñent propriā voluntatē: qz alic virtutes morales que propter deū aliqua bona pñunt. vnde Grego. lib. vltio moral. dicit. q obedientia victimis iure pponit̃: qz per victimas aliena caro: per obedientiā vero voluntas propria mactat̃. **V**nde alia etiam quēcūqz virtutum opa ex hoc meritoria sunt apud deū: qz sunt vt obediāt voluntati diuine. **N**ā si qz etiā martiriū sustineret: vel etiā oia sua paupib⁹ erogaret: nisi hoc ordinaret ad impletionem diuine voluntatis: qd directe ad obediētiā pñet meritoria esse non pñt. **I**git̃ ex his concludit̃: q diuinis mandatis maxime est obē perandū. hec Tho. vt sup ar. 3. **C** Tercio hoc idem pbat̃ rōne necessitatis. **I**ustitie gnālis que regit vt voluntas humana debito obsequio obediāt diuino impio: qd sic pz. **N**ā ille qui obedit mouetur per imperium eius cui obedit: sicut res nāles mouēt p suos motores. **S**ed quēadmodū deus est pñmus motor oīuz que nāst mouēt: iuxta illud Boc. de consol. lib. 3. **S**tabilisqz manens dat cuncta moueri. **V**ñ z pñs. 3. phys. pbat̃ ipsum esse via motus: qz est deuenire ad aliqd immobile qd sit cā aliorū motū. **I**ta etiā ē pñmus motor ipse deus oīuz humanarū voluntatū. **E**t ideo sicut nāli necessitate oia nālia subdunt diuine motōi: ita etiā quadā necitate iustitie oēs voluntates humane tenent̃ obedire diuino imperio. hec Tho. vbi sup ar. 4. **E**t sic patet propositū per ratiōes. **C** Scdo in illa parte q incitatur ad obediētiā mādatorū in lege nāli pbat̃ aucte triplici. pbat̃ aucte. **P**rimo phor. Scdo poetar. Tercio legum humanarum.

C Scda ps in qua incitatur ad obediētiā triplici auctoritate in lege naturali.

« Et diuini »

✓ fm fm ✓

Primo probatur aucte phoz mora
liu hic discurrendo. Vidimus scribit
ad Alexandrum sic nullum virtutis
initium est id nancisci qd mutari non possit.
Sed nec glia dicenda est qua sibi qsqz non
dederit: ergo non in angustijs et egestate sed
in opulencia tempore vixisse laudandum est.
Alioqn cecitas et paupertas sole virtutu gliaz
fortiunt: illa qz non videt vt capiat: ista qz non
habet vt capiat. Mos aut qui nullus in edie lege
pstringimur ad bn viuendu libero incitatur
arbitrio: vt voluntaria pntentia remunerato
consequat. dedit eni nobis multas na blan-
ditias: quas plerūqz virtus obediētie cohibet.
Seneca vero i cpla. 63. dicit. Da ergo opaz
ne vnqz qd inuitus facias: qd qd futurū eē ne-
cessē est repugnanti in valente necessitas non
est ita dico. Qui imperia libens excipit pre-
ter acerbissimā seruitutis effugit. scilicet qd no-
lit: nec qui iussus aliqui facit miser est sed
qui inuitus. Itaqz sic animū componamus
vt qd rex erigit illd velimus. h. ille. Tullius
lib. p. de legibus sic ingit. Iustitia est obtepe-
rare legibus scriptis et institutis pploz. Idēz
quoqz lib. 4. Et qui bn imperat paruerit ali-
quādo necesse ē. Et qui modeste parerē videt
qz aliqui impare dignū esset. Si inuitus pares
seruus es: si volens liber. Salustius insuper
in catilinario dicit. Quid cōuenit in minori
negocio timere legē si eam in maiori negle-
xeris. vñ et Elion phs dicebat. Legibz obedi-
re. Et Arist. redarguens aliqui atheniē. dicē
eos adinuicē argumentatōes et leges: sed
solū argumentationibz eos vti: quapropter. io.
ethico. sic dicit. Legillatores extimāt bonos
opoztere. puocare boni gfa: inobedientibus
legis penas apponere: et punitiōes insanabi-
les totalit extirpare. hec ille. C. Scdo idēz p
batur aucte poetaz. Mā obedientia ē animi
deliberati iuste iussionis effectus: et p studio
iussi ppe voluntatis abnegatio et voluntaria
recusatio. Inobedientia vero est duritia mē-
tis obstinate cui debeas imperanti nolle ob-
temperare. vnde Augustus et Traianus in
Virgilij vita. Sz legū est seruāda fides sup
premia voluntas. Qd mandat fieriqz iubet
parere necē ē. hec ille. Terentius i adelphis
ait. Mā qd tu hic agis: vbi si qd bn pcpas
nemo obtemperat. Qd vis cogit voluntas
imperat. Nulla est tam facilis res qn diffici-
lis sit si inuitus facias. et Porcius li. cpla. 2.

dicat. Vel qz turpe putant parere minoribz
et que. Inberbes didicere senes pdenda fa-
teri. Et Ovidius in li. 6. fastoz ait. Sic agit
census: et sic exēpla parant. Cū iudex alios
que monet ipse facit. h. ille. C. Tertio hoc idē
probat aucte leguz humanaz. Mā scribit. ff.
de reg. iur. l. contumacia. Contumacia eorum
qui ius dicenti non obtemperat litis dāno co-
arcent. et l. de offi. prefeci preto. l. j. d. Si qd
ex quacūqz pte ausus fuerit iussiones nras
execrari et non festinanti cum dei timore eas
seruare: non solū dignitatis et substantie peri-
culū sustinebit. Sed etiā ultimo supplicio
subiacebit. et l. de legibz et i. i. l. non dubiū
Mō dubiū in legē cōmittere qui verba legi
amplius ptra legis nritur voluntatē: nec pe-
nas insertas legibz curabit qui se ptra iuris
sniaz scēna prerogatiua verborz fraudulēter
exultat. Et l. d. statuis et imaginibz. l. j. Nec
eos enī a periculo pudoris volumus imunes
haberi: qui adulandi studio: aut metu incōti-
nentis ignauie transire que sunt interdicta
retauerūt. et ff. de his qui notā. inf. l. liberos
S. vlti. Qui obtemperauit venia dignus est.
et ff. de re mili. l. ij. S. in bello. In bello q rem
prohibita a duce fecerit: aut mandata non ob-
seruauerit: capite puniat etiā si res bn gesse-
rit. Et ff. de iurisd. om. iudi. l. si per erroz. d. ff.
Qui inopia libens excipit prem acerbissimā
seruitutis effugit. hec ille. Si igit tā districta
aiaduersione puniunt qui mortalitatē pnci-
pum mandata non seruant: quātā credendū
est vltionē excipient qui oipotentī deo semp
rebelles esse voluerunt: et pz quali incitatur
ad obedientiam mandatorum.

C. Tertio incitatur ad obedientiam in lege
naturalī triplici exemplo.

C. Tertio p auctes legis nalis hoc idē pbat
exēplo triplici. Ethico. Politico. Econo-
mico. C. Primo pbat exemplo ethico siue
moralī. Nam scribit Valerius lib. 2. c. 4. q.
lex erat rome coercens conuiuioz sumptus.
Quidā aut tribunus plebis noie Duomius
ascendit sedē tribunale spectante pplo: q vo-
lens abrogare predictā legē dixit. Frena in-
iecta sūt nobis nec modo p patiēda. Alligati
et stricti estis malo vinculo seruitutis. et c. n.
lata est que nos esse frugi. i. per eos. f. vt non
expendaris. Abrogemus ergo hanc horridā
legem: etenim qd opus est libertate: si volen-
tibus luxu perire non licet. Sed Aldraus

Antonius et Lucius Raccus censores priuauerunt Duronium senatu. Et idem lib. 6. c. 3. dicit qd Marcus Curius consul imminente necessitate coactus est subito facere electionem militum: unde cum regitri non cōperent: statim recurrit ad sermū publicū ubi notauerat nomina regitrorū: p̄mū nomē regitrorū citatū est. Quare cū ille non cōparēt fecit ipsum et bona eius vendi. d. non esse opus eo cui rei publice: qui parere nesciret. ex quo p̄ qd grauius inobedientia punita est. C. Scdo. pbat exemplo politico. Nā sicut qd cōtumax pōt esse inobediens iudicio humano tripl̄ ita ēt diuino. Primo non ad iudiciū veniendo: siue qz venire cōtēnit: siue quia maliciose se occultauit ne audiat citationē. ff. de re. iu. l. cōtumacia. siue qz ipedit ne citatio possit ad eū puenire. hec tria hñtur cē vt ligatō prestā. c. qm̄ frequenter. In p̄ puncto inobediēs est deo: q statim post p̄ctm̄ non venit ad iudiciū. Offensionis: ad qd a deo vocat. Jo. x. Lazare venit foras. Sed dicit cū p̄pharaone Ero. 5. c. Quis est dñs vt audia vocem eius? In scdo p̄cto latet q retrahit se ne audiat predicationē vel p̄torū suoz reprehensionē in qua vocat ad salutē aīe sue: sicut p̄mi parētes: q post peccatū absconderūt se a deo: volētes eos reprehendere. Gen. 3. In tertio puncto est ille qui minis vel iniurijs ipedit ne veritas ei dicat: vt fecit p̄pharaon Moysi. Ero. 10. Recede a me: caue ne videas vltra faciem meā: quocūqz die appueris mihi morieris. C. Scdo est humilis qui citatus venit ad iudiciū: sed non vult stare iuri. x. q. 3. c. certum. Sic multi audiūt cōminatōes et pmissiōes dei: sed nolunt audire vel obedire legi opere implendo qd verbo didicerūt. C. Tertio ē cōtumax ille qui iussus nō vult emēdare etiā si offensa sit manifesta. cē de verbo. sig. ex pre el p̄ān sine. et talis est in periculo darban et Abyron: qd terra absorbit. diallō Numeri 16. Nō veniemus tē. Et ex hoc Saul expulsus est de regno. i. Reg. 15. cui dicit Samuel Quare non obedisti tē. C. Tertio idē pbat exēplo iconomico. Nā oīs qui deo ē inobediens iuste dānat: ex quo ille qui non obedit mandato p̄ncipis l̄ factum inobedientie sit gloriofus et vtile debet mori: vt p legē supra allegatā. ff. de reg. iu. l. disertorem. S. in bello. Nam Valerius lib. 2. c. 2. dicit qd posthumus

dictator habuit filiū noīe Aulū posthumū litteris et armis doctissimū fortē et p̄cie amā tissimū. Cū reges expulsi verarēt Romam acerrimis bellis: iste Aulus p̄cōtra mādātū p̄ris sua spōte egressus a custodia castrorū hostes deuicit magnū repositas honorem et victoriā. Lūc pater hoc audisset p̄pter iobedientia cū decapitari iussit. vñ et ibidē Valerius dicit qd Aulius torquat⁹ habuit filiū militari disciplina eruditū. Qui cū i bello qd Romani hēbant p̄tra latinos torquat⁹ esset princeps et consul. qdā Seminius dux tusculanorū puocauit filiū torquati ad dimicandū de quo filius torquati glorioz triūphū repositauit: quē pater occidi iussit: nō qz p̄tra prius sed p̄ter p̄ris impū dimicauit. Et sic patet prima pars huius sermonis.

Secūdo in isto sermōe antedēdū ē qz citamur ad p̄dictā obediētā p̄ auctoritates in lege scripture tripliciter. Auctē mosaica. Auctē hystorica. Auctē p̄phica. C. Pars scda in qua incitatur ad obediētiā p̄ceptoz dei p doctrinā legis scripture. C. Primo auctē mosaica ad obediēdū mādatis sic discurrendo incitatur. Quia non pepasli filio tuo p̄pter sermōem meū: bñdicā tibi et multiplicabo semē tuū. Gen. 22. In semine tuo benedicent oēs gentes: qz obedisti voci mee ibidem. Ad tui oris imperiū cūct⁹ p̄plus obediēt. Gen. 41. Quia que locutus ē dñs faciem⁹ et erimus obediētes. Ero. 24. Qui nō obediēt voci mee si videbūt terrā pro qua iuravi p̄ribus cor. En ppono in cōspectu vestro hodie bñdictionē et maledictionē: bñdictionē si obediēritis mādātū dñi dei vestri. Maledictionē si nō audieritis mādātū dñi dei vestri. Si custodieritis mādātū q ego precipio vobis dispdet dñs oēs gentes istas ante faciē vestrā: et possidebitis eas que maiores et fortiores vobis sūt. Deut. 1. Que p̄cipio tibi hoc tñ facias nec addas qcqz nec minuas. Deuterono. 12. Qui supbiert nolēs obedire sacerdoti ipso morte moriet. Deut. 17. Si genuerit bō filiū p̄tumacē q nō audiat p̄ris vel m̄ris ipiū et correct⁹ obedire cōtēperit lapidib⁹ cū obuerit p̄plus. Deut. 21. Si audieris vocem dñi dei tui vt custodias mādātū eius faciet te excelliorē cūctis gentibus. Deut. 28. C. Scdo idem pbat auctē hystorica. Nam Josue. 1. c. scribit qz obediēte

in dicitur
lib. 1. c. 1. vñ
lib. 1. c. 1. qz
pata

dñs voci hoīs et pugnāte p illis reuersus ē
Josue cū oī isrl' castra galgale. Si igit dñs
obediuit voci hoīs: quare ei nō debem' obe-
dire. Item legit' Numc. 31. q' cū filij isrl' de
mādato dñi pugnauerūt de multis victoriā
habuerūt et hoc ppter obediētiā: q' vt hī. 3.
Reg. pluribus capitulis pmisserat domin'
Salomoni q' si precepta ei' seruaret: ponēt
in sempiternū tronū ei' in isrl'. Et idē. 1. Reg.
15. dicit dñs ad Samuele de inobedientib'.
Non enī dereligit. s. non obediendo te s; me
q. d. Tibi obedire debuerunt ppter me. qpp
ibi infra. 1. Reg. 15. eludif. Nunqd vult dñs
holocausta et non potius vt obediat voci sue
melior est obediētia q' victimē.

¶ Tercio hoc idē pbat aucte pphica sic vi-
scurrendo. Vir van' in supbia erigit et tāq'
pullum onagri se liber natum putat nolens
obedire. q. d. non est sic. Job. 11. Omnia que
eūq' precepisti pater mi faciam. Tob. 5. Ma-
ratum cor meū deus: paratū cor meū. ps. 17.
Paratus sum et non sum turbatus. ps. 125.
Qui timet pceptū i pace versabit. Prover.
13. Qui custodit mandatū custodit atq' suaz
Prover. 19. Vir obediens loquit' victoriā
Prover. 21. Multo melius est obediētia
q' stultor' victimē. Ecclesia. 4. Decunie obe-
diant oīa et nō deo. idem. 10. Qui obedit p'ri
refrigerabit matrē. Ecclesi. 3. Salutare sacri-
ficiū est attendere mandatis et discedere ab
oī iniquitate. Ecclesi. 35. Post cogitationes
nostras ibimus: vnusq'q' prauitatez cordis
sui mali faciemus. Hiere. 18. Obediētes fui
mus iuxta oīa que precepit nobis Jonadab
pater noster. Hiere. 35. Nunqd non accepi-
stis disciplinā vt obediat' verbis meis dic
dñs ibidem. Simeon si vester scio q' vir cō-
filiū est ipsuz audite semp et ipse est vobis p'
1. Machab. 2. Siluit terra omnibus diebus
Symonis. 1. Machab. 14. Non obedio pre-
cepto regis: sed precepto legis. 2. Machab. 7
Et sic patet scda pars.

Tercio dico q' incitatur ad obedi-
entiam doctrina legis gratuite tri-
plici auctoritate. s. Euangelica. Ap-
ostolica. Canonica.

¶ Pars tertia in qua incitatur ad obedi-
entiam doctrina legis gratie.

¶ Primo pbat auctoritate euangelica scd.
¶ Per aliam viam quā fecerūt ipsi Magi re-
uerfi sunt in regionē suā. Matth. 2. Et edēs

man' in discipulos suos dixit. Ecce mater
mea et fratres mei et. Matth. 12. Si vis ad
vitam ingredi: serua mandata. Matth. 19.
Quid vocaris me domine domine et nō sa-
citis que dico vobis dicit dominus. Luc. 6.
Si quis vult post me et. Matth. 16. Adcus-
cibus est vt. s. et. Ioan. 4. ¶ Secdo hoc idē
probat auctoritate apostolica omnis aia po-
testatibus sublimioribus subdita sit. Ro. 13.
Filij obedite parentibus vestris. Eph. 6. Et
quod cum filius dei ex his que passus ē di-
dicit obediētiā. Hebre. 5. Obedite prepo-
sitis vestris et subiaceat eis. ipsi enim perui-
gilant quasi rationez pro animabus vestris
reddituri. Hebre. 13. Domine quid me vis
facere dixit Paulus. 10. Act. 9. Animas ve-
stras castigantes in obediētia charitatis. 1.
Petri. 2. Subiecti estote omī humane crea-
ture ppter deum. Et infra subdit. Estote in
omni timore dñs et. In hoc scimus qm co-
gnouimus deum si mandata eius obserua-
mus. 1. Jo. 2. Subditi estote deo: et si tūe
bolo et fugiet a vobis. Appropinquate deo et
ipse appropinquabit vobis. Jacobi. 4.

¶ Tercio hoc idē pbat auctoritate cano-
nica. Ma cū de tempo. ordi. c. ad aures. scribi-
tur. Honestius et tutius est subditis debita
prepositis obediētiā. Impendendo in infe-
riori mysterio deseruire: q' cum prepositorū
scandalo gradum appetere dignitatz: quia
non in sumitate graduum sed virtute obedi-
entie et amplissime charitatis acquiritur re-
gnū dei. Et. 8. q. 1. c. sciendum. Grego. in
moral. Si enī quasi peccatū ariolandi est
repugnare: et quasi scelus idolatrie nolle ac-
quiescere: sola est obediētia que fidei obtinet
meritum sine qua quisq' infidelis esse con-
uincitur. hec ibi. Et. 1. q. 3. c. ab sit. Quicūq'
maioribus non obtemperasset aut extra ca-
stra a populo labidabatur: aut gladio ceruice
subiecta ictum excipiebat. Nunc inobedi-
ens spiritali animaduersione truncatur:
aut eicit' de ecclesia rabido demonum ore
diripitur. hec ibi. Et. 1. q. 1. c. quisq'. Augu-
st. in sermone domini in monte. Quisquis
preceptis non obtemperat reus est et debi-
tor pene: paulopost. Preceptis domini nō
obedire peccatum est. Et si consilio vti vo-
lueris minus boni adipisceris nō mali ali-
quid perpetrabis. Et infra. quod precipi-
tur imperatur: et quod imperatur necesse

est fieri: et si non fiat penam habet. Vbi consiliū datur offerentis est a bitriū. vbi preceptum necessitas est seruicij vel cooperatis. hec ibi. et. 23. q. 3. c. Justū est scribit. Justū est ut qui diuina cōtemnūt mandata et inobedientes paternis cristū iussionib⁹ corrigant se ueritib⁹ vindictis: quaten⁹ ceteri talia cōmitere nequeant: et oēs gaudeant fraterna concordia: et cūcti sumāt scueritatis atq; bonitatis exēplū. Nā si qd absit ecclesiasticā sollicitudinē vigorēq; negligunt⁹: perdit desidia disciplinā: et animab⁹ fidelīū profecto nocebit hec ibi. et extra de sen. excō. c. Relatum. b. q. plus deo q̄ hoib⁹ deserēdū est. De hac materia b. 23. q. 5. ca. miles. et. cū homo. q̄q. et 31. di. c. nulli fas. et extra de offi. ordi. in ca. Ad reprīmendā. et de ma. et obe. ca. illud. et. xi. q. 3. in ca. si dñs. Vbi Hiero. in epla ad Ephe. inquit. Si dñs iubet ea que contraria nō sunt vel aduersa sanctis scripturis subiciat demerito suo seru⁹. Sin vero cōtraria p̄cipit magis obediat spūs q̄ corpus dñs. Et ibi. Si bonū est quod precipit impator iubētis exequere voluntatē. Si male responde obedire oportet deo magis q̄ hoibus. hec ille. Qua propter extra de renū. ca. nisi cum pridē. Innocē. tertius. ait. Tunc in te verā humilitatē custodies. cum et p cam locū sublimē fugies. et per obedientiā non dimittes. hec ille. Vnde Augusti. sup psal. ait. Non potuit de⁹ perfectius demonstrare q̄rū sit bonū obedientie nisi cū prohibuit ab ea re que nō erat mala. Sola ibi obedientia tenet palmā. Sola inobedientia inuenit penā. Tu qui verā requiē que post hanc vitā promittit xpianis queris et hec iā inter amarissimas vite huius molestias suauem iocundamq; gustabis: si eius qui cam promisit precepta seruaueris. Et in libro de natura boni. c. 35. idē ait. Non prohibuit hoīem tangere arborē tanq̄ mala esset sed ut ostenderet anime rōnalis naturā non in sua potestate sed deo subiectā esse debere et ordinē sue salutis p obedientiā custodire: et per inobedientiā corrūpere. Ideo cam appellauit scientiā boni et mali: quia cum cam p vetitū tetigisset experiret penam peccati et eo modo dignosceret inter obedientie bonū: et inobedientie malū. Sic igitur currite fratreo per obedientiā ad quā tor auctoritatib⁹ concitamar: ut comprehendatis gloriā eternā. Amen.

¶ Seria secunda post dominicā in septuagesima: in qua declarat q̄ incitatur ad obperandū diuini mādatis ppter dei potētiā

Sermo secundus.

Currite ut comprehendatis. iterū vbi. s. Quando ego fratres carissimi mi suspicare posse animos vestros nō mihi esse benivolos et attentos nō me tederet p vestra vtilitate in presentiarū exordiri ad acquirendā attentionē vestrā. Verū quia puto vos patros esse ad ea intelligenda que ad obediendū mandatis dei habent incitari. Postq̄ in superiori sermone aperte probauim⁹ qualiter per doctrinā legis nature scripture et gratie ad ipsam obedientiā manu ducimur. nūc restat ostendere q̄ ad eandē p̄prietates diuine nō minus cogunt: quarū precipua est ipsius diuine maiestatis potentia. Nam scribit ff. de iuris. om. iudi. l. si. Et. xi. q. 3. ca. qui resistit. Et extra de consti. ca. ut animar. libro. 6.

Obedientia nō se extēdit vltra lūmē potestatis p̄cipietis. S; de⁹ est sup omnes potentissim⁹: habēs potestātē ad omnia. Quapropter est ei summe obediendū: quia potēs est inobedientes punire: obediētes p̄miare. Quanto enī principes sunt potētiores tanto magis timētur et studiof⁹ eis obediūt. Potentia igit diuina clamat nobis cū paulo: in verbis propositis. Sic currite et. scz obediendo: q̄ ut expedire valeamus in illo sermone dei potentiam triplici via explicare conabimur.

¶ Primo p cōclusiones theologicās.

¶ Secundo p auctoritates sacras.

¶ Tertio per exemplaritates.

¶ Pars prima in qua deū ostēdit esse potētissimū p cōclusiones theologicās.

Primo igit in illo sermōe dico q̄ est omnipotēti deo studiose obediendū: quia est summe potēs. Quāto enim duces armorū sunt potentiores tanto stipendiarij sui eis sunt magis obsequentes. q̄ autem deus sit vere potēs et potētissimus p̄bat per cōclusiones theologicās. Nā sententia est oīum theologorū q̄ potentia dei est infinita. Quod quidē inductiue sic p̄bat. Regula est maxia in theologia q̄ quicquid est in deo idē est q̄ ipse deus. sed de⁹ est infinite

regula theologiae

essentie. In ipso autē est potentia ut patebit in parte sequēti. igitur cum oīa infinitent in essentia diuina potētia dei est infinita. Quod sub alijs verbis declarat Tho. in pīma parte q. 25. ar. 2. di. q. q̄sto aliquid agens pfecti⁹ habet formā qua agit tanto maior est ei⁹ potētia in agendo. Exēmpli gratia: ignis calefacit: sol calefacit: sed magis ignis q̄ sol: et vnde hoc nisi q̄ magis habet de calore in sua essentia: et ideo maiorē potētia habet calefaciendi: et inde est q̄ si calor esset infinitus infinite calefaceret. sed deus agit per suā cēntiā que est infinita s̄m omnes doctores maxime Hilariū in. 8. de trinitate. vbi ait. Deus est in se virtutis viuens et potēs. Propterea tante potētie est ipse de⁹ q̄ omnia potest. vñ Boet. de conso. ait. Deū esse omnipotentē ne mo dubitat. Nam potētia eius fuit causa omnīū que sunt: quia Aristoteles pmo dicit philosophice di. q̄ deus videt oībus causa et pncipiū quoddā. Est tamē aduertendū q̄ et si deus sit oīpotens: nō tamē omnia potest que possunt creature: quia oīa solū potest que nō dicūt in pfectionē. Ait enīz phis. 9. Thopicoz. q̄ potens posse nō dicit aliquis vituperabiliū vel fugiendorū ut furari formari et buisimodi: quia nō in eo q̄ possit aliquid horū dicit potens. vnde s̄m eundē phum sciendū. q̄ quidā sunt qui dicunt potētia q̄stū ad modū dicendi: ut dicendo ille potest mori: ille potest ambulare: dicūt tamē impotentia: et ex parte rei. scz in pfectionē quandā. Propter hoc intelligendū est s̄m Bonauē. in pmo di. 4. 2. ar. 1. q. 2. q̄ quedā sunt que posse ē possibile simpliciter et perfecte: ut posse intelligere diligere et opari. Quedā sunt q̄ posse est possibile nō pfecte sed impfecte: ut currere et ambulare. Isti actus dicūt simul actionē et passionē siue defectū in agente. Quedā sunt que posse simpliciter est impossibile: ut priuatiōes. posse peccare posse deficere. Et s̄m illā di. Consideranda est dei potētia: quia cū sit ipse deus potētie pfectissime illa potest in se et p se: q̄ sunt potētie simplr pfecte ut intelligere et opari. Illa vero q̄ sunt possibile s̄z impfecte pōt quidē non in se ppter illud qd est impfectiōis q̄ in illo nō cadit. Scz bñ p se quia nō indiget alieno adiutorio: et q̄ ibi est aliqd pfectiōis potētie. scz opatio. Illa autē que sunt simplr impossibile: nec pōt in se nec per se. in se non: quia ipse in se nō cadit nec p

se: q̄ nihil est a deo qd nō sit p se et immediatē. hoc autē qd est defect⁹ non pōt ēē in deo nec a deo: q̄ deus nō deficit in cēndo nec in agendo. Ampli⁹ est talis dei potētia et tanta q̄ q̄uis nō possit facere id qd fuit nō fuisse: tamē pōt id qd est facere nō esse. pōt etiā facere ea que creatura nō potest. Nam opat in p̄tineti qd creatura nō pōt: potest de trunco facere vitulū: de palea aurū: de lapide speciosam mulierē: parere sine semine: q̄ natura abhorret. Quid plura s̄m Bonauē. ut. 5. in. q. 3. Potētia dei nō est limitata a deo qd ea p̄ facere ea q̄ nō possum⁹ intelligere. Qd dicat ille stultus totus mūdus nō possit. Nō intelligo quis p̄t facere hoc: fatue: deus potest. Nā nō intelligim⁹ quō in corpe xpi sit accidens sine subiecto: tū deus facit et pōt facere. Sicut q̄ corpus xpi sit simul et semel in pluribus locis: tamen deus facit. Ampli⁹ dico tibi hanc cōclusionē esse verā s̄m Tho. ut. 5. q. 25. ar. 5. Quod deus pōt facere alia q̄ ea q̄ fecit. Nā posset facere aliū mūdū: creare alias species et sic de alijs: quō pōt facere hoc: dicit ipse doctor: q̄ tota rō ordinis q̄ sapiens reb⁹ suis iponit a fine assumit: q̄ oē agēs s̄m rō nē agit ppter finē scdo philosophoz. et scdo de aia. Nū ergo finis ē p̄portioat⁹ reb⁹ ppter finē factis tūc sapiētia faciētis determinatur ad aliquē ordinē determinatū. Scz diuina bonitas principalis finis est et causa oīum rerū creaturaz. Vñ Aug. in li. entis. c. 8. et habetur in scdo sen. di. 1. in pncipio sic di. Credim⁹ rerū creataz celestū et terrestriū visibiliū et inuisibiliū nullā cām esse nisi bonitatē creatoris. Scz diuina bonitas est finis in p̄portioabiliter excedēs res creatas: vñ diuina sapientia nō determinat ad aliquē certū ordinē rerū: ut nō possit aliū cursus rerū ab ipso fluere. Vnde dicendū est simplr q̄ de⁹ pōt alia facere q̄ ea q̄ fecit. Vñ 2u. 1. nō erit impossibile apud deū oē verbi. et Mat. 26. An nō possū rogare patrē et exhibebit mihi mō plus q̄. 12. legiones angeloz: ergo poterat hoc facere q̄ tū non fecit. Timeatis ergo deū et ei obediat: q̄ pōt tot et tanta qcquid vult et qñ vult incōtinēti sine tpe sine mora sine la bore. Q mūdū stulte time deū et ei obedias saltem ex timore: q̄ potest facere q̄ celi non moueant et sic tota mūdialis machina destruat. Time deū dico et obedias ei: q̄ potest obtemperare solē: ut remaneas in tenebris.

Tunc deus et obediens ei: quia potest desiccare terram ut non faciat ructum potest claudere celum et chabheratas celi ut nullum influant rorem potest submergere te et totam terram in aquis: potest totum aerem inficere: ita quod non viuas super terram: potest corpus tuum quattuor humoribus proportionatum ita disproportionare per habundantiam vnius et diminutionem alterius quod nunquam sis sanus: potest te tot et tantis modis interficere quod vix intelligere potes: potest te finaliter in corpore et anima ad infernum mittere: ergo obediatis diuites et pauperes: fortes et debiles: principes et duces: reges et imperatores: religiosi et sacerdotes: plati et pontifices: quia nulla contra eum valet potentia. Ipse enim ait Deutero. 32. Ego occidam te. propterea. L. de re. iure enucl. l. prima. scribit de potentia dei. Deus enim res penitus despicias donare consummare virtutem sue magne potest. Vnde Bonauentura super canonem ait. Qui omnia solo verbo creat et corpora et spiritus cui de sola voluntate stellis suppetit efficientia tam increandis rebus quam ordinandis putauerit. valet cum vult quantum vult: quod vult: et idem ubi est omnipotenti arbitrio prestat est constanter quod voluerit: omne opus alteri inclinat: omne aduersum ce dit: docet sine lingua: sine manibus prebet et tenet: sine pedibus currit ad quicquid vult agenda: et ite idem super lucam in expositione super missus est. soli deo idem est facere quod loqui: idem log quod velle. si quid est apud deum nec verbum desinet ab intentione: quia veritas est: nec factum a verbo: quia virtus est: nec modus a facto: quia salua est. Time deum ergo quia non poteris ab eo fugere et ei obediatis: quia tanta est eius potentia quod facit alias potestates contremiscere. Nam philippus rex francozum dicere solebat quando audiebat tonitruum et contremiscebat. Hic rex solus dicebatur est rex potentissimus quod affirmat Lactantius in libro de ira dei. c. 17. Recitans apollinem milesium de religione iudeorum consulit hoc risum dedisse. Regem autem et genitorem eorum ante omnia que terra contremiscit celique et mare et latebre tartaree et demones abhorrescunt si tam levis est que preuolant quomodo ad nutum eius non modo demones et tante potestates ministri: sed et celum et terra et rex maria omnia contremiscit. Obediendum est ergo deo quia potes est: et ex timore: quia habet potestatem inferre maxima in hoc et in alio: tum ex amore: quia habet facultatem conferre bona. Et

quis sit aliis potestatis obediendum: non tamen ut deo multo minus supra deum: et minime contra deum: iuxta illud Augustini. de verbis domini sermone. 6. dicentis. Hec tibi regula preponitur: eum minime offendendum quod maior est ceteris: discere nunc maiores tuos: primi tibi sunt pater et mater. Maior est deus et te et ipsos creauit. generat enim homo: creat deus. hec ille. Qui illa clarius exprimit super eplam ad Roma. d. Si quis ergo putat quoniam christianus est non sibi esse rectigal reddendum aut tributum: aut non esse honoris eis quod hoc curant potestatibus in magno errore versant. Ite qui se putat esse subdendum quod etiam ut in sua fide potestate habere arbitretur cum quod temporalibus administrandis aliqua sublimitate prececlit in maiore errore labitur. Sed modum istum seruandum est quem deus ipse prescripsit: ut reddamus cesari que sunt cesaris: et deo que sunt dei. Quamquam ad illud regnum vocemur ubi minima est potestas huius mundi. In hoc tamen itinere dum agimus donec perueniamus ad illud seculum ubi sit euacuatio omnis principatus et potestatis conditione naturam pro ipso feru humanarum ordine tollere: nihil simulare facientes et in eo ipso non tam hominibus quam deo quod hoc iubet obtemperantes. hec ille.

Pars secunda in qua ponit summa dei potentia per auctoritates sacras.

Secundo in isto sermone probat summa esse in deo potentiam: et per consequens obsequendam et obediendam per auctoritates sacras noui et veteris testamenti. Primo quidem per septem testes veteris testamenti: quorum primum est Moyses per quem loquitur dominus Deutero. 4. c. d. Congrega ad me populum quod audiat me et sermones meos et discat timere me omni tempe propter. scilicet potentiam meam mihi obediendo: propterea Deutero. 10. scribit. Et nunc israel quid dominus deus tuus petat a te nisi ut timeas dominum deum tuum et ambules in vijs eius et diligas eum. scilicet eius mandatis obtemperando. Et. 4. Reg. 13. dicitur. Dominum deum vestrum qui eduxit vos de terra egypti in fortitudine magna et in brachio extenso illum. timeate illum adorare illi immolate. scilicet obediendo. et scilicet palam. 9. Erat enim potestatem super cunctos reges. Secundus testis est Job 35. l. 11. quod veto rapit et. Job. 13. In fortitudine brachij tui possidebas terram et potentissimus obtinebas eam. Job. 22. Deus potentes non abicit cum et ipse sit potens. Job. 36. Non est preter summa super terram

que cōpet ei. Job. 41. Scio dñe qz oia potes. Job. 42. Terti⁹ testis est David dñs fortis et potēs dñs potēs in pñio. psal. 23. Accingere gladiū tuū rē. ps. 44. Propans mōtes in virtute tua accinge potētia. ps. 64. In troibo in potētiis dñi. ps. 70. Tu dñaris potestati maris rē. ps. 88. Potens es dñe et veritas tua in circuitu tuo. Quis nouit prātem ire tue. ps. 89. Excita potētiā tuā et veni. ps. 79. Quis loq̄tur potētiis dñi. ps. 105. Quis testis est Salomō. d. Magna est potētia dei solius. Eccl. 3. Data est nobis prās a deo. Sap. 6. Tu es dñe qz vite et mortis hēs prāte. Sap. 16. Qui testis ē Daniel di. Prās tua i terminos vniuerse terre. Dan. 4. Prās ei⁹ prās eterna ibidē. Prās ei⁹ prās sempiterna qz nō auferet. Dan. 7. Sext⁹ testis est Zacharias. d. Loq̄tur pacē gētib⁹ et potestas ei⁹ a mari vsqz ad mare. Zacharias. 9. Septim⁹ testis ē Micah. d. sic. Fortissime magnē potēs de exercitū nomē tibi. Mic. 3.29. Scdo in ista pte adducuntur seprē testes dñe potētie. Prim⁹ quoz ē Adar. euāgelista di. Vocēs cos. s. rps sicut prātem hñs magna. Lu. 1. Scietēs qz fili⁹ hois bz patēz. Adar. 9. Dia sunt possibilia apd deū. Adar. 19. Data est mihi ois prās in celo et in terra. Adar. 18. Scds testis ē Luc. d. Fecit mihi dñs magna. Lu. 1. Fecit potētiā rē. Abidē de dit eis prāte sup oia demonia. Luc. 9. Illum autē timete qz bz prāte rē. Luc. 12. Pñi prāte scz a deo ut cōuertant a tenebris ad lucez et prāte sathane ad deū. Terti⁹ testis est Jo. Prāte dedit ei iudiciū facere. Jo. 5. Prāte habeo ponēdi aiaz meā. Jo. 10. Quart⁹ testis ē Adar. d. Sedē at ad dexterā meā rē. Adar. 10. Qui testis ē Paul⁹ di. Nō est prās nisi a deo. Ro. 13. Arma militie nō carnalia s; potētia dñi. 2. Cor. 10. Prāte quam dedit mihi dñs in edificādo. ibidē. 13. Cōfortamini in dño et in potētia virtut⁹ ei⁹. Eph. 6. In oī virtute pfortati sm potētiā claritatis ei⁹. Col. 1. Qui eruit vos de prāte tenebrarū ibidē: cñs in illo repleti qz caput ois pñcipal⁹ et prātis. Col. 2. Potēs ē his qz tēpratur auxiliari. Hebr. 2. Sext⁹ testis ē Petr⁹ d. Humiliani sub potēti manu dei. 1. Pe. 5. Septim⁹ testis ē Judas. d. Et aut. s. deo qz potēs ē cōseruare vos a pctō. Et sic pz qnta est potētia dei p allegatas scripturas. Pars. 3. in qz pbat potētia dei p exēpla.

Tertio probat summa esse dei potētiā per varia exempla antiqua et moderna. Primo declarat per prodigia vetera quoz pñmū fuit expulsio maloz angeloz de celo empyreo: quia mor ut insu perbiam sunt elati. di. cū lucifero. Ascendant sup altitudinē nubīū et ero similis altissimo. ut pz Isa. 14. Data est cōtinuo prās michae li archā. Et ut habet Apoc. 12. Factū est plū magnū in celo rē. et qz fecit hoc nisi potētia dei magna: ergo diligēter est ei obediendū. Scdm fuit exēplū mūdationis. Scn. 6. Vidēs de rē. Tertiū exēplū fuit submersio sode et aliaz. 4. ciuitatuz. Scn. 19. dic histo. Quartū fuit exēplū pfusionis babilonice. Scn. xi. Quintū fuit exēplū submerfionis exercit⁹ pharaonis. Exodi. 14. Sextū fuit destructio Assur: de quo scribit Esa. 10. 22. di. ca. Inferior. 2. 23. q. 5. Remittit. S. hic notādū. virga furoris mei Assur. ipse at nō cognouit. Assur cñz erat virga furoris dñi: qz ipso nesciēte affluxit dñs p cū pplm isrl. Mā maximā prē filioz isrl captiuauit qz cū venisset ad obsidēdū hierlm. ab āgelo nocte ē fugat⁹ occisus ab ipso deo iubēte. 188. milib⁹ de exercitu suo. Septimū exēplū fuit destructio nabuchodonosor: cui dictū ē Dan. 4. 17. q. 4. caniroz. Quāobrē regnū trāsiit a te et ab hoib⁹ eiciā te et cū feris et bestijs erit bi ratio tua: senū qñ si bos comedes: et tpa mutabū sup te donec scias qz dñs excelsus dñet in regno hoīuz. Scdo hoc idē pbat p exēpla noui testamti. qz Primū fuit destructio hierlm et disphois iudeoz. Scds fuit vindicatio tyrānoz scds mīes occidētū ut herodis ascalonite Antipe et Agripe. Domiciāi nerōis ac traiani et reliqz. Tertiū fuit destructio tēploz idoloꝝ p ipos mīes. Quartū fuit roboratio ipsoꝝ scōꝝ mīim ut Jo. in dolio et cathecumie et ceteroz quos fecit alacriter ppeti mīia. Quintū fuit obscuratio sol⁹ tpe passiōis xpi et scissiois petraz. Sextū fuit opatio miracloꝝ ut cecoz aluiatio leprosoꝝ mūdatio. Septimū et vlt. fuit exēplū multoz terribiliū vsqz i diē hodiernū occurrētū. Quid cñi facit grādines terrenor⁹ fames pestilētiā rē. nisi dei potētia obediāmus: ergo dilectissimi. Amen. Feria tertia post dñicam in septuagesima in qua declarat deū fuisse benignū obediētib⁹ pceptis eius in oī lege. Sermo tert⁹

Accurrite vt

sup. Qm̄ superiori sermone
fr̄es in Christo aliqua de po-
tētia dei q̄ nos sūme excitāt
ad eius p̄ceptis obediēdūz
Et qm̄ nonnulli magis blan-

dichs q̄ minis attrahunt. Si non eius po-
tentiam expauescimus: saltē nos eius beni-
gnitas et clementia ad p̄ceptorū eius obser-
uantia debet auertere. p̄sertim cū in eo mi-
nor non sit bonitas et gratiositas q̄ potētie
imēnsitas. Vt enim ait sapiēs Apulcus de
deo. Sicut nihil est deo p̄fectius et potētius
ita sūm Platonē. Nihil est deo gratiosius.
Ideo Aug. sup. ps. 61. dicit. Potēstatem dei
timeat: misericordiā ei⁹ amat: nec sic de mīa
presumatis vt prātem p̄tēnatis: nec sic pote-
statem timeatis vt de mīa desperetis: apud
illum prās: apud illum mīa: hūc humiliat: et
hunc exaltat: hunc humiliat prāte: illū exaltat
mīa. hec ille. Est igit clementia eius in cordi-
bus oīūz vociferans predictū verbū Pauli.
Sic currite et. sper semitā mandatorūz dei.
dulciter et benigne eius erga nos bonitatem
confiderantes: qz in triplici lege ab origine
mundi humano generi data rebus est de⁹
benignus et gratiosus obediētibus.

Primo in lege nātr̄ indita. Scdo in lege
antiquitus scripta. Tercio in lege affabili et
gratiosa.

Prima pars qz deus fuit clemens obedi-
entibus in lege nature.

Primo qz de⁹ fuit benign⁹ et clemēs
ipsis obediētibus in lege nature p̄z
Nam postqz deus creauit p̄mos pa-
rentes nostros: tria eis p̄cipua p̄tulit dona:
et hoc non ob aliud nisi vt ei essent obediē-
tes. Primum spūale. Scdm̄ corporale.

Terciu⁹ temporale. Primum donū qd̄ eis
contulit dico fuisse spūale: qd̄ fuit triplex. v̄z.
Primum fuit sociatio: qz dedit vnicuiqz ip̄oz
angelum in custodiē. sūm oēs theologos p̄-
sertim Bona. in. 2. di. xi. ar. j. q. 2. triplici rōne.

Primo rōne dignitatis: qz iuxta Hieronimū.
sup. illud Adar. i8. Angeli eius magna ē di-
gnitas aīaz et. Si ḡ deputatio angelice cu-
stodie p̄inet ad dignitatē aīe: et ipsa anima
sūm statum nature institute dignior erat: q̄
sūm statum nature lapsē. igitur si nunc ha-

bet angelū ad sui custodiā deputatū: Multo
magis debuit tūc habere. Scdo rōne cō-
trarietatis. Dionisius enī est deus ad misc-
rendū: q̄ ad condēnandū. Ergo si homo in
statu nature institute habuit angelū tentan-
tem: multo magis diuina misericordia de-
buit sibi dare angelū custodiētem. Tercio
rōne p̄fectiōis: quia hō viator angelice cu-
stodie cōmittitur: ut p̄ auxiliū angelicū et ei⁹
opatiōis studiū possit de bono in meli⁹ ascē-
dere. Sed homo in statu innocentie p̄ficere
poterat: ergo ad ipsius custodiā angelus de-
putari debuit. Qd̄ si dicat angelus depu-
tat ad hoīs custodiā: p̄pter supplendos ei⁹
defectus: sed in hoīe sūm statū illū nulli erant
defect⁹: ergo et. Respondet qz illa nō est to-
ta causa nisi large vocet suppletio defect⁹ si-
ue q̄tū ad defectū qui inest sine etiā q̄tū ad
defectū qz potest inesse et nō inest. Et licet in
primo hoīe non esset defectus actualis: erat
tamē in eo defectus possibilis: qz ab aduer-
sario p̄cipitari poterat. Immo de facto p̄-
cipitatus est: quāpropter ei fuit misericordi-
ter angelica custodiā deputata. Scdm̄ bo-
nū spirituale p̄mo hoī datū fuit Illustratio.
Nam ei tantū donū scientie: clemens dñs
contulit: ut vir a nobis intelligi possit rerum
scz oīūz cognitionē. Vnde hugo in libro de
sacramētis. Iterū oīum que cū homine et p̄-
pter hominē facte sunt. Ade cognitionē de-
dit. Et Henric⁹ 2. cap. Appellauitqz Adam
noībus suis cūcta animātia et vniuersa vola-
tilia celi et oēs bestias terre et. Tūc sic argui-
tur. Nomina imponūtur a p̄p̄etrib⁹ rex.
sūm Aristoteli. 4. libro Meteoraphi. qz etiā hētur
iz. q. j. clericus. 2. 16. q. j. Si cupis. et de p̄ben-
cā sūm ap̄lūm. et Insi. de dona. §. est et ali-
ud. cum similib⁹. ergo Adā nomina reb⁹ im-
ponens carū p̄p̄ietates cognouit. p̄pter qd̄
Nicolaus de lira dicit. Lū nomina denotā-
tur: p̄p̄ietates rerū cognoscunt: p̄bat etiāz
p̄ rationē sic. Null⁹ bñ regit et gubernat ea
quoz naturā ignorat. Sz omnia cōmissa fu-
erunt regimī Ade. sūm psal. 8. Oīa subiecisti
sub pedib⁹ et. ergo a primaria cōditione ha-
buit p̄m⁹ homo rerū oīum cognitionē. Sed
cōtra hoc arguit sic. Aut habuit talē scientiā
p̄r spēs acq̄sitas: aut p̄ spēs infusas. Non
primo mō: qz huiusmōi cognitio ab erp̄tētia
causat: ut dī in p̄mo Meteoraphi. Ipse tūc nō
fuerat oīa expertus. Simili nec scdo mō: qz

erat eiusdē nature nobiscū. Animi autē nostra est sicut tabula rasa in qua nihil est depictū: ut dī in. 3. de anima. si ergo p spēs infusas hoc nō videt: quia sic scientia eius quā habuisset ex rebus non esset eiusdē rōnis cū scientia nostra: ergo rē. hec Tho. pma parte q. 94. ar. 3. pmo argumēto. Ad hanc qōnem respondēdo querūt doct. Si Adā non peccasset utrū in scientia p interualla tēporū pfectisset. Respondet Bonauē. in. 2. di. 23. ar. 1. q. pma. 7 Tho. in pma pte. q. 94. ar. 3. in rñsio ne tertij argumenti. q quēdā res sunt que fiunt cursu naturali: quēdā que cursu fiūt miraculi: quēdā que cursu fiūt voluntario. 7 hec est sentētia anselmi de cōceptu virginali. In earū igit rerū cognitione que fiūt cursu naturali nō profecisset. Adam q̄tū ad noui habitus acquisitionē 7 scitōz gdditatē. Accepit enī sicut dicit Adagister in. 2. di. 23. 7 sicut pbatum est supius ab exordio oīum rex plenam cognitionē: tamē potuisset pficere q̄tum ad modū sciendi: qz que sciebat intellectualiter potuisset cognoscere experimētaliter: 7 inq̄tum ad maiore habitū: quia ex frequēti consideratione corū que nouerat pmprior fuisset: 7 patior ad iudicandū de his rebus: quārū habebat cognitionē p habitū innatū. In earū vero cognitione que fiūt cursu voluntario 7 miraculi siue supnaturali: simpliciter pficere potuisset non solū q̄tum ad modū cognoscēdi: sed etiā in agnendo nouā cognitionem. Nec mirū quia ad hoc q cognosceret diuina misteria: indigebat supna illustratio. ne. Ad hoc q cognosceret secreta alteriū indigebat eius manifestatione. Nec talis pfectus statui innocentie derogabat. Et sic patz pma q. Dic ergo ad argumētū in cōtrariū: qz primus hō habuit sciētiās oīum p spēs a deo infusas: nec tamē illa sciētia fuit alteriū ratio nis a sciētia nostra: sicut nec oculi quos xps reco nato dedit sunt alterius rōnis ab oculis quos natura pducit q̄uis ferent p miraculū. Amplius etiā habuit Adam ut dicit Adagvbi supra oīum artū liberaliū cognitionē: 7 hoc ppter scām obediētiā. Tu ergo qui filios habes: bene gubernā 7 moribz conserua: deo eos cē obediētē pcurā: si cupis in scientia illos pficere. Nam dicit Alexan. in scdo. q si Adam nō peccasset: filij ei⁹ in addiscendo nulluz laborē habuissent: ecce q̄tum donum. ppter obediētiā. 7 Tertiu donū

spūale pmo homini a deo concessuz dicitur cognitio. s. dei: qz Adam in statu inocētie habuit cognitionē dei multo excellentiorem q̄ nos: qz nos per speculū in enigmate: q̄ qdē enigma vt dicit August. in. 14. de trinita. est silitudo obscura. Adam vero deuz cognouit per speculū clar. Vnde nota q quadruplex est modus deū cognoscendi. s. per fidē: p contemplationē: per apparitionē: per apertā visionē. Primū est grē cōis. Scdm est grē excellentis. Tertiu est grē spālis. Quartū est grē pseruationis. Et sufficientia istorum modoz ita colligit. Omne enim q̄ cognoscitur: cognoscit per aliquid pns. presens autē voco fm Aug. q̄ est pns in intellectu ad videndū. Aut ergo cognosco deum per aliqd quod est pns mihi: aut per aliquid quod est pns alteri. Si per hoc quod est pns alij sic est cognitio fidei. q enim deus sit trinus et vnus: hoc ego credo filio: qui hoc predicauit 7 miraculis confirmauit: 7 spiritui sancto q hoc inspirat rē. Si aut per hoc quod est pns mihi cognosco: hoc pōt esse tripliciter. Aut per hoc q est pns mihi in effectu ppo: 7 hec est cognitio contemplatiōis: que tanto est eminentior: quāto effectū diuine potētie 7 grē magis sentit in se homo: vel quantum etiam melius scit pseruare in exterioribus creaturis. Aut est mihi pns in signo ppro 7 sic est cognitio apparitionis: sicut apparuit deus Abraē in substātia 7 creatura: que ipm deum significabat. Sen. 18. Et sic spiritus sanctus apparuit in collūba. Adat. 3. Adar. 1. Luc. 3. Jo. 1. que significabat ipius. s. s. pperates. Aut est pns mihi in lumine suo: 7 in seipso. Ex hoc cognitio qua videtur deus in vultu suo siue facie ad faciem: 7 sic est tota visio que dicitur merces beatorū omnium.

Primū igit 7 vltimū genus cognitionis statui inocētie non cōpetebat. Primum propter cognitionē obscurā: 7 ppter hoc q̄ cognitio fidei vltimū est ex auditu. iuxta illud apostoli. Fides est ex auditu. Vltimū vero ibi esse non poterat ppter summā perfectionē: ideo homini non exhibebat: s. pōt⁹ promittebat 7 referuabat. Medā vero duos scz contemplatiōis 7 apparitiōis vtrūq̄ statui scz inocētie: 7 nature lapsē cōia cē potuerūt maxime cognitio contemplatiōis que i vtroq̄ statu reperit. In statu tñ inocētie potissimē vigebat: tum ppter aīc puritatem: tñ pp

Sermo

carnis et virium inferiorum subiectione: quibus duobus: quia plurimum anima caret in statu nature lapsae: ideo non potest ad illum gradum contemplationis attingere. Quod ergo anima perdidit per inobedientiam acquiri per obedientiam: nec non macerationis penitentia: sicut patet de beato patre nostro Francisco: qui tantam dei cognitionem habuit per contemplationem necnon per apparitionem. Nec omnia ista Bonaventura in 2. di. 23. ar. 2. q. 3. tangit. predicta per Dionem de sancto vic. in li. de sacris. di. Lognouit homo creatoris suum non ea cognitione qua modo a credentibus absens querit. Sed ea que tunc per presentiam contemplationis cernebat. per ergo quantum donum habuit homo scientie in statu innocentie: et habuisset si obediens fuisset.

¶ Secundum donum quod dedit deus Ade fuit corporale: quod fuit triplex. Primum dicitur impassibilitas: quia si obediens fuisset eius corpus impassibile fuisset: adeo ut nulla res sibi posset esse contraria secundum quod determinat Thomas in 1. pte. q. 97. ar. 2. distinguens quod duplex est passio. scilicet propria et communis. Propria est que remouet a sua naturali dispositione. Secunda communis secundum quamqueque immutationem etiam si pertineat ad perfectionem nature: sicut intelligere et sentire dicitur pati quoddam. Et isto modo homo in statu innocentie passibilis erat et patiebatur secundum animam et secundum corpus.

¶ Sed primo modo impassibilis erat: et secundum animam et secundum corpus. Poterat enim passionem prohibere si absque peccato persistisset. Unde Hieronymus in lib. de trinitate. Si homo in paradiso innocenter viueret ignis eum non combureret: et aqua non submergeret: alia que nocere ei possent non nocerent. Et ideo nullum laborem passi fuissent in laborando: quia omnia eis parata erant. propter quod ait Augustinus in libro 14. de ciuitate dei. c. 26. Viuebat sine ulla egestate: ita semper viuere habens in potestate. Libus aderat ne esuriret: potus ne sitiret lignus vite ne illum senecta resolveret: nihil corruptionis in corpore: nec lex corporis villas molestias ullis eius sensibus ingerebat: nullum intrinsecus morbus: nullus ictus metuebat extrinsecus: summa in carne sanitas: ita omnia tota tranquillitas. Ecce ergo quantum donum corporale habuissimus si obediens fuissimus. Et ideo Alexander dicit in 2. q. nos qui tantis sumus affueri calamitatibus vir possumus comprehendere quod sit innocentie status. Tercium donum corporale primo homini datum dicitur immortalitas: quia si obediens perseverassent immortalitatem habuissent.

sent. unde Paulus in 1. Cor. 5. per petrum intrauit mors in mundum: ergo ante peccatum homo erat immortalis. Sed antequam esset secundum Thomam. ubi supra. ar. primo. quod aliquid potest esse incorruptibile et immortale tripliciter. Primo modo ex parte materie: eo scilicet vel quia non habet materiam sicut angelus: vel quia habet materiam que non est in potentia nisi ad unam formam: sicut corpus celeste et hoc dicitur secundum naturam incorruptibile. Secundo modo ex parte forme quia scilicet rei corruptibili per naturam inheret aliquid dispositio per quam totaliter a corruptione prohibetur: hoc dicitur incorruptibile secundum gloriam: quia ut dicit Augustinus epistola ad theodosium. Tam potenti natura fecit animam deum quod eius beatitudine redundat in corporis plenitudo sanitatis et incorruptionis vigor. Tercio modo dicitur aliquid incorruptibile ex parte cause efficientis. et hoc modo homo in statu innocentie fuisset immortalis: quia ut dicit Augustinus in li. de q. n. et veteris testamenti Deum enim hominem fecit ut quantumdiu non peccaret immortalitate vigeret viueret ut ipse sibi actor esset ad mortem vel ad vitam. Non enim erat corpus eius indissolubile per aliquem immortalitatis vigorem in eo existentem: sed inerat anime vis quedam supernaturaliter et diuinitus data: per quam poterat corpus ab omni corruptione peruersus quantumdiu ipsa deo subiecta mansisset: vide ergo quantum bonum propter obedientiam sibi reuerfisset. secundum ergo obediens ne mori timeamus: et ut corpus incorruptibile et immortale recipiamus. Propterea donum aliud habuisset: quod nullum senex fuisset: nec aliquis dentes perdidisset: nec capillos canos habuisset. Tercium donum corporale quod fuit homini primo datum in statu innocentie dicitur fecunditas: quia si primi parentes fuissent obediens potuissent concipere et sine dolore parere et fecundare. Nam si quicquam sit in illo statu fuisset seruum coniunctionis: per quod sit per textum Gen. 2. di. Faciamus ei adiutorium sicut sibi: et hoc non ad aliud nisi ad actum generationis. Nec poterant simul aliquem generare nisi simul commiscerentur ergo etiam per Augustinum in li. 14. de ciuitate dei. c. 23. Quisquis dicit non coituros non generaturos homines si non peccassent: quod aliud dicit nisi propter numerositatem sanctorum necessario fuisse peccatum per etiam per rationem: quia potentia generandi spectat ad complementum nature: usus vero generationis ad complementum et perfectionem fraternae ciuitatis. Et quia in statu innocentie natura perfectior erat quam in statu vice. Et si homo stetit in fraterna ciuitas sanctorum numerositate fraudata nequaquam

esset: ergo in statu innocentie hō generasset: s; q; nec vir p se nec mulier p se sufficeret: ergo p cōmitionē vni ad alter fieret: et cōsequenter ibi esset decessio seminis: nec tñ fuisset inordinata delectatio s; moderata et mēsurata s; q; eā volebat tpare hois rō. Nec in actu fuisset pena et dolor et aliqua fedatio. Immo mēbra pudēda rōni obedirēt: ut ait Augusti. sicut obediunt os manus et lingua. Vñ sicut man^a apiunt et clauduntur nec ē ibi passio vel pena nec delectatio feda: sic fuisset in natura instituta: nec turpi⁹ log fuisset de istis mēbris q; de alijs. **M**iseria hūana in q; calamitatib⁹ es constituta: ppter inobedientie vitii: q; tunc nūc dolor in coitus actu: q; ta fedatio: q; ta putredo: q; ta inordinata delectatio: q; ta rōnis subuersio: q; tunc eiulatio filiorū in vtero existētiū in supportatio: q; tunc luct⁹ in cois pcuritudo: q; oia abfuissent si in obedientia pstitisset: et in oī coitu filios pcreassent: q; hoc erigebat virt⁹ generatiua q; hēbat ordinē ad rōem pfecte subiectionis: et ideo i actu nō eribat nisi s; q; rō dicebat. **R**ō autē recta et ordinata dicitur: nulli rei debem⁹ vti nisi ad id ppter qd est: et qvis generatiua data fuit hōi ad pcreandū et plis multiplicatio nēdeop rō recta nūq; diceret: et vis generatiua nūq; eriret in actu: nisi ppter plis multiplicationē. Aderat etiā ibi virtus pfectio q; ad id sufficiebat: q; enī vis generatiua inuolabit erat ad generadū potens: nullū hēbat impedimētū. Silt et in muliere p suo loco et tpe. Ideo cū ordinate cognosceret vir vxorez sp ex ea plē suscipet ppter rōnem pdictā. Et etiā ibi fuisset viroz et muliez multiplicatio eq̄lis. Cui⁹ rōne assig^t Bonauē. in scdo. di. 20 q. 5. ar. 6. oia pdicta pfa hntur. Vnde ergo q; ta corporalia bona fuerūt hōi donata ut esset deo obediēs. **T**ertiu⁹ pncipale donū pmo hōi a deo datū in statu innocentie dī tpale: qd fuit triplex. **P**rimū dī locatio: q; scilicet collocauit eū in paradiso terrestrī: de quo dī gen. scdo. **P**latauerat autē dñs de⁹ paradisu voluptatū a pncipio in q; posuit boiem quē formauerat. **P**roduxitq; dñs de⁹ de hūmo oē lignū pulchrū vīsu et aduēscēdū suauē. lignū etiā vite i medio paradisi. lignūq; scie boni et mali. Vbi dīc mgr in scdo di. 17. c. 4. **P**ō ē paradisu ē creat⁹ postea in paradiso cōpositus: et illa erat Ade bitatio pulcherrima: plena oib⁹ fructib⁹ tpalib⁹. sed de hoc paradiso diuerse sunt opini

ones: sed q; recitat mibi vbi s. **M**a alij dixerūt q; ille loc⁹ erat corporalis. Alij at dixerūt nō ēē corporale s; spūale: et oia q; dicūt de paradiso in gen. dicta ēē methaphisice. Alij vero dixerūt et meli⁹ q; erat corporalis et spūal⁹: q; paradisu spūal⁹ dīc statū ger⁹ et amenitatē delicti az spūaliū: et p^r ille ēē s; duplicē statū ecclie triūphātis et ecclie militāt⁹. Vñ paradisu spūal⁹ duplici ē dīc⁹: vñ ē in ecclia militate alter in ecclia triūphate. vñ illa q; dicta sunt in gen. de paradiso illo spūali pnt exponi metha. **P**aradisu at corporale ē loc⁹ delictiarū et amenitat⁹: et h silt ē duplex s; duplicē statū scz pfectū et impectū. Secundū statum pfectū. paradisu est in celo empireo. Secundū statū impectū: paradisu est locus terrestris amenus plen⁹ arborib⁹ et fructib⁹ et alijs corporeis amenitatibus. Qui quidē s; magi strū. ut. 3. et Augusti. libro. 18. sup. **S**enck. et 13 de ciui. dei. c. 20. et **I**sidor. i. 4. **E**thimo. et **I**osephū libro antiquitatū. c. pmo. erat in pñb⁹ orientis cōstitutus aere purissimo in quo de cui⁹ boiem poni. Et ut ei esset facultas pueniendi ad patriam: et ut ei ostenderet beniuolentiā cui hunc locū amenissimū preparauerat. **A**d Adam quare peccasti: quare inobediens fuisti? Nam statim post peccatū de paradiso hoc es eiec⁹ de loco amenissimo: vbi nullus erat labor: vbi nullus sudor: fruct⁹ adebat: sine solitudine: oia parata erant. Nūc autē terra maledicta in opere tuo: que germinat spinas et tribulos: et panē comedis in sudore vultus tui. **S**en. 3. **S**ecūm donū tempale primo homini datū dīc equiparatio: quia si fuissent obediētes nullus dominaret alteri. Sed oēs dñi terre fuissent equaliter. Sed sciendū est q; duobus modis inuenerunt seruientes. Vno mō reperit seruit⁹ libertatis et complacētie: et illa hīc bñ fuisset. Alio modo inuenit seruitus cōtrarietatis et violentie: et illa ibi nō fuisset. hec **T**ho. prima parte. q. 96. ar. 4. Ecce q; propter inobedientia facti sumus vnus alterius seruus. Vnde Augusti. de ciuitate dei. 19. ca. 15. prima seruitutis causa peccatū est. **T**ertiu⁹ donū tempale primo hōi datū dīc damnatio: q; si inobedientia pmāssisset dominationē pisciū et omniū terre animantiū habuisset. **M**irabile imperiū. o magnū donū. o Adam qd fecisti. o quantā excellentiā pdidisti. Quam primū enī inobediens fuisti tibi omnes cre

atque inobediētes facte sunt: et cōtrarie. Si
m^o ergo nos obediētes ut cetera nobis obe
diāt sicut exptum videm⁹ in sanctis: ut pz de
brō Anthonio de padua cui pisces in litore
maris obediērūt ipsius p^oicationem audi
entes: propter bonū obediētie ei⁹: et hoc in
ciuitate Arimini. patet etiā de beato Franci
sco cui creature cōdescendebant et obediēbāt
Vide exēplū illud mirabile de lupo. Q^o mi
rabilis deus et potēs: o immēsus et excelsus
q^ota seruis tuis propter obediētiā sanctā leonē om
niū animalū ferocissimū hieronymo subiū
gasti. Multa et innūerabilia exēpla possent
in mediū adduci que longū esset enumerare
Ecce ergo q^o grātiōsus deus fuit in lege na
ture in statu innocētie ppter scām obediāz.
¶ Pars scda hui⁹ sermonis. q^o de⁹ fuit gra
tiōsus obediētibus in lege scripture.

Secundo dico q^o deus fuit grātiōsus
obediētibus in lege scripture. Nam p
moysen merita bona p^omisit deus
obediētibus. Deutero 28. et Leui. 26. Si in p
ceptis meis ambulaueritis et. vsq³ ibi vos
eritis populus m^o. Q^o clemētissimus pater.
o suauissim⁹ creator. o dulcissimus deus q^ota
iudeis p^omittēbat ut eius p^ocepta seruarent.
Noc reseruatus fuit tēp^o diluuij propter
obediētiā. Noth a submersione ciuitatū. Ju
das machabeus et reges plimi indēoz ma
ximas victorias obtinuerē donec dei p^oce
pta seruauē: et patet breuiter pars scda.
¶ Pars tertia huius sermonis. q^o deus de
mēs fuerit obediētibus in lege gratie.

Tertio dico q^o in lege gratie repitur
grātiōsus deus obediētibus. Vnde
nota sū Ber. Adundus caro et de
monia diuersa mouent p^oelia. Nam mūdus
promittit et decipit. caro p^omittit et deficit. dia
bolus p^omittit et despiciat. Solū autē deus. p^o
mittit et reficit. Q^o cecitas hūana. o summa
demētia. o stulta obediētia. Adundus p^ocepit
et ei fere omnes obediunt: et tamē decipit: q^o
gaudiā vera et magna p^omittit et tamē nullo
mō concedere pōt. Caro p^ocepit et ei obediūt
ceci homines que tū deficit: quia delectatio
nes magnas p^omittit: sed momētaneē sūt et
caduce que cito transeūt et transacta fastidi
unt. p^omittit diabolus et ei summe obeditur
et tamē despiciat: quia p obediētiā nobis pa
rat maxima tormēta. Q^o clemens de⁹ tu p^o

cipis et homo resistit et non obedit: qui ma
gna promittis vera eterna et nō caduca. di.
Adat. 19. Si vis ad vitā ingredi serua man
data. Nostra ergo cecitas est magna. ingra
titudo summa. Talia v^o despicientes p^omis
sa: ei⁹ mandata seruare cōtemnētes: et potius
carnē et demonia sequentes. Propterea di.
P^otronym⁹ ad celeritā de recto mō viuē
di. Quid enī v^oq³ taz superbū? quid vero tā
ingratū videri pōt: q^o aduersus eius viuere
voluntatem a quo ipsum viuere accepis: q^o
illius p^ocepta despiciere: qui ideo aliqd ipat
vt cās hēat remunerādi. Neq³ enī obsequij
n^ori indiget deus: sed nos indigemus illius
impio. Adandata enī eius desiderabilia sūt
super aux et lapidē preciosum: et dulciora sup
mel et fauū: qm in custodiendis illis retribu
tio multa. ps. 18. Et ideo nobis irascit. Adcir
co magna illa imēnsa bonitas dei offendit:
q^o cū per tanti etiā p^oij detrimenta p^oteni
mus: et non solū impia: sed etiā p^omissa illius
pro nihilo ducimus. Vnde semper aio sepe
nobis dñi reuolūda snia est. Si vis ad vitā
ingredi serua mandata. hoc enim tota nobis
lege agit. hoc p^ophe. hoc ap^oli docent. h a no
bis et vox Christi et sanguis flagitat: qui ideo
pro nobis mortuus est: vt qui viuunt iā sibi
non viuāt: sed ei qui pro ipsis mortuus ē et.
Simus ergo obediētes et. Amen.

¶ Seria quarta post dñicaz i septuagesima
in qua declarat diuinis p^oceptis esse obedi
endū ppter dei seruitutē i lege nāe scripture
et gratie. Sermo quartus.

Accurrite et.
vt. a. Dialctica et nālis snia ē
q^o vñū oppositorū attēdētes et
reliquū p^ocipiūt: vt in topi. lib.
per sepe legim⁹. Qua ex re euz
superius caritatē vestrā q^otu⁹
in nobis fuit dei mandatis obedire debem⁹
docuerimus: et eo p^oferim⁹: q^o eius p^oceptū
summa cū diligentia obtemperantibus: q^ouis
in lege non obliuiofus et inmemorē aliquādo
deprehensum p^operimus. Sed semp quadā
inestabili demētia et bonitate summa q^o pie
tate erga tales extitisse cōpertus est. In p^oce
sentia ergo si nos tanta non alicui clemen
tia seueritas saltē cogat. Vnde Augu. lib. 2.

de verbis dñi dicit. Non potuit deus perfe-
ctius demonstrare quātum sit donū obediē-
tie nisi cū p̄buiisset boiem ab ea re que nō
erat mala in qua obediētia palmam tenet
sola ibi inobediētia inuenit penam. hec ille.
Quāta est ergo eius clementia voluntati ei⁹
obediētib⁹: tantā oīo eius seueritatem in
obediētes ferire non est ambigendū: que di-
uina seueritas euidenter demonstrata in tri-
plici lege clamat cū Paulo. Sic currite &c.

Primo in lege nature. Secdo i lege scripture
Tertio in lege gratie.

¶ Pars p̄ma q̄ deus fuit seuerus inobedi-
entibus in lege nature.

Primo dico q̄ sicut deus fuit gratio-
sus p̄mo homini in lege nature. p̄p̄
obediētiā: ita & in eadem p̄tinus
factus est seuerus propter inobediētiā.
Ad quorū declarationē querit: utruq; peccatū
Ad e fuerit peccatū inobediētie. Nā q̄bus-
dam videt q̄ fuerit p̄tin superbie. p̄ p̄ autēz
scripture. Eccle. 10. Initium peccati oīs est su-
perbia. S; initium peccati fuit p̄tin p̄mi hoīs
scz Eue. Eccle. 25. A muliere initium sc̄m est
peccati: & per illam oēs morimur: ergo fuit
peccatū superbie. ¶ Secdo idem p̄batur per
Augu. in lib. de virginitate. di. Diabolus in
celo voluit esse sicut deus. cadens autē p̄suasit
hōi similitudinē sue voluntatis. hec ille. Tunc
sic diabolus peccauit p̄tō supbie volens eq̄l
deo esse. di. illud Isaie. 14. Ascendā super &c.
Nam Bonauentura dicit in 2. di. 5. ar. j. q. j.
q̄ p̄tin eius inobediētiā fuit i p̄sumptiōe. cō-
sumatū in ambitioe: p̄firmatū in inuidie et
odij auersione. Et hoc idem p̄suasit hōi. di.
Eritis sicut dii &c. Et hō p̄sensit: q̄ fuit p̄tin
supbie. ¶ Tertio per rōnē p̄bat sic. Mulier
voluit manducare pomū non p̄pter famem
q̄ erant alij cibi: non p̄pter appetitū delectā-
di in cibo: q̄ ibi nulla erat in gustu deordi-
natio: igit hoc fuit: q̄ aliquid sp̄uale p̄ illi⁹ cibi
comestione intendebat. hoc autē non erat nisi
illud q̄ diabolus p̄suaserat. esse sicut deus:
& hoc fuit p̄tin supbie: ergo &c. S; alijs v̄
q̄ fuerit p̄tin auaricie. Primo p̄ scripturā
sacrā Gen. 3. di. Eritis sicut dii scientes bo-
nū & malū: hoc diabolus p̄misit & mulier ap-
petiit. S; appetere multitudinē sc̄ie plus q̄
o; hoc est auaricia: ergo &c. Secdo p̄bat per
ap̄m. i. ad Thi. vlt. di. Radix oīz malorū est
cupiditas. q̄ etiā h̄r. 4. 7. dist. c. bonorū. 7. 4. 9.

di. c. hinc etenim. de pe. di. 2. c. q. 1. radix. Sed
p̄tin mulieris fuit radix oīz p̄tōz: ergo &c.

Tertio hoc ip̄m expresse declarat glosa sup
illud ps. Que nō rapuit tunc exolvebam. di.
Eua voluit rapere diuinitatē: sed rapina est
p̄tin auaricie: q̄ &c. Alijs vero videt q̄ fue-
rit p̄tin gule. Primo per textum scripture
Gen. 3. di. Didit q̄ mulier lignū q̄ cēt pul-
chrū visu & ad vescendū suauē. Secdo p̄ cū
gelistā Matth. 23. vbi Christus fuit tēptat⁹ a
diabolo de gula: q̄ dixit. Dic vt isti iadides
panes fiant. Sed eo ordine tēptatōis tēptauit
p̄tinū hoīez quo tēptauit Christū sicut dicūt
sancti: & sicut decepit p̄tinū hoīez p̄ tēptatōez
ita credidit xpm̄ decipere: sed ip̄s decēptus est
et q̄bus oībus videt q̄ p̄tin p̄mi hoīs fuerit
p̄tin gule. Tertio h̄ idēz declarat Ambro.
in hymno. di. Quī pomi noxialis &c. Si igit
fuit p̄tin gule nō fuit supbie nec auaricie: cū
sint diuersa p̄tōz gñā: & vnū & idem fil⁹ & sel⁹
in diuersis generibus esse nō possint. S; et
alijs videt & melius q̄ fuerit p̄tin inobediē-
tie. Primo p̄ textū Gen. 3. di. Quis indica-
uit tibi q̄ esses nudus: nisi q̄ de ligno de q̄
p̄ceperā tibi ne comederes comediti. Secdo
per ap̄m. di. Ro. 5. P̄der inobediētiā vni⁹
peccatoris p̄stituti sunt multi Tertio exp̄es-
sius declarat Aug. lib. de vera religione. di.
Adam p̄pter transgressionē inobediētie de
paradiso eiectus est. Et q̄b⁹ oīb⁹ p̄cludit q̄
fuit p̄tin inobediētie p̄mi hoīs p̄tin. S; ad
has p̄uerates p̄cordandas Bona. clare &
optime r̄ndit in 2. di. 22. ar. 1. q. 1. tenēs & p̄fir-
mans q̄ p̄ncipale p̄tin hoīs p̄ q̄b⁹ lapsus ē
& per q̄b⁹ oēs morimur: & p̄ q̄b⁹ tanta mala i
currim⁹ fuit p̄tin inobediētie: nec ad aliud
ip̄m diabolus inducē intendebat nisi vt cēt
deo inobediēs. S; q̄m nemo opat mādātū
inquātū mādātū est. i. solū ad mādātū aspi-
ciens: nec appetit mādātū nisi sub sp̄e boni
q̄b⁹ p̄z exp̄sse p̄ crepla. Nullus enī furat solū
aspiciēs ip̄m esse p̄ceptū diuinū. Sed ad
bonū tp̄ale q̄b⁹ p̄ illō furtū acgrit: nec aliq̄
fornicat inquātū fornicatō mala ē: q̄ est p̄
ceptū: s; q̄ p̄segt ex ipsa delectationē carna-
lē: & sic de alijs. Cuius rei noticia patēs erat
diabolo q̄ clare dephēdēs nō posse mulierē
precipitare nisi apponeret aliqd appetibile &
etiā nisi sub alia sp̄e & nō ip̄opā: & q̄ mulier
facilior erat ad decipiendū: & p̄ illā facilius
hoīez deciper. In illa tēptatōe tria fecit: & hoc

Sermo

totū vt ad inobedientiam hoīem induceret. Primo tentauit sub spē bruti: non hoīs: s; serpent. Scđo accessit p pū ad mulierē et p eā ad hoīes. Tercio pposuit in tētatōe ad que hō facilius sūm nām inclināt. Prio dico tentauit sub spē aīal bruti et hoc triplici respectu. Tū respectu opīs. Tū respectu finis intēti. Tū respectu diuini iudici. Respectu opīs dico: qz hō natus est inclinari ad bonū pū et transitorū carnale et momentaneum marie ex pte sensibili et brutali: et iō aguum erat ipsum tentare in effigie aīalis bruti: qz p pū imutat hō nām et fit pū? bruto semp appetens et desidērās ea que appetūt bruta s; sensibilia et carnalia. vnde Arist. j. politic. ait. Vt enī pfectōe suscepta optimū cunctoz aīaliū est hō: ita si alienus fiat a lege et a iudicijs pessimū ē oīū. Et nota qz dīc pfectōe suscepta. s. ppter intellectū et prudentiā: quia sūm eūdē. 2. de aīa. Pudentissim⁹ oīū aīaliū est hō. Et etiā pfecte suscepta dīc ppter virtutes: vt ait ipse. 6. pph. 2. 5. methaph. di. qz pfectus est q pfecte h; oēs virtutes vt sanctus hō: et iō hñ dī alienus a lege: pessimū ē oīū qz p pūm hō pūit pfectiōes suas. s. verā intelligentiā et prudentiā: et pfectiōes virtutū: qb⁹ pūis pessimū est oīū: qz i pfectōe sensuum exterioroz aīalia bruta supant hoīes. Nā pbs dīc. 2. de aīa. qz hō h; gustū certissimū. i alijs aut deficit a multis. Nā aīa h; pspicaciōē visu: vultur subtiliorē adoratū: aranea tactū canis auditū et. Et iō rōne opīs aguum fuit tēptare in effigie bruti. Respectu etiā finis intēti sūt aguum erat qsi p candē rōnez: qz diabol⁹ hoc itēdebat vt hō p tēptatiōez filis efficeret bruto: cū pcepto bono icōmutabili adheret bono cōmutabili: et ibi gesseret. Et iō sic diffinit pūm ab Aug. in lib. de libe. ar. Pūm est spēs bonis icōmutabilib⁹ hōis cōmutabilib⁹ adheret: sic faciūt bruta: qz et. Respectu ēt diuini iudici cōgruū fuit: qm deus iust⁹ et fidelis nō pmittit hoīes tēptari vltra id qd possit. vii. j. ad cor. io. Paulus ait qd etiā habet. 4. di. binc creni. de pe. dist. 2. Inter hec tēptatio vos nō apprehendat nisi humana. fidelis aut est de⁹ q non patiet vos tēptari sup id q potestis: s; faciet ēt cū. tēptatione pueniūt vt possitis resistere. Et iō non patiet de⁹ diabolū in tēptatione sic latere vt nō possit ab hoīe dephendi. Et iō nō passus est qz diabolus tēptaret hoīes in spē humana: s;

potius brutali vt eius astutiā meli⁹ cōphēderet. Nō solū tēptatus est hō in spē brutali simp⁹: sed in effigie serpentis. Et hoc etiam triplici respectu. Respectu opīs: respectu finis: et respectu diuini iudici. Prio rōne opīs: qz tentatio fiebat p suggestiōis ingressum q fit p diabolū. di. Greg. Suggestiō fit p diabolū: delectatio p carnē: pensus p spm: et iō intrat ad cor p modū serpentis et ibi virt⁹ pti diffundit: ex quo hō h; spūal⁹ moriō vt et et rior effigies opī rīderet interiori. aguum fuit hoīem a diabolo tēptari in effigie serpentis cuius est serpere: et venenū diffunderet diffundēdo hoīes interimē. Scđo respectu finis intēti: qz itēdebat diabolus faciē hoīs. i. supiorē mentē auertere deorsum et totū psterne: et psterneō ad malū deducē: pponēdo sibi aliqd delectabile. Ideo pmissus est tēptare i forma serpentis: q sūm corpus suū h; in suo ancesso terre adherere: et ideo diffinit pūm a damnando. Pūm est ab eo q est sūm nām ad id qd est pter nāz auersio. Tercio rōne diuini iudici: qz cū ex illa tēptatiōe diuino iudicio iter tēptatū et tēptatorē debebat inimitia exoriri: iō tēptatio aīalis in serpente debuit fieri quē post lapsum marime abhorret. Nullū enī aīal ita abhorret hō sicut serpētē et iō dī Ecclē. 21. Quasi a facie colubri fuge pūm. TScđos mod⁹ tēptatiōis fuit icipiēdo a muliere: et p eā pueniēdo ad viz. Rō aut sumit ex pte sapiētie dei: et ex pte astutiē diabolū. Ex pte sapiētie dei pp tria. tū pp viri exercitationē. tū ne mulier hret excusationez tū ēt pp nraz eruditiōē. Prio pp viri exercitationem: qz ipse a deo foris erat et spūali mēte pūit q nō solū poterat resistē tēptatiōi serpentis: s; et suggestiōi mulieris: et iō sortiori tēptatōe pmissus ē tēptari. Scđo ppter mulieris excusationē remouendā. Nā si uir p peccasset cū sit vir caput mulieris. j. cor. 7. nō cēt multū mirandū si mī ei pferret: iō magnū hret excusatiōis colorez. Tercio pp nraz eruditiōē. in illo enī mō tēptandi nō enī cognoscim⁹ modū et pcessuz tēptatiōis in uisibilib⁹ et spūalib⁹: et sicut diabolus a serpēte venit ad viz mediāte mīre: sic idē a sensuālate puenit ad supiorē portionē mediāte inferiori. Vñ Greg. ait. Serpēs pūm suggestit Eua delectata est sicut caro: Adā velut spūs pferuit. nisi enī pferiat spūs nunqz mortale pūm est vt volūt oēs thologi in 2. di. 24. et iō

si nō peccasset Adam nō fuisset corrupta nā
hūana. Et pte sistr astutie diaboli pōt sumi
rō eadē. Diabolus. n. attēdebat mīre: cē mī
noris sapiē: r iō p eā voluit sibi transitū facē
Attēdebat insup eā debilioris cē stātic: et
iō aggressus ē hoīs cīuitatē: ex ea pte ex q de
bilior erat mur. Attēdebat pterea eā ipor
tunioris cē adherētici: r iō coguit q si ipaz p
vinceret nō gescēt quonqz puerteret virum
vñ de ipsa dī Eccle. 7. est venatorz laqus et
sagena cor eius: vincula sunt manū illius. Et
Hierony. ad Q cce. de vi. epoz r cle. Janua
diaboli: via inigraus: scorpionū pūssio: noci
uūqz gen⁹ feia: cū ptiat stipula incedit ignē
flāmigerō igne pcutit feia sciam pariter
bitant: eruntqz fundamēta mōtiū. Ego in
dico si feie cū viris bitant nō deerit viscariū
diaboli: r eis aucupatū ē ab initio ptiat: fer
reas mētes libido domat. h ille. Et sic p q
gruū fuit tēptatōez icipe a mīre: tū qz astu
tia diaboli hoc expetebat: tū qz diuina. puidē
tia hoc disponebat. q si h opponit sic ptiat
nō ē i carne s; i dei magnitudie. Vñ Tress.
4. dī. Enigrata ē facies tua sup carbonē
r h pp ptiat. S; mīr r vir eqz sunt ad dei
imaginem: qz in aia nō ē distinctio sexus. q
vñ q nō debuit magi tēptatio ichoari a mu
liere qz a viro. Rñdeo q lz i mīre r viro re
periat imago qzū ē de nā ipf aīe: qz diu ē i
corpe cōplexionē corporis imitat. pp qz ait
Aristo. j. de aia. Qui dixerit aiaz p se itelligē
dicer ipaz filare r terere. qz dcm ē pp cōple
tionē corpis quā ipa imitat. vñ de pces. pbc.
r eccle. nō vaci. c. qz diuersitatē. dī. diuersita
tem corporz seqt diuersitas aīoz. Idcirco ex
rōne debilitat cōplexiōis r scē i mīre: ptiat
aia quādā effeminationē: ppea qzū ē ex pte
nāc nisi adfit fortitudo maioris grē facilius
incurua ad malū sex⁹ femine. C Tercio in
illa tēptatōe pponit diabolus illa ad q nātr
hō iclinat. hō. n. nātr britudinē appetit que ē
bonū: glosus: copiosus: r deliciōs. Et iō oīs
hō nātr appetit excellētiā: sufficiētiā: r letitiā
in qz ordinato appetitu ptiat recta iustitia.
Mā iustitia vt hī insti. de iust. r iur. in. s. j. r
12. q. 2. in. c. Luz deuotissimā. est recta volūtas
reddēs vnicuiqz qd suū ē. Si g nostrū ē hīe
excellētiā: sufficiētiā: r letitiā: illa appetē or
dinato fāma iustitia ē. In appetitu vero ior
dinato circa ista cōsistit culpa. Nam supbia
nihil aliud est qz inordinatus appetitus ex

cellentie. Auaritia inordinatus appetitus suf
ficientie. Gula inordinatus appetitus cibi
suauiter reficientie. Considerans igitur ho
minem diabolus ad illa naturaliter inclina
tum: cogitauit ipsum reducere ad illorū in
ordinatu appetitū: r p hunc modū ipm pti
pitare i ptiat inobedientie: qd pz itūti. Scē.
3. Accessit igit serpens ad mulierē di. Tur p
cepit vobis de⁹ vt non comederetis de oi lig
paradisi. ex quovf q intentio diaboli erat in
ducē hoiez ad inobedientiaz. Cui rñdet mīr.
De fructu lignoz q sūt i paradiso vscimur
de fructu vero ligni qd ē i medio paradisi p
cepit nobis de⁹ ne comederem⁹ r ne tāgre
m⁹ ne forte moriamur. Dixit serps ad mi
liere: neqz moriemini. Scit. n. de⁹ q i qūqz
die comederitis ex eo aperient oculi vestri r
eritis sicut di: r h pmissit dignitates r excel
lencias. scē sicut de⁹ ē qd appetēdo mīr ce
cidit in supbia. C Scō subiuixit cognitionis
abundantiā dices. Sciētes bonū r malū: qd
appetendo plus qz oportebat cecidit i auari
tiā. C Tercio ptiat suauitatis expientia: cū
onidit pulchrū lignū visu rē. qd appetēdo ce
cidit i gula: ppter q oia simul diabolo pti
sit r pceptū obediētie transgressa ē. vñ segur
textus. Vidit igit mīr q bonū ēēt lignū ad
vescēdū r pulchrū oculis aspectuqz delecta
bile r tulit de fructu illius r comedit deditqz
viro suo q comedit r apti sunt oculi amboz.
Pater igit q r si ptiat fuerit inchoatū in su
perbia: r pgressum fuerit in avaritia: r cōsu
matū in gula: tū pncipalr fuit inobedientia:
qz sibi h a diabolo parata sunt vt ad inobe
dientia cū reducēt. q r Dantes de paradiso
cap. 26. affirmat dices. S figliolo mio non su
el gustar del ligno. Vi p se la caxon di tāto
exilio. Mā solamente lo trapassar del segno
Ecce g ptiat pñi hoīs inobedientie. C Eua
qd fecisti serpenti ptiatēdo. C Adam tu vi
debis qz male egisti vroz tue adherēdo. Mā
statim senserūt carnis rebellionē: r verecū
diam hīe ceperūt. Vnde sequit cūqz cognō
uissent se esse nudos consueverunt folia ficis
r fecerunt sibi pizomata: a pari q est circum
r zomata cooperitio: quasi cooperimēta nu
ditatis r verecūdie sue. C clemens deus
O deus gloriose. O benigne pater respice
hominem: cui tanta dona spiritualia cor
poralia et temporalia propter obedientiam
sanctam contulisti. Nunc inobedientem:

Sermo

tui precepti transgressorē a facie tua fugiē-
tem et se cum vxore sua abscondentē. Duxit
iudex qd facis: nōne sicut bonus fuisti et be-
nignus: ita eris seuerus. Nōne sicut gratio-
sus ita terribilis eris. Vade igit tu ad eū: qz
ipse fugit a te. Voca cum qz ipse se absco-
didit. Ideo sequit vocauitqz dñs Adam et dixit ei
Adam vbi es: qui ait: vocem tuā audiui in
paradiso et timui eo qz nudus essem et absco-
di me. Cui dixit: quis indicauit tibi qz nudus
esses: nisi qz ex ligno de quo preceperā ne co-
mederes comedisti. Dixitqz Adam: mulier
qz dedisti mihi sociā: dedit mihi de ligno
et comedi: et dixit dñs ad mulierē. Quare h-
scasti: Vne rīdit. Serpens decepit me et co-
medi. Et tunc maledixit domin⁹ serpenti: vi.
Maledictus eris inter oīa aīantia. deide vi-
xit mulieri. Multiplicabo erūnas tuas et cō-
ceptus tuos. In dolore paries filios et sub vi-
ri prāte crīs: et ipse dñabit tui. Ad Adā vero
dixit. Quia auādisti vocē vxoris tue et come-
disti de ligno ex quo preceperā tibi ne come-
deres: maledicta terra in opere tuo. In labo-
ribus comedes escā cūctis diebus vite tue:
spinas et tribulos germinabit tibi et comedes
herbas terre. In sudore vultus tui vesteris
panē tuo donec reuertaris in terrā de q̄ sū-
ptus es: qz puluis es et in puluere reuerteris
et sic expulsi sūt de paradiso. **¶** Eva vbi est
pulchritudo et honestas tua: vbi sanitas cor-
poris. vbi conceptus et partus filiorū sine do-
lore? Vbi obediētia corporis ad aīas: oīa p-
dita sunt. Quare: ppter inobediētiā. o Eva
vnde pcesserunt tandi dolores: lachryme:
vlulatus: planctus: lamentatōes: menstruā-
tes: et corruptiōes. Ab i obediētia. **¶** Adam
vbi sciētia ē oīum rex vbi cognitio et noticia
dei excellentissima: vbi sanitas corporis: vbi
imortalitas: vbi pulcher paradīsus cū oībus
arboribus et delicijs: vbi obediētia aīalium
oīa pdita sunt. Quare: ppter inobediētiā.
¶ Adam vnde tot infirmitates pcesserunt
tot febres: tot capitis dolores: tot anxietates
mentis: tot langores mēbroz: tot psecutiōes
et angustie: tot penitentie sanctorū hominum:
tot martyria martyriū: tot sudores et tormē-
ta? Ab inobediētia. Ecce ergo qz quantum
fuit deus grātiōsus obediētib⁹ in lege nāc
tū fuit terribilis in eadem ppter peccatum
inobediētie.

¶ Scda pars qz deus fuit seuerus inobedi-

entibus in lege scripture.

¶ Secundo dico diuinā seueritatem in
obediētib⁹ in lege scripture terri-
biliter demonstratā ad obediēdūz
diuinis mandatis sumopere nos puocare.
Nam Geni. 26. cōminat⁹ deus scūissima q-
dam censura inobediētib⁹. di. Si nō au-
dieritis me: nec fecerit oīa mādāta mea tē.
vsqz ibi critqz terra deserta et ciuitates vře
dirupte. Huic filie habetur. 28. Deutero. qz si
audire nolueris vocē dñi dei tui tē. Admōi
etiā terribilitatū hñtur exempla. Nā Josi. p
scribit quāz ipse non obediēns deo vt predi-
caret in Minue submersus est i mari. Alio
exemplū hētur. 3. Regi. 3. qz quidam vir dei
missus a deo venit de iuda in berbel vt ibi
predicaret cui dñs pcepit ne ibi comederet
nec biberet tē. dic hyssoria. **¶** Maledicte pec-
cator qui semp inobediēns existis: qd faciet
tit i dñs si seruo suo qui solū semel inobedi-
ens fuit talē terribilitatē cōminatus est: nec
nō et ipsum leoni tradidit deuorandū: et hoc
propter inobediētiā. Habetur etiā exem-
plū vxoris Loth: que propter inobediētiāz
conuersa est in statuam salis. Scñ. 19. Saul
propter inobediētiā suā priuatus est regno
vt patet. i. Regi. 5. Populus isrl qz deo obe-
dire cōtēpsit. i. decem trib⁹ a Salmanaſar
rege asyrioz in captiuitatē ducti sunt i Mi-
nue: et postea ppter inobediētiā mādatorū
dei i babiloniā captiui ducti sūt. 4. Re. vi.
¶ Tertia pars deus fuit seuerus inobediē-
tib⁹ in lege gratie.

¶ Tertio dico qz sicut deus fuit glorio-
sus et etiā est clemēs in lege grē obe-
diētib⁹ in eadē lege: ita fuit terri-
bilis et seuerus inobediētib⁹. qz p p rōnem
in forma. Nā fm Arist. 4. topico. Quot mo-
dis bz fieri vñū oppositorū tot bz fieri i reli-
quū. 2. 8. q. i. c. Sciēdū. 2. L. de furtis. i. mani-
festissimi. de strarijs eadē regle dant ex q-
bus oib⁹ illa maxia onit. qz pñuz cāz dñy sūt
effectus. Tūc sic ex obediētia pcedit grā et
glia: qz ex inobediētia pcedet cruciat⁹ et tor-
mēta. Nā fm magnitudinē peccati adhibet
magnitudo pene. Sz inobediētia ē maximū
peccatū: qz cōpāz idolatrie. qz pbat. i. Regi. 5. et
Act. 4. trāsumptiue vero. 8. q. i. Sciēdū. 8i.
di. Si qz pñyteri. de maio. et obe. c. Illud. in
qb⁹ locis dñ pñū artolandi est nō obedire et
quasi scilicet idolatrie nolle acgeſcē. **¶** Igit filij

inobedientes. Transgressores preceptorum dei. **D** filii sclerati: qd faciet vobis qd seuerus et terribilis erit. Nil aliud faciet: nisi qz vos oēs infimul aggregatos et a pre sinistra constitutos vultu terribili et voce amara condēnabit. vi. Ite maledicti etc. Et hoc nō ob aliū: nisi ppter inobedientie: ppter qd Aug. in quodā sermone ait. **D** qd enorme vitium qd obediētie prius fuit: p hoc celū diabolus pdidit: hō paradysum amisit. Saul regnū. Salomon diuinū amorem. **D** obediētia sancta: tu xpi sponsa: tu pfecta scala p quā celū ascendit: tu quadriga qd Delas vetus est in paradysū tu fidelibz porta paradisi et clausura inferni. h ille. Nō sumus ergo iobediētes s; filii obediētes.

Eseria gnta post dñicam in sepruagesima in qua ponunt exempla suprema xpi virgīs matris eius et angeloz ad obediētia i iacūa. Sermo gntus.

Recurrete vt

supra. Tactantius vt diuus Hierony. ait. Quidā eloquētie flunius. 4. di. ex insti. dic. **D**ices malūt exēpla qz verba: qz log pfacile est: p̄stare

difficile. Idcirco iam i mediū tot scripturaz sententijs pductis: necnō z diuinis p̄ceptatibus ad diuinorū p̄ceptorū obediētia puocātibz reliquū est si non his oibz plenā adhibeam? fidē: vt saltē ipsa nos exēpla moueāt ac p̄osus cogant: q in alijs videbim? facta et nos facē debem?. Nā z pbi finis ē p̄p̄oz. qz exēplū est inductio. Cui sententie z Varro Adarcus assentiēs dicit. Excellentissimū est docendi gen? exēploz vti subsidio. Quare z Aug. sup ps. ii.9. ver siculo sagitte potētis. ait. **D**ix est verbis agere: sed etiā exēplis agendū est. In p̄ntiaz g diuersa attendētes creni pla: nihil aliū. prius agē vidēt nisi qz grādi et altissima voce nobis cū **D** paulo in verbis p̄positū clamāt. Sic currite. etc. Que exēpla a nobis diuersimode sunt apienda. Sūt eni diuersoz genēz exēpla. Alia eni sunt supprema: nōnulla media. aliq infima: q ad obediētia inducūt. In isto aut sermone de sup̄mis tñ cā breuitat tractabotria tñ p̄cipua proponens. **D**iximū dē xpi humanati.

Scdm seminei sexus electi. Tertū angelici cetus coronati.

E Pars p̄ma hui? s̄monis i q declaraf q exēplū obediētie xpi relucet sup alia exēpla.

Rimo dico q iter obediētie exēpla xpi sumū relucet exēplū q fm aplm **D**bit. 2. humiliant scipsūz etc. Et iō dūt dubiūz. Si xps ex obediētia mortuus est. Ad qd rñdet fm Thomā in. 3. pte. q. 47 ar. 2. qz xps virtute obediētie mortu? ē: et hoc fuit pueniēs triplici rōne. **P**rio rōne iustiticiōis hūane nāe: qz sicut se h; oppositū in opposito: ita ppositū in pposito. 4. topicor. g qua via orta erat mors in creatura rōnali cadē debebat extingui. S; p obediētia hoc scā erat: iō p̄ns fuit vt sic per vni? obediētiā hoīs peccatores p̄stituti sūt multa: ita p vni? obediētiā. s. xpi etiā multi p̄stituerent iusti: vt apls asserit Ro. 5. qd p̄firmat Augu. super Gen. lib. 8. c. 23. di. Singulare exēplū obediētie i xpo. qppe q n̄ venit facē volūtātē suā s; volūtātē ei? a q missus est: nō sicut hō qui elegit facē volūtātē suā: nō ei? a quō facit ē. **M**erito g sicut p vniū inobediētiā peccatores p̄stituti sunt multi: ita p vni? obediētiā iusti p̄stituti sunt multi: qz sicut i Adā oēs mori iust: sic et in xpo oēs viuificabūt. q si dicatur charitas ē maior virt? qz obediētia. S; legif qz xps ex charitate sit passus. iuxta illud ad eph. 5. Ambulate i dilectiōe sic et xps dilexit nos. x. i. s. p nobis. g passio ei? magis attribui debuit charitati qz obediētie. Rñdet qz passus ē xps ex charitate ex obediētia: qz et p̄cepta charitat? nō nisi ex obediētia cōplēt.

Secdo fuit pueniēs xpm mori ex obediētia rōne recōciliatōis. s. dei ad hoīs et hoīz ad dcū. iuxta illd Ro. 5. Recōciliati sum? deo p morte filij ei? fuit. n. ei? mors qdā sacrificiū deo acceptissimū: vt de ipso loqz idē apls di. eph. 5. Tradidit semetipsūz p nobis oblatiōe et hostiā deo i odore suauitat. S; obediētiā vt dcū ē victimis p̄ponit s; illd qd valde attritū ē. i. Reg. 15. Melior ē obediētia qz vt crime: g fuit pueniēs vt sacrificiū passionis et mortis xpi ex obediētia pcedēt. q si dicatur illd ex obediētia fieri dē qz qd ex necitate p̄cepti facit. xps aut nō ex necitate s; volūtariē passus ē. Nō g ex obediētia passus ē. Ad qd rñdet. qz si obediētia ip̄ortet necitatē respectu ei? q p̄cipit: tñ ip̄ortat volūtātē respectu ip̄eritōis p̄cepti: et tal fuit obediētia xpi. qz uis eni ipsa mors xpi s; se p̄siderata nāli volūtati repugnabat: tñ ipse volens cū hoc dei

Sermo

implere voluntate dicit illud Mat. 26. Si non
 pot. et. Tercio hoc fuit iuuenies rōe trium
 phatois. Mō. n. miles vincit p̄r nisi duci obe
 diat. verū qz xps debuit p mortē suā i gētez
 optinē victoriā iuxta illd. Dicit leo de tribu
 iuda. vñ et Aug. in sermone martyx ait. Tri
 umphanit g de morte et. igit fuit iuuenies
 vt obediendo mereret qz puer. 2j. scriptus ē
 vir obediēs logf victorias. q si dicat: n legit
 xpo fuisse pceptū debere pati: non g ex obe
 dientia passus est. Ad hoc rñdet q xps ac
 cepit a p̄e mandatu tacite et secreta debere
 pati. vñ Criso. dic. nō est intelligendū q expe
 ctaverit audire et opus fuerit ei dicē: s. volū
 tatiū mōstravit pcessum et p̄ietatis ad p̄ez
 suspitionē destruxit. Quia tñ i morte xpi lex
 vetus cōsumata est: s. m illud qd ipse moriēs
 dixit Jo. 19. Cōsumatū est: p̄r intelligi q pa
 tiēdo oia veteris legis pcepta iplēuit. s. mora
 lia: ceremonialia: et iudicialia. P̄rio quidez
 iplēuit moralia que in pceptis charitati fun
 dant: tū qz passus est dilectōe p̄is: iuxta illd
 Jo. 14. vt cognoscat mūdus: qz diligo pfem
 et. s. m. d. m. p. s. f. et. Mat. 26. Surgite eamus
 hinc. s. ad locū passionis: tū vtro ex amore p
 ximi: qd attestat p̄dau. in se. p oib⁹ di. Dile
 xit me et tradidit semetipsum p me. Scdo
 iplēuit xps pcepta legis ceremonialia: q ad
 sacrificia et oblationē p̄cipue ordināt. Et fec
 hoc sua passione inquatū oia illa antiq sacri
 ficia fuerūt figura illius veri sacrificij qd xps
 optulit moriendo p nobis. vñ col. 2. dr. Mō
 vos iudicet in cibo: aut potu: aut in pte diei
 festi: aut neomenie: aut sabbatoz: q sunt um
 bra futuror. Corp⁹ eni xpi cōpat ad illa: sicut
 corp⁹ ad vmbra. Tercio aut pcepta iudicia
 lia q p̄cipue ordinant ad satisfaciēdā iniuriā
 passis. Impleuit xps sua passione: qm vt in
 ps. dr. nī psona xpi. s. que nō rapui et. s. pmit
 tēs se ligno affigi. p pmo qd v ligno rapue
 rat hō dei madatu. Ecce qz singularis xpi
 obediētia. facit. n. obediēs n solū ieiunādo: n
 solū circūcisionē et baptismū suscipiēdo: n so
 lū sabbata custodiēdo et alia hui⁹ q inuēra
 sunt: sed vsqz ad crudelē et acerbissimā mor
 tē patiēdo. Quis g nō moueat tali exēplo
 ad dei pcepta iplenda. Quis nō obteper: qz
 tam insolens et pertinax erit q recalcitret: pf
 eni nī ac dñs q ddidit firmavitqz celū: q so
 lē cū ceteris siderib⁹ induxitqz liberatā ima
 ginitudine sua terrā vallauit mōnibus mari

circundedit: omnibusqz distinxit: et qdā ē in
 hoc mūdi ope p̄stant ac p̄fecit e nihilo p̄spe
 ctis errorib⁹ hoīz: ducē in terris misit q no
 bis iusticie iura panderet: hunc seqm̄r oēs
 hūc audiam⁹: hūc deuotissime parcam⁹: qm̄
 solus vt ait Lucretius poeta clarus.
 Veridicis hoīz purgauit pectora dictis.
 Et finem statuit torpēdinis atqz timoris.
 Exposuitqz bonū summū quo tendim⁹ oēs.
 Quid foret atqz viā monstrauit limite puo.
 Quo possemus ad id recto p̄scendere cursu.
 Nec mōstrauit tñ: sed etiā p̄ecessit: ne quis
 difficultati ḡra iter veritatis horret: vt ait
 Lactantius. 7. diuinaz insitu. p̄pterea p̄clu
 dit Aug. lib. de diuinitate in carne verbi sic
 dicēs. Unigenit⁹ dei filius hō erat verbum et
 sapia p̄is cū esset in ea ḡra qz habuit aīqz
 mūdus cēt exinanivit semetipsum formā sui
 accipies efficit obediēs vsqz ad mortē vt obe
 dientia doceret eos q nō aīr nisi p obediē
 tia sal. cōseq poterāt: i semetipso p̄us cōplēs
 qd ab alijs volebat impleri. h ille. Et idcirco
 Greg. xi. q. 3. c. qd g. Exēplo xpi nos hortat
 di. Quid g mīz si peccator hō obediētie etiā
 p̄ntis vite breuitate se subijcit qn hanc me
 diator dei et hoīz tenuit et tenendā p̄cepit
 et cū obediēs remunerat: nō relinqt. Scē
 dū tñ est nūqz p obediētia manifestū fieri.
 Aliqñ aut d3 p obediētia qd agit intermitti
 Necqz eni madata in paradiso arbor exiit
 qz deus hōi ne ptingeret interdixit. s. vt me
 lius p obediētie meritu hō bñ ddit⁹ et ceter
 dignū fuerat vt etiā a bono p̄hiberet: qten⁹
 tāto verius hoc qd ageret virt⁹ et quāto et a
 bono cessans auctor suo se subditū et hūilez
 exhiberet. hec ille.
 ¶ Pars scda huius sermōis i qua pponit
 exēplū de obediētia beate Marie virginis.
 Secundo post exēplū filij dei huma
 nati pponendū est exēplū m̄ris eius
 virginis Marie: que fuit valde obe
 diēns angelo ānunciāti. P̄ppter qd qrit
 que virtus fuerit p̄ncipalis cā incarnationis
 filij dei i ea. Ad qd rñdet q qnqz fuerūt vir
 tutes q vidēt pugnare p p̄ncipatu hui⁹ opis
 oprinendo. P̄ma fuit humilitas: q figura
 tur in viola. Nam ipsa attestat Luc. p. Quia
 respexit et. et. ps. iij. Dñs humilia respicit in
 celo et in terra. Scda fuit castitas: q figurat
 in lilio. Nā illa dicit se tenere p̄ncipatuz: q
 odor suus ascendit vsqz ad cōcēstoriū sancte

trinitatis. Ideo ipsa Eccle. 24. dicit. In plantis sic cinamomum etc. Tertia fuit charitas que figuratur in rosa. Nam illa dicit se tenere principatu: quia propter nimiam charitatem qua dilexit nos eius filius sanguine suo redemit nos.

Quarta fuit puritas sine prudentia: illa se dicit principatum obtinere: quia occupavit rex decorem mentis. ps. 44. Seu prudentiam meam.

Quinta fuit solitudo seu verecundia: que figuratur in flore amigdale. Illa se dicit principatum tenere: quia ut virga Jesse floruit. Isa. 11. Et ut virga Aaron. Numeri. 17. Sexta fuit obedientia que figuratur in palma seu cypresso. Illa se dicit tenere principatum: quia sicut palma exaltata sum in caedem: sic cypressus in more syon. Eccle. 24. Omnes nulle virtutes alter cantat inter se et quilibet vult tenere principatum demus finem suum veritatem huic dubitationi. Et inde dicendum est quod ille virtutes se in illo opere per quendam ordinem habuerunt. Sed obedientia tenuit principatum. Solitudo enim fuit dispositio respectu exteriorum. Prudentia respectu modi vel naturae ne sentiret incerta. verecundia respectu cuiuslibet alterius hominis. Virginitas seu castitas quantum ad corpus: humilitas quantum ad meritum: quia tota redegit ad dei dignationem et suam humilitatem: obedientia fuit respectu dei: quia se et omnia posuit in divina potestate et liberalitate et se et virginitatem. Vnde Bernardus super missus est. omelia 4. ait. Non querit an fiat illa: sed quod. d. Luz scit deus meus? scie meae votum esse ancille sue non cognoscere virum: qua lege quo ordine placebit ei: illud fiat: si oportuerit me frangere votum ut pariam tale filium: et gaudeo de filio et doleo de proposito: fiat tamen ei voluntas. Sin vero virgo concipiat et pariat: quod utique si placuerit ei ipso sibi non erit. hec ille. Unde et in illo quod punctor quo fuit obediens. di. Ecce ancilla domini etc. fuit filius dei incarnatus secundum Petrum Jo. in. 3. di. 3. et secundum Franciscum de Adar. super missus est. ubi dicit. quia virgo beata ostendit in puericia verbis tria que regunt ad perfectionem obedientie. Primo festinationem. di. Ecce non perastina do. Secundo humilationem: quia dixit ancilla: non domina vel mater. Tercio deuotionem: quia non temporalis principis sed domini. eterni: quia deo super omnes est obediendum: ideo Elisabeth dixit Adarie. beatam que credidisti Luc. 1. et hoc propter obedientiam. Si igitur propter obedientiam beata virgo facta est mater Christi: obediamus et nos: ut non solum mater sed etiam frater et soror eius efficiamur: quia Adar. 12. ait. dñs. Quicquid fecerit voluntatem patris mei qui in celis est etc. Super quibus verbis dicit Augustinus. Morate fratres dignitatem vestram: si adimplentes voluntatem dei frangitis voluntatem vestram. Ecce beata et venerabilis virgo Maria secundum carnem: quia mater Christi fuit: frater non fuit: soror non fuit. Et quicquid aliqui horum aliter secundum carnalem iura per puritatis exciterit: aliud omnino sibi esse non valebit. Et nimirum si mater fuit frater vel soror esse non potest. Si vero frater vel soror exciterit: mater non sit. Nos autem habemus simul omnia Christo per spiritum sumus: si voluntatem Christi que illi semper cum patre cois est adimplere satagimus. hec ille.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua proponitur exemplum de obedientia angelorum inducens nos ad obedientiam obseruandam.

Ertis habemus considerare obedientiam angelici cetus: ut sic et nos ad obedientiam inducamur. Nam angelus superiores immediate deo obediunt. Sed mouet dubium. Si omnes angeli a deo mittantur. ait enim Dionysius de angelica hierarchia. Suprema illa agmina ab intimis nunquam recedunt: quoniam que superiora sunt usum exterioris officij nunquam habent. ex quibus patet quod angeli superiores ad extra non mittuntur. Sed alij potius imperant. Preterea Daniel. 7. dicitur. Milia millium etc. ergo est distinctio inter ministrantes et immediate assistentes: ergo non omnium est ministrare. probatur. maior est ordinatio in angelica hierarchia quam sit in ecclesia. Sed in ecclesia aliqui ita intenti sunt contemplationi quod non actioni occupantur: ergo multo fortius videtur quod ita debeat esse in ierusalem superna: ergo non omnium angelorum est mittere. Oppositum tamen asserit Apostolus hebre. 1. di. Omnes sunt ad ministrandum spiritus missi propter eos qui hereditatem capiunt salutis. Si igitur omnis est terminus vniuersalis pro omnibus supponens neminem angelorum etiam superiorum excludit Paulus ab huiusmodi ministerio. Nam ut habetur de maio. et obed. c. Solite de obserua. i. i. c. 2. L. mandati. l. a procuratore ff. de officio presb. l. 4. Qui totum dicit nihil excludit. Preterea idem videtur per illud Isaie 6. Volauit ad me unus de Seraphim: ergo si unus de ordine Seraphim quod est summus missus fuit ad Isaiam. videtur quod omnes alij mittantur.

Sermo

Amplius hoc idēz appet euidenti rōe. Nam
fina est oīum theologorū in.2.d.9. q. ad oēs
ordines angelorū hoies assumuntur: cor se-
des replant. Ergo si qz angelus dz restau-
rationē sui ordis pcurat: dz ipse deus ad
hoc mittit: igit videt q. oēs angli aliqñ ad nos
mittant. Nam caritas angelorū facit eos sol-
licitari circa salutē nostrā: p hoc ad nos ve-
nire dina iussione. Si g in supremis ordini-
bus maxima caritas est: p ppositus. s. q. ds
maxime dz eos ad nos mittere. Ad h respō-
detur fm Tho. in pma pte. q. ii. ar. 2.7. De.
Aureoli: Ricar. 7 Bona. in.2.d.10. ar. p. q. 2.
q. dimissis varijs opinionibz tenendū est p
firma veritate. q. angeli mittuntur ad nos a
deo: 7 ipi obediētes pmpie ad nos veniunt
ppter caritatē quāz erga nos hnt. Sz distin-
guendū est q. sunt angli supiores pme hic-
marie: 7 angeli inferiores. Rursus duplex ē
missio. s. exterior: q. est ad nos. 7 interior: q. est
angeli ad angelos pp nos. Si de missione ex-
teriori loquimur: sic non ppetit oībus angelis
qz non ppetit supioribus agminibz: 7 sic con-
cludūt doc. 7 rōnes ad pma partē adducte
qz ea q. pminēt sum exteriorēz officij nūqz
hnt: in quo significat maxime Diony. cē hoc
dictū q. intelligit de missione exteriori: q. est
ad nos. Si aut intelligam de interiori que
ad angelos ppter nos: sic mitti ppetit oībz:
qñ supiores mittunt ad medios. Medij ad
inferiores: dum reuelando purgant 7 illumi-
nant ea: q. nobis expediūt. Et hoc tñ est ppi
nos. Et ideo signatē aplūs dicit. Sunt oēs
ad. s. missi ppter nos: nō qdēz ad nos. Et sic
vriqz pōt intelligi illd Isaie. q. vnus sera-
phim venit ad euz purgare labia eius: non q.
immediate ipse facit hoc: sz qz inferior angelus
virtute eius hoc facit. Sic papa dr absolue
aliquē: etia si bñficiū absolutōis impendat
p alium. Nec ex hoc sequit oēs angelos nos
nō diligere: qz oēs sunt nob in adiutorij: 7
oēs nos adiunāt vel mediate: vel immediate:
siue in pferendis reuelatōibus: siue in offerē-
dis nris oronibus. Ecce g qz oēs angeli ad
nutū dei semp obediūt. Nā angeli missi ad
mouendū celos sine labore in obia pscuerāt
Adūsus fuit angls Gabriel ad Mariā. Lu-
ce pmo. Raphael ad Thobīā: Thobic. 3. 7 si-
ne labore 7 dītōe obediūt. Adūsi fuerūt
ad sodomitas ad Aoth. Gen. 19. ad Abraā:
ad pñiaz destructores: 7 oia pscerunt: 7 alia

huiusmodi multa repiuntur: q. breuitatis cā
omitto. Exēplo g angelorū obediām. Ait. n.
Ambr. sup illd heb. pmo. Dēs sunt 7c. Quid
miraris si filio suo ministeriū exhibēt angli:
cuqz etiā nre salutis ministros effectos pset.
Adentes cor ad quos loquit subleuare vo-
lens: dicit angelorū functōes humane salutis
cā a dño dictas ēē. filius vero sicut dñs sa-
lutat. Isti vero sicut sui salutis pdestinatorūz
deseruiūt: cuiusue pleni sunt veteris testamē-
ti vel noui vbiqz libri. Nam 7 pastoribz an-
geli euāgelizauerunt. Luce. 2. 7 angelum legi-
mus ad virginē mariā missū: 7 in resurre-
ctione dñi angli mulieribz apparuerūt: vt p3
Adm. 16. 7 10. Ro. 7 alia mltā in dñis legūt
scripturis. Intelligite nūc qñus honor nob
erit: vt sic ad amicos: ita ministros ange-
los suos destinauit. h ille q. oia pfirmat Au-
gusti. ad Thoro. d. Non est ambigūz qñ
oēs scī angli assistāt dñe maicstati: qz 7 qñ
mittunt in terra pcurrunt a quo mittuntur.
Ad aut oēs administratorij dñi: sic est intelli-
gendūz illo mō quo declaratū est p moder-
nos. Ad illoz g exēpla intucamur: vt sicut il-
li p nra salute sunt solliciti: 7 pñue laborāt
p nobis obediēdo. sic 7 nos inuigilare debe-
mus quatenus ad illaz ad quas nos imitatē
patriam peruenire valeamus. Amen.

¶ Seria sexta post dñicam in septuagesima
de exemplis scōz 7 paganorū ad obediētiā
nos inducentibus. Sermo sextus.



Accurrite vt

supra. Qm supiori sermone
exempla supna. s. xpi exēplis
angelorū sunt ptractata vris
vt pliciter cramus caritati-
bus: reliquū est vt h in fmo
ne vris satisfaciā desiderijs. 7 qd ipse pmise-
ram: debitū qñz in me erit: pfoluaz. Addu-
cemus igit in mediū aliqua exēpla media: 7
qñtus iust Trentij sniaz inspicē valeamus
tanqz i speculo vitas hoīuz: atqz ex alijs vnus
qsqz possit sumē exēplūz sibi: vt non frustra
Paul. pñta verba nob dicat. Sz poti de-
mus opaz oi euz diligētia: vt vere dicat. Sic
currite. Sūt. n. pñcipue tria exēpla media: que
nos p hanc viāz pcurrēdaz alliciūt. Quorū
pñcipalia sunt patriarchaz antiquorū. Se-
cundaria sunt exēpla sanctorū modernorū

Postrema sunt exēpla politicoꝝ hoīum.

Considera p̄ma huius s̄monie: in qua ponūt exēpla sanctoꝝ patriarchaꝝ veteris testamēti ad obedientiam inductiua.

Primo ad excitandaz hoīū inertiaz exēpla patriarchaꝝ antiquoꝝ sunt pponēda ad obiaz nos inducētia: et in hac p̄e breuitatis cā tria tñ adducant.

Quoz p̄muꝝ fuit exēpluꝝ Noe: de quo habet gen. 6. 7. q̄ tñ fuit obediēs in fabricatiōe arce p. 120. annos laborādo: deinde collocādo illa aialia: et ip̄e et familia sua ingrediendo.

Scđz exēpluꝝ fuit Adōp̄si: q̄ inter alia gngos vocatus: excusauit se de ducatu ppli: sed postea obediuit. Ero. 3. 2. 4. p̄z etiā eius obia p totū libz erodit: qñ ad voces dñi toriens in grediebatur ad p̄dicationē: toties hortabatur p obiaz ppli: et egressus de egypto cū p̄lo p̄trāscis mare. Ingressusq̄ de stuz tot annis pseuerauit semp obediēdo: voluntatēq̄ dei semp adimplēdo. Tertiū fuit Abrae singla rissimuz memoriāq̄ dignū. Nam in his tribus fuit obediēs. Primo in defectione p̄rie di. dño. Egredē de terra tua: et de cognatiōe tua: et domo p̄ris tui. Gen. 12. Scđo de circūcisione: gen. 17. Ultimo de filij occisione: gen. 22. Circa quod pdigium tria p̄siderant.

Primū dī magnificatio. Scđm acceptatio. Tertiū executio. **P**rimū dicit rē. Quātuz ad h̄ dico fuisse magnificū hoc p̄ceptum. s. vt occideret p̄p̄iuz filiuꝝ: qđ appet si attēdam⁹ qđ dicat scriptura gen. 22. Teprauiit deus Abraā. Scđm Micholauz de lyra temptare est experimētuz accipe de ignorātia. Deus autem euz omnia sciat lucide: non tēprat aliq̄e vt accipiat exp̄imētum de his q̄ ignorat: s. vt alijs q̄ ignorat deū: et fiat manifesta. Et sic d̄s temptauit Abraam: dixitq̄ ad euz. Abraaz tolle filiū tuū vni. q. d. et vade in terrā visionis: atq̄ offeres euz ibi in holocaustū sup. u. m. q. m. i. Scđm Alieo. de lyra mōs ille erat altus respectu aliaruz. p̄tiuz terre. p̄missionis. Et ideo inde poterat terra mirari in circuitu: et ibi vt ip̄e odīs p̄p̄iuz videt tēpluz Salomonis: vt habet. 2. pal. 3. Hoc aut p̄ceptuz mltas hūit p̄ditio nes: q̄ ip̄ius magnitudinē difficultates ostendunt. Prima sep̄atio: q̄. s. ex obia dei caret re sibi carissima. s. filio suo vni. q. d. filium tuū: nō suuz: nō aliū. Filius. n. dicit a filios qđ est amor. q. d. sepa a te per mortē filij

amorz tui. Scđa dī gñatio: q̄ ille fili⁹ dño ci munē dat⁹ est: et miraculo cōceptus fuerat errore vetula nonagenaria et sterili: et ip̄e cē tenarius erat: vt p̄z gen. 21. qbus de reb⁹ suuz me cum diligebar. Tertia p̄ditio dī occisio: q̄ nō p̄cipiebat soluz vt illo se puaret: s. ip̄e cum occideret. Qua rta dicit p̄fectio: q̄ fili⁹ erat plenus virtutib⁹: et ideo summe euz diligebat. Quinta dicit solatio: q̄ erat solatio p̄ris et solatiū matris. qđ notat cum subditur. Isaac q̄ interpretat risus. Sexta p̄ditio dicit p̄pria opatio: q̄ nō solū cum occidi p̄mitteret: sed ip̄e p̄p̄iis manib⁹ hoc perageret. Septima dicit solitaria filatio: q̄ hūc solum hēbat de hac iunge. Octaua dī p̄missio: q̄ multa magna p̄missa erant: et hoc in filio. s. seminis multiplicatio ac benedictio.

Nonā dicit dilatio. q̄ voluit d̄s q̄ duceret eum p̄ tridū ad imolationis locū: euz tñ esset modica via. Et de hoc subdit sup vno montiū rē. Ex hac. n. dilatiōis cā dolor in Abraaz augebat. Si. n. ex inspatio p̄cepisset eum imolari: tolerabilius quodāmodo extitisset. Vnde super hunc locum ait. Non est Abraā statim iussus occidē filium suū: s. p̄ tridū dñe ad imolationis locū: vt lōgitudine t̄pis tēptatio augeret: et crescētibus curis paterna viscera cruciarent. Decima cōditio dicit obustio: q̄ p̄cipiebat cōburrere et in holocaustū offerre ante oculos p̄p̄ios. qđ grauius est: q̄ si in absentia fiat. Ex quo p̄z q̄ ante p̄cepit oburi: et nō p̄ez aliq̄: sed totū in holocaustū p̄sumeret: et sicut noluit parcē vino nec mortuo. Molebat. n. vt nullū de eo memorabile remanēt: nec os. s. nec puluis.

Undecima dī frustratio. Nulla. n. p̄cepti vtilitas videbat. Et ideo p̄rium erat rationi eum absq̄ vtilitate occidere: p̄fertim euz eēt bonus: fidelis et iustus. Duodecima p̄ditio dicit testificatio: q̄ hoc p̄cepto nullus adcrat vnde nō crederet ei si dixisset dñm hoc p̄cepisse. Decimatercia dicit admiratio: q̄ nūquam s̄te auditū fuerat dñuz alijs sc̄tis p̄cepisse. Vnde hoc alijs cā admiratiōis et sc̄dali fuisse. Chaym. n. puniē p̄ fratricidio: et Lamech similr. gen. 4. ideo de eo iminebat piculum: q̄ de eo sc̄dalum b̄rent: qbus hoc notuz fuisset. Quātū ad sc̄daz. s. acceptatiōem obie huius: sciēdum est q̄ audito dñi p̄cepto acceptat Abraaz: et ad obediēdum se p̄parat. Primo. n. obediuit simplr: q̄ nō ē

Sermo

excusauit: vt de eo dici possit illud psalmiste
i7. In auditu auris et cetera. Non enim que
sunt a domino cur hec precipiet. Secun-
do obediuit libenter voluntatem precipien-
tis faciens. Ideo Augustinus libro decimo
confessionum ait. Optimus tunc minister est
qui non magis intuet a te audire quod ipse vo-
luit: sed potius hoc velle quod a te audierit.
Tertio obediuit festinanter. Non enim pro-
crastinauit exequi quod dei fuerat preceptum
vnde subdit. Igitur Abraham de nocte con-
surgens. i. festinater. Non enim dicit expectat. Ma-
tine noctu preceptum ei fuerat: et etiam ipse tunc
preparat. Quarto obediuit fideliter. Nam
in re tam ardua consilium non requisivit: tam-
tum de domino confusus. proinde gala. ter-
tio dicitur. Credidit Abraham deo et cetera.
Quinto obediuit stabiliter. Nulli enim hoc
reuelauit: nec etiam uxori: ne impediret a do-
mini precepto. Vnde. 22. q. 2. ca. propheta. Am-
brosius ait. prophetauit quod ignorabat: ipse so-
lus proponebat redire immolato filio: sed do-
minus per os eius locutus est quod parabat.
Cautiose autem loquebatur cum seruis: ne co-
gnito negotio: aut impediret eum aliquis aut ge-
mitu obstrueret: aut fletu. Si igitur Abraham
aliquid horum egisset: perdidisset meritum: quia
dixisset dominus ei. Molebam te hoc facere
sed temptaui te. Vnde. 22. q. 2. ca. si quislibet.
Non enim ait Ambrosius. Non enim vo-
lebat immolare deum a patre filium: nec im-
pleri hoc munus volebat qui ouem pro fi-
lio immolandam obtulit: sed temptauit affe-
ctum patris: si dei precepta preferret filio.
Sexto obediuit viriliter. quod patet si ante
dicitur quod sequitur. Stravit asinum suum. i.
ipse meruit: nec expectauit vt seruus surgeret: tam-
to accelerat implere seruoze mandatum do-
mini: ducens secum duos iuvenes: qui cum
bebeos fuerunt Ismael et Eliezer: et Isaac
ac filium suum. Cumque cecidisset. in itinere
ligna in holocaustum: abiit ad locum quem
preparauerat illi deus. Septimo obediuit
indefinenter. Nam omne impedimentum quod
eius ab obedientia remouere poterat a se sol-
licite separauit. Vnde subditur. Vix autem ter-
tio eleuatis oculis vidit locum procul: dixitque
ad pueros. Expectate hic cum asino. Time-
bat enim ne impedirent eius obedientiam:
si presentes fuissent. Sequitur ergo. Ego et
puer. i. Isaac illuc usque properantes postquam

adorauerimus reuertemur ad vos. Adic finit
Nico. de lyra loquitur propheta: non tamen aduersus
quod dixerit: ideo non fuit prophetia prophetie di-
cta: ad quam requiritur intelligentia Daniel. 10.
Intelligentia. n. opus est in visione: et finit Ihe-
ronymum in prologo super Isaia. Ecce er-
go acceptatio tanti precepti. **Q**uantum ad
tertium scilicet ad executionem sequitur in te-
xtu. Tulit igitur ligna holocausti de dorso as-
in: et imposuit super Isaac. Erat autem Isaac
35. annorum. Abraham vero. 135. et ipse por-
tabat ignem et gladium. Et pergeret duo
simul dixit Isaac patri suo. Pater mihi ecce
ignis et ligna: ubi est victima holocausti? Quod
suauiter verba hec patris penetrabat cor
audientis. Audiens se patrem appellari et co-
gitantis quod ipse esset victima holocausti: nec
tamen propter hoc percontabatur siue auerteretur
ab implendo mandato. Sed filio prophetice re-
spondens dixit. Dominus prouidebat sibi vi-
timam. filii enim venerunt ad locum quem ostendit illis
deus: in quo edificauit altare: et desuper ligna
composuit. Secum autem Ioseph habuit antigna-
tum li. p. ca. 22. dum altare fuisset constructum
dixit Abraham ad filium. O puer quem innume-
ris votis optaui a deo mihi offerri dum pue-
nisset ad vitam: nihil est quod pro alimentis tuis
non feci: nec feliciorem magis arbitrabar: quam cum
te ad hanc viderem creaturam: et mortis successo-
rem mei principatus relinquere gaudebam: quia dei
voluntate tuus pro sum factus. denuo finit placi-
tum eius te reponam: hanc fortiter posita dica-
tionem. Deo namque de celo quod hunc honorem
dignus accipere ad hoc eo quod mihi placidus fu-
it: et per omnia suffragabatur. Matus igitur mori.
non cum modo hac e vita egredieris: sed a patre
proprio oblatum propter ob legitimum sacrificium.
Reor. n. quod te dignum indicauit: nec egritudine
nec bello: nec qualis alia passione: quod solent
hominibus accidere hac vita liberare: sed tamen ofonibus
et sacrificijs tuas aiam suscipe et apud se reti-
nere. Eritque decetero mei curam habens: sene-
cutem regens: qua gratia maxime te nutrie-
bam. Nec ille. Auditis igitur verbis patris Isaac
ac fugit non temperauit: nec prius dixit nolo tibi
desistere: quia te fortior sum. Noli me tangere: no-
lo tuis verbis credere: sed potius cum multa ma-
suetudine acquiescens perscrutauit se in terra: pa-
trique se obtulit. Adhuc pater ingens fiat volun-
tas dei et tua. Accipe manus et pedes meos
et fac quicquid licet de me. **O** mirabilis obia et

humilitas Isaac sic pstratus expectabat facere patrem qđ pđixerat. Quis pđt sine la-
chrymis fenē illum tam deuotū pſiderare?
quis nō ſuſpectat? qđ non miret in pmptritu-
dine talis obit? Et arbitror ſctus eſt patri
archa ſancm capies genibus ſctis irruit ſu-
per filium ſuū: et retro volūes eius manus:
eas ligauit. Et poſtq̃ eas ligauit cum mltis
lachrymis cū pfortabat: et oſculado d. O fili
mi māſuetiſſime et. tollera hec patiēter. Do-
minus. n. noſter oipotens ſic mihi iniunxit.
Poſt hec ligauit pedes eius nō vt timeret
eum fugē vel tradidere: ſed vt ſm modū im-
molationis faceret. Sic enim aialia vinciebā-
tur que imolabant. Sicq̃ cum pmptriſſima
voluntate pſabatur ad filium imolandū. Se-
quitur in textu. Poſuit eum in altari ſuper
ſtruem lignoz: extenditq̃ manus et arripuit
gladium: vt imolaret filium ſuum: et ecce an-
gelus dñi de celo clamauit di. Abraā abraā
qui rſidit ad ſum. Dicitq̃ ei. Non extendas
manū tuā ſuper puerū: neq̃ facias ei quicq̃:
nunc cognoui qđ timeas deum: et nō pepiſti
filio tuo vnigenito pp me. Leuauiq̃ Abra-
am oculos ſuos: viditq̃ poſt tergū inter ve-
pres arietem herentes cornibus: quem aſſu-
mens obtulit holocauſtū pro filio. Appella-
uitq̃ nomē loci illius dñs videt. vnde vſq̃
bodīe dicit in montem dñs videbit. Voca-
uitq̃ angelus dñi Abraam ſecūdo de celo di.
Pter memetiſq̃ iurauit dicit dñus: qđ feciſti
rem hanc: et non pepiſti filio tuo vnigenito
ppter me. Benedicā tibi et multiplicabo ſe-
men tuum ſicut ſtellas celī: et velut harenam
q̃ eſt in litore maris: poſſidebit ſemen tuum
portas inimicōz ſuoz: et benedicent in ſemi-
ne tuo oēs gentes terre: qđ obedisti voci mee
Et nora qđ cum Abraā hoc ſenſit ſoluit filiū
ſuū: ac amplexatus eſt cum magno gaudio
ſimili et filius patrē. Et dicit Mico. de Iſra
qđ qñ Abraam offerebat aial: deprecabatur
dñm: vt illd ea gratia acceptaret qua feciſſet
filium ſuum: ſi illum obtuliſſet.

Cpars ſcda hui⁹ ſmonis in qua ponunt
exēpla ſcōz modernoz ad obiam inducētia.
Secundo pponenda ſunt exēpla
ſcōz noni teſtamēti tria ſolū bre-
uitatis cā pſtringens. **C**Primum
quodum eſt bti Petri et alioz apłoz. Nam
Petrus qđ interpretat obediens ut habetur
Mat. 4. cum q̃būsdāz alijs apłis relictis re-

tibus et naui ſecuti ſunt Iheruſalē: ac in oībus ei
obedientes fuerūt. Et poſt reſurrectōez dñi
pceptum eſt eis ab eo: vt cunctes p vnuerſū
orbem pđicarent euangeliū omni creature.
Mat. vlti. Qđ qđ diligentiffime pſecerunt
vſq̃ ad ſanguinis effuſionēz immobit pſe-
uerātes. Nam vt habet Act. 5. Apłi in car-
cerēz poſiti fuerunt a pncipibus ſacerdotūz
Angłs autē dñi per noctem apicns ianuās
carceris educenſq̃ eos dixit illis: Ite et ſtan-
tes loquimini in templo plebi oīa verba vite.
Qui intrauerūt diluculo et docebāt. Tūc pñ-
ceps ſacerdotū aduocans eos in celiū pce-
pit illis di. Precipiendo pcepimus vob̃ ne
doceretis in noīe illo: et ecce repleſtis vſq̃
doctrina veſtra: et vultis inducere ſuper nos
ſanguinez hoīs iſtius. Reſpōdens autē Petrus
et alij dicebant. Bedire oīz. d. m. b. Qđ
etiā habet. xj. q. 3. ca. Julianus. de ſen. exco. c.
Relatū et poſtea et nos ſum⁹ teſtes hoīz ver-
borū ſpūs ſctūs quē dedit oīb⁹ obediētib⁹
ſibi. Et ideo ait Aug. de obia Petri in ſer. 6
de ieiunio qđrageſime. Adipſcuit Petrus p
ceptū xpī. d. Et tu aliqñ puerſus pſirma frēſ
tuos. Luc. 22. Et nos q̃ppe pſirmauit p apłā
tūz: p martiriū: et per cplās ſuas. hec ille.

CScōz exēplūz fuit Stephani et alioz mar-
tyrū. Nā ipſe Stephan⁹ deo obediēs et hoī-
bus pđicās veritatē ſuſtinuit martiriū.
Act. 6. Et alij martyres exēplūz xpī imitā-
tes fuerūt vſq̃ ad mōtis ſupplicii obediētes
dō qđ loq̃ Aug. ſmo. 5. de marty. di. Mar-
tyres redēptōis exēpla ſecuti: verba et vincula
ſuſtinētes: corp⁹ tormētis ſubiſcentes: et ſan-
guinē fundētes: ad celeſtē meruerūt ptingē-
pñaz: et coronā vite accipe. Nihil tñ in certa-
mine: in verberib⁹: in tormētis poſiti metūē-
tes mori: tñ ſupplicio nolebāt: ſ; certabāt ago-
nizātes: et nomē dñi inuocātes: xp̃s pſitētes:
et ipm deū pđicantes: et p hui⁹ pſeſſionē et ſe-
nctipos tradētes ignibus et flāmis. Carce-
res: viſa: verba corpib⁹ iprimētes nō iā ad
corp⁹: ſ; ipā verba ſupplicioz tela lacerante
gladio trucidāt ſignis ac virtutib⁹ atq̃ mira-
culis coruſcātes. **C**Tertiū fuit Aug. Bñdi.
Frāciſci et alioz pſelloz qđ ſacras religiōes
inſtituerūt: qđ p fundamēto oēs obiaz po-
fuerūt: vt. nō ſolum dei pcepta ſuarent: ſed
etiam euāgelicis pſilijs ſe aſtringerent. Nā
vt habetur de ſtatu monachozum. capitulo
cuj⁹ ad monaſteriū. ſm Innocētiū tria ſunt

Sermo

religionis fundamenta. scilicet castitas: paupertas: obedientia. q. perfectioni quodammodo pater noster Franciscus obseruauit que inter alia fratribus precepit di. Ipsi dicitur fratribus meis ut obediant suis superioribus in oibus que non sunt contra aie et regule nre et hoc ipse pmitus obseruauit se ponens alijs in exēplū: q. in principio regis dicitur Franciscus pmitit obedientia et. vii. ut dicit de ipso Bonauentura in legēda Ipse aliqui dixit socijs: inter alia q. mihi diuina pietas concessit hanc gratiam puit q. ita diligenter nouicio vni⁹ hore si mihi guardian⁹ daret obedire: sicut antioxi et discretissimo fratri. Subdit⁹ inq. planū suū: nō boiem cōsiderare bz: sed illū p. cuius amore ē subiect⁹ Quāto autē pceptibilior p̄sident: tanto magis obedientia placet. Cuius tāta fuit obedientia et humilitas: vt et demonib⁹ ceterisq. creaturis iparet: dignē itaq. ait dñs Bona. Secunda est Francisci humilitas et obedientia: q. tā mirāctia in terris obrinuit dignitatē vt deum ad votū inclinaret: et hois inuiteret affectū: demonū pteruitatē suo iussu pelleret: et flāma rū voracitatē solo nutu refrenaret. Re vera h. est q. possessores suos exaltās dū oib⁹ reuerentiā exhibet ab oib⁹ pmeret honorē. h. ille.

E Pars tertia huius sermonis in qua ponuntur exēpla politicoz huius paganorū faracenoꝝ legū humanaz ad obedientia iducētia.

Ertio sunt p̄sideranda exēpla politicoz huius v3. Primo paganorū huius Secūdo faracenoꝝ. Tercio legū hūanarū.

Primū est exēplū paganorū antiq̄z Narrat enī Trog. pompeius lib. 3. q. cū ita fuisset lacedemonijs. Ligurgus rex quasdam leges q. dicē videbāt. Auctore ipsaz Apollinē delphicū finxit et sū se proficisci ad ipsius oraculū: obligauitq. ciuitates vt nihil mutaret de ipsis legib⁹ donec ipse reuerteret: quo factō iuit ceterā i exiliū ppetuū: moriēsq. iussit ossa sua iactari in mare: ne si reportarent ad urbē pplus existimaret se a sacro solum et dictas leges desineret obseruare. Recitem⁹ leges p̄dictas licurgi que fuerūt. i2.

Prima lege pplm in obsequio p̄ncipū et p̄ncipes ad iustitia ipsoꝝ formauit. Secūda lege parsimonia oib⁹ suasis existimās laborē militie assidua frugalitatis p̄suetudine faciliore fore: de qua parsimonia fit mentio. ff. de pecul. l. peculū etiā. Tercia lege cni singula nō pecunia: s3 cōpensatōe meritiū: q. fm istā legem

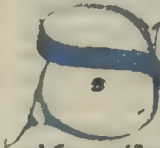
hoies reducebāt ad obseruationē antiq̄z cur nō esset nūmus vel pecunia: sed postea p̄ difficultatē huius inuenta fuit pecunia et cā inuentiois fuit vt res emerēt pecunia et p̄cio ff. de p̄ben. c. mp. l. 1. et hoc fecit licurgus: q. in sequenti lege p̄hibuit vsum auri et argenti.

Quarta lege vsus auri et argēti velut oīz scelex māz subtulit: et h. recordauit cūz deo xpi in euāgelio. Nolite possidē aux neq. argentū neq. pecuniā in zonis vestris. Mat. 23. Istud certe aux est mā oīz scelex. Est enī cā frangendi oēm iustitiā. Mā cū iuder fuerit corrupt⁹ facit oia venalia: hinc pcedat latrocinia: adulteria: inuasionē: vulnera: rap⁹ virginū: et cēp⁹ legū et iudiciū. Dñs Ihs dicit. Cito violat auro iustitia nullāq. reus p̄timelet culpā quā redimē nūmis existimat sicut scriptū est. iij. q. 3. paup. Istud aux et argentū est cā ppter quā auri sacra fames p̄netralia venerāda p̄serpit: veneranda dei tēpla pecunijs expugnat⁹. vt. l. de ep̄s. l. de. l. Si quāq. Quia lege admiſtrationē recip. per ordinē diuisit: regib⁹ p̄tēz belloꝝ: magistratib⁹ iudicia et ānuas sanctōes: senatū cū studios legū: pplō eligendi vel creandi quos velit magistrat⁹ p̄tētem p̄miser. Videamus ergo aliq. circa p̄dicta. Regib⁹ dedit p̄tētem belloꝝ: q. scribit in cano. di. j. c. Ius militare q. ducib⁹ dāt ius militare: magistratib⁹ cōmisit iudicia: de qb⁹ bētur. ff. de offi. ciu. cū manda. est iurisd. l. 1. et de iurisd. iōe om. iud. l. imp̄iū. et magistratib⁹ ānuas sanctōes p̄misit: q. āno p̄durabat officiū suū: nec voluit q. ligaret vltra tps officiū sui: et hoc fact⁹ erat p̄ns. p. hoc qd nō. ff. de pe. l. si cū filiū. Senatus custodiā legū cōmisit: q. senatus legē facit et facit pōt. gnālē. ff. de. l. l. nō ambigit. P̄p̄lo p̄misit p̄tēz eligendi vel creandi magistrat⁹ quos veller: sic enī erat fm legē: q. reges nō eligebant: s3 ppli suffragio creabant. i. electōe ppli. Secūda lege fundos oēs in oēs equalit diuisit: vt ea patrimonialia neminē alijs potentiorē redderet. Sic enī dī de ap̄s: q. gratia magna erat in oib⁹ illis nec q̄sq. egenus erat inter illos q. s. ad p̄ceptū ap̄loꝝ oia venderāt et in cōi vivebāt. Act. 4. sic et ille heurg⁹ fecit: etiā h3 leges rpe necessitatis oia cōicanda sunt: vt scribit. ff. ad. l. ro. de iac. l. 2. §. cū in eadem. Septima lege omnes publice iussit cōiuiari: ne cui luxurie vel diuicie in publico essent. p. hanc enī legē charitatē induxit q. ē

in monachis vsqz in dō seruaf. ut habet in au
tenticō de monachis. Col. j. §. cogitandum.
¶ Cratū lege iuuenib⁹ vna veste toto anno
nō ampli⁹ vt pmiss⁹ sic psmoniā in vesti-
bus induit que etiā per canones approbat
ut patet. q. i. d. c. psmoniā. cum veste humili
nō reprobam⁹. sicut etiā ornātū preter corpo-
ris diligentia infucatus laudam⁹. dissolutos
autē z fractos vestib⁹ z in cessu nō recipim⁹.
hec ibi. ¶ Mona lege pucros paupes nō in
forū. sed in agrū duci iubet: ut pmos annos
nō in luru sed in opere agerēt: iuxta illud ge-
nē. 3. In sudore tē. Lururia enī accipit pro
omni inmoderato excessu. ut. ff. de dā. infec. le-
ge. et dāni. i. pncipio. z de cur. fur. l. i. mulieri
¶ Decima lege statuit virgines sine dote nu-
bere qz postea imitatus Lato dicit. Lato ne
ducas vxorē sub nomine dotis. Non enim
matrimoniu est semp cū dote: sed dos non
potest esse sine matrimonio. ut habet. L. de
do. an nup. l. fi. ¶ Undecima lege iussit ut vx-
res eligerent nō pecunia qd vtiqz intelligi
dz in viro: qz Theμισtodes pbs dicit. Ad a-
lo virū pecunia qz pecunia viro carentez. ut
testat Valerius maxim⁹. li. 7. c. 2. ¶ Duode-
cima lege martinos honores nō diuitū nec
potentū. sed gradu ctatis senū z sapientū cē
voluit. qd ēt habet. L. ad. l. i. u. rep. l. fi. ff. de iu.
immut. l. semp. Semp in ciuitate nra senect⁹
venerabilis fuit nāqz maiores nostri pene
eundē honorem senib⁹ quē magistratib⁹ tri-
buebant. ¶ Sed exēplū est sarracenoꝝ sub
lege machometi diaboli cū degentiū. Nā ipsi
habent pcepta grauiā z tamē tanta diligen-
tia obseruāt qd est quid mirū. habent enim
inter alia tria pcepue difficilia mandata.
¶ Primum est inter diem z noctez quies
orare: ante orationē se aqua frigida laua-
re: p omnia corpis membra: etiā pudenda z
hoc omni tempore etiā in hieme: quod quib⁹
sit bestiale pceptum tamen tanta diligētia
cōplent: ut etiā in itinere quiescāt z perficiāt
orationē z salutationē dei z sui pscudo ma-
chometi z hoc ego ipse oculis ppijs asperi.
¶ Secundū est p vnu mensem integrū ieiū-
nare. s. a mane in auroꝝa vsqz ad stellam se-
rotinā: z hoc etiā in estate nō comedere vel
bibere: licz sint in magna constituti nēitate
Vix autē in magnis laborib⁹ frangūt ipz ic-
iuniū. ¶ Tertius est qz semel in vita precipit
cuilibet visitare archā machometi in longin-

quis partib⁹ posita: quod pceptum tāta dif-
ficulitate implet ut vsqz ad mortis periculū
pducatur. Nam p deserta transeūt in quibus
aquā vix inueniūt: sic p sepe bestie moriunt
z ipsi bestiis stultiores z tam ut oculata fi-
de vidi in ciuitate chapri magnā z populosa
multitudinē accedere: z quidā ita sunt fatui
ut sibi crui faciāt oculos ne quicqz aliud in
hoc seculo videre otingat. ¶ Stulti sarraceni. o-
plusqz illi sarraci xpiani qui ad exēplū illoꝝ
nō implēt vilia z scā xpi pcepta: cum illi tan-
ta cura impleant vni⁹ porci machometi spur-
cissima iussa. ¶ Tertiu exēplū est legū hu-
manarū: in quib⁹ talis ponit casus. Rex fran-
cie habet bellū cōtra regē anglie. Baro ve-
ro regis francie habet bellū cōtra aliū baro-
nē. Rex precipit subditis suis qz seruiant ei
cōtra anglicos. Baro vero mandat omnib⁹
suis ut iuuent eū cōtra aliū baronē. Querit
cui tales obedire teneant. Ad hūc casum re-
spōdit. vii. durāt in speculo in titulo de. feu-
dis. §. Qm. ver. i. c. vbi dicit. qz tales tenentur
obedire regi: quia ipsi vocant ad maius tri-
bunal. ff. de re. i. u. l. contra pupillū. z. i. d. c. si
epus. qz verū est si a rege vocantur pro cō-
muni vtilitate regni z corone defensione: qz
fm phum. i. Ethicoꝝ. Bonū vniuersale ē di-
uini: quapropter regi tenet obedire. di. j. c.
Ius gentiū. Si autē rex vocaret eos pro ali-
quo pculari negocio debent obedire baro-
ni: z sic in hoc casu homo dñoz duozū tenet
potius obedire baroni ad bellū eunti p cō-
muni vtilitate qz regi. pro papali negocio ita
nos semp debemus obedire deo vocāti nos
ad bellū contra vitia ut in stadio currentes
appbendam⁹ brauiū eterne salutis zc.

¶ Sabbato post dominicā in septuagesima
in qua ponūtur exēpla infima demonum z
aliarū creaturarū irrationabiliū ad obedien-
tiā inducentia. Sermo septimus.



Accurrite vt
cōprehendatis. ut. s. Et si ex-
empla pclarissima a nobis
superioribus in sermonib⁹ per-
tractata vos ad superiorum
obseruantia mādatorū minime excitare po-
tuerūt: nos saltē ab infimis z inferiorib⁹ re-
atur in dñi Saluberrimoz pceptoz obe-
diētia pudeat supari. Adcirco saluberrimū

Sermo

duxi nonnulla etiā inferiorū creaturaz enar-
rare exempla que si p̄fata guipendim⁹ nos
omni rōne puocent q̄ iam p̄misimus sum-
ma diligentia exoluere. Vnde Bcr. in quo-
dā sermone sic ait. Bona que facere negligi-
mus nobis d̄cus ab alijs fieri demōstrat. ut
qui p̄ceptis nō attendim⁹ saltē exemplis ex-
citēmur: atq; in appetitu rectitudinis nil sibi
mens ipsa difficile extinet quod perfecte ab
alijs p̄agi videt. hec ille. Igitur cū superiorib⁹
exempla suprema media p̄stricta sint: ut qd̄
p̄misit m̄c facturū pagani: un p̄sentiarū in
fina exempla ad obedientiā p̄currēdā in-
ducentia a nobis describēda sunt: ut cū pau-
lo dicere valeamus sic currite etc.

¶ Prīmū est exēplū creaturaz infernaliū
et spiritaliū. ¶ Secundū est creaturaz et in-
animataz et mundialiū. ¶ Tertiū est anima-
tarū et irrationabiliū.

¶ Pars prima huius sermonis in qua po-
nūtur exempla demonū ad obedientiā nos
p̄uocantia.

Primo dico q̄ manuducimur ad
obedientiā exēplo demonū: q̄ ipsi
demonēs tripliciter reperiūtur obe-
dientes. ¶ Primo inuicē sibiip̄sis. Scdo su-
p̄nis angelis. Terto imperijs diuinis. Quā-
tū ad primū orit̄ difficultas inter catholicos
An inter demones repiatur p̄latio et obedi-
entia subiectio. Ad q̄ difficultatē respondet
f̄m Th̄o. p̄e p̄ia. q. 109. ar. 2. et pet̄ aureoli.
in. 2. di. 6. ar. 3. q. 1. et Ricar. et Bonauē. ibidez
ar. 3. q. 2. q̄ absq; dubio in demonib⁹ est p̄-
latio et aliq̄ imperat̄ et aliq̄ obediūt ut etiā as-
serit Aldag. in. 2. di. 6. et p̄bat rōne: autē: et
exemplo. ¶ Primo ergo probat̄ triplici rōne.
¶ Primo ratione cōditionis: quia in excel-
lencia nature quidā corū superiores ceteris
sunt creati: et ideo a sui cōditione data ē eis
potestas et vis administratiua potentior vni
q̄ alijs. sicut enīz patet in reb⁹ corporaliū: q̄
inferiora corpora naturali ordine sunt: ita cor-
pora celestia: ideo actiones et motus eoz sub-
dunt actionib⁹ et moribus celestīū corporum
ita et actionib⁹ superiorū subdunt actiones in-
feriorū: et hoc est q̄ rationē p̄lationis facit.
scz ut actio subditi sit sub actione p̄lati. sic
igitur ipsa naturalis cōditio et dispositio de-
monū requirit q̄ in eis sit p̄latio. q̄ si dica-
tur orinis seruitus f̄m Ambro. introducta
est p̄pter peccatū sed oēs demones peccare

runt: ergo talis p̄latio inter demones non
videt̄ posse stare: q̄ tam superiores q̄ inferio-
res debent subici. Ad hoc respondet q̄ ut p̄z
in ratione p̄dicta p̄latio demonū est natu-
ralis: quia demones naturaliter nō sunt eq̄-
les sicut homines. q̄ autē superiorib⁹ inferio-
res demones subdant nō est ad bonū supio-
rum sed magis ad malū corū: quia cū male
facere maxime ad miserā pertineat p̄esse in
malis est magis esse miserū. ¶ Secūdo hoc
idem p̄batur ratione ordinationis. sc. diuine
sapientie: que f̄m Augusti. nihil relinquit in
ordinatū: quia que a deo sunt ordinata sunt.
Roma. 13. Et etiā attingit a fine vsq; ad fi-
nem fortiter et disponit omnia suauiter sapi-
entie. 8. Et ideo ordinauit diuina sapientia ut
minus potētes et sapientes magis potētib⁹
et sapientib⁹ subessent in ministrando. Vnde
et Hugo dicit. q̄ illud in malis ministrum
exercet q̄ p̄ficiendū ex cōditōe accipiūt et ita
inuicē sibi p̄sunt: et cū cessabit stat⁹ ministerij
cessabit p̄latio stat⁹. q̄ si dicat̄ p̄latio ē f̄m
ordine aliq̄ iusticie. Sz demones a iusti-
cia penit⁹ exciderūt: ergo in eis nō videt̄ eē p̄-
latio. Ad hoc r̄spondeo q̄ demonū p̄latio nō su-
dat sup eoz iusticiā sz sup iusticiā dei cuncta
ordinatis. Nā ipsi demones nihil precipiūt:
nisi contra ius: et q̄ ruperūt ius: et dissipa-
uerunt sedus sempiternū. ¶ Terto hoc idē
p̄batur rōne cōcordationis p̄uerse. Nāz cō-
cordat ad inuicē ad nobis plus nocendū. et
affectu malicie. Nā plus nocet exercitus or-
dinatus q̄ diuisus. cū ergo b̄cant colluctatō
nē aduersus gen⁹ hūanū. exercit⁹ eoz sine ca-
p̄te stare nō pōt: ideo habet p̄ncipes quib⁹
obediūt et subiaccnt in malo n̄ro. q̄ si dicat̄
obedientia et subiectio sine cōcordia eē nō p̄nt
sed in demonib⁹ nulla ē cōcordia iuxta illd̄ p̄-
uer. 13. Inter sup̄bos sp̄ iurgia sunt: ergo i de-
monib⁹ nulla ē obedientia vel p̄latio. Ad hoc
r̄spondeo q̄ sic p̄stantes in exercitu q̄tuncq; sz
sunt p̄sumptuosi: tñ p̄pter pugnā et odiū ini-
micorū libet̄ subiaccnt duci imperat̄: h̄nt
m̄ltos p̄rios et vñ p̄ncipalē ducem: et sic cre-
dendū est etiā eē in demonib⁹. Nō ergo ex
amicitia q̄ inter se b̄cant: sz ex cōi odio quo
boies odiūt et dei iusticie repugnāt. ¶ Secdo
hoc p̄bat auctoritate triplici. ¶ Prima ē Job
41. Non est p̄as sup terrā que cōpet̄ ei etc.
Ipsē ē rex sup oēs filios sup̄bie. Scda est
Aldat. 25. vbi d̄r a x̄po. Ite maledicti etc. vocat

minores demones angelos diaboli. Cū ergo angelus diaboli nullū dicat q̄tū ad nē cōditionē v̄f ergo q̄tū ad misterij subiectionē. Tertia ē glose p̄me Lox. 15. q̄dū mūdū du rat angeli angelis hoies hoib⁹ demōes demonib⁹ p̄sunt: ergo rē. Tercio idē pbat ex emplo triplici. Primū est alioz angeloz bōz qz ut dicit Bonauē. Filij tenebrarū filii os lucis imitari conant. vñ sic vidēt āgelos ordinare sua officia s̄m ipia supiorz exeg: sic et ipi maleficia. Scōm est exēpluz hoium bellicoz et ipioz: qz sic ppositū ipioz ē ut eis se adiungāt et subiciāt ad ppiā negciā erequēdā quos potēiores vidēt. ita sūt demones inferiores potēiorib⁹ et supiorib⁹ ad nos expugnādū subdunt. Tercius ē exēpluz scōrum in vitis patz. vbi legit demonioz p̄ncipē quosdā minores flagellari iussisse: p̄ hoc in fermōe de petis mortalib⁹. in tractatu de petō in gnālī: ideo hic breuitat cā p̄rāleo ecce ergo demonū obediētia qz sibi obediūt. Quātū ad scōm qz demones obediūt angelis scis: p̄ Aug. 3. de trinitate. c. 4. Spirit⁹ v̄ite vobis deservor atqz petōr. regit p̄ spiritū v̄ite rōnalez p̄i et iustū: p̄ et p̄ Reg. d. P̄tates sunt āgeli quoz ditioni virtutes ad uerfe subiecte sunt. p̄ insup p̄ b̄m Tho. pre prima. q. 109. ar. 4. d. q. totus ordo p̄lationis p̄rio et originālī est in deo et p̄cipiat a creaturis s̄z qz deo magis appropinquāt: ille at creature sup alias influentiā h̄nt: q̄ sunt p̄fectiores et deo p̄pingores. Adaria aut p̄fectio p̄ q̄ de matime appropinquāt est creaturaz fruētū deo: sic sunt angeli. q̄ p̄fectōe p̄uant d̄mones: et iō boni angeli sup malos p̄latōez h̄nt: et eos regunt. Et q̄suis q̄nqz aliis angelus sit iscrior ordine nē q̄busdā demonijs tñ supior est ordine d̄ine iustitie: cui inherēt angeli boni. Cuius d̄ine iustitie virt⁹ potenti or est et potior: q̄ angloz virtus nālī. Mā et p̄hs dicit in. 4. et h. q. virtuosus ē regla et mēsurā oīum humanaz actionū. qz si dicat p̄latio angloz p̄cipue attēdit s̄m illuminatiōes. S̄z mali angeli cū sint tenebre: nō illumināt a bonis. q̄ rē. Ad h̄ r̄ndet qz imo p̄ scōs angelos m̄sa de d̄inis mysterijs demonib⁹ reuelant cū d̄ina iustitia exigat: vt p̄ demones aliq̄ fiat ad punitōem maloz et exercitatiōez bonoz: sic in reb⁹ humanis assessores iudicij reuelāt torrorib⁹ eius s̄nīaz. Ad aut reue latōes si ad anglos reuelātes p̄parent: illu-

minationes sunt: qz ordinant eos ad deum. Et p̄te vero demonū nō sunt illuminatiōes qz eas in deum nō ordināt: s̄z ad expletiōē p̄prie iniquitatis. Ecce igit quare angelis d̄mones obediūt. Nam vt ait Augu. de d̄inatōe demonū. 16. q. 3. ca. Sciendū. Accipiunt demones sepe p̄tates morbos mittere: et ip̄s ac rem imutando morbidū reddē. Quantum ad tertiū qz. s̄. deo obediāt demones p̄z ex p̄cedētib⁹: qz si angelis sc̄tis obediūt et par te dei et ex virtute ei p̄cipientib⁹: q̄tō magis ip̄i deo: iuxta illā p̄bi reglāz. j. posteri. p̄pter vnūquodqz tale et illud magis. Si q̄ angelis p̄pter deū obediūt: m̄lto magis ip̄i deo debent obedire. Ad asserit Augu. de vera religione. Post mediū hoc totū voluptatis regnum et ima pulchritudo subiacet corruptiōi qz si nō esset: summa putaret. S̄z adest d̄ina p̄uidētia: et infra m̄scēs eis dolores: distor tiones morbos mēbroz: et tenebras oculoz et alioz similitates ac disensionēs: ut eis ad moneamur incōmutabile aliqd esse quercndū. Et hoc facit p̄ infima mysteria: quibus sic agere voluptatis est. s̄. exterminatores: et quos angelos iracundie diuine scripture nominant. Quiauis igit nesciant de se qd agatur bonis. his similes sunt hoies: qui gaudēt m̄fisiis alienis: et risus sibi ac delucra spectacula exhibēt: vel exhiberi volunt euerfionib⁹ et erroribus alioz: atqz ita in oībus his boni admonentur: et crecent: et vincunt: et triumphant: et regnant. Mali vero decipiunt: cruciantur: vincuntur: damnantur: et seruiūt nō solum vni oīum domino summo: s̄z vltimis scruiis illius. s̄. angelis: qui doloribus et miseria damnatoz pascuntur: et p̄ illa maluo lentia bonoz liberatione torquent: ita ordinant omnes officijs et finibus suis: in pulchritudine vniuersitatis: Nec ille. Ad si dicatur sententia est omnium theologozum in sc̄da distinctione septima. qz demones non possunt amplius mereri vel facere bonum: quia motus voluntatis eozū sunt mali. S̄z obediendo est bonum et virtuosus ac meritorium. Ergo non videt qz demones deo obediunt. Ad hoc respondetur s̄m Petrū Aureoli in sc̄da distinctione septima. arti. primo questione secunda. qz obediunt et tamē non merent: qz et si nō peccāt i h̄ qz faciūt p̄ceptū: peccant tñ in mō faciēdi cum murmure et indignatiōe. Dabet hoc exēplum i legēda p̄ria

Sermo

nostri fratres: qui huiusmodi in suburbano
vitis Aretine vidit super civitates exultantes
demonibus et perturbantes ciues ad eodem re-
dic totum. Si igitur demones obediunt demonibus
in malis: cur non obediunt nos diuinis prece-
ptis: et diuis temporalibus in licitis et honestis
Si demones obediunt angelis sanctis quare
et nos parum non debemus ecclesie preceptis
et si obediunt deo et sanctis suis. quare nos su-
mus ipsis deteriores ut deo omnipotenti resis-
tamus? Magna duritia: o inaudita pueri-
tas: demonibus non potest alia denuo infligi pe-
na: sed nobis sunt supplicia augenda si dei pre-
ceptis non pareamus et tamen adhuc nostra flectit
ceruix durissima. Debediamus ergo et moue-
mur ad obedientiam saltem exemplo demonum.
¶ Pars secunda huius sermonis in qua po-
nunt exempla insensibilium et arborum similium
ad obedientiam inducentia.

Secundo ponenda sunt exempla inani-
marum et arborum ad obedientiam in-
ducenda: quia ipsa subsunt et obediunt
angelis nobis et primis personis. Primum dico quod
omnia corpora celestia clementia et arborum obediunt
angelis. Aut enim Augustinus de trinitate. ca. 4. quod
omnia corpora reguntur per spiritum vite rationalem. et
Gregorius in 4. dialogorum dicit quod in hunc mundum
visibilem nihil nisi per creaturam inuisibilem dis-
poni potest. quod declarat et beatus Hieronymus pre prima. q.
110. ar. 1. dicit quod tam in rebus humanis: quam in re-
bus naturalibus contra hoc inuenitur quod pote-
stas particularis gubernat et regitur a potesta-
te vniuersali: sicut potestas baronis guber-
nat per potestatem regis: et ideo superiores ange-
li: ut patet ex supradictis presunt inferioribus quia
habent scientiam magis vniuersalem. Cum igitur
virtus substantie spiritualis sit magis vniuer-
salis quam virtus cuiuslibet corporis: quia omnis for-
ma corporalis est determinata adhuc et nunc
et per materiam indiuiduata: quod non potest dici
de forma in materiali et intellectuali cogni-
tum est: ut sicut inferiores angeli qui habent
formas minus vniuersales reguntur per superio-
res: ita omnia corporalia regantur per angelos:
et quia res corporales habeant actiones de-
terminatas sibi diuinitus patas non tamen
has exercent: nisi secundum quod mouentur quia prop-
rium corporis est: quod non agit nisi per motum. Ad
circo oportet quod creatura corporalis a spiritali
moueat: et hoc non solum a sanctis doc. ponitur
sed etiam a primis qui incorporeas substantias

posuerunt. Quis diuersimode procedant.
¶ Plato enim dicit substantias immateriales
habere presidentiam immediatam circa omnia sensi-
bilia corpora et diuersas circa diuersa. Argum-
tales autem non attribuit eis immediatam presi-
dentiam supra sensibilia corpora: sed solum supra
vniuersalia agentia que sunt corpora celestia.
Et ideo conatus est assignare numerum sub-
stantiarum spiritualium secundum numerum motuum qui
apparet in celestibus corporibus. Quicquid autem
mediū secutus est. ponit enim cum platone ali-
am substantiam spiritalem presidentem immedia-
te spe actiuorum et passiuorum. Nam ponit cum
ipso platone quod forme horum sensibilibus deriu-
antur a substantiis immaterialibus. Sed in hoc
a platone differt quod posuit vnam immateria-
lem substantiam presidentem omnibus inferiori-
bus quam vocauit intelligentiam agentem. docto-
res autem catholici sicut platonici posuerunt di-
uersis rebus corporeis diuersas substantias
spirituales esse prepositas. Aut enim Augustinus in li-
bro. 83. q. 9. vnaquodque res visibilis in hoc mun-
do habet angelicam potestatem sibi prepositam.
Vnde et Damascenus dicit quod diabolus erat ex
his angelicis virtutibus que perant terrestri
ordini. Et ori. super illud numerus. 22. Tu vidisset
asina angelum et dicit quod est opus mundi an-
gelis qui presunt bestiis et presunt animalium na-
turalitati virgultorum plantationumque et ceterarum
rerum incrementis. hec ille. Non tamen hoc est
ex natura rerum: sed ex ordine diuine sapientie
que diuersis rebus diuersos rectores preposu-
it: et dicit Gregorius ad ordinem potestatis per-
tinet omnes angeli qui habent virtutem super res
pure corporeas. Considerare ergo debemus
quod obedientibus angelis deo omnia angelis obe-
diunt et subiciuntur et corporeis et aiat. Vnde
Augustinus libro. 8. super Genesim. c. 32. dicit. Subli-
mibus angelis deo subdite fruentibus et bene deo
seruientibus subdita est omnis natura corporea:
omnis irrationalis creatura: omnis voluntas vel in-
firma vel praua ut hoc cum subditis vel de sub-
ditis agant: quod nunc ordo poscit in omnibus in-
bente illo cui subiecta sunt omnia: proinde il-
li illa veritate et incommutabilitate videtur et secundum
eum suas dirigit voluntates. sunt illi princi-
pes eternitatis: veritatis: voluntatis: cui semper
sine loco tempe ve. mouentur autem eius impio
et temporaliter moti: nec ita ut ab eius cōtem-
platione resiliant aut defluant: sed simul et illi
lum sine loco ac tempe cōtemplantur et eius in-

terioribus iussa perficiunt mouentes se p tps: corpus aut p tps z locū quātū corūz agnuit actioni. hec ille. **¶** Scdo dico q obediunt nobis: q. s. mouent celi ppter utilitatē nostraz. Sol lucet in die: luna i nocte ac sidera cūcta resurgunt: clemēta pducunt. oia eni qb⁹ constat quicqd generat ex se mūdus ad utilitatē hoīs accomodata sunt: vt ait Lactan. in lib. de ira dei. c. 13. Sed si nobis aliqui resistūt et contradicūt hoc solū est: q. sumus deo inobedientes. iuxta illud sapie. 5. **¶** Dignabit p⁹ eo orbis terraz cōtra insensatos: patet ista diffusius in sermone de penitētia. sermone. 25. **¶** Tercio dico q oia pdicta obediūt deo: qd p⁹ er predictis. Nam angelis z nobis non aliam ob cām obediunt nisi vt ordinationez dei expediant: ergo sumopere deo obediunt. Ait enim apostolus. i. cor. 8. Nobis autēz est vnus deus pater z vnus dñs. q. d. cui super omnes est subijciendū. Ipse eni vt habetur Sapie. 9. Subernat oia sapientia sua. vñ laudat eū Boe. 3. de solatiōe. di. 2. qui per pectua mūdū rōne gubernas. Nam summe bonus oipotens deus sicut per bonitatē suā omnes res in esse pducit: q. optimis est optima facere: ita etiā pductas res per eandē bonitatē gubernat z regit: z oia sue diuī subiacent: nec inuenit aliqua creatura illi cōtradicens nisi sola voluntas humana atqz pueria. Vnde Aug. omnia predicta nos cōsiderare admonet. di. 4. **¶** Scds considerare debem⁹ obedientiā filij dei. Ipse enim obediens fuit vsqz ad mortē. Ecce angeli in oibus obediūt deo: z tu vermis contradicis deo. Irrationabilia obediūt deo: z tu rōnabilis resistis deo. Sol a sua via nō deuiat: neqz luna neqz stel le. Omnia enim cēlea suis indulgent officiis ad nutū dei. Campi floribus decorant: terra fructibus secundat: frondibus crispas filia: i nemore cytharizat auicula: oia obediunt deo. Solus homo ei voluntarie resistit: h est illa obedientia que concordia seruat in angelis: pacem nutrit in monachis: pacem generat in ciuibus: sine qua respub. stare non pōt. h ille. **¶** Boz exemplū habet a Christo. Matth. 8. Luc. 8. Qui impauit ventis z facta est tranquillitas magna in mari. Et sic p⁹ scda pars huius sermonis.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua ponuntur exempla aiatoz sensibiliū z irratiōnabiliū ad obedientiam inducentia.

¶ Tercio in hoc sermone breuiter ponuntur aliqua exempla brutoz sensibiliū z aiatoz ad obedientiā exaltantia. Ista eni obediūt sibiipsis: obediūt nobis: obediūt psonis diuinis. **¶** Primo enim obediunt sibiipsis. Nam multa repiunt aialia volatilia z quadrupedia q hñt duces z capita: z ea vbiqz sequūt: z qd fecerit vnū oia faciūt: vt p⁹ i apibus. Lupis: vrsis: gallinis: z pullis eaz. Vñ Microny. ad rusticū mo. ait. Etiam aialia muta z feraz greges ductores sequūt suos. In apibus pncipes sunt. grues vnā sequunt ordine litterato. Et bf. 7. q. j. in apibus. **¶** Scdo obediūt nobis aialia: q. ad vñm nobis data sunt. Omnia eni ait ppha ps. 8. Subiecisti sub pedibus eius oues rē. Mā z multa mansueta ad nutū nobis obediūt: sic canes: eg. pecndes rē. filia. q. z si alia repiunt que nobis pñia cē videant: hoc factū est diuina volūtate: ppter hoiūz pcta. Vnde Aug. 5. manicheū ait. Aliqñ solent dicē qd accepit pñtem hō pisciū maris: z volatiliū celi: z oīz pecoz z feraz: cū videam⁹ a multis feris hoīs occidi: z a multis volatilibus nobis noceri: q volum⁹ vel vitare vel cape et plerūqz nō possum⁹: qd g in hoc accepim⁹ pñtez? Hoc illis pñmū dicendū ē q multuz errāt q post pñmū fiderāt hoīz cū in huius vite mortalitate dñatus est: z amisit pñctio nē illam qua factus est ad imagines dei. Sz si dñatio illius tm̄ valet vt tm̄ multis peccatoribus iperet: qñis a multis feris pp fragilitatē corporis possit occidi: a nullis tm̄ potest domari: cū ipse tā multas z ppe oēs domet. Si g h hoīs dñatō tm̄ valet: qd d regno ei⁹ cogitandū est: q ei renouato z liberato dina voce pñitūt: h ille. Si igit nos essem⁹ obediētes deo certe z irratiōabilia obedirēt nobis. Mōne vt dñū est pisces beato Antonio obedirēt: leo diuo Micronymo obtemperauit. Mōne z volucres in paludib⁹ veneciarū beato Francisco obsecute sunt. rē. h mōi filia z sic p⁹ aialium obedientia. **¶** Tercio p⁹ h z oia deo obediunt: q. si h alijs obediūt creaturis: quanto magis ipsi deo? Ait. n. Boet⁹ 3. de consō. q. non est aliqd q sumo huic bono vel velit vel possit obfistē. Mā ordinauit pisces mari inhabitare: z ita faciunt. Ordinauit bruta terrā peragrarē z obediūt. Ordinauit volatilia celū z aerē ornare z obediūt cecantare z mellifluos cant⁹ iter. spincta re-

Rationare et obediunt ei. Super h omnia hoiez rationabilem omniū animalū dñm constituit: omniū gratiarū ipsum repleuit et replet: ac q melius est ipsum ad imaginem suam et similitudinem creauit. et tamen hic solus est qui diuine presumit obrectare potentie. Is solus est cui tot bona contulit et non recognoscit. Is solus qui dñm suum sempiternum patrem et clementē patrem et omnium bonoz munificū cōtēpnit et ibonorat ac polluto ore verbis oī spurcicia plenis blasphemiat obaudiūt a seculo demones: bruta animalia et pecora cuncta ac insensibilia vt satis cōprobaturum est deo eorum creatori: et nūq ab eius obedientia recedunt. Demus ergo operam fratres mei vt non beluis simus infeliciores sed saltem eorum obedientiam imitantes p dei obtemperantiam mandatorū curramus ad gloriā supernā gaudentes in sc̃la sc̃alozum. Amen.

Officia in sexagesima in qua tractatur de veritate entitatis et origine legis eterne.

Effugi manus eius. Scribit h verba 2. corin. xj. c. et in epistola occurrētis dñice. Determinata: pncipali parte de obedientia. s. diuinorū mandatorū de sc̃da v3 illoz diuersificationē nunc est dicendum. Varia enim precepta sunt fm legū diuersitatez. Nam vt scribit. i. q. 2. c. ebron. sc̃cōtra. Que aut legibus expressa non sunt arbitriū sequitur humane voluntatis. Scribitur enī dist. i. c. i. q. omnes leges aut diuine sunt aut humane: diuine a natura: humane moribus constant. hec ibi. Quēdā vero sunt leges publice et aperte: nōnullē vero priuate: vt pulchre tradit Urbanus pontifex. i. q. 2. c. due sunt. Que tamē ab vna deriuari eternā. sic noscuntur. Tres igit leges reperiunt principatum tenentes: quax. Prima dicit diuina et eternalis. Sc̃da inclita et nālis. Tertia scripta et vīual. Que oēs dāt pcepta saluberrima: quia fm pñm. s. ethico. Lex fm vnāquāq malitiam viuere p̃hibet. hec ille.

Malicia aut et omne vitii eterne dānatōis penam parit: quā sola legis obtemperacione fugere possumus vt quilibet nostrū dicē possit. Sic effugi manus eius. s. diaboli nos perscquetis. In hoc sermone causa dicuitatis de sola eternali lege tractabitur sub triplici consideratione. Prima dicitur verificatio. Sc̃da appropinquatio. Tertia originatione.

Prima pars huius sermōnis in qua tractatur de entitate legis eterne quiditate et stabilitate eiusdem.

Primo circa le. eterne verificationez consideranda sunt tria. Primo entitas. Sc̃do quiditas. Tercio stabilitas. Quātum ad pñm. sc̃ntitatem sciēdum est fm Alexā. in. 3. part. in tractatu de l. dei eterna. ar. i. Proculdubio esse le. eternā que est supra mentem nostrā: que veritas et conclusio p̃batur tripliciter. Primo p locū ab auctoritate Iñido. 2. ethico. di. Si rōne lex constaret: lex erit omne qd rōne constiterit hec ille. Tunc sic. prouidētia dei est lex. patet Nam omne qd ratione constat est lex: s3 vt dicit Boetius lib. 4. de consol. Prouidētia sc̃z dei est diuina ratio in summo pncipe cōstituta qua cuncta disponit. ergo cum prouidētia dei sit lex: et non nisi eterna. cōstat le. eternam esse. Sc̃do idem p̃batur per locum ab auctoritate Aug. in lib. de liber. arbi. di. Duce. ita sibi vidēt cōtrarie: vt vna eaz honores dandi populo tribuat potestātē alia non: vt nullo modo in vna ciuitate simul esse possint nūqd dicemus aliquam illaz iniustāz esse et ferri minime debuisset: q. d. non. Ex quibus verbis sic arguitur. impossibile est leges contrarias temporales conciliari in ratione iustitie: nisi per legem non habentēz contrariū cōciliantem alias leg. eternam appellamus ergo est reperire ipsaz legem eternam a qua omnes processerunt. Tercio p̃batur rōne euidenti sic: nullum bonum irremuneratum et nullum malum impunitūz relinquitur gr aliqua lege puniatur. quia. ff. de iustitia et iur. l. i. et i. iustitia. Iustitia est cōstans et perpetua voluntas tribuēs vnicuiqz qd suū est. S3 vt dicit Aug. li. i. de liber. arbi. videtur lex ista que regendis ciuibz fertur multa concedē atqz impunita relinquere que per diuinam prouidentiam iudicant. hec ibi. Si ergo non est aliquod malum qd non puniatur aliquo

lege et non punitur se temporalis: ergo punitur
eterna: ergo est ipsa lex eterna. q. si dicitur.
Si lex non esset impressa creature rationali
non ligaret illam: sicut nec ligat creaturas ir-
rationales quibus non est impressa: igitur
non est lex nisi ex impressione ad rationem
ut v. imprimatur rationi. sed hec impressio
est sicut ipsa creatura temporalis: quia non
potest imprimi nisi sit: ergo lex est tempora-
lis et non eterna. Ad hoc respondeo q. lex di-
citur a ligando: que ligatio potest in deo per
respectum ad creaturas dupliciter intelligi. s.
in habitum: et in actu. sicut enim diuinus i. ha-
bitus de deo dicitur ab eterno: diuinus in actu
ex tempore: lex si importat habitum ligandi
sic ab eterno fuit in dispositione ad ligan-
dum: et ad hoc ut creature rationali impama-
tur: et isto modo dicitur lex eterna. Si autem
importat actum ligandi non fuit ab eterno:
quia non imprimetur in effectu nisi in tempore.
Quantum ad secundam considerationem le-
gis eterne. s. quiditate: quia dicunt q. de vna
quaq. re primo oportet cognoscere: quia est:
deinde quid est. Aduertendum est ergo secundum
Alexan. ubi supra. q. ca. ar. 3. q. notio legis di-
uine siue eterne potest tripliciter considerari
Primo secundum q. habet respectum ad bona et
mala simul: et secundum hanc considerationem da-
tur definitio ipsius legis ab Aug. lib. j. de li-
arbi. di. ut breuiter eterne legis noticiam que
impressa nobis est quantum valeo verbis ex-
plicem: ea est qua iustum est ut omnia sint or-
dinanda. hec ille. Lex enim eterna secundum quod
est ius ordinandi respicit bona et mala: quia
deus bona facit et ordinat. malum autem non
facit sed ordinat. unde ordinare est actus co-
munitis ipsius legis respectu bonorum et ma-
lorum. Nam et philosophus. 5. ethicorum. ait. Regalia
sunt que a le. positiua sunt determinata: et vnum
quodque eorum. iustum esse dicimus. quanto
ergo magis debet esse iusta lex eterna et di-
uina a qua leges omnes ut infra patebit origines
trahuntur: Est igitur ista notio ipsius prout
respicit bona et mala ut ordinentur eo modo
quo dictum est. Iustum est etiam ut omnia
sint illa lege ordinatissima in genere suo in hac
vniuersali serie vniuersi: quia idem Augu-
8. super Gen. dicit. Voluntas diuina subij-
cit sibi primitus omnia: deinde creaturam cor-
poralem spiritualem: irrationalem rationalem:

terrestrem celestem. Secundo potest considera-
ri lex eterna secundum q. respicit generaliter tam
creaturas rationales quam irrationales: et sic
datur alia definitio Augusti. lib. de vera re-
ligione di. Lex eterna est incommutabilis
veritas: que est lex omnium artium: et lex
omnipotentis artificis. hec ille. Conuenit
autem illa ratio vel definitio legis eterne.
In quantum enim est ars omnipotentis ar-
tificis respicit causam diuinam que est ars
et causa omnium bonorum: et quibus reperi-
antur artes etiam perniciosae sicut artes ma-
gice: tamen potest dici lex diuina causa om-
nium artium: sicut etiam est causa omnium
legum: quia sicut proprie non est lex que ma-
la est et facit malos. iuxta illud philosophi. io.
ethicorum. Legillatores ciues assuefacien-
tes faciunt bonos: et voluntas cuiuslibet le-
gillatores hoc est facere bonum et bonos. et
ideo non potest dici lex que speciem mali prete-
dit: ita proprie non est ars que est mala: cu-
ius ratio est in aperto. Ars enim imitatur
naturam quantum potest. 2. physicorum. 2. de anima.
7. metaphis. sed natura est bona: ergo nulla
ars est mala: et si ars mala est ars non est.
Ars enim virtus et lex cadunt sub ratione
boni: sic vitium peccatum et inertia cadunt sub ra-
tione mali. Artes igitur magice sunt a lege
diuina in quantum est ibi virtus siue veri-
tas: non autem in quantum est ibi falsitas et
malicia: nec sunt proprie artes: quia illusio
demonum est principium earum. definitur
ergo lex eterna per comparisonem ad
omnia bona generaliter qua derivatur ab ar-
te prima eterna: que est causa omnium. Ait
enim philosophus. 12. metaphis. q. celum et natura
dependunt ex tali principio quod in actu pu-
ro et simplici ac immobili consistit: et hec est pri-
ma causa. hec ille. Sed nota q. quedam sunt
bona que a lege diuina et eterna procedunt i-
mediate: sicut illa que procedunt ab operatio-
ne diuina. Quedam mediate sicut illa que procedunt
ab operatione humana. Dicitur ergo lex esse
omnium artium ut intelligat esse regem ope-
rationum bonarum a creatura rationali. Dicitur
autem lex omnipotentis artificis secundum q. est regula
illoz bonorum que immediate sunt a creatore.
Tertio potest considerari lex eterna secundum q. re-
spicit bona creature rationalis spiritualiter: et sic da-
tur alia definitio Augusti. lib. j. de liber. arbi. di.

Sermo

Lex eterna est summa ratio cui semper obtemperandum est: per quam mali miseria: boni beataz vitaz merent: per quam illa que temporali ratione fertur roneqz mutatur. hec ille. Ad cuius difficultis declarationem notandum est quod huius diffinitio concutit legem eternam per comparationem ad creaturam rationalem secundum quod ipsa lex est principium ordinis rationalis creature. Sed rationalis creatura triplicem habet ordinem. scilicet deum: ad se et ad proximum. Primo inquam lex eterna est principium ordinis rationalis creature ad deum cui ordini per subiectionem et obedientiam: ideo dicitur in ratione cui obest. Secundo inquam ipsa est principium ordinis rationalis creature ad se deum per quam mali miseria et homo sibi meretur vel demeretur penam vel gloriam. Tercio inquam est principium ordinis ipsius ad proximum dicitur: per quam illa que temporalis est et rationalis est creatura ordinanda erat per leges temporales ut infra patebit. ut ergo ostendatur quod lex eterna est principium vniuersale ordinis rationalis creature tot ponunt membra in illa diffinitione et quod si dicitur ad illam partem per quam mali miseria et in voluntate vestra constituit meritum vel demeritum. in lege autem premium vel supplicium: ergo per legem eternam non meremur nec demeremur. Ad hoc respondet quod meritum considerari potest dupliciter. vno modo dicitur actus bonus dignus beatitudinis malus dignus miseria: alio modo dicitur meritum ordo actus boni ad premium: vel actus mali ad penam. Actus ergo bonus primo modo est a libero arbitrio: sed ordo eius. scilicet secundo modo ordinatur ad premium est a lege eterna. Ideo carissimi exercitemus nos in virtutibus et dum tempus habemus operemur bonum sed apostolum ad Gal. 6. Tempore enim suo meremur: sed non minus fugiamus vitia et peccata quibus lege eterna parantur supplicia. Nam Augustinus sequitur dicit. Lex eterna incommutabili stabilitate firmauit ut sit in voluntate meritum in beatitudine et miseria premium. huius Alexan. ubi super. Quartum ad tertium. scilicet legem eterne stabilitatem. sciendum quod lex eterna est immutabilis: quod probatur tripliciter. Primo autem Augustinus dicit in libro 3. confessionum. Ignorabam iustitiam veram interiore: non ex consuetudine iudicantem: sed ex iustissima lege dei omnipotentis qua formarentur regionum mores: cui ipsa ubique et semper non alibi alia non alias aliter. hec ille. ergo est immutabilis. Secundo idem probatur autem eiusdem Augustinus dicit in libro de vera

religione. Quis dubitat eam. scilicet illam legem interuallis locorum et temporum: nec maiorem esse nec minorem: cum potentia superet omnia. huius est enim lex omnium artium cum sit omnino immutabilis. huius ille. Tercio idem probatur auctoritate Jacobi. super dicit. Apud quem. scilicet deum qui est lex eterna non est transmutatio nec visio. ergo lex eterna est immutabilis. Que omnia sane intelligenda sunt secundum doctrinam Alexan. ubi supra. ar. 5. scilicet quod lex eterna vno modo est immutabilis: alio modo mutabilis. Aut enim Gregorius dicit de non mutat consilium sed finem: et appellat ibi consilium ratio diuina: secundum quam diiudicat et disponit omnia. finis autem vocatur ipse temporalis effectus qui sequitur. Primo modo lex diuina est immutabilis. Secundo modo est mutabilis: quia ipse temporalis effectus sequens ex ipsa quotidie mutatur: sed ipsa ratio secundum quam diiudicat et disponit: et ab ipsa deriuant ipsi effectus semper manent immutabiles. Quod affirmat Augustinus libro 4. super Exodus. quod 67. dicit. Lex dei semper invariata est quam consulunt omnes pie mentes: ut quod in ea inueniunt: vel faciant: vel iubeant: vel ventent: secundum quod illa incommutabili virtute precipit. quod si dicitur preceptum aliquando deus duas habere viros. modo autem vetat. ergo aliquando precepit quod modo vetat: ergo lex diuina preceptio nis est mutabilis. Ad hoc respondet quod talis mutatio facta est ratione alicuius temporis quod subiaceret legi eterne et eius preceptis. Unde Augustinus in libro confessionum inquit. Aliqua licuerunt in antiquo seculo preceptis diuinis que modo non licent: quia illis precepit dominus vnum: istis alio pro temporalibus causis. hec ille. Addunt. nam vobis languentibus bonus medicus precepta quia mutabilis est nostra valetudo: ita diuina providentia cum sit omnino immutabilis mutabili tamen creature varie subuenit: et per diuersitatem morborum alijs alia iubet. et sic patet prima pars huius sermonis.

Secunda pars eiusdem sermonis de attributione legis eterne ad diuinas personas secundum diuersas considerationes.

Secundo in hoc sermone aduertendum est quod patri et filio et spiritui sancto lex eterna attribuitur: quod sic deducitur et declaratur. In quacumque lege reperiri necesse est. scilicet auctoritas: veritas: et bonitas. et huius tria que concurrunt ad hoc quod sit lex. scilicet principium: forma: et finis. Primo ratione principii debetur ei auctoritas: quia nihil potest

esse principium legis non habens auctoritatem. ideo institui. de iur. naturali. §. Quodcūq. Quodcūq. igitur imperator per epistolam constituit: vel cognoscens decreuit: vel edicto precepit: legem esse constat. hoc ibi. et hoc est propter eius auctoritatem. Respiciedo ergo le. eternam quātum ad principium et auctoritatem dicitur in deo sūm rationem vel intentionē potestati: et sic appropriatur persone patris. Aut enim Aug. ad confirmationem super Gen. de. creat naturas bonitate: voluntates ordinat potestate: ut nec sit natura que ab eo non sit: nec voluntas bona cui nō prefit: nec mala qua bene vti non possit. potestas ergo in deo est pncipium ordinis. si igitur lex eterna est pncipium ordinis: ergo appropriatio persone patris. s. sūm rationem patris et principij. C. Secōdo vero ratione forme debere legi veritas: quia lex nunq. fertur sine recta ratione: et sic lex eterna appropriatur Sapientie. et ita persone filij. Sicut enim appropriatur ei iudicium: quia Jo. 5. Omne iudicium dedit filio. bene Aug. in lib. de vera religione dicit. Pater non iudicat quēq. sed omne iudicium dedit filio: et spiritalis homo a nemine iudicatur. i. a nullo homine: s. ab ipsa sola lege s. quā iudicat omnia. h. Alexan. ut supra ar. 4. Ideo verissime ait apostolus. 2. corin. 5. S. oportet nos exhiberi ante tribu. xpi et quibus confirmat propositum: quia v. s. si omne iudicium datum est filio: qm solius veritatis siue sapientie est iudicare: et iudicium sūm legem debet fieri sūm dictum Aug. ergo lex in deo sūm rationem veritatis est appropriata filio. C. Tercio ratione finis legi datur bonitas: quia lex non est nisi ad bonum: vñ a phis moralibus solet sic lex diffiniri. Lex est sanctio sancta iubens honestū. phibensq. cōtrariū: et sic lex eterna appropriatur spiritui sancto: q. i ps. 18. dicit. Nec est qui se absced. a ca. eius. s. spiritus sancti sūm glo. Ipse igitur appropriatur sūm rationē bonitatis. Ex quibus omnibus elicitur q. sequentes actus diuersi modo deriuantur a lege eterna. Nā impare et vetare sunt illius legis ratione auctoritatis. Consultare vero et permittere sunt ipsius ratione veritatis. punire autem et premium dare sunt ipsius ratione bonitatis: et sic oportet q. i lege inueniatur ratio vel intentio potentie vel precepti vel prohibeati. Ratio veritatis vel sapientie ut possit permittere vel consulere: in-

super et ratio bonitatis ut puniet maliciā et premiet bene facta. Ceterum apparet ex his etiam q. predicti actus respiciunt vires aie. nam consulere et permittere rationalem respiciunt: quia sunt actus virtutis et sapientie imperare et vetare respiciunt irascibilem. punire vero et premium tribuere pertinet ad concupiscibilem. et sic patet scda pars.

C. Pars tertia huius sermonis in qua declaratur que leges procedant a lege eterna: et que non: et que sunt effectus ipsius legis.

Certio in hoc sermōe circa legis eterne originem tres sunt consideratōes. Prima dicitur negatio. Scda confirmatio. Tercia fructificatio. C. Quantū ad primam sciendū est sūm Alexan. vbi supra. q. 2. ar. 1. et Tho. 1. 2. q. 93. ar. 3. q. nullo modo conceditur leges iniquas esse a lege eterna: imo potius negat: cuius ratio in aperto est. nam voluntas dei non potest esse pncipius vel causa male voluntatis: quia deus nō est causa malorum. ergo nec lex eterna legum iniquarū. non enim inuenitur mali causa efficiens: sed tūm deficiens: ut dicit Aug. q. si dicitur iam ē determinatum supra q. lex eterna est qua iustum est ut oia sint ordinatissima. ergo si oia ordinantur etiam leges inique ab illa ordinantur: sed omnia ordinata a lege diuina deriuantur et finiuntur ab ipsa. ergo le. inique deriuant ab ipsa. Respondet q. malum in quantum malum non est ordinatū: quia i co q. dico maliciam dico defectum a debito ordine. et ideo malicia est inordinatio et malū ratione non est ordinatum: sed qd dicitur inordinatum h. est ratione subsistentis: q. ipsa ordinatur ad supplicium eternum per legem diuinam: ex quo noluit ordinari ad gloriam. Et ideo non valet consequentia: est ordinatum a lege eterna: ergo est deriuatum ab ea. Vnde Isa. x. Cōminat talibus illas leges condentes. di. De qui condunt le. iniquas et scribentes iniustitias scripserunt et. ibi totū. Sed hic oritur dubium de illa lege de qua loquitur apostolus ad Ro. 7. 1. Video aliam legem in mente mea repug. l. mē. mee. vbi dicit glo. Fomes peccati recte dicitur lex: quia legitime factum est ut qui non obediūt suo superiori eis non obediat suum inferius scz caro: cuius. s. illa lex pcedit a lege diuina. Ad quod respondet per Alexan. vbi supra. q. fomes importat quādam inordinationem et

Sermo

defectum ex peccato Addeus q̄ non obediuit
caro spiritui vt dicit glo. preallegata. **S**omes
igit pena est. s. seditatis et passibilitatis. **P**rio
igitur modo. s. fm q̄ lex seditatis vocatur ab
apostolo lex peccati: et sic non est a lege eter-
na sed a diabolo: q̄ fm glo. Ro. 7. consortio
carnis anima maculatur peccato: et h̄ q̄dru-
plici ratione. **P**rimo quia facit animā ream
idest obligatam ad penam. **S**cdo maculat
eam. s. deformando dei imaginem in ea: et ita
his duobus facit animam indignam gloria
et obligatam facit ad penam: sed h̄ duo reat⁹
tolluntur per baptisimū. **T**ertio quia fm glo.
ibidem. hec lex est mala qua quilibet carnali
consuetudine implicatus astringit. **N**am im-
plicat hominem et astringit ad concupiscen-
tiam carnalem: siue reddit difficilem ad bo-
num. **Q**uarto dicitur mala illa lex: quia ad
eam diabolus accedit vt suggestionib⁹ ma-
lis fm predictam glosam decipiat: ne faciat
homo que lex precipit: et illa duo vltima re-
manent etiam post peccatum. **H**is igit q̄tu-
or modis lex somitis est lex peccati dices in-
ordinationē. vnde glo. super illud Ro. 8. **L**ex
spirit⁹ vite in Christo Iesu liberauit me dicit
Dne leges bone sunt. **L**ex spiritus q̄ peccatū
tollit. **L**ex Adoyfi que peccatū offendit. **L**ex
peccati mala que reos facit: q̄ ergo lex pecca-
ti facit reum et est mala. isto modo non est a
lege eterna. ab ea enim nullum malum pro-
cedit vt dictum est. **S**cdo modo. s. fm q̄ est
lex passibilitatis et afflictiois: q̄. s. affligit aiaz
sic ipsa est a deo et a lege eterna. **V**nde glo.
super illud ad Ro. 7. **S**cio q̄ non habitat in
me hoc est in carne mea bonum et c. sic dicit.
Adanet lex carnis in corpore tencnis robur
diuine sententie dare in Adam. hec ibi. **A**ffli-
ctio autē illa dicit bonum et ordinem ad diui-
nam iustitiam vt. s. homo coactus redeat et
conuertatur ad deum. ex hoc eni q̄ aia videt
ita se deiectam et tante vilitati subiectā citius
conuertitur ad deum. **E**t ideo quo ad hec ab
ipsa lege eterna a qua est omne bonum pec-
dere et emanare videtur. **Q**uāti ad scdaz
in hac parte considerationē sciendū. hēt ab oi-
bus sanctis et theologis affirmari. s. le. nālem
et inditam mosaycam et humanā a le. eterna
manasse: de quibus omnibus fiet particularis
mentio in sequentibus sermonibus. **L**ex eni
naturalis et mosayca sunt bone. et ideo a lege
optima deuenerūt: quia fm Plato. **O**mnē

tale per participatōez pcedit ab eo qd ē tale
per essentiam: sicut caliditas in ferro ignito
procedit ab ipo igne calido per essentia. **S**ili
modo omnes bonitates legum temporaliz
procedunt a lege sūme bona. s. eterna. **S**olus
enim deus: vt habet Luc. 8. **B**on⁹ est p cēn-
tiam. s. a quo deo et in quo lex eterna repit
iuxta illud Aug. lib. 22. contra **S**ausum. **L**ex
eterna est ratio diuinalis. voluntas dei ordi-
nem nālem conseruari iubēs perturbari ve-
tans. hec ille. **Q**uantū ad terciā in hac pre-
considerationē sciendū est tres effectus du-
plicatos a lege eterna pcedere. s. mi sunt pre-
cipere respectu boni: et phibere respectu mali
Scbi sunt consulere respectu boni: et pmitte
respectu mali. **T**ertij sūt punire: et h̄ respectu
mali: et premiare respectu boni. **P**rimū igit
effectus legi eterne sunt precipere et phibere
circa quos aduertendū fm q̄ theologo pclu-
dunt. q̄ deus non pōt precipere nec phibere
contra legē naturē. **N**am Aug. ait q̄ creator
nature nihil facit contra nāz: quia sic faceret
contra se: sicut se habet creator ad naturaz
sic lex eterna creatoris ad legē naturē: q̄ crea-
tor per legē eternā non pōt precipere contra
legē naturē. **S**z aduertendū est q̄ lex nature
pōt dici tripliciter. **A**ut fm illam summam
nām in deo que regulat alias: et sic contra le.
nature nō pōt deus. **A**ut dicit lex nature s̄z
ordinem creature ad creatorē fm subiectio-
nem: vt de ea faciat creator quicqd vult et ei
obediat natura: et isto modo et non pōt deus
cōtra nām sicut nec p̄ se. **A**ut pōt dici lex nāe
fm cursum ipsius nature inditū: et hoc mō p̄
le. nature bñ pōt p̄cipere. **N**on pōt etiā deus
precipere aut phibere p̄tra p̄cep. decalogi: qd
sane est intelligendū fm theologos: q̄ dicunt
q̄ precepta decalogi emanāt a lege siue a iur
nāl. ius aut nāle respicit ordinē creature ad
se vel ad creaturā aliquā. insup respicit ordi-
nē creature ad deū. **P**rimo mō igit iquātū
precepta emanantia a iure nāl respiciunt or-
dinē creature ad se vel ad aliam creaturā: sic
contra illa p̄cepta pōt p̄cipere deus et phibē
qd expresse patuit Exod. 12. vbi precepit he-
breis expoliationem egyptiorū: qd erat cōtra
illud preceptum. **N**on furtū facies. **S**cdo
modo aut iniquitūmi precepta emanantia a
iure naturali respiciunt ordinem creature ad
deum: vt quolibz creatura deo subiciat: et ad
deum tendat tanq̄ ad finem: contra ista pre-

cepta non potest deus facere aut prohibere: quia sic faceret contra se. Scđi effectus le. eterne sunt consilium et permittere. dat enim consilium de bonis expedientibus ad profectum salutis nostre: ad maiorem perfectionem conducentibus. qđ expresse claret in enágelio discurrenti per consilia castitatis Luc. 12. Sint lumbi vestri precincti et paupertatis. Mat. 19. Si vis perfectus esse et aliorum multorum que breuitatis gratia omitto. Insuper permittit mala fieri. Condecet enim naturam rationalem liberam esse ut faciat quod vult. unde glo. super epistola ad thimo. dicit. Libertatem rationali creature non negauit. potestatem vero qua iuste malos ordinaret sibi tenuit. hec ille. Ex quibus elicitur qđ deus permittit mala fieri: aut propter maiora mala vitanda: aut ex seueritate diuini iudicii propter maiora mala cumulanda ut qui in sordibus est sordescat adhuc Apo. vlti. propterea Aug. dicit in lib. 5. Fau. Ad naturalem iustitie ordinem pertinet ut aut peccata non fiant: aut impunita esse non valeant. Ex quo patet qđ lex eterna si permittit mala fieri: tamen non permittit ea esse impunita. Vltimi effectus le. eterne ex precedentiibus sequentes sunt premiare bona et punire mala. Non enim potest deus virtute huius legis facere quia bona merita retribuatur et mala puniat. potentia saltem ordinata ab illa le. eterna. Ideo dum tempus habemus opere bonum. quia secundum apostolum ad Gal. 6. tempore suo metemur illam. scilicet gloriam de qua loquitur Aug. in lib. de clementia. Que erit bene operantium gloria quam grandis et summa leticia: cum populum suum ceperit recensere: et meritis atque operibus nostris promissa premia contrahens: pro terrenis celestia: pro temporalibus sempiterna: pro modicis magna prestat: offerens nos deo patri: cui nos sanctificatione restituit. eternitatem nobis immortalitatemque largitur: ad quam nos sanguinis sui purificatione reparauit: reducens ad paradysum venio facere regna celorum fide et veritate sue pollicitationis aperire. hec ille. Verum non minus cauemus a vitis vitatis et peccatis: quia per legem eternam impunita non permanebunt: quia potius secundum qualitatem criminum acius ab ipsa cruciabantur. Unde idem Augustinus super Jo. sermone. 39. scribit. Ille perire deo dicitur qui ab illa beatitudine quam dat sanctis suis per supplicium separatur.

Tanta autem est suppliciorum varietas: quanta est diuersitas peccatorum: que quomodo se habeant altius indicat sapientia diuina quam coniecturans scrutatur: aut effat humana. Unde idem contra donatistas lib. 4. de baptismo. confirmat di. Nec dubitandum est quidem penas ipsas quibus cruciabantur qui regnum dei non possidebunt pro diuersitate criminum diuersas esse: et alias alijs acrores: ut in ipso igne eterno pro disparibus ponderibus peccatorum sint disparia tormenta penarum. neque enim frustra ipse dominus ait. Tolerabilius erit sodomis quam vobis in die iudicii: sed tamen ad non possidendum regnum dei tantumdem valet ex vitis illis quod eligeris mitius quam vel plura vel unum quod persepseris grauius. hec ille. ergo carissimi insudare debemus ut supplicia illa eterna vitemus et gaudia illa mereamur. et.

E Feria sexta post dominicam in sexagesima in qua tractatur de veritate et stabilitate legis naturalis. Sermo 9.



Ecessugima

nus eius. Iterum ubi supra. Dicto de lege eterna: nunc conuenit de legibus ab illa origine trabentibus pertractare. presertim de lege naturali ab illa sine medio aliquo procedente quam veritatem doc. noster irrefragabilis Alex. de ales loco super 9. pluribus anotato clare demonstrat triplicem asseuerans esse legem naturalem. Quedam enim est lex naturalis que respicit ordinem rationalis creature. de qua glosa super illud Ro. 2. cum gentes que leges non habent et. sic dicit. Lex nature est qua intelligit unusquisque et sibi conscius est quid sit bonum: et quid sit malum: de qua isra. Quedam vero lex naturalis est respiciens ordinem irrationalem creature sensibilis: de qua Isidorus lib. 2. etimologiarum dicit. Lex naturalis est qua natura docuit omnia animalia. Quedam est lex naturalis respiciens ordinem creature omnis. irrationalis et insensibilis. de qua dicit Augustinus lib. soliloquorum

Sermo

Deus cuius legibus rotantur poli et cursus suos sidera peragunt. hec ille. Secūdas igitur leges naturaliter est lex naturalis a lege eterna: quia omnis bonitas est naturaliter a lege eterna hoc ē a bonitate diuina et eterna: Ergo cum omnis lex naturalis sit bona: cuius et a lege eterna. Tamen prima propinquus quod ceteris: scilicet quod creaturam rationalem constituit propinquiorē esse deo: quod sensibilē et irrationalem. In presenti igitur de lege naturali creature rationalis tractatur: ut illam imitando unusquisque cum Paulo apostolo dicere possit sic. scilicet seruando et maiorem. Diaboli: de qua tres considerationes faciendae sunt. Prima dicitur verificatio. Secunda mutatio. Tertia contentio.

Prima pars in qua tractatur de verificatione: diffinitione et creatione legis naturalis.

Primo in hoc sermone circa verificationem legis naturalis tria notanda sunt. Quorum primum dicitur probatio. Secundum diffinitio. Tertium creatio. Quam ad primum probatur triplici via esse legem naturalem. Hec Alexander. secundum da parte summe tractatu de lege naturali. articulo primo. Primo ratione sic. Secundum sententiam philosophorum cognitua habet principia veri sibi innata et notum illorum sicut istorum. Omne totum est maius sua parte: et de quolibet est affirmatio siue negatio. Sed virtus motiua siue voluntas non est minor: quod cognitua. Est enim regina in toto regno anime imperans cognitue. Igitur sicut cognitua habet virtutem innatam sibi conuenientem: ita et motiua habet regulam sibi inditam per quam regulatur in bonum: et hec dicitur lex naturalis. Ergo per propositum. Confirmatur illa ratio sic. Creatura rationalis est debitor voluntarie faciendi bonum et vitandi malum. Si ergo non potest facere bonum: nec vitare malum nisi prius cognoscat iuxta dictum philosophi. 3. de anima. Voluntas non fertur nisi in percognitum. Necesse est naturali habere notitia boni faciendi et mali fugiendi: et insuper necesse est habere principia per que regulatur faciendo bonum: et fugiendo malum. Illa autem sunt a natura. Ergo a lege naturali indita: ergo ipsam esse manifestum est. Secundo probat auctoritate veteris et noui testamenti. Nam in veteri testamento ecclesi. 17. scribit. Addidit illis di-

sciplinam et legem vite. glo. hanc quam dedit hominibus: ut subijceret suo creatori: et bonorum in se honorificentiam custodiret. Ergo lex naturalis est. Preterea in nouo testamento Roma. 2. apostolus ait. Cum n. gentes que legem non habent ea que lege sunt naturali faciunt: cuiusmodi legem non habentes ipsi sibi sunt lex. quod ostendit opus legis scriptum in cordibus suis. Hec ibi. ubi glo. dicit. Opus legis habet scriptum. i. firmiter impressum in cordibus suis. i. rationem eorum dum illa opera laudant que lex inberilla danant que lex prohibet. Cum ergo illa sint naturalia cuiusque hominis: per quod lex naturalis est. Tercio idem probatur exemplo. i. insensibilium et sensibilium irrationabilium. Primo per exemplum insensibilium: quod ubi di. glo. super illud Iher. 31. Si defecerint leges iste etc. In sole luna et stellis sunt leges: quibus naturaliter dirigunt in finem. Patet etiam exemplo irrationabilium sensibilium: quod ubi dictum est supra finem Ysidorum Lex naturalis est quam natura docuit omnia animalia. Ubi igitur creatura rationalis perfectior sit omnibus istis: necesse est ponere quod habeat legem naturaliter sibi inditam qua dirigatur et inclinetur unde Augustinus. sermo. 2. de sermone dei in nostro ca. 3. ait. Nulla est anima quous peruersa: que tamen rocinari non possit: in cuius conscientia non loquatur deus. Quis enim scripsit in cordibus hominum legem naturalem nisi deus: de quo apostolus. Cum n. gentes que legem non habent: naturaliter que legis sunt faciant etc. Et idem super Ioh. sermo. 4. 8. Legem inquit naturales homines habent in corde defram. Quod tibi non vis fieri: alij ne feceris. Nunquid hec de paganismis distinctio cum in natura ipsa quodammodo legitur: sicut non vis pati: utique non vis. Ecce lex in corde tuo est. Quod non vis pati: facere noli. Hec ille. Quantum ad secundum in hac parte quod dicitur diffinitio: aduertendum est legem naturalem sic diffiniri: scilicet dictum est in exordio per glossas Roma. 2. lex naturalis est qua intelligitur unusquisque: et sibi consensum esse etc. Ad cuius declarationem tria nota. Primo quod lex naturalis primo et principaliter est habitus facultatis: quia nullo modo primo et per se dicitur esse in ratione et voluntate: sed in facultate: quia ipsi. facultati debet auctoritas et possibilitas: et aperte eius flexibilitas. Et ideo lex naturalis cuius se teneat ex parte auctoritatis: et flexibilitatis dicitur esse principaliter in facultate: tanquam regula facultatis: quod per exemplum. Nam

sicut gravitas siue ponderositas in gravib⁹ regulat eorum motum grauis: et dicitur lex ipsius motus: ita lex naturalis regulat principaliter motus ipsius naturalis creature in eo quod faciendum est. Secundario et consequenter lex naturalis est actus rationis: ideo dicitur in diffinitione. Lex naturalis est qua quis intelligit et. Est etiam consequenter habitus voluntatis: ideo sequitur et sibi conscius est et. non tamen quod lex naturalis sit conscientia vel finderehis: quis conueniat in hoc quod est regulare. Differunt tamen quantum lex est regula facultatis principaliter ut dictum est: mediante autem conscientia est regula rationis. Mediante vero finderehis que est scintilla conscientie est regula ipsius voluntatis: quod per inductiue. Lex enim primo arando facultatem dicitur in faciendo quod faciendum: et quod non: quoniam in faciente est flexibilitas ad bonum vel ad malum. Lex. n. dicitur et bonum faciendum: et malum vitandum. Post hoc sequitur in ratione iudicium: et formatur conscientia alterius facto iudicio: quod sic debet esse. Sequitur finderehis scintilla. s. conscientie stimulus voluntatem ad bonum faciendum: et malum dimittendum. Et ideo lex per se iudicat et regulat facultatem. Mediante vero conscientia: hoc est finem quod ratio accipit iudicium legis regulat rationem. Regis enim ratio est conscientia: quoniam conscientia ex lege format. Mediante autem conscientie scintilla. s. finderehis regulat voluntatem. Et ideo bene dicitur. Lex naturalis est qua quis intendit: ideo facit sibi conscientiam hoc bonum esse faciendum: vel illud et illud malum dimittendum.

Sed non quod cum concordant tria de intentione liberi arbitrii. s. facultas: ratio: et voluntas: iuxta illud Augustinus in libro de libero arbitrio. Liberum arbitrium est facultas rationis et voluntatis: et ad illam comparatur lex naturalis. Secundum illas comparationes habet triplicem actum.

Primus est ligare quem habet per preparationem ad facultatem: et hoc quod facultas habet de se liberam inflexionem: ideo respectu illius habet ligare. Secundus actus cuius est ostendere quem habet per preparationem ad rationem: et hoc finem intentionem qua lex dicitur: eo quod in ea legatur: sicut dicitur Ysidorus. 4. ethimo. Lex a legendo dicitur. Tertius actus est instigare siue mouere ad bonum faciendum: et malum vitandum. quem habet per preparationem ad voluntatem: quod finem Ysidorus

vbi supra. Jus naturale commune omnibus vbius instinctu nature non aliqua institutione habet. Respectu igitur facilitatis lex naturalis dicitur: sicut ligans et artans. respectu rationis sicut illuminans rationem. respectu voluntatis sicut bonum persuadens et ad illud instigans: et sic participat naturam utriusque habitus. s. rationis et voluntatis. Tertio notandum est quod quedam lex naturalis est infra liberum arbitrium: finem quod dicit Damascenus. Quedam vires sunt que obediunt libero arbitrio: sicut est vis generatiua: que libero arbitrio subijcit: et illa est quae natura docuit omnia animalia: sicut est lex generationis. Quedam est lex naturalis supra liberum arbitrium: sicut lex in creatura: que est lex illius siue non increata. Et sic dicitur Roma. xj. super illud. Tu contra naturam insertus es in bonam oliuam: ait glossa. Contra illam sumus magis non legemur a noticia rei motam siue impiorum: siue inferiorum: tamen deus nullo modo facit quasi contra seipsum non facit. Quedam vero est lex naturalis preter liberum arbitrium: sicut illa que regulat motum virium que non obediunt nec subijciuntur libero arbitrio: ut vult Damascenus: sicut est vis digestiua retentiuarum: et huiusmodi vires naturales. Et finem hanc est appetitus determinatus in vnoquoque: et in nobis per hanc est appetitus naturalis felicitatis. Unde propter hoc dicit Augustinus super genesim quod sunt leges finem quas spes vite habet appetitus determinatos: quos etiam mala voluntas non potest excedere. Quedam insuper est lex naturalis extra liberum arbitrium: et sic dicitur in decretis di. i. in principio. Jus nature est quod in lege et in euangelio continetur: quia quisque iubetur alij facere quod sibi vult fieri: et prohibetur alij inferre quod sibi nolit fieri. Nec ibi. Et hoc est quia ipsa a lege naturali extrahitur ut precepta moralia et huiusmodi: de quibus infra. Quedam etiam est lex naturalis cum libero arbitrio: de quo hic loquitur in diffinitione dicitur. Lex naturalis est qua quis intelligit. et. Quantum ad tertium in hac parte declarandum quod dicitur creatio. concluditur quod lex naturalis ultimo modo sumpta est temporalis creatura: quod probatur tripliciter. Primo distinctione Alex. vbi supra quod lex naturalis vno modo dicitur regula exemplaris prima: et sic lex naturalis id est quod lex eterna et increata

Sermo

Alio mō dicitur lex naturalis regula que est exemplum inditum aie ad cognoscendū qd faciendum ⁊ quid non: ⁊ hoc mō creata est ⁊ indita aie. Scdo idēz probatur ratione sic. Lex naturalis est corrigibilis: sed lex increata non: q̄tūz in lege eterna siue increata nō cadit mutabilitas. Ergo lex naturalis nō est increata: ergo creata ⁊ temporalis. Tercio idem probatur auctoritate ipsius glo. Ro. 2. di. Lex naturalis obscuratur ⁊ obtenebratur per peccatum: sed lex increata non potest obscurari. Ergo lex naturalis non est increata. Confirmat omnia paucis verbis Augu. sup psal. ii. 8. smone. 22. versiculo a iudicijs. di. Tu deus interior intimis meis. Tu intus in cor de legē posuisti mihi spiritu tuo tanq̄ digito tuo: vt cā non tanq̄ s̄ms sine amore metuerēz: s̄ casto amore diligere: ⁊ dilectōe casta, timere. Nec illerz sic p̄s p̄s s̄ma hui⁹ smōis. Secunda pars eiusdem sermonis in qua declaratur q̄ lex naturalis de se est stabilis: q̄uis possit per peccatū deleri quo ad nos. Secundo in hoc sermone circa legis naturalis mutationem tria notanda sunt. Quorum primum dicitur stabilitio. Secunduz deletio. Terciu narratio. Quantum ad primum scienduz s̄m Alex. vbi supra q̄ lex naturalis quantuz ad essentiaz est stabilis: nec potest deleri quouis modo: nec per peccatum aliquod aut iniquitatem aliquam: sicut nec lux solis potest deleri per tenebram. quantum ad essentiam ⁊ hoc probat triplici auctoritate. Prima ē Augu. 2. confessionum di. Furum certe domine punit lex tua: ⁊ lex scripta in cordibus hominum: quam nec vlla quidē delet iniquitas. Quis. n. fur patitur equo alio alium furari? Ergo nō est delectibilis: sed stabilis. Scda ē glo. Ro. 2. di. Nō vsq̄ adeo in aia mea imago dei terrenorū affectuz labe attrita est: vt nulla in ea lincamenta remāserint. Non. n. omnino deletum est quod ibi per imaginē dei cum crearetur impressum est. Nec ibi. Tercia est glo. super illud malach. 2. di. Custodite spiritum vestz ⁊ vxorem adolescentie tue noli despiciē tē sic di. Noli de spiritu vxoris adolescentis tue. i. nālem legē in corde scriptam: que etiam incredulos cōpellit dicere. Deus iudicat: deus videat: ⁊ ipi cuncta inter me ⁊ te diuidenda p̄mitto. Nec ibi. Vnde

insti. de iure nālī. s̄. sed nālīa. dicit. Natura: lia q̄dem iura que apud oēs gētes p̄que seruantur: diuina quadam p̄uidencia p̄stituta: semp̄ firma atq̄ inmutabilia semper manēt. Nec ibi. Ex q̄bus oibus p̄z q̄ lex nālīa ē stabilis q̄tūm ad essentia. Quantum ad scōm in hac pte p̄siderandum qd dicit deletio: sciendum est q̄ q̄uis lex nālīa sit stabilis quo ad essentia vt dictum est: tamē est delectibilis quoad effectum p̄ malitiā iniquitatē ⁊ peccatum: quod etiam p̄batur tripliciter. Primo rōne. sic glo. Malach. 2. dicit. Nec vxor. i. lex naturalis residuum est spiritus nostri: quia nostro spiritui semper copulatur: que si recedit a nobis: statiz offendimus deū. Nec ibi. Si igitur lex naturalis recedit: p̄z q̄ delectur quo ad officium ⁊ effectū qui est incitare ad bonum faciendum ⁊ malum dimittere: sicut dicitur domini⁹ a domo recessisse quando imperiuz amplius non habet in ea. Secundo idem p̄batur exemplaritate. Si cut enim in eclipsi solis lux non deficit quātum ad essentiam vt exp̄ssum est: deficit tamen quātum ad effectum quem habet in nobis: que est illuminare. Eodem modo dicendum est in hac parte: quia lex naturalis que est sicut sol in anima: quanuis non delectatur quo ad essentiam in se delectari: aliquando quo ad effectum qui est animaz illuminare. Non autem semp̄ illam illuminat: sicut cuz anima auertitur a deo ⁊ obtenebratur p̄ peccatum. Vnde tenebra peccati interposita inter deum ⁊ aiam p̄hibet illum effectuz legis. Tercio idēz p̄bat auctoritate glo. Ro. 2. di. super illud. Lum gentes tē. Nota q̄ per nē nomen vt dictum est: negata sit gratia: s̄ potius per grāz reparata na: qua gratia interiori hoīe renouato lex iusticie scribit: quaz de leuerat culpa. Ergo p̄z q̄ lex nālīa delet quo ad effectum. Quantum ad tertium in hac pte p̄sideranduz qd dicit variatio diligēter p̄scrutandū est s̄m Ale. q̄ lex nālīa de ratione sua est inmutabilis q̄tūm ad rōnem suorū p̄ceptorū ⁊ sanctorū: non tū q̄tūm ad obseruationē ipsoz. Primo ergo q̄tūm est de rōne sua q̄ sit inmutabilis lex nālīa p̄bat tripl̄. Primo rōne sic. Lex posita ab aliq̄ manente voluntate p̄toris: illo cui posita ē semp̄ v̄z manere. Ergo cum maneat voluntas ponentis legem nālem. s̄. dci q̄ non mu-

natur: iuxta illud malach. 3. Ego deus et non
mutor: et etiam manet ratio in creatura cui po
sita est: erit et ipsa lex naturalis manens et immuta
bilis. Secundo probatur auctoritate canonica. di.
6. ca. Non est petri. §. His itaq; ubi dicit.
Moralia mandata ad nāle ius spectāt: atq;
ideo nullam mutabilitatem recepisse mon
strantur. Adp̄tica vero quantum ad superfi
ciem a naturali iure putantur. Quantū ad
moralem intelligentiā inueniuntur sibi an
nata: ac per hoc et si sū superficiem videan
tur esse mutata: tamen sū moralem intelli
gentiā mutabilitatem nescire probantur.
Naturale ergo ius ab exordio rōnalis crea
ture incipiens: vt supra dictum est manet im
mutabile. Tercio probatur exemplo Augu.
libro p̄fessionū di. q. sicut medicina est ars
immutabilis: et tamen medicus quandoq; mu
tat precepta languentibus: sic et lex naturalis
de se est immutabilis. Secundo autē quan
tum ad obseruantiam ipsorum probatur tri
plici exemplo. Primum exemplum est qz
vt ait Ysidorus. 4. ethimolo. Iure naturali
cōmuni est omnis possessio: et omniū vna
libertas: illa sanctio mutata est: vt modo iu
re gentiū sit aliud proprium et rationabiliter
propter iniquitatem hominum post transgressio
nem p̄morum parentum: vt declarabitur in
parte sequenti. Secundum exemplum est:
quia vt habet genesis. 4. tempore Lamech
qui primus plures habuit vxores fuit pecca
tum plures habere: quia vt dicit glosa ibi.
Contra legem et naturam adulterium cōmi
sit: postmodum illud peccatum non fuit. vn
de Jacob plures habuit vxores sine peccato
Genesis. 29. 32. q. 4. obijciūt. et hoc ex dis
pensatione: quia omnia in figuram contin
gebant illis sū apostolum prima corint. 10.
Tertium exemplum habetur a lege scripta
superaddita: que conuenienter facta est vt il
la duo p̄cepta legis naturalis scilicet omnia
quęcunq; vultis vt faciāt vobis homines et c.
Mat. 7. Luc. 6. et di. j. in principio. et aliis v3
Quod tibi non vis: alij ne facias. quod ha
betur Thob. 4. et di. 50. Ponderet. et 2. q. 6.
decreto nostro. et 10. q. 1. Placuit. per scriptu
ram antiquam et euangelicam clarius aper
entur vt infra patebit. Non fuit tamen pro
prie mutatio: sed supplementum legis natu
ralis. Nam ipsa dicebat in generali modo
predicto. Sub hac enim generalitate comp

henduntur multa particularia: vt nō occides
non falsum testimoniū pices: et reliqua que
in lege scripta particularius sunt aperta: et sic
p3 secunda pars huius sermonis.

Pars tertia huius sermonis in qua de
claratur q in lege naturali continentur ea q
ordinant nos ad deum: et ad nos: et primū:

Tercio in hoc sermone tractādo de
hijs que continentur in lege natu
rali sciendum est q in ea continen
tur ea que ordinant ad deum: ad seipsum: et
ad proximum. Primo in illa continentur
ea que ordinant nos ad deum: ad quorū de
clarationem tres conclusiones ponuntur.

Prima vniuersalis. Secunda p̄icularis

Tercia specialis. Prima ergo conclusio
vniuersalis est: q nos lex naturalis ordinat
ad deū: quod probatur tripliciter. Primo
sic. Naturaliter homo factus est ad imagi
dei: iuxta illud gene. primo. Faciamus homi
nem ad imaginem et similitudinem nostram. S3
homo in quantum est ad imaginē dei factus
habet cognitionē prime veritatis q deus ē:
quia sū Augu. imago attenditur in poten
tia cognoscendi. Et hoc vero q est ad simili
tudinem: est in potentia et debito diligendi su
am bonitatem: quia similitudo attenditur in
potentia diligendi: vt dicit Augu. Et ppter
hoc in lege est: vt per ipsam ordinetur homo
ad deum. Secundo probatur sic. Ait. n. Tul
lius in rhetorica. Ius naturale est quod non
opinio genuit: sed quedam innata vis infer
uit: vt religionem: pietatem: vindicationem:
gratiam: obseruantiam: veritatez. Et postea
sequitur. Religio est pars iuris naturalis.

Hec ille. Si igitur religio est que superioris
cuiusdam nature quam diuinam vocant cu
ram ceremoniamq; affert. patet q lex na
turalis ordinat nos ad deum. Tercio con
firmatur sic per glo. cecilia. 17. di. Legem na
turalē dedit deus homini: per quam subij
ceretur suo creatori: et bonorum operum in
se honorificentiam custodiret. Ergo in lege
naturali est q homo subijciatur suo creatori
et q ad ipsum ordinatur per obedientiam.

Secunda conclusio p̄icularis est q lex na
turalis dicat saltem implicite fidem vniū
dei et redemptoris nostri: gubernatoris mū
di et remuneratoris vniuersi. Nam dicit Au
gu q nunq; fides min⁹ habere pōt: q̄ credē
vnum deū cūm dñm creatore vniuersorū:

Sermo

collatores omnium bonorum et eorum qui in malis sunt: et cum querunt et expectant redemptorem. h. ille. Quāvis igit in ratione particulari non possit legi fides articuloz in lege naturali potest tamen legi in ratione vniuersali. Lex ergo naturalis habet unde possit dicere anime omnia necessaria ad salutem in vniuersali et in particularitate faciēdo credere ac assentire testimonio rationis. **Tertia** conclusio specialis est ex precedenti sequens quod si cut lex naturalis dicitur fides vnius dei implicite: ita etiam dicitur et insinuat deum debere diligere super omnia: etiam supra se: et propter se. Non tamen est causa efficiens lex naturalis huius dilectionis sed solum insinuat. Lex enim naturalis eo quod naturalis insinuat et insinuat deum diligere debere super omnia: sed non perducit. Et ideo preter hanc fuit necessaria lex gratie quā deus comunicat preparanti se secundum instinctum nature. Quāvis igit non sit in potestate nostra tāquā efficiente per legem naturalem deum diligere super omnia est tamen illud in voluntate nostra tāquā imperante. Vnde glo. Eccle. 17. ait. Lex naturalis insinuat ut deum toto corde: tota anima et tota virtute diligamus: et mandata eius in dei et proximi charitate custodiamus. hec ibi. et loquitur de insinuatione: et non de perfectione. Ex quibus patet quod lex naturalis ordinauit hominem ad deum. **Secundo** dico quod lex naturalis ordinauit hominem ad seipsum. quod patet tripliciter. Primo ex precedentibus correlarie. nā dictum est quod homo inclinatur per legem naturalem facere alteri quod sibi vellet fieri et non facere alteri quod sibi nollet fieri: ergo si per illa legis naturalis precepta homo ordinatur ad deum et proximum multo fortius ad seipsum. Si enim vult bonum proximo in eo quod vult illud quod sibi ipsi debet velle: hoc est diligere proximum per legem naturalem: ergo per eandem vult bonum sibi et diligit se. **Secundo** idem probatur auctoritate Tullii de officiis. di. Animantium omni a natura tributū ē ut se corpus vitāque tucatur declinetque ea que nocitura videntur omnia que sunt necessaria ad vitam ingrat et parat. hec ille. Si igitur natura inclinatur ad seipsam quantum ad corpus non est dubium ordinare etiam quantum ad animam. **Tertio** idem probatur ratione euidentie: nā per experientiam patet quod nūquā datus est in lege scripta preceptum de dilectione sui: sed bene de

dilectione dei et proximi: quāvis in lege naturali ad deum ordinemur et ad primum ut infra patebit. **Ad** ideo non reperitur de dilectione sui: quia ad nosmetipsos non modicum ordinati sumus a lege naturali: nam diligendo deum diligit vnusquisque seipsum. Ait enim Aug. in epistola. 4. 6. ad macedo. Tunc quisque diligit seipsum cum deum diligit. qui enim aliter se diligit prius se odisse dicendus est sitque iniquus: prius autem luce iustitie: quod aptiore ac p̄statione bono auersus atque inde vel ad se conuersus ad inferiora et egra vitiaque conuertitur: sitque in ipso quod veracissime scriptum est. Qui amat iniquitatem. o. a. su. hec ille. **Tertio** et vltimo dico quod lex naturalis ordinauit hominem ad proximum tripliciter. Primo circa matrimonium vnius ad vnam. Nam. ff. de iusti. et iur. l. i. §. ius naturale. scribitur. Ius naturale est quod natura omnia animalia docuit: et postea subdit hinc marit et semine coniunctio quā nos matrimonium appellamus. de quo diffuse infra in precepto. **Secundo** ordinauit lex naturalis ad proximum circa rerum exteriorum communem possessionem: nam ipsa lege omnia sunt communia: ut. 12. q. 1. dilectissimis. **Quod** enim vnus iniquitatem omnium que sunt in hoc mundo omnibus hominibus esse debuit. **Preterea** Aug. super Jo. di. 8. c. Quo iure inquit iure humano h. villa mea est: h. seruus meus est: et infra tolle iura imperatorum: quis audet dicere h. villa mea est: h. seruus meus est: mea est domus. Ex quibus patet quod proprietates est de iure positio: ergo non de iure naturali. igitur patet propositum. Amplius idem probatur sic. Arripere sibi alienum et appropriare est contra ius naturale. ergo appropriare sibi illud quod est commune est contra ius naturale: ergo iure naturali non debet esse proprietates: sed potius omnia debent esse communia. Sed aduertendum est secundum Alexan. quod lex naturalis ut dictum est supra patitur vnitatem et varietatem: secundum diuersitatem temporum respectu nostri. et ideo secundum diuersitatem temporum diuersimode dicitur. Primo cum aliquid dicitur ut bonum: et sicut in statu nature bene instituit dictabat omnia esse communia: et illo modo intelliguntur proxime dicta. Tunc enim non erat iniquitas. et ideo pacifice vixissent. quibet. n. accepisset neciūz reliqua dimittēdo: sic omnia cōmunit praeactisset.

In statu vero nature corrupte dicitur. quod bonum est aliquid esse proprium: alioquin boni egerent et non staret humana societas: quod mali rapere oia: et nunquam esset par vel concordia: nec esset nulla diligentia in laboribus et exercitiis. Secundo aliquid dicitur ut equum et conueniens: et illo modo dicitur aliqua esse coia: ut mare: litorea: arena: et huiusmodi. ut in istis. de rerum diuisione. §. et quod. et etiam dicitur quod ea que sunt appropriabilia si in nullius sint bonis occupati procedunt. Unde ea que terra marique capiuntur et reperiuntur sunt reperientis et capientis. Tercio aliquid dicitur lex naturalis: ut debemus: et illo modo dicitur quod in casu necessitatis sint oia coia: quod etiam statutus est per leges: quod in lege naturali fundantur. ff. ad l. 1. Ro. de iacul. §. cum in eadem de furtis. c. Si quis propter necessitatem. cum filibus. In statu ergo isto oia sunt coicanda: hinc oritur illa lex naturalis sepe dicta oia quecumque vultis etc. Mat. 7. Nullus enim reperit quod in necessitate non velit sibi subueniri. Tercio lex naturalis ordinat ad primum quo ad fuitutes et libertatem. Ait. n. Ysidoro. 4. et ibi. di. j. ca. Jus naturale est cunctis omnium nationum: eo quod ubique instinctu nature: non constitutione aliqua habetur: ut viri et femine procreatio: liberorum suscipio et educatio: cunctis omnium passio: et omnium una libertas: acquisitio eorum que terra marique capiunt. Nec ibi et in istis. de iure naturali in principio. Jus naturale est quod natura omnia alia docuit. Nam ius istud nunquam humani generis proprium est: sed omnium animalium que in celo: que in terra: que in mare nascuntur. Hinc descendit maris atque seie coniunctio quam nos matrimonium appellamus. Hinc liberorum procreatio et educatio: ex quibus patet quod sicut matrimonium et passio omnium est de iure naturali: ita et omnis libertas. Sed advertendum est secundum doctrinam Alexandri quod est lex de natura duplex. Primo secundum statum ante peccatum: et tunc non fuit servitus. Et quod lex naturalis dicitur cunctis omnium libertatem secundum statum nature instituit. unde Augustinus. 19. de ci. dei. ca. 15. ait. Nullus in natura in qua prius deus homines condidit servus est hominis aut peccati. Et ideo subiicitur homo homini: quod fecit se suorum peccati. Nec ille. Secundo est lex de natura secundum statum nature corrupte: et sic lex naturalis dicitur quod necessaria est servitus et dominus ad coercendam malorum et impiorum malitiam. Si. n. in libertate plures essent nullus cum eis vivere posset: viros non subiecti essent maribus: nec eis fidem

uarent. unde glossa super illud Iherem. 4. Si condemnat mulier amatorem suum etc. sic dicit videns eam seruire libidini sue et in se muta tam legem per quam quondam viro subiecta fuerat. Que oia confirmat Augustinus. 15. de ci. dei. ca. 15. post predicta verba ibidem legitur. Nullus autem in natura in qua post deus hominem condidit servus est hominis aut peccati. Verum et penalis servitus ea lege ordinatur que naturalem ordinem seruari iubet. perturbari vetat: quod si contra eam legem non esset factus: nihil esset pena in servitute coercentem. Ideo apostolus monet servos subditos esse dominis suis. Ephe. 6. Coloss. 3. ad Titum. 2. et ex alio eis cum bona voluntate servire. s. ut si non possint a dominis liberi fieri: liberorum quodammodo suam servitutem faciant non timore sub dolo: sed fidei dilectione serviendo donec transeat iniquitas et evacuatus omnis principatus et potestas humana: et sit deus oia in omnibus. Nec ille in illa scilicet superna gloria. Ad quam etc.

¶ Tertia post scragefimam de origine tunc tpe et creatore legis mosaice. Ser. io.



Effugima

nus eius. iterum ubi supra post tractatum de le. natl: nunc de le. mosaica que ad explanationem legis naturalis a deo lata est aliqua sunt breviter videnda

quibus manus diaboli effugere valcamus: iuxta illud. Sic effu. etc. De lege ergo mosaica tres sunt faciende considerationes siue mysteria. Primum dicitur sua originatione. Secundum sua temporatione. Tercium sua causatione. Pars prima huius sermonis in qua de claratur quomodo lex mosaica data est a deo per angelos.

¶ Primo in hoc sermone de legis mosaice ordine tres considerationes annotantur. Prima dicitur per probationem. Secunda mediatio. Tercia concessio. Quantum ad primam. s. probationem tripliciter concluditur et probatur legem mosaicam a deo datam ratione: auctoritate: et exemplo. Primo probatur ratione unica tali modo deducta. Sententia est philosophi primo thopicorum di. Omne bonum habet principium ab uno: et in libro de secretis secretorum ad Alex. iterum dicit. Sic omnis

Germio

Lex auget peccatū: sed nullū tale est a lege eter-
na. Ergo non est lex moy. a deo. Item pma
cor. 15. dicit. Vitius pcc. lex. Ergo lex est effe-
ctiua peccati: nō alia lex eterna. Ergo p3 pō-
positus. Ad illas auctoritates respōdet qd ē
log de pccō siue de passionibus pccōrum: aut
q̄tum ad sui noticiā: aut q̄tum ad sui excre-
scentiā. Primo nō intelligunt illi auctori-
tates causat: qz lex illa fuit cā cognoscēdi pe-
cata. vnde sup illd Ro. 7. Pccm nō cogno-
ui nisi p lege. dicit glo. i. passionē pccōz: hoc
est interiores concupie fuerūt nore. Scdō mō
sc̄q̄tuz ad excresecētiā siue augmētum sic
oēs ille auctoritates intelligunt p occasione
non p cām. vnde Ro. 7. Occasione accepta
peccm opatus est in me p mādatus: qd p3 p si-
militudinē. Nam sic aqua subiecta igni ma-
gis facit feruē ignez: qz ibi sunt vnde cāe respē-
etu feruoris. calor q est cā feruoris p se: aq̄
q est cā p̄iuz p fluentibus his cāis: qd cali-
dum est p̄iuz frigido comprimis: calor vero
expozat: r sic ita p̄pessus magis fructus. sed
hoc est p̄ter intentionē r occasionalē. Ita si-
milis dōm est q lex erat ad bonū p se: sic ad
p̄primendū fomitē r concupiscentias p̄uas
r p̄hibendū illas: r qd semp nitimur in veti-
tute: r p fomitē p̄ni sumus in mali: ex hōcca-
sione: r p̄ter intētiōez legis accidebat in-
tensio fomitis. Tercio legē moy. a deo da-
tam. pbat exēplo pmo tpi. d. Abat. 8. lep. o. s.
Vade offer mu. ad d. qd p̄cepit moy. tē-
stimonium in israhel. S3 xps non mō appo-
baret qd a diabolo traditū esset. Ergo est a
deo. Scdō exēplo p̄auli q p̄me cor. 9. ap-
probat illd deuto. 25. Non alligabis os bo-
tri. r hoc dicit pbādo licitū ei esse sumptū ab
eis accipere. Ergo p3 ppositus. q si dicitur lex
data ab optimo dirigat spūz hōbz: ut legis
spūm excludit. iura illd p̄auli gala. 5.
Si spūritu ducimini nō estis sub lege. Ergo
et. Ad hoc respōdet qd est sub lege pōt intel-
ligi duplici. Aut necessitatis timore: r sic q
dicitur spūritu nō est sub lege: qd. nō implet
ex timore. Aut pōt esse volūtate obi: r sic ali-
quis est sub lege r ducit a spūritu volūtario.
Quantum ad scdām cōsideratiōē in hac
parte faciendā q dicit mediatio diligēter at-
tendendum est legem a deo moy. datā per
medium angloz: qd p3 tripl. Primo vnē-
cā rōne. Scdō multiplici auctoritate. Tercio
de fingari exēplaritate. Primo proba-

tor vir
 nifi i
 est fan
 nicati
 cuq;
 suam
 pposi
 modu
 e phs.
 bonita
 illam l
 tem fu
 i. deu
 habet
 ad su
 piam
 medi
 per m
 sumu
 glos.
 cione
 citare
 Rit. p
 nerit
 glos
 idem
 mo fa
 qui p
 os fir
 vult
 Aren
 possit
 dicunt
 cum s
 aucto
 gelica
 docet
 peruen
 nente.
 e nō s
 sed in
 est per
 uiae z
 cut p
 mana
 Dec
 lum.
 rare.
 tor. ca
 distit

est vnica rōne sic deducta. Sentētia ē Dionysij in libro de angelica hierar. q. proprius est summe bonitatis esse simplicius communicatur: et ad coionem sui alia vocare: vni cuiq. distribuat sibi capacitātē et pportionē suam: q. ut habetur cōmento sup decimam ppositionē de cāis. Decipiens recipit sibi modum suū: et nō sibi modū rei recepte. vñ et phs. 5. phys. dicit. Causa pma influit suam bonitatē vna infusione: sed res nō recipiūt illam bonitatē essentialit: sed sibi capacitatem suē nē. Nec ille. Summa ergo bonitas. i. deus q. est pma causa et pma bonitas: sic habetur libro de causis. ducit hominem ad se et ad suam coionem sibi pportionē ipsius propriam. Sed angelus est prior creatura q. hō media inter deum et hominem. Ergo si infima per media ducunt ad suprema: ducit homo i summā bonitatem mediante angelo. Si ergo lex data est ad illam deductionem et directionem: relinquit q. data sit homini per angelos. Scdo idem pbatur multiplici auctoritate. Nam Paulus aplos dicit ad gala. 3. Lex ppter transgressores posita est. donec venierit scilicet. cui pmisserat ordinata per angelos in manu mediatoris x. et ad hebr. 2. idem ait. Si n. qui per angelos dictus est sermo factus est firmus. vbi glo. sermo dei inquit qui per angelos dictus est ad Moyses et alios fratres factus est firmus. i. verus. Ex quo vult dicere q. lex data sit moysi per angelos. Item actu. 7. scribit. Accepistis legem in dispositione angelor. et ibidem supius de moy. dicitur. Sic est qui fuit in ecclesia in solitudine cum angelo: qui fuit in mōte syna x. Quas auctoritates confirmat Dionys. in libro de angelica hierar. dicens. In hierarchia angelica docet theologia legem per angelos ad pres peruenire: tanq. legali ordine illud legaliter ponente. Nec est prima regula in deū reduci. et nō solum in suppositis et subiectis animis sed in eque potentibus ipsa lex discrit. Nec est per vnaquāq. hierarchiā pmas et vltimas et medias esse ordinatōes et virtutes: sicut per angelicāz nām creatura rōnalis et humana debuit accipere legem: et ad deū reduci. Nec ille. Recepit ergo legem a deo per angelum. Tercio idem pbatur singlari exemplari tate. Ait. n. Dionys. in libro de angelica hierar. cap. 13. q. ignis caliditas magis seipsam distribuit ad magis susceptiua et ad similitu-

dinem suam venientia. Ad rarias vero stantias aut nullum aut obscurū sic opatōis vestimentū manifestant. Nec ille. Sicut igitur ignis pmo opcrat in eo qd est sibi pfor: mer: per illd accedit ad ipm qd non est sibi ppinquum: ita claritas summi boni copiosissima effusione pmo manifestat se sup excellētissimas sbas. s. angelos: et per eas alie magis remote dinc lucis picipat radiū. Rationalis ergo creatura q. est hō dinc claritatis illuminationē per angelos picipat. Si ergo lex data est ad eius illuminationē: ergo h. legem a deo per angelorū ministeriū. Nec Ale. 2. parte hic. de lege moysi. q. 2. ar. lcc. Quātum ad tertiā considerationē in hac pte faciendam q. dicit pcessio: est videndū q. lex data ē et pcessa ppls israel et nō gentib. triplici rōne sibi Ale. vbi supra. Primo rōne vnionis.

Scdo discretionis. Tercio dispositionis. Primo data fuit lex iudcis rōne vnionis. Scdm. n. ppham q. bonum et iocum. ba. f. in. v. q. ergo solus ppls israel in vnitatem animi pgregatus erat ad colendū deum: et tē libenter inhabitat vbi plures pgregati sunt in noie suo: vt habet actu. i. Aplos vno corde et aio pgregatis in cenaculo cum maria matre ihu: missus est a deo sps sanctus: ita in vnum iudeis collocatis ad deū colendū data est lex. q. si dicit deus non est acceptor personarum. Actu. io. Roma. 2. Sed inter gentiles erant multa ydola nō colentes: vt Job et alij. Ergo et eis sicut iudeis x. Respondeo q. quis in alijs populis essent alique persone deo accepte: tamē nullus populus preter istum erat deo acceptus. Lex autem non datur persone: sed populo congregato et vnito et viuenti sub vna consuetudine. Scdo ratione discretionis: vt. f. discernetur ab alijs. Ille enim erat populus de quo filius dei erat nasciturus. Vnde Hugo ait. Circūcisionis sacm semini Abrae sancificando et significando pariter datū est. sancificādo vt iustificaret significando vt a ceteris gentibus discernetur: quatenus singularis et discreta gnatio maneret: de qua xps nasceret. q. si dicit deus facit ori solez suum sup bonos et malos: vt dicit Mat. 5. Sed deo magis est cura aiay: q. co: pop. Ergo si lucē corporalē ministrat oibus equalit: sic et lucem spiritualem ministrare d. Sed talis lux erat lex. iuxta illd puerbiorum sexto. Lucerna mandatum tuū.

Sermo

Ad hoc respondet qd lux corporalis non lu-
cet oculo nisi bene disposita: ita lux spiritua-
lis q est lex nō datur nisi disposita. Disposi-
tus est aut ad ipsam per voluntatez: vt velit
homo concorditer sub lege viuere. Ergo pz p
positus. Tercio ratione dispositio: qz fm phz
2. de aia. Act⁹ actōz sunt in patiēte bñ dispo-
siti. Quia ergo alius ppfs deditus erat ydo-
lis: ideo dignus nō erat vt lex sibi daret: qz
Mat. 7. dicit. Nolite scā dare canib⁹: neqz
mittatis margaritas vestras ante porcos.
Et p scā intelligit ibi legis elogu: p mar-
garitas scie pphaz. Data ergo fuit lex pplo
israel: qz non alius erat q ad eam se p para-
ret. Qd si dē ecclia. 17. scribit in vnāquaqz
gentem pposuit rectore. s. angm: qz de ipsis
hoc intelligit. Sicut ergo angelus q erat re-
ctor gētis hebraice ministravit legē: ita an-
gelū aliaz gentiū debuerūt eis ministrare le-
gem. Ad hoc respondet fm Diony. de an-
gelica iherar. hoc non fuisse angeloz culpa:
imo culpa gentiūz qbus angeli dñabant: qz
se non pparabant ad susceptionē legis: nec
volebant se pparare: ne legem recipere. Et qz
nō datur nisi volētibus recipere: ideo eis non
fuit data: sicut etiā nō dant alic gratie dei ni-
si dispositis et bene pparatis. Patet qz et.
¶ Pars scba huius sermonis in qua decla-
ratur q lex moysaica nō debuit citius dari.
¶ Secundo in hoc smone cōsiderāda
est legis moysaice tpis determinatio: circa
quam tres alie cōsiderationes sunt. Prima rōcinatio. Scba dila-
tio Tercia determinatio. Quāto ad pri-
mam dico q rationabilis lex nō fuit data an-
te pctm: cuius cām assignat Ale. vbi supra di-
q lex data est ad figurandū: et significandū
et coercendū cōcupiscētiā: vt in pre sequenti
patebit. Sz ante pctm homo erat spāli mē-
te pditus: et ideo nō erat ei necessaria figura
ad significandū: nec etiā erat in illo statu
cōcupiscētia inordinata: Ergo aliquo modo
nō debuit lex dari ante pctm. Dico tamē q
nunqz virtūb sine aliqua lege. Nam Ade
etiā ante pctm fuit data lex discipline: quā-
do dixit ei dñs gene. 2. De ligno scie boni et
mali ne comedas. Vnde Aug. in qstionib⁹
veteris et noui testamēti ait. Prima lex for-
mata in litteris dari nō debuit: qz in nā ipa
inserta est quodāmodo illa notitia creaturis
Maz qz nescit qd bene pueniat: aut ignorat

quod sibi fieri non vult alij fieri nō debere?
Nec ille. Oportuit igit q hō videret lege na-
turali: et cum illa ei deficeret sicut fecit Ade
et lex similit discipline qñ peccauit: adderet ei
lex scripta et moralis. Quantum ad scbāz in
hac parte cōsiderationē que dicit dilatio. est
sciendum q lex nō debuit statim dari post
pctm: imo debuit alia lex addi ipi legi nē ad
ipsam legem moysaica ordinandā fm diuer-
sas etates. qd pz sic inductus. Facta est enīz
pppter pctm triplex ordinatio in nā. s. ipi cō-
cupiscibilis: ipius irōnabilis: ipiusqz ratio-
nabilis. Primo. n. ante diluuiū viguit inor-
dinatio cōcupiscibilis maxime: et ad hanc re-
stringendam fuit addita lex qdam in qua vi-
xit homo ante diluuiū: iuxta illd gen. 3. Sub
te erit appetitus. s. sub rōe. Scba post dilu-
uium rapta hac lege fuit magna iordinatio
irōnabilis: qñ. s. filij Noe voluerūt edificare
vsqz ad celum. Gen. 11. ppter ea data est lex
ad ordinandū irascibile q fuit gen. 9. Ea rñe
cum sanguine nō comedetis. Et hoc fuit ad
horrore sanguinis et detestationē homicidij:
vt horreret hō sanguine fundere humanum.
Tercio secuta est iordinatio rōnabilitatē tē-
pore Abae: qz oēs ydolatre et contra inordi-
nationem data est lex Abae circumcisionis
ipius ppli ad decum ordinandi: et signūz inī
pplm fidelem et decum. Vnde gen. 17. scribit
vt sit signū fcedis inter me et vos. Sic ergo
pcesserunt ille leges legem Moysi dispo-
nes ad eam. Quantum ad tertiā cōsiderati-
onem in hac pre que dicit determinatio: no-
tandum est q lex Moysi puenienter data ē
illo tpe. Nam cum ipsa lex sit ius boiū vi-
uentium sub vno: pzius necesse fuit q cēt po-
pulus vnus qz daret lex. A tpe aut circum-
cisionis cepit esse ppli vnitas et discretio: et iō
ante nō debuit lex dari: imo lex circumcisi-
onis fuit signū future gratie: et ideo debuit pce-
dere. Ad quoz declarationē aduertendū est
fm Alex. vbi supra. qz quattuor fuerūt funda-
menta legis. s. fides vnus dei: fides incarna-
tionis: pbatio fidei: et ipius fidei firmitas.
Primum enim qz daret lex oportuit: esse ac-
testationem fidei vnus dei: et hec pcessit in si-
gno circumcisionis q posita est in signum fe-
deris inter decum et pplm. Attestatio autē fi-
dei incarnationis facta est qñ facta est. pmis-
sio de xpo Abae. In semine tuo benedicet
tc. Gen. 22. Sed qz non sufficit testimo

nium in ore vnus: immo in ore duorum vel trium stat omnes peccata. Adat. 18. Ideo prius facta est illa promissio ad Isaac et Jacob: et repositum est cuilibet in semine tuo etc. ut per generationem legis: sed non debuit sic statim dari immo prius oportuit fidei probare: probata autem fuit in egypto per aduersitates: ut simul aduersitas posset eos auertere a fide: quibus danda erat lex ducens ad deum et incarnationem. Oportuit etiam quod esset firmata: ne posset populus seduci aliqui fallacia. Firmata autem fuit in multis signis et miraculis: que eis dominus fecit et ostendit in exitu de egypto per desertum. Hijs autem factis et impletis debuit moysi ipsa lex dari: que dicit in christo: hoc fuit impletum in quarta etate. et sic per conuenientia temporis moysae legis.

C Pars tertia huius sermonis in qua declaratur leges moysi fuisse utiles et necessariae.

Ertio in hoc sermone circa legis antiquae et moysae donationes: sciendum est solam necessitatem legis utilitatem fuisse causam legis predictae: que propter tria sunt in hac parte consideranda. Primum fructificatio. Secundum oppositio.

Tertium responsio. Quantum ad primum est sciendum secundum Ale. ubi supra: quod lex naturalis includit in lege moysi per explicationem in moralibus. Lex vero gratie perfigurationem in ceremonialibus: et ideo per necessaria dici saluti: quantum ad moralia que sunt signa legis naturalis. Vtilis vero saluti quantum ad ceremonialia et figurata ante lationem hijs que de gente iudeorum erant: et probant illa triplici.

Primo ex lege nature. Nam lex moysi data est in adiutorium legis naturae per misericordiam dei. unde glossa super illud Ro. 5. Lex subintravit: sic dicit. Data erat lex in adiutorium humane naturae ut quia ipsi nature quodammodo inserta sunt iustitiae semina adderetur lex: cuius auctoritate et ministerio ingenium naturale proficeret ad fructum iustitiae faciendum. Secundo probatur ex lege concupiscentiae sive fornicationis: quod lex data est secundum rationem iustitiae ad coercionem fornicationis. Et de hoc habet ad gal. 3. ubi dicit. Propter transgressores lex posita est: ubi glossa dicit. Lex posita est propter transgressionem coercionem: ut saltem homines cessarent timore transgredi: ut quandoque vel faceret voluntate quod tunc faciebant timore. Data est ergo ut po-

pulum dei erudiret sub timore: ut dignus fieret accipere promissiones: quae christus est. Unde Augustinus in omelia de penitentia dicit. Ad hanc lex data est: ut superbo infirmitatem suam notam faceret: infirmo penitentiam suaderet. Ad hoc lex data est: ut diceremus in conuallescentia. Video aliam legem in membris meis: et cum ipso ploratu clamaremus. Infelix ego homo quis me liberabit de communione huius: ut succurreret nobis auxiliante illo qui erigit elisos: qui soluit compeditos: illuminat cecos gratia dei: per illum Iesum christum dominum nostrum. Hec ille. Tertio probatur per legem evangelii et gratiae legem moysi fuisse utilem: et ad euangelicam figurandam: et ad directionem ad ipsam. unde glossa super illud. Lex dei in aeternum conuertere aetas. sic dicit. sua districtione corrigens et ad christi gratiam mittens. Ex quibus omnibus patet quod lex fuit utilis et necessaria. Dicitur. glossa Ro. 5. quod erant in illo populo tria genera hominum. scilicet duris: incipientes: et perfecti: et hijs omnibus data est lex. Sed duris datur in flagellum: incipientibus in pedagogum: iustis in signum. scilicet future gratiae per christum: et ideo in lege erant haec tria. Primo moralia quae erant ad dilucidationem legis naturalis: et illo modo erant ad instructionem incipientium. Secundo erant iudicialia ad coercionem legum concupiscentiae vel fornicationis: et quantum ad hoc erant duris in flagellum. Tertio erant figurata seu ceremonialia ad stringendum legem generalem: quae figure erant futurorum: et quantum ad hoc fuit iustis in signum. Quantum ad secundum in hac parte considerandum quod dicitur oppositio triplici opponit contra predicta. Primo sic Augustinus contra Iulianum dicit. Lex improbos per uariationem reatu ligat: cuius habet quod non possit implere. Sed preuicationis reatus marime nocet. Ergo non erat utilis. Secundo opponitur sic. Idem Augustinus in libro de natura et gratia dicit. Natura qua homo ex Adam nascitur indiget medico: sed lex non facit ad medicinam et curationem morbi: immo ex ea sequitur morbus et infirmitas. Ergo nocet saluti: quare ergo non est utilis. Tertio opponitur sic glossa super illud gal. 3. Lex propter transposita est sic dicitur. ut homo superbe de suis viribus fidens acciperet precepta: in quibus deficiens et factus preuicator: liberationem saluationemque requireret. Hec ibi. De intentione ergo legis fuit ut homo post egritu-

Sermo

dinem medicus crederet: q homo prius deficeret: sed hoc non erat utile. Ergo per propositum.

Quantum ad triplices in hac parte consideraciones que dicuntur responsio predictis oppositionibus coniunctis: responderetur sic secundum Ale. ubi supra dicens. q sicut est duplex ordo diuine providentie. scilicet unus principalis in quo statuitur creatura. Alius non principalis qui postea est ad hoc: ut si homo ab assignato ordine recesserit: inde repellatur. Ita de lege omnino dicendum est: ut potest si recedat homo ab ordine nostre: statim fiat sub ordine iustitie. Et hoc est quod explicat Boetius di. q ordo cuncta complectitur: ut si quis ab assignato sibi ordine recesserit: in aliam labatur. Ita in lege fuit ordo principalis: ut homo. ordinaretur ad deum et alius qui ordinabat hominem ad penam: qui a predicto ordine recedebat. Principalis ordo fuit ut reprimeret fomes peccati in homine: et reduceretur homo ad gratiam. Et ille fuit ordo nostre: quia instruebat insipientes: et coercebat peccatores a suo malo. Ordo autem non principalis erat ordo iustitie: quo ordinabatur hominem ad flagella et cegritudinem: ut per hoc ad priorem ordinem reuocaretur: si ab ipso diuerteretur. Unde si pergeret aliquando peccare: reuocabatur cum per flagella. Et ille fuit optimus adducendi modus hominem ad salutem: ut malos flagellaret ac per hoc reuocaret: et volentes peccare a malo coereret: insipientes instrueret. Lex ergo simpliciter erat in adiutorium ad bonum instruendum et coercendum a malo: non principaliter ad hoc ut homo deficeret et fieret precariorum: sed ut morbo crescente ex precariorum medicus querebatur. Obseruamus ergo legem carissimam in hijs ad que modo tenemur: ut infra videbimus: ut inimici manus fugiamus et ad gloriam pertingamus.

Seria quarta post dominicam in seragima in qua tractatur de lege humanitatis inuenta seu politica. Sermo xi.

Recessugi manus eius iterum ubi supra. Infirmitates ad posteritatis non aliter potest mortalitatis homo a se remouere: nisi per medicinalem preceptum et le-

gis obseruationem: quod et per competentem habens dicit scripto ethicorum. Lex necessaria est ad hoc quod homines fiant boni: quia habet coactiuam potestatem: idem ius et esse asseruit. scilicet ethicorum. naturale. scilicet et legale. Naturale est quod apud omnes eandem habet potentiam. Legale quod statutum est a lege. Recte ergo post dicta superius nunc de humanis legibus est tractandum: de quo dicitur in aurem. de triebis et semisse. scilicet consideremus. l. 3. coll. 3. et l. de consiliis. l. si. l. i. et. Erubescimus cum sine lege loquimur. Ut ergo eternam confusionem vitemus et cum apostolo dicamus. Sic effugi et triebis de lege humana in presenti sermone mysteria faciemus. Quorum primus dicit legis humane cautio. Secundum originatione.

Tertium defensio.

Paras prima huius sermonis in qua declaratur quare lex humana est data: et quomodo conuenienter condita fuit.

Primo in hoc sermone eam legis humane ostendere conuenit: circa quas sciendum est valde rationabiles fuisse leges humanas ordinare: quod triplici probatur ratione: auctoritate et exemplo. Primo probatur ratione triplici. scilicet a monitione ordinatio: et prohibitionis. Primo probatur ratione a monitionis sic. Homo inest nature quod aptitudo ad virtutem: quod per politiam et per ethicam. Homo nature est animal politicum et civile: et in li. de inspi. et respi. dicitur. Homo est rectissimum animalium. tunc sic perfectio virtutis non potest homini aduenire: quous sit ad eam ordinatus nature ex ratione primordialis nature: nisi per aliquam disciplinam vel admonitionem: ad quam non inuenit homo sibi sufficiens. Et ostenditur. huiusmodi disciplina in retrahendo homines ab indebitis delectationibus: ad quas homines per se sunt. iuxta illud. 2. q. 1. c. ois eras ab ado. scilicet pena est ad malum. quod etiam habet. 20. q. 3. per l. i. et extra de presumptis. cum in iuuetute. Ergo necessarium fuit hanc disciplinam ab alio sortiri per constitutiones legum: ut per vim et metum cohiberentur a malo: et per huius consuetudines ad hoc perducerentur: quod voluntarie facerent quod per metum implebant et sic fierent virtuosus. Propter hoc ait Ysidorus in li. et bi. 2. Thimo. 4. c. sacre sunt leges quod: ut earum metu humana coerceatur audacia. rursum sit inter improbos innocentia: ut in ipsis improbis formidato supplicio refrenetur audacia: et nocendi facultas. Nec ibi. Ait. n. per politiam.

q̄ sicut hō si sit p̄fectus virtute est optimum aialium. sic separatus a lege est pessimū oīz quia v̄z homo habet arma rationis ad erplēdas p̄cupiscentias et scutias: que nō habent alia aialia. Ideo necessarium fuit ponere leges ad eas refrenādas. Scōdo idem pbat ratione ordinatiōis. Nam sicut dicit p̄s p̄rhero. Adeli⁹ est oīa ordinari lege: q̄z dimittere iudicium arbitrio ppter tria. Primo q̄z facilius est inuenire paucos sapientes: qui sufficiant ad rectas leges ponendas: q̄z multos qui regrantur ad recte iudicāduz de singulis. Scōdo q̄z illi qui legem ponunt ex m̄to tpe p̄siderāt qd legitime ferendū sit. S̄z iudicia de singularibus fūt ex casibus subto oris. Facilius aut̄ ex multis p̄siderat potest hō videre qd rectum sit: q̄z solus ex aliquo vno facto. Tercio q̄z legislatores iudicant in vniuersali et de futuris. S̄z boies iudicijs p̄sidentes iudicant de presentib⁹: ad que afficiuntur amore vel odio aut aliqua cupiditate: et sic cor̄ deprauatur iudiciū. Quia ergo iustitia aīata iudicis nō in multis inuenitur: et q̄z flexibilis est: ideo fuit necessarium vt in q̄buscunqz est possibile legem determinare: qd iudicandum sit: vt paucissima boīz arbitrio cōmitteret. Adeli⁹ est q̄z regi lege: q̄z rege. Ergo p̄z p̄positum. Tercio idem p̄batur rōne p̄ditionis. Nam vt dicit. p̄bix. Vniuscuiusqz rei que sit ppter finem necessē est q̄ forma determinet fm̄ p̄portionem ad finem: sicut forma scribere talis d̄z qualis puenit sectioni. Et ideo quelibet res ordinata et regulata op̄z q̄ habeat formam p̄portionalem sue regule et mēsure. S̄z lex humana vtrunqz h̄z: q̄z et est ordinata ad finem: et est regulata et mēsurata a lege dīna et naturali: vt infra patebit. Ergo d̄z dari et ordinari.

Scōdo idēz pbat auctoritate triplici. I. legali canonica: et p̄bicali. P̄batur primo auctoritate legali. Ait. n. P̄pianianus. ff. de legibus et senatuscōsul. l. prima. Lex est cōmune preceptum viroz prudentum cōsultum: delictorūz que sponte vel ignorātia contrahuntur coercitio cōmunis: reipu. sponso. et hec cum sit necessaria: ideo danda. Item. L. de legi. l. leges sacratissime. Leges sacratissime que cōstrungunt hōīum vitas ab omnibus scribi debēt: vt vniuersi p̄scriptiōne earū manifesti cognita et inibita declinent: et promissa sectent. Amplius. ff. de legi. et senatuscōsul. l. legis vir

tus. vbi dicitur. Legis virtus: hoc est imperare: vtare: et punire. Nec Celsus. et L. de sententijs et interlocu. l. nemo. dicitur. Nō exemplis: sed legibus iudicandū est. et L. de nup. l. Si libertam. dicitur. Cum enim vna radice vitium nascitur: conueniens est vt vna lege tollatur. et institu. de iusticia et iu. §. primo dicitur. Iuris prudentia est diuinarum atqz humanarum rerum notitia: iusti atqz iniusti scientia. et §. Iuris p̄cepta. idem dicitur. Iuris p̄cepta sunt hec: honeste viuere: alterūz non ledere: ius suū cuiqz tribuere. Nec ibi Si igitur omnia illa in lege humana reperiuntur: et illa sunt vtilia et necessaria: ergo debet ordinari. Secundo idem probatur auctoritate canonicali. Ait enim Gregori. nonus in probemio decretalium. Lex producit vt appetitus notius sub iuris regula limitef per quam genus humanum vt iuste viuat: aliterum non ledat: ius suū vnicuiqz tribuat informatur. Nec ille. et Inno. de offi. or. c. ad reprimendam malitiam perversorum penes certe sunt in canonibus constitute. et di. io. c. vides. scribitur. Quod contra leges accipit: per leges dissolui meretur. et 25. q. 2. c. imperi ali. dicitur. Imperiali constitutione sanctitūz est aperte: vt ea q̄ p̄ leges fiunt: non solū vtilia: sed etiam pro infectis habenda sunt. et 23. q. 5. c. nō frustra. ait Hieronymus. Non frustra sunt instituta potestas legis et cognitoris ius: vng. le carnificis: arma militis: disciplina daminatio: seueritas etiā boni patris. habent illa omnia modos suos: causas: ratōes utilitates. Nec cum timens: mali coercentur et boni quieti inter malos viuunt. Nec ille. Ergo p̄z p̄positum. Tercio idem pbat auctoritate p̄bicali. Ait enim p̄s. §. ethicorū. Legalium multa a virtute p̄cepta sunt: let alia fm̄ vnāquanqz malitiam viuere prohibet. et iterum ibidem ait. Legalia sunt que a lege positiua determinata sūt: et vnūquodqz eorum iustum esse dicimus. et 2. ethicorū ait. Lex est sermo procedens ex aliqua prudentia: et intellectum dirigens ad bonum. et ibidem dicit. Lex p̄cipit actus virtutum. et 2. politicorū ait. q̄ legislatores assuefacientes faciunt bonos. Item Tullius primo de legibus dicit. Lex est ratio summa insita nature que iubet ea q̄ faciēda sunt: p̄hibetqz cōtraria. Nec ille. Si igit illa sūt putilia q̄ legib⁹ p̄tinent: valde pueniens fuit illas condere.

Sermo

Tertio idem probatur exemplo triplici.
Primo phico: quia sicut videmus q̄ indu-
 stria humana possumus homini in suis ne-
 cessarijs subuenire: puta i cibo ⁊ vestitu: quo-
 rum initia quedam habent a natura. s. rati-
 onem ⁊ manus: non aut̄ ipsum complemen-
 tum: ita quo ad mores q̄uis habeat inclina-
 tionem naturalem ad eos: nō tamen perfe-
 cte cōsequitur nisi per legem dirigat̄. Secū-
 do exemplo economico. Sicut enim per ex-
 perientiam p̄ que est omnium magistra: do-
 mus que nō habet rectorem nullo modo sta-
 re potest quin non destruat̄. Similit̄ neq̄
 ciuitas: neq̄ p̄p̄s siue vitiosus sit siue virtuo-
 sus absq̄ rectore ipsum fm̄ legem gubernā-
 te: pacifice potest viuere. Quapropter Aug⁹.
 super psal. ait. Omnia indigēt domino: ⁊ mi-
 sera ⁊ felicia: quia sine illo miser nō subleua-
 tur: ⁊ felix nō regitur. Nec ille. Tertio ex-
 plo politico paganor̄. Sicut enī moyses he-
 breis legem dedit: vt supra: ita egyptijs legē
 primus Adcurius tradidit. Solon legem
 primus tulit atheniensibus. Licurgus rex p̄-
 mus leges dedit lacedemonijs. Numa Pō-
 pilius qui Romulo successit in regno: p̄mus
 legem dedit romanis. Poroneus primus le-
 gem grecis tulit. Vnde Ysido. 4. etymo.
 Transumptiue vero di. 7. ca. moyses. dicit.
 Ad moyses gentis hebreę p̄mus hoīz dinas
 leges sacris litteris explicauit. Porone⁹ rex
 grecis p̄mus legem iudiciaq̄ p̄stituit. Ad-
 curius termegisti⁹ p̄mus legē egyptijs tra-
 didit. Solon p̄mus legem atheniensib⁹ edi-
 dit. Licurgus primus lacedemonijs iura ex
 apl̄is auctoritate p̄stituit. Numa Pōmp-
 lius qui Romulo successit in regno: primus
 legem romanis edidit. Vnde euz populus
 seditiosus magistratus ferre non posset: decē
 viros legibus subscribēdos curauit: leges ex
 libris Solonis in latinū sermonem transla-
 tas: duodecim tabulis exposuerunt. Nec ibi
 Quod etiam paucis exprimit verbis in au-
 ten. vt preponatur nomen imperatoris. Col-
 latio. 4. vbi dicit legislatoz q̄ Numa cūta-
 tem romanam legibus adornauit ⁊ exorna-
 uit. Nam tempore Nume Pōmpili⁹ ordi-
 natum fuit per romanos q̄ decem p̄stue-
 rentur viri: per quos leges peterent a grecis
 qui greci miserunt quēdam sapientem Ro-
 manū: vt exploraret an romani digni eēnt le-
 gibus. Qui cum Romam venisset: quēdaz

stultum romani posuerunt ad disputandum
 cum eo signis: qui grecus leuauit vnum di-
 gitum significans esse vnum deuz. Stultus
 autem credens q̄ vellet eum vno oculo ex-
 care: leuauit duos digitos: ⁊ cum eis pollicē
 sicut naturā euenit: quasi cum cecare vellet
 de vtroq̄. Breucus aut̄ credidit q̄ trinitatez
 ostenderet oia nuda ⁊ aperta esse deo. Stul-
 tus aut̄ timens marillatā sibi dari: pugnum
 clausit: quasi repercussurus: leuauitq̄. Bre-
 cus intellexit q̄ deus oia clauderet palmo ⁊
 pugillo suo: ⁊ sic romanos dignos legib⁹ cre-
 didit: legesq̄ dans sapiētibus recessit. Nec
 habentur partim in textu: ⁊ partim in glo. ff.
 de ori. iul. l. 2. §. Exactis deinde legibus. Illi
 autem viri dederunt p̄tatem: vt ipsi decē vi-
 ri possent addere ⁊ interpretari. Qui aduer-
 tentes aliqd̄ deesse: duas tabulas addiderūt
 ⁊ sic ex accideri appellate sunt leges duode-
 cim tabularū: vt habet̄ in dicto. §. exactis. No-
 mina vero dictor̄ sapientum lex non ponit
 expresse: s. Ysido. ponit in ca. fuerunt. di. 7. d.
 Fuerunt aut̄ hij. Apius claudius: Titus ge-
 mitius: Publius festius: Lucius veturius
 Caius iulius: Aulus manlius: Publi⁹ sul-
 pinus: Publius curiatus: Titus Romuli⁹
 Spurius posthumus. Hij decem viri legū
 scribendaz causa electi sunt. Reges autem
 redigēdas in libris p̄mus cōsul Pōmpei⁹
 instituere voluit: sed non perscuerauit obre-
 ctatorum metu. Vnde Cesar voluit id facē
 sed ante est intersectus. Paulatim aut̄ anti-
 que legis vetustate atq̄ incuria aboluerunt
 i. defecerunt: quarū ⁊ si iam nullus est vsus:
 notitia tamen eaz necessaria videt̄. Nec ibi.
 Et q̄ Apius fuerit vnus ex illis: habetur. ff.
 de ori. iul. l. 2. Postea cum Apius Claudi⁹ p̄-
 posuisset etc. Et nota q̄ sicut fuerunt decē p̄-
 cepta que fuerunt data moysi: ita etiam fue-
 runt decem tabule que date fuerunt roma-
 nis a grecis: l3 postea per decem sapientes
 alie due fuerunt addite. Preterea tpe Con-
 stantini addite sunt alie leges predictis defi-
 cientibus. Vnde Ysido. post p̄dicta in dic. c.
 fuerunt. di. 7. adiungit. Noue autem leges a
 Constantino Cesare incepterunt ⁊ religis suc-
 cedentibus: et anteq̄ permixte ⁊ inordinate.
 Postea vero theologus minor Augustinus
 ad similitudinem gregoriani ⁊ hermoiani.
 Codicem sacrum constitutionum a Constā-

ant temporibus sub proprio cuiuscunque imperatoris titulo disposuit: quem a suo nomine Theodosianum vocauit. Nec ille. Nam post legem duodecim tabularum reperitur ius civile diuisum esse in duas partes. scilicet in ius scriptum: et non scriptum. Ius autem scriptum est subdivisum in quinque partes: que sunt he. scilicet plebscita: senatusconsulta: principum placita: magistratum edicta: responsa prudentium. Que omnia qualia sint habent instituta de iure naturali. scilicet constat. cum. sequenti. et. scilicet. et non scripto. et sic patet et.

C Pars secunda huius sermonis in qua declaratur quod omnes leges humane iuste et bone a lege eterna habuerunt originem.

Secundo in hoc sermone videnda est legis humane origo. Nam sic lex naturalis et moysaica traxerunt a lege eterna principium: ita et leges humane ab eadem sumperunt initium: quod probatur tripliciter. Primo ratione et auctoritate theologically. Secundo auctoritate humanali. Tertio exemplo gentili. Primo probatur ratione et auctoritate theologically. Nam secundum theologos maxime Augustinus in tertia parte in tractatu de lege eterna. Dicit leges humane quantum ad id quod iustum habent et legitimum in se: a lege eterna acceperunt: sicut omnis bonitas a prima bonitate: et omnis veritas a prima veritate procedit: ita omnes leges a prima et eterna lege procedere conueniunt: quod confirmat Augustinus primo libro de libero arbitrio. in temporalis lege nihil est iustum atque legitimum quod non ex eterna homines sibi deriuauerint. et ite super 30. di. 8. ca. quo iure. idem ait. Iura autem humana iura imperatorum sunt. quare quod ipsa vita humana secundum imperatores et reges seculi describit de genere humano. Nec ibi. Secundo idem probatur auctoritate humanali siue legali. Nam romanorum reges dicunt quod ipse leges sunt et fuerunt a deo. Nam in ipsis legibus romanis quedam condite sunt a romanis paganis ante natiuitatem christi: quedam a christianis: ut que late fuerunt ab imperatoribus post ascensionem christi: et presertim post Constantinum qui fuit primus imperator christianus: ut. de naturalibus libel. di. Constantini leges. Paganorum dicunt leges a deo esse. Nam ut habet. ff. de legibus. l. secunda. Demosthenes orator grecus dicit. Lex est cui omnes

homines decet obedire pro multa et varia: maxime quia omnis lex est inuentio et donum dei. Dogma autem omnium sapientum coheretio voluntariorum et non voluntariorum partium ciuitatis aut compositio eorum. sed quas decet omnes viuere qui sunt in ea. Nec ille. Reges etiam christianorum principum dicunt quod leges quodam motu diuino per ora principum promulgatae sunt: ut habetur. l. de prescriptio. l. c. l. si. ubi dicitur ad literas. Nostri maiores subtilissimo animo quodam spiritu diuino moti ad actiones et eorum iura peruenerunt. et in autentico de fide instrum. §. primo. coll. 6. idem dicitur.

Tertio idem probatur exemplo gentili. Nam sicut leges singebant omnia habere ex consilio deorum suorum: ita et nos habemus omnes leges a deo. Patet exemplo singulari. Zeycurgi de quo dictum est supra secundum Trogum lib. 3. quod lacedemonibus leges ex apostolis auctoritate confinxit. Quid autem vult dicere: nisi quod Zeycurgi dictas leges confinxit dei auctoritate. Paganus enim Apollinem deum dicebant. Patet ergo humanas leges a lege eterna habuisse principium.

C Pars tertia huius sermonis in qua respondetur ad argumenta que possunt contra predicta fieri: et ideo dicitur defensio.

Ertio in hoc sermone absoluenta sunt ea que possent per predicta opponi. Nam sicut ratione auctoritate et exemplo probatum est leges humanas a lege eterna procedere: ita simili modo potest opponi. Primo ratione sic. Lex humana relinquit impunita que iustum est punire: sicut patet per Augustinum lib. primo de libero arbitrio. d. Lex illa que regendis ciuitatibus fertur: multa concedit atque impunita relinquit que per diuinas providentiam iudicant: quod etiam supra declaratum fuit. Ergo si lex humana aliqua relinquit impunita que diuina punit: non videtur esse lex humana ab eterna. Ad hanc rationem respondeo secundum Augustinum lib. primo de libero arbitrio di. Videtur mihi legem istam quod populo regendo scribitur recte ista permittere et per diuinam providentiam puniri. Eam scilicet lex humana iudicanda hic sibi assumit que sunt conciliande paci hominibus imperitis. et propter hoc non sequitur ratio illa. Lex temporalis dimittit impunita que vindicantur per diuinam: nisi cum hoc addatur

Sermo

et ipsa posita est ad vindicanda mala illa: quod tunc non sequitur quin a lege procedit eterna. Non enim lex humana statim assumit sibi vindicanda: ut infra videbitur. mala contraria paci hominis ad deum. Patet ergo propositum. Secundo idem probat auctoritate Aug. di. li. primo de libero arbitrio. Non lex iusta est que dat potestatem viatori ut latro neminem ab eo occidatur occidat: vel cuiuspiam viro aut femine ut violentur sibi stupratorum irruentes ante illatum stuprum si possit interimit: et ponit rationes huius di. Quomodo enim apud eam. scilicet legem eternam sunt isti peccato liberi: qui pro hijs rebus quos contemni oportet humana cede polluti sunt. Nec ille quod dicitur. Si lex humana iudicat liberos a pena: quos eterna iudicat reos. Ergo contraria est ipsi. Ergo non procedit ab ea. Ad hoc respondetur secundum Ale. ubi supra. quod non ex hoc sequitur quod lex humana non procedit ab eterna: et sit ei contraria: secundum quod sit imperfecta respectu ipsius: ut infra dicitur: quia solum de illis iudicat lex temporalis que sunt ad suum finem vel contra ipsum. Iudicat ergo lex temporalis liberos quos non inuenit contrarios paci inter homines: quod par est finis ipsius. Sed lex eterna non solum respicit pacem illam: sed etiam pacem hominum ad deum. Et propter hoc iudicat reos quos temporalis liberos: et sic imperfecta est lex humana respectu legis eterne: et ideo non contraria. Unde Aug. primo de libero arbitrio. dicit. Laudo et probor istam. scilicet legem temporalem: quous inchoatam nusquam perfectam. Tercio idem probatur exemplaritate sic. Lex humana concedit aliqua mala fieri: ut ne occidaris occidas: sed occidere hominem non potest fieri sine improba voluntate. unde Aug. ubi supra ait. Quomodo possum dicere istos libidine carere. qui pro hijs rebus digladiant quas possunt inuiti amittere: aut si non possunt quid oportet est pro hijs rebus usque ad hominis necem progredi. Nec ille. Hoc dicit propter castitatem quam nullus inuitus potest amittere: quod virtus est animi et mentis. Cum ergo talia prohibeat lex eterna: non videtur quod humana ab ea veniat. Ad hoc respondetur quod quis lex procedit vim vi repellere. de iustitia et in. l. vi. et ff. de metus. l. sed et prius. S. queri poterit. et l. i. §. vi. de vi et vi armata. nunquam tamen concedit aliqd ex

libidine fieri. Unde Aug. dicit quod lex non habet culpam in hoc quod aliquis vim vi repellat. Aut enim ille ordinatus est ad hoc: et iuste facit et ordinatur: et causa civitatis tuendoy: sicut iudex et milites qui est minister legis: et tunc obtemperandum est sine libidine illi legi quod hoc precipit. Aut non est ordinatus: et tunc iniuste facit. Nunquam lex precipit ut talem vim repellat illo modo: sed in sua cum potestate relinquit. unde Aug. primo de libero arbitrio. di. Potest ergo illi legi que tuendoy civitatis causa vim hostilem eadez vi repelli iubet sine libidine obtemperari: et de omnibus ministris qui iure atque ordine potestatibus quibuscumque subiecti sunt id dici potest. Sed illi homines lege inculpati: quomodo inculpati esse queant non video. Non enim eos lex cogit occidere: sed in eorum occidit potestatem. Libet itaque eis est neminem necare pro hijs rebus quas inuiti possunt amittere. Nec ille. Non est igitur lex humana culpabilis: iusta et spiritui sancto obdita. Quas observare nobis preceat: qui vi. et re. in secula. Amen.

¶ Seria quinta post dominicam in sexagesima de conditione legis humane et legislatorum et observatorum. Sermo. ix.



Refugi ma

nus eius. iterum ubi supra. Ad clariorem notitiam carissimi mi legis humane quibus. scilicet. constantijs ille fulgere debeat: ut ad illarum obligent observantiam: in presenti est declarandum: reverere possimus dicere sic effugi et. Ut autem sermo noster propterea procederet ordine: de legibus humanis tres sunt considerationes faciende: Prima dicitur auditoris legum conditio. Secunda ipaz qualificatione. Tercia subditorum eadem subiectio. Pars prima huius sermonis in qua declaratur quod omnis presidentia est a deo: et quales esse debeant presidentes: ut eorum legibus obtemperentur.

¶ Primo in hoc sermone circa presidentium additionem movet dubium an omnis presidentia sit a deo. Ad quod respondetur secundum Boetium. et di. 4. 4. arti. primo. quod quod potestas presidenti dicitur esse

id per quod aliquis p̄sident et dominat alteri
 Illud autē per quod p̄sident: dupliciter po-
 test dici. Vno mō ipsa virtus per quam q̄s
 p̄ualet alteri: et hec virtus absq̄ dubio est a
 deo: iuxta illud Roma. 13. Non est p̄as nisi
 a deo. s. p̄sidentendi. Nam potestas p̄sidentendi
 dicit potentiam in excellentia: et esse tale di-
 cit potentiam aliquam: sed tale est a summa
 potentia. Ergo etc. Alio modo illud per q̄s
 p̄sident dicitur modus deueniendi ad hanc
 virtutis excellentia: et tunc distinguendū est
 Quidam enim p̄sunt alijs ex iustitia: et tūc
 illa potestas dominandi simp̄t loquēdo di-
 citur a deo: respectu p̄sidentis: et respectu
 subiaccntium. Omnis enim seruitus est pe-
 na: sed omnis pena inquantū pena ē a deo
 Ergo cum ab eodem sit potestas dominan-
 di a quo est seruitus: p̄s etc. Quidam etiā p̄e
 sunt per astutiam et violentiam: et tunc dicen-
 dum q̄ talis potestas dupliciter potest com-
 parari. Primo ad meritum subiaccntiū
 et sic talis p̄sidentia est iusta: q̄ est aut ad bo-
 norum probationem: iuxta illud Job. 34. Nō
 haberes in me potestatem: nisi datū tibi eēt
 desup. dicit dñs Pilato: aut iusta est ad ma-
 lorum punitionem: iuxta illud Job. 34. Fac
 regnare hyppocritam propter peccata ppli.
 et 2. sec. 13. v̄. Dabo eis regē in furore meo.
 et istis modis dicitur a deo ordinante et faci-
 ente. Secundo modo in cōparatione ad vo-
 luntatem p̄sidentis: sic dicitur a deo esse p̄
 missiue: non aut approbatiue. p̄pter q̄s dicit
 2. sec. 8. c. Ipsi regnauerunt: et non ex me p̄n-
 cipes cōstituerunt: et non cognoui. Quāuis igit
 potentia dominandi iniusta sit frequēter in
 cōparatione ad voluntatē p̄sidentis: sem-
 per tamen iusta est ad meritum subiaccntis
 tum quia est ad vindictā malefactorum: lau-
 dem vero bonorum: sicut dicitur p̄ime 1. Pe-
 tri. et tum quia quando p̄sidentes iuste et or-
 dinate regunt iusta semper est: et a deo illoꝝ
 p̄sidentia regulatur: eisq̄ voluntarie a sub-
 ditis obtemperatur. Quapropter quibz p̄in-
 cepa leges condens tribus d̄s iungere. s. duca-
 tu rationis: consilio sapientis: et exēplo virtu-
 tis. Primo d̄s fulgē ducatu rationis. Ait
 enim Ysido. libro. 3. de sum. bo. Reges a re-
 cte agendo vocati sunt: et recte faciendo regis
 nomen tenet: et peccando auerit. Reges vo-
 cantur qui tam subditos q̄ semetipsos be-
 ne regendo mortificare nouerunt. Sed ne-

mo potest se regere aut alios nisi sub princi-
 patu proprie rationis qua refrenantur passi-
 ones: sine quarum refrenatione nullus po-
 test bene principari. Vnde Tullius in para-
 doris ait. Qui te beatum: qui te florentem
 putas: te miserie: te erumne premunt: te tue
 libidines torquent: tu die noctūq̄ cruciaris:
 cui non satis est quod est: et idipsum quod ha-
 bes ne non diutius futurū sit times. Te cō-
 scientie stimulant malefactorum tuorum: te
 metus eranimant iudiciorum atq̄ legum. et
 infra. Cui tandem libere imperabit qui non
 potest suis cupiditatibus imperare? Refre-
 net p̄mū libidines: spernat voluprates: ira-
 cundiam teneat: auaritiā coerceat: ceteras
 animi labes repellat: tuncq̄ icipiat alijs im-
 perare cum ipse improbiū dominis de-
 decori ac turpitudini parere desierit. Hec il-
 le. Preterea Nero tyrannus fuit: et nō p̄n-
 ceptus verus: quia rationem supposuit sensua-
 litati: qui vt dī. 2. rosus libro septimo: ita li-
 bidinibus agnitus est: vt nec a matre: nec a
 sorore abstinere: nec ab vlla sue consanguini-
 tatis persona. Virum in vxorem duxit: et
 ipse a viro tanq̄ vxor cognitus est. Tante fu-
 it crudelitatis: vt maximam partem senatus
 interficeret: equestrē pene ordinem dele-
 uit: matrem: sororem: vxorem: vniuersaq̄ co-
 gnationem suam occidit. Et vt Eutropi-
 us refert: tanto dedecore se prostituit: vt sal-
 taret et cātare habitu tragico. Vrbē quoq̄
 Romam incendit: Senecam preceptorem
 suum mori iussit: legem statuit vt christiani
 interficerentur: nisi ydola colerēt: vt pater de-
 beatis apostolis Petro et Paulo: que lex cō-
 scientiam non obligabat. Secundo d̄s ful-
 gere consilio sapientis. Nam philosophus p̄-
 mo rhetorice dicit. Principes oportet sape-
 re: quia ecclia. 10. ca. scribitur. Rex insipiens
 perdet populum suum. Principatus sensua-
 litati stabiles erunt. Vnde Boetius p̄ de cō-
 solatione ait. Beatas fore respublicas Pla-
 to sanxit: si eas vel studiosi sapientie regerēt
 vel earū rectores sapie studere stigisset. Et
 Vegetius li. p̄mo de re militari ca. p̄mo di-
 cit. Non quandoq̄ maxime decet vel meli-
 ora scire: vel plura quam principem: cuius
 doctrina potest omnibus prodesse subditis.
 Hec ille. Sed si princeps fuerit insensa-
 tus aut ineptus: necesse est cum vti sapi-
 entum consilio: quo si non regitur impos-

Sermo

sibile est ut eius principatus bene disponatur.
 unde Polycratus li. 5. c. 9. dicit. Quid. n. no-
 bilius est ceterum scilicet qui emerit a vulgaribus
 officiis ad consilium et regiminis officium transiit
 et in marcido corpore excreverunt vires mentis:
 eo sapientie magis apti negotiis: quo minus
 in exercitiis corporis possunt: cor vique tantum
 honor extitit apud grecos ut duces reipublice
 nusquam procederet vel egregium ageret quod
 senes instituti non inducerent: aut approba-
 rent: quod magis est ab initio urbis condite
 nomina eorum a nostris litteris scripta sunt
 ipsique patres conscripti appellati sunt ab om-
 nibus: qui aliquos sapientia: etate: affectu: primo
 precedebant: penes istorum consilium erat aucto-
 ritas omnium reipublice agendorum: hec ille.
 Tertio debet fulgere princeps exemplo virtu-
 tis: nam sicut cecus corpore non potest esse tu-
 tor: cum non possit res pupilli per se gubernare
 si de excusa. tuto. l. post susceptas: sic neque cecus
 spiritualiter qui habent oculos et non vident
 non sunt apti custodes vel aliorum rectores.
 quia Ecclesi. 1. 4. scribitur. Qui sibi neque est
 cui bonus erit: Tales enim non custodiunt
 subditos: sed corrumpunt. et ideo si bene de-
 bent principari super omnes debent esse vir-
 tutibus ornati. Unde Hieronymus in epistolari
 lib. 5. dicit. Adulta in te genera virtutum su-
 perno munere congesta gaudemus: si quod
 agere narraris sine superbia nobilem: sine i-
 vidia potentem: sine superstitione religiosum
 sine iactantia litteratum: sine ineptia grauem
 sine falsitate facetum: sine asperitate constan-
 tem: sine popularitate comuncem. hec ille. O
 felicem rempublicam. O felices homines huius
 temporis. o felix ecclesia dei: si tales principes
 christiani reperirentur: quis tunc eos non ti-
 meret: quis eorum mandatis non libenter
 pareret: quis eorum exemplo non moveretur:
 nam hoc est superiorum conditio: ut quod agunt
 precipere videantur. quod ideo fit: quia omnes
 exemplo illorum ducuntur: ideo principes super
 omnia debent exemplares esse et virtuosus. unde
 Hieronymus in. 6. de fastis dicit. Sic agitur cen-
 sura et sic exempla parantur: Cum iudex alios
 quod monet ipse facit. et lib. 2. sine titulo. quod
 decuit reges cur mihi turpe putet. Et Juvenal.
 satira. 8. dicit. Omne animi vitium tanto co-
 spectius in se crimen habet quanto qui peccat
 maior habetur. et Claudianus in maiori sub-
 infer. componitur orbis regis ad exemplum

nec sic inflectere sensus humanos edicta va-
 lent quam vita regentis. mobile mutatur semper
 cum principe vulgus. Super omnia autem
 principes et reges debent iustitia et equitate
 esse ordinati: quia dicitur Sapient. 1. Diligite
 iustitiam qui iudicatis terram. et nil mirum
 si solum de iustitia facit mentionem: quia nihil
 est magis expediens ad gubernationem rei
 publice quam prudentia et iustitia: quod probat
 triplici ratione. Primo ratione inclusionis:
 quia omnes virtutes in ea includuntur. unde
 Ambrosius in exameron dicit. Vbi est pru-
 dentia interdum est malicia: ubi est feritudo
 ibi est iracundia: ubi temperantia ibi impa-
 tientia. plerumque etiam alia vitia. ubi autem iustitia
 ibi ceterarum virtutum concordia. hec ille.
 Secundo ratione gubernationis: quia sine ius-
 titia non potest regi respublica. unde Augustinus. 4.
 de ci. dei. c. 4. ait. Remota iustitia quod sunt reges
 nisi magna latrocinia: quia et latrocinia quid
 sunt nisi parva regna. et infra. Eleganter enim
 et veraciter Alexandro illi magno quidam co-
 prehensus pirata ait. Nam cum idem rex il-
 lum interrogasset: quid ei videretur ut mare
 haberet infestum: ille libera contumacia. quod
 tibi inquit orbem terrarum. Sed quia ego
 exiguo navigio facio latro vocor: tu quia ma-
 gna classe imperator. hec ille. Tercio ratio-
 ne rectificationis: quia operationes que sunt homi-
 nis ad seipsum rectificantur passionibus rectifi-
 cati per alias virtutes morales: sed operatio-
 nes que sunt ad alium indigent speciali recti-
 ficatione: non solum per comparationem ad
 operantem: sed etiam per comparationem ad
 cum ad quem sunt: que rectificatio fit per vir-
 tutem iustitie. unde Tullius lib. 5. de officiis. dicit
 Iustitie ea ratio est qua societas hominum
 inter ipsos et vite quasi civitas continetur. hinc
 imperator in autem. de non el. secus. nub. coll. 1.
 constitutio prima in persona omnium princi-
 pum dicit. equalitatis enim et iustitie sumus
 amatores: quam in omnibus volumus obtri-
 nere et maxime consortijs. Quod melius ex-
 plicat in autem. ut iudi. sine quoque suffrag. 5.
 itaque. coll. 2. consili. 2. di. Itaque deo et salvatori
 nostro omnes offerat hymnos pro lege quam
 eis dedit: et patrias habitare caute: et proprias
 facultates habere firmissime: iudicium finis
 iustitie: non propterea posita est ut iustitiam quam
 in lege est valeamus domino deo venerere: et
 nosmetipsos et nostrum commendare impium

et non videamur displicere oppressos homines contra iustitiam quos nobis tradidit deus ut ei per omnia pareamus eius sequentes benignitatem. hec ibi. et sic patet quatenus esse debeant principes legum latores et statuta facientes.

Pars secunda huius sermonis in qua declaratur quod lex humana debet esse rationalis probabilis et utilis.

Secundo in hoc sermone visa principum et legislatorum conditio: videndum est qualis lex esse debeat humana: ad hoc ut obliget subditos ad eius observantiam in foro conscientie. nam secundum iura canonica debet esse tripliciter qualificata.

Primo debet esse rationalis. Secundo probabilis. Tercio utilis. **P**rimo dico debet esse rationalis: quia ut habetur dist. i. c. consuetudo. Lex est omne quod ratione constituitur dum statuat quod religioni congruit: quod discipline conueniat: quod saluti proficiat. hec ibi. Sed lex est constitutio populi contra maiores natum si mul cum plebibus aliquid sanxerunt. dist. 2. c. lex. Si autem lex ipsa rationalis non fuerit iurisdictionem aliquam non obtinet: unde si leges humane nonnullae reperiantur que lege naturali. diuine aut ecclesiastice in aliquo contradicant nullatenus sunt obseruande: quia dist. 2. c. lege. dicitur. Lex imperatorum non est supra legem dei sed subest imperiali iudicio non possunt ecclesiastica iura dissolui. et in c. seq. Symachus papa subiungit. Non licet imperatori vel cuiusque pietatem custodienti aliqua contra diuina mandata presumere: nec quicquam evangelicis vel prophetis aut apostolicis regulis obuiet agere. et in c. constitutiones contra canones et decreta presulum romanorum vel bonos mores nullius sunt momenti. vbi 2. q. 3. c. cuphenium. scribitur. Reges seculi sacros canones non dedignantur imitari: quia propter quod legibus ecclesiasticis diffinitum est firmissime tenendum est: ut habetur. 6. q. 4. c. si inter episcopos. Cuius ratio ponitur. xj. q. 3. c. sum opere. vbi scribitur. Causis prius diligenter examinatis: cum res que ignorabatur penitus ad noticiam venerit. tunc diuina et humana lex resoluatur: et secundum quod ibi constitutum est remota personarum acceptione diffinitiva proferat sententia. hinc est quod Abdopces querelas populi semper ad dominum tabernaculum ingressus referebat: et iuxta quod dominus

imperabat iudicia preponebat: nimirum nos instruens ut non ex corde nostro: sed ex precepto diuino condemnationis vel iustificationis sententiam proferamus. hec ibi. Quando igitur lex sit ad morum compositionem: et ad vitiorum refrenationem tunc rationalis est: sic tenenda: ut habetur. 35. dist. c. Sexto die. Secundo lex humana debet esse probabilis. nam omnis lex et constitutio ligat postquam peruenit vel peruenire potuit ad noticiam subditorum. extra in nouella Innocentij de concess. preben. lib. 6. c. 1. Si autem quis dicat quod vult vti vanis aut illicitis: quia sunt ab omnibus solita. Respondetur quod non excusatur a peccato: quia propter bonam vite transgressores lex posita est et non propter iustos. Iustis enim non est lex posita: extra de regula. c. 13. qui lege priuata ducitur nulla ratio erigit ut lege publica constitutur. et 19. q. 2. c. due sunt inquit le. in fi. nec ob. quod pontifices romani et alij nouas leges condunt: et antiquas reuocant: quia precedentium reuocatio: et nouarum ordinatio fit occasione malorum emergentium. De quo. 25. q. 2. c. postea. §. sancta romana ecclesia. Habet etiam exemplum de serpente Eneo de quo Jo. 3. c. dicit. Sicut Abdop. exal. ser. i. deser. 22. qui fuit factus iubente deo quem cum postea populus coleret: Ezechias rex iussu dei destruxit. Tercio debet esse utilis: nam lex debet statui pro communi utilitate et non pro priuata: quia bonum commune debet particulari preponi: secundum philosophum. i. ethico. di. Bonum quod commune: tanto melius. h. id est habet de regula. c. 13. de postula. cap. bone. el. j. ff. solu. ma. l. j. l. de ca. tol. l. vnica. §. fin. in autem. de non alienan. aut permu. ecclesia. rebus. §. quia vero. col. 2. vbi dicitur. Oportet ea que communiter et generaliter et ad omnium utilitates sanctiuntur potius valere quam ea que circa aliquos studentur cum publica utilitas merito sit preferenda priuata. hec ibi. Et ideo lex debet esse communis ad utilitatem omnium facta. Contingit autem multotiens quod aliquid obseruari communi utilitati et saluti est utile: ut in pluribus tamen aliis quibus nocuum: et ideo oportet ponere secundum ea que in pluribus accidunt: unde si contingeret casus in quo talis legis observatio sit danosa communi saluti: non est obseruanda: sicut si in ciuitate obfessa statuatur lex: quod porte ciuitatis sint clausae: aliqui ciues viles tamen publice insequuntur et capiuntur nisi aperiant

Sermo

illa lex non est obseruanda. Debet etiam lex esse utilis et possibilis: quia si non potest obseruari in conscientia excusantur non potentes illam obseruare: nec imputatur eis ad penam. is. questione. j. c. non est. Debet etiam esse iusta et honesta. ait enim Augustinus. j. de libero arbitrio. Lex mihi non videtur si iusta non fuerit. De quibus omnibus ait Isidorus libro etimologiarum. transumptiue distinctio. 4. c. erit lex. Nunc quod ratione consisterit: durat quod religioni congruat: quod discipline conueniat: quod saluti proficiat: erit lex honesta iusta possibilis secundum naturam secundum consuetudines patrie: loco temporisq; ueniens necessaria utilis manifesta quosq; ne aliquid per obscuritatem in capione contineat: nullo priuato commodo: sed pro communi utilitate omnium circumscripta. hec ibi. Et Augustinus libro de correctione donatiuarum ad Bonifacium comitem dicit. Imperatores quando pro falsitate contra veritatem constituunt malas leges probantur bene credentes: et conantur perseuerantes: quando autem pro veritate contra falsitatem constituunt bonas leges terrentur persecutores et corriguntur inobedientes. Quicunq; ergo legibus imperatorum que contra veritatem dei seruntur obtemperare nolunt: acquirunt grande premium. Quicunq; autem legibus imperatorum que pro veritate dei seruntur obtemperare non vult: acquirit grande supplicium. hec ille.

C Pars tertia huius sermonis in qua declaratur quod christiani debent obedire legibus humanis tam temporalibus quam spiritualibus.

Ertio in hoc sermone visa conditione legis humane et iuste. Aduertendum est quod christiani ipsis legibus subiecti esse debent: propter quod primo temporalibus. Secundo spiritualibus. Tercio sibi ipsis et legibus. **P**rimo dico quod christiani principibus temporalibus debent obedire in licitis et honestis: ac legibus ab ipsis iuste ordinatis: quia concludunt theologi maxime Theobaldus secundus. q. 104. arti. ultimo. et Bonauentura in. 2. distinctio. 44. articulo. 3. q. j. quod christiani ex conscientia peccati mortalis ad predictam

subiectionem obligantur: et hoc propter ordinem iustitie. Fides enim Christi est principium et causa iustitie: secundum illud Romanos 3. Iustitia dei per fidem Iesu Christi. Et ideo per fidem Christi non tollitur ordo iustitie: sed magis formatur. Ordo igitur iustitie (ut supra satis claruit in primo sermone) requirit ut inferiores suis superioribus obediant. Aliter enim non posset rerum humanarum status conseruari: et ideo per fidem Christi non excusantur fideles quod principibus secularibus non obediant: teneanturq; obedire. Eo maxime quod non solum secundum humanam institutionem: sed etiam secundum diuinam dispensationem: ut visum est in prima parte. Inter christianos autem sunt reges principes domini et serui: secundum distinctionem potestatis ei subijciuntur et teneantur secundum plus et minus. et hoc docet dominus Matth. 22. di. Reddite que sunt Cesaris Cesari: et que sunt dei deo. Et hoc apostolus in pluribus locis docet. Nam ad Romanos. 13. dicit. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: et sequitur. reddite omnibus debita: cui tributum tributum: cui vectigal vectigal: et supra ait. Qui potestati resistit dei ordini resistit. Et ad Timotheum. 3. ait. Admonere illos principibus et potestatibus subditos esse. Et per Titum. ultimo. Hoc idem docet. arguitq; contrarium predicantes. di. Quicunq; sunt sub potestate iugo et seruitutis dominos suos omni honore dignos arbitretur: ne nomen dei et doctrina eius blasphemetur. et infra. Si quis autem aliter docet et non acquiescit sanis sermonibus domini nostri Iesu Christi. supbia est nihil sciens etc. Hoc idem docet Petrus in prima canonica sua. 2. c. di. Serui subditi estote in omni timore discolorum non tantum bonis et modestis: sed etiam discoloris: que omnia confirmat Augustinus in libro de conflictu vitiorum. c. 4. di. Inobedientia dicit quis tu es ut peioribus obtemperes: de terrioribus famulatus exhibeas: te magis quam illos decuerat imperare: qui tibi non possunt ingenio vel industria coequari. Obtempera igitur magis domini imperio et non sit tibi cure de aliquo. sancta subiectio respondit. Si domini imperio obtemperandum est: humano subditi necesse est magisterio. Ipse enim dicit qui vos audit me audit: et qui vos spernit me spernit: ita iniquis oportet: sed si talis

est qui imperat et non talis per quem deus
imperat. sed apostolus contra. Non est potestas
nisi a deo: que a deo sunt ordinata sunt itaque
quod potestati resistit dei ordinatio resistit. qua-
les enim esse debeant non a subditis discuti-
endus primis ecclesie pastoribus dominus
dicit Luc. 22. Scitis quia reges gentium do-
minantur eorum: et qui potestatem habent
super eos beneficii vocantur. Vos autem non
sic: sed qui maior est in vobis fiat sicut minor
et qui precessor sicut ministrator. Secundo de-
bent christiani statutis: legibus: prelati quoque ec-
clesie obedire: quia sunt omnino secundum volun-
tatem dei: nostre expediant salutem: ideo ob-
ligant in foro conscientie etiam si non sit qui
transgressionem puniat. Nam qui scienter
facit contra prohibitionem canonum: siue con-
tra precepta mortaliter peccat. Unde i. q. 7.
c. Si quis dicitur. Si quis omnem traditio-
nem ecclesiasticam: siue scriptam: siue non
scriptam violat: anathema sit. Et Hostien.
de maio. et obediencia. c. fina. dicit. quod traditio ec-
clesie obligat ut preceptum. Lex enim cano-
nica: et lex civilis concordat cum lege dei. ipse
enim prohibet homicidium: furtum: adulterium
et humana similiter: ut patet. 32. q. 5. c. Non
mechaberis. Concordat etiam in punitioni-
bus et promissionibus: quia omnes leges pu-
niunt delinquentes: et sub omni lege multa
permittuntur: que tamen non prohibentur
31. q. 1. c. hac ratione. Et ideo di. 3. c. omnis
lex aut precipit: aut vetat: aut permittit. hec
ibi. Obediant ergo christiani legi ecclesiasti-
ce: quia ut dicit Gregorius di. 12. c. preceptis.
Preceptis apostolicis non dura superbia
resistatur: sed per obedientiam que a sancta
romana ecclesia et apostolica auctoritate ius-
ta sunt salutifere impleantur: si eiusdem dei
ecclesie que est caput omnium nostrum com-
munionem habere desideratis: non novum
aliquid presenti iussione precipimus: sed illa
que olim indulta videntur firmamus: cum
nulli dubium sit: quod non solum pontificalis
creatio: sed omnis sancte religionis relatio
ad sedem apostolicam quasi ad caput eccle-
siarum debet referri: et inde normam sumere
unde sumpsit exordium ne caput institutoris
videatur omitti: cuius auctoritatis sanctio-
nem omnes retineant sacerdotes: qui nolunt
ab apostolice Petre super quam Christus uni-

uersalem fundavit ecclesiam soliditate diuelli
Si quis huic apostolice sedi precepta non ob-
seruauerit: precepti honoris hostis esse non
dubitetur. hec ille. Et Hieronymus ad Lu-
cianum: ut habetur ibidem in c. illud. sic dicit.
Illud breuiter te admonendum puto tradi-
tiones ecclesiasticas que fidei non officiant
ita obseruandas ut a maioribus tradite sunt
nec aliorum consuetudine e contrario more
subuertit. hec ille. Tertio debet se subicere
legibus et statutis humanis etiam ipsi rectores: et
principes: et prelati: ut suo exemplo ad hoc aliquis
inducant. De principibus temporalibus di-
citur. L. de testamen. l. ex imperfecto. nihil tam
proprium imperii quam legibus viuere. et ff. de
lega. 3. dicitur. Decet enim tantam maiesta-
tem eas seruare. le. quibus solutus est. hoc
idem. L. de legi. et constitutio. l. digna vox. ubi
dicitur. Digna vox maiestate regnantis legi-
bus alligatum se principem profiteri: adeo
de auctoritate iuris nostra pendet auctori-
tas: et reuera maius imperio est legibus sub-
mittere principatum: et oraculo presentis edi-
cti: quod nobis licere non patimur alijs indi-
camus. hec ibi. Curare ergo debent princi-
pes et iudices ne quis opprimatur potentia
cuiusque. ff. de officio prefdi. l. pteses. et l. con-
gruit. L. de officio preto. prouincie. l. 2. L. ne
liceat potentioribus. l. j. in fine. Similiter nec
principes nec iudices debent sua potentia
aliquos opprimere: quia equum est ut ipsi
obseruent leges: quas tulerunt. ff. qd quisque
iuris in alterum statu. l. j. §. Si quis. et. l. si
quis in principio. De prelati etiam eccle-
sie et summis pontificibus quis possint re-
larare statuta iuris positui et humani: tamen
congruum est ut si nolunt sua seruari decre-
ta a successoribus: quod et ipsi predecessorum
suorum leges non pretermittant. Unde di.
19. c. Sic omnes. dicitur. Sic omnes apo-
stolice sedis sanctiones accipiendo sunt: tan-
quam ipsius diuina voce Petri firmate. hec
ibi. Et quis non habeat imperium par in
parem: ut dicitur de electionibus. c. Inno-
tuit. et sic videntur saltem summi pontifices
a preceptis humanis exempti: et non alio pre-
cepto ubi diuino obligari: tamen congruum
est valde ut leges predecessorum obseruent.
Nam. 25. q. 1. c. confidimus. et c. iuste scribitur.
Iustitie ac rationis ordo suadet: ut qui a suc-

Sermo

cessoribus desiderant mandata sua seruari: predecessoris sui pculdubio voluntatez et statuta custodiāt. Nec ibi. Ecce ergo quales debent esse rectores et principes: quales illorum leges: quales obseruatores: vt sic omnes manus diaboli effugiētes perueniamus ad gloriam. Amen.

Seria sexta post dominicaz in seragesima in qua tractatur de dignitate: ratione: et tempore legis euangelice. Sermo .13.

Accessugimamus eius. Iterum vbi supra. De lege euangelica in pscn li dicturus conuenit vos carissimi aures eo deuotiores et attentiores accommodare:

quo illa non tm̄ ab immortalī deo venisse noscitur: vt etiam naturalis: moysaica: et humana: sed etiam ipsum dei filium ihm xp̄m ei⁹ fuisse latozem et p̄ditorem cognoscatis: et per obseruationem precipue dici potest. sic effu. 22. De illa ḡ ipsius legis euangelice lege in presenti tres tm̄ causa breuitatis considerationes sunt declarande. Prima legis euangelice rōnabilis additio. Sc̄da legis euangelice tēporalis institutio. Tertia legis euangelice condicionalis perfectio.

Pars prima huius sermonis in qua declaratur quare lex euangelica est addita legi naturali: et moysi: et q̄ est ipaz p̄firmatio.

Primo in hoc sermone de lege euangelica q̄ rationabiliter et ouenienter fit alijs superaddita declaratur triplici ratione. Primo ratione perfectōis

Sc̄do ordinationis. Tercio confirmatōis. Primo probat illd̄ oueniēs et necessariū fuisse rōm p̄fectōis. legis nālis. Sic n. ars imitatur nām inq̄tum potest: vt habetur. 2. p̄bi. 2. 2. de aia. et etiam supplet defectū nature: vt habetur. 6. politi. Ita et gratia perficit nāz. Quēadmoduz ergo natura ordinat ad gratiam tanq̄ ad suam p̄fectionem: ita et lex nature ad legem euangelij ordinatur: tanq̄ ad illam ex qua perficiat. Non est. n. eadem lex nature et lex euangelij: vt p̄ inductue. Mō. n. idem sunt natura et gratia: sed differūt essentialiter: nec sunt idem ordo nē et ordo gratie. Igitur nec lex euangelij que est lex gratie. q̄

erit idem cum lege nāli: que est fm̄ ordinem nature. Sicut. n. virtutes naturales nō sunt eodem cūz virtutibus gratuitis: ergo nec lex nālis est eadē cum lege gratie. Ergo nec lex naturalis per leges euangelicā tollitur sed p̄ficatur: sicut natura ab arte non tollitur: nec a gratia: sed ab ipsis perficit. et eius defectus supplctur. Igitur p̄z fuisse rōabilem illam sup̄raddere. Nam lex nālis dicit q̄ deus est diligendus: q̄z beneficis et creator. Lex vero euangelij dicit q̄ est bonus et redēptor. Preterea lex nālis dicit q̄ hō est diligendus: q̄z homo est et conformis in specie: iuxta illud ecclesia. 13. Omne aia diligat sibi simile: et etiā quia ab vno sumus p̄diti. Lex vero gr̄e dicit diligendum esse primum: q̄z filius dei vel possibilis ad filiationem: iuxta illud Jo. 1. di. dedit. e. potestatem filios dei fieri. et etiā q̄ ad imaginem dei factus: et etiam ab vno redēptus est saluatore: cum eo. Ex diuersis igitur causis debitū est diligendi deum et primum: fm̄ legem nature: et fm̄ legem euangelij: quarum vna tm̄ perficitur et ordinatur per aliam. Patet igitur rōne huius p̄fectionis q̄ rōnabilis fuit euangelij sup̄institutio q̄ si dicitur Iher. 31. c. scribit. Dabo legem meam in viscerib⁹ eorū: et in corde eorū scribā eam: quod intelligit de lege euangelij. Ergo est eadem cum lege nature. Nam Gratianus di. 1. in p̄ncipio dicit. q̄ ius nāle est quod in lege et euangelio p̄tinet. et ibidem in c. p̄mo Ysi. 5. et bino. dicit. Omnes leges dñe aut humane: diuine a nā: humane moribus constanz. Gratianus di. 6. 5. hīs ita respōdit dicit. In lege et euangelio nāle ius continet: non tamen quēcumq̄ in euangelio et in lege inueniunt naturali iuri coherere probantur. Nec ibi. Ergo p̄z p̄positus. Ad hoc respōdetur q̄ lex euangelij est scripta in corde sic lex naturalis: sed differēti. Est enim inscriptio debiti faciendi fm̄ dictamen inditū conscientie ab ipsa conditione eadem apud oēs et est inscriptio fm̄ dictamen conscientie impressuz ex fide seu iustificatōe apud credētes. Prima est ex natura indita. Secunda ē ex gratia data seu superaddita. Et ideo bene dicit Iher. Dabo legem meam 22. ad Roma. primo. Euangelium est virtus dei in laudez omni credenti: quia sicut lex nālis eadem est ad omnem hominem: ita lex euangelij

eadem est apud omnes credentes: et sic habet ille auctoritates decretorum intelligi: quia lex naturalis est fundamentum legis euangelice: sicut natura subiectum gratie: et ideo quicquid lex dicat naturalis: dicat lex euangelij sed altiori ratione: nam secundum legem nature dicitur matrimonium ad hoc ut generetur homo et multiplicetur species: Sed contra aut dictamen gratie: ad hoc ut filius hominis per regenerationem fiat filius dei: et ut multiplicentur plures ad cultum dei. Quapropter ipsa euangelica lex est super omnes fructuosa et utilis. de qua dicit Augustinus de oratione dominica. Euangelica precepta fratres dilectissimi nihil sunt aliud: nisi diuina mysteria fundamenta edificande spei: fundamentum comparande fidei: nutrimenta fouendi cordis: gubernacula dirigendi itineris: presidia obtinende salutis. que dum dociles credentium mentes in terris instruunt: ad celestia regna perducunt. hec ille. et sic patet prima ratio. Et Sedo idem probatur ratione ordinationis sufficientis ipsius hominis. Ad quorum declarationem sciendum est. Hugo. lib. de sacris quod tria distinguunt elementa: exordium: et sermo. In elementis sonus est: sed sensus non est. In exordio sensus est: sed non completus. In sermone sensus est et perfectus. vide tria in scriptura filia. Carnem cum sanguine non comeditis. Leuiticus. 19. Hoc est elementum. Subiunxit postea. Non occides: hoc est exordium. Exod. 20. postea completum: etiam iram prohibes. Matt. 5. Omnis qui irascitur fratri suo reus erit iudicio. hoc est sermo. Item dicit carnem porcinam non comed. Leuiticus. 25. hoc enim est elementum. Addit postea non mechaberis. Exod. 20. hoc fuit exordium. Mouissime posuit si quis uiderit mulierem ad concupiscendum eam: iam mechatus est eam in corde suo. Matt. 5. hoc fuit sermo. et hoc fuit completum. Precepta igitur ad tempus superaddita: elementa fuerunt: precepta decalogi exordia: precepta euangelij sermo. Unde est quod lex data Moysi. Deuterio. 18. quod dictum fuerat ei a deo. 23. Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum: silem tuum: et ponam uerba mea in ore eius: loquens ad eos omnia que precepero illi: in quo expresse ostenditur per prophetam a Christo aliam legem esse ferendam. quod si dicit secundum apostolum. 1. Thimo. 1. Finis precepti est charitas: cum igitur in lege Moysi sit preceptum charitatis perfecte. iuxta illud Deuterio. 6. Dilige dominum deum tuum

ex toto corde tuo etc. Igitur in lege est perfectio finis preceptorum: sed a perfectione finis dicitur simpliciter res perfecta: quia secundum philosophum finis dat esse rei: ergo lex Moysi est perfecta: ergo alia non erat requirenda. Ad hoc respondet quod quis amor dei precipiat in lege: tamen secundum intentionem legis precipit ut debitus ex beneficiis temporalibus generatus. promissis vel acceptis: sicut patet Deuterio. 10. Vbi post multa beneficia connumerata dicit. Ama dominum deum tuum et serua precepta eius. et subdit: ut possitis introire et possidere terram fluentem lac et mel etc. Amor autem in euangelio precipit ut gratuitus ut patet Matt. 5. ubi dicitur: Si diligitis eos qui uos diligunt quod mercedem habebitis: nonne et publicani hoc faciunt. Sicut habet Lucas. 6. Sicut igitur in amore debito non est perfectio: sed in gratuito: nec in amore qui oritur ex beneficio temporalis: sed ex eterno: ita non est perfectio amoris in lege: sed in euangelio ut in sermone sequenti diffusius aperietur. Tertio idem probatur ratione confirmationis ipsius: antiqui legis. Nam Matt. 5. dicit dominus. Non ueni solvere legem sed adimplere. scilicet que scripta erant. Ecce additum est euangelium ad confirmanda que scripta erant. quod si dicitur quod alia gloria super predictum. uerbum Christi Matt. 5. ait. Adimplere. scilicet aut addendo quod mandam: hoc autem implendo quod iubet. et alia gloria super illud. Nisi abutimini iustitia uestra etc. sic dicit. Nisi non solum illa minima legis precepta secritis: sed etiam ea que addo non intrabitis in regnum celorum: igitur apparet quod non solum ad confirmationem legis antique sed etiam ad additionem data sit lex euangelij. Ad hoc respondet Alexan. ubi supra. quod est considerare legem dupliciter. Primo quantum ad sensum: et sic dupliciter fit additio: aut quantum ad inuolutionem preceptorum: et illo modo euangelium non addit legi quantum ad sensum: quod patet intuenti quasi totum. c. 5. Matt. Si sane intelligat nisi confirmet ea que dicta sunt antiquis. Unde Augustinus. in quod. et veteris testam. ait. Cum dictum est in euangelio. Audistis quia dictum est antiquis: oculum pro oculo: et dente pro dente. ego dico uobis etc. non aliud uoluit dicere quam lex in sensu habuit: ita intelligendum est de alijs. Aut sit additio ad preceptorum dilucidationem: et sic est additio euangelij ad legem: aut respectu figurarum: aut respectu moralium. Respectu figurarum: quod intelligentia occultorum myste-

Sermo

ria manifestant p euāgelii. Vñ Aug. in lib. de cathetizadis iud. i veteri testō ē occultatio noui in nouo testō est manifestatio veteris. Respectu moralium est additio sicut impliciti ad implicitum. Vnde Aug. extra Faustū ait. q̄ iudei non intelligebant homicidiū: nisi per iteremptionē corporis humani: per quā vita priuaret: aperuit dñs omnem iniquum motum ad nocendū fratri in homicidij genē deputari. vnde ille Jo. 3. Qui odit fratrem suū homicida est. Putabant etiā iudei soluz carnalem cōcupiscentiā vocari mechiā: et dñs vt dictum est manifestauit nihil aliud eē cōcupiscentiā q̄ mechiā. C Scō modo p̄t cōsiderari lex quātum ad litteram relinque do et moralia et cerimonialia causa breuitatē sit additio in moralibus quēadmodū probibitio cause vel occasionis addit ad actū. vñ Crisost. super illud. Omnis qui irascit fratri suo et sic dicit. Qui non irascit non occidit. licentia enim irascendi causa est homicidij: tolle iram et homicidiū nō erit. In hoc ergo q̄ lex euangelica p̄hibet iram quātū ad l̄rā que est causa homicidij. Lex vero quātū ad litterā nō p̄hibet nisi actū. di. Non occides Exod. 20. Additio est sicut cause ad actum. Ex his igit apparet: q̄ nulla est additio q̄rū ad sensum: s̄ quātū ad litterā. et ideo nisi abū dauerit iustitia vestra et sic nō attendendo ad sensum: sed solū quātū ad litterā: non irabitur et sic q̄ littera occidit: vt dicit in smone sequenti. Ecce ergo quia euangelica non est antiquē contraria: vt voluerunt inimici legi et p̄phaz pessimi manichei: sed potius fuit ipsius confirmatio et roboratio quedam: quod claret intuenti sacra euangelia in quib⁹ dñs admittit auctoritates legi et p̄phaz. Primo admisit et confirmat auctoritates legis. Mā Adatb. 4. confirmauit illud Deut. 8. Non i solo pane viuit homo: sed in omni verbo qd procedit de ore dei. Item ibi Adat. 4. confirmat illud Deut. 6. Dñm deum tuum adorabis: et illi soli seruias: et illud non tentabis dñm deum tuum. Item Adatb. 8. cōfirmat illud offeres munus: quod precepit Adoyles in testimonium illis. Item Adatb. 15. confirmat illud Exod. 20. Honora patrem tuum et matrem tuam. di. Quare transgredimini mandātū dei propter traditionem vestram. Item Adatb. 19. confirmat illud Exod. 20. Non occides et reliqua: que ibi ponunt. Itē

Adatb. 22. confirmat illud Deut. 6. Diliges dñm deū tuū ex toto corde tuo et. Et Adar. 12. illud idem. Item Luc. 6. confirmat ius naturale. f. Omnia quęcūq̄ vultis vt faciāt vobis et sic est lex et p̄phē. Item Luc. 10. In le. quid scriptum est: quō legis et. et postea ait. Hoc fac et viues. Itē Jo. 19. confirmat illud Exod. 12. Os nō cōminuetis ex eo. dicit. Scā sunt hec vt impleret scriptura. Os non et. C Scō cōfirmat p̄phaz auctoritates. Mā Adatb. 5. confirmat dictum Isa. 7. di. Hoc totum factum est vt impleretur quod dicitur est p̄ p̄phaz. Ecce virgo cōcipiet et pariet et. Et in eodem plura habentur huiusmodi. Et Adatb. 15. cōfirmat illud Isa. 29. di. Populus bene prophauit de vobis Isa. di. Populus h labijs me honorat. os aut eorū longe est a me. Item Adatb. 24. confirmat deū Dan. 9. di. Cū vide. abominationē desolatiōis et. Item in cōmuni confirmat dicta p̄pharum Adatb. 26. Quō ergo implebūt scripturę p̄phaz et. Item Adar. 5. confirmat dictū Isa. 40. Initium euangelij Iesu xpi. Vox clamantis in deserto. Item Luc. vlti. in cōi confirmat. di. Stulti et tardi corde ad credē dum in his que locuti sūt p̄phē: postea addit: incipiens a Adoyse et omnibus p̄phis interpretabatur illis in omnibus scripturis que de illo erant. patet ergo q̄ lex euangelica est antiquē confirmatiua: et ideo conuenienter est superaddita.

C Pars scōa huius sermonis i qua probat quare non cito data est lex euangelica: et q̄re vsq̄ ad hanc etatem prolongata sit.

Secundo in hoc sermone dico q̄ lex euangelica non data continuo post peccatum nec in alia etate mundi: s̄ in hac vltima est instituta triplici ratione. Primo cognitōis. Scō affectōis. Tercio ordinatiōis. C Primo pbatur rōne cognitōis sic. Lex euangelica est super excellentissima vt patebit: res preciose nō debēt dari eas non cognoscentibus: ne despectui habeantur. Cum ergo res magni precij non cognoscat nisi per vilitatem ipsius: siue ab ipsa descendente. vilitas nō videretur nisi per ex perientiam adiutorij percepti ex contrario. boies aut primici non potuerunt hanc cognoscere vilitatem et necessitatem legis euāgelicę: nisi pmo morbi acerbitem aduerterent: scilicet vsq̄ omni auxilio destitutos per spi

erent: nec se ab hoc morbo liberari nisi per adiutorium posse firmiter crederent: atq; sic ad medicinam se prepararent: vt ea data cā inagniducerent. necessarium ergo valde fuit quia p̄s dicit. q̄ innata est nobis via cognoscendi a cōioribus ad p̄p̄a. i. p̄p̄sicoz. 2. 2. de anima. Dignū ergo fuit vt prius homo sub lege naturali derelictus suam ignorantiam experiretur: et sic humiliter se cognoscendo: ad auxiliū querendū se disponderet. C. Scdo ratione affectionis sic. Actus actiuorum sūt in patiente bene disposito. 2. de anima. Non enim itroductur forma ignis in aliquā materiam nisi per dispositionem caloris. Sitr nec deus confirmat gratias suas nisi menti bus bene dispositis calidis et feruentibus: vt ergo homo se disponderet perfecte ad hāc dignitatē legis necesse fuit vt cognita sua ignorantia in lege naturali derelictus: sciens facit in mosaica consiliū quereret: cognitaq; sua impotentia auxiliū q̄reret: ipsumq; sumope affectaret: et incessanter ab omnipotenti deo erpesceret: qd est gratia Christi quā euangelium predicat: ergo p̄positum. C. Terto idēz probatur ratione ordinatōis sic. Omnia q̄ a deo sunt ordinata sunt. Ro. 13. Et ideo ipsa diuina prouidentia sicut maiori mundo nullam suam perfectionē deficere voluit: sic nec minori. s. homini deesse debuit aliq̄ necessaria perfectio s̄m statum suum. Sed sicut s̄m Aug. 83. q. 4. 4. Absurdū est esse totā vitā hominis in etate iuuenili vel senili: ita absurdum est in toto genere humano vnā tm̄ etatem esse. Ideo s̄m diuersos status generis humani in diuersis etatibus occurrentibus a principio seculi: diuina prouidentia parauit diuersa genera ordinationum et legum: et ei nunq̄ defuit aliqua perfectio necessaria s̄m status suos. v3 quia generis humani infantia fuit ante legem. pueritia vero in lege: que etates non fuerunt susceptibles perfectionis discipline iuuentutis vero tempore gr̄e que etas susceptibles perfectionis discipline et doctrine: ideo congruū fuit illo tempore dari lex euangelij et nō ante. Vnde apostolus ad Gal. 3. Itaq; lex pedagogus noster fuit in Christo: vt ex fide iustificemur at vbi venit iam nō sumus sub pedagogo. sub lege. omnes enim filij dei estis in Christo Iesu. hec ille. q̄ si contra predicta omnino arguitur sic. Sepe dictum est q̄ deus nō est personarū acceptor:

Actio. Ro. 2. ergo eque prouidit salutē priorū iustorum et posteriorū: si ergo per euangelij prouidit salutē posteriorū: ergo per euangelij prouidere debuit salutē priorū. Ad hoc respondetur s̄m Aug. in lib. 83. q. 4. 4. q̄ alr agit deus particulariter et sigillatim cum personis particularibus: quia nulli vnq̄ defuit in necessarijs: sicut nō deficit nā. 3. de anima et aliter agit cum genere humano consulens publicis vtilitatibus. igitur dicendum est diuinam prouidentiam eque prouidisse s̄m statū exigentiam et priorū et posteriorū iustorū. Scdm̄ enim congruitatem diuine prouidentie requiritur vt per gradus etatum mundi: gradatim currat cognitio veritatis s̄m similitudinem etatis singularis hominis vt deū est: q̄uis non eque prouiderat quantum ad necessitatem persone et dispensationem prouidentie personarum: nam tunc prouidet s̄m exigentiam persone et non temporis. et sic p̄ de convenientia temporis.

C. Pars tertia huius sermonis in qua declaratur dignitas legis euangelice: et institutio: et observatio: et ipsius consultatio.

Certio in hoc sermone videnda est excellentia legis euangelice et dignificatio que ex tribus p̄cipi potest. Primo ratione instituentis. Scdo observantis. Tercio consulentis. C. Primo monstratur dignitas euangelij ratione instituentis q̄. s̄m Christ⁹ deus et homo per seipsum loquens et os suū aperies docebat eos Matth. 5. Beati pauperes spiritu etc. que sunt verba euangelica: et ipsaz doctrinā signis et miraculis cōfirmās: vt p̄ Matth. 8. vbi habetur. q̄ cū descē. Iesus de mō. secute sunt eum turbe multe. et ecce leprosus veniens adorabat eū. di. dñe. Si vis potes me mundare: et extendens Iesus manū tetigit eum. di. Volo mundare. et confestim mūdāta est lepra eius. Super quib⁹ verbis dicit Mico. de lra q̄ duplex est doctrina: quedaz que non excedit facultatem humani intellectus: et illa debet per rationes demonstratiuas confirmari: alia est doctrina excedens facultatem humani intellectus: et hec nō pōt confirmari per rationem euidentem: et ideo oportet q̄ confirmet per opa diuine virtutis ostensū. Talis autē est euangelica doctrina que a diuina sapientia immediate p̄dit per instrumentū suū mirifice platur: qua et re summa cum reuerentia est audienda. Vnde Aug.

Sermo

super Jo. sermone. 29. inquit. Nos sic audiamus euangelium sicut patrem dominum: nec dicamus o illi felices qui eum videre potuerunt: quia multi in eis fuerunt qui eum viderunt: et non crediderunt: et multi in nobis qui non viderunt et crediderunt. Quod enim preciosum sonabat de ore dei: propter nos scriptum est: et nobis seruatum: et propter nos recitatum recitabitur etiam posteris nostris donec seculum finiatur. Sursum est dominus: sed etiam habet veritas domini. corpus enim domini ita resurrexit: sed solum in uno loco esse potest: virtus eius ubique diffusa. hec ille.

Secundo monstrat dignitas euangelii ratione obseruantis. scilicet eundem filium dei: qui non solum verbo sed etiam facto compleuit: quod ut habet Act. 1. Epit. Iesus primo facere posce docere ut suo alios hortaret exemplo. iuxta illud dictum Jac. Nec tamen viam. scilicet euangelicam que ducit ad patriam monstrauit: sed etiam precessit: ne quod difficultatis gratia iter veritatis horreteret. hanc insuper apostoli obseruauerunt: et per totum mundum eam predicauerunt. iuxta illud ps. 18. et Psal. 100. In omne terram exiit sonus eorum. scilicet apostolorum euangelium predicantium. Nam propter hoc dedit eis patrem miraculorum di. Jo. 14. Maiora horum facietis: et propter hoc promisit eis spiritum sanctum. di. Rogabo patrem et alium paraclitum dabit vobis: et infra spiritus sanctus quem mittet pater in nomine meo ille docebit vos omnia etc. quem in die pentecostes acceperunt: et ideo ut habet Act. 1. Illi autem profecti predicauerunt ubique domino cooperante et sermonem confirmante sequentibus signis que omnia confirmat Aug. in lib. de concordia euangelistarum. di. Inter omnes diuinas auctoritates que sacris litteris continentur euangelium merito excellit. quod enim lex et prophetarum futurum esse pronuntiauerunt: hoc redditum atque completum in euangelio demonstrat: cuius primi predicatorum apostoli fuerunt: qui dominum illum et saluatorem nostrum etiam patrem in carne viderunt: et non solum que ex ore eius audita vel ab illo sub oculis suis operata dicta et sancta meminerant: verum etiam que prius quam illi per discipulatum adhaeserant: in cuius natiuitate vel infantia vel pueritia diuinitus gesta et memorabilia digna siue ab ipso siue a parentibus eius siue a quibusdam alijs certissimis indicibus et fidelissimis testimonijs requirere et cognoscere poterunt: ipso sibi euangelizandi munere generi humano annuntiare curarent. h

ille. patet propositum. Tertio legis euangelice numerat dignitas ratione persulcentis: quia. lex euangelica: precipit perfecta: consulit meliora: describit delectabilia. Primo precipit precepta perfecta ut clarius in sermone sequenti apparebit: tunc quia lex antiqua non prohibet mali casus sed intentionem et voluntatem ut deum est. habent autem sed lex euangelica singulariter aufert. tunc quia illa sequitur litteram tamen habent autem sensum et legem. rationis intentionem: ideo eius precepta perfecta sunt. Secundo hec lex non modo noua consulit sed meliora: ad maius perfectionis culmen accipit: dum: consulit enim omnia perfectionis et pietatis. Matth. 19. di. Si vis perfectus esse: uade et vende de omnia que habes et da pauperibus. Consulit etiam opera perfectae charitatis que sunt prope tue castitatis. di. ibidem. sunt eunuchi qui se castrauerunt propter regnum celorum. Consulit opera perfecta abrenuntiationis. di. Luc. 14. Nisi quis renunciauerit omnibus que possidet non potest meus esse discipulus. Consulit insuper abdicatorem propter voluntatis. di. Matth. 16. et Luc. 9. Qui vult venire post me abneget semetipsum et tollat crucem suam et sequatur me. Consulit denique opera patientie in aduersis: ut per Matth. 5. et in alijs multis locis: ut Luc. 6. Qui te percutit in una maxillam prebe ei et aliam Tertio describit lex euangelica delectabilia sed opera christi et redemptionis nostre: et glorie supernae. Quia de re quantum delectabile est ipsarum audire legem: et in ipsa meditari. Unde Aug. in lib. de baptismo christi dicit. Fons euangelicarum doctrinarum habet apertos riuulos: et si quis sitiens biberit ex eo viuificabit. Viuificatur autem secundum spiritum et legem mandatorum: super letitiam vini suscipiens. Insatiabilis enim est dulcedo spiritualium eloquiorum: non enim letificat ventrem sed cor. Et idem super Jo. sermone 7. ait. Pascamur copulis dei: sit gaudium nostrum sermo ipsius. inuitat enim ad euangelium: et ipse cibus noster quo nihil dulcius: sed si quis habeat palatum sanum corde: et omnia supra dicta confirmat idem Aug. in lib. de consensu euangelistarum. c. 12. di. Veritas euangelii verbo dei quod supra omne creaturam eternum et incommutabile permanet: per creaturam temporalibus signis et linguis hominum dispensata summum culmen auctis obtrinet. Et idem lib. 33. contra Iulianum. di. Que nunquam sine vllum habebunt pondus auctis: si euangelice labe non habebunt. hec ille. ergo fratres studeamus etc.

Sabbato post dominicam in sexagesima
de cōparatione legis antique et noue: res-
pectu radicationis: viuificationis: et oneratio-
nis. Sermo. i4.

Iceffugima

nus eius. Iterum ubi supra.
Audiant nunc māsuetudo ve-
stra carissimi de legis euan-
gelice preconio et excellētia. i.
quomodo sit ceteris legib⁹

preferenda: ut dicere possit. cū Paul⁹. sic
effugi et. Peruz qz fm phm. 2. de celo et mū-
do. sectu cōment. 40. O pposita iuxta se po-
sita magis elucescunt: ideo euangelicaz legē
antique comparande magis eius excellētia
et dignitas elucescit. Tres aut in p̄senti o p-
tiones tñ annotabimus causa breuitatis.

Prima respectu radicationis. Secunda
respectu viuificationis. Tertia respectu on-
erationis.

Prima pars huius sermonis in qua de-
claratur q lex euangelica radicatur in amo-
re: et aut antiqua in timore.

Primo in hoc sermone dico sz sen-
tentiam oīum doctorum: precipue
Ale. in tertia parte. in tractatu de le-
ge euāgelica. et Tho. p̄ma. 2. q. 107. et ar. p̄mo.
et Petri aureoli in. 3. di. vlti. et Bo. in ca. di.
q. 1. q lex antiqua radicatur in timore: lex euā-
gelica in amore. vnde Aug. dicit. Breuis dis-
ferentia legis et euangelij est amor et timor. et
apls ad Ro. 8. Non accepistis sp̄m serui-
tutis iterum in timore: sed sp̄m adoptiōis.
Hec ibi ubi dicit Ale. q lex moysi recte dicit
lex timoris et scrututis. Lex timoris: qz plu-
rimas habuit cōminationes et modicas pro-
missiones: ut p̄z ex serie legis. Lex ire dicit:
quia districtam habuit punitionem: raro ha-
buit miseratōes. Lex fuitutis dicit: qz domi-
nus precipiebat semper eis tanq̄ dñs suis.
Euangelium autem recte dicitur lex mīe: lex
amoris: et lex libertatis. Lex mīe dicitur: quia
in penis legis habet mīam et relaxationem
vnde mulieri in adulterio deprehense dicit.
Vade et amplius noli peccare. Jo. 8. Lex au-
tem amoris dicitur: qz plurimas habet pro-
missiones: raras vero cōminationes. Ex p-
missionibus. n. amor generatur. Lex vero li-

bertatis dicitur: qz in monitionibus p̄cepto-
rum pro ratione sponndit gratiam diuine
paternitat. Vnde Luce. 6. postq̄ dixit. Esto-
te misericordes et illud diligite inuicē sub-
iungit ut sitis filij patris vestri q in celis est
di. Hoc facite libertate filiali. Ecce q̄ quare
lex noua est gratiosa et amorosa: non aut lex
antiqua. Qd si dicit omnis timor fm Au-
gu. ex amore causatur: ergo si amor est radix
timoris vnus ad alterū habet reduci: ergo nō
habent ad inuicem distingui. Ad hoc decla-
randum et predictam rationem melius intē-
dendum: ait Bona. q comparatio illarū le-
gum potest fieri dupliciter: aut respectu singu-
laris p̄sonae: aut respectu cōmunitatis. Pri-
mo mō non est differentia in ipsis legibus.
Nam multi erant in lege veteri: qui ducebā-
tur sp̄itu amoris: et multi sunt in lege noua
q ducunt sp̄itu timoris. Idco etiam in hac
aliquē sunt cōminationes. Homo. n. carna-
lis et sensualis magis errecetur cū cōminat
sibi pena in p̄senti: q̄ in futuro: sicut fures
multi et latrones: qui magis timore suspen-
dij abstinēt se a furtis et latrocinij: q̄ timo-
re infernalis supplicij. Vbi tamē in lege no-
ua sunt cōminationes: pene maiores sunt
promissiones gratie: q̄ gdem ercit ad amo-
rem et cōfidentiam. Secundo modo autē
habito. respectu ad hoīz coitatez. Lex mo-
saica respiciebat statum impfectionis: qz ad
perfectionem neminē duxit. Vni aplm ad he-
breos. 7. Euangelium vero respicit statū p-
fectionis: fm qd dicitur Mat. 5. Estote per-
fecti sicut pater vester celestis p̄fect⁹ est. et im-
perfectoz est duci sp̄itu timoris: perfecte
ro sp̄itu amoris. Hinc est q fm statū cō-
munem penes hec duo habet illarum legū
differentia assignari. Signum aut huiusmo-
di differentie deprehenditur in mō ferendi
hanc duplicem legem. Lex. n. vetus data fu-
it cum clamore magno: ut habetur cro. 2. ita
q ppls nō audebat appropinquare. Lex au-
tem euangelij data est cum multa dilectiōe
et caritate: qm ipse rex regum in medio disci-
pulorum sedens docebat eos di. Vri pau.
sp̄itu: qm ipsoz est regnum celoz. Mat. 5.
Et diuersus modus ferendi legem talis de-
monstrat et significat nobis diuersitatē hui⁹
duplicis radicis in obseruando que hijs du-
abus legibus cōpetebat: ppter diuersas qua-
litatem personarū et status earum: ob quam

Sermo

oportebat diuersimode manuduci. Unde si-
cut videmus in disciplinabilib⁹ q^o ad homi-
nes persuasibiles vtendum est filio offensi-
uo qui ducit directe ad vx⁹. Ad homines ve-
ro contentiosos vtendum est filio per impos-
sibile qui ducit ad manifestum finem: vt per il-
lud reducat ad verum. Sic quia in tempore
legis hoies erant dure ceruicis et ad maluz
proutideo ponit imminatōes et p^ostituit etiaz
penas graves: vt incitēt eis timorem p^o quē
a malo reuocarentur et ad bonum stimularē-
tur. Sed postmodum apparente benignita-
te et humanitate saluatoris nostri dei h⁹ apo-
stolum ad Thimuz. 3. ceperunt hoies esse per-
suasibiles. Ideo dñs p^omisit eis magnas p^o-
missiones per quarum amorē et desideriu
alliceret eos ad bonum. Et p^opterea quū in
vtrōq³ precipiat amor et timor: tamen q^o lex
vetus principaliter habet oculus ad timorē
lex vero noua ad amorē. Dicitur illa lex ti-
moris: hec amoris. Lex autē nature partim
p^ouenit cum lege scripta: partim cum lege euā-
gelica noua et gratuita. Quantū ad libertatē
p^oueniebat cum lege gratie: q^ontuz ad ipseccio-
nem et obscuritatē cum lege scripta. Et ideo
fm diuersas p^oditiones reduci habet ad illa
duo motiua: nec oportuit habere tertiam ra-
dicem differentem ab istis. Ergo p^o p^opositū
Ad argumentum vero in opposituz respō-
detur facit: q^o fm Bona. et Alex. duplex est
amor vt dictum est supra in sermone prece-
dētī. Primus est q^o amat deus in q^ontuz bo-
nus: et ex hoc orit timor filialis: q^o timet quis
ipsum patrem offendere p^opter hoc q^o euz di-
ligit. Scōs est amor quo diligitur deus in
quantum beneficus: et ex hoc orit timor pene
quo q^o timet beneficia perdere et mala pene
incurrē. Primus amor et timor p^ouenit le-
gi euangelice. Scōs amor et timor cōuenit
legi moysayce. Primus amor p^ouenit statui
perfectiōis in quo regnat amor. Scōs sta-
tui imperfectiōis in quo regnat timor. Hinc
est q^o q^ontuz vtrōq³ sint amor et timor: lex tñ
euangelij dicitur magis obseruari ex amore
q^o timore. Lex vero moysi ecōtrario. Et quā-
uis sint alie affectiones in aia: tamē illa duo
sufficiunt pro eo q^o oēs alie ad illas possunt
reduci. Dis. n. affectio aut est respectu boni:
et sic reducitur ad amorē. aut respectu mali:
et sic redit ad timorē. vnde ille due di-
cuntur tenere principatum sup alias: q^o ma-

xime habent rationem motui. Vna incli-
nando ad bonum. Alia retrahendo a malo.
Est igitur lex euangelica perfecta: q^o in amo-
re est radicata: propter quod Augu. d. li. 2. q.
no. 7. vt. c. q. 122. Scmp^o dominus per totā
legem peccatores ad se conuerti hortabatur
nolens opus suum perditioni esse obnoxiz
cum nec alia causa date legis sit: q^o vt ex ter-
rore homines conuerterentur ad veritatem
ita tamen vt in nouo testamēto auctor legis
elementior videatur. Ita tempore quo sacra-
mentū filij sui dñi nostri manifestare digna-
tus est largior et vberior in nra esse voluit:
vt plus gratie predicante filio esset: q^o fuerat
predicantibus seruis. Nec inmerito. Sic enī
dignum fuerat: vt maiora dona per filiz q^o
per famulos largiretur. Nec ille.

C Pars secunda huius sermonis in qua
declarat q^o lex antiqua occidit: et nō viuificat
Secundo in hoc sermone dico q^o lex
noua siue euangelica: et lex antiqua
differunt effectu respectu viuificatio-
nis: q^o lex noua viuificat: lex antiqua occidit.
quod p^ofirmat ap^os scōs corin. 3. Littera occi-
dit: sapientia autē viuificat. et idē Ro. 7. Lū-
enim essemus in carne passionē peccatoruz
que per legem erant operabant in membris
nostris: vt fructificarent morti: nunc autē so-
luti sumus a lege mortis rē. et ad gala. 3. idē
ait. In lege enim nemo iustificatur ap^o deū
manifestum est q^o iustus ex fide viuūt. et infra
Si enim data esset lex que posset viuificare
vere ex lege esset iustitia. Ex q^o b^os oib^os elicit
q^o lex vetus erat occidens. Lex autē noua est
viuificans. quod p^ofirmat Ale. vbi supra di. q^o
lex vocatur littera occidens quattuor modis
Primo per offensionem: q^o ostendit p^octm
quod occidit: iuxta illud Ro. 7. Non cognoui
p^octm nisi per legem. Secundo per occasio-
nem: aut prohibendo: aut innotescēdo. Pro-
hibendo enim auget peccati desiderium: iux-
ta illud Ro. 7. Occasione accepta p^o man-
datum peccatum operatum est in me oēm
concupiscentiam. vbi glosa ait. Aucta est cō-
cupiscentia prohibitionē legis. Innotescē-
do vero: quia peccatum faciens cognosci au-
getur in peccatoribus contemptus dei. Vn-
de bene dicitur ecclia. p^omo. Qui apponit sci-
entiam: apponit dolorem: quia Luc. 12. scri-
bitur. Seruus faciens voluntatem domini
sui et non faciens: plagis vapulabit multis.

Ergo dicitur lex occidere per occisionem prohibendo et innotescendo. Tercio occidit per defectum: quia sicut dicit Augustinus in libro de littera et spiritu. Lex mandatum bonum habet tamen in littera demonstratur non in spiritu adiuuante. Quia ergo lex non habet adiuuantem spiritum: hoc est gratiam dicitur occidere. Quarto dicitur lex occidere per peruersionem metaphorice: quia non obseruantes digni sunt morte et indigni vita. unde Augustinus super illud. Littera occidit et sic dicit. Precepta illa tam sunt utilia facienti salutaria: ut nisi quis ea fecerit: salutes habere non possit. Lex autem euangelica quamuis precipiat obseruantiam sicut et antiqua: tamen non occidit: sed uiuificat: quia perbet adiutorium ad obseruantiam: in quantum scilicet disponit ad caritatem per effectum amoris. Unde Augustinus de littera et spiritu ait. Statim adest spiritus uiuificans. Insuper ostendit homo propriam infirmitatem: unde non possit implere sine dono gratie: quia Jo. 15. dicit. Sine me nihil potestis facere. Per euangelium enim disponitur anima ad humanitatem: et secundum Iaco. 4. Deus superbis resistit: humilibus autem dat gratiam. Disponendo igitur animam euangelium ad amorem et humilitatem: quam sequitur collo gratie: per quam digne obseruatur decalogus: quod non facit lex que disponit ad timorem. Ideo bene dicit Ysidorus in libro differentiarum. Precepta legalia comparatione euangelij tam bona dicuntur: quia quod precipiunt non perficiunt. Gratia vero euangelij exterius imperat: et interius ut perficiat iuuat. Nec ille. Quod si dicatur lex consistit in doctrina: sed iustificatio in gratia. Ergo uidetur quod iustificatio pertineat ad legem euangelicam. Nam si euangelium dicitur iustificare aut ratione instructionis: aut ratione obseruationis: non ratione instructionis: quia multi audiunt euangelium: et tamen non iustificatur. Non enim audientes legis: sed factores iusti sunt apud deum: secundum quod dicitur Ro. 2. Non etiam ratione obseruationis: quia tunc eodem modo lex iustificaret ipsam obseruantem. Ait enim Beda. quod iustitia legis suo tempore custodita non solum temporalia: sed etiam eterna bona conferebat. Ad predicta melius dilucidanda dicit dominus Bonauentura. quod multipliciter dicitur institui.

do effectiue: et sic solus deus dicitur institui. Secundo modo formaliter: et sic gratia dicitur iustificare: quia informat animam expellendo obliquitatem culpe: et dando rectitudinem iustitie. Tercio modo aliquid dicitur iustificans siue iustificare non solum in habitu: sed etiam in effectum: et sic caritas iustificat siue fides per caritatem operans. Ad galathas. 5. Quarto modo dicitur aliquid iustificans in ipsius iustitie exercitatione et usu et hoc modo mandata dei in quibus iustitia exercetur: dicuntur iustificare: quando debito modo obseruantur: hijs presuppositis: intelligendum est quod in lege noua sunt tria que etiam erant in lege veteri: sed differenter. Sunt enim promissa exaltantia hominem: ad amorem eternorum: qui est amor caritatis. Sunt etiam precepta spiritualia que diriguntur sufficienter in via morum: docendo vitare omne peccatum. Sunt insuper sacramenta iustificantia que sanant animam a uulneribus peccatorum: et sic legi euangelice competit iustificare secundum triplicem modum: ut formaliter ratione gratie sacramentalis. Item effectur ratione amoris spiritualis: et denique in exercitio: ratione multiplicis boni ad quod dirigitur homo per precepta et consilia. In lege autem veteri erant hec tria aliter et aliter quantum lex vetus dupliciter potest intelligi et obseruari. Primo ut secundum intellectum spiritualem: et sic quodammodo concordat cum lege euangelica. Et qui leges spiritualiter obseruabant: uiri euangelici erant: et premium eternum obtinebant: quia lex erat pregnans euangelio. Secundo modo potest intelligi secundum intellectum literalem: et sic ab euangelio distinguitur secundum tria predicta: quia in lege promissa erant temporalia precepta exterioribus reuelantia et sacramenta figurantia: et sic ratione promissorum non exercitabatur homo ad amorem spiritualem. Ratione uero preceptorum non dirigebatur ad iustitiam interiorum. Ratione sacramentorum non adiuuabatur ut posset facilius legem ipsam implere: et ideo declarat sibi iustificationem. Et quod erat ibi officio culpe et non aderat adiutorium gratie: dicit etiam lex moysayca: secundum Ieremiam sensum occidens eo modo quo dicitur est supra secundum Ale. Ad argumentum autem in oppositum respondetur quod lex euangelij non dicitur iustificare prout legitur et cognoscitur: sed prout operatur.

Sermo

re seruatur: & fm eam uiuitur: quod fit per fa-
crozum suspensionem: & eternoz expectatōez
& mandatorū impletionem. Verū est q lex
mosayca bene obseruata ita iustificat sic euā-
gelica. Nam intelligit De illud allatum nō
de obseruatione literali: sed spiritali: fm q
lex conformis erat euangelio. Mos autē dici-
mus legem occidentem esse fm obseruan-
tiam literalē: que respiciebat hoīum cōmu-
nitatem: que omnia paucis exprimit Augu.
in libro de littera & spiritu di. Lex data ē: vt
gratia quereret: gratia data est vt lex imple-
retur. Neq; n. suo vitio implebat lex: sed vitio
prudencie carnis: qz vitium per lege demō-
strauit q per gratiaz sanandū fuit. Quod n.
impossibile erat legis in quo infirmabat p
carnem: misit deus filium suum in similitu-
dinem carnis peccati: de peccatoq; damna-
uit. pēnā in carne: vt iustitia legis impleatur
in nobis: qui non fm carnem ambulamus
sed fm spiritum. Nec ille.

¶ Pars tertia huius smonis in qua decla-
ratur q lex antiqua fuit onerosa. Lex autem
euangelica est facilis.

Tertio in hoc smone dico legē euā-
gelicam differre ab antiqua respe-
ctu oneratōis: q lex moysi erat one-
rosa. Nec autē euangelica est facilis & p̄ocun-
da. Vnde Adat. xj. dñs ait. Iugum n. meuz
suauē est: & onus meum leue. De quo etiam
Petrus Actū. ij. ait. Hoc est onus qd neq;
nos: neq; patres nostri portare potuerunt.
Nō si dicit illud quod ad altēz apponit: est
ille difficilior: sed lex euangelij se hz ex addi-
tione ad legem moysi: vt supra dictū est. Er-
go maior est difficultas in lege euāgelica: q̄
in antiqua. contra propositum hoc declarat
dominus Bonauen. vbi supra. q. 3. & Sco.
in. 3. di. 40. & Ale. in tertia partē in tractatu
de lege moysi. dicit q de hijs duabus legi-
bus est loquitur tripliciter. aut ratione scilicet p
ceptorum obligantium. aut ratione affec-
tionum mouentiu. aut ratione sacramen-
torum adiutoriu. Primo ergo mō. fra-
tione preceptorum obligantium dicendū est
q ille leges se habent sicut excedentia & excef-
sa. Nam quantum ad numerū lex vere erat
grauior propter multitudinē iudicialiū & ce-
rimonialium. Quantum vero ad perfectōez
& utilitatem difficilior est euangelium: sicut
difficilior est viuere fm exigentiam perfecti-

onis: q̄ fm exigentiam iuris communis.
Secundo modo vero cōparando illas du-
as leges: ad inuicem ratione affectionū mo-
uentium. sic leuius est euangelium: qz ad ob-
seruationē legis euangelice mouet amor: quia
fm Bernar. alleviat onus: nec finit sentire
laborez: sed poti⁹ sentit delectationem in eo
quod facit. Aut enim philosophus q delecta-
tio perficit opus: & q signum habitus. s. amo-
ris generati est operari cum delectatione.
Rōne igit affectōis mouentis lex euāgelica
est facilis & suavis. s. 2^o affectio mouēs ad
obseruantiam legis mosayce erat timor: vt
supra claruit: & illi timori iuncta erat grauis
punitio: quod significatum est Exod. ij.
vbi dicitur. q manus moysi erant graues: &
quia timor de se penā habet: hinc est q quā-
tum ad hoc lex mosayca multo grauior erat
q̄ euangelica. Tercio modo est cōparare
illas leges ad inuicem ratione sacramentoz
adiutoriu: & sic multo lex mosayca est diffi-
cilior q̄ euangelica: qz sacramenta illi⁹ legis
multū habebant pōderis & parū de efficien-
tia virtutis. Contra est in sacramentis no-
ue legis: quia parum habent difficultatis &
& multū utilitatis. Hinc est q fm hāc cōpa-
tionem lex noua non tñ dicitur leuior lege
mosayca: immo dicitur iugum leuitatis: & il-
la dicitur onus grauitatis. Ad illud autē qd
contra opponitur respōdet q additiones fa-
cte in euangelio faciunt ad cumulum carita-
tis. Et qz fm Augu. caritate etiam alleviat
pondus: vt visum est. Hinc est q additiones
potius alleviant: sicut penne in auius: ro-
te in curribus: vela in naui⁹: quia sine istis
multo sunt grauiorē. Ita per hunc mo-
dum intelligendum est in additione facta in
euangelio. Facit enim ad caritatis augmen-
tum: cuius opera nos subleuare ad modum pē-
ne: ad bona opera continuare ordinare: & mo-
uere ad modū rote: per aquas tērationū
& tribulationū vehere ad modum vele: &
ille solus qui hanc caritatem habet: spectat ad
legem euangelij: quam multo melius est ha-
bere & desiderare: q̄ habere omne donum
scientie & prophetic. Parat ergo differentia
legis euangelij & legis moysi ex hijs tribus.
Differunt etiam in alijs multis que breuita-
tis causa transeo: & multa ad hoc pertinentia
in precedenti sermone. De hijs loquitur Au-
gu. libro. 2. q. no. & vete. ec. q. 102. di. vnaqueq;

lex inter ipsa primordia sensum suum plenū ostendit: vt vetus lex que ad iudicandū pro mota erat: inter initia sua asperior videret: et icusso timore diligētes et sollicitos faceret auditores suos. Noua vero propterea quod pia ad mīas facilis est: primordia sua mitissima et clementissima demonstrat: vt ipsa oblectatōe sua oēs ad indulgentiam puocaret. Postea vero illa quod asperior visa est fragilitati humani generis non solum rigorē suū molliuit: sed etiā humanas et piam se pstitit: et hec quod clemens est visa aliquādo iudicauit. Ananias. n. cū Sa phira vxore sua celi sunt diuinitus: et Elimas magis incredulus et dei legi repugnans diuino iudicio et virtute cecatus est. Herodes rex propter quod honorem non dedit deo ab angelo percussus scarens vermibus expirauit. Nam quod mīa predicat oīo inulte putaretur homines et impune peccari: timorem posuit ostendens ad hanc dari veniam delictorum: et quasi ex mortuis viuificari: postea abstinere a contrariis: vt inde laboraret ne quis hinc cum crimine creat: quod ad iudicium veniet. Sic. n. vnicuique sententia imputatur in qua defungitur. Quoniam igitur noua lex plenitudinem huius mīe: ne contemptu duceret ab amatoribus peccatorum in supradictos vindicauit. Vt vero lex quantū ad vindictam data sit: quibusdā tamē ignouit: ne crudelis diceret: sed in plures vindicauit: quod sensus eius ad vltionē propius est. Sic ergo maior gratia noue legis est quam fuit veteris. De ille. Ergo carissimi frēs legem habentes omni gratia et suauitate refertam: ad ipsius obseruantiam accēdamur: vt tandē ad ipsam legis huius mīe latores diuinum istum puenire possim: propterea cū eo gaudij in perēni gloria fruiuri in secula seculorum. Amen.

Dominica quinquagesime de magnificatione diuinorum preceptorum ratione replicationis: oblationis et leuationis. Sermo. 15.

Quior autem horū est caritas. Prime corinth. 13. et in epla occurrent dominice. Magni hic ai ad loquendū carissimi vestraz deuotionum facit beniuolentia: cum venerabilem quentum tantorum peritorum virozum ad diuinū verbum precipiendū paratissimum esse videam: magne profecto

auctoritates vestre magnis de rebus merito iureque audire petunt. Et quoniam in precedentiibus sermonibus de eterna lege: naturali: moralis: et euangelica satis fuit disputatum: nunc ad diuina precepta veniamus: que quantū in ipsis legibus aut virtualiter: aut litteraliter continentur: ideo dignissima atque excellentissima sunt ab omnibus iudicanda: inter que caritas principatum tenet: de qua Theodor. dicit. Maior et. Preceptorum autem excellentia et dignitas ex tribus presertim cognosci vallet: respectu. scilicet magnificationis: respectu operationis: respectu assignationis. Sed ne prolixitate nimia caritates vestras tedio afficiam in presenti sermone tamen de prima excellentia verba faciam: et vt ordinate sermo procedat: omnibus rationibus diuinorum preceptorum magnificentiā enodabimus. Prima dicitur replicationis. Secunda obligationis.

Tertia leuationis. Pars prima huius sermonis in qua declaratur diuersorum preceptorum excellentia: ratione replicationis eorum in omni lege. scilicet nature: scripture: et gratie.

Primo dico quod precepta diuina siue decalogi per que regulantur hodie christiani: magnifica sunt per replicationem eorum in lege. scilicet nature: scripture et gratie. Primo reperiuntur in lege nature. Ad cuius declaratiōem ponuntur tres declarationes. Prima quarum est quod precepta decalogi pertinent ad iustitiam. Aut. n. phis. 5. ethi coruz. quod lex nō dat precepta de actibus oīum virtutum. Igitur dat preceptum de actibus iustitie: que est vt ius suum cuique tribuat: sicut il. lud. ff. de iusti. et iul. pma. et l. iustitia. q. b. pre-suppositis nō sicut Theodor. scda scbe. q. 122. arti. j. quod precepta decalogi sunt prima precepta legis: quibus statim ratio nālis assentit: sic manifestissimis principiis. Manifestissime autem ratio debiti reddendi requirit ad preceptum: quod manifestū est quod hō est alteri obligatus ad reddendū quod debet. Sed hec est iustitia et actus iustitie. Ergo precepta decalogi pertinent ad iustitiam. Iustitia autem ad leges nō. Ergo per propositum. Nam prima tria precepta sunt de actibus religionis quod est potissima pars iustitie debiti reddendi deo. Quartum autem preceptum est de actu pietatis quod est scda pars iustitie. Alia vero sex dantur de actu iustitie coiter dicte: que inter equales attendit. Pertinent alia precepta ad

Sermo

caritate: sicut ad finē: qz pñie Thimo. i. dicit.
 Finis pcepti est caritas. Sz ad iustitiā perti-
 nent inq̄tum immediate sunt de actibus iusti-
 tie. Scda p̄lo ē: qz pcepta decalogi sunt d
 iure nē. probat p̄ p̄e. au. 7 Sco. in. 3. di. 37.
 primo q̄rum ad illa p̄me tabule q̄ sunt tria
 de p̄mis duob⁹ nemo dubitat qn̄ sint de le-
 ge nē: qz sunt p̄lones istius p̄ncipij deus est
 sup̄ oia adorandus. Sz de tertio non est bñ
 compertum apud oēs q̄ sit de iure nē: qz hō
 non teneret sabbatū custodire: nisi deus p̄ci-
 peret. Verū tamen de lege nē est non septi-
 mam diē observare: qz hoc est cerimoniale.
 Sz aliquo tpe 7 aliqua hora vacare ab ope
 seruii vt vacet deo. Cuius ratio in apto est:
 qz deo magis obligatus sum q̄ mibi. Sed
 ius nē 7 ratio dicit q̄ pro aliquo tpe debeā
 vacare mibi: 7 p̄curare salutē meam 7 mibi
 necessaria. Ergo 7 deo debeo vacare recog-
 itando eius beneficia. Nec valet argumētuz
 hoc. Illa dies nō est de iure nature: nec illa.
 ergo nulla: qz si nō est dies determinata de
 iure nē: tamen aliqua est determinate neces-
 saria q̄ dedicetur 7 appropriet cultui diuino
 sicut de iure nē est sacrificare deo: sed vtrum
 ouem vel bouē hoc est i dispōne offerentē v̄l
 iuxta pollicentis v̄z: vt p̄. 5. etbi. Secūdo
 q̄rum ad p̄ceptuz sc̄de tabule dico esse de iu-
 re nē: qz illd quod noiatur statiz bz malitiā
 inuolutā videt esse de iure nē: q̄ illud tale qd
 prohibeat 7 nō fiat. Sic est de hijs q̄ p̄bibēt
 p̄ illa septē p̄cepta. vñ mechia: adulterium:
 homicidiū: noiata statim sunt inuoluta ma-
 litia: vt p̄. 3. p̄m. 2. etbi. Similr nō obedire
 parentibus est maluz: sic de alijs. Ideo di-
 cit Sco. q̄ oia que habent siue p̄cipiuntur:
 hñt bonitatz formale: q̄ fm se ordinata est
 ad vltimū finem: vt per illam hō p̄uertat ad
 illum finem: 7 oia q̄ ibi prohibent hñt mali-
 tiam formalem auertentem ab vltimo fine:
 ita q̄ illa q̄ illi p̄cipiuntur nō sunt bona tm̄:
 quia p̄cepta sunt. Sz qz bona ideo p̄cepta
 sunt: 7 que p̄hibentur non sunt tm̄ nuala: qz
 prohibita. Sed qz mala ideo p̄hibita. Pre-
 terea fm p̄m. 5. etbi. Jus nāle est idem ap̄
 oēs: sic illa p̄cepta sunt eadē ap̄ oēs. Non
 est. n. aliqua lex q̄ nō p̄hibeat homicidiū: 7
 alia dicta tanq̄ mala. Et si aliquē inueniant
 q̄ non p̄hibeant aliqua illoz maloz h nō est
 ob aliqd nisi ex nimia malitiā: sic p̄ncipia p̄e-
 culatiua negant a q̄busdaz ex malitiā. Pre-

terea si sunt de iure nē vt dcm̄ illa. s. nō ad-
 deū ali. 7 nō assu. no. de in va. q̄ sunt minus
 nota ap̄ oēs q̄ illa. s. nō occi. 7 filia: qz p̄ri-
 mus est magis nob̄ not⁹ q̄ ip̄e deus: vt vñ
 tas eius. vñ. 2. Jo. 4. dī. Qui nō diligit p̄ri-
 mum quē videt: deus quē nō videt quō p̄r
 diligit. Igit videt q̄ a fortiori magis illa sint
 de iure nē: q̄ illa duo p̄ma p̄cepta q̄ si min⁹
 nob̄ nota: q̄uis sz se sit magis nota: iux̄ ill. 8
 phi. p̄. Que sunt min⁹ nota nob̄: sunt magis
 nota nē. Tercia p̄lo ē: qz illa p̄cepta decalo-
 gi nō sunt de iure nē vt p̄lones: sz vt p̄ncipia
 Maz aliq̄e sunt p̄pōnes q̄ p̄nt. p̄bati 7 de-
 ducti ex p̄ncipijs: nō tm̄ pp̄ h sunt solū p̄lones
 imo dñr p̄ncipia: q̄. s. sunt exteri⁹ nota p̄ se
 Ista. n. p̄ se est nota. Mix est alba. 7 etia; illa
 Omne totū est maius sua p̄te: tñ p̄r p̄ba
 ri arguēdo sic. Illd qd̄ est tantūde; 7 ampli⁹
 est mai⁹: sic est de toto respectu sue p̄ris. Er-
 go 7. illo mō dō; est de p̄ceptis decalogi.
 Aiter. n. possent deduci q̄si p̄lones immediate
 ex alijs: tñ qz sunt p̄ se nota: cūcirco sunt p̄nci-
 pia iuris nālis. Maz si sit notū q̄ est fili⁹: p̄
 q̄ filius d; patri reuerētiā. Et si dicit q̄ re-
 nent in virtute illi⁹ p̄ncipij. Nō fa. ali. qd̄ n.
 nō vis fieri: est idē qd̄ illd p̄ncipij nō ē ma-
 gis notū quo ad nos 7 ad coitatez q̄ p̄cepta
 decalogi: q̄ magis respiciunt facta p̄ncipialia
 q̄ sūt magis nota. P̄rofecto h̄ vetula meli⁹
 nouit q̄ bet herba sanat colerā. 7 illa alia si
 militet: q̄ illā vlem dicētez q̄ ois talis her-
 ba sanat colerā. Et h̄ p̄z cuidēti exp̄ientia: qz
 q̄n talia p̄ncipia coia volum⁹ exp̄ianare: ve-
 nimus ad inductōez singulū. P̄deter ḡ q̄ p̄
 cepta dei sūt magnificata i lege nē. vñ Aug.
 in li. de. io. cor. Dece; inq̄ p̄cepta ad illa refe-
 runt: vt diligam⁹ deū 7 p̄ximū. 7 illa duo ad
 h̄ vñ referunt: vt qd̄ tibi nō vis fieri 7 c. 7 h̄
 vt sepe dcm̄ est iuris nālis. Ergo a p̄ ad v̄l-
 timuz p̄cepta decalogi sunt de lege nē. Se-
 cundo sunt magnificata p̄cepta decalogi rōe
 replicatiōis in lege moysi. P̄dset. n. alijs ex
 aſidictis sic dubitare de p̄positiōib⁹ p̄ se no-
 tis nō debēt dari p̄cepta: sed vt dcm̄ est p̄ce-
 pta decalogi sunt p̄ se nota. Ergo nō debue-
 runt amplius manifestari nec describi. Ad h̄
 r̄idēt h̄ p̄e. au. in. 3. di. 37. q. 2. in fi. q̄ q̄uis
 p̄cepta sint p̄ se nota: debuerūt tm̄ dari tripli-
 ci rōe. Primo rōe cognitiōis: qz p̄ p̄m̄ fa-
 cta est tāta ignorātia in nā humana: vt iniq̄
 appeāt sibi nālia: vt fornicatio: v̄sura: 7 bui⁹

modi: Preterea Hugo de .s. vic. ait. Que in lege nali sunt duobus pceptis clausa fuerant p scripta legē. Postea et illis q scda tabla pposita sunt pceptis explicata fuerūt. Nec ille. Secdo rōe maligne affectōis: q tanta ingresfa est p pccm gnīs humani: q etiā inducunt ad negādūz p se nota. vñ qdam negāt esse deū: et eē vnusiuū illō ps. Dixit inhi. in cor. s. nō est deus. Tercio rōe timorātōis: vt hoies magis tūneāt: et ad obfuantia pceptoz se disponant solliciti: vt infra dicit aprius. Et iō nō solū p legē nē fuerūt apta: s; in lege moy si singlr descripta: vt p; in plurib; locis libro rum mopsi. leuiti. 19. deuter. 5. s; expressius exo. 20. vbi dr. Locutusq; ē dñs cūctos fmo nes hos. Ego suz dñs deus tuus: q eduxi te de terra egypti: de domo fuitur. Nō habeb; decos alicnos corā me: nō facies tibi sculptile neq; oēs silitudinē q est in celo desup: et q in terra deorsum: nec eoz q sunt i aqs sō terra: nō adorabis ea neq; coles. Ego. n. suz dominus deus tuus fort; et zelotes: visitās iniqtates pruz in filios i tertiā et qrtaz gnātōez eoz q oderūt me: et faciēs mīaz in milia bñs q diligūt me: et custodiūt pcepta mea. Nō as su. nō. dei tui in vanū. Nec. n. hēbit infonterz dñs cum q assumpsit nōmē dñi dei sui frustra. Admēto vt diē sab. san. fer dieb; opa beris et facies oia opa tua. Septimo aut die sabbatus ē dñi dei tui. Nō facies omne op; tu: et filius tuus: et filia tua: seruus tuus et ancilla tua: iumētuz tuū et aduena q est iter por tas tuas. Ser. n. dieb; fecit dñs celū et terraz mare et oia q in eis sunt: et regeuit diē septio. Itcirco bñdixit dñs diēi sabbati: et scificauit eum. Adonora pa. tu. et ma. tu. vt sis lō. su. ter. Non occi. nō mecha. nō fur. fa. nō lo. s. pri. tu. sal. te. Nō ocu. do. pri. tu: nec deside. vro. eius: nō fuuz: nō ancillā: non bouē: nō asinū nec oia q illi sunt. Nec ibi. Que oia notata sunt p glo. 32. q. 6. c. qd in oibus. Quib; pplis regebat: vt habetur in glo. de summa trinit. et fide ca. in verbo dispōnem. Moyses g pre dictas leges pplō dedit. Et l; dicit Foroncu pmo dedisse leges grecis: vt pstat; est: tamē mopsi leges ad ipsos grecos deuenerunt. Nam si volumus diligentius pquirere: etiā leges ciuiles et humane ad aliud nō tendunt: nisi vt seruentur mandata legis mofay ce: quia illa cōprehenduntur in pceptis in ris: s; per alia verba: vt p; ff. de iusti. et iure.

Liustitia. s. j. vbi dicitur. Iuris pcepta sunt: hec: honeste viuere: alteruz non ledere: ius suū cuiq; tribuere. Nec ibi. Et sic p; q non solum in lege mofayce: sed etiā in humana sunt pcepta dei magnificata et approbata.

Tercio sunt magnificata per replicationem in lege euangelica: que addita est ad confir mationem legis antiquę: vt dictum est. faci ens dominus more medici qui variat medi cinam s; in varietatem motuum infirmitatis sic ad maiorem dilucidationem et perfectio nez hec addita est. vnde Augu. in libro. 22. cō tra Fau. sic dicit. Sicut egri non debent re prehendere medicinale doctrinam: si ei ho die aliud preciperet: aliud cras: prohibens etiā quod ante preceperat. Sicut enim se ha bet sanādi eius corporis ratio: ita genus hu manum ab Adam vsq; in finem seculi: quā diu corpus quod aggrauat animaz egz atq; fauciatur non debet diuinam reprehende re medicinam: si in quibusdam hoc idem: in quibusdam vero aliud. Primus aut poste rius obseruandum esse precipit: presertim q; sic aliud se pceptuz esse promisit. Nec ille. Ad autem pcepta decalogi sint in euange lio magnificata: p; euangelia perscrutanti.

Nam Adat. 4. et Lucc. 4. dicit. Dominum deum tuum adorabis: et illi soli seruiēs: qd p tinct ad pimum pceptuz. Item Adat. 5. di cit dñs. Ego aut dico vobis non iurare oio neq; per celum: q; thronus dei est. neq; per terram: quod pertinet ad secundum pceptuz. Item Adat. 12. Adat. 3. Luc. 13. Approbant sabbatum: vt patebit in tertio pcepto parti culariter. Item Adat. 19. habetur de reliquis pceptis: vbi interroganti dñs respondit.

Si vis ad vitā ingredi: sua mādara. Diē ille Que? Respondit dñs ihs. Non homicidiū facies: non mecha beris: nō furtū facies: non falsum testimoniū dices. Adonora patre; tu um et matrem tuam: et proximum tuuz: sicut te ipsum. Ecce claret pceptorum magnifica tio et confirmatio in omni lege.

¶ Pars scda huius sermonis in qua decla ratur pceptorū mandata cum ipsorum ob ligatione.

Secundo in hoc sermone dico pcepta magnificata esse ratione obligatiōis. Ad cuius declarationem ponuntur

Sermo

ga'pa q
ga'm fnt
obis daf
fimpia obli
ga'ua

702
 703
 704
 705
 706
 707
 708
 709
 710
 711
 712
 713
 714
 715
 716
 717
 718
 719
 720
 721
 722
 723
 724
 725
 726
 727
 728
 729
 730
 731
 732
 733
 734
 735
 736
 737
 738
 739
 740
 741
 742
 743
 744
 745
 746
 747
 748
 749
 750
 751
 752
 753
 754
 755
 756
 757
 758
 759
 760
 761
 762
 763
 764
 765
 766
 767
 768
 769
 770
 771
 772
 773
 774
 775
 776
 777
 778
 779
 780
 781
 782
 783
 784
 785
 786
 787
 788
 789
 790
 791
 792
 793
 794
 795
 796
 797
 798
 799
 800
 801
 802
 803
 804
 805
 806
 807
 808
 809
 810
 811
 812
 813
 814
 815
 816
 817
 818
 819
 820
 821
 822
 823
 824
 825
 826
 827
 828
 829
 830
 831
 832
 833
 834
 835
 836
 837
 838
 839
 840
 841
 842
 843
 844
 845
 846
 847
 848
 849
 850
 851
 852
 853
 854
 855
 856
 857
 858
 859
 860
 861
 862
 863
 864
 865
 866
 867
 868
 869
 870
 871
 872
 873
 874
 875
 876
 877
 878
 879
 880
 881
 882
 883
 884
 885
 886
 887
 888
 889
 890
 891
 892
 893
 894
 895
 896
 897
 898
 899
 900
 901
 902
 903
 904
 905
 906
 907
 908
 909
 910
 911
 912
 913
 914
 915
 916
 917
 918
 919
 920
 921
 922
 923
 924
 925
 926
 927
 928
 929
 930
 931
 932
 933
 934
 935
 936
 937
 938
 939
 940
 941
 942
 943
 944
 945
 946
 947
 948
 949
 950
 951
 952
 953
 954
 955
 956
 957
 958
 959
 960
 961
 962
 963
 964
 965
 966
 967
 968
 969
 970
 971
 972
 973
 974
 975
 976
 977
 978
 979
 980
 981
 982
 983
 984
 985
 986
 987
 988
 989
 990
 991
 992
 993
 994
 995
 996
 997
 998
 999
 1000
 1001
 1002
 1003
 1004
 1005
 1006
 1007
 1008
 1009
 1010
 1011
 1012
 1013
 1014
 1015
 1016
 1017
 1018
 1019
 1020
 1021
 1022
 1023
 1024
 1025
 1026
 1027
 1028
 1029
 1030
 1031
 1032
 1033
 1034
 1035
 1036
 1037
 1038
 1039
 1040
 1041
 1042
 1043
 1044
 1045
 1046
 1047
 1048
 1049
 1050
 1051
 1052
 1053
 1054
 1055
 1056
 1057
 1058
 1059
 1060
 1061
 1062
 1063
 1064
 1065
 1066
 1067
 1068
 1069
 1070
 1071
 1072
 1073
 1074
 1075
 1076
 1077
 1078
 1079
 1080
 1081
 1082
 1083
 1084
 1085
 1086
 1087
 1088
 1089
 1090
 1091
 1092
 1093
 1094
 1095
 1096
 1097
 1098
 1099
 1100
 1101
 1102
 1103
 1104
 1105
 1106
 1107
 1108
 1109
 1110
 1111
 1112
 1113
 1114
 1115
 1116
 1117
 1118
 1119
 1120
 1121
 1122
 1123
 1124
 1125
 1126
 1127
 1128
 1129
 1130
 1131
 1132
 1133
 1134
 1135
 1136
 1137
 1138
 1139
 1140
 1141
 1142
 1143
 1144
 1145
 1146
 1147
 1148
 1149
 1150
 1151
 1152
 1153
 1154
 1155
 1156
 1157
 1158
 1159
 1160
 1161
 1162
 1163
 1164
 1165
 1166
 1167
 1168
 1169
 1170
 1171
 1172
 1173
 1174
 1175
 1176
 1177
 1178
 1179
 1180
 1181
 1182
 1183
 1184
 1185
 1186
 1187
 1188
 1189

22000
40000
100000

August 29

Solway

tres conclusiones. Quax. Prima est q̄ con
gruum fuit h̄ Bonauenturā in.3. di.37. ar.
i. q. i. nobis dare precepta obligatoria: tum
per deitum ex parte nostri. Primo ex pte
dei fuit congruum. Sicut enim decet maiestatem
diuinā a rōnabili creatura cum omni
reuerentia colif: sic etiam decet q̄ creatura ra
tionalis ad manifestationē illius sacre maiestatis
per obedientiam eius ci famuletur: id
deciuit cum imponere homini leges ⁊ man
data obligatoria. Sc̄do ex pte hominis fuit
conueniens tribus rationibus. Primo rōe
auxiliiationis: ad auxilium. s. nostre libertatis
poterat nāqz homo per libertatem sue volū
tatis inordinari cōtra iustitiam ⁊ facere mul
ta mala atqz dānari. Ad que vitāda ille qui
omnibus creaturis regulas assignauit quas
obseruarent: etiam homini legem dedit quā
nullo modo deberet transgredi. Sed contra
hoc potest argui. Nam Aug. super Eccl. ad
litteram dicit. Adulatores indicant homines
qui ci liberastr deficiunt: sed debitum ob
ligationis repugnat libertati obsequi: si ergo
deus reliquit hominē in manu cōsiliū sui dā
do ci libertatem arbitrii: videt q̄ nullo modo
debuirēt addere obligationē precepti. Respo
detur ad hoc s̄m Bona. vt supra q̄ obligatio
non repugnat ad bonum libertatis simpliciter:
sed repugnat libertati peccandi: posse autē
peccare non est libertas nec pars libertatis.
⁊ ideo dum obligatio mandati repugnabat
libertati malefaciendi: libertates non minue
bat sed potius augebat. C. Sc̄do dedit hōi p̄
cepta obligatoria ratione iustificationis: de
cens nāqz est iustum iudicem s̄m merita re
tribuere: sed merita ⁊ demerita non habent
locum vbi nulla cadit obligatio legis: si ergo
conueniens fuit deo hominibz cui cōtulerat
liberum arbitrium s̄m iustitiam iudicare: de
cens etiam fuit vt regulam iustitie eidem p̄
figeret per mandatorū impositionem. S.3 ar
guit contra hoc quidam di. Adulatores libera
litate est aliquid dare sine meritis q̄z cū me
ritis: sed deus est liberalissimus: ergo gr̄as ⁊
gloriz debuit dare homini sine mandati ob
ligatione. C. Ad hoc dicendum est q̄ ⁊ si ma
ioris liberalitatis sit ex parte dantis dare ali
quid sine meritis: non tamen est tante gl̄ie ⁊
excellentie ex parte fuscipientis ⁊ quātū dñs
in conferendo premiū non tñ attendit sue li
beralitatis manifestationē: sed etiam glorie

noſtre pꝛiotionē: binc ē qꝫ maluit nobis da
re eternam beatitudinē per impletionē man
datoꝝꝝ ꝛ meritū obediētie qꝫ nullo me
rito pꝛecedēt. ¶ Pꝛeterea merita nꝛa i nullo
derogant diuine liberalitatē: imo potiꝰ cam
manifestant: tūm qꝫ ipſe bonoꝝꝝ noſtroꝝꝝ non
egꝛ: tūm quia omnia merita nꝛa pꝛocedūt
ex munē gratie fluxu illō Ro. 6. Gracia
dei vita eterna. ¶ Tertio deus dedit homini
pꝛæcep. rōne humiliatiōis: vt. f. humiliaret eū
iāqꝫ ſeruū: decens vtiqꝫ eſt vt homo ſeruū
ē ſciat: cognofcatqꝫ dñm deum omniū: z
ad hoc non poteſt melius ſe dirigere qꝫ p man
datoꝝꝝ obligatiōē: z ſic patet qꝫ rationabī
liter benigniſſimus creator noſter fecit z ſcīē
cum homini pꝛæcepta dedit ad qꝫ obſerua
tionem ipſum obligando. ¶ Scda conclusio
eſt i hac parte ponenda ſum Alcan. de ales
z Bona. vbi ſupra: q. 3. q. am alter obligat pꝛæ
cepta decalogi in ſtatu innocentie: aliter in ſta
tu nature corrupte: aliter i ſtatu legis ſcripte.
¶ Primo enim in ſtatu nature bene inſtitute
illa tria pꝛæcepta prime tabule que ad deum
ordinant obligant explicite: quātum idem de
bitum debet homo deo ante peccatū ſicut z
poteſt: quia et parre dei nō eſt facta mutatio
ideo cum fit imutabile bonū: ſi aliquid debet
ē ante peccatū: eadem rōne z pōt: nec debet
mutari. z h̄ dicit Ecclē. 17. Creauit hominē
de terra zc. que ibi legūꝛ. ¶ In hoc qꝫ dicit ad
didit illis diſciplinā: z legē vitæ: z iuſtitia ſua:
z iudicia ſua offendit illis: z magnalia hono
ris eius: vidit oculus eoꝝ zc. offendit magnifi
centia maiſtaris ad qꝫ eſt pꝛmū pꝛæceptum.
¶ In hoc vero qꝫ ſequit z honores vocis au
dicunt aures eoꝝ: offendit magnificētia ip
ſius veritatis ſue ſapientie filij. ¶ Por
enim deus: eſt ipſa ſapientia dei: z ſic illud pꝛincp ad
ſcībū mandatū. ¶ In hoc aut qꝫ additur z oī
xii illis attendite ab omni iniquo: offenditur
deſectio malicie z iniquitatis: vti ipſi eſſent
fixi in amozē z reuerentia bonitatis. ad qꝫ ē
tertiū mandatū pꝛime tabule qꝫ ſpecialiter da
tum eſt ad bonoꝝꝝ diuine bonitatis: z ſic tol
litur qꝫ pꝛæcepta pꝛime tabule in illo ſtatu obli
gabant explicite. Quātum vero ad pꝛæcepta
ſcēde tabule que ordinant ad pꝛimū in ſtatu
nature bene inſtitute: non obligabāt niſi im
plicitē. vnde poſt dicta verba addit. Sap. 7.
mandauit vniuiꝫqꝫ de proximo ſuo. ſimpli
citer: nam quia homo mutatur z de ſacto mu

ratus et
 malum
 ad pri
 iudici
 non er
 homin
 filio: ne
 ctio: no
 postea
 in statu
 precepta
 alteri e
 ligant p
 plicite c
 ligatori
 na fut
 dis spir
 rat in
 nalis?
 audire
 qu reg
 lib. 2. de
 Quadi
 in spūal
 tēte par
 tidie par
 ens? re
 strum in
 quō ref
 ab inter
 est refre
 da in ba
 p pcept
 ritate for
 deformat
 omnia p
 aperto c
 re illa m
 nantes p
 coritate
 alicuius
 tio fuit
 sed sic
 tam in
 ergo cum
 prohibiti
 est in p
 data ad
 non dign

tatus est per peccatū et factus est primus ad malum: ideo mutata sunt mandata que sunt ad primum: ita quod tunc erat unū solum: nūc autem sunt plura: ante enim peccatū primus non erat indigens: et oīa erāt cōia: nec erant homines mortales: et ideo non indigebat pī filio: nec vnus alio: ideo sola sufficiebat dilectio: nec erant necessaria illa mandata que postea fuerunt p peccatū necessaria. **¶** Scdo in statu nature corrupte siue lapsē obligabāt precepta decalogi implicite s3 illa duo pcep. iuris naturalis. s. qd tibi nō vis fieri rē. et fa. alteri rē. **¶** Tertio sūm statū legis scripte obligant precepta decalogi explicite et lucide. explicite enim plenaria preceptorū decalogi obligatoria: vt patet in parte pcedenti: oportuna fuit sūm statum peccati. Nā scriptura cordis interior erat obnubilata et homo qui fuerat spirituali mente pcedit: effectus erat carnalis et sensualis: ideo opus erat vt legret et audiret per sensus corporeos ea que haberet euz regulare ad rectitudinē iustitiē. vñ Aug. lib. 2. de ser. dñi in monte. sermone. 3. sic ait. Quādiu nūc i supiora: nūc in iseriora. i. nūc in spūalia: nunc in carnalia animi affectus alternant: tāq3 ei qui aliqui famē patitur quotidie panis necessarius est: quo reficiat esuriens et relabens erigatur. Sic itaq3 corp⁹ nostrum in hac vita ante illam. s. imitationem cibo reficitur: q3 sentit dispendiū: sic et anim⁹ quē temporalibus affectibus quasi dispēdiū ab intentione dei patit: preceptorū cibo necesse est reficiatur. hec ille. **¶** Tertia cōclusio ponēda in hac parte est sūm Bona. vbi supra. q. 2. q3 precepta decalogi obligant ad opera charitate formata tripliciter. **¶** Primo exclusionē deformitatis omnis peccati: q3. s. obligant ad omnia peccata mortalia vitanda: huius rō i aperto est. Nam intentio precipiēris fuit dare illa mandata per que illa seruando: illi seruantes placeamus. Hoc autē non nisi p opa charitate: et gfa informata sine deformitate alicuius peccati. Nā informatio et deformatio sunt opposita: sicut pceptio et phibitio: sed sicut pho in topi. dicit. Sicut se h3 oppositum in opposito ita ppositum in pposito: ergo cum deformatio opex per peccata sit in prohibitionē: sequēter informatio corūdem erit in pcepto. Scdo obligant diuina mādata ad opera formata charitate: per positio nem dignitatis meriti conditiōe: q3. s. nō pōt

quis vitam ingredi beatam nisi mādata decalogi seruet ex charitate: que qdez charitas est meriti pncipiū. Nam Adat. 19. dicit dñs Si vis ad vitā ingredi: serua mandata. s3 nemo introducit ad vitam per aliqua opera nisi sint ex charitate formata: igit ppositū p3 **¶** Tertio obligant precepta decalogi ad opera formata collectione. s. put hnt reduci ad duo charitatis mādata: que sūt dilectio dei et pxi mi: q3 s3 Apo. Ro. 13. Nūc pēdet lex et pphē et s3 Aug. et magisterū sniaz omnia pcepta decalogi reducunt ad illa duo pcepta dilectionis. s. dei et pxi mi: et illo modo diuina pcepta collecta in vnum cū contineant regulā iustitiē sūm ordinem ad deū et pxi mū per quā excluditur omne peccatū: proculdīo obligant ad aliqd opus charitate formatum: aut in se si homo habet vnde possit in illud exire aut in dispositiōe seu preparatiōe ad illud. tenetur enim homo sic mandata decalogi ad implere vt per illoz impletionē preparat locum ipsi gratie: qui obtemta creat loco et tpe in opera meritoria adimplendo: v3 ipsa charitatis precepta. q3 si dicat sūm Aug. sup illud ps. Declina a malo et fac bonū: declinare a malo semp vitat penā q3 nō semp pmeretur palmā: sed quotiescūq3 declinat hō a malo ex charitate pmeret palmā: ergo nō tenet homo semp ex charitate a malo declinare: sed declinando a malo obseruant pcepta negatiua: ergo non videt q3 obligant ad opera formata. **¶** Dicterea aliq3 filius in pctō mortali crīs nālī pietate honorat parentes cū se offert: locus: tps: et oportunitas: sed constat illum non peccare parentes honorādo: ergo mandatū illud de honore parentū non obligauit ad hoc opus ex charitate formatū pariratione nec alia mādata. **¶** Ad illa faciliter rīndetur: q3 diuina mandata. absolute cōsiderata et sigillatim siue particulariter intellecta non obligant ad opus charitate formatū sic concludūt predictē rōnes. vñ est q3 predicti oīo charitate carentes et aliqua mādata particularia obseruantes nō peccāt in hmoi obseruatione: s3 potius penā diminuūt q3 augēt in transgressionē. S3 nec sic patriam celestē promerent: ad cuius acquisitionē vt deū est requirunt opa charitate formata. Qui vult ggliam celestē pmereri diuina mādata absq3 diminutiōe et peccati cōtatione adimplere satagat. Nam Iaco. 2. scribit. Qui totā legē

Sermo

seruauerit: offendat aut in vna: factus ē oīuz reus. Qui tū dixit non me habebis: dixit nō occides. q̄ si non me habebis. occidas autē. Factus est trāsgressor legis. hec ille. S; sane intelligendū est fm̄ theologos: quia non erit oīuz reus pena sensus: sed pena dāni. i. nō dā nabitur pro oībus in infernū: tñ gloria pūabitur ac si oīa mandata trāsgressus fuisset. Hō horat nos Aug. ad oīa mādata obseruāda i. liz. p̄f. di. Lū deus aligd cōtra morem vel pactū quozūlibet iubet: et si nūq̄ ibi factū est: faciendū est: et si omīssum est: instaurandū est: et si institutū non erat instituendū est. Si enī regi l; in ciuitate cui regē iubet aligd: qd neq; ante illū quisq̄: nec ipse nūq̄ iusserat: et si non est contra societate ciuitatis eius obtemperat: cūmo p̄ societate sit si ei non obtemperet. generale q̄ pactū ē societatis hūane re: obedire regibus suis: quāto magis regnatori deo vniuersē creature sue ad ea que iussit sine dubitatione seruandū est? Sic enī in potestatibus societatis humane: maior potestas minorī ad obediendū preponitur: ita de oībus. hec ille. Que etiā habent di. 8. c. que p̄ Et sic pater scda pars huius sermonis.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua declaratur preceptorum magnificētia ratione leuigationis.

Tertio dico in hoc sermone magnificētia esse diuina precepta ratione leuigationis: qd p̄ ex tribus. Primo ex possibilitate. Secūdo ex gratiositate. Tertio ex suauitate. ¶ Primo q̄de facile est seruare mādata dei: q̄ a deo grauiā nō sunt vt non obseruari possint: imo ita leuia vt nullus sit ipotens ad ea implenda. At enī Hieronymus Anathema sit qui dixerit deū aligd p̄cepisse impossibile. Et Aug. dicit in quodā sermone Seruū pigrū nō dānares si ea q̄ fieri: nullo mō possent imperares. et i. Jo. 5. Hic ē charitas dei vt mandata eius custodiam; et mādata eius grauiā nō sunt: hñti sigdez charitatem facilia sunt: s; nō hñti impossibilia vidēt tāq̄ aut pēnas hñti: vn̄ Aug. lib. de vera innocentia. c. 25. Omne p̄ceptū dei leue est amāti nec ob aliud intelligit deū illud. Omnis meū leue est: nisi q̄ dat sp̄m̄ sc̄m̄ per quē diffundit charitas. in cor. enī vt diligēdo liberali faciemus: qd qui timendo facit: seruili facit: nec ē amicus recti qui mallet si fieri poss; id quod rectū est non iuberi. hec ille. ¶ Secūdo est faci-

le ea seruare p̄pter gratiositatem. Mā vt dicit deus Bona. i. 3. di. 37. ar. 1. q. 1. i. r̄sione. i. arg. deus sic tribuit precepta obligatoria q̄ semp fuit p̄mptus tribuere grām adiutricē ad illa implenda: et ideo dñs nr̄ in euāgelio Mat. 19. dicit discipulis qñ cōquererant. di. Quis ḡ poterit saluus esse: aspiciens aut̄ Iesus dixit Apud hoīes hoc impossibile est. ap̄d vero deū oīa possibilia sunt: nemo ergo de impossibilitate se excusare valet: q̄ si vel hō grāz dei que semp parata est p̄t inuocare: ita vt adsit nobis facultas mādata dei implendi: et voluntas p̄fecte p̄ficiendi: que cū grā dei semp est in libertate desiderij et boni appetendi: et a q̄ oīa bona p̄cedūt: que oīa affirmat Aug. li. de nā et grā. c. vlti. di. Valde sunt bona precepta si his legitime vtimur. Eo q̄ p̄ ipso q̄ firmissime: deo credit deū iustū et bonū impossibilia non potuisse p̄cipere. hinc admonemur et in facilibus qd petamus. oīa enī sūt faciliora charitati cui xpi sarcina leuis est. ¶ Tertio facile seruant p̄pter suauitatem. qd enim suauis est q̄ dei seruare mādata. Vñ Eccl. 23. scribit. Nihil melius q̄ timere deū: et nihil dulcius q̄ respicere in mandatis eius: sed insecto palato: dulcia amara vident: ita pueris hoībus aspa vidēt et ipotabilia. Insuper dulcia apparent ex cōsideratione fructus inde sequentis. p̄ferūt enim magnas in p̄nti grāz: et eternaz in futuro beatitudinē. De gratijs in p̄nti cōcessis per diuina p̄cep. loq̄ Aug. in lib. de x. cor. di. decalog; legis. x. p̄cepta h; q̄ x. p̄cep. sic sunt distributa vt tria p̄tineāt ad deū et sc̄ptē ad hoīes. hec x. p̄cep. sūt. x. cor. p̄sterij quas tāgendo seras peccator occidis. Tāgis p̄mā cor. qua vnus colit deus et cedit bestia superstitionis. Tāgis sc̄bam q̄ nō accipit nomen dei i vanū et cecidit bestia nefandaz heresuz. Tāgis tertiā vbi p̄ spe. future getis sabbatū spūale custodis et iterfici amor seculi. Non ora patrē tuū et matrē tuā. Tāgis quartā vt honorē parentib; deseras et cecidit bestia impietatis. Nō me habebis. Tāgis q̄ntā cor. et occidis bestia libidinis. Nō occides. Tāgis sextā et cecidit bestia crudeliter. Nō furtuz facies. Tāgis septimā et cecidit bestia fraudis. Nō fals. testimonij dices. Tāgis octauā et cecidit bestia saltitans. Non cōcupi. vxorē proximī tui. Tāgis nonam et cecidit bestia adulterine cogitationis. Nō p̄cup. rē pri. tui. Tāgis decimā et cecidit bestia cupiditatis: et

ita cede
in dile
ille. q̄
uina p
pelagius
est mo
vt qd
3. de op
lume: ho
e spes
declina
h est op
eterni p

Seria
excellent
e ordin

remus.
sapient
nature
barat
per p
sua qu
teret.
cellenti
est vide
claret.
ratio.
petens
¶ Par
rarur q
e non p

cedenti
Non a
Scdm
Tertu
bonora
cides.
furti fa
non con

ita cedebus oibus bestiis securus et innocens
in dilectione et humana societate versaris. hec
ille. De primo autem in supna gloria processio per di-
uina precepta loquitur idem Aug. lib. 4. de cplis
pelagiorum. c. 6. di. In futuro tempore negandum non
est mercedem esse tam bonorum operum quam malorum
ut quod bonum profertur in precepto percipiat in premio. et li.
3. de ver. di. c. 2. Idem dicit. Tria nobis precepta
sunt: hoc est abstinentia a malo: operatio boni:
et spes eterni premij: hoc in psalmo commemorata sunt
declina a malo: hoc est continentia: et fac bonum
hoc est operatio boni: inquire patrem et per hoc est spes
eterni premij. Ad vobis procedere dignetur. q. re.

Seria secunda post dominicam in quinquagesima de
excellencia preceptorum dei respectu numerationis
et ordinationis. Sermo 16.

Maior autem
horum est charitas. Item ubi
supra. Hodie fratres carissi-
mi si beniuolas accommoda-
ueritis aures de preceptorum
dei numero et ordine disce-

remus. Immortalis namque deus sua eterna
sapientia aspiciens humanum genus: habitis
nature legibus in multa facinororum demergi
baratra solita sua miseratione voluit ei pie
per preceptorum tabulas subuenire: ne creatura
sua quam fecerat summo frueretur bono: illud amitte-
ret. Ad maiorem autem horum est charitas. Post ex-
cellentiam ergo magnificationis: excellentia
est videnda assignationis: que triplici ratione
claret. Quare dicitur. Prima sufficiens enumer-
ratio. Secunda virtuosa radicatio. Tertia co-
pctens ordinatio.

¶ Pars prima huius sermonis in qua decla-
ratur quod mandata decalogi. esse debuerunt
et non plura nec pauciora.

Primo in hoc sermone dico quod man-
data decalogi sunt. x. in utraque lege
Moyse. scilicet scripta et apta ut in pre-
cedenti sermone patet: quorum. Primum est
Non adorabis siue non habebis deos alienos
Secundum non assumes nomen dei tui in vanum
Tertium memento ut. d. sab. sanct. Quartum
honora patrem tuum et matrem. Quintum non oc-
cides. Sextum non mechab. Septimum non
furtum fa. Octauum non di. falsit. Nonum
non concup. vxo. pri. tui. Decimum non concup.

rem. pri. tui. h. x. precepta sunt fundamentum
omnium legum: que unusquisque scribere debet
in corde suo: et opere custodire: que ut melius
memorie imprimantur sic metricè describuntur.
Unum cole deum: ne dicas vana per ipsum:
Sabbata sanctifices: habes in honore parentes.
Non sis occisor: fur: mechus: testis iniquus.
Alterius nuptam: nec rem cupias alienam.
Quorum sufficientia et numeri ratio quare non
sunt plura vel pauciora assignatur ab Aleria.
in 2. parte tractatu de le. Ad 2. et a Bona. i.
3. di. 37. ar. 2. q. i. modo subsequenti. Omnis
enim lex mandat iustitiam ut dictum est. Est. n. lex
regula iusticie: sed iustitia est secundum quam homo
debet ordinari ad deum et proximum. Unde que
dam sunt mandata ordinantia nos ad deum:
quedam ad proximum. Et ideo Moyse due ta-
bule date fuerunt secundum hos duos respectus. In
prima continentur mandata que dirigunt nos
ad deum. In secunda que nos ad proximum diri-
gunt et ordinant. Prima igitur precepta prime
tabule ad deum ordinantia sunt tria: tria: non
sunt plura nec pauciora: quorum numerus et suf-
ficientia sumi possunt tripliciter. Primo ex pre-
obiecti. Nam cum in deo sunt tres persone
et tria appropriata: et triplex genus cause secundum
quod comparat ad creaturam: ita est triplex pre-
ceptum secundum quod creatura rationalis ordinari debet
ad deum. deus autem est trinitas. pater filius et
spiritus sanctus. Patri attribuitur maiestas. filio
veritas: spiritui sancto bonitas. In patre est
summa maiestas: humiliter adoranda: in filio
est summa veritas: fideliter asserenda in spiritu
sancto est summa bonitas: sinceriter aman-
da: sed si illa tria extrema ordinative debe-
mus facere necesse est in prima tabula esse tria
mandata secundum tria appropriata tribus personis.
Est tamen notandum quod in omnibus preceptis
quando deus aliquid prohibet precipit contra-
rium: et quando aliquid precipit prohibet con-
trarium: id est precepta negativa dicantur in quibus
posita est nota negationis: et in quibus non
est dicuntur affirmativa: omnia tamen pre-
cepta continent affirmationem et negationem.
In primo ergo mandato non habebis deos
alienos precipit humilis adoratio diuine ma-
iestatis: et prohibetur idolatria. In secundo ma-
dato. scilicet non assues. no. dei tui in vanum: precipit fi-
delis confessio diuine veritatis: et prohibet piurium.
In tertio mandato. scilicet memento ut dies sab-
bati sanctifices: precipitur sincera dilectio summi

Sermo

me bonitatis: et prohibetur indeuotio. Secundo modo sumitur ratio ex parte subiecti ordinalis: quod quidem est anima rationalis: in qua est triplex vis motiua: scilicet quam habet in deum ordinari. scilicet rationalis: concupiscibilis: et irascibilis. Primum mandatum de adoratione respicit ipsam irascibilem. Secundum vero respicit ipsam rationabilem.

Tertium autem respicit ipsam concupiscibilem: sic inuenta satis apparet. Tertio sumitur ratio ex parte actus medij. Triplex est enim actus scilicet quem habet homo in deum ordinari.

Primum est actus operis penes quem attenditur primum mandatum adorationis.

Secundus est actus oris penes quem attenditur secundum mandatum: quo prohibetur falsa inuocatio nominis diuini. Tertius est actus cordis penes quem attenditur tertium mandatum: in quo precipitur sanctificatio mentis: et sic per sufficientiam numeri preceptorum prime tabule. Secundaria precepta secunde tabule sunt alia septem ordinantia nos ad proximum: cuius ratio et sufficientia numeri similiter potest haberi tripliciter. Primo ex parte obiecti potest sic intelligi ipsorum ratio. In primo. nam ad quem ordinant mandata secunde tabule: relucet proprietas patris: et filij: et spiritus sancti. Primo ergo scilicet quod relucet in primo proprietas patris sic debemus ei honorem et reuerentiam: et penes hoc attenditur illud mandatum. Honora patrem tuum. et in quibus relucet proprietas summi patris in hoc quod habent rationem principij. Secundo autem in quibus relucet proprietas filij in primo: sic debemus ei virtutem: et penes hoc attenditur illud mandatum. Non loquar in vanum. Tercio relucet in primo proprietas spiritus sancti: et sic ei debemus dilectionem et innocentie puritatem. Et quibus primus multiplex possumus nocere seu eum damificare. Primo in persona propria: et sic est illud mandatum. Non occis. Secundo in persona diuina: et sic est illud. Non mechamur. Tercio in rebus suis propriis: et sic est illud. Non fur. Et quod habet sepe voluntate perpetrant antequam in opus exeat. In persona diuina: et in rebus propriis: ideo circa illa sunt alia duo prohibentia concupiscentiam. Vnus prohibet concupiscentiam carnis di. Non concupiscas. Vro. pri. tui. Aliud prohibens concupiscentiam rerum di. Non concupiscas. pri. tui. Secundo potest ratio et sufficientia preceptorum secunde tabule considerari ex parte subiecti. scilicet anime nostre: cuius triplex est potentia scilicet quam primum

ordinari: rationalis. scilicet concupiscibilis: et irascibilis. Primo quibus ad potentiam irascibilem habet bonum uenienter ordinari ad superiorem per reuerentiam et honorem: et sic est illud. Honora patrem tuum. Ad primum autem per pacem et odij euitationem: et sic est illud. Non occis. Secundo quibus ad rationabilem ordinamur ad primum per veritatem. Idem quibus: et testificatorem: et sic est illud. Non loquar in vanum. Tercio quibus ad potentiam concupiscibilem ordinari habet ad primum per ipsius refectionem: et quantum illa est multiplex corrupta per concupiscentiam et cupiditatem. Ideo concupiscentia et cupiditas prohibet in actu exteriori per duo mandata. scilicet non mechamur et non fur. Prohibent etiam in actu interiori per alia duo. non concupiscas. pri. tui: nec aliquam rem eius. Tercio potest ratio et sufficientia preceptorum secunde tabule considerari ex parte actus medij. Nam habemus ordinari ad primum scilicet in innocentiam: et in beneficentiam. Primo habemus ordinari et in beneficentia: et sic est illud. Honora patrem tuum. Secundo habemus ordinari et in innocentia: et hoc tripliciter. Primo habet actus operis: et hoc potest esse triplex. Vro in prohibendo de ordinatorem quod est per ipsum esse indiuinui. et sic est illud non occis. Secundo per debitorum seruatum spiritum: et sic est illud non me. Tercio per possessionem temporalis subsidij: et sic est illud non fur. Secundo ordinamur ad primum per actum oris: et sic est illud non falsum. Tercio ordinamur ad primum per actum cordis: quod quidem consistit in affectu: et hoc potest esse duplex: aut libat per cupiditatem: aut honeste per voluptatem concupiscas: et sic sunt duo mandata. vnus per voluptatem concupiscas: et sic est illud non concupiscas. Vro. pri. tui. Aliud per cupiditatem et auaritiam et sic est illud. Non concupiscas. pri. tui. Et sic per omnes modum per numerum et sufficientiam mandatorum de calogi: quibus tria sunt quod ordinant bonum respectu summe trinitatis et respectu totius vniuersitatis in feriois: ut sic non tamen sit congruentia numeri ex parte reus: ex parte ipsius numeralis proportionis: habet quod rectissime dicitur in numero denario inuenire: scilicet quod ait Augustinus in libro musica. ubi ostendit in denario numero quendam esse excellentem perfectionem: ob quam est status in numero illo et ultra in numerando non procedimus noua numeratione: sed redimus ad caput: quia scilicet per hunc. id est methaphysice. Numerus est unitatum pluralitas: et idem ibi addit. Numerus est multitudo vno mensurata: et ideo in numero illo debebant terminari et prebenendi diuina precepta que sunt via deuocionis

ad perfectionem suam que diuina precepta etiam exterius scripta in corpore ne aliqua obliuione vnq̃ deleant. sunt autem scripta i triplici parte corporis. scilicet in manibus per decem digitos manuum. In pedibus per decem articulos pedum: et in ipsis sensibus propter sensus interiores qui sunt quicquid similiter exteriores. Ideo autem scripta sunt in predictis tribus partibus ad significandū quod diuina precepta debent regulari in nobis manū operationem dirigere gressus affectionē. et moderare sensus et motus affectionis et conuersationis: ut vix in omni operatione tua honorē diuinum intendas: in omni affectiōe tua diuinum amorem exerceas: et in omni conuersatione tua exempla sanctitatis pretendas: et hec prima pars est.

C Pars secunda huius sermonis in qua declaratur quod in preceptis decalogi virtualiter continentur omnia alia mandata.

Secundo in hoc sermone ad confirmationem et declarationem predictorum: et ad excellentiam preceptorum melius denominandam ratione miraculis illoz assignationis. Sciendum quod in preceptis decalogi omnia reducuntur et virtualiter continentur. Ad quod declarandum tres annotantur conclusiones. quarum prima dicitur comprehensionis. Secunda prohibitionis. Tertia reductionis. **C** Prima dicitur comprehensionis quia secundum Bona. et Alexan. ubi supra: l3 deo magis obligemur quam proximo sicut comparatione: quia ab ipso habemus esse anime et corporis gratie et glorie: et omnis denique perfectionis donum: et per consequens plura debuiſſent dari mandata ad deum nos ordinanda: quam ad proximum. cuius oppositum et supra dictum patet: quia solum tria sunt ad deum septem ad proximum nos ordinanda: nihilominus si diligenter perscrutemur hoc non fuit inconuenienter factum: quod habetur clarum et hoc: quia omnia que dantur homini: quodammodo damus et soluimus deo: quia eius voluntati seruimus. Vnde Aug. super Jo. sermone. 65. dicit. In precepto proximi non excluditur illud ut diligamus deum. vtrūque enim bene intelligētibz inuenitur in singulis nam qui diligit deum non cum potest continere precipiente ut diligamus proximum. Et qui sancte ac spiritualiter diligit proximum in eo non diligit nisi deum: et ista dilectio ab

omni dilectione abstracta: quam distinguendo addidit Christus sicut dilexi vos. quid enim dilexit in nobis: non quod habebamus: sed ut verum amorem haberemus qui nos perderet ad deum: ut sit ipse deus omnia in omnibus. hec ille. Et ideo in vno mandato omnia comprehendunt virtualiter: et diliguntur ad dei honorem: et consequenter sunt plura que debentur et redduntur deo quam primo. Est tamen notandum quod quia ad deum ordinamur secundum vitam contemplatiuam: ad proximum secundum vitam actiuam: et in vita contemplatiua querit unitas. iuxta illud Luc. x. **O** primam partem elegit Maria etc. In actiua autem versatur multiplex rerum varietas. hinc est quod plura sunt que ordinant nos directe ad proximum: quam que ad deum. hinc est quod plura sunt peccata quibus peccatur in proximum. **C** Secunda conclusio dicit prohibitionis: quia secundum predictos doctores quis tamen obligemur ad benefaciendum proximo: quam obligamur ad non malefaciendum non tamen datur nisi vnum preceptum ad benefaciendum. Sed vero alia precepta data sunt ad offensionem proximi refrenandam et prohibendam. Cuius ratio in aperto est: nam corruptio concupiscentie in nobis quantum est de se inclinat ad malum. Ideo enim sumus difficiles ad bonum operandum: quia proni sumus ad malum. hinc est quod plura sunt precepta. negatiua ordinantia ad proximum quam affirmatiua. plura enim sunt quibus prohibetur ne fiat malum quam quibus precipitur ut fiat bonum. Vnde Aug. in lib. q. no. et veter. testa. q. i exprimit predictam inclinationem ad malum. Nihil est aliud malum. nisi priuatio boni dum enim inconcessa presumunt: aut concessa inordinate sunt ut aliud sit mandatum: et aliud fiat quod in vtroque concessum est fiat in meretricem: et quod deo offerendum erat offeratur diabolo: et cum quis non tollat suum sed alienum: cum preuicacitorem occidi liceat: occidatur innocens. hec ille. Fuit igitur necessarium potius illa prohibere. **C** Tertia conclusio dicitur reductionis: quia cum quicquid sint capitalia peccata sic magis quantum est ob natura sui: sicut peccatum auaritie et luxurie: non tamen reperitur speciale mandatum: in quo prohibeatur superbia: nec aliquod in quo refrenetur inuidia: nec in quo contradicatur gula et excrescat inertia: et sic de reliquis: sicut datur speciale mandatum in quo prohibetur auaritia. scilicet non furtum facere. et aliud

Sermo

in quo phibetur luxuria. s. non mechaberis: cuius ratio in aperto est. Ista enim duo magis explicite phibent: quia ppter improbitatem libidinis citius progrediunt in actum exterioris opis. Attamen et alia capitalia peccata per reductionem mandati decalogi: hnt prohiberi implicite. Superbia enim phibet in adoratione dei: et in honorificatione proximi. Inuidia vero et ira prohibentur in fuga homicidij. Accidia aut in sabbati sanctificatione. Avaricia vero expresse phibetur exclusionem furti. Luxuria atqz gula: quia inuicem sunt coniuncta iuxta Hieronymi dictum. s. cum venter extenditur luxuria concitatur: phibentur in negatione mechie et adulterij: vbi prohibetur omnis imoderatus coitus: et inonestia et imoderata delectatio carnis: q. si dicitur pme Jo. 2. scribitur. Omne quod est in mundo: aut est concupiscentia carnis: aut concupiscentia oculorum: aut superbia vite: ergo sic contingit peccare duabus primis concupiscentijs: ita et tertia superbia vite: sed in preceptis decalogi prohibetur concupiscentia carnis cum dicitur. Non concupi. vtroqz. proximi tui. et concupiscentia oculorum: cum dicitur. Non deside. domum proximi tui. igitur penes superbias vite debet sumi aliquod mandatu in quo phibeatur concupiscentia honoris et excellencie. Ad hoc respondetur fm Alexan. et Bonauē. q. in omni actu prohibetur siue precipit etiā sua voluntas. de illis tamen concupiscentijs erat necessaria phibitio expressa que poterāt decipere sub specie necessitatis: que erant concupiscentia carnis et oculorum: sed nō ita est de superbia vite. Ideo de predictis etiam duabus detestandis loquitur Salustius in ceterlinario. di. Adultos pessima inter se mala vniuersa luxuria atqz auaritia verant: et infra. Auaritia fidem et probitatem ceterasqz bonas artes subuertit: et pro his superbiam et crudelitatem docet deum negligere: omniaqz venalia habere. hec ille.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua declaratur q. precepta decalogi fuerunt debite ordinata.

Ertio in hoc sermone dico excellentia esse decalogi precepta respectu assignationis propter concordantem ordinem in ipsis seruatum. Nam vt habetur Exod. 22. Deus est debiti ordinis institutor et fm Aug. Nihil inordinatum relinquit: iō

ipsa precepta summo ordine contulit. Ad q. declarationem tres considerationes anōtat quaz. Prima dicit contradictionis. Secunda concordatiōis. Tertia ordinatiōis. ¶ Prima dicitur contradictionis. Tres enim veteres doctores inueniunt in ordine preceptorum discordantes. Iosephus eni lib. 3. antiquitatz c. 6. dicit. s. fuisse in vna tabula. s. in alia: quia ille tabule equales fuerūt quātum ad magnitudinem: quod satis est pbabile cum non legatur contrariū: ergo videt tot fuisse i vna quor in alia. Mā et apostolus Ro. 13. loquēs de amore proximi dicit. Qui diligit proximū legē impleuit. et numerat solum. s. vi. Nam non adul. non occi. non fura. non falsi. test. di. Non concupi. et. ¶ Preterea sicut denarius numerus conuenit perfectioni: sic gnarius numerus conuenit statui carnali: qm status ille per. s. habet distinguū ppter gnarium. s. sensum. ergo sicut decebat totam legem contineri inter decalogum: ita decebat in tabuliscribi per gnarium. et ideo h. eius fuisse comprobatur opinio. Dignus autem dicit quatuor fuisse scripta i vna tabula. 6. in alia: cuius ratio est: quia pimum mandatum qd spectat ad dei venerationē dicit affirmatiuum et negatiuum: cum dicit. Ego sum dñs deus tuus et non erūt alij tibi dii preter me: et adiungit. Non facies tibi sculptile. mādatum vero de concupiscentia interponit vnum in alio. s. mādatum de concupiscentia vroz: et de concupiscentia rerum. Exui. 20. ergo fm ipsum sic ordinant: qd etiam confirmatur per dictum Hieronymi sup. D. sc. x. Due iniquitates et. sic di. Ad due iniquitates contra duo pcepta decalogi sunt: in quibus dicitur. Ego sū deus tuus: et non erūt alij tibi dii preter me. ergo si illa duo sunt mandata prime tabule erunt quattuor vt dictum est fm opinionē D. nige. Aug. autem dicit q. tria data sunt in prima tabula: septem in alia vt dictum est: cuius ratio fuit. Primo q. scriptura tabularum exterior debet correspondere scripture interiori: sed in tabulis cordis interi mādata ordinātia ad summā trinitatem scībūt in superiori parte rationis: h. autem nō sunt nisi tria fm q. appropinata vt dictum est. Reliqua vero q. ordinant ad primum in inferiori parte scribit qui tenet quasi rationem alterius tabule: iō videtur q. si tabule exteriores debēt interioribus correspondere: tria debēt in vna scribi

Septem in alia. Preterea melius distinguunt mandata per speciem quam materiam: sed mandata non concupiscendi uxoris et ceteras res debentur formaliter: quia illa est concupiscentia carnis: et hoc concupiscentia oculorum: mandata vero de non colendis alienis diis: et non faciendo sculpsile: non diuersificant nisi secundum materiam igitur optime distinguunt prefato modo ut ait Aug. **S**ecunda conditio dicitur concordantia: quod Alexan. et Bona. in. 3. di. 37. arti. 2. q. 3. concordant predictas contradictiones di. scriptura mandatorum in tabulis dupliciter habet distinguere: videlicet secundum sensum spiritalem et secundum sensum mysticum. Primo modo si fiat distinctio illius scripturae secundum sensum litteralem sic. 5. fuerunt in una tabula et. 5. in alia. et hoc modo distinguit Josephus qui ad sensum litteralem principaliter respiciebat. Secundo modo si fiat distinctio secundum spiritalem seu mysticum sensum: sic distinguunt sacre scripture doctores. di. Ad mandata ordinantia ad deum pertinere ad primam tabulam. mandata autem ordinantia ad proximum ad secundam. Talis enim distinctio tabularum fiebat ad gratiam charitatemque commendandam. Et quantum mandata ordinantia ad deum et ad proximum dupliciter possunt distinguere et verificari. scilicet diuersitate formali et materiali. hinc est quod ad hoc doc. diuersa vixerunt. Primo enim considerando distinctionem materiale quatuor sunt mandata homines ad deum ordinantia. materialiter enim loquendo in hoc quod dicitur. Non adorabis deos alienos: et non facies tibi sculpsile. duo mandata distinguuntur et intelliguntur: et ordinantia ad proximum sunt enim sex intercludendo unam in alia concupiscentia et hunc modum distinguendi et assignandi seruat Origenes. Secundo autem modo. scilicet considerando secundum rationem formalem sic mandata ordinantia ad deum non sunt nisi tria tribus diuinarum personarum proprietatibus attributa. mandata autem ad proximum ordinantia sunt septem: ita quod illud quod est de concupiscentia uxoris alienae distinguit ab eo quod est de concupiscentia aliarum rerum secundum quod alia et alia est concupiscentia secundum formam et speciem. Et hoc considerauit Aug. qui super Exod. sic dicit. Conuenientius enim mihi videtur accipi illa tria: et illa septem: quia et trinitatem illa que ad deum pertinent videntur insinuare: quod dictum est non erunt tibi dii alieni preter me. Hoc ipsum perfectius ex

plicatur cum prohibentur figurata coli. h' ille. Sic ergo respiciendo ad sensum litteralem bene distinxit Josephus. intelligendo autem sensum spirituales optime Origenes diuisit considerando vero spirituale sensum et distinctionem formalem. Dulchre Augustinus diuisit: nec est ulla contradictio inter ipsos sed diuersus modus dicendi. Tertia conclusio de ordinatione: quod habet patres doctores. scilicet Alex. et Bona. quocumque modo accipitur distinctio preceptorum decalogi maxime modo Augustini sunt excellentissime et ordinatissime assignata: quod patet inductiue: nam sicut in ipsis preceptis consideret numerus sufficiens ita etiam reperitur ordo conueniens secundum quem ordinem ipse legislator ordinat ea conuenientissime: que ordinis conuenientia dupliciter potest considerari: aut scilicet secundum regulam fidei dirigentis: aut secundum regulam iusticie exequutis. Primo modo dicat fides nos ordinari. secundum ad deum: deinde ad proximum per conformitatem ad deum. Primo dicat fides nos ordinari ad patrem exhibendo ei debitam reuerentiam. Secundo ad filium refugiendo eius iniuriam ut non credamus eum esse creaturam. Tercio ad spiritum sanctum preparando sibi habitationem sanctam: et hoc est debitus ordo: quod per a nullo: filius a solo patre: spiritus sanctus ab utroque. Iuxta hunc ordinem docet ordinari ad proximum in quantum habet conformitatem ad deum. Primo enim secundum quod conformatur patri docet exhiberi sibi debitam reuerentiam. Secundo secundum quod conformatur filio docet vitare eius iniuriam que potest fieri multipliciter. scilicet per homicidium: adulterium: furtum: et per falsum testimonium. Postremo secundum quod homo habet conformitatem cum spiritu sancto docet concupiscentiam vitare: que inquinat cordis habitaculum: et hoc fit per duo mandata postrema: et sic patet ordo mandatorum decalogi. Tercio modo possumus considerare congruentiam ordinis mandatorum ipsorum secundum exigentiam obligationis iusticie: et quantum iusticia dicat nos deo magis teneri quam primo: ideo premittuntur mandata ad deum ordinantia tanquam digniora et magis obligatoria. Rursus quod magis est obligari ad actum operis quam oris: et ad actum oris quam cordis. hinc est quod preceptum adorantis in opere respectu patris: est primum principium demonstrans: preceptum confessionis est in ore respectu filii: et est secundum. preceptum

Sermo

aū sanctificationis in corde respectu spiritus sancti est tertiu. Similiter qz plus est obligari ad beneficentiam qz ad innocentia: pceptuz illud per qd obligamur ad benefaciendū alij pceptū illa per que obligamur ad non nocēdum. Et iterum qz magis obligamur vitare maius nocumētū. pūm: et maius nocumētum est in homicidio qz in adulterio: et i adulterio qz in furto: et in furto magis qz in falso testimonio: et in his omnibus est maius nocumētū qz in concupiscentia cordis: et in concupiscentia cordis respectu vxoris qz respectu concupiscentie rei tēporalis: et ideo hoc ordine sunt distincta et ordinata pcepta decalogi. Idcirco sunt excellentia respectu assignatōis ex parte numero ipsoz: et virtute completōis nec non et mirabilis ordinatōis: que nobis sic ordinate et pfecte obseruare concedat illorum institutor et lator: vt tandem ad euz fruendum in illa celesti patria puenire mereamur vbi regnat glōsus i eterna scā. Amē.

¶ Seria tertia post dñicaz in gnāgesima de excellentia pceptoz respectu cōparationis ipsoz rum ad humana pcepta. Sermo. 17.

Maior autem
boz est charitas. Itēz vbi
supra. Insolubile charitat
vinculum fratres in christo
carissimū cōpellit: vt de seri
tatis sacris aliquid salutis

rum pponam de pceptoz diuinorū excellētia: in eo qd ad hūana cōparāt: qz maior bo. est charitas. s. diuina: sup humana pcepta qd triplici ratione probatur. Primo rōne concessionis. Scdo rōne pphibitōis. Tercio rōne stabilitōis.

¶ Pars prima huius sermonis in qua declaratur excellentia pceptorū dei respectu cōparationis ipsoz ad leges humanas ratione concessionis illicitoz in lege humana.

Primo in hoc sermone dico diuina pcepta esse excellentiora respectu cōparationis ipsoz ad leges humanas in concessione multoz illicitoz sū decalogi pcepta et diuina que nihil inonestū et illicitum admittunt: qd patet in cōparatione aliquorū pceptorū. ¶ Primū enī pceptū est. Non adorabis deos alie. vbi pphibet ois

diuinitas: et pphibet ire ad ariolos et magos. Vnde Auit. 9. dicit. Anima que declinauerit ad ariolos et magos interficiam illam de medio populi mei. et 26. q. 5. per totum. vt de clarabit diffusus in p pcepto. Sed sū le. imperiales l3 diuini icantatores magi et malefici puniunt: tñ qui h faciunt cōtra imbres ventos grandines et infirmitates premiant. L. de malef. Leo. ¶ Scdm est non periurabis: qd plerūqz leges cōcedunt. nā sū leges imperiales licitū est in causa sanguis corū. pere accusatozē. ff. de puaricato. l. h. ¶ Tertiu pceptum de sanctificatione sabbati pfirmat per leges: nec aliquo mō infringit vt patebit. ¶ Quartū est honora patrem tuū et matrem tuam: vbi inclusit etia pceptū parentibus filios diligere: qz amor debet esse reciprocus sed sū leges imperiales: filius spurius et vā nato coitu ab omni beneficio excludit. L. de naturali. lib. l. l3 patri. qd est expresse contra nālem pietatē. et ideo episcopoz interest dare operam qz vterqz parentū talibz necessaria subministrant: sū eoz facultatem. de eo qui dur. in vro. quā pol. per adul. c. cum haberet. ¶ Preterea sū hoc pceptū etiam ptes spirituales tenemur reuereri: vt suo loco dicitur pcelatos. s. et matrē nostrā. s. sanctā ecclesiā: et leges sepe contra faciunt statuentes: vt nō solum laici: sed etia ecclesiastici soluant gabellā seu pedagogū pro rebus suis: quas non causa negociationis deserui vel deserui faciunt: sed pro victu necessario: qui oēs si sunt psonae singulares sunt excoicare ipso facto: si collegiū vel vniuersitas: vel castellum: vel ciuitas talia statuta fecerit: ipso facto subicit interdicto nec a predictis absolui pnt nisi satisfecerint et plene restituerint: vt nō. in. c. quāqz. de cens. libro. 6. Et ideo si quis statuit leges cōtra ecclesie mandata: puta qz liceat facere statuta symoniacā: aut ecclesiastica alienare: et hñdō: ipso iure non valent: vt di. 8. c. que contra. et 32. q. 7. c. flagitia. de cōstitu. c. que in ecclesiāz imo facientes et seruantes peccāt mortaliter de symo. c. cū i ecclesia. et c. nō sat. ¶ Quintū pceptū est. Non occides: qz nullo modo l3 sū deum et scias: et tñ h3 leges imperiales licitum est iure occidere adulterū vxoris: de p bensum in adulterio si sit psona vilis: cui nō debet reuerentiam. ff. de adul. l. Adarito. si milititer latronem siue populariorem agrum L. qñ l3 vnicuiqz. l. j. et 2. ¶ Sextū pceptū z

est non furtū facies: vbi phibet vsura: retentio rei alienae: et ois deceptio et fraus in emendo: vendendo: et huiusmodi. sed fm leges imperiales et humanas pmittuntur vsure saltē leues. *L. de vsuris. l. eos.* Item fm leges imperiales heres nō tenet ad oia debita defuncti: facta ex maleficio testatoris: nisi inq̃stum ad ipm puenit: vel nisi cum testatore fuerit lis creata: sed fm deum et cōscientiā heres quilibz tenetur ad oia debita defuncti: siue sit ex contractu: siue ex maleficio vel quasi: si ne res puenit ad heredē: siue nō: siue lis contestata: siue nō: dūmodo hereditas sufficiat. *l. 6. c. si ep̃m. de pign. c. ex p̃ntium. de solu. c. primo.* Item fm leges impiales inter vendentes et emētes pceditur deceptio: qz lex humana multa pmittit impunita. Punit autē solum qñ est magnus excessus in emptione et venditione: vt si vltra dimidiū iusti p̃ti j. Tunc. n. cogit ad restituendū. S3 fm legem dīnam nihil impunitz relinquitur. Et ideo si non seruat equalitas iustitiae in tractatibz: tenetur ille q plus bz recōpensare damnicato. de dona. c. per tuas. Item fm legē impialem nō licet emere iura et actōes que qz habet p̃tra aliu3 p̃ minori p̃tio q̃ sit p̃ncipale debitum: al̃s nō valet emptio: nec peti poterit nisi vsqz ad illd quod solutū est. nec etiaz p̃nt talia iura pro p̃te vendi et p parte donari. *L. mandati. l. p̃ diuersas. c. lab anastasio.* sed fm deum et cōscientiā nihil phibet emere iura p̃tra aliquē p̃ minori p̃tio q̃ sint ipsa iura: dūmodo hoc non faciā in fraudem vsure: sed ppter interesse meū aut laborem: q forsā erit in vendēdo: aut qz dubitō ne debitor fugiat: aut ad paupertatē deueniat. Item fm leges impiales in lōgissimo tempore possessor male fidei p̃scribit: qz requirit bona fides in p̃scriptione decem vel viginti annor. *L. de p̃scrip. io. vel. 20. an. l. male fidei.* fm deū et canones aliō est. de re. iuris. c. possessor. *l. 6. c. 2. l. 6. q. 3. p̃p̃t de rescrip. c. vigilāti.*

Septimum p̃ceptum est nō mecha. vbi phibet ois actus carnalis: etiaz inclusue cōfirmatur sacx matrimoniu. Sed fm legem impialem hōi soluto licet tenere solutā mulierē in p̃cubinā: vt in autem. gbus modis. *S. si quis autē. et tñ per illud p̃ceptum est p̃ctū mortale.* Item in multis casibus fm leges licet vxorē repudiare: et matrimoniu rite cōtractum dissoluere: sed fm legem dīnam et sacros

canones non pceditur: vt notat d. l. io. c. lege. vbi dicit. Si religionis cā dissolui debet vincula matrimonii dicant: sciendū est qz et si lex humana hoc p̃cessit: dīna tñ lex prohibet. *227. q. 2. c. sunt q̃ ideoz h̃r. vbi illd 218. ar. 19.* q̃s deus diuinit homo nō sepatet. scribit p̃reterea s3 leges impiales damnant qui deprehensam in adulterio tenent in vxorem. *L. de adul. l. Crimen. c. l. castitati.* sed fm deū potest illam tenere absqz vlla pena: dū illa velit ab adulterio recedere: quod cōfirmatur per iura canonica. *31. q. j. c. illud vero.* p̃reterea s3 leges impiales mortuo viro mulieres nubētes infra tps luctus sunt infames. infra annum illum: et incurrunt multas penas. *L. de scōis nup. l. j. c. 2. sed fm deū et cōscientiam: vt ap̃ls dicit p̃me corin. 7.* Nubat libe cui vult. Adeliū est. n. nubere q̃z ṽrī. et de secundis nup. *c. fi. et fm Inno. Omnes ille pene q̃ sibi debent: remittunt ei.* Itē fm leges imperiales filius vnus gñis p̃t copulare matrimoniu cu3 filio alterius gñis: vt in autem. de nup. s. inter eas. *2. L. de nup. l. 1.* Memini. sed hic casus illicitus est: et nullo mō seruandus: imo tales debent penitus separari: vt habetur. *35. q. 3. c. progeniem. et de consan. et affi. c. non d3.* Statuz p̃ceptum est. nō dices falsuz testimoniū: vbi phibetur omne mendaciū et falsa testificatio: s3 fm leges imperiales si promitto aliqd nudo pacto: nō tenor: qz nō orit mibi actio. *ff. de pactis. l. 1.* Qu regentium in p̃ncipio. sed fm deū et sacros canones. mortali peccat recedens a pacto. de pac. ca. p̃mo. vbi habet qz ex nudo pacto siue nuda p̃missione orit actio. p̃reterea fm leges impiales illd quod relinquit in vltima voluntate nō valet: nisi habeat septē testes: vel quoz isti. de testamētis. *S. fi. 2. L. de testamētis. l. hac cōstitutissima.* S3 s3 deū et cōscientiam: et sacros canones: in hijs q̃ reliquunt ad p̃as cās sufficiūt duo testes: qz in ore duorum vel trium stat omne verbum. *Mat. 18.* Et hoc qz non debet falsē testificari: per illd p̃ceptum. Alia duo p̃cepta pertinent ad cōpiscientiam interiorē: de qua leges imperiales nullam faciunt estimatiōem: vt in parte sequenti. Ecce ergo quia leges humane et imperiales multa permittunt: que a diuina lege prohibentur: et sic p̃ illorum excellentia ratione comparationis tē.

Sermo

¶ Secunda pars huius sermonis in qua de claratur excellentia preceptorum dei ratione prohibitionis actus interioris q̄ nō facit lex humana.

Secundo in hoc sermone consideranda est excellentia preceptorum: ratione comparationis ex prohibitione. scilicet actus interioris: quod non facit lex humana et imperialis: que regulariter non punit maleficia cogitationis. scilicet de penis. l. cogitationis ubi dicitur. Cogitationis penam nemo patitur. Sed finem deum et conscientiam omnis cogitatio mala nisi per penitentiam puniatur a deo punitur: et nullo modo remanet impunita. Nam deus potius respicit voluntatem et actum interiore quam exteriorum: quod sine actu interiore nullum potest esse peccatum: quod per magistrum sententiarum in 2. di. 26. c. qd non dicunt. et di. 34. c. mala. et di. 35. c. p. et di. 41. cap. post hec. et in 4. di. 17. c. primo. ubi dicit. Deus respicit hominum voluntates. vñ. 14. q. 5. c. Si quid dicit. deus cor interrogat non manum. 15. q. 6. ca. 1. dicit. Amplius. n. respicit deus ad cogitationes et spontaneas voluntates: quod ad actus qui per simplicitatem fiunt: aut necessitate fiunt 22. q. 5. c. q. purare. scribit. Deus non ex operibus iudicat: sed ex corde et voluntate. 23. q. 4. c. displicet. habet. Nam quod nesciat non damnari hominem nisi merito male voluntatis: nec saluari nisi merito bone voluntatis. 24. q. 1. c. odi. Deus non ea que offeruntur: sed voluntatem respicit offerentium. Hoc idem dicit 42. di. c. q. sciamus. et 56. di. c. nasci. 8. q. 1. c. sciendum. 15. q. 1. c. ex voluntate. et c. merito. c. illa. et de pe. di. 1. c. piculose. ubi habet. voluntas pro facto reputat. et de pe. di. 1. c. si cui. scilicet de. Item ut auctoritas testatur voluntas remitti non opus. Igitur nec aliud quam voluntas mala punit: ideo legislator in preceptis divinis. post prohibitionem operum. prohibuit actus interiores. scilicet voluntatis di. Non percu. vñ. p. ximi tui: quod confirmat dominus Abat. 5. di. Qui videt mul. a. c. c. i. m. e. e. in. c. suo. Ecce dicit. Non percu. rez. p. x. tui. Quod si forte queratur quare in preceptis divinis non prohibetur affectus ex parte irascibilis: sicut prohibetur ex parte concupiscibilis: ut per in ultimis tui mandatis. Actus enim irascibilis est occidere: ille prohibetur cum dicitur. Non occides. Affectus autem ipsius est irasci: qui non prohibetur. unde huiusmodi. Ad h. respondet

finem Damasceni. et Alei. q. ira est audax nimie ex se concupiscentie: sequenterque est motus sequens concupiscentiam: quia si prohibetur homo a concupiscentia statim irascitur. Et ideo in concupiscentia statim irascitur. Ratio vero prohibitionis expresse concupiscentie est occultatio mali sub specie necessitatis: vel clarius potest responderi finem Bonam. q. quis reperiat concupiscentiam circa homicidium: falsum testimonium: perurium: et circa omnia alia mandata sicut in adulterio et furto: non tamen dat expressam prohibitionem concupiscentie circa alia mandata: sicut circa illa triplici ratione. Primo quia irascibilis non est adeo corrupta: sicut concupiscibilis: que propter suam immoderatam corruptionem dicitur corrupta et infecta: et magis ad malum prona. Secundo quia ut dictum est: ira habet ortum a concupiscentia: et ideo dum prohibetur concupiscentia ipso origine quodammodo prohibetur et ira. Quapropter fuit opus geminari mandatum quod respicit actum concupiscentie: et ex hoc modo potest haberi ratio quare non oportuit ut alia mandata duplicarentur: cum clarum et apertum sit apud omnes bene de divinis preceptis sentientes: quod in prohibitionem operis subintelligit similiter et prohibitio cordis sive actus interioris ipsius voluntatis: quod non intelligitur in preceptis legis imperialis: que solus prohibet malum non curans de voluntate et concupiscentia. unde respectu legis divine ut dictum est valde reperitur imperfecta. Quod autem precepta divina prohibendo actum exteriorum: prohibeant et interiorum: clarius habetur etiam in decretis de pe. di. 1. in ca. omnis. ubi dicit. Omnis iniquitas et oppressio: et iniustitia: iudicium sanguinis est. et 13. gladio non occidas: voluntate tamen interficis. et in cap. sequenti ibidem Lypianus ait. Nunquid Laym cum domino munus offert peremerat fratres: et tamen fratri cidium mente conceptum: deus providens ante damnavit: ut illic cogitatio mala et perniciosa conceptio deo providente conspecta est ita et in dei servus apud quos cogitatur: et virum mente concipit animus ad bonum deditus: deo iudice coronatur. et in ca. homicidium. ibidem dicit inquit Augustinus. Homicidium lege vetitum putatur non aliud esse nisi cordis

peremptio. Aperuit ergo dñs oēm iniquum motum ad nocendum fratri in homicidij genere deputari. et iterum ibi. c. si propterea. idē Augu. ait. Si propterea nō facis furtū quia times ne vidcaris: ius in corde fecisti: reus furti teneris: et nihil tulisti. Ampli⁹ in. c. si cui idem Augu li. de libe. arbi. dicit. Si cui non contingat facultas concumbendi cum coniuge aliena: planum sit aliquo modo cupere. et si potestas datur eē factū: non minus reus est q̄ si in ipso deprehenderetur. Nec ibi.

¶ Daret ergo q̄ in predicta non solum prohibetur actus: sed etiā affectus malus. et sic rē. ¶ Dars tertia huius sermonis in qua declaratur excellentia diuinorum preceptorum ratione stabilitionis eorū super alia precepta.

Ertio in hoc sermone attendenda est excellentia preceptorū decalogi: respectu cōparationis eorū ad leges humanas: ratione stabilitionis. Ipsa. n. permanent: nec aliqua consuetudo ea delere et infringere pōt: sicut facit leges humanas: et imperiales: et canonicas: q̄ non sunt cōtra hoc preceptum. Nulla. n. consuetudo etiā longissimi tpsis facit p̄rium esse licitum: aut fornicationem: aut furtum: aut inuidiam: aut blasphemiam: nec aliq̄d aliud p̄m contra diuina precepta cōmissum: vt p̄ di. 8. c. q̄ contra vbi dicitur. q̄ contra mores hoīum sunt flagitia pro mouz diuersitate sunt vitanda: vt pactum inter se gentis aut ciuitatis consuetudinis vel lege firmat. Nulla ciuis aut peregrini libidine violent. et in ca. mala. ibidē scribitur. Mala consuetudo non minus vitanda est q̄ peruersa corruptela. et iterum in ca. Si consuetudinem fortassis opponas: adueras q̄ dñs dicit. Ego sum veritas et vita: nō dicit ego sum consuetudo: sed veritas. et certe vt beati Cypriani vtar sententia: quelz consuetudo q̄uis vetusta: q̄uis vulgata veritati: est omnino postponenda. et versus qui est veritati contrarius est abolendus. Et ideo idem Cyprianus ibidem in ca. Si solus xps audiendus est: non debemus attendere qd aliud ante nos faciendum putauit. Sed q̄ ante nos est xps prior fecerit: neq̄ hoīs consuetudinem sequi oportet: sed dei veritatem: cuz per Ysaīam ppham loquitur dñs. Sine cā colunt me mandata et doctrinas hoīum docentes. Nec ibi. per omnia que etiam habetur de p̄sue. ca. si. et de sen. re. iudi. ca. cum cā

vbi dicitur. Diuturnitas temporis non minuit p̄m: s̄ auget. et de elec. ca. bone el. scdo. Ecce q̄ tam stabilia sunt diuina precepta: q̄ p̄ veram consuetudinē auferri possunt. Et tamē contra iura humana. s. consuetudo longa et vniuersalis obtinet iurisdictionē: vt habetur. L. de arbi. l. si. et L. que sit longa consuetudo. l. 2. et de res. spo. c. litteras. et de cōs. et affi. ca. p̄. et de dona. ca. 3. et 2. q. j. nemo cps. et xj. q. j. experientic. et ca. de persona. ca. 3. multis alijs similib⁹ que causa breuitatis omitto: q̄ alibi dicent. Et ideo Bal. optime dicit q̄ consuetudo eq̄ paratur priuilegio. L. de indi. vidui. tollē. l. j. Et notatur per glo. in ca. dilectio tua. i6. q. j. Nam consuetudo vniuersalis quā papa k̄ies tolerat: valet etiam s̄ ius positiuū s̄m dñm cardinalem in ca. a nobis de decimis: vbi refert consuetudinem venetoz non soluentib⁹ decimas: nisi in articulo mortis. ¶ Preterea leges humane possunt tolli per earum latores siue per successores eorū: nisi sint tales q̄ sint s̄m ius nature vel dominium: sic videmus quotidie fieri nouas leges et antiquas mutari: s̄m exigentiam tēporis: et beneplacitum p̄ncipuz: et prelatoz. Scdm enī leges impiales puella rapta non pōt trahere matrimonium cum suo raptoze. L. de ra. vir. l. vnica. Et hoc idem erat s̄m antiquos canones. Sed hec lex mutata est: q̄ pōt contrahere cum ipso raptoze si velit. extra de rap. c. accedens. Sed precepta diuina nō possunt ab aliquo dispensari: q̄ non habet inferior potestatem in supiozem. 2i. di. ca. inferior Immo quod ampli⁹ est precepta diuina ita stabilita sunt: vt s̄m oīum theologoꝝ sententiam: vt supra de lege eterna. Etiaꝝ deus nō potest auferre p̄cepta p̄ime tabule: nec in eis dispensare. Scdm quosdam autem in preceptis scde tabule potest dispensare: q̄uis nō sit repertum ad hoc q̄ hoc fecerit: et si reperitur non esset p̄prie dispensatio. Mā Sco. in. 3. di. 33. dicit q̄ sentētia data populo israel spoliandis egyptios non fuit respectu p̄cepti dispensatio: q̄ nō receperunt alienū simpliciter. Ipsi. n. filij israel seruēdo egyptijs meruerunt tanta et plura q̄ receperunt. Et habet l3 egyptij nollent ea reddere tanq̄ iniusti: tamen per iudicem superioꝝ potuerunt compelli: et quia acceperunt sua per sententiā iudicis superioris iuste et licite fecerūt. Et quia dñs est sup oēs: potuit trāsferre illō dñm

Sermo

in eos etiā inuitis eis. s. dominis inferiorib⁹
Et ideo non peccauit xps licentians demo-
nes intrare porcos: qui statim in mare preci-
pites ruerunt: et nō iniuste priuauit illos por-
cis suis: vt pz Adar. 8. c. Preterea sunt illa p-
cepta a deo stabilita et permanentia: vt fm
Sco. et Bo. vbi supra. etiam remaneāt in pa-
tria: qz in illa beatitudine summe est obfua-
t. o illorū preceptorū: tam negatiuorū q̄ affir-
matiuorum: nisi forte illius solui. Donora
patrē tuum et. non tū q̄ ibi desit voluntas
implendi. Sed qz non est necessitas implere
saltem prout extendit ad sustentationem ne-
cessariam: qz ibi nullus alterius auxilio indi-
gebit: imo qd amplius est vt Bona. dicit h⁹
qz virtutes manent in patria fm excellentio-
res et nobiliores vsus et actus: ita et impletio
mandatorū seruabitur excellentiori modo: q̄
in via: fm qz homo excellentiori modo ibi or-
dinabitur ad deum et ad primum: et fm qz
nobilitas erit excellentiori modo ad bonum
ordinata: et a malo remota. Et ideo qz ita fir-
ma et stabilita in lapideis tabulis fuerūt scri-
pta solum illa et non alia: quia erant regla iu-
sticie que in ipso maxime consistebat. et alia
ad illa debebant reduci. Et etia qz fm Bo-
nauer. nullo modo debebat euacuari per le-
gem superuenientem. Fuerunt igitur in ta-
bulis lapideis scripta: vt ostenderetur eorum
prerogatiua q̄tum ad dignitatem et quantū
ad stabilitatem. Que firmiter obseruare cō-
cedat nobis auctor. et.

¶ Seria quarta cinerum de probatione pri-
mi precepti decalogi per rationes: auctorita-
tes: et exemplaritates. Sermo. 18.

Sacrificium et
libamen domino deo nostro
Johelis scō ca. Lum de pre-
ceptis fratres in xpo carissi-
mi superioribus diebus ge-
nerales sermones fecerim⁹
ad eorum nunc particularitatem transire di-
gnum existimo. Non enim faciunt nobis
satis generalia pertractasse: nisi et ea par-
ticulariter differam⁹. Ea igitur facilitate de
ipsis pceptis dilectioni vestre res miras sin-

gulariter enodabo: vt neminem vestrū (si mi-
hi vires animi volueritis accommodare) con-
fuso animo relinquam. Igitur a primo pre-
cepto inchoandum est: quo nostrum factorem
et creatorem immortalem deum colere: vt
dignum est enodemus. Ideo pulchre pre-
fata assumpsi verba. s. Sacrificiū et. i. hono-
rem: sinceram deuotionem: et illibatas ado-
rationem nostro patri celesti: omnibus no-
stris viribus offeramus. Circa quod prece-
ptum tria considerabimus: vt ordine debito
procedamus. Quorum primum erit huius
precepti probatio. Secundum erit huius p-
cepti modificatio. Tertium erit huius prece-
pti cōtrariatio. Ne igitur prolixitate nimia
fastidio vos afficiam: vt hactenus consuetus
sum: circa huius precepti probationem hodi-
ernus sermo versabitur. Tribus ergo vijs h-
deklarabimus. s. hoc preceptū iuste fuisse da-
tum. Primo ratione. Secundo auctori-
tate. Tercio exemplaritate.

¶ Probatio per rationes qz primum pre-
ceptum decalogi sit iustissime datum.

Primo igitur in hoc sermone dico
primum preceptum decalogi. s. vnū
cole deum: et non colas deos alie-
nos: iustissime et rationabiliter esse datum.

Quod patet septēz rationibus. Primo ra-
tione principationis. Secundo ratione di-
gnificationis. Tercio ratione subiectionis.

Quarto ratione naturalis inclinationis.

Quinto ratione iustificationis. Sexto ra-
tione appropinquationis. Septimo ratio-
ne sanctificationis. ¶ Primo igitur probat
ratione principationis iustum esse nos vnū
solum deum colere debere: et religiose ei ser-
uire: eo qz ipse est principium omnis crea-
ture: a quo omnia bona procedunt. q̄ est sum-
ma bonitas: a quo omnis bonitas derivat:
iuxta illam regulam platonicam. et etiam in
libro de causis. Omne tale per participatio-
nem procedit ab eo quod est tale per essenti-
am. Sed omnis creatura est bona: iuxta illū
genesis primo. Vidit deus cuncta que fece-
rat et erant valde bona. s. per participationē.
Ergo ab illa summa bonitate tota vniuersa-
lis creatura processisse cognoscitur. Quod cō-
firmatur per illud psal. 103. Aperiete te manū
tuam et. Et per illud eiusdem prophete: Ape-
ris tu manum tuā et implebis omne animal
bc. Tunc sic. Deus est prima causa et primū

principium omnium. Ideo tanq̃ indiciēti
p̃ncipio debemus ei adherere et alligari p̃ ve-
ram cognitionem: et deuotionem: et honoris
exhibitionē: sequentes doctrinam Augu. qui
in libro de vera religione dicit. Religet nos
religio cum omnipotenti deo. Confirmatur
hec ratio sic. Deus non solum est p̃ncipium
creature rōnalis: sed etiam finis: ipso dicere
apoca. p̃mo. Ego sum. et. et. cō. p̃ncipium et fi-
nis. Nam ipse p̃parauit nobis seipsum in p̃-
miū: q̃ Jo. 17. dicit. Hec est vita eterna et c.
Et ideo p̃missa sunt nobis talia p̃mia: qui-
bus in nulla lege reperiuntur similia. Nam
saracenis promittitur fluius lactis et mellis
indcis terra promissionis: sed xp̃ianis ange-
lorum gloria. Mat. 13. Et erunt sicut angeli
dei. Igitur p̃gruum est ipsum tanq̃ creato-
rem et remuneratōrē recognoscere: reuereri:
adorare: et religiose ei seruire. Igitur p̃ p̃po-
situm. Secōdo idem p̃batur rōne significa-
tionis. Sententia est oīum logicorū: q̃ relati-
ua debent ad aliqd: vt dicendo pater: alicui⁹
filius pater est: et filius alicuius patris filius.
Igitur si dñs alicuius serui ipsum esse dñm
necesse est. Tunc sic. Cum seruus dicatur ad
dñm: necesse est q̃ vbi est sp̃alis et propria ra-
tio domini: ibi sit specialis et p̃pria ratio ser-
uitutis. Dominium vero p̃uenit soli deo: f̃z
quandam singularem excellentiam: q̃ sum-
mum in oībus obtinet p̃ncipatum. Igit̃ spe-
cialis ratio seruitutis et reuerentie ei soli de-
betur: et non alteri. Hoc p̃t videri ex p̃sue-
tudinē hoīum: q̃ cui⁹ dignitati debetur re-
uerentia sp̃alis. Et ideo sicut p̃ditōr est regis
q̃ aufert ei quod debet: ita magnam iniuriā
facit deo: q̃ non exhibet ei specialem reuerē-
tiam et seruitutem super oēs: que fit in obser-
uatione huius p̃cepti per religionem. vnde
et rhetorice dicit Tullius. Religio est p̃ quaz
reuerenti famulatu cerimonie diuini cultus
exhibentur. Et ideo vt habetur. ff. de iust. et
iur. l. veluti. est illa reuerētia qua tenemur dō
q̃ vnus solus est rex regum et dñs dominan-
tium. Nam vt scribit. ff. de origi. iuris. l. 2. §.
nouissime. et. ff. de officio perfecti vig. l. 3. et in
autentica. quomodo op. epi. coll. 2. vnicuiq̃
regno vnus solus p̃cesse debet. vnde et p̃hs
in fine. i. 2. methaphisice inquit. Entia nolunt
male disponi: nec est bonum pluralitas p̃nci-
patum. Vnus ergo p̃nceps. Itēcirco solus p̃
esse debet: solus adorandus: colēdus et reue-

rendus. Igitur p̃ p̃positum. Tercio idēz
probat̃ur ratione subiēctōis. Sicut. n. domi-
nus debet p̃ncipari ac dominari: ita dignus
est suum subiēcti. Nam vt habet̃ insti. de hīs
q̃ sunt sui vel alieni iuris. §. In potestate do-
minorum sunt serui. Et idem eodēz titulo. §.
Cuius rescrip. habetur. Dominorū q̃dem po-
testatem in seruos suos illibatam esse decet.
Tunc sic deo debemus reuerentiam et ho-
nozem: non p̃pter ipsum tm̃: qm̃ in seipso est
gloria plenus: cui nihil a creatura addi p̃t:
iuxta illud psal. 15. Bonorū meorū nō indiges
Sed p̃pter nos ipsum adorare debemus et
reuereri: q̃. s. p̃pter hoc q̃ adoramus et re-
ueremur mens nostra ei subiēctur et p̃iungi-
tur. Et hec est religio de qua loquit̃ur Iulius
et rhetorice. Religio est que sup̃ioris cuiusdā
nature quam dinam vocant curam cerimo-
niamq̃ affert: vt notatur etia per glo. L. de
summa trinitate: et fide catholica. Nam religi-
osa dicuntur dina siue diuini iuris: vt insti.
de re. vi. §. Nullius. et. ff. e. titu. l. p̃ma. in p̃nci-
pio. Dicitur aut̃ religio a religando s̃m theo-
logos: q̃ per ipsaz deo religamur. Ecce igit̃
q̃ mens nostra per huius religionem: reue-
rentiam: et cultuz dinum subiēctimur deo: et ei
p̃iungimur. Et in hoc maxime perfectio ei⁹
consistit: q̃ s̃m p̃hm. §. metha. Omnis res p̃-
ficietur cum attingit suum finem. Cum ergo
vt est dictum dñs sit finis noster: p̃ p̃positū
Quarto idem p̃batur rōne ñalis inclinati-
onis. Ratio. n. ñalis dicit̃ q̃ homo alicui su-
periori subdatur p̃pter suos defectus: quos
in seipso sentit: in q̃bus ab aliquo sup̃iori in-
diget adiuuari et dirigi. Tunc sic. Nullus su-
perior est hoīēz mente humana: nisi de⁹ s̃m
Augu. Ergo naturalr̃ d̃z ei subiēcti p̃pter ho-
nozem et reuerentiam: cogitando eius maie-
statem. Sicut enī iu ñalibus naturalr̃ infe-
riora suis subdūtur sup̃ioribus et ab ip̃is ad-
iuuantur et perficiuntur: sicut corpus subdit̃
anime et ab ea viuificatur. aer soli subditur et
ab eo illustratur: ita et ratio ñalis dicit̃ ho-
mini s̃m naturalem inclinātōē: vt ei qui est
superior oībus subiēctōēz et honorē exhibeat
Itēcirco religio et cultus dinus est de iure gē-
tium. ff. de iust. et iur. l. veluti erga deum. Ip̃z
autem ius gentium dicit̃ naturale esse: vt in
insti. de re. diu. §. singulorū. Ideo religio et cul-
tus dei ē de iure naturali. Ergo p̃ p̃positū.
Quinto idem probatur rōne iustificatōis.

Sermo

Secūm enim p̄m. 2. et bico. virtus est habit⁹
bonus: q̄ habentem perficit ⁊ opus eius bo-
num reddit. Et ideo necesse est dicē oēs actū
bonū ad virtutes p̄tinē. Tunc sic reddere de-
bitum alicui h̄z rōez boni: q̄ hic est actus iu-
sticie. scilicet colē summū in rebus bonū. i. 2. q. 2. ca.
cum deuotissimā. ⁊ in Aui. vt oēs obediāt.
vidi circa p̄ncipiū coll. 5. Nam p̄ h̄ q̄ alteri
aliquis debitū reddit: constituit in p̄portōe om̄i
ti respectu ipsius: ⁊ q̄si quētiēter ordinat ad
ipsum. S̄z p̄ Augu. dicit in li. de nā bo: Dr
do ad rōez boni p̄tinet. Cum igit ad religi-
onem pertineat reddere honorem debitum
deo inq̄tum est p̄ncipiū creatōis ⁊ guber-
natiōis rex: vt dēū est in p̄ma rōe. vñ ⁊ ipe
deus Malach. i. diē. Si q̄ sum pater: vbi est
amor meus: ⁊ si ego sum dñs: vbi est honor
meus? Et sic p̄z p̄positus. Sexto idēz pbat
rōe appropinquatiōis. S̄nia est. n. p̄bi. 2. p̄bi.
q̄ ois effectus tanto magis recipit influenti-
am cāe: q̄to magis ei appropinq̄t. verbi gr̄a
Quāto magis igni appropinquamus: tanto
magis eius calorem sentim⁹. Tunc sic. O is
bonitas vt dēū est p̄cedit a summa bonita-
te: q̄ deus est. Igit̄ q̄to magis ei p̄pingores
sumus: tanto magis de eius bonitate p̄ci-
pamus. S̄z p̄ religionē ⁊ cultū magis deo
appropinquamus: inq̄tum opamur ea q̄ di-
recte ⁊ immediate ordinant ad honore dñi.
Igit̄ p̄z p̄positus. Septimo ⁊ vltimo idēz
pbat rōe sanctificationis. Deus. n. solus
sanctus est p̄ cēntiaz: vt cantat eccl̄ia. Tu so-
lus sanct⁹. Tunc sic. Christiani ⁊ oēs creatu-
re rōales sc̄tificari p̄nt per p̄cipatōem ipsi⁹
dñi sanctificati. Ad dñs hortat leuiti. 20. di.
Sanctificamini ⁊ sc̄ti estote ⁊c. S̄z sic apud
antiquos sancta dicebant q̄ legib⁹ crant mu-
nita ne violari deberēt: q̄ aliquid dicitur esse
sc̄m qd̄ est lege firmatū. Ita p̄ legem dinam
mens sc̄ipam sc̄tificat se suos actus deo ap-
plicādo: ⁊ deo debitū famulatū exhibēdo in
hijs q̄ spāl̄t p̄tinent ad dñm cultū: sicut in
reuerētia corporis oblatōibus: ⁊ hijs s̄ilibus
Augu. li. 7. de s̄mo. dñi in mō. Ipsa ingt̄ ora-
tionis interio cor n̄m sanat ⁊ purgat: capa-
citusq̄ efficit ad excipiēda dina muncra: q̄ no-
bis spūal̄t infundunt. Semp. n. parat⁹ est de-
us suaz lucē dare nob: nō visibilē: s̄ spūalez
⁊ intelligibilē: sed nō semp parati sum⁹ acci-
pere: cum inclinam⁹ cor n̄z in alia: rex tēpo-
ralium cupiditate. Nec ille. vt cum veritate

dicē valeamus illd̄ Luce p̄mo. Seruiamus:
illi in sc̄itate. Et sic p̄z ⁊c.

¶ Pars sc̄da huius sermonis in qua ponū-
tur auctoritates p̄bantes p̄mum p̄ceptum:
iustissime datum esse.

Secundo in h̄ s̄mone idēz pat̄ mul-
tiplici auctoritate: sic p̄bat⁹ est mul-
tiplici rōne. v̄z p̄mum p̄ceptū esse
iustissimū. s̄. P̄mo moysayca. Sc̄do pro-
phetica. Tercio euāgelica. Quarto ap̄lica.
Quinto canonica. Sexto p̄phica. Se-
ptimo ⁊ vltimo polytica. ¶ P̄mo p̄batur
auctoritate moysayca p̄ libros. sanofi sic dis-
currendo. p̄mo postq̄ adorauerimus reuer-
temur ad vos. Sc̄h. 22. Nō h̄bēs deos ali-
enos corā me: nō facies tibi. sc̄ulptile n̄z oīm
s̄ilitudinez q̄ est in celo desup̄: q̄ in terra de-
orsum: necq̄z cor̄ q̄ sunt in ags sub terra. Nō
adorab̄ ea: n̄z coles. Et quasi de h̄ volēs ra-
tionem reddē: subiūxit. Ego. n. sum dñs de⁹
tuus ⁊c. Exo. 20. Non adorab̄ deos alienos
n̄z coles: nō facies opa eoz: s̄z pestigies eoz ⁊
p̄fringes statuas eoz. 23. idēz. Stabant ipsi
s̄. p̄p̄s isti ⁊ adorabāt p̄ fenestras taberna-
culoz suoz. Idē. 33. Ego. n. suz dñs de⁹ tuus
Non adorab̄ deos alienos in aspectu meo
⁊ nō adorabis eos n̄z coles. Deute. 5. Dicēt
oēs gētes. quare fecit dñs sic terre huic: que
est hec ira furoris ei⁹ imensa? Et r̄ndebunt:
q̄ dereliquerūt pactū dñi qd̄ pepigit eoz pa-
tribus suis: q̄n̄ eduxit eos de terra egypti: ⁊
fuerunt dñs alienis: ⁊ adorauerunt eos q̄s
nesciebāt. Deute. 29. ¶ Sc̄do idēz p̄batur au-
toritate p̄phica sic discurrendo. Cum audis-
set Sedeon somniū ⁊ interpretatōem eius:
adorauit ⁊ reuerfus ē ad castra isrl̄. Iudic. 7
Ascēdebat vir illa de ciuitate sua statim die-
bus: vt adoraret ⁊ sacrificaret deo exercitū
in sylo. p̄mi Reg. i. Seruiuit baal ⁊ adorauit
cum raro dñm deū suum. Tertij Regū. i6.
¶ Prociens in terra adorauit eum. s̄. deum.
Esdrē. 9. Omnes fines terre adorent te.
Tob. i3. Lūq̄z vniuersa achior exposuiss̄ vni-
uersus p̄p̄s cecidit in facie adorās dñm. Iu-
dith. 6. Adorās sup̄ terrā dixit ⁊c. Ruth. 2.
Adorauit dñs deus suū di. Nudus egressus
sum de vtero m̄ris mee: nudus reuertar il-
luc. Job. i. Adorabūt euz vniuersē familie gē-
tium. ¶ Psal. 21. Adorate dñz in attrio sc̄to ei⁹.
¶ Psal. 28. O is ter. ado. te ⁊ psal. ti. ¶ Psal. 65.
Adorabūt euz oēs re. ter. ⁊c. ¶ Psal. 71. Ado-

rbum t de ipso semp idem. Audi ppl's t ore
flabor te rē. *Psal. 80.* Adorabūt corā te dñe
Psal. 85. Adorate in mōte scđo eius. ibidez.
Confundant oēs q adorāt sculpti. *Psal. 96.*
Adorate scabellū. p.e. *Psal. 98.* Adorabim⁹
in loco vbi ste. p.e. *Psal. 152.* Opz puenire
solē ad bñdictiones t ante ortū solis te ado-
rare. *Sap̃. 16.* Adorēt cum in oblatione
Prover. 30. In die illa pñciet ydola argēti
sūt: simulachra auri sūt: q fecerat sibi vt ado-
raret talpas t vespilliones. *Ysa. 2.* Non eni
crant dii: sed opa manūū hoīum lignū t la-
pis pminuerunt eos. Et nunc dñe deus no-
ster salua nos de manu eius: cognoscāt oīa
regna terre: q tu es dñs de⁹ solus. *Ysa. 37.*
Adorabūt ipsi dñz deū tuū. *Ysa. 49.* Vul-
tu in terra dimisso adorabūt te. ibidez. Abie-
runt post deos alienos: vt fuirent eis: t ado-
rauerunt eos: t erunt sicut lūbar istud qđ
nullo vsui aptum est. *3.* *Hiere.* Inuocabitis
me t ibitis: t adorabitis me t exaudī vos.
Hiere. 29. Ecce in hostio tēpli dñi interve-
nibulum t altare viri bñtes facies ab oriente:
t adorabāt ortū solis. *Ezech. 8.* Horribi-
lis dñs sup eos: t attēptabit oēs deos terre
t adorabūt eū viri de loco scđo suo. *Soph. 2.*
Ab ortu solis vsqz ad occasum magnum est
nomen meū in gētibz. dicit dñs. *Mal. 1.*
Tertio h idem pbatur auctoritate euan-
gelica sic discurredo. At illa venit t adorauit
eum. *Mat. 23.* di. Domine adiuua me. *Mat. 15.*
Accessit ad eum mater filiorum zebedei rē.
Mat. 20. Dominū deum tuū adorabis rē.
Luce. 4. Ipsi adorātes regressi sunt in iherl̃z
cum gaudio magno: t erant semp in templo
laudantes t bñdicentes deum. *Luce ultimo.*
Homo in spiritu imundo q demonium ha-
bebat in monumentis videns ihm a longe
cucurrit t adorauit eum. *Mat. 5.* Vcri ado-
ratores adorabūt patrem in spiritu t verita-
te. *Jo. 4.* Erant qdam gētiles ex hijs q ascē-
derant vt adorarent in templo. *Joannis. 12.*
Quarto idem pbatur auctoritate ap̃lica:
sicut discurrendo. Et adorabunt eum oēs
angeli. *Heb. p̃mo.* Adorātes laudabūt dñz.
Actu. 16. Sicut fui dei oēs honorate: frater
nitatem diligite: deum timete: regem hono-
rificate. *Hee est. n. gratia.* *Prime.* *De. 2.* Et
dabant illa quattuor aialia gloriam t hono-
rem t benedictionem sedenti sup thronum:
vienti in secula seculorū. *Apoca. 4.* Time-

te dominum t bate illi gloriam t honores:
quia venit hora iudicii eius: t adorete eum
q fecit celum t terraz: mare: t omnia que in
eis sunt: t fontes aquarū. *Apoca. 14.* Quinto
idem pbatur auctoritate autētica t cano-
nica. Nam vt habet de conse. *vi. 3. c. prolātū*
Solut deus adoratur adorātōe latrie: vt pa-
tebit diffusius in smone sequēti. Quare au-
tem debeamus deum adorare t ei humiliari:
habetur. *3. q. 1. c. nulli dubium.* vbi sic scri-
bitur. Nulli dubium est: quia boni a malis
semper persequuntur t tribulantur: propter
quod oportet nos humiliari sub potenti ma-
nu dei: vt liberet nos in tempore tribulātōis
Hee ibi. De hac adoratione habetur de pe.
vi. 1. c. non potest. t *vi. 30. c. si filij.* De hac
adoratione loquitur Aug. in libro de orōne
dominica di. Adorans autem fratres dile-
ctissimi nec ignoret quēadmodū in templo
cuz phariseo publicanus orauit: non eleuat
in celū ipudenter oculis: nec manibus impu-
dētē erectis: pectus suū pulsans: t peccata
intus inclusa contestans: diuine miē implo-
rabat auxilium. Et cum phariseus sibi place-
ret: sanctificari magis sic meruit q sic orauit:
q in misericordia dei sp̃z salutis: nō innocē-
tie sue fiducia posuit: cum innocens nemo sit
sed peccata cōfessus humiliter orauit: t exau-
diuit orationē qui humilibz ignoscit. *Hee*
ille. Et Ambrosius in cōmento super episto-
lam ad Ro. dicit. In nomine ihu omne ge-
nu flectatur: celestium: terrestrium: t inferno-
rum. *Hee sunt omnia super que deus xps*
est. *Meqz. n. exceptis hijs sunt aliqua:* vt nō
super oīum deus xps sit: nec potest genu fle-
cti oi creature: nisi soli deo. Deniqz *Iobes*
apostolus inscius cum vellet angelz adora-
re: audiuit ab eo. *Ne facias:* quonā pseruus
tuus sum. deum ama: nec dominus vtiqz se
adorari premisisset: si quo minus vsurpasset
dicendum est t peccasse: quod absit: cum ipse
diabolū increpans: dñm deum amandū
adorandūqz t ipsi seruicndū soli ostēdat
Nihil ergo p̃iudicat deo patri cum amat
xps vt deus: quia t cum soli deo seruicndū
dicatur: seruitur t xpo. Dicit enī apostolus
in alio loco. Qui in hijs fuit xpo: placet deo
Quid igitur superest: vt pater deus t filius deus
t nihilominus vnus deus credatur vtiqz.
Siue. n. p̃fem⁹ qd amet: siue filium: siue spūz
sanctū: deum dicit amare: fuire patri: t filio

Sermo

et spiritui sancto: vni deo seruitium exhibere. Nulla igitur discretio: quia qui amat patrem amat filium et spiritum sanctum: et qui seruit patri seruit filio et spiritui sancto. hec ille. **C** Sexto idem probatur auctoritate phica. Nam didimus ad Alcxadru dicit. Quapp nimum vecordes et miserabiles iudicamus qui originem nostram esse celestem non suscipitis: magnamque cum deo habere cognitionem sed splendores generis nostri rebus vilissimis obfuscatis. Quippe quibus maxima in carne voluptas: hanc fouctis et colitis et amatis: et contractio viuientis horrenda est: et contagio mouentis incesta in cuius visibus elementa verantur: et mundus in exhibendis laborat obsequiis: et quod est vehemens audientis dei cecis carnibus exspicare: et in hac carne decepti, re enim vera non opitulantes deos sed carnifices terribilissimos inuocatis: qui vestra viscera supplicia diuersitate discrepant. Vos infelicissimos quorum religio crimen est et vita supplicium. hec ille. Valerius insuper lib. j. rubrica de religione dicit. Omnia namque post religionem ponenda semper nostra ciuitas duxit: etiam in quibus summe maiestatis conspici deus voluit. Quapropter non dubitauerunt sacris imperia seruire: ita se humana rerum futura regimen existimantia: si diuine potentie bene atque constanter fuissent famulata. Quod cum iudicium in puatorum quibus pectoribus versatum est et infra. Noluerunt enim prisci viri quicquid in hac ciuitate asseruari quo animi hominum ad eorum cultu auocaretur. Non mirum igitur si pro eo imperio augendo custodiendoque pertinax indulgentia semper deorum excubuit quod causa scrupulosa cura paruula quibus momenta religionis examiniari videntur: quia nunquam remotas ab exactissimo ceremoniarum cultu oculos habuisse nostra ciuitas extimanda est. hec ille. Item Porfirius philosophus et loicus ait. Deus vipote omnium pater nullius indiget: sed nobiscum est bene cum pietate iustitia et castitate cum adoramus ipsam vitam precem ad eum fundentes permutationem et inquisitionem de ipso. Inquisitio enim purgat mutatio: deificat affectionem ad ipsum operando. preterea Policratus lib. 7. de vestigijs philosophorum sic dicit. Cum enim Plato dicat sapientem esse cultorem dei: quis alius habendus esse sapiens quam ille qui moratur in deum iustificationibus: et mulcente se conscientia bo-

norum operum vere felicitatis sapientior tota menti auditate pergit et sentit: pculdubio nequaquam illius expers est cui agnita beatitudo dulcescit: cui expectabilis cumulus adest qui in vita gustat et videt quod suauis est deus. hec ille. Et quia ille cultus dei erigit ad celestia. idco Iuuenalis ait. Felicem puto qui celum corde tuentur. Visibilis deus his per secula cuncta manebit. Et Bernardus fluister in microcosmo suo dicit. Beata patet bene carnositas aialia sensus. Cornua deiectionis vultibus ora ferunt. Sed maiestates mentis testante figura. Tollit homo sanctum solus ad astra caput. Ut celi leges indefessosque meatus. Exemplar vite possit habere sue. hec ille. **C** Septio hoc idem probatur auctoritate politica siue humana. legum civilium. Nam et leges civiles sequuntur hoc preceptum: quia legislator dicit. quod vnius et summi dei nomen vniuersumque celebratur: ut. c. de summi tri. et sic. l. 2. patet. Non ergo deos sed vnum deum nos colere precipit. Item deos alienos habere nos omnino prohibet dum reprobat superstitionem Apolinis et dyane ut notatur. ff. de iur. iur. l. non erit. §. j. Item dum deos paganorum et eorum ludibria prohibet. ut. l. de paganis per totum titulum. Et sic patet multiplici auctoritate hoc preceptum esse probatum: patetque pars secunda huius sermonis. **C** Pars tertia huius sermonis in qua ponuntur exempla probanda primum preceptum iustissime datum esse.

Ertio primum preceptum decalogi probatur esse iustissimum exemplo septuplici. Primo mosaico. Secundo prophetico. Tertio euangelico. Quarto apostolico. Quinto autentico. Sexto pagano. Septimo politico. **C** Primo probatur exemplo mosaico. Nam ut habetur Gen. 17. Abraham videns tres viros descendentes. id est tres angelos: tres vidit et vnum adorauit: significans vnum solum deum debere adorari. p. Moes edificauit altare domino et de mundis animalibus et volucribus obtulit holocaustum domino ut habetur Gen. 8. Item edificauit Jacob altare domino ut adoraret dominum qui apparuit ei in via quando fugiebat Esau fratrem suum Gen. 28. Amplius precepit dominus ad Moysen quod ipse et Aaron et leuite ascenderent et orarent. 2. 2. Vitulos obtulerunt Exod. 24. **C** Secundo probatur exemplo prophetico. Nam ut habetur Tobie. j. Luyi ierent filij israel ad

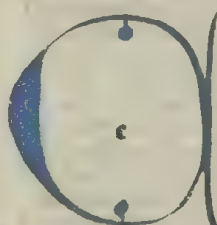
vitulos au
cerat. Tob
in ierusalem
dominum
lenti sacrifi
vis offerre
dicant: quia
13. David
dominum
20. scribitur
de loco suo
pronus i te
batur excen
scribitur. q
runt magis
myrram.
a domino
sedis in
Quis es t
ei Iesus et
probat crea
14. scribitur
uicula iam
Dne salu
es. Item Ad
et obuius
adorauit ei
et ego ipse
habetur 3
apparuit
illi angelu
sum et frat
niam Iesu
batur excen
32. et habet
milia homi
cepto conti
in. i. sic. 22
leui obtin
se ad op
sum. ite
medium e
amicum
la die 31
ut habetur
reprobatus
pne amor
idem prob
enim Da
culus de
acerdo

bar. 7. 29. 1st

virulos aureos quos Hieronymus bona fecerat. Tobias fugiebat coram confortia: ibat in iherusalem ad templum ubi ut ibi adoraret dominum deum israel. Item Adanuel volenti sacrificare angelo: dicit ei angelus. Si vis offerre sacrificium: offer illud domino quasi dicat: quia specie solus est adorandus. Iud. 13. David persecutus a Saul sepe adorauit dominum se ei recomedans. Vnde. j. Reg. 20. scribitur. Cum abiisset puer surrexit David de loco suo qui vergebat ad austrum et cades pronus in terram adorauit. Tercio idem probatur exemplo euangelico. Nam Matth. 2. scribitur. q. nato domino in bethleem inde: venerunt magi ab oriente. di. Vbi est re. vsq. ibi myrram. Itz habetur Jo. 9. de ceco nato et a domino sanato. q. interrogatus a domino. Credis in filium dei: respondens ille dicit. Quis es domine ut credam in eum. Et dicit ei Iesus re. vsq. adorauit eu. Quarto idem probatur exemplo apostolico. Nam Matth. 14. scribitur. q. cum esset ventus validus et nauicula iam inciperet mergi clamauit Petrus. Dne saluum me fac re. vsq. ibi. vere filius dei es. Itz Act. 10. Factum est cum introisset Petrus et obuius fuit Cornelius proiciens ad pedes adorauit eu: et leuauit eu Petrus di. Surge et ego ipse homo sum. Et Apo. 19. exemplum habetur Joannis euangeliste: cui cum angelus apparuisset: vellentq. eum adorare respondit illi angelus. Vnde ne feceris: coteruus tuus sum et fratrum tuorum habentium testimonium Iesu deum adora. Quinto idem probatur exemplo autentico. Nam scribit Erod. 32. et habetur di. 4. 5. c. disciplina. q. quasi 23. milia hominum: propter idolatriam huic precepto contrariam perierunt. Scriptum est enim in. j. c. sic. Ador enim ut culpam veniam ne de leret obtinuit: rectissimo zelo succensus inquit sic Moyses. Donat vir gladium suscepimus suum. ite et cedite de porta vsq. ad portam per medium castrorum: et occidat unusquisq. fratrem et amicum suum et primum: cecideruntq. illa die quasi viginti tria milia hominum. hec ibi. Itz ut habetur. 3. Reg. 11. et 3. q. 7. c. Sacerdos. reprobatus est Salomon q. mulierum captus amore deos gentium coleret. Sexto idem probatur exemplo pagano. Narrat enim Valerius lib. j. ti. de religione. q. Adetellus de preclarissima familia Adetellorum sacerdos maximus christes: precepit sub certa

pena Postumio: consuli ei in affrica ad bellum gerendum ne recederet de urbe nisi prius Marti sacrificaret: cuius festum in primo celebrandum erat: huic autem mandato paruit Postumius: quia ei videbatur non posse se cure bellum committere: nisi prius deo marti libreret. Quam ergo magis nos cum aliq. acturi sumus ante omnia deo nostro viuo et vero sacrificare: et adorare eum debemus. Nam ipsi pagani maiora fecissent si unum deum cognouissent. Septimo idem probatur exemplo politico. Sicut enim seruus domino suo tenetur seruire in operibus realibus et personalibus: ut habetur. ff. de operibus seruorum per totum: sic nos deo seruire tenemur qui plus ab eo accipimus q. aliquis seruus: quia ille in terram colendam: aut cibum a domino recipit: nos autem corpus et animam et q. q. habemus. Ille mercedis parum sperat accipere: nos autem celum speramus et paradysum. Ideo dicit ps. 99. Seruite domino in leticia: introire in conspectu eius in exultatione habet perpiendo gratiam: et in futuro gloriam adorantes eum cum angelis et laudantes in secula seculorum. Amen.

C. Seria gnta cinerum de modo adorandi dei et q. solus adorandus est: adoratio latrice actu interiori et exteriori. Sermo 19.



Conuertit

Ezechias faciem suam ad parietem et orauit dominum. Isa. 38. c. Principis philosophorum Aristotelis 8. physicorum sententia est fratres carissimi. Qui

nihil est inordinatum eorum que sunt naturaliter et secundum naturam: que cum sit vera et iam in experimento probata in his inferioribus rebus naturalibus: multo potius in spiritualibus que longe illis sunt excellentiora ordine et monitione procedendum esse opus erit: quod aia ordine debito ad finem suum possit peruenire. Idcirco quia precedenti in sermone satis approbatum est: iustissime datum esse mortaliibus preceptum de summo et optimo deo adorando: congruum duxi imo ut ita dicam ne-

Sermo

cessarium dixerim: quō a nobis sit adorandus et cum debito ordine colendus in presentiarum aliqua enodare: et pro cōmuni salute hoc predicare. Quia de re pulchre exemplum Ezechie regis occurrit nobis considerandus qui ut legitur. prefato in loco audiens morie e vicino ad se venturam cōuertit faciem suā ad parietem. s. dñm adorando et deprecando toto corde et deuotiōe maxima: que si diuino cultu prefertim est necessaria. Cuius exēplum imitari volentes dñm debemus tripliciter adorare. Et pmo actu interiori et spiritali. Scdo actu exteriori et corporali. Tercio actu exteriori et temporalis.

¶ Pars pma huius sermonis in qua declaratur quō deus adorandus est actu interiori et spiritali.

Primo de adoratione dei tractātes quia religionis ppyum est reuerētiaz deo exhibere ipsa adoratiōe que est actus religionis et latric ante oia videndum est quid sit latria. Nā pbus sic eam diffinit di. Latria est cultus dei. Vnde Aug. in. x. de ciui. dei. c. j. ait. Latria fm consuetudinē qua locuti sunt qui nobis diuina colloquia condiderunt: aut semp: aut tam frequēter ut pone semper ea dicat seruitus que pertinet ad colendum deum: super qua diffinitione Alexā. in. 2. parte tractatu de preceptis p precepto. et Ric. in. 3. di. 9. arti. j. q. i. et. Et Bona. in ea. di. ar. 2. q. i. et. 4. Et Tho. 2. 2. q. 84. ar. 2. Et Scotus in. 3. di. 9. dicunt tria esse notanda. C. Primū norandus est q accipiendo latria prout dicitur exhibitionē reuerētie ipsi deo est actus virtutis. Et ideo dicit in diffinitione Latria est cultus dei. Sed accipiendo ipsaz prout dicitur habitum per quē exhibitio pdicti obsequij et reuerētie prompte: et faciliter elicetur: ipsa dicitur virtus per diffinitionē virtutis. 2. et bicoz. Virtus est habitus bonus q habentem perficit et opus eius bonū reddit. Sed per latriam colitur deus et adoratur q est actus bonus perficiensqz operantez: ergo patet q est virtus. Nam adoratio est actus latric ut est premissum. Sed adoratio precipitur in hoc pcepto. Vñ Deutero. 6. Adatt. 4. et Luc. 4. Dñm dñ deuz tuū adorabis et. Sed non precipiunt nisi virtutes: ergo ipsa ē virtus. Quāqz ergo dicit q est seruitus que p tinet ad colendū deum. Nominat etiam illa virtus aliquā pietas ppter deuotiōis affectū

Aliquī vocat theosobia. i. dñi cultus: vel eusebia. i. bonus cultus: quia per ipsam studiose obsequio dei intendit. Illud enim dicit colui cui homo studiose intendit. Aliquī etiaz dicit latria quā fm Aug. x. de ciui. j. nostri interpretati sunt seruitutem: inquitum per ipsam deo exhibet obsequiū ad recognitionē dñi in ipso et seruitutis in offerente. Aliquī etiam vocatur religio: inquitum obligat homo ad aliqua determinata opera ad cultum dei exhibenda. C. Scdo notādū est q latria noiat habitum et noiat cultum dei ad quē ille habitus ordinat. Sed talis dei cultus tripliciter pōt cōsiderari. s. generatim ppe et magis ppe.

¶ Primo cultus dei est actus latric directus i deum sub ratione finis. Et sic est actus oīuz virtutum: qz quilibet actus directus in deū tāqz in finē: qz dei cultus pōt dici. Sicut magnanimitas negociat circa actus aliaz virtutum in quātū intendit magnū in omni virtute. ut dicit. 4. et bicoz. c. 9. Ita etiam pōt dici q latria respicit actū omniū virtutū sub aliqua spālī inquitū. s. per actū cuiuslibet virtutis intendit testificari in deo suā excellentiam dñi.

Scdo cultus dei ppe est actus directus in deum non solum sub rōne finis sed etiā obiecti. Et sic est actus oīuz virtutū theologicaz: quia talis cultus proprie per latriam nō est sed per fidem: spem: et caritatem ut clarebit i sequentibus. Et per hoc ait Aug. in. 12. de tri. c. 14. Cultus dei non nisi amore est quo nūc desideramus cū videt credimus: et speram⁹ nos esse viros. Tercio dicit cult⁹ dei act⁹ directus in deum: non solū sub rōne finis et obiecti: sed etiam sub rōne honorabilis: et tal est actus adorationis que est actus virtutis specialis. s. latric. Sicut etiā idolatria ē spālī virtutis: ita latria ei opposita est spālī virtus. Nam sicut idolatria non dicit qdlibet petm sed id solū qd creatura adorat: sic latria non dicitur quicūqz habitus: sed ille solū fm quē cultus adorationis exhibet. et ideo est spālī virtus: spālī hoc mandato precepta inquitum. s. respicit suū obiectū sub aliqua rōne speciali boni: qd quidem est honor quo significat in deo summū dñiuz: ita q omnis honor q per latriam deo exhibet sub pdicta rōne exhibetur. Et qz in solo deo est summū dñiuz in quātum solus est creator: et cuiuslibet rei pncipium et pncipalis conservator idcirco cult⁹ qui per latriam exhibet soli deo debet. Nec

bus indiget vt deo vniat: fm illud psal. **141.**
 Leuauit oculos meos etc. Que gdeqz conside-
 ratio excludit psumptionem: qua impeditur
 homo ne se deo subijciat dum sue virtuti in-
 nititur. Et ideo ad hoc est necessaria humili-
 tas: que fm Augu. est ex consideratione di-
 uine maiestatis et pprie miserie voluntaria
 mentis prostratio. Huius igitur considerationi
 bus mens nostra fit deuota et ad cultuz dei
 melius disposita. Tercio adorandus est ds
 actu interiori mentis dilectioe. i. perfecta ca-
 ritate. Aut. n. Ale. q. adoratio est actus carita-
 tis per informationem: q. caritas informat
 ocs alias virtutes et opa nostra. Quauis. n.
 fides vt dictum est excitet ad reuerentia ve-
 ritatis: attamen caritas excitat ad amorē bo-
 nitatis. Vnde fides aliquādo adorat eum. s.
 intuitum in ipsam veritatem. Similr et ca-
 ritas: tñ caritas magis mouet ad adorandū
 q. mouet sicut informās. Quid. n. pdest de-
 um credere vnum summū bonū esse et oīuz
 pūmū? Quid etiā pdest in ipsam spem no-
 stram erigere acribusqz ceterioribus euz ve-
 nerari. et nulla caritatis scintilla seruē. Aut. n.
 1. Dau. gala. 5. Fides per dilectionez operat.
 Adorabis igit dñm deum tuū caritate pfe-
 cta: q. deuterio. 6. post p̄dicta verba sequitur.
 Audi israel: dñs deus tuus vn⁹ est. Diliges
 dñm deum tuum ex toto corde tuo: et ex tota
 aia tua: et ex tota mēte tua: et ex tota fortitudi-
 ne tua. Erūtqz verba hec q. p̄cipio tibi hodie
 in corde tuo: et meditabis sedēs in domo tua
 et ambulans in itinere dormiens atqz con-
 surgens: et ligabis ea quasi signum in manu
 tua: et eruntqz et nō mouebunt ante oculos tu-
 os: scribesqz ea in limine dom⁹ tue. Nec ibi
 Adorandus igit dñs tota cordis dilectione
 oēm actum strarium. s. p̄ctm remouendo.
 vñ psal. 28. Adorate dñm in atrio sancto ei⁹
 . s. in dilatato et sc̄ificato corde. Adorabis er-
 go vnum deuz sicut p̄misisti in baptismo: et
 renūciasti oībus opibus sat̄ane q. sunt pec-
 cata: constans patrem: et filiū: et sp̄m sanctū.
 Vnde Augu. tra. epl̄as pelagianoz li. 3. c.
 5. ait. Terrenaz qualcūqz facultatem non
 nisi a dño creatori vniuersitatis glōz putet
 cuiqz posse cōferri. Sed si ppter illam colat
 dens vtilis est cultus pr̄iens ad filios an-
 cille. Si autē ppter ipsum deuz: vt in eterna
 sit vita: sit deus omnia in oībus: liberalis et
 fuitus pr̄iens filio libere que est mater no-

stra eterna in celis. Nec ille. Et sic p̄z p̄ma
 pars huius sermonis.

C Pars sc̄da hui⁹ sermonis in qua declara-
 mus q. de⁹ adorandus est actu exteriori et cor-
 porali genu flexione. s. et actib⁹ humiliatōis.

Secundo dico q. Quis deus nō in-
 digeat nostro cultu et fuitio: q. fm
 p̄phaz bonoz nostroz nō indiget.
 Attamen vt dictū est ppter nos ip̄z reuereri
 et honorare debemus: q. d. firmat Augu. 13.
 p̄f. in p̄sona oīum nostz di. Tu dñe de cui
 sti omnia mala mea merita. nec retribuēris
 manibus meis in qbus a te defeci. Et pue-
 nisti omnia bona merita mea: vt retribuē-
 ris manibus tuis qbus me fecisti: q. et p̄stā
 essem tu eras: nec eram cui p̄fāres vt essem:
 et tamen ecce sum et bonitate tua pueniente
 totuz h. q. me fecisti. Meg. n. equisti me: aut
 tale bonū sum quo tu adiuueris dñs meus
 et deus meus: vt tibi sic fuiā quasi fatigeris
 in augēdo: aut minor sit p̄fās tua carna ob-
 sequio meo: vñ sic te colā quasi terraz ac si
 sis in cultus si te nō colaz: sed vt seruiaz tibi
 et colam te: vt de te bene mihi sit: a quo mihi
 est vt sim cui bñ sit. Nec ille. S. vt ait Ale.
 vbi supra. ar. 3. et tho. 22. q. 84. Sicut adora-
 tio interior consistit in interiori reuerētia et de-
 uotione: et mētis subiectōe erga eum q. ado-
 ratur vt dictū est in p̄cedenti pte: ita alia est
 adoratio exterior q. consistit in honore exteri-
 or: q. exhibet alteri et ordinat ad interiores: q.
 est p̄ncipalis: sicut signū interioris et eius ex-
 citatiuum. Adens. n. nostra indiget ad hoc vt
 p̄iungat deo sensibiliū manu ductōe: q. fm
 aphm. 1. Ro. p̄. Inuisibilia dei p. ca. 12. Et ideo
 in dño cultu necesse est aliquibus corporalib⁹
 vt: vt eis quasi signis qbusdam mens hoīs
 excitet ad sp̄iales actus qbus deo iungit.
 Quapropter deus adorandus est: non solū
 actu interiori: sed etiam exteriori et corporali
 ad principalem et interiorē actum ordina-
 dum. Et hoc triplr: corporali genu flexione:
 vocali oratione: carnali maceratione.

Primo adorandus est deus corporali ge-
 nuflexione. Scriptum est enim per sapientes
 Ecclesi. 32. Pro reuerentia accedet tibi bōa
 grā. Et idē h. p̄ncipalr ad mentem respiciat:
 attñ hñōi act⁹ reuerētie deo sūt exhibēdi: vt
 maiorem grām ab ipso impetremus. Et etiā
 fm Ric. vbi supra. ar. 2. q. 5. est hoc mō ado-
 randus: tum ppter p̄mox edificatōes: q.

nos iudicare non pnt nisi per actus exterior-
res nostros cū nō videant interiora: tum pp
deuotionis interioris excitationē. Nam cūz
aia nostra sit corporis forma: hinc est qd ge-
stus corporis exteriores excitant motus aie i
teriores. Tum ppter obligationem: qz cum
a deo habeamus aiaz z corpus de vtroqz ci
debemus obsequium: ad recognitionē pleni
dnj in deo sup totum hoīem. Vnde deum
adorare per actus exteriores debem⁹ nō tñ
de congruenti: sed etiam necessitate. Loco. s. z
tpe: qz fm Scotum hoc preceptum est affir-
matiuū: z ideo obligat semp sed nō ad semp
Ideo aliqñ ad recognoscendū deum est ado-
randum non solum spūali sed etiam corpo-
rali adoratione. Nam. ff. de aqua plu. arden.
l. j. scribit. Seruandū est semp inferiorem su-
periori seruire atqz hoc incōmodū pati. hec
ibi. Quisimōi enim reuerētie corporalis ha-
bem⁹ exemplū Apoc. 5. vbi scribit. qd cecide-
runt in facies suas z adorauerūt dñm. Et iō
dicit Alex. in. 4. parte tracta. de oratiōe. qd in
oratione z cultu dei sunt quedam ex pte nra
ad significandū: sicut sunt genuflectiones vbi
significatur vera humiliatio ac reuerētia: ex
panfio manūū: vbi significat dñice passionis
crudelitas z ei exhibenda obedientia: z tñsio
pectoris: vbi significat debita penitentia de
peccatis. Cōtra hanc corporalem reuerētiāz
faciunt multi qui maiorem reuerentiā faciūt
hominibus mūdi ex complacētia z vtilitate:
quā inde sperant ab illis quibus assurgunt:
genuflectunt: caput dectegunt: z deo nihil vel
parum reuerentie exhibent: z corpori christi
in missa vel in ecclesia. qd adorandū sit a fide-
libus: capitis inclinatio: genuflectio: z hmoi
habetur de imunita. ecclesia. lib. 6. ca. Decet.
¶ Secūdo adorandus est deus actu corporali:
vocali ofone: qz z si deus itueat cor: z verbis
non egeat: tñ vt ei omnibus modis seruiat:
ore vtiqz eius dñius z maiestātē pficere de-
bem⁹: z etiam ppter nos vt oratione exte-
riori z sensibili mentem tepidam excitemus
Ait enī Hgo lib. de virtute oradi. c. xj. Que-
cūqz sunt verba orantis: absurda non sunt: s;
tñmodo ad hoc competētē pferrī pnt: vt vī
orantis affectum ad amorē dei excitent: vel
qd amplius est si iam amore eius flagrat ex-
citatum demonstrēt. hec ille. Sed de his sa-
tis in sermonario de penitentia: tractatu de
oratione diximus. ¶ Tertio adorandus est

deus actu corporali: siue exteriori corporis af-
flictione: siue maceratiōe carnis. Nam quia
adoratio respicit pncipalem actum interiorē
mentis (vt dictum est) si volumus ipsaz mē-
tem totis conatibus ad deum leuare: necesse
est carnez non mortuā sed vigilijs z ieiunijs
afflictam esse: ne impediāt mentem a contē-
platione z oratione. qd confirmat apostolus
Ro. 12. Obsecro vos per misericordiam dei
vt exhibeatis corpora vestra zc. Et sic patet
qualiter odorandus est deus: z pars scda h⁹
sermonis.

¶ Pars tertia huius sermōis in qua decla-
ratur: qd deus est adorandus actu exteriori z
temporali per oblationes z sacrificia.

Tertio in hoc sermone dico qd adorā-
dus est deus actu temporali per sa-
crificiōz exhibitionē: que soli deo sūt
offerenda. Nam oblatio fit ad aliquid signi-
ficandū. Significat aut sacrificium qd offer-
tur exterius: spirituale sacrificium qd interi⁹
in anima offertur. ¶ Sicut enim seipsam aia
deo per tale sacrificium: fm illud ps. Sacri-
ficium deo spiritus contribulatus. ¶ Sicut at
se anima deo sicut pncipio sue creationis et
fini sue beatitudinis. Et ideo sic soli deo de-
bem⁹ sacrificium spirituale: ita ei soli debe-
mus sacrificia exteriora. vnde Aug. x. de ciui.
dei. dicit. Exteriora sacrificia ita sūt signa ex-
teriorum: sicut verba sonantia signa sunt rer-
um. Et ideo idem Aug. sermone. 5. de ad-
uentu dñi. dicit. Suis cultoribus deus sacri-
ficium laudis indixit: non qd a nobis tanq;
indigens expectet laudem: sed vt in eo nobis
consulat ad salutē. hec ille. Adorandus igit
est deus actu exteriori ac tpali tripliciter. vj.

¶ Primo determinatione. Secūdo quersioe
Tertio rerum oblatione. ¶ Primo adorā-
dus est deus determinatione alicuius loci:
quia fm Tho. 2. 2. q. 84. arti. 3. Et Alexan. in
4. parte tractatu de oratione. z Ricard. vbi
supra ar. 2. q. 5. Quauis deus sit vbiqz nec
ab aliquo circūscribatur loco: z per cōsequēs
in omni loco possit adorari: nec sit necessari⁹
actus exterior: sed solū deuotio interior: tāq;
principalior: attamen corporalia signa neces-
saria sunt: tāq; scdaria ad pncipalem actum
incitantia. Et ideo determinatio loci vtpote
ecclesie: vel alterius loci deuoti z secreti sunt
opportuna ad orationem per quādam cōde-
centiam: sicut alia signa corporalia. Quapro

Sermo

pter *Isa. 56. 2. Joan. 2. 2. Matth. 21. scribitur.*
Domus mea domus orationis vocabitur. s. ecclesia. Idcirco ecclesia summa in reuerentia est habenda: non in ea aliquid in honestum fieri debet: sed solum cultus dei celebrare: s; q; scribitur de immo. ecclesi. lib. 6. c. decet. vbi sic habetur. Decet domus dei sanctitudo ut cuius factus est in pace locus eius: cultus sit debita veneratione pacificus. sitq; ita ad ecclesiam humilis et deuotus ingressus: sit i eis deuota conuersatio: deo grata. Inspicientib; beneplacita. h. ibi. 2. 4. 2. di. c. In oratorio dicitur. Preter orandi et psalendi cultum penit; nihil agatur: ut nomini huic et opera iugiter impensa concordent. Scdo adorandus est conuersione. s. corporis et faciei nostre ad orientem: quia fm Aleran. vbi supra. Quis dñs i quibus partem homo statuatur possit adorari attamen per quidam condecentiam conuertimur ad orientem: in quo significat qd sicut sol ex illa parte oritur: et lux diurna nobilissima inter omnes creaturas corporales sic ad illum qui super omnes creaturas excellens esse adoratio et oratio dirigenda est. Vnde Aug. lib. 2. de sermone domini in monte sic ait. Cum ad orationem stamus ad orientem conuertimur: vnde celum surgit non tam ibi habiter deus: quasi ceteras mundi partes deseruerit: qui ubiq; presens est: non locorum spatij sed maiestatis potentia: sed ut moneat animus ad naturam excellentiorem se contere. i. ad deum: cum ipsam corpus eni quid terrenum est ad corpus excellentius. i. ad corpus celeste conuertitur. hec ille. Vnde Ric. vbi supra in responsione pmi argumenti. dic q; nunc adoramus ad orientem ppter motum celi qui incipit ab oriente: et ppter paradisum terrestrem qui est in oriente: et quia sic dicit Damascenus lib. 5. c. 1. 3. dominus crucifixus ad occidentem respiciebat: et ita adoramus ad ipsum respicientes: tamen assumptus ad orientem sursum ferebatur: et ita ip; apostoli adorauerunt. cui concordat ps. di. Alcedit super celos colorum ad orientes. Et etia quia ab oriente pmo apparebit aduentus eius iuxta illud *Matth. 24.* Sicut fulgur erit ab oriente etc. Tercio adorandus est dominus sacrificij oblatione. Sicut enim triplex est hominis bonum: ita est triplex sacrificium. Primum est bonum anime: quod deo offertur quodam interiori sacrificio et deuotioe

ut dictum est: et hoc principale de quo scribit de peni. dist. 3. s. inter h. Scdm est bonum corporis quod offertur deo quodammodo in sacrificium: per martyrium: abstinentiam: et continentiam: de quo etiam dictum est i scda parte. et etiam loquitur Aug. lib. 2. de ciuita. dei. di. Verum sacrificium est omne opus qd agimus ut sancta societate deo inhercamus Et Hieronymus de isto et de sequenti in p. logo: in agro loquitur transumptiue. i. q. i. c. sic populus. sic dicit. Sic populus iste heretico rum omnium in conspectu meo dicit dominus Omne quod fecerit: qd mihi obtulerit: vel vota vel pro salute pacifica: vel pro peccato holocausta: siue elemosinas: siue ieiunia: siue corporis castitatem: contaminata erunt. hec ille. Tertium igitur bonum est rerum exteriorum de quo offerimus sacrificium. Sed in veteri lege animalia occidebantur: et comburebantur in huiusmodi sacrificium ad honorem dei: ad que nos non tenemur. Nam illis ista mandauit deus tu ne idolis offereret crepulo gentilium ut dicit Hieronymus. 22. q. 1. c. consideratum. etia in figura gratie nre i. 2. q. 2. c. gloria episcoporum etiam ad instruendum nosmetipsos: quo debemus deo spiritaliter offerre: ut agni per innocentiam: ut oues per patientiam: ut turtures per castitatem: et huiusmodi. In nouo autem testamento offerunt sacerdotes sacrificia determinata pro se et pro alijs ad cultum diuinum: precipue eucharistie: de qua habetur. i. q. 1. multi. Sacrificium enim dicitur quasi iam sacrum factum: quia prece mystica consecratur pro nobis in memoriam diuine passionis. Est igitur sacrificium quando res nostras deo offerimus: mediate: vel immediate alteri: ppter deum. q; maxime debet fieri sacerdotibus: q; offerunt pro nobis vnum sacrificium et medij sunt inter deum et populum: sicut loquitur de Moyse Deuterono. 5. Et ideo apostolus ait hebre. 5. Omnis pontifex ex hominibus assumptus etc. Et ideo oblationes que deo appositio offeruntur: ad sacerdotes pertinet non solum ut eas in suos vsus conuertant: s; etia ut eas fideliter dispensent in his que ad diuinum cultum pertinent. Ad quorum declarationem habetur canon Grego. 7. de pse. dist. 1. c. omnis christianus procurat ad missarum solenia aliquid deo offerre et ducere ad memoriam q; deus per Moysem dixit. Ad

apparet
cuius d
men do
que in
ratur et
aliquod
mendu
latior
integr
vel in v
oblation
nes de f
illud vol
25. Ab o
cipitis
c. omni
in festi
q; aliq
ranonib
uention
scdm
tas obla
cedentes
donation
desie m
ecclesie
vnde sub
tudinem
solentia
In his
net obla
speciez
nes pol
tamen p
Sed ve
mus erg
tem: et
pois: et
romus et
peruenit
mus in t

Et seria
vignis
Sermo.



apparebit in conspectu meo vacuus. Pro
cuius declaratione dicit Tho. 22. q. 86. q. no
men oblationis est extensiuum ad omnes res
que in dei cultu offeruntur. q. si aliquid offe
ratur exhibeatur in diuinum cultum quasi i
aliquod sacrum qd inde fieri debeat ad su
mendum: et tunc dicitur sacrificium et no ob
latio: vt patet Leuit. 2. Si vero exhibeatur vt
integrum maneat diuino cultui deputandū
vel in vsum ministrorum expediendum: erit
oblatio: non sacrificium. Quisimodi oblatio
nes de sui ratōe debent esse voluntarie iuxta
illud voluntarie sacrificabo tibi. Vnde Exo.
25. Ab omni homine qui offert vltroens ac
cipietis eas. Et hoc enim idem ait glo. dicti
c. omnis. s. q. est consilium in diebus priuati
in festinis vero preceptum. potest tamen esse
q. aliquis ad oblationes teneatur quattuor
rationibus. Primo ppter precedentē cō
uentionem: sicut cum alicui conceditur aliq
solum ecclesie vt singulis temporibus cer
tas oblationes faciant. Secundo propter pre
cedentem deputationē: sicut cum quis facit
donationem inter viuos: vel legat aliquid ec
clesie mobile: vel immobile. Tercio propter
ecclesie necessitatē: vt cum ministri no habēt
vnde subsistentur. Quarto ppter consue
tudinē. Tenentur enim fideles in aliquib
solēnitatibus: ad aliquas ecclesias consuetas
In his tamen duobus casibus vitium ma
ner oblatio voluntaria: quo ad quantitatem et
speciem rei oblate. q. si laici no dant oblatio
nes possunt eis subtrahere sacramenta: non
tamen per ipsum sacerdotem vt dicit glosa.
Sed vt dicit Tho. per superiorem. Volua
mus ergo mentem nostram ad dei maiesta
tem: et cum deuotione cordis: reuerentia cor
poris: et sacrificio rei oblate et tēporalis: ado
remus eum: vt ad illud repletum supernum
peruenire possimus in quo ipsum laudabi
mus in secula seculorū. Amen.

¶ Feria sexta Linarū de adoratione Christi
virginis et sanctorū ac eorum reliquiarum.
Sermo. 20.

Rogant me
iudicia iustitie et appropin
quare deo volunt. Isa. 88
Qm imperitum vulgus:
(frēs i Christo carissimi)

ab inimico toti? boni i uaria posset error ab
duci via: et vt persepe consuevit in angelum
se lucis trāformādo: sub pietatis velamine
honorem deo debitum et cultum in creaturā
exhibere persuadet: et facillime circa sanctorū
reliquias hoc optinet vt cultus ille summus
et latria: que vno sumo et optimo deo debet
sanctis et creaturis exhibere faciat. Quia igit
in sermonibus precedentibus pertractatum
est quō solus creator adorandus sit adoratiōe
latrie. In presenti sermone dignum est et vti
le aliqua percurrere et videre qualis honor et
reuerentia sanctorum reliquijs debetur: ne
cult? creatoris creature exhibeat. Qua de re
hodie constitui de hac materia facere verba
ne de vobis dici possit. q. ingrato iudeorum
populo dictus est in verbis prefatis. Rogāt
me. Et tū viā rectā ambulare nolunt.
Videndum est ergo in hoc sermone de tri
plici adoratione. Primū erit de adoratiōe
xpi et nax eius. Scdm de adoratione virgi
nis Marie et supernorū angelorū. Tertium
de adoratione sanctorum et reliquiarum sua
rum.

¶ Pars pma huius sermonis in qua decla
ratur quō humanitas xpi et imago: et imago
et crux eius debet adorari.

Primū in hoc sermone de adoratiōe
Christi humanati qui est deus et hō
tractantes tres considerationes pul
cherrime annotande sunt: vt clarius pcedat
Prima quax dicitur coniuncte humanita
tis. Secda sculpte imaginis. Tertia autem
insignite crucis. Quātum ad pnam i hac
parte considerationē: mouet quoddā dubiū
a theologi. Si caro xpi et humanitas sit ado
randa vna adoratiōe. latrie cum diuinitate
ei coniuncta. Ad qd respondet per plures sa
pientes doc. s. Scotum in. 3. dist. 9. Petrum
aureoli eius discipulum ibidem circa finem.
et Alexan. in. 2. parte tractatu de preceptis p
precepto. et Ric. in. 3. di. 9. ar. 2. q. 1. et Bonanē.
ibidem arti. 1. q. 1. Et Tho. in. 3. parte. q. 25. ar.
1. et 2. q. oio hoc vix est si sane intelligat. q. v3
eadem adoratione adoranda est humanitas
xpi: et deitas ei coniuncta: qd tripliciter pro
batur: v3. Primo distinctione. Secdo exē
plaritate. Tercio autē auctē. Primo pro
batur distinctione. Nam in eo qui honoratur
duo possumus considerare. scum cui honor

Sermo

exhibetur: et causa honoris. honor autem proprie exhibetur toti rei subsistenti: non enim dicimus quod manus domini honoretur: sed quod dominus. Et si quis contingat dicere quod manus honoretur vel pes: hoc dicitur ratione totius corporis. Cuius autem honoris est id ex quo ille qui honoratur habet aliquam excellentiam: quod secundum philosophum in 1. 2. 4. ethicorum. Honor est reverentia alicui exhibita. propter aliquod in eo excellens: et ideo si in uno homine sunt plures cause honoris: puta prelatio: scia et virtus: tunc erit illius hominis unus honor ex parte eius qui honoratur. plures tamen secundum causas honoris: quod videtur esse hoc quod honoratur propter scientiam et propter virtutem. Cum igitur in Christo vna tantum sit persona: divine et humane nature: et etiam vna adoratio et honor unus ex parte. scilicet eius qui honoratur. Sed ex parte cause qua honoratur possunt esse plures adorationes. sicut in alio honore adoratur: propter sapientiam: increatam: et alio propter sapientiam creatam. Quibus prelatio sciendum est secundum sacros prelatos theologos. quod adoratio humanitatis Christi dupliciter potest intelligi. Primo modo ut sit eius. sicut adoratur: et sic adorare carnem Christi nihil aliud est quam adorare verbum dei incarnatum: secundum quod dicitur Jo. 1. Verbum caro factum est. totus ille qui est deus et homo. Et ideo quia honor iste exhibetur carni propter verbum: cum quo vera adoratio adoratur humanitas Christi: isto modo adoratur adoratione latrice: quoniam vna et eadem adoratio adoratur suppositum et natura: ita quod natura propter suppositum. Christus autem est nomen persone in duabus naturis secundum Damascenum. lib. 3. c. 3. Et ideo vna et eadem adoratio adoratur Christus: et natura humana in ipso. Cuius secundo modo potest fieri adoratio et intelligi: ratione humanitatis Christi propter sectioni munere gratiarum habendo respectum ad eam tantum: et sic adoratio humanitatis Christi non est latrice: sed dulcis: ita. sicut quod vna et eadem persona Christi adoratur adoratione latrice propter suam: et adoratione dulci: propter perfectionem humanitatis. Nec hoc est inconueniens: quia ipsi deo patri debetur honor latrice: propter dignitatem honor dulcis divini quo creaturas gubernat ut deum est supra in precedenti sermone. Et sic patet predicta distinctione quomodo humanitas Christi adoratur vna adoratione cum divinitate. Cuius secundo idem declarat exempla. Nam sicut purpura qua rex indutus est honoratur illo honore quo honoratur rex secundum

Augustinum. omel. 58. di. cum rex purpura fuerit indutus periculum moris incurrit: si eam simul cum rege quis preperit. Ita fuit quibus humanitas Christi si esset a verbo separata non debet adorari adoratione latrice: in quantum est verbo unita: vna et eadem adoratione cum ipso verbo adorari debet eo modo quo dictum est: quia secundum Hieronymum. non seorsum. scilicet humanitate verbum est adorandum. Cuius tertio probatur autem Augustinus in prefata omel. di. Perfectam in Christo humanitatem propter eam odorem: quia a divinitate suscepta atque divinitati unita est: et non alium atque alium: sed unum eundemque deum et hominem filium dei esse confitear. Et item ibidem subiungit in Christo domino humanitatem non solam vel nudam: sed divinitati unitam. sicut unum filium dei verum et hominem verum si quis adorare contempserit eterna luter morietur. hec ille. Que etiam habentur in 3. sen. dist. 9. c. vico. Cuius secundo hoc probatur auctoritate Damasceni: ut habetur in 3. dist. 9. sic di. Unus Christus est deus perfectus quem adoramus cum patre et filio et spiritu sancto vna adoratione cum incognata eius carne. Cuius tertio probatur autem sinodali. di. sic. Si quis duabus naturis dicit adorari Christum ex qua due adorationes introducuntur: sed non vna adoratio dei verbum incarnatum cum propria eius carne adoratur: sicut ab initio dei ecclesie traditum est anathema sit. hec illa synodus. 45. di. Sic sancti. 2. 16. di. c. 2. m. Cuius tum ad sciam in hac parte consideratione quod dicitur sculpte imaginis monetur dubium: si imago Christi sit adoranda adoratio latrice Ad cuius dubij declarationem tria notanda sunt. Primum quorum dicitur introductio. Secundum declaratio. Tertium responsio. Primum ergo notandum est secundum Ricardum in 3. dist. 9. arti. 2. quod 2. in responsione articulo 2. Bona ibidem arti. 1. quod 2. quod imagines virginis et sanctorum introducere fuerunt triplici causa. Primo propter ruditer simplici: ut qui non possunt scripturas legere in picturis possint sacramenta nostre salutis et fidei cernere. Ideo scribitur de consecra. dist. 3. c. perlatum. Perlatum ad nos fuerunt: quod considerato zelo successus sanctorum imagines sub hac quasi excusatione ne adorari debuissent confregisse: et quia adorari eas vetuisse oio laudamus: fregisse vero reprobendimus. Dic frater a quo factum esse sacerdote aliquo auditum est quod fecisti. Alio enim

est picture adorare: aliud per pictam hystori-
am quid sit adorandum adiscere. Nam q̄ le-
gētibz scriptura: h̄ idiotis p̄stat pictura cer-
nentibus: quia in ipsa ignorantes vident q̄d
sequi debeant: in ipsa legunt qui litteras ne-
sciunt. vnde et p̄cipue gentibus p̄ lectōe pictu-
ra est. Verba hec scribit Grego⁹. Sireno
epo marfilensi. Scdo sunt imagines intro-
ducte ppter tarditatē affectiuam: vt boies q̄
non excitant ad deuotionem: cum aliqua au-
diunt de sanctorū memoria: saltem moueant
dum ea in picturis quasi p̄sentia cernunt.
Plus n̄ exercitur affectus noster per ea que
videt: q̄ per ea que audit. Tercio introducte
sunt ppter memorie labilitatē: q̄ vt dicit. L.
de veteri iu. enu. oīum habere memoriā: in
nullo nō errare potius diuinitatis q̄ huma-
nitatis est. Et ideo q̄ multi que audiunt te-
nere nō possunt: sed cum imagines vidēt re-
cordant: ideo introducte sunt. Et h̄ est q̄ di-
citur de ose. d. 3. c. venerabiles. Imagines. n.
xp̄iant non deos appellant: neq̄ seruiunt vt
dij: neq̄ spem salutis ponūt in eis: neq̄ iudi-
cium futurū expectant ab illis: sed ad memo-
riam et reuocationem p̄mitiuorū venerantur
eas et adorant: sed nō seruiunt eis cultu diui-
no: nec alicui creature deseruiunt. Nec ibi.
Scdm̄ notandū est fm̄ Ri. Bo. et Ale. vbi
supra. et Tho. parte. 3. q. 25. ar. 3. Hīs p̄sup-
positis ad maiorem dubij declaratiōem po-
siti et iaz dictorū: q̄ aliter dicendū est de ima-
gine xp̄i: et aliter de imaginibus aliorū scōrū
pro q̄bus premittendum est fm̄ p̄m̄ in. j. de
memoria et reminiscētia: q̄ duplex est mot⁹
ad imaginē. Vnus q̄dm̄ est in imaginē
ipsam: fm̄ q̄ est res q̄dam p̄uilegium pictū
et sic nulla ei debet reuerentia: q̄ nulla debet
reuerentia irrōnali: sed solum rationali. Ali⁹
motus est in imaginē: inq̄tum est alteri⁹ rei
representatiuā: et ducit in ipam: et sic d̄ ei re-
uerentia fieri: et sic relingitur q̄ cadē reueren-
tia debet imagini xp̄i et ipsi xp̄o. Cum igitur
xp̄s adoret adoratiōe latric: nō est q̄ ei ima-
go adoretur adoratiōe latric: sicut et ipse xp̄s.
vnde Augu. in. 3. de doctri. xp̄i. c. p̄mo dicit.
Qui operat aut veneratur vile signum di-
uinitus institutū: cuius inde signa nunc intel-
ligit. Non h̄ venerat q̄d videtur et trāsit: sed
id potius quo talia reseranda sunt. Nec ille.
Et Dama. li. 4. c. 8. dicit. q̄ honor imaginis
refert ad p̄bitorip̄i. id id q̄d imaginat. Est

igitur adoranda imago xp̄i: tenendo mentes
ad ipm̄ xp̄i: q̄ est deus et saluator mūdi ado-
ratione latric. Alie vero imagines aliorū san-
ctorū sunt adorande: sicut et sc̄i adoratiōe
nō latric: vt infra dicit: sed dulie inq̄tum. s.
imagines representant ipos sc̄os. Patet h̄ p̄
dm̄. c. platū et p̄ glo. in. c. venerabiles sup
verbo adorāt. Nam phibetur in hoc p̄ce-
pto solum adoratio latric fienda creature: s̄
nō adoratio dulie q̄ est q̄dam reuerentia ei
ppter dēū exhibita. vñ et gen. 27. dicit Isaac
ad Jacob filiū suū. Seruiat tibi p̄p̄ter ado-
rēt te trib⁹. In sup̄ ex hīs p̄scrutandū ē q̄ ea-
dem reuerentia debet nō scripto scōrū: vel
ipsius dñi: q̄ debet imagini p̄ modum repre-
sentationis cuiusdā: que est in ipsis litteris.
Et multo fortius: q̄ ipse imagines succedūt
loco litterarū: et sic sequunt ipaz nām et p̄di-
tione: et nō ex⁹. extra de re iu. c. accessorium.
li. 6. Et ideo gl̄iosum est nomē ihu: q̄d repre-
sentat diuitatem: et adorandum est sicut ipse
xp̄s et imago eius: vt dicit philip. 2. In noie
ihu rē. Hoc idē habet de imu. ecc̄iaz in. 6.
c. decet. q̄d cā breuitatis omitto. Tertiū no-
tandum est q̄d dicit respōsio: q̄ possit q̄s p̄
dicta dubitare. Primo q̄ cro. 20. scribitur
Nō facies tibi sculptile n̄ oēs similitudinē
Igit imagines nō sunt adorāde: ne fiat con-
tra p̄ceptū illd. Scdo q̄ 2. q. 4. c. 2. sicut
scribit. Qd̄ scōrū patz documēto sancitū
nō est: sup̄stitiosa adinuentōe non est p̄sumē-
dum. Cum ḡ imaginū introductio nec per
nouū: nec p̄ vetus testm̄ approbet: ideo est su-
perstitiosa. Tercio q̄ nobilior est creatura vi-
uens nō viuēt: q̄ vicinior est summe vite.
Si ḡ creature viuētes: vt talpe et vespriliōes
nō sunt digne honorem: nō min⁹ imagines
Hīs ḡ ad clariorē notiaz p̄dictorū facile re-
spondet fm̄ oīum p̄fatorū doctorū sniam.
Ad p̄mum respondet q̄ nō hoc p̄cepto p̄-
hibetur facere quācūq̄ sculpturā: sed facere
vt adoret. vñ scribit. Non adorab̄ deos alie
nos. neq̄ coles. Et q̄ sicut dictū est idē mo-
tus est in imaginē et in rem: eodem mō p̄hi-
betur adoratio imaginis: quo phibetur ado-
ratio rei cuius est imago. vñ ibi phibet ad-
ratio imaginū quas gētilēs faciebant in ho-
nozem deorū suorū. Et ideo p̄ illo tpe phibi-
tus est imagines fieri: q̄ deus nō dūz huma-
nam nāz sum̄erat: et h̄ triplici de cā. Pri-
ma q̄ dīna nā nō est figurat: vñ Dama. dic

Sermo

Magna impietas est figurare qđ est diuinitatis : sicut faciūt illi bestiales : qđ deus pingūt barbatū : et p trinitate mōstz boīs tria capita bñs : qđ valde ridiculū est et detestandum.

Secđo qđ populus iudaicus valde pronus erat ad ydolatriā : ppter exemplū gentiliū

Tertio qđ aliq ydolatrie credebant qđ ex vi stellarōis sub qua fiebant imagines : attribue ip̄is imaginibus ad diuiz. Cum autē deus factus sit hō : ppter dictas rōnes pñt imagines fieri : et si aliqui ibi errāt prouenit ex eoz malitia : qđ nolunt scire qđ debent.

Man littere fuerūt et sunt vsqz in hodiernū diem : et tñ sunt bonis in bonū et adiutorium malis autē in damnatōez et malū : sic et imagines. Ad scđz respōdet s̄m Dama. li. 4. c. 4.

qđ multa non scripta tradiderūt nobis apli : de qbus idēz Dama. codē li. c. 8. narrat duo quoz vnum est qđ abagaro. i. abagaro gelisi

nozum ciuitatis regi pictorē misit : vt imaginem dñi figuraret et depingeret : quo negente ppter cōscātes a facie eius radios : cum

pāno abstergens faciē : supmansit imago faciei eius : quam abagaro regi trāsmisit. Aliō est qđ ibi dicit Dama. scē. qđ Lucas depixit imaginē xpi et virginis mris suc.

Potest etiā dici qđ i veteri testō dñs pcepit fieri imagines. scē. cherubin : qđ obumbraret ppiciatoriū vt habet exo. 15. Ad tertū respondet qđ imagines nō adorant rōe sui. Et ideo q̄uis creatura viuens sit nobilior non viuente : vt ait pbs. 6. polit. nobilitate. scē. reali : non tñ est vtz de nobilitate significatōis.

Res. n. parui pre cū rem nobilissimā significare pōt. Cum ergo adorat imago : nō adorat rōne nobilitati quam hz in se : s̄z rōne nobilitatis in se signate : et sic p̄z scđm in hac pte cōsiderandum.

Quantū ad tertiā cōsideratōez qđ dicit scē crucis : tres cōlōnes ponende sunt. Prima quaz ē s̄z Ric. in. 3. di. 9. ar. 2. q. 3. et Bo. vbi

supra. q. 4. qđ illa et eadē crux in qua xps pendit : absolute et s̄z se cōsiderata : nō d̄z adorari adoratiōe latric : s̄z venerari sicut p̄ciose relige. ppter actuz sc̄ssimoz xpi menibroz :

et propter multa beneficia qđ per xpi mortem in cruce nobis sunt collata. vnde Dama. lib. 4. c. 3. ait. Oibus enī mirabilior p̄ciofa eius crux. per ipsam enī mors euacuata est : parentis pctñ absolutum est. Infernus depe-

datus est : resurrectio donata est : virtus nobis ad cōmēndum pñtiāz et ipsam mortēz tri-

buta est : porte paradisi aperte sunt. Nec ille. Ista etiā veneratio eadem rōne fieri d̄z : vestibus : clauis : et oibus xpi rebus : ppter p̄tra-

ctum p̄ciose eius carnis . vnde Dama. vbi supra ait. Preciosum lignū vt sanctificatuz cōtactu sancti corporis et sanguinis : decēter est adorandū. Adoramusqz clauos indumen-

ta cūz lācea et sacra eius tabernacula. Hanc tamen opinionēz nō sequitur Tho. in. 3. pte q. 25. ar. 4. in corpore. q. vbi videt velle qđ est crux xpi isto mō cōsiderata : et clauiz alia pte

fata sint adoranda adoratiōe latric . Sed certe alioz opinio est doctoz rōnabilior et veri or. Tercia cōlō est s̄m p̄dictos doc. et etiāz Tho. ibidem. qđ illa crux in qua xps fuit crucifixus in relatōe ad xpm p̄ndentē cōsiderata d̄z adorari adoratiōe latric : qđ ipsa adoratiō nō sistit in cruce : sed refert ad xpm. vnde

q̄uis crux nō sit imago xpi : est tñ signum representatiūz passionis eius. vñ Adat. 2. 4. Ap̄parebit signum filij boīs. qđ quedaz glo. ibidem. et Dama. li. 4. c. 3. exponūt de signo crucis. Tercia cōlō est s̄m oēs doc. qđ crucis

qđ de alia mā sunt : vt auro : argento : ligno et. adorande sunt : in q̄tum xpm crucifixū reprēsentant. vñ nulla veneratio debet : nisi rōne figuratiōis : rōne cuius est crux xpi crucifixū signum. vñ Dama. li. 4. c. 3. dicit. Si amato-

rum diligit dñs : et lectulum : et ortus : q̄to magis qđ dei et saluatoris : p que saluati sumus : adoramus typum p̄ciose crucis. Et si ex mā aliq̄ facta est nō māz bonorantes ab̄it : s̄z typum christi. Et postea subdit. Adateria enīz ex qua typus christi crucis consistit : et si aurū et si p̄ciosi lapides fuerint : post typum si cō-

tigerit dissolutionem : non est adorāda. Nec ille. Et sic p̄z prima pars.

¶ Pars secūda huius sermonis in qua declaratur quomodo debet adorari beata virgo et angeli.

Secundo in hoc sermone de adoratiōe beate virginis tractātes et angelozum tres cōsideratōes facim⁹

Quarum prima dicitur super rogationis. Secunda vero negationis. Tertia vero affirmationis. Quantum ad primam. scē. sup̄errogationis : sciendum est s̄m Tho. vbi sup̄. arti. 5. et Ric. in. 3. di. 9. ar. 2. q. 4. et Bona. ibi

dem arti. j. q. 3. qđ beate virginī non debetur adoratiō latric : qđ pura creatura est. Ipsa. n. adorauit filium suum adoratiōe latric. S̄z

et ad
rari
natu
ador
cit. H
decim
rellige
obier
marin
ture :
tissim
quia e
dina :
tran
gnatus
croes
tio fue
dulia.
ior : d
mater
ris crea
est eam
doctoz
bus ma
tum ad
gationi
geli : b
randiq
nitate
creatur
volunt
apli ad
ferrati
nobisc
est fruct
lismodo
deo. La
ture in
tatis di
nec sim
latric e
vnde s̄m
ip̄ appar
dit et vñ
rauit : s̄
die per ip
am intel
intellige
mana .
ideo dup
no que

eiusdem fm eandem naturam non est adorari: et adorare. Tuz igit in virgine sit trivna natura. s. humana non est adoratione latric adoranda. vnde verbum Dam. li. 4. c. 8. dicit. Honor qui est ad beatam virginem: ad deum q est ex ipsa incarnatus reducitur. In intelligendum est de reductione non sicut ad obiectu: sed sicut ad fines. Attamen ei debet maximus honor: q licite exhiberi possit creature: tum q inter oes creaturas est excellentissima: et super choros angeloz exaltata: tuz quia est mater filij dei et oium creaturarum dñar: ab ipsa oes gratie a deo nobis imperantur: tum q ipsa filius suus venerari dignatus est. Recirco fz pdictos sapientes doctores ei debet maior honor dulci. i. adoratio siue honoratio hyperdulie: que plus dicit dulcia. fm qd dicit duplex dulcia: v. dulcia maior et dulcia minor. Ex hoc. n. q beata virgo mater dei est: et sup omnes glificata est: ceteris creaturis plara. Ideo preceteris decens est eam honorari et venerari isto honore: q a doctoribus hypdulia appellatur. i. honore oibus maior: et dei honore minor. Quantum ad scdm considerationem que dicit negationis: sciendum fm Ale. vbi supra. q angeli et beati non sunt adoratione latric adorandi: q sicut dicit Augu. sola inmutabili bonitate est fruendum simplr. Rationali vero creatura que nobiscum pot participare suaz voluntatem: est fruendum fm qd: fm illud apli ad philimonem. Ego te fruar in dño. Irrationabili vero creatura que non pot nobiscum suam bonitatem participare non est fruendum: nec fm qd: nec simplr. Ita simu lismo est dicendum: q latricia simplr debet deo. Latricia vero fm qd debet humane nature: in deo: hoc est non de se: sed rone volutatis dine cui est vnita. Latricia vero fz quid nec simplr debet pure humane nature: quia latricia est debitus honor et seruitus creatoris vnde fm Ale. et Ri. quando Abzaam gene. 19. apparentibus sibi tribus angelis: tres vidit et vnus adorauit: non ipsos angelos adorauit: sed trinitatem et vnitatem dine essentie per ipsos representatam. Duo enim Abzaam intelligebat in illa apparitione. Primo intelligebat naturam angelicaz in forma humana. Secdo trinitatem representatam: et ideo duplex actus sequebat in ipso. s. adoratio que consequebatur ad intellectum trini-

tatis: et ministerium eis ministrando: qd sequebatur ad intellectum nature angelice sibi apparentis. Quantum ad tertiam considerationem que dicit affirmatiois: sciendum est fm Ale. vbi supra. q angeli sunt adorandi et venerandi adoratioe dulci: maxime post xpi incarnationem: q et si ita sint bti nunc sicut an nec magis: nuc qz tunc et: pñr ex parte ipsoz non sit eis maior honor exhibendus in presenti qz antea: tamen ex parte hois est maius debitus honoris nunc qz prius: qz. s. plura fecerunt pro hoie. Fuerunt enim incarnationis ministri et miraculoz. Nam Luc pmo scribitur. q angelus Gabriel nuntiavit marie de ea xpm fore nascituz. Qd si fore quera quare g est q angeli post incarnationem no permittunt se adorari: vt pz per apoca. 19. de Ioanne vt dictum est supra: qui angeluz voluit adorare: sed ab illo prohibitus est. Ad h respondetur fm Ale. et Augu. q duplici de causa aliqs adorandus est ab alio. Primo propter maius bonum aggregandum: sicut vocauit illum dñs q volebat sepelire patres suos: vt scribitur Mat. 8. Dimitte mortuos et. Secdo propter faciliem declinationem in malum: sicut Paulus prohibet vesci in idolo: q potest esse occasio mali: vel in se: vel in alio. s. veneratio idoli. Primo cor. 8. Et his rationibus prohibuit angelus Jobez ne eu adoraret. Primo propter prouocationem ad maius bonum: qz per hoc volebat ostendere quantum exaltata esset humana natura: et hoc valde debet hoiez ad bonum prouocare: vnde Grego. dicit. Post incarnationem vident angeli naturam humanam super se exaltatam: non permittunt se adorari ab hominibus. Secundo propter mali remouendam occasionem: quia sub pretextu dulci posset introduci: vt latricia creature impenderetur: qd maximum esset malum. Et sic pz quid dicendum sit de adoratione virginis et angeloz patetq secunda pars huius sermonis.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua declaratur quomodo debent sancti adorari: et eorum reliquie.

¶ Tertio circa sanctorum adorationem ac eorum reliquiarum tres considerationes faciemus. Quarum prima dicitur probatiois. Secda diuersificatiois. Tertia autem veneratiois. Quantum ad primam

Sermo

sciendum est fm Bona. vbi supra. q. 5. et com-
muniter oēs theologos. q. sanctus est adorā-
dus adorātōe latric: qd probatur tripliciter.

Primo ex pcedentibus. Aut. n. pbs. Si de
quo magis videt inesse et icti: ergo et de quo
minus. Sz beata virgo est sup oēs sanctos:
que tamen nō adorāt adorātōe latric: vt in
parte pcedenti dictum est. Ergo nec aliquis
sanctus debet adorari adoratione latric.

Secdo probatur excellentia adorationis la-
tric: q. anthonomasiace soli deo debetur: qui
est pncipium oium: finis et remuneratio. Sz
illud quod alicui per excellentiā attribuit: ei
soli puenit. Ergo solus deus est adorandus
adorātōe latric: et non aligs alius. Tertio p-
batur ex inequalitate recipientia. Oēs enī
sancti sunt membra xpi fm humanam nāz:
ita tamen q. ratio membra nō tollat rōnem
seruitutis: nec ponat equalitatem dignitatis.
Et qm latric debet dignitati creatoris: rōe
sue maiestatis et excellentie: hinc est q. chusli
membris non cōpetit cultus latric. Multa
enim dīa distat caput a corpore diuinitatis
vnite. Et Quantum ad scdam consideratio-
nem q. dicit diuificationis: sciendū est q.
sancti sunt adorandi adorātōe dulie: in q. ruz
sunt serui dei. Et q. nīs fm Ale. oibus boi-
bus exhibendus sit honor pro statu et tpe: q.
ad imaginē dei oēs facti sunt. Attamen fm
q. plus vnus hz de gratia dei q. alius: plus
hz honorari. Et q. glz sanctus est talis: et in
aliquo alium excellit: sz non habeat oia do-
na: ideo idē hymn. cantat de quolz pssore
Iste pssor rē. et non est inuent. filis illi rē.
Iccirco glz scūs est adorādus: sz vnus ma-
gis alio. Quoz ratio pz. Nam adoratio est
debitū rōne dignitat. excellētis. Ergo si est
dignitas aliq. excellēs in vno respectu alteri
nō equalr debet eis adoratio. Scūs g. de-
bemus adorare tanq. xpi mēbra et interces-
sores nros: allos maxime qs ecclia canoniza-
uit: q. quē ipsa approbat: approbandus est: et
quē reprobat reprobadus est: vt notat. 24. q.
j. c. bec est fides. et c. qm. Et Quantum ad tertiā
p. sideratōez. s. veneratōis tres p. sones sunt
faciēde. Prima dī venditōis. s. q. scōz re-
lige vēdi non pnt: vt in. c. ex co. de reli. et ve-
ne. scōz. et l. de sacro scā ecclia. l. nemo. et l. 2.
q. sacra res nō recipit estimatōez. ff. de rez
diuisione. l. sacra. §. vlti. Et ideo nō pōt vēdi
q. venditio sine p. cio nō p. silit. Insi. de em

pri. et ven. §. p. ciuz. et spūalia vēdi non pnt: vel
etiā spūalibus anneta: vt notat de symonia
q. rela. Et Secda p. cō dicit affirmationis. s. q.
relige scōz q. sunt ab ecclia canonizati: sunt
honorāde: vt pz in. c. cum ex co. vñ Aug. de
ecclia deg. d. Sancta corpora: et p. ciue bōz
martyz reliqas acsi xpi mēbra sincerissime
adorāda credimus. Sigs p. hanc sniaz velit
esse nō xpianus. sz vigilātus. Nec ille. Sup
q. verba dicit Tho. in. 3. pte. q. 25. ar. 5. in cor-
pore. q. q. hz affm ad aliq. etiam ea que
post mortē de ipso relinquunt venerat: non
solū corpus aut p. tes corporis eius: sz etiam
aliqua exteriora eius: puta vestes et huiusmo-
di. Cum aut scūs dei in veneratōe: vt est dī-
ctuz: debeamus hē tanq. mēbra xpi et ami-
cos nros. Iccirco corz reliqas qualescūq. ho-
nore p. gno in corz memoriā venerari debe-
mus: et p. ciue corz corpora q. dei tēplum sue-
runt: et organa spūs sancti in eis opant. et in-
habitantis: et sunt corpori xpi p. figurati p. glo-
riam resurrectionis. vñ et ipse dñs huiusmodi
reliqas p. uenietē honorat: in corz p. sūta mī-
racula faciēdo. Que p. sūmat Micro. ad Ri-
piuz dī. Nos nec martyz reliqas: nec ange-
los adoramus. s. adoratione latric. Honora-
mus aut martyz reliqas: vt eum cuius sunt
martyres adorē. Nec ille. De canoniza-
tione quō fieri debeat: vide Post. i. ru. de re-
li. et ve. scōz. in. 6. etiam melius p. Jo. an. c. j.
Que breuitatis cā omitto. Et Tertia p. cō dī-
citur negatōis. s. negs reliqas de nouo inuē-
tas publice venerari nō p. sumat: nisi prius a
romano pōtifice fuerint approbate: vt in di-
cto ca. cum ex ce. et de p. se. dī. j. c. placuit. Qd
nulla memoria p. babilr accipiat: nisi aut vbi
corp. aut relige certe sunt: aut vbi origo ali-
cuius habitatois vel passionis fidelissima ori-
gine tradit. Nam q. per inanes rebelliones
et somnia glz boiuz vbiq. p. sūtuunt alta-
ria oia reprobent. Nec ibi. Quoz sensus est
Qd negs recipiat seu sollēnizet p. martyre
nisi autētie sciat de morte eius vel origine:
nec reliquie venerētur: nisi sciatur q. sint ali-
cuius sancti martyris. Nullus aliquem p.
sancto colat: nisi fuerit canonizatus. Hoc in-
telligitur in publico. Nam secrite fm Anno-
cen. et hosti. alicui defuncto que credit sanctū
p. ces ponigere. Et hoc scribit Ale. 3. de reli-
gione et veneratione sanctorum. Audiuimus
q. quidam inter vos diabolica fraude deco-

pti bon-
etate o-
venerat
de pere-
enim a-
nō p-
tis cole-
rent: n-
auctor-
In hoc
pro san-
la fieri
los. j. q.
gula da-
mulie c-
venerat
tegra.
pulaor
incole
et multi
sa sanct-
et ment-
Ideo in
ecclia:
rissimi f-
accept.
in nobis
et sancti
patriam
uenire
effabili
ducatur
C. Sab-
ria cult-
de p. doli-
C.
alteram
tiam. Co-
enim reli-
sacrarū:
portat su-
tus dñi
qui non t-

pti hominem quendam in potatione et ebrietate occisum: quasi sanctum more infidelium venerantur. Cum vir pro talibus inebriatare peremptis ecclesia permittat orare. Dicit enim aplos prima cor. 6. Ebriosis regnum dei non consequuntur. Illa ergo de cetero non presumas colere: cum etiam si per eius miracula fierent: non liceret ipsius nobis pro sancto absque auctoritate ratione ecclesie venerari. Nec ibi. In hoc capitulo prohibetur ne quis adoretur pro sancto publice: etiam si per eum miracula fierent: quoniam quidam miracula sunt per malos. j. q. c. tentamus. Nec in merito talis regula datur ab ecclesia: quia aliter superstitiones multe committerentur. Nam vidi quosdam venerari corpora quorundam: eo quod essent integra. Vidi etiam in plerisque locis plenas ampulas: necesse aut calce: aut farina ipasata: et incolae dicebant esse de lacte Marie virginis et multi etiam ossa accipiunt et fingunt esse ossa sanctorum: vel sanguinem hirci accipiunt et mentuntur esse de sanguine alicuius sancti. Ideo iuste et sancte ordinavit sancta mater ecclesia: ne quis decipiat. Ergo fratres carissimi sic agamus: ut cultus noster deo sit acceptus: et nullus error aut superstitio aliqua in nobis locum habeat: sed potius veritate et sanctitatem habentes in nobis: tandem ad patriam ubi nulla potest haberi falsitas peruenire valeamus: perenniter: summa illa et ineffabili bonitate fruituri. Ad quam nos perducatur quod est benedictus in secula eorum. Amen.

Sabbato cinerum de superstitione contra-
ria cultui diuino et primo precepto. Et primo
de ydolatria et prima eius specie. Sermo. xi.

O enim domini locutus est. Esayas. 58. Decisus fratres in christo carissimi. idem primo dei mandato probatione. scilicet et modificatione: dignus est ut ad alteram eius considerationem in ordine tertiam. contrariationem descendamus. Sicut enim religio consistit in reuerentia dei et reuerentiarum: ita superstitio que est contraria importat superfluum et indebitum modum cultus diuini: cum non exhibet eo modo quo debet: vel cui non debet. Cultus. n. diuinus ordinatur primo

ad reuerentiam deo exhibendam: contra que est prima species superstitionis: que dicitur ydolatria: que exhibet reuerentiam creature. Secundo ordinatur cultus dei ad hoc ut homo instruat ab ipso quem colit. scilicet de sciendis: creandis: et agendis. Contra quam instructionem dinam est alia superstitionis species: que dicitur diuinationis: per quam non querit instructio a deo: sed a diabolo. Tercio ordinatur cultus dei ad directionem humanorum actuum: secundum institutionem dei quem colit: puta per ieiunia: sacrificia: et festa: remedia contra infirmitates per orationes: et alia secundum ordinem dei et ecclesie. Contra quam est tertia species superstitionis que dicitur observatio dierum: temporum: et planetarum: non secundum institutionem dei: sed diaboli per incantationes et huiusmodi. Et de his tribus loquitur Augustinus in libro de doctrina christiana. 26. q. 2. c. illud dicit. Superstitiosum est quicquid institutum est ab hominibus ad faciendam vel colendam ydolam et creaturam: et hoc pertinet ad primam speciem: vel ad consultationes et pacta quedam cum demonibus: et hoc pertinet ad secundam speciem. Et paulo post sequitur. Ad hoc genus pertinent omnes ligature atque remedia: que medicorum disciplina preceperunt. Et hoc pertinet ad tertiam speciem. De quibus diffuse ac copiose tractare volentes de prima tamen specie. scilicet ydolatrie tractabimus: quia ut dicitur in verbis propositis per Isaiam. prophetam. Deus domini locutus est. secundum hoc preceptum dei. Non adorabis deos alienos: quia hoc est ydolatrare: de qua ydolatria tria annotabimus. Primum dicitur quod dicitur. Secundum causalitas. Tercium gravitas.

Pars prima huius sermonis in qua declaratur quid sit ydolatria: et quot modis committitur: et in cultu diuino.

Primo igitur in hoc sermone de ydolatria que est primo precepto prohibita fingit tractantes: sciendum est huiusmodi omnium theologorum sententiam: quod ydolatria est cultus diuinus qui exhibet creature representationem per aliquod signum vel figuram: que dicitur ydolum. Ydolum. n. deductum est ab eo quod est ydus: ut dicit Isidorus. Ydus autem dicitur forma ab idea tractam: ut dicit Seneca. unde ydolum proprie dicitur simulachrum representationis rei existens vel rei ficte. Et huiusmodi ydolatria proprie dicitur cum simulachra colunt: ut dicitur ex dictis Augustini. in tertia parte in breui expositione preceptorum. et Augustinus in prima parte sue summe tractat

Sermo

mlor.9.li.j.q.i. Ad cuius diffinitiois et victorū
 declarationem tria notanda sum. v3. Pri-
 mum dicitur nibilationis. Scdm vere di-
 uerificationis. Tertium aut modificatiois.
 Quantum ad pimum notandū q dicitur
 nibilationis: adducit textus magistri sniaruz
 in.3.di.37.vbi habet q ydolum nihil est: qz
 nihil h3 sibi simile qd dictuz fuit Origenis
 et assumptum. Prima cor.8.c. Proccidetur
 falsum: qz ydolum est fabricatum ab artifice.
 Artifex aut non fabricat nihil per similitudi-
 nem quam h3 in aia. Sed nihil est in intelle-
 ctu quod prius non fuerit in sensu.3.de aia. et
 in libro de sensu et sensato. Nihil autē est in
 sensu quod non fuerit in re cōf. Ergo vi-
 detur non bene dictum q ydolum sit qd nō
 habet simile sui exempla. Ad hoc respondet
 fm Bona.in.3.di.37.in.q.circa litteram. q
 ydolatria dupl confucit apud antiquos cō-
 mitti. Aut fingendo nouam sculpturam: cui
 non reperiretur omnino simile cō. vt osten-
 deretur q specialis et singularis cultus esset ei
 exhibendus. Aut qñ fiebat aliqua imago q
 esset representatiua alicuius rei extraquam
 quis crederet in illa imagine esse venerēdaz
 Que duo in hoc precepto prohibētur. vnde
 psal.96.dicit. Confundant q adorant scul. rē.
 Ideo bene dicitur. Ydolum nihil est: qz et si
 sit aliqd qñtum ad mām et figuram quam si
 bi artifex impmit: nihilominus qñtum ad ex-
 cellentiam diuinitatis quam ei ydolatria assi-
 gnat omnino nihil est nisi in sola fictione et
 falsa estimatione. Et qñ dicit q forma ydoli
 non habet similitudinem extra. Respondet
 q aia non habet aliquam similitudinē quā
 suscepit ab extra vel fm totum: vel fm ptez.
 Recirco si ydolum non h3 similitudines fm
 totum: tamen h3 fm partem: sicut p3 de chi-
 mera: et monte aureo. Anima. n. facit nouas
 cōpositiones: l3 non faciat nouas res: et fm
 qd fingit interius: sic et de pingit exterius.
 Et de hoc reprehensus est pps israel: qz vt
 dicit in psal. 105. fecerunt vitulum in oreb rē.
 Nam vt habet. L. de sta. et ima. l.2. et 3. Sta-
 tue et imagines ponunt pro code3. Alij vero
 dicunt q statua est figura hois: sed imago ē
 alia reruz: vt vituli rē. Vel pōt dici q figu-
 ra est hois statua: q fit de lapide vel ligno au-
 ro vel argēto. S3 imago est pictura. Ista. n.
 cōfueuerunt notari. L. de sta. et ima. in rubri.
 et ff. de vsu. l. statue. Idem imago est q imp

mitur per sigilluz in cera: vt scribit de pe. di.
 2. pncipium. et ita qd fit est statua vel ydolu3
 qd autem pingitur vel impmitur est imago
 Quantum ad scdm qd dicitur diuerifica-
 tionis: sciendum est fm Tho. 2. 2. q. 94. ar. 1.
 q diuerfimode cultus diuus ydolis exhibet
 Quidam. n. exhibebant cultum ipsi3 imagi-
 nibus: quia quadam arte diabolica fabrica-
 te erant: adeo vt demonium virtute quosdā
 viderēt habere effectus: vt dare respōsa et re-
 media sanitarum: ppter quod putabant ho-
 mines aliqd diuinitatis in eis esse: et sic de-
 cepti cultuz diuinitatis exhibebant eis. Et hec
 fuit opinio Demetrii trimegisti: vt ponit Au-
 gu. 8. de ciui. rē. 623. Alij exhibebāt cultū di-
 uinum non ipsi3 imaginibus: sed creature
 quarum erant imagines. et horū fuit triplex
 opinio. Nam aliq erant credentes quosdaz
 hoies deos fuisse: quos per imagines cole-
 bant: vt Iouem: Mercurium rē. Et hoc ra-
 tione alicuius excellētie in eis: vt scientie: for-
 titudinis: vel ratione alicuius beneficii: vt ar-
 tis inuentōe rē. Pleriqz estimabant totum
 mundū esse vnum deum non ppter corpora-
 lem sban: sed ppter aiaz ipsius mundi: quā
 deum esse credebat. di. nihil aliud esse qz ani-
 mam: motu et gubernatione mundi: sicut hō
 dicitur sapiens propter aiam: non ppter cor-
 pus. vnde putabant toti mundo et oibus par-
 tibus eius esse cultum diuinitatis exhibenduz
 vt celo: acri rē. et ad hoc referebant imagies
 suorum deozuz: sicut dicebat Varro: vt dicit
 Augu. in. 7. de ciui. dei. c. 6. de qbus omnib3
 loquitur sapien. 13. c. di. Vani aut sunt oēs ho-
 mines in qbus non est sapiētia dei: et de h33
 que vident non potuerūt bona intelligere eū
 q est: neq opibus attendentes agnouerunt
 qd esset artifex. Sed aut ignem: aut spm: aut
 citatum aerem: aut gyrum stellaz: aut nimia
 aquam: aut solem: aut lunam rectores orbis
 retrax deos eē putauerūt. Nec ille. Mōnū-
 li aut vt platonici putauerunt et sic posuerūt
 eē vnu deum cām oium: post que3 ponebāt
 quasdaz sbas spūales a summo deo creatas
 quas deos noiabant: participatōe. l. diuinitatē
 quos nos angelos dicimus: post quos pone-
 bant aias corpōz celestium: et sub h33 demo-
 nes: quos dicebāt acerca animalia: et sub eis
 ponebant hoium aias: quas per virtutē me-
 ritum ad deoz vel demonum societate asu-
 mi credebat. Et istis hoibus ita associat cul

lingulap

rum diuinum exhibebant: vt refert Augu. 8. de ciui. dei. c. 14. Has aut duas vltimas opinionones dicebant pertinere ad theologiaz quā pñsiderabant in mūdo: et docebat in scholis: et pñsicalem appellabāt. Aliam vero opinionem de cultu huius dicebant pertinere ad fabularem theologia: que fm figmenta poetarum representabant in theatris. Aliam autem opinionē de imaginibus dicebant pertinere ad theologia ciuilem: q per pontifices celebrabant in templis. Et hec oia pertinebant ad supstitionem et ydolatriam fm dñm Augu. in exordio allegatum: q neq exhibebant cultum qbus non credebant. Et ideo Alcan. in 2. parte in tractatu de pceptis primo pcepto. ar. 1. dicit q ydolatria et latia nō habent eandem adoratiōem vniocā: sed per equocationē. Adoratio dicit de latia et ydolatria: quia rō ipsa mouens est diuersa in vtraq. s. numen diuinum fm veritatem: et fm estimationem. Vnus. n. adorat numen diuinum in veritate: alter in falsitate. Sic autem non vniocantur: et ideo rō adoratiōis vtrōq. equoca est. Quantum ad tertium notandum qd dicitur modificatiōis: est sciendum q non solum dicitur ydolatria in exhibitione cultus cui non debet: verum etiam si exhiberetur cui debet: si idebito modo aut superfluo exhibeatur. Aut. n. Tho. 2. 2. q. 93. ar. 2. q. superfluum dicit aliquid dupl. Vno modo fm qritatem absolutā: et fm hoc non potest esse superfluum in diuo cultu: q nō potest facere homo q non sit minus eo quod dicit. Alio modo pot aliquid esse superfluum: fm qritatem proportionis: q. n. non est fm proportionatus. Finis aut diuini cultus est vt homo dei gloriam deo: et se ei subiciat: et mente: et corpore. Et ideo qquid homo facit: faciat ad dei gloriam: et ad hoc q mens hois deo subiciatur: et in corpus per moderatam refrenatiōem fm dei et eccle ordinationem et consuetudinem cor: q. homo conuiuit non est superfluum in diuo cultu. Si autem fiat oppositū est supstiosum et ad ydolatriam pertines. Quod sit qritum ad presens spectat tribus modis. Primo in cultu veri dei aliquid exhibendo contra modū a xpo institutum: sicut falsarius esset q aliqua pponeret contra modum sibi ab aliquo impositum. Ita falsitatem incurrit q aliquid deo exhibet in cultu diuino contra modum diuine auctoritatis institutum.

unde q eleuant hostiam non psecratā ad altare vt adoret a ppo: peccant pñsico ydolatrie. Secūdo in cultu dei aliquid sibi vsurpando contra modum eccle pñstitutum. vnde Amb. ait Indignus est q alt celebrat mysteriū q xps tradidit. et glo. dicit col. 2. q supstiosum est quando traditōi humane nomen religionis applicatur: vt p3 de 2. 2. rege: q more sacerdotis voluit adolere incensum dño non exhibens reuerentiā sacrificio: et factus est leprosus. Scdō para. 26. Tertio in cultu veri dei exteriori iudicio curam pñcipalem impendendo et nō interiori iustificatiōi. Si. n. fiat aliquid de se qd non pertineat ad dei gloriam: neq ad hoc q mens hois feratur in deū: aut q carnis concupiscentia refrenetorū est supstiosus: q in exterioribus solis pñstans ad interiorē dei cultū non pertinet. vnde Augu. de vera religione inducit q dicit Luc. 17. Regnum dei intra vos est: contra supstiosos q exterioribus curam pñcipalem impendunt. Et sic claruit qd sit ydolatria: patetq pars huius sermonis prima.

¶ Pars secūda huius sermonis in qua declaratur vnde ydolatria originē habuerit.

Secundo in hoc sermone de origine ydolatrie tractātes: sciendum est fm Tho. 2. 2. q. 94. ar. vlt. q duplex fuit causa. Vna dispositiua ex pte hois. Alia cōsummatiua ex pte demonū. Hecirco tria possumus pñsiderare cātina ipi. maligne ydolatrie. Primus dicitur vanitas. Scdm cecitas. Tertiu iniquitas. Quantum ad primū qd dicitur vanitas: aduertendū est q hoies pñsico tps excellētiā veri dei nō pñsiderantes: et de pulchritudine et vanitate imaginū delectātes qbusdā creaturis pp pulchritudinē seu vanitatez: dinitat cultū exhibuerūt: q fm pñm in poetria hō delectat de repñtatione. vñ sapi. 13. dicit. Si qd artifex fab de silua lignū rectū fecerit: et huius doctē eradat corticē: et arte sua vsus diligēter fabricet vas inutile i pñsatiōe vite: religio aut huius opis ad preparatiōem esse abutat. et infra. et pñsiaz arti sue figuret: et affimilet illa imagini hois: aut alicui ex animalibus illis pñsico rubricat: et rubicūdū facies suō colorez illius: et omne maculam que in illo est perlinētes: et faciens ei dignam habitationem: et ipriote ponēs illud: et confortans ferro ne forte cadat prospiciēs illum. Sciens q non potest adiuuare se. Imago

Sermo

enim est: et opus est illi adintorū: et de substā
tia sua et filijs suis et de nuprijs suis votum
faciens inquit. hec ibi. Idcirco scribitur in
hystorijis romanis antiq: q̄ antiq romani
quadam natiuitate ducti: multas statuas er
reterunt in honore aliquoz pboy hominuz
vt patet de Murtio Sceuola: et Scipione: et
pluribus alijs: et precipue de Seruio Sulpitio
iuriscōsulito. q̄ cum factus fuit excellentissi
mus hominū: et in legationē a populo roma
no missus in legatione vita defunctus est.
Tunc populus romanus ei statuam pro ro
strijs erexit: sicut habet. ff. de origine iur. l. 2. §.
post hos. Quātum ad scdm qd dicit Ec
cles. Sciēdū ē q̄ p̄mi hoies p̄ hos p̄mi t̄pis
tāta cecitate amoris iordinati estuabāt: q̄ ali
quos nimū venerantes eis honore diuinuz
impendebāt: et etiam vsqz in bodicrū diem
impendūt plurimi. Vnde Sap. 14. describi
tur sic. Superuacuitas hominū hoc adinue
nit in orbem terraz: et ideo breuis illoz finis
inuentus est. Ac r̄bo enī luctu dolens pater
filij rapti fecit sibi cere imaginē: et illum q̄ tūc
quasi homo mortuus fuerat: nūc tāqz deum
colere cepit. Et ideo hoc fecit causa p̄me sta
tue et imaginis sculpte. Nam vt legat in hy
storijis Minus rex assyrioz fuit p̄mus q̄ sta
tuam erexit. Fuit pater eius bellus rex quo
mortuo Minus filius eius p̄pter reuerētiā
et honorem patris sui. bellū: fecit statuā erigi
et a populo cepit honorari: et pro deo haberi:
et inuolabant ei aialium sacrificia. qd audien
tes alie nationes et spāl̄r populus iudaicus
irridebant: ipsamqz statuam vocare ceperūt
belzebub a bello et Zebub: qd est musca quasi
dens muscarū: eo q̄ in sanguine i quo fiebat
sacrificium ibant muscæ: inde pascabantur:
et crinde appellatū ē nomē diaboli belzebub
Vnde scribitur Matth. 12. h̄ nō cicit dēmo
nia nisi i belzebub p̄ncipe demonioz. Vnde
etiam vocatuz est nomē eius. Belial dictus
ab idolo. Belli d̄ quo scribit apostolus. 2. ad
cor. 6. Que cōuentio Ch̄risti ad belial: vt h̄c
de pe. di. 1. §. si cui. Quātū ad tertiū qd d̄
iniquitas. Sciēdū q̄ tanta ē iniquitas et puer
sitaz dēmonū q̄ se coleret deos hoibus oīa
tibz tribuerūt in idolis: dādo r̄sā: et ali
qua miracula faciēdo: que videbant hoibz
diuina. Vnde et in ps. 95. dicit. Omnes dii
gentium dēmonia. Qui dēmones vsqz i bo
dicrū diem humanū genus decipiunt: et

maxime imperitos hoies: et mulierculas: vt
se loco Ch̄risti: et virginis M̄arie adorari fa
ciant. Nam transfigurāt se in angelos lucis
fingentes se esse Ch̄ristū et sc̄icqz apparentes
ab eis adorant. Qui si cū cōditiōe adorarent
excusarent a peccato. Quia tūc non adoraret
demonē sed Ch̄ristum. Si autē adoraret sim
plicit̄ non excusarent p̄pter ignorantiam:
sed grauiter peccant s̄m Bona. in. 3. di. 9. ar.
1. q. 6. et Alex. vbi supra. Cuius rō triplex pōt
assignari. Prima est: qz p̄monitus p̄ di
uinam scripturam q̄ angelus tenebray trās
figurat se in angelū lucis. vt habet ab ap̄lo. 2.
cor. 11. que verba ponunt. 26. q. 5. c. epi corūqz
mī. et nec mīx. et. 1. Jo. 4. habetur. Nolite oī
sp̄ritui credere: sed p̄bate spūs si ex deo sūt.
Et Matth. 24. dñs dicit. Multi venient in
nomine meo. di. Ego sum Ch̄ristus: et ideo te
netur discutere et nō statim credere. Sc̄da
ratio est: quia habet remediū. lozatōis q̄ d̄
p̄mittere ante h̄mōi adorationē. Nā scri
bitur Jo. 16. Quicqz petieritis patrem et c.
hoc est s̄m augustinuz nīcqd pertinet ad sa
lutem. pater ergo q̄ orant non adhibent
omnē diligentiam q̄ debet. Tertia ratio
est q̄ q̄libet debet se reputare indignū h̄mōi
visionibus: et ideo potius debet illas timere
q̄ desiderare. Narrat enī exemplū de quo
dam sc̄to patre: q̄ cum ei diabolus in specie
Ch̄risti appareret clausit oculos: et dixit se nol
le Ch̄ristum in hac vita videre. At diabolus
eius humilitate confusus enauit. Peccant
igitur qui h̄mōi adorare faciles sunt: quia fa
cilit̄ possunt periculum cuitare apponēdo
conditionē hoc modo. Adoro te si tu es x̄ps.
Et hoc modo s̄m Alexan. d̄z adorari hostia
consecrata. Si hac tacita conditione vel exp̄
sa. Si obita forma obseruata sit. Et sic pater
vnde idolatria originem traxerit.

Tercia pars tertia huius sermonis in qua de
claratur quā grauis sit culpa idolatrie et qua
liter detestatur et reprobatur.

Secutio in hoc sermone de grauitate
idolatrie tractantes tres considera
tiones annotande sunt. Quarum
Prima dicitur offensionis. Sc̄da aggra
uationis. Tertia reprobationis. Quātū
ad p̄mam que dicitur offensionis idolatrie.
Est sciēdūz s̄m omnes predictos doctores
sc̄z Tho. 2. 2. q. 94. ar. 2. et Bona. et Ricarduz
et Scotum in. 3. dist. 37. et Alexan. vt supra.

Idolatria est peccatū mortale: quia de directo est contra p̄mum p̄ceptum p̄me tabule Exod. scriptum vbi dicitur. Non adorabis deos alienos neq; coles. Sinterius fm glo. et loquitur de sculptibilibus et imaginibus: q̄ peccatum est idolis interiorē vel exteriorē cultum exhibendo. Idcirco errauerunt qdaz putantes q̄ offerre sacrificia et alia ad latrīaz pertinentia: non solum summo deo: sed etiā suis superioribus esset debitum et per se bonum: hoc non est rōnabiliter debitum: quia et si omnes superiores venerari debeam⁹: nō tamen eadem reuerentia debetur omnibus vt claret ex supra dictis. Sic enim deus oēs excellit: et quidaz modus singularis ei soli debere. Quidam autē alij putauerunt visibilia sacrificia alijs dijs congruere et summo deo tāq̄ meliori meliora. sp̄re mētis. Sed hoc est irrationale: vt dictum est supra: quia sacrificia ista sunt signa interiorum. Quidā vero alij crediderunt: latrīe cultū exteriorēq; idolis exhibendum: non tāq̄ debitum et per se bonum: sed tāq̄ vulgari consuetudini consonum. Et hec opinio videt̄ fuisse Seneca vt refert Aug. i li. de ciu. dei. Et hūc errorem secuti sūt quidam heretici putantes q̄ tpe persecutiōis liceret cultum exterius idolis exhibere: fidem seruando in mente: qd̄ falsissimū est: qz sicut mendacius perniciosum est mortale cū quis verbo dicat aliquid cōtra veritatem fidei: ita perniciofa falsitas est cum quis cultum exteriorē deo debitum alteri exhibet. contra id qd̄ sentit in mente. Vnde Aug. vbi supra cōtra Senecam ait. q̄ eo dānabilis colebat idola: quo ea mendaciter aiebat sic agere vt eā a p̄p̄o veraciter agere estimaret. Quātum vero ad scdā que dicit aggrauationis Sciendū q̄ peccatū idolatrie est grauissimū quia Leuit. 15. super illud qd̄ dicit de imundicia mulieris patientis fluxum sanguis sic dicit glo. Omne peccatum est imundicia. S; idolatria est maxima. q̄ si dicat̄ est snia p̄bi 8. ethico. q̄ pessimū optimo opponit. S; cultus interior qui consistit in fide. Spe: et charitate est melior q̄ cultus exterior: q̄ in fidelitas: desperatio: et odium que opponunt cultui diuino interiori sunt grauiora peccata: q̄ idolatria que opponit exteriori. Ad hui⁹ declarationem est notandum fm Tho. et alios doctores vt supra. q̄ grauitas alicui⁹ peccati pōt attendi dupl. Vno modo ex p̄e ipsius

peccati: et sic peccatū idolatrie est grauissimū. Sicut enim in terrena repu. grauissimū esse videt̄. q̄ aliquis honorem regū alteri ipendat q̄ vero regi: qz quātum in se est totū reipub. perturbat ordinē. Ita in peccatis que d̄ deū cōmittunt: que tñ sunt maxia: grauissimū eē vt q̄ aliquis honorem diuinū creature ipēdat qz quantum in se est facit aliū deū in mūdo. Alio modo pōt attendi grauitas peccati ex parte peccantis. Sicut dicit̄ grauius ē p̄ctm eius qui scienter q̄ qui ignoranter peccat: et fm hoc nihil p̄hibet grauius peccare heretico qui scienter corumpunt fidē quā acceperunt: q̄ idolatrias ignorāter peccantes: et sic etiā aliqua alia peccata p̄pter p̄ceptū peccantis pōt esse maiora. Ad argumētū ergo dicit̄ q̄ idolatria presupponit interiorē infidelitatem: et adiungit exterius indebitū cultum. Si vero sit exterior tñ idolatria absq; interiori infidelitate: addit̄ culpe falsitas vt dēū est. Quātum ad tertiam cōsiderationē q̄ dicitur reprobationē. Sciendū est q̄ vitium idolatrie est sic graue q̄ p. 12. testes sacre scripture reprobant. Prim⁹ est Moyses q̄ in p̄sona dei sic dicit. Ego dñs deus vester non acietis sculprile: neq; idoli: nec vitulos erigatis: nec insignē lapidē poneris in terra v̄sa vt adorētis eū. Leuit. 26. et itez. Ipi hostiliter egerunt cōtra nos et deceperūt in fidijs p̄ idolum. Num. 25. et itez. Non refices q̄q; ex idolo in domū tuā: ne fias anathema: sicut et illd̄ est: qz spurcitiā detestabilis: et velut inquinamentū ac sordes abominatiōi hēbis: quia anathema est Deutero. 7. Scdo ē Tobias qui sic ait. Dis autē terra eius deserta replebitur: et domus dei que est i ea itēsa rebedificabit: ibiq; reuertatur omnes timētes deū et relinquunt omnes idola sua: et vniunt in ierusalem: et habitabāt i ea Tob. 14. Tercio est dicendum qui dicit. Simulacra gentium argentum et aurum rē. Os bñt et non rē. ps. 113. Quartus est filius eius Salomon qui sic dicit. Benedictū est enim lignum p̄r qd̄ fit iustitia. p̄r manus autē p̄r qd̄ fit idolum maledictum est: et ipsum qui fecit illud: qz ille qd̄ operatus est. Illud autē cum esset si agile deus cognominat̄ est. Sap. 14. Quintus ē Isaias qui sic dicit. Confundant omnes ab idolis suis qbus sacrificauerunt Isaias. p̄. et iterum. In die illa abiciet vir idola argenti sui: et idola auri sui: que fecerunt nobis man⁹

Sermo

in peccatū. 31. Et itez predixi tibi ex tūc anq̃
veniret indicavi tibi ne forte diceret. Idola
mea fecerūt hoc et sculptilia mea et cōstatilia
mea manducauerūt ista. 48. Sextus testis
est Hieronym⁹ qui sic dicit. Sacerdotes nō
dixerunt vbi est dñs et tenentes legem nesci
rent merz pastores prevaricati sunt in merz
prophe pphauerunt in Baal: et idola secuti
sunt. Propterea adhuc in iudicio stentam
vobiscū: et cū filiis vestris disputabo. Die. 2.
c. Et itez. Reddam post duplices iniquitates
et peccata eoz: qui staminauerūt terrā meā et
in mortuinijs idolorū suoz. 16. c. Et iterū. Po
suerunt idola sua in domū meam in qua in
uocatum est nomen meū. 32. c. Septim⁹ tes
tis Ezechiel. di. Et cessabūt idola vestra de
lubra vestra: et delebunt opera vestra. 6. c. Et
itez. Couertimini et recedite ab idolis vestris
et ab vniuersis cōtaminationib⁹ vestris auer
tite facies vestras. 14. c. Et iterum si vir iust⁹
fecerit iudiciū et iustitiam: in montibus non
comederit: oculos suos nō leuauit ad ido
la domus isrl: et vxorē prīmī sui nō violaue
rit: iustus est vita viuet et non moriet. 18. c.
¶ Octauus est Daniel. di. q̃ rex colebat ido
lum et ibat p singulos dies adorare eū. Por
ro Daniel adorabat dñm deū suū: dixitq̃
ei rex. Quare non adoras Baal. Qui respō
dens ait illi. Quia nō adoro idola manu scā
sed viuente deum qui creauit celum et terrā:
et habet potestātē omnis carnis. Daniel. 14.
¶ Nonus testis est O scias qui dicit. Disper
gantur excelsa idoli peccatū isrl. 10. c. Et iterū
effraim quid mihi vltra idola: ego exaudia et
dirigam eum: ego vt abierem vrentem: ex
me stuctus tuus inuentus est. 14. Decimus
est Amos qui inquit de ceperunt eos idola
sua: post que abierunt patres eoz. 2. c. Et
iterum. Portastis tabernaculum moloch: et
imaginem idolorū vestroz. 5. c. Et iterū. De
molientur excelsa idoli: et sanctificationes isrl
desolabunt: et consurgam super domū. Die.
roboam in gladio. Amos. 7. ¶ Undecimus
testis est Zacharias per quē loquit domin⁹.
di. Et erit in die illa dicit dominus exercitiū
dispergam nomina idolorū de terra et nō cō
mouebūt vltra. 13. c. Duodecimus est ap⁹
Paulus. di. Qui abominaris idola sacrile
gium facis. Ro. 2. Et iterum. Neq̃ cultores
idolorum efficiamini sicut quidā ex ipis: quē
admodum scriptum est. Sedet populus mā

ducare et bibere et surrexerūt ludē. j. cor. 10. Et
iterum. Nolite iugum ducere cum infidelib⁹
Que enim participatio iusticie cum iniquitate
aut que societas lucis ad tenebras? Que cō
iunctio Christi ad Belial: aut que pars fidei
cum infidelit? Qui aut consensu templo dei
cum idolo. Vos enī estis templū dei. 2. cor. 6
Contēpnamus ergo fratres demonum spur
ca demonum idola colendo et debite honorā
do deum nostrum vium et verum: qui ē po
tēs solus et sapiens: solusq̃ pius et clemens q̃
trinus et vnus viuit et regnat: per infinita se
cula seculorum. Amen.

¶ Dñica p̃ma i quadagesima in mane de
alia specie suspitiois q̃ dī diuinationis: cōtatio
demonū inuocatio: et huiusmōdi. Sermo 22.

Hec omnia
tibi dabo si cadēs ado
raueris me. Matth. 4.
c. 8. Sollicit⁹ enī plu
rimū fratres i xpo ca
rissimi die noctuq̃ mi
nime cessans tenebrarum angelus antiquus
videlz humani generis inimicus: et solita sua
versutia querens quō Christi sacratissimam
religiōē qua regnum illud beatitudinis acq
ritur qd isdem suo perdidit fastu: euertere va
leat: vt mortalis homo per deuia queq̃ de
ductus: tante felicitatis inemor effectus: non
iam omnipotentem et imortalem deum co
lat: vt dignum est: et honoret ac in suis cala
mitatibus presurūq̃ inuocet: sed potius crea
turam mortalem: et suū querat inimicum:
et persuadeat se omnipotentem: faciatq̃ se p
deo coli vt sic sumo et imortali deo contēpto
secum hominum animas in infernum de
mergat: vt habetur. 26. q. 5. c. nec mirum: vbi
dicitur. Ad hoc inuititur diabolus vt adoret
quasi deus: vt prelibatū est in precedenti ser
mone. Idcirco vestrum est summa cum dili
gentia eius pscrutari fallacias: quatenus nō
ipsum tāq̃ deum habeamus: s; vt cum tāq̃
hostem peruersissimum repellamus. Quod
nos dominus pio miserratus affectu edocuit
verbo pariter et exemplo: me quis dicat se ne
scire quid agere debeat. Nam hodierna die
exemplum habemus dñi: qui surgenti diabo
lo vt se adoraret ei proposita verba. di. Hec

omnia tibi dabo et. Respondit. Vade Sa-
thana. Scriptum est enim dominū deū tuū
adorabis et. **P**ertractata ergo p̄ma specie
superstitionis que dicitur idolatria merito i
hoc sermone de sc̄ba. s. diuinationis vbi de-
mones inuocantur: et adorantur videndū est
de q̄ hoc mane tres p̄sideratōes ānotabim⁹
vz. **P**rima dicitur diuinationis diffinitio.
Sc̄ba vero specificatio. Tertia at̄ reductio.
Pars p̄ma huius sermonis in qua decla-
ratur quid sit diuinatio: ac quō sit ministerio
demonum: et ideo p̄hibetur et detestatur.

Primo in hoc sermōe de diuinatione
p̄ aliqua specie h̄mōi mādato cōtraria
ante omnia eius declaranda est dif-
finitio: quia Tullius dicit in p̄mo de officiis.
Om̄is rei que a ratiōe suscipitur institutio
debet a diffinitione proficisci: vt melius intel-
ligatur quid sit de quo disputetur. **S**im etiam
p̄m p̄ de anima. Diffinitio est p̄cipiū ois
demonstrationis. et 7. metha. et 7. topico. idē
ait. q̄ diffinitio est iudicans quid esse rei. Et
p̄ posteriorū idē ait. Diffinitio est cognitio
sc̄ie: et ipsius quicqd̄ est: et vnus rei debet cē
diffinitio s̄m eundē. 7. methaphy. p̄. elencor.
et 6. topico. Idcirco s̄z theologos et maxime
Alexan. nostrum in 2. parte. sic diffinitur vna
tū descriptione. s. diuinatio est vsurpatio co-
gnoscēdi futura. **P**ro cuius declaratiōe tria
notanda sunt. **P**rimum dicitur distinctio.
Sc̄dm offensio. Tertium prohibitio.

Quātum ad p̄mum notandum s̄m Tho.
2. 2. q. 9. articu. 1. et Bonauē. in 2. dist. 7. parte
2. ar. 1. q. 3. et Alexā. in 3. parte tractatu de sc̄ia
demonum. q̄ triplex genus reperitur futuro-
rum. Quedam enim habent cām determi-
natam et infallibiles: vt illa que attenduntur
circa motum corporum celestīū siue inferio-
rū in quib⁹ ē determinatio: et omnino i pec-
cati cessatio: et talia p̄nt certitudinaliter sc̄iri n̄
solum a deo vel in deo. Sed etiam a creatu-
ra: et hoc in sua causa: sicut tempus eclipsis et
similium: vnde quis non dicitur diuinatoz
si p̄videt ea que necessario in temporib⁹ ve-
niant que humana ratione sc̄iri possunt. Sic
astrologi ex consideratione causarū p̄nūciāt
fusas eclipses: pluuias: et ficitates: et medici
p̄nūnciant sanitatem et mortem. Quedam
sunt que habent causam determinatam: sed
tamen fallibilem vt sunt illa que s̄m interio-
rem nām habent cām determinatam: quia

intentio nature mouet determinate ad vnū
s̄z ideo fallibile: q̄ multipliciter pōt incurrere
in p̄ctis: sicut ager seminatus in terra pingui
et bona dispositione superiorū corporū affert
pinguē fructū. **I**sta p̄nt certitudinaliter sc̄iri et p̄-
nūnciari: nō t̄m a deo: s̄z etiā a creatura q̄ no-
uit nās rex supiorū et inferiorū: nō t̄m sic certi-
tudinaliter sicut predicta. Quedā h̄nt cām ide-
terminatā et fallibilē: sicut sunt ea que sunt a
voluntate n̄ra que indeterminata est pro co-
q̄ est ad opposita: et fallibilis: q̄ p̄nt volēti p̄-
ficere multa occurrere in peccata: et talia non
p̄nt certitudinaliter sc̄iri ab aliqua creatura in
sc̄ipsa: sed solū a deo per reuelationē diuinā.
Unde p̄hs. j. periem. ait. De futuris contin-
gentibus non est determinata veritas. adeo
q̄ Damascē. li. 2. c. 4. dīc. q̄ futura p̄tingētia
neq̄ angeli neq̄ demones nouerūt: et n̄llo
minus hō. **U**n̄ Act. j. xps dixit aplis. Non ē
vestrū noscē. v. m. q. p. p. i. s. po. Si igit̄ sancti
angeli: et apli sanctissimi: spū. s. plenī nō pote-
rant sc̄ire futura p̄tingētia nisi deo reuelan-
te: quō hī q̄ vasa sunt p̄ccōz et amici diaboli
poterūt sc̄ire: et iō si q̄ aliq̄ p̄tingētia deo re-
uelante p̄cognouerūt: illa p̄dicūt nō diuinat
s̄z q̄ diuinitatis ē facit vt q̄ diuinū ē suscipit
Tūc ḡ dī q̄ diuinare q̄n in debito mō sibi
p̄nūciationē euētiū futuroz vsurpat. **P**uta
q̄n p̄ter dei manifestationē futura p̄tingen-
tia reuelare presumit: vt sunt illa que depen-
dent ex libero arbi. vel q̄ p̄ accidēs p̄tingunt:
siue in reb⁹ hūanis: siue nālīb⁹ nūciat. Sol⁹
enī dei ē talia p̄scire. **U**n̄ **I**sa. 41. Anūciatē
q̄ futura sunt et sc̄iem⁹: q̄z dii estis. et 7. 6. q. 4.
c. q̄ aūt. Futura p̄scire solius dei ē: q̄ i sui cō-
tēplatiōe ille etiā angelis p̄scire facit. **Q**uātū
ad sc̄dm notādū ex p̄dicti segf. q̄ h̄mōi diui-
natio culpa ē mortalis: s̄m oēs p̄ccōs doct.
q̄z qui p̄sumit cognoscere et p̄nūciare futura
nisi deo reuelante: vel nā p̄doctē: certū ē q̄
sibi vsurpat q̄d dei est. Et ex hoc diuinī qdā
dicunt. **U**n̄ dīc Aug. in lib. de mā demonū.
Et h̄r. 26. q. 4. **I**git̄ genus diuinī dīcī sūt q̄si
deo plenī. diuinitate enī se plenos dissimilat
et astutia quadā fraudulentē hoīb⁹ futura cō-
iecturāt. q̄ si dicat Aug. dīc in lib. de lib. arb.
Quis audeat dicē disciplinā esse malam: et
subiungit. Nullo mō dixerim⁹ aliquā intel-
ligentiā malā esse posse. Sed s̄m p̄m. io. de
memoria: et reminiscētia circa p̄ncipiū. Aliq̄
sunt artes inter q̄s ānumerāt diuinationes:

Sermo

ergo si diuinitio ad aliquā intelligētiā ptinē videt et artē: patet q̄ diuinitio nō sit peccatū. Ad hoc respondet q̄ sunt quedam artes ad futuros euentus cognoscendos: qui ex necessitate frequenterq̄ proueniunt: ille ad diuinationem non pertinet: sed ad alios euentus cognoscēdos non sunt aliq̄ vere artes seu diuinitio: s̄ fallaces et vane ad decipiendūz inroduce p̄ demones: s̄m Aug. 21. de ciui. dei. Et ideo s̄ fit ad cognoscendūz nālis inclinatio: iuxta ph̄z in p̄benio mēba. di. Omnes hoies naturalr scire desiderant. Hoc intelligendum est s̄m modum humanum: nō autem s̄m indebitum diuinationis modum.

Quantum ad tertium notatur q̄ diuinitio prohibetur triplici doctrina. s̄. Primo veteris testamenti. Scō nouelli. Tertio decreti. Primo phibetur auctoritate veteris testamenti. Nam leuiti. 13. scribit. Non declinetis ad magos: nec ab ariolis aliud scīstitemini: vt poluamini per eos: ego domin⁹ Super que verba dicit Aug. q̄ hoc obseruare curat deum infamare niti: tanq̄ auib⁹ plusq̄ deo scīaz tribuat. Item leuiti. 20. scribitur. Anima que declinauerit ad magos v̄ ad ariolos: et fornicata fuerit cum eis: ponaz faciem meā p̄tra eaz: et interficiā eam de meo ppli mei. Et iterū ibidem dicit. Vir siue mulier in q̄bus phitonicus siue diuinationis spiritus fuerit: morte moriā: lapidib⁹ obmuent eos. Et deute. 13. dicit. Si surrexerit i medio tui p̄pha: aut qui somnium vidisse se dicat: et p̄dixerit signum atq̄ portentū: et euenerit qd locutus est et dixerit tibi. Eamus et se queramur dcos alienos: et seruiamus eis: non audies verba p̄ph̄e illi⁹ aut somnatoris: q̄ temptat nos deus. Et iterum deute. 18. Non inueniatur in te q̄ phitones aut dīnos consulat: aut querat a mortuis veritatem. et Omnia enim hec abhominat dñs. Et eccl̄. 34. habet. Diuinitio erroris: et auguria: mā data et somnia maleficentium: vanitas est. et Esay. 47. Stent vt saluent te augures celi: qui cōtemplabant sidera: et supputant mēses vt ex eis annunciarēt tibi ventura. et Ezech. 13. Vident vana: diuinitate noui testamenti: vt p̄ in euāgelio bodicrno. et per apl̄z ad gala. 4. nos reprehendens dicit. Nunc autē cum cognoueritis deum: imo cogniti sitis a deo: quomō conuertimini iterum ad infima et

ignobilia culta. q̄bus dēnuo seruire vultis et dies obseruatis: et menses: et tempora: et annos. Timeo enim ne forte sine causa laborauerim in vobis et. Tertio phibetur auctoritate decreti. Nam. 26. q. 4. c. igitur. scribit. Arioli sunt q̄ circa aras ydolorū nefarias p̄ces emittunt: fūcsta sacrificia offerūt. hisq̄ celebratibus demonum recipiunt respōsa. Et. 26. q. 5. c. si quis. dicitur. Si quis ariolos vel aruspices: vel incantatores obseruauerit: aut phlacterijs vsus fuerit: anathēa sit. Et in ca. qui dīnationes. dicitur. Qui diuinationes. erpetunt: et morem gentiliū subsequuntur: vel in domos suas huiusmodi hoies inducunt: exgrēda aliud in arte magica: aut erpianda causa: sub regula q̄nquennij iaceat: s̄ gradus p̄nic diffinidos. Prohibetur etiam diuinitio per leges. Nam ca. de male. et mathematicis. l. c. m. dicitur. Silcat oibus p̄p̄modo diuinandi curiositas. Et ideo Aug. de cathacismo li. p̄mo dicit. Ad sortilegium veniunt: duo consulunt illum fur. et q̄ p̄sus est furtum dicit ille putas inuenio quod perdidit: dat nūmos et audit inuenies: venit et qui abstulit putas non inuenio: dat et ipse nūmos et audit. non inueniens. Quēq̄ horum euerit datur palma diuino: per dēnti dicit inuenies: fari dicit non inuenieris. Si inuentum fuerit laudar ille qui perdidit. Si vero non inuentum fuerit: laudar ille q̄ tulit. Ab vno diuinus accepit laudez: et ab ambo bus nūmos. Jam ergo fratres mei nolite credere illis: nolite cor vestrum illis dare: nolite sacculos vestros talibus inhaerere: et animas vestras demonibus subiugare. Quoz vincula soluit ibi: non eos dēnuo alligat diabolu. Ad agis autem operaz dare: vt elemosinis peccata redimatis: q̄ talia p̄mittendo graues vobis sarcinas que vos deprimant comparetis. Nec ille. Et tunc quid sit diuinitio: et q̄ sit prohibita claruit: patetq̄ p̄ma pars huius sermonis.

Pars secūda huius sermonis in qua ponuntur tres species sup̄stitionis. s̄. nigromantie: auguri: et sortilegij.

Secundo in hoc sermone ad clariorem declarationem dictorum: sciēdum q̄ varie sunt species diuinationis: et quantū ad p̄sens sunt tres partes p̄ncipales. Prima dī innocatōis. Sc̄ba augurationis. Tertia sortiligationis.

Quātum ad primam speciem que dicitur inuocationis tria notanda sunt. Primum notandū est s̄m Bona.in.2.di.7.parte.2.ar. i.q.3.in corpore.q. circa si q. quis demones non possint p seip̄os futura contingētia scire tñ frequenter vera prediciūt qz futuroz euentum aliquo mō presentiūt. Adc aut est qua duplex sicut dicit Augu. v3 super Scñ. ad litterā vt habet. 26.q.5.c. sciendū. Prius sensus aut ingenij acrimonia: vt qñ vident z diligenter considerant ad q inclinet affectio nra vel q sunt inducentia: vel retrahētia. Scdo temporū experientia: quia ex talibus vident accidere talia. Tertio dolosa cautela: qñ pponit aliquid facere z predicit illud quasi aliq sit facturū. Quarto aliena doctrina qñ iusto dei iudicio permittit adscire ab angelis. Scdm notandū s̄m Tho.2.2.q.95.ar.3.q. demones expresse inuocati. Aliqñ prestigiosis apparitionibus se ingerūt aspectui hoīuz seu auditui ad prenunciandū futura: sicut cuz dant responsa per idola: vel cū apparent diuersis formis: z dicit prestigium. Aliqñ exp̄s se inuocati per somnia prediciūt futura: z dī diuination per somnia: de qbus dicitur infra. Aliqñ per suscitationē mortuoz inuocati prenunciant futura: nō qz vere suscitēt mortuos sed opere demonū vident aliqui resuscitati: ex quibus prenunciant: z dicit nigromantia. Aliqñ inuocati prenunciat per arceptios. i. per hoīes viuos: z vigilātes ab eis obfessos: z a phitonio Apoline: qui fuit p̄mus inuētor diuinandi dī phitonie. Aliqñ inuocati p̄nūciant futura ex figuris varijs: aspectui hoīuz in diuersis rebus se ingerentibus. Et hoc si fiat in visceribus aialūz idolis imolatorum dicit aurisper. Si in corpore terrestri vt vngue cornibus capillis ferro lapide polito dicitur bromantia. Si aut apparēt in aq tales figure vel signa vnde querit precognitio futuroz: dicit formātia. Si in acre: aeromātia. Si in igne dicitur piromantia. vñ. 26.q.4.c. Agitur. z in.2.nimruz. q.5. bec omnia scribūt. Tertiu notandū est s̄m Bonauenturā in 2. dist. 7. parte. 2. ar. i. q. 3. qz homo pōt aduocare diabolu duobus modis. Vno nō virtute diuina ei imperando aliqd licitū z honestum: z hoc modo lz. Vnde Paulus act. 16. diabolo imperauit exire de puella: eruiit eadem vox: z hoc filij cē posse qñ deus suo iusto iudicio diabolu subijceret homini: prout

de quibusdam v̄ris sanctis narrat. Nam z si demon nō inuocatus alicui hominū scōp occurreret: posset virtute diuina cum cogere ad aliqua vera dicenda: ad vtilitatē aliozū. Alio modo pōt quis inuocare diabolu volūtario comertio z familiariter: z hoc mō non lz tacite vel expresse. Qd probat tripliciter. s.

Ratione. Aucte. Et exemplo. Primo probat rōne sic. Tales enim sic inuocantes: aut peccāt peccato infidelitatis vt pote si demoni credendo aliquid diuinitatis tribuant. Aut peccato idolatrie vt in oblatiōibus z sacrificijs: aut saltem peccato inobedientie: qz contra phibitiōē diuinā z ecclesie faciūt vt statim dicitur. Ratio aut huius phibitiōis est triplex. Primo qz tales peccāt in seip̄os dum se comittūt discrimini: qz vir aut nūqz diabolus satisfaciunt nisi aliqua infidelitas vel idolatria misceat. Sicut enī ad diuina miracula plurimū facit fides recta: sic ad demonū miracula facit fides peruersa: qñ diabolus p uersus est imitator dei. Scdo qz tales peccant cōtra ecclesiā dum hñt oīo ab ecclesia p̄cisum comertū ecclesieqz prorsus cōtrariuz z aduersariū. Tertio qz tales peccant in diuinā maiestātē dum recurrūt ad diabolu quare non sit deus noster oīpotens z benignus: ideo phibitū est z sine peccato fieri nō pōt. Nam z si aliqñ dicant vera: tñ vt plurimū dicit falsā: z maxima suscitāt odia: scandalā: suspiciones z his filia que longus esset enumerare. Scdo idem pbat aucte. Matz Leuit. 20. Precipit occidi qui sciscitant magos z ariolos. z. 26. q. 2. c. illud. Aug. ait in lib. de doctrina xp̄iana. Dēs igit artes hñdī vt nugatorie vel noxie sup̄stitiones ex quadam pestifera societate hoīuz z demonū qñ pacta infidelis z dolose amicitie cōstituta penitus sunt repudiande z fugiende a christianis.

Tertio idem pbat exemplū. 4. Reg. 8. Reprehenditur z punitur rex israhel: qui misit ad consulendū deum Acharen. Item habetur exemplum Christi vt habetur Luc. 4. iussit similē demones illam magnā veritatē dī. Tu es Christus filius dei viui: vt doceret nos non inquirere debere veritatē a diabolo: nec multum curare qñ ipsam nunciat expresse: precipue cum habeamus noticiā scripturarum qbus magis credendum est. Mā vt habet. 26. q. 5. c. episcopi eorum. A diabolo captiui tenentur qui relicto creatore diaboli

Sermo

auxilia querunt. hec ille. q. si querat unde habent tales aduocantes virtutem compellendi ipsos demones. Respondet s. m. Bona. q. nullam de se hnt virtutem: sed solū ex diabólica pactione. Sic enim diabolus cum eis pepigit sedus qui sunt ei familiares: q. talia signa cognosceret: ad talia pntez se offerret. Stendit aut per illa se cogi: vt ostendat aliquid necessitatis esse in huiusmodi actibus in quibus multa sunt nefanda: per que abducit homo et a fide: et a cultu dei: vñ nullo modo credēdū est: q. tales characteres aliqd possint maxime super spūs: nisi ex pactione: et iō oia talia crimina vana sunt et periculosa ac peruersa: nec facit diabolus: q. in illis delectet: sed in infidelitate operantium. et sic patet qd sic dicendū de pma specie diuinationis que dicit inuocatio. Et Quātum ad scdam spēm diuinationis que dicit auguratiois que phibetur Deutero. 18. vbi dicit. Nō inueniatur in te qui obseruet auguria. Sciendū q. precipue fit qñ ex cōsideratōe motuū: vel vocum quorūcūq. aialum: vel stramutatione hoiūz cū vult hō precognoscere futura fortunij: vel fortunij vñ cū ex pñsideratōe verborū alicuius alia intentiōe dictorū aliq. retorquet ad futura que vult precognoscere: et hoc dicit. Omē vel cū liniamēt manus pñsiderat: vel signis inspectis in specula vult precognoscere futura: et dicit pñm cyromantia. scdm speculamantia. Sciendū g. s. m. Tho. 2. 2. q. 95. ar. 7. q. ois diuination vñ pñcognitio futurorū si excedat vltra id ad qd (illud unde fuerit talis pñcognitio) pōt pertingere s. m. ordinē nature vel diuine puidētie erit supstitiosum et illicitūz Nam mor⁹ vel garitus auuū: vel alie dispositiones huiusmodi in rebus pñsiderate nō sunt cā futurorū euentuū: vt ex eis aliqua futura possint cognosci sicut ex causis: unde cum futura non possint in eis precognosci sicut ex causis o. q. si sint in eis aliq. que precognoscamus: hoc erit inquātum huiusmodi motus: vel voces: vel dispositiones sunt effectus aliquarū cāz que sūt causantes: vel pñcognoscētes pñdictos effectus. Notandū igit q. instinctus naturalis quo mouent bruta ad suas opatōes: cāri pñt ex duplici causa. Vno mō ex cā corporali. Cum enī bruta non habeāt nisi animaz sensitiuā: cuius oēs potentie sunt acrus corporaliū organorū: subiaccet corū aia dispositiōi continentū corpororū: et pñmordiali celestiu. Et

ideo nihil prohibet aliquas eorū opatōes esse futurorū euentuū signa inquātum pñformant dispositiōibus corpororū celestiu: et aeris pñtētis ex qbus tales pñueniunt futuri euentus. Sed in hoc duo pñsideranda sunt. Prīmū est q. huiusmodi opatōes nō extendant nisi ad precognoscenda illa futura que causant per motus celestium corpororū. Scdm est vt non extendat nisi ad ea que aliquatū possunt ad huiusmodi aialia pñtinere. cōsequunt enī p celestia corpora: cognitionem quādam et instinctum ad ea que corū vite sunt necessaria hnt: sicut imutationes que sunt per ventos pluias et huiusmodi. Alio modo pñt causari huiusmodi instinct⁹ ex causa spūali. s. vel ex deo: vt p. 3. in columba sup. L. huiusmodi descendente Luc. 3. et in coruo: q. pavit Melam. 3. Regū. 17. et Jonā in Lete euomente: vt p. 3. Jone. 2. Vel etiā ex demonibus qui vtunt huiusmodi opationibus brutorū ad implicandas huiusmodi aias varijs opinionibus: et eadem rō videt esse de oib⁹ alijs: pñter q. de hoibus: q. verba humana que accipiūt pro hoie nō subdunt dispōni stellaz: nisi per prouidentia diuinā: et qñq. per operationē demonū. His ergo premis tria notanda sunt. Et Prīmū est q. huiusmodi diuinitio si non extendat vltra ordinē nature nullo mō ē supstitiosa. Nam Hierony. 8. dicit. In celū cognouit miluus tempus suū: turtur et irūdo et Liconia custodierunt tps aduentus sui. s. p. instinctū nālem: puta si q. ex hoc q. cornicula frequenter crocitat: predicat pluuiam cito esse futuram: sicut et ille rusticus cognoscebat mutationē tpsis fore primā per quedam signa asini sui: q. non cognoscebat sapiēs q. dam astrologus. Et Scdm notandum est q. huiusmodi diuinitio: etiam si non extendat vltra dispōnem puidētie diuine: non est supstitiosa. Nā et Sedeon qui est i numero scōz s. m. Apñm bebre. 11. Vñus est oie audiens somnū et interpretationē. Iudic. 7. Sed vt dicunt doct. obseruauit huiusmodi recitationem et expositionem accipiens eā p omne quasi ordinatā ad sui instructionē a diuina puidētia. Sistr et elizer vt legitur Gen. 24. attendit verba puell: oratione ad deum pñmissa. Et Tercio notandum est q. si huiusmodi diuinitio extendat vltra id ad qd pōt pertingere s. m. ordinem nature: vel diuine puidētie: est supstitiosa et illicita: et ad decipiendū per opationē demonū adinuenta. Vnde Augu. 26.

q. 4. c. sciendum. dicit. Nunc ergo qm de diuinatione demonū questio est. Primo sciendum est illos pterūqz pñūciare que ipsi faciunt: et infra. Aliqñ aut non que ipsi faciunt: sed que nālibus signis futura pñoscūt que signa in hoīuz sensus venire nō possunt ante pñēdūt. Neqz qz pñēdūt medicus qz pñēdūt nescit huius artis ignarus. ideo tñ habendus est diuin⁹. Quid aut mirū si quē admodū ille corporis humani vel pñurbata vel mortifera temperie seu bonas seu malas futuras pñēdūt valitūdines. Sic demones per acris affectōes sibi notas: nobis ignotas pñēdūt futuras tempestates. hec ibi. Et sic patet qd dictū sit de augurijs. De inuocatio nibus etiā demonū: loq̃ Aug. 26. q. 2. c. Qui sine. dicens. Nec vanitas magicaz artū ex traditōe maloz angeloz in toto oībe terrarum pluribus seculis inualuit per quandam sciam futuroz et inferioz: et per inuentiones eoz. Inuenta: sunt aurispicia: et auguratiōes: et ipia q̃ dicunt oracula: et nigromantia. h̃ ille. Quātum ad tertiā spēm diuinatiōis q̃ dī fortilegiatio tria sunt notanda. Primū notandū fm q̃ habet. 26. q. 1. c. vnico. q̃ fortilegi sunt q̃ sub nomine fite religionis p̃ quasdam quas sanctorz seu apłoz vocant sortes: diuinatiōis sciam pñent: aut quarūcūqz scripturaz inscriptiōe futura pñmittunt. hec ibi. que sunt verba Ihsdozi et h̃molog. 8. Est igit fortilegiū cū aliqd sit ab hoībus vt eius enētu considerato aliqd occultū inotescat: vel ali quid alicui erhibendū in sorte diuiforia: vel agendū: vt in sorte consultoria: seu qd futurū et dī fors diuinatoria. Et sunt multipliciter: quia per tractatiōē punctoz: vel p̃ pñsideratiōē figuraz que pñueniūt ex plūbo liquefacto pñecto in aquā: vel ex gbusdam scriptis cedulis in occulto pñectis vel positis pñsiderādo q̃sqz accipiat: vel ex punctiōe taxiloz quis plura puncta pñiciat: vel ex festucis inegalibus pñsiderando q̃sqz accipiat maiore ṽl mi noze: vel etiā pñsiderando q̃s apñiendo librū qd occurrat et h̃mōi. C. Scdm notandum est fm Tho. 2. 2. q. 95. ar. 8. q̃ euentus sortū pōt expectari a triplici causa. Primo ex dispositiōe celestīū corporz ita q̃ ea intentiōe fiat quasi h̃mōi actus humani q̃ regunt ad sortes fm dispōnem stellaz sortiant effectum: et sic est opinio falsa: et per pñis nō carens demonū suggestiōe: quapropter. superstitiosa

est talis diuinatio. Secdo pōt expectari euentus sortū ex forma qd videt habere locuz in sorte diuiforia: et sic nō videt habere virtū nisi sorte vanitatis: sicut si alig non valentes aliqd concorditer diuidere velint vti sortib⁹ ad diuifionem quasi sorte experientes q̃z partem q̃s accipiat. Terno potest expectari euentus a causa spūali: et hoc pōt esse dupliciter: qz vel a diabolo: vel a deo. Si a diabolo superstitiosum et illicitū est: et he sunt sortes q̃ prohibent per canones. Vnde Leo papa. 26. q. 5. c. Sortes sic dicit. Sortes quibus cūcta vos vestris discriminatis. i. iudicatis pñuicij quas patres dānauerūt: nisi aliud q̃ diuinatiōes et malicia esse decernimus. Quā obrem volum⁹ illos oēs dānari oīo et vltra inter xpianos nolumus noiari. Et ne exerceantur anathematis interdicto. pñibent⁹. hec ibi. Et qbus patet q̃ h̃ superstitio est mortalis: qz pñibet sub pena excois. q̃ aut istitute sint aliq̃e sortes ab apłis qbus aliq vtiur falsum est: qz a diabolo inuente sunt vt dictum est. Si autē expectatur euentus a deo tunc fm se non est malum huiusmodi vti. Et de his itelligat ill⁹ Aug. 26. q. 2. c. Sortes di. Sortes non est aliqd mali: sed i re humana dubia: diuinam idicās voluntatē: et tales fuerunt sortes qbus vti sunt patres que describunt. 26. q. 1. in pñcipio: ṽz Josue in deprehēsiōe Achā Josue. 7. Saul in deprehēsiōe Jonathe. i. Reg. 14. Jonas cum a facie domini fugeret a nautis sorte deprehensus est in mariqz iactatus Jone. i. Zacharias sorte exijt et in censuz posuit Luc. i. Et Adathias sorte electus Act. i. 2. di. clerico. Est tamen cauendum ab huiusmodi: quia. 26. q. 2. c. his ita. Respondetur sic dicitur. Anteqz euangelium claresceret multa pñittebant que tēpore perfectōis discipline sunt penitus eliminanda. Idcirco sciendū q̃ pōt in h̃mōi pñitū ēt reperiri quadrupl. Primo si absqz necessitate ad sortes recurrat. hoc enim videt pertinere ad tentatiōē dei: que i hodierno euāgelio. pñibetur: vt clarius videbit in parte sequenti. Secdo si in necessitate sed absqz reuerentia. Vnde Beda. 26. q. 2. c. non exēplo sic ait. Si q̃ tñ necessitate aliqua cōpuli deū putant sortibus apłoz exēplo esse pñulēdū videant hoc ipsos apłos nō nisi collecto fratrum cetuz: et precibus ad deum susis egisse. h̃ ille. Tercio ad terrena et vana istis sortibus

Sermo

et diuinis oraculis utendo. Vnde Aug. 26. q. 2. c. bi qui sic dicit. Mi qui de paginis euangelicis fortis legunt: et optandus est ut illi potius faciant qd ad demonia consulenda concurrant: tñ ista mihi displicet consuetudo ad negotia secularia: et ad vite huius vanitatem diuina oracula velle percurrere. h. ibi. Quarto. si in electiōibus ecclesiasticis que fieri debent inspirante spū scto aliq fortibz vti. Nam ut habet ut supra in c. Nō statim. dicit Hieronymus. Non statim debemus sub exēplo hōne fortibus credere: vel illis de acrob opo stolorz huic testimonio copiare vbi matbias in apostolarū eligis. Secus aut est in secularibus dignitatibus que ad terrena disponenda ordinant: in quoz electione plures vtiunt fortibus: sicut et in temporalū rex diuisione et vulgariter dicunt scrutinia. Alias imminere necessitate licitū est diuinū ipsoz iudiciū fortibus: cum reuerentia et sine supstitutione: et exemplū ponit Aug. ad honoratū. q. cum cēt tempore psecutionis disceptatio inter ministros dei q. debebant fugere ne occiderentur et sic ecclesiā deserere: vti fortibus licitū erat et esset etiam i pñti. Tercio notandū est hz Tho. ut supra i rñsione vltimi argumenti. q. iudiciū ferri cādēntis vel aque seruētis qd olim ordinabatur ad alicuius peccati occulti manifestationē et inghitionē: q. excedit cōez fortium rōnem: inquātū exinde expectat aliq. miraculosus effectus prozsus illicitū red dicitur: tum q. ordinat ad iudicanda occulta q. diuino iudicio reseruant. iuxta illud. j. cor. 4. Itaqz nolite ante tempus iudicare et. tñ q. hmoi iudicium non est aucte diuina sancitū vnde. 2. q. 5. c. consuluisti d. Ferri cādēntis vel aque seruētis examinatiōe extorqueri a quolibet sacri non censurāt canones: et q. sanctorum patrū documento sancitū non ē supstitiosa adinuētōe non est presumendum. Spontanea cni pfectione: vel testium probatione publicata delicta tāto pre oculis dei timore pessa sunt nostro regimine iudicare. occulta vero et incognita illi sunt relinquēda qui solus nouit corda filioz hoīz. h. ibi. Attendat igitur q. grauiter peccant q. h. malicia fortilegioz faciūt de ossibus mortuozū: de oleo sancto: de aqua baptisimi: et qd dictu horrendum est de corpore xpi. Quidam pro luxuria: qdam pro auaricia: quidam pro vitiis et. et sic patet scda pars sermonis.

Pars tertia huius sermonis in qua ponuntur tres alie spēs reductiue ad supstitutionem idolatrie et diuinationis.

Tercio in hoc sermone ad maiore supstitutionis idolatrie et diuinationis ex pssione tres alie spēs sūt vidēde. qz Prima dñ somniatōis. Scda tentatōis. Tertia affectiōis. Quātum ad pñā spēs que dñ supstitutionis somniatio: qz quedam solent per somnia aliqua ventura interpretari sciendū fm Bona. in. 2. di. 7. parte. 2. ar. j. q. 3. in respōsione. 3. argu. et Tho. 2. 2. q. 95. ar. 6. q. somnia. 5. de causis ptingūt. Quedam ptingunt ex dispositione corporis: et ista sunt presagia futuroz: qz hñt causam in nobis. nam sunt signa infirmantis. Queda ptingūt ex sollicitudine mentis: et ista etiā sunt signa eorum ad que faciēda vel desiderāda nostra inclināt affectio: ista rōe nō sunt signa nec causa alioz de seimo si ipsa applicentur ad alia potius prebent occasionē errandi qz pre sciendi. Queda aut sunt ex illusione diaboli: et ista sunt nullius roboris sicut nec diuinationes auris picum. Quedam insup sunt ex reuelatione angelica. Queda vero ex visitatione diuina: et hec duo vera sunt signa. Si igit qz somnijs vtatur ad precognoscenda futura fm q. somnia pcedunt ex diuina reuelatione seu angelica: aut ex nati cā qstū virtus talis cause potuit se extendere nō crit illicita diuiniatio. Si autem hmoi diuiniatio causaret in nobis ex reuelatiōe demonū cūz quibus pacta habet expressa vel tacita: quia hmoi diuiniatio extendit ad qd nō potuit se extendere crit illicita et superstitiosa et phibetur. 26. q. 7. c. non obseruatis. ppter ea Dñf. i8. Nō inueniat in te ingt q. obseruet somnia. Multa alia essent de somnijs dicēda que causa breuitatis omitto. Quātū ad scdam spēm que dicit tentationis. s. diuine. Sciendū fm Nicolai de lira sup bodier no euāgelioz Tho. 22. q. 97. ar. j. et Alesanū parte. j. lib. j. tit. 16. q. tentare dcum est experimentiā de eius potentia et maiestate querere sine necessitate. Ad cuius declarationez tria sunt notanda fm doctozes pñctos. Primo notandū est q. tentatio dei est quedaz spēs supstitutionis pñcti religioni diuine cuius rō in apō est. Finis enī religionis est deo reuerentiam exhibere: ideo omnia que directe pñctant ad irruentia dei religioni

opponuntur. Manifestum est autem quod tentare aliquem ad eius irreuerentiam pertinet. Ergo tentare deum est opus religioni oppositum. Secundo notandum est quod huiusmodi tentatio est mala et culpabilis: cuius ratio in aperto est. Nullus enim sumit experimentum de quo est certus: ideo tentatio est aliqua ignorantia vel dubitatione praecedat. Sed ignorare vel dubitare de hijs que pertinent ad dei perfectiorem est peccatum. Igitur manifestum est quod tentare deum ad hoc quod ipse tentans cognoscat dei virtutem perim est. Si quis autem ad hoc quereret experimentum eorum que ad divinam perfectiorem pertinent: non ut ipse cognoscat: sed ut alijs demonstraret: hoc non est tentare deum: cum subit pia utilitas et iusta necessitas: et aliqua que ad hoc currere debet. Sic enim petierunt apostoli a deo signa in nomine ihesu actum.

¶ Tercio notandum est quod pluribus modis queritur experimentum de deo tentando. Primo tentando potentiam dei sicut pharisei. Adat. 12. Tentabant christum signum de celo querentes. Si militet quoniam quis infirmus et renuit remedium naturale accipere: ut expiatur an miraculose deus sanctus eius. Et ideo si quis potest se adiungere in aliquo casu occurrente per remedia naturalia aut auxilia humana: et non facit: sed solum expectat dei auxilium: dicit talis tentare deum: sicut fecit populus betulie qui volebat se tradere Balaam: nisi ista quinquaginta dies exaudiret deus: ut per Iudith. 8. Secundo tentando sapientiam dei: sicut ille legis doctor. Adat. 22. Quasiuit enim a christo quod esset maius mandatum in lege. Similiter et qui dum presumunt docere siue predicare absque sufficienti scientia expectantes a deo sibi infundi gratiam: quod antequam efficiant discipuli veritatem: docentes efficiunt magistri erroris: ut dicit Leo papa. Tercio tentando patientiam dei: sic faciunt pseuerantes in peccatis: et expectantes a deo ut eis angelum suum mittat: ad hoc quod desistant a peccatis: contra quos dicit. 93. di. c. diaconi per Hieronymum. Si non ouertimur: si deum coli simus assiduo peccatis non miseretur deus. Et ideo ut dicit ecclesia. 18. Noli esse temptans deum. Postremo tentando maiestatem dei: sicut fecit diabolus qui voluit experiri an christus esset vere filius dei. Si filius dei es dic ut la. 22. Deinde temptauit eum diabolus. Si filius dei es: mitte te deorsum. Et in hunc errorem induceret qui sapientissime respondit ei. Scriptum est enim deuteronomio. 6. Non temptabis deum.

Quantum ad tertiam speciem que reducit ad superstitionem quod dicitur affectio. Inordinate reus ipsalium per quas affectiorem sepe numero colunt demones: sciendum secundum Ale. tractatu breui de experientia preceptorum precepto 8. quod hoc preceptum secundum allegoricam rationem ostendit ydolatrias versus. Primo enim ostendit ydolatrias saracenos et iudeos. Secundo scismaticos et hereticos. Tercio christianos maxime auaros. Primo enim ostendit ydolatrias saracenos et iudeos: quia dicit. Non habebis deos alienos. Nam saraceni habent suum diabolum machometum: cui tantam reuerentiam exhibent: ac si esset deus: ita ut centies parati essent in die pro illo mori. Et iudei messiam futurum expectant antichristum. Habent ergo deos alienos. id est prophetas. Conuincant ergo de ydolatria: quod deos habent alienos. Secundo ostendit ydolatrias hereticos: quod sequitur. Non facies tibi sculptile. Nam heretici faciunt sibi sculptilia: quia de deo non credunt: nisi quod imaginatione et fantasia fingunt: contra illud Ista. 40. Cui similem fecistis deum: aut quid imaginem ponetis ei: quasi dicat non est respirare.

Tercio ostendit ydolatrias christianos peccatores diabolus. Non facies similitudines eorum que in celo sunt desuper: neque in terra deorsum: neque in aquis. Nam christianus peccator facit similem eorum que in celo quam colit per superbiam nimium elcuiat: quod ut inquit Hieronymus. quod plus amat et venerat hoc illi deus est. Colit ergo superbus et ambiciosus similem eorum que in celo sunt quod super omnia diligit platura: dignitatem: et honorem. Et ideo christus docuit nos hanc ambitionem fugere: quod dum diabolus eum hodie portaret: non timebat se videre: ne crederet volare et gloriam propriam querere. Colit insuper auarus et cupidus similem eorum que in terra: iuxta illud apostoli coloz. 3. Auaritia que est ydolorum seruitus. et eph. 5. illud dicit idem. unde Ambrosius. ibidem ait. Ut auaritiam tam rem periculosam esse diceret: Ydolatria hanc nuncupauit: quia nullum peccatum maius. Ydolatria enim dei honorificentiam usurpat: et vendicat creaturam: cum in nomine diuinitatis quod solum conditori competat: participare illi assentunt ei facturas. Auaritia autem hec iccirco equata est: quod sicut ea que dei sunt sibi usurpat et recedit auarus: quodque visibus omnium concessit communiter auaritia denegat: quoniam iccirco congregat apud se ne alij utantur. Adde ille.

Sermo

Quapropter hodie in euangelio dicit dominus sathane promittenti sibi oia regna mundi. Wade retro sathana. Scriptum est dominum deum tuum adorabis etc. Lolit denique carnalis homo similitudinem corporis que in agis sunt. id est delicias: iuxta illud philip. 3. Quorum decus ventus est et gloria in confusione etc. unde hodie dominus dicit diabolo suggerenti sibi delicias. Scriptum est deuter. 8. Non in solo pane vivit homo: sed in omni verbo quod procedit etc. Propter que oia Aug. li. de vera religione. c. 15. ait. Non diligamus per carnis voluptates corrumpere atque corrumpi: ne ad miserabilem corruptionem dolorum tormentorumque veniamus. Non diligamus certamina: ne qui talibus gaudent in potestate demur humiliandi: vincendi: et verberandi. Non diligamus visibilia spectacula: ne ab ipsa veritate aberrando et amando umbras in tenebras projiciamur. Sed potius ad illam supernam patriam perducamur: cum societate angelorum gaudentes et exultantes in secula seculorum. Amen.

Dominica prima in quadragesima post primum de superstitione observationum: planetarum: temporum: incantationum: et huiusmodi. Sermo. 23.

In omnibus exhibeamus nosmet ipsos sicut dei ministros. Scribuntur hec verba. 2. corinth. 6. ca. 2. in epistola occurrentis dominice. Cum hoc mane fratres carissimi quedam de euangelio peroravimus pulchre duxi in hoc meridiano: ut ita dixerim: sacratissimo nonnulla de epistola vestre devotioni predicare. Non tamen ab incepto nostro proposito deviantes: vestras velim non latere caritatem: plerisque esse quod aut crassa quadam ignorantia que est cunctorum mater errorum laborantes: aut obstinate quadam malicie sue sensum proprium sequentes superstitionibus quibusdam: ipso contra pro deo: diaboli ut profatum est venerantes ei se offerunt semetipsos imolantes per vana opera sua. Hecirco postquam in superioribus sermonibus de idolatria et divinatione alter-

natis superstitionis speciebus: tamen est singulariter et brevis scriptum: in presenti ad eius perfectionem: que tunc finem per hunc adepti: quando rei nihil profusus deest: de altera ipsius specie varia. observatione describentes ac predicantes sequamur apostoli doctrinam in verbis propositis. In omnibus exhibeamus nosmet ipsos sicut dei ministros: non diaboli observationes et vanitates imitando. De quibus hoc ordine procedendum est. Primum dicitur de observatione planetarum et corporum celestium. Secundum de observatione incantationum: et suspensionum: et illusionum. Tertium de observatione temporum et occurrentium.

Pars prima huius sermonis in qua declaratur quomodo observatio corporum et celestium plerumque est causa erroris et superstitionis.

Primo igitur in hoc sermone de observatione planetarum et corporum celestium tractantes per quam quod ex consideratione astrorum precognoscit vel prenuat futuros eventus: que vocat astronomia sciendum quod isti tales influencias observantes plerumque in magnum errorem superstitionis incidunt. Nam Aug. libro de doctrina christiana 26. q. 2. c. illud. sic dicit. Neque ab hoc genere superstitionis perniciose errore segregandi sunt: qui olim gentilitati propter natiuitatem considerationes dierum: nunc autem mathematici vocantur. Nam et ipsi quis veram stellarum positionem cum qua quisque nascitur consequantur et aliquando peruestigant: tamen quod cogentur inde vel actiones nostras: vel actionum eventum producere nimis errant. Hec ille. Ad quod clariorum notitiam movet dubium an ex impressione corporum celestium et luminarium causetur in hominibus diversitas morum: et an possint astronomi ex impressionibus ipsorum corporum celestium futura predicere. Nam dicunt ipsi quod Saturno dominante ferus et crudelis homo nascitur: dominante Marte nascitur homo bellicosus: dominante Venere luxuriosus. Adhuc curio dominante eloquens nascitur. et sic de singulis. Queritur igitur verum necesse sit ita cucurire: sicut astra minantur. Ad cuius dubij declarationem quattuor annotantur. 1. Primum dicitur evidens confirmatio. Secundum vigorosa oppositio. Tertium catholica responsio. Quartum irrefragabi-

lis delectio. **¶** Quantum ad primū dico qd ex quattuor videtur verificari posse qd verū sit qd diuersitas morū et varietas euentū causatur ex impressione corporū celestium. **¶** Primo ex textu euāgelij **Mat. 2. c.** vbi habetur qd videntes stellam magi cognouerūt ortum regis. Si ergo xps natus fuit sub constellatione quod apparet ex huius stelle apparitione: ergo multo fortius videtur qd alij regi et gubernari habeant sub stellarū virtute.

¶ Preterea confirmatur ex alio euāgelij textu **Jo. 2. v.** **¶** Nondum venit tempus meū siue hora mea. et **Jo. 8.** Nemo appropinquabit eū qd nondum venerat hora eius. Et quibz videtur qd regebatur ex constellatione: ergo multo fortius et nos. **¶** Scdo ex textu pbi in lib. de proprietatibus elementorū: vbi dicit qd regna vacua facta sunt: et terre depopulate propter conjunctionem duarū magnarū stellarū **Jouis et Saturni.** Sed hoc nō esset: nisi qd bella et lites hominū et astris pendēt. Ergo p3 ppositum. **¶** Tertio hoc idem ex experientia sensibili. In moribus. n. regū vt dicūt astronomi: apparet stella comata: et astronomi: et mathematici de multis regni s3 astrologie iudicia multa pandūt vera. Hoc autem non esset: nisi mores et affectus hominū disponerentur s3 veritatem stellarū. Ergo **et.** Quarto videt ratione euidente. Ad vniuersitatis ordinem spectat: et ad perfectionem regis: vt nihil casu fiat respectu diuine prudentie. Ergo si deus regit ignobilia per nobilia: inferiora per superiora: et corporalia per incorporea: videtur qd nihil ex hijs inferioribus fiat: qd a stellarū virtute et influentia non procedat. Et si hoc verum est: ergo **et.**

¶ Quantum ad scdm quattuor opponenda sunt. **¶** Primo opponitur fundamento scripture. Dicitur. **n. de utero. 4.** Solem et lunam et vniuersa astra celi creauit deus in ministerio cunctis gentibus que sub celo sunt. Sed quod creatum est in ministerium hominis: non predominatur ei in virtute et regimine. Aliter enim esset creatum ei in dominium: et non in ministerium. Si igit astra sunt creata in ministerium: ergo ex eis non pendēt principaliter mores hominū. Scdo hoc idem probatur auctoritate **Ptolemy di. qd** spiciēs dominabitur astris. Sed hoc nō esset: si mores hominū causarentur ex impressionibz stellarū. Ergo **et.** Tertio hoc probat offensi-

ua ratione: quod ordinatum est recte: s3 in huiusmodi non intendit nihil ad rectum. Sed celum cum suis sideribus a primo conditore rectissime ordinatum est. Ergo nunq̄ tendit nisi ad bonos mores. Ergo aut oēs homines habēt bonos mores: aut bonitas nō causatur ex positione siderū: patetq3 falsū ēē per experientiam: qd plures sunt mali q3 boni. Ergo **et.** Quarto hoc idem probatur rōne ducente ad impossibile. Si enī bonitas morū causatur ex positione siderū: cum morus eorū sit naturalis et necessarius: diuersitas morū in hominibus est naturalis et necessaria. Ergo nec erit liberum arbitrium: nec valebit p̄siliū: nec meritum erit: nec demeritū: nec laus: nec vituperiū. Si ergo hoc est maximum impossibile est: qd dehonēstat et deturpat totum vniuersum. **¶** Maxime impossibile est qd diuersitas morū causatur a positionibus stellarū siue siderū: et sic p3 illa pars alteri prime contraria. **¶** Quantum ad tertium est responsio catholica omnium theologorū: et marinc. **d. boe. in. 2. di. 14. pte. 2. ar. 2. q. 3.** qd mores hominū et euentus futurorū a sideribus causari dupl3 potest intelligi. Aut necessarie et sufficienter. Aut dispositiue et contingenter.

Si primo modo dicatur non solum est falsum: sed hereticum: imo et diabolicū signum.

¶ Primo qd repugnat xpiane religioni. Scdo quia repugnat sensui. **¶** Tertio repugnat rōni. **¶** Primo dico qd repugnat xpiane religioni dum est contra veritatem fidei et honestatem morū. Veritas autē fidei in hoc errore saluari non pōt. Dum. n. ponit oia necessario a sideribus venire: tollit meritum et per consequens premium: tollit et gratiam: et per p̄s et gl̄iam: qd tollit libertatē liberi arbitrii: dum ponit oia necessario venire. In qd qdem libertate totus nō nostre honor consistit: virtus: premium: laus et omne bonum qd non esset verum si necessario a constellationibus siderū ista ventrēt. Honestas etiā morū p hunc errorem p̄iudiciū patit. Quis. n. si hoc verū est: pōt de malo reprehendi? Nullus. Immo licetia malefaciēdi sine reprehensione pcedit: dū culpa peccātis in sidera refunditur: et hō ad colēdū sidera incuruatur. Et iste est finis huius erroris pessimi: qd ad ydolatriā pducit. Et ideo est signum diaboli: qd hoc maxime intendit qd maxime reprehenditur. **26. q. 5. c.** Non licet xpianis te-

Sermo

nere traditiones gentilium et colere elementa aut lune: aut stellarum cursus: et inanem signorum fallaciam. Nec ibi. Secundo quod repugnat sensui: quod sensibili experientia in eadem constellatione perceptos et natos videmus diversificari in moribus et exercitiis: et cunctibus: et naturalibus proprietatibus. et illud manifeste apparet in Jacob et Esau: qui simul fuerunt percepti et nati: et tamen in hijs oibus sunt diversificati. Habetur etiam de hoc exemplum Augustinus in 5. de civi. dei. c. 6. qui arguit contra mathematicos de duobus geminis quos ipse vidit. scilicet masculo et femina. Movimus geminos diversi sexus: ambo adhuc vivunt: ambo adhuc etate vigent: quorum cum sint inter se files corporum spiritus quantum in diverso sexu: potest institutio et proposito vite ita sunt dispares: ut pertractus quos necesse est a virili distare femininos: qui ille in officio comitis militat: et a sua domo pene semper peregrinat: illa de solo patrio et de rure proprio non recedit. Insup quod est incredibilis: si astralia fata credant: non autem mixti si voluntates hominum et dei munera cogitent: ille coniugatus: illa virgo sacra est. Ille numerosam plebem genuit: illa nec nupersit. et infra. Quid. n. tunc ad corpus pertinet: quod corporis sexus: et tamen sub eadez positione fidetur diversi sexus gemini concipi potuerunt. Nec ille. Apparet etiam quod in eadem constellatione nascitur filius regis et filius rustici: nascitur homo leo et asinus femina et masculus: qui nec conveniunt in moribus: nec in cunctibus: nec in naturalibus proprietatibus: et hoc ipsum probat Gregorius in omelia epistolae dei. Saceri etiam mathematici solent: quod quisque sub aquarii signi nascitur: in hac vita piscatoris ministerium sortitur. Piscatores autem ut fertur getulia non habet. Quis ergo dicit quod nemo sub hac stella aquarii nascitur: ubi piscator minime habetur. Nec ille. Et ideo propter hanc sensibilem experientiam concludit Augustinus. falsum asserere mathematicos in 5. de civi. dei. c. 7. d. Dicende si soli homines non autem omnia que sub celo sunt: constellationibus subiacent: cur alii eligunt dies accommodatos ponendis arboribus: vel viribus: vel segetibus: alios dies pecoribus vel domandis: vel admittendis maribus: quibus equarum vel bonum ferentium armienta et huiusmodi. Si autem propterea valent ad dies electi: quod terrenis oibus corporibus siue aiantibus: sed diversitates temporalium momentorum fidei positio dominat: considerent innumerabilia sub uno tempore puncto vel nascent vel moriantur: vel inchoantur: et tam diversos exitus habent: ut illas observationes cuiusvis puncto veridicas esse persuadeant. Quis. n. est tam extorsus: ut audeat dicere omnes arbores: omnes herbas: omnes bestias: serpentes. aves: pisces: vermiculos: momenta nascendi sigillatim bene diversa. Nec ille. Tertio repugnat recte rationi. Recta. n. ratio dicit quod superiora debent inferioribus proponi: nobiliora ignobilioribus. Sed si verum esset quod diversitas morum causaretur a constellationibus fidei: proponerent ignobiliora nobilioribus. scilicet astra hominibus: et hoc est contra rationem rectam. Quod autem homo sit nobilior astris: patet ratione. Maior nobilior est finis hijs que sunt ad finem. et philosophus. 2. 2. de anima. Maior omnia terrena et celestia corpora ad utilitatem nostram facta sunt. unde ait Lactantius. lib. de ira dei. c. 13. Omnia quibus et stat quicquid generat ex se mundus ad utilitatem hominis accommodata sunt. unde et Gregorius ait. Vitam quippe hominum solus qui creavit conditor administrat. Non. n. propter stellas homo: sed stelle propter homines facte sunt. Dico etiam esse contra rationem: quod autem convenit hominibus. quod constellationi in suo ortu erigit aut non. Si sic. ergo frustra sunt constellationes observande in actibus suis: cum finem primarium constellationis necesse sit ei bona vel mala convenire. Si non in prima constellatione: quod pari ratione nec in sequentibus: ergo nulle sunt observande. Et sic iste error repugnat sensui fidei et rationi. Hoc autem triplex inconueniens quod dictum est colligitur ex verbis Damiani. Gregorius et Augustinus. Secundum igitur hunc modum. scilicet hominum mores: et eventus futurorum a stellis necessario et sufficienter causari falsitas incurrit: et berebis periculosa. Si autem secundo modo dicant mores hominum a dispositionibus fidei variari dispositione et contingenter: sic potest habere veritatem: quod nec ratione: nec fidei repugnat. Planum est enim quod dispositio corporis varia multum facit ad variationem affectionum et morum anime. Anima. n. ut plurimum passionibus corporis imitatur. unde colerici sunt iracundi: sanguinei benigni: melancholici verecundi: flegmatici pigri: tamen non est hoc necessario. Anima enim disponitur suo corpori: quam adiuta est per gratiam. Multos. n. vidimus colericos: masculos: et melancholicos: benignos. Quoniam igitur

virtus corporum celestium operatur admittio-
nem et qualitatem complexionum: hinc est quod
per consequens operatur quodammodo ad qua-
litatem morum: valde tamen de longinquo.
Plus enim facit ad qualitatem perfectionis vir-
tus in inferioribus. Elementorum: quam virtus fide-
rum. Unde Augustinus in 5. de civi. dei. c. 2. in so-
lutione cuiusdam questionis de duobus fratri-
bus: qui simul infirmabantur et curabantur.
Unde hoc esset magis commendat responsum
philosophi: quam astronomi. Hippocras enim respon-
det quod hoc erat propter similitudinem compleri
onis. et astronomus respondit quod hoc erat pro-
pter identitatem constellationis. Adhuc enim
respondit philosophus quod causam reddit magis pro-
phetiam: et magis propinquam. Et promissis ergo
concluditur secundum doctrinam omnium theologorum:
prout in Bona. ubi supra. et Ricardus in eodem
di. et Thoma. 22. q. 95. ar. 5. quod ex consideratione
corporum celestium seu constellationum potest quod
vellet per cognoscere triplex genus effectuum.
Primo naturales qui disponunt subdunt stellarum
et causantur ab eis: sicut eclipsatio solis: sic-
citates pluvie: et huiusmodi. Et tales eventus
per cognoscere et pronunciare ex consideratione astro-
rum non est superstitiosum: sed pertinet ad scientiam
astrologie. Secundo effectus fortuitos: ut quod ali-
quis fodiendo debeat invenire thesaurum: vel cum
do debeat cadere lapis super eum: vel occidi
morte violenta: et huiusmodi. Tales eventus
per cognoscere vellet et pronunciare ex considera-
tione constellationum: vanum est et superstitio-
sum: quia virtus corporum celestium cum sit na-
turalis: est determinata ad unum effectum. per du-
cendum. Illi autem effectus possunt evenire: et non
evenire: ut in paucioribus et raro eveniunt.
Tertio effectus seu actus. precedentes ex libe-
ro arbitrio hominis et hominis. vellet per cognoscere cer-
titudinaliter ex constellationibus superstitiosum
est: quia quibus impressiones fidei aliquantulum dis-
ponant ad varietatem morum: non tamen disponunt
necessaria dispo-
ne proxima et sufficiente: sed
dispo-
ne remota et contingente: et peritiam horum
asserere est superstitiosum et hereticum: sicut
ostensus est: et hoc est contra suam volentes ini-
quitatem excusare. Nam superbus dicit: Non
possum aliter facere: quia natus sum sub tali pla-
neta. et superbe inique mentiris. Similiter alius
dicit: Non possum continere. et perire luxurio-
se. et nefande sodomita. et libidinosa scia.
Infernus te expectat in ignem eternum ma-

nebis: quia libere deum offendis: et sic in omni-
bus aliis et avaris et invidis et gulosis respon-
deas. Et sic optime per planas claret catho-
lica vera et fidelis responsio. **Q**uantum ad
quartum in hac parte visa catholica responsio
ne: operis evidentem affirmationem destruit.
Ad primum argumentum quando dicitur quod
dominus natus fuit sub constellatione. dicendum quod
falsum est. Nam stella illa que magis apparuit
non fuit stella naturalis sub cuius regione christus na-
sceretur: ut per evidentem in sermone de epipha-
nia in sermone de peccatis. unde Augustinus dicit
contra Faustum. Non ex illis erat stellis que
ab initio creature itine suorum ordine sub
creationis lege custodiunt. Sed novo virgi-
nis partui novum sidus apparuit. Nec ille.
Non valet igitur istud argumentum: quia stella su-
it non ita creata: per cuius apparitionem di-
vina revelatione illustrati venerunt ad ado-
randum christum. Similiter quando dicitur quod christus
expectavit christum in passione. Dicendum quod non
expectavit christum fatale: sed tempus adeo por-
dinatum et figuris legalibus prefiguratum: sic
per destructio primi articuli. Ad secundum di-
cendum quod illud verbum philosophi non tribuit fide-
ribus aliud quam quandam dispositionem ad tales
effectus ex quibus bella generantur. Ex commo-
tione enim alicuius humoris potest aliqua affec-
tio in anima excitari: quam tamen non est
necessario ponere: quia anima potest eam respu-
mere. Sed quia multi sunt infectores passi-
onum: et eis quibus possunt dominari seipsos
subiiciunt. Hinc est quod multi se subdunt im-
pressionibus astro-
rum: ideo frequenter astro-
logi vera dicunt: maxime circa homines sequen-
tes suas naturales inclinationes. Circa ve-
ro spiritualiter viventes et sapientes qui domi-
nantur passionibus pauca possunt vera predicere:
immo sicut dictum est. homo sapiens domi-
nabitur astris. Ad tertium patet responsio
ex dictis: quia astrologi in affectibus naturalibus
possunt per artem veram predicere. Aliqua-
do certitudinaliter sicut exemplificatus est de
eclipse solis et lune. Aliquando solus proba-
biliter sicut circa serenitates et pestes: et hu-
iusmodi. In hijs vero que subsunt libero ar-
bitrio frequenter ita dicunt falsa sicut vera: et
si aliquando videntur vera dicere hoc fit vel
casu: vel diabolico instinctu. Nam diabolus
sicut dicit Augustinus. libenter se immiscet divinati-
onibus et huiusmodi. unde in 5. de civi. dei. c.

Sermo

7 idem ait. Hijs oibus consideratis non im-
merito creditur: cum astrologi mirabiliter mul-
ta vera respondent: occulto instinctu fieri spi-
rituum non bonorum: quorum cura est falsas et
noxias opiniones de astralibus facis inserere
humanis mentibus atque firmare. Non etiā
valet illud quod obijciunt de stella comata: quod
propter significat mortem regis: non fit a na-
tura: sed diuino iussu: ut dicit Damascenus. Si eis
naturaliter fit non videtur magis ratio quare ap-
pareat in morte principis: quam rustici. Et ideo di-
cit dominus Bona. quod comata duz non significat
mortem principis: sed solum quod moriatur in eius
apparitione: aut si significat hoc fit diuino ius-
su quod magis mortem eius pronuntiat: tunc quia
non est persona cois: tum quod ex hoc frequen-
ter potest oriri perturbatio regni: in cuius custo-
dia magis sollicitantur angeli: dum bonum
commune proponunt bono speciali. Ad quar-
tum dicendum quod quando dicitur illud quod
regitur perfecte subijciunt regi: quod verum est
quando regens aliquid regit per modum domi-
nantis: non per modum ministrantis. unde quod
humani actus reguntur a diuina prudentia si-
cut a dominante: nihil potest euenire preter ipsius
providentie intentionem et cognitionem: et nihil
sic fit casu. Quia vero ab astris diriguntur
solummodo per modum ministerij: ideo non oportet
quod omnia subijciantur eis. Et sic per prima pars.
¶ Pars secunda huius sermonis in qua tractatur
de observationibus incantationum et superstitionum.
Secundo in isto sermone tractandum
est de observationibus incantatio-
num et superstitionum que sunt ad
curandas infirmitates et huiusmodi: que pro-
hibentur in hoc precepto. unde deuteronomio 18. di-
citur. Non sit maleficus nec incantator. et Au-
gustinus de doctrina christiana. 26. quod 2. c. illud. sic di-
cit. Ad hoc genus superstitionum pertinent
omnes ligature atque remedia: que medicorum
quoque disciplina denominat: siue imprecatio-
nibus: siue quibusdam notis quas characteres
vocant: siue in quibuscumque rebus suspenden-
dis atque ligandis: vel resalvandis quodam-
modo: non ad temptationes corporum: sed ad quas-
dam significationes: aut occultas: aut mani-
festas: quod enumerationi nomine physica: vocant: cā-
sterculationis: ut quasi non suspitiones implicare
se non possent videant. Nec ulla. Ad quod de
claratione tria notanda sunt. Primum est de
incantationibus. Secundum de illusionibus. Tertium

de suspitionibus. Quamvis ad primus de incan-
tationibus: est sciendum per 2. de 2. 2. quod 96. ar. 2. quod
in his que sunt ad aliquos effectus inducendos cor-
porales: considerandum est si ista habent vel potest
tur habere virtutes naturales ad producendum istos
effectus: Tunc erit licitum et non superstitiosum
uti talibus causis: puta si quis teneat super se
iaspidem per restrictionem sanguinis: et huiusmodi
Si autem non videtur quod illa possint naturaliter causa-
re tales effectus: sed per intentiones aliquarum
chartarum: vel nominum ignotorum: vel aliorum va-
ne obseruantie expectatur: iste effectus vanus
et superstitiosus erit secundum predictum Augustinum. ver-
bum. Prohibent igitur incantationes que
sunt: aliquando verbis expresse malis: aliqua-
do inutilibus et vanis verbis: aliquando ver-
bis apparentibus bonis dei vel sanctorum.
Sed in istis plurimum permiscetur aliqua
perniciosa superstitione: sicut in nelle venen-
us: vel aliqui characteres seu ignota demonum no-
mina: seu observatio locorum: seu temporum
vel aliquid huiusmodi per deceptionem diabo-
li: ut hijs obseruantijs occupati curiosiores
siant homines: et sic multipliciter implicetur:
secundum Augustinum. 26. quod 2. c. illud. Colligere tamē her-
bam medicinalem cum simbolo vel oratione
dominica ex deuotione sine alijs superstitioni-
bus: et eis uti non reprobat: ut 26. quod 5. c. a.
non liceat. secundum Raynaldum. De incantationibus
dicit Hieronymus. quod si nullo superstitiosus dant vel do-
cent vel faciunt: sed tantum utuntur licite preci-
bus et admirationibus: sicut per passionem
christi et crucem et huiusmodi: credo quod non pec-
cent mortaliter: nisi hoc fecerit post prohibitionem
ab ecclesia eis factam. Sed credo prohibendos
esse viros et feminas a talibus: quod multa in-
utilia et superstitiosa solent admisceri. Nam
inueni quendam religiosum in quodam ca-
stello dantem hostiam tripitam: in una par-
ticularum scribente: christus mortuus est. In al-
tera: christus sepultus est. In alia vero: christus resur-
rerit: ad expellendas febres: alter natus sumē-
do eas in mane cum tribus pater noster: qui
christus non habeat potentiam aliter: nisi per huius-
modi obseruationem. Quod perniciosa et diabo-
lica deceptio: sub specie boni quod abutuntur
oleo sancto: quod aqua baptismali: quod ossi-
bus mortuorum: quod ligno crucis: cum qui-
bus miscent nomina demonum: et ita dece-
pti sub pretextu reliquiarum: demones vene-
rantur et adorant. Quidam insuper alij ad re-

stringendum cruorem a quocumque vulnere
effluentem: hoc versiculo videntur dicentes.
Longino feri christo dal lato dextro: sanguis
et aqua ando per lasta: disse christo basta.
Quod nusquam reperit. Et ipse dixit: hec ver-
ba: cum quando eum vulneravit: iam mor-
uus esset. Ecce quod diabolicum et hereticus est
quod tollit christum non vere fuisse mortuum. Hecir-
co dicit Theobaldus. Rare super infirmos non est
omnibus permittendum: propter multa super-
stitiosa que solent rustici et mulieres oratio-
nibus iungere. Et ideo valde erroneum est
quod aliquae orationes psalmi vel alia verba ha-
beant specialem virtutem aliter quam quod ab ec-
clesia ordinatum est: quia de re dicit Theobaldus. quod si
habeatur respectus precise ad verba sacra et
virtutem divinam non crit illicitum incan-
tare serpentes et alia animalia: dummodo non
imisceantur aliquae vane observationes. Ma-
tales illicitus reddunt. Quod si forte queratur
an imagines astronomie fortiantur effectum ali-
quem ex impressione celestium corporum: respon-
detur secundum Theobaldum. in responsione secundi articuli:
supra. quod virtutes naturales corporum natura-
lium sequuntur rerum formas substantiales:
quas fortiantur ex impressione celestium cor-
porum ex quibus habent quasdam virtutes
activas. Sed forme corporum artificialium
procedunt ex operatione artificis: et cum non
aliud sit quam compositio ordo et figura: ut dicit
et philosophi. non possunt habere naturalem virtu-
tem ad agendum ex impressione celestium cor-
porum: nisi solum secundum materiam naturalem
et secundum Augustinum. de civitate dei. Imagines
quas astronomicas vocant: ex operatioe de-
monum habent effectum. Cuius signum est
quia necesse est eis inscribi quosdam caracte-
res: qui naturales ad nihil operantur: et in his
distant astronomicae imagines a nigroman-
ticis: quod in nigromanticis sunt expresse invo-
cationes demonum et pacta: sed in alijs ima-
ginibus sunt quedam tacita pacta per que-
dam figurarum seu characterum signa: et sic
patet quid dicendum de incantationibus.
Quantum ad secundum de observantia
suspensionum. scilicet chartarum et huiusmodi secundum
Theobaldum. sciendum est. 2. 2. q. 96. arti. 4. quod cau-
endum est ne quid horum in eis reperiat. scilicet.
Primo ut non sit in eis aliquid pertinens
ad invocationem demonum: quia sic esset su-
perstitiosum. Secundo ne si habeat nomi-

na ignota: sub illis lateat aliquid illicitum.
Tertio ne quid falsitatis contineat: quia sic
cuius effectus non posset expectari adeo: quia
non est testis falsitatis: sed a diabolo. Quar-
to notandum est: ne cum verbis sacris con-
tineat aliqua vana: puta characteres scriptos:
et huiusmodi signa preter signum crucis.
Quinto ut spes non ponatur in modo scri-
bendi: aut ligandi: puta quod scribatur in char-
ta virgine: vel in ortu solis: vel ieiuno stoma-
cho: vel dum legitur euangelium: vel ligari
cum tor filis: vel appendi per hominem vir-
ginem: vel quod nullus debet videri: et huiusmo-
di vanitatibus: que ad dei reuerentiam non
pertinent: quia illicita essent et superstitiosa:
ut patet ex predictis Augustini. verbis. 76. q. 2. c.
illud. 2. q. 5. Non licet portare nisi symbolum
et orationem dominicam: et hoc sine aliqua
superstitione modis predictis. unde N. V. di-
cit quod illa breuia que continent huiusmodi
si quis portauerit in igne vel aqua vel non
moriatur morte subitanea vel consequetur ta-
le bonum etc. Talia non sunt portanda: sed re-
probata sunt: et peccant facientes: portantes
utentes: consulentes: credentes: ac vendentes
unde propter hoc dicit Gregorius. 26. q. 5.
Si quis ariolos aut incantatores observauit
rit: aut philaterijs usus fuerit: anathema sit.
Philaterie enim dicuntur cecule. Nam fra-
ter noster Jacobus de marchia repperit quen-
dam armigerum habentem breue: propter
quod confidebat nunquam posse male mori: a
fratre Jacobo interrogatus unde hoc huius-
modi: respondit quod quidam suus famulus ha-
bebat qui fuit suspensus. Cui senior subridens
dicit. O pauper homo si non profuit famu-
lo tuo: quomodo proderit tibi. Qui confusus
primum illud laceravit. Vana ergo hec sunt
omnia: nec ab aliquo alio efficaciam haben-
tia: nisi a diabolo ut patebit in sermone se-
quenti. Est tamen aduertendum quod hijs grati-
tur talibus breuibz et predictis superstitio-
nibus et incantationibus: et si excusentur a pec-
cato mortali cum ista faciunt: simpliciter cre-
dentes esse licita cum ibi non appareat ma-
nifeste invocatio demonum vel pactum cum
demonem: vel adoratio creature: nec nunquam au-
dierint esse prohibita: tamen illi qui audie-
runt a predicatoribus et confessoribus esse illi-
cita non videntur posse excusari a mortali
peccato: cum sint contra reuerentiam divi-

Sermo

ni cultus: et faciant scienter. et idem est de cō
silentibus et permittentibus: quorum inter-
est prohibere. 2. q. prima notum sit. Super
omnia sciendum sū Thomā. vbi supra in
rēfione tertiū argu. q. portare religas si fiat
ex deuotione sanctorū et sūt nomen Iesu xpi
ex deuotione filij dei in qbus hnt fiduciā nō
adiuncta aliqua vanitate licitū est de se. S3
si addatur aliqua obseruantia vt q. vas sit
triangulare: et alia que dicta sunt hmoi sup-
fictiofum erit et malum. Laute insup in his ē
ambulandū: q. multe sunt deceptioes sub p
tertu deuotionis. Nam quedā dña nomine
Joāna laborans febre quartana accepit a q
dam breue huius tenoris. Adadona zoana
dala febre quartana Dio ve mandū lo mal
anno et la mala septimana. Mā quidā frater
noster cum eius esset cōfessor appericiens hoc
breue hanc deceptionē reperit. Silt et frater
Wincentius socius sancti Bernardini inue-
nit quoddaz breue huius tenoris. Voliate il
capo che doler te sole: Volia a te et achi ben
te vole: Dogliate li ochij et doliate li denti:
Doliate il corpo in sieme cō lo vètre: Vane
al mare et fati incantare: Che cento diavoli
te possiano portare. Ecce ergo quāta est de-
ceptio. Nulla equidem alia virtus reperitur
in eis. patet ergo qd dicendū est de supersti-
tione suspensionum. C. Quātum ad tertium
in hac parte. s. de obseruatione illusionū qua
obseruatione quedā mulieres decipiuntur et
illudunt q. asserūt se cū diana vel herodiade
nocturno rpe equitare et se i alias creaturas
transformare: que ideo vulgariter dicuntur
fregge. Nam hmoi valde detestant p pelliū
aglianū. 5. 6. q. 5. c. epi cor. vbi dicit. Quedaz
scelerate mulieres post sathan conuerse de-
monum illusionibus et fantasmatib9 seducte
credunt et pscnt cū diana horis nocturnis
dea paganorū: vel cum herodiade et innumera
multitudine mulierū egrotare supra quasdā be-
stias et multa terraz spacia in tempeste nocti
silentio ptransire. Cuius iussionibus obedire
velut dñe et certis noctibus ad eius seruitiū
euocari. Sed vrinā he sole in pfidia sua peris-
sent. Mā et innumcrabilis multitudo hac fal-
sa opinione decepta. b. vera esse credūt: et cre-
dendo a recta via deuiant et erroribus paga-
norū inuoluūt: cū aliqd diuinitatis vel numi-
nis extra vnū arbitrant deum. Quapropter
sacerdotes p ecclesias sibi cōmissas pplo dei

omni instantia predicare debēt vt nouerint
hec oia falsa esse et non a diuino sed a mali-
gno spiritu talia fantasmatata irrogari: et ita
dicat. Quisq. credit posse fieri aliquā creatu-
ram aut in melius aut in deterius imutari:
aut transferri in aliam spēm vel aliam simi-
litudinem: nisi ab ipso creatore: qui omnia fecit
per quem oia facta sunt: pculdubio infidelis
est et pagano deterior. hec ibi. Notandū sū
glo. xx. in predicto cap. q. postq. quis predica-
audiuit et credit et pertinaciter asserit mortali
peccat: q. hec per demones fite et simulate fi-
unt. Nam in virtis patrū legit q. ad beatum
Abachariū discipulū sancti Antonij e vici-
nio opido quedam puella adducta fuit q. oia
lis hominū pñus equa: et non femina vide-
batur: qd per magicas artes factū erat. Illi
a viro sancto peramutati qd vellent virginis
parentes. Rūderūt equa ista q. vident oculi
tui filia nra fuit. Sed scelesti hoies per artes
magicas in hoc aial verterūt. Velis igit ob-
secramus pro ea dñm exorare vt illam ad id
qd fuit redeat: vir sanct? ait. Ego hāc quā
ōnditis puellam video nibil pecoris in se ha-
bentem. hoc aut qd dicitis nō est in eius cor-
pore: sed est in oculis intuentiū. Fantasia eni
demonū sunt ista: non veritas rtx. Et cū fil
ludissent orationē ois fallacia demonis eua-
nuir: et sicut erat virgo ab oibus videbat. Est
aut aduertendū q. illusio aliq. per fascinatio-
nem fit de qua dicit per apm. Bas. 3. Quis
vos fascinavit veritati non obedire. vbi glo.
dicit. q. dupl. dicit fascinari. Vno modo po-
nitur pro ludificare cū. s. arte magica perstrin-
gunt oculi vt aliter res videat q. fit vt exem-
plificatum est. Alio modo alicuius oculo re-
spici et inde ledi. Sunt enim quidam oculos
vrentes hñtes: qui respiciendo paruulos le-
dunt: ita vt cibū e stomacho eiciāt nausēā pa-
tiantur. Et hoc sū nāz est possibile. Anima
enim vehementer affecta imutat oculū: oculi
imutatus imutat aerem: aer imutat? im-
mutat tenebras pueri carnē: et sic ledit vt cibū
euomat. Primo modo in faciente mortale
est in patiente non. Scō mō in agēte pec-
catū non est ex quo est nāle: nisi fieret ad no-
cendū. Nō tñ faciēda est aliqua incantatio
vel supstitutio ad hoc remouendū vt muliercu-
le solent. Et sic patet quid dicendū de illusio-
nibus: patetq. scō pars huius sermonis.

Pars tertia huius sermonis in qua tractatur de superstitione obseruationis temporum et aliorum occurrentium.

Gertio in hoc sermone tractandus est de obseruatione aliorum occurrentium circa que tria consideranda sunt: v3.

Primo de obseruatione temporum et dierum.

Secundo de obseruatione ieiuniorum et orationum.

Tertio de obseruatione lucis et tenebrarum et fortuitorum.

Quatum ad primum de obseruatione dierum et temporum. Sciendum quod si obseruetur tempus vel dies ad aliquid faciendum vel dimittendum. puta ex causa naturali cauet sibi a sumptione medicinarum: vel minutione sanguinis in fine lunaris. arbores incidunt vel plantat secundum dispositionem que multum operatur in ista inferiora talis obseruatio non est superstitiosa nec illicita. Sed si non mouet ab aliquo naturali causa: sed aliqua falsa opinio. scilicet quia putat aliquos dies fortunatos et aliquos infortunatos superstitionis est et frivolum: ut si quis vitis herbis collectis in mane ascensionis: vel balneat se in nocte Jo. baptiste: vel in kalendis vel plantat aliquid dare. hec omnia talia sunt vana. Vnde Aug. 26. q. 6. c. non obseruetis. dicit. Non obseruetis dies qui dicuntur egyptiaci aut kalendas Ianuarii: in quibus cantilene quedam et comestationes: et adinuicem dona donant: quasi in principio anni boni. fati augurio: aut aliquot menses aut tempora aut dies et annos: aut lune solisque cursus: quia qui et has et quasque diuinationes: aut fata: aut auguria obseruat: aut attendit: aut consentit obseruationibus. Inutiliter et sine causa et magis ad sui damnationem quam ad salutem tendit. hec ibi. Et ibidem. c. non 13. dicit. Non licet iniquas obseruationes agere kalendas et ocios vacare: neque lauro aut viriditate arborum cingere domos. Omnis enim hec obseruatio paganorum est. et c. sequenti idem habet. Dies egyptiaci ut refert Mico. de lira dicitur. Vel quia illis diebus percussa fuit egyptus: vel quia tales dies egyptii inuenerunt: cauendos tamquam infaustos. et sic patet primum in hac parte. **Q**uatum ad secundum. scilicet de obseruatione orationum et ieiuniorum que a quibusdam exercet et obseruantur in arte notoria: ad sciendum et mercedem acquirendam. Sciendum secundum Thome. 2. 2. q. 96. ar. 1. quod hominum obseruantia illicita est et inefficax. **P**rimo enim est illicita: quia vitis quibusdam ad sciendum acquirendam que non habent

se in se virtutem cauendi sciendum: sicut in inspectione quarundam figurarum: et platione quorundam verborum ignotorum: et hominum aliorum. Et ideo hominum ars non videtur his ut causis: sed ut signis: non autem ut signis diuinitus institutis: sicut sunt sacramentalia signa: unde relinquitur quod sint superuacua signa: et per omnes pertinentia ad pacta cum demonibus. Ideo ars notoria penitus sic fugienda est et relinquenda a christiano: ac repudianda sicut alie nugatorie artes et superstitiones: secundum Aug. 26. q. 2. c. illud: quia est mortale peccatum. Nam Deut. 18. habetur. Non inueniat in te qui querat a mortuis veritatem. quod ideo prohibetur secundum glossam. quia hominum inquisitio nititur auxilio demonum. Sed per obseruantias artis notorie ingreditur cognitio veritatis per quedam pacta signorum cum demonibus: ut dictum est: ergo vitis arte notoria est illicitum. **S**ecundo ars notoria est inefficax ad acquirendam sciendum. Cuius ratio est quia per hominum artem cum non attendat acquisitionem scientie per modum homini generalem. scilicet ad inueniendum vel ad discendum: consequens est quod ille effectus expectetur a deo vel a diabolo. Non potest dici quod a deo expectetur: quia et si aliquibus dedit scientiam et sapientiam per infusionem: ut Salomoni. 3. Reg. 3. Et aplos ut dicitur Luc. 21. Ego dabo vobis os et sapientiam et c. Non tamen sicut hoc ex tali obseruatione: nec quibuscumque secundum arbitrium spiritus sancti secundum illud. 1. cor. 12. **O**patur hominum omnia vnus atque idem spiritus diuidens singulis prout vult. Non insuper dici potest quod hominum effectus expectetur a diabolo: quia ad eum non pertinet illuminare intellectum: et ideo nullus vnquam a demone scientiam acquisiuit. **N**on etiam videtur dicere Porfirius ut refert Aug. 10. de ciui. dei. Possunt tamen demones hominibus loquentes exprimere aliqua scientiarum documenta: sed hoc non acquirit per artem notoriam. **D**e inuestigatione autem rerum perditarum per inspectionem astrolabii quibus dicant aliqui esse licitum dummodo fiat absque superstitione aliqui tamen Vincen. Bossi. Bossi. dicunt simpliciter illicitum et nunquam esse licitum. Et sic patet secundum in hac parte. **Q**uatum ad tertium in hac parte de obseruatione aliorum occurrentium ad vitandum infortunium et consequendam felicitatem. Sciendum secundum Thome. vbi super. ar. 3. quod homines huiusmodi obseruationes attendunt non ut quasdam causas: sed ut quedam signa futurorum euentuum bonorum

Sermo

vel malox. Non autem obseruantur sicut si
gna a deo tradita cum nō sint introducta et
auctoritate diuina: sed magis et humana va
nitate cooperante demonum malicia: qui vt
dictum est nituntur hominū annos huius
implicare. Et ideo manifestum est oēs huius
obseruationes eē supstitiosas et illicitas. vñ
26. q. i. c. illd. vñ Aug. dicit. Sic sunt in aures
in summo singulariū aurium: aut destructio
num ossibus anse in digitis: aut cum dicit
tibi singlutiū vt dextra manu pollicem te
neas: his adiungūt millia mala immanissima
rum obseruationū: si membrū aliquod salie
rit se iunctis ambulantiū amicis lapis aut
puer medius interuenierit. hinc etiā sūt illa
linen calcare cum ante domū suam transit:
redire ad lectū. Si quis dum se calciat ster
nutauerit. Redire ad domū si pēdens offē
derit: vel si vestis a foricibus rodatur. hec ibi
Ad predicta etiā sunt multa explicatione
que sunt hodie. Alij enim noue lune dum p
mū viderint radios dicunt adorātes. Salu
sancta luna. Alij in suis incantationibus ar
bores salutant dicūt. Saluē sancta sambucc
et similia. Mōnulli carbones natiuis dñi su
spendunt in vinctis vel alibi ad expulsiōem
grandinis. Quidam tempore grauidatiōis
sue vxoris: nolunt ignem concedere primo
suo. Pleriq; alij nolūt q; mulier grauida te
near filios suos ad baptisum. Alij obseruāt
multa supstitiosa in introitu domox vel in
nuptijs seu dum vxor ducitur. Quidam etiā
clerici lugubribus vestibus altaria induūt vt
consuetū luminaria extinguūt et huius: que si
faciant ad humiliationē et deuotionē: nō est
prohibitū: vt patet. 26. q. 5. c. Quicūq;. Si autē
faciant ad imprecandum alicui mandatum:
peccant mortalit. Similiter qui dicūt vel di
cere faciunt missas per requiem eternam vt
persona viua moriatur. Abstineamus ergo
frēs ab his vanis et supstitiosis: seruamusq;
deo nostro optimi: qui solus potens omnes
gratiam abundare facere in nobis: et gloriā
in futuro seculo. Amen.

¶ Tertia scōa post p̄nam dominicā in qua
dragesima de permissione: remediacione: et
punitiōe supstitutionum. Sermo. 24.

Dascamillas
in iudicio et iustitia. Scribatur
hec verba Ezech. 34. c.
et in p̄phā hodierna. Et si
in Christo fratres carissimi
plurima in superioribus iam dicta sūt de su
perstitutionibus p̄ dei p̄cepto aduersantibus
et innumerabiles (vt ita loquar) ad eterne dā
nationis cumulum hominum animas tra
hentibus. Attamen quia clare compertum
est ex precedentibus q; omnia ista superua
cua sunt: et operatione ipsorū demonum sunt
ne pusilli et ignorantes in maius incidant pe
riculum criminis: ipsum nomē domini blas
phemantes: cur vñ istam potentiam diabolo
in perniciem animarū nostrarū dominus
ipse concesserit asserentes et condēnantes.
¶ Placuit isto in sermone ad euacuationem
perfectam demonum deceptionum ad cla
riorem intelligentiam quedam alia de su
pstitutionibus adducere vel addicere. Recirco p̄
fata assumpsi verba dñi p̄ Ezech. dicta. s. pa
scamillas. i. animas omni suauitate: que nō
abierunt post iniquitates istas. s. supstitio
num in iudicio. i. die iudicii: et iustitia dans
vnicuiq; sū opera sua. Tria igitur in pre
sentiarū de supstitutionibus videamus. q̄z
Primum dicitur permissiua possessio.
Secūm vero fructuosa remediatio.
Tertium autem grauissima punitio.
¶ Pars p̄ma huius sermonis in qua de
claratur quātam potentiam habeant demo
nes obsedendi et malefaciendi: et quare deus
permittit.
¶ Primo igitur in isto sermone ad vi
dendum quō iste supstitutiones ope
ratione demonum sunt: et vnde hāc
potestatem assumant tria notanda sunt.
Primum quorū dicitur possessio.
Secūm maleficiatio. Tertiū autē pmissio.
¶ Quātum ad p̄mum in hac parte confide
randum qd dicitur possessio. Sciendum est
sū dñm Bonauē. in. 2. dist. 8. parte. 2. ar. i. q.
i. q; demones possunt humana corpora habi
tare et possidere: sicut innuit textus euangeli
cus Adan. 8. Et. 12. et Luc. 8. et. 11. vbi habet
q; Iesus erat ciciens demoniū et illud erat
mutū. Quis ratio triplex assignatur. P̄ria
quarū dicitur ratio spiritalis nature: q̄
sicut dicit. Aug. lib. de diuinatione demonū

Ipsi demones per naturam sue subtilitatis id est spiritualitatis possunt quocumque corpora penetrare: et in eis sine aliquo obstaculo et impedimento subsistere. Ratione vero sue potentatis possunt ea corpora in quibus sunt commouere et conturbare. Ideo quantum est de potestate eorum et subtilitate nature possunt corpora humana intrare que et perturbare possunt nihil a superiori virtute prohibeantur. Secunda ratio dicitur corporalis resistere: quia nullum corpus potest prebere obstaculum spiritui: ergo cum demones spiritus sint nullum corpus est eis obstaculum: ergo sicut lumen penetrat aërem usque ad profundum et ibidem manet: sic spiritus demoniacus corpus humanum subintrare potest per totum: ergo nisi expellatur a virtute videtur quod ibi possit habitare.

Tertia ratio dicitur multiplicis experientie: quia ut dictum est et euangelio: et etiam quotidie reperitur quod multi a demonibus obsidentur. Tunc sic aut hoc est: quod habent in eis demones effectum: aut quia in eis sunt spiritus substantiam. Si quia in eis habent effectum: ergo omnes peccatores obsessi essent a diabolo quod falsum est: igitur a sufficienti diuisione: quia sunt in eis spiritus substantiam obsessi dicuntur. Quod si forte dicatur glo. super illud Abac. 2. dñs in loco sancto suo sic dicit. Simulacris assistere potest imundus spiritus: intrinsecus esse non potest. Et Beda super illud Act. 5. Cur tentauit Sathanas cor tuum: sic dicit. Implet Sathanas cor alicuius: non quidem ingrediens in eum nec in sensu eius: ergo non videtur quod demon ingrediatur sed substantiam corporis alicuius hominis. Ad hoc respondet spiritus Bona. quod esse intrinsecus in aliquo potest esse dupliciter. Aut sicut contentum respectu continentis: ut aqua respectu vasis: Et sic demon potest esse intrinsecus in simulacris. Alio modo esse intrinsecus dicitur aliquid quod influit in initia rei non influendo cōseruat et perficit: et hoc modo congruit demoni: nec respectu simulacri: nec respectu hominis: et sic intelligitur prima glossa. Alia vero glossa. Beda non loquitur de ingressu in hominem qui attenditur ex parte corporis: sed qui attenditur ex parte spiritus rationalis. Et sic non sciendum quod multi fingunt falsae se a diabolo vexari et oppressos fatuitate quadam propter maliciam: vel propter amorem carnalem: sicut consueverunt mu-

heres. Refert enim quidam ex fratribus nostris. A parentibus sibi quandam puellam fuisse presentatam ut eam signo crucis signaret. Et istimabant enim eam a demonio vexari quod cum fuisset allocutus reperit eam philo captam amore cuiusdam iuuenis. Non igitur de leui assentiendum est: quia sub hac specie multe sunt deceptiones. Quantum ad secundum in hac parte considerandum quod dicitur maleficia. Sciendum quod quedam alie incantationes sunt operatione demonum ad nocendum hominum: ut quod aliquis consumat paulatim: vel quod non possit uxorem cognoscere: et huiusmodi. Et he incantationes dicuntur maleficia: de quibus. 26. q. 5. c. nec mirum. Dicit Augustinus. Adagi sunt qui vulgo malefici ob facinororum magnitudinem nuncupantur. hi sunt qui per uisum dei electa concutunt: hominum perturbant mentes minus confidentium in deo: ac sine ulla ueneni haustu violentia tamen carnis interimunt homines. Unde Lucanus. Ades hausti nulla sanie polluta ueneni incantata periit. Demonibus enim accitis audet ventilare: ut quousque suos perimant malis artibus inimicos. hi etiam sanguine utuntur: et victimis sepe contingunt corpora mortuorum. Tales mortaliter et grauissime peccant: et huiusmodi leges et canones atrocissime puniunt ut infra patebit. Quantum ad tertium in hac parte considerandum quod dicitur permissio. Sciendum spiritus Bonaui. ubi supra in corpore. quod deus permittit illa demonibus facere: sed sententiam diui Hieronymi. Aut ad sue glorie ostensionem: Aut ad peccati punitionem: aut ad peccantis correctionem: aut ad nostram eruditionem. Sed ex qua causa determinate permittat hoc latet humanam industriam: propter quod occulta sunt dei iudicia: hoc tamen planum est non esse iniusta: ideo non sine causa permittit. unde Augustinus. lib. de ciui. dei tracta sumptiue uero. 26. q. 5. c. nec mirum confirmat ista diffusius appertes et dicit. Nec potestas ideo datur imundis spiritibus: ut peruersos sibi aptent: hoc est prauos homines seducant illos. sicut spernunt veritatem et credunt mendacio. Et iuxta Pauli sententiam. 2. Thim. 4. sana doctrina non ferent: sed ad sua desideria concurrebunt sibi magistros. per. au. et a. uer. quod aut. auer. ad fa. aut couer. onerati varijs peccatis ducentur varijs desiderijs semper discere.

Sermo

res et nūq̄ ad veritatem scientie peruenientes
Quādamodū autē ianines et mambres re-
sisterunt Adoyfi. Ita et isti resistunt veritati
homines corrupti: mente reprobi circa fidez:
sed vltra non perficiēt. Inspicientia eorū ma-
nifesta erit oibus sicut et istorū fuit. Nec ideo
quisq̄ credere dē quolibet magicis artibus
aliquid facere posse sine permissu dei: q̄ omnia
que sunt: aut iusto dei iudicio facit: aut p̄mis-
su suo ita fieri sinit. Nec ibi et infra. Si autē
glibet opponat aut dicat. Quomodo vel q̄n
eueniunt aliquādo q̄ illi diuini p̄dicunt futu-
ra: aut quomodo p̄nt egres p̄bere medelaz: aut
sanis remittere egritudinē: si aliquid p̄prie vir-
tutis ac p̄tatis non hēant: hoc a nobis recipi-
ant respōsum: q̄ ideo quisq̄ non dē eis cre-
dere: q̄ aliquando eueniūt que p̄dicunt: aut
sanare vidēt languidos vel ledere sanos: q̄
hoc p̄missu dei fit: vt ipsi q̄ hoc audiūt vel vi-
dent: p̄bentur et appareat quali fide sint vel
deuotione erga deum: sicut in deuterio. legi-
t. Adoyfes ex verbo dñi p̄p̄o dei ita p̄cepisse
dicit. Si surrexerit in medio tui p̄p̄ba: aut q̄
dixerit somniū se vidisse: et p̄dixerit signum
atq̄ portentiū: et cūnerit q̄ locutus est: et di-
xerit tibi. eamus et sequamur deos alienos:
quos ignoras: et seruamus eis: non audias
verba p̄p̄hete aut somninatoris: q̄ tētat vos
dñs deus vester: vt palam fiat vtrū diligatis
eum an non. In toto corde vestro et in tota
aia vestra dñm deum vestrū sequimini: ipsum
timete: mandata eius custodite: et audite vo-
cem eius: ipsi seruietis: et ipsi adheretis. et.
Vbi sane intelligi volunt et ea q̄ a diuinan-
tibus non s̄m deum dicunt. Si acciderit q̄
dicunt non sic accipiēda: vt fiant que precipi-
untur ab eis: non colant que colūtur ab eis.
Nec p̄ter suam p̄tatem deus ostendit esse
que p̄tingunt ista: sed quasi quereret cur ea
p̄mittat cām tentationis exposuit ad cogno-
scendum vtrūq̄ eorū dilectionem: vtrum ha-
beant eam erga deum suū. Cognoscendū ve-
ro ab ipsis priusq̄ ab illo qui scit omnia an-
teq̄ fiant. Nec ibi sic patet prima pars hu-
ius sermonis.

¶ Pars secunda huius sermonis in qua po-
nuntur remedia cōtra predictas superstitio-
nes et maleficiones et oppressiones.

¶ Secundo in hoc sermone aliqua p̄-
dicta ad euidentas demonūz astu-

tias: perueritates: oppressiones: et maleficio-
rum remedia dantur: precipua videlicet.

¶ Primum dicitur inuocatio. Scdm cōsi-
deratio. Tertium vero malignatio.

¶ Quantum ad primum q̄ dicitur inuoca-
tio: sciendū q̄ demones non melius eijci-
untur q̄ per dei inuocationē: et sanctorum
et marie nominis iherosolimitani vltimo
dicitur. In nomine meo demonia eijcient.
Sed hodie hijs ommissis q̄ plures consulunt
maleficos: supra se diabolica deferūt: vt bre-
uia plena nominibus demonum et alijs su-
perstitionibus periculosos. Non est igit hijs
credendum: sed in dño sperandum: iuxta illd
psal. Disti omnes obseruantes vanitates su-
peruacue. Ego autem in domino speraui.

Sed hec spes debet temperari cum timore:
vt homo purget se per veram penitentiam
ab offensis dei: et a subiectione diaboli: et tūc
sine dubio non poterunt ei ista nocere: iux-
ta illd Job. 13. Et si me occiderit in ipso spe-
rabo. Veruntamen vias meas coram ipso
arguam: et ipse erit saluator meus. Et si etiā
sic faciendo aliquid horum homini acciderit
non tamen dimittat spem: quia ad probatio-
nem venit vt dictum est: et ad aliquod suum
bonum: sequens doctrinam apostoli ep̄c. 6.
dicens. In omnibus sumentes scutum fidei
in quo possitis tela nequissimi ignea extin-
guere. Et ideo Roma. 8. scribitur. Si deus
pro nobis: quis contra nos? et addit. Scim⁹
quia diligentibus deum omnia cooperant
in bonum: et sic patet primum remedium.

¶ Quantum ad secundum remediū quod
dicitur consideratio. Nemo quippe dubiū
habere potest. Qd si quis diligenter cōside-
ret huiusmodi vana et superstitiosa vt supra
dictum est: nullam de se prorsus vtilitatem
aut efficaciam habent. vnde. 26. q. 7. c. admo-
neant. dicitur. Admoneant fideles sacerdo-
tes populos: vt nouerit magicas artes incō-
tationesq̄ quibuslibet infirmitatibus homi-
num nihil posse remedium conferre: nō ani-
malibus languentibus: claudicantibus vel
etiā morientibus quicquā mederi. S; hoc
esse laqueos et insidias antiqui hostis: qui-
bus ille perfidus genus humanum nitit de-
cipere. Et si quis clericus hoc exerceat:
degradet: lapus anathematizet. Nec Aug.
imo q̄ prius crederet: si rebelles fidei xp̄iane

et paganis peiores: ut habet. 26. q. 5. c. p. i. 2. q. 7. c. non obserueris. Qui aut talibus credunt aut ad eorum domum euntes aut suis domibus introducunt ut interrogent: sciant se fidem christianam et baptismum preuicariasse: et paganum et apostatam. i. retro abcontem: et dei inimicum et iram dei grauiter in eternum incurrisse: nisi ab ecclesiastica emendatus penitentia deo reconcilietur. hec ibi. Nam quam habere efficaciam talia superstitiosa patet exemplis occurrentibus. Nam in diebus nostris contigit hoc in ciuitate patauiana. Ad atrona quedam nobilis ruri moram trahens febre quartana arrepta: suo impauit rustico in ciuitatem: se conferenti sibi debere portare vnum breue. Ac ceperat enim quedam sacerdotem breuia in ciuitate facientem consanari: postmodum rusticus mandato domini oblitus ciuitatem egrediente: in via vidit quedam cedulam. Sic bene memor effectus: cum dux ei videret iterum ciuitatem ingredi sacerdotemque perquirere: cedulam illam e via suscipiens finxit hoc esse breue. Mulier aut illa cum deuotione illud suscipiens statim a febre liberata: et alios sanabat operatione diabolica. Tandem conpertum est in eo scriptum esse vulgariter per officiales. Passa iuane da parma cui sei caualli 22. Nullo modo ergo his maledictionibus fidem prebeamus sed patienter infirmitates sustineamus: ut christi non diaboli martyres merito mereamur haberi: quod pulchre Aug. praetendit in sermone de beatis martyribus. Seruasio et Prothasio. di. Multi in lecto patientur martyrium. Est enim quedam persecutio Sathane occultior quam fuerit tunc. Jacet fidelis in lecto torquet doloribus: orat et non exauditur. Sed probatur et exerceat: ut recipiat: filius flagellat. Ergo cum torquet doloribus venit lingere temptatio. Accedit ad lectum aut muliercula aliqua: aut vir si vir dicendus est: et dicit egrotare. Fac istam ligaturam et sanus eris. Adhibeat illa precantatio et sanus eris. Illi et illum interroga qui sic sani facti sunt. Non credit non obtemperat: non cor inclinat: certat tamen et vires non habet et diabolus vincit: fit martyr in lecto coronante illo qui pro omnibus peccandis in ligno. h. ille: sic pro seculi remedio. Quatum ad tertium remedium quod dicit malignatio. sciendum est tantam esse demonum et superstitionum perversitatem ut merito ab omnibus fugienda sit. Nam propter superstitiones homines

illaqueant se: et seruituti demonum subdantur: quia laquei et insidie demonum sunt ad occidendum animas. Vbi. 26. q. 2. c. q. sine. dicit Aug. Qui sine saluatore salutem vult habere: et sine vera sapientia estimat se prudentem fieri posse: non sanus sed eger: non prudens sed stultus: in egritudine asidua laborat: et in cecitate noxie: stultus et demens remanebit. Ac proinde omnis inquisitio et omnis curatio que a diuinis vel magicis vel ab ipsis demonibus in idolorum cura expectatur mors est potius dicenda quam vita: et quia ceterum si se non correxerint ad eternam perditionem tendunt. di. ps. Omnes dii gentium demonia: qui per deceptos homines aliquos decipere quotidie gestiunt ut perditionis sue faciant alios esse participes h. ibi. Nam dicit tripliciter quis: et probat seruus diaboli maxime per huiusmodi artes. Primo enim sicut serui aut nascuntur aut fiunt. ff. de sta. ho. per totum. et insi. da. iure pso. §. i. ubi habetur sic. Serui aut nascuntur: aut fiunt: nascuntur cum ex ancillis nostris. fiunt aut iure gentium. i. ex captiuitate: aut iure ciuili: cum homo liber maior. 20. annis ad precium participandum se se venundari passus est. hec ibi. Ita similiter omnes homines nascuntur serui diaboli per participationem a primis parentibus per peccatum venudati descendentes cum originali peccato de humana natura ancilla illius per peccatum. iuxta illud ps. Seruus tuus sum ego et filius ancille tue. fiunt vere iteque omnes peccatores serui diaboli maxime in cantatores: superstitiosos: et idolatricos: qui voluntarie ei se subiecerunt. C. Secundo sic dominus terrenus potest promouere aliquem seruum suum esse: quia natus est de ancilla sua: ut patet insi. de iur. gen. per totum. aut quia passus se venundari sibi ad precium participandum: ut habet insi. de iur. psona. §. i. 2. ff. de lega. 3. l. i. Ita similiter potest promouere diabolus omnes peccatores maxime superstitiosos: diuinicos: et cantatores sibi esse seruos: quia de operibus suis. scilicet voluntate carnis et cupiditate mundi nati sunt: et ei voluntarie sociati sunt per hanc superstitiosam et vanam. Tercio quia sicut seruus corpore non esse potest aliorum iudex. L. de iudi. l. seruus. ita diabolus nunquam permittit tales bene iudicare in confessione: sed quantum valet hanc semper impedit ut de eis bene possit dici illud Hieron. 16. Serui uictis dijs qui non dabit vobis requiem. Et ideo omnes predicta considerantes abstineant ab his superstitionibus: et a tanta seruitute: per veram confessionem se liberare procurent

Sermo

et sicut dominus volens servum manumittere ter
virga ipsum percutere solet. vi. Aio te liberum
et vocabat manumissio vindicta: ut dicit glo.
institu. de libertinis. bo. dicta. §. nalis vel mo
dis. sic est de manumissione de manu dia
boli: que fit cum triplici ictu virge. i. cum tri
bus penitentie pibus peccando servum: ut sit
libero domino suo: et tunc liber tenetur reddere
debitum reuerentie: et honoris: et gratitudinis
suo manumittenti: quo ad plura. Proio q. ma
numissus nunquam sit aduocat. Protra manumit.
ff. de dolo. l. non debet: sic et nos nunquam pacta
aliqua vel amicitia cum diabolo habere debe
mus: sed semper deo reuerentia et honore et di
lectionem deferre debemus. Secundo in bello
manumissus tenet manumissorem iuvare Pro
hostem. ff. de sena. consul. filciano. l. si quis in
gravi. ita et nos non solum debemus ab homini
abstinere: sed et quantum est in nobis ad hoc de
bemus alios iducere. Tertio manumissus
non debet preferre vitam suam vite manumit.
adeo q. si dominus habet in duello pugnare pot
ei precipere q. inerat certamen. ff. de sena. consul.
filciano. l. i. ita et nos debemus resistere diabo
lo in homini et in alijs potius mortem sustine
do: quam in his mentem implicantes diabolo pre
bere consensum. Postremo manumissus te
netur manumitti. egenti prestare alimenta et
nudo vestimenta: et alia obsequia charitatis.
ff. de agnosce. libe. l. necare. qd si non fecerit i
gratusque extiterit: rursus in servitutem redigit.
L. de ob. pa. prestandis. l. si manumissoris: sic
et nos debemus confilia obsequia pauperibus
Jesu Christi: alias in servitutem diaboli redi
gimur.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua tra
ctatur de punitione superstitiosorum et sortilegio
rum et precepti huius transgressorum.

Ertio in hoc sermone post alia oia
videndum est de punitione gravissima
contra hoc divinum preceptum faciendum
Nam triplici leges puniuntur. s. Canonica.
Humana. Et divina. Primo le. canonica.
ca. q. superstitiosi et sortilegi et homini sui ipaz
canonica lege: ut turpes et pestilentes persone
debent de ecclesia ejici: ut in. c. ep. i. 26. q. 5. vbi
dicit. Episcoporumque minister oib. viribus cla
borare studeant: ut perniciosam et a Zabuloe
inventam sortilegam et magicam artem ex
parochijs suis postea eradice: et si aliquem
virum aut mulierem homini scolis sectatores

inveniunt: turpiter de honestate de parochijs
suis ejiciant. Ait enim aplo. Hereticum boiez
post piaz et scdam correctionem de vita: scies
q. subversus est: et his etiam qui cuiusmodi est.
Subversi sunt et a diabolo captivitate tenet:
qui relicto creatore solo diaboli suffragia qua
runt. et ideo a tali peste debet mudari sancta
ecclesia. hec ibi. Item fm quosdam tales sunt
infames: ideo ab officijs excluduntur et digni
tatibus. de re. iu. c. infamibus. lib. 6. et a testi. d.
testi. c. testimoniu. et si persuerant in crimine
debent perpetuo anathemate feriri. 26. q. 5. c.
quicunq. §. expremissis. Si aut fuerit clericus
debet degradari. 26. q. 7. c. admoueant. Item
crimen sortilegi est casus epalis: a quo mino
res sacerdotes sine illoz licentia absolucere non
possunt. 26. q. 6. c. i. Eadez rone videt de alijs
superstitiosis domi maliciose vel post ad mo
nitionem in illis deliquerit. Et Secundo puniunt
le. humana et civili. Nam L. de male. et ma
thema. l. cox. dicit. Cox scia punienda est et se
uissimis legibus iudicanda qui magicis ac
cincti artibus: aut contra sacrilegium bois molli
ti: aut pudicos bois ad libidine flexisse dete
geret. et co. ti. l. nullus. dicit. Nullus aruspex
nullus sacerdos: nullus cox qui huic ritui as
solet ministrare ad limen alterius accedat: nec
ob aliam cam: sed huius bois amicitia quis
vetus repellatur: cocremando illo aruspice q
ad domum aliam accesserit: et illo in insula de
portando post adeptionem bonorum qui cum cuo
cauerit suasionibus vel premiis accusatores
huius criminis non de latore esse: sed et dignum
magis premio arbitrentur. et in. l. nemo dicit.
Nemo aruspice consulat: aut mathematicum
nemo ariolum: augurium et vatium prana pfe
sio conticeat. L. aldei et magi et ceteri q. ma
leficos ob facinorum magnitudine vulgus ap
pellat: et ne ad hanc partem moliant: sileat ge
petuo omnis dininandi auctoritas. Et enim
supplicatio capitis ferire gladio vltore: pstra
tus quicunq. nostris iussis obsequium denega
verit. et in. l. culpa. dicit. Culpa filis est ta p
bibita discere: quam docere. hec ibi. Tertio pu
niunt le. divina. Nam fm Alex. in. 3. parte
tractatu de precep. in generali: quia populus isrl
erat pronus ad idolatriam: ut habet De sec. 2.
Argentum multiplicavi eis et aux. qui fecerit
Baal ad contempum dei. iuxta illud Isa. 47. Si
lios enutriti et exal. ibi: aut spreverunt me: et
sic etiam ad oblivionem dei: fm illud Deut.

32. Oblitus es dñi creditor sui i hoc pcepto tria ponit. Primo rōnez dñi. Ego sum dñs deus tuus qui edu. t. rē. t. hoc fecit ad monendum intellectum contra errorem idolatrie. Secūdo ponit cōminationē. dñi. Ego sum. d. t. for. t. ze. iu. i. pe. in fi. rē. t. hoc fecit ad monendum affectū ex timore. Postremo ponit pmissiōnem. dñi. Et faciens misericordiā in militibus qui diligunt me rē. t. hoc ad monendum affectū ex amore. Sed qz initiū sapie ē timor dñi. Prover. j. antepōnenda est cōminatio. Nam transgressores huius pcepti grauissime puniunt a deo ptra quos ait Deus. 32. Abscondam faciem meā ab eis t. p̄siderabo nouissima eoz. Generatio enī pueri est et infideles filij dei in sacra scriptura lux intelligentie accipi soler: quia in facie lux corporis apparet. Vñ ps. faciem tuam illustra super seruū tuū. t. do. m. iu. t. Abscondit aut faciem suam ab istis: quia abominat eos t. tollit eis omne lumen intelligentie t. gratie: nolūt suū errorem audire t. sic nūq̄ corrigunt: induratus est enim cor eoz: ideo dñs p̄siderat eoz nouissima. scos seuerissime puniendo: t. in p̄senti t. in futuro. Primo enim in p̄senti punit. Vñ Deutero. 18. dicit. Qñ ingressus fueris terrā quā dñs dedit tibi dabit tibi. Laue ne imitari velis abominatiōes illaz gētiū: nec inuentur in te qui lustrat filium suum aut filiaz ducens per ignem: aut qui ariolos sciscitet t. obseruet somnia atqz auguria: nec sit maleficus atqz incantator: nec qui p̄bitones cōsulat: nec diuinos: aut querat a mortuis veritates: oia enim h̄ abominat dñs: t. p̄pter h̄mōi scelera delebit eos in introitu tuo. Item Leuit. 20. dicitur. Vir siue mulier in gbus p̄bitonicus vel diuinationis fuerit spūs mortuū moriā lapidibus obuient illos. hec ibi. C. Secūdo punit eos deus in futuro in eternū eos dānando. Vnde Aug. 4. de trinitate. c. 12. sic detestatur h̄mōi iniqua. dñi. Nequaquā per sacrilegas similitudines t. ipias curiositates t. magicas consecratiōes aie purgant t. reconciliant deo quia falsus mediator non trahit ad superiora: sed potius obfiscens incredulitatē viam p̄ affectus: quos tanto maligniores: quāto superbiore sue societatis inspirat: qui non possūt ad euolandum penas nutrire virtutū: sed potius ad emergendum pondera craggregare vitiōz. hec ille. Quibus in die iudicii dicere illud Aldat. 25. Ite maledicti in ignē eternus

qui per est. d. t. ange. eius. hoc est omnib⁹ sibi obsequentibus. Dis aut qui ro. cor. diligunt t. venerant deum dicet. Veni bene. p. m. p. p. v. r. e. a constitutiōe mū. t. tandem ibunt hi in suppliciu eternū. iusti vero in vitam eternaz vt ibi dicitur. Ad quā rē.

C. Seria tertia post p̄mā dñicam quadragesime in qua declaratur in generali scdm pceptum p̄me tabule decalogi. Sermo. 25.

Inuocate euz
dū prope est. Isa. 55. his diebus (fratres i xpo carissimi) cum multa tractauerimus q̄ ad p̄mum decalogi mandatum p̄tinent p̄sertim ad p̄mā in trinitate p̄sonā. sp̄s patris: nunc dignū est t. congruum: vt t. aliqua q̄ ad filij reuerentiam cōueniūt discramus: qui honor t. reuerentia in. 2. decalogi pcepto: mortalibus p̄cipit: qd est non assumes nomen dei tui i uocum. Cum igit aio voluens: iniurias creatoris saluatoris nostri iniurias: non possū non vehementer dolere: ne q̄ impij hoies nomen illud impollutū qd os dñi noiauit sedis dilacerent labijs. De hoc scdo pcepto decreui facere in p̄senti: vbi videbitur quāta sit honorificentia dignum illud sanctū dei nomē: t. de uotissime inuocandū. fm illud. Inuoc. eū rē. de h̄ ergo pcept. tria p̄ncipalit occurrūt. qz. Primo generalis expositio. Scdm. particularis distinctio. Tertium scelerata transgressio. In hoc sermone de p̄mo tm tractabimus grā breuitatis: circa qd tres p̄siderationes norande sunt. Prima huius pcepti causatura institutio. Scda hui⁹ pcepti varia expositio. Tertia hui⁹ pcepti diuersa reductio. Pars p̄ma huius sermonis in qua ponit causa rationalis qñ hoc pceptū institutū sit. Primo in hoc sermone dico iuste et sancte hoc pceptum esse institutum. Nam vt dictum est cum de primo pertractaretur aliquid opponit religioni p̄mō dū excellentissimū: qñ. illud qd est religiōis alteri indebite exhibet: qd p̄ncipaliter ad festinationē: ita sit aliquid ei opponit p̄ defectum reuerentie: cum. s. cōtēnit: qd pertinet ad irreligiōsitatis vitiū. Superstitio igitur ipedit religionem ne suscipiat deus ad colendum. irre-

Sermo

ligiositas autem impedit quantum ad hoc ne deus
qui susceptus est honores. prius autem est deum
suscipere ad colendum: quod cum susceptum honorari
ideo premitur preceptum prohibens suppositionem
deinde adiungit hoc prohibens periurium quod est
irreligiositatis: quod triplici auctoritate confirmatur.

Primo auctoritate veteris testamenti. **Leuit. 19.** Non pol-
lues nomen dei tui. **Ecclesi. 23.** notatio dei non
sit assidue in ore tuo: et nominibus sanctorum ne ad-
miscearis: quantum non eris in unis ab eis:
sicut enim seruus interrogatus assidue: a li-
uore non minuitur: sic ois iurans et inuocans in
toto a peccato non purgabitur. vir multum iuras
implebit iniquitatem: non discedet a domo sua
plaga et infra: sed inuani iurauerit non iustifi-
cabitur. replebit enim retributio pessima do-
mus illius. **h. ibi. C.** Secundo confirmat auctoritate no-
testi. Nam primo **De. 4.** scribit. Si quis loqui-
tur quasi sermones dei: ut in omnibus honorificet
deus per Jesum christum: et infra. Christianus autem
non crubescat sed glorificet in nomine illo. **T**er-
tio confirmat auctoritate decreti. **22. q. 1. c.** habemus.
ubi dicit **Hicronymus.** Habemus in le. dei
scriptum. Non periurum in nomine meo. nec pollues no-
men dei in vanum. Itaque admonendi sunt homines:
ut diligenter caueant periurium: non solum in al-
tari ac in sanctorum reliquiis: sed etiam in coram lo-
quela. hec **ibi. q. 8.** **Aug.** confirmat in **lib. 1. q. 1. ve.**
et **no. test. q. 7. di.** Non assumes nomen dei tui
in vanum. Hoc est non in mendacio nomen
dei tui assumes ut periures per illud. Alia multa
h adduci possent: sed latius infra ubi de peri-
urio. Sed ad clarioris huius precepti instructio-
nem tria dubia videnda sunt. **P**rimum
est que differentia sit in hoc: et illo mandato
quod scilicet tabule. scilicet non falsum testi. di. na ut
idem prohibere: et aliter crit superfluum. Ad hoc
respondetur secundum **Bona. in. 3. di. 37. in. q. circa. 1. faz**
Et. Seco. in. 3. di. 39. q. 1. falso testimonio duo
consideranda sunt. Vnum quod sit iniuria sume ve-
ritati: que in falsum testimonium inuocat: aliud
quod sit iniuria primo qui ex falso testimonio
damnificatur: et hoc in illo prohibet precepto. Non
falsi. testi. di. Hoc autem prohibet aliud. scilicet ne iniu-
ria fiat per periurium sume veritati. **C** Secundo
dubium est: quare non prohibet blasphemia quod
multo grauius peccatum est: vel quid aliud quod
fiat in contumelia dei facto vel verbo: sicut peri-
urium et vana dei notatio: que hoc precepto
prohibet. Videtur enim quod blasphemia et homini
debuirint per hoc preceptum prohiberi multo ma-

gis. Ad hoc respondetur secundum **Tho. 2. 2. q. 122. ar. 3. i.**
solutione. 4. arg. quod sicut ei qui aliqua scia do-
cetur. primo anteponunt quedam coram documē-
ta: quod secundum philosophum. **1. p. 1. ex. notioribus** nobis ve-
nimus in noticiam eorum que non sunt nobis
ita nota. Ita etiam lex que instruit homines
ad virtutem preceptorum decalogi: ea preponit
que sunt prima prohibenda vel mandanda et
magis coram in cursu humane vite accidentia
sive contingencia. Et ideo in his diuinis pre-
ceptis prohibet periurium: quod frequentius accidit
quam blasphemia. que tamen ut infra patebit. **h. i. in**
hoc precepto. prohibet quod sane intelligit non mi-
nus quam periurium. **T**ertium dubium est quare
nomen dei in vanum prohibet assumi: cum ad
multa alia notari preceat: sicut in iuramē-
to: et quod nomen dei principaliter sumit ad. 5. **P**rimo
sumit ad dicti confirmationem: sicut in iuramē-
to: et ex hoc ostenditur primam veritatem solam
esse in deo: quapropter ei sit reuerentia unde
precepit: ut solummodo in nomine dei iures. **Deut.**
6. per nomen eius iurabis: contra hoc faciunt
qui iurant aliter etiam in iustis et licitis: con-
tra quos scribitur **Exod. 23.** Per nomen deo-
rum exterorum non iurabis. Et quis quod per
creaturas iures. sciendum tamen est quod in omnibus his
non iurat nisi per deum. cum enim iuras per
aiam tuam vel per caput tuum: idem est quod ob-
ligare ea pene infligende a deo. iuxta illud
apli. 2. cor. 1. Testes inuoco deus in aiam meam
Item cum iuras per euangelium iuras per eum
qui euangelium dedit. **C** Secundo assumit nomen
dei ad sanctificationem: ut patet in baptismo
aias sanctificante. hoc non habet baptismus
nisi per inuocationem sancte trinitatis. iuxta
illud **Mat. ult.** Euntes baptizati in nomine patris et filii
sancti. Unde et **1. Thim. 1. 4. di.** Tu autem in nomine
domini et nomine tuum inuoca. est super nos. **T**ertio
assumit aduersarii expulsiōem: ut autem baptis-
mum renunciat diabolo unde **1. Thim. 1. 4. di.** in iuo-
cetur nomen tuum super nos. Sumit etiam ad ei-
confectionem. iuxta illud **Ro. 10.** Quomodo inuoca-
bunt in quem non crediderunt. et **Joel. 2.** Qui-
cunque inuoc. nomen dei saluerit. **Q**uarto sumi-
tur ad defensionem. Unde **puer. 18. di.** Turris
fortitudinis nomen dei. **ps. 124.** admirabile est
nomen tuum in. **vt. ps. 4. 7.** secundum nomen tuum de-
fic. et. **1. t. i. filier. ps. 110.** Sciam et terribile nomen
eius. **ps. 113.** Nomini tuo da gloriam. Ideo
Mat. vlti. dicit dominus. In nomine meo demonia
eijciunt. **Et. Act. 4.** Non est ad nomen sub te. da.

bo. in quo op. saluos fieri credentes. Quin
to assumitur nomen dei ad operis executio-
nem. Psal. i. 4. Adiutorium nostrum in noie
dñi. vnde apłs ad colo. 3. Omnia quecumq;
facitis in voluntate aut in opere: in noie dei
facite: quod etiā habet p̄me cor. 10. 2. 26. q. 7.
non obseruetis. P̄dest etiam fm Tbo. 2. 2.
q. 91. arti. j. 2. 2. Momen dei assumi ad laudez
eius ore ipsum laudando: vt nosip̄os et ali-
os laudes eius audientes: ad eius reueren-
tiam inducamus. Et ideo necessaria est laus
oris: non quidem propter deum: sed propter
ipsum laudantem: cuius affectus excitat ad
deum ex laude ipsius: fm illud psal. 49. Sa-
crificium lau. bo. iu. 2. iliter. quo. o. il. sal. dei.
qua ratione p̄gruc fuit institutum: vt in diui-
nas laudes cant. sumeret: vt animi infirmo-
rum magis excitaret ad deuotionez: qz fm
diuerſas melodias sonoz animi hoium di-
uersimode disponunt: fm p̄m. 8. polit. et hoc
Boetius in plogo musice. Hinc est qz etiā
laus oris et cantus ecclesiasticus pficit ad hoc
qz affectus aliquoz prouocet ad deum. vnde
in psal. 33. dicit. Semp laus eius in ore meo
et postmodū subdit. Audiāt man. et le. magni.
d. m. Confirmat p̄dicta Augu. 10. confes. post
modum di. Adducor cantandi p̄suetudinem
in ecclia approbare: vt p oblectamenta auri-
lium infirmoz aius in affectum pietat assu-
gar: et de seipso dicit in. 9. p̄f. f. cui in hym-
nis et canticis tuis suauē sonantis ecclie tue
vocius cōmōtus acriter. Hec ille. Et sic p̄
innocandum esse nomen dei in hijs bonis et
salutaribus: non in vanis et sup̄stittiosis assu-
mendū.

¶ Pars secunda huius smonis in qua tra-
ctatur siue datur triplex exemplū generalis
huius precepti.

Secundo in hoc sermone declaran-
da est huius precepti intentio in ge-
nerali. Ad cuius expositionem sciē-
dum fm Ale. in tertia parte tractatu de pre-
cep. precepto. 2. q. lex moysi media est inter le-
gem nē: et legem gratie. Educitur. n. a lege na-
ture saltem q̄tuz ad decalogū: vt dictum est
Insup. ducit ad legem gr̄e: iuxta illud psalm.
Lex dei inacu. 9. animas vbi glo. dicit. Sua
distinctione corrigens et ad xpi gratiam mī-
tens. Scdm hoc ergo decalogus hz duplicē
respectū. Vnum put ducitur a lege nature.
Alium prout ducit ad legem gr̄e. Huius preli-

batis dicimus qz hoc p̄ceptum tripl̄ potest
considerari. Primo naturaliter fm formā
suam. Secdo naturalr fm virtutem suam.

¶ Tercio mystice fm gratiam suam. ¶ Pri-
mo modo pōt p̄siderari hoc mandatū fm
formam suam: put. s. educitur a lege nature:
et sic nomen p̄prie in vanum assumere est si-
cut assumit in attestatiōe virtutis sicut in iu-
ramento. vñ glo. exo. 20. dicit. Non assumes
nomen tē. s. iurando pro nullo. et deute. 5. ali-
qua dicit. Non assumes no. tē. s. iurando p̄
re que nō est. Qd si forte p̄tra hanc expositi-
onem dicit sic. vanum est vt dicit p̄bus p̄ de-
ce. et mun. 2. 2. p̄bi. Vñ quodqz qd nō attin-
git finem suum ad quem est ordinatū. sed ta-
lis est sermo ociosus ex quo nullus sequitur
effectus. Ergo videt qz qucuqz dicit verum
ociosum deuz noiando: peccat mortāl: eo qz
videtur facere p̄tra hoc mandatū. Si aut
dicatur qz nō intelligit de quacūqz assumpti-
one in iuramēto: p̄tra est illud qd dicitur in
expōne: qz qui iurat p̄ nullo. s. vbi nō est ne-
cessitas vel vtilitas: facit cōtra hoc mandatū.
Ergo tē. Ad hoc respōdetur fm Bonauē.
in. 3. di. 37. in. q. circa litteram. qz aliquādo est
quid vanum: q̄tum est de se et de sua inten-
tione. Aliquādo ex accidenti est aliqd vanū:
Tunc aut nomen dei assumit in vanū: quā-
do ad p̄firmationem assumit alicuius smō-
nis: qz de se nō est ordinatus ad aliquam vti-
litatē: vt qñ falsum p̄firmat: et hoc mō assu-
mendo fit cōtra hoc mandatū. Quando aut
ad p̄firmationem alicuius virtutis assumit
q̄uis sermo ille fit ociosus: tamē assumptio
talis non est p̄sus in vanum: qz ordinatur
ad hoc vt adhibeat fides dicēti: quam et si qz
non assequatur: non tamen omnino frustra
opatur: sicut nec rhetor semp suum faciēs of-
ficiū persuadet. Attamen frequens iuratio
nois dei vbi nulla est vtilitas vel necessitas
nō omnino culpa caret. Ait. n. Ale. vbi supra
qz iurare p̄ nibilo aut fit ex surreptione siue
intentiōe: aut cum intētiōe et deliberatiōe.
¶ Primo mō iurare p̄ nullo nō est peccatū
mortale: nec est in p̄hibitiōe. vñ dormiēs si p̄-
ferret verbū iuramenti nō peccat: qz nō intē-
deret iurare. Secdo mō iurare p̄ nullo et si
ne cā cuz intētiōe p̄hibitu est et culpabile: et
ideo qz cuz intētiōe iurat p̄ nullo directe pec-
cat p̄tra h̄ p̄ceptū. Quia ex re Tbo. 2. 2. q. 89.
ar. 2. in corpore. q. dicit qz iuramētū de se vt

Sermo

infra p3 est licituz: tñ cedit qbusdam in mām
q2 eo male vtuntur. hoc est sine necessitate et
cautela debita. **Waz. n. reuerētie deo hñe vi**
detur: q cū oi ex leui cā in testimonio adduc.
¶ Preterea in huiusmodi iuratioe consue-
ta piurij ingruit piculum: vt dicit **Scō. in. 3.**
di. 39. Nam de facili hō verbo delingit: sñ
illō **Jaco. 3.** Si q2 in verbo nō offendit: hic
pfectus est vir. vñ **ecclī. 23.** dicit. Iuratoī non
assuefcas os tuum. Adulti enī casus in illa.
Ideo si nunq̃ vultis piurare: nunq̃ iuretis:
q2 piurium p̃supponit iuramentuz: siue p̃ua-
tio p̃supponit bitum: vt habet. **ff. de ver. obli.**
l. decem. r. l. manumissiones. ff. de iur. r. iure.
Sic ḡ solus ille piurat: qui iurat: et q nūq̃ iu-
rat: nunq̃ piurat. Quāuis ḡ et **Tho. 2. 2. q. 122**
arti. 3. di. q. iurare in vanum dicitur: cum iura-
tur p eo qd non est: non tñ excludunt q no-
men dei in vanum dicat assumi: tñ iuretur
p eo qd non est: sed sine cā et necessitate qd
satis ostendit cum in eodez p̃cepto subiungit
cro. 20. Nec enim insonre habebit dñs cum
q assumpserit nomē dei frustra. et **deutero. 5.**
Non vsurpabis nomē dei tui frustra: q2 nō
erit impunitus q super re vana nomen eius
assumpserit. Frustra. n. sñ **Ipsici. aduertē-**
dum est quāz et idem est qd incassum. i. sine
causa. vñ de r. Mico. de ly. super cro. 20. h. idēz
asserit. s. esse p̃tra hoc p̃ceptuz sine debita cā
iurare: pro quo bene facit dictum Hiero. 22
q. 2. c. aduertendum. r. dictum Augu. super
ep̃lam ad gala. 22. q. j. c. nō est. vbi dicit. Non
est p̃tra p̃ceptum dei iuratio q2 a malo non
iurantis est: s3 incredulita quo iurare cogit.
Nam hoc intelligit ita dñm phibuisse a iu-
re iurando: vt q̃tū in ipso est q̃sqz non iu-
rer: qd multi faciunt in ore bñres iuramen-
tuz: tanq̃ magnū atqz suauē aliqd. Nec ibi.
Concludendū igit ex p̃cedentib⁹ de mēte il-
lorum doc. q iurare falsuz: est pctm mortale
et p̃tra hoc p̃ceptum vt infra clarius patebit
Iurare vero sine cā etiam cum virtute si ex
subreptōe fiat. veniale videt. Si aut ex inten-
tione cum p̃suetudine videt mortale. Si au-
tem fiat ex magna assuefactione et sine inten-
tione et sine cā et honestate frequentādo tan-
quam verba coia et licita: hoc ex magna ne-
gligētia vel incuria p̃cedit mortale p̃suis
videt: maxime in hīs q iurando nominant
deum summa irrēuerentia: ei que nō p̃ueni-
unt attribuēdo: sicut faciunt iurātes per cor-
pus et sanguinē dei: siue per caput vel quid

simile: quod nullo modo licet. vñ de. 22. q. j. c. 1.
si quis. vbi dicitur. Si quis iurauerit p ca-
pillum vel caput dei vel quid simile: si cleri-
cus est tanq̃ blasphemus debet deponi: et lay-
cus excoicari. Nec ibi. Scdo pōt hoc p̃ce-
ptum p̃siderari nāliter sñ virtutem suam: et
sic in vanuz nomen dei sumere est abuti ei⁹
nominē: et illo mō datur illa expositio in glo-
sa **deute. 5. di. non assumes nomen dei tui in**
vanum. s. nomen dei ligno et lapidi et huius-
modi tribuendo. i. virtutem suam sibi arripi-
endo: et alteri accomodando. Nō si dicit q. q
cunqz hoc nō tribuit p̃dolo facit ydolatriam
sed ydolatria prohibet in primo p̃cepto. Er-
go si etiā hoc prohiberet ydolatria: hoc p̃ce-
ptum non differt a primo, quod videt ab-
surdum. Ad hoc respondet sñ Alex. q. tri-
buerē nomen dei creature: dupl potest fie-
ri. Aut sñ formam et actum exteriorē in re-
uerentia et adoratioe: et hoc in primo manda-
to prohibet. Aut sñ virtutem: et sic in h mā-
dato p̃hibetur. sed q2 distinctio famit in mā-
datis ex parte forme et non ex parte virtutis
ideo argumentū non valet. Vel pōt aliter et
melius responderi: q2 etiam sñ illam expositi-
tionem differt hoc mādatum a p̃mo. Nam
latia in: in oibus hīs p̃ceptis p̃me tabule p̃-
cipitur: ideo est distinctio. In p̃mo. n. manda-
to p̃cipitur lati ita vt adoratio et veneratio
dei: sñ actum cordis cum dicit. Non adora-
bis rē. q2 adoratio dicit actum cordis. vñ de
Hugo de sacris dicit. Deum adorare est to-
tam mentem sñ humilitatē et deuotionem
sustinere: et ipsum p̃ncipium et finem ois bo-
ni credere. In scdo aut mandato p̃cipit la-
tria sñ actum oris. vñ p̃cipitur assumere
nomen dei in laudem et glām ipsius cum p̃-
cipitur nō assumi debere in vanū. In tertio
vero p̃cipit veneratio dei sñ actuz operis
cum sabbatū p̃cipit sc̃ificari: in quo oīes
et oblationes: et sacrificia fierent. Tertio pōt
p̃siderari hoc p̃ceptuz mystice sñ grām suā
put. s. ducit ad legem grāie. Nam sic nō so-
lum est nāle: sed etiā mysticuz: et illo mō ex-
ponitur vt p̃tineat ad filium: sicut p̃mum ad
patrem: et tertius ad spm sc̃m. vñ cro. 20. glo.
exponit sic. Non assu. rē. i. r̃pm piurando cre-
aturam. et deute. 5. glo. ait. Non estimis crea-
turā esse dei filiū. vñ Hugo in li. de sacris in
quit. Assumere nomē dei in vanū est filium
dei visibilē per humanitatē sc̃m creaturam
estimare. Naz et p̃pba ingt. Ante solē p̃ma.

nomen eius. vbi glo. ante tpa z oēs creaturā
nomen eius. i. filius regis. Ergo nomen est
ipse filius. Ideo ad Ro. 8. scribit. Vanitati
subiecta est ois creatura. Ergo assumere no-
men dei in vanū est filium dei credē puram
creaturā. Qd si dicit decalogus est de dicta
mine legis nālis: qd filium dei esse hoiez z in-
carnatum: non est de dictamine legis nālis.
Ergo ad illd mandatu non pñet qd filius
dei incarnat? nō credat creatura. Ergo illa
expō non est ad ppositum. Ad hoc respon-
detur qd quis lex nē non dicit incarnatōez
in rōne ppriatū dictat cam in ratione nāli:
qz bene dicit qd deus summe misicors est:
z qd nec dimittit creaturā rationalem quaz
fecit ad beatitudinem: oio pñe. Ait. n. Augu. in
lib. encho. Nec antiquoz quicunqz sine fide
xpi salurem potuit inuenire. Est igit ista ex-
positio mystica: non litteralis nec moralis: z
sic p3 quō illud pceptum intelligat in gnāli.
¶ Pars tertia huius smonis in qua decla-
ratur qd largo mō assumit nomen dei in va-
num alijs z varijs modis.

Tertio in hoc smone ad clariorem
dictoz evidentia: sciendū fm Tho.
2.2. q. 122. ar. 3. in responsione. 2. arg.
qd quis in isto pcepto non phibeatur assum-
ptio quelibet diuini nois: sed pprie illa qua
assumit diuinum nomen ad pfirmationē ver-
bi humani p modum iuramenti: tñ potest ce-
pñti intelligi: vt p hoc phibeatur ois inordi-
nata diuini nomis assumptio: qd triplr fieri
pōt: qrtum ad pñs spectat. Primo in adiu-
ratione. Secō in pditione. Tercio in de-
noiatione. ¶ Quantum ad pimum sciendū
qd assumere nomē dei in adiuratiōe aliqñ li-
cet: aliqñ non. Ait. n. Alc. vbi supra. qd est assu-
mere nomē vt nomen: h est fm virtutem: z
est assumē vt virtutē. Ille qd solus q iurat ac-
cipit nomē vt virtutē. Ille aut q cōsecrat ac-
cipit nomē vt bonitatem z grāz: p quam san-
ctificat: sicut z baptizās. Ille vero q adiurat
accipit nomē vt virtutem: vt aliqd agat per
ipm: z h fit triplr. ¶ Primo in adiurādo ho-
mines: qd fm Tho. 2.2. q. 90. ar. 1. z Aste. in p
ma par. sum. li. p. n. 21. q. 1. z Ricar. in. 3. di. 37.
ar. 2. q. 2. Sicut hō scipz determinare pōt ad
aliqd agendū vel patiendū: ita z alios pōt in-
ducere supiores qdem deprecādo: inferiores
aut impando. Cum igit in hijs inuocat no-
men dei vñ aliqñ sacre rei adiuratio esse dē

¶ Vnde hoies adiurare: est eos p nois dei in
uocationē vel alterius sacre rei: obsecrando
vel impando inclinare ad aliqd agendū vel
patiendū. Si qd aliqd adiurat p predictas in-
uocationē: aut adiurat intēdens hoies incli-
nare ad malū: aut ad bonum. ¶ Primo mō
adiurās nomē dei assumit in vanū: z graui
peccat. Secō mō aut adiurat obsecrādo: z
nō accipit nomē dei in vanū: nec aliqd facit
illicitū. vñ z deū obsecram? p aliqua sacra cū
obscritates: sicut fecit ap̄s ad Ro. 12. di. 2. b.
secro vos p mīaz dei: vt exbi. cor. 12. vi. 2. c.
Aut adiurat impando: z tunc subdistinguo:
qd aut adiurat illū q sibi tenet obe. z sic nō as-
sumit nomē dei in vanū: aut illum in quem
nullaz pñtem bz: sic assumit nomen dei in
vanū: qz vsurpat sibi in aliuz pñtem quam
nō bz: sicut fecit pñceps sacerdotū. Adat. 26.
Adiurādo xp̄z p deū viuū. Secō fit huius
adiuratio in demones: que si liceat: declarat
Tho. vbi supra. ar. 1. z Ricar. vbi sup. z Aste.
vbi supra. q. 2. di. qd est modus adiurādi vt di-
ctum est: vnus per modum deprecatiōis vel
inductiōis alicuius sacre: z sic nō licet demo-
nes adiurare: qz hoc videt adiurare ad quā-
dam beniuolētiā vel amicitia: qua nō licet
ad demones vti. Alius est p modū p̄pulsio-
nis: z h mō licet nob ad aliqd vti: z ad aliqd
nō: vt p3 ex dictis in p pce. de inuoca. demo.
¶ Possumus. n. demones adiurādo p diuini
nois virtutes tanqz inimicos repellē: ne nob
corporālī nōceant vel spūālī vt dñm est in p
ma pñe: non tñ licet eos adiurare: vt aliqd ab
eis discat vel p eos aliqd obtineat: sicut faci-
unt nigromāti. Hoc. n. pñet ad aliquam
societate cum eis hñdam: vt dñm est supra:
nisi forte ex spūālī instinctu z reuelatōe dina
ad aliqs effectus opatōe diu na vtant: sicut
legit de bñs Jaco. q per demones fecit Her-
mogenem ad se venire. Tercio fit in adiu-
rando creaturas irrōnales: qd si licet decla-
rat Ricar. vbi supra. z Tho. vbi supra. arti. 3.
z Aste. vbi supra. q. 3. di. qd creature irrōnales
ab aliq agunt ad pprias opatōes. Eade. n.
est actio acti z agētis: sicut sagitte motus est
qdā sagittatis opatio: z ideo opatio irrati-
onalis creature non tñ ei attribuit: sed pñci-
paliter deo cui? dispōne oia mouent: pñet
etiā ad diaboli: q pmissione dina vñ in rō-
nabilibus creaturis ad nocēdam hoibz. Sic
ergo adiuratio qua qs vñ ad irrōnales cre

Sermo

aturam pōt intelligi dicit. Vno mō vt referatur ad illā fm sc:z sic esset vana: qz nō intendit eam. Alio mō vt referat ad eūz a quo agitur z mouet: z sic duplī fit. Aut p modūz pūlsionis que refert ad diabolum: qz vitur irrōnalibus in nrm nocumentūz: z talis est modus adiurādī in ecclasticis exorcismis: p quos demonūz pās expellit a creaturis irrōnalibus. Aut adiurat creatura irrōnalis p modūz deprecatois ad deum: qd directe pīner ad eos q dīna inuocatiōe mirabilia faciunt. Quantūz ad scdm. s. de assumptione nois diuini in predicatorē: est sciendū fm Aste. in pma par. sum. li. i. c. 17. circa fi. z Ale. vbi supra. qz in predicatorē nomen dei in vanum assumit: qñ sit vana intentiōe z appetitū vanc gñe: iuxta illd Ahat. 7. Nonne in noie tuo pphauimus. i. p̄dicauimus. Quibz dñs respondit. Ante di. ve. ne. vos: h est opa vestra non approbauit: z in nomie meo facta sunt: qz glām vestrā z non meāz qstis. In vanum etiā assumunt p̄dicatores nomē xpī qñ illd nullo ope implent qd ore docent. vñ Aug. li. de az. abusionibz. c. p̄. dicit. Primus gradus abusionis est si sine opibz bonis sapiens p̄dicatoz fuerit: q quod fmone docet. actibus exple negligit. Nam auditores doctrine dicta facē negligūt: cum p̄dicatoz opa a p̄dicatois discrepare verbis conspiciunt. Nec ille. Quantū ad tertiu de assumptiōe nois dei in opatōe: sciendū est fm p̄dictos doc. vbi supra. qz tunc nomē dei in vanum assumit: qñ forma scitatis tm in opatiōe exteriori nō p deo: sed p humano fauore querit: de gbus Ahat. 6. c. scribit. Amē di co. vob re. mer. suā. Quibz etiā xpianus nomen xpī tm hñs: effcū nē xpianitatis ignorans largo mō hic sibi nomē usurpat. Dicit etiā p̄hs in li. p̄dica. Ab eo qz res est vel nō est dicit p̄positio vera vel falsa. Si igit opa xpī non imitant: falso xpiani dñr. qd confirmat Aug. li. de doc. xpī. di. Nec in h nobis noie tm q xpiani dicimur: blādiniur. s. p̄ci hoc etiā iudicandos nos credamz: si nomen nobis frustra vendicemz alienū: aut si aliqs tam incredulus est: taz infidelis: tam pīnar: tam obstinatus: tam audax: vt qñqz venturā esse dei iudicis iram indignationēqz nō metuat: vel humanaz p̄suetudinē erubescat z videat. Quis. n. taz auarus z tā mīb est: q aduocatoz se cū lras nesciat audcat p̄fiteri: qz

tam insanus z excors: vt profiteat se militez q nesciat arma gestare? Nemo. n. quodcūqz nomen sine cā sortitur. sutor vt dicat necesse est vt calciamēta pficiat: vocet qz faber aut artifex artis pīria facit: vt negociās nūcupet qz carius qd vilius emerat distrabit. Adū iusmodi exēplis agnoscamus nullū sine actu nomē: s. omne nomē ex actu. Tu qz qñ xpī anus diceris: in quo nullus xpī actus appareat? Christianus aut iustitiae: bonitatis: integritatis: paciētie: castitatis: prudētie: humilitatis: innocētie: atqz pietatis nomen est: z tu illud qñ defendis z vendicas: cui de tā pluribus rebus nec pauca subsistunt? Nec ille. Ergo fratres decum z dñm nostrum verbo z opere honoremus: vt zc.

¶ Seria q̄rta post p̄maz dñicam in quadragesima in qua tractatur de ḡditate: culpatione: z offensione periurij. Sermo. 26.

Ambulauit in fortitudine cibi illius vsque ad montem dei ozeb. 3. Reg. 19. Non miror fratres carissimi si sepe vel generalr vel priuati grauissimis a deo plagis percutimur: cum eo p̄sertim infelicissima tempora sunt deuoluta: z tanta perfidoz accretuere periuria: vt etiā sacrosanctis euangelijs tacere vir credi possit. Facit. n. nūmī famēs p paruo quolibet piurare. De ergo possimz vsqz ad montes dei. s. paradisum ambulare: iuxta illud. Ambulauit zc. p̄terqz in p̄cedēti sermone huius secūdi p̄cepti prime tabule generalis facta expositio ad sc̄bz eius p̄siderationem particularis. s. diuisionis periurij: in ramentūz voti est transcendūm. z primo de periurio in hoc sermone tractantes: tria notare debemus. Primum dicitur periurij diffinitio. Secundūz dicitur periurij culpa. Tertium periurij offensio.

¶ Pars prima huius sermonis in qua declaratur qd est periurium: z quot modis accipitur.

¶ Primo conuenit a quiditate z diffinitione periurij incipere. Naz fm magistrum in. 3. di. 39. describit sic. Periurium est mendacium iuramento fir-

matum: cum. s. sentit qd in animo aliter qd loquitur cum ore: siue sit verum: siue non: quod confirmat. 22. q. 2. c. aduertendum. S. itez. vbi dicitur. Qui falsum iurat: mentitur: mentien do aut iurare nihil aliud est qd petere. Nec ibi. Ad quorum dictorum declaratione est sciendum fm Boff. 2. Hosti. de iurciu. 2. Aste. pma par. sum. li. j. ti. 9. ar. j. i. pncipio. 2. Sco. in. 3. di. 39. 2. De aureoli in ea. di. q. triplex e piuriz. s. falsa iuratio: iuramenti trasgressio 2 indiscreta pmissio. Primo mo periuriu comittitur fm Ricar. in. 3. di. 39. arti. 3. q. j. in triplici gradu. Primus est cum quis iurat falsum qd credit verum. Scds est cum iurat vex quod credit falsum. Tertius cum iurat falsum qd credit falsum. Primum est representabile. Scds representabili. Tertium grauissimuz. C Primum piurium est mendacium quatum ad illud qd est male in mendacio. Non. n. fm Bona. in. 3. di. 39. ar. j. q. j. in omni piurio est mendaciu: pprie dictum: prout. s. dicit falsitatez in voce 2 in mente: vt pz in pmo: de quo fit hec mentio. Naz fm Sco. in ea. di. pot periurium esse absqz mentiri plene 2 integro medacio: puta si aliquis simplr dubitans iurat parte p qua dubitat: quam forte dicendo siue iurando non mentiret credens illud plusqz opposituz: 2 tñ vt infra dicitur piurat. C Scdm periurium est mendaciu qum ad illud qd est in mendacio formale: put. s. habetur falsitatez in intentione: sed no in voce. C Tertium piurium est mendaciu plenum 2 integz: qz falsitatem hz in voce 2 in intentoe. Omne igitur periu rium est mendaciu aliquo modo: aut qum ad mendacij mam solum: aut qum ad formam tñ: aut qum ad plenum 2 integz medacium: non tñ omne piurium est mendaciu integz 2 pprie dem: que oia pfirmat Aldar. in. 3. di. 39. c. 2. di. q. periurium est vel iurado log falsum cum intentoe fallendi: vel iurado log falsuz sine intentoe fallendi: vt iurado log mur cu intentoe fallendi. Secdo mo piuriz pmittit qñ qd pmittit ad iustu vt honestum cu iuramento: nec tñ intendit fuare. vñ Aug. 22. q. 2. ca. primo dicit. In dolo iurat qui aliter facturus est qd quod promittit: cum periu rium sit nequiter decipere credentem. Nec ille. De quo periuurio qualiter obliget in foro conscie infra dicitur: cum de iuramento agef. Tertio modo periurium comittitur incau

te iurando. s. facere mala: vel ea que vergunt in exitum malum vel minus bonuz: de quo etiam dicitur ibidem: 2 sic pz quid sit periu rium: 2 quot modis accipitur.

C Pars scda huius sermonis in qua declaratur qd periurium omne malum est no solum in se: sed etiam fm se.

Secundo in hoc sermone sciendum fm predictos doctores. s. Scotuz 2 Petrum aureoli vbi supra. 2 Ric. 2 Bona. in. 3. di. 39. ar. j. q. 2. 2 Aste. 2 Tho. 22. q. 98. ar. j. vbi supra. q. absqz dubio omne piurium est malum no solum in se: sed etiam fm se: ita qd nullo mo potest bene fieri: quod pbatur triplici rone. Primo dine iniuriationis sic. Scds Sco. inuenta est iuratio ad pfirmandaz veritatez: qz cum bō sit prauus 2 mendax pot fallere: inuentus est modus asserendi dicta adducendo illum in testez: 2 veracem: 2 scientez: q nec fallere pot: nec falli. s. ipse deus q mentiri non pot: 2 scit veritatez Sz adduce deū tanqz falsum testē: vel tanqz ignorantem veritatem: nec omnino scientez: vel testificari falsum volentem: est irreuerentiam facere deo. Cum ergo in piurio illa cōtingant: sequitur qd in ipso manifeste sit pōn religioni pstrarium: que est deo reuerentiam exhibere. vnde Aug. in li. de verbis apostoli Jacobi inqt de periuurio. 22. q. 2. c. boies. Videtis qd ista detestanda sit belua: 2 de rebus humanis exterminanda. Scdo idem probatur rone inordinationis sic. Quicumqz piurat inordinate iurat: 2 q iurat iordinate: iurat iniuste vel temerarie: sed ois talis peccat ergo pz propositum. Nam mendacium simplex fm se est maluz: sed mendacio periu rium est grauius. Igitur si omne mendacium est pēn: vt dicit Aug. ergo 2 omne periurium est peccatum: quod pz. 22. q. 2. s. Item qui falsum. nec excusatur qd si iurat coactus necessitate. Est. n. fm Bona. 2 Aste. vbi supra. necessitas nē que legem non hz. de con. di. j. Sic 2 de re. iu. c. qd non est. cum similibus. 2 illa excusat a toto. Est insup necessitas coactōis que non excusat a toto: sed a tanto in hijs q fm se sunt mala: qz voluntas sufficienter cogi non potest. De his que vi. me. ve. cā sic. sacris. Et ideo qz periurium est fm se malū quantūcumqz quis cōpellatur ad aliqd. oio non excusatur a peccato: nec est simile de fur

Sermo

torque furtum non est fin se malum: sed solus propter appropriationem. Extrema autē necessitas omnia facit communia. Ad le. rod. de iac. l. 2. §. cum in eadem. Nulla autem necessitas tollit periurij deformitatem: eo quod nulla necessitate licitum sit nomen dei in vanum assumere. Tercio idem probatur ratione contumeliationis sic. Omnis periurans aliquo modo adducit deum vel in se vel in suis creaturis: sic nominat nomen dei in vanum. Sed omnis talis facit iniuriam et contumeliam summe veritati: dum eam assumit ad eius confirmationem: ad quod non debebat assumi. Ideo: quia non tamen deordinat hominem ad proximum: sed etiam ad deum: sequitur quod de se sit malum: nec excusatur quis si piurat et falsus iurat quod verum credit etiam propter veritatem proximi: quod talis peccat propter veritatem contemptum. Quamvis enim non contemnat ipsam veritatem ex certa scientia: adducendo eam in testimonium falsitatis: contemnit tamen ex ipsa temeritate. Adde enim est terribile nomen dei et honorabile: quod nullus debet ipsum in testimonium assumere: nisi optime noverit quid loquatur. Unde ignorantia non excusat in tali iuramento. Hoc enim debet unusquisque scire: non debere aliquid iuramento firmare: nisi de illo sit certus. Qui ergo ignorat rem de qua iurat si iuramento affirmat: non excutitur a culpa: quod confirmat auctoritate Augustini. di. ad Publicolam 22. q. prima. c. in nouo. In nouo testamento dictum est: ne omnino iuremus. quod mihi quidem propterea dictum videtur: non quia iurare peccatum est: sed quia periurare immane peccatum est. A quo nos longe voluit ceteri qui omnino ne iuremur admonuit. Nec ille. Et idem Augustinus 22. q. 2. c. Ita ergo: hoc idem asserit. et de iurciu. c. si xps. dicitur. Sit sermo vester est est: non nō. hoc bonum est et appetendum. Quod autem amplius est: a malo est. Nec ibi: sic patet secunda pars huius sermonis.

Pars tertia huius sermonis in qua declaratur quando periurium sit mortale: et quod veniale in omni sua specie.

Tercio in hoc sermone de periurij offensione transactibus: tres considerationes sunt faciende. Quarum prima dicitur perbatio generalis. Secunda distinctio

particularis. Tertia declaratio singularis.

Circa primam considerationem. sciendum quod periurium de se est peccatum mortale: quod probatur secundum predictos doctores triplici ratione.

Primo ratione despectionis. Ait. n. pbs. p. posse. propter quod unumquodque tale: et illud magis: tunc sic. Illa quod de se sunt venialia vel bona si in contemptum dei fiant sunt mortalia. Sed quicquid sit pertinens ad irreuerentiam dei et de sui ratione est in contemptum ipsius. Igitur peccatum est mortale. multo gravius illa que de se sunt venialia. Cum ergo periurium de sui ratione sit in contemptum dei igitur est de suo genere peccatum mortale.

Secundo idem probatur ratione infamie. Non propter aliquod peccatum mortale aliquis efficitur infamis in iure: sed propter periurium homo efficitur infamis: ut patet. Ergo propositum. Quamvis enim ille qui iurat falsum iuramento assertorio non sit infamis ipso iure: sed solum per sententiam diffinitivam latam contra ipsum in causa accusationis: tamen talis mortaliter peccat: quod iam dignus est infamia. Qui autem frangit iuramentum et assertorium. promissorium sollemniter factum reputatur magis infamis ipso iure. 6. q. 1. c. infames: quod in eius parte remanet postquam iuravit: ut de iuramento veritate: quod non contingit in iuramento assertorio. Tercio idem probatur ratione precepti sic. Ille qui iocose periurat: non evitat divinam irreuerentiam: sed quantum ad aliquid magis auget: quod non apponit diligentiam. Ergo peccat mortaliter contra hoc divinum preceptum. Similiter ille qui ex lapsu lingue piurat si advertat falsum esse quod iurat non excusat a peccato mortali: sicut nec a dei contemptu. Unde Seco. dicit quod periurium est ex pleno consensu et contra preceptum prime tabule: et per omnes auctoritates immediate a fine ultimo: et ita nihil deficit sibi de ratione peccati mortalis. Nec est curandum multum de raritate vel frequentatione ut aliqui dicunt. sed de deliberatione et indeliberatione. quod si homo attendat sit in ipse quasi in peccabilibus. Nam sicut virtuosus habet breuem deliberationem respectu meriti propter magnam prudentiam qua est promptus ad deliberandum cito: ita et de opposito habet facultatem homo ad deliberandum respectu peccati.

Circa secundam considerationem que dicitur divisio particularis ad maiorem predictorum

declarationem est sciendus fm Ricar. in. 3. di. 39. ar. 3. q. 2. r. Bona. in. 3. ea. di. arti. j. q. 3. r. Affe. vbi supra. r. Tho. vbi supra. arti. 3. q. sumendo pnam speciem periurij que dicitur falsa iuratio: triplr talis fieri pot. Quedaz est deliberata r solenizata: sicut quando testes iurant sup sacrosancta dei euagelia coraz iudice: r hoc mo si periurans deliberat de dicto pfirmado r iuramento: no solum mortaliter peccat: sed etia si pro tali iuramento feratur snia diffinitiva cōtra cum in cā accusatiōis est infamis: vt infra dicit: sicut habetur 6. q. 1. c. Infames: vt dictum est. Quedam vero deliberata sed non solenizata: quando v3 q3 in occulto iurat aliquid ex deliberatōe intendens illud per diuine veritatis testimonium pfirmare. r illo mo etia3 periurus aliquid deliberat de dicto confirmando r iuramento: tunc similr peccat mortaliter cum ex preste faciat contra dei pceptum. Leuit. 19. Non periurabis in noie meo. Nam pnuicians aliqd cuius prium h3 in corde semper mortalr peccat: verbi cā cum dicit r iuras merces quas vis vendere pstitisse tibi decem r tu mente credis minus pstitisse: r aio hēs sic pro certo eē: vel si dicis merces illas eē bonas r sine aliquo defectu: r tu scis plures habere defectus: r si etiam id q3 dicis iuramento esset vt dicis: r tamē in corde credis pstrariuz. f. q. no sit: peccas mortalr r grau? q3 si diceres falsum credendo tñ diceret: q3 vt dicit Augu. Reum lingua nō facit nisi rea mens. Aut talis iurans deliberat de dicto tñ: v3 v3 sit verum sed nō de iuramēto r sic pōt dtingere: q3 homo piuret sine mortali peccato: tñ ad min⁹ est veniale graue q3 summope est cauendus: q3 si diligētia adhiberetur forte caueret. Et ideo magnū est piculum peccati mortalis. Queda insup est iuratio nec deliberata: nec solenizata: tñ circū huiusmodi iurationem qñ periurans nō deliberat nec de dicto: nec de iuramēto: sed totum pferit ex surreptione: sic peccat solum venialr: minus tamen q3 in casu pcepti. Maz illud quod ex surreptione procedit: nō est perfecte voluntarium. Ad hoc autē q3 peccatum sit mortale: requiritur q3 sit plene voluntarium. directo vel interpretatiue: q3 dico ppter illum q3 cum deliberare possit: deliberare ptemnit: si ex tali pceptu r deliberatione periurat videt multis: nō multū ex-

cusari a mortali: vt detm est in precedēti consideratione. Non sic autem dicendus est de illo qui deliberare omittit nō ex contemptu: sed ex negligentia. Sed ad horum maiorem declarationem aliqua occurrunt dubia.

Primum an peccet mortaliter iurans cum assertionem aliquid esse de quo dubitat: s3 aliquam habet oppositionem ita esse: magis tamen assentit illi opinioni p qua iurat: q3 vt detur q3 sic per verbum Augu. 22. q. 2. c. hoies sic di. Hoies falsum iurant vel cum fallunt vel cum fallunt: putat homo verum esse q3 falsuz est r temere iurat: aut scit vel putat falsum esse: r tamen pro vero iurat: r nihilominus eum scelere iurat. Ad hoc responderetur fm Sco. vbi supra q3 ille qui accipit iuramentum: aut accipit ex lege positua: vel ex pfuetudine tanq3 simplr iuramentum assertiuuz veritatis. Iurate aut non tanq3 assertiuum: sed probablr inductiuū ad credendū iurato.

Primo modo iurans quomodocunq3 dubium tanq3 simplr certum r deliberate peccat mortalr: q3 adducit deum testem dubiū qui est oium certissimus. Nam in dubio nō debet fieri snia: nisi sit pbatio certa. Et ideo tales q3 asserunt certum q3 est dubium: non solum peccant: sed ad omne damnū inde pueniens obligantur: qñ quis ex tali assertionem vt malefactor pdeminat. Tunc enim nō tñ sit noi diuino irreuerentia: sed est pnicio sum. f. primo. Secō aut modo si ex pfuetudine habeat: vel ex lege positua q3 iurās: nō teneatur deponere de certitudine: sed de credulitate: q3 iuramentum habet pro credito: non simplr pro certo. tunc iurans nō peccat dūmodo ex signis pbabilibus partem illaz magisq3 aliā esse veraz: sicut habet exēplum de scrui. in oz. fa. caliq. Non d3 p hō certum pro incerto asserere: sed dubium p dubio: r certū p certo. Et ideo mulier adultera q3 uis contrita r confessa non d3 aliquo modo iurare q3 non sit culpabilis: quia non est certa sibi culpaz esse dimissam. c. accepimus extra de pu. cano. Secūndum dubium an iurās aliquid quod credit esse verum sic omnino esse: q3 tamen postea fuit falsum: peccat mortaliter. Ad hoc responderetur q3 si quis iurat ita leuiter r sine consideratione verum sit verum vel falsum q3 dicit: exponit se periculo iurandi mendacium: r precipue in iudicando vel in hijs in qbus primus damnicat.

Sermo

Debet enim diligenter examinare qđ dicit
 et tunc adhibere diligentia etiā si iuraret fal-
 sum: qđ tñ ipse credit verū: non est mortale
 in iuramento asserto mō fm predictos doc.
 Agit si non habet diligentia non videt excu-
 sari a mortalit: multo magis peccaret mor-
 taliter si iuraret asserendo sic esse vel nō esse
 de quo in mēte sua dubitat. **Tertiu** dubiū
 an ille qui compellit alium periurare sciēter
 peccat mortalit: vel si solum eū puocat quē p
 habilitate scit piuratur: aut si audiat qđ aliū
 iurare falsum et ipse scit et facit: nūqd oēs hi
 vniūsimiter peccent. Ad hoc rōdēdo. **Primo**
 dico qđ ille qui alium cōpellit iurare: et ipse q
 periurat ambo mortalit peccant. **Vnde** 22. q
 5. c. Qui cōpulsus dicit. Qui cōpulsus a dño
 sciens periurat: vtriq; sunt periuri: et domin⁹
 et miles: dñs qđ pcepit: miles qđ plus dñm
 qđ animā dilexit. **Secūdo** dico fm **Aste**. vbi
 supra. **Ric.** **Bona.** et **Tho.** vbi supra. qđ ille q
 ducit alium ad iuramentū. Aut hoc facit vt
 persona publica fm formā iuris: et sic nō pec-
 cat: et eum falsum iurare credat: qđ facit illud
 qđ ex officio tenet: vnde non tam debet dici
 illum ad iurandū cogere: qđ pars aduersa q
 petit hoc a iudice. Aut facit hoc psona priua-
 ta: vel etiam publica: non tñ hoc facit vt per-
 sona publica: vel etiam hoc facit vt psona pu-
 blica: tñ cōtra ordinē iuris: et sic grauitur pec-
 cat. ar. 22. q. 5. c. ille qui. vbi dicit. Ille qđ hominem
 prouocat ad iuramentū et scit eum falsum cē-
 iuraturum: vincit homicidā: qđ homicida cor-
 pora occisurus est: ille aiā: imo duas aiās:
 et eius quē puocauerit iurare et suā: scis verū
 esse qđ dicit: et falsum qđ ille dicit et iurare cō-
 pellis: ecce iurat: ecce periurat: tu quid inueni-
 sti: imo et tu peristi: qui de illi⁹ morte satari
 voluisti. **hec ibi.** **Tertio** dico qđ si audiat ali-
 quis iurare falsum: quis **Leuit.** 5. dicat. Aia
 que audierit vocem iurantis falsum: testisq;
 fuerit: qđ aut ipse vidit: aut conscius est: nisi in-
 dicauerit: portabit iniquitatem suam. **hec ibi.**
Attamen **Aug.** dicit qđ ex quo **Adops** non
 expresse cui hoc sit indicandum: sufficit isti vt
 se absoluat: ab hoc peccati vinculo si indicet
 talibus qui magis possent prodesse qđ obesse
 periuro: siue eum corrigendo: siue deum pro
 eo orando et placando: vt sunt sacerdotes vel
 honesti et discreti parentes: et ad hanc denun-
 ciationem faciendam talibus personis tenet
 quilibet fm omnes qui viderint aliquē vici-

num precipitatio. i. peccato cōmittendo. 22. q.
 5. c. hoc videtur. **Circa** tertiam in hac parte
 considerationē: que dicit declaratio singula-
 ris. Sciendū fm p̄dictos doctores. s. **Ricar.**
Bona. et **De. ario.** et **Sco.** et **Tho.** qđ periur-
 rium in. 2. et 3. specie. s. dolosum et incautū etiā
 culpabile est: et qñq; mortale in vtraq; specie
Primo igitur loquēdo de periurio doloso
 qñ. s. aliquid p̄mittitur licitum et honestū cū
 iuramento peccat mortaliter: sic dolose iurās
 et contrarium intendens. 6. q. 1. c. quicūq;. vñ
 tria noranda sunt ad huiusmōdi declarationē
Prima cum vnum iuratur et p̄mittit: et
 aliud in corde habetur: tale periurium ē pec-
 catum mortale. **Secūdo** notandum est qđ
 cum quis iurat aliquid soluere vel facere in
 talem terminum: et tñ credit qđ facere nō po-
 terit vel soluere: vel credit sed fatue credit: ga-
 causam credendi non habet: tunc in vtroq;
 casu periurat: qđ i pmo deficit veritas i sedo
 iudiciū. Si aut quis credit ab initio quādo
 iurat soluere vel aliquid facere qđ p̄babilit
 poterit et quod faciet: quātum in hoc nō per-
 iurat: et si postea suū posse facit: et interim solu-
 uere non poterit: vel illud qđ p̄misit facere:
 non est ppter hoc periurus ex hac causa. **et**
 de iur. iuran. c. querelam. 23. q. 8. c. si nulla. 5.
 dist. p̄sbyteros. Si tamen elapso termino
 soluere possit et non solueret peccaret periur-
 rij peccato. lapsus enim terminus non sub-
 stitit iuramenti obligationem. **et** de do. et cō.
 c. cum dilecti. **Tertio** notandū est qđ quis
 dicitur: **et** de iur. iuran. c. vtrum in ea. qđ illi q
 iuramentū pro rebus et vita saluandis fece-
 runt debeant a vinculo iuramenti absolui. et
 infra. **Ceterum** vt agatur consultus et ause-
 ratur materia deierandi non eis ita exp̄sse
 dicatur: vt iuramenta non seruent: sed si non
 ea attenderent: non ob hoc sunt tāq; p mor-
 tali crimine puniendi. **Hec ibi.** **Attamen**
 fm doctores nostros maxime **Ric.** et **Tho.**
 hoc intelligendum est non in foro dei sed in
 foro ecclesie iudiciali. **Hoc** enim non dicitur
 quia non peccat mortaliter contra iuramen-
 tum facientes vel facere intendentes: qđ quia
 sunt puniendi pena minori. fm enim glosaz
 ibi in verbo non seruet. **Adtus** attenuat cul-
 pam. igitur non aufert iuramento promisso
 vim obligandi respectu eius qđ licite fieri p̄t
 et ideo si quis non implet quod coactus iura-
 uit periuriū incurrit: mortaliter peccat. p̄o

tamen talis per auctoritatem summi pontificis ab obligatione iuramenti absolui: prefer tū si a tali metu coactus fuerit qui cadē pōt in constantem virum. **C** Scō loquendo de periurio indiscreto et incauto. Sciendū fūm Ber. de iur. etia. cl. 8. q. si fiat cum delibe ratione est peccatum mortale. c. e. sicut ex lit teris. Si vero iocose vel incaute est veniale. 25. dist. c. Unum orarium. §. criminis. Cum quo concor. Tho. Bona. Ricar. et Sco. fūm quos tria notanda sunt ad huius declaratio nē. **P**rimū est q. si quis iurat: adulterari. fornicari: occidere: et huiusmōi mala perpe trare semper iurando peccat mortaliter: nec debet talis seruare hoc iuramentum: q. itez peccaret mortaliter: vt infra dicitur. Adultu enim displicet deo implere mensuram inig tatum iuramento. 22. q. 4. c. si publicis. 2. c. est etiam. **C** Scō q. si quis iurat non intrare religionem: non loqui cu3 amico sine aliqua necessitate: vel rationali causa: vel non dare elemosynam et alia huiusmōi bona: si ex de liberatione facit peccat grauiter: nec tenetur h seruare: vt infra dicitur. Talia enim sūt cō tra salutem ppriam et primum: absolucndusqz est talis cum magna penitentia. de iur. iuraj. c. cum quidam. **T**ertio notandum q. si qs iurat superflue comedere: vt ociosa verba di cere indiscrete iurat: vel iurat q. superflue co medire: vel q. ociose sit locutus fūm Aug. 22. q. 4. c. si aliquid. talis mortaliter peccat: q. con tra illud facit. In malis promissis rescinde fidem. 22. q. 4. c. in mal. Rod. vero dicit q. so lum peccat venialiter: quia. c. illud. si in mal. si intelligitur extendi ad venialia: quantum ad illa non est preceptum: sed consimilium: sifr incauta et indiscreta iuratio est: et ad periurium pertinens obligare se ad damnum p rimi ad penam corporis: aut in rebus exte rioribus dānificandis: c. de iur. c. contin git. lib. 6. Vel obligare se ad aliquod impedi mentum etiam salutis corporis. 22. q. 4. c. pc. vel obligare se ad penitentia3 indiscretam et insupportabilem. 22. q. 4. c. innocēs. c. de iur. c. petitio. Wanda est ergo opera fratres carissimi: vt periurium fugiendo ad eternam beatitudinem veniamus et.

C Seria quinta post pnam dominicā qua drageme in qua tractatur de detestatione et abominatione: periurij. Sermo. 27.

Anima que peccauerit ipsa morietur. Ezech. 18. et in pphia ho dierna. Si graues iactu ras et imanissimas penas fratres in Christo carissi mi quas nefandi periuri homines ac blasphemii suis sedissimis labijs sanctissima nomina assumētes incurrunt in telligrent: ab his omnino cessarēt. Idco vt periurij nefandum crimen detestemur: de e7 abominatione dicendum est. Anima q pec cauerit et. Pestiferum ergo periurij crimē detestandum est. **P**rimo ratione. Scō auctoritate. Tertio exemplaritate. **P**ars prima huius sermonis in qua pro batur periurium detestandum esse triplici ra tione. s. aggrauationis: comparationis: et pu nitionis.

Primo dico q. est detestandum tri plici ratione. s. Aggrauationis. Com parationis. Et punitōis. **P**rimo ratione aggrauationis est periurium graue peccatum triplici respectu. **P**rimo respectu transgressionis sic illud peccatum est graui9 qd est contra pfa precepta. Nam furari rem alienam et concupiscencia. **P**rimo habetur et est transgressio duoz preceptorum. s. Non fur. facies: et non concupis. rem proximi tui. s. periurium est talis conditionis: quia. s. est cō tra hoc preceptum. s. scdm pme tabule. s. non assumes nomen dei tui in vanū: et contra il lud non falsum testimonium dices: quia vt dcm est: in omni periurio est mendacium lar go modo: ergo periurium graue peccatuz est. **P**roterea sicut potest esse iam concupiscētia ante furtum: vt est dictum: ita etiam ante p iurium. Nam qui paratus est piurare qūis postea non periuret: periurus dicitur. vt in. c. Qui periurare. cl. 2. 22. q. 5. Qui periurare pa ratus est anteq iuret: periurus esse videtur: quia deus nō ex operib9 iudicat sed ex corde et voluntate. Si ergo homo deliberat periu rare: et facto intervallo postea periurat: tria precepta transgreditur vt patet inuenti: ergo patet propositum. **C** Scō graue est ratione

Sermo

peridirationis. est enim culpe repletio. Nam fenerator non tñ mutuat ad vsuram: nec fur tñ furatur sicut isti iurant: et per consequens plures peccant q̃ alij: dum enī vsus iuradi habetur facile incurritur periurium. vnde. 22. q. 1. c. Non est contra. el. 2. dicitur. Non ē cōtra preceptum dei iurare: sed dum iurando vsus facimus: periurij crimen incurrimus. hinc et Aug. in epistola ad Philarium inquit. Iurationem caue quātum potes: melius q̃ p̃pe non verum iurare est: q̃ consuetudine iurandi in periurium cadere: quia cōsuetudine semper periuriatio appropinquatur. hec ille. 30. vt habetur. 1. q. 3. c. p̃cepit. et de sen. et re iudi. c. ad apostolice li. 6. glo. in verbo deierat periurium est grauissimuz peccatū. **T**ertio est graue peccatum periurium respectu confusiois: quia magis est confusio mentis nre et aliorum scandalum: quādo verba non seruiunt intellectui. vnde. 22. q. 5. c. humane. scribitur. Humane aures talia sonant: diuina vero iudicia talia foris audiunt qualia ex intimis profertur: certe nouit ille qui intentionē et voluntatem alterius varijs verbis explicat: ga non debet aliquis verba considerare: sed voluntatem alterius et intentionem: quia nō d̃z intentio nominis deseruires: sed verba intelligendum. hec ibi. Ex quibus patet q̃ periurium cōtra mentem factum confundit mentem: et conscientiam nostra pungit: aliquosq̃ scandalizat cum ad eoz peruenit noticiā: quia nihil occultū qd nō reuelat. Adant. 10. hinc est q̃. b. Tho. 2. 2. q. 98. ar. 3. Et magister in. 3. dist. 39. Et Bona. ibidē. q̃ si quis iurat solēnter per euangelium grauius peccat q̃ ille qui in cōmuni sermone iurat per deum: tum ppter scandalum: tum ppter maiorem deliberationem. ceteris tamen paribus grauius est si quis per deum iuret: q̃ si per euangelium vel aliam creaturam iuret. **S**cdo probatur periurium esse detestandum ratione comparisonis. Nam ipsum ad alia peccata tripliciter potest cōparari. **P**rimo pōt cōparari homicidio. Nam fm̃ quosdam grauius est homicidio. quorum ratio fuit: quia p̃ iurare nomē dei videtur quedā diuini nois denegatio. vnde scdm̃ locum post idolatriā periurium tenet: vt patet ex ordine preceptorum: quia ergo est contra rationis ordinem ratione et immediate respicientem deum: et ho-

micidium est contra ordinem ratiois directe et immediate respicientem proximum: videtur aliquibus q̃ sit grauius homicidio vel salte ei comparandum: ergo summe est detestandum. **H**ic tamen est aduertendum fm̃ Ric. in. 3. di. 39. q̃ simpliciter loquēdo peccatuz p̃ iuri minus graue est peccato homicidij: ga homicidium est directe et immediate cōtra charitatem ratione actus secundarij: qui est proximum diligere. **P**eriuriū vero est strariū latrie et veritati. **T**ertium est autem q̃ nobilior est virtus charitatis q̃ latrie. **N**obilior ē et actus per xpm̃ ex charitate diligere q̃ veruz ex legitima causa iurare. grauius ergo ē homicidij peccatum simplici periurio: q̃uis forte fm̃ quid sit grauius periurium. **S**cdo comparatur periurium adulterio. et h̃ Ric. vbi supra. grauius est peccatum periurij pctō adulterij. Quia tanto est peccatum grauius quāto magis corrumpit ordinem dignoz. **T**ertium est autem q̃ ille ordo est dignior q̃ debet esse hominis ad deum immediate et directe: q̃ ille qui debet esse ad proximum et ad deum proximo mediante. **P**rimus autē ordo corrumpitur per periuriū. **S**cdo p̃ adulterium: nec ordo. **S**cdo corrumpit perfecti per adulterium q̃ p̃mus per periuriū. **A**dulterium enim non est propinquius maxime iniurię que possit esse cōtra deum: imo econuerso. **P**eriurium enim est propinquius blasphemie que est contra deum ex eius odio q̃ adulterium. periurium igitur summopere est detestandum. **T**ertio potest comparari periurium furto. Et patet ex dictis q̃ grauius ē peccatum periurij peccato furti. Nam adulterium est furto grauius. periuriū grauius adulterio vt premissum est: ergo patet q̃ grauius est etiam furto: igit patet ppositum q̃ valde est fugiendum et detestandum: confirmantur illa per dictuz **E**nticiani pape. 22. q. 1. c. predicandum. vbi dicitur. **P**redicandum est vt fideles periurium caueant: et ab hoc summopere abstineant: scientes hoc grāde scel⁹ esse: et in pph̃is et in euangelio phibitū. **A**ndimus aut quosdam paruipendere hoc scel⁹ et leue quodāmodo pene modum paruitatis imponere: qui etiam nosse debent talē de periurio penitentia imponi debere: qualē et de adulterio et de fornicatione et de homicidio sponte cōmisso et alijs criminalib⁹ vitijs hec ibi. **T**ertio detestandum est periurium

ratione punitionis. Nam punitur tripliciter
Pena spirituali. Temporalis. Et diuinali.
Primo enim punitur pena spirituali. Nam
6.q.1.c. Quicūq; dicit Fabianus papa. Qui-
cūq; sciēter peierauerit quarta dies i pane
et aqua: per septem sequentes annos peni-
teat: nunq; sit sine penitentia. hec ibi. Adde
enim penitentia pro quolibet mortali impo-
nitur crimine. 33.q.2.c. hoc ipsum. Ideo cete-
ris inspectis peccati circumstantiis. s. periurij
maior vel minor penitentia est imponenda.
Et si quis perpetrato periurio aut quolibet
alio criminali peccato timens penitentia lō-
gam ad confessionem venire voluerit ab ec-
clesia repellendus est: siue a confortio et com-
munionē fidelium: vt nullus cum eo come-
dat neq; bibat: neq; in domo sua ipsum reci-
piat. 22.q.1. predicandum. Scdo punitur pe-
na temporalis. Nam in iure penitentia civilis et
canonico periurus si accusatus conuincat: si
sit sacerdos degradabit. 25. di. 5. criminis. Et
est infamis. 6.q.1. Infames. Ideo dignitates
et officia ei penitus denegantur: et de re iur.
infamis lib. 6. Tho. enim et Ray. dicūt q
periurus in iuramento assertorio non est in-
famis sed solum in promissorio. Sed Bos.
et Hostiē. di. q. est infamis periurus siue de
preterito siue de pnti si sciēter sub iuramēto
falsum asserit: siue iuramentū sponte factum
de dāno vel faciendo nolens frangat. Tales
enim saltem mortaliter peccant: ergo saltem
sunt infames infamia canonica. 6.q.1.c. ille q
Que tamē per penitentia tollitur: vt ex codē
c. colligi potest: vbi dicit. Infamie macula sūt
aspergi et in baratrum dilabunt: nisi sacerdo-
tali auctoritate subuentus fuerit: vbi glosa in
famia canonica tollitur per penitētia. et ideo
periurus non admittit ad testimoniū: vt. 22.
q. 5. c. paruali. vbi dicitur. Qui semel periura-
tus fuerit nec testis sit p hoc: neq; ad sacra-
mentum accedat: neq; in sua causa vel alte-
rius iurator cristat. hec ibi. Ex quo eni semel
probatum est contra eum: periurium etiā
in modum exceptionis expellitur in alio iu-
dicio: et patitur hāc penam ordinariam: quia
hoc crimen minus frequentat: et quia ipsum
crimen aliquādo tangit testimoniū. c. sicut
nobis: de testi. productū etiā illa per ius ci-
uile ex quo habetur q periurus non expellit
a testimonio tāq; infamis: sed tāq; malus.
ff. de his qui notan. infam. l. Lucius. Nam qui

semel fuit malus semper presumitur malus:
et qui semel peierat in vno negotio presumit
in ceteris: sic facit. ff. de accusa. l. si cui. §. i. et ff.
de suspens. tutorib. l. 3. Tertio punitur pena
diuinali in presenti et in futuro. In presenti
enim punitur pena temporalis: vt in sermo-
nario de peccat. in tractatu de auaricia. Mā
quotidie reperiuntur iudicia dei fieri super
periuros. Nam temporibus nostris quidā
iudeo iurauit super altare sancti Petri pecu-
niam se redditurum et postea negauit: et in ca-
pite mensis perdidit filium. Retulit insuper
mibi senior noster. p. f. Jacobus de marchia
in ciuitate Neapoli. q. dum ipse in vngaria
predicaret: ibidē quedā mulier bona sua apud
ciuem deposuit fugiens propter metum vifi-
tarum: que postea reuerſa dum posceret ille
negauit coram iudice: et cum vellet manum
super librum extēdere mortuus cecidit: quod
ille accepit ab illo qui oculus prospererat.
In ciuitate Florentina vt ipse accepit ab his
qui coram viderunt marchianus quidā de-
posuit apud quendam mercatorem diuitijs
affluentem tria milia ducatorum: solo teste
quodam messero: qm bone sanie vir habe-
batur. Marchianus autem apse transiens
tandem post annum rediens: mercator iura-
mento firmavit nūq; ab illo accepisse: ille tri-
stis et dolens nō recedebat de ciuitate oibus
dicibus sollicitans et rogans sibi pecuniam
reddi. periurus ille tedio affectus ab eo: falso
q marchianus proditor esset accusauit: qui
in carcerem receptus capite punitur prospici-
ens hoc messerus ille desperauit: nihil boni
decreuit facere: qui per duodecim annos nō
audiuit missam: nec confessus est et. credens
deum h non curare. quid plura dei iudicio
factus est vt mercator proſcriberetur: et omni-
bus bonis suis spoliatus: extra ciuitatem
expulsus. Qui post dies aliquot filius suum
misit vt exploraret si ciuitas prod: posset: qui
captus in eodem loco vbi marchianus gla-
dio occubuerat capite plexus est. Quod attē-
dens messerus iudiciorum dei incusator: con-
uersus sancte et integre perfectus. Alia mul-
ta causa breuitatis omitto. In futuro vero
seculo: nisi per penitentiam periurium delca-
tur grauissime punit: quia grauissimū ē peccatū
vnde. 22. q. 5. c. Iuramēti dr. Iuramenti huius
est causa: q; omnis qui iurat ad hoc iurat vt
quod verū est loquatur. Et ideo dominus

Sermo

inter iuramentum et loquelam nostram nullam vult esse distantiam: quia sicut in iuramento nullam conuenit esse perfidiam: ita quoque in verbis nostris nullum esse mendacium oportet: quia utrunque et periurium: et mendacium diuini iudicii pena damnabit. Nec ibi. Et sic patet etc.

Pars secunda huius sermonis in qua probatur periurium esse detestandum multiplici et varia auctoritate.

Secundo in hoc sermone dico periurium esse detestandum triplici auctoritate: antiqua. noua et politica. **P**rimo probatur auctoritate triplici veteris testamenti. Primo moysaica. Nam leuiti. 19. scribitur. Non pollues nomen dei. sper iurando. unde et leuiti. 22. dicit dominus per moysen. Non pollues nomen sanctum meum. Et ideo leuiti. 5. dicitur. Anima quae iurauerit et protulerit labijs suis ut bene vel male quid fecerit: et il ludipsum iuramento et sermone firmauerit: oblitaque postea intellexerit delictum suum: agat penam pro peccato. unde et leuiti. 19. dicitur. Non periurabis in nomine meo. Secundo auctoritate historica. Nam. 1. Reg. 25. Reprehendit dauid qui iurauerit destruere naabel et omnia quae ipsius erant. Item. 3. Reg. 20. Benadab rex syrie indignatus ad responsionez Achab iurauit. Si sufficeret pulvis samarie pugillo interficere oes populos qui cum sequebantur. Preterea rex nabuchodonosor ut habet Iudith primo iurauit per thronum suum quod vindicaret se de oibus filiis israel. Item Adenadab iurauit cum fraude Antiocho fidei tenere: ut crederet ei. primi macha. 6. Tercio auctoritate prophetica. Nam sapien. 14. scribitur. Omnia commixta sunt: sanguinis homicidium furtum: fictio: corruptio: infidelitas: turbatio: et periurium etc. et infra. Non enim iurantium est virtus: sed peccantium pena perambulat semper in iustorum precuaricationem. et ecclesi. 23. dicitur. Iurationi non assuescas os tuum. Multi enim casus in illa. et infra. Vir multum iurans replebitur iniquitate: et non discedet a domo eius plaga. et iterum ibidem additur. Si dissimulauerit: delinquit dupliciter: et si in vacuum iurauerit non iustificabitur. Item Isa. 65. scribitur. Omnia enim quae loquitur populus iste coniuratio est: et timore eius ne timeatis. Dominum exercituum ipsum sanctificate: et ideo. 45. Incuruabitur omne

genus: iurabit omnis lingua in domino.

Idem. 65. Et dimittetis nomen vestrum in iuramentum electis meis: et interficiet te dominus deus tuus. Preterea de psalm. 14. ait. Domine quis habitauit in terra tuo qui iurat per se. et non decipit. et Zachab. 5. scribitur. Hoc est maledicendo quae egreditur super faciem omnis terre: quia omnis iurans iudicabitur et veniet ad domum iurantem in nomine meo mendaciter: et commorabitur in medio domus eius: et consumet eam: et ligna eius et lapides. et ibi. 8. c. dicitur. Iuramentum mendax ne diligatis. Hoc enim odit deus.

Secundo probatur periurium esse detestandum triplici auctoritate noui testamenti et legis gratie. Primo auctoritate euangelica. Nam Adat. 5. dicitur. Audistis quia dicitur est antiquis. non periurabis: reddes autem deo iuramenta tua. Ego autem dico vobis non iurare omnino: neque per celum: quia thronus dei est: neque per terram: quia scabellum pedum eius est. et infra. Sit autem sermo vestester est christi: non non: quod autem hijs abundantius est: a malo est. Item Adat. 6. Rex ait puellae: pete a me quod vis et dabo tibi: et iurauit illi. Quicquid petieris dabo tibi. quod fuit peruersum periurium. Item Luc primo iurandum quod iurauit ad Abraam patrem nostrum datur se nobis. Item Jo. 5. dicitur. Ego autem non ab homine testimonium accipio quod dicitur quod omnis homo mendax: et ad periuriam labilis: quoniam opera quae ego facio testimonium perhibent de me. Secundo auctoritate apostolica. Nam apostolus Paulus Ro. 2. dicit. Momen dei per vos blasphematur inter gentes. Item primo Thimo. 1. dicit. Scimus quod bona est lex: si quis ea bene utatur: sciens hoc quod iusto non est lex iniusta: sed iniustus et peccatoribus: sceleratis et contaminatis mendacibus periuris: et si quod aliud sane doctrine aduersum. Preterea apostolus Iaco. 6. c. canoni. suae ait. Ante omnia fratres mei nolite iurare neque per celum: neque per terram: neque per aliud quodcumque iuramentum. Sit autem primo vestester est christi: non non: ut non sub iudicio decidatis. Preterea Jo. apostolus in apoca. 2. c. dicit. Timidis et incredulis: et execratis id est falsis iurantibus et homicidis et fornicatoribus: pars illorum erit in stagno ardenti igne et sulphure: quod est mors secunda. Nec ille. Tercio auctoritate canonica. Nam beatus Gregorius super illud Adat. non per iuramentum. sic

dicat: Non penitus iurare phibuit: sed occasio nem periurij qđ perfectius est evitare docuit. Item beatus Ambrosius lib. j. de officijs. 22. q. 4. c. vnusquisq; sic ait. Vnusq; simpliciter sermonē preferat: et vas suū in sanctificationē possideat: nec fratrem circūscriptiōe seducat verborū nihil p̄nunciat inhonestū: aut si promiserit: tolerabilius est p̄missum non facere q̄ facere qđ turpe sit. Itē Aug. in sermone dñi. 22. q. j. Ita ergo dicit. Ita ergo precepisse dñm intelligit ne iuraret: ne qđq; sicut bonū appetat iusiurandū: et assiduitate iurādī ad p̄ iurium per consuetudinē dilabat: quapropter qui intelligit non in bonis sed in necessarijs iurationē habendā refrenat se inquāth pōt: vt non ea vtatur: nisi necessitas cogat: vñ cuj videt pigros esse homines ad credendū: qđ eis ē vtile credē nisi iuratōe firmet et iura. Si iurare cogeris: scias de necessitate venire iurmitatē vñq; corū quibus aliqd suades: q̄ infirmitas vñq; malum est. hec ille. Et. 22. q. 5. ecce dico. vbi scribit Aug. di. Ecce dico charitati vestre: et qui per lapidem iurat falsum: periurus est. Vnde et hoc dico qđ multi etiam in hoc fallunt et putant: qđ nihil est per quod iurant: non se crimine periurij teneri: propterea periurus es: qđ per id qđ sanctū non putas: periurus iuras. Si tu illud sanctū non putas: sanctū putat cui iuras. nō enim iuras tibi aut lapidi: sed p̄mo iuras: homini iuras ante lapidem: sed non quasi ante deum: non te audit lapis loquētem: sed punit de⁹ te fallentem. Item. 22. q. 2. c. aduertēdū. Scū g. ait diuinus Hieronymus. Cum ergo oēs q loquūtur mendaciū perdendi sunt. iuxta illō ps. Perdes oēs qui lo. mē. multo magis dā nobiles sunt qui mentiēdo deicere conuincunt: qđ nomē dei sui in vanum assumūt hec ille. Multa autē habent in iure canonico detestanda periurium. de iurciurā. et si Christ⁹. in. c. si vero. que omnia breuitatis cā omitto. Tercio p̄batur piurū cē detestandū autē politica triplici. Primo autē p̄boz. Nam Periander p̄s insuis sentētijs dicit. Que cūq; promiseris obserua. et Socrates inquit Quicqđ promiseris indubitanter facito. Item fidelis esto dijs: non tñ imolans: sed in iure iurando p̄seuerans. illud enim videri op̄ra est hoc verbo p̄bitatis signum. Itē Solon p̄s inquit. Non mentiaris. p̄bitati iurciurā do habere. cuius enim deū non habet iusiur-

randum vile est. Item Thales p̄s interrogatus si iuraret se non fuisse nichilatum: respondit. Non peius enim est adulterio periurius. Preterea Tul. 3. de offi. dicit. Est iusiurandum affirmatio religiosa: qđ ergo affirmatiue: et quasi deo teste p̄miseris: id tenendum est. hec ille. et ibidem ait. At neq; contra reipub. neq; contra iusiurādū ac fidē amici sui cā vir bonus faciet: nec si fuerit iudex de ipso amico. ponit enī p̄sonā amici cum iduit iudicis tñ dabit amicitie vt amici cām malit esset veram: et vt p̄perande litis tps quo ad leges permiscent accomoder. Cum autē iuramento snia dicēda sit meminerit se deū testem adhibere. hec ille. Item Quintil. lib. 8. dicit. Iurare quoq; nisi in necessitate etiam graui viro pax uenit. C Scbo autē poeta rum. Mā Quidius lib. j. sine titulo dicit. Mō bene cōducti vendūt piuria testes. nec bñ seducti iudici arca pz. Culpa nec ex facili q̄uis manifesta p̄bet. Item Boalterius in alterā driade. dicit. Si lis inciderit te iudice dirige libram iudicii non flectat amor: nec munera palpent: nec moueat stabile persone acceptio mentem. Aduneris arguitur acceptio censor iniquus. In quibus oibus colligit nulla cupiditate esse periurandū: nec a iustitia deuiandū. Preterea Patronius poeta h idem suis versibus asserit. di. Quid faciunt leges vbi sola pecunia regnat. At vbi paup̄as vincit nulla pōt. Jam nunc iudiciū non est nisi publica merces. Tutius est paruo ere p̄dita recuperare q̄ in ambigua litem descendere hec ille. Ex qbus patet qđ ista sunt que iuramenta violant: piuria cōcitant: leges ligant: iudices dānāt: p̄missa tollūt. Tercio autē legum humanarū. Nam fm leges cogendi sunt testes ferre testimoniū verū iuramento p̄stito. L. de testi. l. Si qñ. Sed nō in qōne falsi: vt. ff. de peti. hēd. l. si qđ libertatē. §. vlti. Sile cogēdi sunt testes p̄rib⁹ p̄rib⁹. L. de fi. instru. l. iudices. In autē. de testi. coll. 7. Preterea testes debent iurare dicere veritatē p̄ vtrāq; parte: vt in autē. de sanctis. epif. coll. 9. §. nulli. Sed iudex mittat ad eum vnū de ministris suis. L. de testi. l. Si qñ. Itē testes debet reddere cām et rōnem dicti sui: als nō valet. L. de testi. l. Solam. Et hec oia statuta sunt ad periuriū fugiendū. et sic patet quot auctoritatibus est periuriū detestandū: et scđa huius sermonis para.

Sermo

C Pars tertia huius sermonis in qua pbat
tur periurium esse detestandum triplici exem-
plaritate. scilicet antiqua: noua: et pagana: siue gentili.

Eritio in hoc sermone triplici exem-
plaritate correspondente pbat piurium
esse abhominandum. scilicet exemplaritate. An-
tiqua veteris testam. Noua iuris canonici. Pa-
gana et hystoricali. **P**rimo exemplaritate an-
tiqua veteris testam. Nam. 4. Reg. 25. 2. Paral. 36.
ut diuinus Hieronymus refert sup. Ageu.
propter peccatum periurij Sedechie regi ierl.
qui fidem promissam Nabuchodonosor regi
caldeorum non seruauit: populum israel refert cum dicto
rege bitur expugnata hierlm captiuum in ba-
bylonem fuisse adductum. Item. 2. Mach. 16.
dicit q. Judas incidi iussit manu cum humero
et capite nichanoris: et manu et lingua in plu-
res partes diuidi: dariq. aubus precepit: q.
iurauerat destruere templum et iudeos. **S**ecundo
probat exemplaritate noua. scilicet iuris canonici.
Nam. 17. q. 3. c. Abijt iudas: comparat vitium
mendacij et periurij peccato ipsius maledicti
inde unde ibi dicit. Multi boie scelus iude: q.
dum ac magistrum deniq. suum pecunia vendi-
dit: velut imane et nefandum exhorret: nec in
caueret. Nam cum pro muneribus falsus
quelibet testimonium dicunt: pfecto q. verita-
tem pro pecunia negant: deinde pecunia ve-
dunt. hec ibi. **P**reterea ponitur casus in iure
canonico sic. Si quis timore mortis facit testa-
mentum in quo iniuriam sibi factam remisit i
manu sacerdotis: postmodum conualecens pos-
sit habere actionem contra illum. Ad h. r. videtur
q. ille qui iniuriam remisit potuit habere in
corde an remissionem aduersus illum. et sic tenet
seruare iuramentum: q. renouauit iuri. 7. q. 1.
q. periculose. et q. semel placuit amplius di-
splicere non pot. de reg. iur. lib. 6. Si vero ha-
buit desiderium correctionis illius: tunc non te-
netur iuramentum seruare: ut vitia corrigant:
nec ad hoc debent induci infirm. q. iuramē-
tum est illicitum: adeo non seruandus. extra de
spo. c. ad audientiam. Non debet enim iuramē-
tum esse vinculum iniquitatis. **T**ertio idem
probat exemplaritate pagana et hystoricali.
Narrat enim Valerius lib. 7. c. 3. q. cum Ale-
xander ad diruendam lampfacene ciuitatem
bellesponti: ubi priapus colebatur cum impetu fer-
rebat cum mentia obuium habuit. Ananiam p-
ceptorem suum sciens: q. preces opponeret ire
sue: iurauit se non facturum quicquid petisset: qui

inquit peto ut lampfacum diruas: et ita salus
urbis vnius beneficii iuramento obtenta est.
Preterea idem narrat lib. 8. c. 5. q. vix Le-
saris deprehensa in adulterio cum quodam
Publio Claudio senatore tpe cuiusdam cele-
britatis ad quam transierat in habitu seminco
in templo: qui accusatus damnatus est non ob-
stante Liceronis testimonio q. iurauerat secum
illa die fuisse: qua de re Cicero tamq. piur. est
damnatus. Item idem Valerius narrat lib. 1.
et Eutropius lib. 17. de Aldarco Attilio: q. ca-
ptus a cartaginensibus dato iuramento q.
ad ipsos rediret. Roma missus est qui in co-
trarium dissuasit romanis qd cartaginens.
petebant: nam queiebant ut sui iuuenes a ro-
manis capti loco suum vno sene pensarentur
Dato consilio cartaginem petijt non quasi
ignarus ad quam crudeliter quamq. infestissimos
sibi reuerteretur: hunc commendat Tullius. 3. de
offi. di. q. iuramentum qd fecerat. Ad. At. regis
erat aut q. ipse reuerteretur: aut eorum captiuus.
Ideo redeundo iuramentum seruauit: iuxta lo-
gicalem sedam ad veritatem distinctiue sufficit vnā
partem esse veram: de quo Aug. in. 5. de ciui.
di. c. 18. huius exemplo nos hortatur. di. Si
Aldar. At. regis ne crudelissimos hostes iu-
ramento falleret ab ipsa roma reuersus: q. tu
sicut romanis eum tenere volentibus rēdisse
fertur: postea q. afris seruicrat: dignitate illic
honesti ciuis habere non posset: eumq. cartha-
ginenses quam contra eos in senatu romano
egerat grauissimis suppliciis necauerunt: qui
cruciatus non sunt pro fide illius patrie con-
tinenti: ad cuius beatitudinem fides ipsa per-
ducit: aut qd retribuetur domino pro oibus qui
retribuunt: si pro fide que illi debetur: talia fuerit
homo passus: qualia pro fide quam pnciosissi-
mis inimicis passus est regulus. hec ille. Ab-
stineamus ergo tanta periurij iniquitate: non
pro inani seculi gloria ut ille: sed pro dei nostri
reuerentia debita: et pro acquirenda nobis p-
petua gloria illo prestante: qui viuunt etc.

Seria sexta post primam dominicam in quadra-
gesima in qua tractat de diffinitioe iuramenti
concessione et causatione. Sermo 28.

Altitia iusti

sup. cum erit Ezech. 18. et i. p-
pbia hodierna. Sepe fies
i. xpo carissimam: ad vos pbi

2. & Tho. vbi supra. q. si dicit ex h. q. aliquis alii
quē ducit in testem: nihil ei reddidit: sed ille q.
per deum iuratur: aliqd deo reddit. iuxta illud
Matth. 5. Redde dño iuramenta tua. Vbi
Aug. dicit q. iurare est ius veritatis deo red-
dere: ergo iurare nō est deū testem invocare.
Ad h. rñditur q. aliquis reddere dño iuramē-
ta dicit: aut q. impler illud qd iurat: aut quia
in hoc q. invocat deum testē recognoscit ei
habere omnīū cognitiōēz & infallibilē verita-
tem: & sic intelligit in pposito. Tercia cō-
clusio dicit religiositas. s. q. iuramentū ē actus
religiositatis siue latrē fm Tho. 2. 2. q. 89. ar.
4. ex dictis sic declarat. deū est q. ille q. iurat
invocat dei testimoniū ad pfirmatiōē corū
quē dicit: sed nihil pfirmat nisi per aliqd qd
certius & potius est: igit corpsō q. homo per
deum iurat. pñctur deū potiorē: vtpote cui
veritas est indefectibilis & cognitio vliū: & sic
aliquo modo deo reverentia exhibet. qd qdē
pertinet ad religiōē: ergo patet ppositū: qd
confirmat per illud ar. ad hebe. 6. Adices
per maiores se iurant: ergo deus in iuramē-
to cognoscit eē maior. 2. ph. 3. methaph. dīc.
Sacramētū est honorabilius. Et Hierony.
super Matth. dicit. Qui iurat aut diligit: aut
venerat eum per quē iurat. qd fm Alexan.
intelligit per significatiōē: q. talis significat
se deum amare & venerari: qui per deum iu-
rat: q. vt deū est ille q. iurat introducit semp
testem ius veritatis maiorem se: & propter h.
significat se venerari illum per quem iurat. h.
Alexan. exponens illud dictum Hieronymi
q. si dicit iuramentū non esse actū religiōis
& latrē. Accus enim latrē sunt circa aliqua
sacramenta & diuina: sed iuramenta adhibēt
circa cōtrouerfias humanas: fm apostolum
ad hebe. 6. ergo iurare non est actus religio-
nis. Ad hoc rñditur q. in iuramēto duo cō-
siderant. s. testimoniū qd inducit: & h. est diuī
num: & illud sup. quo inducit testimoniū: vel
qd facit necessitatē testimoniū inducendi. & h.
est humanū. pertinet ergo iuramentū ad dei
reuerentiam rōne pmi: non aut rōne scdi.
Tercia cōclusio est: religiositas: quē sic de-
clarat h. theologos: dicitur: canonistas: quē diuerse
sunt spēs iuramēti. Est enim fm theologos
Alexan. & Bona. in. 3. di. 39. & Aste. vbi supra
ar. 2. duplex iuramentū. s. asserctōū & pmissi-
oriū. Asserctōriū ē qū iurat aliqd de pñti vlt
de pñterito: & pōt fm modo. esse etiā de fu-

Sermo

turo, de pñti qñ iurat aliqd sic esse, de preteri-
to qñ iurat sic fuisse, de futuro qñ iurat & asse-
ritur aliqd sic debere esse vel venire: vt iuran-
do q; pluer vel minget & hñdñ. Juramentuz
promissoriu est cum qs narrat aliqd se datu-
rum esse vel factuz vel dictuz. fm vero iu-
ristas vel canones. Juramentu assertiuium
est triplex. Primo est voluntariu qd desert
pars parti ex cōuentione extra iudiciu: & dici-
tur voluntariu qd voluntate desert: & volun-
tate suscipit. Secñdū est necessariu qd, s. de-
sert iuder parti ex defectu pbatōis: vt qñ bz
solum vñū testem & hoc dicit necessariu: q; n̄
pōt recusari nisi ex iusta cā. puta qñ dubita-
ret de illo cui desert. cum enim hoc iuramen-
tum sit de veritate dicenda in hoc casu si nō
admittat recusatio pōt appellari. Tertium
est iudicabile qd in iudicio pars desert parti
& hoc pōt recusari nisi sit aliqs cōiunctio
famōsa: vt furti rex amotaz & hñdñ. b. Sof.
ti. de iur. & Ber. ex. c. c. vlti. Sūt & alie mul-
te iuramenti dicēns fm iura. Primo ē iu-
ramentu de calūnia. s. vitanda vel nō cōmit-
tenda: qd est cum qs iurat aio se non calūni-
andi sed bona fide qñem mouere vel mo-
uissē: s. rēus iurat se nō aio calūniandi re-
sistere & pñnet h iuramentuz. s. q; credit se
iustam cām habere. q; interrogatus non ne-
gabit qd verū esse credit. q; non vñt sciēter
falsa pbatōne. q; dilationē non petet i frau-
dē. q; non dabit nec dedit nec aliqd p hac
causa. pmittendi psonis qbus leges pmittūt
Secñdū est iuradu de malicia vitāda vel nō
cōmittenda. q; differt a iuramēto de calūnia
q; iuramentu calūnie prestat tñ post litē cō-
testatā: & tñ semel in tota lite ab eadē psona
& habet locū tñ in pphanis: siue temporali-
bus causis: tam criminalibus q; civilibus: n̄
aut spūalibus vel āneris spūalibus: & p ipm
prouidet ne qd maliciose pponat vel petat.
iuramentu malicie prestat totiens quotiens
aliqd ponit in iudicio: vel petit fieri q; ex ma-
licia pcedere presumit: et habet locū tam in
prophanis q; in spūalibus: & per istud pūde-
tur ne qd maliciose pponamur vel petatur.
Tertio est iuramentu de veritate dicenda:
qd differt a iuramento calūnie: q; prestat in
causis spūalibus: illud aut non. Item illd cō-
tinet plura capitula vt dñm est: que locum in
hoc non hñt. Item in illo dilatio nō impe-
tratur cū statim rñderi possit credo, secus in

hoc qñ quis rñdere debet de veritate quam
volet ab alijs discere. Quarto est iuramen-
tum decisorium qd desert reo: tam in causis
spūalibus: q; non spūalibus: actori psonaruz
& cause circūstantijs illud actori viderit dese-
rendū. h dicit Sof. ti. de iura. calū. & hoc ex. c.
inherentes. & c. cum cām. & sic patet pma ps
huius sermonis.
¶ Pars scda huius sermonis in qua decla-
ratur q; iurare est actus licitus: & q; licet iura-
re per deum & creaturas.
Secundo in hoc sermōe de cōcessiōe
fractantes iuramēti pbat fm Alex.
in. 2. parte tractatu de pcep. pcepto
scdo. & Bona. in. 3. dist. 39. ar. 2. q. 1. &
dem. & Tho. 2. 2. q. 89. art. 2. & Aste. vbi supra
ar. 3. q; iurare per deum est licitū de se: quod
probat. Rōne. Aucte. Et exemplaritate.
¶ Primo pbat rōne triplici. foriginis. finis
& transactiōis. ¶ Primo rōne originis sic.
Juramentu per deū est introductū ex fide q;
credunt hoies habere deum veritatem infal-
libilem & cognitionē omnīū: & p̄uisionem
vñm: sed habere talem fidem ē qd bonū lici-
tum & honestū: ergo patet ppositū. ¶ Secdo
probat rōne finis sic: fm aplm ad hebr. 6.
Juramentu est ad pfirmandam veritatem:
& certificandū hoies: & finiendū p̄tēones et
controuersias. Solo enim iuramento credit
qñ de p̄cia alicuius dubitat. ex de sen. exto.
c. si vero. el. 2. Sed omne illud qd fit ad con-
firmationē veritatis & ad p̄futionem falsita-
tis & dolositatis est bonū & licitū: igitur cum
iuramentu sit hñdñ: q; per testes boni expi-
antur & mali cognoscunt & puniunt: patet q;
ipsa iuratio est licita & honesta. ¶ Tertio rōe
transactionis sic ois actus transiens sup māz
debitam est bonus & licitus: sed iuramentuz
per deum est actus transiens sup: mercedem
debitam: q; hoc est innuocare diuinā veritatē
testimoniū: ergo iurare per deum est bonus
& licitū. ¶ Secdo idēz pbat aucte. Mā Leu.
19. di. Redde deo iuramenta. & reddimus at
deo iuramenta qñ iuramus per deū: ergo si
iurare in lege est cōcessum: ergo est licitum &
honestum. Item Deutero. 6. scribitur. Dñm
deū tuū timebis & illi soli serues. & p nomē
eius iurabis. Item pbat aucte decreti. Mā
22. q. 1. c. non est. dicit. Non est cōtra dei pre-
ceptum iuramēto. & c. in nouo habet. Iurare

peccat
tis ver
am. p
or per
cis q; b
tñ nec
hier pe
mitate
Non
iurand
rimus.
iuratio
iurabie
enim p
idem p
hoium
enim a
esse m
bet exē
semen
ipsum
Iurau
ad heb
uam
rat. Ex
autem
uellere.
luerit i
enim d
iurasse
bis. m
bis q;
cutio e
iureia.
porius
iurame
illud. s
vi habe
viuente
ampli
etoum
am. Ma
se legim
pno di
Quotie
locutio
non est.
Qd si
Ego di
s. Ante
sponde

peccatum non est. z. c. se. dicitur. Ut noueritis
 vez iurare nō esse pccm. Inuenimus eti-
 am Paulum aplm iurasse. Quotidie mori
 or per glām vram. z. in. c. Tu non malus fa-
 cis q bene vteris iuramento: q̄ rñ non bona
 rñ necessaria est: vt alteri persuadeas qd vti-
 liter persuades. sed a malo illius cuius infir-
 mitate iurare cogeris. z. in. c. nō est. z. scribit.
 Non est cōtra dei pceptum iurare: sed dum
 iurandi vsum facimus: pūrij crimen incur-
 rimus. z. in. c. si peccatum. dicit. Si pccm esset
 iuratio nec in veteri lege diceret. Non per-
 iurabis: z. reddes deo iuramenta tua. Non
 enim pccpūtur pccm nobis. Nec ibi. Tertio
 idem probat exemplaritate. s. dei: angelorū z
 hoīum scōz. Primo exēplo dei. Nullus
 enim actus q bz in deo exemplaritatem pōt
 esse malus z illicitus: sed iurare p deum ha-
 bet exēplar in deo: q̄tuz ipse deus iurat per
 semetipm. vnde gene. 22. dicit. Per memet
 ipsum iuravi dicit dñs. z. in psal. 109. dicitur.
 Iuravit dñs z nō peni. cūz. Et. n. dicit apls
 ad hebre. 6. hoies per maiores sui iurāt. de
 autem q supiorem non bz: per semetipm iu-
 rat. Ergo iurare p deum est licitūz. Iuratio
 autem dei est ordinata a seipsa nullaten⁹ cō-
 uellere. Denitere vero eadē ordinata cū vo-
 luerit mutare. 22. q. 4. c. in cōmutabilis. Ipse
 enim deus incarnatus: in euangelio inuenit
 iurasse cū sepe dixerit. Amen amen dico vo-
 bis. vnde Luce. 4. In veritate inqt dico vo-
 bis q multi leprosi erūt in israh. z. Que lo-
 cutio est iuratoria fm Inno. in. c. z. si xps de
 iureiu. Posset tamen dici q talis locutio sit
 potius qdaz firma asseueratio veritatis: q̄
 iuramentum: sicut cūz qs dicit: certe sic se bz
 illud. Scōo pbatur exēplo angeloz. Naz
 vt habet apoca. 10. angelus bonus iurauit p
 viuētem in secula seculoz: q tps non esset
 amplius. Tertio idem probat exemplo san-
 ctorum veteris z noui testamēti. Naz Abra-
 am: Isaac z Jacob sanctissimos viros iuras-
 se legimus: vt p3 in gene. Item Paul. Ro.
 pmo di. Testis est mihi deus. z pme cor. 15.
 Quotidie morio: p glām vestrā fratres. q
 locutio fuit iuratoria: vt dicit Augu. 22. q. 1. c.
 non est. z. c. vt noueritis. z. de iureiu. c. z. si xps
 Ad si p̄raria illa dicitur sic Adat. 5. scribit
 Ego dicovobis non iurare oio. z illd Jaco.
 5. Ante oia fratres nolite iurare. Ad h re-
 spondetur fm Bona. q̄ circa hoc errauerūt

manichei di. omne iuramētum esse illicitum
 non tñ iuramentum p creaturas: s3 z p deū
 faciūt: quem errorem sumpserunt ex verbis
 pfatis: q̄ nescierunt dicere. Quia aliū sen-
 sum facit negatio pposita signo vñ. Aliūz ne-
 gatio postposita. P̄posita. n. c. p̄pollere fac-
 p̄riculari negatiue. Postposita vero suo cō-
 trario. i. vñ negatiue p illam reglāz p̄e. cōtra
 dic. Potest p̄tra p̄e. p̄terq̄z s̄baliter. vñ dis-
 fert dicere. Non ois homo currit: z ois ho-
 mo non currit. Domin⁹ autē nō dixit. O io
 non iurabis: sed dixit. non iurabis omnino.
 vnde non phibuit oēm iurationem: sed phi-
 buit ne iuraret oio: z sine omni cā. vnde Au-
 gu. in li. de mādato dicit. Hoc ideo dñm est
 s. ne iurando ad facilitatēz iurandi veniat: z
 ex facilitate ad p̄suetudinēz: z ex cōsuetudine
 in p̄iurium decidat. Nec ille. Nec oia s3 p
 dictos doc. z etia3 Nicholaus de lyra supra
 Adat. 5. Sit sermo vester zē. z Inno. extra
 de iurciu. c. z. si xps. q̄uis dicit dñs. Sit sermo
 vester zē. Attamen nō est p̄tra p̄dicta: q̄ as-
 firmatio z negatio que est in corde: d3 esse in
 ore. Ideo dicit dñs p̄dictū verbum: q̄ ho-
 minum malitia crescente non credit simplici
 assertioni: ideo adiunxit. Ad autē ampli⁹ est:
 a malo est: non culpe: sed pene: non iurantiū
 sed iuramentūz exigentiū. Nam iuramētūz
 huiusmōi magis est culpa q̄ pena. Ideo nō
 dicit malum: sed a malo. Igitur licitūz est iu-
 rare. Sed ad maiorem dictoz declarationē
 tria dubia occurrunt. Primūz est an iura-
 re per deū sit actus de se bonus vel indiffe-
 rens. Ad hoc respondet fm Ricar. Bona.
 in. 3. di. 39. ar. 1. q. 1. z Ale. vbi supra q̄ quidaz
 actus sunt q includunt in se ordinē rationis
 siue legis eterne: vt diligere deum. p̄pter se.
 z similit̄ oia: z assentire p̄me veritati propter
 se z huiusmodi actus non possunt eē nisi bo-
 ni. z nō tñ sunt simp̄r liciti: sed z simpliciter
 appetēdi. Quidaz vero sunt q includunt in
 se aliqd oppositum rationi ordinis: siue or-
 dini legis eterne: vt adulterari: z plures alij:
 non pnt esse nisi mali z illiciti: z simp̄r fugi-
 endi. Quidaz autē nō includunt in se ordinē
 p̄dictum: nec aliqd ei oppositum. Et hij sunt
 liciti: q̄ possunt bñ fieri non tñ sunt simp̄r
 appetēdi: q̄ pnt male fieri: z talis est act⁹ iu-
 randi p deum. Sicut. n. iurare per deum est
 ipsum inuocare in testem assertionis sue: nō
 autē quelibet assertio est debita mā inuocati

onis talis testis: nec quilibet est illicita m^a.
Ideo actus iurandi per deum in ista gⁿalita
te dictus nō est bonus: neq; malus ex gene
re. Iurare tñ verum p deum bonus est act⁹
ex genere: q; transit super mām debitaz. S; q;
quia adhuc nō includit ordinem rōnis sim
pliciter: nec aliqd est ei impossibile: ideo iura
re verum potest fieri bene et male. Si autēz
iurandi actus p deum fit cūz tribus suis co
mitibus. iudicio: iustitia: et veritate: sic inclu
dit in se simplr ordinem rationis: et est actus
latrie. Qui n. deum inuocat testem in sue as
sertionis implicate pfitetur in eo infallibiles
veritatem et oīum cognitionē et piuratores: et
sic deo exhibet honorem debitum ei soli. Et
ideo talis actus nō solum est licitus: sed etiā
sub p^dictis cūstāntiis appetendus: q; p^dicti
o mō cūstāntiatus nō pōt esse nisi bon⁹
Si autē aliqs trium p^dictoz comitum defue
rit actus iuramenti: inducit aliquid incōpossi
bile ordini rationis. Et ideo talis act⁹ est illi
citus et simplr fugiendus: q; cūz illo defectu
non pōt esse nisi malus. Et ideo dñs Bona
uen. vbi supra dicit. q; actus in differēs po
test cē diuersis ex cāis occasio cadēdi in ma
lum et vitādi malū: ideo dñs monet et induc
hoies aliqñ ad iurandū p deū: vt in veteri te
stamento: vt p hoc reuocant a iuramento
ydolorum: cum dicit. Red. d. i. s. Aliquādo
retrahit: vt in no. ae. vt ostendat piurium esse
fugiendum. Hinc est fm Tho. vbi supra ar.
5. et Bona. vbi supra in fi. q. q; iuramentum
etiam licite factus non est appetendū ppter
mali occasionē adiunctaz. Nam sicut affluē
tia diuitiaz q; distrabit hoiez a cultu dei nō
debet esse in appetitu: s; possit licite et merito
ric possideri: sic etiam intelligendū est circa
ipsum iuramentū. Nam illud qd non queri
tur nisi ad subueniendū alicui defectui vt est
iuramentū non numerat inter ea q; sunt per
se appetenda: sed inter ea que sunt aliqñ ne
cessaria. vnde Iaco. 5. Noli iurare: osten
dens non tñ vitandum esse actum iurandis
sine causa: sed etiam assequi. Scdm dubi
um est an liceat iurare per creaturā aliquaz.
Ad hoc respondet fm Bona. vbi supra. q. 2.
et Ricar. in 3. di. 3. ar. 1. q. 2. et Aste. vbi supra
q; iuramentum assertorium h; fieri dupl^r.
Quoddam per imprecationē: vt cūz dicitur.
Ita viuat filius meus vel pater meus. et fm
hanc formam iurādū creatura ad testifican

duz non inuocat: sed potius ipsi creatori op
pignoratur: fm qd dicit Augu. et hoc est lici
tum: q; ois creatura s; sit creatoris: tñ bonū
vel solatiū quod est creatura recipimus: et est
a deo nobis p^dessum. Deo tanq; nrm oppi
gnorare possumus. Aliud vero iuramentū
fit per ipsius veritatem testimoniū et inuoca
tionem: vt quando aliqs iurat per aliqñ ad
inuocandum eum in testem: pōt a creatura
in testes vocari tripl^r. Vno mō fm se: et hoc
modo nō licet: q; sic crederet q; aliqd numi
nis cēt in creatura: ratione cuius veritas pos
set dici: et p huius testimoniū pfirmari. et sic
dicit Aldar. 5. Noli iurare neq; p celū et.
Similr iurare p membra dei inhonestā: vt
p colum dei: aut p mēbra pudenda virginis
marie: aut sanctoz est mortale p^dictū: quia so
nat in blasphemias et notabilem irreuerentiā:
vt infra dicit de blasphemias: sic intelligit. c. si
quis. 22. q. 1. Si quis aut iuraret p mēbra ho
nesta: vt p corpus vel sanguinē et huiusmōdī
tunc de se ex mō iurandi nō est p^dictū: s; esse
posset si ex cōtemptu vel irreuerentiā ageret.
Alio mō potest inuocari in testimoniū: inq;
tūz relucet in ea diuine veritatis testimoniū
et sic licet iurare per creaturam. Hoc. n. nihil
aliud est q; iurare in eo vel per eūz q; relucet
in creatura. vñ tunc non veneramur creatu
ram: sed creatorē. Et ideo sciendū ēz Hosti.
Sof. Ray. et Ber. de iure iur. c. si xps. Iura
re possumus per crucem scām: et in manus
epi. 22. q. 5. qui iurat. Item p euangelium 22.
q. 1. c. si aliqua. Itēz per ordinē. 2. q. 8. c. quoti
ens. Item p salutē pncipis. ff. de l. 3. §. si. et dic.
c. quotiens: q; intelligit iurare per deū: cui⁹
iudicio salus pncipis p^distit. Itēz per altare
seu reliquias. 22. q. 1. c. habemus. Item per fi
dei interpositionē. extra de hijs qvi m^acrusue
causa ff. de auro. Tertium dubiū est an
liceat accipere iuramentū ab ydolatrie factū.
Ad hoc respondet fm Bona. vbi supra. q. 3.
q; ptingit ydolatra iurare in forma p^dessa:
et in forma phibita. Primo mō non iurat
vt ydolatra: et in aliquo casu licet ab eo iura
mentum accipere. Aut. n. ille q; erigit est perso
na publica aut p^duata. Si publica q^drum est
ex ordine iuris pōt et d; vt iudex erigere. Si
p^duata aut erigit ad veritatis p^dfirmationēz
et sic pōt recipi iuramentū sine p^dictō aliquo.
Aut ad veritatis subuersionē: et sic non po
test esse sine peccato mortali: vt quādo quis

aliquem iurare cogit quem nouit iurare fal-
sum. Aut ad sue dubitationis remotionem:
quando. s. suspicat ne homo sine iuramento
dicat sibi falsitatem: et tunc si suspicio illa si-
stat in generali: talis exactio tenet potius ra-
tionem penę q̃ culpe. Si vero ad sp̃alem de-
scenderit sic est veniale dum de primo suo
malam suspicionem h̃z. Si autē ydolatra
iuret in forma p̃hibita: tunc dico q̃ in iura-
mento facto p̃ ydolum est duo considerare. s.
ydoli venerationem: et exterioris verbi cōfir-
mationē. Si habet respect⁹ ad p̃mū: nulli li-
cet iuramentum ab ydolatra recipere: nec exi-
gere: nec facere: q̃ ydoli veneratio oīo est de-
testanda. Ideo dicit̃ exo. 23. Per noīa deoz
exteriorū non iurabit. Si vero habetur re-
spectus ad scōm: sic licet ab eis recipere p̃ bo-
no maxime communi: et aliter non pōt veri-
tas sciri. et sic Gene. 31. recepit Jacob a La-
ban socero suo q̃ ydola p̃batur per illud q̃
Rachel abstulit ydola patris sui et. Sic etiā
xp̃ian. a sarracenis recipiūt pro pace et vtili-
te coitatis. unde l̃z sit p̃hibitus iurare p̃ ydo-
lum: q̃ illa forma est illicita et p̃hibita: tamē
si necessitas vel cōmunis utilitas hoc exigat:
licet tale recipere iuramentū. et hoc vult Augu-
stinus ad Publico. Hoc etiāz h̃r. 22. q. 1. c. mouet te-
stē et de iuratu. c. et xp̃s. et de obligatōe talis
iuramenti in sermone sequenti habetur.

C Pars tertia huius sermonis in qua de-
claratur q̃ iuramentum debet habere cōdi-
tiones: causas: et circumstantias p̃petentes.

Tertio in hoc sermone sciendū est
q̃ ad hoc vt iuramentū sit licitū
et honestū d̃z h̃r. tres circumstan-
tias. s. conditiones: creationē et idoneā: mani-
festationem. Primo iuramentū debet ha-
bere triplicem conditionem. s. iustitiam: veri-
tatem: et iudiciū: que cōditiones habentur
Mathe. 5. vbi dicit. Iurabis viuit dñs in ve-
ritate: iustitia: et iudicio. et dicit ibi glo. inter
linearis. Nos tres comites d̃z habere iura-
mentum: quod etiam p̃firmat Hiero. super
Mathe. 22. q. 2. c. Animaduertendū est q̃ ius-
iurandum tres habeat comites: veritate et iu-
diciū atq̃ iustitia: si illa defuerit nequaquā
iuramentum: sed piurium erit. Hoc ille et de
iuratu. c. et xp̃s. et. 22. q. 1. c. iurabit. idē ha-
betur. q̃ p̃ditiones declarant̃ fm̃ Alex. in. 3.
parte. tractatu breui de expōne p̃ceptoz p̃-
cepto sc̃do. et Lbo. 22. q. 89. ar. 3. et Bona. in. 3.

di. 39. in. q. circa litteram. in p̃ncipio. et Ray.
et Hosti. Primo fm̃ Bona. ponēdo ipoz
sufficiētiāz sic. Iuramentū comparatur ad
tria. Primo ad iurantem a quo p̃cedit: et
illo mō debet sibi iudiciū. Sc̃do ad res de
qua fit: et sic debet ei veritas. Tertio ad cāz
pro qua iurat: et sic debetur ei iustitia. et q̃tūz
omne iuramentū habet illas tres p̃ditiones:
ideo omne rectum iuramentū d̃z habere il-
los tres comites. Sc̃do fm̃ eundem ponē-
do earum rōnem quare iuramentū h̃z illos
tres comites: q̃ alius actus: q̃ ṽz iuramen-
tum est in assertione nostri h̃monis. Sermo
autē noster dubitationem h̃z: fm̃ q̃ dicit Sa-
pien. 9. Cogitationes maloz timide et incerte
p̃udentie nostre. Ideo ad hoc q̃ sermo no-
ster per diuinā voluntatem p̃firmetur: dire-
cte et p̃uenienter indiget comitibus ipsuz re-
gentibus: ne inueniat dissimilis veritati ius-
tate. Tertio ponendo eaz intelligentiam et
declarationem. Primum enim qd̃ requirit̃
in iuramēto et p̃ncipale est veritas: vt sit ade-
quatio rei et h̃monis. Veritas nō magis d̃z
esse in corde q̃ in ore: hoc est q̃ iuret q̃ fm̃
q̃ p̃scientia sibi dicat. Nam si iuraret qd̃ ve-
rum est formaliter cuius tñ contrarium cre-
deret: piurium esset formalit̃: vt dictum est su-
pra: vbi de piurio. Sc̃dm qd̃ requirit̃ ad h̃
vt sit veritas est iudiciū. s. discretionis et ma-
ture p̃siderantis: vt bene p̃pendat esse verū
quod iurat: et si est sufficiens et vrgens causa
Sicut in pudore esset et in reuerentiam p̃nci-
pis inducere eum in testimoniū alicuius rei
frivole: ita et q̃ iurat ex leui causa: l̃z sit verūz
quod dicit. Qui ḡ sine iudicio discretiōis iu-
rat. i. sine necessitate vel utilitate iurat: vtique
peccat: et dicendo veritatē: nō tamen moralit̃
cum dicit veritatem vel credit esse verū: nisi
hoc in p̃temptum dei fieret: ad quem induē
usus q̃ ex negligentia et p̃temptu procedit: vt
dictum est. Tertium quod requirit̃ est iusti-
tia: qd̃ habet locum in iuramento promissio-
rio: vt cum q̃s promittit aliqd̃ facē: promittat
quod iustum et licitū aliter est petm̃ mora-
le et piurium: vt si iurat interficere hoīem: nō
relinquere adulteram et huiusmodi. Nam in
talibus non est veritas: q̃ nullo modo licite
possunt seruari: nō cūz grauiori peccato ser-
uantur. Semper autē cum deest iuramento
veritas est mortale peccm̃: si sc̃nter fiat: quia
tunc p̃prie est piurium: de quo etiāz infra di-

Sermo

cetur: cuꝝ de obligatione iuramenti tractabi-
 tur. Veritate ergo caret iuramentū mendax
 Iustitia iuramentū iniquū. Iudicio caret
 iuramentum incautum. Secūdo ergo ex pre-
 dictis dicit q̄ iuramentum d̄z habere iustas
 cautiones: ideo necesse est videre cās p̄ q̄b̄
 licet iurare. Sed enīz Docti. z Ale. vbi. s. tri-
 plici cā licet iurare. Primo rōe boni indu-
 cendi. Secūdo ratione mali vitandi. Tertio
 rōe mali expurgandi. Primo licet iura-
 re ratione boni inducendi septem de causis.
Primo causa veritatis confirmade: sicut iu-
 ravit ap̄ls Ro. p̄. 2. 9. c. Testis est mihi deus
 q̄ non mētor: vt veritas credendorū quam
 predicabat astrueret in cordibus auditorum
Secūdo cā veritatis declarade: iuxta illū deu-
 terono. 19. In ore duorū vel trius testium stat
 omne verbum. Scdm̄ enim iura non est te-
 stis nisi iuratus. Nec cā habetur de elec. c. si
 significasti. 2. 14. q. 1. c. quanq̄. Tertio cā ami-
 citie strahende. vnde gene. 26. dixit rex bera-
 re. Sit iuramentum inter nos: z ineamus se-
 dus. Quarto cā pacis reformande. vñ gen.
 31. Jacob iuravit Laban p̄ timorē patris sui
 Isaac. De ista cā habet. c. nouit extra de in-
 dicio. 2. 22. q. 1. c. omne: vbi dicit. Omne q̄ in
 federe pacis venit: tunc solidius subsistit: cuꝝ
 iuramēti h̄ interposito roborat. Quinto cā
 fidelitatis seruande. vnde. 2. Re. 5. scribit. De-
 nerunt senes israel ad regem: z percussit cū eis
 sedes coram deo. De hac cā habet extra de
 hijs q̄ vi metusue cā si. c. 1. 2. 15. q. 6. c. alius.
Sexto causa. obie z subiectōis recognoscē-
 de: sicut abbates ep̄is: z ep̄isopi metropoli-
 tanis. vnde iudi. 11. c. scribit. Dominus q̄ hec
 audit: ipse mediator z testis est: q̄ nostra pro-
 missa faciem. Iurauerunt p̄ncipes galaad
 ad septe. De qua habet in pradica. significa-
 sti. z extra de iureiu. c. nullus. 2. 23. di. ca. q̄q̄.
 vbi dicit. Placuit sc̄o p̄cilio: vt vnusquisq̄
 qui ad ecclesiasticos gradus est accessurus: nō
 ante honoris p̄secrationem accipiat: q̄ pla-
 citi sui annotatione p̄mittat: vt h̄dem catho-
 licam sinceram cordis deuotione custodiēs: iu-
 ste z pie viuē debeat: nullis opibus suis ca-
 nonicis regulis contradicat: atq̄ vt debitū p̄
 omnia boiem atq̄ obsequij reuerentiaz pre-
 eminēti sibi vnusq̄q̄ impendat. Septimo
 z vltimo causa obsequande p̄suetudinis ecclē-
 cum iurant canonici pro cōsuetudinibus ser-
 uandis. vnde c. 20. Docti d̄ dominus per

Adopsen legem promulgauit: iurauerunt se
 seruaturus illam. Nec igit sunt septem cause
 iurandi propter bonum introducendū. Se-
 cundo licet iurare ratione mali vitandi: sicut
 quando fit sacramentū de calumnia q̄d fit
 in p̄ncipio causaz: ne aliqua p̄sonaz inter q̄s
 p̄trouersia agitat: calumniose eam impetrat
 nec altera se calumniose defendat. Preterea
 ad euitandum damnu datum vel dandum
 vnde. 2. q. 1. c. in p̄mis dicit. Gloriosus autē
 comitiolus quicq̄d predictus ep̄s ianuarius
 p̄ violentiam atq̄ infecutionem ipsius expē
 disse vel damnum p̄tulisse: dato sacramento
 firmaverit eidem ep̄o restituere p̄demnetur
 Nec ibi. Tertio licet iurare ratione mali
 expurgandi. infamie. vnde deute. 21. dicitur.
 Si inueniat in terra cadauer occisi hois: z
 ignoret cedis reus: egredient seniores maio-
 res natu: lauabunt manus suas: z dicent.
 Manus nostre nō effuderunt sanguine: zc.
 De hac habet extra de pur. c. p̄ totū. 2. 2. q. 5.
 cap. p̄sbyter. vbi dicit. Quilibet sacerdos si a
 p̄p̄lo accusatus sit: z certi testes inuenti non
 fuerint: iurandum in medio faciat: z illum
 testem p̄ferat de innocentie sue veritate: cui
 nuda z apta sunt omnia. Nec ibi. Tertio iu-
 ramentum d̄z habere modificationē quo ad
 tria. s. quo ad tempus: quo ad p̄sonam: z q̄ ad
 formam. Primo d̄z h̄c modū quo ad tē-
 pus. Nam in diebus dñicis z p̄ dñis in ali-
 is diebus festis p̄ceptis: nisi pro pace nō est
 iurandū: vel aliqua p̄riculari emergenti ne-
 cessitate. extra de feri. c. 1. Antiquus etiam sta-
 tutum erat non iurare in quadragesima. 22.
 q. 5. c. decreuit. Sed huic iuri in presentiarū
 obuiat p̄suetudo. Item honestum est vt iura-
 menta a ieiunijs fiant. 22. q. 5. c. honestum. z h̄
 vt sobrii habeant melius iudicium discreto-
 nis. Nam fm̄ Bona. in. 3. di. 39. in. q. circa lie-
 teram ieiunio stomacho debet fieri iuramen-
 tum: tum propter piculum: q̄ post cibū z po-
 tum promptior est hō ad multiloquium. z ideo
 facilius cadet in purium. Tum q̄ p̄ hoc in-
 sinuatur q̄ cum magna reuerentia nomē di-
 uinum est in testimonium inuocandum.
 Secundo debet habere modum quo ad p̄-
 sonas. Nam tria sunt p̄sonarū gna: que ex-
 cluduntur a iuramento: Quis diuersimode
 fm̄ Tho. vbi supra. ar. 10. z Astes. vbi supra
 arti. 4. z Ray. Preterea sunt pueri. i. an. 14.
 annos. Adij non admittunt. i. coguntur in iu-

dicio. 22.
 a iure:
 num: q̄
 rant ha-
 ue extra
 car mo:
 p̄iuriss:
 Secun-
 ris quic-
 pellunt:
 de pena:
 debitan-
 sunt fac-
 ramens:
 quibū d̄-
 ab eis n-
 cialibus
 exigitur
 debent
 layci. E-
 veritas
 do d̄fer
 verbo. S-
 in quib-
 ne defect-
 am am-
 salutis:
 religiosi
 iuramen-
 vt cum
 amplius
 garus: z
 obia: sic
 ci: vt dicit
 omne.
 di. c. si
 uitur ab
 dam. S-
 purgare.
 di q̄ facit
 liter z de
 lum. c. 11.
 iurament-
 quia sc̄an-
 eis p̄cipi-
 debent r-
 docent r-
 assumere
 ad forma-
 vbi supra
 tur fm̄ tr

dicio. 22. q. 5. ca. pueri. et hoc ideo: qz presumit a iure: qz in eis desit iudicium discretiois plenum: quod requiritur in iuramento: v3 si iurant habentes vsum rationis sine iudicio: siue extra iudiciu3 in comuni sermone: ita peccat mortaliter vel venialiter fm qualitatem piurij: sicut ceteri extra de delic. pue. c. pmo.

Secundi sunt piuri: quod intellige de piurris quictis in iudicio de piurio. Hii eni3 repelluntur a testimonio et iudicio: vt dictu3 est de pena piurij. Nam ex retroactis presumit debitam reuerentiam non exhibere. Tertij sunt sacerdotes et prelati. Hii excludunt a iuramento: non quia no3 possint iurare: imo in quibusdam casibus debent iurare. sed quia ab eis non debet exigi iuramentum in iudicialibus no3 vrgenti necessitate: sicut a laicis erigitur. 2. q. 5. c. presbyter. Nec ipsi de facili debent iurare extra necessitatem. vt faciunt laici. Et h3 qñ presumit in eis et stat? pfectu3: et veritas sine medacio: et qz nec simplr loquendo dfer madatu3. et io d3 credi simplici eoru3 verbo. Sunt autem septem casus fm Ray. in quibus clerici debent iurare. Quidm3 est ne defectu probationis quis ledat: vel rez suam amittat: tunc debent iurare nisi sit causa salutis: qz nullius testimonio quantu3cuq3 religiosi credid in alterius preiudicium sine iuramento. de testi. c. nuper. Scds pro fide: vt cum quis abiurat heresim promittes no3 amplius relapsu3. de con. di. 2. c. Ego Berengarius. 2. i. q. 7. c. quotiens. cl. j. Tertius pro obia: sicut iurant epi et abbates Ro. pontifici: vt dictum est. Quartus pro pace. 22. q. 1. c. omne. Quintus pro indēnitate ecclesie. 28. di. c. firacufane. Sextus cum quis absoluitur ab excoicatione. de offi. or. c. ad reprimendam. Septimus cum debet se ab infamia purgare. 2. q. 4. c. presbyter. Potest etiam ad qz sacerdos debz iurare de calumnia: simili3 et de veritate dicenda. de iuramento calum. c. j. li. 6. Si autem clerici sine necessitate iuramento se assuecunt: peccant grauiter: tu3 quia scandalizant alios suo exemplo: tum qz eis precipue prohibet per ius canonicum. Debent ergo a iuramento cauere: vt ceteris doceant nomen dei reuereri: et non in vanu3 assumere. Tertio debet habere modu3 quo ad formam. Scdm enim Ray. Ale. et Bon. vbi supra. forma iuramenti tripliciter inuenitur fm tria tempora. Nam in forma iurame

ti introducit ipsa veritas in testimonium. et hoc potest esse multipliciter. Primo inq3tu3 tenet habitudinem retribuentis respectu maiorum: et sic in veteri lege erat illa forma. Viuit dominus et viuit anima mea. Hoc faciat mihi dominus. et hoc addat. 22. q. 1. c. et iurabunt. et pmi Re. 14. et 25. Et illam formam tenebant quando p3siderabant diuinaz veritatem: vt vlciscntem et vindicantem. Scdo inquantum tenet rationem pncipatis et cognoscentis: et sic in pmitiua ecclesia erat illa forma. Testis est mihi deus. Ro. 9. et testis est mihi cōscientia mea. Ro. 9. Hoc dico coram deo. 22. q. 1. c. si peccatum. Nulla tunc veritas erat plene manifesta: sed indigebat maiori euidētia: ideo talis forma tenebatur.

Tertio potest introduci diuina veritas: inquantu3 tenet habitudinem retribuentis respectu bonoz: ideo in presenti est illa forma. Sic me deus adiunet p illas reliquias etc. Ait enim Inno. in. c. 2. xps de iurciu. qz nulla vel modica differentia est siue quis iuret per sancta dei euangelia: siue per reliquias: siue tm dicat pro iuramento hoc in fide mea. Maius tamen pctu3 est et maior et temptus fallere iuramentu3 factu3 per increata: vl3 sanctiores creaturas: q3 per minus sanctas. Itē verum iuramentu3 est quando se asserit dicere veritate3 in periculo anime sue. De fu. et mal. c. fraternitatis. Semper tamen quando quis parti iuramentum deserit: iuramentu3 est fm qz ambabus partibus placet. ff. de iureu. l. 3. §. ultimo. et l. 4. et 5. In iuramentis tamen que in iure precipiuntur: vt est iuramentu3 testis: et iuramentu3 calumnie: semp est iuramentu3: sicut sancta dei euangelia. extra de iure cal. c. fi. et ide3 intelligo in oibus alijs iuramentis que a iure vel a iudice vel a partibus ex necessitate deferuntur. Et ide3 est si promiscrit aliqua iurare nulla forma distincta. 2. cor. 13. osti. in glo. ibidem. Ergo carissimi diligenter memorie tenendū est que de iuramento dixi in presenti sermone: ne quandoq3 vos deierare contingat.

¶ Sabbato post primam dominicā in qua dragesima de obligatione: excusatione: et dispensatione iuramenti. Sermo. 29.

Sermo

Ad omni spe-

cie mala abstinere vos. pme thessalo. 5. et in epistola occurrentis ferit: l3 multa sunt supia de iuramento et periurio dicta fratres in xpo dilectissimi: quia tñ dicit glo. in. c. maiores in verbo ex pre de baptismo. 2. q. 1. c. nihil. Nihil enim reputat actum cum aliquid superest ad agendum: ideo de alijs aggrediendum debet: qd quidem est utilissimum. Nam iuramentis assueti discriminofum est: quia ex hoc in periurium facile labitur. Et veror xpi seruu est non modo que sunt mala fugere: ver etiam omnia malum precedentia: et illud trahetia sancta deuitare cautela: quod in verbis propositis docet apostolus dices. Ab omni specie etc. In presenti ergo sermone tria considerabimus de iuramento. Quorum primum dicitur obligatio. Secundum excusatio. Tertium dispensatio.

¶ Pars prima huius sermonis in qua declaratur quando iuramentum promissorum obligat: et quando non.

Primo igitur in hoc sermone sciendum fm omnes doctores Alexan. presertim in tertia pre. tractatu de pcep. et Bonauc. in. 3. di. 39. et Ricar. ibidem. et Tho. 2. 2. q. 89. arti. 7. et Ale. in. 1. par. li. 1. titu. i8. arti. 7. q. 1. q. iuramentum est obligatoriu si est honeste factum cum debitis circumstantijs. Ad quorum declarationem tria notanda sunt. Quorū primum dicitur declaratio. Secundum comparatio. Tertium coactio.

¶ Quantum ad primum declarat prima conclusio sic fm doctores: maxime Tho. Quia enim obligatio refert ad aliquid faciendum vel dimittendum: ideo non videtur respicere ipsa obligatio iuramentum assertoriu de presenti: de preterito: neq; etiam iuramentu de hijs que sunt per aliquas causas facienda: vt si quis iuramento affirmaret q; cras futura pluuia esset. Sed respicit tñ iuramentum de hijs que sunt facienda per illum qui iurat. Ideo sicut iuramentum assertoriu qd est de presenti vel de preterito: debet habere veritatem: ita et iuramentum de hijs q sunt facienda a nobis in futurum. Et ideo vtrunq; iuramentum quandam obligationem habet non respectu eius qd iam fuit vel est: sed respectu

ipsius actus iurandi: vt. sciam qd fuit vel est vix iuret. Ita hoc iuramentum promissum habet obligationem super re qua qd iuramento affirmauerit. Nam aliquo teneatur verum facere esse id quod iuramento: aliqñ ipsi iuramento deest veritas. Quapropter dicit dñs Abdar. 5. Redde deo iuramenta tua. et Anno. de iurciu. c. si rps dicit. Quis nō sit per creaturam iuramentum: si tamen iuret per creaturam suandum est: quod dūmodo sit licitū: quod iurat: q; teste veritate q iurat in celo: iurat in throno dei: et in eo qui sedet super eus. Adet ille. ¶ Quantum ad scd notandum quod dicit comparatio: sciendū fm Ray. et Bona. vbi supra in. q. circa litteram q; si comparat iuramentum factum per deū et factum per euangelia et per creaturas: iuramentum per deum magis obligat q; p euangelium: et per euangelium q; per sanctorū reliquias: et ita crescente solēnitare: crescit eorū obligatio. Si vero vnus iurat p deum: et alius per euangelium: fm Chyso. maius est iurare per deum: et maius pctū est. Ma. 22. q. 1. c. si aliqua causa. idem dicit. ¶ Sicut scriptum est propter deum facte sunt: non deus propter scripturas. Et hoc est vix ceteris paribus h3 Bona. q; qto illud per quod iurat est sancti ut tanto iuramentū si cetera sunt paria magis obligat: fm Innoc. de iurciu. c. si rps.

¶ Solet tamen coiter dici a doc. q; si vtrunq; iuramentum solēniter fiat eque obligat. Si vero alter solēniter fiat: alterum vero non: magis obligat solēniter factum quo ad eccle siam: et de eius transgressionē maior d3 iniūgi pnia. Sed quo ad deum eque obligant et qui clerici. c. rursus. Hinc est q; iuramentū per euangelium quod solet fieri cum solēnitare: propter solēnitatem additam magis obligat. ¶ Quantum ad tertium notandū qd est coactio: sciendū fm Bona. in. 3. di. 39. ar. 3. q. 2. et Ale. vbi. s. et Tho. vbi. s. ar. 7. in respōsione tertij arti. et Ray. 30. et Bar. de hijs q vi metusue cā h. c. abbas. et in. c. petitio vīa. de iureiu. q; si qd metu et coactiōe timorosa iurat aliqd pmittendo diuersimode est pcedendum. Nam fm Ale. et Bona. dicendum q; etiam quis illud iuramentum in foro ecclesiastico nō sit obligatoriu: tñ q; ecclesia psumit q; ille taliter iurans nō iurauerit voluntate implēdi iuramentū: sed potius euadendi pculum: itaq; ille q cogit iurare malitiose p-

cesserit: nullūq; ius acq̃sierit: nec de malicia
commodum repozare d;: q; fraus ⁊ dolus
nulli patrocinare debent. extra de do. ⁊ o. tu.
c. et litteris. ⁊ c. scdm̃ de rescrip. vnde nullum
ius h; repetendi. Attñ iure dño iuramentū
coactum obligatoriu est: q; cum deus aspici
at voluntarē ioteriorem: ⁊ voluntas nō pos
sit cogi coactōe sufficiente: sed inducēte: ⁊ vo
luntas coacta voluntas sit. i. q. j. c. merito. ⁊
ibi in glo. Iudicat deus tales hoies obligari.
Et ideo in foro p̃scie consulendum est ei s̃m
Tho. nisi relatio interueniat iuramentum
implere. ⁊ h̃ dico si iuramentū fuit respectu
rei licite. Scdm̃ vero Tho. ⁊ etiā alios inde
terminare tenendū est: q; iuramentū etiam
gravi metu extortū est obligatorium. vnde si
qs metu graui coactus iuraret rem suā tra
dere: vel etiā rem suā iam ab eo traditā nō
repetē: tale iuramentū tenet meo iure cōser
uari si se obligare intēdebat in foro p̃scie.
Et si qs in h̃ casu rem suā p̃tra iuramen
tum repetē: s̃m dicitur repellitur: nisi abso
lutus fuisset a papa: vt habet de elec. c. vene
rabilem. §. penult. ⁊ extra de iurciu. c. gnta vallis.
Vbi habet q; Romani pontifices absolunt
aliquā ab huiusmodi iuramentis hoies: non
quasi decernētes ea nō esse obligatoria: sed
huiusmodi obligationē relaxantes ex iusta cā
Transgressio tñ huiusmodi iuramēti si obli
gare se intēdebat: est culpa mortalis: vt p; in
tuenti ex snia oīum doctor. Si vero ex me
tu iurat nō intendens se obligare: sed piculū
euadere in foro p̃scie peccat mortali: q̃uis
nō obligat ad impletionem. Cuius ratio est:
q; quodl; malū d; potius hō sustine: q̃ mē
daciter piurare: vt p; in c. sacris de hijs q; vi
metus rē. ⁊. 22. q. 2. c. a. ne. Qd si querat qd
remediū possit h̃re sic iurans. Respondet q;
q; sic iurat: pōt ab ep̃o petere: vt cogat illū q;
vīm intulit absolue a iuramēto. et. co. c. p̃mo.
Et si h̃ impetrare non pōt soluat: ⁊ postea re
petat: q; iurauerit solue: non tñ iurauit nō
repetere: vt faciūt iurantes solue vsuras. et. c.
debitores. ⁊ p̃dic. c. ⁊. c. ad audienti. de hijs
q; vi metus cā fi. Si aut iurauit nō repetē:
vt faciūt soluētes vsuras: tunc denunciēt ec
clesie s̃m formā euangelicā: ⁊ ecclesia cōpeller
refluere. Si vero iurauit nō denunciare iu
ramentū est illicitū: ideo nō suandū. extra
c. q̃ueadmodū. Cuius rō ē s̃m Tho. q; ta
le iuramentū vergit in deteriorē exitū. Nā

esset p̃ iustitiā publicam. Quapropter nullo
mō est suandum. et. c. si vero. Et qd dcm̃
est de iuramēto p coactionē extorzo: idē est
si extorqueat p dolum: q; dolus ⁊ coactio in
illo egparat. et. c. cum ptingat. vbi etiā dicit
q; cum iuramentū venit in detrimentū al
teri nō d; suari. Attñ dolus pōt magis ex
cusare q̃ coactio: vt si p dolum excludat intē
tio iurantis: vt patebit in pre sequenti.

C Pars scda huius finonis in qua decla
ratur qbus excusat quis ab obligatione iura
menti p̃stiti.

Acundo in hoc finone dico q; tria
sunt q; ab obligatōe iuramēti aliq;
mō vel simplr excusant. Primiū

Primiū dicit intētionabilitas. Scdm̃ impossibilitas
Tertiū irrōnabilitas. C. Primiū qd excu
sat ab obligatōe iuramenti dicit intētionabi
litas: qñ. s̃. intentio iurantis alr se h̃uit: q̃ ille
cui iurat: q; videt standū intentōi iurantis.
Ad cuius declarationē dicendū est q; aut in
tentio iurantis est circa aliquid qd coher ab
oibus sane mētis d; intelligi: aut circa aliqd
pticulare. Primo mō standū est indifferē
ter intentōi iurantis. de iurciu. c. gnta vallis.

Scdm̃ mō qñ intentio iurātis est circa al
quod pticulare: si nō adhibet iuramēto volū
similr standum est intentōi iurantis. Qd si
iurās adhibeat dolum: stat intentioni illi: cui
iurat. vñ Ysid. 22. q. 5. c. quacunq; dicit. Qua
cunq; arte verbor; qs iurē: de tñ q; p̃scie re
lis est: ita h̃ accipit sicut ille cui iurat intelli
git. i. s̃m glo. intelligē d; Dupl; aut reus sit
q; ⁊ dei nomē in vanū assumit: ⁊ primū do
lo capit. Nec ibi. Et qbus orit dubiū an iu
ramentū dolum sit obligatoriu. Ad h̃ re
spondet s̃m Ricar. ⁊ Bona. vbi. s. q. j. q; est
duplex opinio. Prima est q; obligatio iu
ramenti est volūtaria: sicut obligatio voti ⁊
matrimonij. Et sō sicut m̃rimonij non est
vex nisi sit interior cōsensu: nec votum est
obligatoriu nisi sit intētio obligadi. Ita nec
ipm iuramentū dolum sit dicendū est simplr
obligatoriu: in quo qs sic iurat: vt p illa ver
ba obligare se nō intēdat. Et p̃pterea s̃m il
los distinguit duplex for. scilicet: s̃cientie.
Scdm̃ for ecclesie iuramentū tale est obliga
toriu. Ecclesia. n. iudicat de hijs q; foris obli
gare p̃nt. vñ cūz verba illa obligatōez expri
mant: iudicat sic iurātes obligari ad id qd in
sinuant verba. Scdm̃ aut for dei q; iudicat

Sermo

fm secreta pscieille qdēz nō obligat: qz obli-
gare se nō intēdebat. vii Brego. 26. mox. 2.
22. q. 5. c. humane. dicit q talia verba indicat
qualia ex intimis proferunt: qz tñ dolose iu-
rauit: et nomē dei in vanū assumpsit in actu
ipso cōmisit periurij crimen: nec reportat cō-
modum de malitia sua: quia ex ipso iuramē-
to indicat apd deū dign⁹ pcna eterna: et sic
intelligitur illud dictuz Jsidori. q. f. deus ita
accipitur sicut ille cui iuratur intelligit: nō qz
ad h reputet hoīem obligatum: sed qz ex h q
ille nō intendit: sicut ille intendebat recipere
deus qui hoc intēdebat ex veritate et iustitia
reputat ipm obligatū ad penā. Tñ fm Ric.
etiam in foro pscie seruare primū indēnem
tenetur cuiqz dāno satisficere quē decepit.
¶ Scda opinio est q iuramentū dolosū sim-
pliciter obligat: qz et si dolosus intendat aliū
decipere intelligit: tñ verba obligatoria dicē:
et dum illa sponte dicit obligat: et huius opi-
nionis est Ray. et Rodo. et Hosti. qui pfr-
mat illud qd dcm est. Primo. l. q. iuramētū
scmp debet accipi fm intentionē illius q nō
habet dolum. 2. 2. q. 5. §. Si ergo. a. c. qui per-
iurare. 2. §. ex bis. q si forte queratur qn sūt
verba duplicia: cuius intentioni sit standum
Ad hoc rñdet fm Bona. q si verba illa mul-
tiplicia magis pretendat vnū sensum illius
intentioni standū est qui illud intellexit. Si
vero indifferenter se hnt ad vtrūqz cū nullū
probari possit: standum est iudicio bonorum
viroz: qui pensatis coniecturis et rōnib⁹ cō-
descendere debent saniori et puriori intētiōi.
fm vero Tho. vbi supra ar. 7. et in rñsione vl-
timi argo. qn iuramentū est multiplex: aut iu-
rans iurat fraudulenter: et tunc standū est in-
tellectui recipientis vt dcm est: aut iurans iu-
rat simplr: et tunc standū est intellectui eius.
Exciipiunt quidaz casus in quibus nō valet:
l. interueniat sacramentum metu extortum.
¶ Primus in matrimonijs que debent esse
libera in contrahendo. et de spon. c. cū locuz.
¶ Scdus in pmissione dotis eadem ratione
h. c. l. Si mulier. Tertius in alienatione rei
ecclesiastice. de reb. eccle. non alic. c. si qs pre-
sbyteroz. Quartus in iurisditiōe progāda
ff. de iudi. l. 2. Quintus in voto. et. c. c. i. 2. 2. 2.
de vo. c. l. 3. Sextus in aucte tuto. ff. de aucto.
tuto. l. i. Similr si qs per metū facit testimo-
nium. Septimus in snie platione. x. q. 3. c.
iniurium. Similr in pcuratoris pñtione: et de

procurato. c. accedens. et sic patet fmū in hac
parte. ¶ Scdm q excusat ab obligatōe iura-
menti est impossibilitas: qz. ff. de reg. i. l. im-
possibiliū. dicit. Impossibiliū nulla est obliga-
tio. Tum si scienter iurat impossibile peccat
mortaliter: quia cōtra scdm preceptū egit vt
dcm est supra de periurio. Si vero ex euentu
sit factū omnino excusat: quia fortuito casui
providere non possumus. Si aut fiat impos-
sibile ex incōsideratione excusat a mortali: s3
non a veniali. Vnde Aug. 25. vi. §. alias po-
nit h inter alia venialia. vi. Si dum incaute
iuram⁹: hoc pro aliqua necessitate implere
non possumus. h tñ videt intelligendū: nisi i
illa incōsideratiōe fuerit lata culpa que dolo
equiparatur: vt habet de consic. vt aiaz. lib. 6.
¶ Tertium qd excusat ab obligatōe iuramē-
ti est irrōnabilitas. Nam iuramentum icau-
tum contingit esse videt fm Ric. et Bona.
vbi supra. q. vlt. et Aste. vbi supra. ar. io. q. 3.
¶ Quarto qn iurat aliqd qd simplr vergit in
salutis detrimentū: sicut cū quis iurat aliqd
qd absqz mortali peccato pñci nō possit: sic
non est (absqz dubio) licit⁹ nec obligatoriū:
imo qui obseruat peccat mortali: vñ si qs iu-
rat adulteriū vel furtum factuz et bmoī: pec-
cat mortali. Silt si ea obseruat. Silt si quis
iuraret alicui: q si iuret cum in spoliando ali-
quē partiāt secum spolia: peccat iurādo et nō
tenet seruare: qz magis peccat pñendo qz si-
bi retinendo totū: qz alijs soluere non possu-
mus qd alijs debemus. et. c. c. a. te. Nec ob-
stat. 22. q. 4. §. ecce. vbi dicitur grauius peccat: si
nō fuerit pñtus cum socio: qz hoc dicit referē
do ad erroneā psciam que se teneri credit ex
tali iuramento: ideo non satisfaciendo pscie
iterū peccat mortali. Similiter si qs iuret si
ferre testimoniu contra aliquē iuramentum
est temerariū et illicitū et non astringit. Qui-
cūqz ergo iurat aliqd iniurū et illicitū siue in-
tendat facere siue non semp peccat mortali
vt dcm est supra de adulc. et non tenet iplere
et implēdo peccat magis. Vnde Jsid. 22. q.
4. c. In malis. dicit. In malis pmissis rescin-
de fidem. In turpi voto muta decretū. Qd i
caute vouisti ne facias. impia enim est pmissio
quo que scelere adimplet. hec ibi. Jte. 22. q. 4.
c. si aliqd dicit Beda. Si aliqd forte nos in-
caute iurare cōtingit: qd obseruatū in pcio-
rem vergat in exitum: libere illud salubiori
consilio mutandū nouerimus: ac magis in-

stante necessitate peierandū nobis quē p vi-
tādo periurio in aliud crimen diuertendum.
hec ibi. Non enim est obligatorū contra bo-
nos mores prestitum iuramentū. vt de reg.
iur. in. 6. nec iuramēta sed potius periuria di-
cenda sunt: que contra vtilitatez ecclesiasticā
z sanctorū patrum veniunt. instituta de his q̄
fi. a. ma. par. ca. c. cum in cunctis. Vnde etiā
de his que vi me. cau. si. c. cum dilectus filius
z de iur. c. Si vero scribit. Non est tutum
quēlibet contra iuramentū suum venire: nisi
tale sit qd̄ seruatiū vergat in incertum salutē
eternę. hec ibi. Quapropter Ambro. nos ter i
lib. de offi. 2. 2. q. 4. c. vnusq̄qz. sic dicit. Sepe
pleriqz constringunt se iuriurando sacro: et
cum ipsi cognouerint pmittendū non fuisse:
sacramēti tñ contemplatōe faciūt qd̄ spopō-
derunt. Sicut Herodes saltatrici premium
turpiter pmissit z crudeliter soluit. Turpe est
q̄ regnū pro saltatione pmittit: crudele ē q̄
mors pphę pro iuriurandi religione dona-
tur. hec ibi. Vbi Ambro. ponit exemplū He-
rodis qui iurauit puelle saltatrici dare qd̄qz
peteret male z incaute z sine iudicio: z pēius
fuit q̄ impleuit dando illi caput Jo. baptiste
vt habetur Mat. i. 4. Si enim Herodes in-
tendebat dare qd̄ postularet: etiā si malus
peccat mortaliter in iurando: nec tenebat ipse.
Si autē hoc non intendebat: sed de tempora-
libus z licitis q̄ postulasset: sic forte non pec-
cataliter in iuramento: nec ad illud teneba-
tur ex vi iuramenti qd̄ non intendebat: vt p̄
ex supradictis. Nam z dicendū z iurasset i
terficere Mabal ppter illata cōuicia nūcijs:
ad intercessionē tñ vxoris Mabal abigail no-
mine: dō pepercit illi: mutauit propositum
z sic p̄scia non eum reprehendit aliquādo: qz
non illum occiderat: ga illicitum fuerat iura-
mentum: vt habet. i. Reg. 25. z. 22. q. 4. c. Iu-
rauit. Confirmant predicta per le. imperiales
in autē. Scenicas non solū si fideiussores p̄-
stent coll. 5. p̄st. 4. in p̄n. vbi dicit. Mulieres
autē misere a malo seductę: pie agere se putāt
si impie egerint vt custodiāt iuriurandum il-
licitum. Propterea suam p̄sternunt castita-
tem cum oporteret agnoscere: q̄ huius tras-
gressiones magis deo placere: q̄ iuriurā-
tionē. Secūdo modo dicitur iura-
mentū cuz qd̄ iurat aliqd̄ qd̄ vergat i salutē
sue dispendium z perfectionis impedimentū
vt puta cum qd̄ iurat non ingredi religionez

nec elemosynam facere: z hoc non est licitū:
ideo nec obligatorium: l3 ipsum seruare non
sit semper peccatum: ga non est peccatum re-
ligionem non intrare: graue tñ peccatum est
iurare se nunq̄ ascensurū ad gradum p̄fectio-
nis: ga quodāmodo obicere ponit sancte spi-
ritui z iusticie perfectioni. Similiter si qd̄
iurat facere aliquod illicitū veniale ponit in
pedimentum salutis sue: vt cum iurat qd̄ bibē-
ter: vel quater: vel ire ad spaciandū: vel p̄cutē
puerum z huiusmodi. Si vero non scruiat ta-
le iuramentū: quis tunc intenderit seruare
non tamen videtur esse mortale. Et ratio h̄
est: ga non deest veritas de necessitate. Non
enim tenetur contrariū facere de necessitate
salutis eius qd̄ iurauit: ga si seruat illud qd̄
iurauit pec. solum venialiter: fm Guil. Attū
fm aliquos potest dici q̄ iurando forte mor-
taliter peccat: ga frustra z sine causa: imo cuz
vituperio vero dei assumit. Cōtra scdm de
calogi. p̄ceptū in faciendo venialiter peccat
cum de se sit veniale qd̄ agit. nullum ergo
iuramentum de faciendo qd̄ melius est nō
facere: vel de non faciendo qd̄ est melius fa-
cere q̄ non facere est obligatorium. Ideo iu-
rans q̄ non tenebit aliquem in suo seruicio
quē alio melius esset retinere q̄ non retinē:
vel q̄ non loquatur cum proximo: vel q̄ nō
faciat sibi consolationez: vel q̄ non visitabit
eum in domo z huiusmodi que facere meli⁹
esset q̄ non facere: non tenetur scruiare quod
iurauit. Similiter si iurauit alicui gladium
reddere apud se depositum: z ipse postmodū
effectus est furiosus: etiā repetenti non te-
netur restituere ei: vt pater. 22. q. 2. c. ne quis.
quia seruando in p̄ciorem exitum vergeret.
Tercio modo iuramentū est incautum cū
quis iurat aliquid in omnem euentū: quod
vno casu contingente vergit in salutē dispē-
dium: illo casu contingit vergere in salutis
perfectionē. z in hoc casu est obligadum: alio
vero casu contingente est illicitum z non ob-
seruandum: v3 cum vergit in salutis dispē-
dium: vnde si quis iurat non recepturum se
p̄lationem si vergat in detrimentum pro-
prium z alienum obligauit. Si vero non ce-
dit in aliquod detrimentū non obligat: quia
non tñ persona est sibi utilis sed etiā alijs
Attamen si iuramentum p̄cesserit non d3
se quis auctoritate propria a vinculo tali ab-
soluere: sed superioris voluntatem mandatū

Sermo

et auctoritatem super hoc requireret: cuius voluntati magis quam proprie debet in hoc casu obligari. Et similiter meretur iurans solum cum suo amasio dormituram: et non cum alio. ad primum non tenet et peccatum in secundo non peccat et obligatur. Cum nullo dormire. Et ideo dicit Augustinus. Quia peior est non seruando: quam si iuramentum seruaret. nullum ergo iuramentum quod vergat in peiorem exitum est obseruandum. Si vero non est obseruandum semper: nec aliquo modo excusatur si facultas adsit. Et ideo Iosue: ut habetur. 9. c. sui li. 22. q. 4. Innocentius. Quis incaute et sine iudicio pacem gabaonitis dedisset. Altamen secundum Ambrosium. lib. de officiis. reuocandum non censuit: quia firmata erat sacramenti religione: quia iuramentum illud non vergebat in peiorem exitum. Triplici enim ratione gabaonite fuerunt reseruati secundum Bonam. ubi supra. Primo quia melius erat ut dānaren tur perpetua seruitute: quam morte punirentur: quia secundum iura seruitus equeparatur morti. Item de reg. iur. l. seruitutem. Iosue enim dānauit eos perpetue seruituti. Secundo quia in hoc significabatur quod deus quantumcumque alicui mereret et indigret in peccatum: tamen ad ipsius reuerentiam toto corde non claudit viscera misericordie. Tercio quia in hoc significabatur duo populi qui semper in nobis sic se habuerunt in terra promissionis: videlicet amoris et filiorum israel: hoc est motus rationalium et brutallium: secundum quod ait Bernardus. obseruando illud iuramentum non vergebat in malum exitum: sed potius in bonum. quod si forte dicitur ipsum fecisse contra preceptum domini. Qui Exod. 23. Preceperat ne cum hominibus illius terre sedus iniret. Respondetur quod hoc est intelligendum quantum ad illos qui erant incorruptibiles. Similiter iuramentum ab idolatra factum per idolum secundum Ray. obligatur si iuramentum est licitum. Nam si infidelis iurat in nomine in causa tenetur. Et si non obseruat peccatur peccato addit. Claruit prima et secunda pars huius sermonis.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua declaratur quomodo potest dispensari iuramenta et commutari.

Tertio circa iuramenti dispensationes seu relaxationem tria notanda sunt: quorum. Primum dicitur absolutio.

Secundum commutatio. Tertium irritatio.

¶ Quartum ad primum queritur si in iuramento potest fieri absolutio vel dispensatio. Ad hoc

respondetur secundum Theodosium. 22. q. 89. ar. 9. quod illud quod cadit sub iuramento promissorio: aliquando est peccatum manifestum: vel est maioris boni impedimentum: et tale iuramentum dispensatione non indiget: sed propria auctoritate debet et potest contrahere: ut dictum est. Aliquod est dubium: utrum vel licitum: vel illicitum: periculum: vel nocuum: aut simpliciter: aut in aliquo casu: et tunc quilibet episcopus potest dispensare: cum promittitur aliquid in iuramento quod est manifeste licitum et utile non videtur habere locum dispensatio in tali iuramento: nec est absolutio impetrandae: sed talis cogendus est ut iuramentum suum impleret: de iure iur. c. si Christus. Quinimo nec papa potest dispensare sine causa. Ad quod dictorum declarationem sciendum quod aut tale iuramentum fuit prestitum per superiores in materia spectante principaliter ad papam: ut si iurauerint canonici non recipere aliquem ultra numerum: et tunc papa potest absolvere a tali iuramento sine causa: quia in tali iuramento subintelligitur excepta auctoritate papali: et sic debet intelligi. ca. venientes. e. tit. ut ibi notat Hostiensis. Aut fuerit prestitutum in alia materia et hoc potest esse dupliciter. Primo potest esse in materia concernente dei honorem et reuerentiam: ut fabricandi ecclesiam vel intrandi religionem et huiusmodi: et sic nullus potest remittere sine causa iusta preter deum: nec etiam papa: ut 24. q. 1. c. manet. 223. q. 4. Si bis 9. Sed si subest iusta causa potest absolvere: ut in. c. si vero. e. tit. ut propter scandalum magnum vitandum: vel cum maior utilitas sequitur: vel huiusmodi: sicut dicitur etiam infra de voto. Secundo potest iuramentum principaliter respicere commodum hominis: et tunc etiam sine causa papa remittere non potest: sed bene cum causa ut notat archidiaconus in. c. auctoritate. Et est iusta causa si iuramentum continet turpitudinem ex parte recipientis: puta si iurauit soluere usuras. Et in his casibus non solum papa secundum Rodon. sed etiam episcopus poterit absolvere: sicut et votum mutare: ut dicit Innocentius. i. c. debitorum. e. tit. nec ob hoc venerabilem de elec. quod legitur quod fuerit dubium an iuramentum fuerit licitum vel illicitum et hoc circa magis personas: et ardua negocia. Nam tunc propter scandalum solus papa potest interponere premissam suam in talibus iuramentis et forte etiam in iuramento vniuersitatis propter scandalum non potest episcopus dispensare vel in aliis commutare: potest etiam dici quod solus papa potest da

re licentiam cōueniendi sine aliqua cōmuta-
tione in aliud: vt dicit dñs Anto. de bu. i. c.
quāto. c. i. z. predic. Rodo. Dicit tñ Bosli. z
Inno. in. d. c. debitor. q. c. p. in iuramento
dispensat si sint dolo metu: vel vi extorta. i. s.
q. 6. c. i. z. 2. Et c. c. cū ptingat. Inno. c. p. p.
qñ ex cā in iuramentis licite pstitis dispen-
sare. i. s. q. 6. c. hos scōz. z. c. iuratos. Quātū
ad scōm qđ dicit cōmutatio ex predictis cla-
ret: vt habet in. c. t. i. c. puenit. el. 2. q. non deie-
rat qui iuramenti cōplementū in melius cō-
mutat. Ad cuius declarationē hz doc. anaric
dñs Anto. de bu. Sciendū q cōplementum
iuramenti aut cōcernit honorem dei: aut vi-
litatem puataz. Primo mō si illud in quod
vult cōicare est dubiū utrū sit maius bonū
requirit sup hoc auctas superioris incōmuta-
tione. Ideo simlr est si illud est maius bonū
manifeste z euidenter: sed observatio illi qđ
iurauit non impedit illud maius bonū: puta
quia iurauit ire ad sanctum Antoniū: z nūc
intelligit ire ad sepulchrū. pōt enim iplere
pmū z postea ire ad sepulchrū: vnde si vellet
pmū i scōz cōmutare: requir auctoritas su-
perioris saltem cpi. Nam sicut pōt c. p. vo-
tum cōmutare: cā z iuramētū vt dñm est fm
Innoc. in. d. c. debitor. Si aut non pōt ser-
uari iuramentum sine pturbatione vel deser-
tione maioris boni: tūc p. p. aucte cōmutare
pōt: puta si iurauit ire ad sepulchrū vel cō-
trahere matrimoniu cū aliqua aucte p. p. a
pōt cōuenire intrando religionē: qz ipendit
pro tpali obsequio ppetuū deo seruitutes. ar.
de vo. c. scripture. Scđo mō vero cū iura-
mentū cōcernit vtilitatē puatā. Dico q sine
consensu illius cui pstitum fuit etiam i me-
lius cōmutare non pōt: nec pdest in hoc su-
perioris auctas ex hoc q nōtur. c. t. i. c. quāto.
z per Inno. c. cum inter. de renūc. pro quo sa-
cit q debitor non pōt vnā rem etiam melio-
rem pro alia soluere inuito creditore: vt insti.
quibz mo. tol. obli. in pñ. Quātūz ad tertiū
in hac parte qđ dicit irritatio. Sciendum q
iuramentum sit irritum. tripliciter. Primo
enim fm Tho. vbi supra pertinet ad vnum-
quēqz irritare iuramenta que a subditis fatā
sūt: in his que subduntur ei potestati si vult.
Ideo pater z mater pōt irritare iuramenta
filior: vt dicit. 22. q. 6. c. pueri. in tex. z in glo. z
hoc si cito faciunt: nec peccant parentes irri-
tando: nec filij obediendo. Et sic viri possunt

vrozum irritare iuramenta: vt dicit Mume.
qđ. 30. videtur intelligēdū in his que nō pōt
fieri sine scandalo z p. iudicio viroz. Nam
vt dicit Anto. de bu. in. c. veniētes de iureiu.
non valet iuramentū pstitum in p. iudiciū
superioris. Scđo irritat iuramētū quādo
sunt duo qui vocant ad inuicem: vt qz vnus
promittit certum qđ: quia alius promittit qđ
aliud. Sile nō implet ex parte sua: nec ille te-
netur adimplere: sic loquit predic. c. puenit:
z regula frustra: de reg. in. in. 6. Sile si pmisi
pro te ire romā si dederis mibi. i. si non das
mibi non teneor: sic de filibus. Tercio ir-
ritatur iuramentū per cū cui factū est. Nam
si iuramentū factum alicui peruenit ad vtili-
tatem eius cui factū est: puta qz ei seruiat vel
dare pecuniā: extunc ipsemet pōt absoluerē z
irritare. Intelligit enim ei soluisse qđ pmisse
rat qñ fecit fm eius voluntatē. Si vero pro
missum pertinet ad honorem dei vel ad vtili-
tatem alior: puta si quis alicui iuret se intra-
turum religionem vel aliud opus piū factūz
tunc ille cui pmittit non pōt absoluerē pmit-
tentem: qz non pmissum est illi sed deo pñ-
cipaliter: nisi sit interposita conditio: si illi vi-
debitur cui pmittit: vel aliqd tale. Iuramen-
ta ergo sancta z iusta seruamus: z inhonestā
z illicita abiciamus: vt hz gratiā z in futuro
gloriam habeamus. Amen.

Quāta scđa in quadragesima in mane de
diffinitione: variatione: z obligatione voti.

Sermo. 30.

Aciam' hic
tria tabernacula Adat. 17
z in euāgelio occurrentis
dñicc. Dicto de iuramēto
dilectissimi in xpo Iesu.

Cōgrue nūc est de uoto dicendū: qz voto iu-
ramētū qñmarie est iunctū: z hoc sine illo
pfecte nō pōt seruari. Votū ē magis ipō iu-
ramēto est obligatoriū hz doctrinā Tho. 2. 2.
q. 89. ar. 8. Cuius rō est in apromā voti obli-
gatio a fidelitate causat quā deo debemus.
Iuramenti aut obligatio ex reuerentia quā
oipotenti deo inquātū ē pñta veritas cātur.
Infidelitāt aut z pfidie culpa: oī irreuerētie
ac dehonoratōis vitio est grauior z detesta-
bilior: qđ vt noster Ric. refert in. 4. dist. 38.
articu. 5. q. 2. intelligendum est de iuramento

Sermo

homini factio et non deo: quia quod homini iurat minus obligat: quam votum factum deo. Si autem quid deo iuretur ceteris paribus maior est obligatio voti. Propter votum. n. solas deo promissionem facimus. In iuramento autem ad maiorem promissionis firmitatem adducit prima veritas in testimonium. Sed plerumque hoc fit iuramentum et deo votum: potest dici simpliciter loquendo votum magis esse obligatorium. Et quia quanto magis obligatorium est: tanto est transgressio nis culpa maior: non utilissimum erit de illo verba facere: per quo assumpti faciamus. h. in religionem: in quo omnia per votum exercentur tria tabernacula. scilicet voti obiectum: paupertatis et castitatis. De voto igitur in hoc tria in presenti sermone videbimus. Quorum primum dicitur voti definitio. Secundum voti variatio. Tertium voti obligatio.

¶ Pars prima huius sermonis in qua declaratur quid sit nomen: quot additiones debere: et ad quem finem debet fieri.

Primo ergo in hoc sermone a definitione incipiedus est. Definitio. n. sic a magistro sententiarum in. 4. di. 38. Votum est testificatio quodam promissionis spontaneae: quod deo et de his qui sunt dei fieri debet. Que definitio sumpta est ab Augustino lib. 2. de sermone. 12. c. 3. per hoc secundum Thoma. 2. 2. q. 88. ar. 1. sic describitur. Votum est preceptio melioris propositi animi deliberatione firmata. Item secundum Ricardum. in. 4. di. 38. ar. 3. q. 2. sic describitur. Votum est propositum superrogatione boni promissionis deo facta propter bonum finem: ex deliberatione firmata per intentionem obligandi se ad implendum promissum.

¶ Prima definitio dicitur voto per sensibiles locutionem: expressio: sine solenni: siue privato. Secunda dicitur tamen voto tacito: quod fit per interiore locutionem tantum. Tertia est definitio voti proprie dicti: comprehendens alias duas. Ad quorum evidentiam tria sunt declaranda. scilicet obiectum: intentio et additio. Quantum ad primum in hac voti definitionis declaratione: quia dicitur Votum est propositum suum bonum ad diuinam boni propositum: quod est de bono necessario ad salutem quia ibi non inuenitur plena ratio voti: ut infra patet. Nota secundum Ricardum. ubi. 5. q. 1. et Thoma. ubi supra ar. 5. et Aristotelem. prima pars. l. j. ti. 20. ar. 2. q. 1. et Bonaventuram. in. 4. 38. di. q. votum non est faciendum nisi deo: quod tripliciter probatur. Primo ratione vniuersae obligatio sic. Ad hoc in voto obligat se ad faciendum aliquid bonum: nulli autem alij ad hoc potest homo de iure obligare se totum: quia soli

deo dicitur de iure potestas super hominem totum: Sed nullus potest recipere obligationem de iure: nisi si duciat ei potestas de iure in illam rem. Ergo soli deo potest fieri votum proprie loquendo de voto. Secundo idem probatur ratione religionis cultivationis. sic. Secundum doctores predictos votum est actus religionis diuine siue latrie: quia est ordinatio quedam eorum que quis vouet in diuinum cultum vel obsequium. Ad eandem. n. virtutem pertinere videtur vouere et deuotum esse: quod est actus latrie. Sed latrie cultus soli deo exhibendus est: ergo soli deo votum dirigendum. Tercio idem probatur ratione directe intentionis sic. Sententia patris est primo posteriorum di. Propter unumquodque tale et illud magis: sed votum factum sanctitati non plene habet rationem voti per comparisonem ad sanctum: sed ad deum apud quem sanctus debet intercedere. Ergo per propositum. Nam secundum Ricardum. ubi supra in responsione primi articuli. qui vouet sancto Jacobo eius ecclesiam visitare. locutio siue mentalis: siue vocalis: qua dicitur se visitare ecclesiam sancti Jacobi fit ipsi sancto sed obligatio ad impediendum quod dicitur proprie et simpliciter loquendo votum: non nisi ipsi deo. unde quod est male in ipso voto fit sancto. quod autem est formale fit deo. Ideo si homini fiat votum: aut fit ei ut vicario dei: ut contingit in prelatis et illo modo potius deo factum videtur: aut fit ei ut in eo in quo relucet opera dei: sicut contingit in sanctis quibus adhibetur propter deum: et in ipsis representatur deus cui votum factum videtur. Sanctis ergo potest fieri votum aliquo modo: non plene huius rationem: voti: quia potestas ducit sanctis aliquo modo super hominem. Peccatori autem nullo modo potest de iure potestas super hominem conuenire: nisi quantum ad corpus. Et ideo quousque homo possit si bi promittere: non tamen vouet: nisi impropiissime votum accipiendo. Confirmatur predictam conclusionem Prosper li. epigramatum di. Hac desiderij deus est pietate colendus iustissime: ut merces tota sit ipse deus. Optima vota deo quorum est dator ipsa vouent. Et Cassiodorus. li. 8. epistolae dicit. Deo auctore omnia prosperant: dominus consuevit aspicere casus in prospera mutare: omnis prouentus est ad deitatis munera referendus: nec aliquid constat esse bonum: nisi quod ab ipso digno scitur esse collatum: quos superna protegent aduersarios habere non possunt. Nec ille

Thomam
21 et 31
arguitur

Quia
quia dicitur
quod fit per
ubi supra
q. 1. Propter
factum in
lum. Cui
det a suo
metus et
factum de
non tenet
non tenet
nem mali
puta si quod
sui inimici
votum se
fit martiri
impossibile
terio. De
catione fit
le mortuum
in ipsum
ligat se per
et dicitur
ergo a finem
consequens
non possit
tum de re
bonum il
in tali ve
quatuor
certe con
tandum
indifferen
adeptio
propter a
liue ad vi
vero indu
nullus al
tem. Im
tendere o
cuius rei
nem volu
tam ad te
deliberat
di se ad i
perfection
Propter
alia duo
sio obiect
dum. Et

Quārum ad seōm in hac diffinitione voti: quia dicit pp bonū finē: ad excludendū votū qđ sit ppter malū finē. Notandū fm Ric. vbi supra. ar. 2. q. 1. z. 2. Et Alse. vbi supra. ar. 1. q. 1. Primo qđ non tenet votum de re bona factum intentione mala: siue ppter finē malū. Cuius ratio est: qđ votū magis dependet a suo fine qđ a sua materia: qđ fm pñm. 2. metha. 2. 2. pñpñ. Finis est cā causā: s; votū factum de materia mala ppter finē bonum non tenet vt infra dicit. Ergo multo magis non tenet de materia bona factum ppter finē malū. Vnde sic vouēs grauitē peccat: puta si quis vouerit se ieiunaturū si occiderit suū inimicū. Nam talis aut intendit p illud votum se posse consequi finē illū: aut nō. Si sic maxime errat: quia fm Aug. lib. 83. q. 3. Impossibile est qđ deo volente fiat homo de terior. Deterior at efficitur homo per consecutionē finis mali. Error vero circa pñcipale: mortuū alicuius facti impedit consensum in ipsum factū. Si aut non intendit iā nō obligat se ppter illū finem: quia sicut dicit pñs 3. ethicoz. c. 5. Electio non est impossibilium: ergo a simili nec est alicuius possibilis: ad consequēdum illud qđ homo scit se consequi non posse per illud. Et scđo notandū qđ votum de re bona ppter temporale bonū tñ: si bonum illud non assequat: non tenet. Nam in tali voto implicat contradictio: s; si illud assequatur z votum conditionale non tenet: nisi exñte conditione vt infra dicit. Tercio notandum qđ pōt aligs vouere aliqd ppter finē indifferentem: sumendo indifferens respectu adeptiōis vite eterne: vt cū quis vouet quid ppter aliqd bonū temporale qđ nō est vtilius ad vitam eternā qđ eo carere. Sumēdo vero indifferens respectu ad votū vouentis nullus aliqd vouere pōt ppter finē indifferentem. Impossibile est enim aliqē posse se intendere obligare ad aliqd pro cōsecutiōe alicuius rei: ad cuius adeptiōē vel nō adeptiōem volūtas indifferenter se habet. Quātum ad terciū in hac diffinitione: qđ dicit ex deliberatione firmata per intentionē obligādi se ad implendū pmissum. Sciendū qđ ad perfectionē voti requirunt tria. s; Deliberatō pmissio. Et honestatio. Et addunt qñq; alia duo ad confirmationē voti. Vr pmissio oris: fm illud ps. 65. Reddā tibi vo. m. qđ d. l. m. Et alioz testimoniu. C Primo igitur

est necessaria deliberatio fm Tho. 2. 2. q. 88. ar. 1. z Bona. in. 4. di. 38. ar. 1. q. 1. Et Ric. ea. di. ar. 2. q. 2. qđ votū dictū est a volēdo: z sicut in nobis est duplex velle. s; plenū quod est de liberatū: z semiplenū qđ est velle ex surreptio ne: sic etiā est duplex votū. s; qđ habet plenā rationē voti: z de rōe talis voti est: qđ sit scđm ex deliberatione: z est votū qđ non hz plenā voti rōnem: z de rōne talis non est qđ fiat cū deliberatione: quia extra de vo. c. 13. dicit. vñ uerfīs libez est arbitriū in vouendo. Tale. n. fieri pōt ex surreptiōe. Et qđ plenā rōnez voti non habet: ideo non obligat de necessitate sed potius ex quadā congruitate. Et ideo venire contra tale votum etiāz ppa aucte non est peccatū mortale: vt infra dicit. Nec p hoc est intelligendū qđ actus volendi voluntatis cum deliberatione sit de essentia voti: sumendo votū pro obligatiōe qđ manet postqđ trāsīt actus ille: sed qđ essentia voti sic accepti est qđ sit factū per talē actum. Ille tñ actus conuenienter dicit votum fm aliquā eius significationē. Ex his patet fm Tho. qđ vota que fiunt a mulieribus in partu vel infirmitate vel a viris in angustiis pñijs vel suoz: si haberent teles intentionē se obligandi deo: cogitātes etiā de cā que mouebat eos ad vouendum. s; de infirmitate vel periculo: ppter qđ euitandū vouebant: tenenda sunt fm Amb. 17. q. 4. Sunt q opes. Si aut dubitent utrū intenderint se obligare tutius est qđ impleāt. Scđ bñdī aduertendū est fm Ric. in. 4. di. 38. ar. 3. q. 3. qđ ex nuda pmissione que non ē firmata fidei interpositiōe: nec iuramēto: nec p mittens obligare se intendit: non oritur fm quosdā in foro cōscie obligatio: cuius impletio necessaria sit ad salutē. ar. 3. de vo. c. litterarū ff. de act. z obli. l. obligationū. Nuda pmissio aliqñ dicit qđ nō est firmata fidei interpositiōe: nec iuramēto. Et qñq; ex promissione: sic nuda oriri pōt obligatio. s; si p mittens obligare se intendat. Si aut accipiat nuda pmissio: qđ non est firmata fidei interpositiōe: nec iuramento: nec p mittens obligare se intēdit ad illud qđ p mittit implendū: ex pmissione sic nuda in foro cōscie non oritur fm quosdā obligatio: cuius impletio necessaria sit ad salutē. Pro qua opinione videtur facere: cđ de voto z vo. re. ad l. am. vbi dicitur de quodā mortis pauore perterritio qui dixit. Nō diu hic morabor. pponens in aio religionis ba-

Sermo

bitum aliqui suscipere: qd si plus non est i voto processum transgressor iudicari non poterit si non impleat quod dixit. Et in glo. ibi. dem dicitur: qd non dixit hoc aio se obligadi et nemo se obligat: nisi qui habet aiuz obligadi se. Ad hoc etiā facit qd dicit. ff. de act. et obi. l. obligationū. Quāvis enī ex iure nature obligetur pmissens implet qd promittit: illa tñ obligatio non est necessitatis: nisi sic se obligare intenderit: sed honestatis et congruitas. Et ideo cōueniens non peccat mortalit: s; venialit. Et hoc rationale videt: quia multi ex deliberatione aliqua bona dicūt se facturos: qui hoc non dicerent: si per hoc crederēt se obligatos ad faciendū tāq; necessariuz ad salutem. Alij tñ dicūt qd nuda pmissio ex deliberatione facta pmittentē obligat obligatione necessaria ad faciendum qd pmittit: si vult consequi salutē: ar. i2. q. 2. Quicūq; el. 2. et q. 5. c. q. Joānes. 2. 22. q. 5. c. Juramenti. 2. 27. q. 1. c. de vero. 2. ff. de act. et obi. l. obligationū in glo. que dicit inter obligationē civilē et naturalem. Et bi dicunt in diffinitione voti nō esse ponendam illam particulā. scilicet per intentio nem obligandi se ad implendū pmissum: qd hoc implicat in pmissione ex deliberatōe firmata quāvis pmittens se obligare obligatōe necessaria explicite nō intendat. Preterea ē notādū qd si qis iratus patri vel magistro vlt bene potatus iuret vel voucat intrare religio nem: non tenet tale votum: qd calore iracundie fit: pro nō facto haberi debet: qd vep est si fiat subito qd deliberate non fecisset: et fm finiaz rōnis: que nō regit magnā moraz temporis fm Sco. Sed sciens iurās vel voucans tenet: nisi cum eo dispenset rōne min⁹ plene deliberationis. Sicut etiam qui calore cōcupiscentie succensus: aut bene potatus in rat mulieri eam in vrozem acceptū: cōpelli tur eam ducere: nisi penitus ebrius esset. Lō firmanf predicta vnica rōne sic. deliberatio requirit ad votum sicut ad peccatū mortale: et tñ l3 fit iratus: aut potatus nō p̄sus ebri⁹ occidens hoīem non excusatur in totum qn peccat mortaliter. Ex quo non sic fuerit extra se qn sciret qd faceret: l3 statim postea peniteat nolletq; fecisse: qd cū statim de peccato pe nitēbit: arguit qd illud non fit factū ex habitu sed non arguit qd non fit factum ex electione l3 passione turbante iudiciū rōnis. Illa ergo temporis deliberatio que sufficeret ad obli-

gandum diabolo per peccatū mortale: sufficere ad obligandū deo per votū. Est igit necessaria deliberatio: qd dicit glo. de voto et vo. re. c. litteraturam. qd cum non interuenit intentio obligandi se nō obligatus est. C. Scō ē necessaria pmissio in voto fm p̄dictos doc. Ait enim Bona. vbi supra. qd de essentia voti est obligandi intentio et pmissio. Nam votum quādā obligationē importat ad aliquid faciendū vel omittendū. obligauit autē se hō homini per promissionē que rōnis est actus ad quā pertinet ordinare. Sicut enim hō im perando vel deprecando ordinat quodāmodo quid ab alijs sibi fieri ita pmittendo ordinat qd pro alio ipse facere debeat. Sed contingit promissore alicui dupliciter verbo. interiori et exteriori. Pmissio quātum ad verū cogitationis interioris et deliberationis est de necessitate voti simplicis qd obligauit quātum ad eum qui intuet cor qui est solus deus. p. Reg. i6. i4. q. 5. c. si quid. Pmissio autem quātum ad verū: vel signū exterius est de necessitate voti solēnis qd obligat quātum ad faciem ecclesie que patet promissio igitur pcedit ex pposito faciendi: ppositū autē deliberationē p̄tergit cum sit actus voluntatis deliberate. Ex qbus concluditur qd illa cōcurrunt ad pfectionē voti scilicet deliberatio: ppositionis: et pmissio saltem corde facta: sic intelligēdū ē effectū illud: qui bona facit. i7. q. 1. vbi dicit. Qui bona facit et meliora facere pponit: si bona illa non facit i cōspectu dei cecidit. hoc enim intelligit non de pposito solum sed de pposito cū intēōe se obligandi et pmissione interiori. h. enī hēt rōne voti: et l3 non ore exprimat obligat tñ vt votum: et non implendo dicit cecidisse in conspectu dñi: qd mortaliter peccauit. Sed h. oris dubiū an susceptio habitus religionis cū solo pposito remanendi in religione et ppetuo deo seruiendi: cōpoleat voto. Ad h. rñdet qd ea que habent. c. Statuimus: de regula. per Grego. 9. et in c. consulti. co. xi. per Innocē. et dñm Antonij d. bu. Jo. an. et Franc. de zan. Hosti. et Archi. qd cōter tenet qd g intrat aio perpetuo persecrandi in abrenūciatōe scilicet non pōt ad seculū redire: sed in illa debet remanē vel ad aliam pōt transire religionē. Alij autē dicunt qd equipolet voto solēni: non nulli vero asserunt equipolere tñ voto simplicī. Et qd pcludit: qd fm aliquos est votū

solēne inducendus est sicut vovēs ad aliquā religionē in genere: vel ad illam, simplr de q̄ est egressus si ad illā solū se intendebat obligare. Si autē non accēscit: inducendus est vt querat dispensationē a papa qui solus potest cū hac. s. dispensatōe. q̄ si obtinere nō potest dispensationē: paratus sit votū implere. Als durante pposito nullo modo implēdi votū etiam si obtineret dispensationē non esset in statu salutis. Obvienta autē dispensatione pōt contrahere matrimoniū: nec peccat mortālī contrahendo etiam sequendo opinionē. s. q̄ illud habet vim voti solēnis ex statuto ecclesie: siue sit solēne: siue simplex: z in statutis ecclesie papa habet plenitudinē potestatis i dispensando. Si autē p̄trahat absq̄ dispensatōe peccat mortālī: vt infra patebit de matrimonio. Tertio in voto ē necessaria honestatio vnde notandū q̄ votum. Primo p̄pē nō d̄z fieri de illicito z inhonesto. Secōdo non debet fieri de inutili z minus bono. Tertio nō d̄z p̄prie fieri de cōi z necessario sed de meliori. Primo igitur fm Tho. 2. 2. q. 88. ar. 7. Ric. vbi supra. ar. 3. q. j. Ea que ad dispendiū salutis vergunt sub voto cadere non possunt inquātum in tali voto sit detrimentū iustitie sicut in iuramēto inhonesto: nec est illi lex voti: nec obligatio: sed ipsi voto sit iniuria: nec ē obligatio ad seruandū: sed potius ad penitendum sicut de p̄cia erronea. Vnde. 2. 2. q. 4. can. malis. z est sumptū. ab Jfid. i. synodis. li. 2. c. 16. dicit. In turpi voto vnita decretū. Vb incaute novisti ne facias. Nam z inepte qui p̄prie votū filiam suam occidit: vt habetur Judic. xj. fm Ric. in vouendo fucit incaut⁹ z in reddendo votū ipsius: sed de ipso iepte penituit: ideo inter sanctos annuncratur p aplm ad hebre. xj. predicta etiaz vota dānat. Senec. ep̄la. x. di. Roga mentē: bonā valitū dinem animi: deinde tunc corporis. Quid nī tu ista vota sepe facias: audacter deum roga nī illū de alicno rogaturus: s; ne more meo cum aliquo munusculo ep̄lam mittā. Verū est q̄ apud Athenodox inueni. Tunc scio ēē te oibus cupiditatibus solutū: cū eo p̄ueneris vt nīhil deum roges: nīhil q̄ rogare possis palam. Nūc vt quāta clementia est hominū q̄ turpissima vota dijs insurrāt. Si q̄s ad mouerit aurem: cōticescent: z q̄ scire boiem nolunt: deo narrāt. Sic viue cū boibus: tāq̄ deus videat. Sic loquere cū deo: tāq̄ boies

audiant. hec ille. Secōdo fm Tho. z Host. vbi supra. z Ric. vbi supra. q. 2. z Alse. vbi sup q. 2. Votū nō d̄z esse de utili indifferēti: nec de simplici inutili z vano: nec de min⁹ bono. Non debet dico fieri de inutili ad salutem sub rōne qua est indifferēns: q̄ de obligatōe obligationis qua nō est ad dei honorem: nec utilis ad offerentis sal. non curat deus. z iō talis obligatio non tenet ipso iure: z diri sub rōne qua indifferēs: q̄ si sit tale indifferēns q̄ per aliquā circūstātiā per cōparationē ad vouentē sit cōferens ad salutē sic de illo pōt fieri votū: i; rōne generis sit indifferēs: vt vouere nō p̄uicari cū aliqua p̄sona male conditionis q̄ pōt p̄ferre ad salutē eius: z comedere z abstinere: z h̄mōi. Talia enim iudicia informalia sunt motu z circūstātiā virtutis z ideo pōt voueri. Si igit sit aliquid q̄ vno casu pōt esse licitū z bonū: z in alio casu malum: pōt voueri sub cōditione euent⁹ boni: q̄ si vouet in oēm euentum sine cōditione indifferētū est. Nam dicit Tho vbi supra q̄ votum maceratiōis p̄prij corporis puta p vigiliis z ieiuniis: nisi inquātum est opus virtutis non est deo acceptū: q̄ est inquātum sit cum debita discretionē: vt. s. cōcupiscentia refrenet z nā non nimis grauet: z sub tali tenore pōt h̄mōi sub voto cadere: p̄pter q̄s apls Ro. 12. postq̄ dicit. Exhibeatis corpora. v. h̄o. v. s. de. pla. addit rōnale obsequiū. v. Sed quia in his que ad seipsum p̄tinent de facili fallitur homo in iudicio talia: cōgruentius est consilio z voluntate superioris in se habere. Ita tñ q̄ si ex obseruatione talis voti magnum grauen et detrimentū sentiret manifestum z non esset facultas ad superiorem recurrendi non debet homo tale votum seruare. Non igitur a fortiori etiam debet fieri de inutili z vano q̄ nīhil facit ad salutem quātū est de se: nec pōt habere circūstātiā virtutis vt leuare festucam vel ire ad prata: nec pectinare caput z h̄mōi: q̄ talia vota iudicio carent: et ideo sunt magis deridenda q̄ obseruanda. nīhil enim vouendū est nisi q̄ rōnabilr creditur deo esse gratum. z acceptū: vnde si tale votum voueat quis non est tenendū sed cōmutandū. Non debet insuper votum eē de minori bono. Vnde notandū est fm Bon. vbi supra in r̄sione. i. argu. q̄ minus bonū est dupliciter cōsiderare. Primo modo. put dicit statum quēdam licitum: z sic licitum est

Sermo

vouere illud respectu mali: quia respectu illi⁹ est quodammodo mai⁹ bonū. Alio modo pōt esse minus bonum. put. dicit puationē maio⁹ ris boni: et sic licitum non est vouere: nec obligatur quis ad seruandū. sed ad penitendū: unde si quis voueat q^d deo seruiat caste i statu seculi: et nūq^m ingrediet religionē. Prīmū bonum est et licitū. Scdm in quantum pūat statum altiozem illicitum est: q^d gl'iaz dei du^o ro corde repellit: et hoc est in p'uidiciū saluē et in derogationē abundanter iusticie. Sed si obligat siclicitū est sic eē: q^d et vouere. Rūdet q^d sicut laudari nō ē malū: tū appeterē ē malum. s. appeterē laudē: sic etiaz in tali statu eē non est malū: sed obligare se vt ad meli⁹ nō possit peruenire: obligatione deo facta ipsi in iuriam facit: nec est sile de matrimonio: quia est obligatio facta alteri persone que cōtenta est illa nec querit perfectionē: deus autē semp vult q^d melius est. Tercio nō debet eē votū ppe de cōi et necessario: sed de meliori cāt q^d fm predictos doc. votū ppe non debet fieri de necessario ad salutem: q^d tale nō ē. ppe votum q^d est de nouo se obligare: nisi large sumatur votū pro quacūq^z testificatōe: et tale votum et si non sit de nouo obligatio: est tū testificatio obligatiōis: q^d homo nō solū facit se esse obligatum: sed etiam cōplacet sibi in illa obligatione vt obligatio necessaria. sit voluntaria: sicut multi faciunt de necessitate virtutem. Est tū sciendū q^d in talis voti trās gressione peccatū mutat spēm. Nam si quis iuret vel voueat nō amplius fornicari: nō solum peccat peccato luxurie fornicando: sed et peccato piurij et fractōis voti. Nam s^z doc. circūstantia aggrauans que per se et non ex suppositiōe praua importat deformitatē: mutat spēm vel nouā addit peccati spēm: fractoz igitur cōis voti: quia de se habet deformitatem ppter modū obligatiōis: quia grauius peccat: q^d non faceret si non nouisset: ex q^b oibus patet q^d votum ppe debet esse de re vtili non necēia. sed sup erogatiōis vt ex dictis elicitur diffinitionibus: vbi dicit q^d votum ē cōceptio melioris ppositi: et sic patet quid sit votum parsq^z pna huius sermonis.

¶ Pars scda huius sermonis in qua declaratur quotuplex sit votum et quō solēizaf.

Secundo in hoc sermone ad pleniorē dictoz declarationē cōsideranda est voti varietas et diuersitas. Variat

enim et diuersificat triplici diuisione. Nam aliud est votū cōe. Aliud est votū singulare Aliud absolutū. Aliud conditionatū. Aliud simplex. Aliud solēne. Primo dico fm magim sniaz in. 4. di. 38. c. 2. Ric. e. dis. ar. 3. q. 2. et Asse. vbi supra. q. 2. et Tho. 2. 2. q. 88. ar. 2. et in. 4. scripto. di. 38. ar. 2. q. 1. q^d aliud est votum cōe seu necessitatis et aliud singulare seu voluntatis. Votū cōe et necessitatis ē de his que sunt necessaria ad salutē: et ad que q^s als tenet: et isto mō pmissio que fit in baptismo de credendo et diabolo abrenūciando et pompis eius large dicit votum: de quo dicit de con. dist. 4. c. pma igit. Nam ibi nō inuenitur nisi diminute rō voti: q^d votū ppe est quid voluntariū et respectu pncipij a quo pcedit: et respectu eius q^d vouet. Et in his pōt vnus alium obligare ignorantem: vt patrin⁹ puerū quē tenet ad baptismū. Tenet. n. baptizatum et cogitur seruare fidem in adulta etate quā p eo patrin⁹ pmittit: bndi voti trās gressio q^d fit in baptismo non videt esse alia spēs peccati: sed solū circūstantia aggrauans peccatum. Eodem enim genere peccati plus pec. fidelis q^m infidelis. Votum vero singulare et voluntatis est de his que sunt sup ergationis ad que q^s als non tenetur: et de his votis predictis loquit Aug. 17. q. 1. c. 1. bi. Sūt quedam que vouentes deo debemus: qdam etiam nisi nouerim: nec debemus: s^z postq^z ea deo pmittimus necessario reddere pstringimur. hec ille. Et notandū q^d in huiusmodi votis nō potest vnus alium obligare: nisi cōsentiat. Vnde mater quātūcūq^z voueat p puero infirmo q^d ieiunct non tenet ieiunare: nisi consentiat cū habeat legitimam etatem. Filius enim quē pater posuit in religione cū ad ānos discretiōis venerit nisi consenserit pōt exire. Secūdo fm predictos doc. aliud ē votum absolutū: et aliud cōditionatū. Votū absolutum est cū q^s simp^r vouet aliquid esse factū absq^z vlla cōditiōe vel determinatiōe temporis: et tūc tenet q^d pōt cōmode statim adimplere. vnde qui vouit religionē intrare statim tenet q^d cōmode pōt: nec sufficit intrare in fine vite sue: q^d q^d vouit sic religionem intrare residuū vite sue deo dedicauit. Silt qui vouit determinato die eodē die tenetur. Sed cum pmittit q^s cum alia cōtrahere: nō sufficit semel contrahere ante mortē: quia ad hoc sit matrimonij: vt simul. viuant. Itē qui

vult religionem intrare: non debet differre propter debita: vt laborando et lucrando possit illa soluere: cedat bonis q̄ habet. et h̄ sufficit: nec postmodum in religione tenetur manib⁹ operari vt soluat. sicut nec in seculo tenetur si bonis cessisset. Votum additionatum est cum quis vouet aliquid facere cum additione: vt cum quis vouet ieiunare si ab infirmitate liberet: si liberatur tenetur aliter nō. Tercio dico fm̄ p̄dictos doctores q̄ aliquid est votum simplex: et aliquid solenne. Votum simplex est omne quod non est solenne: siue fiat publice: siue priuatum: siue ore: siue tñ corde fiat: quod. s. siue aliqua solennitate emittit. Nam fm̄ Ricar. in 4. di. 38. ar. 7. q. 3. Est differentia inter votum publicum et solenne: quia votum coram multis factum potest dici publicum. Sed non omne tale est solenne: vt infra dicet. Votum autem huiusmodi simplex non solenne: aliquando consistit in faciendo: vt cum quis vouet orare ire ad sanctum Jacobum: et huiusmodi. Aliquando consistit in non faciendo: vt cum quis vouet non habere matrimonium et similia. Quod quidem simplex votum non minus obligat apud deum q̄ solenne: vt habet ad hram. extra q̄ clericis. vel vo. c. rursus. Preterea hoc votum simplex continet in se pedem matrimonium habendum. Non autem dirimit contrarium: vt infra de mati. in 6. precept. Non mechaberis. Item aduertendum q̄ hoc votum q̄to est manifestius: tanto propter scandalum aliorum et exemplum durior penitentia transgressoribus debet: vt habetur p̄ Bonifa. octauum. c. vnico de vo. r. c. li. 6. Non tñ dirimit matrimonium contractum: vt pater ibidem. Votum autem solenne fm̄ Ricar. vbi supra. et Tho. 2. 2. q. 88. arti. 3. dicit. Illud quod in se habet aliquid annexum vt in publicum debet venire: et per quod vouet: ponit vouens sub potestate alterius. Sicut. n. solennitas alicuius permissionis corporalis attendit fm̄ aliquid corporale: ita solennitas spiritualis permissionis attendit fm̄ aliquid spirituale quod ad deum pertinet. Nam solennitas militie consistit in apparatu militum et equorum: solennitas nuptiarum consistit in apparatu sponsi et sponse: et propinquorum. Cum ergo votum solenne sit. permissio facta deo per quam homo constituitur in alterius potestate duobus modis solenniter votum fm̄ Ricar. et Tho. et Bona. in 4. di. 38. ar. 2. q. 1. et Alse. vbi supra ar. 5. q. 2. et fm̄ Adost. in sum. ti. qui clerici. vel vo. circa

fin. et p̄ de. et 3. fm̄ alios additur. Primo solennizatur votum per suspensionem sacri ordinis: per quem suscipiens efficit minister ecclesie ad deo publice seruandum: quod ponitur aliter q̄ ante sub epi potestate. unde tale votum etiam esset solenne: si in secreto p̄dictum ordinem suscipiet: vt probat. 28. di. c. dyaconi. vñ si quis traheret post susceptum ordinem: dicitur dirimi talis coniunctio. 27. di. p̄byteris. Secundo solennizatur per professionem religionis: quia perfectio in religione facta in manu eius quod potest eam recipere in se habet aliquid annexum quo in publicum debet venire. Et ideo talis perfectio solennizat votum etiam si fiat in occulto: dummodo fiat in manu eius quod potest eam recipere: et hoc p̄ extra de regia. c. statuimus. et 27. q. 1. c. vt lex continentie. et c. i. c. q̄ votum in 6. Et hoc intelligendum est de professione tacita vel expressa alicuius religionis approbata per aplicas sedem. Est. n. perfectio duplex. Vna vera et expressa: quando verbis exprimitur. 20. q. 1. c. vidua. extra de conuer. conu. c. dudum. Alia est tacita et presumpta: vt si quis traxerit moram ultra annum in religione si ne perfectione de non proficendo. Nam tunc est quedam presumpta perfectio. extra de regula. c. ex parte. in tex. et glo. et c. i. c. ad apostolicam. Est etiam perfectio presumpta: quia quis sciens enter suscipit huius professionis religionis illius duobus est distinctus huius professionis et nouitiorum. Tunc autem non esset perfectio presumpta: nisi talis faceret omnia que faciunt perfectio: p̄ in dic. c. statuimus. et c. consultu. et c. porrectum de relationibus. 22. q. 1. c. vidua. Et nota quod post tale votum solenne matrimonium contractum omnino dirimendum est fm̄ Ricar. et Bona. vbi supra. et alios doctores quantum qui dedit reus alicui ad aliquem usum determinatum: non potest eandem alteri dare ad usum contrarium. Et quia in contractu matrimonij coniuges mutuo sibi concedunt potestatem suorum corporum: et per tale votum ordinatur ad usum continentie: ideo non tenet ibi matrimonium. Omnia predicta confirmat Bonifa. octauus in dic. c. vnico. de rela. in 6. di. p̄sentis declarandum diximus oraculo sanctionis. illud solum votum debere dici solenne quantum ad post contractum matrimonium dirimendum: quod solennizatum fuit per suspensionem sacri ordinis: vel per professionem expressam: vel tacitam factam alicui de religionibus p̄

sedem apostolicam approbatis. Nec ibi.

Tertio modo solemnizatur votum etiam f3 quosdam: maxime Innocē. 2. Rodo. per ueli virginitatis vel viduitatis susceptione: quā do. f. aliqua virgo vel vidua velum virginitatis vel viduitatis accipit: et rescin religiofam assumit: et in scriptis a se vel ab alio factis et suo signo signatis pmissit se perpetuo continentiam seruaturam alicui persone publicē. et fm Innocē. tale votum dirimit matrimonium contractus. Aliqui tamen dicūt q: non est votum solenne: nisi alicui religio- ni se subiciat: et habitus eius induat: et sic patet quanta est voti varietas: et secunda pars huius sermonis.

Pars tertia huius sermonis in qua pbat- tur ratione: auctoritate: et exemplo q: votum rite factum obligat ad sui obseruationem.

Tertio in hoc sermone de obligati- one voti tractantes triplici via vo- ta rite facta executioni mandanda probare conabimur. f. ratione: auctoritate: et exemplaritate. Primo igitur probatur ho- minem obligari ad executionem votorum ra- tione triplici. Primo ratione obligationis sic. Omnis promissio facta cum intentione obligandi et ex deliberatione si accipet ab il- lo cui fit: obligat promittentem non tñ ex p- cepto legis diuine: sed etiam ex precepto legis nature. Votum autem est licita promissio facta deo ex deliberatōe eius intentione obli- gandi se: et omnem talem promissionem de- acceptat. Ergo talis vouens tenetur ad im- plendum: et qui pretermittit aliquid ad quod implendum obligatur necessario peccat mor- taliter. Licet enim vouere sit voluntarium: tamen post emissionem voti est necessarius. unde glo. super illud psal. Vouete et reddite domino deo vestro: sicut dicit. Vouere est vo- luntatis: reddē ex necessitate. Et hec est Ri- car. ratio: in. 4. di. 38. arti. 5. q. 1. Secūdo idem probatur ratione perditionis. f. fidei sic. Qui non seruat fidelitatem deo mortaliter peccat transgressor autem voti non seruat fidelita- tem deo. Ergo peccat mortaliter. Sed quili- bet tenetur vitare peccatum mortale. Ergo patet propositum. Nihil est tam congruum fidei humane: q: ea que placuerunt custodi- re: ut dicitur. ff. de pac. l. pma. et l. de trasac. l. non minorem: et ut fidelitas illa seruet ali- ter conceditur ratione voti: quod nullo mo-

do concederet: ut patet. ff. de offi. prefidis. l. it- lud. et ff. de procura. l. aut si validum: et l. aut longa pegrinatione. Et hec est ratio bea- ti Tho. 2. 2. q. 88. arti. 3. Tertio idem probat ratione deliberationis sic. Promissio. n. sa- cra sine causa: nullus est momenti: ut ff. de ex- cep. doli. l. 2. §. si quis sine causa. Sed qui vo- uit promittit ex magna causa: quia volunta- rie approbat. Quod autem semel approbatū est: amplius reprobari non potest. L. de inof- ficioso testamento. l. parentibus. et ff. de i. l. pe- nultima. Votum autem semel est approba- tum per deliberationem beneplaciti. Quod vero semel placuit: amplius displicere nō po- test. de re. i. l. 6. Idco votum debet omnino seruari: quia quod legitime factum est ex ali- quo euentu infirmari non debet: ut l. de ad- ministratore tutorum. l. sancimus. et institui- quibus non est permittum sacre testamen- tum. §. furiosi. Secundo idem probatur eti- am aucto- tate triplici. f. veteris testamēti: no- ui: et decreti sic discurrendo. Si votum quispi- am obrulerit hostiā eadem die edet. L. cui. 7. Animal quod potest imolari domino: si- gis vouerit: sanctum erit: et mutari non potest. f. minoru bono. L. cui. 27. Cum votum vo- ueris deo de tuo: nō tardabis reddere: quia re- quirit illud dominus. d. i. et si mortuus fue- ris: reputabitur tibi in peccatum. Deut. 23. Aperui os meum ad dominum. f. vouendo et aliud facere non potero. Iudi. 13. Roga- bis dominum et exaudiet te: et vota tua red- des. Job. 22. Vota mea reddam vñio in con- spectu timendum eum. Psal. 21. Redde al- tissimo vota tua. Psal. 49. Reddam vota mea de die in diem. Psal. 6. Victias p- salute deuoni: hodie reddidi vota mea. Psal. 137. Ruina est homini deuorare sanctos et post vota retractare. Psal. 20. Si quid vouisti deo: ne moreris reddere. Displicet. n. deo infidelis et stulta promissio. Ecclesia. 5. Adulto melius est non vouere: q: post vota promissa non soluere. Ibidem. Et cognoscet egyptii dominum: et colent eum in hostijs et muneribus: et vota vouebunt domino: et sol- uent. Ysa. 19. Quam bonus dominus: q: in eternum misericordia eius: et portantiu vo- ta in domo domini. Iher. 33. In iuramentis viri timore magno: et in iolauerunt hostias do- mino: et vouerunt vota. Ione primo. Ego au- tem in voce laudis immolabo tibi quicunq;

Idui reddam pro salute mea domino. Jo. 2.
Redde vota tua : quia non adijciet vitra ut
pertrāseat in te belial: sed vniuersus interiit.
Nam primo. Adaledictus dolosus qui ha-
bet in grege suo masculum: et votum faciens
immolat deo. debile. Adala. primo. et sic pa-
ter. voti obligatio in veteri testamento. Se-
cundo probatur auctoritate noui testamēti.
Nam Adat. 19. dicit dominus. Amen dico
vobis q. vos qui reliquistis omnia: posside-
bitis. si v3 adimpleritis que vouistis: vt me
sequeremini. vnde Luce. 9. Memo mittens
manum ad aratrum. sed religionem et aspi-
ciens retro. transgrediendo votum: apt' est
regno dei: sed potius incendijs sempiternis.
quod patet in figura Luce. 8. vbi dicit q. ru-
pris vinculis. sobedientie: castitatis: et paup-
tatis: agebatur a demone in deserto. Hinc
apostolus hortatur pme cor. 7. di. Vnus-
quisq3 in quo uocatus est: frater in hoc pma-
neat. et ad hebreos. 4. dicit. Adeamus cuz si-
ducia ad thronum glorie. s. per votum: vt mi-
sericordiam consequamur: et gratiam iuueni-
amus in auxilio op. si v3 tale votum implea-
mus. Tercio probatur auctoritate decreti et
decretalium. Nam. 20. q. 1. c. puella. Leo pa-
pa sic inquit. Ambigi vero non potest crimē
magnum admitti: vbi et propositum deserit:
et consecratio violatur. Nam si humana fa-
cta non possunt impune calcari: quid de eis
manebit. qui corrumpūt federa diuini sacra-
menti: et 20. q. 3. c. primo. idem Leo papa ait.
Propositus monachi proprio arbitrio et vo-
luntate susceptum: deserui non potest absque
peccato. Quod enim quis vouet deo: debet
reddere. vnde qui relicta singulari professio-
ne ad militiam vel ad nuptias deuoluit' est:
publice penitentie satisfactione purgandus ē
quia et si innocua est militia: et honestum po-
test esse conuiuium: electionem tamen melio-
rez deseruisse transgressio est. Nec ille. 2. 27.
q. 1. c. viduas scribitur. Si inter homines so-
lent bone fidei contractus nulla ratione dis-
solui: q3to magis ista pollicitatio quam cum
deo pepigit solui sine vindicta non debet.
Nec ibi. 2. 27. q. 1. c. nuptiarum scribit. In cō-
iugali quippe vinculo si pudicitia non serua-
tur damnatio nō timetur: sed in virginali et
viduali continentia. excellentia amplioris
muneris expectitur: qua expectata et electa: vo-
to debito oblato: iam non solus capere nū-

ptias: sed etiam si non nubant: nubere velle
dānabile est. Nec ibi. Et ideo extra de vo. 2.
vo. re. c. licet dicit. Licet vniuersis liberuz sit
arbitrium in vouendo: vsque adeo tamē sol-
lutio necessaria est post votum: vt sine pro-
prio salutis dispendio alicui nō liceat resiliere
Nec ibi. Et sic p3 obligatio voti rite facti.

Tercio hoc idē probatur exemplaritate tri-
plici. In naturali: historiali: et gentili. Primo
exemplo naturali. Nam verbum simplex: et
votum differunt: sicut chrystallus et glacies.
Glacies enim primo fuit aqua: et in aquam
faciliter resoluitur. Chrystallus autem primo
aqua fuit: sed tanta firmitate solidatur et con-
stringitur: q. nunq3 amplius in substantiam
aque commutatur. Sic simplex verbum est
tanq3 glacies: quod faciliter firmatur et facili-
ter dissoluitur: absq3 conscientie preiudicio.

Votuz vero chrystallus dicitur: quod a p3-
cipio l3 vclut aqua fuerit facile et flexibile seu
liberum ad facienduz: postq3 tamen emissus
et firmatū fuerit ex deliberatione nunq3 am-
plius dissipatur: immo tenetur inuiolabilr.

Secūdo exemplo historiali scripture sacre.
Nam vt habetur primi Re. 2. Anima que
vout pro filio obrinendo: illo obrento statim
perfecit. Item vt habetur Iudith. 16. Omnis
populus post victoriam venit in ierusalem:
et obtulerunt holocausta et vota sua. Et pmi
parali. 29. Letatus est populus cum votum
sponte promitteret: quia toto corde que vo-
uerat deo offerebat. Et scdi para. 16. Asa rex
que vouerat pater suus: obtulit in domo do-
mini: aurum et argentum. Et scdi macha. 3.
Eliodorus flagellatus: per orationem sana-
tus: oblatas hostias votis reddidit. Et quia
Ananias voluit reddere vota domino: vt ha-
betur Act. 5. male vitam finiuit. vnde Bre-
go. 27. q. 1. c. Ananias deo pecunias vouerat
sed postea diaboli victus persuasionē subtra-
xit. sed qua morte mulcratus est: scitur. Si q3
ille mortis periculo dignus fuit: qui eos q3
dederat nummos deo abstulit: p3dica quā-
to periculo dignus crīs: qui non nummos:
sed reipsum omnipotenti deo: cui te sub mo-
nachali bitu deuoueris: subtraxisti h. Nec
ibi. Tercio exemplo gentili. Narrat enim
Valerius libro primo q. Adarcellus cum
quantum consilium ageret ratione vt obri-
neret victoriam de castidio castello agri pa-
picnis: et de syracusis ciuitate Sicilię: vout

sedem apostolicam approbatis. Nec ibi.
Tertio modo solemnizatur votum. etiam si
quosdam maxime Innocentius et Rodolphus per uel
virginatatis vel viduitatis susceptionem: quā
do. si aliqua virgo vel vidua velum virgini-
tatis vel viduitatis accipit: et vestem religio-
sam assumit: et in scriptis a se vel ab alio fa-
ctis et suo signo signatis promittit se perpetuo
continentiam seruaturam alicui persone pu-
blice. et secundum Innocentium tale votum dirimit ma-
trimonium contractus. Aliqui tamen dicunt
quod non est votum solenne: nisi alicui religio-
ni se subiciat: et habitus eius induat: et sic pa-
ter quanta est voti varietas: et secunda pars
huius sermonis.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua proba-
tur ratione auctoritate et exemplo quod votum
rite factum obligat ad sui obseruationem.

Ertio in hoc sermone de obligati-
one voti tractantes triplici via vo-
ta rite facta executioni mandanda
probare conabimur. scilicet ratione auctoritate: et
exemplaritate. Primo igitur probatur ho-
minem obligari ad executionem votorum ra-
tione triplici. Primo ratione obligationis
sic. Omnis promissio facta cum intentione
obligandi et ex deliberatione si accipit ab il-
lo cui fit obligat promittentem non tamen ex p-
cepto legis diuine: sed etiam ex precepto legis
nature. Votum autem est licita promissio
facta deo ex deliberatione eius intentione obli-
gandi: et omnem talem promissionem deus
acceptat. Ergo talis vouens tenetur ad im-
plendum obligatur necessario peccat mor-
taliter. Licet enim vouere sit voluntarium:
tamen post emissionem voti est necessarium.
Vnde glossa super illud psalmi. Vouete et reddite
domino deo vestro: sicut dicitur. Vouere est vo-
luntatis: reddere ex necessitate. Et hec est Ri-
cardo ratio in 4. di. 38. arti. 5. q. 1. Secundo idem
probatur ratione perditionis. scilicet fidei sic. Qui
non seruatur fidelitatem deo mortaliter peccat
transgressor autem voti non seruatur fidelita-
tem deo. Ergo peccat mortaliter. Sed quilibet
tenetur vitare peccatum mortale. Ergo
patet propositum. Nihil est tam congruum
fidei humane: quam ea que placuerunt custodi-
re: ut dicitur. ff. de pactis. l. prima. et l. de transac-
tione. l. non minorum: ut fidelitas illa seruet ali-
ter conceditur ratione voti: quod nullo mo-

do concederet: ut patet. ff. de offi. prefidis. l. illud. et ff. de procuratoribus. l. aut si validum: et l. aut longa peregrinatione. Et hec est ratio bea-
ti Thome 2. 2. q. 88. arti. 3. Tertio idem probatur
ratione deliberationis sic. Promissio non fa-
cta sine causa: nullius est momenti: ut ff. de ex-
cep. doli. l. 1. §. si quis sine causa. Sed qui vo-
uit promittit ex magna causa: quia voluntarie
approbat. Quod autem semel approbatum
est: amplius reprobari non potest. l. de inof-
ficioso testamento. l. parentibus. et ff. de iur. iur. l. pe-
nultima. Votum autem semel est approba-
tum per deliberationem beneplaciti. Quod
vero semel placuit: amplius displicere non po-
test. de re iur. l. 6. Ideo votum debet omnino
seruari: quia quod legitime factum est et ex ali-
quo euentu infirmari non debet: ut l. de ad-
ministratore tutorum. l. sancimus. et insitu-
tibus non est permittum facere testamen-
tum. §. furiosi. Secundo idem probatur etiam
auctoritate triplici. scilicet veteris testamenti: no-
ui: decreti sic discurrendo. Si votum quispi-
am obtulerit hostiā domino: si quis
Animal quod potest immolari domino: si quis
vouerit: sanctum erit: et mutari non potest. l. si
minori bono. l. curia. 27. Cum votum vo-
ueris deo de tuo: non tardabis reddere: quia re-
quiret illud dominus. dicitur. et si moratus fue-
ris: reputabitur tibi in peccatum. Deuter. 23.
Aperui os meum ad dominum. scilicet vouendo
et aliud facere non potero. Iudith. xi. Roga-
bis dominum et erudiet te: et vota tua red-
des. Job. 22. Vota mea reddam domino in con-
spectu timentium eum. Psalmi. 21. Redde al-
tissimo vota tua. Psalmi. 49. Reddam vota
mea de die in diem. Psalmi. 6. Victias pro
salute deuoti: hodie reddidi vota mea. Pro-
uer. 7. Ruina est homini deuorare sanctos
et post vota retractare. Prouer. 20. Si quid
vouisti deo: ne moreris reddere. Displicet enim
deo infidelis et stulta promissio. Ecclesiastes. 5.
Multo melius est non vouere: quam post vota
promissa non soluere. Ibidem. Et cognosce
egyptii dominum: et colent eum in hostijs et
muneribus: et vota vouebunt domino: et sol-
uent. Ysa. 19. Quam bonus dominus: quam in-
eternum misericordia eius: et portantijs vo-
ta in domo domini. Iherem. 33. Timuerunt vi-
ri timore magno: et immolauerunt hostias do-
mino: et vouerunt vota. Item primo. Ego au-
tem in voce laudis immolabo tibi quicquid

voti reddam pro salute mea domino. Jo. 2.
Redde vota tua: quia non adjiciet ultra vt
pertrāseat in te belial: sed vniversus interijt.
Nam primo. Adaledictus dolosus qui ha-
bet in grege suo masculum: et votum faciens
immolat deo. debile. Adala. primo. et sic pa-
tet voti obligatio in veteri testamento. Se-
cundo probatur auctoritate noui testamēti.
Nam Adat. 19. dicit dominus. Amen dico
vobis q. vos qui reliquistis omnia: posside-
bitis. si v. adimpleueritis que vouistis: vt me
sequeremini. vnde Luce. 9. Nemo mittens
manum ad aratrum. sed religionem et aspi-
ciens retro. s. transgrediendo votum aptus est
regno dei: sed potius incendijs sempiternis:
quod patet in figura Luce. 8. vbi dicit q. ru-
pris vinculis. s. obedientie: castitatis: et paup-
tatis: agebatur a demone in deserto. Hinc
apostolus hortatur pme cor. 7. di. Vnus-
quisq. in quo uocatus est: frater in hoc pma-
neat. et ad hebreos. 4. dicit. Adeamus cuz si-
ducia ad thronum glorie. s. per votum: vt mi-
sericordiam consequamur: et gratiam inueni-
amus in auxilio op. si v. tale votum implea-
mus. Tercio probatur auctoritate decreti et
decretalium. Nam. 20. q. 1. c. puell. Leo pa-
pa sic inquit. Ambigi vero non potest crimē
magnum admitti: vbi et propositum deserit:
et consecratio violatur. Nam si humana sa-
cta non possunt impune calcari: quid de eis
manebit qui corrumpūt federa diuini sacra-
mentis: et. 20. q. 3. c. primo. idem Leo papa ait.
Propositus monachi proprio arbitrio et vo-
luntate susceptum: deserit non potest absque
peccato. Quod enim quis vouet deo: debet
reddere. vnde qui relicta singulari professio-
ne ad militiam vel ad nuptias deuoluitur est:
publice penitentie satisfactione purgandus ē
quia et innocua est militia: et honestum po-
test esse conuiuium: electionem tamen melio-
res deseruisse transgressio est. Nec ille. et. 27.
q. 1. c. viduas scribitur. Si inter homines so-
lent bone fidei contractus nulla ratione dis-
solui: q. ro magis ista pollicitatio quam cum
deo pepigit solui sine vindicta non debet.
Nec ibi. et. 27. q. 1. c. nuptiarum scribit. In cō-
iugali quippe vinculo si pudicitia non serua-
tur damnatio nō timetur: sed in virginali et
viduali continentia excellentia amplioris
muneris expetitur: qua expetita et electa: et vo-
to debito oblato: iam non solus capere na-

ptias: sed etiam si non nubant: nubere velle
dñabile est. Nec ibi. Et ideo extra de vo. et
vo. re. c. licet dicit. Licet vniversis liberuz sit
arbitrium in vouendo: vsque adeo tamē sol-
lutio necessaria est post votum: vt sine pro-
prio salutis dispendio alicui nō liceat resilire
Nec ibi. Et sic p. obligatio voti rite facti.

Tercio hoc idē probatur exemplaritate tri-
plici. s. naturali: historiali: et gentili. Primo
exemplo naturali. Nam verbum simplex: et
votum differunt: sicut chrystallus et glacies.
Glacies enim primo fuit aqua: et in aquam
faciliter resoluitur. Chrystallus autem primo
aqua fuit: sed tanta firmitate solidatur et con-
stringitur: q. nunq. amplius in substantiam
aque commutatur. Sic simplex verbum est
tanq. glacies: quod faciliter firmatur et facili-
ter dissoluitur: absq. conscientie preiudicio.
Votū vero chrystallus dicitur: quod a p-
cipio l. vclut aqua fuerit facile et flexibile seu
liberum ad faciendū: postq. tamen emissus
et firmatū fuerit ex deliberatione nunq. am-
plius dissipatur: immo tenetur inuolabilr.

Secundo exemplo historiali scripture sacre.
Nam vt habetur pimi R. 2. Anima que
vout pro filio obtinendo: illo obrento statim
perfecit. Item vt habetur Iudith. 16. omnis
populus post victoriam venit in iherusalem:
et obtulerunt holocausta et vota sua. Et pimi
parali. 29. Letatus est populus cum votum
sponte promitteret: quia toto corde que vo-
uerat deo offerebat. Et scōi para. 16. Asa rex
que vouerat pater suus: obtulit in domo do-
mini: aurum et argentum. Et scōi macha. 3.
Eliodorus flagellatus: per orationem sana-
tus: oblatas hostias votis reddidit. Et quia
Ananias voluit reddere vota domino: vt ha-
betur Act. 5. male vitam finiuit. vnde Bre-
go. 27. q. 1. c. Ananias deo pecunias vouerat
sed postea diaboli victus per suasionem subtra-
xit. sed qua morte mulcatus est: scitur. Si q.
ille mortis periculo dignus fuit: qui eos q. s.
dederat nummos deo abstulit: p. sidera quā-
to periculo dignus eris: qui non nummos:
sed teipsum omnipotenti deo: cui te sub mo-
nachali hitu deuoueras: subtraxisti h. Nec
ibi. Tercio exemplo gentili. Narrat enim
Valerius libro primo q. Marcellus cum
quantum consulatum ageret ratione vt obti-
neret victoriam de castidio castello agri pa-
picensis: et de syracusis ciuitate Sicilię: vout

Sermo

deo virtutibus illi se facturum: qui victoria potius Romam rediens voti debitum persolvens: duo edificavit templa pontificum consilio: quibus non teneretur nisi ad unum templi fabricam. **P**osterea idem Valerius lib. secundo narrat quod cum maxima pestis Romanam vastaret: agrum eius quidam Valerius vir locuplex habebat duos filios et filiam pestem corruptos: qui cum postularent aquam calidam: ille filiorum saluti intendens genibus flexis venit nocturno tempore diis lares hostias immolare: vocatque Plutoni et Proserpine templum edificare. Restitutus itaque sanitatis filij: quod vouerat opere complent: itaque consecrando: ludos: et sacrificia implendo. Nec ille. Si ergo fratres tanta diligentia gentiles demonibus vota reddebant: quid nos facere debemus: deo omnipotenti? Ergo quod deuimus: bilari animo exoluamus: ut hic gratiam et ibi gloriam habeamus. Amen.

Dominica secunda in quadragesima infra diem de fructificatione: mutatione: et exultatione votorum. Sermo. xi.



Ciat vnus.

quisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione et honore. **P**rimo thes. 4. Meminem vestrum latere ambigo fratres in christo carissimi veram esse illam philosophi sententiam: iam vulgo tritam: qua in topicorum libro dicitur plura bona paucioribus esse preferenda. Ideo de voto cum hoc mane verba fecerimus. Nunc vero quod proficuum sit vouere dicemus. Vouimus itaque bonum: quod sit: si votum addatur duplicari virtute meritoque ipsius voti: ut in sequentibus apparebit. Ipsum enim vouere aliud est quomodo sit implere illud. Dicitur namque aliquid fieri: cum vouere sit causa ciuis: quia effectus virtualiter continetur in causa: sicut faciens instrumentum quo aliquid datur alicui: dicitur ei iam dedisse. Instrumentum enim est causa recipiendi illud: ita qui per votum promittit in quantum obligat se ad id faciendum: itaque quo dammodo contulisse dicitur. Unde est quod non solum dantur: sed etiam promittenti gratie refe-

runtur. **P**lenius tamen promissum solue-ri confertur. Sciat ergo unusquisque vas suum. id est corpus castitate deo dicatum possidere in sanctificatione. **P**er ipsius voti expletionem: et honorem. **S**uominis dei. **D**e voto autem preter iam dicta tria consideranda. Quorum primum dicitur fructificatio. Secundum commutatio. Tertium exultatio.

Pars prima huius sermonis in qua declaratur an sit expediens vouere: et vtrum sit melius aliquid facere ex voto: quam sine voto.

Primo in hoc sermone de voti fructificatione tractantes: tria considerabimus. Quorum primum dicitur votum expedire. Secundum optima comparatio. Tertium religiosa fructificatio.

Primo igitur in ista parte dico secundum doctores nostros Ricardum in 4. di. 38. art. 6. quod prima et Aristotelem ubi supra art. 9. quod prima et Thomas 2. 2. quod 88. art. 4. Quod si queratur an sit expediens ad salutem vouere. Respondendum est quod aut quis vouet bona improporcionata sue facultati: aut nouet bona quorum observatio videtur probabiliter proportionata infirmitati sue spirituali. **P**rimo modo non expedit homini nec est laudabile vouere: nisi tale votum commitem suum haberet. scilicet discretionem: cuius per hoc nomines magis se videtur illaqueare: quam se curatatem de sua salute augere. Quilibet tamen reputare debet obseruationem voti religionis proportionatam esse sue infirmitati spirituali: nisi per certam experientiam sibi de contrario constaret. **P**ropter enim custodiam que magis adhibetur religiosis quam secularibus: et propter bona exempla que vident frequentius: et bona verba que frequentius audiunt: et propter maiores consolationes spirituales quas ex diuina benignitate ob fauorem religionis: et ex sancta societate recipiunt: obseruatio aliquorum bonorum proportionata est alicui existenti in religione: que eadem proportionata non esset in seculo remanenti.

Secundo modo autem vouere expedit homini: quod triplici ratione probatur. scilicet ratione consultationis: consecutionis: et fructificationis. **P**rimo expedit vouere ratione consultationis scilicet. **D**icitur est actus iuricus: ut dicit Thomas ubi supra art. 7. et Ricardum ubi supra in corpore. quod ut in sermone precedenti. Sed latius est virtus sublimis: qua deo inheremus. Ideo dominus per prophetam consuluit vouere:

dkens. Vovete et reddite domino deo vſo. Conſilium autem de meliori ſemp dat. ſ. melius et perfectius ad finem inducens: quia ut dicit philoſophus. 3. ethicoꝝ: et primo rhetor. conſilium nō eſt de fine: ſed de hijs que ſunt ad finem. Ergo patet propoſitum qd vtile eſt vovete: ſaluti expediens. Qd ſi dicitur ſic. non expedit homini pware ſe magno dei dono: ſed libertas hominis eſt magnoꝝ dei donum: qua in parte ſe priuat homo per votuꝝ. Ergo non expedit vovete. Ad hoc reſpondetur ſm Anſel. in li. de libertate. arti. q. poſteſtas peccandi nō eſt poteſtas ſive libertas: nec pars libertatis: immo ut pax poſt dicit: libertor eſt voluntas que a rectitudine declinare nequit: ſicut patet de deo: angelis: et beatis: q̃ illa que poſſunt deſerere. Vnde Auguſti. dicit in epiſtola ad Armentarium. Libertas nulla maior melioꝝ poteſtas: q̃ ſervire deo: cui bene ſervit amor. Nec ille. Homo autem per votum in ſe non minuit libertatem bonum faciendi: ſed auget et diminuit poteſtatem faciendi malum. Votum eiꝝ nō cauſat neceſſitatem coactionis: quia tunc excluderet libertatem: et cauſaret inuoluntariu et auferret deuotionem: que ſunt falſa: ſed cā immobilitatem voluntatis: ut infra dicitur. vnde et voluntatem confirmat: et deuotioneꝝ auget. Secundo idem probatur ratione cōſecutionis ſic. Expedit homini facere illud qd maiorem miſericordiam conſequatur: ſi de peccato vere penitet. ſed ſm Anſel. in lib. de ſimilibus. Si religioſus peccat et de peccato penitet: maiorem miſericordiaz conſequitur: q̃ ſi in ſeculo ſine uoto peniteret. Ergo expedit homini uovete. Nam ut experimēto didicimus uouentes etiam ſimplici uoto in dijs multiplices a deo impetrant gratias p votum. Patet de Jacob gene. 28. qui fugiens Eſau fratrem ſuum: votum uouit deo dicens Si dominus deus meus fuerit mecuꝝ in via iſta per quam ego ambulauero: decimas et hoſtias pacificas deo offeram: et ſic gratiam conſecutus eſt. Ergo propoſitum. Qd ſi dicitur non expedit homi ſe piculo exponere: ſed uouens exponit ſe piculo alicuius transgreſſionis cui nō erat expoſiturus. votuꝝ g̃ rē. Ad h reſpondet ſm Ricar. qd uouens diſcrete nō exponit ſe piculo transgreſſionis: niſi p accidens: ſed p uotum maiore obtinet ſecuritatē ad implenda dina mandata: ut p̃ ex dictis.

Non enim ſm Tho. piculum eſt ex pte voti: ſed ex parte facientis: qd uoluntatem habet transgrediendi votum: quis habeat cauſam magis uoluntatem firmandi: ut ſtatim patet. Tertio idem probatur ratione fructificationis ſic. Illud expedit facere quod in utilitatem noſtram cedit: ſed huiusmodi eſt uotum. Nam ſm Auguſt. in quadam epiſtola illud quod damus deo: nō eſt deo utile: eo qd bonis noſtris non indiget: ſed potius nobis eſt utile: quia quod ei reddit: reddenti additur. Nec ille. Ita et pmiſſio qua aliqd deo uouemus nō cedit in eius utilitatē: qd a nobis certificari nō indiget: ſed ad utilitatē nſam inq̃tum uouendo uoluntatē noſtraꝝ in nobi liter firman? ad id qd expedit facere. vnde Augu. in epla ad Arment. et Paulinam dic. Non te uouiſſe peniteat: imo gaude iam tibi nō licere quod cum tuo detrimento licuiſſet. Nec ille. Quia g̃ homo per votuꝝ amplius firmat uoluntatem ſuam in bono: et p magna pte excludit a ſe libertatem malefaciendi. Ma: ut ſcribit. 23. di. c. q̃q̃. Solet plus timeri qd ſingl. polliceſt: q̃ qd generali ſpō ſione cōcludit. Patet ergo qd expediens eſt vovete. Secdo in illa pte dico ſm p̃dictos doctores. ſ. Ricar. et Aſte. vbi. 3. q. 2. et Tho. vbi ſupra. ar. 6. qd magis meritoriu eſt idem bonum facere ex voto: q̃ ſine uoto. Qd probatur triplici rōne. ſ. ratione virtutis nobilioris: ſubiectionis maturioris: durationis firmioris. Primo probat nobilius eſſe et magis deo gratū: et nobis magis meritoriu aliquid facere cum voto: q̃ ſine uoto. Ratione virtutis nobilioris ſic. Quanto vut? eſt nobilior: tato eiꝝ act? eſt ſublimior et magis meritorius. vñ opus inferioris virtutis eſt magis meritoriu impatum a ſupiori virtute cuius fit actus per impiu: q̃ non impatum: ſi cut actus fidei uel ſpei eſt melior ſi impatur a caritate. Et ideo actus aliaꝝ virtutuꝝ moralium: puta ieiunium qd eſt actus abſtinentie: et continentie qd eſt actus caſtitaſ ſunt meliora et magis meritoria: ſi ſiant ex uoto: quia ſic iam p̃inet ad diuinu cultū: quaſi quedā dei ſacrificia: cum magis p̃ineant ad diuinu cultum: q̃ ſi fierent ſine uoto. Cum ergo latria que eſt cultus dei ſit nobiliſſima inter virtutes morales: et vovete ſit actus eius patet ppoſituꝝ. vñ Augu. in li. de virg. ait. Neqꝝ ipa uirginitas qd uirginitas eſt: ſed qd

Sermo

deo dicata est honoratur: quam voverit et servat continentia pietatis. Nec ille. Quod si dicitur minus meritorium est bonum scilicet ex necessitate quam sine necessitate. Magis minus meritoria est observatio mandatorum quam consiliorum: sed opus quod fit ex voto: fit ex necessitate. Ergo non magis est meritorium quod fit ex voto: quam sine voto. Ad hoc respondetur quod maior est vera si intelligat de necessitate coactionis: sed si intelligatur de necessitate quod est necessitas conditionata scilicet quam dicimus aliquid necessarium ad primum finem: que necessitas libertatem non excludit: non est verum. unde et observatio preceptorum magis est meritoria: quam consiliorum: accipiendo consilia ratione ipsorum persone que ad dunt super precepta: quis fit corpus? scilicet quod accipiuntur consilia cum inclusione preceptorum.

Secundo idem probatur ratione subiectiois maioris: sic ille qui plus et in pluribus subijcit se deo et ei magis servit: magis meretur: quam ille qui in uno solum: sed qui bonus aliquid sine voto facit: se subijcit deo et ei fuit: quantum ad unum solum actum. Qui autem bonus facit cum voto subijcit se deo et ei fuit: quantum ad plura. scilicet quantum ad actum: et quantum ad preteritum: quod talis qui se voluntatem propriam tollit: ita quod post votum non potest aliter facere: nec velle salua conscientia. Ergo talis magis meretur. unde Anselmus in libro de filiis dicit: quod sicut plus daret homini qui ei arboris cum fructu: quam qui solum daret fructum. Ita qui dat deo voluntatem: preteritum: et operatio nem simul: plus offert et magis meretur: sicut facit qui voverit: quam qui tantum dat operationem: sicut non novens facit. Si autem dicitur minus meritorium est scilicet cum tristitia quam cum hilaritate: quod sicut dicit apostolus 2. corinthios 9. Dilatam. n. datorem diligat deus. sed sicut dicit philosophus 5. metaphysici. Quod fit ex necessitate: fit cum tristitia. Quod autem fit ex voto: fit ex necessitate. Ergo etc. Ad hoc respondetur quod philosophus loquitur de necessitate violentie: non de necessitate quam incurrit homo ex voto. Talis enim necessitas non debet parere tristitia: nec contraria libertas gratulatio. unde Augustinus in epistola ad Armentarium et Iohannem Davinam circa finem dicit. Felix est necessitas quod ad meliorem appellat: et inde addit. Non est gratulanda libertas: que fit ut non debeatur quod cum lucro redditur. Tertio idem probatur ratione firmitatis durationis sic. Ille cuius voluntas immobiliter firmatur in bono: magis meretur: quam ille cuius voluntas potest de

clinare a bono. Nam ad perfectionem virtutis pertinet immobiliter operari. Secundum philosophum 2. ethicorum 4. Sed per votum voluntas immobiliter firmatur in faciendo bonum: quod tamen non facit sine voto. Ergo patet propositum. Nam ille qui facit aliquid sine voto: habet immobilem voluntatem respectu operis tunc solum quando facit illud non autem respectu temporis futuri. Qui autem cum voto aliquid facit: non solum habet firmam voluntatem respectu eius quod voluit et operatur: sed etiam antequam illud opus faceret obligat suam voluntatem ad illud in posterum pluries faciendum. Et ideo plus meretur. Et confirmatur ratio sic per locum ab oppositis: quia sicut voluntate peccare obliata aggravat peccatum: et est peccatum in spiritum sanctum: ita benefacere voluntate firmata in bono per votum auget meritum. Preterea deus acceptat opus propter operantem: et ideo tanto magis acceptat opus: quanto est ab homine: ad servitium suum specialius deputato et dedicato. Sed ceteris paribus homo specialius dedicatur et firmitus ad servitium dei per votum: quam sine voto. Confirmantur omnia predicta ratione generali per locum ab auctoritate Augustini in epistola ad Armentarium: qui fecerat votum continentie sic dicens. Abscedo quod absit tanto inferior eris si fidem deo frigeris: quanto beatior si persolveris. Ergo sicut peior est operatio mali contra verum: sic melior est operatio boni cum voto: quam sine voto. Tertio ex predictis patet tertium in hac parte propositum. scilicet quod sit fructifera vita religiosa: que tota in perfectione voti consistit: de qua quia alibi copiose tractare intendimus: hoc tribus rationibus tantum indicare conabimur. scilicet ratione purificationis: emulationis: et premiationis. Primo ratione purificationis probatur quod sit expeditum et fructuosum votum religionis. Magis per ipsum purgatur homo ab omni culpae labe. Si enim homo potest elemosynas satius facere deo pro peccatis: iuxta illud Danieli 4. Peccata tua elemosynis redime: multo maiorem elemosynam facit qui et sua: et se totum deo tribuit: religionem intrando: ideo et maiorem satisfactionem pro peccatis. Que equidem satisfactio omne aliud genus satisfactionis excedit etiam publice penitentie: ut patet 33. q. 2. c. admonere. Pinc. concludit Theobaldus

¶ *vicinia. arti. s. q. cum votum religionis sit perpetuum: est maius voto peregrinationis terre sancte. quod est temporale: quia ut dicit infra omne votum potest commutari in votum religionis: et per consequens si per visitationem terre sancte consequitur homo remissionem omnium peccatorum. unde et glo. in c. scripture de vo. et vo. re. dicit q. intranti monasterium non est imponenda penitentia pro peccato ante commissio. et de pe. di. j. c. mensura dicit. Non est necessaria certa satisfactio peccati: cuius totum vite tempus obedientie impenditur sui conditoris. Hijs etiam concordat Ber. in libro de precep. et dispen. c. 4. di. Vita religiosorum preeminet vniuersis generibus vite humane per factores et amatores suos angelis similes: dissimiles hominibus facit: immo diuinā in homine reformat imaginem: configurans nos xpo instar baptisimi. Nec ille. unde i. auten. de monachis in pncipi. coll. xi. dicitur. Conuersationis monachalis vita sic est honesta: sic commendare deo uouit ad hoc venientem hominem: ut omnem quidem humanam eius maculam detergat purus autem declaret ac rationabili natura decentem. Nec ille. Ergo patet propositum.*

¶ *Ad si dicitur quibus per votum religionis homo expurgatur: attamen non expedit multum hanc viam eligere: quia non expedit homini facere aliquid quo suum aggrauet peccatum si quandoque peccat. Sed si religiosus peccat grauius peccat: quam si secularis esset: quia sicut dicit Ansel. in libro de similibus. Inter monachum peccantem et laycum si penitentem noluerit: maiori damnationi subiacebit. Ergo non expedit etc.* Ad hoc respondet q. non maior est vera quando ex hoc quo aggrauat transgressio peccantis augetur meritum beneficientis: et quo merito deus penitentem suscipit misericorditer. Ut enim patet ex dictis: magis est meritum bonum cum voto: quam sine voto: et ut dictum est: religiosus penitens maiorem consequitur gratiam. Secundo probatur ratione cumulationis: quam sit proficuum votum religionis. Si enim ut dictum est: bona facta cum voto sunt valde meritoria: et religio tribus uotis fundatur: pene omnia per obedientiam sunt sequitur q. omnia religiosorum opera ad meritum cumulum deputantur: non solum uigilie orationes: diuina officia: discipline: ieiunia: et

huiusmodi: sed etiam bibere: comedere: dormire: et alia ad corpus spectantia: cum pro obedientiam et ad honorem dei redigantur: omnia eis vertuntur in meritum et gratiam. Unde Hieronymus ad Rusticum monachum dicit. Nulla ars absque magistro discitur: etiam multa animalia et ferarum greges duces sequeuntur suos. In apibus principes sunt: greges unam sequuntur ordine litterato. Imperator unus: unus iudex provincie. Roma ut condita est: duos fratres simul reges habere non potuit: et fraticidio dedicatur. In Rebecca uero Esau et Jacob bella gesserunt. Singuli ecclesiarum episcopi: singuli archiepiscopi: singuli archidiaconi: et omnis ordo ecclesiasticus suis rectoribus nititur: in nauis unus gubernator: in domo unus dominus: in quouis grandi exercitu unius signum expectatur: et ne plura replicando legenti fastidium facias: per hec omnia ad illud nostrum tendit oratio: ut doceam te non tuo arbitrio dimittendum: sed uiuere debere in monasterio sub unius disciplina patris: consortioque multorum: ut ab alijs discas humilitatem: ab alio patientiam: hic te silentium: hic te doceat mansuetudinem: non facias quod uis: cedeas quod iuberis: habebas quod acceperis: opis tui persoluas. Subiiciaris cui non uis: lassus ad stratum uenias: ambulansque dormites: et nedum expleto somno surgere compellaris. Nec ille. Ergo patet propositum.

¶ *Ad si dicitur. quanto bonum est minus difficile: tanto minus est meritorium: quia sicut philosophum secundo ethicorum. ca. tertio circa difficultus semper fit ars et uirtus: sed minus difficile est seruare continentiam in religione: quam in seculo: quia multo difficilius est habenti opportunitatem incontinentie continere: quam non habenti. Seculares autem maiores habent opportunitatem: quam religiosi. Ergo eorum minor est observatio quam secularium.*

¶ *Ad hoc respondetur q. difficultas alicuius boni operis non auget meritum: quantumvis illa augeat que ex voluntate operantis non prouenit. Et ideo quantumvis remanenti in seculo ex voluntate propria difficilius fit seruare continentiam: quam religioso ceteris paribus: ex hoc tamen non sequitur q. illa observatio fit seculari magis meritoria quam religioso: immo e converso: quia facilitas bene operandi prouenit*

Sermo

ens ex bona dispositione voluntatis operantis meritis auget. Et ideo Hieronymus in Vigilantium rñdit in quadam epistola di. Cur inquis pergis ad heremū: vñ vt te non audiam: non videam: vt tuo furore non molear: vt tua bella nō pariar: ne me capiat occlusus meretricis: ne forma pulcherrima ad illicitos ducat amplexus? Rñdebis hoc nō est pugnare sed fugere. Sta in acie aduersarijs armatus obsiste: vt postq̃ viceris coroneris fateor imbecillitatē meā: nolo spe pugnare victorie vt perdā victoriam. Si fugero gladius deuitauit: si fleturo aut vincendū mihi est: aut cadendū: qd aut necesse est certa dimittere: et incerta sectari: aut scuto: aut pedib⁹ mors vitanda est. Tu qui pugnās et superari potes et vincere: ego cum fugero non vincam in eo qđ fugio: s; ideo fugio ne vincam: nulla securitas est vicino serpente dormire pōt fieri vt me nō mordeat: tñ pōt fieri vt me aliquñ mordeat. h ille. **T**ertio pbatur rōne premiatiōis q̃tra sit religiosa vita. Mā fm merita que h acquirunt: p̃mia in futuro tribuūt. iuxta illud ap̃li Ro. 2. Deus reddet vnicuiq; fm opa sua. i. penas fm peccatorū mensuram et p̃mia s; bonorū copiaz. Vnde Crisosto. in omel. serie 6. 2. diuice in quadragesima. sic dicit. Sicut i bono sunt gradus gaudiorū et vñusq; fm mensurā boni sui accipiet gloriā: sic et i malo sunt gradus penarū et vñusq; fm mensurā mali sui accipiet penā. Sicut enim infinitus est deus in retributione bonorū sic et infinit⁹ est in retributione malorū. hec ille. Cum ergo vt ex predictis patet religio in se habeat multa et magna merita: cōsequēter et multa gaudia: et sic de multis h pauca sufficiant. et patet prima pars.

Pars scda huius sermonis in qua declaratur an vota possit dispensari: et quare et cui competat dispensare.

Secundo in hoc sermone circa cōmunitationē vtorū tria notanda sunt: q̃z **P**rimū dicit dispensatiōis cōuenientia. Scdm dispensatiōis cā. Tertiū dispensationis p̃sona. **Q**uantū ad p̃mū de cōuenientia dispensationis voti tria notanda sunt. **P**rimū fm Tho. 2. 2. q. 88. ar. 10. et Bana. in. 4. dist. 38. ar. 2. q. 3. et Ric. ca. di. ar. 9. q. 1. q̃ cōuenienter in voto pōt fieri dispensatio cū hac distinctione. s. q̃ dispensatio pōt

duplīter itelligi. Vno modo pro relaxatiōe iuris: et sic nullum votum est dispensabile: q̃a per votum factū deo ab eo qui est libere potestatis in vouendo: vouens remaneat obligatus: hoc est de iure diuino. papa aut relaxare non potest ius diuinum: vt patet. 25. q. 1. c. sunt quidam. ergo p̃positum. Alio modo potest itelligi pro iuris declaratiōe sicq; s; quosdam doctores. Aliqua sunt dispensabilia: vt ea q̃ possunt in melius cōmutari. Aliq̃ vero non vt que non possunt in melius cōmutari: vt patet infra. fm vero alios omne votum supererogationis dispensabile est: q̃a in tali voto potest rōnabilis. inueniri cā dispensandi. s. p̃fect⁹ maioris boni: vel vitatio mali. Et ideo q̃uis ius diuinum et naturale papa non possit tollere vel mutare: tamē q̃a iuris diuini et naturalis pertinet declaratio ad ius humanū cū sit de iure naturali et diuino votū reddere. p̃pter honorē dei: si aliq̃ magis cedat ad honorem dei potest dispensari. **S**cdm notandū est q̃ talis dispensatio fit eo modo quo fit dispensatio in lege. q̃a enim lex ponitur respiciendo ad id qđ est vt in pluribus bonum: sed quia contingit in aliquo casu homini non esse bonum: oportuit q̃ aliquē determinari in illo p̃tineri legem nō esse seruandam: et hoc p̃pter est dispensare i legem. Similiter qui vouet lege sibi statuit obligas se ad aliquid quod est fm se et i pluribus bonum. potest tamen contingere q̃ in aliquo sit simpliciter malum: vel inutile: vel maioris boni impeditum: qđ est cōtra rationē eius qđ cadit sub voto. et ideo necesse est q̃ determinetur in tali casu votum nō ē seruandum. Et si quid absolute determinet aliquod votum non esse seruandum: dicitur esse dispensatio voti. si aut per hoc aut aliqd imponitur. duplīter potest esse: aut per modum c̃mptionis: aut per modum permutationis. vñ ille qui vouit ire ad sanctū Jacobū si illic hostes habet: et non versus romam: et liberetur a p̃ma peregrinatione: et obligetur visitare limina apostolorū cōmutatio est: q̃a fit per modum permutationis que potest fieri. Cuius ratio fm Bona. in. 4. dist. 38. ar. 2. q. 2. q̃a ratio recta dicit et diuina illustratio manifeste clamat: q̃ per mediatorem et p̃curatorem debeat cūz possit prouiniri deus non dānificetur: nec his qui vouit periclitē.

quapropter potest cōmutari. Si autē impet⁹ absoluat⁹ et precipiat sibi dare pro deo q̄tū erat expensurus cundo et redeūdo redēptio ē que etiam debet iusti precij et equalis p modum emptionis: c̄. e. c. magne. ¶ Tercio notandum q̄ de forma dispensandi requiritur q̄ sit expressa vel saltem interpretata. Vnde siue in votis siue i alijs nūq̄ superior dispēsat: nisi hoc exprimat ipse: vel dispensare intendat. Et in episcopo quidem et in alio inferiori a papa videtur canonistis quia subsunt viri q̄ non sufficit q̄ intendant dispensare: nisi exprimat: sicut dicitur de concess. preben. c. litteras. ¶ Quātum ad scdm in hac parte quod dicitur dispensationis causa: tria notāda sunt. Primum est h̄z Tho. vbi supra ar. 12. et Bona. vbi supra. et etiam alios doctores q̄ et si i positius prelati pōt dispensare dicendo: sic volo: sic iubeo: cum sit pro rōne voluntas. quia qd̄ pncipi placuit: legis h̄z vigo rem: tamen in his que sunt iuris diuini sec⁹ est: c̄. de vo. c. nō est. et ideo sicut prelati nō potest precipere ea que s̄m se deo displicent sc̄z pecunia. Ita nec potest p̄hibē ea q̄ s̄m se deo placent. s. virtutis opera: et ideo absolute potest ea homo vouere. Ad prelatum tamē spectat diiudicare quid sit magis virtuosum et magis deo acceptū. Et iō debet considerari tria in cōmutatione voti: vt habet in. c. magne: c̄. e. c. f. Quid licet. Quid decet. Et qd̄ expedit. Debet autem talis causa esse: q̄ incli⁹ sit recedere a iure cōmuni. i. voto q̄ tenere: et non sufficit q̄ sit eque bonum: alio cr̄it dissipatio: et vterq̄ peccat. s. et dispensans: et ille q̄ dispensatur si sciat. vnde Hosti. dicit q̄ pec. papa si dispensat sine causa in votis: nec ē ei obediendum si manifeste liqueat q̄ sit cōtra dñi voluntatem. Si autē esset causa apparēs per quā saltem in dubium vertetur: an melior fuerit et deo magis accepta possit stare iudicio prelati dispensantis vel cōmutantis. Nō autē iudicio proprio. vnde si dispensaret sine causa in solēni voto continentie viri vel mulieris qui credent se habere iustas causas excusaretur. non autē ille qui sciret iniustam esse tamen verum matrimonii quātum ad vtrūq̄: q̄ claudicare non pōt: sed sciens nō possit petere: sed reddere debet. Est igitur iusta causa requirenda in dispensatione: et cōmutatione votorum: vputa quia est inutilis

vel maioris boni impeditiū. Sufficiens etiam causa dispensandi est paupertas: vt si i voto est iciuniū: et mendicans in vna hōra non inuenit quātum ei sufficit. Similiter et infirmitas vt si vouit abstinentiam a vino: et a carnibus: et ex hoc incurrit infirmitatem: et huiusmodi. ¶ Sc̄do notandū s̄m Tho. vbi supra in responsione p̄mi argu. et Ricar. vbi supra. ar. 8. q. 2. et Aste. lib. j. parte. j. titu. 20. ar. 10. q. 2. q̄ l̄z votum cōmutari possit votum religionis si sane intelligatur. Nam volens facere professionem si actualiter seu habitualiter vult remanere obligatus ad que in seculo fecerat vota: non sic cōmutantur in votum religionis. tñ postq̄ peruenit ad noticiam p̄lati poterit eum absolue a talibus votis: p̄sertim si ipsum latebat quādo accepit eū ad professionem. Si autem faciens professionē intendit actualiter seu habitualiter se amplius non teneri: nisi ad religionis votum: per hoc ab illis absoluitur. s. personalibus: nō autem realibus: si post tempore professionis: in h̄ pp̄ voti religionis altitudinem pronotat h̄z de vo. et vo. re. c. Scripture. vbi dicit. Ric⁹ fracti voti aliquatenus nō habetur qui temporale obsequium in perpetuam noscitur religionis obseruantiam cōmutare. Si tamen rex vn⁹ vel imperator vouerit q̄ vsq̄ ad triennium vel septennium militabit in terram sanctā et tenebit secum duo vel tria milia militum vs̄ simile. De cuius absentia desolaretur exercitus: volensq̄ religionem intrare vt refert n̄ Ric⁹. videtur q̄ super hoc papa sit consulendus. certum autem est personam priuatam p̄ religionis ingressum a voto ultramarino absolui: dūmodo in ea proficatur. ¶ Tercio notandum est s̄m Tho. in. 4. dist. 38. et Ricar. in ea. di. ar. 9. q. j. et Hugo. et Anno. et Hosti. et cōmuniter s̄m oēs canonistas: c̄. de statu. mo. c. cum ad monasteriū. q̄ papa potest dispēare ex causa in voto solēni religionis: nō quidem vt sit quis religiosus non seruās vota: sed de religioso potest facere laicum causa magna vrgēte. verū s̄m Tho. 2. 2. q. 88. ar. 21. est contrarium. s. q̄ nō possit cum tali dispensare. Bonauentura autem noster in. 4. dist. 38. ar. 2. q. 3. vtrāq̄ opinionem dicit esse probabilem: tamen huic magis adherere videtur et securior ē. Prima tamen opinio cōmuniter tenetur. et in sū. conf. Joānes dicit se

Sermo

vidisse papam dispensare. Ricar. aut noster
vbi supra dicit. q. quis dicitur Ecclesia. 26.
Omnis ponderatio non est condigna conti-
nenti animo: tamen fm glo. illa ponderatio
de qua h loquitur opus est mundi et sapien-
tie secularis: et per continentem animam intel-
ligitur animam Christo desponsatam in spi-
rituali sapientia siue scientia. Ideo dicendum
est: q. quia potest conueniri rationalis causa
scz maioris boni: vel vitatio magni scanda-
li in tali voto: his causis concurrentibus pot
fieri dispensatio. Si autem intelligeretur q.
in nullo actu esset maioris meriti: qz in ob-
seruatione continentie: falsus esset intellectus
dicte scripture: quia in sustinendo martyriuz
maius est meritum. Vnde et aureola marty-
rum nobilior est qz virginum. In duobus g
casibz potest fieri predicta dispensatio. Prius
propter bonum reipub. et pacem reformandaz
Reformatio enim pacis inter regna maius
est bonum qz continentia vnus persone. Et
ideo si persona que continentia vouerat nu-
bat per obedientiam domini pape vt refor-
maretur pax in regno: sua obedientia est magis
meritoria qz continentia: quatum ad finem
substantiali. Secdo potest fieri huiusmodi
dispensatio si in aliquo regno deficeret heres
regni ad vitandum magnum scandalum inde
secuturum. Et etiam vitatio probabilis tras-
gressionis voti: si probabilitas sit vehemens
potest esse rationalis causa dispensandi quo-
cumqz supererogationis voto: aliter non video
quin obligatio pro charitate facta: quandoqz
contra charitatem militaret. Et si dicas q. h
non esset per se sed per accidens. s. ppter in-
firmitatem persone: hoc non obstat. Recta
enim ratio dicere videtur aliquem esse loco
dei in ecclesia qui periculis personarum pen-
satis infirmitatibus vtilitatibz et danis possit
rationaliter obviare: et dico rationaliter: quia
vbi non est rationalis causa si dispensaretur
non esset dispensatio sed dissipatio fm Ber.
de confid. ad eugenium. c. 14. Quantum ad
tertium in hac parte. s. de persona dispensa-
tionis tria notanda sunt. Primum est hz Ric.
vbi supra ar. 8. q. 1. et Alse. vbi supra. ar. x. q. 1. q.
quis in votis possit fieri commutatio: vt habe-
tur eo. ti. c. magne. et de iur. iuran. c. peruenit.
cl. 2. Nam aliter esset eorum obligatio contra
charitatem: si v3 non liceret vota in melius

commutare: non tamen hoc fieri debet aucto-
ritate vouentis: quia nullus debet esse iudex
in propria causa. L. ne quis i sua. l. vnica. S3
potest quis auctoritate iuris commutare votum
temporale in perpetuam obseruantiam reli-
gionis vt dictum est. Et etiam votum reli-
gionis largionis in artiozem. prius tamen p-
lati sui petita licentia siue obiecta: siue non:
sine leuitate: a. de regularibus. Sanc. et. c. 13.
Secdo notandum fm Tho. vbi supra ar.
12. et Ricar. vbi supra arti. 9. q. 2. q. summus
pontifex: quia gerit plenarie vicem Christi i
tota ecclesia: ipse habet plenitudinem dispen-
sandi in omnibus dispensabilibz votis. Alijs
vero prelati committitur dispensatio in votis
que communiter sunt: et indigent frequenti di-
spensatione vt habeant de facili homines ad
quos recurrant: sicut sunt vota peregrinatio-
num: ieiuniorum: et huiusmodi. Jura enim hoc
posse ab episcopis non excludunt. Argu. ad
hoc de vo. et vo. re. c. j. in tex. et glo. Et ideo vo-
ta terre sancte: et religionis: et crucis reserua-
tur summo pontifici: ex. c. c. Ex multa et capis
sequentibus. et idem fm Hostie. Quare in
his votis non est dispensandum: nisi ppter
aliquam ecclesie vtilitatem: vel aliquam ne-
cessitatem magnam. Ideo ipsorum dispensatio
merito reseruatur illi: ad que pertinet vniuersa
salis ecclesie cura: et vt dicitur in dicto. c. Ex
multa. Addendum est votum visitationis li-
minum apostolorum Petri et Pauli: et sancti
Jacobi: in quibus etiam solus papa dispen-
sat: et ita obseruat curia: his exceptis: episcopi
in omnibus alijs possunt dispensare et com-
mutare. Inferiores autem prelati nulluz vo-
tum commutare possunt: nisi fuerit eis specia-
liter commissum siue concessum. Preter prela-
tos religiosos: qui dispensare possunt in vo-
tis subditorum suorum. Tertio notandum
est q. in commutatione voti debet considerari
persone qualitas: et commutationis causa. s. ex
infirmitate: aut alia causa probabili recom-
pensando an melior fuerit et deo magis ac-
cepta: ex de vo. c. j. quia vt dictum est debet
esse rationalis causa commutationis. et ideo si
votum erat hierosolimitanum: seu contra he-
reticos et infideles: omnia sine diminutione
transmittat: ex. c. magne. et c. q. super hys. In
alijs peregrinationibus: puta sancti Jacobi:
et similibus eodem expense considerande sunt

in alios vsus conuertende: et c. i. r. c. scriptu
re. In voto autem abstinence habenda est
ratio asperitatis: et aliorum que in voto com
prehensa fuerunt. Item de affluentia vouē
tis: et c. i. Et in his omnibus est aduer ten
dum qd vouere nūq̄ petere dispensationem
a papa non est vniuersaliter obligatorium.
Cuius ratio assignatur per Ricar. in. 4. dist.
38. ar. 9. q. 3. quia quedam vota sunt: que tñ
non sunt necessaria ad salutem: sed sunt in
differentia. Vnde apostolus p̄me corin. 6.
Omnia mihi licent: sed non omnia expedi
unt: sed nūq̄ petere dispensationem a papa
non est quid vtile ad salutem: imo quādoq̄
multū expedit petere: ideo nūq̄ petere ab
eo dispensationem non est conueniens inā
voti. Preterea votum de non petendo illū
quod esset vtile anime vouentis non est ob
ligatorium: sed quandoq̄ vtile est anime il
lius qui vouit vt dispensetur in illo voto: ga
quādoq̄ votum est illi qui vouit nimis gra
ue ad obseruandum ita qd probabiliter timet
transgressionis periculum: ergo votum de
nūq̄ petendo dispensationem in aliquo vo
to non est vniuersaliter obligatorium: et sic
causa beneuolentis patet de cōmutatione et di
spensatione rē.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua po
nuntur cause excusationis tres. scilicet impossibili
tatis: inferioritatis: conditionalitatis.

Certio circa voti excusationem scien
dum qd tribus de causis excusatur
quis ab implectione. Primo ratione
impossibilitatis. Secundo inferioritatis. Tertio
conditionalitatis. ¶ Primo excusat ab im
plectione voti impossibilitas. Nam s; Tho.
2. 2. q. 88. ar. 3. Si illud quod quis vouit ex q̄
cūq̄ causa reddat impossibile: debet homo
facere quod in se est: vt saltem habeat prom
ptam voluntatem faciendi quod in se est. Ad
quorum declarationem tria notanda sunt.

¶ Primum est s̄m Ricar. in. 4. dist. 38. ar.
5. q. i. in responsione. 2. argu. Ille qui vouet se
intraturum religionem: aut determinat intē
tionem suam ad vnam religionē tñ: aut nō.
Si sic: non tenetur intrare aliquam religio
nem si illa religio quā determinate vouit in
trare: cum non vult recipere: quia illam in
trare sibi factum est impossibile: et ad nullā aliā
obligauit se. Si non tenetur se tot religioni

bns offerre qd vnam inueniat si potest que
ipsum velit recipere: nisi sit talis: de qua pro
babiliter credit: qd si de illa cogitasset nullo
modo consensisset intrare illam. s̄ Ricar. in.
4. dist. 38. arti. 5. q. i. in responsione sc̄bi argu.
qd si quis vouit monasterium aliquod intra
re debet dare operam quātum potest vt ibi
recipiat: et si quidem cum eius intentio fu
it se obligare ad religionis ingressum prin
cipaliter: et ex consequenti elegit hanc religi
onem vel hunc locum propter complacen
tiam specialem huius religionis vel loci: nō
tenetur aliam religionem intrare si illi cum
recipere nolunt. ¶ Secundo notandum est s̄m
Ricar. vbi supra. arti. 5. q. i. in responsione. j.
argumenti. qd si quis fecit votum de re im
possibili non tenetur: sed vouendo peccauit:
si autem prius fuit possibile quando s. nouit:
postea factum est impossibile: vt cum vouet
elemosynam et postea adeo fit pauper vt nō
possit: non tenetur: nisi cum venerit ad pin
guiores fortunas. Si autem partem potest
illud impleat quod potest: aliter non excusa
tur a peccato: nisi fuerit dispensatum cum
eo: si autem omnino impotens est: dispensa
tione non indiget. qd si sua culpa in impossi
bilitate inciderit tenetur insuper de sua cul
pa penitere: penitentiamq̄ de ea agere: sicut
mulier que vouit virginitatem si postea cor
rumpatur: non solum tenetur seruare quod
vouit. s. continentiam: sed etiam de peccato
cōmisso penitere. ¶ Tertio notandum respō
deo si quis fecerit votū de carnibus non co
medendis: vel de non bibendo vino et huius
modi: et infirmetur vt a medicis dicatur in
maximū ei discrimen esse futurū si a vino
vel carne abstinet: de p̄cepto maioris: et triā
absq̄ p̄cepto: potest carnem comedere et vi
num bibere. Voto enim videtur tacita con
ditio fuisse. s. vbi necessitas: vel superioris mā
datum obuiet. pronūciant s̄ omnia per illaz
regulam iuris. l. impossibiliū nulla est obli
gatio. ff. de reg. iur. et per aliam qd necessitas
non habet legem. de reg. iur. c. quod non est.
¶ Secundo excusat ab implectione voti superio
ritas: quia s̄m Bonaventurā. in. 4. dist. 38.
artic. j. q. 3. cum votum procedat a libera vo
luntate omnis qui liber est potest vouere et
facere quod vult. qui autem in omnibus sub
est nihil potest vouere: qui autem in aliqui

bus subest in eo q̄ subest non potest vouere. Ad quorū declarationem tria notanda sunt. **P**rimum est fm̄ eundem r̄ Ricar. vbi supra. arti. 4. q. prima et sc̄da. et Tho. 2. 2. q. 88. arti. 8. et Alesia. vbi supra. arti. 6. q. 21. a. q̄ quedam sunt persone: quorum vota nō sunt obligatoria: nisi ratificentur ab alijs: et irritari possunt. Nemo enī p̄ cōtē se obligare ad illud quod est contra uoluntatem alicuius. Quicunq; autem est alteri subiectus quantum ad id quod ei subiectus est: non est sue potestatis: ideo non potest uouere sine superioris consensu. non tamen talis peccat in uouendo: quia intelligitur si prelati sine superioris uoluntate. **P**rimo igitur episcopus sine licentia pape uouere non poterit: per quod uinculum inter eum et ecclesiam dissoluatur: ut puta religionem intrare. extra de renun. nisi cum p̄dem nec emissum adimplere sine eius consensu: quod si non obtinuerit: excusatur. Item etiam non potest votum emittere per quod fieret graue preiudicium ecclesie sue: ut de lōga peregrinatione: et ab ecclesia sua absentatione: ut notat Innoc. extra. super ca. magne. Qd̄ si non oporteret multum absentari: sufficeret auctoritas archiepiscopi. Votum tamen abstinentie et elemosine temperate potest emittere arti. 8. q. prima. Clemens extra de testa. relatum sc̄do et breuiter potest emittere quodlibet votum per quod prebeat bonum exemplum. extra. e. c. magne. §. i. quia ad hoc tenet. Secundo clericus secularis si habet sub episcopo aliquod beneficium debet residentiam: non potest sine episcopi licentia votum emittere longe peregrinationis: ut in dic. c. magne. et de con. di. §. c. non oportet. nec etiam aliud votum per quod habeat suam ecclesiam relinquere. extra de renun. admonet nisi uotum religionis quod potest facere sine licentia episcopi. 19. q. 2. dicitur. et votum accipiendi. extra. e. c. ex multa: q̄ ad hoc licentiam habere videtur a papa generaliter: sicut illi qui possunt esse viles terre sancte. Votū autem castitatis: orationum: et abstinentie facere potest sicut dictum est de episcopo. Tercio non potest uouere religiosus p̄fessus circa ea que sunt in preiudicium obedientie prelati sui: ut dicit Innoc. Qd̄ si uoueat aliquid quod non sit in preiudicium prelati sui et religionis et professionis: debet illud seruare: ut

dicē psal. *Pater noster*: quod etiam asserit Bonauen. et Tho. vbi supra. Sed Ricar. non ster vbi supra. arti. 4. q. i. dicit q̄ religiosus nihil potest uouere: et si uouerit: non tenet. Cuius ratio est: quia pensata humana fragilitate et religionis onere non posset se ad aliquid ultra suam perfectionem obligare: quod posset implere sine qualicunq; preiudicio uel preiudicii periculo: obseruationis cuiuslibet eorum ad que ex sua perfectione tenetur: et absq; periculo reddendi se onerosum interdum prelati suo: uel alicui ex fratribus. Item quia tante altitudinis est religionis uotum: ut omnia alia in ipsum cōmutari possint. Ideo ecclesia considerans hanc altitudinem religionis et humanam fragilitatem: uoluit auctoritate dei ad religionis uotum nullum aliud posse superaddi: propter periculum transgressionis vitandū. Ad hoc etiam faciunt iura. 33. q. 5. ca. uoluit. 20. q. 4. c. monachū in glo. Quarto pueri ante annos pubertatis. masculus ante decimum quartum annū: et femina ante duodecimum completum: non possunt uota emittere bene: quia ut in pluribus patitur defectum rationis: et etiā quia sunt in potestate parentum uel tutorum: et si uouent non habent effectum: quia irritari possunt per parentes. Et fm̄. Si uel si pater uel tutor primo contradixit et postea assentit: non reuocauit uotum. unde si impubes intrat religionē pater uel tutor potest cum reuocare infra annum. 20. q. 2. c. puella. et de re. la. c. 2. Post annos pubertatis possunt quātum ad ea q̄ pertinent ad personam suam: et tenentur implere que uouerint: et iā inuitis parentibus: puta de ingressu religionis: de abstinentia: de contrahendo matrimonium: et huiusmodi. Sed quantum ad illa que pertinent ad dispensationem domesticam: non possunt sine consensu patris: puta de danda elemosyna: de peculio tamen castrensi uel q̄ potest uouere: et tenetur implere: etiam inuitis parentibus. Multa alia circa hoc dici possunt: que breuitatis causa transco in presenti. **Q**uinto serui qui sunt in potestate dominorum suorum quātum ad p̄p̄uales operationes: nō p̄nt uouere cōtra uoluntatem dñorū qd̄ impedit eorū seruitutē: ut de ingressu religionis peregrinationis c. 5. 4. di. c. et antiquis. et c. Si seruus sciente. P̄nt tñ uouere abstinen-

tiam: continentiam: et dñi eorū non pñt eos im-
pedire. ¶ Sexto qz vir et mulier sunt sibi mu-
tuo debitorē in reddendo debitū: alter nō
pōt vouere sine alterius cōsensu de nō red-
dendo: vt dicit in tractatu de matrimonio.
Sed qz in dispensatiōe domus et regimine
familie mulier est subiecta viro: et nō ecōuer-
so. Ideo de pertinentibus ad illa: mulier nō
pōt vouere sine licentia viri. 33. q. 5. c. manife-
stum. et c. noluit. Ad intelligendū est de his i
quibus est subiecta viro: vt est de voto absti-
nentie: peregrinatiōis et huiū. In illis autē
in quibus non est subiecta viro: vt facere ele-
mosynam de suo: vel dicere aliquas oratio-
nes: pōt vouere sine p̄iudicio viri. Vir autē
indistincte pōt vouere: excepto continentie vo-
to sine consensu mulieris: quia in alijs ē sui
iuris. ¶ Secūdo notandum est qz in his casib⁹
in quibus pōt votum irritari: quousqz nō ir-
ritatur per eum qui pōt: votum tenet: postqz
aut fuerit irritum non tenet vouens seruare
imo nec debet contra voluntatem irritantē.
¶ Tertio notandū est qz est differentia inter
irritatiōē et dispensatiōē. Nam irritatio
pōt fieri sine causa ad libitū irritantis: sicut
vir irritat votum cōiugis ad libitū: ita qz nec
pec. irritando: qz nemini facit iniuriā: qz vñ
iure suo: nec illa votum omittendo cū fuerit
inefficax a p̄ncipio. Sed dispensatio in voto
non fit per inefficaciam voti: sed aliquā cām
vt patet in parte p̄cedētī. ¶ Tertio excusat
ab impletione voti: conditionatas: circa quas
tria notanda sunt. ¶ Primū est s̄m Ricar.
in. 4. di. 38. ar. 5. q. j. Regulare est qz votū sub
conditione factum non obligat: nisi condi-
tione exīte. 32. q. 8. c. non solum. et hoc intelli-
gas siue sit cōditio sp̄ialis et expressa: et de cō-
ditione apposi. c. vñ. et c. de illis. siue sit tacita
que ex sui nā inest voto: vt si potero: si vixero
si deus dederit: si deus aliter non renclau-
erit: s̄m Bos. Si nī aliqs voueat ex duabus
causis: vel sub duabus conditionibus vel plu-
ribus: et nihilominus intendat se obligare q-
libet illaz conditionū vel causarū exīte: tenet
votum implere: et deficit vna vel plures: dū
exet vna ipsaz: s̄m Ray. et Rodo. ¶ Secūdo
notandum est s̄m Ricar. vbi supra. et Alse. ar.
7. q. 6. qz si aliqs honorē cōmittere aliquod
magnū scelus: qd nūqz intēdit cōmittere vo-
ucat: qz si cōmiserit mirabit aliquā religio-
nem quam non vult: sed potius bonet intra

re: et postea scelus cōmittat: tenetur religionē
intrare: qz votum sub p̄ditione factum de re
bona: et p̄pter bonū finem est obligatorium:
extante p̄ditione: siue illa p̄ditio sit bona siue
mala. ¶ Tertio notandū est qz votum sub cō-
ditione factum: que conditio non implet per
culpam vouentis: est obligatorium. Cuius rō
est s̄m Ricar. vbi supra. ar. 5. q. 3. qz si p̄mittēs
scienter et ex deliberatiōe impedit: et est i cul-
pa: ne ille cui fecit p̄missionē impleat condi-
tiones idem est per equivalentiā: ac si ipsam
remitteret seu tolleret cū eam velit non ad-
impleri: et conat vt non adimpleat: cum ergo
promissio sua teneret si conditio impleatur
nihilominus etiam tenet qz per culpam suā
stat qz non impleatur. patet hoc p̄ argumentū
de spon. c. sicut ex litteris. Cum ergo iurati
mi fratres tante sit gratie et p̄mij votū de
bitis cōstantijs p̄muniti: quis non stu-
debit vota debite. facta seruare et alia emitte
cum tantum nobis per votum acquirimus
bonum: et deo honorē debitum reddimus.
Seruamus ergo vt cē.

¶ Seria scda post scdam dñicam in quadra-
gesima in qua tractatur de blasphemia i ge-
nerali. Sermo. 32.

Nomen tuū
inuocatum est super ciuita-
tem et super populum tuū.
Scribunt hec verba Dan.
9. Et in p̄phā hodierna.
Cum in p̄ncipio huius p̄-
cepti. 2. j. tabule fr̄es in x̄po carissimi tria pro-
posuerimus p̄ncipalr et duo iam sint expleta
generalis v3 expositio et particularis dimissio
iuramenti: et periurij: et voti: reliquū est tertij
aggredi qd scelerata transgressio dicitur per
blasphemiam. s. vitium detestandissimū et nefā
dissimū. Nam iuxta irrefragabilē doc. n̄rī
Alexan. sniam est contra illud p̄ceptū: non
assu. no. d. t. in vanum. Nomen enim dei in
vanum assumere est diuine maiestati deo-
gare: aut in ipsum deum et seruos suos con-
tumeliaz in serēdo: aut ei et seruis eius quod
eis debetur auferendo: siue denegando: qd
p̄prie blasphemie p̄uenit. vt infra dicitur.
Blasphemū insuper non solum vane nomē
dei assumū: sed etiam p̄uerse et p̄nitiose pol

Sermo

luto ore mellifluis nomen pertractant: contra id directe facientes. Nomen tuum et in verbis, ppositis quod est cum honore et reuerentia iuocandum: cum ergo sit adeo perniciosius hoc vitium ut inter cetera principatus tenere videatur. et hoc nomine cetera appellari possint: piaz utilitate: tria sunt de ipso principaliter consideranda: quorum. Primum dicitur notificatio secundum reprobatio. Tertium malignatio.

In pntiaz autem de primo solum breuitat ca tractare volentes tres considerationes videbimus. Prima dicit descriptio. Secunda specificatio. Tertia variatio.

Dars prima huius sermonis in qua declaratur diffinitio blasphemie.

Primo igitur in hoc sermone de blasphemia dei tunc tractantes a diffinitione incipimus. Diffinitio enim sic magistra liter. Blasphemia est contumelia vel aliquod contumeliam inferre in iniuria creatoris. Ad cuius declarationem tria notanda sunt. Primum est secundum Theodosium. 2. 2. quod 13. articulo. et Alse. parte. j. lib. 2. tit. 60. articulo. j. quod blasphemia est contra actum fidei quod est confessio credendorum. Unde ad infidelitatem pertinere videtur: quod ex verbis apostoli elici potest per ad Thimotheum. 2. de te. Prius sui blasphemus et persecutor: et subdit. Ignorans feci in incredulitate mea. Nam nomen blasphemie importare videtur quadam derogationem alicuius excellentie bonitatis: et precipue diuine. deus autem ut dicit Dionysius de diano. Est ipsa cuncta bonitas. unde quicquid deo conuenit pertinet ad bonitatem ipsius: et quicquid ad ipsum non pertinet longe est a ratione perfecte bonitatis: que est eius cuncta. Quicquid ergo denegat aliquid de deo quod ei conuenit: vel asserit de deo quod ei non conuenit: derogat diuine bonitati: et blasphemiam incurrit. Unde Ambrosius in libro de paradiso ait Blasphemia est cum deo attribuit quod ei non conuenit: vel cum ab eo remouet quod ei conuenit. Secundo notandum est secundum Alexan. nostrum in secundo suo volumine: tractatu de blasphemia. articulo. j. per Augustinum dicit. Blasphemia est cum aliqua mala dicunt de deo vel sanctis. Aliqui enim prout blasphemare dei: et aliqui sanctos. Atque blasphemia proprie dicta est in deum. quod autem dicitur esse in sanctos vel in aliam creaturam hoc est quia in illis deus blasphematur: qui est creature conditor et sanctitatis dator. directe ergo vel indirecte omnis blasphemia est in deum. ideo dicitur in diffinitione quod est contumelia in iniuriam

creatoris. Nam sicut laudat deus in sanctis in quantum opera eius que facit per sanctos ita etiam blasphematur in sanctis in quantum blasphemia que fit in sanctis redundat in deum. Tertio notandum est quod blasphemia est mortale peccatum de se: quod probatur secundum Alex. ubi supra articulo. 3. et Theodosium. ubi supra. articulo. 2. triplici. Primo ratione contrariationis sic. Peccatum mortale est per quod homo separatur a primo principio spiritualis vite: quod est charitas dei. Unde quicquid repugnat charitati ex suo genere: sunt mortalia peccata sed blasphemia secundum genus suum repugnat charitati diuine: quia derogat diuine bonitati quod est obiectum charitatis: ergo ex suo genere est peccatum mortale. Secundo ratione irrogationis sic. Cuius 24. scribit. Quicquid blasphemauerit nomen dei: mortuus est. sed pena mortis non irrogatur nisi per mortale: ergo patet propositum. Nam ut dictum est: blasphemia est contra primum et secundum preceptum prime tabule: scilicet omnia contra traria diuinis preceptis reputantur mortalia. Sicut enim preceptum obsequii: vita datur eterna. Et iuxta illud. 2. de 19. Si vis ad vitam ingredi serua mandata. Ita a contrario sensu. Qui non seruauerit mortem eternam incurrit. Tertio ratione comparationis: sic glo. super illud. Isa. 48. ad populum terribilem et sic dicit. Omne peccatum comparatum blasphemie leuius est: sed multa sunt alia peccata mortalia ergo peccatum blasphemie est mortale. quod si dicitur per glo. col. 3. Nunc autem deponite vos et apostolus post maiora prohibet minora: inter que computatur blasphemia: et enumerantur ibi venialia: ergo aliqua blasphemia est veniale peccatum. Ad hoc respondetur secundum predictos doctores. Alexan. in ratione. j. argu. ubi supra. et Theodosius in ratione. 3. quod blasphemia est de se mortale ut dictum est: sed computatur etiam inter minora: non quia in omnem euentum sit venialis: sed quia aliqui potest esse venialis per accidens: si videlicet fiat ex irreptione sine deliberatione: quod potest esse dupliciter. Uno modo quando quis ea que dicit non aduertit esse blasphemiam: quod potest contingere quando ex aliqua passione in verba subito homo prorumpit: quorum sensum non attendit: sine significationem non considerat esse blasphemiam: et tunc est veniale peccatum: et ideo non habet proprie rationem blasphemie. Alio modo quando quidem aduertit quod dicit esse blasphemiam: considerans verborum significata: sed subito: et ex impetu ire et ex praua consuetudine hoc facit: non propter

hoc excusat a mortali: etiam si de commissio cito
doleat: sicut nec etiam excusat ab homicidij
reatu qui ex subito ire motu occidit hominē
et sic patet quid sit blasfemia. et sic pars prima
huius sermonis.

Pars secunda huius sermonis in qua ponū
tur tres species blasfemiarum: quibus blasfemat deus.
Ecundo in isto sermone ad predictorum
declarationem tres assignantur species
blasfemiarum dei: que ponuntur ab Aug. j. de trini.
c. i. Prima est cum attribuit deo quod ei non
conuenit. Secunda est cum ab eo remouet quod
ei conuenit. Tertia est cum attribuit creature
quod deo conuenit et appropriatur: que species sunt
Aliter ubi supra. ar. 2. et Thoma ubi supra. non pnt
proprie loquendo dei diuerse species peccati blas
femiarum. Attribuere enim deo quod ei non conue
nit: non differunt nisi secundum negationem et affir
mationem: que quidem: diuersitas habitus
spiritum non dicitur: per candem sciam innotet
scilicet falsitas affirmationis et negationis: et per eā
dem ignorantiam utroque modo errat: cum ne
gatio probet per affirmationem: ut habet. i. poste.
quod autem ea que sunt dei propria creature attribu
antur ad hoc pertinere videt. quod aliquid ei attri
buatur quod ei non conuenit. quicquid enim deo
proprium est: est ipse deus. attribuere ergo quod
dei proprium est alicui creature est ipsum deum
creaturam dicere. Quis ergo non proprie disse
rant: nisi largo modo differunt. **P**rima igitur
blasfemia dicitur affirmatiua cum. scilicet deo vel
creatoris. scilicet sanctis attribuit quod eis minime
conuenit: sicut verba dispectiua contra ipsum
deum: vel verba maledictoria in deum vel sanctos
ut cum quis iratus quasi vindicare se volens
profert verba maledictionis in bonos: aut
despicendo membra vel viscera noiat: vel in
iuriando illis contumeliam irrogat: quas non
solum dicere: sed etiam cogitare nefarius est.
Vnde quidam semel ludendo dum sic blas
femaret a diabolo coram astantibus arreptus
est: et quod mixtum si hec finis illi euenit: qui deum
et sanctos blasphemauerat: cum Ecce. 21. dicitur.
Dum maledicit impius diabolus: maledicit
ipse animam suam. hinc etiam reperit quod quidam
propheta vidit quod per 70. annos captiuitas ierusalem
Michaël archangelus ante deum. di. Misere
populo. et. permissisti. et diabolus contra aiebat
Promisit sed sub conditione. scilicet si eum non of
fenderet. ad quod Michaël non ei maledixit: sed
dominus inquit ponat tibi silentium. Et ideo dicitur.

onymus in epi ad Ti. 2. 4. 7. 3. c. Si igitur. videtur.
Si igitur Michaël non fuit ausus diabo
lo (et certe maledictionis dignissimo) iudicium
inferre blasfemie: quanto magis nos ab omni
maledicto puri esse debemus? Adhibetur
diabolus maledictum: sed per os archangeli
exire non debuit. hec ille. Sed de illa blas
femia maledictionis dei et creaturarum satis deum
est in scario de quattuor peccatis in tractatu
ire. ideo transeo. **S**ecunda blasfemia dicitur
negatiua: cum a deo remouet quod ei conuenit
dignoscitur: et illo modo aliqui blasphemant deum
eius omnipotentiam denegando: aliqui eius prou
dentiam aliqui eius iustitiam. **P**rimo qui
dam blasphemant deum eius prouidentiam negan
do. di. deum non habere prouidentiam de ac
tibus humanis vel rebus: sed omnia cernere
hominibus a fortuna et casu. Vnde Lact. in
3. di. isti aduersi. ge. c. 17. de epi. pho. sic ait. Vi
debat Epicurus bonis semper aduersa accide
re paupertatem labores: exilia: carorum amissiones
malos contra bonos esse: augeri potentiam: bo
noribus affici: videbat innocentiam minus tu
tam: scelera impune committi. Videbat sine de
lectu mortem: sine ordine ac discrimine annorum
sequi mortem: sed ad senectutem peruenire: ali
quos infantes: aliquos robustos iterire
aliquos in adolescentie flores imaturis annis
erungui: in bellis potius meliores vinci et prius
Adarime autem commouebat homines in primis re
ligiosos grauioribus affici malis. his quod oio ne
gligerent deum: aut non pie colerent: vel mi
nora mala et incommoda euenire: vel nulla: et
subdit. Cum huius cogitaret Epicurus eorum rerum
velut malicia indutus. sic enim cum rationem
videbat ignorantem estimauit: nullam esse prou
dentiam: namque dei iustitiam. hec ille. Sed potest
dicere ipse deus quod quotidie: quod semel incarnatus di
xit iudeis. Quis ex vobis. ar. me de pecc. Jo. 8. f.
ignorantem: vel imprudentem: aut iniustitiam: certe
nullus. Sicut enim dicit psalmista. In quo
libet genere est dare vnum quod sit regula et me
sura omnium que sunt in illo genere. Nam men
sura caloris secundum sapientes ignis: quia nulla res
est sic calida ut est ignis. Mensura omnium
lucentium est sol: quia sol est lux intensior omnibus
lucidis: et ideo omnes alie res lucide habent mensu
ram ab illa luce: et res illa est magis lucida quam
magis appropinquat ad lucem solis. Mensu
ra venalium est aurum: quia secundum ipsum omnia
mensurantur et ponitur pretium rebus. Ita ad pro

Sermo

positum. di. doc. q. regula nostre voluntatis: est lex: que est tāq. qdam oculus: qui hz magis dirigere voluntatē. **A**lex autē humana pcessit ab imperatore: et sua voluntate: sed ille fuit peccator: et ut ceteri hoies: et ideo aliqui errauerunt in cōdendis legibus non rectis: o. ergo q. sit vna voluntas summa: absq. vilo peccato et defectu: et illam dicāt esse diuinam voluntatē que nō pōt esse magis recta: et nula rectitudo est super eam: et sicut ignis si pōt perdere suū calorem: et sol suū splendorem: sic voluntas dei que est regula ois rectitudinis: nō pōt effici torra: et ideo magna est illoz blasfemia qui negant diuinā pudentiā. **C** Scdo blasphemant aliqui negando diuinā potentiā ut illi qui dicunt: deus non pōt facere h vel illud: et sic non esset omnipotens: cum tñ dicitur **Exod. 15.** Omnipotēs nomē eius. **D**ia enīz pōt nisi que important defectū et imperfectōez vel que implicāt contradictionē: ut dñi ē sup de inductione ad obedientiaz preceptoz dei propter eius potentiā. **U**nde **Iheron. de pe. di. 2. §. vlti.** dicit. Solus ille omnipotens est q. cum oia possit: hoc solū non pōt: cuius posse non est aliqd posse: sed nō posse. sc. peccare. **E**t idem. **32. q. 5. §.** Si paulus dicit: cū oia possit deus: h nō pōt. sc. suscitare virginē post ruinā hoc enīz implicat contradictionē: q. aliqua sit virgo et corrupta: non ergo tante sit insolētie homo: ut dei potentiā blasphemando neget. **N**am vt habet. **4. Reg. 19.** et **Isa. 37.** cū senacherib blasphemaret dei potentiā. di. Quis est ex oib. dijs terraz qui eruat terram suā de manu mea: et sic blasphemauit dei potentiā quasi non posset eos liberare de manu sua: **C**ui per **Isa. dñi est.** **N**onā ergo circulum i manibus tuis et frenū i labijs tuis: et reducā te per viam per quā venisti: et sic factū est: vt patet supra de potentia dei. **P**etrus etiam **Damianus:** vt narrat **Vincentius** in speculo historiay. **A**d idem ponit h exemplū: q. cū duo amici et cōpatres in pānoie partibus disceperent simul: allatus est gallus: vnusq. frustatim concidit qd alter attendens dicit: certe compater sic concidisti gallum illum: vt etiam si sanctus petrus vellet: non posset euz resuscitare: alter autē subintulit nō solū sanctus **Petrus:** sed etia si ipse **L. histus** adesset cū suscitare nō posset. **M**ira dei potentia. **A**d hanc vocem subito gallus viuus coopertus plumis exlimuit: alacq. exultans cantauit: et

tumq. liquorem super discumbentes aspsit: et subito blasfemi lepra sūt persusi: que plaga in posteris illoz hereditaria pmanfit vsq. in obitū. **U**nde in samulatū subacti sunt auicē ecclesia: que. **b. Petri** insignita est vocabulo. **T**ertio aliqui blasphemāt dei iustitiā. di. **O**z esse iniustus: cum multuz quosdam affligat: et crudelē se eis ostendit: cum tñ sit iustissimus et clementissimus. iuxta illud **ps. 10.** **I**ustus dñs iustitiam diligit et. **E**t h est dānatoz in inferno blasfemia. **U**nde **Apoc. 16.** **E**stauerunt hoies estri magnoz: blasphemauerūt nomen dei habentes potestātē super has plagas: vbi dicit **glo. q.** in inferno positi: quāq. nō ignorent digne puniri. dolent tñ q. deus habeat tantam potentiā vt plagas eis inferat. **P**ro cuius declaratione dicit **Tho. 2. 2. q. 13. ar. 4.** et **Alex. vbi supra. ar. etiam. 4. q. cū** ad rēnez blasfemie pīncat deestatio diuine bonitatis illi qui sunt in inferno retinent malā voluntatem. **A**uersam prorsus a dei iustitia in hoc q. diligunt ea p quibus puniunt: et vellēt eis vt si possent: et edunt penas que pro hmoi peccatis inferunt: et dolent de peccatis q. cōmiserunt non ipsa odicendo: sed quia pro eis puniuntur: et talis deestatio diuine iusticie ē etiam cis interior: et descendūq. est q. post resurrectionē erit in eis vocabulū blasfemie: sic in sanctis vocabulum laudis dei. **E**t ex tali blasfemia nō demerent: quia in alia vita nō est merendi vel demerendi locus: s. fm merita recipiēdi. **U**nde sicut in beatis bona eorum opera que ibi agunt nō sunt meritoria: sed pertinentia ad premiū beatitudinis eozū ita in dānatis mala illoz opera vt blasfemia re et odire deum et hmoi: non sunt demeritoria: sed pertinentia ad penā dānationis sue. **N**am tñ abstinet qdaz h a blasfemia ppter timorē penaz quas credunt euadere: s. dānati non sperant se penas posse euadere: iō tāq. desperati ferunt ad oia que suggerit eis peruersa voluntas. **Q**ui ergo deū blasphemāt vel ex tribulationibus: vel quauis alia causa dānatoz agunt efficiū. **U**nde multū hnt de sua timere dānatiōe. **I**udei enī qñ audiebāt blasphemare deum: vestimenta scindebāt siue aures sceleris honore obturabant: ne talia eos audire ptingeret: sicut et pontifex cristiana **Christum** blasphemasse fecit. **M. ant. 26. Mar. 14.** **T**ertia et vltima blasfemia dicitur usurpatia: cū. sc. attribuit creature qd

soli deo appropriatur: sicut sepius faciunt superbi et vanagloriosi: diuinos sibi honores attribuentes. Volendum est valde multumque gemendum: quia hodie tot luxuriosi sunt qui diuini amorem amori meretricum: et quod nefandum est dictum: pueros postponunt. Quot dicunt diligo te super omnia: immo plusquam deum. Quod verbum qualis sit blasphemia cogita. Sicut et avari diuinos honores pecunijs impendendo blasphemant: et sic patet quot sunt species blasphemie: patetque per scripta huius sermonis. **T**ercia huius sermonis in qua declaratur quod triplex est blasphemia: scilicet cordis: oris: et operis. **E**rit in hoc sermone dico sermo Ale. ubi supra. ar. 6. et Thoma. etiam ubi supra. ar. primo. quod cum blasphemia sit diuine derogatio bonitatis: huiusmodi derogatio dupliciter potest contingere. Aut solum sermone opinionem intellectus: aut coniuncta quadam affectus detestatione. Si consistat in corde: erit blasphemia cordis. Si exterius per verba prodatur: erit blasphemia oris: ubi proprie dicitur esse blasphemia: quia ad illam que est in operationibus possit extendi: sicut dicit ad Titum primo. Constat quidam deum verbis: factus aut negant: quibus prelibatis addidit quod blasphemia tribus modis fieri potest. scilicet corde: ore: et opere. **P**rimo blasphemia fit solummodo corde: quia remanet in sola cogitatione: de qua Adalacius scribit. De corde exeunt cogitationes male blasphemie etc. **A**ma. n. q. de deo asserit quod ei non conuenit quod qui negat quod sibi negare non potuit: etiam intellectus opinione corde dicitur blasphemare. Et hoc modo peccant qui dicunt apud se. Deus non videt peccata nostra: ut peccet liberius: de quibus psalmus 93. Non videbit dominus nec intel. deus ista. Sic. n. blasphemauit deum. Auer. qui. xi. methaphi. habuit hanc opinionem quod intellectus diuinus vilesceret: si minima nostra naturaliter attendere. Ita plures dicunt. Deus attendit maioribus et excellentioribus factis: et non minoribus hominum: cum tamen dicit psalmus 93. Dominus scit cogitationes hominum quoniam vane sunt. Secundo modo fit blasphemia proprie ore: que ex corde originem sumit: et illa est propria blasphemia. unde blasphemanti dicit Iheremias 3. Verbis superbie blasphemasti: et implesti malam cogitationem. Hodie plurimum hec blasphemia in omni hominum statu viget. Nam duodecim genera reperiuntur: quod diuersimode illa blasphemia laborant. **P**rimi sunt qui sine causa deum

ad singula iurando negant: et sic iurando se diabolo reddunt. De quibus satis est dictum supra de periurio. Secundi sunt qui sacra christi membra que pro nostra suscepit redemptione: turpiter sumunt: et quasi membratim enormiter lacerant. Insuper et actum illum fetidissimum. quod audire absurdum est: domino tribuere non verentur. Qui etiam sanctos que dam illorum membra impudica noiendo vituperant: contra illud quod dicit in glo. ad corinthios. 4. f. Omnis blasphemia tollat a vobis: que. f. fit in deum et in sanctos. Tercij sunt qui blasphemant deum: quia deus permittit eis tribulationes di. Quid ego feci deo: semper bene facio et deus semper magis me permittit tribulari. Sunt tot adulteri: fures: et homicidæ: qui semper male faciunt: et tamen eis secunda omnia conueniunt: et similia. De hijs scribit Adalacius. Inualuerunt super me verba vestra dicit dominus: et dixisti. Vanus est qui seruit domino: et quod emolumentum quia custodimus precepta eius? Ergo nunc beatos dicimus arrogantes: siquidem edificati sunt facientes impietatem. Quarta sunt qui blasphemant deum: quia non dat eis filios sicut facit alijs: contra quos dicit ecclesiastes. 2. Rursus detestatus sum omnem industriam meam: quia sub sole studiosissime laboravi: habiturus habitudine post me: quem ignoro utrum sapiens an stultus futurus sit. **H**ec ibi. Adultero enim melius estmittere diuine maiestati si ei placet dare filios: vel non. Quinti deum blasphemant: quia non dedit eis diuitias sicut alijs: contra quos Innocentius de vilitate humane conditionis dicit. O miserabilis conditio mendicantis: si petit pudore confunditur: si non petit egestate consumitur. sed ut mendicet necessitate compellitur. Deum causatur iniquum: quia non recte diuidit: primum criminat: quia non plene subueniat. **H**ec ille. Sexti sunt qui deum blasphemant: quia nimis cito preoccupant mortem: contra quos Augustinus de doctrina christiana. dicit. Vocantur ante tempus homines diutius vereantur a noxijs. Adali vero et impij tollunt: ne diutius bonos persequantur. **H**ec ille. Septimi sunt qui deum blasphemant: quia pueri sui ante baptismum in matris utero moriuntur: contra quos ait Seneca. epistola. 75. Non affligitur sapiens liberorum amissione: non amicorum. Eodem enim animo fert illorum mortem: quo suam expectat. **H**ec ille. Deus enim scit quod si tales pueri viverent: grauissime in in

Sermo

sermo punirentur propter horrenda scelera q̄
cōmitterent. Quatuor sunt qui blasphemāt de
um: q̄ non dat eis gratiam sicut alijs: sed id
non accipiunt gratiam: q̄ vel contemnūt ac
cipere: nec se disponunt: vel q̄ si acciperent:
in supbiam eleuarentur. unde Chrysostomus in epi
stola ad hebreos dicit. Alij pleriq̄ et vitam ha
bentes mundam: non accipiunt gratiam: ne
in supbiam eleuentur: ne inflentur ventosita
te iactantia: ne altitudo muneris negligentio
res efficiat. Nec ille. Noni sunt q̄ duz tur
bantur: blasphemant deum verbis inhonestis
di. Ad despectū dei ego faciam hoc vel illud
vel maledicendo nomen dei: cōtra quos ait
Augustinus libro de singularitate clericorū. Cum
etiam laycos deceat ne extraneas blasphemā
di occasiones ostendant maxime necessitatē:
tamen clericos vehementer astringit: quibus
religio blasphemata duplices penas irrogat.

Decimi sunt qui ita assuescunt blasphemijs
in iuuentute: vt in senectute nequeant disce
dere: contra quos Adamus in sermone san
cti Iohannis Baptiste ait. Qui nō assuescit vir
tutibus dum iuuenescit: A vitijs nequit disce
dere quando senescit. et quod in iuuentute adi
scitur: immatura morte seruatur. Nec ille.

Undecimi sunt qui in ludo perdentes blas
phemant: sicut ille qui ludens ad taxillos duz
p̄didisset: blasphemauit deum dicens. Maledi
cta sit valisa sancti Xp̄ofori: intelligens xpm
erui deberent mihi oculi: qui non vidi mihi
pūctus meū: et statim ceciderunt ambo oculi
sup tabularium: et sic semper cecus reman
sit quousq̄ vixit. Duodecimi et vltimi sunt
qui blasphemant deum: aut q̄ non ita ad bo
nam perfectionem sua opera deducunt: et ad
lucra: sicut alij. aut quia aliquod instrumen
tum facientes: non tñ non perficiūt: sed sua
ignorantia aut negligentia frangunt: aut q̄
aliquod malum facientes occulte deprehē
duntur in sua malitia. Vltimo fit blasphemā
opere: quando quis sibi usurpat quod est dei
solius: sicut Nabuchodonosor rex qui Glo
serni precepit: vt omnes terre deos extermi
naret: quatenus ipse solus terre deus dicere
tur: vt habetur Iudith. 3. et magis blasphema
uit: quando cogebat penes gētes statuā ado
rare: tamen non impune hoc peccatum fugit
Nam more bestiarum in deserto multo tē
pore fuit. Blasphemauit Herodes agrippa: vt
scribitur actu. 12. ideo ab angelo percussus cō

sumptus a vermibus exstauit. Item blasse
mia operis est: quando quis aliquid turpe agit
quo alijs sit occasio ruine et oblocutionis in
deum: vel contra bonos: vt v3 cum quis apo
statat a bonis moribus: per cuius exemplum
multi scandalizantur: et contra deum bonos
obloquuntur: sicut p̄phete peccanti. 2. Re. 12.
dicitur per Nabaz ex parte dei. Quantum
blasphemare fecisti nomen domini inimicos.
propter verbum hoc filius qui tibi natus est
morte morietur. Addit quoq̄ Durandus no
ster alium modum qui fit scriptura: contra ta
les Ysa. 10. dicit. Vbi qui condunt leges ini
quas etc. Blasphemant similiter incantatores
qui faciunt breuia et heretici. unde apoca. 13.
Vidi inquit Iohes q̄ bestia ascendeat de
mari: per quam heresis significabatur: et ha
bebat capita septem: in quibus erant scripta
nomina blasphemie. Quibus septem capitib⁹
vinctas heresum denotatur: qui scribunt
et tradunt blasphemosa de deo: a quibus libe
ret nos etc.

¶ Feria tertia post secundam dominicā in
quadagesima de reprobatione blasphemie tri
plici via. scilicet rationis: auctoritatis: et exem
pli. Sermo. 33.

Ex illa die hi
dria farine nō defecit: et lechi
tus olei non est imminutus.
Tertij Reg. 17. Quanto ali
quis ac⁹ dilectissimi in chri
sto de se est magis puerfus:
tanto magis est fugiendus et reprobatio⁹ di
gnus: sicut illa mala que mor nominata ha
bent: sicut philosophum in ethicis inuolutam
malitia: nec aliqua circumstantia possunt be
ne fieri. Quantoq̄ alijs actus est contra plu
ra dei precepta: tanto grauior esse dignoscit⁹.
Quia ergo dei blasphemia de se mala est: vt
nullo mō bene fieri possit: nec tantum est con
tra hoc scdm preceptum prime tabule: sed eti
am contra p̄mum: cum nihil contra dei ado
rationem sit sicut blasphemia. ideo fugienda: vt
nullus quacūq̄ tribulatione blasphemet: q̄ ad
se recurrētib⁹ nō deficit dñs: sicut p3 in vi
dua de ydria etc. Quomodo autē blasphemā

reprobetur q̄ est secundum considerandum: tripliciter ostenditur. Primo via rōnum. Secūdo via auctoritatum. Tercio via exemplaritatum.

¶ Pars prima huius sermonis in qua declaratur triplici ratione blasphemie reprobatio. scilicet ratione irremissionis: punitionis: et retributionis.

Primo in hoc sermone dico q̄ blasphemia triplici ratione damnatur et reprobatur. scilicet ratione irremissionis: punitionis: et retributionis. Primo q̄ sit reprobanda blasphemia: probatur ratione irremissionis sic. Illud est grave peccatum et dignum reprobatione: quod est irremissibile. Sed blasphemia est huiusmodi: q̄d p̄ Math. 12. ubi dicitur. Spiritus blasphemie non remittitur: neq̄ in hoc seculo: neq̄ in futuro. Ergo etc. Ad autem sit blasphemia irremissibilis notandum est s̄m Bonauen. in. 2. di. 4. 3. in. q. circa litteram. et Ale. in. 2. par. sum. in tractatu de blasphemia. arti. ultimo. Ad blasphemiam quantum est de se indifferens: est quantum ad hoc q̄ sit in spiritum sanctum: et non in sp̄m sanctum. Et ideo multum interest inter blasphemiam et spiritus blasphemie. Blasphemia enī est tū in opere ex infirmitate et coactione: spiritus autem blasphemie est in voluntate vel cuꝝ malitia certa in opere. Et ideo irremissibilis appellatur: quia sic est peccatum in spiritum sanctum. Spiritus enim blasphemie sic spirat ad odium dei: sicut sp̄s sanctus ad amorem. Quauis enim omnia peccata sint contra trinitatem beatissimam: tamen per appropriationem quandam peccatum quod ex infirmitate et coactione committitur: est contra p̄m: cui ne debilis videret s̄m magist̄ sententiarum attribuit potētia. Peccatum quod committitur ex ignorantia est contra filium: cui sapientia attribuitur: ne parum prudens crederetur. Peccatum autem quod committitur ex propria malitia: est contra spiritum sanctum cui ne ex vocabulo terrorem incuteret: attribuitur bonitas et clementia. et hoc vltimū dicitur irremissibile. Blasphemia igitur s̄z Ale. aliquando fit ex infirmitate et coactione: tunc peccatur in patrem. Aliquando ex ignorantia et deceptione: et tunc peccat in filium. et uterq̄ modus habet causam excusationis. Aliquando fit ex certa malignitate superbie et propria malitia: tunc dicitur irremissibilis: non q̄

nō possit remitti: vel q̄ non aliquādo remittatur: sed q̄ non h̄z secum cām aliquam vel materiam ad remissionem. unde Hugo de sc̄to Dic. loques: de hoc peccato dicit. Hoc malum eo q̄ nihil in se h̄z excusationis: non meret habere excusationem remissionis. In dei aut̄ ut p̄ euangelia intuenti: et blasphemiam et sp̄m blasphemie habuerunt. Nam cōtra potentiam blasphemauerunt di. illud Math. 27. Confidit in deo liberet eum nunc si vult contra sapientiam filij. Jo. 9. di. ceco. Da gl̄iam deo: sc̄m? q̄ hic homo peccator est. et Math. 23. de xp̄o di. Ecce vorax est et potator vini: et publicanor̄ et peccatorum amicus. In sp̄m sanctum Math. 12. et Luce. 11. In belzebub p̄ncipe demonior̄ eicit demonia: pietatis opera peruercentes. Secūdo blasphemia est digna reprobatione ratione grauis punitionis. Nam triplici pena grauit̄ puni. scilicet spiritali: et gehennali. Primo puni. pena morte corporis. Mat. 24. scribit. Qui blasphemat nomē dei: morte moriat̄: lapidibus opprimet eum omnis multitudo ppli: siue ille cuius sit: siue peregrinus fuerit. Item ibi. Educ blasphemum extra castra et imponant illi q̄ audierunt manus suas super caput eius: et lapidet eum omnis populus. Item s̄m leges impiales blasphemus d̄z eadem mori morte cuꝝ sodomita. In autem. Ut non luxurent contra nām. Col. 3. circa p̄ncipium ubi dicit. Quātum qdam ad hec que diximus et blasphemia verba: et sacramenta de deo iurant: dominū ad iracundiaz puocantes: et istis inuungim̄ abstinere ab huiusmodi blasphemis verbis: et periurare per capillos et caput: et h̄is prima verba. Si enim contra homines fecit blasphemiaz impunita non relinquit: multo magis qui per ipsum dominum blasphemat dignus est supplicia sustinē. Nec ibi. Insuper leges municipales et statuta cōmunitatum contra blasphemantes multipl̄ ordinata sunt: et in executione sine consopita istis nostris temporibus. Mat. et apud sarracenos blasphemie legis sue p̄ medium scinduntur: ut in ciuitate Layri ipse experimento didici. Secundo puni. morte spiritali. Nam. L. statuimus de male. dicit Grego. nonus. Statuimus ut si q̄s contra deum et aliquem sanctorum suorum: et maxime contra beatam virginem linguas in blasphemiam publicam relaxare presumpserit: per episcopum suum pene subdatur in se-

Sermo

rius annorare: v3 vt septem diebus domini
cis p̄foribus ecclesie in manifesto du3 agū
tur missarum solennia blasphemus existens:
altero illorum die dominico palium ⁊ calcia
menta non habeat: ligatus corrigia ad collū:
septemq3 precedentibus ferijs. 6. in pane ie
iunct ⁊ aqua: ecclesiam nullatenus ingressu
rus. Quolibet predictoz quozq3 dierum tres
si potest: aliogn duos reficiat pauperes: siue
vnum. ⁊ si ad hoc cuius nec suppetunt fa
cultates: id in penaz alias ꝓmitretur. Cui eti
am si renuerit recipere ac peragere sententiaz
supradictaz: ecclesie interdicas ingressus: ⁊ in
obitu ecclesiastica careat sepultura. ꝓder tem
poralem p̄terea potestatem coactione: si ne
cesse fuerit episcopi diocesani adhibita cōtra
eum: blasphemus si diues fuerit. 40. solidos:
alioquin. 30. siue. 20. ⁊ si ad id non sufficiat. 5.
soldoz vsualis monete pena mulctet: nullaz
in hoc misericordiam habiturus. quod etia3
inter alia cōmunitatum statuta ponatur.

Tertio punitur pena gehennali. Refert. n.
Grego. in. 4. dialogoz q̄ puerulus quidaz
Rome annorum quinq3 blasphemij affue
p̄ctum cum aliqd eius obfaret animo: euz
tenceret a patre diligēter: quadam die euz in
tra brachia cum haberet: clamore magno ce
pit vociferare: mauri homines venerunt qui
volunt me asportare. Quo dicto nomen dei
blasphemauit: statimq3 diabolus cum e mani
bus patris rapuit: ⁊ ad eterna supplicia por
tauit: q3 tanti erat intellectus q̄ rōnis vsum
habuit. vnde mereri potuit ⁊ demereri. Ad
les quidam in dioecesi remensi cum quadaz
die in ccna ludendo: dum blasphemaret: sta
tim percussus morbo caduco: coram assanti
bus cadens: per totam sequentes diem horri
biliter se discerpens: miseram aiam diabolo
cōmendans: exspirauit. Mauta quidam na
tando deuz blasphemauit: ⁊ statim submersus
fuit: quem eius frater in litore reperies lin
guam penitus inuenit euulsam: q3 scriptū est
ꝓder que peccat homo: per hec ⁊ torquetur.
Sapient. xj. Alius etiam in diuersis mēbris
virginem gloriosam matrem dei Mariam
blasphemans: illa membra in corpore perdidit
primo: denumq3 desperatus v̄tre crepans
infelicem animam in manu diaboli tradi
dit. Tertio blasphemia est digna reprobatio
ne ratione retributionis sic. Omnes retribu
unt bona pro bonis: sed blasphemus retribuit

mala pro bonis: ⁊ odium pro dilectione. Er
go ⁊. Est enim peior cane blasphemus. Maz
canis non latrat contra dominum ⁊ benefa
ctorem suum. Blasphemus autem non cessat
blasphemare deum suum. Eodem ore quo vi
num a deo concessum bibit: eodem confestiz
blasphemando mordet. Ideo dominus per ꝓ
phetam psal. 68. in blasphemos dicit. Fiat mē
sa eoz in laqueum ipsis. s. suffocentur: ⁊ in
retributione. s. subitanee mortis. ⁊ in scanda
luni. s. eterne damnationis. Obscurent ocu
li eorum ne videant. i. nūq3 peniteant. ⁊ dor
sum eorum semper incurua. i. vadant de ma
lo in peius. Effunde super eos iram tuam. i.
sint semper in miseria sine sustentatione. ⁊ fu
rore ire tue cōprime eos. i. sint semper in fla
gellis inferiorib3 ⁊ aduerfitib3. Fiat bitatio
eorum deserta. i. sine herede ⁊ ozati filijs.

Et in tabernaculis eorum non sit qui inha
bitet. i. ita diruantur: vt nullum sit vestigiū
memorie eorum. Appone iniquitatem. i. pe
nam sensus. Super iniquitatem eorum. i. su
per penam damni. Et non intret in iustitiaz
tuam. i. ecclesie sacramenta nihil eis profint.
Deleantur de libro viuientium: ⁊ cum iustis
non scribantur: quo ad premiū vite eterne
glorificari: vbi ponit duodecim maledictio
nes contra blasphemos. vnde subdit. Quoniā
quez tu percussisti persecuti sunt. s. blasphemā
do christū: quem passioni ⁊ morti tradidisti.
Et super dolorem vulnere meorum addi
s. blasphemias tanq3 noua ⁊ recentia vulnera
⁊ sic ꝓ prima pars huius sermonis.

¶ Pars secunda huius smonis in qua de
claratur qualiter detestatur blasphemia ꝓ an
ctoritates. s. philosophorum: prophetaz: apo
stolorum: ⁊ euangelistarum: ⁊ doctorum.

Secundo in hoc smone dico q̄ blas
phemia reprobat multiplici auctori
tate: ⁊ maxime triplici. s. auctoritate
ꝓphoz: ꝓphaz: aploz: euangelistaz: ⁊ docto
ꝓrimo auctoritate philosophorum proba
tur blasphemiam esse reprobendam. Nam
Sidonius in epistolari libro tertio dicit. Sa
rulo non respondere conuictus est. Ergo ga
rulus debet vinci: non ipsuz blasphemando: vt
plures faciunt: sed silendo. Magis eniz iniu
ria fit ei non respondere. Item Xenophon di
cit. Ego cōscientia teste didici maledicta cō
temnere. Qui enim iniurias extuat: mor in
blasphemias ꝓrumpit. Et ideo contemnen

de sunt: ne peccatum aliorum nobis noceat. Item in puerijs sapientus dicit. *Ubiqz cum stultis maledicunt: ipsi sibi conuitia faciunt.* Perturpe. n. est quod obicit in obiecte cognosci. Dec ibi. Item Varro in sententijs dicit. Contemnendi sunt inereditoz contemptus si vis ad summa pgradi. Ergo qui maledicit in baratrum perditionis se deicit. Item Terentius in andria dicit. Desinat maledicere: malefacta ne noscat sua: qui pgit dicere que vult: audit ea que nō vult. Blasfemi enim q maledicunt alijs: etiam ipsi a deo maledicunt. Patet ergo blasphemandaz non esse creaturam: qto magis blasfemia creatoris qui fecit celum et terram fugienda est. Scdo probat blasphemiam esse reprobandā auctoritate pphaz sic discurrendo. Nam p Moyses dñs dicit exo. 20. Non assumes nomen dñi in vanum: qto mains ad blasphemandum. Item david psal. 20. Inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis. i. blasphemantibus. Dexterā tuā inueniat oēs qui te oderunt. pones eos vt clibanum ignis in tempore vultus tui. in iudicio. Dñs in ira sua cōturbabit eos et deuorabit eos ignis. Fructus eorum. i. filios eoz. De terra pdes et semē eorum a filijs hoium. i. oēm cognationem eoz et subdit cām di. Quoniam declinauerunt in te mala: cogitauerunt consilia que nō poterunt stabilire. i. blasphemias cōtra te dixerunt. Item Ysa. primo. Vbi genti peccanti: pplo graui iniquitate: semini neqz: filijs sceleratis dereliquerunt dñm: blasphemauerunt sanctū israel: alienati sunt retrosum. Super quo pcutiam vos vltra addentes puaricationem: terra vestra deserta: ciuitates vestre succense igni: regionem vestram coram vobis alieni deuorant: et desolabitur sicut in vastitate hostili. Item Ybere. pro verbis penitentie: verbis superbie blasphemasti et implesti malā cogitationem tuam: et ostendisti contra virum fortitudinem tuam: vt possis facere quod sermone tractasti. Et dixit dñs ad me. Nunqd vidisti quid fecerit aduersatix israel: scito iniquitatem tuam: q in deum tuiū preuaricata es: egrediat vt ignis indignatio tua: et succendatur: et non erit q exstinguat ppter malitiam cogitationum tuarū. Item Eze. 35: cōqueritur dñs di. Insurrexistis super me ore vestro: derogastis aduersum me verba vĩa. ego audiui. Item Dani. 3. Possum est hoc

decretus: vt omnis populus: tribus et lingue quicunqz locutus fuerit blasfemiāz contra deum celi omnipotentem dispercat: et domus eius vastetur. Neqz enī est deus alius: qui ita possit saluare. Tertio idem probatur auctoritate euangelistarum: apostolorum: et doctorum. Primo euangelistarum. Mat. 27. Iudei reprobati sunt: qz ppter eūz xpm blasfemātes mouent capita sua di. Alios saluos fecit: seipsum non potest saluum facere. Itēz Mat. 3. et cōfirmatur prima ratio prime partīs quando dicitur. Amen dico vobis quoniam omnia dimittentur filiis hoium peccata et blasfemie quibus blasphemauerunt. Qui autem blasphemauerit in spiritum sanctus: non habet remissionem in eternum: sed reus erit eterni delicti. Item Luc. 12. Omnis qui dicit verbum in filius hois reuertet ei. Qui autem in spiritum sanctum blasphemauerit: nō remittetur ei. Item Jo. 7. De bono ope nō lapidamus te: sed de blasfemia. Scdo auctoritate apostolorum. Nam Pau. ad col. 3. dicit. Deponite blasphemiam et omnem turpem sermonem de ore vestro. et ad Eph. 4. idēz ait. Omnis amaritudo: et ira: et indignatio: et clamor: et blasfemia tollatur a vobis cū omni malitia. Item De. scda canonica. 2. c. ait. Multi sequuntur eorum luxurias p quas via veritatis blasfemetur: et infra. Sibi placentes et sectas non metunt introducere blasfemantes. Item Jacobi. 4. Nonne diuites blasfemant bonum nomen quod inuocatus est super vos. Item Judas apostolus pmo ca. sic cano. dicit. Similiter et hij qui carnē quidem maculant. dominationem autēz cōtemnunt: maiestatem autēz blasfemāt: ignis eterni penam sustinentes. Tertio auctoritate sanctorū doctorum et canonicorum. Nam Ambrosi. noster in libro de offi. dicit. Quis enumeret q̄tas modicum membruz lingue attrahat sordes: qm̄ multiplex in labijs incircuncis inuenit insipiciētia: Est. n. in smonibus ociosis lingua dissoluta: in lasciujs ipudica: in arrogātia magniloq: i blasfemijs de testāda: in detractōe maledica: in mendacijs crebrāda. Ad ec ille. Igit Grego. 7. mora. di. Porau sicut in sensu sunt leues: sic in locutione precipites. i. blasphemando: quia quod leuis conscientia concipit: leuior protinus lingua prodit. Isti sunt casus culpe crescentis: vt lingua cura restringitur: nequaqz vbi ceci

Sermo

derit videat: sed semper ad deteriora descendat. Nec ille. Et ideo. 24. q. 3. c. aplice scribit. Apostolice auctoritatis exemplo vidimus errantium et in errorem mittentium spiritus tradendos esse sathane: ut blasphemare desistant. Nec ibi. 24. q. 3. c. qui negligunt scribitur. Qui negligunt oris maledicti consuetudinem refecare: etiam si non corde maledicant tamen imunditiam labiorum. Ysa. verbum et inquinamenta omnino incurrunt. et est de maledictis. dicitur. quod blasphemia non solum in deum: sed in beatam virginem et in sanctos committitur: cum ipsis maledictionibus derogatur. et sic patet secunda pars huius sermonis.

Pars tertia huius sermonis in qua declaratur qualiter triplici exemplo detestatur blasphemia. scilicet diuinali: civili: et gentili.

Tertio in hoc sermone probatur reprobatam esse blasphemiam triplici exemplaritate. scilicet diuinali: civili: et gentili.

Primo triplici exemplo diuinali. Primum est de punitione. Nam vir dei dixit ad regem israel qui dixerat. Deus montium deus est: et non deus vallium. Dabo omnem multitudinem hanc regis syrie. scilicet benadab in manu tua: ut habetur. 3. Re. 20. Insuper dicentibus iudeis Micanori. Est deus potens in celo: qui iubet custodiri sabbatum. Aut etiam. Ego potens in terra: qui in beo fumere arma: cui tamen male successit: ut habetur. 2. machab. 15.

Secundum est exemplum grauis transgressionis et in correctionis. Nam maius peccatum nesciuit excogitare Hecabel: quam Naboth ad eum lapidandum: quam blasphemiam: ut habetur. 3. Re. 21. Preterea blasphemiam quanto magis arguunt: tanto sunt peiores: et magis blasphemant. propter quod prohibuit Ezechias ne populus aliquid blasphemiarum rideret. Senacherib. 4. Re. 18.

Item arguit Iheremias populum: quod sacrificabat dijs alienis: et ille respondit. Nomen dei non audiemus: sed sacrificabimus regine celesti: ut habetur. 4. Re. 18. Tertium est exemplum confusionis: quia cum diceret Nabuchodonosor blasphemando tribus pueris. Quis est deus qui eripiat vos de manu mea: confusus remansit: ut deum est supra. et habetur Dani. 3.

Sed post hoc precepit ne quis blasphemaret nomen dei ibi. 4. c. de quo Aug. sup. Jo. et habetur. 23. q. 4. c. qui vult di. sic. Nabuchodonosor rex decreuit. di. Quicumque dixerint blasphemiam in dominum Sydrach: Adisach: Ab-

denago: in interitum erunt: et domus eorum in dispersione. Ecce quomodo rex alienigena scuit: ne blasphemet deus israel: qui potuit tres pueros de igne liberare. Nec ille. Secundo probat exemplo civili tripliciter. Primo sic. Secundum leges culpa cuiuslibet est coercenda: ut habetur. ff. de offi. presi. l. diuus. §. vici. et ff. solu. matrimo. l. si constante. §. si maritus. Sed tribus modis quis est in culpa. aut quia non fecit quod quilibet diligens fecisset. aut quod contra pacem venit. aut quia fuit in mora: ut habetur. ff. locati. l. videamus. ita etiam blasphemus hijs tribus modis est in culpa. Primo non fecit diligentiam: ut sibi cauere a blasphemia. Secundo fecit contra pactum initum cum deo in baptismo et in confessione sacramentali: promittendo abstinere a blasphemis.

Tertio est in mora: cum assidue in peccato persisteret. Ergo patet propositum. Secundo exemplo civili. Filij parentibus debent reuerentiam exhibere tam debitam: quam deuotam. L. de patria potestate. l. congruenti. et ff. de in ius vocan. l. generaliter. Cum igitur deus sit pater noster iuxta illud. Pater noster qui es in celis: ergo sanctificandus et honorandus: non autem blasphemis vituperandus. Et sermonibus enim et loquelis quis sapiens dignoscitur et insipiens. ff. de tuto. et cura. datis ab hijs. l. is qui. §. si. unde ex blasphemia homo in sapiens iudicatur: de qua dicitur in psal. 35.

Verba oris eius iniqui. et do. n. in te. ut bene ageret. Tertio exemplo civili etiam probat sic. Sed legi propiores esse debemus ad parcendum: quam ad condemnandum: ut habetur. ff. de periculo et commo. rei vendita. l. 1. et ff. de seru. expol. l. seruus. Sed blasphemus intendit nocumentum eius quem blasphemat: et ita efficitur focus diaboli et damnatorum. Quod si malam societatem acquirit: sibi impuret: ut habetur. ff. pro socio. l. cum duobus. §. 1. et l. si eius. et l. si in insti. pro socio. §. vlti. A tali autem societate per veram patriam omnino recedendum est: tum quia nemo debet esse inimicus proprie salutis. L. ad. l. inl. repetun. l. vltima. Cum etiam quia ecclesia nunquam claudit gremium salutis recedentibus ad se. L. de sum. tri. et fi. ca. l. inter claras. Tertio et ultimo probatur triplici exemplo gentili. Primum ponit Seneca libro primo de ira. Caius Cesar ordinavit fieri sollemnissimum festum nobilibus suis. Eodem die contigit tonitrua: co-

rufcationes: pluias: et tēpestates plurimas fieri. Rex indignat⁹ maledixit Iou: cūq; bel lum indixit: iubeas tela et machinas cōtra Iou nem tacari. Qui iussa complentes: tela et lapides contra celum iaciebant: que ad se descendebant et magnam populi partem peremerunt. Sic est de blasphemantibus qui verba in deū iactant: et sibiipsis nocent. Secūm exēplum ponit idē Seneca. 2. declara. c. i. dicens q; quidam pater abdicauit filium suū ad quē alius filius accessit rogans ne patri quid dure responderet: tacite promittens ei sub cyrographo: q; ei postmodum dimidiaz partem hereditatis daret. Ille tacuit dūz pater cum abdicaret: tunc frater ille gratus germano dicit. Dēū fortunam tibi frater iungam comitem. si militandum est: vna militabimus. si peregrinandum est: vna peregrinabimur. malui vt tacendo iram patris vincere: q; recentem pēus iram exagitare. mee partis heres sis: ero tuus custos. Spirituali ter pater est deus: qui quandoq; aliquos flagellat: et frater noster dominus iesus dicit. Sustine patienter: et noli blasphemare: et dabo tibi dimidiam partem hereditatis mee: et in omni fortuna tecum ero. Tertius exempluz ponit Elimandus in cronicis: vbi ponit de moribus grecorum: q; tempore Alberi regis grecorum qdam seruus regis magnus apb eum: sed maior blasphemus cum ensem teneret semel ante regem: venerunt quidaz nigri homines: ipse plus ceteris videbat: et ceperūt eum: ille clamabat adiua me rex: ipsi responderunt quiesce rex: quia noster est. et sic subla tus est ab oculis regis et alioruz: vixit ad infernum descendit. Ergo fratres abstineam⁹ a blasphemis: vt rē.

¶ Feria quarta post secundam dominicam in quadragesima in qua declaratur quanta sit peruersitas blasphemie: et hoc triplici respectu. scilicet grauitatis: horribilitatis: et societatis. Sermo. 34.

Tu es dominus omnium: et non est qui tue resistat maiestati. Messer. 13. Sententia est dilectissimi in christo principis philosopho

um Aristo. 8. phisicor. q; maiori bono opponitur maius malum: et quo p̄ter ab eodem habetur topicorum. 8. q; maximo bono maximum malum opponitur. Ideo sicut sum mum bonum est ipse deus: immo ipsa bonitas: maximum etiam est bonum ipsum laudare: sic summum malum et peruersitas illū blasphemare. Hoc enim horrent etiam multi peccatores: vt vtrū sit quod dicit idem philosophus. 9. ethicorum. mala multa et dura qui operati sunt: et propter malitiam ab hominibus odiuntur sicut blasphemus: qui non attendunt quanta sit dei maiestas. de quo in the nate dicitur. Tu es domin⁹ rē. Quanta sit ergo blasphemie peruersitas: in hoc sermone ostenditur triplici ratione. scilicet Primo respectu grauitatis. Secundo respectu horribilitatis. Tertio respectu societatis. Pars prima huius sermonis in qua declaratur blasphemiam abominandam esse triplici ratione. scilicet comparationis: comprehensionis: et intensionis.

Primo in hoc sermone dico q; blasphemia ē summe maligna et propter ea detestanda respectu grauitatis. Est enim peccatum grauissimum: quod probatur triplici ratione. scilicet comparationis: comprehensionis: et intensionis. Primo ratione comparationis p̄t̄m h̄ pōt pparari triplici. scilicet ad homicidiū: ad peruriū: et ad omne p̄t̄m: et super oia blasphemare p̄t̄m est grauissimū sane itel ligendo. Primo enim comparatur ad homicidiū: concludendū s̄m Tho. 2. 2. q. 13. ar. 3 in responsione p̄mi art. et Ale. in. 3. par. sum. in tractatu de blasphemia. art. 5. q; peccatum blasphemie est maius homicidio duplici rōne.

¶ Primo ratione obiectionis: quia illud peccatum est grauius: quod immediate habet deū pro obiecto: et in deū fertur directe. S; blasphemia est huiusmodi. ergo rē. Homicidiū autem est in proximum. Verum est tamen q; si compararetur s̄m effectū nocendi: sic homicidium p̄ponderat. Plus enim homicidium homini nocet q; blasphemia deo. Ideo in fertur homicidio maior pena temporalis. Sed quia in grauitate culpe magis attenditur intentio voluntatis peruersae: q; effectus operationis: ideo cū blasphemus intendat nocumentum inferre diuino honori simpliciter loquēdo grauius peccat: q; homicida: q̄uis homicidiū seneat p̄mū locum in peccatis cō

Sermo

tra proximū. **C**Scdo rōne preceptionis: q̃a maius est peccatū cōmissum p̃tra maiora p̃cepta: sed peccatū blasphemie est p̃tra preceptū p̃ime tabule. homicidiū aut̃ p̃tra preceptū sc̃be tabule. maiora sunt aut̃ precepta p̃ime q̃ sc̃be: ergo maius est peccatū blasphemie q̃ homicidiij saltem sp̃us blasphemie q̃ est p̃ctm̃ in sp̃s sanctum: non aut̃ homicidiū: ergo p̃z propositū. **C**Sdo dico q̃ compando blasphemiam ad peritūrium grauius est peccatū per iuriū: q̃ pbat̃ fm̃ Alexan. vbi supra et **T**bo. vbi supra in r̃fione sc̃di argum̃ti. q̃z q̃ iurāt non dicit aut̃ sentit aliquid falsi de deo si cut facit blasphemus: sed deum adducit testem falsitatis: non tāq̃ deum testem falsum esse: sed vt firmet credulitas in eo cui iurāt p̃ aliquod euidentis signum. Et ideo glo. sup̃ illud ad **Eph.** 3. Omnis blasphemia tollat̃ a vo. sic dicit̃ peius est blasphemare q̃ peierare: q̃z peieratio falsē rei adhibet̃ testis deus. blasphemādo aut̃ de seipso falsa dicunt̃. p̃ōr̃ tñ **Ez** Alex. aliqua blasphemia minor̃ esse aliquo peritūrio: tum quia minoris sit dāni: tum quia ex minori libidine procedat. **C**Tertio comparādo peccatum blasphemie ad omnia alia grauius reputant̃. q̃ pbat̃ fm̃ dictos doctores vbi supra triplici rōne. **P**rimo rōne oppositōis quia blasphemia opponit̃ cōfessionī fidei: vt p̃z ex dictis. ideo habet in se gravitatem ratiōe infidelitatis: sed infidelitas est maximū peccatū: fm̃ oēs theologos. sed saltez sp̃us blasphemie fit cum malicia et voluntatis detestatiōe. qua propter vt dcm̃ est peccatum in sp̃itū sanctū reputatur: ideo est grauissimū: et ad hoc magis grauatur si in verba prorumpat: sicut laus si dei augetur per dilectionē et confessionē: et id̃ dicit glo. super illud **Isa.** 48. **P**opulū terribilem et c. nihil horribilius blasphemia que ponit os suum in celū. **O**mnē enim peccatū blasphemie comparatum leuius est. **H** ibi. **C**Tertio probatur rōne offensionis. Nam vt dictum est tanto grauius est peccatum q̃ immediat̃ offendit deum. **D**eus enim fm̃ theologos a malis varijs modis offendi solet. **P**rimo quātum ad suas creaturas: sic qui furatur:

fornicatur: vel hoīem occidit: deum offendit i suis creaturis: et omnia ex suo genere sūt peccata mortalia. **C**Scdo offendit quātū ad suā specialē familiā: et ita qui martyres et alios sanctos: qui per gr̃as familiares extiterūt occiderunt grauius pecc. **C**Tertio quātū ad personam reclarā: et sic qui corpus **C**hristi contulerat ad hoc grauius pe. **C**Quarto quātū ad naturam assumptam: et sic qui **C**hristum crucifixerunt sceleratius omnibus secerunt. **C**Quinto quātum ad nām diuinā: et sic q̃z proprie et sine aliquo velamine ad offensionē diuine nature pretendit. p̃fecto in gravitate peccati omnes excellit. **N**ō q̃dem ipsi blasphemī faciunt. Nam blasphemia est peccatū immediate contra deum factum. **I**deo **R**euere. pater meus et preceptor frater **S**eraphinus. **g**aictanus: sacre theologie p̃fessor. dī. se hanc opinionē tenere. q̃z grauius pecc. deum blasphemāns: q̃z qui pedibus corpus **C**hristi cōculcaret vt corpus **C**hristi: et hoc bis rōnibus cōcludebat. **P**rimo rōne obligationis sic quia vbi est maior obligatio ibi maior culpa: sed plus obligamur diuinitati q̃z humanitati: s̃z fidem. **H** fundat̃ in euangelio **L**uc. 7. de debitoribus et fenerator. **C**Scdo rōne prauitatis. Nam quātō minores occasiones habet voluntas ad peccandū tanto peccatū est graui⁹ patet in luxurioso sene et iuvene: sed possibile est q̃ blasphemus faciat ex prauitate voluntatis vt se deo vindicet maledictione: quia non p̃ōt opere: et cōculcans ex passione lucri: quia diabolus indicat sibi thesaur̃s vt faciat illud in **C**hristū. **P**rimus enī nullam h̃z occasionem. **S**ecus habet passionē auaritię quam gravitatē ponit sp̃itū sanctū in. ps. 54. Et si his qui odierunt me super me. ma. loc. su. abs. m. sor. et c. **C**Tertio rōne necessitatis: nā qñ aliqua virtus est necessaria ad salutē ille qui non credit est in statu dānatiōis. **A**dar. vlti. Qui non credi. cōdēnabitur. Et s̃z ap̃lm̃ ad hebr. xj. Sine fide impossibile est placere deo: sed q̃z humanitas **C**hristi sit minor diuinitate **C**hristi. patet quia pater maior me est. Et in simbolo eq̃lis patri fm̃ diuinitatē et c. sed grauius est offendere malus q̃z minus. **C**Quarto rōne infidelitatis: quia dicens op̃positum contradicit euangelio. Nam euangelius et tota christiana fides: et doctores oēs tenent: q̃z **C**hristi humanitas est minor diuinitate eius. Sed si dicis q̃z culpe sunt ineq̃-

les oportet dicere q̄ humanitas est maioris dignitatis: ex quo facit maiorem gravitatem hoc aut̄ est cōtra omnes predicos. dicens q̄ blasfemia est maior: convenit cum omnibus doc. predictis: quia dicit maius peccatum eē offendere maius q̄ minus. Humanitas aut̄ Christi est minus ens ipsa trinitate beatificata. ergo patet rē. Quinto rōne diuerse bonitatis. Nam lz bonitas humanitatē sit melior quacūqz bonitate creata respectu nature et gratie: tamen illa bonitas est participata. bonitas autem diuinitatis est per essentiam. Adat. 19. Quid me interrogas de bono: sol⁹ deus bonus est. nunc aut̄ in rōne bonitatis grauius est offendere maiorem bonitatem. Sexto rōne redēptōis. Si enim duo nos redimerent inaequaliter et vnus daret centus ducatos quos ab alio haberet q̄ daret mill. magis pec. qui offendit maiorem redēptorez Christi aut̄ redemit nos vt deus p̄ncipalr et quodāmodo istrumētāl r̄m humanitatez. fm omnes theologos. Scptimo ex parte sacrilegij qd̄ est offendere rē sacram: et q̄to fit iniuria rei magis sacre tanto sacrilegium grauius est. Dicit enim Tho. 2. 2. q. 99. ar. j. in responsione. q. q̄ omne illud quod ad irreuerentiam rerum sacrarum pertinet habet sacrilegij rationem. mō lz humanitas Christi sit res sanctissima: trinitas aut̄ est magis sacra: et ita in ratione sacrilegij magis pec. blasfemus q̄ ille. Ex predictis igit̄ patet q̄ graue sit blasfemare deum: cum blasfemātis lūqua efficiatur quasi gladius cor dei penetrās et ensis vndiqz deum scindens. Nam si de⁹ pati posset tot vicibus gladiaret quor blasfemaf. Ideo p̄pha ps. 58. dicit. Et gla. i la. c. f. blasfemātium. Et q̄uis deus sit immortalis nihilominus ex parte illoz malicie occiderēt deum et sanctos si possent: quos non cessant quotidie blasfemare de quibus dicit p̄pha ps. 56. Filij hominum dentes. c. ar. et sagit. et lin. eoz gla. ac. Unde dicit glo. super ill⁹ Jsa. 18. Populum terribilem rē. Nihil horribilius blasfemia rē. Tam scelesti enim sunt q̄dam blasfemi q̄ si deum et sanctos haberēt dentibus lacerarent. Canes rabidi. o diaboli homines. o demones incarnati. o traditores q̄s vos docebit furari auct̄. ira: o dñi cinitatum et rectores. o p̄ncipes et reges: vbi iustitia: vbi fides. vbi iusiurandum: vbi zelus bonoris nostri nō dicamus dei: vulneratur

sepe figura Christi et gloriose virginis matris dei cum tanta confusione christiane fidei eruntur oculi. Nulla inde correctione v̄l inquit fide facta. Sed multi dicūt nescimus quis fecerit: ignoratis vtiqz: q̄ de iniuria dei non curatis: o si quis diceret etiam minimū verbum in regem et ditionem aliquorum: profecto si ipos caspios montes pertransisset inueniretur. estote ergo solliciti: quia vbi ē thesaurus tuus ibi est et cor tuuz. Adatth. 6. Scdo blasfemiam esse grauissimum peccatum. pbatur ratione comprehensionis. ait enim p̄hs. 4. ethico. Adalun si integre fiat i portabile erit: sed blasfemia non solum ē de se mala: sed comprehendit integre multa alia mala: ergo summe est maligna et iportabilis. Sicut enim bonum tanto melius est quanto plura bona in se comprehendit: sic per locum ab oppositis quod est bonum argumentum in iur. ff. de off. eius cui manda. est iurisd. l. j. Tāto malū deterius est quāto in vno plura mala concurrunt: sed in blasfemia presupponitur infidelitas: vt dictum est quod est maximum peccator: quia tollit fundamentum edificij spiritualis. iuxta illud Jo. 3. Qui non credit iam iudicatus est. Addit insuper heresim et plus q̄ heresim. Nā hereticus illa de deo dicit que vera esse credit q̄uis errat: sed blasfemus illa dicit que omnino non credit esse vera nec dicenda: deteriores etiam sunt blasfemi ipsis iudeis quibus consuetum fuit obturare aures: cū blasfemare audirūt. iuxta illud Act. 7. continuerūt aures suas. glo. in i. dicit ne blasfemiam audirent. Tercio idēz probatur ratione intentionis. fm enim p̄hm 2. de anima. Omnia iuste denomināt a fine qui. s. intendit. ff. ad. l. falci. l. his si qui. quadraginta. §. sed si opus. hinc est q̄ opera humana ex mala intentione facta mala redduntur iuxta illud Adatth. 6. Si oculus tuus neqz fuerit: totum corpus tuum tenebrosū erit. per oculum enim intentio designatur: que si neqz fuerit tota operatio tenebrosa erit. In alijs enim peccatis maxime que sunt cōtra proximum: peccans cum non intendat diuinam offensā: imo vellet si possibile eēt talia posse agere sine diuina offēsiōe: vt fornicari homicidium facere: furari et alia. In blasfemia vero totum oppositum: quia blasfemātis intentio semper cōtra dominum gradit offensam dei intendens. bene ergo dicitur

Germo

venenata: quia super omnia alia peccata ve-
neno mortifero plena est. Vnde Jo. apoc. 17
dicit. Vidi mulierem sedentem super bestiam
coccineam plenam nominibus blasphemie: h
mulier veneno mortifero plena: est blasphem
tis intentio: que super habitum malicie sedet
coccinea. ppter crudelitatem dicitur: et plena
propter consuetudinem blasphemiam malaz:
et sic patet pars prima huius sermonis.

Epars scda huius sermonis in qua declaratur blasphemiam horribilem esse triplici ratione. scilicet delectationis: vilificationis: et ingrati-
ficationis.

Secundo in hoc sermone dico blasphemiam summe esse detestandam respectu horribilitatis. est enim non solum graue peccatum: sed horribilissimum: quod triplici ratione probatur. Primo ratione de lectionis. Nam sicut philosophus et philosophus. Posita causa sufficienti sequitur effectus: et quare causa est propinquior: tanto ad causandum effectum est potior: sicut de conditione turbae. si ob turpem causam. et sic rerum annotatione. Si mulier sicut de excusatione temporis. sed et militie. Si agnomina. ex quibus sequitur a contrario sensus: quare est minor causa: tanto minor debet esse effectus: et ubi nulla est causa: nullus debet sequi effectus. ideo inter peccata hoc interest ut eorum ratio grauius quodlibet sit: magisque maiestatem diuinam offendat: quanto ex minori tentatione procedit: vel causa motiua. peccat enim in carne iuuenis: peccat senex. sed ideo magis seni imputabitur: quia dicitur peccat dicitur iuxta illud Ecclesiastici. et tres inquit dominus. Spes odiuit anima mea: et aggrauor valde anime illorum: pauperem superbum: diutius mendacem: et senem fatuum et insensatuz: sed cum ceteris peccatis semper aliquid sit ad peccatum inducens: sicut verbi gratia in superbia delectatio honoris: in luxuria delectatio carnis: in gula delectatio gustus: in auaritia delectatio pecunie: ira de consimilibus. In blasphemia vero nullum est motiuium delectationis inducens ad blasphemiam: ergo grauius et detestabilius est ceteris peccatis. unde Augustinus de sancto dicit. ait. Scelerissimum genus peccati est: quare quis in dei vituperio delectatur. Quid enim est aliud spiritus blasphemie nisi desiderium vituperationis diuine: hoc peccatum irremediabile ut dictum est: quia causam ad

remissionem seculi minime gerit. ¶ Secundo ratione vilificationis probatur. Tanto enim maior et horribilior est culpa vilificationis: quāto maior est persona offensā: pater est de sententia excom. u. c. cum illos. §. nos tamen. in ter. et in glo. ff. de iniur. lib. 2. apud. §. q. air ptoz. sicut exemplariter manifestari potest. offensa enim est in ciuem cōiūm facere: maior in principem: maxima in regem: sic in pposito est de peccato blasphemie. In alijs peccatis cōiūm infertur creature in blasfemia creatoris: sed quātum creator excedit creaturam: tū. blasfemia excedit alia peccata. Ideo dicitur in. c. vergētis: de here. Longe grauius ē eter. nam q̄ temporalē offendere maiestatem. Et Ecclesi. 22. scribitur. Ad amicum si p̄deris gladium non desperes: est enim regressus ad amicum. Si aperuerit os trifide: non timeas. est enim concordatio: exceptio cōnitio ex improperio ⁊ superbia ⁊ miserie ⁊ reuelatione: multo amplius est conuictum inferre in omniū creatorem. Est tamen sciēdū q̄ b̄ cōtumeliosa blasfemia potest dupliciter contingere. d. directe ⁊ indirecte. Primo dī recte cum quis mala dño irrogat: vt in pcedentibus p̄dictum est. ¶ Secundo vero indirecte vel interpretatiue: cū q̄ cruci Christi reuerenter ⁊ in bonefite contractat. vnde. l. nemini licet. in. m. Memini h̄ signum saluatoris in terra vel in filice ⁊ in marmoribus humi positis sculpe re vel impingere: ne p̄dibis conculcetur: sed quid dicendum est de puellis nouiter coniugatis ⁊ eorum parentibus que tempore nuptiarum cum ad coniugium domum ire volunt in calcamentis suis denarios portant in quib⁹ sepe crux vel ima go domini: aut virginis gloriose: ⁊ alioz sanctorū: vel dei aliqua nomina sculpta aut descripta sunt: que omnia in horam maledicti ⁊ in diem ⁊ indicium mali āni futuri: ⁊ inter ipsam ⁊ maritum semper infelicissime vite: veluti lutum conculcare non curant. ¶ blasfematores imo horribili⁹ est dicere ⁊ audire ⁊ conculcatores sanctissime crucis: ⁊ sanctorū nomen sanctorū ⁊ sanctorum p̄sertim gloriose virginis Marię: ⁊ diuine maiestatis. o nefandissimū scelus: o initium annoz maloz huius coniugij maledicti ⁊ in noie fercentum paria demonioz initiati: quid innumerabiles inter illos infelicitates deueniunt: qui cum dei ⁊ alioz sanctorum blas-

señis: et in nomine demoniorum matrimonio consummare nituntur. **T**ertio idem probatur ratioe ingratificationis. Beneficiorum dei Ingratitudo enim tale malum et peccatum videtur esse quod non solum deo sed etiam hominibus summe displicere videtur. Nam manumissus si ingrati existerint contra dominos suos: rursus ad servitutem rediguntur. **E**t de liberti et eorum liberis. Si manumissus, ingratus circa patronum existerit suum: quadam iactantia vel contumacia ceruicis adversus eum exereat: aut levis offense culpam contraheret: a patrono rursus sub imperio ditioneque mittatur: filius etiam quod postea nati sunt servitutis. Multum etiam displicet deo. Unde **Ber.** ait. Ingratitudo est ventus vrens et siccare fontem pietatis et fluentia gratie. Sed quis est magis ingratus quam impius blasphemus: qui de munere loquere sibi peccetis creaturis cesset: has vices domino reddit: sanctis eius: qui cum dicere debeant cum propheta ps. 33. Benedicam dominum in omni tempore semper la. c. i. o. m. **D**ixit suo serido. do. maledic. **D**es creature laudes quas prius referunt creatori: extollentes eius omnipotentiam: admirantes sapientiam: collaudantes clementiam et bonitatem. Ad quod per prophetam inuitamur. di. ps. 169. Laudate deum de celo. vsq. laudet nomen domini. et infra. Lau. do. de ter. vsq. quia aralatum est nomen eius solius: quod ut dicit **Aug.** Quicquid dei creavit siue in celo siue in terra siue in mari laudat deum: solus maledictus blasphemus facit oppositum de beneficiis cunctis ingratus. Nam membra illa infirmitatis humane quod pro salute humani generis assumpsit blasphemus ad contumeliam noians viscera anteriora et posteriora: quod peius est blasphemare non curat: quasi non a perfidis iudeis satis fuerit affectus obprobriis: sed omnia ipse negligimus iudeorum: complere velit contumelias eius: unde **Aug.** dicit. Non minus peccat qui blasphemant christum regnantem in celis: quam qui crucifixerunt ambulante in terris. Cuius ratione noster irrefragabilis doc. **Alex.** in. 2. assignat: quod sit maior iniuria maioris status. regnans enim in celis satis maior est quam in terris: et quod iudei hoc ignoris fecerunt. iuxta illud prime corin. 2. Si cognovissent nunquam dominum glorie crucifixissent: blasphemus autem scietur agit et ex certa malicia. **T**ertio quod iudei non promiserant ei fidem sicut christiani qui baptizati purificati et confirmati sunt in Christo. Et ideo de his ingrati

scribitur **Ecclesi.** 29. Bona verba repromissoris. In confirmatione sibi ascribit peccator: et ingratus sensu derelinquit liberantez scilicet sic patet scilicet pars sermonis.

Pars tertia huius sermonis in qua declaratur detestatio blasphemie respectu maligne societatis: et hoc triplici ratione. scilicet distinctiois: cognitionis: participationis.

Ertio in hoc sermone dico blasphemiam detestandam esse respectu societatis maligne et perverse: quod probatur triplici ratione. **P**rimo divisionis. In blasphemiam enim distingui possunt filii dei a filiis diaboli: nam vere filii dei tolerare non possunt: quod pater eorum tam inamiter sagittetur: de quo filii diaboli minime curant. unde **Aug.** dicit. Dillectio sola distinguit iter filios dei et filios diaboli signet se signo crucis: oculus rideant oculus amant. cantent oculus. **A**ll. baptizent oculus. intrant ecclesias: impleant parietes basilicarum non discernuntur filii dei a filiis diaboli: nisi charitate: qui habent charitatem nati sunt ex deo: qui non habent charitatem non sunt ex deo: magnus indicium magna discretio: quicquid vis habe hoc solum nisi habeat nihil tibi prodest: alia si non habcas hoc habere: et implesti legem. h ille. Cum igitur perfecta charitas in dilectione dei et proximi consistat: quanto diligit deum ac proximum qui cum blasphemare non cessat? **O** cor lapideum et ferrum imo durius adamante: posse tolerare blasphemiam dei tui: patent predicta per exemplum valde notabile. **V**ir quidam ex vxore propria tres filios se habere credebat. sed tunc quadam turbata in eum mulier dixit ei: ex his tribus filiis scias pro certo duos ex alio viro me genuisse: quis proprius esset filius nolens propalare: brevi facto intervallo moritur mulier: non post multum temporis vir infirmatus voluit testari: ignorans filium proprium: sic testamentum condidit. **Q**ui ex vobis tribus legitimus est mihi filius omnium bonorum meorum relinquo heredem: post patris mortem quilibet asseuerabat se esse legitimum quem pater instituerat heredem. Ante iudicem deferretur causa. **J**udex forte prudens **Salomonis** non invenit. **3. Reg.** 3. de mulieribus litigantibus pro filio recte. **J**udex pendens precepit corpus defuncti ad arborem ligari: et ab his tribus filiis sagittari. **J**acit primus et secundus. tertius

Sermo

vero cum deberet patri sagittare cadauer ab horruit facinus: cōmota quippe sunt viscera eius super patre suo: ait ad iudicem. Stupet animus meus: manus tremunt: oculi caligant: et breuiter toto corpore cōrabesco: patris mei quāuis defuncti cadauer vñerare. Date ergo cui vultis: malo hereditatem ego amittere: q̄ tale scelus perpetrare. Quib⁹ dictis veritas ppallatur per nām que p culpā tegebatur. Huic enim oīa iussit iudex dari. Qui ergo in pposito verus filius patri potest etiam patris p̄tūmēlias et blasfennias: q̄s de uotus filius virginis gl̄osce: tot opprobria: q̄ a sceleratissis linguis hominum impiorū p ora spurcissima exeunt: audire valet? Quis dñs zelum dñi: audiens deus et sc̄os blasfemari: nō p̄fodit gladio interius p̄passiui doloris: et si nō vl̄isci manu possit: corde saltem doleat et clamet singultibus vsq̄ ad celū di. Tanq̄ vulnerat⁹ in corde: heu: heu: heu me: q̄ dñs meus gubernator: et creator: et redēptor me⁹. Trenoꝝ. 3. cōquerit di. Posuerunt me sicut signum ad sagittam dicit dñs. Sc̄o idem probat ratione cognitōis. Solet. n. cognosci hō qua patria sit oriundus et loquela. Tres autem regiones possidet deus. sc̄elestēs: mūdiales: et infernales: et vnaqueq̄ earū p̄pūz h̄z ydionia. Celestis regio p suo linguagio h̄z semp laudare deum. Psal. 83. Beati q̄ habitāt in do. t. i. s. s. lau. re. Quis igit in terra ciuis celestis possit appellari: nisi q̄ in paupertate et angustijs nō cessat deus laudare et benedicere: Ad hic ciuis fit celestis: s̄mo indicat: vt Adat. 12. scribit. Bonus hō de bo. the. cor. ui p. bo. s. dñi gl̄iam et honorē. Mundialis aut regio h̄z p suo linguagio loqui de mundi rebus. Omne vero quod in mundo h̄ est vt p̄me Jo. 2. c. dicit. Concupiscentia car. concu. ocu. et supbia vite. Supbi qui loquunt de mundi bonozib⁹: luxuriosi de lasciuijs et carnalibus: auari de p̄gregadis diuitijs: q̄ q̄ de mundo sunt: loquunt de mundo. vñ Jo. 3. vñ Qui de terra est: de terra loquit. Infernal etiaz p̄ria nunc in mundo cōciues multos h̄z. Nam eius linguagius sunt maledictiones et blasfennie. vñ apoca. 16. Blasfemauerunt deū celi p̄re doloribus suis. et Ysa. 8. Luni esurierit irascetur et maledicet regi suo: et deo suo. Blasfemi igit quia scripti sunt in libro eterne damnationis iam in p̄senti assuecūt officii suo. Nam sicut facile italici et alemani ex

loquela cognoscuntur: sic etiaz reprobi boſes ex sermonibus dei maledictione plenis. Q̄ igit homines infernales: o demoniorum complices: o incarnati diaboli. Nam cūlibz vestrum digne dici potest. Tu es damnatus iuxta illud Adat. 26. Vere tu ex illis es. Ad et loquela tua manifestū te facit: q̄. sc̄s de numero dānatoꝝ. Tercio idēz probat ratione p̄ticipationis. Nam q̄ in. c. sicut dignum de homicidio. et 86. di. culpā scribit. Non caret scrupulo societatis occulte q̄ manifesto facinori nō desinit obuiare. Istē nō solum blasfemi: sed ipsorū diuersi fautores diuersimode ad eandēz culpā obligant. Primo in h̄ scelere p̄ticipes sunt blasfemantiū genitores qui nō corrigunt filios suos. Hoc vitio delinquentes: quos sepe iusto dei iudicio perdunt: et tandē etiaz ipsi i baratz eterne p̄ditionis dilabunt: ita vt de eis verificet illud eccl̄i. 4. i. De patre impio p̄querunt filij: qm̄ p̄pi illum sunt in opprobrijs: q̄ in inferno blasfemant parentes: q̄ nō correxerunt eos. Secundo sunt p̄ticipes i domo p̄p̄ia blasfemare p̄mittentes. O nefanda crudelitas: creato rem nostrā et dei matrem in p̄p̄ijs laribus finire illis maledictis linguis sic crudeli lanari. Quis sapiens et timens deum p̄mitteret si posset obuiare alicui sancto viro in domo p̄p̄ia inferri p̄tūmēliā. s̄ q̄to min⁹ deo et saluatori: et sanctis iam cum xp̄o beatis? Quis tolerare posset ante se patri suo iniuriam fieri: q̄to minus illi cui quotidie dicimus. Pater noster q̄ es in celis: sanctificet nomen tuūz. Tercio sunt in h̄ scelere p̄ticipes plati et aīaz rectores in correctione negligentes: q̄ circa hoc iudeis peiores appellari possunt: q̄ illi audita dei blasfemia blasfemantes s̄m̄ legem lapidare iudicabant: et in signum cordialis doloris aures obrurabant et vestimenta scindebant. Quarto sunt p̄ticipes dñi ciuitatū et rectores de talib⁹ non curantes. Nam si in eorū ditione ydolatriam sustinerent nōne horrenduz scelus censere? et tñ blasfemia maior est idolatria: q̄ h̄ aufere honorem: illa inferre contumeliā: nam in hoc scelere tanto est vilis iustitia quāto dānabil p̄missio: ideo tñ lucrari p̄t̄ puniendo: quātū amittunt nō corrigēdo. Q̄ quot denarij possent dñi et iuste acquiri puniendo blasfennos. Quinto sunt participes cōitatorum rectores et p̄tates qui statuta obseruari facere negligūt:

in quibus cōiter pena cōtra blasfemos ponitur: et iurant q̄ facient obseruari: ideo sunt p̄iuri quotiens hoc negligunt q̄ si fecerint honorabiliores et famosiores et maioris meriti et lucri erunt: et tale lucrum est benedictus in secula: per q̄ tanta impietas coercet. Denarij quippe est q̄ virgo gloriosa sanctiq̄ omnes per h̄mōi punitiōibus apud deū fundant preces. Ideo denarij ex tali iusto lucro prouenientis illud mamone iniquitatis vocabulū retinent. de quo Luc. 16. dicit. Facite vo. amicos de mamone iniquitatis. i. cōdenate blasfemos: et tantā iniquitatem saltē pecunijs vindicet: vt ex hoc sancti oēs facti amici v̄ri pro vobis intercedere dignentur: cū defeceritis recipi. vos i eterna tabernacula. Ultimo sunt participes assistentes: si quātum possunt licite non contradicūt: q̄nq̄ dulciter admonendo: iuxta illud Gal. 6. Huiusmodi instruite in spū leuitatis: q̄nq̄ mansuete reprobēdo: q̄ dicit p̄p̄a. ps. 89. Qm̄ sup̄uenit mansuetudo et corripimur: q̄nq̄ mansuete arguendo. Proverb. 27. Melior ē manifesta correctio: q̄ amor absconditus: q̄nq̄ dure increpatio. 2. Thim. 4. Iusta oppo. ipoz. argue. ob. i. crepa. q̄nq̄ officialibus accusando: et h̄ oia cū grandi discretiōe ex zelo dei tm̄ et amore p̄tini: q̄m̄ que tali zelo mouet regitur et gubernetur: neq̄ in his offendar: neq̄ blasfemat. Adiuuet nos deus benedictus. Amen.

¶ Seria gnta post sc̄dam dñicam in quadragesima in qua tractat de sanctificatione sabati in generali. Sermo 35.

Dvnicuiq̄ iuxta viam suā. Mier. 17. Dicto carissimi de duob⁹ preceptis p̄me tabule: nūc est dicendū de tertio. s. memento vt diem sabbati sanctifices. Ad cui⁹ expositionem tria principaliter annotabim⁹. Primum dicitur cōuenientia et obligatio. Sc̄dm̄ memoria et declaratio. Tertiu⁹ abstinētia et sanctificatio. Quātum ad p̄mū cum sit deus auctor maximus: vt ait Plato in timēo cōuenienter hoc tertiu⁹ preceptū instruit: istud fideliter obseruantibus remunerationē preparauit in superioribus s̄ ill⁹ do vnicuiq̄ rē. Nam cum hoc preceptū sui

oiz theologoz sniam nō solū sit cerimonia le siue figuratur: verū etiam morale: ideo ga morale remanet q̄uis nō tencamur ad illud inquātuz cerimoniale: obligamur tm̄ iquātū morale q̄ est. s. deo vacare iuxta ill⁹. ps. 45. Vacat. et vi. q. c. s. deus. In p̄nti ergo qualiter hoc preceptū cōuenienter sit datum: et p̄nter obligatorum mō quo deū est trip̄r ondit.

Primo via rationis. Sc̄do via auctis.

Tertio via exemplificationis.

¶ Pars p̄ma huius sermonis in qua declaratur q̄o tertio preceptum sit cōuenienter datum: et tertio septuplici via.

Primo in h̄ sermone q̄o h̄ p̄ceptuz cōuenienter sit datum. p̄bat via rōis septuplicis. s. Rōne appropriationis cessatōis: destructōis: instructōis: roboratōis inflāmatiōis: et opationis. Primo ratione appropriationis sic tria sunt precepta prime tabule: quoz. Primū appropriatur patri: q̄ cōsistit in obsequio eperis. s. colere deum et honorare q̄ debetur diuine potestati q̄tū ad patrem. ideo dicitur dñm deū tuū ado. et illi serues Deut. 6. Sc̄dm̄ appropriat filio: q̄ cōsistit in reuerentia oris et diuine veritati: que attribuit filio. ideo dicitur. Non assumes nomē d. i. in vanū. Exod. 20. Tertium s̄z Sabbata sanctifices p̄sistit in deuotione cordis que debet diuine bonitati: ideo appropriatur spūi sancto: ideo Deut. 5. dicit glo. sup̄ ill⁹ obserua vt diē sabbati sanctifices. Recte hoc mandatuz p̄inet ad spūi sanctū: cum p̄p̄ sanctificatiōis nomē: tū p̄pter eternā regem ad donū spūi sancti p̄tinentē. q̄ si dicitur sic. videt appropriari filio rōne sapientie: q̄ i sapientia est quies. Ecclesia. 17. Inueni mihi multam regem in ea. s. sapientia: ergo cū hoc mandatū sit de quiete seruili: debet appropriari filio qui est sapientia. Item in amore non est quies: quia amor currit per desideriu. vñ Greg. Amor dei nō pōt esse ociosus: q̄ mādatum de quiete nō est approprianduz spūi sancto qui amor est rē. R̄ndet s̄m̄ Alexā. de ales in. 3. p̄te in tractatu de p̄ceptis. p̄cep. 3. q. vltima. q̄ nec p̄ amorē: nec p̄ cognitiōē est i p̄nti quies p̄fecta: quia ex p̄te cognoscimus: et ex p̄te p̄phamus. p̄me cor. 13. Quia ē imp̄fecte diligimus: ideo nō est q̄s nisi imp̄fecte. s̄m̄ p̄te p̄ sciam vel amorē. Sed quia aia per charitatē tendit merendo in plenam requiem quē habet h̄ in parte: sc̄d nō anima

sciens per suam sciām meret̃ vt plene quiescat sicut per suam charitatē. Cum igitur in festo debcamus vacare deo per amorem et deuotionē: ideo spūs sancto appropriatur hoc mandatū nō filio. **P**reterea cognitio i verū est. amor aut̃ in bonū. Cum igit̃ bonū dicat rōnez cause finalis in qua est qes per se. vtz aut̃ rōnem cause exemplaris s̃m quā ē modus et ordo et motus relatis in finē. i. bonum inde erit q̃ i cognitiōe nō ponit quies plena sed in amore. Dicās ad p̃mū q̃ sapia nō dīc puram cognitiōē: que est respectu veritimo saporem qui est ex dilectione. Ad scōm dicās q̃ amor anteq̃ obtineat amātū currit p̃ desiderium: sed cum obtinet qd̃ amat i ipso per delectationē quiescit: vñ aīa que p̃ charitatem in p̃nti deum in p̃c. i. imp̃fecte habet i futuro vero habebit p̃fecte in quātum habet quiescit in bono summo: in quātum nō habz currit per desiderium. **S**cōdo p̃batur rōne cessationis sic. deus. 6. diebus fecit celum et terrā: et die septimo requieuit: vt habet **Gen. j.** ideo cōueniens fuit vt nobis quiescere preceperet aliquo die. q̃ si dicit̃ opposita nata sūt fieri circa idem: sed moueri et quiescere sunt opposita: igitur si in deo non est accipere moueri aliquo modo: ergo nec quiescere. **P**reterea **Jo. 5.** dicitur. **P**ater meus vsq̃ mō operatur et ego operor: ergo septimo die ab opere non cessauit. Ad hoc r̃ndet̃ **h̃z Alexā.** vbi supra. q. 5. q̃ illud s̃m **Be. et Aug.** sic intelligitur. i. operatur nouā creaturā facere cessauit. Nam etiam cū creatur aīa creatura noua creatur in numero: non in genere vel in specie. Cum enim aīa Ade crearet̃ genus et species creabat̃: et ideo q̃uis nunc deus opet̃ in creatione aīaz et alīaz rex: non repugnat ei qd̃ dicitur requieuit. Quō aut̃ intelligitur te quiescere notat multipliciter s̃m sententiā **Be. et Aug.** in glo. super **Gen.** que colligitur hac dictione. Cum enim dicit̃ requieuit pōt̃ intelligi per negationē: vel per positionē. Si p̃ negationem duobus modis. Vno modo vt sit abnegatio ex parte creature: vt sit sensus requieuit. quia postea nil nouū fecit in specie **h̃z Aug.** Alio modo abnegatio ex parte creatoris: tūc sic exponit̃ s̃m **Be.** Requieuit. i. operibus non indiguit vt in eis requiesceret sed in seipso quictus fuit. Item per positionem duobus modis. Vno modo vt per hoc qd̃ dicitur requiescere ponat̃ actio. Alio modo

vt ponat̃ significatio. Si ponat̃ actio intelligitur per cām. Vnde s̃m **Aug.** requiescere dei est rōnali creature in se requiem p̃stare: vt illuc desiderio feramur quo requiescam⁹. Sicut enim dicitur facere: cuz ipso in nobis operante facimus: et cognoscere cū cognoscimus: sic requiescere cuz eius munere quiescimus. Si vero ponit̃ significatio: intelligitur duobus modis. Vno modo anagorice regē ut die septio. i. significabat̃ q̃ post bona opa in p̃nti dabit̃ requiem in futuro. Alio modo allegorice: quia diem quo x̃ps post mortem quicturus erat in sepulchro p̃figurare voluit. **T**ertio idem p̃bat̃ rōne destructionis sic. **D**eus et natura nihil agunt frustra s̃m **p̃m. j.** de ce. et mun. Quia igit̃ futuri erant q̃ dicturi erāt mundū semp fuisse: quoz fingit̃ **Aristoteles** vir tante auctis in ñalibus. qui dicit in lib. de vegetatibus et plan. Adūdum semp fuisse plenuz hoibus et plantis. Voluit igitur deus qui nihil facit in vanum vt cūso dīretur vnus dies in memoriam q̃ de⁹ oīa creauit in. 6. dieb⁹ et in septima quicuit vt dictum est in rōne precedenti. **Q**uarto idē probat̃ rōne instructionis sic. p̃ceptum hoc vt dēū est in exordio est cerimoniale simul et morale: in quātum cerimoniale qd̃ idem q̃ figurale significabat̃ carnez x̃pi sabbato in se pulchro quiescere d̃bere: nec tū cōnūpi: iuxta illud **p̃s. Caro. m. rege.** in spe. Tunc enim. i. septima die ab omni opere qd̃ patrarat requieuit: qd̃ salus nostra requirebat. **M**ā die dominico fuit honorifice recept⁹. **S**cōdo die consiliū sc̃m q̃ caperetur. **T**ertio fuit ordinatum q̃ occideret̃. **Q**uarto die fuit vendit⁹. **Q**uinto fuit capt⁹. **S**exto crucifix⁹ et mort⁹. **S**eptimo requieuit in sepulchro. vnde **Aug. lib. 4.** super **Gen.** ad s̃ram dicit. vbi probatur post obseruandū sabbatū iudeis fuisse p̃ceptū in vmbra futuri q̃ spūalem requie p̃figurabat: cuius quietis ipse domin⁹ **Iesus Christus:** qui nō nisi qñ voluit pass⁹ est in sepultura sua mysteriū cōsumauit. **I**p̃e die sabbati requieuit in sepulchro: et cam totaz diem habuit sancte cuiusdam vacationis. **Q**uinto idem p̃batur rōne roborationis sic: p̃mittit̃ vobis reges. vnde **Isa. i. 4.** dicit. In die illa cū requiem tibi dederit d̃s de⁹ tuus a labore tuo. Et ideo ad roborandum hanc p̃missionē datū est nobis hoc p̃ceptū de quiete. hū⁹ enī quies erit. **A** labore. **A** tē

ratione: et a peccatis seruitute. **C** Primo a la-
bore quia homo nascit ad laborem: vñ nihil p-
homo opari sine labore: etiam ipsum intelli-
gere. Et ideo natura diuina tempus diuisit:
et dimidiū tempus dedit quieti. s. noctem in
qua requiescūt. s. virtutes aiales: et dimidiū
tempus. s. diem in qua requiescunt virtutes
naturales: sed ab oib' his laboribus regesce-
mus in deo. iuxta illud. ps. 4. In pace in id
ipsum dor. et requiescam. **C** Secūdo a tentatōe
tentamur enim a diabolo a mūdo et a carne
et tunc he tentatōes nō erūt: quia nec diabo-
lus nec mūdus nec caro pualcūt. **C** Tercio
erit requies a seruitute peccati eo q' oēs erūt
filij dei et adepti eternā hereditatem quā eis
deus repromisit: vt possit vnusquisq' dicere
illud Ecclesi. 31. Modicū laboraui: et inueni
multam requiem. plus enim excedit incom-
parabiliter tps eternitatis totum pns tēpus
q' mille āni vñū diem: ergo patet propōitū.
C Sexto idem pbat rōne inflāmatiois sic.
Sap. 9. scribit. Corp' qd corūpit aggrauat
aiam. Et ideo aia icurnat ad terrēna: nisi sty-
deat ab eis se erigere. Et ideo ne mens nra
nimis tepescat debet elenari per contempla-
tionem in deum. Nam quidam hoc faciunt
toto tempore. iuxta illud ps. 33. Benedicam
dñm in omni tēpore. et bi quotidie subbatuz
faciunt. Nōnulli faciunt quibusdam horis.
iuxta illud ps. 131. Septies in die laudes dixi
tibi. Ceteri igitur ne prorsus a deo alienētur
oportuit eis dari aliquā diem determinatā
et h est dies sabbati. iuxta illud Isa. 58. Erūt
sabbatū delicatū. Ad hoc etiā inducit: nā que
est pncipium motus et quietis. 2. phyfi. quelz
enim res nāliter ad eum locū mouet in quo
requiescit: sicut lapis mouet nāliter deorsum
q' est nālis locus quietis ipsius. Cū ergo hō
nō possit quietari nisi in deo. iuxta illud Aug.
p' c'fessionū. fecisti nos dñe ad te: et ingertum
est cor nostrū donec cōquiescat in te. nāl' d'z
reudere in deum. rō nāl' d'z habere certum
tps i quo possit deo per cōtēplationē vacare.
Dictat igit rō vt aliquis dies ebdomade de-
putet ad diuinū cultū s'm Tho. 2. 2. q. 122. arti.
4. i rñsione. j. arg. et Mico. de lira sup Eroδ.
c. 20. Inest eni homini naturalis inclinatio
ad hoc vt cuilibet rei necessarie deputet ali-
qd tēpus: sicut corporali refectioi somno: et
bmōi. Vnde et spūali refectioi q' mēs hois
in deo reficit s'z dictamē rōnis. nālīs: aliqd

et p's hominē deputare debet: cum talis refectio
quod sit non minus necessaria q' corporalis
C Septimo pbat rōne opationis sic. sunt q
dam adeo avari vt quot dieb' vellēt opari.
ideo dñs nra tales Ero. 20. pcepit di. Ser
diebus opaberis. Vnus vtro dies dñi dei
tui est omne opus scrule non facies in eo. p
ser dies in quibus opari l'z datur intelligi q
debet esse opa hois pfecta: eo q' senarius est
pfectus numerus. pstat enim ex p'ribus suis
simul sumptis: tribus: duobus: et vno: p que
opera facta pueniatur ad gerem diuinam: et
ideo debet septimo die ab omi opere seruilī
quiescere: et ipsum venerari: et sanctū habere.
iuxta hoc mandatū. s. memento vt di. sab. san-
ctifices. et sic patet pma pars hui' sermonis.
C Pars scda huius sermonis in qua pbat
tertio mandatū puenienter datum esse et ob-
ligatorium: et tertio multiplici auctoritate.

Secundo pbat hoc mandatū pueni-
enter fuisse datum: et per pns obliga-
torium via auctis multiplicis. s. Ado-
saice: p'phice: Euāgelice: Aplice. Aurēice
Ethice: Et poctice. **C** Prio aucte mofayca
sic discurrendo. Ser diebus colligite māna:
die aut septimo sabbatum est dñi. Eroδ. 16.
Memento vt di. sab. sanctifices. 6. dieb' opa-
beris et facies oia opa tua. septimo autē die
sabbati dñi dei tui. nō facies omne opus: tu
et filius tuus: et filia tua: seruus tuus et ancilla
tua: iumentū tuū et aduena qui est intra por-
tas tuas. Eroδ. 20. Videte vt sabbatum. m.
custodiat: q' signū est inter me et vos i ge-
nerationibus vestris: vt sciatis q' ego dñs q
sanctifico vos. Custodite sabbatū. m. sanctus
est eni vobis q' polluerit illud morte moriet.
Ero. 31. Custodite sabbatū. m. et pactū meum
Leuit. 19. Obserua vt diem sabbati sanctifi-
ces. Nume. 28. Sanctificate ergo sabbata: et
custo. dei pcep. vt bene sit vobis. vñ Eroδ.
15. Si audieris voces dñi dei tui. et qd rectū
est coram eo feceris et obedieris mandat' ei:
custodierisq' pcepta oia illius: cūctū languorē
quē posui in egypto non inducam super te.
C Secūdo aucte pphica et maxime quattuor
prophay. p' Isa. qui in psona dei polluentes
sabbatū arguit. j. c. di. Ne offeratis vltra sa-
crificium frustra incensum abominatio est
mibi neomeniā et sabbatū et festiuitates alias
nō feram: iniqui sunt cētus nostri. k'fas v'ras
et festiuitates vestras odiuit aia. m. facta sunt

Sermo

mibi molesta laboravi sustines. h. ibi. 2. **Mic.** 12. c. h. dicit dñs. Custodite aias vestras: et nolite portare pondera in diebus sabbati: nec i seratis p portas hierlm: et nolite eicere onera de domibus vestris et infra. Si sanctificaveritis diem sabbati: et omne opus non facitis: sicut precepi patrib⁹ vestris habitabitur ciuitas in sempiternū. 3. **Ezc.** 20. In preceptis meis ambulate: et iudicia mea custodite: et facite ea: et sabbata mea sanctificate ut sit signū inter me et vos: et sciatur: quia ego dñs deus vestr⁹. 4. **Amos.** c. 5. **D**i et pieci festiuitates vestras: et nō capiam odorem cecui vestrorū q si obtulerit mibi holocausta et munera vestra: non suscipiam: et vota pinguiū vestrorū non respiciam. hec ille. **T**ertio autē euāgelica: vbi sciendum q **C**hristus pbaui diem sabbati non esse tam districte seruandum: ut phei interpretent: sed ab opibus seruilitutibus erat abstinendū: et non a salute aiaz et corporis: ut p per quattuor euāgelistas. p. **Mat.** 12. dicit. Quis erit ex vobis homo q habeat ceneri: si ceciderit sabbatis in fouea: nonne tenebit et leuabit eā: quāto magis est melior homo oues: Itaqz licet sabbatis bene facere. 2. **Mat.** 3. dicitur. Intrauit itez in synagoga: et erat ibi homo manū hñs aridam: et obseruabant euz si sabbatis curaret: ut accusaret illū et ait homini manū aridam hñi. surge i mediū: et dicit eis: sabbatis benefacere an maleficiam saluam facere an pderē: at illi tacebant: et circūspiciens eos cū ira contristatus super cecitatem cordis eoz dicit hominib⁹: extēde de manū: et extendit: et restituta est man⁹ illi. 3. **Luc.** 13. dicitur. Hypocrite vnusqz vestrū sabbato nō soluit bouem suū aut asinū a presepio et ducit ad aquare: hanc autē filiā Abiac quā alligauit Sathanas ecce. 18. anis n̄ oportuit solui a vinculo in die sabbati: q. d. sic. 4. **Jo.** 7. c. d. In sabbato circūciditis homines. Si circūcisionē accipit homo in sabbato: ut non soluatur lex **M**oysemibi indignamini qui totum hominem saluum feci in sabbato. **Q**uarto autē aplice pbat qdrupl. **P**rimo rōne significationis: qz ut inf. a dicit. obseruatio sabbati significat quietem aiaz: et gerē **C**hristi in sepulchro. **P**ost autē aduentū eius conuersum in diem dñicam: ppter eius resurrectionē. **P**ropterea pme **Thi.** 6. dicit apłus. **P**recipio tibi corā deo qui viuificat omnia: et i **C**hristo: qui testimoniū reddit sub pontio

Pilato bonam dformationē: ut serues mandatum sine macula irreprensibile in aduentū dñi nostri **I**esu **C**hristi: quē suis rēponib⁹ ostēdit beatus et solus potens rex regū et dñs do. **S**cdo rōne sanctificationis. cessare enim ab operibus seruilibus diebus festis: ideo p cipitur: ut spiritus liberius possit intendere spūalibus: per quē sanctificat aia. **I**deō dicit apostolus **I**aco. j. c. sue canonice. q aut ppe- rerit in lege pfecte libertatis. s. legis grē: et p- manserit in ea: non auditor obliuiosus fact⁹: sed factor operis diuini. s. maxime die dñica h beatus in facto suo erit. **T**ertio rōne perfectionis. Nam simplr pfectius vacat deo i noua lege. qz in ve. sicut in officiis canonicis: et ecclesie predicationis et hñdi. et in hoc abū dat plus iustitia vestra: qz scribax et phiseoz scz quo ad pfectionē opoz interiorū: et nō quo ad rigorez exteriorē. **I**deō dicit pme **P**etri 4. c. **C**hristianus aut non erubescat: sed glorificet dñm i illo noie. s. christianitatis: q diez dñicum obseruat. **Q**uarto rōne reuclationis: qz die dñico sunt reuclatiōes: ut p de **Jo.** apoc. j. vbi dicitur. Ego **Jo.** frater vester et particeps in tribulatione et regno et patiā i **I**esu: fui in insula que appellabatur patmos: propter vex dei et testimoniū **I**esu **C**hristi fui in spū in dñica die rē. **Q**uinto autē autētica sanctorū doctorū. pmo. b. **A**mbro. nostri i lib. de ioseph. di. **D**iscamus ergo sanctorū iniuriam et imitemur patientiā et cognoscamus illos nō nature prestantioris fuisse: sed obseruatōe maioris: nec vitia nescisse: sed emēdasse. hec ille. et hoc maxime in dieb⁹ memorie eoz. **S**cdo. b. **D**rego. in registro. d. die dñico a labore terreno cessandū est: atqz oimodo rōnibus insistendū: ut si qd negligētie per dies. 6. agitur: per diem resurrectionis dñice precipim⁹ expiet. **T**ertio **P**ierony. di. ad **E**uso. Valde absurdū est nimia sanctitate velle honorare matrē quē scim⁹ deo placuisse ieiunijs ab oi nequitia mundū esse necesse est: et dolo qui cupit regnare cum xpo Si vis regnare euz xpo ipsius exemplo tibi viuendum est. Si sanctorū cupis habere confortiū: a malitiē et nequitie cogitatu peccus emunda: quia non nisi sanctos iustos simpli ces innocentes et puros cecitatis aula suscipit. **Q**uarto aug. i quodā sermone di. **T**onēs eni dies natalitios sanctorū celebram⁹: qñes virtutes eoz recolimus quibus claruerunt

in terris: ut ad gloriam a qua totum habui-
mus referamus. Sexto idem probat ancto-
ritate ethica legum ciuiliū. Nam. *L. de feri-
is. L. omnes dies. §. sacros dicitur.* Sacros
quoq; pasce dies: qui septeno vsq; pcedent nu-
mero: vel sequuntur. Dies etiā natalis atq;
epiphaniā xpī: et quo tempore cōmemora-
tio aplice passionis toti xpianitatis magis
a cunctis iure celebrat: in quibus etiam pdi-
ctis scissimis dieb; neq; spectaculoꝝ copiam
referamus. In eadem obseruatione numera-
mus et dies solis: quos dominicos rite dicit
maiores. q; repetito in se calculo reuoluūt
parez necesse est haberi reuerentiā. Nec ibi.
et. dies dicitur. Dies festos: dies maiestati
altissime dedicatos: nullis volumus volupta-
tibus occupari: nec vllis exactionum veratio-
nibus prophanari. Dominicū itaq; diem
semper honorabilem ita decreuimus venerā-
dum: ut a cunctis executionibus excusetur: nō
la quēq; vergeat admonitio: nulla fideiussio
nis flagitet exatio. Taceat aparitio: aduoca-
tio delitescat. Sic item dies a cognitionibus
alicuius preconis horrida vox fletat: respi-
rent a controuersijs litigantes: et habeant se-
deris interuallū. Simul aduersarij veniant
ad se: se nō timentes. et infra. Nec tamen hec
religiose diei ocia relaxātes obsecras quēq;
patimur voluptatibus detineri: nihil eodem
die sibi vendicet scena theatralis: vel circēse
certamen: aut ferarū lachrymosa spectacula:
etiam si in nostrum ortum aut natalem cele-
branda solennitas inciderit: deferat. Nec ibi
Ecce quomodo festa sunt obseruanda. Se-
ptimo auctoritate poetica: et pcepit quatuor.
Primo Quidij libro de fastis sic dicentis
Prospera lux oritur: linguis aīq; fauete:
Nunc dicenda bono sunt bona verba die.
Luce vacent aures: insanaq; p̄tinus absint
Iurgia: defer opus liuida turba tuum.
Secūdo Tiburtij alias Tibulli lib. 2. sic di.
Luce sacra regescat humus regescat arator:
Et graue suspensio vomere cesser opus.
Soluite vincla iugis: nunc ad presēpia debet
Plena coronato vertice stare boues.
Omnia sunt aperta deo: non audeat vlla
Vanificam penſis imposituisse manum.
Vos q; abesse pcul iubeo: discedat ab aris
Qui tulit besterna gaudia nocte venus.
Vina diez celebrēt: nec festa luce madere;
Est rubor errantis: et male ferre pedes.

Nec ille. Tertia Catonis sic dicentis.
Si deus est aius nobis ut carmina dicunt:
Hic tibi precipue sit pura mente colendus.
Fuerunt enim quidam poete dicentes deus
esse animam mundi: quod falsum est. S; ve-
rum est q; deus est rector et gubernator mū-
di: sicut anima regit et gubernat corpus.
Ergo colendus est deus pura mēte. Quar-
to Prosper in libro epigramatum sic dicens
Non recto seruat legalia sabbata cultu:
Qui pietatis opus credit in hīs veritum.
Nulla dies actus hoīum non dānat iniqs:
Omnia conueniunt tempora iustitie.
Nec corumpunt virtutibus ocia sancta:
Tū a peccatis libera corda vacent.
Nec ille. et sic p; pars scda huius sermonis.
Pars tertia huius sermonis in qua p-
batur eius conuenientia via exemplaritatis
multiplici.

Tertio in hoc sermone probatur eti-
am hoc preceptum fuisse conuenien-
ter institutū via exemplaritatis mul-
tiplicis. Quorum pma est iudeoꝝ: q; tanta
diligentia obseruabant sabbatum: ut illa die
nollent se defendere ab impugnanti. Pri-
mi Macha. 2. Et colligens ligna fuit lapida-
tus iussu dñi a populo: qui violauerat sabbat-
um. Numeri. 15. Et arguit Neemias calcā-
tes torcularia: et portantes onera die sabbati
Neemie. 4. c. Ecce q; preceptum est sanctifi-
cari festum: et inter precepta numerat. Se-
cunda est legum ciuiliū: q; sicut si amicus
dedisset tibi sex denarios: et retinisset tibi se-
ptimum: quem ad nutum voluisset sibi reddi
si non redderes sed ab eo auferres: esset tur-
pe furtum et ingratitudo maxima: in quo ca-
su dator posset donū reuocare: q; propter in-
gratitudinem donationis reuocantur. vnde
L. de reuocandis donationibus. l. vlti. dicit.
Generaliter sancimus omnes donationes
lege pfectas firmas illibatasq; manere: si nō
donationis acceptor ingratius circa donan-
tem inueniatur: et paucis interpositis et infra
ut vel quasdam conventiones siue in scriptis
donationi impositas: siue sine scriptis habi-
tas: quas donationes acceptor spondit:
minime implē voluerit. Nec ibi. Sic deus
sex dies nobis concessit ad operandū ad vri-
litem nostram: et septimum sibi seruauit
ad hoc ut ei seruiatur. quem si ei auferamus
vel corporaliter laborando: siue mortali pec-

Sermo

cando: iuste reuocat dies nobis cōcessos ad laborandum pro nobis: mittendo talem indispositionem aeris: vt tunc laborare nō possumus: & sic centum pro vno pdimus. Tertia est etiam legum imperialium: quia sicut lex punit filium familie qui vult potius obedire patri q̄ magistro ciuitatis. ff. ad municipales. l. lucius titius. Sic deus punit illum: qui magis obedit alteri q̄ sibi: qui dicit deo tero. 8. Omnes peribitis si non obedieritis. Quarta est gentilium. Nam Valerius li. primo. c. de religione dicit. q̄ maiores. i. anni qui Romani statuerunt celebrari statas. i. festiuitates que fiebant Joui: solennesq̄ cerimonias: maxime ad gratias agendum dijs de beneficijs sumptis: & aliquid ab eis impetrandum. Quinta est etiam gentiliuz: quis in festiuitatibus decorum abstinendum erat a foro iudiciali. vnde Valerius libro eodem ca. de somnijs dicit. q̄ in quadam festiuitate Jouis in qua fiebant ludi circenses exercente ibi multitudine magna: quidaz paterfamilias habens fūz: verberauit eum: & p̄ hunc locum durit eum ad suspendiūz. propter qd̄ Juppiter apparuit cuidaz viro Romano in somnijs: precipiens ei vt diceret consilib⁹ ludos ea festiuitate aptos sibi non placuisse: & q̄ alia die restaurarent: aliter magnum periculum immineret vrbi. Sexta est etiaz gentilium: qz precipuo honore venerabant apud eos dii: quemadmodū Valerius libro sc̄do de institutis antigs dicit. q̄ Remus & Romulus audientes q̄ a pastore Faustulo educati essent: ēssent de stirpe regia: Numitor rex albanorum eorum erat auus: qui promiserat dicto Faustulo se conditurum vrbez in eodē loco vbi educati fuerant sub mōte Palatino in honorez dei Jannis constituerūt fieri sacrificia: celebrari omni anno eius festa & vocauerunt ea lupercalia. Septima & vltima est etiam paganorum: apud quos prohibitum erat nihil dissolutum fieri in die festo. vnde Titus Linius libro de vrbs origine. 4. 8. & Valerius libro sc̄do aiunt. q̄ ad videnduz ludos sc̄nicos in diebus sc̄lis Romae fuerāt inchoata theatra lapidea: Adellala & Laffio censoribus. Scipio autem nascia videns q̄ multe dissolutiōes fiebant auctor fuit: vt omnis apparatus venderetur: & scena inconsulto sancitum ē: ne quis intra vrbem vel prope ad mille passus subsellia ponerent

ad hui⁹ ludos spectandos. Ecce quanta diligentia ceci pagani deos demones colabant. Conuenientissimuz igitur fratres est: vt deū nostrum viuū & veruz colamus: qui est benedictus in secula. Amen.

¶ Seria sexta post secundam dominicam in quadragesima: i qua declaratur quare huic mandato additur memento quare fuit institutum: & quare superaddite sunt alie festiuitates. Sermo. 36.

Deo & mater tua: & fratres tui adorabim⁹ te super terram. gene. 37. ca. Cum in sermone supiori dilectissimi fratres in deo tractandum fuit q̄ optime b̄ sabbati mandatum fuerit institutum: posset non immerito oriri questio quare v3 non sabbatuz sed dies dominica a nobis sanctificet. Dicendum est q̄ lex quelibet & statutum debet populo: cui datur conuenire. Nam in pp̄lo illo antiquo erat inflicus nature cōis. i. rationalis: erat etiam cursus prauē consuetudinis: & carnalis insuper: & status temporis nonduz implete veritatē. Hinc est q̄ tria gn̄a statutorum p̄cipue sunt data cis. i. moralia: iudicialia: & cerimonialia. Adoralia ad adiuuanduz instinctuz legis nē. Et ideo oia illa manēt. Non adorabis deos ali. non assu. no. dei tui in vanum: & similia. Iudicialia p̄pter cursuz prauē consuetudinis: q̄ ideo in pte manserunt: & in parte nō: qz minus carnalis est nunc populus xp̄ianus & magis spūalis: q̄ tunc iudaicus. Adansit. n. qd̄ erat rōalis cōtatis: vt illd̄. Non fur. nō occi. & similia. Sublatuz est autē qd̄ erat rigidum & seueritatis: vt q̄ furatus fuerat vnā ouem reddat quatuor: & oculū p̄ oculorē dentē p̄ dentē: & filia. Cerimonialia vero data sunt in figura implēde veritatē. i. circūcisio: imolatio agni paschalis: & h̄m̄di. Que oia p̄sus sunt sublata: qz euacuat⁹ est status nonduz implete veritatis. In statuto igit sabbati aliqd̄ erat morale. i. sanctificatio: & hoc manet. Aliqd̄ iudicale. i. modus sanctificationis tam districus: puta cessatio ab oī ope seruili: & hoc in pte manet: & in pte non. Aliud vero cerimoniale. i. sp̄s determinatuz & illud nō manet. Postq̄ ergo visa est hui⁹

Sermo

Lactantius libro de ira dei. i. 3. ait. Omnia enim quibus constat quicquid generat ex se mundus: ad utilitatem hominis accommodata sunt. et Aug. hec omnia confirmat in omni. super epistolam primam Jo. di. Dedit dominus prout homini piscium maris volatilium celi: et omnium pecorum que repunt super terram. et infra in persona dei ait homini. Prope sui te equo et mulo: quod ad imagines meam te feci. Ideo prout super illa dedit: que non habent rationalem mentem. Hec ille. q. d. memeto.stantorum beneficiorum: ut sic me deum tuum diligas. Tertio considerare oportet quod deus ipse homines ad imaginem suam formavit: sicut gene. i. ipse te statuit dei. Faciamus homines ad imaginem et similitudinem nostram. et deinde subdit. Et creavit deus hominem ad imaginem et similitudinem dei: declaratur Aug. li. 13. o. f. di. Homo renouatur in imagine dei secundum imagines eius quod creauit eum et spiritualis iudicat omnia queque utique iudicanda sunt. Ipse autem a nemine iudicatur. Qui autem iudicat omnia hoc est quod habet prout piscium maris et volatilium celi: et omnium pecorum: et ferarum. Hec enim agit per mentis intellectum: per quem percipit que sunt spiritus dei. Alioquin homo in honore ponitur non intel. q. est in. nisi. et si. est illis. Hec ille. Me igitur obliui tantorum beneficiorum peccarem in eorum largitate secundum tropicum: siue moralem intellectum ait. Ad mentem quod celsus et gressus ab omni offensione tanti benefactoris. Secundo secundum intellectum allegoricum vel figuratum recolere debemus in hoc die beneficii nostre redemptionis. unde ait memeto. tanti beneficii Licet. n. tot et tanta beneficia nobis a deo collata sint: tamen hoc est singularissimum et diuine bonitatis demonstratiuum. Nam cum propter peccatum primorum parentum genus humanum eterne damnationi esset obnoxium: miserando homini misericors dominus carnem humanam assumptis: laboribusque nostris. atque crummas absque peccato. per nostram redemptionem exptus. unde Ihero. ad Damas. papam non longe a principio ait. Que autem maior potest esse clementia: quam vel filius dei filius hominis putaretur: decem mensibus sustineret: partus expectaret aduentum mulieris: pannis: subiiceretur parentibus per singulas adolisceret etates: et post commelas vocum alapas: flagella: crucis quoque fieret maledictum: ut nos a maledicto legis absolueret: patri factus obediens usque ad mortem: ut id opere compleret: quod ante ex per

sona mediatoris fuerat deprecatus dei. Pater volo ut quod ego et tu unum sumus: et huius in nobis unum sint. Ergo quod ad hoc venerat ut quod erat impossibile legis: quod nemo ex ea iustificabat: ineffabili misericordia vinceret: publicanos et peccatores ad misericordiam prouocabat: coniugum quoque cor exptens: ut in coniugio docerent: sicut manifestum esse poterit ei quod euangelia solite mente perlegerit: quod et cibis eius: et potibus: et decambulatione: et vniuersa que gessit in terris: salutem omnium procuraret. Tertio autem iuxta intellectum anagogicum vel spirituales in hac die recolere debemus glorificationis beneficium. Nam secundum hunc intellectum sabbatum significat animam quietem in patria gloriosa: ut etiam dominus est in sermone precedenti. unde Aug. lib. de lapsu mundi ait. Tertium preceptum de sabbato quod iudei carnaliter celebrabant: nos spiritualiter obseruamus: in quo dominus requirit. Quod sic dictum intelligas: ut post bona opera scias te quietum: quod clarius explicatur in primo. super Jo. di. Sacramentum sabbati nos christiani obseruamus: ut ab omni seruituti opere. id est ab omni peccato abstinemus: et habeamus quietem in corde nostro. id est tranquillitatem spirituales. Et ideo dicitur quod quiescit dominus: ut nos admoneret post bona opera quiescere. Et ideo dicitur quod fecit deus omnia bona valde: et requieuit die sabbato: ut non speres tibi requiem nisi bona fueris operatus. Et quemadmodum deus postquam fecit hominem ad imaginem et similitudinem suam: requieuit die septimo: sic et tibi requiem non speres: nisi cum redieris ad imaginem et similitudinem dei: in qua factus es: quam per peccatum perdidisti. Hec ille. unde exo. 20. Sex diebus fecit deus celum et terram: significans secundum gloriam in perfectione scenarii sunt nobis opera facienda: ut rege fruamur eterna: quod secundum Bern. Rationi erit plenitudo lucis: voluntati plenitudo pacis: memorie continuatio eternitatis. Per hunc tertium intellectum dominus memeto ait. Quam sensum confirmat Aug. 22. de ciui. dei ca. 30. dicit. In vita eterna erit maximum sabbatum non habens vesperam: quod commendauit deus in primis operibus mundi: ubi legitur. Et requieuit deus die septima ab omnibus operibus suis: quod fecit: et benedixit deus diei septimum: et sanctificauit eum: quod die septima requieuit ab operibus suis. quod inchoauit deus facere. Dies. n. septima etiam ipsi nos erimus: quoniam eius fuerimus benedictione et sanctificatione plenam atque perfectam: ibi vaca

tes videbim⁹: qz ipse est deus: qđ nobis ipsi esse volumus: quando ab illo cedimus audientes a seductore: eritis sicut dii ⁊ recedētes a vero deo quo faciente dii essemus pncipitatione eius: nō deseruione. Quid. n. sine illo fecimus: nisi qz a vita eius defecimus: a quo resecti ⁊ dono gratie: ⁊ maiori gratia pfecti: vacabimus in eternū videntes qz ipse est deus quo pleni erim⁹: qñ ipse erit omnia in omnibus. Nam ⁊ ipsa bona opa nostra tunc nobis ad hoc sabbatum adipiscendū imputat⁹: qz ⁊ si ea nobis tribuerimus seruilia erunt: cum de sabbato dicat. Omne opus seruile nō facietis in eo. ⁊ p. Ezch. ppham dicit. Et sabbata mea dedi eis in signū inter me ⁊ in vos: ut scirent qz ego suz qui sanctifico eos. Hoc tunc sciemus qñ pfecte vacabimus: ⁊ videbimus qz ipse est deus: ⁊ infra. Et tunc erit sabbatum cuius finis nō erit vespa. sed domini cuius dies velut octauus eternus infra. Vbi vacabimus ⁊ videbimus: videbimus ⁊ amabimus: amabimus ⁊ laudabimus. Ecce qđ erit in fine sine fine. Hec ibi.

Pars scda huius smonis in qua declaratur quare sabbatum mutatum fuit in dies dominicani.

Ecundo in hoc smone dico declarandū esse sabbati mutationē: qre v3 mutatus sit in dies dñicū. Iudei sentiunt pceptū sabbati simplr esse morale. Quorū ratio est: qz de⁹ die illa cessauit ab ope creationis mundi: quare voluit iudeos die illa vacare ab opibus seruilibus. Ad cuius erroris extirpationē tria notāda sunt.

Primū fm Bonauen. in. 3. sen. di. 37. in q. circa lras. ⁊ Ale. vbi supra. ⁊ Tho. 2. 2. q. 122. ar. 4. q. de obseruatione sabbati duplr loqui possumus: vel in sensu spūali: vel in sensu literali. In sensu spūali tria precipiunt. Primum ptinens ad fidem. credere regem xpi in sepulchro septimo die factū. Scdm ptinens ad spem. regem aiaz in glia septima etate futuraz. Tertius ptinens ad caritatez. scilicet peccatis q sunt opera seruilia cessare. de qbus ait Dama. Sabbatū gpe septima dies vocat. Significat aut regem. Huiusmōi numerus apud iudeos honorabilis est: deo iubente ipsum honorari. In sensu vero literali tria ptinebantur. Primum quoddam simplr morale. scilicet vacare deo: orando: colendo: meditando: iuxta illud psal. 45. Vacat ⁊ vi.

qm sua. est domin⁹. Scdm quoddā simplr ceremoniale vel figurale. scilicet tps assignatio septime dici: que fundabat sup rōnem figuralem solum. Nam in re nō plus valet deum colere septima die: qz sexta. Tertium est qđ dam partim ceremoniale: partim morale. scilicet obseruatio sabbati admodū stricta: que fundabatur super iudeoz carnalem consuetudinez. Quia. n. carnales erant: difficile poterāt conuertri ad spūalia. Ideo separationē ab omnibus impedimētis oportuit eis iuberi stricte. Si aut querat quare in hoc pcepto hec tria miscuit. Respondet fm Bonauen. qz b agit ut aptius innuat qz quicqd latet: ⁊ quicqd patet: ad caritatem reduci d3. Propterea hec tria in hoc pcepto iūxit: qz omnia alia madata ab illo depēdent: cum sit pceptūz appropriatum spiritui scđo: q. scilicet amor in diuinis.

Scdo norandū est fm pdictos doctores qz sabbatū puenienter remotū est: ut non amplius sanctificet triplici rōne. Primo rōne cōpletionis. Nam adueniente figurato cessat figura: sicut umbra cessat post aduentū lucis. S3 ut sepe dcm est: sabbatū significabat regem xpi in sepulchro. qđ iaz aduenisse certum est: ideo qz hoc ceremoniale erat: ⁊ figurale cessat: ⁊ amplius nō est obseruandū. S3 in qz morale solū: vacādo deo. qđ alia dic ita fieri pōt: sicut in sabbato d3: ne videamur iudaicare. Qđ si dicit sic. pcepta que nō recipiunt dispensationē a deo: nec ab hoie recipiunt mutationem. Sed pcepta pme tabule nō recipiunt dispensationem: fm Bona. lib. de pcep. ⁊ dispē. Ergo cuz pceptūz de sabbato sit tertius pme tabule nō recipit mutationem: g ad hoc est obseruandū. Respondet qz ibi Bona. loquit de pceptis pure moralib⁹: q nullo mō recipiunt dispensationē nec mutationē: s3 ut dicit glo. exo. 31. ⁊ leuit. 25. Quis pceptum de sabbato esset in numero pceptozū prime tabule: non tñ erat et eis: quia nō erat pure morale. Scdo probatur rōne pparationis. Nam ante legis dationē nō fuit sabbati institutio. sed instituēdi insinuatō. Obseruabat. n. dies septima etiā ante legē: sicut tpe Ade: Moc: Abrae ⁊c. tanqz syrupus pparati⁹ ante medicine sumptionē. Nam ante legem fuerunt data plura. pcepta ceremonialia. scilicet circūciso. gene. 17. paschalis agniritus. exo. 12. sabbati obseruantia. exo. 16. Hec enim erant dispositiua ad legis receptionē:

Sermo

et sabbati obseruatione. **Q**uod si 3 dicit sic. Sic enim fm Augu. si aliqd iubeat pconsul: aliqd impator: imperatori obediendū est: non pco suli. Ita si aliud iubeat homo et aliud deus: obedire opz deo. Cum g obseruatia dñice sit ex mandato hois: sabbati autē obseruatia ex mandato dei: sabbatum g et nō dñica est obseruandum. Respondet fm Tho. vbi supra. qz deus iussit obseruatiam dici sabbati nō in ppetuum: sed ad tps: quo pacto iussit obseruatiam dñice facto per aplos statuto. vnde apostoli nō aliud statuerunt: qz ipse deus.

Tertio idem pbatur rōne significationis pfectionis: qz sabbatum significabat getem aiaz vt ad huc futuram: sed dñica significat nō solum getem aiaz: sed etiam corporz: vt iam in xpo capere creplariū inchoatā. ideo tpe gratie obseruari dz dies dñica: et non sabbatum. vnde Hugo li. de sacra. dicit. Tēpore legis nālis paruulos pñilo nutriuit: tēpore legis moyfi puectos de pcepto tētauit: tēpore euangelij pfectos in libertatē ire pmisit. **Q**uod si ptra dicat sic. Preceptūz diuinū nō pōt reuocare nisi deus: cuz g pceptūz de sabbato fit traditūz lege diuina: nec inueniat lege diuina reuocatū. Ergo adhuc est obseruandum. Confirmat qz xps reprehendit iudeos relinquentes pceptum diuinū: ppter traditiōes suas. Mat. 23. Cum g sabbatum sit ex traditione dina. Exo. 20. Dominica autē ex traditiōe ecclie: nō est sabbatū ppter dñicaz relinquendū. Respondet qz obseruatia dñice nō est pncipalr traditiō humana: sed diuina: qz xps in resurrectiōe sua pserauit hunc diez: pcr aplosqz instituit spū scō inspiratos et sic deus sabba. instituit p spū scō: ita etiā reuocauit: qz nō erat statutum in ppetuum: sed ad tps: qz in signū erat. Tertio ex pcedentibus notandū est fm Ricar. in. 3. qz conuenienter sabbatū mutatū est in diez dñicuz triplici rōne. Primo rōne declaratiōis mysteriorz. Nam fm Ale. vbi. s. dñica dies non tñ est instituta ad significandū quod futurū est. Regem aiaz per brām fruitionē: sed etiā quod pcuritū et pñe: v3 resurrectioni domini q facta est octaua die: et iam in glā resurgens est pñs in regno celoz. vñ de. 9. di. 3. in. c. sabbato. Preterea papa Inno. ait. Diē dñicam ob venerabilē resurrectionē dñi nostri ihu xpi: non soluz pascha celebrat: verum etiā per singlas ebdomodas ipsius dici

frequentamus imaginē. Nec ille. In xpo nē pe residet creplār et castitas gnālis resurrectiōis: et iam in ipso sicut in capite regescit humana nā. vñ Dama. ait. Celeberrimus resurrectionis diez: in qua dñs ielus vite pncps et saluator eos q spūalr deuz colūt: in pmisaz hereditatē introduxit: supple iaz in spe. et sequit. In qua pcuror ipse nunc intrauit: et resurgens a mortuis apñs celestibz poris: ad dexterā pñs corporalr sedet: vbi et q spūales legē suant introibūt. Nec ille. Scdo idem pbatur rōe multitudinis pñlegioz. s. dñice dici vltra oēs alios. Nam in. 12. dñica dies pñlegiata ē. Primo qz fuit pma oīuz diez. Scdo qz erit vltimus dies pñis vite in scclī fine.

Tertio qz illaz diē nlla pcessit nos. Quarto qz vt infra dicit: nulla nor subsequetur ei. Quinto qz in ea creauit celū et terrā. Sexto qz in ea oēs angeli sunt creati: boni g deoz glificati: ecōtra mali peccātes ad inferos sūt detrufi. Septimo qz fm Orrosiuz in ea pcepta data sunt filiis israel. Octauo qz in ea die xps incarnat⁹ est. Nam vt testat magr hi flo. illa die q di. Fiat lux: visitauit nos oīes ex alto: et xps incarnat⁹ est. In hui⁹ mysteriū et figurā datūz fuit manna in dñica die: sicut ait Orige. sup cro. et pbatur p h. Ero. n. 16. c. dicit. Sex dieb⁹ col. il. die aut. 6. vñ col. Pa tet. n. diē sextū vocari illū: q sabbatū pcedebat q est feria sexta. et ex h p3 q māna die dñica datūz fuit. Sin. scr dieb⁹ trinuus collectū fuit. Septima autē die cessatū est: et p pñis manē initiū: a pma die dñica exordium sumpsit. Nonno qz in die dñica xps destructus inferni claustris: scōz aīas de libo eripēs: trinum phator a mortuis resurrexit. Decimo i dñica spūs padit⁹ xpi apñs et discipulis est dat⁹.

Undecimo in dñica erit mortuoz resurrectiō: reddet vnicuiqz iux opa sua. Duodecimo in dñica erit initiū et psumario sine fine laudū dei: et dñi nri ihu xpi in glā sempiterna. vñ. 25. d. c. qz die dñica Leo papa igt. Dominica dies tātis dinaz dispensationūz mysterijs est cōsecrata: vt quicqd a dño est insignē pñstitutū: i bñdō dici dignitate sit gestū. et in hac die mundus sumpsit exordii: in hac et p resurrectionē mors iterijt: et vita accepit pncipiū. Nec ibi. Tertio idē pbat rōe ex clusionis erroz. Statuerat. n. deus sabbatūz vt sōneret pñpō iudeoz: eo q cognoscebat euz ad pdolatriā pñuz: et illum maxime ordi

natur: in quo mundi creatio: et vnus creator cognoscere: et rememorare: eademque rōe sancta mater ecclesia diuinitus inspirata statuit dominici diei. Nam secundum Bonauenturam ubi. 3. apud gentiles dies dominicus primus est: cuius in primo illius diei incipiat diuini principalis planeta. scilicet sol: pro quo vocabatur eius dies solis: ut habetur. Eccl. de fer. l. 3. in te. et glo. in verbo solis. et exhibebant ei venerationem pro capitis inclinationem et reuerentiam corporaliter se vertentes ad solem. sic etiam papa in anno. 33. scribit di. De talibus in futuris et illa generatur ipse: ut sol in inchoatione diuine lucis exurgens: a gubulaz insipientioribus de locis eminationibus adoraret. Nec ille. Ut igitur ille error excluderetur: et reuerentia cultus soli deo exhiberetur: prefixa fuit dies dominica in qua populus christianus spiritualiter deo vacaret: postponendo terrena negocia: que alium distraherent ne intraret deo. Huc omnia dicta in hac parte confirmat Augustinus in anno. 7. de resurrex. domini di. Quia Maria virgo mater domini inter omnes mulieres precipue tenetur: ita inter ceteros dies habet omnium diem maior est. Item noua dico: scilicet que scripturarum vocibus probatur. Nec dies septima vna de septem: et est septem: habet dies que appellatur octaua: habet in qua synagoga finit: et ecclesia nascitur: habet in cuius numero octo aie salutis facte sunt in archa Noe. Vniuersa. n. sabbati gratia et antiqua illi populi festiuitas iudeorum in diei istius solennitate mutata est. Illi in sabbato non faciebant opus suum: et nos in die dominica non facimus suum opus: quia peccatis et vitiis non sumus. Qui. n. facit peccatum: suus est peccator. Illi de domibus suis non egrediebantur: et nos de domo christi non egredimur. Sumus. n. in ecclesia. Illi non accendebant ignem in die sabbati: et nos contra accedimus in nobis ignem spiritus sancti: et omnem vitium excogitamus. Illi per diem sabbati non ambulabant in itinere. Perdididerunt. n. eum qui dixit. Ego sum via. Nos autem dicimus. Beati immaculati in via. Nec ille. et sic per pars secundam huius sermonis.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua declarat quod addite sunt alie festiuitates ultra diem dominicum.

Eritio in hoc sermone declaranda est aliarum festiuitatum additio. Multitudine quidem festa ultra diem dominicum addita sunt ab ecclesia dei et populo christiano. christi verbi et aliorum que obseruanda sunt pro preceptum dei et ecclesie. Primo introducta sunt festa christi secundum Bonauenturam ubi. 3. pro rememorationem

beneficiorum que nobis a deo in talibus diebus collata sunt: sic est beneficium natiuitatis: passionis: resurrectionis: ascensionis: et filium solennitatus que non sunt minoris excellentie quam domini ea. Quamuis. n. secundum aliquos nullum festum sit de lege diuina: quia non ponunt in scriptura: sed tamen ab ecclesia: etiam dies dominicos: tamen secundum Nicosi. de l. super exo. 20. dicendum est et verius: put ipse sentio. quod hoc preceptum esset cerimoniale quo ad spiritalem diem sabbati. Erit tamen morale quod ad habere aliquis dies ebdomade ad diuinum cultum deputet. vnde dicitur valde fuit: sicut ante aduentum christi deputatus fuerat ad festandum dies vacationis: quia deus cessauit operari: ita et post aduentum christi tempore gratie: quo dominus salutem nostram operatus est: deputaret dies magnifice operationis. Et hoc scriptura non expressit quod habet dies: tamen satis declarauit tacite demonstrando magna opera: que fecit die dominico: de quibus est dominus. Ideo ecclesia et de fer. c. l. 3. diem que et scriptura non. et. precipit diem. 7. Claret autem: quia non potest habere intelligi de sabbato. Igitur intelligitur de dominica. Qui autem vident dicere quod non sit de lege diuina: potest intelligi quo ad expressam declarationem: quia non precipit lex diuina expresse: sed tacite. et si diuina lege dominica precipit: multo magis festiuitates maiores: quas enumerat glo. de con. di. 3. in principio. v. natiuitas domini: epiphania: pascha resurrectionis: ascensio domini: et pentecoste. Adde etiam potest dies passionis. scilicet veneris sancte: quia maius fuit pro nobis mori: quam nasci: et maius non reperit deum pro nobis patrasse opus: quam quod illa die fecit: tantum pro nobis in se recipiendo passionem. Adde etiam quod ecclesia hoc festa precipit expresse celebrari: declarans expresse quod lex diuina inuit tacite. Quas festiuitates etiam nos dignum est celebrare: tum ratione precepti ipsius dei: tum ratione ecclesiastici statuti: tum ratione memorie beneficii recepti in similibus diebus. Nam si pagani Romani tanta diligentia deorum suorum demonum celebrabant solennia: quia ut dicit Varro in ultimo volumine rerum diuinarum de Jano qui regnavit in illis partibus: ubi nunc est Roma: a quo mons ianiculi dictus est: cuius festum celebrabant Romani primo die ianuarii: a quo mensis ille dicitur. Item dicitur Vindius libro de fastis: quod Iunius fuit filius Iulii filii Saturni: qui fuit deus montium: cuius festum celebrant in februario. Similiter summo studio de mense martii co-

Sermo

lebant Martem: quanto magis christiani debemus deo vivo et vero et dño Jesu xpo celebrare memorias. **C** Sedo introducta sunt festa virginis gloriose: ppter sumas pfectiones quas i se habuit. Nam si romani sumo celebrabant festa minerue: siue bellone dec belli de mense Januarij: et deam felicitatem qua mutam vocauerunt vt refert Ouidius vbi supra. Et de Numa romanorum rege refert Titus Livius. 2. lib. de vrbis origine. q. cum eet istructa disciplina tetrica. i. nigromantica nympham deam: cuiusda aque que egeria vocabatur: solebat de rebus ad diuina ptinentibus cōsultare nocturno tpe: insomnes ducēs sepe noctes: vt que de sacris dixerat apollo perci peret: quāto magis nos debemus festa gloriose virginis celebrare: Nam oīus grā: sic deus ē generalis dator: et Christus ministra tor. Ita virgo gloriosa est generalis dispensatrix. Ideo Lant. 7. dicit Collum tuū sicut turris churinea: nempe ipsa est collum capitis nri xpi: per qd oīa spūalia dona corpori eius mīfisco cōcantur. Solent quidā deuoti. b. virginis ppter reuerentiā eius ieiunare sabbatū eo q. in sabbato post dñi passionē: et hoc bonū est dūmō ieiunia ab ecclesia pcepta nō relinquāt. Pleriqz etiā die sabbati post nonā cessant a labore suo seu opere seruilī: q. delusi a demonio pndiati et effecti eius serui antichristi efficiunt nuncios. Cōtra quos apostolus ad col. c. 2. dicit. Nemo vos indicet in ci. vel i po. vel in pte diei festi: aut neomenie: aut sabbatoz que sunt vmbra futuroz. et de pse. di. 3. c. peruenit. Greg. ait. Peruenit ad me qsdam pcruersi spūs hoīes prauī inter vos alīqua et sancte fidei aduersa seminaffe ita vt in die sabbati aliquid operari phiberent: quos quid aliud nisi predicatorēs antixpi dixerim qui veniens die sabbati: atqz dñicum ab oī faciet opere custodiri: quia enim mori se et surgere simulat: haberi vult in veneratione dñicam diem: et quia pphm iudaicare opellit vt exteriorem regis ritum reuocet: et sibi iudeoz pfidiam subdat: colī vult sabbatū. his aut temporibus nostris pleriqz cōtra hoc decipiuntur atqz decipiunt. hec ille. Per quādam eplām quā dicunt de celo allatam ab angelo in ierlm: et super altare. b. Petri cum veraciter de cancellaria Sathane ab inferis est declarata cū ibi multa sint falsa stulta: et mē-

dacis plena. Quapropter non pnt deo nec b. vir. grata esse. Proinde et de feriis sup. c. 13. in glo. hosti. dicit. q. in sabbato magis q. i alio die operari debeamus: ne iudaizare videamur: sicut patet in pfato. c. puenit. tñ hoc non predicanū est nisi sabbata male custodiunt. Tercio introduce sunt cetera sanctorū solēnitates quas statuit ecclesia celebrari: vt illoz martyria recolamus. Ipsi enim sunt q. nobis cum. b. virgine Maria impetrant misericordias dei. vnde de talibus apoc. xj. dicit bi hnt ptatem sup aquas. s. grāz ipetratiua: a summo oipotentē deo. Et est diligenti ad uertendū q. simplr festa. i. apostolorū sunt celebranda. Narrat enim Titus Livius lib. 5. de vrbis origine. q. cum Rome orta esset pestis insanabilis: que durauit circiter duobz annis pro ea expellēda filio viroz qui diuinis pcrat. i. z. lectisternia ordinauerūt i bonoz deoz scz Primū apollinis. Scdm latone. Tertiū diane. Quartū Mercuri. Quintū mercurio Sextū neptuno. Septimū Ioui et Junoni. Octauū Adinerue. Nonum Marti et Venneri. Decimū Apollini et Diane. Undecimum. Vulcano et veste. Duodecimū Aldercurio et Lereri quāto magis nos xpiani debemus festa sanctorū xpi aploz celebrare: qui fuerunt a xpo per totum mundū missi. Et id ad clariore dictoz intelligentiā ponende sūt festiuitates ab ecclesia ordinate. Nam i. c. p. nunciandū. de pse. di. 3. vltra dñicaz ponunt illa. s. festū pentecostes cū duobus sequētibz diebus. Natiuitas dñi nri Jesu xpi cū tribus sequētibz. s. sancti Stephani. Joannis euangeliste et Innocentium. Circūcisio dñi. epiphania et assensio xpi purificatiois virginis Marie et assūptio eius ac ipsi natiuitas Natiuitas sancti Joannis baptiste: festa. i. apostolorū. festum omniū sanctorū. festū sancti Michaelis de mense septembriis. festū Siluestri. Martini et Laurētij. Item festū crucis de mense Maij. s. inuētiōis. de pse. di. j. crucis festū corporis Christi. per cle. de reli. et ve. san. Si dñm. De quibusdā aut festis est dubiūz vtrū debeant celebrari. s. per cessationem ab operibus. Et de festis quattuor doctorū Ambrosij Aug. Hieronymi. et Greg. mandatur celebrari solēniter sub officio duplici de reli. et ve. san. gloriofus lib. 6. Et h. videat ecclesia tenere q. celebrāda sunt p. cessationē ab operibz: tñ suctudo que est optima legus

interpretis est incontrariū: qz nullibi pene cō-
 nodiunt: sed nec ipsa ecclesie cōstitutio hoc so-
 nat expresse: per hoc q̄ mādēt sub officio du-
 plici: que tñ nō sunt in precepto. Peritos vi-
 ros & timoratos audiui hoc sentire. s. q̄ non
 sunt in precepto. Et vidi quādam declaratio-
 nem per Eugēniū factā ad requisiōē quorū
 dam fratrum sup hoc: q̄ non intendebat fide-
 les obligare. Et idēz videt dicendū de Luca
 & Marco euangelistis. & hoc attendendū q̄
 vbi illa festa celebrant plene seruanda sunt.
 ar. di. xj. in his. Illa etiāz festa de quib⁹ nulla
 fit mētiō in corpore iuris: vel extrauagantib⁹
 si de cōiore omniū cōsuetudine celebrant: ser-
 uāda sunt: sicut festū. b. Nicolai & forte beati
 Antonij: que aut in vna ciuitate vel patria:
 in illa seruanda sunt. Sicut enim cōsuetudo
 generalis facit le. generalē: si est rōnalis & p̄-
 scripta. ita cōsuetudo p̄iculari: legē p̄icularē
 illos ligās: vbi seruatiar. di. j. c. cōsuetudo: fe-
 stum visitatiōis. b. Marie: quādo. f. visitauit
 Melisabeth: qd̄ celebret isra octauas aploz
 ab Urbano. 6. fuit preceptū: s. qz nuncq̄ fuit
 receptū vel custoditum nec forte publicatum
 ideo non obligat nūc: & si obligaret non tñ
 illos qui non erant sub obedientia illius: sed
 benedicti. Festum vero ānunciatiōis & si nō
 contineat inter alia festa precepta. de p̄se. di.
 3. p̄nunciandū: qz forte non erat institutum:
 tñ sine dubio obseruandū: vt ē de ferijs. cō-
 questus. de faciendo festum trinitatis: cōsue-
 tudo seruāda est. ē eo. qm̄. Hodie tñ ex mā-
 dato Jo. 22. fit hoc festum per vsem ecclesiaz.
 Quēdam etiāz festa que erant in precepto
 sunt abrogata: p̄r contrariā cōsuetudinē: vt
 cōiter dicitur quo ad cessationē ab opibus: &
 hi sunt tres dies rogationum. Item septem
 dies passionis dñice. i. ebdomada sancta: et
 septem resurrectionis. i. ebdomada pasce: erat
 antiquitus in precepto: vt patet dicto. c. pro-
 nunciandum. Sed hodie solum duos dies
 dñicam pasce seruantes seruamus: & diēni
 pasce: & feriam q̄ntaz cene dñi. De festo ē
 Innocētiū: & sancti Siluestri: videt etiā stan-
 dum cōsuetudini locoꝝ & cōiter male custodi-
 untur: festū etiā dedicatiōis ecclesie est abro-
 gatum. Festum beati Bartholomei alicubi
 celebrat. 24. Aug. alicui. 25. diē i hoc seruā-
 dus est mos patrie: ē eo. qm̄. ḡ fratres op̄a
 demus diēni dñicū: & festa alia precepta ce-
 lebant: vt propriū deū & ei⁹ sanctos hēam⁹.

E Sabbato post scdā dñicam in quadra-
 gesima de sanctificatiōe sabbati per missarū
 officia declarando qui sit missa ad eius obli-
 gatio & ipsius dignificatio. Sermo. 37.



Ece odor

fi. m. sic o. agni ple. gen.
 27. Determinat duo
 bus p̄ncipibus cōsidera-
 bimus huius precepti.
 ad tertiā que dicit san-
 ctificatio transeundum

quia in eo dicitur: memento vt di. sab. sancti-
 fices. sanctū enī duobus modis accipit. Ali-
 qñ sanctū idē est q̄ pur. iuxta illud Luc. 20.
 Sancti esto. qz & ego sanct⁹ sum. Aliqñ sc̄m
 dicit res cōsecrata ad cultum dei. his ḡ duo-
 bus modis debemus festa celebrare. s. pure
 nos mancipando dei seruitio. In hoc ḡ mā-
 dato dño p̄ncipalr attendenda sunt. quid v3
 facere: qd̄ debemus cauere. De p̄ma in
 p̄nti tractantes dico breuitatis Aug. dictum
 lib. de vera inocentia. c. 78. nū cōsiderare suf-
 ficiat. di. Adale celebrat sabbatū qui ab op̄i-
 b⁹ bonis vacat. Q̄cium autē ab iniquitate d3
 esse perpetuū: qz bona cōscia non inquietum
 sed tranquillum facit. h̄ ille. hinc etiā Orige.
 omel. 69. super Exod. diē. Si desinas ab oi-
 bus opibus secularibus & nihil mundanum
 geras: sed p̄ualibus opibus vaces ad eccle-
 siam cūctas lectionibus diuinis aurem p̄-
 beas: de celestibus cogites: de futura spe soli
 citudinē geras: venturū iudiciū precoculis ha-
 beas: non respicias ad p̄ntia & visibilia: s3 ad
 inuisibilia & futura. h̄ est obseruatio sabbati i
 xp̄iano. h̄ ille. Diebus ergo festiuis vacandū
 est opibus diuinis & bonis: maxime cōplē-
 dū v̄bi dei: qz vt habet Deut. 5. & Mat. 4.
 Non in solo pane viuit homo: sed in omni
 verbo qd̄ p̄cedit de ore dei. qd̄ p̄t tripli itel-
 ligi. P̄rio p̄ verbo eterno. vñ Jo. j. In p̄n.
 erat verbū & verbū erat ap̄ dēum. De hoc
 non fit ibi mentio. Sc̄do pro verbo dei p̄-
 dicato. de quo etiam dñs in euangelio Luc.
 11. ait. Beati q̄ audiūt verbū dei & custodiūt
 illud. Et de hoc intelligebat Iesus precipue
 in hoc dicto. q̄ maxime dieb⁹ festis audiendū
 est. Dñ de p̄se. di. j. c. oēs fideles cūctiāt i so-
 lēnibus sacris ad ecclesiaz vt scripturas aploz
 audiant. bec ibi. de quo etiam verbo in p̄nti

Sermo

transio: qz alibi in sermone cōi tractare sicut do. Tercio pōt intelligi de sacrificio missæ: i qua p̄secrat corpus xpi vñtū verbo diuino: etiam de hoc nō est dubiū xpm h̄ intellerisse Nam sicut aia tres habet potētias s; p̄hos et theologos. s. intellectū: memoriā: et volūtatem. ita in predicatōe verbis dei nutrit intellectus: in vīsiōe vero et auditōe missæ nutrit memoria: qz recordat bñficiōz dei. sp̄s passiois et recordando afficit: et sic nutrit voluntas q̄ figuratiue in verbis p̄positis Isaac in p̄loa dei p̄ris loquēs de filio suo. dicit. Ecce o filij scz incarnati: et in altari p̄secrati: sic o. a. pleni ad nutriendū sp̄uālē aiam. Quia igit in diebus sc̄tiuis oratōi et missæ audiendū: insistent dum est tria occurrunt dicenda de missa: qz

Primū de missæ descriptio. Scdm̄ missæ obligatio. Tertiū missæ dignificatio.

Pars p̄ma huius sermonis in qua declaratur quid sit missa et vnde dedicatur.

Primo igit de missæ celebratiōe tractantes ab eius descriptiōe conuenit inchoare. Nam vt ex sanctorū dictis elicit pōt: sicut pōt describi. Admissa est celebratio qua p̄secrat corpus et sanguis xpi: q̄ cōfirmare videt Aug. in cōibus sermonib; sermonc. 19. di. Si diligenter attēdiat cognosce tunc: qz tunc non est missa qm̄ diuine lectiōes i ecclesia recitantur: sed qm̄ munera offerunt: et corpus et sanguis p̄secrat. Mā lectiones siue propheticas: siue euangelicas: etia; in domibus vestris legere et audire potestis. cōsecrationē vero corporis et sanguis xpi non alibi nisi in domo dei videre valetis: ideo q̄ vult missam ad integrū cū lucro sue aie celebrare vsq; q̄ oīo dñica dicat: et benedictio pp̄lo deū humiliato corpore: et cōpuncto corde: se d; in ecclesia p̄tinere. h̄ ille. Ad quoz declaratiōez tria notanda sunt.

Primū qz tribus rōnibus sacrificiū altaris vocat missa.

Prima ratio significat a magistro s̄iaz in. 4. di. 13. qz ideo dicit missa ex eo qz missus celestis. i. angelus adueniat ad p̄secrandū: non vt p̄secret s̄m Ric. nostrū ibidem in expositiōe l̄e Adagii: qz non est ei collata hec potestas: s; vt assistat celebranti: vñ li. p̄secrandū d; legi imponentialiter: et capitur singulari pro plurali: quia nō vnus sed magna multitudo ad hāc consecrationē aduenit. vnde Greg. de cōse. di. 2. c. Quid sit. dicit. Quis enim fidelīū dubium habere possit in ipsa imolatiōis hora:

ad sacerdotis vocem celos apiri in illo Ihesu xpi misterio: choros angeloz adesse: summa et ina sociari. Vnumq; ex visibilib; et inuisibilib; finit. Item vno eodemq; tpe ac momento et in celo rapit misterio angeloz cōseciandum corpori xpi: et ante oculos sacerdotis in altari videt: tanta est vnitas ecclesie in ipso: vt vñ vbiq; sit panis corporis Christi: et vnus sit calix eius sanguinis. h̄ ibi. **E** Sc̄da ratio assignatur ab Hugone lib. 2. de sacris. parte. 8. c. vlti. qz ideo missa dicitur eo qz fidelis populus per ministerium sacerdotis (qui vice Christi siue mediatoris fungit) inter deū et hoies preces et vota et obligationes mittit. Vnde in canone fit memoria: ante cōsecrationem: de viuis: et post de mortuis. Item in canone dicitur. Suppliciter te rogamus omnipotens deus iubeas hic perferri per manus sanctorū angeli tui vt in cōspectu diuine maiestatis tue pro nostris: et pro totius mūdi. sal. cum od. suauitatis ascendit. Amen.

Tertia ratio est Ricar. in. 4. dist. 13. circa litteram. qz ideo missa dicitur: quia per transubstantialē panis et vini in corpus Christi et sanguinem incipit sub vtraq; specie esse totus Christus: quasi de nouo esset missus. Vnde Aug. dicit qz sacerdos facit Christū celerius radio solari: de celo descēde. **E** Sc̄do nota s̄m Bona. in. 4. dist. 13. an. q. circa litterā. qz etia; bis rationibus dicitur in fine sacrificii. Itēz missa est ad significandū qz missum est sacrificium ad deum. vnde Hugo vbi supra dicit. Ipsa hostia sacra missa vocari potest: qz trāsmissa est primū. s. a patre: vt esset nobiscum. Preterea a nobis patri: vt apud patrem pro nobis intercederet. p̄mū a patre nobis per incarnationem. Sc̄do a nobis patri per passionem. Similiter in sacramento p̄mū a patre nobis per sanctificationem: quia nobiscū eē incipit: postea et a nobis patri: per oblationez quia pro nobis intercedit. hec ille. q. d. igitur potest in fine dici. Itē missa est. Sed est qd̄ quare nō in fine cuiuslibet missæ dicitur. Itē missa est. Respondit Bonauentura vbi sup̄ qz et si quelibet missa totum corpus Christi mysticum respiciat: sicut patet per triplicem hostie particulam: tamen s̄m illam differentiam triplicem cōtingit missas tripliciter approbari. Quedam enim celebrant specialit̄ ad honorem sanctorū: quia ipsi sunt in tuto loco: ideo licentiat̄ populus in talibus. di.

Die missa est: quasi festiuitate et vos ingredi
in illa reges. **¶** Queda sp̃s ad salutē vnoꝝ
et q̃ nō sūm⁹ certi de salute n̄s̄iō debemus
quottidie solliciti eē: ne p̄pter nostrā ignauā
in nobis misse efficacit̄ cuanescat: ideo in oī
missa in fine dicitur. benedicamus domino:
33 **¶** In illud ps. Benedicam dominum in oī
tempore. **¶** Quedam specialiter ad requiem
sempiternam defunctorū: et tunc dicitur rege-
scant in pace. **¶** Tercio notandum s̄m Ric.
et Hugo. vbi supra. q̃ beatus Petrus ap̄lus
primus omniū antiochie dicitur celebrasse. et
de cōse. dist. j. c. Jacobus. dicitur q̃ Jacobus
cui primū tradita ē ecclesia hierosolimitana:
et Basilius cesariensis ep̄s addiderūt nobis
misse celebrationē. i. ordinē celebrande misse
s̄m glo. ibidē: et post alij addiderūt ad decorē
et solēnitatē: vt habetur di. xj. c. ecclesiasticaz.
Primit⁹ aut̄ simplr̄ cōsecrabāt et posset etiā
fieri si haberetur materia apta et fieret cū in-
tentione: sed peccaret mortāl̄ sic consecrans
propter institutionem ecclesie. Nec etiam l̄
nisi semel in die celebrare excepto die natiui-
tatis. Vnde de cōse. dist. j. c. sufficit. Aleran.
papa dicit sufficē sacerdoti vnā missaz i die ce-
lebrare: quia Christus semel passus ē: et totū
mundum redemit: nō modica res est vnā
missam facere: et valde felix est qui vnā digne
celebrare potest. hec ibi. Ad h̄ de cele. mis. c. cō-
suluit. ait Innocē. Excepto die natiuitatis:
nisi causa necessitatē suadeat sufficit sacerdo-
ti semel in die vnā missam solūmodo cele-
brare. et in. c. te referente. et. i. dicit Honorius
Cuiuslibet sacerdoti quacūq̃ p̄sulerat digni-
tate: vnā in die celebrare missam sufficē. nā
felix valde est qui celebrat digne vnā. h̄ ibi.
Ratio autē quare die natiuitatis tres misse
celebrantur: habetur in glo. de cōse. dist. j. c.
nocte sancta. et Ric. an. 4. dist. i3. ar. 2. q. 4. di.
q̃ vnā missa in die natalis ante diē celebret:
que significat tempus ante legem: qm̄ crām⁹
int̄tencbris. Sc̄da cum diesit̄ que significat
tempus sub lege: quando nondum plena dei
cognitio habebatur. Tercia in die. i. plena: et
significat temp⁹ gratie quādo iam plena co-
gnitio habet. Similes rationes ponit mag⁹
Guido archidiaconus morien. in tractatu
quē facit de officiis ecclesie. c. i2. superaddens
q̃ ideo tres misse predictis temporibus cele-
brantur: quia multi homines trium tempoz
per Christi natiuitatem saluantur. Rō autē

quia nō celebratur in die parascene est: quia
duplīter representatur passio Christi. Vno
modo in quātū fuit i Christo h̄ se et absolute
Sc̄do mō in quātū illius passionis effect⁹ seu
influētie ad nos perueniūt: seu in nos descē-
dunt. Primo mō representat sc̄ria. 6. ebdo-
made sancte. Sc̄do modo alijs diebus in ce-
lebratōe misse. Et ideo volens ecclesia mer-
ces fidelium occupari circa passionē domini
nostri Iesu Christi: prout fuit in ipso s̄m se et
absolute: vt moncantur corda eozum ad cō-
passionē: et quia ipsa dies in qua passus fuit
ipsam passionem satis efficaciter representat
statuit vt illa die non consecraretur corpus
Christi: sed qd̄ in precedenti die consecrat⁹
est et reseruatur sumatur. Sanguis tamē nō
reseruatur p̄pter effusionis periculū. Quia
vero effectus illius passionis seu influētie ad
nos continue perueniunt seu in nos descen-
dunt: ideo statuit ecclesia: vt excepta die pre-
dicta: quottidie in ecclesijs misse celebrentur
et hoc s̄m Hugo. qnq̃ rationibus. Primo
quia oportet semper paratam esse medicinā
contra quottidiana peccata. Sc̄do vt lignū
vite sit semper in medio paradisi. Tercio vt
nobis Christus quottidie vniatur sacramen-
taliter: et vos ei spiritualiter. Quarto vt sit
apud nos iugis memoria passionis Christi.

Quinto vt vero agno loco tipici quottidie
vtamur ad vesp̄ram: qm̄ iudēt ad vesp̄am
conuertendi esurient: s̄m illud ps. 58. Conuer-
tentur ad vesp̄ram tū. Et ideo dicitur de
cōsec. dist. 2. Iteratur quottidie h̄ oblatio: l̄
Christus semel passus sit: quia quottidie pec-
camus saltem in peccatis sine q̃bus mortal̄
infirmetas viuere non potest: et ideo q̃ quor-
tidie labimur: quottidie pro nobis Christus
miltice imolatur: et sic patet ps̄ p̄ma s̄mōis.
¶ Pars sc̄da huius sermonis in qua decla-
ratur: quātū tenemur missas audire diebus
ab ecclesia statut⁹ et h̄ sub pena peccati mortal̄.

Secundo in hoc sermone sciendū q̃
in diebus diuicis et festiuis: quilibet fi-
delis nisi legitime impeditus: teneat
audire missam sub pena peccati mortal̄: p̄p̄
ecclesie p̄ceptum: a p̄ncipio vsq̃ ad sacerdo-
tis benedictionem: sicut patet de cōse. di. j. c.
missas. vbi d̄f. Ad missas die d̄nico secularib⁹
totas audire p̄cipimus: ita vt ante benedi-
ctionē sacerdotis egredi p̄plus nō p̄sumat:
quod si fecerit: ab ep̄o publice p̄fundat. et in

Sermo

ca. cuz ad colēdas missas in dei noie puen-
rit: populus non ante discedat: q̄ missē solē-
nitas ppleatur: et vbi non fuerit ep̄s: bēdi-
ctionem accipiat a sacerdote: et in. c. g. die sol.
dicit. Qui die solemnī p̄missio eccl̄ie dūc-
tui ad spectacula vadit: excōdicetur. *Dec oia*
ibi. Qd etiaz affirmant theologi. Nam Sco.
in. 3. di. 9. dicit. Qd si aliqua necessitas excu-
set ab excoīdē huius actus quē determinat
eccl̄ia: tūc supplet in aliq̄ equalenti: vt saltem
illo die dīno cultui speciaī deputato habeat
aligs actus in dēum imēdiate rclatus ad re-
uerentiaz eius. Excusant aut ab h̄ p̄cepto in
firmi: q̄ nō valent exire domū: et eoz sermō
res q̄ non p̄nt illos relinquare pp̄ piculum.
et matres q̄ non possunt puulos relinquare:
absq̄ periculo: et alij vt diximus legitime ex-
cusati. argu. de re. iū. quod non est. Ad maio-
rem horum declarationem tria notāda sunt
cum aliquibus dubijs. Primum notandū
est q̄ q̄uis decretum fiat secularibus: tñ fm
archidi. in dic. c. missas. Ad hoc etiam tenent
clerici et religiosi p̄ locum a maiori. Si. n. te-
nentur ad h̄ layci: multo magis religiosi et cle-
rici: q̄ ad maiora tenent: qui p̄sus diuino
cultui sunt deputati. i. q. i. dno. et maxime cul-
tus diuinus in missa exhibet. Nec tēco pre-
ceptum aliquod ad quod layci teneantur: ad
quod etiam magis nō teneantur clerici et re-
ligiosi: cum aliorum bonitatis exemplar esse
debeant: et alias p̄cellere populus: vt. 25. di.
§. criminis. Sed hic oriuntur aliqua dubia.
Primum si quilibet sic tenetur audire mis-
sam diebus festiuis: sicut in dominica: q̄ de-
cretum illud solum loquitur de dominicis die-
bus: et non alijs. Respondetur q̄ sic: q̄ Ado-
sti. dicit ti. de parrochijs. §. in quibus ver. Tu
dices q̄ quilibet christianus tenet in domini-
cis et festis solēnibus audire missas. extra de
parrochi. c. vt in dominicis. et c. sequenti. Nā
vbi eadem ratio: ibi et idem ius. et de similib⁹
idem est iudicium: vt dicit Boetius p̄mo to-
picoz suorum. et habet. L. de conueniendis si
sci debilib⁹. l. inter cartulas. li. 1. et ff. de legi.
l. non p̄nt. et extra de baptismo. cap. maiores.
Sicut. n. statutum de auditione missē factuz
fuit: vt in die dominico salte hoc modico tē-
pore vacaret diuinis. Ergo ille modus audi-
tionis missē determinatus p̄ eccl̄ias: debet
etiam extendi ad alia festa. Ad hoc idem videt
sentire Jo. an. in nouella. per ea. qui die solē-

ni. de cō. di. p̄mia. Secundum dubium est si
non ex contemptu: sed ex aliqua negligentia
tardet q̄s venire vsq̄ ad epistolam: vel euan-
gelium: peccat mortaliter: quia decretum dic-
toras missas. i. integras. Respondetur fm
Ricard. in quolibet q̄ non: dūmodo non pos-
sit aliam videre. Ad idicū enim p̄ nihilo
reputatur. de con. di. 2. Ne vera nec verba le-
gis ita amare interponēda sunt: ministri eti-
am missē cuz aliquando discurrāt hinc inde
pro hīs que expediunt ipsi missē intelligēdi
sunt vidisse et interfuisse ipsi missē: etiam pro
illo tempore discursionis. Tertium dubium
est vtrum quis tenetur audire missas in die-
bus festiuis a p̄prio sacerdote probiali seu
in propria parrochia: quia ca. scdo de parro-
chijs. dicitur. Qui contempto p̄prio sacerdote au-
dit missam in alia eccl̄ia: debet expelli et re-
mitti ad eccl̄iam suam. Respondetur fm
Innocent. qui fuit inris pater super dic. ca. q̄
si quis non facit ex contemptu: sed ob aliam
iustam causam: non est ei sciendus de eccl̄ia
Nam et glo. in dic. capi. vt in dominicis di-
cit in verbo contempto: q̄ potest alibi audi-
re missam ex deuotione vel alia rationali et
iusta causa: dūmodo non fiat ex contemptu.
Si tamen hoc diocesanus precipere. audi-
ri in propria parrochia. obtemperandum est
argu. xi. q. 3. ca. quid ergo. et c. sententia. Adde
tamen faciunt episcopi tollendo p̄as cōsue-
tudines cum scandalo populoz: cum et Bre-
go. sanctus permiserit sacerdotes crismare et
ad tollendum scandalum: vt. 9. 4. di. c. perue-
et etiā multa tollerant a sc̄is pp̄ vitādū sc̄a
dalyz. Quartū dubium vtr̄ teneat q̄s audire
missas de die p̄prias: q̄. c. 2. de cel. mis. repre-
hendunt q̄ dimittūt missas p̄prias pp̄ pecu-
liares. Respondet q̄ si audit a fratrib⁹ mi-
noribus in diebus suis: et octauis sanctorum
suorum: propter p̄uilegium quod habent: nō
obligantur ad aliam missam audiendam.
Quantum autem ad alios sacerdotes q̄daz
dicunt q̄ sic: p̄sertim cum constat sibi et nō
curat audire aliam. Alij autem dicunt q̄ nō
tenetur ex necessitate: quia cum dicit missas:
loquitur indistincte. Prædictum autem capi-
tulum secūdm loquitur de congruitate. Do-
stien. n. de cel. mis. ca. quidam laycorum su-
per verbo peculiare. i. speciales dicit: q̄ nō ē
malum audire missas p̄culares pp̄ deuoti-
onē: s̄ est malū sp̄nere p̄prias et ordinarias

*Miss. q̄ p̄prie
sunt dīc-
tæ in
aud. miss.*

Sicut non est malum dare elemosynam: sed ad iactantiam. aliqui enim prohibetur aliqd quod non est malum: non propter hoc: sed propter sequentiam mali quod exinde sequi potest. de vi. et bone. cle. c. cum ab omni. 21. dist. c. 1. nouo. xi. q. 3. c. Nolite. Quintum dubium est utrum sit necessarium distincte audire verba missae: quod dicitur in dicto. c. Audire. Respondet quod non: quod tunc sequeret hoc inducens: quod qui audiret missam ubi est magna multitudo et submissa dicitur: non implerent hoc preceptum. Sicut qui surdi sunt vel habent hebetem auditum. Nam ut dicit Hilarius. Intelligentia dictorum ex causis est assumenda ubi. de verb. sign. c. Intelligentia. 22. q. 5. c. humane. Intentio ergo ecclesie in hoc decreto est quod prius sit in missa et vacet deo. Si est intelligens: est dignum et iustum ut intredat et conetur intelligere que dicuntur. Sextum dubium est: an melius sit audire missam boni sacerdotis quam mali. Respondet secundum Bonam. in. 4. di. 13. ar. 2. q. 4. quod de missa est loqui quantum ad substantiale quod est ibi. Et hoc respectu corporis et sanguinis domini: et quantum ad hanc equalitatem est in omnibus: quod unus et idem ab omnibus fit. Unde Augustinus in libro de corpore Christi. In mysterio corporis et sanguinis domini nihil a bono maius: nihil a malo minus proficit sacerdote. Sunt etiam in missa aliqua circum adiacentia: sicut petitiones ut gratia sanitatis: pacis: prosperitatis et bonorum orationes et obsecrationes: que sunt pro populo christiano etc. Quantum ad hoc plus valet sacerdotis boni missa quam mali: quod magis pro uocat ad deuotionem: et magis exaudit. plura enim bona paucioribus sunt preponenda et meliora: sed in missa mali sacerdotis deus accipit solum corpus Christi. in missa autem boni orationes et deuotiones non solum quod ad se: sed etiam quo ad alios. Item melius est quod est fructuosius: sed missa boni est bonior: quia melius exaudit et magis in ea homines ad deuotionem excitantur: et ideo melius facit quod audire do missam boni sacerdotis: dum tamen credat ipse malum in substantiali equialere bono: alioquin periculose erraret. Septimum et ultimum dubium est utrum missa publici concubinarij vel notorii fornicatoris audienda sit: quod hoc ecclesia prohibuit expresse. 32. di. c. nullus. et de coha. cle. et mul. c. vlti. Respondet quod quia illa iura fuerunt in concilio Constantensi moderata per papale decretum. scilicet nullus teneat tales evitare: nisi essent publice denunciati: ideo possunt audiri. In

locis autem ubi sunt etiam boni sacerdotes consultius est hominibus audire missam: quam concubinatorum ubi sine scandalo fieri potest: et sic patet etc. Secundo notandum in hac parte quod hoc preceptum usurpat maxime a tribus personarum generibus. Primo a patribus familiarum. qui non inducunt subditos suos audire missam diebus festiuis. Dicunt enim doctores quod non magis serui quam domini excusantur ab hoc precepto: imo seruus et ancilla debet vacare deo diebus festiuis: sicut domini. Sed quod quicquid oportet aliquem domini remanere: debet domini sic ordinare ut audiat saltem missam si possit. nam et de eis sunt domini ratione reddituri: si non fuerunt de illorum salute solliciti: ut dicit Ambrosius di. 86. c. an putat. Secundo usurpatur hoc preceptum a parentibus non inducentibus filios et filias in diebus festis missam audire: nec excusant parentes puellarum qui non permittunt eas accedere custodientes patrie consuetudinem: presertim si finit illas exire ad choreas vel ad alia loca: vel stare ad hostia et fenestras domus ut videant ab hominibus. Nam in eo casu dicitur non potest consuetudo que in ratione fundatur. di. j. c. consuetudo: sed est corruptela: et ideo radicibus euellenda. di. 8. c. mala. Ipse non puelle videtur excusari si ignorant preceptum: vel si sciunt libenter iret si permitterent. Non enim honestum esset solas exire domum et occulte ire: quia multa pericula inde pueri possent. Tenent autem parentes inducere ad missam audiendam: quoniam habent usum rationis: et sicut alij sunt ad hoc obligati: quoniam sciunt vel scire possunt hoc preceptum. Et igitur ignorantia iure diuini vel naturalis neminem excuset habentem usum rationis in necessariis ad salutem: tamen ignorantia positui excusat quoniam probabilis est: ut habet. j. q. 4. §. vlti. Tercio usurpatur hoc preceptum a sortitiu nouiter viduarum. Nam quod vidue aliquibus diebus vel ebdomadis in morte viro domi manent: ob tristitie signum. vnde et missam non audiunt: videtur tolerandum si est de more patrie. Sed quod maneant per annum integrum: vel plures menses: excusari non possunt: quia magna abusus est. dist. 8. c. consuetudo. Coniugate vero que non possunt exire ad audiendam missam: sine magno scandalo viro: quod debent preparare necessaria familiarum seruitutes non habent: que talia preparent: videtur excusari posse cum in gubernatione domus et familie eas iura velint esse subiectas: ut famulas. 33. q. 5. c. noluit. et c. manifestum. non tamen

Sermo

ex hoc q̄ aliquātulū indignant̄ eis: q̄ non sic eis bene preparatur cum accedūt d̄z v̄mittē. Tertiu in hac parte notandum est q̄ circa auditiōē misse seruandus est modus, dicit enim de ose. di. j. c. q̄n sic. Nū aut stamus ad orationem fratres dilectissimi: in vigilare et i cumbere ad preces toto corde debemus: cogitatio ois carnalis et secularis abscedat: nequa q̄ tunc aius aliud q̄ id solum cogitet: q̄d peccatur. Ideo aut sacerdos ante orationem prefationē premissa: parat fratrum corda dī. Sursum corda: dum rīdit plebs: habem⁹ ad dñm moncat̄ nihil aliud q̄ dñm cogitare debere: claudat cōtra aduersantium pectus: et soli deo pateat: nec ad se hostem dei tēpore orationis venire patiat: de euangelio q̄ in. c. apostolica ca. di. habet. Apostolica aucte mādamus: dum sacra euangelia in ecclia legūt: ut sacerdotes et ceteri oēs non sedentes: sed venerabili curui et in cōspectu euangelij stantes dñica verba audiant: intente et fidei adrent. Insup de imm. eccl. c. decet lib. 6. scriptū est. Conuenientes ibidem nomen illud: q̄d ē sup oīe nomē a quo aliud sub celo non est datum hoibus in quo saluos fieri credentes oporteat nomē: v̄z Jesu Christi q̄ sal. sa. pp̄s suum a peccatis eorū exhibitione reuerentie spūalibz extollant: et q̄d generat̄ scribit̄ i noīe Jesu et. singuli singl̄ iplētes: precipue dum agunt missaz sacra mysteria: gloriofum illd nomen q̄nūq̄z recolit̄ flectant genua cordis sui: q̄d vel capitis inclinatione testent̄. Preterea ad missaz solēnia sp̄ aliqd deo offerendum est. Vñ de cōsc. di. j. c. ois: scriptum est. Omnis xpianus procuret ad missarū solēnia aliqd deo offerre: et ducere ad memoriāz q̄d deus per Adoysem dixit. Nō apparebis in conspectu meo vacuus. In elcuationē autē sanctissimi sacri pcutiendū est pectus i signū contritiōis: ut dicit sequēti sermone. Itē oia aduertat laici seculares: q̄ scriptū est de ose. di. 2. m. c. Sacerdotū vbi dicit. Nūli laicorū liceat in eo loco vbi sacerdos et reliqui clerici consistūt: q̄d presbyteriū nuncupat: q̄n missa celebrat consistere: ut libere ac honorifice possint sacra officia celebrare. Siste habetur de vita et bone. cle. c. j. Idem quoq̄ in. c. puenit. de cōsc. di. 2. confirmat. Sigdem magnū in cōueniens est sacerdotū ac ministrantiū in diuinis: presumptuose occupare locū: ac sacra mysteria impedire: plus enim gratus est deo

stare ad missaz longe peccatore cum humili reuerentia: q̄ prope cum arroganti iustitia. Exemplū Luc. 18. de p̄beo qui stabat ppe altare et publicanus a longe stans ab altari de scēdu: h̄ inquit iustificatus in domū suā: quia omnis qui se humiliat exaltabit. Exemplum etiam huius Ambrosij habetur: qui expulsi Theodosiū imperatore de choro. Nemo pe etiam duobus dñis seruire. Adar. 6. f. dco et mamone. proinde ordinari sunt hostiarj i ecclia: qui sūm Jfidoz. Hostijs ecclie p̄sūt: ut bonos recipiant: malos expellēdo. q̄ si q̄ contrariū attentasser: facto in hostio quodaz signo p̄cussionis: oēs etiā in choro tacebant quo ad vsq̄ ille mal⁹ exiret. Sūt etiā pleriq̄ ignari qui cū sacerdotes celebrat: stant extra eccliam loquētes et solū ad elcuationē carrū cum strepitu et irreuerentia: et statim ut viderint fugiunt: quasi non L̄bistū sed diabolūz viderint. Contra quos clamant iura p̄calle-gata. de cōsc. di. j. c. missas. et. c. seq. et. c. qui dic. proinde legi in vita Jo. clemosynarij q̄ cū post sancti euangelij lectionē quidā de populo ociarent: et extra eccliam starent: prefat⁹ patriarcha sanctus de ecclia egressus est: et foris cum turba sedit. oibus aut illis admirantibus dixit. filioi vbi oues ibi pastor: aut ergo intrate ecclia et ego: aut manete hic et ego vobiscū manebo. ppter vos enim venio ad eccliam: fecit h̄ semel et bis emendans et erudiens plebem suā: sic patet sedā ps b̄i sermonis.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua declaratur quāta sit missa excellētia et hoc septē rationibus.

Tertio i hoc sermone quāta sit missa excellētia: p̄batur septē rōnib⁹. s. Ratione locationis. Ieiunationis. Celebationis. Inductionis. Diverficationis. Adorationis. Et fructificationis. Primo rōne locationis: q̄ nō debet nec pōt alibi celebrari cōiter: q̄ in loco sacro. de ose. di. j. c. sc̄i cur: vbi dicitur. Non in alijs q̄ in dño consecratis locis. i. in tabernaculis precibus diuinis a pontificalibus delibutis missas cantare et sacrificia offerre l̄z. et hoc idē habet i. c. sequēti. et. c. h̄ ergo. et. c. nullus. vbi dicit. Nullus presbyter missas celebrare presumat: nisi in sacratis ab c̄po locis: qui sui particeps voluerit esse sacerdotij. Ratio aut huius institutionis fuerit sūm Ric. in. 4. di. 3. ar. 3. q. 1. q.

in sacramēto altaris qđ in missa consecrat: continetur ille qui est summe sanctus: et totius sanctitatis causa effectiue inquantum deus: et meritoze inquantum homo. In casu tñ magne necessitatis pmittunt iura celebrari in loco n̄ sacro: si tñ tabula sit consecrata: ceteraq; missaria ad illud officium p̄tinentia ibi fuerint. puta cū ecclesie patrie fuerint accense: vel cū homines fuerint ī itinere: et ecclesia defuerit. de p̄se. di. j. c. cōcedim⁹. verū tñ est q; minores fratres et predicatores p̄nt cū altari viatico ī plateis et locis p̄decētib⁹ celebrare. de p̄u. lib. 6. c. qm̄. glo. super verbo indulgē. bis ergo casibus exceptis non licet celebrare in loco n̄ sacro: nisi de p̄sensu ep̄i. de p̄se. di. j. c. missar. Qui tñ ep̄s hoc cōcedere non debet: nisi legitima et rōnalis causa fuerit. **¶** Scđo idem probat rōne ieiunationis: q; s. debet celebrari missa ieiuno stomacho et ieiunia aia siue mente: vt per hoc facilius diuina gratia ipe trari possit. Omnia enim fere sacra sumi debent ieiuno corpore: vt habet. 7. q. i. c. nihil. de consē. di. 2. c. liquido. de p̄se. di. 5. c. vt ieiuni. c. vt ep̄i. glo. super verbo a ieiunis. di. 75. c. qđ a patribus. de temp. ordi. c. lras. 22. q. 5. c. bone flum. hosti. de p̄se. eccle. et alta. §. equat. Sicut de ieiuno spūali qđ est a peccatis et vitijs abstineret. habet de p̄se. di. 5. c. Ieiunium. Debet enim homo in missa cum innocentia cordis: et sensuū refrenatiōe et renouatiōe ante deū apparere. de p̄se. di. 7. c. nihil. et c. panē. **¶** Tercio idem probat rōne celebratiōis hoc sacm̄ per tinct ad tps gratie: ideo non in nocte: s; ī mane et die celebrat⁹: q; fm̄ Ric. in. 4. di. 13. ar. 2. q. 3. per diē tps gr̄e significat. iuxta illō apot. Mor̄ precess. dies aut app. hoc habet. de p̄se. di. j. c. solet. §. i. ieiunij. Et ideo excepta nocte natiuitatis et sabbato sancto cōiter loquēdo: debet celebrari missa de die artificiali qñ. s. aduertitur esse aliqua acris illustratio. Solēnis tñ missa celebratio tribus horis instituta est fieri. s. hora tertia sexta et septima. Celebratio missę est memoriale passionis Christi: qui fm̄ Aug. lib. 3. de cōcor. euāgelistaz. c. 13. circa mediu: crucifixus fuit hora tertia lignis indeoz. hora sexta manib⁹ militū: et hora nona expirauit. Consuetudo tñ est vt non celebretur hora nona: nisi in dieb⁹ ieiunior et maxime qñ ordines celebrant. missę autē priuate dici p̄nt ab auroa vsq; ad sextam: et cōiter p̄suetudo ecclesie seruat: in diebus non ieiuniorū

missa solēnis celebratur inter tertiā et sextaz. **¶** Quarto idem probat rōne induitiōis: q; s. sine vestibus ab ep̄o benedictis: et sine igne celebrare non l; fm̄ Ric. vbi supra. ar. 3. q. 4. Nam ecclesia reprehendit celebrantes sine igne. c. vlti. de ecl. mis. Ignis enim significat dilectionis seruorem: per quā Christus hoc sacramentū instituire voluit: et per quā deus filium suū pro nobis passioni tradidit. iuxta illud Jo. 3. sic deus dilexit mundū vt filium suū vnigenitū daret. Exterius enim lumen et calor significat q; sacm̄ operat in celebrante dignē: et suscipiente augmentū illuminationis in intellectu: et seruoze charitatis in affectu non debet etiam ignis omitti p̄pter eius p̄figurationē. h̄ enim p̄figurata fuit p̄ ignem de quo dicitur Leuit. 6. Ignis in altari meo semp ardebit: et per ignē qui iuxta sub aqua. 70. anis: vt habet in glo. sup decretalē allegatam in verbo sine igne. Non debet etiam celebrari sine vestibus ab ep̄o benedictis: p̄ ecclesie cōstitutionē: et etiā p̄pter vestium significationē: que significant multa spūalia: de quibus in alio tractatu de missa dicitur at. et propter illaz p̄figurationē que precessit in vestibus legalibus: siue legatum sacerdotum q; aut sine vestibus ab ep̄o benedictis celebrari non debeat: habet expresse. de p̄se. di. j. vestimenta: vbi dicit. Vestimenta ecclesie q; deo ministrat: sacra debent esse et honesta: quibus in alijs vsibus non debent vti q; ecclesiasticis et deo dignis officijs. Que aut et q̄ sint vestes ille refert Innocentius in lib. de offi. mis. parte. j. c. x. di. Ser enim indumentis ep̄is cōia et presbyteris: v; amictus: alba: cingulū: stolla: manipulus: et plancta. In multis tñ locis inualuerit p̄suetudo: vt cingulū non benedicat: rōnabilius tñ esset ipsum benedici speciale enim significationē habet: sed non h̄ includit necessitatē. Calciatio enim sacerdotis speciales h; significationē: nec tñ subculares benedicunt. **¶** Quinto idem probat rōne diuersificationis. Nam tres diuersę lingue p̄ nobilitatez eius in missa loquunt. p̄ma est diuina: vt patet in euangelijs. Scđa angelica: vt patet in gloria in excelsis: et sanct⁹. Tercia humana vt p̄ in eplis et p̄phis. Idcirco in missa est diuersitas idiomatum. Primum hebraicum: vt alla et sabbaoth: Scđm latinū vt oratiōes. Tertiū grecū vt klōn. x̄p̄elēson. Et ideo titulus crucis scriptus est tribus lris

Sernio

tans mortuū effert: reperit eum in portu romano: dixit ei q̄ die tertio ex labore ⁊ fame cecidit in caiano quasi mortuū: sed vnus sup vendas portauit sibi panē ⁊ fortificatus euasit ⁊ reperta veritate hoc fuit qñ pro illo hostiaz offerebat: ergo dilectissimi fratres non soluz quia pcepto sinus astricti: sed etiam quia deo placatum ⁊ nobis vtilissimū missaz audire studeamus quotidie cum deuotione: vt illa consequi mereamur. Amen.

Beati qui au
diūt verbū dei ⁊ custodiūt
illud. Scribunt hec verba
Luc. xi. ⁊ in euāgelio oc
currentis dñice. Dico qd
sit diebus festis agendus;
supereſt declarare: a quibus debemus iſtis
diebus abſtinere. Tanta nempe eſt demoni
aſtutia ⁊ nequitia: nocendiq; cupiditas: q; ge
quid a deo pro charitate acquirenda eſt iſt
tutum: totum conſequeretur: ⁊ inde honora
tionem diuini nois: ⁊ noſtre ſalutis diſpen
dium. Statuatur nāq; deus dieſeſtos vt
a vitijſ ceſſamus: ⁊ ab opib; ſeruiturib;
⁊ mundaniſ: inſiſtendo diuinis. Sed hūani
gencriſ inimico inſidiantē: iam totū verſum
eſt in cōtrarijſ: ad bee ignominia: ⁊ cumula
noſtre dñationis. Proinde conqueri dñs
per Iſa. i. c. di. Klāſ veſtras ⁊ ſolēnitates. o.
a. m. ſacta ſunt mihi mole. labo. ſuſtinent. ſ.
vſq; ad tps. q. d. cūq; accepto tps. ego iui.
Et itēꝝ Amos. i. c. ait. O diui ⁊ picci ſolēni
tates veſtras: nec capiam odorem cetūꝝ ve
ſtroꝝ. beu magna xpianoy ꝑuſio. Iudci tan
ta ad hoc diligētia obſeruant ſabbata ⁊ ce
rimonias ſuaſ: ⁊ xpiani inſenſati ꝑuipēde
tes ſere totū ſabbatū ⁊ feſta oia: non ceſſant
polluere: vnde in deriſum dati ſumus iudeiſ
Trenoz. i. Vidicrūt eam hoſtes ⁊ deriſerūt
ſabbata ciuiſ h. Et ꝑꝑha ꝑꝛeuiderat i ps. 73
di. Dixerat i cor. ſ. cogē. ſit quieſcere ſa. o. di.
Feſtoſ de a terra. q. d. deſtruamus oēm cul
tum diuinū in mūdo. ⁊ Propterea bene dicit
Chriſtuſ. Beati qui audiunt ⁊c. Ad vidēdū
ergo a qbus ſit ceſſandū in feſtiſ adducit tex.

Opf. p. 17

Scripture Exo. 20. Die autem septimo sabba-
tiz dñi dei tui est. nō facies in eo omne op⁹
scruiile. Triplex opus reperitur a quo vaca-
re debemus. Primum dicitur culpe. Se-
cundum fortune. Tertium nature.

Pars prima huius sermonis in qua declaratur qualiter ab ope scruii culpe cessandum sit in diebus festiuis.

Primo in hoc sermone dico q̄ in di
ebus solemnibus cessandum est ab
opere nulli culpe. vñ mouet dubiū
a theologis an pceptum de sabbato tñ obli
gat tpe gratis: sicut obligabat tēpore legis.

Videſ q non. Tunc n. non audebat ciba-
ria pparare qd nunc licet ſimili ⁊ vendere.
Similitr in ſabbato nō licebat iter agere: nūc
autem in die dñico aliquando licet. Igit vī-
dictur q tūc magis q̄ nunc obligaret. In cō-
trarium videt qz tpe gratie debemus perfe-
ctius deo vacare: q̄ tpe legis. Ergo ab oib;
a gbus abſtinebat tēpore legis: abſtinendū
eſt tpe gratie: etiaꝫ a pluribus : qz magis ē
deo vacandū. Ideo de con. di. 3. c. i. iunia di-
citur. De dñica nihil aliud eſt agendum: niſi
deo vacandū : nulla opatio in illa ſancta die
agatur: niſi tm hymnis: ⁊ pſalmis: ⁊ canticis
ſpūalibus dies illa trāfigat. Et qbus oritur
hoc difficultas. Ad quam reſpondetur fm
Alex. vbi ſupra ⁊ ꝑde. Jo. in. 3. di. 37. q. ſicut
dcim eſt ſupra hoc pceptū ſuit figurale ⁊ mo-
rale : inq̄tum figurale fuit facta ratio: dñici
ſabbati: ⁊ translata nunc eſt in dñicam dieꝫ
Inq̄tuꝫ aut morale aliquid participat de pre-
cepto affirmatiuo: aliud de negatiuo. Affir-
matiuium eſt: memēto vt di. ſab. ſancti. p va-
cationem. ſ. deo: ⁊ hoc obligat ſemp: ſed non
ad ſemp: ſed p loco ⁊ tpe. Negatiuium vero
eſt illud. Omne opus ſerui. nō fa. in eo. ſop⁹
culpe: fortune ⁊ nature. Quantum ad opus
culpe obligat ſemper ⁊ ad ſemp: ſicut etiā in
antiqua lege: q̄tum ad fortune ſit obligat.
Quantum aut ad opus nē ſicut eſt prepara-
tio cibi ⁊ alia nē neceſſaria: ſic nō obligat ita
ſtricte: ſicut in antiqua lege: vt infra patebit.
Mam aliter poſſumus vacare deo: ⁊ ſufficit.
Hijs ergo pilatis tria notāda ſunt in hac
parte. Primo notandū eſt hz ꝑde. Jo. vbi
ſupa: qz quilibet tenet deuz recognoscere in
die dñica in aliqua hora: lz nō in qualibz; alſ
aſ peccat mortalit. Et ideo q eſt in pctō mor-
tali: ⁊ non pteritur vel non dat opām : vt in

die dominico iteratur: de nono peccat mortaliter: q; transgreditur preceptum dñi di. Alde-
mento vt diez fabbat scificies: z marime cō-
teri d; homo oppōnitis hois: puta dū mis-
farum z vesperoz agunt solennia : z tenetur
ad ppositum cōstendi: z satisfaciendi: loco z
tempore opportuno. Quod q non seruat: no-
uam incurrit culpā transgressionis pcepti de
sanctificatione fabbat: ob pñaciam z obd-
rationem in propria culpa: z obligationē pi-
ariam. p;inde saltem in elcuatione corpo-
ris z sanguinis xpī tundimus pectus: qua tū-
fione nā z integra pñia designant. Nam in
pulsionem immittit pñitiam sono pssionis in
manu sarissatio. Scdo notandum est fm
Alex.in.3.parte. tractatu de pcept. pcepto. 3.
z pde. Jo vbi. 3. z Mico. de ly. sup penta-
cro. 20. q; q in die dñico peccat mortaf: tri-
plici reatu pstringit. Nam q fornicat die do-
minico: dupli maculat. q; quo ad reatū: quo
ad actum: sicut ille q dehorando virginē tali
mō dehorat: q; eam interficit: pculdubio du-
pliciter peccat vno actu. s. interficiendo z stu-
piando. vñ si pctm nunciet rōne reat: duo
peccata sunt. Si ratione actus: vnuz peccatū
est. Ita similr ptingit h; in qualibet culpa
mortal: q; de sui nā etiam extra dicta scfuz
est mortalis. Nam peccans mortaf in do-
minica transgreditur hoc pceptum: z etiam ali-
ud in quo peccat: sicut fornicās. ptra illud nō
mecha: z furans ptra illud non fura: z etiam
contra hoc simul cum illo. Tercio notandū
est q; tria sunt peccata de qbus loquit Jo. p
ma cano. c. 2. di. omne qd est in mundo aut ē
pccu. car. aut pccu. oc. aut supbiari. que ampli-
in festis q; in alijs diebus in stumelias dei
frequentat: ab oibus tamen o iō est abstinen-
dum rōmbus pdictis. Primo igit abstine-
dum est a peccato superbie. Quot pompis
quot vanitatibus: quot huiusmodi faustib;
in talib; diebus corpus honoraf: sps con-
fundit. Tunc ille felicio est: q; acquisitio ē
erectus ptra deum sic bellando pgreddi. Tunc
mulieres conant vanitatibus vna aliam su-
perare. Tunc ligdo deprehendit veritatum
vaticiniū Ysa. 3. di. Elcuate sunt filie spon-
z ambulauerunt extorto collo: z nutibus ocu-
lorum ibant: z claudebat manibus: z ambu-
labant pedibus suis: z cōposito gradu incede-
bant. Nec ibi. Duo fastu incedant: pferit q;
se pulchriores estimat q; verbis explicatur:

Sermo

ut verificetur quod dicitur de talibus. Fasti-
neft pulchris: fequitur q3 ſuperbia formam.

Seco abſtinentum eſt a pctō luxurie: qđ
maxime in feſtis ſolet frequentari. Na3 ſi die-
bus dñicis ut habet. 33. q. 4. c. quoties. ſuſulit
abſtinere a ppria vxore: qđo magis abſtinē-
dum eſt a fornicatione: adulterijs: ſacrilegijs
ſodomijs: et hijs ſimilibus: que etiā alijs die-
bus ſcleratiſſima et nefandiſſima ſunt. Quā
etiā execrabile ſit diebus feſtis vacare canti-
bus: choreis: laſciuijs et ſpectaculis: qđ lingua
exprimat: vbi viſu: audita: tactu mentes ho-
minum capiunt et ptaminant. vnde dicit no-
ſter Ricar. in. 3. di. 37. ar. 2. q. 3. q. g in diebus
dñicis choreas ducunt: et aſtutia peragunt
mortalit peccāt. De torneamētis non ſolum
in dñicis: ſed ſemp. habet de tor. c. j. de chore
is pbatur p illō quod habet. De ferijs. l.
ultima: vbi dicitur. Feſtos dies maieſtati al-
tiſſime dedicatos: nullis volumus voluptati-
bus occupari. et infra. Nec tñ huius religioſe
diei ptra relaxantes: obſcenis quenq3 pati-
mur voluptatibus decineri. Et hec opinio ſa-
tis eſt rōnabilis: maxime ſi de choreis intel-
ligatur: in qbus mulieres ſe oſtentāt viroz
aſpectibus: et ecōverſo: qz tunc directe occaſi-
onēz dant puocationi et cupiſcētie. Non ei3
delicijs et epulis carnalibus diem dñicū de-
us deputauit: ſed magis ipm ſacris exercita-
tionib3: et ocio pſecrauit. Benedixit. n. diei ſe-
primō: et ſanctificauit illum: ut legit gene. 2.
Non enim dixit tunc vacandus ſpurcitjs et
diſſolutionibus. proinde de con. di. 3. c. irreligi-
oſa. ſacrum pñlium ait. Irreligioſa conſue-
tudo eſt: quāz vulgus per ſctōz ſolennitates
agere pſueuit pph: q cu3 d3 diuina officia at-
tendere: ſaltationib3 turpibus inuigilant: can-
tica nō ſolum mala cantantes: ſed religioſo-
rum officijs pſtrepunt. Alij etenim ut ab oi-
bus puincijs depellant: ſacerdotum et iudicū
pñlio ſancte cure cōmittitur. Nec ibi. Sed
vbi. Et itēz dico. Vbi hijs q ſunt cauſa tan-
torum maloz: qz de omnibus que occasione
pulaſionis ſue aſſtantibus cucnerūt reddent
apud iuſtum iudicem rōnem. Quantorum
etiā maloz patratores ſunt q diebus feſtis
decubant in tabernis. Quot ibi irritamenta
puria: blaſſemie: ebrietates: rixę: contumelie:
murmurationes: deceptiones: maledictiones
et pphani ludj: ſicut pñe corin. io. dicit apls.
Sedit ppls manducare et bibere: et ſurrexerunt

ludere. et ſi opa ſeruilia qđo plus probi-
bentur hñmōi opera carnalia q multo magis
ſpñi repugnant: Quod intelligens Aug. in
lib. de decem chordis verſus pñm ait. Di-
citur tibi ut ſpirituali obſerues ſabbatū. nō
quomō iudei obſeruant carnali ocio. Vaca-
re enim volūt ad nugas atq3 luxurias ſuas:
melius facit iudeus agens aliqd in agro ſuo
vile: qñ in theatro ſeditioſus exiſtere. et meli3
ſemine eoz in die ſabbati lanaz faceret: qñ to-
ta die in neomenijs impudice ſaltare. Nec
antez dicit Augu. nō qz non ſit ceſſandū ab
opibus exterioribus: ſed qz he tales diſſolu-
tiones et laſciue nō ſoluz in diebus feſtis: ſ3
omni die pbibentur. Adarima qđcm inſa-
nia eſt tota ſeptimana p miſerrimo corpore
laborare: die dñico et feſto laborare p dam-
natione inſelici3 aie. Adira demētis nullius
amplius reperit q velit in xpi ſeruicio labo-
rare. Tota ebdomada ſe exercēt in laborib3
ſuis liciti3: et die feſto obſcenis ludijs et volu-
ptatibus: et choreis vacant. Sed audiant qđ
per Amos. 8. c. dñs dicit. Conuertam feſtiui-
tates veſtras in luctum: et oia cantica veſtra
in planctū. Tercio abſtinentū eſt a peccato
auaritie. Adira auaroz cupiđitas: ut nullius
ſolennitati dei vel ſanctoz parcat. In omni
die feſto de quolibet tractu pctm ſue auari-
tie duplicantes: ut ſupra p3. Sunt pleriq3 qđ
in tantam auaritie voraginē demittunt: di-
bolus: qz quaſi nullum lucy cōſtituant: niſi
qđ die feſto acgrunt. Credunt ſe ad extremā
paupiem deuenire: niſi in diebus ſolennib3
negocia ſua exerceāt. Videbis quādoq3 ho-
mines decoreptos: capite et toto corpore tre-
mulos: ple et filijs deſtitutos: tanta anxietate
diuitias diuitijs accumulare: ut quaſi niſi cū
am diebus feſtis aliqd lucrēt: ſibi mundus
dehic credant. De talibus Ecclia. 4. dicitur
Vnus eſt: et ſcđm nō h3 non filium: non fra-
trem: et tñ labore non ceſſat: nec ſatiant oculi
eius diuitijs: nec cogitat di. cui laboro et frau-
do aiam meam bonis: Dñi miferi et miſera-
biles potius vultis anxietatibus et laboribus
in pñenti vita infernū ichoare: qñ ſpñali gete
et dulcedine paradifum incipe: potius eligi-
tis portare pondus qđ eſt pctm in infernum
deprimēs: qñ onus leue quod eſt amor in ce-
lum erigens. potius cupiſcitis cum damna-
tione ſubefſe diabolo: qñ chriſto cum ſalute.
Non aut ſolum a culpis hijs tribus in die-

bus festis abstinendum est: sed etiam a quolibet alio vitio et peccato. Et quauis oia ista peccata implicite in his contineantur: tamē magis explicitē in multis alijs scripture locis prohibita inueniunt: presertim in multis acerbis: quod iudeis in die sabbati erant interdicti. Primo interdictum erat onera ponderaq; portare. Ille onera portat: qui diuinis offensionib; non renunciat. Proinde Iher. 17. dñs ait. Custodite aias vestras: et nolite pondera portare in die sabbati. Secundo interdictum erat ignem accendere. Ille ignem accendit: qui furia et dissolutiones seminat: et mala conscientia permittit. Ad quos Ysa. 5. ait. Ecce vos accendentes ignem: accincti flammis. Festis. Tertio prohibuitur erat vvas calcare. Ille vvas calcatur: qui spūalia bona nauscat: sicut puer. 27. scriptum est. Anima saturata calcabit fauim. Quarto prohibitum erat debita repetere. Ille debita repetit: qui iniurias malo animo ad memoriam reuocat. vnde Ecclia. 10. precipit dñs dicens. Omnis iniurie proximi ne memineris. Quinto interdictum est cibos emere. Ille cibos emit: qui oculos suos vanitatis pascat: propter quod a propheta postulat a deo liberari. vi. psal. 122. Auerte oculos meos ne videant vanitatem. Sexto prohibuitur est cibos coquere. Ille cibos coquit: qui ventrem per ingluuiam nutrit: dño. phibente. Luce. 21. Attendite ne grauent corda vestra crapula et ebrietate. Septimo phibitum erat plusquam mille passus pagrare. Ille plus de itinere ambulat: qui delicijs dissoluitur. vnde Iher. 31. Reuertere virgo israel: reuertere ad ciuitates tuas: vsquequo delicijs dissolueris. Octauo prohibitum erat ligna colligere. Ille ligna colligit: qui mundanis delectationib; animus flectit. Vnde talibus dicit per prophetam psal. 4. Et quid dilexisti. vni. et que in. Nono prohibitum est opera seruilia facere. Ille opera seruilia facit: qui deum quocūq; modo offendit. Proinde Leuiti. 23. c. scribit. Dies septimus quia sabbati requies est: vocabitur sanctus: omne opus non facietis in eo. Magis autem abstrahit animum a diuinis quocūq; mortalis culpa: quodcūq; exercitium corporale licitum et honestum. Sed heu christianorum miseranda cecitas. Nam plura et grauiora peccata committuntur in festis: quam per totam ebdomadam. Nam alijs diebus in suis officijs et exercitijs occu-

pantur: in diebus autem festis quando debent pro anima laborare: solum in vitijs occupantur. Alij saltando et choreas ducendo: alij ludendo et blasphemando: alij per ecclesias discurrendo et plateas: seipsum vultu vagiando: alij sedendo murmurant: et detrachere non cessant: et alia multa vitia admittendo. Et in super tota occupatio circa corpus. Nam mulieres sepe totum tempus expendant se ornando: et sic animas capiunt: famuli et serue ad preparandum accuratius solito cibos: mercatores sollicitiores sunt hijs diebus suis cum putos facere: infelicitis conditionis homines: potius delectantur audire vana: quam aliqua de deo bona. Nulla de filijs cura habetur: sed omnes ad perpetranda mala dimittuntur.

Sed queri potest vtrum abstinendo a criminibus et operibus alijs manuum per hoc solus quia non vacant diuinis: nisi audiendo misam: toto alio tempore solaciando peccat mortaliter: quia intendendo legislatoris est vt vacent deo. Ad hoc potest responderi per quamdam demonstrationem quam ponit beatus Thomas. prima. 2. q. 100. arti. 9. in ratione secūdi argumēti. scilicet quod intentio legislatoris circa aliquod preceptum est de duobus. Vnum quidem ad quod intelligit inducere per precepta legem et hoc est virtus. Aliud est de quo intelligit preceptum ferre: et hoc est quod inducit et disponit ad virtutem. scilicet actus virtutum. Non enim idem est finis precepti: et id de quo preceptum datur: sicut nec in alijs rebus est idem finis et illud quod est ad finem. Similiter et hoc videtur posse dici quod quauis intendat legislator finem precepti et quid perfectius: non tamen intendit illud ponere sub precepto: quia multitudo cui datur lex: non est subito capax perfectionis: sed paulatim. Sed intendit ponere sub precepto illud quod disponit ad id quod facilius est ad observandum. Et sic abstinere ab operibus seruilibus est in precepto: non tamen vacare diuinis pro maiori parte dicitur: sic patet prima pars.

¶ Pars secūda huius sermonis in qua declaratur qualiter in dominicis et alijs festis abstinendum est ab opere serui fortune.

Secundo in hoc sermone dico quod in diebus festis precipue diuicijs abstinendum est ab opere serui fortune: ex quo

Sermo

adducit ter. g. habet in primo capitu. de feriis: ubi sacz scilicet ait. Omnes dies dominicos a vespaz in vespaz cum omnivenera-
tione decernimus observare: ab omni illicito ope abstinere: ut mercatu in eis minime fiat neqz placitum: neqz aliquis ad mortez vel ad penam iudicet: nec sacramenta nisi pro pace vel alia necessitate present. Ad cuius decreti z opis scriuis fortune declaratoz: tria notanda sunt. Primum q. dies dnica dz celebrari a vespaz in vespaz: vt pz in dic. c. vt habetur. Luit. 23. c. 7. de con. di. 3. c. p. nuncian-
dum: hoc est dicere ab hora dici sabbati. 24. vsqz ad. 24. horam dnice. Nam z gene. p. d. factum est vespz z mane dies vnus: ubi sz Nico. de ly. dicit. In vespz cōpletur dies ar-
tificialis. Hic igit vespz pma pars noctis vocatur: vz immediate post. 24. horam siue so-
lis occasum: qz fm scām scripturā festus in-
cipit immediate post occasum solis dici prece-
dentis vsqz ad occasum solis dici sequentis.
Potest tñ consuetudo augere festum siue so-
lennitatez: pterqz in dnica: cuius solennitas
nō dz incipit ante solis occasum dici sabbati
ne videamur iudaizare: vt dicit in dic. c. pro-
nunciandum. vñ z in. c. qm de feriis dic Ale.
tertius. Licet sit scriptū de vespz in vespaz
celebrabit sabbata vestra sanctorz: tñ pnci-
pium z finis iuxta eoz qualitatē z diversaz
regionū consuetudinem dz attendi: z sic magni-
tudo dicz exigit pns incipere z tardius termi-
nare. Hec ibi. Hoc tñ dcm qdaz male acci-
piunt ipz allegātes diminutivē di. q. p. consue-
tudinē pōt festum abrogari: cūtaz clare cō-
stet q. loquit nō diminutivē: sed augmenta-
tivē dicēdo. Prims incipere z tardius termi-
nare: non dicit tardius incipere z prius termi-
nare. Item consuetudo non pōt diminvere fe-
stum maxime dnice z aliarum magnaz so-
lennitatum: sicut dnica que sunt de iure divi
no loco sabbati: vt dictum est supra. Dicit tñ
archie. floren. q. ubi est de morte gnali aliqz
artificuz: vt consorez: huiusmōi q. in sabba-
to vel vigiliis magnoz festoz laborant p du-
as horas noctis: qz tunc magis occurrūt ho-
mines q. alijs diebus. Potest tolerari talis
mos: quia etiam de sero festi: qñ licet labora-
re die transacta nō laborant vsqz ad mediaz
noctem: z sic videt admitti compensatio: con-
suetudine sic agente: z dñs Eugen⁹ quartus
super hoc requisitus: dicit dispensasse. Sed pri-

ma opinio tutior est z tenēda. Secdo notan-
dum est q. in pdicta decretali quattuor po-
nuntur casus. Primus est de mercato vel
foro: circa quem Rodonēsis distinguit di. q.
cunctes ad talia mercata: aut sunt mercaturi
ad ea festa necessaria. s. illius dici: sicut emere
pulos: carnes: vinum: z similia: tunc nō pec-
cat: dūmodo non dimittant audire dina of-
ficia. Aut mercant aliqua: z tunc faciunt aut
ex necessitate: nō consuetudine: sic etiā non pec-
cat. Aut ex lucrī cupiditate: sicut facere solent
mercatores: q. ppter frequentanda mercata
vir aut nunqz tali tpe intrant ecclesiam: z sic a
mortali culpa excusari non pnt. Quidam tñ
dicunt q. mercata q. ex quadam necessitate fi-
unt de victualibus z necessarijs ad aliquem
diem: nō credunt esse illicita: vñ tñ pp hoc
non se subtrahant a dinis. Quidā etiam p-
babluter dicunt: q. tenētes forz in dnico die
mortali peccant: maxime in tpe missę vel ve-
speros: qñ deo vacare debent. Scds casus
phibitus in dic. decretali est in die domini
cō placitare. Idem pbatur in alijs festis pce-
ptis: sicut pz. 15. q. 4. per totus. z sz glo. in dic.
ca. Nulla causa tractari dz in dnico die: nisi
hoc pietas suaderet: vt in. c. ult. de feriis patet.
Suadet aut pietas si causa est debilitium vel
miserabiliū personaz: z sicut ibidem pz in ta-
libus diebus iudiciarius pcessus non tenet
nisi de consensu ptium fiat. Tertius casus po-
nitur ibi. sz nullus ad mortē vel ad penam
iudicari pōt: maxime cum nulla causa tracta-
ri tunc dz fm glo. ibidem. Quartus casus
est q. iuramenta nisi pro pace vel alia neces-
sitate pslari non pnt. Pro pace. n. omni die
iurari pōt: cum sit pietatis opus. 22. q. 1. omne
quod. Licet etiā pōt fieri p alia necessitate
fm glo. in dic. c. p. de se. in verbo necessitate:
puta p fidei: p obia: p fama. in. c. signifi. d. ele-
ctioe i verbo pymitate. glo. pōit hos Ntus.
Par z fama: fides: reuerētia: cautio dānum
Defectum verbi sibi possunt magna cauere.
Tertio notandū est q. addunt alij quattuor
casus de opere nulli fortune. Primus ē de
carnificibus: g. vendunt in diebus festis car-
nes crudas. Nam sine necessitate z vendere
z emere phibitus est. Non credunt tñ pecca-
re mortali: si carnes preparent in festo: vt in
die sequenti vendant: si prius non poterint
cōmode preparare: aut precepta seruare. Sz
quid fiet quādo erunt tria vel quattuor festa

sibi immediate succedentia: dicendum q̄ tunc prudenti discretionē utendum est: semperq̄ deferendum solenniori diei: vbi Grego⁹. Erit die sabbati festū apri. cui dominica sub sequitur sc̄da. Etiam sequenti sc̄ria erit festū preceptum: tunc maxime tempore estiuāli licebit in sabbato vendere carnes: pro sequēti dominica in sc̄ria sc̄da emere vel vēdere suo die. Non puto hoc hyemali tempore licere: quia absq̄ corruptione carnes conseruantur per plures dies. Sc̄dus casus est de tabernarijs: quorum abussio non sine grauissima culpa est. Summo mane in quacūq̄ magna solennitate aperire tabernas: nunq̄ quasi audiendo missam: nec intrando ecclesiam: quasi sic parrochiani diaboli. Ad quorum ecclesias. Tabernas maiorem habent concursus: q̄ sacerdotes christi ad ecclesiam. Nū sunt cogendi: ne possint apire tabernas vsq̄ ad horam tertiam vel circa: cum efficacem occasio nem presentent: vel q̄ multi non vadunt ad audiendum missam: et diuina officia: vel cuz berint et inebriati sint in tabernis: vadunt ad ecclesiam non solum sine merito: sed etiā cuz anime detrimento. Ceteruz qui cām damni dat: dam. de. videt de iniur. et dam. da. c. si culpa. Ex q̄bus manifeste apparet q̄ diuina malorum que maxime eo tempore tales admittunt: quos. recipiunt in tabernis: vel non audiendo missam et verbum dei: et alia parca do non vrgente necessitate: participes fiunt: et reddituri sunt apud iustum iudicem rōem. S; quod pcius eo tempore sicut et alio illuc propter potationes cōcurrere. Quidam etiā sunt aliqua gule incitamenta vendentes: qui nunq̄ vel raro intrant ecclesiam: quorum etiā malorum tabernarij causa sunt. Tertius casus est de ortulanis: q̄ vendunt herbas et q̄s cūq̄ fructus. de quibus dicendum credo q̄ illis vendere et emere licebit: cum conditionibus iam p̄termiis. Quartus casus est de vendentibus quasdam mercuriunculas: prefer tim ad mulierum ornamentum et vanitatem vel ad illicendum pueros ad gule incitamenta: q̄ coiter vendi solent in locis sacris et festi talia emere et vendē non licet: tuz p̄pter diem festum: tum quia sunt luxurie incitamenta: vanitatis et gule. Tum etiam quia coiter p̄phnant loca sacra. Ceteruz abhorrenda est quorundam consuetudo: quibus vltra predictos

non satis est mercib⁹ suis pollucere sacra opa sed etiam pollant sacra templa: quos profecto si inuenisset ihs in templo: qd̄ quicq̄ egisset: postq̄ tanta seueritate vsus est cōtra eos qui vendebant et emebant in illo ea que diuino cultui et sacrificijs necessaria crant: Maz tanto zelo contra tales accensus est: vt manibus p̄prijis expelleret. quod contra oia alia vitia fecisse munq̄ legitur. Proinde p̄ma. q. 4. c. ex multis. et c. vendentes. cum sequenti.

Eijiciens vendentes et ementes de templo et mensas nūmulariorum euerēs: et cathedras vendentium columbas: ad correctionem populi fecit: vt non mundanis ineptijs et venditionibus vacent in diebus festiuis: et etiā in locis sacris: sed orationibus tm̄ vacare atq̄ congregari in domo orationis. Quapropter terribiliter cōtra tales intonat. c. decet. de immu. ec. li. 6. Ideo omnes q̄ tales emere et vendere vident: exemplo christi diuino zelo accē si illos redarguere debent: et si licet expellere de locis sacris: si sine scandalo fieri potest. et sic patet pars secunda huius sermonis.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua declaratur qualiter sit abstinentium ab opere seruli nature in festiuitatibus.

Certio in h̄ sermone dico q̄ ab opere seruli nature abstinentiū est in diebus solennibus: pro quo etiam tria notāda sunt. Primum q̄ nouem sunt gn̄a personarum que hoc p̄ceptuz transgrediunt. Primi sunt qui dñs suis vecturas blades runt: atq̄ eis saluaria asserunt in diebus festis. Tales enim s̄m. Si uel. non excusant a culpa: nisi aliqua necessitas eos compellat. Qui aut aliqua necessitate coguntur: excusari p̄nt. vñ de re. iur. c. qd̄ non est: licituz ex lege sit licitum ex necessitate. Sumisr qui conducunt currus et saluias blades: lignoz: et siliuz ne occupent huiusmōi serialib⁹ dieb⁹: ciuesq̄ sui asserunt hoc a suis rusticis: diebus talib⁹ postulare pro minori incōmodo et dāno illorum. sed mentita est iniquitas sibi: eo q̄ sibi non illis querunt tales vilitatem: immo etiam si pro illorum cōmodo hoc agerent: nisi vrgente illorum magna necessitate nō licet.

Secundi sunt qui compellunt a dominis seu officialibus ciuitatum atq̄ terraruz in solennitatib⁹ laborare. Tales si iusto metu hoc facere compelluntur: s̄m. Si uel. excusabiles

Sermo

videntur alias non tenentur parere: nisi in rebus licitis et honestis. Ceterum eis qui laborare precipiunt: si id agunt cogente necessitate. s. guerre vel quacūq; alia causa iusta: tūc excusabiles sunt precipitantes et obedientes. Si autem sine iusta causa in precipitante: si non sine iusto metu in obediente id fiat: tota culpa est precipientis: et non obediētis: qz vt dicit. 30. q. i. c. ad limina. Inculpabile iudicandum est quod necessitas intulit. Tertij sunt vectores mercium: vel personarum: vel alimentorum: aut aliarum rerū ad diuersa loca et remota. Tales enim si sine graui incōmodo quiescere in festo pnt: quiescere debēt. Sin autem excusari possunt ppter necessitatem per iura preallegata. Facit ad hoc. i. q. 7. ca. quod pro remedio. Quartj sunt iter agētes et similes cursores: quia dieb⁹ festis iter agere non licet: nisi magna necessitate cogēt. Aggrauat autem Suel. regulariūz et sacerdotum culpam: qui in dominicis diebus et festis quadrigant et equitat: et huiusmōi operantur sine virgēti necessitate: quia exemplo eorū ceteri corrumpuntur. Ex quo sequitur qz q̄to sunt maioris fametātō grauius peccant: qz talis eorum actus magis corrumpit aspicientium mentes. Quintj sunt aromatarij: quib⁹ laborare et vendē non licet: nisi virgēti aliq̄ necessitate: puta infirmorū et aliorū qbus sine scandalo subueniri non possit: nec propter hoc deberent tenere officinas aptas sed eūz discretionē et honestate dici festi: verbo dei ac missa non pretermisiss. Proinde solent aromatarij statuere et insimul conuenire in ciuitatibus magnis: qz vicissitudine huius in contraria necessitatibus occurrentib⁹ hēat subuenire. Autē tracta aromatarij necessitatibus infirmorum licite subuenire pnt. Adedici vero et artem medicine qualibz die exercere: et inde discretum salarium accipere possunt. Et si merentur omni die pauperib⁹ subuenire: multo magis in die festo merent. Nam sicut ex precedentibus pz: sicut duplicatur reatus in quolibet mortali actu ppter diem festum. Duplex etiam meritum quodāmodo ex quolibet virtutis actu augmentari debet in eo: eūz non minus possit caritas in bonum apud deum mereri: qz iniquitas de mereri. et sic credo dicendum de quibuscūq; operibz bonis et sanctis. i die festo. Sexti

sunt barbitonfores et sanguinis minutores: qui sūm Jbre. si in festis artes suam exercēt principaliter propter lucrum et cupiditatem: et a culpa minime excusantur. Sed si exerceant propter eorum quibus seruiunt vtilitatem et pretium: lz recipiant excusantur. Porro illi qz de talibus requirunt postmodum premium non excusantur: si alias cōmode sibi prouidē poterāt: alioquin excusari possunt. Adinime nihilominus excusari possunt qui radunt in sabbato vel alia vigilia magnarum solennitatum in nocte: et multi sepius stant vsq; ad matutinum. et quod pcius radunt quosdam in mane magnarum solennitatum: vt sic politi vadant: et visitent templa dei arantes illa et resulcantes lasciuīs mentibus et procacib⁹ oculis: multarum insclitūz mulierū animas vulnerantes: et horum malorum oīum tonfores prestant occasiones. Septimi sunt feratores equorum et aliorū animalium. Talibus enim laborare non licet: nisi virgēti necessitate eorū quibus seruiunt: si tamen non agāt hoc ex cupiditate. Octauj sunt futores: qui ex ingluwie lucri promittunt: que temporis breuitate non possunt seruare sine manifesta precipuarum solennitatu transgressione. vñ pro promissorū vestimentorum expeditione et cōplemento: futor cum adiutoribus et samul suis p totā noctē magnarū solennitatu laborant: totūq; mane occupant inducendo no uas vestes. et nedum audiunt in talibus diebus predicationem et missam. Idem iudiciū est de caligarijs et cerdonib⁹. Noni sunt qz vtuntur molendinis ad ventum et ad aquaz. Nam si absq; hominis opera magna exerceantur: credit Suel. obseruandam esse consuetudinem regionis nō prohibitam a prelati: q̄nis aliquibus alijs non placcat. Maz molendina que exerceantur cum iumentis qz escere debent. vñdē czo. 20. Sumēta sabbato quiescere iussa sunt: qz sūm Ale. de ales. vbi. s. irrationabilia sine ducatu hominum laborare non possunt. Ideo vt perfecte intelligatur interdita in solennitatibus corporalis exercitatio: vterq; prohibetur. Et inde sumitur qz ducentes quadrigas in festis sine sacerdotis dispensatione: peccat. Nec sūm Alexandruz. Secūdo notandū est qz alia nouem genera personarū: etiam festa et solennitates trāsgrediuntur. Primi sunt qui lauant lanam

proprie ex cupiditate paruitates: q̄ in die festo illam extendat ad solem. Quod non licet eis: nisi arcent aliqua magna necessitate: et idem iudiciū est de trabentibus in tiratorijs pannos: et marine in tinctam guadi. Hijs non potest facile dari regula. s. ppter periculum magni damni in pditione tinctare guadi: que facile euenire pōt: sicut p̄ exptis in illa arte. Ware tñ opaz debent in die festo nō p̄dere missam: et verbum dei si fieri pōt: et festi q̄tum in eis est: sicut magno incōmodo celebrare. Scđi sunt mercatores: q̄ sepi⁹ eligunt solennē diem: puta natalis dñi: et filij: vt videant rōnes suas: aut societatum suar: illiq̄ apponūt omne cor suum: omni denotone et diei festi sanctificatōe neglecta: qđ fieri non pōt sine mortali clpa. Tertij sunt notarij q̄ non debēt p̄ficere instrumēta contra etuum in diebus festis: sine magna necessitate: vel suadente aliqua pietate alias peccāt.

Quarti sunt scriptores: q̄bus nō licet p̄ptio scribere: vel al' aliam magnā scripturaz facere. Scolarijs tñ fm̄ Buiel. licet temperate suos smones et lecturas notare: etiaz in lectionibus libros corrigē: et filia parua: dū modo hec sine p̄rio fiant. Quanti sunt scho lares: q̄ nō sine magna abusione et trāsgressione diuini p̄cepti solēnes actus et disputati ones ordināt et exercent in mane solēnitare diez: neglecta missa oib⁹q̄ alijs diuinis officijs penitus derelictis: quod oio non licet.

Serti sunt hijs filijs. s. q̄ faciunt filia. i. congregant in p̄lijs ciuitatū atq̄ terrarū: missa oib⁹q̄ alijs diuinis postpositis. qđ etiaz nisi virgente magna necessitate vel pietate suadēte minime licet. Septimi sunt q̄ conducunt oparios ad opera sua in mane diei festi: vel soluunt eis de laboribus: dantes occasionē: vt suis et sue familie puidē possint: v̄z emēdo carnes et alia necessaria in festo: p̄tra q̄s. i. g. de ui scriptuz est. Non morabit opus mercenarij tui apud te vsq̄ mane. Octauī sunt q̄voluntarie et scienter sibiipsis p̄parant occasionem laborandi in die festo. s. vel in p̄gregando fenum: sicut q̄ secant illd tali die: q̄ necessitas eos sepi⁹ cogit laborare in die festo. s. vel in p̄gregando fenū p̄ pluias: et in domuz reponendo: et filia: p̄sideret q̄z in talibus intentionez suā: q̄ sicut dicit. i. 4. q. 5. si qđ. de⁹ interrogat cor: nō manus. Debent ḡ tales in vigilia puidere: ne sua negligentia siue cupi-

ditate illud facere die festo et p̄hibito necesse sit. Vbi tñ necessitas vere cogit in hijs filijs excusabiles sunt. Noni sunt faciētes festa adfcentes ricamaturas: et consimiles vanitates in die festo. Tales enī fm̄ Buiel. nō sunt excusabiles a pctō: tum q̄ diei se. et hoc obfuantia violat: tum ppter piculum taliz vanitatū: q̄ de facili abutunt: cum sint incitāmēta luxurie et carnalitatis. Posset tamē exercitiū esse tam modicū et honestuz: q̄ non esset tenēdus mortale. Tertio notādum est: vt ex p̄ceptōibus p̄cipi pōt: q̄ triplex cā excusat hoīez a mortali culpa. si laborat in die se.

Prima est necessitas. Scđa pictas. Tertia opis puitas. Primo necitas excusat laborantem in festo a culpa mortali: et hoc tripliciter. s. in aliquo casu seu t̄p̄re: in aliqua p̄sona: et in aliquo loco. Primo licet in aliquo casu: puta p̄ piculum pluię: qñ amittit bla dum in arca: vel vinuz in vinea: et de ceteris rebus q̄ destruunt dicendū est idēz si in die festo circa ea nō māualiter operat. Idem dicendū est: si laborat p̄ p̄seruatōe personarū et aliarū rerum suar: puta faciēdo foueas: vel machinas: et huiusmodi: vel portādo res suas ad loca securiora ingruēte bello: vel portādo necessaria ad defensionē: et h̄mōi. Scđm tñ Ale. op̄z vt sit magis necessitas ad hoc vt p̄mittat in die dñico: puta cuz alias nō possit differri vrgēte necessitate excusant hoīes: si notat de feri. in. c. 2. questus in fine idēz q̄z dicendū est de ferijs fm̄ Bernar. Secūdo licet in aliqua p̄sona: vt si alt' nō posset acquirere victuz et necessaria: p̄ sustentatōe nē sue atq̄ suoz. Talis. n. excusat: q̄ vt dicit. i. q. i. re milionez necessitas nō h̄z legē. et de obfua. i. ciu. c. p̄liuz. et de re. iu. qđ non est. Tertio licet in aliquo loco de quo p̄ in. c. licet de ferijs. vbi Ale. tertius ait. Indulgemus vt liceat parrochianis v̄sis in dieb⁹ dñicis et alijs festis: p̄rerq̄z in maiorib⁹ anni solennitatib⁹ si alecia se inclinauerint cor captione ingruente intendere: ita q̄ post factam capturā ecclesijs circūpositis et xpi paupibus p̄gruam faciant portionē. Et ideo q̄ta necessitate liceat laborare non est regula danda: sed predictis tribus casibus se homo debet cōformare. et vbi consiliū surgit: standū est consilio boni viri: et securius est facere cum dispensatione illorum quibus dispensatio credita ē si cōmode fieri potest. Proinde nec die do-

minico se balneare propter necessitatem prohibicum est. unde de con. di. 3. in ca. peruenit Gregorius ait. Si pro luxuria et voluptate quod lauari appetit hec fieri: nec reliquo die concedimus. Si autem pro necessitate corporis hoc nec die domino prohibemus. Nam et precatis et religiosus balneare se habet. sic ps. 24. q. 1. c. ois. Secunda causa excusationis a culpa est pietas. vii habet Alex. de al. ubi supra. Si quod ratur de operibus que ex sua genere seruitia sunt: et sunt causa pietatis: ut portare lapides ad edificandas ecclesias et hospitalia: siue domos religiosas. que vir et fere nunquam al edificarent: vtrum licita sint die domino. Dicendum quod Aldar. 2. dñs ait. Sabbatum propter honorem factum est: non homo propter sabbatum. ubi glo. Sabbatum custodiri preceptum est: ut si necessitas fuerit: non sit reus qui violauerit illud. h. aut intelligit in his interueniente maxime dispensatione illorum quibus dispensatio credita est: ut supra dictum est. hec ille. Si uult addit. quod predicta licita sunt: ita tamen quod huiusmodi labor non sit usque ad ultimam fatigationem: nec tamen propter hoc dimittatur missa: et verbum dei: et alia diuina officia laborare etiam habet in agris pauperum et familia pro elemosyna pauperibus dummodo hoc non fiant in solennitatibus magnis: nec propter hoc a diuinis retrahantur boies nec etiam talia fiant propter affectionem carnalem: aut spe remunerationis mundane: sed solum propter deum: et quia paupertas illius habet exigere videat. Tertia causa a culpa mortali excusans est operis paruitas: puta habet Si uult. si quis in uinea vel in agro repararet fracturam sepiis et similia parua: ita quod labor ita modicus sit quod quietem mentis in deo impedire non possit: hoc inuit Exod. 34. super preceptum. Quicunque possuit sabbatum. glo. dicit. si turbando quietem anime nostre moriat. Et quod si quidam quosdam satis patre potest. quod solus ille labor qui turbat quietem mentis et spiritus libertatem: in hoc ad mortale reputatur crimen quantum tamen talibus diebus laborare sit licitum: standum est arbitrio boni viri. Ideo carissimi digne sabbata celebremus ut dominus prestet gratiam in presenti et gloriam in futuro.

Quia eadem infra diem de prebatione primi precepti scilicet tabule. scilicet de honore parentum. Sermo. 39.

Ambulate in dilectione: sicut et Christus dilectus nos. Eph. 5. c. Tam magna virtus est reuerentia paterna ut eam in semetipso perfecte implere uellet filius dei Christus. Tam digna et necessaria: ut oia mira que Christus inter boies operabatur ad paternam referret gloriam et merito cum inata pietas habet exigat. unde lex imperialis. scilicet. unde liberi. l. scripto. ait. Patres ad bona liberorum ratio miserationis adducit liberos parentum et nate simul eorum uotum ad illam: ut ita dixerim: adducat. Ideo ambulate in dilectione. parentum vestrorum etc. Explet ergo preceptum decalogi. prime tabule ad secundam secundum est. cuius primum est hoc de honore parentum. de quo iuxta ordinem inchoatum tria principaliter considerabimus. Quorum primum dicitur huius precepti rationalis exhibitio. Secundum huius precepti reuerentialis exhibitio. Tercium huius precepti obseruandum remunerationis. Sed causa breuitatis de primo tamen in hoc sermone tractantes triplici via ad huius precepti obseruationem manu ducant. Primo rationibus euidentibus. Secundo auctoribus elegantibus. Tercio exemplis apertissimis.

Prima pars huius sermonis in qua probatur septem rationibus hoc preceptum debere nos studiose obseruare.

Primo igitur dico quod ad huius precepti obseruationem septem rationibus euidentibus inclinari. scilicet. Ratione affinitatis. Equitatis. Diuersalitatatis. Pietatis. Essentialitatis. Necessitatis. Et perfectibilitatis. Cuius primo ratione affinitatis. scilicet. cum deo. Nam precepta decalogi ordinantur ad dilectionem dei et primi. Inter primos autem maxime obligamur parentibus: ideo immediate precepta ordinata et ordinantia in deum: statim ponitur preceptum ordinans nos ad parentes: quod sit particulare principium nostri esse: ut infra patebit: sicut deus ipse principium: et sic est quedam affinitas huius precepti de honore parentum ad primum preceptum prime tabule. unde Aug. in libro de sacris. ait. Primum preceptum scilicet tabule ad patrem primum honorem: sicut primum prime ad primum deum. utrobique paternitas proponit

utrobique principij dignitas honoratur: qz fm
quenda modū sicut habem⁹ pncipiū nascēdū
a patre boie: sic pncipiū essendi p additionem
accepimus a deo patre: vt discat cor huma-
num in eo pncipio qd videt: qd debeat alte-
ri pncipio a quo est: z quē non videt. hec ille.
¶ Sexto rōe egatis. Nā precepta decalogi
sunt pcep. legis: qbus statim rō nālis assentit
sicut manifestissimis. manifestissima autē rō
legis que requiri ad pceptū apparet in iu-
stitia quo ad alter: qz in his que spectant ad
seipsum: videt pmo aspectu qz hō fit dñs sui
actus: z qz liceat ei facere qd vult. Sz in his
que spectat ad alter manifeste apparet qz hō
est alteri obligatus ad reddendū ei qd debet
Ideo precepta decalogi ptinent ad iustitiaz
nam fm le. imperiales. ff. de iusti. z iul. iusti-
tia. Si iur. precepta sunt alter non ledere: ho-
neste viuere: sua cuiqz iura tribuere. Vnde
tria pma precepta sunt de actibus religionis
que est potissima pars iustitie. Quartū pre-
ceptum ē de actibus pietatis que est pars in-
stitie scōa. ¶ Tercio rōne vilitatis. Nam in
maiori semp includitur minus: z ideo cultus
qui deo debet includit in se: sicut vniversale
particularem cultum qui debetur parenti-
bus. Vnde dñ. Male. j. Si ego pñ: vbi ē ho-
nor meus: Nam homo diuersimode ē ali-
cui debitor: vt ait Tho. 2. 2. q. i. ar. j. fm di-
uersam eius excellentiaz: z diuersa beneficia
ab eo suscepta. In vtroqz autē deus obtinet
summū locū: qui z excellentissimus est: z est
nobis essendi z gubernandi pñū pncipium
scōarium vero pncipium nostri esse z guber-
nandis sunt parentes: z patria in qua nati z
nutriti sumus: z ideo post deum homo ma-
xime est debitor parentibus z patrie. In cul-
tu autē parentū includit oīz s sanguineorum
cultus: vt p 3. 8. ethico. p phm. z Tullius i rhe-
torica dicit. Pietas est per quā sanguine cō-
iunctis: patrieqz beniuolis: officiūz z diligēs
tribuit cultus. h ille. ¶ Quarto rōne pietatis
Nam sicut Aug. dicit. io. de ciui. dei. Ad ore
vulgi nomen pietatis etiam in oībus opib⁹
misericordie frequētat. qd ideo arbitror cue-
nisse: qz hoc fieri precipue mandat deus iter
ea que sibi in sacrificijs placere testat: ex qua
consuetudine factū est vt deus pius ipse dicat.
hec ille. Et Grego. lib. j. morat. c. 16. dicē. Pie-
tas in die suo iugū exhibet: qz cordis vīse

ra misericordie operibus implet: opa autem
imisericordie oībus sunt exhibenda maxime
parentibus: ergo rōne pietatis ab hoc opere
non excludimur imo obligamur. ¶ Quinto
rōne essentialitatis: qz. filij vñ vt intueri pñt
hñt esse pmo a deo: postea a parentib⁹. 12. q. 2
c. qui abstulerit. z Deui. 32. Mōne ipse ē pñ. t.
qui creauit z se. z pos. te. Nam creauit aiam
z corpus z vtrūqz possidet: ac post eum sunt
parentes. Ad cuius essendi dñm vero. q. n. ē
sūdantētū oīz honoz. s. Spūaliū. Corpaliū
Et tpaliū. Spūalia sūt: fides: spes charitas:
humanitas: tēperācia: iustitia zc. Temporalia
sunt diuine: sapientia: scia. Corporalia sunt sa-
nitas: pulchritudo: iuuentus: fortitudo zc. h. n.
oia ab eē pcedūt: qz si nō pcessisset eē illa bo-
na hō hñe nō potuisset: z ideo Arist. 2. de aia
dicit qz oia appetunt esse: z pro istius esse cō-
seruatiōe oia fm nām opant. cēmpli gratia
Si nā aliqd pducit: etiā pducit modū ipsuz
seruandi. Nā aialia pseruandi cā sumū esse
edunt herbas: hō panem zc. Ideo idē phus
2. de generatiōe ait. In oībus inquirimus qz
melius est semp desiderare eē. Et quis dede-
rit tibi hoc esse nisi pater tuus z mater post
deum. ¶ Diopterea Ecclesia. 7. Monora
patrem tuum z genitus matris tue ne ob-
liuiscaris: memento qz nisi p illos nō fuisses.
Et Hierony. de hono. parentibus. ait. Mo-
norandi sunt parētes: qz pmo sunt nobis cā
nascendi. hec ille. ¶ Sexto rōne necitatis. Nā
post esse cuiuslibet viuenti necia sūt plura. s. ali-
menta ne pereat precipue in tenera etate in-
ducenda: z plura alia. z qs illo tribuit nisi pñ
z mater? Cogitasti ne o fili quō te infantem
nutriri necesse erat: z qd per te non valebas
ipī ministrauerūt. Nam mater tua sine vlla
utilitate lac tibi a pectore suo ministravit ha-
filij ingrate quare tantaz beneficiōz es ime-
nior? ¶ Pater z mater oia semp que agitis
propter filios agitis: ecce quātuz beneficiū
vitra esse filij a parentibus recipiunt: ppter
qd obligant eos summe venerari. Nam. 8.
ethico. phs ait. dijs z parentibus nō pñt eg-
ualens reddi. ¶ Septimo rōne pfectibilitatē
quia post esse ac viuendi necessitatē ad hoīs
rōnalis pfectionē requit qz politice viuat: z nō
voluptuose. s. moderate comedere: mensurare
loqui: grauitē ambulare. ¶ Fili quis te do-
cuit vt bene loqui scires? quis te sollicitauit

Sermo

adiscere: quis te ad studiū magna cū ipensa tenuit: quis te artem quā scis fecit adiscere: quis te loqui docuit quā infans eras: fuerunt parentes ingrati filii. Propterea Hierony. vbi supra de bono parentibus ait. Ademēto parentum quā talis es quorū manibus increpata sumpstisti. Ecce quot rōnibus obligat honorare parentes.

C Pars scda h^o s^ois i q^o pbat multiplici aucte quē hoc pceptū obſuare debemus.

Ecundo in hoc sermone idē pbat auctibus euidentibus multiplicib^o. s. Adolapcis. Propheticis. Euangelicis. Apostolicis. Canonicis autenticis. Polinet

Primo auctibus moſaycis quattuor sic discurrendo: honora patrē tuū et matrē tuā: ut sis longe. sup terrā quā dñs de^o tuus daturus est tibi. Exod. 20. Qui puerit patre aut matrem mor. moriatur. Exod. 21. Qui maledixerit pri aut matri mor. ano. sanguis eius in ipso erit. Exod. 21. C^o maledictus qui non honorat prēm suū et msem suā: et di. ois populus. auic. Deuid. 27. C^o Scdo auctibus propheticis sic discurrendo. Qui maledicit pri suo et matri: extinguitur lucerna eius in medijs tenebris. Prover. 20. Qui subtrahit ali quid a patre suo et a matre: dicit hoc nō eē peccatum p^oiceps homicida est. Prover. 28. Judica ciuitatem sanguinum: et onde patre et matrem cōtumelijs affectat aduenam calumniati sunt pupi. et vi. et tristaucrūt. Propterea dedi eos in oppositū in gentibus: et vniuersis populis in derisionem. Eze. 22.

Contumelia facit filius patri filia pſurgit aduersus matrē suam: nurus aduersus socrum suam. Inimici bois domestici eius: nūc erit vastitas cor. Mich. 7. Oculi vestri videbūt et vos dicet magnificet dñs super tribuum isrl: qz filius honorat patrem et seruus dñm suum timet. Mal. 1. Audi fili mī verba oris mei: et a in cord. et quasi pro fundamento cōſtruet: cū acceperit deus aiam. m. corpus. m. se peli: et honore habebis matri oibus dieb^o ei^o memor enim esse debes que et quāta pīcula passa sit propter te in vtero suo. Thob. 4.

Tertio auctibus euangelicis quattuor sic. Unus accedens ad illum. dicit Mag^o quid boni faciam ut habeam vitam eternam. qui dixit ei. Si vis ad vitam ingredi serua mandata. honora. p. et m. et vili. pxi. sic tēpsus

Mat. 19. Irritum fecistis pceptum dei p^o tradi. v. Adoy. enim dicit. Honora patrē tuū et matrē tuā. Mar. 7. Rogauit illū quidam pharise^o et dicit ei. Dicit autē Iesus ei mūda ta nosti: Non occi. bo. p. et m. tuam. Luc. 18. Dicit Iesus ego demoniū non habeo: s; bonifico patrem meū. Jo. 8. C^o Quarto auctibus aplicis quattuor sic. Filij obedite parentibus vestris in dño. hoc enim iustū est bonora. p. et m. et qd est primū mandatū in pmissiōe ut bene sit tibi: et sis lōgeus sup terrā. Eph. 6. Quicūq; le. seruauerit. offen. autē in vno fact^o est oīus reus. Si autē frater et soror nudi sunt et indigeant victu quotidiano. di. aut aligs de vobis illis. Itē in pace: calefactumini et saturamini et a. fortiori de parentib^o Jaco. 2. Vos autē curam oēm subinferentes ministrare in fide vestra virtutes. in virtutez aut sciam infra in dñi nři Iesu xpi cognitio nem. 2. Pe. 1. Scribo vobis iuuenes quā fortes estis: et verbū dei manet in vobis. 1. Jo. 2. et hoc maxime de honore parētū. vnde col. 3. filij obedite parētibus per oia. hoc enim placitum est deo. C^o Quinto auctibus canonicis sic. Si qui filij parentes maxime fideles deseruerint occasione dei cultus: hoc insūm eē iudicantes: et non post debitum honorem parentibus reddiderint: ut hoc ipsum in eis venerent: qz fideles sunt: anathema sit. di. 30. c. Si qui filij. Letex traditio dei est: ut p^ous pascas parentes. Nam si iuxta diuinū oraculū contumelia parentū morte luitur quāto magis fames que multo grauior est: quo i loco insolētem deus frenat iactantiam h di. 36. et in singulis in fine. Omnes qui aduersus parentes arimantur in oīi mundo infamia notant. 6. q. 1. infames. Qui clementiā nō bz nec indutus est viscera misericordie et lachry max qūis spūalis sit: non adimplet legem 36. di. c. in singulis maxime ad parentes h facere debet et. C^o Setto pbat aucte autentica scz qtuor doctorū pmo Ambrosij sup cplā Dan. di. Filij obedite parentibus vestris in deo. h enim iu. est. Et idem Ambro. in lib. de offi. c. 31. ait. Est igit adolescentiū timorē hre dei deferre parentibus: honorem habere senioribus castitatē tueri: non aspernari humilitatem diligere clementiā ac verencundiam que ornamento sunt minori etati: ut enim in senibus grauitas in iuuenibus alacritas: ita

in adolescentibus verecundia velut quadam
dote comodate nature. Erat Isaac dominū
timens vixit Abrahe indoles deferens pri
usq; eo vt r aduersus paternā voluntatem :
nolo mortem recusaret Joseph quoq; cum
somniaisset q; sol r luna r stelle adoraret eū
sedulo tamen obsequio deferbat patri. h ille
¶ Scđo. b. Breuo. in quadam omel. sic dī.
diligamus illos qui vobis coniuncti sunt co
gnatione: r quos primos nominamus: r quos
aduersarios in via dei patimur odiendo r fa
giendo nesciamus. ¶ Tertio Aug. in li. de. iz.
abusi. c. 3. sic dī. Dis nāq; disciplina in pūri
non videtur esse gaudij: sed meroris: postea
vero fructum pacatissimū exercitatis per eaz
reddet iustitie. Sicut ergo fructus non inue
nitur in arboze in qua pāpinus aut flos non
apparuerit: sic cum senectute honorem legiti
mum non poterit consequi: qui in adolescen
tia discipline alicuius exercitatione non labo
rauerit. disciplina igitur absq; obedientia q
liter fieri potest? Adolefcens ergo sine disci
plina: adolefcens sine obedientia: que omniū
disciplinarum mater est: magna exercitatioe
indiget: que sui normam studij a dño xpo
sumpsit: qui obediens patri vsq; ad mortem
ignominiam crucis libēter sustinuit: r supra
ibidem. Tertius abusionis gradus est si sine
reuerentia adolefcens deprehenditur q mun
dus a recto rationis ordine depranatur: qua
liter nāq; in senectute alijs ministris impe
rabit: qui in adolescentia se obedientie exhi
bere contēnitur. hec ille. ¶ Quarto beatas
Hieronymus sic dī. super illud honora pēz
tuum rē. Adertur cecitatis sue subire sup
plicium: qui parentum vultus toruo vultu re
spererit: r clatis oculis leserit pietatem. Itēz
ad matrem r filiam in gal. cōmouentes. Idē
diuus pater ait. Adater r filia nomina pie
tatis officiorū vocabula vincula nature: scđa
post deum federatio non est laus si vos dili
gitis: scelus enī ē q odistis dominus Iesus
Christus subiectus erat parentibus suis: ve
nerabatur matrem: cuius ipse erat pater co
lebat nutricium quē nutricrat: gestatūq; me
minerat alterutris brachijs: vnde r in cruce
pendens cōmendat parentem discipulo: quā
ante crucē nūq; dimiserat. Tu vero filia iā
desinō ad matrem loqui quā forsitā r etas r
imbecillitas ac sollicitudo excusabilem faciūt:

tu inquā filia eius domuz augustam videas
cuius tibi non fuit venter augustus. Mouez
mensibus vtero clausa viristi: r vno die in
vno cubiculo euz matre non duras. An ocu
los eius ferre non potes? r que omnes mo
tus illa que genuit: que aluit: r ad hanc addu
xit etatem: facibus intelligit: testem domesti
cam fugis. hec ille. ¶ Septimo r vltimo idē
probat auctoritatibus politicis. j. pncipis
phoz Aristotelis. dī. 9. ethicor. ¶ Patrem vi
detur homo magis debere venerari q; seip
sum. Filij maxime debentur parentibus in
his que pertinent ad sufficientiam nutriti
ti: ad conseruationem ipsorum: sicut causis
essendi per generarionem ibidem. 9. ethicor.
Filij debent parentibus honorem. Ibidem
filio non lz patrem abnegare. x. ethicorum.
r. aliorum phoz q; plurimum. Tullius lib. j. s
offi. ait. Tertioz vero colligatio est societas p
pinquorum. ab illa enim societate immensa
generis humani: in exiguum augustumq; cō
cluditur. Nam cum sit hoc nature cōmune
omnium animantium: vt habeant libidinez
procreandi causa. pma societas est in boiū
coniugio proxima in liberis: deinde vna do
mus cōmunia sunt. Id autem principiz est
vrbis: r quasi seminarium reipublice sequit
fratrum coniunctionis post confobzinorum
confobzinorumq; qui cum vna domo capi
non possunt in domos excurrunt sequuntur cō
nubia r affinitates: ex quibus r plures pro
pinqui. que propagatio r soboles origo est re
rum publicarum. Valerius lib. j. ait. Iustis
sime quidem pari vindicta parentū ac deoz
violatio expianda est. Cassiodo. lib. j. c. p. laruz
ait. Quibus fuit crofa societas parentum ci
uium non meretur habere confortiū: ne puri
corporis serena iocunditas nebulosis oculis
polluatur: gratificāre quippe natura illis am
plius debemus: qui nobis aliqua proximita
te iungūtur. hec ille. Socrates ait. Filio mo
desto nūq; graue est quod pater iubet impos
sibile. Solon phs statuit q; si quis parentes
indigentes non alat inglorius sit. Idem ait.
Deos honora: parentes reuerere. Thabes
phs ait. ¶ Patrum iura cum filiorum iuri
bus: qui in magistratibus aut in potestate
sunt collata intus quiescere debet paululum.
Sed cum extra rem publicam in domestica
re atq; vita sederet: ambulatur in coniugio

Sermo

quoque familiari discubis: tunc inter filii magisteratus et patres priuatum honores publicos cessare: malos autem seruari equum est.

Tertio poetarum. Primo Seneca in Thieste sic dicent. Nulla vis maior pietate vera est Quotque verus amor tenuit tenebit. ubi non est pudor: nec iure cura. Scritas: pictas: fides instabile regnum est. Scritas dicitur ad deum: pietas quod ad parentes: fides quod ad omnes. Et in trage. 6. dicit. Indytas laudes iuuat: clara magnifica genitoris sequi. Nec ille. Sed magna impietas est hodie in sanguineis: idem aliter in tragedia. 4. A fratre frater: dextera nati paries. Cecidit maritus? iugis ferro iacet: premuntque ferus impietatis matres suas. Taceo nouerca: mitius nihil est feris. Nec ille. Secundo Virgilius. 2. encl. de Enea: qui respondit patri volenti ut ipse auferret patre relicto.

Cur susi arma feror: morerque miserum? pro Nam quod filius: aut quod iam fortuna dedit? Adde ne efferre pedes genitor te posse relicto Sperasti: tantumque nefas patrio excidit ore? Et infra. Aliter in alterius mactatos sanguine cernam: quasi dicat tecum potius pater volo mori: quam sine te viuere. Tertio Statii in theba. di. Proletis amor crudelia vincit peccora. Quarto Patronij di. O maxima rectorum et merito pietas tutissima virtus.

Quarto auctoritatibus impialibus legum civilium. Qui ex te vxore tua nascitur in tua patria est. Tresque ex filio et vxore eius nascitur nepos tuus et neptis eque in tua patria sunt. Insti. de patria patria in fine. Nam si iura civilia de iure gentium et naturalis honor parentum: ut patet. ff. de iur. et iure. l. veluti. Dicit enim iuriscōsultus. Patre reuerari oportet. ff. de obsequio. alibi. paren. pstan. l. prima. Et per exhibitoque talis honoris inuenerunt patriam patriam: quaz dederunt patribus in filios. Patria. n. patris de iure civilis. ut ff. de hijs qui sunt sui vel alii. l. i. Tres in patria. et l. i. Nam et civilis insti. de patria patria in principio. Et olim tanta fuit patria patris: quod patribus licebat occidere filios. ff. de l. et postu. l. in suis. et l. de patria patria. l. si. Sed hodie non licet patri filium vendere: sed in casu necessitatis. l. de pa. q. si. dis. l. 2. Sed si occiderit punit. ff. de le. pompeia. de paricidis l. prima. et insti. de pub. iudi. §. alia deinde lex. Sed aduertendum est quod hec patris occidere filios non data fuit matribus: quia sepi-

ne non habet filios in potestate insti. de adoptionibus. §. semine. et insti. de heredi qualitate et vria. §. ceteri. Sed si non sit patris et matris equalis potestas in filios: tamen par et qualis reuerentia est que debetur matri. unde de scriptum est. Pietas enim parentibus et si sit inqualis eorum potestas: eque debetur. s. reuerentie. ut ff. de curatore furiosi. l. furiose. Et ideo dicitur. ff. de lega. primo. l. filius §. sedm. Patria potestas inextimabilis est. Preterea ad hanc reuerentiam hortant leges imperiales. unde in auten. ut cum de appella. cogitur. dicitur in §. considerare. coll. 8. consili. x. ibi sic. Considerare debent parentes quia et ipsi filij fuerunt: et eadem a parentibus suis sperauerunt. Similiter qui nunc filij sunt: debent studere parentum animas sanare: qui et ipsi parentes fieri desiderant. Nota suis optant filijs honorari. Nec ibi. Item. ff. de obsequio. alibi. paren. pstan. l. liberti. dicitur. Filio semper honesta et sancta persona patris videri potest. Nec ibi. et ff. si quod in frau. patroni. l. prima. §. at si. Pietas patris non est spernenda. Nec ibi. et in auten. de nuprijs coll. 4. §. sed quod sanctum. dicit. Erubescat enim lexcastigatores filios parentibus esse. Et ideo ff. de obsequio. l. prima dicitur. Si filius patrem aut matrem: quos venerari oportet contumelijs affecerit: vel manus impias iniecerit: prefectus urbis delictum ad publicam pietatem pertinens: pro modo eius vin dicet. Indignus enim militia est iudicandus qui patrem et matrem: a quibus se educatus dixerit: maleficos appellauerit. Nec ibi. Et idem in auten. ut cum de appella. cog. §. causas. coll. 8. quod etiam habetur in glo. de iureiur. ca. quintauallis. assignantur cause quibus filius amittit hereditatem. Primo si parentes verberauerit: si in honestam iniuriam ingressus: si in fama eos lesit: si cum malis conuersatus fuerit: si maleficus efficitur: si vite eorum insidietur: si cum concubina patris: vel cum nouerca copulauerit. si delator contra eos fuerit: si pro patre fidem dare noluerit: si testamentum sacre prohibuerit: si contravoluntatem eorum cum archarijs conuersatus fuerit: nisi forte sint huius conditionis: si filia vitam luxuriosam duxerit. Propter quod a matrimonio impediatur. Si parentibus furiosis. remedium non adhibuerit:

Si parentem captiuium cito non liberauerit pro posse. hec ibi. et sic pars scda pars huius sermonis. Pars tertia huius sermonis in qua probatur multiplici exemplaritate hoc mandatum esse obseruandum.

Ertio in isto sermone. Idem probat exemplis manifestissimis. Et ut ordine congruo procedamus. Sicut sepe rationibus et auctoribus probauimus. Sic etiam septem exemplis probat. Primum omnium est exemplum Christi: de quo dicit Lucas. quod dixit. Mater ad eum. Fili quid fecisti nobis sic sequi. Descendi cum illis et venit Nazareth. Et erat subditus illis. descendit inquam sine aliqua contradictione: et venit sine rebellionem et cum maxima sui humilitate: et erat subditus illis cum promptissima obedientia. Sed quid cui creator creature: plasmator facture: imperator militum: dominus seruo: proprium patrem honorabat in omni predistinatione: et operatione: unde quoniam aliquid faciebat: ad ipsum oculos erigebat: totum sibi appropriabat. dicit. Mater scio quia semper me audis. 3o. 11. Ad patrem recurrerebat in sua tribulatione. unde dicit. 3o. 12. Mater sal. me et hac hora: et dum moreretur inquit. Mater in manus tuas commendo spiritum meum. Lucas. 23. Patri discipulos commendabat in oratione: sicut per 3o. 17. per totum. ubi ipse supplicabat principibus: quod ipse deberet eos custodire ab aduersitate. dicit. Mater sancte non rogo ut tolas eos de mundo: sed ut serues eos a malo. hec ibi. Secundum exemplum est de Salomone de quo 3o. Reg. 2. dicitur. venit Bersabee mater eius ad eum ut loqueretur ei per adoniam: et surrexit rex in occursum eius adorauitque eam: et resedit super thronum suum: postquam est thronus in fine eius que resedit ad dexteram eius: dixitque ei deprecationem unam paruulorum deprecatur a te: ne confundas faciem meam. dixitque rex ei per mater mihi: neque enim fas est ut auctorem faciem meam a te. hec ibi. ergo tertium est de sancto Ioseph. Gen. 37. cui cum diceret a Jacob pre suo. Fratres tui pascunt oves in sichimis: veni mittam te ad eos. Respondit presto sum: non solum humiliter risit: verum etiam humiliter obediendo peregrinatus: patris mandatum. Quartum est exemplum quod narrat Valerius lib. 5. de Coriolano nobili ciue romano: qui fuit maximus consilii in urbe: qui inique datus exiit ciuitatem: et ad volscos transfugiens: electus est in imperatorem contra romanos: quia magno

ubiique precio virtus estimatur. Qui viriliter dimicans coegit romanos ad eum pro pace mittere: et supplicare qui miserunt ad eum legatos: deinde sacerdotes cum infultu nihil fecerunt: et omnes maxime agitabantur timore crucis ciuitatis: et regni timentes. Tunc Decuria mater Coriolani: sumpsit secum voluntatem uxorem filiosque Coriolani: et ad castra volscorum se contulit: quam cum Coriolanus filius velle osculari: simulque uxorem suam et filios: illa rudis ait. Sine ut sciam: an ad hostem venerim: an ad filium: an capta in fine sui: an non. Infelix senectus mea: quare crucem deinde hostem patrie te vidi: quomodo potes populari hanc patriam: que te genuit atque aluit nisi te genuissem Roma non oppugnaretur cumque sceleribus et ciuitatibus vitam impulsaret cum suis Coriolanus commotus atque concupiscens matrem ait. Expugnasti iram meam patriam tuas precibus liberaui: continuoque inde discessit cum omni exercitu. Quintum etiam exemplum. Narrat Valerius ibidem. scilicet quod quedam mulier romana capituli senia donata: a prore in carcerem recipitur: ut sic famem moreretur. custos autem carceris concessit filie ut eam visitare possit diligenter obseruans ne quid cibi ad eam afferret: que super iuxta pluribus diebus admiratus obseruauit filiam que matrem suo lacte sustentabat: que nouitas matri remissionem impetravit: quid non impetrat: aut quod non excoget pietas: que in carcere seruande genitricis: nouam rationem inuenit. quid enim tam iniustatum: quid tam inauditum: quam matrem vberibus nate alitam putauerit aliquis. huius propter naturam factum: nisi diligere parentes. prima lex nature esset. hec ibi. Sextum narrat Valerius ibidem de Rubea muliere que patrem suum Lymona pro infirmitate: et senectute commedere non valentem: velut infantem pectoris sui alimonia nutriuit: quod cum fuisset concupiscit in memoriam tanti precitij: corpus semine fuit a corruptione preseruatum: a romanis: et myrra consecratum. hec ille. Septimum exemplum narrat Seneca in 3. libro de beneficiis. quod cum seculi iuuenes suos parentes conspicerent in quodam suffocari flumino mortis obliti dispendio: in flumini se miserunt ad liberandum parentes. Ideo filij ambulate in dilectione parentum: vestrorum ut huius gratiam et in futuro seculo gratiam consequi digni sitis et si rationes: si exempla: si auctores: si denique quod

Sermo

omniū fortius est amor et erga parentes nāl
pictas ad illorū reuerentiā nos nō flectit: sal-
tem dñicū pceptū: timorq; iudici; terreat
quo malos filios plectit: qđ ipse auertat: qui
viuit et reg. in sc̃la sc̃lorū. Amen.

¶ Seria sc̃da post tertiam dñicam quadra-
gesime in qua declarat qđ sit pater i tertio p̃
cepto et qđ honore venerari oꝝ. Sermo. 40.

Et si rez gran-
dem dixisset. ppha tibi certe
facere debueras. 4. Reg. 5.
Expleta iam: fr̃es in xpo ca-
rissimi. pma huius cōsidera-
tione ad sc̃dam transeundū

est: que dicit reuerentialis exhibitio. Ad cui⁹
declarationē pmo videndū est: quis pater p
h̃ pcept. honorari precipit: deinde qua reue-
rentia et b̃citate studendo solū de pmo in
hoc sermōe tractabit. Mā si rem: grādē rē.
sc̃s pater spūalis rē. facere debuit. S; de p̃e
carnali querit an filius possit facere p̃dignā
retributionem. Ad qđ b̃citer fm̃ p̃bm. 8.
et b̃ico. dicit. qđ dijs et parentibus non possūt
equiualens reddi: qđ p̃ de esse. Luz enim
filius habeat esse a patre: non aut ecōtrario:
esse aut est perfectionū omniū naturalū no-
bilissimū: sequit qđ in hoc filius nūq; pōt re-
cōpensare patri. Sc̃do aut de doctrina et nu-
trimento: l; filius possit illa patri reddere: nō
tū equiualens: tū quia maiori cura et affectu
pater filio talia impendit: tū qđ filius nālter
se cōstituit debitorē patri: non aut p̃r filio. et
ideo l; sufficiat filio fm̃ suam possibilitatem
patri retribuere reuerentia et honore: nō tū
equiualens: nec ad hoc obligat cū nō possit
et diē p̃ho vbi supra: l; ē. p magro de labore
suo condigne retribui possit: non tū pro sc̃ia
ab illo accepta. hoc enim excedit oēm estima-
tionem carnalis et corporalis mercedis: et hi
tāq; di; et parentes homicidī sunt. tria igitur
m̃ p̃sti circa obligationes huius pcepti vi-
deamus: quorū. Prīmū dicitur declaratio.
¶ Sc̃dm̃ acceptio. Tertium variatio.

¶ Pars pma huius sermonis i qua decla-
ratur quare non precipitur honor filij sic ho-
nor patris.

Primo igitur in hoc sermone occur-
rit difficultas quedam declaranda:

quare. Non precipitur honor filij sicut ho-
nor patris. videt enim qđ magis deberetur
p̃cipi honor filij qđ patris. ¶ Primo p locū
ab auctē apli. 2. cor. 12. sic di. ¶ Patres debent
thesaurizare filiis: non aut filij parentibus: et
ideo dicit lex imperialis. ff. de nego. gest. l. qui
aliena. Aliter filij sui negocia: fm̃ rectam p̃
cedentis rōnem: recte gerit. 2. l. de legi. h̃cre.
l. de emancipat. dicit. Notum est patris ad
filios: suas res puenire. 2. ff. de bonis liberto.
l. vlti. dicitur. Omnia que nostra sunt: liberis
nostris ex voto paramus. h̃ ibi. Si ergo ma-
gis debent parentes filiis ministrare necia:
qđ econuerso: et honor est in exhibitōe necioꝝ
videt qđ magis debet esse in pcept. honor fi-
lij qđ patris. ¶ Sc̃do hoc idem videt p locū
ab auctē Criso. super Mat. 19. c. sic di. Pu-
mor de radice ascendit ad ramos: sed a ra-
mis ad radicem nō flectit: sic charitas de pa-
tribus ad filios: sed non reuertit. h̃ illc. 3. rē.
¶ Tertio per locū a maiori sic: magis tene-
mur ad illud qđ est melius: sed in successionē
filioꝝ saluat esse diuturnū. vnde Ecclesia. 30.
Adortus est pater eius: et quasi non ē mor-
tuus. filium enī reliquit sibi post se. s. filium. p̃
terea. ff. de verb. signi. l. liberoꝝ. dicit. Ideo fi-
lios filiasq; concipimus et procreamus: vt ex
eorū prole earūue diuturnitatē: nobis memo-
riam in cum relinquamus. In sustentatione
aut parentum est temporale vel particulare
bonum: ergo magis tenet honorare filios: et
sustentando qđ econuerso: qđ melius bonum
inde sequit: vt patet ex dictis. qđ si hoc ē verū
magis debuit esse in pcepto honor filioꝝ
qđ parentū: quare ergo rē. Ad hoc rēdet fm̃
Alerā. de ales in tractatu de pcept. decalo.
qđ amor patris in filios totus est gratuit⁹: qđ
filij sunt a parentibus: et intenditur amor per
nām sensualitatis. parentes qđm filios dili-
gūt: vt seip̃os. vt ait p̃ho. 8. et b̃ico. 8. imo ca-
rior est parentibus vita filioꝝ: qđ p̃pria: vnde
¶ Penelope scribit ad maritū suū Olixem
de cō filio eorū: orans deos pro Thelamaco
filio suo. dicens ad Olixem patrem eius.
¶ Dij p̃cor h̃ inbeāt: vt cunctis ordine sat.
Alle meos oculos cōprimat: ille tuos. h̃c ille
¶ Hinc etiam Anchises hortabatur Eneā: vt se
relicto fugeret: ne secūz moreret. 2. Eneidoꝝ.
¶ Vos o gbus integer cui. sanguinis ait. So-
lideq; suz stant robore vires. Vos agitate
fugam: suz rebus seruate secundis. Ipse manu

monē inueniā: miserebit hostis. *Ex* crimia qz
petet: facili iactura sepulchri est. Talia psta-
bat memorā: fixusqz manebat. *Sz* Encas
vt bonus filius noluit acqescere. *Pro*pterea
*Micro*nymus de honore paren. ait. Sit tibi
grata vita eoz quibus est carior vita tua: qz
propria. *Et* ideo est conclusio phi. 8. et bico. c. 8.
qz matres z patres magis diligunt filios qz
econuersos: que cōclusio pbat tribus rōnibus
*Pr*imo rōne appropinquatiōis. s. qz patres
sunt ppinquiores filiis. Nam filius est quid
darris: non ecōuerso. Non tñ est sic aliquid
patris: qz sit forma vñ materia patris: qz actu
existat sub forma eius: sicut est caro vel os: s;
dicitur esse aliqd patris eo qz nascitur ex seie
patris: qdē semen est supflūū alimentū: vltra
digestione preparatū: z qz illud semen est p-
pinquū substantie: ideo dicit filius esse aliqd
patris. i. de substantia patris. format autē rō
sic. In qualibet amicitia rō dilectiōis est p-
pinquitas vnius ad alterū: sed pater magis ap-
propinquat filio: qz ecōuerso. *Pa*ter enī vt
dicit *E*ustasius transfundit se in filius: cū sit
eius substantia: z non ecōuerso. *g* rē. *C* Scō
rōne pseruationis. Nam cū esse patris in
proprio indiuiduo seruari non possit: conser-
uatur in filio. z ideo diligunt filios suos sicut
seipfos: in quibus seipfos speculant: qzuis g
filij diligant parentes: non tñ tanta dilectiōe
sicut ecōuerso. Nam z parentes sunt qz sunt
ab eis geniti: magi qz ecōuerso. *Qu*apropter
etiam magis diligūt eos. hinc est vt ait pbs
vbi supra. *Ad* tres magis diligunt filios qz
patres: qz certiores sunt qz sūt filij sui: qz pces
Tamen est etiā huius alia rō: qz. s. fm pfm
9. et bico. c. 4. *Pl*us circa eos laborāt. et plus
eis habent siue puiūt: constantius tamē di-
ligit pater: qzuis seruētius mater z dulcius
quia id qd habet pater in filio: pstitit in vno
scz in forma que est magis pmanens. id autē
quod est matris in pluribus: que sunt. s. pces
materie: que magis fluunt z refluūt. Si autē
filius debeat magis diligere patrē qz matrē
videbit infra. *C* Tertio ratiōe diuturnitatis.
Ad maior enim est amicitia que temporis diu-
turnitate pfirmat: vt ait pbs. 8. et bico. c. 3. s;
maior est diuturnitas parentum ad filios qz
ecōuerso. Nam pbus. i. pbyfi. dicit. *Pr*uderi a
principio oēs viros appellant patres: z scias
matres. *Et* iō oēs qz cognoscant eos distincere
aut hoc vt diligant: ergo rē. *Et* h etiam ratio

est quare pūs diligunt matres filios qz pces
vltra predictas: qz. s. diuturnior est affectus ma-
tris: qz patris. *Di*utius enim tenent eos in
vtero. *L*um igit querit quare non sic est mā-
datum de honore filioz: sicut de honore pa-
rentū. dicendū qz nā sufficienter z inclināt ad
h. vnde. *L*. de rei. vxo. act. l. vnica. §. sed z fi. na-
turalis stimulus: parentes ad liberos suoz
educationem hortat. *Qu*is enim talis affectus
extraneos inueniat vt vincat paternū: vñ cui
alij credendum est: res liberos gubernādas
parentibus derelictis: *L*. de cura. furios. l. cū
furiosus. h. ibi. *E*cce quō ad amorem filioz
incitat ratio nālis. Nam *S*eneca li. 3. de be-
neficijs dicit. qz vñ filij manifesta bona maio-
ra plura z difficiliora suscipiunt de parentes
qz parentes filij. *Et* ideo fm le. naturā plus
tenent filij parentibus qz ecōuerso. *Et* iō ad
honorem inclināt rō excitata per p̄sideratio-
nem debiti z precepti: quēadmodū ergo non
est preceptū de amore sui: qz ad hoc nā suffi-
cienter inclināt: sed bene de amore proximi.
*I*ta dicendū est de amore filioz. Nam oīs
honor est respectu p̄minentie. pater autē
ex eo qz est p̄ncipiū filij p̄minentia habet
respectu ipsius: non autē ecōuerso: *g* rē. *C* *Ad*
illud ergo qd p̄mo obicit qz filij non debent
thesaurizare patribus rē. *D*icendū qz nō seg-
tur ex hoc qz nō debeant necessaria ministrare
thesaurizare enim est ex superabundantia suc-
cedenti in postez necessitate. puidere: quia g
patres non succedunt filiis: sed ecōuerso. *Id*
dicit qz filij non debent thesaurizare paren-
tibus: ministrare vero necessaria est p̄ntem
indigentiam supplere: z hoc tenet filius facē
patri: maxime quia ei est p̄ncipiū. *C* *Ad* scōz
iam patet r̄fio: quia ex hoc qz affectus p̄ntis
decurrit in filios per nām sensualitatis non
sic aut ecōuerso. ideo magis debz esse p̄ceptū
quod est magis debitum: z ad qd minus nā
inclināt: vt est honor parentū. *C* *Ad* tertium
dicendū qz sustentatio tam filij qz patris re-
spicit psonā non spēm. psonā enim singulari
ipsa est que sustentat: non spēs. iproprie enī
dicit spēs sustentari: cū singularē sustentent
Et ideo cum sub illa p̄p̄tate eque sustentet
spēs: cum sustentat pater: sicut cum sustentat
filius: illud argumentū non valet: z neganda
est p̄positio: quā pponit. s. i successione filioz
saluaret ec diuini: sic pz p̄ma ps finonīs.
C *Pa*rs scōa huius sermonis in qua decla-

ratur q̄ pater multimode accipit: r̄ q̄o tertij intelligatur.

Secundo in hoc sermone ad declarationē huius mandati. tria notanda sunt. Primum q̄ pater multis modis accipit. Primo enim dicit pater creatione sc̄z deus. Deut. 32. c. 12. q. 2. c. qui abstulerit.

Secundo imitatione: vt diabolus. i. q. j. cum or dinaretur. de sum. trini. r̄ si. catho. dānamus.

Tertio autē sicut epi r̄ prelati dicunt p̄s di. 16. c. sexta synodus. Quarto tēporis antiquitate: sicut vt. te. dicunt p̄s. 23. q. 4. c. cū in lege.

Quinto dicit pater spūalis sacri col latione: siue baptismi: v̄ confirmationis: vel penitētie. 30. q. j. de his.

Sexto iure diuino vt adoptiuus. 30. q. 3. ita diligere. Septimo opinione sicut Ioseph pater Christi. 27. q. 2. inuenta.

Secundo orit dubiū: an oibz illis modis dicatur pater: aut aliquoz illoz: cum dicit honora patrē tuū r̄. Videt enim q̄ solum precipiat honor dei. Nam Eccl. 6. sup illud. Honora r̄. ait glo. hoc est mandatum primum in promissione deum v̄z patre: fide r̄ operibus honore. q̄ r̄. r̄ aliam glo. habes.

Deut. 5. Honora patrē tuū r̄ matrem tuā. s. deum r̄ ecclesiam. ergo r̄. **S**ed p̄tra h̄ op ponit: q̄ in p̄mo p̄cep. p̄me tabule precipitur honorandus deus: si sic est idem r̄ h̄ precipit q̄d p̄ceptū fuit.

Item Aug. dicit q̄ mandatum sc̄e tabule ordinat ad primum: ergo cuz hoc sit sc̄e tabule p̄ceptū: h̄ precipit honor proximi: r̄ non honor dei: ergo h̄ pater nō intelligit deus: cū dicit honora patrē tuū r̄.

Ad hoc r̄ndet q̄ hoc mādātū p̄t intelligi tribz modis. Primo s̄z q̄ educit a lege nāe

Secundo modo s̄m q̄ est legis scripte a deo i spirare. Tertio s̄m q̄ accip. i. per allegoriam improprie.

Primo modo intelligit p̄ carnalis. Nam enim non nouit nisi patrē qui est p̄ncipiū in esse nature.

Secundo modo itel ligitur pater spūalis: r̄ in hoc addit l̄r sc̄pta: a deo inspirata ad legem nature: non eni reputat tñ patrem illū qui est p̄ncipiū in eē nature: v̄no r̄ illum qui est p̄ncipiū in eē gr̄e s̄m illud. i. cor. 3. per euāgelij. Ego vos genui

Tertio mō per allegoriam: itelligi p̄t deus. sed hoc est improprie.

Tertio notandū est q̄ p̄p̄e r̄ per se in hoc p̄ceptū non p̄cipit honorari deus: sed homo qui est p̄ncipiū per generationē: quo ad esse nature: vel p̄mini sterium regenerationis: quo ad esse gr̄e: tamē

per allegoriam nihil p̄hibet patrem vocari deum: sed improprie. Similit̄ per acc̄s: sicut in dilectione p̄ncipiū intelligit amor dei. Sitr̄ in honore patris intelligit honor dei: a q̄ ois paternitas in celo r̄ sic in terra noiat: r̄ illud respiciunt predicte expositiones: sic p̄z pars sc̄da huius sermonis.

Pars tertia huius sermonis i qua declaratur quoz varijs modis intelligit honorari pater: s̄m q̄ vario modo accipitur pater.

Est ex p̄cedentibus q̄ l̄z p̄ncipaliter honorandus sit pater s̄m corpus: tñ quia s̄m Alexan. nostrum de al. vbi supra.

Honor est p̄statio p̄minencie illius q̄ honoratur: quia igitur honor dicit respectū p̄minencie in eo qui honorat septem dici p̄t patres: qui digni sunt honore qui diuersis respectibus p̄minencias h̄nt. Nam s̄m p̄m 8. c. bico. Ad maioribus debet honor. Ad minoribus aut̄ lucrū: quia honor est retributio i beneficijs: lucrum aut̄ in auxilio indigētie. h̄ ibi

Sunt igitur septem qui digni sunt honore. Primum pater celestialis. Sc̄bus corpora.

Tertius spūalis. Quartus tp̄alis. Quintus doctrinalis. Sextus semilis. Septimus vir tualis. **A**d quoz intelligentiā s̄m Alexan. vbi supra. nota q̄ duplex est p̄minencia: in creata r̄ creata.

Prima at̄c̄dit s̄m p̄minētiā p̄ncipij bonitatis: r̄ p̄ncipij creantis: sapientie gubernantis: r̄ bonitatis p̄seruantis r̄ h̄ p̄minencia excedit in infinitū p̄minētiā creature. Inde est q̄ post honor debet primo patri qui est celestialis: cui ouenit infinitus honor: qui est honor latric: qua homo protestatur deū sicut suū creatorem. de hoc honore Adat. 6. dicitur. Idare noster q̄ es in celis r̄. Et Deut. 32. Ip̄e enim est pater. t. qui possedit te. r̄ se. r̄ creauit te. Et ad Eph. 3. a quo omnis paternitas in celo r̄ i terra nominatur. Et ideo Deut. 6. Adat. 4. Dñm deum tuum adorabis r̄. Et nota q̄ est dñia inter colere r̄ adorare: vt dicit Alexā. sup illo verbo Exod. 20. Nō adorabis ea neq̄z coles

Colere est actu interiori. Adorare actu exteriori. dicit ergo adorabis. i. actu exteriori honorabis: sed q̄ actus exterior sine interiori ē solum corporis: ideo cuz suadet actus exterior precipi r̄ interior. Adinc Daut. 6. Adat. 22. Adat. 12. Luc. 10. precipit actus amoris q̄ ē proprie honore: s̄m p̄m. 8. c. bico. c. 8. r̄ dicit

Ole. Diliges dñm deum tuum. Sed qz illa
pertinent ad pñm preceptuz prime tabule
dicta sufficiant. Scda autem p̄einentia
creata: et triplici participatione originem
habet. scilicet participatione pñcipij: sapientie: et
bonitatis dei. Inter illas aut participationes
prima p̄icipatio est pñcipalis. scilicet participatio
pñcipij. **P**rius aut tres sunt p̄icipationes
1. Prima ad esse nāle: et sic est pater corpora
lis honorandus sup oēs alios: excepto deo.
Ideo glo. super. 6. ad ephē. Sicut pñmum
pñcipiuz hois est deus: sic pater sc̄bario et ra
tione huius p̄einentie est pater corporalis
honorandus: qz ut dñm est a parētibz ma
ximum bonuz accipimus. scilicet qd est fundamē
tuz nē: gratie: et gl̄ie. de quo patre honorādo
super oēs alios deo excepto: loquit Aug. li.
de. iz. abulio. ca. 3. d. Quattuor modis p̄ scri
pturas diuinas patres vocant: hoc est nā: gē
te: admonitione: et etate. De patre namq nāli
loquit Jacob ad Laban. Nisi timor patris
mei Isaac affuisset: tulisses omnia que mea
sunt. Dico patre gente. dicit cum dñs de mō
te ad moyses loquebat. Ego suz ingens de
patre tuoz: deus Abraz: deus Isaac: et de
Jacob: interroga patre tuuz et. Qd si gē na
turalis pater sup̄stes nō fuerit: aut admonē
ti: aut sc̄iori ab adolescētibz: obia p̄chēda
erit. Quomō ergo in senectute honorat ap
parebitur discipline laborē in adolescētia nō
sustinuerit. Quodcumqz. n. hō laborauit: h̄ et
meret. Nec ille. ubi apparet qz q nō honorat
maiores suos: maxime patrem nālem: ip̄e di
uino iudicio non honorabit: iuxta illd Adat.
7. Qua mēsurā mēsi fueritis: metiet et vobis
Pater hoc exēplo notabilissimo: in quo de
claratur illd de quodaz milir: q posuit in sta
bulo patrem suuz: ibiqz fame moriebat et fri
gore: ip̄e epulabat et gaudebat. Cumqz vna
diez omnes de familia epularent splendide
puer q secunduz etatis agebat annum: casu
iuit ad stabuluz: et senex illum sic crudeliter tra
ctatum repit: qui apprehēso puero osculabat
eum et narrabat ei negotium: q puer iudicio
dei intelligens: venit ad p̄rem dicēs. Pater
mi auus meus q hic inferius fame et frigore
morit: postulat aliqd quo se tueat a fame et fri
gore. Respondit pater. Tace fili: et talia dein
ceps ne loquaris. Puer vero accipiens cul
tellum volebat se interficere. Cui pater com
patiens impauit famulo: ut quoddam vilissi

um equorum opimentum traderet puero:
ut auo suo daret. Quod cernens puer inspi
rante deo ait ad patrem. Accipe pater pan
num istum ab illa parte. Cum pater nollet:
accipiens cultellū puer: scindebat pannū illū.
Cui pater qd agis fili? Respondit. Ideo scin
do: qz in dictatē volo tibi reservare: ut dū
et tu senueris: hanc p̄rem tibi tradaz. Qd au
diens pater iudicio dei territus et conuersus
ploransqz coram patre genuflexus: venit i pe
tijt. Scda p̄icipatio est ad bene esse spiritu
ale: et ratione huius p̄icipationis platus ho
norandus est. i. qlibet spūalis pater. Multi
namq dicunt spūales patres. scilicet sancti patri
che et patres veteris testamēti. Jo. 8. Si filij
Abraz estis et. Item apli sancti. Ideo p̄me
corin. 4. c. apls ait. Nam si decem milia peda
gogorum habeatis in xp̄o: sed nō multos pa
tres. Nam in christo ihu p̄ euangelium ip̄e
vos genui. Item papa dicit pater amabilis.
Item patres dicunt epi: et sacerdotes parro
chiales: q et dicunt paterni: quasi paruza pa
tribus minus. Insup qui tenet ad baptisimū
q solus d̄z esse. de con. distin. 4. c. nō plures.
Quamqz si plures sunt: sunt tñ cōpatres. de
cogna. spū. c. q̄uis. li. 6. Idem de p̄firmatiōe.
Ad qd aut teneant tales: vide de cō. di. 4. c.
vos ante oia tam viros qz mulieres: q filios
in baptismo suscipitis: moneo ut vos cogno
scatis fiduciosos apud deuz extitisse: p illis
quos iussi estis de sacro fonte suscipe. Ideo
semp eos admonere: ut castitatē custodiant:
iustitiam diligāt: caritatem teneāt: Ante oia
symbolaz et orōnez dñicam: et vos ipsi tenete:
et illis quos crecepistis ostēdite: et sunt verba
Aug. Idēz etiā dicit Hugo li. de sacra. par.
6. c. 12. Predicator: p̄fessor: et qlibet sacerdos
pater est. Prime Th. 5. Propter duplici
honore sunt honorādi. scilicet spūali: et spūali. x. q. j.
sacerdotibus. Tertia p̄icipatio est ad bene
esse tpale: et sic honorandus est platus tēpo
ralis: ut rex: et similis qlibet alius dñs fm di
uersos gradus. vii p̄me Idē. 2. Deuz timete
regem honorificate: et talis pater temporalis
habet defendere ab iniurijs subditos suos.
Ideo meret honorez et fidelitatē. 23. q. 5. regū
et. c. si ap̄s cardinales ait. Principibus et p̄tā
ribz fidē et reuerentiā obfuarī opz. Quj q
nō exhibuerit: ap̄s deuz p̄mia h̄re nō poterit
Item ephē. 6. Scrui obedite dñis carnalibz
cum omni timore et tremore: in simplicitate

Sermo

cordis vestri sicut christo. **M**axime autem bonorandi sunt boni: quia prauus honore non est dignus: ut ait ps. 4. tibi. Et ideo fin leges puniunt grauius: tales non honorantes. unde ff. de re. mili. l. omne delictum. §. p. et ibidem l. miles irreuerens dicit. Qui manus intulit propositio: capite plectendus est. Auget namque petulantie crimen dignitate propositi. Nec ibi. Que etiam lex hortatur superiores venerari de bere. ff. de aqua plu. ar. l. j. in fi. dicit. Scruiandum est semper superioris inferiorum seruire: atque hoc incommodum naturali pati. Et ideo tales se exhibere debent: ut merito reuerant. unde Plato ait. Seueritate ac lenitate miscere aut grauis: aut contemnendus existimari. Minus enim bonitas vel prudentia vilis est: nimia seueritas stulta prudentia est. et ff. de offi. p. l. observandum dicit. Mandatis principum adiungit: ne preces provinciarum in vltiorem familiaritatem provincialis admittat. Nam ex conversatione equali contemptus dignitatis nascitur. Nec ibi. Circa aduocatos patientem esse oportet: sed cum ingenio: ne contemptibilis esse videatur. ff. de offi. procons. l. nec quicquam. §. circa. 86. di. c. q. i. et c. si autem 9. q. 3. c. facta aliorum. Secunda participatio principalis est sapientie: ratione cuius honorandus primo est liber doctor siue in theologia: siue in iure canonico: siue civili: siue in medicina: siue in quacunque alia doctrina et scientia licita et honesta. Quilibet enim scientia est honorabilis: ut ait ps. primo de aia in probemio. et quilibet talis dicitur pater doctrinalis: de quo in glo. super illud Leuiti. 19. Honorare personam senis. scilicet etate vel sapientia. Omnis enim sapientia a domino deo est. Ecclesia. j. et Ecclesia. 38. Honorare medicum propter necessitatem. et 9. ethicorum c. j. Magister non potest equiualeus reddi. Interrogatus enim Aristippus quo differret docti ab indoctis ait. Sicut domiti equi ab indomitis. et Plato ait. Si sapientie forma oculis videri posset: ad amorem sui maxime omnes incitaret. et Sextus pythagoricus ait. Ad agnam scito sapientiam: per quam ferre pores meritorum insipientiam. Nec ille. Propterea Diogenes consuevit de honesta re homines scientiam odientes: et quadam die ascendens in locum eminentem: alta voce clamauit. Vos homines conuenite: et conuenientibus multis ait. Non vos voco: sed homines. Vos enim bestie estis: qui finem ra-

tionem non viuitis: et sapientie non studetis. Et vidit Diogenes iuuenem decoratum: sapientiam adficientem: cui dixit. Bene agis. Nam vis pulchritudinem anime tue: cui aspectus pulchritudini conuenire. Ecce quomodo homo sine scientia estimatur: ut bestia. Et quis hanc docet nisi doctores? Ideo illos venerari debemus. Quod et lex imperialis facit. L. de prof. qui in vrbe const. l. prima. dist. gratia matricos tam grecos quam latinos: sophistas et iure peritos: perfectionem suam exercentes et cetera placuit honorari: et hos qui sunt ex vicaria dignitate connumerati. Secundo bonorandus est ex illa participatione senex: quia ut dicitur Job. 12. in antiquis est sapientia: et in multo tempore prudentia. Ut enim ait philosophus. 6. ethicorum. prudentia est recta ratio agibilium. Nec ibi. Et ideo in senibus est multa discretio: propter multam experientiam. Iuuenes autem fieri prudentes non possunt: quia prudentia est circa singularia que sunt cognita nobis per experientiam. Iuuenes autem experti non sunt: quia multitudo temporis facit experientiam. Nec philosophus ubi supra. unde senes sunt boni consilii. Ideo deuter. 32. Interroga patres tuos et annuntiabit tibi: maiores tuos et dicent tibi. et psal. 77. Quanta audiuiimus et cognouimus: et patres nostri annuntiauerunt nobis. et de his dominus precipit Leuiti. 19. Coram cano capite consurge: et honora personam senis. Nam et Bias philosophus ait. Honestis et senibus consilium cerce stude. et ff. de iure in iuni. l. senip. Seniper in ciuitate nostra senectus venerabilis sit. Namque maiores nostri pene hunc honorem senibus: quem magistratibus tribuebant. Nec ibi. L. de testa. l. testa. Ados namque retinendus est antiquissime vetustatis. Nec ibi. Tertia participatio principalis est bonitatis: ratione cuius honorandus est vir iustus: et sanctus. et hic est pater qui dicitur virtualis: de quo apostolus ad philip. 2. Necessarium autem est exstimari Epistoditum si autem meum: et cooperatorem: et consilium meum. Et subdit. Excipite itaque illud cum omni gaudio in domino: cum honore habetote: quoniam usque ad mores propter opus christi accessit. Nec ille. Nam cum sit honor premium virtutis: primo et 4. ethicorum: bonis et virtutis maxime debet attribui. Ideo etiam philosophus 4. ethicorum ait. Honor solum bonis est ac-

tribuendus: immo quanto meliores sunt vir-
tuosiores: tanto magis sunt honorandi. vnde
philosophus vbi supra. Virtuti perfecte non
fit condignus honor. Confirmat hoc idem Se-
neca di. Non est meliorib' minora submit-
tere: non procedit armento: degener taurus:
sed qui magnitudine maiori ceteros mares
vincit: elephantorum gregem excellentissimus
ducit. Inter omnes primo optimus omnium
eligebatur rector: nec poterit esse potentior:
nisi melior. Sicq' qui prior est et melior: infe-
rioribus precellit: et ab eis etiam debet hono-
rari. Nec ille. Prim' nō ex ordine loci post
positis meritis faciat: qm apud deum nō gra-
dus elegantior: sed vite melioris actio com-
probat. Augu. 23. q. 4. c. sicut. et de preben-
ta. venerabilis. Non loci aut generis nobili-
tate: s; virtute vnusquisq' gloriari sibi parat
Hoc idem dicit Ambro. 40. di. c. illd. Con-
firmat hoc lex imperialis in auten. de mona-
chis. §. illd. collata. cōsti. 5. di. Vir deo ama-
bilis ac famosissimus in conuersatione san-
cta: longeuus vite sue peragens tempus: pol-
lens autē et animi virtutibus: et corporis opa-
tionibus veneretur: quia in eo gratia dei re-
lucet. Nec ibi. Omnes ergo honores: cupi-
ditates vacare virtutibus debent: immo oēs
hoc facere debent. Omnes ad hoc attēdit:
quia omnes vt ait pbs. 6. topicorum honore
affectatis. Iterum dico virtutibus vacate: qz
maximum bonorum exteriorum est honor:
vt ait idem pbs. 4. ethicorum. Amplius dico
inuiolate virtutibus: ne honore priuēmini:
quia idem pbs ait pmo economice. Adulto
grauius quis ferr: si honore priuatur: qz si bo-
na sibi auferantur. Vos ergo filij honorate
parentes: honorate patres spirituales: hono-
rate patres tyles: et mses honorate sapiētes
et doctores: honorate superiores: honorate bo-
nos et virtuosos: quia vt ait pbs primo ethi-
corum honor est in honoratē: et non in hono-
rato. Aduertendum est tamen hoc vltimo di-
ctum: qz etiam ratione participationis boni-
tatis: s; Ale. vbi supra. omnes honorandi sunt
Est tamen duplex estimatio bonitatis. Vna
fin actum: sicut debemus estimare in bonis
quia quantunlibet bonum debemus estima-
re nobis meliorē: iuxta illud apostoli ad phi-
lip. 2. Superiores sibi inuicem arbitantes.
Secda est fin potentia: qua mali pnt fieri bo-
ni et meliores qz nos: ratione cuius possibili-

tatis et forte predestinationis ad maiorem p-
fectionem mali honorantur. Propterea pri-
me pbs. 2. ca. scriptus est. Omnes honorate,
et ad Roma. 12. Honore inuicem precueni-
tes. Et sic patet qz fin vtrunqz participatio-
nem seu preeminenti ē quemlibet honorare
oportet: ac fin deum amare. Quod si fece-
rimus etc.

Seria tertia post tertiam dominicam in
quadragesima de reuerētia et obligatione fi-
liorum erga parentes. Sermo. 41.

Ecce creditor

venit: ut tollat duos filios mi-
hi ad seruendum sibi. Quar-
ti Reg. 4. Viro carissimi in
christo qui patres sunt hono-
randi: nunc est dicendum
quali honore habendi. Nam duplex est ho-
nor qui ipsis debetur: et corporalis vs et spiri-
tualis. vnde super illud ephē. 6. Honora pa-
trem tuum et matrem tuam. glo. Honorare
patrem est ei reuerentia et exhibere: et necessa-
ria ministrare. Quod probat Alex. primo de
patre corporali di. Quāuis filius accipiat eē
corporale tñ a patre: efficitur tamē ex hoc in
debito duplici: qz illud corporale quod acci-
pitur est de corpore patris sumptum: et assu-
sum anime virtute et operatione. Ideo ppter
hoc efficitur filius debitor honoris patris: tñ
ratione corporis paterni: tum ratione anime
quia anima et corpus concurrūt in patre: vt sit
principium filij. Ratione ergo corporis pa-
terni est debitor sustentationis proprię. Ra-
tione autem anime est debitum reuerentię.
Nam anima non indiget sustentatione: nec
corpus est reuerendum. Secundo vero de
patre spirituali. Spiritualis ratio reuerentię
est preeminētia potestatis. vnde Roma. 13.
Omnia anima potestatibus sublimioribus
subdita sit. Ratio vero reuerentię est susten-
tationis instructionis. vnde gala. 6. ca. ap's ait.
Communicetur is qui cathetizatur verbo ei qz
se cathetizat in omnibus bonis. Propter ea
debetur patri corporali et spirituali honor su-
stentationis et reuerentię. Nam qz vtrunqz
principium est: ideo debetur reuerentia: quia
ver. vtrunqz indigēs est debet sustentatio qz
quelibet res diligit salutem sui principij: sicut
et causa salutē sui effectus. Sicut ergo vidua

Sermo

docens dicit. Ecce venit credi. et sic homo tenetur diligere parentes et necessaria pro viribus procurare. Parentibus ergo spiritualibus et corporalibus tenentur filii exhibere debitum honorem. Primo ipsos diligendo et timendo. Secundo eis obediendo et reuerendo. Tercio eis auxiliando et subueniendo.

Pars prima huius sermonis in qua probatur quod filii tenentur parentes diligere et timere. Primo igitur in hoc sermone dico quod filii tenentur parentes diligere et timere. Primo diligere exemplo christi. Jo. 14. de se ait. Ut cognoscat mundus quod diligo patrem et cetera. Nam ut dictum est supra. Quis enim extraneus affectus inuenitur: ut vincat paternum. L. de curato. furio. l. si. Et ideo non est preceptum de amore filiorum sed de amore parentum: ut dictum est. Mat. 23. q. 4. cetera vindicta. et cetera. debet homo. de pe. vi. 2. c. caritas. et de sac. vinct. ca. vnico. §. hoc vnguento. Diliges primum sicut teipsum. et quis est magis proximus patre corporali siue spirituali? Nonne similitudo est causa dilectionis. 8. ethico. ubi etiam dicitur quod omnis homo omni homini naturaliter est amicus. Sed quod nobis magis similis: quam pater et mater corporalis: cuius caro et sanguis sumus. Et quod nobis esse debet magis amicus: quam pater spiritualis? Sed sunt quidam: qui non solum non diligunt parentes: sed morte ipsorum optant. et quicquid quando sunt senes: imprecant eis mortem di. Deus quare hunc senem ante oculos meos dimittis: quoadusque hanc vetulam vivere patieris? O fili ingratus: o fili sceleratus: o fili perversus. Et hoc sepe procedit ab avaritia: quod vellent habere facultatum libertatem: quas parentes sollicitius pro eis custodiant: quam ipsi mererentur. Immo quod peius est ob amoris filiorum instant die noctumque: usuris et falsis contractibus et iniustitiis. unde Gregorius libro primo moralium super illud. Nati sunt ei filii septem et cetera. dicit. Ad avaritiam cor patrum allicit secunditas proles. Et enim ad amicum congregande hereditatis accenditur: quo multis hereditibus secundatur. Nec ille. Sed stulti sunt quia vel relinquunt alienis: vel filijs qui nulla alia de causa eos diligunt: nisi propter utile: non propter honestum. Nam interrogat Thales philosophus: quare nunquam acce-

pisset uxorem: respondit. Iob amorem filiorum. Aliquando enim faciunt patres renunciare hereditati: et matres dote: et postea non curant de eis. Sed vobis filiis illis: iuxta illud per uerborum. 14. Filio dolo nihil erit boni. Et ideo patres nolite decipi ob amorem filiorum. Preterea Ecclesia. 33. capi. dicitur. Medes potestatem filio super te in vita tua: ne dedecis alius possessionem tuam: ne forte peniteat te: et postea depreceris pro illis. Quidam magis diligunt quosdam beneficiarios ab eis: quam parentes: quia ut dicit philosophus 9. ethico. beneficiarius est quasi quoddam opus benefactoris. unde consuetum est dici de aliquo: ille est factura illius. Naturale est quod quilibet diligit opus suum: sicut videmus poetas diligere poemata sua. Simpliciter tamen benefactor est magis diligendus: quod cum sit principium boni in beneficiario: habet rationem excellentioris boni. Et ideo malus est quod benefactores nostros a quibus tanta beneficia accepimus. sperantes: postponamus hijs qui minora contulerunt. Ideo dicitur Ecclesia. 3. Honora patrem tuum: ut superueniat tibi benedictio a deo: et benedictio illius in nouissimo manebit. Nec tibi. Quidam magis diligunt socios: quos sibi sponte elegerunt: et cum illis magis consentiunt in agendum. Pro uerbi. 18. Vir amicus ad societatem: magis erit amicus: quam frater. Nec tibi. Taceo de amore meretricum et concubinarum et cetera. Sed amor parentum et consanguineorum est stabilior et preualet in hijs: que ad naturam spectant. unde Ecclesia. 3. Fili suscipe senectutem patris tui: et ne contristes eum in vita illius. Alij magis diligunt eos: qui se de magna tribulatione eripuerunt: quam parentes. Sed magis debemus diligere eos: qui sunt nobis propinquiores secundum naturalem originem. Prime ethi. 5. Si quis suorum et maxime domesticorum curam non habet: fidei negauit: est in fidei deterior. Ecce quam obliuiscimur diligere parentes super omnes hos. Secundo tenentur filii parentes timere: quod ut efficere possit: paterna diligentia sollicitudine obseruabat: ne dissoluta lenitas et inordinatus affectus conuersetur cum illis: cum iam adulti sunt: sed reuerentia: maturitate: et gravitate discreta: et exemplari semper sit cum eis. Insolentes enim fieri solent ex nimia lenitate et leuitate parentum: perducuntque erga eos timorem et reuerentiam

Sermo

Hoc enim modo accipit honor. Roma. 13. ubi dicitur. Cui honores. glo. reddere et assurgere et huiusmodi. supple que sunt signa honoris exemplo christi: q. 30. 8. ait. Honorifico patrem meum. Filius dei honorificat Ioseph non debito: sed pietatis officio. Honorificat utique matrem: non tamen in vita: sed et in morte. unde 30. 19. Ecce filius tuus: super quo verbo Chrysostomus ait. Docet nos Christus ad mortem ultimam respiratorem: honorare parentes et eorum diligentiam habere: quia alijs mulieribus astantibus nihil dixit. Docet nos: quia plus quid impendere parentibus debeamus. Hec ille. Advertendum tamen est: quia non quilibet honorem parentibus exhibere tenentur filij: sed illum qui sibi puenit. Unicusque est honor et reverentia exhibendus: secundum suam dignitatem: sed non glibet honor pueniens est dignitati patris vel matris: pueniens est dignitati principum et doctorum. Similiter honor patris non puenit dignitati matris: quia ut dicit Iulianus. 9. et ibi. c. 2. In balneo puenit abstergere et lavare patrem. Hoc autem facere erga matrem in honestum est. Confirmat omnia supra dicta Ambrosius super Mat. 15. ca. ibi. Honorifica patrem tuum et matrem. Primum gradus pietatis est ille: ut quos auctores tibi deus voluit: honores obsequijs: abstineas et humiliter nec vultu ledenda est pietas parentum. et sic patet secunda pars huius sermonis.

C Pars tertia huius sermonis in qua probatur quod filij tenentur parentes consolari et eis subuenire et inferuire.

Tertio dico quod filij tenentur pro viribus parentes consolari et eis servire et subuenire. Primum consolari. scilicet verbis ad quod hortatur Ecclesi. 3. di. Filii suscipe necram patris tui: et non stristes cum in vita illius. Si defecerit sensus: veniam da: et ne spernas omnia in virtute tua. Ponderanda sunt hec verba plurimum. Primum dicitur suscipe. scilicet amoroso affectu: gaudio osculo et amplexu: que omnia in tua pueritia tibi tradidit pater tuus et mater: ita et tu debes reddere illis in eorum senectute: iuxta illud Ecclesi. 7. c. d. Retribue illis quomodo et illi tibi. Secundo subiungit senectatem multum quid alijs: sed sibi multo magis tediosam et laboriosam. Et ideo Theodosius. 5. c. vocat filium baculum senectutis sue: quia in senectute filius debet esse ba-

culus patris sui. Tertio addit patris. et non canis: non extraneus: non inimici: sed patris. et nutritoris et cordialis dilectoris tui. Unde Iheronimus de bono parentis. Fouetur parentum senectus: in factis eorum vicissitudo reddatur. Videant liberi vestri quid faciant vicem similem reddituri. Quarto apte subinfertur: et non contristes cum in vita illius: non facis non signis: non modis: non verbis etiam contristes. unde Iheronimus ubi supra. Nemo patres asperis verbis ledat. affectum sonent quicquid lingue dixerint filiorum: hec ora loquantur: qui parentes delectat audire. Quinto dicit. et si defec. sensu. id est non ratione fecerit aliqua: vel dixerit ridicula: siue puerilia et stulta. da veniam non improprium: non iniurias: non vindictam unde Iheronimus ubi supra. Habet enim quandam senectus infantiam. quod d. recole puerilia infantie tue: et recole in eis patientias: imo gaudium factorum tuorum. Hinc Valerius libro. 4. de Decio volente filium suum ad regnum assumere: narrat quod nullo modo voluit assentire propter hanc causam. Sexto concluditur et non spernas eum in verbis tuis multas naturales virtutes habet iuuentus: que in experientia malis illos quos concessis puerilia infans conspicit: facile despiciet et contemnit. Preterea dicit. Et ne spernas cum in virtute tua: noli spernere tu iuuenis senem: tu sanus infirmum tu fortis illum debilem: tu iocundus illum tristem: tu sensibus vigens illum cecum: fetidum et denique priuatum. Ideo Ecclesi. 8. scriptum est. Ne spernas homines in senectute sua: et proverbio. 16. Corona dignitatis senectus.

Secundo tenentur filij parentibus servire in omnibus eis necessarijs et opportunis: iuxta quod Ecclesi. 3. ca. scriptum est. Qui timet dominum: honorabit parentes: et quasi dominis serviet hijs qui se genuerunt in opere: et servit omni patientia. Attendenda sunt hec verba diligenter. Primum dicit. Qui timet dominum: non solum moratus secundum mundum: sed etiam servus dei honorat parentes: maxime seniorum honore. Secundo subdit. Et quasi dominis serviet hijs qui se genuerunt: notanter quasi dominis dicit. Nam sicut patet ita parentes sunt domini sue domus: sicut principes et barones ditionis eorum in modo regendi. Qui igitur cupit parentibus digne servire: consideret quomodo serviunt servi dominis suis. Tertio subdit triplicem

modum: scilicet cordis: oris: et operis. **Pri-**
mo operis di. in omni opere. Vnde **Ihero-**
nymus ubi supra ait. Exolve fili qđ debes:
et officia debita qualiacunq; exhibe famula-
tu: quia parētibz non potest reddi quod de-
betur: vt supra dictum est. **Pri-**mo in mane
cum de lecto surgit pater consideret: si aliud
necessarium sit ei: vt calefacere pannos si est
senex in hyeme: si senex vel inuaidus inuēt
cum pannos induceret: sustentet si opus est
patrē domuz egrediente: filius eius lateri se
iungat: intrantem ecclesiam filius comitetur
presertim in festis semper cum illo stet: mis-
sis et alijs diuinis attentus et grauis inter sit
verbum dei audiat limpido intellectu: saltez
aliq; memoria teneat: q postmodū cū eo cōse-
rat: humilitate seruata. Si aliqñ pf reuertit
domuz balneatus: lutosus pedibz: siue doloze
aliquo conepit: siue sudoribz madefactus: si-
ue frigore fatiscens: inter filiorum et filiarum
manus recipiat: et se quisq; feliciorē existit
met alijs: que precurrit et plura circa paren-
tes facit. **Secs** modus seruendi est oris:
quia cum patientia cordis et dulciter parenti-
bus debet loqui. Ideo subdit in sermone, de-
bent enim filij ad interrogata respondere re-
uerenter: cum dilectione et dulcedine loqui: il-
los dominos appellare: tanq; serui suis do-
minis: exēplo **I Pauli** actu. **g.** Domine quid
me vis facere? **Tertius** modus subditur di.
cum patientia. sc. cordis. Hoc enim est dicere
q in seruitijs multis parentibus exhibitis:
impatiencia non frangantur filij reprehensio-
nibus: impropijs: et conuitijs non dedignē-
tur: immo contra se turbatos parentes: hu-
mili patientia repacificare debent: quantum
possunt. Sic enīz facere serui erga dominos
suos solent: sicut prouerbi. **15.** scribitur. **Pati-**
entia lenietur princeps: turbatus est pater vt
mater suauitate verborum placetur. Nam
prouerbi. **15.** dicitur. **R**esponso mollis frāgat
irā: et lingua eukaris in bono hoie abunda-
bit. **Tertio** obligantur filij parentibus sub-
uenire. si tribz **Pri-**mo i necessitate: alimēta
licet et alia necessaria ministrare. **Ipsi** nanq;
primo a parentibus receperunt alimentum:
et precipue a matre: in quo nō possunt equa-
liter parentibus ministrare. Nam parentes
nutriunt filios de propria carne: et de pro-
pria substantia: filij vero de aliena. **P**roterea
Ambrosius super illud **Luce. 18.** **D**onora pa-

trē tuum et. dicit. Si paueris matrem. nō
reddidisti cruciatus quos pro te passa est: nō
obsequia quibus gestauit: non alimenta que
tibi prebuit: non pietatis affectuz immulgēs
labijs vbera: non famem quam ipsa pro te
tollerauit: ne quid quod tibi noxiū erat co-
mederet: ne quid quod lacti noceret hauriret
tibi illa ieiunauit: tibi comedit: tibi illa cibum
quem voluit non accepit: tibi quem noluit ci-
bum sumpsit: tibi vigilauit: tibi fleuit: et tu il-
lam egre parieris? **Illi** debes quod habes:
cui debes quod es. **Hec** ille. Et philosophus
ait. **Que** spar sim feminata sunt in animalibus
per naturam: in hoibus collocata sunt p
rationem. Et ideo in libro de animalibus le-
gitur q filij balach. sc. cuiusdam auis cibāt pa-
rentes suos: cum ad senectutē deuenerunt
et filij moroch. i. cuiusdam alterius auis cibāt
parentes non solum in senectute: sed quādo
cunq; et quando indigent. Ergo a fortiori h
homo facere debet: quod etiam confirmant
iura ciuilia. ff. de agno. li. 1. si quis. §. Si impu-
bes filius sit emancipatus: patrem inopem
alere cogitur. Iniquum est enim patrē egere
cum filius sit in facultatibus. **Hec** ibi. et. **L.**
de alendis liberis ac pa. l. parentum dicitur.
Parentum necessitatibus liberos succurre-
re iustum est. vnde nota ad declarationem
predictorum q peculium est quadruplex.
Quoddam dicitur castrense: quando scilicet
filiofamilias occasione militie a parentibus
vel ab amicis: vel a capitaneis exercitus ali-
quid donatur: vel ipse in militia acquirit.
Quoddam vocatur quasi castrense: quando
filiofamilias ex aliquo officio publico aliqd
accepit: et similiter quando obuenit presbyte-
ris et clericis de officio suo: et in hijs pater ni-
hil iuris habet: quin potius ipse filius pater
familias in eo censetur. ff. ad macedonianuz
le. prima. §. ultimo. et. l. scda. et. **L.** de inofficio-
so testamento. l. finali. **Quoddam** dicitur pro-
fectitium: quod est quando ex rebus patrio
vel earum occasione aduenit sibi fructus sine
lucrum: et in huius peculio filius nihil habet
iuris: sed pater plenam potestatem habet. vt
insti. per quas pso. nobis acq. §. illo. **Quoddā**
dicitur aduentitium: qđ. sc. ex aliqua quacūq;
causa filio aduenit: siue a matre: siue ab extra-
nea psona: siue de alijs opationibus seu la-
boribus suis: et in hoc peculio seruatur filij
proprietates: et si premorat pater: filij est: s; pre

Sermo

viuente habet in eo plenam potestatem et plenum usufructum: ita quod nec de eo testari potest filius: ut de sepulchro pater lib. 6. porro in bonis que habet pater multominus habet filius aliqua potestate: nisi quia debet alii. Ex quo patet quod res filii pro magna parte sunt patris: imo si pater est in necessitate tenetur filii de omnibus suis rebus ei subuenire: ut ex predictis auctoritatibus patet: et qui patri non subuenit in necessitatibus mortalissime peccat: non minus quam qui eos iniuriis molestant. Hinc puerb. 28. dicit. Qui subtrahit aliquid a patre suo et a matre sua: dicit hoc non est peccatum: particeps homicida est. hec ibi. Et Cassiodorus in quadam epistola: tales reprehendit. dicit. Quod alienum tibi fidem inuenies: si tuis hostis fueris: qui fallere audebit parentes: qualis est in ceteros. hec ille. Nam tenetur filius magis ad preservationem patris quam ad propriam: sicut philosophus in ethicorum. c. 2. Unde mouetur dubium utrum filius magis debeat liberare patrem quam seipsum de captiuitate: et probatur quod seipsum. Nam si ille magis tenet ad quem naturalius inclinatur: sed naturalius ad seipsum inclinatur: quam ad quicumque alimentum. ergo et quod magis: sed minus videtur quod filius tenetur patri subuenire in necessariis: quam sibi ipsi. Porro si etiam et filius quantum ad naturalem inclinationem ceteris paribus magis tenetur ad sui liberationem et sustentationem quam patri. Cuius ratio est: quia cum natura sit reuerentia super seipsum: videtur quod naturaliter incurritur magis ad preservationem sui ipsius quam alterius cuiuscunque. Sed quantum ad rationem bone illi quo attenditur ad bonum rationis: magis debet illud: quod est melius amari et excellentius: et sic filius magis tenetur patrem liberare et subuenire eidem quam sibi: tum quia filius maiora accepit: tum quia pater amabilior est et excellentior filio: cum sit ei principius et causa essendi: tum etiam quia filius tamquam robustior et iunior: magis potest pati labores quam pater. h. Peritricus. 9. ethicorum. c. 2. C. Secundo debent filii parentibus subuenire in infirmitate et maxime tempore pestis: nulla propter ingratitudo maior: nulla iniquior: nulla denique diuina ultio dignior: quam nequissimorum peruersorumque filiorum qui post tot suscepta beneficia: tot amoris et

legis et nature vincula: parentibus subuenire negligunt: contra quos. i. 2. hi. 5. caplus ait. Si quis suorum re. ut supra. Contra quos etiam dominus ait Mat. 25. Esuriui et non de. mihi man. re. Quero quid filii ingratis sit dicturus: senum nequam et crudelibus in parentes. Quid dicitur est his qui fame parentes cruciatos panem claudunt: et multotiens potius dant canibus quam eis? Sic de potu. Quid his qui de propriis laribus expellunt eos: et frigore mori sinunt: infirmosque velut canes derelinquunt: vel in carcere diu stare permittunt. Iustissime quidem ait Valerius lib. i. ut dictum est supra. Pari vindicta parentum ac deorum violatio expianda est: multa alia ibi. C. Tertio debent filii parentibus subuenire in antiquitate. Nam enim nostra in principio et fine est. Infantia et senectus sunt admonenda debiles et laboribus et angustie plene. Quapropter quod eis parentes impendunt: in cruce puerili. hoc idem debent eis filii in cruce senili. Sollicite ergo nutriendi eos electis cibis et potibus melioribus stratus et vestes ministrant: discant a ciconiis quod sicut Ambrosius in exameron omnes. 5. parentes suos senes nutriunt in proprio nido: penitusque alarum suarum mndatos presenectute dulciter fouent. Quapropter Romanorum usus pia auis vocata est. Disce ab illa romana quod matrem lactauit in carcere: et ab illa que patrem senem lactauit: ut dictum est supra. Nam quantum deo displicet non subuenire parentibus exemplo patet. Bononie quidam infirmam inter cibis vilibus nutrebat: sibi autem delicatos preparabat: quadam die cum legumina matri: et sibi admodum pingue caponem preparari iussisset: ad mensam caponem coctus allatus: statim versus est in buffonem et saltauit: et faciei illius se inseparabiliter appendit: quod aduertens ad matris pedes prouolutus ueniam petijt. In olla autem ubi legumina coquebantur inuenta est quedam sapida et optima perdix: quod angelorum ministerio fuisse quis dubitet: ut matris patientia et filii manifestaretur iniquitas. Tandem fuit ad caudam equi suis demeritis tractus: et capite percussus. Quo exemplo probatur deo displicere filiorum impietas in parentes. Ideo re.

C. Seria quarta post tertiam dominicam in qua dragesima de remuneratione parentes honorantium. Sermo. 42.

Honora pa-

trium & matrem tuam vt
his lōgeus super terram
Erod. 20. Duabus propo-
sitis partib⁹ iam ptracta-
tis: ad tertiam transire cō-
uenit. s. remunerationis. quadruplices reperi-
untur filij quibus omnibus ad parentes est
obligatio. Quidam sunt naturales & legiti-
mi. s. qui de honesto matrimonio sunt pcrea-
ti. c. cum inter Joānem. qui fil. sunt legi. Si tñ
vir & vxor in facie ecclesie vincti sunt bona fi-
de: credētes se legitime copulatos: vel si alter
tñ credebat: quia sic legitim⁹ est filius: & suc-
cedit vtriqz ibidē. c. Et tenore. Secus si clā-
destinatione cōtraxerunt. c. cum inhibito. de
clande. Quid prodest filios esse legitimos.
Respondetur ad duo. Primo quo ad bene-
dictionē dei si sunt boni: vt pater de Isaac: &
Jacob. Nam Isaac fuit a deo benedictus
Ismael autē eiectus. Jacob fuit benedictus &
directus: Esau reprobat⁹ & eiectus. Scdo
quo ad successiōis potentiā in bonis paren-
tum: vt in auten. quibus mo. natura. c. fili. legi.
§. qm. Quidam sunt filij adoptiu⁹ & legitimi
Adoptari autē possunt tam masculus q̄ se-
mina: dūmodo sit tñ minor patre adoptate
& eius naturalis filius esse possz. ff. de adop.
l. adoptio. Effectus adoptionis est q̄ filius
adoptiu⁹ per omnia: vt filius adoptant⁹ hī
ita q̄ etiam ab intestato succedit. L. de adop.
l. penult. Quidam sunt filij naturales tñ: vt
filij concubine: qui de soluto & soluta q̄ vxor
esse possit nascuntur: qui filij legitimari p̄nt:
per sequens matrimonium inter solutum et
solutam: & per specialem legitimam pape: c̄
qui fil. sunt legi. c. per venerabilem: & etiam si
pater offerat filium curie imperatoris: fiatqz
curialis: vt in auten. quibus mo. natura. c. fili.
legi. §. si quid igitur. coll. 7. aut si pater mori-
ens nominat filium suum naturalem: in te-
stamento heredem legitimū: & ille postea of-
ferat principi testamentum fiet legitimus: vt
si pater non habet ascendentes vel descendē-
tes: tunc posset statuere naturales in solidum
sibi heredes. L. de naturalib⁹ libris. l. 13. p̄i.
debent tamen naturales pasci arbitrio boni
viri etiā si legitimi extant: vt succedant. dicta
l. 13. patri. Quidā sunt filij spurij nati de adul-
terio & incestu: aut aliter per leges damnato

coitu: qui s̄m leges ab omni beneficio exclu-
duntur: vt. L. de naturali. l. 1. l. 3. patri. Ep̄orus
tamen interest facere: vt vterqz parentum ta-
libus filiis necessaria ministrent: s̄m q̄ sup-
petunt facultates: c̄ de eo qui du. in. matri.
quā pol. per adulte. c. cum haberet. & in h̄ mi-
tius se habet ius canonicū q̄ civile. Quilibet
ergo illorum tenetur parentibus: vt per pro-
missione: & predictā consequi possint honora.
vt rē. Ad quorum declarationem tria i hoc
sermone consideranda sunt. Primū dicit
promissio. Scdo declaratio. Tertium re-
muneratio.

C Pars p̄ma huius sermonis in qua decla-
ratur q̄ huic mandato facta est promissio.

Primo igitur in hoc sermone querit̄
Quare huic mandato facta est pro-
missio: & nō alijs: vt p̄ i themate rē.
Ad hoc respondetur s̄m Alexan. vbi sup̄ q̄
hec promissio h̄ facta est tribus rationibus.
C Primo ratione retributionis. Solū enī
hoc p̄ceptū in scda tabula est affirmatiū
cetera vero negatiua: sicut non occides: non
mecaberis: non furtum rē. Et ideo sunt p̄-
cepta de non faciendo malo quātum ad for-
mam p̄cepti. facienti autem bonum debe-
tur merces & premium: non autem debetur
non facienti malum in quātum huiusmodi:
sed vitatio supplicij solum: adeo huic manda-
to additur promissio. **C** Scdo ratione euita-
tionis. auaricie: ad quā populus iudaic⁹ mul-
tum erat pronus. Additur ergo huic p̄cepto
promissio vt ad sustentationes parentū alli-
cerentur filij: & inclinarentur ex diuina pro-
missione: sicut ad sustentationem filiorum in-
clinantur parentes ex natura: q̄ ergo honor
patris principaliter intelligit̄ in erogatione
euadenda erat auaricia diuina promissione.
ergo rē. **C** Tercio rōne status ipsius iudaic⁹
populi. Nam in deserto fuit ei data tabula
p̄ceptorum: in quo deserto per diuturnam
fatigationem itineris peruēturi erant ad ter-
ram promissionis: ne ergo filij in subuicē-
dis necessitatibus parentum: que tunc marie
indigebant essent negligētes excitandi erant
promissione diuina. q̄ si contra predicta ar-
guitur & queratur: quare hoc p̄ceptum pro-
ponit sic sub illa forma affirmatiua: plus q̄
cetera scde tabule: cum dicant omnes theo-
logi q̄ in omī p̄cepto est affirmatio in ius-
tione: & in prohibitionē negatio. **C** Ad hoc re

Sermo

spondetur q̄ precepta dabantur imperfectis et rudibus: et corruptione nature ad omittendum bonum pronis. Vbi ergo erat maior pronitas ad omissionem q̄ ad cōmationē dabatur preceptū affirmatiuū: hinc est q̄ cū duo sint: honoratio patris exhibenda: et in honoratio fugienda proniores erant ad omissionem honorationis q̄ ad cōmissionem honorationis: et ideo debuit dari preceptum cum promissione: ut dictū est ex vitio auaritie qd̄ in eis maxime vigeat: ut patet Matth. 15. c. Nec et negligentia diuturni seruitij et laboriosi illud in deserto omittent. vbi vero non solum ad omissionem pronitas: sed ad cōmissionem impetus erat corruptionis dabat preceptum negatiuū. et ideo quia ex corruptōe nature proni erant ad homicidia et furta et reliqua: ideo negatiue data sunt. ¶ Potest tamen aliter dici s̄m alios. s. q̄ honorare parentes ē respectu omnis temporis et omnis subditi: quia non fuit tempus in quo parentes non debuerint honorari semp et cuilibet cōmune est habere parentes: quos tenetur honorare semp: sed non ad semper. et ideo affirmatiue: sed in alijs mandatis non est inuenire h̄z affirmationem ita v̄s: s̄m omne tempus et cuilibet. Occidere enī iuste q̄uis sit vniuersale quātum ad omne tempus: non tamen ē vniuersale quātum ad omnem personam: ut iudicibus et magistratibus: sed in negatione vniuersale est: non occides iniuste. Similiter coniuge moderate vti: non obligauit omnes et semper: quia sic omnes teneantur vxorem sed negatio illa non mechaberis est vniuersalis. Similiter in mandatis alijs que dant negatiue in sc̄a tabula non tamen in p̄ma et sic patet pars p̄ma huius sermonis.

¶ Pars sc̄da huius sermonis in qua declaratur quare huic mandato facta est vna promissio n̄m in Exod. in Deuterono. duplex.

Quando intra predicta querit quare in Exod. additur vna promissio n̄m: quia ibi solum dicitur ut sis longeuus sup̄ terram. In Deuter. autē. c. s. duplex. d. Honora patrem et matrem tuam ut longo viuas tempore: et bene sit tibi. Si dicitur sicut quidam dixerat: q̄ hoc est ppter duplicē statum. s. perfectorum: et imperfectorum. mandata autem Exod. respiciunt statum imperfectorum: mandata Deuter. statum perfectorum. ideo imperfectis qui sustentant corporale vi-

tam patrum. additur vna promissio. s. longeuitatis in corpore. perfectis vero qui sustentant non solum corporalem temporali subsidio: sed etiam spirituale vitam: spirituali solatio parentum. duplex promittitur promissio sc̄z longeuitatis in corpore: et bene esse i mēte. Contra arguitur Deuter. 22. precipitur sic. Si inueneris matrem pullis vel ouis incubatēz non tenebis eam cum filiis: sed abire patieris: ut bene sit tibi et longo viuas tempore. Sed constat qd̄ illud preceptum non est obseruatio perfecte: sed tamen idem pmittitur quod ibi honoranti patrem. ¶ Ad h̄ respondetur vbi supra: q̄ in illa promissione Dei. fit additio propter explanationē: dicit autem Deut. c. explanatio Exod. Longeuitas enim in miseria non est apponenda: nec promissio longeuitatis simpliciter: nisi cum successu p̄ spiritatis aliceret. ideo preceptum Deuterono. quod est explanatio et declaratio Exod. determinat longeuitatem habentēz conuictā prosperitatem: esse enim solum promittitur: cum dicitur: ut longo vi. tempore: in quo promittitur diuturna conuersatio: cum autem subditur ut bene sit tibi promittitur prosperitas ad bene esse. Ad id ergo quod obijciatur de precepto figurati: quare addit promissio. ait. idem doc. q̄ in lege erant promissio addita precepto. Aliquando propter congruitatē actus. et hoc modo longeuitas permittit honoranti patrem. Aliquando propter contrarietatem abusionis actus: quē admodum in precepto ceremoniali. Nam ad litteram error auguriorum apud idolatras: credebatur obinere longeuitatem: si caperet super pullos matrem: siue super oua incubantem. Ideo p̄ceptum diuine legis currit: ppter prohibitionem obseruantie augurij: et ut lōgius ad hoc eos remoueret: et timerent ex hoc infortuniū sibi futurum: eidem diuina promissio: que p̄mittit contra auguriū facienti: longeuitatē et vite felicitatem: et sic patet pars sc̄da huius sermonis.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua ponuntur huius precepti varie remunerationes.

Tertio in hoc sermone ad predictorum clariorē: et apertam dilucidationē et quātē remunerationis sit huius p̄cepti obseruatio est notandum q̄ septem sunt premia remunerationis huius precepti obserua-

rores. **P**rimū est longa vita. Scdm multa substantia. Tertium pulchra familia. **Q**uartum odorifera fama. Quintum benedictio paterna. Sextum diuina gratia. **S**eptimum est eterna gloria. **P**rimum ergo premium est longa vita. Quirit autem Alexan. vbi supra. quare huic mandato magis additur promissio longeuitatis q̄ alteri boni. Si enim dicitur q̄ illud est ppter congruentiam: quia congruum est q̄ qui cōseruat patris vitam eius vita cōseruetur: ergo in. 5. p̄cep. non occides: per cōseruationem iubetur cōseruatio vite proximi: iuxta illud glo. Deuter. 5. qd habet. 86. di. p̄sce. vbi dī. **P**asce fame esurientem quē si non paucis occidisti: videt q̄ illi p̄cepto maxime debuerit addi illa promissio. Respondit ipse doc. irresistibilis ad h. s. q̄ r̄de congruat: vt dcm̄ est: sit talis promissio. congruum enim est vt p̄ cōseruationem vite p̄ceptum mereatur cōseruationem sui: vnde Hieron. de ho. parentibus. ait. Humanitas talibus oblata personis. s. parentibus viuendi tempus cōtēdit: morte dilata vicemq̄ reddens facientibus officia nostra domino videnti cōmendat. Non autem est sic de cōseruatione alterius vite: qui nō est nobis p̄ncipium. h. ille. Et ideo non imerito huic p̄cepto additur promissio longeuitatis: non autē illi p̄cep. non occides. Studeant ergo filij hoc p̄ceptū seruare: si eis longa vita est cara: q̄uis mors sit desideranda: vt etiam multi p̄bi dogmatizant. Nam Zenon stoicus ait: qd etiā Sen. dicit. Nullum malū gloriōsum est: mors aut gloriōsa. mors ergo malū non est. vnde et ipse Zenon sibi ipsi manus intulit: vt post mortē felicius viueret. Arist. de regi. p̄nci. ait. Sapientis debet delectari de morte et nō dolere. Et Valerius ait lib. 7. c. 2. Cum autē ab athēniensibus iudicātū: vt Socrates hausto veneno periret delatumq̄ sibi mortis poculū: non aliter q̄ medicamentum immortalitatis accepit: de mortis contemptu: vsq̄ ad vite exitum libero animo disputauit. Et Platonē phedrone ait. **M**ortē phantibus appetendā: tamen p̄cōs nālter eam refugiant et lōgā vitā querunt. Ideo iuuenes honorate parentes vestros vt longo viuatis tpe sup terrā. Nam sapiens Ecclesi. 3. dicit. Qui honorat patres suū vita viuet longior. **S**cdm premiū est multa substantia. q̄uis enim diuitie per se nō

sint bone: q̄ ait p̄b. i. ethico. Diuitie sunt bona ciuilia: ciuilia errorem habent: q̄ multis contingunt detrimenta ex ipsis. iam enim qdam perierunt propter diuitias. hec ille. Et Epicurus multis parasse diuitias: nō finis miseriarum fuit: sed mutatio. Interrogatus Pythagoras si diues ēē veller. ait. Diuitias habere cōtēno: que liberalitate perduntur: et paupertate putrescunt. Interrogatus etiā Solon a quodam diuite: si diuitias haberet ait diuiti. Tu et ego thesauros habemus: sed inter meum et tuum hoc interest: qm̄ de meo inuito nullus pōt quicq̄ contingere: et si alijs distribuo: diminutionē non patir. Tuus aut amissionis quotidie discrimen patitur: etiam te inuito: et si alteri vel modice tribuis semp̄ minuitur. Bias p̄b. ut ait Valerius lib. 7. c. 2. Cum terram eius fortuna mutata hostes inuaderent: et qui euadere potuerunt preciosarum rerum suarum pondere onusti fugerent: nihil ipse deserens fugit. Interrogatus cur nihil de bonis suis secum deferret. ait. Omnia bona mea mecum porto. s. sciaz sapientiaz: et virtutes animi. **P**ectore enim illa gestabat non visenda oculis: sed estimāda: que domicilio mentis inclusa erant. An potest eis bene vti homo: q̄uis de se nō sint bone: iuxta illud Luc. 16. Fac. no. amicos de mamona iniquitatis: propterea eas multi desiderant: et cruciantur non habentes. diffinit enim sic diuitias Secundus p̄b. dicit. Quid sunt diuitie: Auari pondus curarum minister: delectatio verenda: insatiabilis in iuria: desiderium inexplēbile: res desiderata: os excessum: inuisa concupiscentia. hec ille. **Q** filij mei si cupitis habere diuitias cum salute anime vestre: diligite parentes: concedit nāq̄ misericors deus: vt qui a se amota auaritia: benigne parentibus subuenit in bonis multis: licitis qualescant. vii Ecclesi. 3. Sicut q̄ thesaurizat: ita et q̄ honorificat matrem suā. qd congrue intelligi potest: nō solū de diuitijs tpalibus que consistunt in denarijs et possessionib⁹ et similibus: sed etiā de corporibus: que consistunt in sanitate: libertate: et fortitudine. Insup et de diuitijs spiritalibus: que consistunt in ratione sensuata: in scientia acquisita: inspirata: et similibus. Tertiu est pulchra seu grata familia: que eadem tunc est grata: cuz filij sunt multi: maxime masculi: corpore san. mente integri: sensuati: mori-

Sermo

gerati: ac virtutibus pleni et pbi: quod optimum est supra alia. Quid. n. prodest multos habere filios deformes et infirmos: aut sanos et elegantes: sed vitiosos et scelestos. Propterea Diogenes cum vidisset iuuenem deformem corpore: sed venustum moribus ait. Anime eius bonitas: dat multum pulchritudinis faciei eius. Ideo cum vidisset quandam faciem pulchram: sed moribus deformem ait. Quod pulchra domus: et malus hospes. Ideo Socrates ad corrigendos mores: philosophiam inuenit. de quo Seneca ait epistola 74. Adeo studiosus fuit: quod ad componendos mores corrigendosque vniuersam philosophiam fluxisse dicitur. et hanc summam philosophiam esse dicebat: bona a malis discernere. Hec ille. et Tul. in tusculanarum questionibus dicit quod Socrates philosophiam vocavit de celo: et in viribus collocavit: et cogit de vita et moribus rebusque bonis et malis querere. Ysido. vero. 2. ethi. sic ait de eo. Ethicam Socrates primus ad corrigendos componendosque mores instituit: atque omne studium ad bene viuendi dispositionem perduxit: diuidens eam in quatuor virtutes animi: prudentiam: iustitiam: fortitudinem: et temperantiam. Fuit autem mirabilis castitas: iustitia: aliusque virtutibus: ita ut propter virtutum heroicarum eminentiam: eum ultra hominem etiam philosophi pronuntiarent. Hec ille. Quod ista est felicitas in terris habere tales filios decoros et morigeratos. Ideo filii honorate parentes si in erate senili talem felicitatem consequi vultis. Nam Ecclesia 3. scriptum est Qui honorat patrem suum: iocundabitur in filiis et psalmista 148. filij. sicut no. oli. in cir. m. t. Sed ista erit iocunditas de filiis in predictis connumeratis? Respondeo istum suos honorifica ueritatem pariter. Quartum primum est odorifera fama: vera quidem et non falsa. Nam Vale. ait Socrates humane sapientie quasi terrestrem quoddam oraculum: propedicioem uia eos ad gloriam peruenire dicebat: quod id agerent quales uideri uellent: tales etiam essent. Cum igitur hec fama et gloria radicata sit in observatione huius precepti: de quo auctor ait. Predicta est virtus qua debitum parentibus exhibemus honorem. Idem ipse ait. Predicta est ex benigne mentis dulcedine grata omnibus affectio. Si ergo honorare parentes est omnibus gratum: et ex virtutibus laudamur: ergo non est uana fama illa ex qua excitamur etiam ad alias virtutes. Nam Quidius poeta libro quarto tristium dicit.

Non paruas animo dat gloria vires?
Et secunda facit pectora laudis amor.
Et libro de ponto idem poeta sic canit.
Excitat auditor studium: laudatque virtus.
Crescit: et immensum gloria calcar habet.
Hec ille. Ecce ista est bona fama in virtutibus radicata: eum puer. 22. scriptum sit. Adhuc est bonus nomen: quod diuinitate multum. Hoc autem bonum nomen datur homini in hoc seculo: propter bonorum parentum: teste Ecclesia 9. 3. ca. ait. Gloria bonis ex honore patris sui. et paulo post. In die tribulationis memorabitur. q. d. non mortificabitur eius bona fama: cui sic in sereno glacies soluit: sic peccata sua soluit. Quintum primum est beneficium paternum. Solent enim patres: maxime in extremo uite sue bene dicere filios reuerentes et bonos. quod istum faciem fit ostendit Ecclesia 3. ubi dicit. Beneficium patris confirmat domos filiorum. Propter ea Moyses moriens benedixit filiis israel circa finem diei. Similius beatus patriarcha noster Franciscus: dum diem ageret extremum benedixit i crucis virtute ac nomine ihesu fratres tam absentes quam presentes. dominus quoque illius pro discipulis suis dum iret ad passionem: diu patrem orauit: ut haberet Jo. 14. In legenda etiam Aurelij doc. Augusti. legitur quod pro matris eius orones et lachrymas: fuit a diaboli manibus liberatus. ubi fuit cuidam episcopo diuinitus reuelatum: ut matri eius diceret. Desine mulier plorare: quia mihi dominus demonstrauit quod filius tantarum lachrymarum perire non posset. Iuste ergo recipiunt boni filii benedictionem: ut merito honoratioem istius a quo trahit esse mercedem habeat ad bene esse. quod maxime consistit in firmitate domus: et in multis alijs quod notant in benedictione: quas fecit Isaac filio suo Jacob gene. 27. dicens. Det tibi deus de rore celi etc. In qua benedictione octo per ordinem comprehenduntur in mysterium aliarum.

Prima est gratia ideo dicitur: det tibi deus de ro. etc. Ros enim gratia est in sacris preceptis: in cuius mysterium Exo. 16. descendente manna descendebat et ros in deserto. Ros est hermon qui descendit in mon. syon: secundum prophetam. ps. 133. Secunda est abundantia de qua subditur: de pingue terre abun. ubi. et ol. secundum enim magistrum: per frumentum cibum: per vinum potus: per oleum designat omne pulmentum: et sic comprehendit omnem fertilitatem: per quas boies diuites fiunt. unde in ps. 4. A fructu.

vi. et pl. mul. sunt. Tunc enim moraliter in frumento abundantia firmitatis: in vino abundantia iocunditatis: in oleo abundantia suauitatis designat. **T**ertia est seruitutis: unde subditur seruiant tibi populi. i. etiam peccatores dicuntur populi quasi polluti: et significat malos qui etiam diuina dispensatione: quodammodo coguntur seruire bonis et iustis viris. unde ps. 109. donec po. ini. sca. pe. t. **Q**uarta est honoris: ideo dicit. Adorant te tribus. i. virtuosus: a tribus virtutibus theologice dicti. vii. Apoc. 3. Faciam ut veniant et adorant. s. reuerendo ante pedes tuos. **Q**uinta est timor domini: de quo subiungit esto. i. eris dominus fratrum tuorum quia qui inter filios parentes amplius honoratur: minor sit etate ceteris: tamen erit dominus diuina dispensatione: et iusti iudicii auctoritate. **S**exta est reuerentia de qua dicit et incuruent ante te filii matris tue: quia illum reuerentur ceteri eius fratres. **S**eptima est vindicta. vii. di. Qui maledixit tibi erit ille maledictus. Si enim maledicet via iustis: eo ipso maledicentes maledictionibus replebuntur. Insuper qui non appropinquat iustis: exempla iustitie atque virtutis non reportabit. quod quidem ad sue maledictionis cumulum crescit. **O**ctaua est promissio de quo subdit. Qui benedixit tibi benedictio magna quodam benedictio est bene sentire de rectis. quod quidem rectitudinis presertim signum. Nam sicut recto ligno: nisi aliud rectum: non concutit. Ita anime recte: nisi mens recta concordare non potest. Propterea de talibus a propheta deum est generatio rectorum benedictis: hec sunt benedictiones dulcedinis quibus parentes probi virtuosos filios in suo fine benediciunt: unde ad talem patrem sic filio benedictionem per prophetam dicit. Preuenisti eum in benedicti. dul. posuisti in capite eius coronam de lapide precioso. que istis benedictionibus ornata est. **S**extum premium est diuina gratia. Vnde Ecclesi. 3. c. Honora. p. t. ut veniat tibi benedictio a deo et benedictio illi: que est gratia in nouissimo. maneat. i. usque in finem perscueret. Quid namque est benedictio dei: nisi bona facere: quia ipse dixit et facta sunt. Cum enim deus ait benedixit multa bona multiplicauit: ei sic propheta ait. ps. 106. Benedixit eis et multiplicati sunt nimis. Sed quia magnus dominus et laudabilis noster cum benedixit multa bona facit. Maxima quedam bona sunt: que propinqua sunt finis: quia finis et bonum perueniunt. et perueniunt.

Bona autem minima illa esse dicuntur que a fine maxime distant. finis quippe omnium deus est. Sed quia angeli plus quam homines propinqui sunt deo: ideo meliores iudicantur et celi: quia propinquiores sunt clementis nobiliores sunt: quia in alterabiles et incorruptibiles: insuper autem propinquiores sunt quam corpus: et corpus quam res corporales. Propterea etiam temperantia in infimo gradu sunt bonorum. Cum ergo dicit propheta. Benedixit. et multiplicati sunt in deo gratia cantem: et virtutibus intelligi habetur: que sunt maxima bona. Nam et Augustinus super ps. 66. dicit. Cum benedixit nos deus: nos crescimus. scilicet gratia: et cum benedicimus nos deum: nos crescimus: utrumque nobis predest. Non auget ille benedictione nostra: qui maledicet domino: ipse minuit: qui benedixit domino ipse augetur prior est in nobis benedictio domini: et inde dominus est ut benedicamus dominum illa pluvia ille fructus. h. ille. Ecce quam bonum et quam dulcissima est domini benedictio reuerentibus filiis repromissa usque in finem. **S**eptimum et ultimum est eternam gloriam: unde. i. Th. 4. pietas. scilicet quia erga parentes exhibetur ad omnia utilis est promissione hominis vi. que nunc est et future. i. glorie. Insuper h. idem sentire videtur idem apostolus ad Eph. 6. honora. p. t. et m. t. quod est primum mandatum in promissione: ut bene sit tibi. scilicet in presentibus: et sis longeuus super terram. eterne glorie: de qua ps. 26. Credo videre bona domini in terra uiuentium. Ad quam nos dominus per huius precepti observationem perducatur. Amen.

Seria quanta post tertiam dominicam in quadragesima de causatione: correctione: et punitione impiorum filiorum. Sermo 43.

Habitabo vobiscum in loco isto in terra quam dedi patribus vestris. Hier. 7. c. Tamen est in Ebristo carissimum humana natura corrupta pro peccatis quod omnes degeneratur ab instituta natura: nec tamen obliuiscitur corporalis patris: sed etiam ipsius patris eterni. nam. 2. q. 7. c. non potest habere. Non potest erga homines esse fidelis: qui deo extitit infidelis contra quos Ioh. apostolus dicit Repletos omnes

Sermo

iniquitate; malitia; fornicatione et parentibus non obediētes. Sunt enim tales viperis similes; de quibus dicunt nāles. quod generatio filiorum interemptio est parentum. nā masculus cum genuerit parit: mater autem non potest parere; nisi scisso ventre; que sui morte filios producit: sic sunt multi filij nequissimi qui ita crudeliter parentes tractant: quod sepe tam ex dolore et tristitia: quam etiam ex filiorum crudelitatibus parentum vita breuiatur. Ad quos Iohannes baptista. Luc. 3. ait. Conminatione eos increpauit. De nimia viperarum gens docebit vos fugere a ventura ira: huiusmodi ibi. si parentes digne colerent dominum se dulciter alloquentes audirent. di. Da bibabo vobiscum et. et quoniam contrariorum eadem est disciplina: sicut filij boni parentes honorantes multipliciter a deo premiantur: ut domini est: ita rebelles et impij grauissime puniuntur. In hoc ergo sermone tria notanda sunt. quorum. I. Primum dicitur filiorum puerorum causatio.

Secundum filiorum delinquentium correctio.

Tertio filiorum peruersorum punitio.

Prima pars huius sermonis in qua declaratur: unde causatur nequitia filiorum contra parentes.

Primo ergo in hoc sermone dico quod filiorum pueritas in parentes causatur: quoniam ex auaritia: quoniam ex superbia: quoniam ex luxuria: quoniam ex diuina iustitia: quoniam ex condigna vindicta. Primum ex auaritia crescente in cordibus iuuenum virtute non obstante totum nequitie virus a filiis effunditur in parentes: si in manus talium deuenerit substantia domus: nam incipiunt parentibus necessaria denegare illos morte exoptant eos diuersis iniurijs insequendo usque ad mortem illos molestant. de his per exemplum Absalon filij David: qui ut habetur. 2. Reg. 15. expulit de regno patrem inique persecutus est eum propter auaritiam suam. de quo scribitur. 4. 7. dist. 5. necesse sic dicendum erga filios bonitatem: si discipline severitatem exercens eorum iuventutem exprimeret didicit perniciosam: quorum pueritia vaga inia permisit esse voluptuosam. Unus quippe soror re sua stupro corruptus a fratre eius Absalone usque inter populos quas fraudulenter fratribus suis parauerat: obtruncatus est. Absalon propter quod a patre veniam obtinuit: et a regno illum expulit et ad concubinas eius ingressus est: demum per iniuria deserti patrem persequens: quem cum inebriasset ita suspensus iterijt. quoniam autem reperiunt impij filij et rebelles parentibus

ex eorum supbia: qui nondum apertis oculis im prudentes et inexperti patres suos sapientes et canos despiciere non verentur: in quorum gentium gementium et dolentium persona. Ista. j. c. ait. Filios nutritum et exalipsum autem spreuerunt me. Exemplum pater de filio prodigo Luc. 15. qui ipse patris sapientia: relinques patrem dissi pavit substantiam luxurie viuendo: demum se recognoscens miser et miserabilis: ad patres canos lachrymabiliter reuersus est. Quoniam ex luxuria filij parentibus sunt rebelles. Satis enim manifestum indicium est: quod cum filij et filie philocapti sunt a sapientibus iudicat inobedientia ad parentes. cuius ratio est: quod amor cecus et sedus alicubi applicatus a parentibus segregat filiorum corda. Ideo Lactantius. 2. diuina. insti. aduer. gen. ait. Rex ergo prosperitate luxuria. ex luxuria vero ut vitia omnia: ita impietas aduersus deum nascitur. hec ibi. Quanto ergo magis aduersus parentes. Quoniam ex diuina iustitia filij parentibus sunt rebelles. Quis enim sepe parentes solliciti sunt bene nutrire filios: tamen quod eos non maritali: sed adulterina intentione genuerunt: aut quod eos super deum diligunt et propter eos multa peccata committerent: ideo iusto dei iudicio parentibus sunt rebelles et eis molesti: sicut demones infernales: quare patienter di. pater et mater illis Ista. 4. 6. Ego feci: ego seruus: ego portabo et saluabo. Propterea. 56. di. c. Si gens scriptum est. Si gens anglorum sicut per illas puincias diuulgatum est: et nobis in frantia et in italia improprie: et ab ipsis paganis improprie nobis obiectis spectis legalibus conubijs adulterando et luxuriando: instar sodomitice gentis sedam vitam duxerit: de tali commixtione meretricum estimandum est degeneres populos et ignobiles et fures libidine fore peccatores: et ad extremum vniuersam plebem ad deteriora et ignobiliora vergere: et nouissime: nec bello seculari fortis: nec in fide stabilem: nec honorabile esse gentem hominibus: nec deo amabilem esse venturam. Sicut alijs gentibus hispanie et pro uincie et burgundorum populis contigit: que sic a deo recedentes fornicare sunt: donec iudex talium criminum ultrices penas per ignorantiam legis de: et per saracenos venire et scire permisit. hec ibi. ad litteram. Quoniam cum puerorum filiorum est condigna vindicta digna ultionis iudicio plecti debent: qui parentibus sunt rebelles: ut qui patri non obediunt: a filiis preternatur

et qui parentum morte optat filiorum mors cum desiderio expectat: et qui parentes expellit: a filiis expellat: et qui patrem et matrem iniurijs afficit: et ipse a filiis vituperetur: et qui parentes pugnis et calce: ense vel baculo percutit: ipse a filiis verberetur. sicut **2. Thim. 6.** scriptum est. **di. dno.** Eadem mensura qua mensi fueritis re metietur vobis. **Eadem. s. falsam** filij parentibus reddent: qualem ipsi parentibus suis preparauerunt: quia qualis pater talis filius. **Legi enim** de quodam qui cum patre expulisset de domo multisque iniurijs affecisset: inter alia semel per capillos et barbam: pugnis et calcibus per longum vie spatium per terram traxit: cui filia eius filius fecit. **Cum** per terram traheret ut ipse traxerat patrem: puenisset ad locum ubi traxerat patrem: intelligens iudicium dei cum multis lacrimis et contritione dixit filio: non plus non plus fili mi: quia bucuq; traxi patrem meum: et tu fili fecisti vindictam. **In Alexandria** ciuitate lombardie: quidam filius impius capite deo: sum traxit patrem per scalam. hoc idem fecit sibi filius suus per eandem scalam. **Eccle. 3.** filij permittunt iudicio dei esse iniqui: ut parentum iniquitate purgentur: sint alijs in exemplum: unde pueri filij debent iudicia dei tremere: sic patet prima pars huius sermonis.

¶ Pars secunda huius sermonis in qua declaratur quod parentes tenent corrigere filios.

Secundo in hoc sermone dico quod etiam causa puerorum filiorum est paterna negligentia: quia non curant instruere et corrigere filios delinquentes: sed dimittunt eos voluntati sue. **Nam** **ps. 8.** cetericor dicit quod parentes obligant. **Primo** filios educare **Secundo** instruere. **Tertio** corrigere. **¶** **Primo** educare et ad hoc inducunt ex consideratione omnium creaturarum. **Vidimus enim** quod quicquid radix humiditatis ex terra haurit: fere totum ad ramos transfundit et parum sibi retinet ad fructus et folia tanquam ad filios. **Aues etiam** post sumptum cibum ad os reuocant: et in ore pullo rum suorum ponunt. **Confirmat hoc** **Aug. 1. lib. de sancta viduitate. di.** Tibi sunt filij quos forte antea non habuisti: nec ideo laudanda es: quia habes eos: sed quia pie nutrire atque aducare studes. ut enim tibi nascerentur secunditatis: ut viuant felicitate: ut autem sic instituatur voluntatis atque potestatis tibi in illis homines grati lentur: in hoc te imitentur. **hec ille.** Immo tenetur eis etiam thesaurizare: sicut illud **Mat. 23. cor.**

12. Non debent filij thesaurizare parentibus sed parentes filiis. **Ideo** parentes non debent substantiam suam dissipare per comestiones: et ebrietates: vestium superfluitates: ludos et cetera. **Unum tamen** admonco parentes: nolite thesaurizare filiis per rapinas et vsuras: per defraudationes pupillorum et viduarum: per pauperum angustiationes: nec velitis de hoc multum esse solliciti. nescitis enim quid venturi sit filijs: et vos relinquitis alienis diuitias vestras. **Nam** **Ecclesia. 2. c.** dicit. **Detestatus sum** omnem industriam meam: quia sub sole studiosissime laborauit: habiturus heredem post me quem ignorem. **verum sapiens an stultus futurus sit.** **ibi** **¶** **Secundo** parentes tenent filios instruere et i formare. unde **Proverbi. 19. c.** dicit. **Erudi filium tuum et ne desperes:** leu durus et inhabilis videatur: **29. dicit.** **Erudi filium tuum et refrigerabit te:** et dabit delectationem alicuius. **ibi. c. 15. dicit.** **Sapiens filius iustificat patrem:** filius vero stultus mestitia est matris sue. **Et Eccle. 22. dicit.** **Confusio patris est de filio indisciplinato.** et ideo sicut aues docent filios suos volare: quia ut dicit de prophetibus rex. **Accipite tres expellunt filios suos ut doceant eos volare:** ante eos volando. debent ergo parentes instruere filios: vel per alius instrui facere ea que habent credere: quales cum sodalibus habent esse: quia homo est naturaliter sociabilis: quasi loqui et quasi operari. **Ma** et de **Charolo magno** legitur quod filios suos in armis et lanificio instrui faciebat. **¶** **Policrat** etiam dicit de **Octauiano** quod bonam hereditatem se relinquere filiis estimabat: si illos institui faceret in artibus: quibus ubique viuere possent. **Nam** et filios adiscere fecit artem militarem: quasi scilicet deberent currere: saltare: iacere arcu: lapides fundam: pueri: acies ordinare: et his filia: filias vero in vsu lanificij: ac si eas in extrema relinqueret paupertate terredet: vestes suendi: et componendi non tantum artem: verum etiam vsu habere precepit. **¶** **Policrat** etiam dicit: quod idem impator scripsit regi **Francorum:** ut filios suos faceret erudiri. **Aug.** rex illiteratus est sicut asinus corone natus. **Iidem etiam** **Policrat** dicit quod nato **Alexandro rex philippus** patris eius scripsit **Aristoteli** hec verba. **Philippus Aristoteli** salutem dicit. **Filium mihi genitum** scito de quo equidem dijs gratias habeo: non tam proinde quod natus est: quam pro eo quod cum nasci contigit tibi vite tue. **Spero enim** quod edoctus a te dignus

Sermo

erislat: et nobis et regni susceptioni. **T**ertio tenent parētes filios corrigere. Si enim non corrigantur efficiunt latrones: lutores: gluttones: ebriosi: piuri: blasfemi: mēdaces: sodōite parentum pēssores et pēptores et multos cruciatores. ps. teste q. ait. Filij merces. s. sūt parentibus: hoc est sunt tales quales merentur: et rōnem subdit. dī. sunt fructus ventris i. sunt solam carnales: nō spūales patres. 3o audite scripturā: o patres o matres: qualiter admonet vos ut corrigatis filios vestros: ne scz deo et vobis sint rebelles: etiā vos simul cum ipsis grauitur puniamini. Nam sapiēs **P**rouerb. 13. dīc. Qui parit virge odit filiū. qui aut diligit illum instanter erudit. puerb. 13. Adolefcens iuxta viam suam etiā cum senuerit non recedet ab ea. **P**rouerb. 22. Noli subtrahere a puero disciplinā. si enim pēsseris cū virga: non morietur virga pēctis eius: et aīam eius de inferno liberās. **P**rouerb. 23. Puer qui dimittit voluntati suē: confundit matrē suā. **P**rouerb. 29. Filij tibi sunt erudi illos et curua illos a pueritia cor. **E**cclēsi. 7. Qui diligit filium suū assiduāt illi flagella ut letet in nouissimo suo. **E**cclēsi. 30. Tūde latera eius dum infans est: ne forte indureat cor et non credat tibi: et erit dolor aīe tue. s. in futuro. **E**cclēsi. 30. Doce filium et operare i illo: ne i turpitudine eius offēdas: i. bidef. i. sis in culpa: inde patre impio cōquerunt filij qm ppter illum sunt in obprobriū. i. propter malum exemplum et defectum correctionis. **E**cclēsi. 41. Educate filios vestros in disciplina et timore dñi. **E**ph. 6. Ecce pēs et mēs quo scriptura admonet vos ut filios corrigatis. **E**x etiam imperialis ait. Si filius tuus pietatē patri debitam non agnoscit exberere castigare eum iure patrie pietatis non phibe- ris. **L**. de pa. po. l. Si filius. et l. congruentius Immo patres filios non corrigentes reprehendūt. qñqz etiā puniunt in filios p3 crepulo **H**ely sacerdotis. j. **R**eg. 3. et 4. cuius filij ab eo male nutriti: dei iudicio interfecit sunt: qd cum audisset retrosum de sella cadēs fracti cervicibus defunctus est. **I**deo diuus Hieronymus in eplā ad **E**ph. qd habet. 37. dīc. legant. dicit **H**ely sacerdos ipse sanctus fuit sed quia filios suos non erudiuit in omni disciplina et correctione supinus cecidit et mortuus est. et. 4. 7. dī. S. necesse. **I**te de ea scriptū est: qz hely facere disimulauit ac falsa pietate

superatus filios suos delinquentes corrigere noluit. sicut in lib. **R**eg. legit apud districtū iudicem semetipsum cum filiis crudeli dāna tione pēssit. vnde ei diuina voce dicit. **A**d- norasti filios tuos magis qz me. hec ibi. **E**t Anno. 3. de symo. c. l3 hely. ait. l3 hely summ⁹ sacerdos in se bonus existeret: qz tñ filiorum suoz excessus efficaciter non corripuit: et in se pariter: et in ipsis aiaduersionis diem vindictam excepit: dum filijs eius in bello pēp- ipse de sella coruens fractis cervicibus cēpi rauit. h. ibi. **H**uius etiam habet exemplum vulgare de filio a parentibus non correcto: q dum ad patibulum duceret: pēs cum lachry- mis ad se vocato dentibus precidit ei nasus dī. qz a te pater non fui correctus: nunc morior. **N**olite ergo parcere filijs patres: nec enim illa pietas est: s3 crudelitas. **P**ropterea **A**ug. in lib. de puero centurionis ait. et habet 23. q. j. c. paratus. **N**on in coriipiendo filium quātū licet asperere nūqz paternus amor amittitur: fecit tñ qd nolit: et doleat: qui etiā inuit⁹ videt dolore sanāduus. hec ibi. **C**orrigite ergo filios o parentes ne simul cum filiis pereat. et sic patet et.

Pars tertia huius sermonis i qua decla- ratur qz grauitur filij pueri puniantur.

Tertio in hoc sermone dico qz sic pñ filij multipliciter remunerat: ita puer si grauitur puniūt. **S**olēt aut septē punitiones inueniri quibus infelices et impij filij percutiunt. **P**rima est brevis vita. **S**ecda paupertas magna. **T**ertia infelix familia. **Q**uarta mala fama. **Q**uinta maledictio paterna. **S**exta multa culpa. **S**eptima eter na pena. **P**rima infelicitas est brevis vita **S**epe nāqz tales subitanea morte et iprouisa perierunt: s. m. illud ps. 72. Subito defe- perierunt ppter iniquitatem suam. et glo. super illud **M**atth. 15. Qui maledi. patri vel matri mor. mo. ait. morte eterne dānatiōis: nec mi rum si reputantur indigni vita eterna: qz etiā reputant indigni hac penosa et erūnosa vita: que eis diuino iudicio subito subtrahit cum alijs peccatoribus ad penitentia cōcedat: vñ **D**eutero. 21. dicit dñs. Si genuit homo filiū contumacē: qui non audiat patris aut mris imperiū diceret senioribus ciuitatis filius nñ h proteruus et contumax est: cōmefalibus et luxurijs vacat lapidibus obruet cum ppls. **E**x quo patret pōr quātus sit reatus huius

precepti transgressio: qz contra illud peccan-
tes ob huius peccati detestationem: eximun-
tur a pñtia diuine pietatis. Ezech. 18. dicit ce-
teris pctōribus. Nolo mortem pctōris: sed
vt ma. cōuert. z ui. De istis autē propter repen-
tinam mortem qua plectunt: ecōuerso videt
bi. Nolo vitaz huius. pctōris: sed vt ipse mo-
riatur. Datet exēplum. z. Re. 18. de Absalō:
qui qm̄ persecutus est patrem suum David
pprijs capillis dei iudicio ad arborē suspen-
sus est: z sic gladijs z lanceis tribus perfol-
sus. Item admirandus valde in cathalonia
hys tēpibus p̄tigit in ciuitate sui. prope valē-
tiam de iuvene quodā quasi. 18. annoz: q pa-
rentibus inobediens: latro criminofusqz fa-
ctus: ppter eius scelera z cruciatus tandem
in patibulo morit. Jamqz defunctus z pen-
dens cum esset oīo imberbis murāte populo
ac stupente: paulatim emittit barbā: mu-
tat faciem: capilli crescunt sensim fenescens:
capilli z barba albescunt: z vsqz ad. 90. anno-
rum etatem osledēs factus est. Concurrat ad
miraculum eps cum vniuerso clero: z reliqz
ciuitatis p̄plo. Stupent oēs: ignorant myste-
riuz: expectant vt reuelat secretus. Surgit in
eminenti loco eps doctus: z manu silentiuz
indicens ait. Viri: fratres: z filij mei dilecti
nostis iuuenē hunc qua culpa: qua vita: qua
etate periit. Videtis nunc eum senem: z de-
crepitum: z canum: vt intelligatis p hoc ma-
nifestum iudiciū dei: qz buic diu victuro: a
deo misericorditer ppter peccata sua: z parē-
tum inobedientiā abbreviata est: vt verificet
illud psal. Viri san. z dolosi non dñi. di. su.
Adonate ḡ parentes o iuvenes: ne cito de-
ficiatis. Quauis. n. oibus mors sit crudelis
z penosa: qz est vltimum terribiliū. 3. ethico.
iuuenibus tñ est crudelissima: pp qd Tol. ait
lib. de sine. Adors etiam p̄tingit adolescen-
tibus: aduersante z repugnante nā: z iō gra-
uis. Senibus vero venit tanqz sponte nulla
vi adhibita: z ideo leuis. Sicut. n. poma ex ar-
boribus si cruda sunt: vi euellunt: si matura
z cocta: decidunt. Sic vis adolescentibus vi-
tam auferit: senibus maturitas. Nec ille.
T Scda punitio est paupertas: que etiam mul-
tis est pena grauis. Quauis. n. paupertas sit
de se cōmendabilis: z desiderabilis: tñ a m-
tis odio habetur. Ideo Secundus p̄hs diffi-
nit hanc paupertatem sic. Paupertas est odibi-
bile bonum sine solitudine seminata: sapiē-

tie reparatrix: negocium sine damno: posses-
sio absqz calumnia: sanitatis mater: curarū
remotio: indetractabilis substantia: sine soli-
tudine felicitas. Nec ille. Propterea Ana-
ragoras cum admodū diues esset: possessio-
nibus derelictis studendi gratia: pegrinatio-
nem assumpsit: z cum vt ait Valerius lib. 8.
ca. 7. post multa tpa reuersus: possessiones su-
as dectas vidisset: ait. Non ego essez saluus
si nō ille periisset. Et quo apparct qz paup-
tas de se est desiderabilis: n̄ vulgus illā odit
z quasi oēs relinquunt z fugiunt. Ideo non
merito pueri filij per eam puniunt: z si nō
sic subito moriunt: iudicio diuino pauperta-
te torquent. vnde Ecclesia. 4. i. dicit. Filiorum
pctōz perit hereditas: z cum semine eorum
hereditas opprobrij. Item Ecclesia. 5. Bene-
rauit filium q in summa egestate erit. Terc-
tia punitio est infelix familia. Maz tales aut
non hñt filios: aut subito moriunt: vel si hñt
in iudiciū parentum: a domino permittū-
tur viuere: aut dantur illis filij mōstruosi: in-
firmi: dementes: aut incorrigibiles rebelles
parentibus: infelices z oibus odiosi. vnde sa-
pientie. 4. Er iniquis enim omnes qui na-
scuntur filij: testes sunt nequitie aduersus pa-
rentes in interrogatione sua. z in psal. Mutan-
tes transferantur filij eius: z medicent: z
eiiciantur de habitationibz suis. Sit enim iu-
sto dei iudicio: vt filij sint scelerati: vt inde eti-
am parentes sint angustati: quia z ipsi scele-
rati fuerunt. Propterea Sextus pythagori-
cus ait. Excrucient te liberi male viucentes:
magisqz morientes. Viuere quidez non est
in nobis: viuere autem ratione in nobis est
Nec ille. Quarta punitio est mala fama:
que grauissima est: quia bona fama optima
res est. Maledictus ait Augu. 12. q. prima. c.
nolo. qui negligit famam suam. Et ideo. T.
de hijs qui potentiori nomine. l. prima. in fi.
dicitur. Prodigus habetur qui famam pro
nibilo habet. z Virgilius decimo encidos.
Cumqz dies breues z irrecupabile tempus
Omnibus est vite: sed famaz cētendē factis
Hoc opus: hic labor est.
Et Quidius de arte amandi li. 3. dicit.
Quid petitur sacris nisi tñ fama poetis.
Hoc vorū nostri summa laboris habz: nec ille
Sed pessimi filij hoc p̄ceptū transgrediētes
de tali dono parū aut nihil curant. Impossi-
bile est enim qz qui hoc p̄ceptū non seruāt:

Sermo

cū bone fame odore vinat. *Vñ Ecclē. 3. scriptū est: Q̄ male fame est qui relinquit patre: quod quid ē dei iudicio fitur: cū talis in veritate sit mal⁹ & perversus: nequaq̄ valeat apparere bonus: etiā si hoc per hypocrisim totis viribus mentiri conetur: teste dño qui *Adar. 1. dicit: Nihil opertū quod nō reueletur: & ocul. qđ non sciat.* Quinta puniō est maledictio. *Maledicuntur tales primo a deo. vñ Deutro. 27. Maledict⁹ qui ignorat patrē suū. Ecclē. quog. 3. dicitur: Maledict⁹ homo qui exasperat matrē. Etia multotiens a parentib⁹ maledicuntur: que quāto timēda Ecclē. 3. ostenditur vbi habetur: Maledictio matris eradicat fundamenta dom⁹. In hoc etiā mysterio *Scñ. 9. scribitur: q̄ Moē propter ebrietatē a filio derisus ait: Maledict⁹ chanaā puer: seruus seruoꝝ erit fratrib⁹ suis. Et econuerso benedict⁹ dñs deus scñ. sit chanaā seruus eius. Insuper Prover. 30. Oculum eius qui substat patrem: & qui despiciit partū matris: effodiant eū corui de torētib⁹: & comedant eū filij aquile. Laucāt autē p̄ces & matres ne proni sint ad maledicēdū filiis: quia sepe deus insequitur eā. Legitur enī in vi. pa. q̄ vir quidā Albinus nomine vnicū habens filiū: relicto filio ad monasteriū aduolauit. filius vero in domo manens quādā virginē deflorauit: quod audiens pater maledixit filio dī. O b̄secro dñe mitte talem spiritū in carnē filij mei: ut de cetero peccare nō possit. & mitte eū in talem locū: ut deinceps nō habeat potestātē offendendi te dñm meū. Statim facta hac oratione apprehendit eū demon: portauitq̄ ad mōtē oliueti: ibiq̄ cū affligebat: adeo ut illius regionis homines opus haberent eū ligare. Ecce quid facit maledictio paterna. Quis enī sit hominū vana maledictio: quia *Aug. super psal. 102. ait. Qui iustus est & iniuste maledicit: p̄cniū illi reddidit. Et super psal. 108. dicit idem: Vana est & falsa maledictio filioꝝ hominū diligentium vanitatē & querentiū mendaciū: deus autem cū benedicit facit quod dicit. Attramē iudicio dei maledictio parentū ut multotiens patet efficax est. Narrat *Aug. 22. de ci. dei. c. 8. q̄ quēdā domina a filiis suis molestata & pro-uocata eos maledixit morib⁹ horribilē paralis eis ip̄ecādo: & ilico morib⁹ apprehendit eos: qui miseri p̄e cōfusione votoꝝum relicta domo p̄ mundū vagabātur: casu peruenērūt*****

duo illorū. s. vnus masculus & vna femina. Erant enim quinq̄ mares & due femine ad ciuitatē hypōn. cui tunc aurelius doc. Augustinus p̄sidedebat. Lūg vna diē mīssaz celebraret in honorem beati stephani: vñ illorū accessit ad altare cōpunctus & supplet recuperande salutis: statimq̄ fuit liberat⁹: qđ cernens eius germana & ipsa compūcta supplex post aliquot dies accedens meritis beati matris extitit liberata. Ideo *Senec. in ep̄i stola. 60. ait: Jam non miro: si omnia nos a p̄ma pueritia mala insequuntur. Inter erecta viles parentum enim creuimus: et audiant quoq̄ dii nostrā pro nobis vocem grauitā. hoc ille. Et Sexta puniō ē grauis culpa. Est enim transgressio omniū legum: maxime le. nature: scripture & gratie: necnon & canonū & omniū legū imperialiū: quia omnibus his parentum honor p̄ceptus est ut dicūz est. Proinde *Cassiodorus in quadā ep̄istola ait. Qui fallere audebit parentes: qualis erit in ceteros? Item Petrus rauenas in quodaz sermone ait: Auelle a sole: solis radiū & non lucet: riuū a fonte: & arefcit ramū ab arboꝝ: & ericatur: membrum a corpore & putrescit. Separa filium a deuotione paternā: iā nō est filius: sed frater & collega corū. de quibus dicitur: Vos ex patre diabolo estis. Et Sc̄ptima puniō est damnatio eterna. Vñ *glo. super illud *Adar. 15. Qui maledixerit patri vel matri: morte moriatur. ait: morte eterne damnationis. quā uere digne plectunt. Naz si deus ut *Adar. 15. scribitur sic erit seuer⁹ in die iudicij his qui pietatis opera in cetra neos non fecerunt: quanto magis his qui in parentes impij extiterunt? Dicit prim⁹ qui a sinistris eius erunt: Discedite a me maledicti in ignē eternum qui para. est diabo. & an. eius. Esuriui: sitiui: hospes: nudus: infirmus: quanto maiori furore dicere poterit impijs filiis cōtra parentes. In parentibus vestris esuriui: & non solum nō dedistis mibi mādū care: sed panem meum vi mibi abstulistis et clausistis. Sitiui & subtraxistis cū iniuria vinū meum. In domo propria eram & expulsi me. Indutus eram & prop̄ijs meis vestibus denudastis. Infirmus eram: & me sine carne dereliquistis. Liber eram: & in carcerem posuistis. Propterea discedite a me maledicti in ignem eternū: qui paratum est diabolo & angelis eius. s. vobis maledictio si*****

illis qui parentes inhonorastis. Ideo unusquisque circa hoc attendat: digne scilicet honorare parentes: ut tanta mala effugere: et ad eternam promissa valeat pervenire: prestante domino iesu christo qui est benedictus. etc.

Seria sexta post tertiā dominicā in quadragesima de descriptione homicidij: prohibitione et multiplicatione eius. Sermo. 44.

Utinam peris
semus inter fratres nostros coram domino. Num. 20. Expleto capitulo primo precepti secundae tabule per quod ordinamur ad

proximum in bonum faciendum: et ad illa per que ordinamur circa eum in non malum inferendo transeundum est. Quorum precipuum est prohibens nocumentum proprie persone. scilicet non occides. Secundum quod patet ex epistola Clementis: tres sunt homicidij species: ut de pe. di. pma in. c. homicidiorum. Nota tria esse genera: sicut enim homicidas interfectores fratrum: ita detractores illorum: eosque odientes homicidas esse manifestant: quia et qui occidit et qui odit fratrem suum: et qui detrabit homicida esse demonstratur. Ex quibus verbis clare comprehenditur quod homicidiorum aliud est cordis et odij: et de his satis in sermonario de peccatis dictum est. Aliud est oris siue detractio: et ibi etiam de hoc abunde tractatum est. Aliud est operis quod interfectores hominum operantur: quod in hoc precepto prohibetur: de quo tractare volentes tres principales considerationes faciemus.

Prima dicitur homicidij clarificatio.

Secunda homicidij excusatio.

Tertia homicidij excusatio.

De hoc prout exponi illa verba. Utinam peris. etc.

Pars prima huius sermonis in qua declaratur quid sit homicidium et quare prohibitum sit hominem occidere: et non alia animalia.

Quantum ad primum in hoc sermone tria notanda sunt. Primo descriptio. Secundum prohibitio. Tercium multiplicatio. **P**rimo in hoc sermone dicendum est quomodo homicidium describitur. Secundum enim docet magistratus sic diffinit. Homicidium est occisio hominis illegitime facta. Ad cuius diffinitionis declarationem tria notanda sunt. **P**ri-

mo quod notanter dicitur est hominis occisio: quia occidere animalia non est homicidium: destrueret plantas seu arbores: que vivunt anima vegetativa. Unde Augustinus primo de civi. dei. c. 20. sic dicit: Cum audimus non occides: non sic propterea accipiamus hoc dictum esse de fructibus: quia nullus est in eis sensus: nec de irrationalibus animantibus: volatilibus: ambulantibus: natantibus: reptilibus: quia nulla nobis ratione sociatur. Unde iustissima creationis ordinatione: vita et mors eorum nostris visibus subditur. Restat ergo ut de homine intelligamus quod dictum est: non occides. Hoc hominem est secundum Alexan. in secunda parte in tractatu de precepto. 5. ar. 5. Et Thomas. secunda secunda. q. 64. arti. 1. quia nullus peccat utendo aliqua re ad illud ad quod est ordinata. In rebus autem ordinatione imperfectiora sunt propter perfectionem: ut ait Egidius. 2. de anima. patet hoc via generationis: ubi natura ab imperfectis ad perfecta procedit. Et inde est quod sicut in generatione prius est vivum: deinde animal: postea homo: ita etiam que sunt tantum et vivunt: ut plante coiter sunt propter animalia et animalibus propter hominum utilitatem non est illicitum: nec contra dei preceptum. quod etiam patet secundum philosophum per Politicam. Inter alios autem usus maxime videtur necessarium vti in cibis: quod fieri non potest nisi mortificatione: quod etiam ordinatum fuit a lege divina. Gen. 1. ca. dicit deus: Ecce dedi vobis omnem herbam: et universa ligna ut sint vobis in escam: et cunctis animalibus terre. Et Gen. 9. addit: Quod quod movet et vivit est vobis in cibum. Quod si dicatur qui furat ovem vel bovem siue hominem contra hoc preceptum est non furaberis. sed qui occidit ovem vel bovem vel hominem facit contra hoc preceptum: non occides: quod eque universaliter per prohibitionem debet non occides: sicut dicitur non furaberis. Ad hoc respondetur secundum Alexan. quod hoc factus est dominus creatorum a prima institutione. ut patet Gen. 1. sed non est factus dominus hominis: unde cum dominus sit facere de re sua quicquid vult: ex prima institutione potest homo occidere brutum: vel servare si vult sine offensa: non sic autem hominem. Sed quia homo dominum ablatum est homini per peccatum: nisi in quantum facta est appropriatio. Unde qui occidit ovem alterius non peccat: nisi in eo quod dannificat proximum in re propria contra illud preceptum: non furtum facies: non in eo quod est occidere. Ideo Exo. 22. statuit certa pena occidenti bovem vel ovem proximi:

Sermo

ratione dñificationis: nō ratione occisionis
 et quia in hoc pcepto nō dicitur ne homicides
 sicut dicit in alio nō me habebis: tñ sicut ibi
 nō phibetur ois coitus: sed solū inordinat⁹:
 ita cū dicitur nō occides phibetur ois inor-
 dinata occisio. Ideo sequit in diffinitione in
 ordinate: siue illegittime facta: qz si homo oc-
 ciditur ppter maleficiū a iudice: non est tale
 homicidiū cōtra dei pceptū: de quo hie o-
 quimur. **C** Secūdo notādū est qz dupliciter
 hic prohibetur occisio. s. explicite et implicite.
 Primo occidere pprie seu explicite est sepa-
 ratio aīe a corpore: et hoc fm omnes doct. ex-
 plicite in hoc pcepto phibet. et non solum
 phibetur actus occidendi: sed etiam volun-
 tas. Vnde magister in 3. di. 37. dicit. In hoc
 pcepto non occi. phibet actus homicidij fm
 literā: fm spm vero volūtas occidendi: sup
 quibus verbis dicit Bo. vbi supra ar. vltimo
 circa finē. qz hoc pceptum potest intelligi aut
 fm intellectū legislatoris: aut fm intellectū
 populi carnalis. Si fm intellectū legislato-
 ris sic utiqz phibet homicidiū exterius et vo-
 lūtas deliberatiua ordinata ad ledendū p-
 rīmū ex iracundia. Vnde phibetur ira cum
 cōsensu deliberatiuo in aīo: et cū expressione
 exterius in verbo: et signo: et cū ppetratōe in
 facto. Si vero intelligatur fm intellectū po-
 puli carnalis: qui solū reputabat illud probi-
 beri p quo inferebat postea ab ipsa lege: sic
 intelligebat ira phiberi pgreddens ad opus
 homicidij: et hunc intellectū dicit magister li-
 terale: nō quia intellectus alius non esset de
 pncipali intensiōe ferentis legē: sed quia ibi
 claudēbat implicite: et facta est illius explica-
 tio in lege euāgelij. Ideo dicit magister sup
 additiōe illi mandato esse factā: non qz no-
 uū aliquid precipiat: sed quia intellectus pdi-
 cti mādati explicat: dūmodo tñ dat intelligi
 in pdicto mādato phiberi ppetratōe ho-
 micidij in opere: et cū cōsensu in corde: ostē-
 sione in signo: et expressione in verbo: ppter
 quod tria dicit: Qui irascit fratri suo: re⁹ est
 iudicio. Qui aut di. racha. reus erit concilio.
 Qui aut di. satue vbi est expressio verbi reus
 erit gehenne ignis. Vbi dat intelligere tri-
 plice gradū peccati iracundie pcedentes ho-
 micidij cōsumatiōe. **C** Secūdo etiā fm Mi-
 co. de lira sup Exo. 20. et asse. pal. ii. i. sū. ti. 26.
 ar. i. q. i. phibetur implicite in hoc mandato
 ipsa dispositio ad occisiōe ut est vulnerare:

verberare: mutilare et similia: que non licent
 Ad quorū maiorem declaratiōe est notan-
 dū fm Lbo. 2. 2. q. 65. ar. i. 2. 2. q. cū membrū
 aliq⁹ sit pars totius corporis humani: et p-
 pter totū: sicut imperfectū ppter pfectū. Adē
 bñ enī hūani corporis p se qdē vniuersale ē
 ad bonū totius corporis: si ergo sanus fuerit
 membrū et in sua naturali dispositione cōfi-
 stens: nō potest pcedi absqz toti⁹ hominis de-
 trimētō: sed qz ipse tot⁹ homo ordinat⁹ ad to-
 tam cōmunitatē: cui⁹ est pars. Pōt tamē cō-
 tingere qz abscessio membrū: et si vergat in de-
 trimētū toti⁹ corporis: ostēdit tamē ad bonū
 cōmunitatis: inqz tū alicui inferitur in penas
 ad cōhibitiōe peccatorū. et ideo sicut per pu-
 blicā potestātē aliquis totaliter pūatur vita
 ppter maiores culpas: ita et pūari aliquo
 mēbro ppter minores: hoc aut nō licet alicui
 priuare psonē: etiā volēte illo cuius est mem-
 brū: quia p hoc fit iniuria coitati cui⁹ est ipse
 homo: et omnes parentes eius. Si autē mē-
 brū sic corporis putrefactū de volūtate ei⁹
 cui⁹ est pōt pscidi: quia cuiuslibet cōmissa ē cu-
 ra pprie salutis: et eadē rō est si fiat de volū-
 tate eius ad quē pñet curare de salute ei⁹:
 qui habet membrū putrefactū: alio aut oīno
 illicitū est aliqū membrū mutilare. Simili-
 ter etiā verberare nec vulnerare licet: quia no-
 cumentū alicui inferri nō licet: nisi p modum
 pene ppter iusticiā: nullus aut aliquem iuste
 punit: nisi sit eius ditioni subiectus. et id ver-
 berare aliqū nō licet: nisi habenti aliqū sup
 eū potestātē. Ideo parentib⁹ filios: dñis ser-
 uos: pceptoribus discipulos: quia sup eos
 habent potestātē: licet tēperate verberare cor-
 rectionis et discipline grā. Ideo non possunt
 eos mutilare nec crudeliter verberare. Et sic
 intelligit illud apostoli ad Ephe. 6. Patres
 nolite pūocare ad iracundiā filios. i. nō imo-
 derate affligant eos verberib⁹. **C** Tertio pñ-
 cipaliter notandū est fm Alexan. vbi. s. ime-
 diate phibetur iproprie seu interpretatiōe oc-
 cisiō spūalis. Si enī aīa melior est corpore: et
 vita aīe melior est vita corporis: et mors ani-
 mę peior est morte corporis. Qui ergo mor-
 tē phibet corporis: multo magis aīe vctatur
 mors: nō tñ pprie pōt dici ab aliquo mors
 spūalis alicui inferri: quēadmodū mors cor-
 poralis: mors enī corporalis inferit alicui per
 causam et violentiā: mors spūalis culpe non
 pōt ab aliquo inferri nisi p occisiōe: qz culpa

nō pōt fieri in nobis nisi volentib⁹ ⁊ cōsen-
tientib⁹ nobis: quib⁹ occisio possit esse in ver-
bo ⁊ facto: ideo occisio spūalis dī inferri im-
proprie ⁊ interpretatiue: qz p occasione nō
p causāz. Et sic intelligit illud Aug. sup psal.
di. Noli putare nō esse homicidāz qm fratri
tuo mala pīuades. Si fratri tuo mala pīua-
des occidis: ⁊ ut scias quia occidis audi psal.
di. Filij hominūz deo e. ar. ⁊ sag. ⁊ li. e. gl. ac.
Habet etiā hec de pe. di. i. c. noli putare.

¶ Pars secūda hui⁹ sermonis in qua decla-
ratur qz priuate persone pphibetur oīno cor-
poralis occisio tam sui qz aliorū.

Secundo in hoc sermone ad decla-
rationē p̄dictorū notandū qz in
hoc mādato cuiuslibet p̄uate p̄sone
p̄hibet. Primo occidere seipsū.

Secundo occidere quēcūqz etiā impiissimū.

Tertio p̄hibet occidere ad tollēdū scādātū
¶ Primo p̄bat rōne auctoritate ⁊ exēplari-
tate. ¶ Primo fm Alexan. vbi. s. ⁊ Bona.
vbi. s. in. q. circa l. 3. Et Tho. 2. 2. q. 64. ar. 5.
⁊ Aste. p. p̄ma. li. i. titu. 25. ar. 2. q. 5. triplici rati-
one. ¶ Primo rōne naturaliter inclinatio-

nis sic: quilibet res naturaliter seipsā amat:
⁊ ideo quilibet res naturaliter cōseruat se in
esse: ⁊ corūpcentib⁹ resistit quātū pōt. Vnde
Tul. p̄ de offi. ait: Primo generi aiantū oī
est a natura tributū ut se vitā corpulqz tueat
declinētqz ea q̄ noctura vident: oīa q̄cūqz
necessaria sunt ad viuēdū ingrat ⁊ paret: ut
pastū: ut latimula: ⁊ alia generis eiusdē. h̄ ille

Sed quicūqz occidit seipsū facit cōtra hanc
naturālē legē: ⁊ cōtra p̄p̄riā charitatē: ergo
occisio sui est semp peccatū mortale. ¶ Secūdo
rōne iniuriatōis sic: Quilibz pars est id qd
est totū: q̄libet aut hō est pars coitatis: ⁊ ita
est aliqd coitatis: igit homo in hoc qz seipsū
interficiat nō solū sibi sed etiā coitati facit ini-
uriā fm p̄m. 5. ethicorū. ¶ Tertio ratione
vsurpationis sic: Vita hoīs est quoddā do-
nū diuinit⁹ datū: ⁊ eius potestate subiect⁹ ei⁹
est viuificare ⁊ occidere. Iuxta illud Deutro.
32. Ego occi. ⁊ ego viuē. s. a. sed qz seipsū vitā
p̄uat vsurpat sibi iudiciū de re sibi nō cōces-
sa: ideo in deū peccat ad quē solū p̄tinet iudi-
ciū mortis ⁊ vite: sicut qz alienū scrnū interfi-
cit: peccat in cū cui⁹ est feruus. Et ideo ¶ Do-
sic ad p̄positū dicit: Cōstat nos esse sub do-
minio dei: cuius tutela gubernamur: nil aut
est faciendū inuito dño: ergo p̄positū. ¶ Se

cūdo ideoz p̄bat auctoritate triplici. Primo
p̄bi siue naturalis. Nā ¶ Plorin⁹ p̄bus ut re-
citāt Alex. sic dicit: Cū aia de corpore violē-
ter extrudit: qz erit rupto vinculo nō soluto. s.
p occasione fit ei ipsa necessitas occasio pas-
sionis: ⁊ malis vinculis dū ruptis inficit. q. d.
esse iniustū. ergo. ⁊. Secūdo auctoritate ¶ Pau-
li ad Roma. 3. di. Nō sunt faciēda mala vt
cueniāt bona. ergo nō licz alicui seipsūz occi-
dere cā fugiendi adulteriū: fornicationem ⁊
huiusmodi. Tertio auctoritate Augu. p̄ de ci.
dei. c. 26. di. sic di. Hoc dicim⁹: h̄ asserim⁹: h̄
modis oib⁹ approbam⁹. neminē spontaneaz
mortē sibi debere inferre: ut fugiēdo molesti-
as t̄pales ne incidat in p̄petuas. Et. 23. q. 5. c.
tu dixisti. et. c. nō est. et. c. nō occides. ⁊. c. placu-
it. vbi habet. ¶ Placuit qz sibiip̄s voluntarie
aut p ferrū: aut p venenū: aut p p̄cipitiū: aut
p suspēsiōnē: vel quolibet mō inserūt mortē:
nulla p̄sus p illis in oblatione cōmemora-
tio fiat: neqz cū psalmis ad sepulturā eorū ca-
dauera deducant. Multi enī sibi hec p̄igno-
ratiā vsurpāt. Sicut ⁊ de his placuit fieri: qz
p suis scelerib⁹ moriūt. hec ibi. Subaudiť si
ip̄enitentes moriunt. ¶ Tertio idē p̄bat exē-
plaritate triplici. Primo exēplū est: qz sicut
cū lex dicit nō dicas falsūz testimoniū q̄uis
nō dixerit p̄ primū: sed etiā sigs p̄ seipsū vi-
xerit nō erit imūnis a p̄ctō. ita ⁊ qz seipsūz oc-
cidit nō erit sine p̄ctō. Secūdū exēplū habet
23. q. 5. c. si nō licz. dat exēplū ab Augu. di. Si
nō licz p̄uata potestate alicui occidere hoīz
inocētē: cui⁹ occidēdi licetiā lex nulla cōcedit
¶ Profecto etiā qz seipsūz occidit homicidā ē:
⁊ tāto sit nocētior cū seipsūz occidit: q̄to ino-
cētior in ea cā fuit qz se occidēdū putauit. Ter-
tiū exēplū dat ab eodē Augu. vbi. s. sic di. In
scis canonicisqz libris nobis nūqz diuinitus
p̄ceptū p̄missiue reperiri pōt: ut vel ipsi⁹ ad
p̄scēdē immortalitatis: vel ipsius cauēdi curā-
diue cā criminis nobis in seipsis necē infera-
mus: nā ⁊ p̄hibētes nos esse intelligēdū est:
vbi lex ait: non occides: h̄ ibi. Vbi etiā ponit
oēs casus qz possunt monere hoīem ad sui oc-
cisiōnē: ⁊ illos sūme ip̄robat. ¶ Primo pōt qz
se interficere cā cōsequēdi cit⁹ felicitatē: sicut
fecit discipulus ¶ Platonis Tscr̄bionis ut p̄
p̄ Augu. p̄mo de ciui. dei. c. 22. qz se p̄ipitem
dedit de muro: ⁊ ex hac vita migravit ut ad
meliorē p̄ficereť. sed ut dicit Tho. vbi. s. in
rāsiōne scōi argu. ⁊ Alexan. vbi. s. in rāsiōne

Sermo

Arti argu. trāsiū hoīs de hac vitā ad aliā felicitatē: nō subiacet li. ar. hoīs: sed potestati diuine: ideo nō licet ob felicitatē vitā se occidere. Mā t̄ Plato sic ingit: Eos q̄ potestatis imperio tradunt in carcerē: nō oī exire siue dissurgere p̄us q̄ p̄as illa q̄ clausit abire p̄miserit nec vitari penā furtiua discessione sed cresce re. hec ille. Scdō pōt moueri q̄s ad hoc ut euadant misērias hui⁹ vite: sicut fecit Achitofel laqueo se suspēdens. 2. Regi. 1. Et Saul q̄ a philisteis debellat ruit sup gladiū suū t̄ nō plene mortu⁹ rogauit amalechitā seruū suū ut interficeret eū: ne illudēt a philisteis. t̄ sic reprobat nec hoc rōnabile: q̄ fm̄ p̄m. 3. Ethico. Vltimū terribiliū est mors. t̄ nulla quauis misēria debet hō seipsū interficere. Tertio pōt aliq̄s moueri p̄pter aliq̄d horribile p̄ctm̄ cōmissū: sicut fecit Judas scarioth: g laqueo se suspendit Math. 26. nec hoc licet. Tū rō est fm̄ Alex. ga aiab⁹ in hac vita lapsis: post mortē nō est facultas resurgēdi: ergo vitandū est cōmissis vite spacijs: ut perfecte purgationis sit facultas. Quarto potest moueri ne ab alio corūpat: sicut mulier illa honestissima: p̄ q̄ cū misisset Diocletianus iperatoz ut abuteret ea: dixit marito: g cū respōdisset nec posse obuiare: seipsā interfecit: vt habet in historia ecclesiastica. sed t̄ hoc nō licet: q̄ non debet hō admittēre mariū crīmē: ut min⁹ alienū deuitet peccatū: nō enim est p̄ctm̄ mulieri inuolatōe: si cōsensus nō accessit: t̄ min⁹ etiā p̄ctm̄ est fornicatiōis q̄s homicidiū. Quinto pōt moueri ne cōsentiat in peccatū aliud: puta mulier timet ne i actu cōsentiat delectationi: vel hac de cā aliq̄s abscedit sibi pudēda mēbra: sicut fecit Iugenes: qd̄ p̄hibet tanq̄ homicidiū. di. 55. c. figs absciderit. sed nō hoc licet rōne p̄cepti: nō enim faciēda sunt maiora ut euitent minora v̄ in cerra. Incertū enī est an aliq̄s cōsentiat tunc in p̄ctm̄. Idotēs enī est de a quacūq̄ tēratio ne nos liberare. vñ Augu. in p̄mo de ci. dei sic dicit. Si detestabile facin⁹ t̄ dānabile scelus est etiā seipsū occidere: sicut veritas manifesta p̄clamat: Quis ita despiscat ut dicat iā nūc peccem⁹ ne postea peccare possim⁹: iāz nūc p̄petrem⁹ homicidiū ne postea incidam⁹ in adulteriū: nōne si tū dñat inigtas: ut non in occētia sed p̄ctā eligant: sancti⁹ est incertum de futuro adulteriū: q̄ certū de p̄senti homicidiū: nōne sancti⁹ flagitiū cōmittere. qd̄ pe-

nitēdo sancti⁹: q̄ tale facin⁹ vbi loc⁹ p̄nē salubris nō relinquat. hec ille. Qd̄ aut̄ Sanfon Iudic. 16. seipsū occidit excusat a p̄ctō: q̄ hoc spū scō inspirāre fecit. ut dicit Augu. 23. q. 5. c. nō occides. t̄ cadē rōne assignat in p̄mo de ciui. dei de quibusdā scīs mulierib⁹ q̄ se inter fecerūt tpe p̄secutionis: quāz memoria in ecclesia celebrat. Ite 3. Razias q̄ ut habetur. 2. Macha. 14. seipsū interfecit fm̄ Tho. vbi ē in responsione vltimi argu. t̄ Alexan. in responsione vltimi argu. t̄ Augu. in p̄mo de ci. dei. Mō excusat a p̄ctō q̄ nō fuit vera fortitudo sua: sed qdā ai mollicis: nolētis mala penalia sustinere. Scdō dico q̄ hoc mādātū p̄hibet puate interficere malefactorē. qd̄ pbat fm̄ Tho. vbi. s. ar. 3. t̄ Alex. vbi. s. ar. 3. t̄ Bo. vbi. s. etiā in. q. circa litterā. triplici. s. Rōne. auctoritate. t̄ silitudine. Primo rōne sic. Mō licet etiā malefactorē occidere: nisi in q̄tū ordinat ad bonū coitatis talis occasio: sed hoc ad illū p̄ncip̄ cui cōmittit cura coitatis. cū ergo cura boni coitatis sit cōmissa p̄ncipib⁹ t̄ alijs habētib⁹ publicā auctoritatē: p̄ q̄ eis solis licet malefactores occidere: nō aut̄ alijs. ergo rē. Quis liceat cuilibet puate p̄sonē facere aliqd̄ ad cōm̄ vtilitatē: dū nulli l̄: nō tū licet facere qn̄ alicui nocet: etiā si alijs h̄ vtile sit: nisi fm̄ iudiciū habētis publicā potestātē. Scdō idē pbat auctoritate Augu. p̄mo de ciui. dei. 2. 23. q. vlti. c. quicūq̄ sic dī. Qui sine aliq̄ publica administratiōe maleficiū: furē: sacrilegū: adulteriū: p̄iurū: t̄ quēlibet criminofus interficit: aut membra debilitat: velut homicida iudicabit: t̄ tāto acri⁹ quantā nō sibi a deo p̄cessaz potestātē abusiue vsurpare nō timuit. h̄ ille. Et. 23. q. 4. c. ille gladiū Idē Augu. 2. 21. Manicheos ait: Ille gladiū accipit q̄ nulla supiori ac legitima potestate vel iubēt: vel cōcedēt in sanguinē alicui⁹ armar. ergo rē. Tertio pbat silitudine naturalī t̄ spūali. Silitudine naturali sic: Mā sicut abscessio membri putridi vel corrupti ip̄i⁹ curatio nō ad quēlibet sed ad solū medicū spectat: qn̄ ei fuerit cōmissa cura salutis: ita malefactorē puate p̄sonē nō l̄ interficere: s̄ soli cui est cura cōmissa. Silitudine etiā spūali Mā aia corpori iūcta est tanq̄ sponsa ipsi spōso suo: sed ut dī Math. 19. qd̄ de⁹ iūxit hō non separet: sed p̄sona pura hoc faciens scilz interficiēdo malefactorē male facit: quia separat qd̄ de⁹ iūxit. scilz a corpore. Idē

sona autē habens publicā auctoritatē nō malefacit: qz reputat talē psonam dei. Et quis hō petō: cōparet bestiis: nō tñ ppter h licet priuare persone interficere sicut bestias: quia si est siluestris nō requirit aliqd iudiciū: an sit occidēda: sicut requirit in hoīe: an. s. sit occidend⁹ ppter salutē cōmunē. Sed oris dūbiū: an liceat marito occidere vxorē in adulterio dephensaz. Rñdet fm Ricar. in. 4. dī. 37. ar. 2. q. 1. q. vxorez occidere ppter adulteriū potest dupliciter intelligi: aut q vir p iudiciū pueret vxorē occidi a iudice. et hoc licitū est viro amore iustitie: non libidine vindicte. Hoc tamē nō licz in iudicio ecclesiastico sed ciuili vbi lex talis posita est per eū q cam d iure ponere potuit. Aut qz eā occidit extra iudiciū: et hoc nūqz facere licuit: fm legem diuinā: sed in aliquo casu permittit fm legem humanā. 33. q. 2. Inter h. in glo. Argumentū etiā ad h. Ladilē. iul. de adulterijs. l. gratus. sed illa lex loquit qz ad pene interficientis mitigationē. Tercio dico q h mandatū phibet occidere aliū puate persone: etiā ppter quodeūqz scandalū vel mandatū vitanduz: sui vel alterius: quia sicut non sunt facienda mala ut eueniāt bona: ut dictuz est s. Ro. 3. ita nec etiā ut eueniāt mala fm Tho. vbi s. sicut sunt mulieres pceptēs per fornicationē: incestus: et huiusmodi scelera: ne infamia vel occisio sui siue aliorū: siue occupatio hereditatis aliene si occidant: siue in vtero: siue natum nihil horū excusat a mortali petō. Si autē ante baptisimū occiderint multo graui⁹ peccant: quia simul cū corpore aīam occidūt: que sola nobilior est sup oīa corpora: non tñ homicidiū reputat si occiderint eūz in vtero est: nisi fuerit puerperū formatū. 32. q. 2. ca. q. verō non formatū. Similiter t illi qui pcurant vel icū causant abortiū dum constat q fetus ex anima et corpore sit format⁹: homicida et irregulares iudicā: ut patet in. eo. ca. Dicitur autē formari masculus spacio qdraginta dierū vel circa: et femina spacio. 80. vel econuerso fm aliā opinionē. Sed nec lz matrē ex infirmitate nō valentē euadere: ei⁹ accelerare mortē ut proles in vtero nōn moriat: nec prole nondum natā occidere ut mater saluetur: et oēs qui operātur ad huiusmodi opera p̄silendo vel dando op̄raz ad huiusmodi: ut medici: aromatarij: et alij sunt homicide. ut habetur. 2. q. 1. ca. notuz sit. Facien-

tem et p̄sentientes par pena p̄stringit. Et sic patet scūda pars huius sermonis.
¶ Pars tertia hui⁹ sermonis in q declarat q varijs modis ppetrat homicidium.

Tercio in hoc sermone ad roborationē omniū supradictorū aduertenduz ut elicit ex dictis irrefragabilis doc. Alex. in. 3. parte tractatu de pre. pcepto. 5. circa finē: q homicidiū illicite et inique cōmittitur tribus modis. s. Faciendo. Loquendo. Mittendo. ¶ Primo cōmittitur faciendo tripliciter. ¶ Primo voluntarie p se occidēdo. et h homicidiū vniuersaliter et indistincte phibetur in hoc mandato: et est graue peccatū mortale ut infra videbit. ¶ Propterea. 50. dī. sic dī: Si quis homicidiū voluntarie fecerit ad ianuaz ecclesie catholice semper iaceat: et cōmunionē tñ in exitu vite recipiat. Et hoc modo etiā predictuz homicidiū per venenūz sterilitatis aborsus a mulieribus fit. Scdo defendendo: puta si quis vadit ut homicidiū perpetretur: et quispiā illi se associat sciens etiā si non incitat: imo poti⁹ dissuadet: sed tñ comitatur: ut si opus fuerit eum defendat: talis fm Hosti. homicida est: et promoueri nō potest. et h notatur in. ca. sicut dignū. extra de homi. vo. vel casuali. Tercio adiutorio: puta arma accomodando vel aliud sine quib⁹ homicidiū non perpetraretur: sicut patet in. co. ca. dicti decretalis vbi dicitur: Constat illos non esse imunes a reatu homicidij: qui licet non occidant: tamen occisoribus opē ferunt. h ibi. Ideo qui venena mortifera faciūt ea in tentione ut. s. homo occidatur ex tali veneno: culpā homicidij quo ad reatu⁹ non euadunt si quis per illud moriatur: etiā si non faciat ea intentione: et venenūz ad nihil aliud valet si alicui tribuat adiutoriu⁹ homicidio dedit. ¶ Secundo cōmittitur homicidiū loquēdo tripliciter. ¶ Primo precipiendo. s. iniuste aliquē occidi per illā regulā q per aliū facit per seipsum facere videtur. de re. iudi. ca. qui per alium. libro. 6. Et si precipit tñ modo verberari: et inde sequitur mors dicitur homicida. Nam de homicidio in. 6. ca. si. dicit: q mandans aliquē verberari: licz p̄buerit mutilari vel occidi: tamē si mutilē vel occidit: tene⁹ et efficit irregularis: qz poterat cogitare illud sequi posse: et sic facit q ordinans et p̄silens guerram fieri iniuste tene⁹ de omnib⁹ malis

Sermo

et homicidijs que ibi sunt: et non habuerit intentionem ad illa: et idem est in filiis. **C** Secundo consulendo puta cum aliquis alicui facere homicidium persuadet: vel rogat. **I**tem Inno. talis homicidij reus est: et irregularitatem incurrit: nec solum ille qui directe consulit: sed etiam qui suadet: illud homicida dicitur: ut patet per Innocentium in glo. super e. ad audientiam. **P**uta si suadet alicui iterum machine vel baliste: etiam contra hostes: vel qui vadat ad capiendum castellum: ad quod sine hominum occisione capi non potest. tunc enim si quis ibi occiditur homicidij reus erit: et irregularis. efficitur: unde de pe. di. i. c. noli. hoc habet per Augustinum. ut dictum est super: nec iterum est verum ille cui consilium datur statim occidat: vel interfecto tempore: nisi iterum contrarium suaderet: vel primum consilium reuocaret: imo quod maius est: quod ille qui dedit consilium: si non desistit persuasus satisfaciatur. **L**audatur tamen ille qui homicidium consulit: dum manifestat illi de cuius morte tractat ne reuellet aliquid: precipienti autem homicidium fieri: sufficit mandare contrarium: ut Innocentius ait loco annotato a quo omnia fere scripta sunt. **I**deo de pe. di. i. c. periculose. dicitur periculose se decipiunt qui estimant eos tamen homicidas esse qui manibus homines occidunt: et non potius etiam eos per quorum consilium et fraude et exhortationem homines extinguuntur. **N**am iudei nequaquam propriis manibus dominum interfecerunt: sicut scriptum est. **N**obis non licet interficere quemquam: sed tamen illis mors domini imputatur: quia ipsi eum lingua interfecerunt. **D**i. Crucifige eum unde unus euangelista dicit dominum crucifixum hora tertia: aut sexta. quia iudei crucifixerunt eum hora tertia lingua hora sexta milites manibus. **T**ertio ratificando. **N**am ratificans suo nomine sanctum tenet cum faciente: ut habet in e. cum quis de sen. exco. lib. 6. **R**atificans verberationem clerici suo nomine factam: incurrit excommunicationem ac si mandasset: secus si non sit facta suo nomine: igitur tunc ratificando mortaliter peccat: cum consentiat non tamen est excommunicatus: ut patet ibidem. **I**dem dicitur cum est in homicidio: et in alijs. **T**ertio committit homicidium omittendo tripliciter. **P**rimo si liberando. **N**am si quis habet ex officio alium defendere: videat ipse occidi si potest liberare absque periculo sui: si non liberat occidit: secundum Scotum in 4. di. 15. per sile de furto et rapina: quia secundum eum qui potest liberare hominem absque periculo ut non spoliatur: et ex officio tenet: et non facit: cum est totum damnum et ad interitum tenet. hoc idem dicit Thomas et Ray. tenent: unde Ambrosius 23. q. 3. c. non inferenda. dicit

Qui enim non repellit a socio iniuria si potest est in vitio quia ille qui facit: et de homicidio sicut dignum. **S**illi etiam dicitur qui potest liberare hominem a morte et non liberat eum occidit. et c. seq. 23. q. 5. c. reos. idem dicitur de illo modo fuit homicida pilatus qui ut ipse testatur est. **I**o. 19. potuit liberare christum: et tamen non liberauit: sed potuit morti tradidit. **S**ecundo ignoscendo et non soli citando sicut medici ignorantibus propter ignorantiam et negligentiam multos interficiunt: et premissis nec viribus confidat: sicut i. c. peritio. de homicidio: ubi ponitur quod scia reprehendit tunc se reum in homicidio tenere debet: sicut et medicus recurrit ad pericula sua et videat si mordeat: aut ex improbitate sua: aut ex negligentia aliquid commiserit: tunc videre potest quantum culpe pertrahit. **T**ertio non subueniendo pauperibus fame perentibus: ut patet 86. di. c. pasce. ubi dicit Ambrosius. **P**asce fame esurientes: si non pauperis occidit: hinc medici aduertunt. quod potius curare debent infirmum: quam sinere perire etiam absque ulla mercedis expectatione: non solum pauperem sed etiam diuitem: secundum Innocentium de homicidio. **S**ed que ritur an tenet quis dare pecuniam ne aliquis iniuste occidatur. glo. 83. di. ponit duas opiniones. una est quod tenet gliber scilicet est quod tenet solum prelati: et subdit. **A**d idem videtur dicendum: quia si committat illi iniuste occidit: gliber tenet: quia sua potestas potest pecuniam subuenire salua sua necessitate. quod si nescit an iniuste vel iniuste: aut si necessitas istius non potest non tenet. **I**dem reprehendendi sunt diuites elemosynas non facientes: et medici pauperes desipientes: qui fratres omnes homicidij spiritum fugite ut etc.

C Sabbatho post tertia dominicam in quadagesima in quo declaratur in quibus casibus igitur occidere sine peccato. Sermo 45.

Ustum et in

nocentem non interficies. **D**an. 13. **D**icitur fratres de homicidij condicione prohibitionem et multiplice peccatorum: nunc ad secundum principale transendum est: que de excusatione quis forte putet non posse villo casu homicidium fieri sine reatu. **S**ed enim doctorum sententiam triplici ex causa potest homines impune occidere et excusari. **P**rimo iniuria intercedente. **S**ecundo ne cessitate cogente. **T**ertio casu accedente.

At nullo modo excuset quoniam illud fiat iustum et rectum.
Pars prima huius sermonis in qua declaratur quod licet occidere hominem iustitia dictante.

Primo ergo in hoc sermone prouenit perscrutari ad pleniorē dictorum intelligētiā: quod occidere prouenit iustitia exigente. Ad cuius declarationē est sciendū secundum Alex. de alim. 2. pre. in tractatu de precep. pcepto. 5. ar. vlti. quod iudex publicus potest occidere alium triplici iustitia occurrēte. scilicet iusta causa. Iusto ordine. Et iusto auxilio. **Q**uātū ad primā additio- nem que requirit ad hoc quod quis iuste occidat quod dicit iusta causa tria notanda sunt. Primum quod iudici publico seculari licet occidere malefactorē in iudicio cōuictū: quod probat secundum Alex. in 2. parte ubi supra. ar. 3. et Thoma ubi supra ar. 2. et Alse. ubi supra ar. 2. q. 2. tripl. s. rōne. Auēte Et exēplo. **S**ecundo rōne sic. Illi licet malefactorē interficere quod habet auctem: sed persona publica. scilicet impator: rex vel pater habet auctem occidēdi tales adeo iuxta illud Exod. 22. Maleficos non patieris viuere: ait dñs. scilicet ad principes. **I**gitur per ppositū: quod iudex non peccat ex iustitie zelo cōdenans malefactorē: nec est homicida: nec ipse: nec ceteri ministri ut milites: nec alius eorum qui cooperant ad eius mortē: ut assessor testis accusans: comitans: et capiens. **S**ecundo idem probat auctē per 100. di. in persona principis. **I**n maturo interficiēda omnes peccatores ter- re. Ideo Hierony. sup. Isa. dicit. 23. q. 5. c. qui malos percutit in eo quod mali sunt: et habeat va- sa interfectiois ut occidat pessimos minister dñi est. Et ibidē. c. iudex idem ait. Iudex non est auctor sceleris homines vinciendo. et in. c. homicidas idem dicit. Homicidas et sacrile- gos et venenarios punire: non est effusio san- guinis: sed legū ministeriū. h. ibi. **I**nc etia3 dicit quod ministri non pec. si ex zelo iustitie faciāt ut patet. 23. q. 5. c. milites. ubi dicit. **A**diles cui3 obediens potestati sub qua legitime constitut⁹ est hominem occidit: nulla ciuitatis sue lege reus homicidij est: imo si non fecerit reus imperij deserti atq3 contēpti est: quod si sua sponte atq3 auctē fecisset in crimen effusi humani sangui- nis incidisset. h. ibi. **T**ertio idem probat exē- plo: quod ois pars nātr est ppter totū: et idē sicut saluti totius humani corporis expedit preci- dere aliq3 membrū a toto corpore: puta pu- tridum pro pseruatione totius corporis ne i- ficiatur. Ita etiam cū qualibet persona pti- cularis comparet ad totam cōitatem sicut per

ad totum: si quis est corruptus cōitatis reipub. propter scelera sua: laudabile et salubre erit il- lum occidere: ut bonus cōe cōferuet: modicū enim fermentū totā massam corrūpit. i. cor. 5. **P**reterea peius est malus homo in ciuitate quā esset crudelis bestia siluestris: et bonū esset occidere bestiam talē: ergo et. quod si forte contra predicta arguit sic: pās nihil potest facē quod ali- cui est dānabile: sed qui malefactorē occidit ei dānabile infert: quod ei spaciū penitentie au- fert cōtra dñm qui dat spaciū penitentie: iuxta illud Sapie 12. Dabis eis locū penitē- tie et. et ipse abutit eo in supbia: g. et. **A**d hoc rōndet secundum Alexan. ubi supra in rōsione 3. arg. tripl. **P**rimo quod mors peccatoris nō est ei dānosa: sed fructuosa: si mortem sibi iu- ste illatam patienter sustinet: et cōterit: quod se- pe contingit in illo casu: et sic valebit sibi ad ex- piationē peccati: iuxta illud Ma. i. Non cō- surget duplex tribulatio: nec iudicabit deus bis in idipsum: quod vix intelligit secundum Boro. cum pcuti in pñti vita est sufficienter punitū **S**ecundo rōndet quod occisio malefactoris est ei vtilis: quia subtrahit ei facultas in futurum peccandi. **T**ertio quod ex eius morte alij vel coercentur: vel emendantur. **E**st tñ aduertendum secundum Alexan. ubi supra in rōsione pmi augu- menti. quod pās vel iudex non debet occidere ma- lefactores in triplici casu. **P**rimo quoniam eorum malitia non est nota: et ppter hoc dñs adat. 13. phibuit extirpare zizaniam ne simul era- dicarent et triticū. nā lolium q̄diu est i herba nihil differt a tritico: ita quod nō discernit ab eo **S**ecundo quoniam occisio malorum est ruina bonorum: quoniam non pnt occidi quoniam etiā occiduntur boni. **N**am etiā secundum leges rōne etatis vel alia ius- ta de causa seueritas iustitie detrahāt: ut habet Lex quibus cau. infra. irroga. l. et si seuerior. et plene nō. ff. de co. titu. l. qd ergo. §. pena grauior. **T**ertio ppter malorum sequelam: quia mali hnt multos sequaces. nā ppter multitudinē peccantiū interdū detrahāt seueritati iustitie secundum Aug. 9. q. 1. c. ordinatiōes sic dicit. **U**bi multorum strages iaceret: ibi subtrahendū est ali- qd seueritati. hoc idem. 44. di. c. pmesatiōes **U**n verbo aliq3 illoz non ptingit dicit mi- nistris alligate fasciculos ad cōburēdū. nūq3 enim vult dñs per se zizaniam seruari: sed pp triticum: ne simul cuellatur. **U**bi ergo ex ma- lorum occisione bonis periculum nō imminet sed magis tutela et salus: tunc licite possunt

Sermo

et debent zizania a tritico separari. i. mali occidi. **¶** Secundo notandum est secundum Alexan. ubi dicitur. et Thoma. 2. 2. q. 64. ar. 6. q. nec iudici nec principi et sic nec cuiuslibet alii licet innocentem occidere: et probatur tripliciter. Primo ratione sic. Quod cunctis peccatoribus in terra est licita iniquitatum ordinatur ad bonum cunctis: quod per ipsum corrumpit: sed bonorum vita est conservatio boni cunctis et primo tuus: quod ipsi sunt principalior pars multitudinis quam ceteri sustentant: igitur non licet occidere eos: nisi de speciali mandato dei. Nam cum deus habeat dominum mortis et vite: quod eius ordinatione omnes moriuntur iusti et peccatores: si ergo mandato dei occideret innocentem non peccaret sicut Abraham volens filium inolare. Secundo. 22. 23. q. 5. **¶** Tercia eterna. quod autem iustus per mortem pertingat ad regnum: miserias vite egrediens per accidens est operi occidentis. Et bonitate enim dei hoc cunctis est: et ex sui dispositione non ex actu homicidii per se. Est ergo gravius occidere innocentem quam peccatorem etiam private persone: sed gravissimum persone publice: quia qui specialiter deputatus ad iustitiam gravius peccat contra iustitiam agendo quam persona privata: propter specialem prerogativam: sed iudex ex deputatus specialiter ad iustitiam: ergo odians iustum et faciens contra iustitiam gravius peccat. quod autem sit gravius simpliciter occidere innocentem quam peccatorem. probatur quadrupliciter. Primo quia talis magis agit contra charitatem. nocens ei quem magis debet diligere. Secundo quod maiorem iniustitiam facit faciendo iniuriam ei quam minus indignus est quam peccator. Tercio quod parat contra tatem maiore bono. Quarto quod talis magis facit contra divinam bonitatem et eam magis contemnit: quod dicit dominus Lucas. 11. Iustus qui vos spernit me spernit. Secundo idem probatur auctoritate divine scripture. dicitur. Exo. 23. Innocentem et iustum non occides. Et Daniel. 13. Iustum et innocentem non interficies: et sic intelligitur hoc preceptum. scilicet non occides. Tercio idem probatur exemplaritate per locum ab oppositis: quod sic se habet propositus in proposito ita oppositum in opposito et converso: sed occidere malefactorum ut dictum est: est bonum licitum et meritorium: igitur occidere innocentem est malum et iniquum. **¶** Tercio notandum est secundum Alex. ubi supra arti. 4. et Thoma. ubi supra in responsione 3. argu. quod iudex sciens innocentem false accusatum per falsos testes debet uti magna prudentia. Ideo in hoc casu tria consideranda sunt. Primo enim per predictos doctores. Iudex

in hoc casu debet aut diligenter testes examinare: ut eos de falso testimonio quinceat: et sic repellere: et innocentem liberare: aut si hoc non potest facere debet eum ad superiorem remittere. **¶** Secundo secundum predictos doctores. Si iudex non potest subterfugere quando cum iudicat innocentem contra victum debet iudicare: nec peccat. Primo quia talis non odendat eum qui est iustus iniquitatem iustus: sed quia iniustus. Quicquid et comprobatus est: et dignus morte. Unde quicquid nocentem non innocentem odendat. **¶** Secundo quia iudex talis ferens sententiam secundum allegata: non occidit innocentem: sed illi qui eum falso accusant. **¶** Tercio considerandum est quod huius operi non sunt omnes doctores. Nam Alvaro. de li. super penta. asserit contrarium. Nam in iudicando non vult deus iudicari secundum quod apparet: sed secundum quod est iuxta illud Mat. 7. Noli iudicare secundum faciem iudicium iudicare: propter quod homo debet tolerare omne malum: potius quam consentire peccato: licet non appareat: imo licet non videatur debitor: secundum formam iuris contra eum procedatur. Nam de sen. c. c. c. c. inquisitioni. dicitur. quod sciens pro certo impedimentum coniugii licet illud apud ecclesiam probatur non possit: debet potius cunctis humiliter sustinere: quam per carnale comertium peccatum operari mortale. Quatum vero ad ministrum dicit Thoma. ubi supra arti. 6. quod si finis contingat intollerabile errorem non debet obedire iudici in occisione innocentis: aliter excusaret carnifices qui occiderunt martyres. Si vero non contingat manifesta iniustitiam non peccat preceptum exequendo: quod ipse non habet discutere superioris finem: nec ipse occidit innocentem: sed iudex quod vix est cum minister nescit omnino odendatum esse innocentem: aliter etiam si in finem nullus error apparet ab extra: tamen secundum finem illorum scienter innocentem occidere vel ledere non debet. **¶** Secundo principaliter in illa parte dico quod ad hoc ut homicidium iuste propter requirit iustus ordo. Nam prelati: nec pape: nec episcopi: nec sacerdotibus licet etiam quicquid malefactorum occidere per Alex. ubi supra arti. 9. et Thoma. ubi supra arti. 4. et Alvaro. ubi supra arti. 2. q. 4. Alexan. enim dicit quod prohibet hoc preceptum cuiuslibet sue auctoritate possit aliquem occidere: ministris autem veteri testi fuit licitum: quod eis concessa fuit auctoritas. Abosyphes enim fecit occidere. 23. milia hominum qui adoraverunt vitulum statile. Exo. 32. et Numeri. 25. Sines occidit israhel cocum cum madianitis. et primi Reg. 15. Samuel

interfecit Agag regez Amalech. 2. 3. Reg. 18.
Delias interfecit cultores baal. Sed mini-
stris no. testa. nō est pccsa auctas q per se i
terficient: qd pbat. Rōne. Aucte. Et exēplo.
¶ Primo rōne triplici. Primo rōne ptem
plationis sic. Qui ad laudē dei z pteplatoez
deputant: sicut clerici z religiosi non debent
se implicare hmoi impediētib: sed per oia
illa bellica z maxime bonucidia: ppter ma-
ximā mentis inquietudinē quā efficiunt pte
dicta impedit: ergo zc. Nam qui maiori mi-
nisterio sunt deputati: non debet se de mino-
ri impedire z intromittere. Sed clerici ad al-
tare ministeriū z pteplationē deputant in q
reputatur passio z effusio sanguinis dñi nri
Jesu xpi: qd est quid maximū: ergo nō com-
petit eis occidere nec sanguinē fūdere: s; ma-
gis paratos esse ad sanguinis effusionē pro
Christo: vt qd ministerio gerit ope monstret
z est ratio 2ho. C. Scdo rōne dilectionis sic
Illis qui sunt ministri māsfuetudinis z amo-
ris: non lz occidere vel bellare: sed sacerdotes
z ministri noue legis sunt hmoi: ergo eis ta-
lia non licet: sed potius nō resistere malo:
inimicos diligere: z mites eē: vt dicit Adat.
5. a. b. est ratio Alexan. C. Tercio rōne vnio-
nis sic. Illis qui sunt vnionis ministri non
licet aliquam diuisionem facere: sed sacerdo-
tes sunt ministri sacramenti vnionis. s. corpo-
ris Christi: qd reputat vnionez corporis xpi
z ecclesie quā vnionem reputat vnio anime
ad corpus: igitur qui dissoluit vnionem aie
a corpore per homicidiū: vnionē illius sacri
reputare non potest: ergo zc. z b. est rō Alex.
q si ptra dicit sic. Ille interficit cuius aucte
fit: sed imperatoris auctas est maleficiū iter-
ficere: z hanc auctem a papa accipit: ergo zc.
¶ Ad hoc rōndetur fm Alexā. vbi supra circa
finem. q aliud est accipere potestatem a papa
ad puniendos maleficos: z aliud accipe pote-
statem executionis. Nam imperator accipit
potestatem puniendi a papa. executionem autē
a lege. Vñ Aug. in. q. 2. c. u. ait. Lum hō iuste
occidit lex occidit: non tu. s. iudex secularis. q
si etiam dicit papa etiam cpi qui ppositos
habent: vident occidere. Rōndit idem doc. q
est auctas innuendi z auctas iubendi. ē autē
auctoritas iubendi occidere maleficos pence
imperatorem. Auctas vero innuendi pence
papam z sacerdotes. vnde Ber. ad Eugenū
papam inquit. Qui gladium tuū materialez

negat non satis videt attendere verbuz dñi.
di. Conuerte gladiū in vaginam. Tuus ergo
z ipse tuo foris natura: si nō tua manu eua-
ginandus: alioqn si in nullo ad te pertineret
dicentibus aphs. Ecce duo gladij h non re-
spondisset satis est: sed nullus est. vterq; ergo
gladius ecclesie spūalis z mālis: spūalis ad
iussu sacerdotis. corporalis vero ad nutum
sacerdotis: z iussu imperatoris. h ibi. Scdo
idem pbat aucte. s. q nō lz clericis maleficos
interficere: nec iubendo: nec faciendo. Nam
50. di. c. clericum. Nico. papa inquit. Nam
cum discreti sunt milites seculi a militib: ec-
clesie: nō vuenit militibus ecclesie militare se-
culo: per qd ad effusionem sanguinis necesse
sit peruenire. h ille. Et ideo. 23. q. 8. c. nō pila
Ambrosius ait. Non pila querat ferrea: nō
arma Christi milites: coactus non noui repu-
gnare: sed dolor: fletus: orationes: lachryme:
fuerunt mihi arma aduersus milites. talia
enim munimenta sunt sacerdotis. z ibidem i
c. clericus. dicit. Clerici qui in quacūq; factiōe
arma vidētes sumpserint reperti amisso or-
dinis sui gradu in monasterio parentis tra-
dantur. C. Tercio idem probat exemplo dñi:
qui vt habetur Adat. 26. Adat. 14. Luc. 22
30. id. precepit Petro reponere gladium in
vaginam. vnde. 23. q. 8. cum a iudeis. Innoc.
papa inqt. Cū a iudeis dñs caperet z Petr⁹
cuiusdam inobedientis aurem abscederet: fe-
rire phibuit: z forma eius sacerdotū quoruq;
prior erat: z pro seipso capi arma carnalia p-
hibuit. Tercio pncipaliter in illa parte dico
q ad hoc q iudex licite possit hoīem occidē
requiritur iustus animus. Ad cuius declara-
tionem tria notant. Primo est q tā iudex
qz minister pec. grauitur si occidant quēq; ē
maleficus: nisi accusatus z conuictus fuerit. vñ
Ambrosius super ps. Beati immaculati dicit
Bonus iudex nil ex arbitrio suo facit: sed
iuxta leges z iura p. nunciat. z Aug. in omel.
de penitentia sic dicit. Adulti corriguntur vt
Petrus. Adulti tollantur vt Judas: multi
nesciūt donec dñs veniat: qui illuminabit
abscondita tenebrarū. nos vero a canone p-
hibere quēq; non possumus: nisi aut sponte
confessum: aut aliquo seculari: aut ecclesiastico
iudicio notatum: aut conuictū. h ille. Qd etiam
habet. 2. q. j. c. multi corrigunt. h ideoz hōbetur
ea. q. c. Si peccauerit. c. de nō oportens. z plu-
ribus alijs caplis. z. 30. q. 5. c. Judicantur.

Sermo

Primo notandū est q̄ etiā iudex p̄dēnat di-
gnū morte ⁊ uictū vel ex amore pecunie: q̄
de hoc emolumentū p̄cipit principaliter mo-
tus: vel ex liuore vindicte: vel odij: vel delibe-
ratione sanguinē effundēdi: vel habēdi lau-
dē: pec. mortaliter s̄m Alex. et Tho. vbi sup.
Nam ut sepe dictū est finis imponit nomē
operi: ⁊ opera trahunt denotatiōē ⁊ spēm a
fine s̄m p̄bm. Tercio etiā notandum est q̄
miles ⁊ minister occidens malefactorē iuste
p̄dēnat: si ex libidine facit homicida repu-
tat. Dñ. 23. q. 5. ca. miles. et. ca. cum minister.
dicit: Cum minister iudicis occidit euz quē
iudex iussit occidi: p̄fecto si id sponte facit: nō
mōx ex p̄cepto: sed zelo vindicte vel alia cā
homicida est: etiā si euz occidit quē scit a iu-
dice debuisse occidi. h. ibi. Et quib⁹ patet q̄
subtiliter qñq; vitia se mētiunt vtrutes: dū
sub clamide virtutis ⁊ iusticie talia homici-
dia que mortalia sunt p̄cā omittant. Et hoc
pulchre docet Ber. sup. cant. vi. q. mens illa
que etiā magnā celsitudinē virtutū ⁊ p̄fectio-
nis p̄scendere nitit: debet act⁹ virtutū suarū
in puluerē redigere. i. oēs circūstantias ⁊ in-
tentiones actū subtili mente ⁊ fiderare dis-
cutere: ne aliqd impurū in ipso actu valeat
latitare: q̄ multotiens qd̄ estimat virtus vi-
tiū est. iuxta illud Prouer. 14. Est via q̄ vi-
det homi recta: nouissima autē eius ducunt
ad mortē. hoc ille. Ideo necessariū est iudici ⁊
ministris intensionē ⁊ actus ad debitū finē
ordinare: si peccat⁹ volunt deuitare. Et sic
patet homicidiū nō esse p̄hibitū iusticia di-
cante: claretq; pars prima sermonis.

Pars sc̄da huius sermonis in qua decla-
ratur q̄ licz homicidium perpetrare necessi-
tate cogente.

Secundo in hoc sermone dico q̄ ali-
qñ sit homicidiū necessitate cogente:
⁊ non est p̄tra hoc p̄ceptū. Ad cuius
declarationē tria notanda sunt. **C** Primum
s̄m Alex. vbi s̄. ⁊ Tho. 2. 2. q. 64. ar. 7. Et Ri-
car. in 3. dis. 37. ar. 3. q. 2. et Astē. vbi s̄. ar. 2. q.
7. q̄ si quis insequit ut occidat: ⁊ modo alio
potest euadere: se insequente occidit: reus ho-
miciij erit: ⁊ debet agere penitentia. Si autē
aliter non potest euadere: si nō odij furore: s̄
cum animi dolore insequētē occidit: talis nō
peccat: qd̄ p̄batur tripliciter. s̄. Rōne. Aucto-
ritate. ⁊ exemplo. **C** Primo rōne sic: Ceteris
parib⁹ tenet homo plus diligere seipsum q̄

aliū: ⁊ plus tenet p̄uidere vite sue q̄ alteri:
sed in hoc casu ingruit periculū vite p̄prie. s̄
si solū facit ut euadat erit immunis a p̄cā: ni-
hil enī p̄hibet in vno actu esse duos effect⁹:
quorū alter solū sit euz intensionē: alter vero
sit p̄ter intensionē: euz sit p̄ accidens. Lū igit
actus alicuius seipsuz defendentis pōt sequi
duplex effect⁹ quidē p̄seruande p̄prie vite: ⁊
si hoc intendit non habet rationē illiciti: euz
hoc sit naturale q̄ hō p̄seruet se in esse q̄tuz
potest. Ali⁹ vero est occisio inuadentis: ⁊ hoc
sit p̄ter intensionē: morales enim actus reci-
piunt spēm s̄m id quod intendit: non autē ab
eo qd̄ est p̄ter intensionē cum sit p̄ accidens.
C Sc̄do alia ratione sic: Sc̄dm oēs licz mi-
nistro legis nocentem interficere: sed ille qui
vult alium iniuste interficere est nocēs: non
tñ s̄m legem humanā: sed etiā diuinā: quia
p̄pter hoc in peccato mortali est: ergo q̄ illuz
interficit ut minister leg. non est transgressor
p̄cepti diuini: s̄ ⁊ defendendo se illum occi-
dit: eo q̄ aliter viuere nō posset qñ occideret
ab eo illū interficit ut minister leg. quia sibi
hoc lex p̄cedit ut patebit. At enī Ambrosius
noster: nec is qui homicidiū aliq̄ inuitus se-
cerit extra ministeriū est: siquidē lex ait d̄ eo:
q̄ t̄ eus dedit cum in manus ei⁹. patet ergo
p̄positū. **C** Tercio alia rōne sic: Sicut enī se
habet aia hois ad aiam pximi: ita corp⁹ ad
corpus: sed homo querēdo magis salutē aie
p̄prie q̄ pximi: nō facit p̄tra aliqd p̄ceptū:
ergo ⁊ querendo magis salutē corporis pro-
prii q̄ pximi nō facit p̄tra aliqd p̄ceptum:
igit patet p̄positū. Qd̄ si dicit grauius est oc-
cidere boiem q̄ fornicari: sed si hō est in tali
infirmirate q̄ nō posset curari nisi fornicetur
magis tenet permittere se mori q̄ fornicari:
igit ⁊ homo magis debet permittere se oc-
cidere q̄ aliū occidere. Ad hoc respondetur
s̄m Ricar. vbi s̄. in respōsione terti⁹ argu. q̄
nō pōt homo esse in tali infirmirate qua nō
posset curari per aliū modum q̄ per coituz:
potest enim materia spermatica per sudores
abstinentiam ⁊ per alias euacuationes con-
sumi. Si tamē poneret talis casus per ipso-
sibile dicēdū esset q̄ non ē s̄se de morte quā
expectat hō p̄ infirmirate: ⁊ per gladius: nam
q̄ longe est difficili⁹ vnā sustinere q̄ aliam:
maiora permittit lex fieri p̄ vitatiōē vnus
q̄ alterius. **C** Secundo idem p̄batur au-
ctoritate. Nam L. ad le. cor. de sic. l. dicitur:

Is qui aggressorem vel quēcumq; alium in dubio vite discrimine constitutus occiderit. nullā ob id factū calūniā metuere debet: et l. sequenti scribit. Si quis percussorē ad se venientem ferro depulerit: non teneat crimine homicidij: q; defensor p;rie salutis videt in nullo peccasse: et de homicidio. c. significasti. Scdo dicit vim vi repellere oēs leges et oia iura pmittunt. hoc enim est de iure nature. dist. j. c. Jus nāle. tñ id debet fieri cum mode ratione inculpate tutelae. Vnde dicit ibi apparatus. tunc servat equū moderamen: si id tñ fiat quo omisso violentia repelli nō poss; Si ergo violenti interficiis si periculū mortis ab illo vitare non poteris: sine pena iter facis: et aliquibus interpositis dicit. Iniuriāz vero illatam psonae ex intervallo repelli non licet: quia sic esset vindicta: et sic intelliguntur iura que vident; contraria. q; si dicit q; Aug. in lib. de libro arbi. videt; contrarium dicere de istis. vi. q; isti non sunt peccato liberi apud legem diuinam que pro his rebus quas cōtēni oportet humana cede poluti sunt. Et in ep̄la ad publicolani vel plebiculam dicit. De occidendis hoibus ne ab eis quisq; occidat non mihi placet. Nihilum nisi forte sit miles: aut publica functione teneat: vt pro se si hoc faciat: sed pro alijs vel pro ciuitate nisi ipse ē accepta legitima potestate. hec ille. Ad hoc ridet fm Ricar. vbi supra in solutiōe. j. arg. q; h verbū Aug. intelligendū est in cāu i quo fugiendo vel adiutorij inuocando potuisset homo saluari: et non vult ppter verecundia; ne putet pusillanimitis: vel qñ per aliquā via; possit cohibere malefactorem: vel qñ iam accepto vulnere mortis insequit; percutientem recedentē et occidat. Et idem est qñ ponit se ad talem locū vel casum vnde existimat vel existimare potuit talem articulū ingruiturū. Tertio idem probat exemplo. Quis ē corruptio actus sit ptra nām eius: tñ ignis aerē corrumpendo vt formam suam educat d mā eius nālē agit: nec est talis actio contra ordinē nature: ergo similr quis occidit hois sit contra nām illius qui occidit: tñ cuz occidēs non intendit mōtem illius per se: sed p accidens. s. quia per se intendit pseruationē ppe vite: qui al seruari non possit: nec facit cōtra nālem rōnis dictamen: et pñti nec contra preceptum. q; si dicitur di. 50. c. de his cleric; dicit Nico. papa de clerico qui se defendēdo

paganū occiderat scito nos nullam occasiōnem dare: nec vllam tribuere licentiam eis: quēlibet hominū quōlibet mō occidēdi. h ibi ergo videt q; occidere alium defendendo se sit p̄bitum. Ad h ridet fm Alexan. vbi supra: q; ex lege nature in hoc casu non est distinctio clerici et laici: q; hoc est ex lege nāe: et ideo si p̄bent clerici in casu layco p̄cesso occidere: hoc non erit ex p̄bitiōe p̄cepti: s; institutiōe ecclesie. Nam hoc qd laici; lz vt probatū est. fm quosdaz clericis nulla necite lz per p̄cedē caplm: et huius opinionis videtur fuisse Laurentius et Bern. et de voto ex multa: et de homici. c. Suscepimus in glo. vbi dicitur: q; clericus non debet ppter talia teporalia etiam cōtra saracenos armis se defendere et p̄liantem interficere. ar. 23. q. 8. c. 2. r. c. cōueniētiō. r. c. suscepim; . Laicus vero pōt patriā suā et res suas defendere: et hostes etiam p̄uenire. ar. L. vnde vi. l. 2. r. 23. q. 2. c. vñs nosser. Scdo in hac pte est notandū fm Alexan. et Ric. vbi supra. et Ast. vbi sup q. 7. q; fm legē reus homicidij non erit qui latronem nocturnū occiderit: qd intelligit si sine periculo rex et p̄sone ei parcere nō potuit. Nam Exo. 22. scribit. Si effringens fur domū et suffodiēs fuerit inuentus: et accepto vulnere mortuus fuerit: p̄cussor nōn erit re; sanguinis. Vbi dicit Aug. q; si fur nocturn; occidit: occidens non est criminis reus: quia de die poterat discerni q; ad furandum non ad occidendū venisset. et ideo non debet occidi. Idem tñ intelligēdū est de diurno qd de nocturno: si se cum armis defendat: etiā pro periculo p̄sone: vt p; ex dictis in p̄ norādo: et eo. si pfodiens. r. ff. ad. l. cor. de sicca. l. furē. et fm aliquos si diurnus velit p̄me occidere possum eū p̄uenire. ar. L. ad. l. cor. de sicca. l. 2. 3. 4. Tertio notandū est an liceat multi occidere volentes se opprimere eius manus non valenti aliter esugere. fm Ray. ponit due opiniones et nulla ab eo p̄feret. Sed ex dictis pōt saluo meliori iudicio dici: vt colligi pōt ex dictis Alexan. vbi supra in r̄sione j. argu. q; non licet aliquo modo intendē occisionē volentis opprimere: sed sicut nec etiāz inuadentē ad mortem pro sui defensione: sed si defendendo se ne violēt cōtingat occidere illi imputet. Et si dicit q; occidendo est causa mortis illius non solū corporis sed etiam aīe cum in actu voluntatis peccandi moriatur.

Sermo

Respondetur sicut dicitur de illo qui occidit pro defensione vite proprie quod sibi imputetur: quia talis damnatur per actum suum qui moritur in peccato. immortali peccat. Illa enim videtur iure suo naturali quo libere vi repellere: et magis tenet salutem suam providere quam alterius. Nam exponit se periculo consentiendo actui peccati permittendo se opprimere: propter difficultatem renitentis voluntatis dum non facit quod potest ad evadendum. Sed et si tueatur quantum potest: saluo eo vix sequi potest mors illi renitendo mente peccato non ipsa peccaret: sicut et si quis iniustus ne se defendendo contingat occidere permittit se occidi non peccaret: sed maioris meriti esset et virtutis. Si autem talis posset evadere: ut clamando: fugiendo: et homini non excusaret a mortali occidendo: et sic patet quod libere occidere necessitate cogente: patetque pars secunda huius sermonis.

Pars tertia huius sermonis in qua declaratur quod homicidium quicquid aliquo casu occurrente excusatur.

Tertio in hoc sermone dico quod homicidium excusatur aliquo casu occurrente: et propter absque peccato. Ad cuius declarationem notandum secundum Theodosium 2.2.9.64. articulo 8. et Aleran. ubi supra articulo 8. et sic. ubi supra articulo 8. quod potest quis carnaliter aliquem interficere tripliciter. Aut dando operam rei licite diligenter aut negligenter. Aut dando operam rei illicite siue diligenter: siue negligenter. Primo modo dando operam rei licite et adhibendo diligentiam debitam ne alicui noccat: si quod preter intentionem occurrat: etiam homicidium non imputatur ad peccatum: quod probatur tripliciter. Primo ratione scilicet secundum philosophum 2. per 2. casus est. causa agens propter intentionem. Et ideo quia talia sunt simpliciter loquendo non sunt intenta: neque voluntaria sed omne peccatum secundum Augustinum est voluntarium: igitur casualia in quantum homini non sunt peccata: ergo nec homicidium propter voluntatem et intentionem. Secundo idem probatur auctoritate Augustini sic dicit ad publicanos ut habet 23.9.5. de occidendis. Absit ut ea que propter bonum ac licitum habemus aut facimus: si aliquid per hoc preter nostram voluntatem cuiusque mali acciderit nobis imputetur: alioquin nec fera menta domestica: aut agrestia sunt hominibus: ne quis ex eis vel se vel alium interimat. hec ille. Tertio idem probatur exemplo. Nam dico. papa. 50. dicitur. hi qui. dicit. Hi qui arborem in cedere vident si contigerit ut cadens arbor os

cidere hominem: inculpabiles sunt atque innoxii: quod nec voluntate eorum nec desiderio homicidium perpetratum est: hec ille. Similiter si quis pulsatur campana debito modo et frangat campanalem et occidit hominem: non imputatur pulsanti: nec etiam prelato ecclesie illius. Sicut sciendum est quod cum quis in iusto bello occidit hominem non ex odio vel delectatione effundendi sanguinem humanum: sed quod aliter non potest hostes subjicere seu inducere ad debitum iusticie: non peccat. Dicit enim Theodosius ubi supra articulo 7. quod libere quis habet publicam auctoritatem interficere occidere hominem ad sui defensionem referendo hoc ad publicum bonum: ut patet in milite pugnante contra hostes: etiam in ministro iudicis per latrones quibus peccarent hi si priuata libidine mouerent. patet 23.9.5. Si homicidium. unde Augustinus 23.9.5. quod culpatur. dicitur. quod si quis in iusto bello occidit non est homicidium. Secundo modo. si quis dat operam rei licite: non tamen adhibuit omne diligentiam suam: si casu quis ex hoc occidit: reus homicidii reputatur. Nam secundum predictos doctores aliqui contingit quod illud quod non est se voluntum et intentum actu: per actum sit volitum et intentum: secundum quod causa per actum dicitur remouens prohibens: unde ille qui non remouet quod remouere debet ex quo sequitur homicidium erit ei quasi quodammodo homicidium voluntarium sicut est in proposito: quod non adhibet diligentiam debitam ad tollendum homicidium: quod potest sequi: sicut cum quis percutit lapides ad expellendas bestias de agro: vel percutit regulas de tecto et non attendit si quis transeat: et incidit arborem et homini: nec clamat: nec signum adhibet ad hominem: unde. 50. dicitur. bi. qui predicta ubi sequitur. Si vero aliqua eorum culpa vel negligentia innocentis hominis interitus cognoscatur aduenisse: abijciendi sunt a gradu et in sacro ordine nullatenus suscipiendi. hec ille. et in. c. Sepe. dicitur ibidem sic. Sepe contingit: dum quis operari necessario insistentem arborem incidere ut aliquis subitus ipsam veniens deprimat: et ideo si voluntate vel negligentia incidit arborem factum est: ut homicida penitentie de oio submitti. hi ille. Ideo erga Lamech interfectum hominem credens interficere bestiam: reputatum est ei ad homicidium. Sicut parentes tenentes parvulos in lecto si occidunt eos opprimendo homicidii rei sunt. ubi habetur. 2.9.5. c. c. osulisti Adonendi sunt et prostandi parentes ne tenellos secum in lecto collocet: ne negligentia quibus

adueniente suffocent: vel opprimant eos: vñ
ipñ homicidij rei inueniant. Notandũ qđ qđ
sub homicidio pñet detractio: vt pz et epla
Clementis. et de pe. di. j. homicidior. vbi dicit
Et qui occidit et qui odit fratrẽ suũ: et qđ de
trahit homicida pariter esse demonstratur.
¶ Tertio modo. si qđ dat opam rei illicite
et occidit qđ causat ex hoc homicidiũ: putat
ludit quis ad sara vel cũ gladio vel verberat
mulierem pregnantẽ: vel pcutit vix eius cuz
qua solebat cõmittere adulteriũ volentẽ cuz
detinere et hñdĩ. Nam qñ in aliquo pñcto
rum casu sequit homicidiũ imputat ad pec
catũ mortale: et erit reseruatus casus epalis
¶ Ideo. 50. dicit. clerico. scribit. Clerico iacente
lapidem puer dicit interemptus: et nos pro
amore dei tuo in suo ordine cum pmanere
pmittimus: vt tñ semp in penitentia et in ti
more pmaneat. hec ibi. Laucamus ergo tẽ.

¶ Unica quarta quadragesime in mane de
grauitate et detestacõẽ hñcidij. Sermo. 46.

Sequēbatur
cum multitudo magna: ga
viderũt signa que fa. super
his qđ inñr. 3o. 6. Am̃ ca
rissimĩ quidã sunt ita cru
deles vt eadem constãtia

boiem et bestiam interficiant. dicendum est
de granitate huius vitij que fuit tertia confi
deratio in hoc pcepto. pposita. De his enĩ
seris dicit ppha p̃o. 5. 4. Viri sanguinum et
dol. non dimi. di. su. et dicit dolosi ppter iudi
cem et hñdĩ qui non dolose tẽ. qđ. f. vel ante
ips corporatẽ occidunt: vel spũaliter intelligẽ
do tam graue est vt vix aut raro ad peniten
tiam reuertant: et tñ dei dico dicit. sequebat
cum tẽ. vt ergo clarũ pateat qđ sit hoc vitij
detestandũ tres pñderationes proponuntur.

¶ Prima dicitur grauatio. Scõa punitio.

¶ Pars pma huius sermonis in qua pbat
homicidium esse graue triplici via. rationi
bus: auctoritatibus et exemplis.

¶ Primo igitur in hoc sermone dico qđ
homicidiũ est peccatũ grauissimum:
et ppterea detestandũ: qđ pbat tri
pliciter. Ratione. Aucte. Et exemplaritate.

¶ Primo rñe triplici. pmo respectu dei et

omniũ creaturaz. Nam tanto maior est cul
pa quãto maior offensa: sed tanto maior est
offensa quãto se extendi ad plura. Cum igit
homicidij et deũ et oēs creaturas offendat:
nihil eo grauius et detestabilius esse potest.
¶ Primo enim per homicidiũ violat templũ
et imago dei. Mā hñ factus est ad imaginẽ
dei. Gen. i. et est templũ dei. j. cor. 3. vbi dicit.
Nescitis qđ templũ dei estis vos et spũs dei
habitat in vobis. Si qđ aut dei templũ vio
lauit disperdet illum deus. Templum enĩ
dei sanctũ est qđ estis vos. Quis enĩ pñcipa
liter illa intelligant fm̃ aiam: tñ etiam p re
duntantiam respiciũt corpus. homo enĩ fm̃
corpus sup oēs creaturas respicit ipsũ deũ
qđ in deo fundat esse oĩz creaturaz. fuerunt
enim oēs idee et sñtutines oĩz rcz ab eter
no: fm̃ Aug. sup illud Jo. j. Qđ factum ē in
ipso vita erat. Ita etiã hñ pñcipat de cẽ oĩz
creaturaz. Vnde Aldar. vñ. dicit dñs ap̃lo
Predicate euangeliũ omni creature. i. hñ qđ
participat de omĩ creatura: fm̃ Greg. omel.
22. qđ pñfirmat Aug. in. 5. de ciui. dei. c. 11. di.
Dedit etiam. f. deus bonis et malis essentiaz
cum lapidibus: vitam feminale cũ arboribz:
vitam sensuale cũ peccatoribus: vitã intelle
ctualem cũ solis angelis dedit. hñ ille. Est etiã
factus homo erectus corporalr ad cõceptan
dum suũ creatorẽ. vnde Quidiũs poeta i lib.
metamorphoseos. dicit. Pronagz cũ spectet
aialia cetera terrã. Os homini sublime de
dit: celũqđ videre. Iussit et erectos ad sidera
tollere vultus. hec ille. ¶ Scõo per homici
dij occidit filius dei: qđ est homo filius dei
creatione et redẽptiõẽ iuxta illud ps. 81. Ego
dixi dii estis et si. ex. o. et Aldar. 23. vnus est pñ
qui in ce. est. Aldar. 6. et Luc. 11. dicit. Eũ orat
dicite pater noster. ¶ Tertio per homicidij
offendit etiam in creaturis. Nam angeli de
putati sunt ad custodiam hominũ iuxta illud
ps. Angelis suis deus manda. de te. et Aldar.
18. Angeli coz semp vi. fa. p. de hñ alicui diffu
sius. Sed p homicidiũ angelus occisi valde
vituperat et inhonorat: et per dñs ipse deũ qui
angelum deputauit: sicut si qđ verberaret ali
quẽ ad custodiam: cuius rer deputasset: certe
et militem et regem inhonorasset: cum etiam
videamus qđ pñcipes et dñi ad inuidiã et de
decus sibi deputant qñ nō solũ coz milites
et curiales ac nuncios: sed etiã cũ coz littere cõ
tẽnũtur. ¶ Preterea etiam ce. terra: aer: ignis:

Sermo

et aqua: et oia que in eis sunt offendunt: quia cum oia illa creauit deus ad hominis seruitutem: oia ex homicidio sua amittunt operationem. Quis enim dubitat oia huius creata esse ad hominis seruitutem: quoniam celi motu qui est in mundo: sicut motus cordis in corpore: aer spiratione: ignis calore: humiditate aqua: terra cibum sibi accommodat. Omnia enim autem Acta. lib. de ira dei. c. 13. Quibus constat quicquid generat ex se mundus ad utilitatem hominis accommodata sunt: et sic patet respectu dei. **C. Secundo** idem probat respectu proximi. **Primo** quod inferre mortem primo que continet virtute omnes penas: iuxta illud phil. 3. ubi. Vltimum terribilium est mors. Sicut enim pecunia omnes res temporales continet: et gratia omnes res spirituales: et sol omnes res naturales: ita et mors hominis omnes terribilitates: unde et non omnes conantur fugere mortem: et omnem penam post sustinere: quoniam mortem incurrere. Quis tam sanctus qui mortem non timeat profecto? **Abissus** qui erat sanctus? sanctorum sicut **Matth. 26.** scribitur. **Ob** timorem mortis dixit. Tristis est anima mea usque ad mortem. ideo homicidii culpa est grauissima: quod prius inferunt omni grauissimam molestiam. **C. Secundo** quod in periculo anime ponit occisum. potest enim esse quod sit in peccato mortali: et per homicidium eripitur ei potestas ne possit quicquam pro anime salute agere et ita moritur corpore simul et anima. Nam actiones et passionem sunt coniuncti. unde nec anima sine corpore: nec corpus sine anima potest aliquid mereri: sicut nec ars sine propriis instrumentis nec instrumenta sine arte possunt exerceri. Ideo post mortem tempus merendi non habetur sed secundum merita premiari: siue premium. siue supplicium. Tanto ergo grauius estimatur homicidium quanto maius ex ipso imminet anime dispendium: potest esse quod quoniam occidit non sit in mortali: sed valde difficile est quod in actu non moueat rancore et odio contra homicidam: et sic fiat in mortali. **C. Tertio** quod non solum homicida offendit occisum: sed multos scandalizat et inimicitias generat: cum tamen amicitia necessaria sit et omnibus desiderabilis: et ideo tanto magis peccat homicida: quanto per homicidium maior se paratur inimicitia: que tamen secundum phil. 4. ethicorum omnibus est necessaria. Nam per homicidium scandalizantur propinqui: et affines tota ciuitas et regnum: et tota sepe populi et inimicitie generantur: ut deueniat de malo ad peius et pessimum vel saltem ad odium quo anime occidit. **C. Tertio**

probat homicidium esse grauissimum respectu sui: quod propter peccatum damificat plus quis quam propter quolibet aliud. **C. Primo** spiritualiter quod nullum peccatum ita horret: nam sicut illud non videtur homo letis post homicidium: et ut plurimum ipse metus moriuntur et desperati in manibus sceleris: quod expresse monstrat expresse monstrat in primo homicida. **f. Laim. vi. Scilicet. 4.** Maior est iniquitas. **m. q. ut veniat mercari. Nam** propter hoc peccatum est diabolicum quod de diabolo dictum est **Jo. 8.** Ille homicida erat a principio. **C. Secundo** corporaliter quod homicida semper sunt in timore ne et ipsi occidantur ab his qui puati sunt amico suo per eum: aut ab officialibus: aut a iustis dei iudicio: quod **Matth. 26.** dicit. Qui gladio se gladio perbit: ut clarus dicit in tertia parte huius sermonis. Et cunctis frequenter homicida quod timet iuxta illud **psalm. 124.** timet impius veniet super eum: desiderium suum in iustis dabit. quasi tempestas transiens non erit impius. Iusti autem quasi fundamentum semper tenebunt. **hec ibi.** quod si aliquis ex supplicia sua non timeant: tamen non effugient iudicium dei: sicut dicit apostolus **1. Cor. 10.** **f. 5.** cum dixerit. Similis homicida par et securitas: tunc repentinus superueniet eis interitus sicut dolor in viro hostis et non effugiet **ps. 36.** Vidi impium super erant. **C. Tertio** damificatur homicida temporaliter: quod ex hoc sepe amittit omnem substantiam: et relinquit inimicitias filijs et posteris: et multa damna incurrit que longum esset enarrare: et sic rationibus patet quam graue. **C. Tertio** hoc idem probat autem tripliciter. **f. le. nature: scripture et grece. C. Primo** autem legis nature. Est enim de le. nature quod dicit **1. Cor. 4.** quod ab alio oderis tibi fieri: vide ne tu aliquis alteri facias: Eum ergo homo horreat mortem sibi inferri: multum offendit legem nature inferendo mortem. **C. Secundo** autem legis scripture in qua contra quolibet diuine legis transgressorem dicit **ps. 118.** Maldicti qui declinant a mandatis tuis: quanto magis dicit contra homicidam. **C. Tertio** autem legis gratie in qua singulariter datur preceptum de dilectione proximi. **Jo. 15.** Hoc est preceptum meum ut diligamur sicut diligimus. et **1. Cor. 13.** aut apostolus. **P**lenitudo legis est dilectio: que diuiditur in amorem dei et proximi. **Matth. 22.** et **Luc. 10.** sed in homicidio maxime offendit charitas tam dei quam proximi: ut supra probat: ergo patet propositum. **Nam** peccatum tanto est grauius quanto discedit

magis a charitate: p argumentū eorū que dicunt p̄me Corin. 13. ideo homicidiū est sūme graue cū in eo sūme offendat charitas: et sic patet q̄ graue. **T**ertio idē pbatur exēplo triplici. s. naturali: scripto: et gratuito. **P**rimo exēplo naturali: q̄ naturaliter hō creat⁹ est aīal māsfuctū: et ideo nō sunt ei facta cornua ad feriendū: nec dentes eminetiores ad mordendū: nec alia similia: sed oīa eius membra indicant mansuetudinē: sicut igit omne aīal diligit sibi simile **E**cce. 13. et iō nec illud inter sicut iō horridū est et p̄tra naturā hoīem occidere. Non enī insurgit vrsus p̄tra vrsū: nec leo p̄tra leonē: nec lūpus p̄tra lūpū. et q̄uis canis aliquādo insurgit p̄tra canē: nō est tñ auditiū q̄ canis iniferit canē. **S**ecūdo exēplo scripto **S**cn. 4. Dicitū fuit chaim ad oīdendū peccati imanitatē. **A**dale dicit⁹ eris super terrā q̄ aperuit os suū et suscepit sanguinē fratris. t. de manu. t. cum operatus fueris eā non dabit tibi fructus suos. **V**agus et p̄fugus eris super terrā oībus dieb⁹ vite tue: et ideo desperat⁹ et multiplici nequitia: post illud maior est iniquitas mea tē. addidit: **E**cce eijcis me hodie a facie tua: oīs q̄ viderit me occidet. s. homo vel bestia: et propter sceleris grauitatē etiā grauius punit⁹ est: cū dī: **P**ro fuit dñs signū in chaim. s. tremorē horribilē omniū membrorū: et postea occisus fuit a **R**a mecbvenātē. **T**ertio exēplo gratuito: q̄ sicut lex gratie est lex charitatis et amicitie: in qua propter amicitia gratia filius dei incarnatus est: ita etiam amicitia nullo modo gratuita lege est dissolucenda: s. nulla maior amicitia reperit⁹ q̄ ea que est inter spm et carnē. i. corpus et aīam que viuente hoīe regnat que si possent etiā cū in tribulationib⁹ sunt: nullo pacto separari vellent: rāto ergo homicidiū aggrauatur: quāto p ipsū maior amicitia soluitur: imo debet amplius aggrauari quāto natura hoīs que maior est omnib⁹ in serioribus agnoscit vilipendi. **M**ā lapis qdā fuit oblat⁹ Alexandro viuenti: qui tersus et mundus plus omnibus ponderabat: sed si quid modici pulueris sup eum positum esset vilior omnib⁹ apparebat: ex quo sibi fuit datum intelligi: q̄ lapis ille ipsūmet significabat: qui licz in vita cunctis aliorū in omnib⁹ appareret: tñ mors eū viliorē efficeret. **E**t sic patet homicidiū esse grauiissimū et detestādū

Pars scda huius sermonis in qua declaratur q̄ homicidiū grauius punitur: et propterea detestandum.

Secundo in hoc sermone cōsiderādū est q̄ grauius homicidiū punitur: et ob h detestādū: non min⁹ et abhominandū: punit enim triplici pena. s. **D**umali. **C**anonicali. et **D**iuinali. **P**rimo humanali. i. legis humane: sive ciuilis. **I**n ipsa enī lege que habet gladiū materialē punitur homicida pena capitis: s. patricide grauius puniunt⁹: ut. s. verberetur crudeliter: et in mare vel flumiū proijciat⁹: vñ bestijs tradatur. **L**eo. 1. p̄ma. et ff. ad le. cor. de sicca. l. 3. **S**ecundis legis cornelie. et ideo. **L**eo. de epi. au. l. nemo. scribitur. **H**omicida et patricida qd fecit semp spectet: imo non tñ occisor tenet⁹: s. qui occidere voluit: licz non occiderit punit ac si occidisset: si tñ peruenit ad actum occidēdi licz non consumauerit. **D**ñ. **L**eo. ad le. cor. de sicca. l. is qui cū telo. scriptū est: **I**s qui cum telo ambulauerit hoīs necandi cā: sicut is qui hoīem occiderit legis cornelie de sicarijs pena coeret⁹: q̄ lex canonicata ē d̄ pe. di. i. c. is q̄ cū telo. **S**ecūdo punit homicidiū le. canonicali que nō vñ gladio materiali: s. spūali. **I**deo punit oēm homicidā et mutilantē: nisi in cā sue defensionis moderata: etiā vbi nō sit p̄ctm propter errorem facti. extra ne de. vel mo. c. sententiā. **A**d autē dicit **T**ho. 2. 2. q. 64. ob sui defensionē homicidiū cōmissus inducere irregularitatem tpe suo erat in opinione aliquorū doctorū: s. postea emanauit **D**ec. declarās nō inducere irregularitatē. de homicidio. c. i. et sic hodie tenet⁹. **I**tem homicidiū vel mutilatio vel enormis percussio facta clerico etiā in minoribus ordinibus cōstituto inducit excoicationē: cui⁹ absolutio sedi apostolice reservat⁹. **D**ñ. 17. q. 4. c. qui occiderit. scribit⁹: **Q**ui occiderit monachū aut clericū arma relinquat: et deo in monasterio seruiat cunctis diebus vite sue: nunq̄ ad seculum reuersurus: et septē annis publicā p̄niam agat. qd et patet. 22. q. 1. c. p̄dicandū: q̄uis hodie p̄nia sit arbitraria. **E**st tamen aduertendū q̄ homicida non potest absolui a minorē q̄ sit epus: et ex cōsuetudine aliquando mittitur ad papā. et merito p̄feratim cū aliquid enorme cōmittitur: cum sola mēbroz truncatio referuatur episcopis: nec debet fieri absolutio nisi satisfactione p̄missa. 23. q. 8. c. si quis. **I**nsuper est sciendū q̄ ma

Sermo

ior penitentia iniungitur p quibusdā homicidijs grauioribus. Nam fm Hosii. de his qui si. oc. in glo. c. j. et. 3. quando parentes spō re occidunt filios vel opprimunt: maior est cis penitentia q̄ pro cōmuni homicidio iniungenda. Si autē casu et graui culpa stigerit tale homicidiū: tunc fm Hosii. et glo. penitentia gngz vel septē annorū est imponenda. argu. dil. 50. ca. si quis. de pe. et re. ca. questum. Si autē leuis culpa precesserit: tūc penitentia triū annorū est iniungenda. de his g si. oc. ca. de infantibus. Si autē nulla culpa precesserit: de iure non sunt puniendū: tamen ppter ambigū duplicatis ad cautela aliaqua penitentia est iniungenda. ar. 23. q. 5. ca. cōmunicatoz. Et in his omnibus si culpa est occulta: iniungenda est penitētia occulta: si manifesta et penitentia debet esse manifesta. Imponitur etiā grauior penitentia patricide sue matricide: ut habetur. 33. q. 2. ca. lato rem. Et adhuc maior vxoricide. ut habet ibidem. ca. admonere. est tamē et ipsa arbitraria in foro penitentie: presertim si res est occulta. Ratio autē quare maior penitentia unponitur vxoricide q̄ patricide est quia maior est prauitas ad vxoriciū q̄ patricidium: non quia grauius sit pccm: et h factum est ad retrahendū illam prauitatē. ¶ Tertio punitur homicidiū pena diuinali: h est iudicio dei in hoc seculo et in alio. Primo in presenti subita mortis p̄uentione. Nam sunt quattuor que clamant in aspectu dei: que oia dicunt homicidiū. Prīmū quoz ē homicidiū apertum: ut patet Scn. 4. quando dicit domin⁹ ad chaim: Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra: que vox fuit a deo exaudita in punitione ipsius chaim. Scdm est vitium sodomiticū Scn. 19. Clamor sodomioz et go morioz multiplicat⁹ est: et pccm eoz aggrauat⁹ est nimis. Tertiū est oppressio inocētū. vñ Ero. 2. et de filiis isrl ab egyptijs iniuste oppressis. Ascendit clamor eoz ad dñm ab operibus suis: et audiuit gemitus eoz. Quartū est mercenarij dēi audatio. Vñ Jaco. 5. Ecce merces mercenariorū vestroꝝ que fraudata est a vobis clamat: et clamor eoz in auribus dñi sabaorb introiuit: et est rō quia in his cōmittit quasi homicidiū. Nam in pccō ptra naturā effundit illud qd potuit esse materia corporis humani: ideo est quasi homicidiū. In defraudatione mercenariorū subtra-

hitur pauperib⁹ vnde viuant: ideo a deo q̄si homicidiū reputat Eccl. 34. Qui offert sacrificiū ex substantia pauperū q̄si q victimat filiū in aspectu patris sui: panis egentiuꝝ vita pauperis est: qui defraudat illū homo sanguis est: qui aufert in sudore panē quasi q occidit proxmū suū. Qui effundit sanguineꝝ: et q fraudes facit mercenario frēs sunt. hec ibi. Ecce q̄ dānosū est homicidiū. Scdo punit homicidiū grauius in alio seculo. Mā Adath. 25. dñr. Ite maledicti in ignē eternā. et. Si h de proximo nō subuenientib⁹ in necessitate: quid illis qui non tm non subueniūt primo s; etiā illum occidunt nolentes reddere qd tenent: et quādoq; etiā grauius dāno multoꝝ. Et si iudiciū sine misericordia fiet illi q non fecit misericordiā Jaco. 2. quid illi qui facit ptra oēm misericordiā: et operat oēm crudelitātē. Et sic patet q̄ grauius punitur homicidiū: patetq; secunda pars.

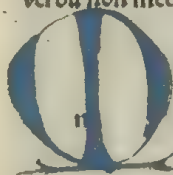
¶ Pars tertia huius sermonis in qua declaratur ad quantam satisfactionem homicide obligentur.

Tertio in hoc sermone q̄ detestandū sit homicidiū pbat⁹ etiā ex magna satisfactione quā homicide tenentur facere: et corporaliter et tēporaliter. Ad cuius rei declarationē est sciendū: q̄ aliter tenentur satis facere vulnerantes: aliter mutilantes: aliter penitus occidētes. ¶ Primo enī vulnerantes fm Ricar. et Sco. in. 4. di. 5. licet non valeat restituere membrū in tali p̄ditio ne sicut antea: ad tria tamē remanet obligat⁹. Primo ad expensas que circa medicū et vulneris sanitatē expendant. Vñ de iniur. et dā. dato. si rixati. et sumis ab Ero. 21. Si rixati fuerint boies: et p̄cussit alter primū suum: et ille mortuus non fuerit: sed iacuerit in lecto: qui p̄cussit operas ei⁹. samissas fm glo. et expensas in medico restituat. Scdo tenet ad illa q̄ vulnerat⁹ talis lēisionis occasione amissit: puta si hō dedit erat alicui laborioso corporali: vñ verisimiliter credi pōt q̄ inde lucratus fuisset: ad talē satisfactionē obligat⁹ est sicut in p̄allegato. ca. glo. dicit. Tertio tenet ad satisfactionē et placationē illius de iniuria data. Cum honor vero inter exteriora bona sit maximū bonū: non videt q̄ inferri possit alicui iniuria grauis per quā deicitur. multū qn illi obliget ad talis honoris restitutionē: certū est enī qd talia alicui inferre est

notabiliter illi iniuriari: s; fm Tho. 2. 2. q. 62. ar. 6. q. percutit aliquē tenet recōpēfare passō iniuriā: quīs nīl remaneat apud ipsū: et huiusmōi ad arbitriū boni viri. C. Scdo vero mutilans: puta quia proximo abscedit manū aut pedē: aut hoīem occēcavit: pro tali enī fm Sco in. 4. di. 15. q. 2. coiter nisi in ecclesia restitutio pecuniaria sit statuta. ad. 5. mutilās tenetur fm eum. Primo ad expensas appo sitas in curatione illius ut dictum est. Scdo ad satisfactiōē impediti lucri pro toto futuro tempore quo vsus fuisset illo mēbro absciso. Tercio ad satisfactiōē afflictionis illi membra mutilati: cū perpetuo vita sit sibi dolori et tristitie: vivere sine oculis vel manib; . Et ideo ad aliqua sup impendēda tenetur: ex quib; possit onera et tristitias quas ex tali lesione incurrit solabilius ac lenius ferre. Ex vno tamen respectu plus ponderāda est mutilatio pauperis q; diuitis: si eger parte abscisa ad necessaria vict; acquirēda. Ex alio respectu plus est in diuite estimāda. s. dignitas ipsius: s; nihilomin; parū est quo ad primū respectū. Quarto tenet truncato alere truncatū si indiget. Quinto obligat ad satisfactiōē sanguinis ipsius mutilati: puta si ille cui ē ablata manus se et suos alebat: qd nunc imple re non pōt: talis dānū inferens ad equalia obligatur fm boni viri iudiciū. C. Tercio fm Sco. in. 4. di. 15. occidens ad tria manet obligatus. Primo cni expedit ei q; exponat vitā in causa iusta: puta ptra inimicos ecclesie vel alios infideles: et huiusmōi: ordinādo labores et periculū p satisfactiōē illi; quē ipse occidit: ut cui non potest in corporalib; satisfaciāt in spūalibus bonis: qui si nec satisfactiōē vel restitutioē facere velit: non pōt oīo a restitutione esse immunis: ptra quosdam fatuos pfectores absolūtes leuiter homicidas non explicando eis necessarias restitutōes et obligationes: et ut ita dixerim lenius trāsire permittentes q; si occidisset eius bouē: nā si proximi canē vel bouē occidisset non absolueretur absq; restitutōe: et de homicidio nō curatur. Quātū aut homicidiū detestetur a deo: patet in Dauid manifeste quē prohibuit sibi templū extruere: quia sanguis fufor lz iuste fuisse. Si igitur occisor iustus non accipatur ad cultū dei: iniustus occisor vbi parebit: hui; sentētie est Sco. Scdo fm Seral. odoē obligatur: si predicti casus nō occurre

rent homicida totā vitam suā in oratione et penitentia ordinare ad illius vtilitatē quem occidit. Tercio fm Seral. et Sco. si interfectus sustentabat aliquos. s. patrē: matrem et alios sibi propinquos vel pauperes: obligat talis interfecto: omnib; illis ad tantā restitutionē quantā abstulit illis per mortē illius. Hōz omniū ratio est quia dānū est passō restituendū et satisfaciendū. Ex his elici pōt q; si quis reipublice necessari; si ex huiusmōi morte dānū est passa: occisor ad p; dignaz satisfactiōē tenetur. Seruus etiā dñō suo occisus debet sibi restitui per alteri; serui equivalentis dationē vel emptionē: aut precii cōpetens eruptionē. In omnib; igitur istis in quib; dānū neq; in se neq; in equivalenti restitui potest per recompensationem faciendā arbitrio boni viri restitui debet fm Ric. Tho. et Sui. ergo attēdat quisq; quē et q;ta incurrit ex homicidio dāna temporalia: corporalia: spiritualia. et c.

Quinta quarta infra diē in qdragesima de reprobatiōe mechē et fornicationis: per illud verbū non mechaberis. Sermo. 47.



Ulti filii de

serue magis q; ei; que habet virū. ad Gal. 4. Viso capitulo de scdo pcepto scde tale qd in psona p;ia pri mi phibet lesione. s. nō occides: pueniēter b; tertio qd phibet nocumētū in psona p;ia tractandū est. s. non mechaberis: qd fm aureliū Augu. implicite phibet oēm illicitū p;ubitū siue vsū mēbroz illoz: vno etiam phibet oēm illicitā p;upiscentiā: ut videbit; et oēm carnis imundiciā. Bene ergo diē nō mechaberis. i. fm glo. nulli alij excepto matrimoniali sedere te cōmisse: ptra qd his tēporib; innumerabiles faciūt. ut vere cū Dauid dici possit: Multi filij deserite. i. p;ubine q; ei; que habet virū. s. legitimū. De b; pcepto iuxta morē tria in presenti vidēda occurrūt. C. Primū hui; mādati p;ario et fornicationis reprobatio. C. Scdm generalis relatiōis matrimonij remediatio. C. Tertū singularis obseruatio et corporalis remediatio. C. Pars pma hui; sermonis in q; pbat luxuriā hoc pcepto iuste esse reprobatā.

Sermo

Unde Augu. dicit in li. de x. cor. Dñs g gn-
bernat seruos suos ad utilitatē illoꝝ nō suā:
h̄ precipit ne per illicitas voluptates corruat
templū eius: qđ esse cepisti. h̄ ille. Septimo ⁊
ultimo p̄batur rōne remediationis sic: Re-
mediū adhibetū periculo est seruandū in for-
ma: ut periculū euitetur: sed p̄ cuitādo peri-
culo fornicationis est scđo matrimoniū re-
formatū. vñ aplūs p̄mē Corinth. 7. ait: Pro-
pter fornicationē. scuitandā vnusquisq; vxo-
rē suā habeat: ⁊ vnaqueq; suū virū tē. vbi
nota qđ dicit vxoꝝ ⁊ virū: ergo excludit cōcu-
pitū: et quo patet qđ oēs fornicatores morta-
liter peccāt ⁊ incurrūt penā eternā. Ad si p̄
dicat sic: Dñe pctm̄ mortale ducit ad p̄di-
tionem eternā: sed fornicatio nō perducit ad
eternā. vñ Ambro. sup̄ illud p̄mē ad Thī. 4.
P̄dictas ad oīa vñ. tē. sic ait: Dñis sūma
xp̄iane discipline in misericordia ⁊ pietate ē:
quā aliquis sequens si lubricus carnis patit̄
sine dubio vapulabit sed nō peribit: ergo for-
nicatio nō est pctm̄ mortale. Ad h̄ respondet
qđ per opera pietatis ille qui lubricū carnis
patit̄ liberat a perditione eterna inq̄nuz per
huiusmodi opera sat̄s facit de lubrico comis-
sor: nō aut̄ ita qđ si in lubrico carnis perseue-
ret impenitēs vsq; ad mortē p̄ pietatis opa
liberetur. de pe. di. 5. falsas. Et sic patet luxu-
riā rōnibus reprobari.

C Pars secūda huius sermonis in qđ p̄bat
luxuriā esse reprobāā multiplici auctoritate.
Secundo in hoc sermone idē p̄batur
auctoritatis via: auctoritate. s. scripti-
ce. s. Auctoritate Mosayca: Pro-
phetica: Euāgelica: Apostolica: Auctentica:
Canonica: Politica. **P**rimo dico luxu-
riā esse reprobāam auctoritate mosayca sic
discurrendo: nō me habet Exo. 20. Deutro. 5
trāsuptine Adāth. 5. Et. 32. q. 5. c. nō mecha.
Vir de quo egrediet semē coit̄ lauabit aq. i.
pnia: oē corp̄ suū ⁊ mū. erit. Leuit. 15. Si qđ
mechat fuerit cū vxoꝝ alteri morte mo. Le-
uit. 20. Adoriet qm̄ fecit nefas in isrl̄: ut for-
nicaret in do. p. su. Deutro. 22. Non erit me-
retrix de filiabus isrl̄: necq; fornicatoꝝ de filiis
isrl̄. Deutro. 23. Et sic patet auctoritate mo-
sayca luxuriā esse reprobāā. **S**ecdo au-
toritate prophetica sic: Attēde tibi fili mi ab
oī fornicatoꝝ: ⁊ p̄ter vxoꝝ tuā nunq; patia-
ris crimen scire. Job. 4. Eos qđ ita vñ. sus-
cipiunt ut sue libidini vacent: sicut equus et

malus: habet super eos demon potestatem
qđo magis in fornicatoꝝ Job. 6. Ignis
est vsq; ad p̄ditionē deuorans: oīa eradicās
germina Job. 31. Fortitudo ei⁹ in lūbis ei⁹: ⁊
virt⁹ illi⁹ in vmblico vētris ei⁹ Job. 40. In-
rus suz li. p̄m. luxurie psal. 68. Incēde
rūt igne. luxurie psal. 73. Iuuenes. c. cōdit
ignis. luxurie psal. 77. Nūc ḡ fili audi me:
⁊ nō recedas a verbis oīs mei: lōge fac ab
eaviā tuā. s. a muliere luxuriosa: ⁊ ne appropi-
ques forib⁹ ei⁹ Prover. 5. Ne des mulieri
ptatē aie tue: ne ingrediat in virtutē tuam ⁊
fundaris Ecclē. 9. Ne des fornicarijs aiaz
tuā in vllō: ne perdas te ⁊ aiaz tuā vident.
Malitia vni⁹ hore obliuionem facit luxurie
Ecclē. xi. Qui se iūgit fornicarijs: erit nequā:
putredo ⁊ vermes hereditabūt illū Ecclē. 19.
Breuis oīs malitia super malitiā mulieris.
Et infra. Ne respicias in mulieris speciem:
⁊ non deipiscas mulierē in specie: mulieris
ira ⁊ irrecuerentia ⁊ pfusio magna est Ecclē.
25. Ne respicias mulierem alicui viri: ⁊ ne
sconteris ancillā ei⁹: ⁊ ne steteris ad li. Ecclē.
21. In medio mulierū noli cōmorari: de ve-
stinētis eius p̄cedit tinea: ⁊ de muliere in-
quitas viri Ecclē. 42. Saturāui eos: ⁊ me-
chati sūt: in domo meretricis luxuriabant
Dicte. 5. Abboiabile fecisti decorē tuū. s. per
luxuriā Ezechiel. 16. Habens fiduciā in pul-
chritudine tua fornicata es. ibidem. Auferat
fornicationes suas a facie sua de medio vbe
rū suorū D̄ sec. 2. Fornicatio vinuz ⁊ ebrietas
auferunt cor D̄ sec. 4. Spūs fornicatiōis in
medio eorū: ⁊ dñm nō cognouerunt D̄ sec. 5.
Disperdā tenentē sceptrū in domo volupta-
tis ⁊ luxurie Amos 5. Fili⁹ ⁊ pater eius iue-
runt ad puellā: ut violaret nomen sanctum.
Adāth. p̄m. 2. Vir qui lassui est in stratib⁹
vestris Amos. 6. De ciuitas sanguinū vn-
uersa mendacij dilaceratiōe plena. Et infra
Conuerūt in cordibus suis propter multitu-
dinē fornicationū meretricis speciose ⁊ grate
⁊ habētis malicia qđ vēdidi gētes i fornicā-
tionib⁹ suis: ecce ego ad te dicit dñs deus ex-
ercitū: ⁊ reuelabo pudē. t. in fat. ⁊ ostēdā in
gentib⁹ nuditatē. t. ⁊ reges ignominia tuam.
Mañ. 4. Et sic patet auctoritate p̄phetica lu-
xuriā reprobari. **T**ertio auctoritate euange-
lica sic discurrendo. Non licz tibi habere vxo-
rē fratris tui di. Joānes Herodi Adāth. 14.
Disipauit substantiā suā vi. luxu. Luc. 15.

Omnis q̄ dimittit uxorem suā & ducit alia;
mechatur Luc. 16. Ab intus enī de corde ho-
minū cogitationes male procedunt: adulte-
ria: fornicationes: homicidia &c. omnia hec co-
ingnant hominem Adar. 7. Dicit ei iesus bene
dixisti quia non habeo virū: quoniam enī viros
habuisti & hunc quē habes non est tuus vir.
Ios. 4. Quarto auctoritate apostolica sic:
Neq̄ fornicarij: neq̄ moles: nec masculorū
concupinabiles regnū dei possidebunt. Et in-
fra: Tollens ergo membra xpi faciem mem-
bra meretricis p̄me Corinth. 6. Fugite oēm
fornicationē: oēs enī peccatū q̄cūq̄ fecerit hō
extra corp⁹ est: qui aut fornicat in corp⁹ suū
peccat Ibidē. Tradidit eos in reprobum sensū
ut faciant ea q̄ nō veniūt: repletos oī iniq̄-
tate: malicia: fornicatione: auaricia &c. Et infra
Qm̄ q̄ talia agūt digni sunt mori: non solū q̄
faciūt: sed etiā q̄ cōsentiūt faciētib⁹ Ro. p̄mo
Fornicatio & oīs imūditia nec noietur in vo-
bis: sicut decet scōs Ephe. 5. Hoc scitote in-
telligēt q̄ oīs fornicator aut auar⁹ aut imū-
dus: nō habet hereditatē in regno xpi & dei
Ibidē. Manifesta sunt opa car. q̄ sunt forni-
catō: iudicij: imūditie: impudicie: luxuria &c.
quoniā qui talia agunt regnū dei non possi-
debūt: nō aliter cōsequēti. Gal. 5. Adorifi-
cate membra vestra q̄ sunt super ter. forni-
cationē: imūditia: libidinem: concupiscentia:
malitia & auaricia: que est idoloz seruitus:
propter que venit ira dei in filios diffidētie.
ad Col. 3. Fornicatores & adulteros iudica-
bit deus Hebr. ultimo. Epulati estis super
ter. & in luxurijs vestris enutristis corda ve-
stra Iaco. 5. Octauū Hoc iusticie p̄cones
custodiunt diluuiū mundo impioꝝ inducens
& ciuitates sodomoz & gomorreoz in cinerē
redigens euerfione damnauit: exemplū eoꝝ
qui impie attriti sunt potens & insus Loth
appressus a nefandoꝝ iniusta ac luxuriosa cō-
uersatione eripuit. scē. p̄ De. 2. Mōuit domi-
nus pios de tentatione eripere: impios vero
in die iudicij cruciandos reservare: magis
autem eos qui post carnē in concupiscentia
imūditie ambulant Ibidē. Dedit illi tē-
pus ut penitentiā ageret: & non vult penitere
a fornicatione sua: ecce mitto eam in lectum
& qui mechantur cū ea: in tribulationē mari-
ma erunt: nisi penitentiā egerint ab operib⁹
suis: & filios ei⁹ interficiā in morte Apoca. 2.
Veni ostendā tibi damnationē meretricis

magne: que sedit super aquas multas: cum
qua fornicati sunt reges terre Apoca. 17. Et
sic patet &c. Quinto auctoritate auctētica. i.
sanctoꝝ sic. p̄mo beati Augu. in libro de
cōslic. vitioꝝ. 23. dicit: Quomodo in volup-
ta te tua te non dilatas: modo cuq̄ qd te sequat
ignoras: acceptū tempus in desiderijs per-
dere non debes: quia q̄ citius pertransi-
s ignoras. Si enim deus miseri hoies nollit
in volupate: castos in ipso humani generis
exordio masculū & feminā non fecisset. Casti-
tas illibata rīdit nolo ignorare te fingas: q̄
post hanc vitā sine fine recipias. Si enī pie
& caste vixeris sine fine gaudebis: si vero im-
pi⁹ & luxuriosus fueris eternis incendijs sub-
iacebis. Inde enī magis cast⁹ viuere debes:
vñ q̄ citius tēpus acceptū pertranscat igno-
rare te dicis. Qd̄q̄ i exordio generis huma-
ni masculum & feminā ad hoc deum creasse
proferis: ut mutuis se amplexibus misce-
re deberet: oīno verissime dicis: sed quia nu-
bendi quibūdā licentia cōceditur: hoc est q̄
virginitatē & castimoniam vidualem nequa q̄
proffessi sunt: quibūdā autē non tribuitur: sed
interdicitur. hoc est qui virgines & continen-
tes esse decrēuerunt: fornicatio vero q̄ nul-
lis impune conceditur: non attendis. An cō-
tēndū putas quod apostolus lubricis dicit:
fugite fornicationē fratres: quodcūq̄ enī ho-
mo peccatū facit extra corpus est: qui autem
fornicatur in corpus suū peccat. Qd̄ si parni-
pendendum existimas: audi quod postea in
sempiternū plores & gemās: neq̄ enim ad-
ulteri: neq̄ fornicarij: neq̄ corruptores: neq̄
masculorū concupinabiles: neq̄ molles regnū
dei possidebunt. Qd̄ parua est concubitus
hora: qua perditur vita futura. Qd̄ autē emo-
lumentū affert corpori: quodue tribuit lucrū
que tam cito perducit ad baratrū. hec ille. Et
in libro de sermone dei in modo. idē sic in-
quit: Qui vi. m. ad concu. c. i. hoc fine: hocq̄
animo attenderint eam concupiscat: quod
iam non est delectatiom carnis: sed plane cō-
sentire libidini: ita ut non refrenet illicit⁹ ap-
petitus: sed si facultas fuerit satietur: hic me-
chatus est. Sicut enī de carbonibus scintille
diffiliunt: de ferro rubigo nutritur: morbos
aspides sibilat: ita mulier diffundit & cupiscē-
tie pestilentia: nunc in risum dissoluit: nunc
blanditias exhibet: & qd̄ venenosū est super
cūcta psallere delectat aut canere: cui⁹ cantu

Sermo

tollerabili⁹ est audire basiliscū sibilāre. Ad-
mento Thamar q̄ a fratre suo Amō corru-
pta est: vbi enī vni⁹ tabernaculi p̄uersatio: car-
nis nō facile tollit delectatio. hec ille. Scōo
auctoritate Ambro. sup̄ Luc. vi. Qui q̄ non
causa pereande sobolis: sed explēde sibi inui-
cem libidinis copulantur: nō tam coniuges
q̄ fornicarij videtur. Et in libro de Abel et
chaim dicit: Libido velut festuca cito accēdi-
tur: prope consumitur. Secuus criminū sti-
mulus libido est: que nunquā beabre quera-
tur: patitur affectu: nocte seruet: die anhelat.
Sanson validus et fortis leonem suffocat:
sed amorem suū suffocare non valuit: vincu-
la soluit hostium: sed suarū non soluit nexu
cupiditatū messes incēdit alienas: sed vnius
inipie mulieris accensus igniculo: messes sue
virtutis amisit: ianua diaboli: via iniquita-
tis: scorpionis percussio: nociuūq̄ genus est
semina. Cum proximat stipula ignem accen-
dit: flā mīgero igne percussit conscientiam: pa-
riter habitantis: extrahit fundamenta mon-
tū. Si femine cum viris habitent viscarius
non deerit diaboli. hec ille. Tercio auctori-
tate Gregorij libro. 21. moza. sic dī. Quelibet
alia fuerint bona opera: si luxurie scelus nō
abolerur: inensitate huius criminis obrui-
tur: maulum luxurie: aut cogitatione perpe-
trat: aut opere. Talidus enim aduersa: p̄no-
ster cum ab effectu operis expellitur: secreta
cogitatione polluerē nititur. Ex quo autem
semel luxuria mentem occupauerit: vir etiā
bona dēsideria cogitare permittit. Idem. 31.
libro suo. dicit: Diaboli proprie corpus sunt:
qui dēcepti a suggestionibus eius delecta-
tionibus: consentiunt carnalibus. Hec ille.
Quarto auctoritate vini senioris Hiero-
nymi qui in epistola ad matrem et filiam vi-
cit: Inter has et tantas illecebras voluptatū
ferreas etiam mentes libido domat. Et ad
Damascē. papam de filio prodigo ait: Lu-
xuria inimica deo: inimica virtutibus: per-
dit omnē patris substantiam: et ad presens
voluptatem delinēns futuram non finit co-
gitare paupertatem. hec ille. Et sic auctori-
te autentica patet luxurias reprobari. C Se-
xto idem probatur auctoritate canonica sic
discurrendo. Nam. 27. q. j. ca. nubendi. dicitur:
fornicatio nulli unpune conceditur. Et
32. q. 7. ca. non solum habetur: Inter cetera
septem vīna fornicatio maximū scelus est:

q̄ p̄ carnis imūdiā tēplū dei violat. Itēz
32. q. 4. ca. in eo fornicator. dī: Hoc vni scio
q̄ post fidem xpi fornicat: violat tēplū dei:
sed opus carnis imundicia nūcupat. hec ibi.
Et ibidem. ca. sicut dī. Sicut sancti⁹ est fame
mori q̄ idolorum vesci: ita sancti⁹ est defun-
gi sine liberis: q̄ ex illicito coitu stirpem que-
rere. Et in ca. sic non sunt. scribitur: Sic non
sunt faciēda adulteria etiam voluntate fili-
os generandi: quemadmodū nec furta sunt
faciēda: et voluntate pascendi pauperes san-
ctos. Et in ca. meretrices. dicitur: Ad meretri-
ces esse et ad meretrices accedere p̄hibet do-
minus: quarū publice venalis est turpitudine.
Et in ca. Salomon. dicitur: Salomō quip-
pe imoderato vsu atq̄ assiduitate mulierū
ad hoc vsq̄ perductus est: ut templum ido-
lis fabricaret: et qui prius deo templum ex-
truxerat: assiduitate libidinis et perfidie: sub-
tractus idolis templa construere non timuit
hec ibi. Et ideo dicentes fornicationem non
esse peccatum: tanq̄ heretici sunt censendi.
in cle. ad nostram de here. vbi aliquibus sic
dicentibus: Actus carnalis cum ad hoc na-
tura inclinet nullum peccatū est: et maxime
cum talem actum excrēns ad hoc tentatur.
Respondetur prauitas heretica est sic asse-
rere: et pertinaciter defendere. Ratio est: quia
ut dicit glo. est contra precepta dei Ero. 20.
Vnde. 22. q. 1. ca. predicandū. Fornicatio cō-
putatur inter mortalia peccata. vbi sic dicitur:
fideles noscere debent: talē de periurio
penitentia imponi debere: qualem et de ad-
ulterio: de fornicatione: de homicidio sponte
cōmissio: et de ceteris criminalib⁹ vitijs. hec
ibi. Quid plura: lege. 50. di. in. ca. quia tua. et
di. 49. ca. binc. post mediū. et. 23. q. 7. ca. quē-
admodū. et. 32. q. 5. ca. nec solo. vbi habetur:
Nec solo tactu et affectu: sed aspectu appeti-
tur concupiscentia seminarum et lege item
32. dist. in. ca. p̄mo. in fine. Et. 15. q. 8. ca. hi qui
Et dē vi. et bonc. cle. c. et clericor. vbi habet:
q̄ luxuria l3 ab oibus fit vitanda a clericis
tū maxime: sic patet autē canonica luxuria
reprobari. C Septimo et vltimo idem p̄bat
autē politica tripliciter. P̄mo autē p̄p̄.
Scōo poetar. Tercio legū humanarum.
C P̄mo p̄p̄ sic. Plato p̄phus antiquus
dicit: Adalox esca voluptas: quia ea sic p̄fices
homo: hoies capiunt. hec ille. P̄thagoras
ait. Fugienda sunt oibus modis et abstinen-

da: languor a corpore: imperitia ab aia: luxu-
ria a ventre. Ideo cum quidam stolidus au-
diente Pythagora diceret male se esse cum
mulieribus: cum pñis puerari: et sues: igit
Pythagoras libentius in ceno: qñ in aq ver-
sant. Aristo. 3. et bicoz. inquit. q delectatōes
gustus et tactus: inter delectatōes sensibiles
maxime sunt vehementes: et ideo reprehensi-
biles. et in. 4. et bicoz. dicit. Continentia nō ē vir-
tus: sed quedā virtuti mixta: quia continens
sequit rōnem et cām: qd pertinet ad virtutē
hec ille. Seneca pmo declarandū ait. Nihil
est tam mortifex ingenij qñ luxuria. Luxu-
ria blāda pestis: viciū ozib: imensas opes
avaris manibus vt perdat rapit. et in. 39. cpla
ait. Quis hostis in quēqñ tam pñmcliosus
fuit: qñ in quosdam voluptates lue: et infra q
dam se voluptatibus in mergunt: quibus in
suetudinem adductis carere non pōt. Ob
hoc miserimum est q eo gūnerit: vt illis q
supernacua fuerūt facta sint necessaria. Ser-
uiunt itaqz voluptatibus non fruiūt et mala
sua: qd maloz vltimū est: amant. Induran-
dus est itaqz animus et a blandimentis vo-
luptatis procul abstrahendus. vna banibale
hiberna soluerunt: et indomitū illum visib
atqz alpibus tutum enervauerunt: fomenta
campana armis vicit: vitiū victus est. No-
bisqz militandū est: eo genere militie quo
nunqz otium dat: debellande in pñis volu-
ptates: que vt vides seu quoqz ingenia ra-
puerunt. Si voluptati cesserimus cedendum
est dolori: cedendum est labori: cedendum est
paupertati. hec ille. Boetius lib. de disciplina
scōastica dicit. Est enim meretrix iniquitatis
via inferni ianua. percussio scorpionis: visca-
riū scelus: putens interit. Et in. 3. de cōsol.
idem dicit. Quid aut de corporis voluptati-
bus loquar: quaz appetentia qdem plena est
facietatis. facietas vtro penitentie: quaz mo-
tus quid beat iucūditatē ignoro: tristes vero
esse voluptatū exitus: quifqz reminiscit libi-
dinum suaz itelligit: que si beatos explicare
possent: nihil cause ē qñ pecudes qz beate eē
dicant. Nihil ergo dubium est: qñ ad beati-
tudines denia quedā sint: nec pducere quēqz
eo valent: ad qd se perduturas esse promit-
tunt. hec ille. Tullius lib. j. de offi. ait. Si con-
siderare volumus que sit i natura hominis
excellētia et dignitas: facile itelligem qñ
sit turpe desuere luxuria et delicate ac molli-

ter vivere: et quātum sit honeste vivere: conti-
nenter: sobrie: et pudice. Et in co. lib. idem ait.
Luxuria cuz omni etati rursus sit: senib⁹ ma-
xime sedissima est. Ideo lib. de senectute ait.
O preclarum munus etatis: siqdem aufert
nobis quod est in adolescentia vitiōssimūz
scz libidinem corporis. hec ille. Valerius lib.
9. sic dicit. Blandum malum luxuria quā ac-
cusare aliquādo facilius est: qñ vitare que in-
uictum banibalem armis illecebris suis cō-
plexa vincendum Romano militi tradidit.
Illa ducem vigilantissimū: illa exercitū acer-
rimū dapibus largis abundanti vino: vi-
guentoz fragrantia: veneris vsu lassiuoz
ad somnū et delitijs euocauit. Quid ergo his
vitijs sedius: quid etiā dānosius: quibus vir-
tus atteritur: victorie relāguiscūt: sopita glā
in infamiam uertit animi et corporis vires
expugnantur: adeo vt nescias an ab hostib⁹:
an ab alijs capi: perniciosius sit habendum.
hec ille. Tercio auctoritate poetarū prudē-
tius poeta dicit. Adversa iaces ardente luto
torquetur et ardet. Dubentius totis crusta
libido medullis. Inspirat tenerum labe-
facta per ossa venenum. Tu preces ad mor-
tis iter: tu ianua leti. Corpora cōmaculans:
animas ad tartara portas. h ille. Qualterus
insuper in alexandreide libro. j. dicit. Te non
emolliat vitiō prodiga luxuries. Nec fortia
pectora frangat mentis morbus amor. Si
baccho veneriqz vacas q cetera subdō. Sub-
inga venisti: periit delira vacantis. Libertas
cū veneris flagrante camino. Adens bebet
interius rixasqz et bella moueri. Imperat et
suadet rationibus vile sepulchrū. Ebrietas
rigidos enervat h duo mores. hec ille. Item
quidam alius doctissimus poeta ait. Senia
corpus opes: animum vinū lumina vocem.
Polluit ānihilat: necat erupit ozbat acerbāt
Corpus opes animam cōsortia fēdera samā
Debilitat perdit necat odit destruit aufert.
Tercio auctoritate le. humanaz. Nam. L.
de concubinis. i. nemini. dicitur. Nemini li-
centia concedatur constante matrimonio: cō-
cubinam penes se habere. et. L. de adulc. l. se-
dissimam. sic dicitur. Sedissimam earum ne-
quitiam que pudorem suū alienis libi ini-
bus prosterunt: reprensā voluptate legis vl-
ciscantur. hec ibi. Item. L. de rap. vir. l. vnica
sic scribitur. Violatio virginum vel etiam vi-
duarū maxime que deo fuerunt dedicate:

Sermo

non solum ad iniuriā hominum: sed etia
ad ipsius omnipotentis irreuerentiā cōmit-
tatur: cum uirginitas et castitas corrupta resti-
tui non potest. hec ille. Item. *L. de epis. et cle-
l. raptores. habetur. Raptos virginum vel
etiam uiduarum que deo fuerunt dedicate:
capitis supplicio plectendos esse decernim⁹.*
Preterea in auten. de trien. et senis. *S. si aut.
coll. 3. scribitur. Nos non prebemus luxuri-
antibus: sed caste uiuentibus leges. hec ibi.*
Item in auten. de restituentibus. *coll. 4. dñ.*
Non enim amplius habebit castitatez luxu-
ria: sed subiciatur quidē et ipsa penis pericu-
lumque sustineat. Et in auten. quibus modis
natura. effici. legi. *S. illud quoque. coll. 6. habet.*
Nihil est amoris furore uehementius. Item
*ff. de orig. iur. l. 2. initium. dicitur. In serui-
ture supponitur qui captus amore uirginis
nefas permiscet indignaturque et obseruatiā
iuris in persona sui iam deficit. hec ibi.* *Ul-
timo. ff. de extraor. crimi. l. 1. dicitur. Solici-
tores alienarum nuptiarum. itemque matri-
moniorum interpellatores et si effectui sceleris:
potiri nō pnt pp. uolūtate pñitiose libidinis et
ordinē puniunt. hec ibi.* Et sic pz luxuriā esse
reprobā q̄ pluribus fidedignis auctibus.
¶ Pars tertia huius sermonis in qua pro-
batur luxuriā hoc precepto iuste esse repro-
bāam multiplici exemplaritate.

Ertio in hoc sermone idem probat
exemplo multiplici: uidelz. Adosayco
Prophetico. Euāgelico. Apostolico
Iuridico. Phico. Politico. ¶ Primo exē-
plo Adosayco legit *Gen. 39. d. Joseph. q. cū
esset pulcher facie et decoꝝ aspectu post mul-
tos itaqz dies: dñā sua dicit ei. dormi mecum
qui non acquiescēs: dicit ei. Ecce dñs meus
omnibus mihi traditis ignorat quid habeat
in domo sua: nec quicqz est quod non i mea
sit potestate vel nō tradiderit mihi: preter te:
que uxor eius es: quomodo possum hoc ma-
lum facere et peccare in dominum meum: et
huiusmōi uerbis. recusabat: postea sequitur
quo vna dierum apprehendit eum p. palliū.
Joseph uero relicto pallio fugit et nūqz con-
sentire uoluit: imo multa et mala ppassus ē.
¶ Scdo exemplo pphetico. *S. Susane de q̄
dicitur Dan. 13. q. cum sola esset in pomerio
surrexerunt duo senes et accurrentes. dñ. ei.
Ecce hostia pomerij clausa sunt et nemo nos
uidet et in concupiscētia tui sumus: quam**

obrem assentire nobis et cōmiscere nobiscū.
q. si nolueris dicemus testimonium contra
te. q. tecum fuerit iuuenis et ob hanc causam
emiscris puellas a te. Ingeniuit Susanna: et
ait. Angustie sunt mihi vndiqz. Si enī hoc
egero mors mihi est. Si autem non egero:
non effugiā manus vestras: sed melius mihi
est incidere in manus vestras absqz opere:
q̄ peccare in conspectu dei. et sic non acquie-
uit ē. ¶ Tertio exemplo euāgelico. i. sanctorū
vitam tenentiā euāgelicā maxime. Bñdicti
et Francisci. Nam Benedicto in spelunca
sua oranti apparuit diabolus in forma auis:
quā plurimū infestantem se cōabatur abigē
que tandem recedente tanta illum diabolica
inuasiō carnis tentatio: quātam als nūqz sen-
serat: tandem ad se reuersus nudus se piecē
spinas: et sic carnem castigauit. Similiter. b.
pater noster Franciscus simili tentatione sti-
mulatus: inter spinas se cruciāuit ut in le-
genda ē. ¶ Quarto exemplo apostolico. i.
apostolorum qui omnes vitam pudicā te-
nuerunt. patet etiam exemplo eorum q. apo-
stolorum imitati sunt vitam. Ponit diuus
Hieronymus in uita beati Pauli pmi be-
remite inter alia duorum iuuenum exēplū
mirabile. Quorum pimus nudus expoliatus
ac totus melle litus cōstuo tempore ad solem
ligatus est: ut aculeis uelparum confoderet.
ille autē semper immobilis perseverās. Ictum
nunqz negauit. Alter uero in pomerio quo-
dam super lectum ligatus est: et ad illum un-
missa meretrix speciosa: que cepit adolescen-
tis membra pertractare ut illum ad libidinē
etiam innitum perduceret: qui uicens car-
nis uoluptati aliter non posse resistere: den-
tibus precidens linguam erpuit in faciem se
osculantē: et sic doloris magnitudinē et cruore
qui in ore abundabat: uoluptatem et meretri-
cem fugauit. Non est opus plura enarrare
cum innumerales fuerint qui caste uixerunt
Nam et saluator noster non ob aliud uoluit
ad colūnam ligari et flagellari: nisi ut nobis
exēplū daret corpus nostrum flagellis ce-
dere: et a luxurie inquinamenti abstinenti.
¶ Quinto exemplo iuridico. i. ciuili. Mā scri-
bitur. *ff. de orig. iur. l. 2. §. et cum placuisset. q.
uirginis quidam indignatus q. uenustissi-
ma iuris obseruantia in persona filie sue de-
fecisset: eam castitatem filie uite quocqz eius
preferendam putaret arrepto gladio filiam i-*

perfecte: vt morte virginis contumeliam stu-
pi arceret. hec ibi. **E** Sexto exemplo pbico.
Nam Pythagoras crotonam veniens po-
pulum in luxuriam verfum: sua auctoritate
ad frugalitatē reuocauit: adeo vt plurimosq;
incōtinentes: et quod maius est etiam matri-
monio coniunctos: ad perpetuum perduxit
celibatum. Inducitq; matronas: vt auratas
vestes: ceteraq; sue dignitatis ornamenta:
velut luxurie instrumēta deponerent. Aliud
exemplum de Pericle pho. Tullius. j. lib. de
offi. dicit. q; cum ipse et Sophocles ad collo-
quendam de consultationibus publicis siml
confedisent. Casu puer quidam admodum
formosus trāsijt. dicitq; Sophocles. **P**e-
rides pulchrum puerum. respōdit Pericles
Rectorem decet: non solum manus et lin-
guam: sed etiam oculos habere continētes.
Item habetur exemplum de Demosthene:
qni Laydis meretricis pectus iocando sup-
palpitans: q̄tū ait hoc valet. Respondit illa
mille denarios. Rēdit phus. Ego penitere:
tanti non cmo. Item exemplum habetur de
Aristipo: qui inscius domum meretricis ali-
quādo intrauit: vīso scoto confestim exijt.
puer autem qui comitabatur eum crubescē-
bar: q; in domum meretricis iussit: ad quē
Aristipus dixit. Intrare illuc malum nō est:
s; nescire exire. Itē habetur exemplū de So-
phocle etate iam seniore: a quo cum quidam
quereret: an etiam nunc rebus veneris vte-
retur: dic meliora inquit. Libenter enim istic
tāq; efusiosa quadam dñatione profugi. **I**o
Seneca lib. 2. declamationuz ait. Adolescēs
luxuriosus peccat: senex luxuriosus insanit.
E Septimo et vltimo idem probatur exem-
plo politico de pñcipe romano Scipione di-
cit Augustinus lib. j. de ciui. dei. c. 33. Scipio
nastica prohibuit senatum construere theatrū
persuadens oratione grauissima: ne gratiam
luxuriam viribus patrie amonētib; paterē-
tur obreppere. Narrat etiā Valerius de co-
dē q; cum esset annorum. 27. princeps ro-
mani exercitus in aphyca fuit: vbi cartbagie
captus: et victoria maxima de aphycanis ob-
tenta: inter ceteros captiuos puella quedam
nobilis et valde pulchra fuit ei oblata: que no-
bili sponso erat coniuncta. Scipio autem vo-
catis parentibus et sponso inuolantem puellā
tradidit. Aurum quoq; pro redemptiōe puel-
le oblatum doti eius addidit: qua continētia

gēs barbara se se illi dedit. Quāto ergo ma-
gis nos continente esse debemus pro patria
illa superna ad quā rē.

E Sēria scōa post quartam dñicam quadra-
gesime in qua tractat de institutione matri-
monij contra luxuriam. Sermo. 48.

Ate illi in

fantem viuū: et noli inter-
ficere eū. 3. Reg. 3. **D**iu
theologozū carissimī sen-
tentia est: q; diuina lex or-
dinat hominēz circa cor-

poralia et sensibilia. Ratio autem hmoi est:
quia sicut per corporalia et sensibilia mens
hois potest in deum eleuari: si quis ad reue-
rentiam dei debito modo vtatur: sic illorum
indebitus vsus mentēz a deo abstrahit. Est
ergo ad hoc diuina lex pñcipaliter data: vt
homo adhaereat deo. ideo ei pertinet hoiez or-
dinare: circa corporaliū et sensibiliū affe-
ctionem et vsum. **P**reterea sicut mens hois
ordinatur sub deo: ita corpus sub aia: et infe-
riores vires sub ratione: sed diuina puiden-
tia debet facere vt singula suū ordinem te-
neant: ergo lege diuina ordinādus est hō: vt
inferiores vires rationi subdantur: et corpus
aie: et exteriora ad vtilitatem et necessitatem
homini seruiant. **P**reterea quilibet homini
proposita lex inducit ad virtutem: virtus autē
in hoc consistit q; tam inferiores affectiones
q; corporaliū rerum vsus ratione regulent
et h lex diuina statuere debuit aliter non esset
bona: quozum h tam lōgo repetita pñcipio:
quia per matrimonium regulari debuit hō
lege diuina: vt esset differentia inter hominē
et brutū: et hoc maxime post pñm in remediū
concupiscentie ad obseruationē huius man-
dati: ne daretur locus meretricibus: de qbus
in hac pphā scribitur: q; vna. dicit. date illi
infan. rē. **D**e matrimonio igit tractare volē-
tes qd in remediū datum est obseruatiōis
huius precepti ab institutione inchoandū est
de qua tres faciemus pñsiderationes: quarū

Prima dicit institutiōis mñimonij spatio.
Scōa institutiōis mñimonij multiplicatio.
Tertia institutiōis mñimonij originatio.

Pars pñma huius sermonis in qua decla-
ratur q; matrimoniu ē iñstitutū a lege nāli.

Primo igitur in hoc sermone pbat
talis cōclusio fm iniam theologozū

Sermo

scz Bonauen. in. 4. dist. 26. ar. 1. q. 1. Ricar
ibidem. Tho. in su. contra gentiles lib. 3. c. 121.
Alcran. de af. in. 2. pte in tractatu de le. nali
q. 1. q. matrimoniu inditu e a lege nali: qd p
batur etiam per pfm. j. poli. c. j. di. Adasculuz
et feminā non esse inuicē possibiles sine gene
rationis gra: et hoc nō ē ex electione: sed sicut
in alijs animalibus et plantis naturale appe
tere quale ipsum tale derelinquere alterum.
probatu etiam per le. civilem. ff. de iustitia et
iur. l. j. §. ius naturale ē qd natura oia aialia
docuit et parum post hinc descendit maris
atqz femine coniugatio qz nos matrimoniu
appellamus. Sed ad maiorem huius oclu
sionis declarationem cōtra obicitur. Prio
sic: qd est a voluntate non est a natura: quia
qd est a voluntate aliquo modo est ab intel
lectu: sed si est ab intellectu non est a natura:
quia pbs. 2. phyfi. dicit intellectū cōtra nāz: s;
matrimoniu non est sine pscnsu volūtati:
et psequēter nec sine intellectu: ergo non ē de
iure nature. Item dicit Tul. in rhet. q. fuit
quoddam tempus in quo nemo legitimas
nuptias nec quisqz aspexerat liberos: sed vt
dicitur decretoz di. 5. circa pncipiz. Ius na
turale cepit ab exordio rōnalis creature: nec
variatur tpc: ergo matrimoniu cum sit legiti
ma iunctio maris et femine: non est de iure
nature. Item dist. 8. in pncipio. Iure nāe oia
sunt cōia oibus: sed p matrimoniu est appro
priatio mulieris ad vir et cōuerfo: ergo non
est de iure nature. Ad hōz declarationem
est notāda illa distinctio theologoz: q. aliqd
dicit esse de iure nature duplr. Vno mō illd
qd causat ex nali necessitate non cooperante
voluntate. nisi illius q nām instruit: et sic dici
mus q. de iure nāe est ignis ascēdere sursum:
et hmoi. Propterea ex his nec laudamur nec
vitupamur s; Arist. 2. ethi. et sic matrimoniu
non est de iure nature: quia si sic esset: cēt ne
cesse omnes esse in matrimonio: quod falsuz
est. Nam Eristus fuit homo: et tamen non
fuit i matrimonio: sic multi sancti et religiosi.
Alio modo dicitur esse de iure nature illud
ad qd natura inclinat: sed non sic inclinat q.
per liberum arbitrium non possit restringi:
et per liberum arbitrium habet perfici: exem
pli gratia. Actus virtutum dicuntur de iure
nature: et tamen per liberum arbitrium ma
le exercitatu multi sunt vitiosi: pauci virtuosi
Nam aliquādo videmus aliquem bene cō

plexionatu: totum in aspectu angelicum: quē
natura et generalis et specialis inclinat ad vir
tutes: et tamen plenū virijs: et hoc per abusuz
liberi arbitrij. et sic matrimoniu est de iure
nature: quia ad ipsum inclinat natura gene
ris et speciei: et per comparisonem ad pnci
palem eius finem qui est bonum prolis: et p
comparisonem ad regularium qui est mu
tuum obsequium in rebus domesticis. q. at
natura generis ad hoc aliquo modo inclinet
deklaratur sic. Procreatio filiorum cōis est
omnibus animalibus: quibus ad hoc non in
clinet vno modo in omnib;: quia quedā sūt
animalia quozum filij nati statim possunt si
bi victum sufficienter querere. vel ad quozuz
sustentationem mater per se sufficit: et quibus i
istis natura inclinet ad coitum: non tamen i
istis est determinatio masculi ad feminam.
In illis autem in quibus filij indigent sustē
tatione vtriusqz parentis vsqz ad paucū tps
est per naturam determinata coniunctio ma
sculi ad feminam: vt patet in quibusdam ani
bus. Filij autem hominū indigent cura vtri
usqz parentis: vsqz ad magnum tempus: id
in hominibus natura inclinat ad determi
nationem maris et femine vsqz ad magnum
tempus. Sed infra clare videbitur quomodo
matrimoniu debet esse vnius ad vnam. et
inseparabile: quō natura speciei inclinat: quō
inclinat per comparisonem ad secundarium
eius finem: nec sufficit illa cōclusio cum pre
dicta distinctione que est Ricar. q. matrimo
niu est legis nature inquantum ad hoc in
clinat natura. C. Dicas ergo ad pnum ar
gumentum q. non plus concludit nisi q. ma
trimoniu non est totaliter a natura: et hoc
est verum: quia efficitur per liberū arbitrij:
quia fin sententiam theologoz: vt infra de
clarabitur vt sit matrimoniu requirit cō
sensus libere voluntatis. C. Ad scdm dicen
dum est q. quibus ius nature quātum ad sua
pncipia et proximas conclusionibus: omnibus
habentibus vsum liberi arbitrij sit notum et
sic etiam potest dici de matrimonio: quia cō
iunctio viri et femine est de inclinatione nāe
et pncipijs et proximis conclusionibus: tamen
quātum ad remotas conclusiones in multis
offuscātū fuit: et ad hoc est. q. sit viri et mulie
ris iunctio idiuiduā vite p suetudinē rerinēs
et sic itelligit Tul. C. Ad aliū dicat q. illd vtz
intelligendū est de possessionib; ordinatis ad

usum humanū: et hoc referendo ad tempus nature lapsē: de comunitate quantum ad usum: non quantum ad proprietatem: sed non hoc intelligitur de mulieribus. unde phis. 2. politicoz. ca. i. quibus concedat posses- siones debere esse cōes quātum ad usum: tñ hoc de mulieribus negat: p̄trarium dicenti- bus imponēs q̄ manifeste opera virtutis tē perantē interimūt. Et predictis oritur core- larium vnum tremebundū crudelē: his tem- poribus gemebundū. Sed quid sit. Ad. quid dñi est supra q̄ natura inclinat ad m̄sum- nium p̄pter bonum plis: quid seq̄r ex hoc. o gomo: r̄iane qd: o sodomita quid: o pessime fili diffidentie quid: o homicida qd: o destru- ctō: aiax: quia si sic oēs facerent cito destrue- retur natura: q̄ grāde sit hoc peccatū: quale indicium dei expectet: quid nix si ex hoc re- uoluitur terra: mouēt celi rē. qz ad hoc nō in- clinat natura: nec generis: nec sp̄s: ideo dicit simpliciter p̄tra nām: quia qd bestie non fa- ciūt hō facit. Cape ergo sacm̄ m̄sumoniū rē. C̄pars sc̄da huius sermonis in qua decla- rat̄ q̄ institutio matrimonij fuit añ et post peccatū.

Circa sc̄dam partem huius sermonis ad maiore dictōz declarationē. La- pe istam determinationē theologoz p̄mo magi in. 4. dist. 26. c. j. sic dicentis. Coniugij aut institutio duplex est. Vna ante p̄tñ ad officiū facta est in paradiso vbi esset thor̄us immaculat̄ et nuptie honorabiles. Et quibus sine ardore p̄cupiscentie cōciperent: sine dolore parerent. Altera post p̄tñ ad re- medium facta extra paradysum p̄pter illicitū morum deuitandū. p̄ma vt nā multiplicaret. sc̄da vt nā crepesceret et vitiiū cobiberet. Nam et ante p̄tñ dixit dñs. Crescite et multiplica- mini et replete terram. Et post p̄tñ omnib⁹ pene hoib⁹ post diluuiū p̄sumptis. hec ille. Hoc etiam pbat per Aug. super Gen. vi. q̄ sanis esset ad officiū egrotis cēt ad remediū. Infirmitas enim in cōtinentie que est i car- ne per p̄tñ mortua: ne cadat in ruinam fla- gitioz excipit honestatione nuptiaz. Si non peccassent p̄mi hoies. sine carnis icentio ac seruoze libidinis ipsi ac succēsores eoz p̄ce- nirent. Et sic remunerabile est aliquod bonū opus: sic et coitus eoz esset bonus et remunc- rabilis. Quia vero per p̄tñ letalis p̄cupiscē- tie lex membris nostris inhebit: sine qua car-

nalis non fit cōmissio: reprehensibilis est et malus coitus: nisi excuset per bona coniugij. hec ille. De p̄ma institutione dicit Aug. lib. 2. de sacra. p̄tr. xj. c. j. q̄ solum coniugij sacm̄ et ante p̄tñ legit institutū: non tñ ad remediū sed ad officiū. Sed si cōtra obijceret p̄mo per ipsuz Aug. vi. Tempus institutionis sa- cramentoz et tunc esse cepit qñ homo a gau- dijs paradisi eiectus est. Et ita videt q̄ ma- trimonium post p̄tñ sit institutū. Probaf rōne sic. Sacm̄ vt volunt doctores est me- dicina p̄tra morbū. sed tpe status innocentie nullus fuit morb⁹: ergo nec medicina igit rē. Rñdit ad hoc Bonauen. vbi supra. q. j. i cor- pore. j. q̄ institutio respicit usum: vsus autem matrimonij est in remediū: et in officiū: vt dñi est. Vfus aut aliquoz sacfoz est tñ in remediū. Et ideo vsus matrimonij nō tñ ducit infirmis sed etiam sanis. Et fuit i re- medium post p̄tñ p̄tra p̄cupiscentiā: et fuit i officiū ante p̄tñ: qz per se homo non potu- it sp̄m p̄seruare. Hoc idē pcludit Ric. vbi supra. q. 2. addens et bene: qz de rōne sacri ē qd sit signum et remediū. Idco non p̄pe ita dicitur q̄ m̄sumoniū inquitūz est sacm̄ fuit institutum ante p̄tñ: sic post. Dicendum est ergo et pcludendū de mente huius doctoris q̄ matrimonij fuit institutū ante p̄tñ in of- ficiū: sed tunc p̄prie non erat sacm̄ p̄ pec- catum in remediū et in significationē: quia si- gnificauit p̄iunctionē verbi et humane nature Christi et ecclesie: sic p̄pe dicit sacm̄: quia sacm̄ est sacre rei signum: et de rōne sacri est remediare p̄tra morbum: qd non fiebat nisi post peccatū: quia deficiēte cā deficit et effect⁹ et p̄physi. et de pe. et re. Cum infirmitas. et sic p̄z rñsio. Ex his habet vñ corclariuz: q̄ q vult bene nubere non debet alia causa facere: nisi aut in officiū p̄pter bonum plis: aut ad re- frenandū p̄cupiscentiam. Nullus ergo dicat nō possum p̄tinere: qz habet remediū nubat in dño: qz melius est nubere q̄ vri. Ad hoc i- troducitur tertus Hieronymi ad Oceanū de morte fabiole. Melius est inq̄ apls nubē q̄ vri. Adolescēcula erat: viduitatez seruare non poterat: videbat aliam legem in mēbris suis repugnantem legi mentis sue: et se vin- ctam atqz captiuam ad coitum trahi: melius arbitrata aperte p̄fiteri imbecillitatem suam et vmbzā quādam miserabilis coniugij subire: q̄ sub gloria vnius viri opera exercere incre-

Sermo

tricum. Idem apłs vult viduas adolescentulas nubere et filios pcreare. Nullā dare occasionem maledicti gratia. Et p̄tinus cur h̄ velit exponit. Jam enim quedā abiere retro post Sathanam. Igitur et fabiola quia ea p̄suaserat sibi et putabat viz a se iure dimissū: nec euāgelij vigorem nouerat. In quo vniuersa cōuersatio viuētibz viris fr̄es amputare: dū mala diaboli vitat vulnera: vnū i cauta vulnus accipit. Est et textus Hierony. ad Siluinam cōsolatoria de nembidio. v̄i. Volo inqt apłs. sc̄imo. s. viduas adolescentulas nubere: filios pcreare: matres familias esse: nullam occasionē dare aduersario detractionis causa. Et cur indulserit statim subiecit. Jam enim quedam declinauerunt post Sathanam. Ex quo intelligimus illum non stantibus coronam: sed iacēbz manu porrigere. Vide qualia sint matrimonia secūda que lupanaribus p̄ferunt: quia declinauerunt quedam post sathanam. Adolescentula vidua si non pōt p̄tinere vel non vult: maritum potius accipiat: q̄m diabolu. h̄ ille. Non excusant ille ribalde et pphane que nolūt nubere: tñ nec p̄tinere. Et his pz q̄ stoici multum errauerunt p̄sertim in duobus. P̄mo dī. q̄ causa p̄pagationis liberorū non ē dicenda vxor. Nam Theophrastus p̄s sic igt P̄pono liberorū cā vxorem ducere: vt vel nomen nostrū non intreat: vel habeamus senectutis p̄sidia: et ceteris vtamur heredibz. Nō dissimū est. Quid enim ad nos p̄tinet recedentes a mundo: si noie n̄o ali? non vocet cum et filius non statim patris vocabulū referat: et innumerabiles sint qui eodem appellatur noie: aut que senectutis auxilia sunt nutrire domi: qui aut prior te moriat: aut moribz peruersis forte sit: aut certe cū ad matram etatem venerit tarde ei videaris mori: heredes meliores et certiores sunt amici et p̄ping: quos iudicio eligas: q̄m quos vel noles h̄c cogat: l̄ certa hereditas sit dū ad viuis bene abuti substantia tua: q̄m tu labore quesita incertos vsus relinquere. hec ille. P̄hs enim et politicorū reprobos stoicorū sniaz: qua dicūt vxores debere esse cōes: sicut et possessiones. Rōne venerationis filij enim debent parentes venerari: quibz iniuriarent non cognoscere eos. Rōne educationis nobiles enī aliter educant: q̄m ignobiles. vnde nō possent discerni nobiles ab ignobilibus: et sic sequeret con-

fusio et discordia in ciuitatibz. Rōne dilectionis nāliter parentes diligunt filios: sed quia filij non discernent: ideo semp esset dubitatio et non diligerent. Rōne p̄cupiscentie q̄ continue augeretur: quēadmodum in canibz et bestiis. vnde Tullius lib. 2. de offi. dicit. Nā cum h̄ nāliter cōe oīz animantū vt habeat libidinem peccandi causa p̄ma societas est in coniugio hoiū: prima in liberis: deinde vna domus cōia sunt oīa: illud aut est p̄ncipium nobis et quasi seminarium reipub. Sequat̄ fratru cōiunctiones post p̄sobrinorū p̄sobrinorūqz: que cum vna domo capi non p̄tūnt alias domos tāq̄ in colonas creūt. Sequitur p̄nubia et affinitates ex q̄bus plures p̄opinqui: et propagatio: et soboles orgo est rex publicaz. Sanguine aut p̄iunctis et beniuolentia p̄iungit boies charitate. Adagnum est enim habere eadem monumenta maiorum eisdem vii sacris sepulchra habere cōia: vnde ille rōnes non valent. C̄ Sc̄bo etiam errauerunt stoici. dī. q̄ sapienti non expedit nubere et inter alias tres assignant rōnes. P̄ma ē necessitatum multiplex regressio. vnde Theophrastus ait. Adultera sunt matrimoniorū in vsibus necessaria: v̄z p̄ciosę vestes: aux: gēme: sumptus: ancille: supeller varia: lectice. i. cortice: et cetera deaurata. h̄ ille. C̄ Sc̄ba est sciaz impeditio. vnde subdit idem p̄s. Sed p̄cepto in qualibet vrbium fuerit: nec vxorem relinquere: nec cū sarcina ire pōt: pauperem alere difficile est: diuitem ferre tormētū est. hec ille. C̄ Tertia rō est pudicitie sollicitatio. vñ subdit. Anulos et ariolos et aurifices: et institores gēmax: sericarūqz vestiu: si intro misseris: periculū pudicitie est: si p̄bibueris suspicionis iniuria. v̄z qd p̄dest etiam diligēs custodia: cū vxor impudica seruari non possit pudica non debet. Infida enī custos est castitatis necessitas: illa vere pudica dicenda est cui licuit peccare si voluit. P̄dulchra cito adamat: sed non facile p̄cupiscit: sed difficile custoditur qd plures amant: molestū est p̄s fidere qd nemo habē dignat: minore tñ miseria deformatōis habet: q̄m formosa seruat. Nihil tutum est in quo totius p̄p̄i vota suspirant: aut formataut ingenio: aut factijs: alius liberalitate sollicitat aliquo modo expugnatur quod vndiqz lacescit. hec ille. Sed ille rōnes non valent: si illaz fundamenta p̄sides. vnde lib. 3. de insti. aduer. gen. c. 14. dicit.

Natus docente Socrate non fugit Platonē
iustitie vim in equitate cōsistere. Siquidē oēs
pari pōitōe nascunt: ergo inquit nihil pūati
atq; pprii habeant: sed vt pares esse possint
qđ iustitie rō p̄siderat oīa in cōe possideant.
Quo igit illum cōitas illa perducit: mīmo-
nia quoq; inquit cōia esse debent. s. vt ad eā-
dem mulierem multi viri: tāq; canes conflu-
ant: ibi vtiq; obrineat qui viribus vicerit:
aut si patientes sunt vt p̄bi expectent: et vici-
bus tāq; lupanar habeant. **M**iram Plā-
tonis equitatē: vbi est ergo virtus castitatis.
vbi fides iugalis quā si tollas: oīs iustitia
sublata est: quā vero intulit rōnez turpissimū
huius p̄lii: sic inq; ciuitas charitatis erit et
amonis precipui p̄stricta vinculis: si omnes
oīus fuerint: et mariti: et patres: et liberi: vxo-
res. Que ista p̄fusio generis humani ē? quō
seruari charitas poterit: vbi nihil certum est
qđ ametur? Quis aut vir mulierem: aut mu-
lier vīz diligit: nisi habitauerint semper vna
nisi deuota mens et seruata inuicem fides in
diuiduam fecerit charitatem: que virtus nul-
la promiscua voluptate locū non habet. Itēz
si oēs oīus liberi sint: qđ amare filios tāq;
suos poterit: cū suos aut ignoret: aut dubitet
quis bonoz tāq; patri desert: cū vnde nat⁹
sit nesciat: Et quo fit vt non etiam aliorum
vel alium pro patre habeat: sed etiam plem
pro alieno. Quid qđ vroz pōt esse cōis: filius
non pōt quē p̄cepit: nisi ex vno necesse est: p̄it
ergo cōitas illi vni reclamante nā. Superest
tūmodo p̄cordie causa vroz velis eē cōes
At nulla vehementior discordia: causa ē: qđ
vnius semine a multis maribus appetitio.
In quo p̄plus si rōne non potuit: exēplis cer-
te potuit admoneri: et mutoz aialium que ob
hoc vel acerrime repugnāt: et hoiuz qui sepe
ob eā rem grauissima inter se bella gesserūt:
restat vt cōia ista nihil aliō habeat p̄ter adul-
teria et libidines. Itēz mulieres que habent
a multis nō vtiq; adultere: qđ matrimoniuz
nul. um est certuz: sed p̄stitute ac meretrices
sint necesse est. Redegit ergo humanam vi-
tam ad silitudinem: non dicam mutoz: s; pe-
cudum ac beluaz. Nam volucres pene oēs
matrimonia faciunt: et nidos suos atq; gen-
tales thozos p̄cordi mente descendunt: et ser-
suos: qđ certi sunt amanti: si alienos adiece-
ris abigūt. At homo sapiens contra mores
hoīuz p̄tra nān stultiora. s. que imitaret cle-

git. hec ille. Contra hanc cōstatē arguit p̄ho
2. lib. politicoz. pluribus rōnibus. de quibus
in sermone sequenti aliquas delibabimus. et
sic patet pars scda huius sermonis.

Pars tertia huius sermonis in qua de-
claratur a quo fuit matrimonium institutū.

De declarationē p̄dictoz circa tertiā
partem mouet vna dubitatio theolo-
gica. s. a quo sit h sacm institutū. Et
determinat dñs Bona. in. 4. di. 26. ar. p. q. 6
qđ non ab hoīe p̄ncipaliter: non a p̄pha: non
a sancto: non ab angelo rē. **S**acrum matri-
monium: s; a quo: ab ipso nec altissimo dño
deo. Probat per euangeliū **M**atth. 19. **A**d
deus iunxit homo non separet. Hoc dicit
de coniunctione matrimoni: ergo est a deo.
Itēz p̄batur **Gen. j.** qñ dicit deus. Crescite
et multiplicamini et replete terram: sed illud
crementū erat peractū matrimoni: ergo rē.
Probat etiam rōne: quia si sacra sunt a vo-
luntate humana: et omne tale est variabile et
mutabile: sed sacra sunt imutabilia. videtur
qđ non solum hoc: sed etiam alia a deo insti-
tuta sūt: nec moueat te qđ ecclesia mutat ma-
trimonium et variat: quia h solum facit i his
que ipa instituit: non aut pōt variare illō qđ
non ordinauit: vnde pōt dirimere tractum
matrimonii inter illegitimas p̄sonas: s; nō
matrimonii legitime tractum. **P**roterea
sacra quāto maiora sunt: tanto a maiore isti-
tuenda sunt. Sed sacm matrimonii est p̄ci-
pue magnū: sicut dicit **Eph. 5.** Sacm hoc
magnū est: ergo a maximo deo non ab hoīe
fuit institutū. **M**irabile sacm. **E**xcellēs
priuilegium. **D**igna xpianitas cuius opera
omnia reguntur a dei prudentia. Si vis igit
videre sacramēti dignitatē. Considera insti-
tuentis magnitudinē: que aut maior illa dei
nulla penitus. patet igitur. Sed p̄tra arguit
primo qđ est de lege naturali non indiget in-
stitutione: matrimonii est hūmō: ergo nō est
ex institutione alioz. probat per **Isidorū** qui
dicit qđ ius naturale vbiq; instituto nāe non
alia institutione habet. Itēz p̄bat quia fuit
institutum ab hoīe: ergo non a deo. p̄bo as-
sumptum **Gen. 2.** dicit Adam hoc nunc os
de ossibus meis et caro de carne mea. Et pa-
rum post qđ obrem relinquet homo p̄ez suū
et matrē. Et adhibebit vroz sue. Et erūt duo
in carne vna: et tunc fuit matrimonii institū-
tum: dicente dño **M**atth. 19. Non legisti ga

Sermo

uulorū: Confiteretur turpitudinē. Nulla idcirco ducit maritū: ut cum marito non dormiat: aut si certe libido non stimulat: que tanta infamia est: in mozem scortorū prostitueretur: castratam: ut augeantur diuitie: et propter rem vilem atq; periturā: pudicitia que preciosa et eterna est polluat. Si habes liberos: nuptias quid queris? Si non habes: quare experta non metuis sterilitatē: et rem incertā: certo preloz pudori: hec ille. Tertio etiam ratione certificationis: quia sicut superius diximus conueniens fuit ut matrimoniu esset vnius ad vnam propter certitudinem: cuius certitudinis inest homini quedam sollicitudo. Sic etiam propter hanc eandem causā debuit eē indiuisibile. Quia si vir posset mulierē dimittere: mulier virū et alteri copulari: impediretur certitudo prolis: dum mulier a primo cognita post matrimonium a secundo cognosceretur. Est igitur cōtra instinctū humane speciei q; mulier a viro separetur. Quarto ratione diurni amoris: amicitia enim quanto est maior tanto debet esse firmior et diuturnior. Inter virum autē et vxorem maxima amicitia esse videtur: ergo debet esse firma et diuturna. Nam adiurantur non solum in actu carnalis copule que est inter bestias quandam suauē amicitiam facit: sed etiam ad totius domesticę conuersationis consortiū. vnde in signū huius homo propter vxorem patrē et matrem dimittit: ut habetur. Gen. 2. Inconueniens igitur est q; matrimoniu sit dissolubile. Et sic patet ista ratio quarta. Quinto ratione significatiōis. Nam matrimoniu est sacramentū: sacramentū autem est sacre rei signum: vt habet in. 4. dist. pma. Significat ergo aliquid scdm quid in coniunctione xpī et ecclesie: persone diuine et humane nature. Ista autem inseparabilia sunt: quia q; semel assumpsit nūq; dimittit s; Diony. ergo matrimoniu si vere est sacramentū debet institui inseparabile. Dixit ergo bene dominus Matth. 19. Qd deus coniūxit homo non separet. Non potest ergo homo dimittere vxorē: nec vxor virum in presenti vita: nisi forte causa fornicationis ad tempus ut conuertatur: sed nō potest aliam accipere. Vnde Hiero. ad amandū presbyterū super duabus questionib; sic dicit. Vt mulier relicto viro adultero: et sodomita: et alio p vim accepto posset absq;

penitentia cōmunicare ecclesie: viuente adhuc eo quā prius relinquerat. Quod legens versiculi recordatus sum: ad excusandas excusationes in peccatis. Omnes enim vitiis nostris fauimus: et quod propria facim; voluntate: ad nature referimus necessitatem. Quomodo si dicat adolescens: vim patiens corporis: me ad libidinē ardor impellit: ipsa organa membrorū genitaliū: et compositio corporis: semineos querit amplexus. Et rursum si homicida est. in egestate inquit eram: indigebam cibo: regnē corporis non habebam: ideo alienū sanguinē fudine ipse fame et frigore moriar. Respondeo ergo. forori que a nobis super statu suo querit: non meas sed apostoli sententias. An ignoratis fratres (scilicet) entibus enim legem loquor) quoniam lex dominatur homini quāto tempore viuit. Mulier enim que sub viro est: viuente viro vincita est legi. Qd si mortuus fuerit vir eius: liberata est a lege viri. Ergo viuente viro adultera est: si duxerit aliū virum. Et in alio loco: Mulier alligata est quanto tempore viuit vir eius. Si autē dormierit vir liberata est: cui vult nubat tū in domino. Quē autē cautiones apostolus amputans: apertissime diffiniuit: viuente viro adulteram esse mulierē: si alteri nupserit. hec ille. Item ibidē. Nolo mihi raptoris proferas violentias: matris persuasionē: patris auctoritatē: propinquorū cateruam: seruorū insidias: parentū cōsentū: dāna rei familiaris. Quādiu nāq; viuit vir: licet adulter sit: licet sodomita: licet flagitiosus oibus cooperitis sit. Et ab vxore propter hęc lera derelictus: maritus est reputandus: cui alterū maritū non accipere licet. Non hoc apostolus propria auctoritate decreuit: sed xpō in se loquente: xpī verba secutus est: qui ait in euangelio: Qui dimittit vxorē suam excepta fornicationis causa: facit eam mechari: et qui dimissam accipit adulter est: siue ipsa dimiserit virū: siue a viro dimissa sit adulter est qui eam acceperit. Vnde et apostoli grauem cōiugij sarcinam intelligentes: ita est inquit: nō expedit homini vxorē accipere. Ad quod dominus: Qui potest inquit accipere: capiat. Statimq; sub exemplo triū cunuchorū virginatis inserit beatitudinē: que nulla carnis retinetur lege. hec ille. Sed hic queritur vna ad ppositū questio. si vir mortuus vere per miraculū suscitaretur: deberet

reuerſi cum eadem vxore: & e conuerſo. Vi-
detur enim q̄ ſic: ad Hebre. xi. Acceperunt
mulieres ex reſurrectione mortuos ſuos. Ad
hoc dicit Ricar. in. 4. diſ. 27. arti. 2. q. 4. Et
Henricus d̄ gaudauo i quolibet. Qd̄ ſi al-
ter coniunt mortuus reſuscitaretur: ali⁹ non
tenetur iſum recipere: quia per mortis vin-
culum fuit ſolutum: & ideo dicit vite. Vnde
apoſtolus p̄me ad Corin. 7. Mulier alliga-
ta eſt legi: quanto tempore vir eius viuit: q̄
ſi dormierit vir eius liberata eſt a lege viri.
Ad illud autem quod dicitur q̄ mulieres ac-
ceperunt de reſurrectione mortuos ſuos: vi-
citur q̄ mortuos nō ſolum intelligi maritos
eorū: ſed filios alios amicos ſuos: quos recu-
perauerunt. Aut ſi intelligitur q̄ acceperunt
maritos ſuos: hoc fuit per nouū conſenſum:
& nouū matrimoniu. Cape ergo & reſume:
quia matrimoniu eſt vnus ad vnā: non in-
ter propinquos: neq; eſt ſolubile in preſenti
vita. Et hoc contra fornicatores diſmittētes
vxores: & adherētes alijs. Rogem⁹ ergo rē.

¶ Seria quarta poſt quartā dominicā qua-
dragefime de honeſtate matrimonij: quare
eſt licitū & meritorium. Sermo. 50.

Naciam ut in
preceptis meis ambuletis: &
iudicia mea cuſto. Ezech. 36.
ca. & in prophetia hodierna.

Volentes tractatū de ma-
trimonio inceptū debito pſequi. Poſtq̄ vi-
dim⁹ p̄mā partē. ſ. ei⁹ institutionē: & ſedāz. ſ.
ei⁹ diffinitionē: ſequit̄ videre terciā. ſ. honeſta-
tionē. Et p̄ exordio q̄rit: ſi matrimoniu de-
beat p̄ aliq̄ bona excuſari: quo ad ei⁹ actū car-
nalē: quia videt̄ de ſe inhoneſtus: verēcūdu⁹
& inexcūſabilis. Reſponderetur ſm Ricar. in
4. diſ. 31. arti. 1. q. 1. q̄ ſic. Ratio recte docet nō
eē aliqd̄ faciendū ab homine quo patiatur ia-
cturā: niſi pro recompensatione equalis bo-
ni: ut ſi perdat in vino: lucratur equiualens in
alio: vel etiam magis. Sed in contrahendo
matrimoniu homo ſe obligat ſe ſaltem im-
plicitē ad carnalem copulā ſub conditione. ſ.
ſi alter conſumit exegerit. Quapropter ratio
iacturā patitur ad ſui vſum: quia in illo actu
impeditur vſus rationis. Vnde p̄hu. 7. lib.
Ethico. ca. 8. dicit de venere. q̄ furatur intel-

lectū ſepiſſime ſapientis: homo ergo contra-
hendo matrimoniu obligat ſe ut dictum eſt
ad patiendū iacturam quantū ad vſum ra-
tionis. Exiſtentes etiā in matrimonio iactu-
ram patiuntur: propter ſollicitudinē & carnis
tribulationem. Vnde ap̄ls p̄me ad Corin. 7.
Tribulationē carnis habebūt huiusmodi
Et ideo debuerūt eſſe bona: predictas iactu-
ras recompensantia. Et hec ſunt illa que cō-
cubitus matrimonialē excuſant: & reddūt
iſum honeſtum. Sed que ſunt iſta dic̄ mi-
hi. Tria ſunt ſm Augu. in libro de bono cō-
iugali. Et habentur a magiſtro in. 4. diſ. 31.
Et. 27. q. 2. omne itaq; ſ. proles: fides: & ſa-
cramentuz: quorū ſufficiētiā determinat
dominus Bona. in. 4. di. 31. arti. 1. q. 2. Ricar.
idem diſtinguens. Qd̄ ſicut duplex eſt boni-
tas creature: quedam eſſentialis: & quedā ac-
cidentalis. Sic eſt matrimoniu. Quoddam
bonū eſſentiale: quod in hec tria ſupradicta
diuiditur. Quoddāz accidentale. Et illud eſt
multiplex & indefinituz: ſicut pax: concordia:
amicitia: parentela: & multa alia que ex ma-
trimonijs proueniunt. Numerus autēz bo-
norū eſſentialiū in matrimonio poteſt acci-
pi: aut ex parte cauſe matrimonij: aut effect⁹:
aut nature iſtius boni. ¶ Primo modo ſic
ut ſupra oſenſum eſt. Ad matrimoniu incli-
nat natura ut vir coniugatur cū muliere ad
conſumationem ſpeciei iſtius nature. Et ſic
eſt bonū proliſ. Et ratio recta ut vir cuſ ſua
& non cum alia muliere: & e conuerſo. Et ſic
eſt bonū fidei. Et ius diuinū quod iſum ad
ſignificandū inſtituit. Et ſic eſt ſacramentuz
ſiue bonū ſacramenti. ¶ Secundo modo ſic
in matrimonio eſt tria conſiderare. ſ. vincu-
lum: & vſum vinculi: & fructū ad quem ordi-
natur vſus rationis. Ratione primi bonum
matrimonij eſt ſacramentū. Quo ad ſecūdū
bonū fidei. Quo ad terciūz proles. ¶ Tercio
modo ſic ſm p̄hm. 8. Ethico. ca. 2. Bonū di-
uiditur in delectabile: vile & honeſtū. Dele-
ctabile in matrimonio eſt bonū fidei: non lo-
quor de delectatiōe carnali: quia illud eſt ac-
cidentalē bonum: ſed delectatione que eſt in
hoc q̄ vnus gaudet q̄ alius ſibi ſeruet fidez:
& e conuerſo. Vtile eſt bonuz proliſ. Hone-
ſtum bonū ſacramenti: que per appropriati-
onem tamen dicta ſunt: quia in quolibet pre-
dictorū poteſt inueniri aliquo modo rō dele-
ctabilis: vtilis: & honeſti. Patet ergo q̄ ſunt

Sermo

bona facientia matrimoniū bonū: et honestū
Sed ut clarius videatur de honestate matri-
monij tres cōclusiones annotamus.

E Prima vocatur gratū faciens.

E Secunda vocatur licens.

E Tertia vocatur merens.

Pars prima huius sermonis in qua de-
claratur q̄ in contractione matrimoniū con-
fertur gratia sicut in alijs sacramentis.

E Circa primā cōclusionē determinat
Ricardus in 4. dist. 26. arti. 2. q. 3. q̄ con-
trahentibus matrimoniū digne cō-
fertur gratia gratū faciens: non solum gratis
data. Nam sicut natura nulli cōfert aliquā
potentiā: quin etiam conferat si potest dispo-
sitionem necessariā ad idoneam executionē
actus illius potentie: ut patet. Quia si natu-
ra dedit potentiā reddendi: dat etiam dispo-
sitionem necessariā ad reddendū. Sic ipse
deus conferendo alicui aliquā potestatem:
per sacramenti susceptionē: simul cōfert dis-
positionem necessariā ad idoneā executionē
actus potestatis illius. Per sacramentū autē
matrimonij datur ex diuina institutione ma-
trimoniū contrahentibus potestas: ut unus
vrat̄ur alio ad procreationē prolis: et ad con-
cupiscētie remediū: cuius potestatis actus exe-
qui non possunt idonee et digne: sine gratia
gratum faciente. Quia nemo potest peccatū
cauere sine gratia: nec mereri: in matrimo-
nio autem cauētur peccatum et meretur ali-
quando: ut patebit infra: ergo in susceptione
ipsius confertur gratia qua actus matrimo-
nialis potest fieri deo gratus et placabilis: p-
pterca dicitur sacramētū est inuisibilis gra-
tie: visibilis forma. Sacramētū ergo figurat
gratiam: sed sacramēta noue legis efficiunt
quod figurant: et sacramētū matrimoniū ē
sacramentum noue legis: in ipso ergo con-
fertur gratia. **S**ed ad maiorez declaratio-
nem arguitur sic: Per susceptionē cuiuslibet
sacramenti cum quo confertur gratia: mi-
nuitur morbus cōtra quem est: sed carnalis
concupiscētia cōtra quā est matrimoniū: ipsū
nō minuitur: sed augetur. sicut dicit phus. 3.
Ethico. ca. ultimo. Concupiscētie operatio
auget cōnatū: ergo videtur q̄ non cōferat
gratia in matrimoniū. Dicēdū ad hoc q̄ p
matrimoniū reprimitur concupiscētia in sua
radice per gratiam que confertur in matri-

monio excludit etiā turpitudine: q̄ sine matri-
monio esset in carnali copula. Et p̄ illū actū
ab alijs pessimis corruptel s retribuit: ppter
q̄ dicit ap̄la p̄me ad Corinth. 7. Adhuc est
nubere q̄ vri. Dic̄ q̄ ad auctoritatem ph̄i q̄
quis opatio concupiscētie si nō est rōne ordi-
nata auget cōnatū: tñ qñ est ordinata rōne
reprimat ei⁹ excessum: q̄ actus disponunt ad
similes habit⁹: actus ergo carnalis inordina-
tus disponit ad augmētū concupiscētie: ordi-
natus autē disponit ad repressionē p gratiā
Ad h̄ instatur sic: Per susceptionē cuiuslibet
sacramenti cum quo cōfertur gratia cōfigu-
rat homo aliquo modo xp̄o p illo statu quo
passus est p nobis. Alias enī nō diceretur
sacramēta habere efficaciam a passione ei⁹: sed
matrimoniū in nullo representat xp̄i passio-
nē: cū in matrimonio sit delectatio maxima
et passio xp̄i maxime fuerit afflictiva: ergo vi-
detur q̄ nō cōferatur gratia. **R**ed dicas ergo
ad hoc q̄ quis matrimoniū nō cōformatur
passioni xp̄i quātū ad penā: cōformatur tñ ei
q̄tū ad illius passionis causam: q̄ causa fuit
charitas: q̄ ppter nimiam charitatē suā q̄ di-
lexit nos pati voluit: ut ecclesiā sibi assumeret
in sponsā: quā charitatē representat ho-
nesta delectatio nubentū. Illi tñ qui ad one-
ra matrimoniū respiciūt forte dicerēt: q̄ q̄tū
ad aliqua representat passionis xp̄i penam:
multe enī sunt tribulationes in matrimonio
Vnde ap̄lis p̄me ad Corinth. 7. Tribula-
tiones tñ carnis habebūt huiusmodi. Si ma-
gis instetur. d. Q̄ ē sacramētū in quo cōfert
gratia cōtra aliquē morbū debet suscipi ab
oib⁹ participātib⁹ illi morbū: sed oēs in sta-
tu nature lapsi habēt de lege eoi morbū car-
nalis concupiscētie: ergo oēs viri et mulieres
deberēt matrimoniū cōtrahere: q̄ falsū est
Dic ergo ad hoc q̄ argumētū bñ cōcludit si
cōtra concupiscētiā nō posset alia medicina
efficacior inueniri: vacare autē operib⁹ sp̄ah-
bus: et carnē per p̄nias macerare: multo effi-
cacioza remedia sunt cōtra morbū concupiscē-
tie: q̄ matrimoniū. Vñ dicitur. de. liij. man-
sionib⁹ filiorū isrl̄ d. Vide qd p̄sunt freno: a
vitijs nos retrahūt: introducūt ad virtutum
choros: in xp̄o monte pulcherrimo habitare
nos faciunt. hec ille. Propter hoc hortabatur
Rusticū fugere cōfortiū et domū maternā:
in epistola ad Rusticū. Si scādalizat te ocu-
lus tuus: pes: manus tua: proice eam: nulli

parcas: vt soli preas aie. Qui viderit mulierē
ad concupiscendū eam: ait dñs iam mecha-
tus est eam in corde suo. Quis gloriabitur
castrum se habere cor? Astra celi non sunt
munda in conspectu domini: quanto magis
homines: quorū vita tentantio est: vbe nobis
qui quotiens concupiscimus: totiens fornicā-
mur. Inebrians est inquit gladius meus in
celo: misit amplius in terra: que spinas et tri-
bulos generat. vas electiois in cuius ore rps
resonat: macerat corpus suum: et subicit fer-
uituti: et tamen cernit naturalem carnis ar-
dozem sue repugnare sententie: vt quod nō
vult: h agere compellatur: et quasi vim faciēs
vociferatur: et dicit. Adifer ego homo: quis
me liberabit de corpore mortis huius: et tu te
arbitraris absqz lapsu et vulnē posse transire
nisi omni custodia seruaueris cor tuum: et cū
saluatore diceris. Adifer mea: et non videre
bi sunt: qui fecerunt voluntatem patris mei
qui in celis ē. Crudelitas ista pietas est: imo
quid tam pium sancte matri: qz sanctus filiū
custodire optat et illa te vivere et non videre
ad tempus: vt semper cum Christo te videat
hec ille. Vacare etiam lectioni et contempla-
tioni: est remedium optimum. vnde Hiero-
nimus in eadem epistola dicit. Volo autē
te et ppter causas quas supra exposui: nō ha-
bitare caz vroz: et precipue ne aut delicatos
offerrent cibos: renuendo contristes. Aut
si acceperis: oleum igni addicias. Et inter fre-
quentiam puellarum per diem videas: quid
noctibus cogites. Nunqz de manibus et ocu-
lis tuis liber recedat psalterium discatur ad
verbum. Ratio sine intermissione: vigil sit
sensus: nec vanis cogitationibus parcs. Cor-
pus pariter animusqz teneatur ad dominū
Gram vince panētia. Ama scientiam scriptu-
rarum: et carnis vitia non amabis. Nec va-
cet mens tua varijs perurbationibus: que
si pectori infedcrint: dominabuntur tui: et de-
ducent ad delictum. Fac et aliquid operis:
vt diabolus semper te inueniat occupatum:
hec ille. Vacare etiaz labori manuum reme-
dium est: vt Hieronymus ibidem. Egyptio-
rum monasteria hunc modū tenent: vt nul-
lum absqz labore et opere suscipiant: nō tam
propter vite necessaria: qz propter anime sa-
lutem: ne vageetur mens perniciosi cogita-
tionibus. Et instar fornicantis hierusalē omni
transcūti diuaret pedes suos: dum esset in

uenis et solitudinis me deserta valarent: in-
centina vitiorum ardozemqz nature refrena-
re non poteram: que cū crebris ieiunijs frā-
gerem: mens tamen cogitationibus estuabat
ad quam edomandam cuidam fratri: qui ex
hebreis crediderat me in disciplina dedi: vt
post Quintiliani acumina: Liceronisqz flu-
uios: grauitatemqz frontonis: et lenitatem
Plinii: alphabetum dicerē: stridentia anbe-
lantiaqz verba meditarer. Quid ibi laboris
sumpscrim: qd sustinuerim difficultatis: quo-
tiens desperauerim: quoricensqz cessauerim: et
attentionē discendi rursus inceperim: testis
est conscientia tam mea passus: qz eorum q
mecum duxere vitam: et gratia ago domino
qui de amarissimo semine litterarū dulces
fructus capio. hec ille. Ex his habetur corola-
rium qz contrahentes matrimonium debēt
esse sine peccato: vt possint recipere: vt p3 22.
et sic patet pma pars.

¶ Pars scda huius sermonis in qua de-
claratur qz actus matrimonii carnalis est li-
citus.

Secunda conclusio vocatur licentia. f.
qz matrimonium quantum ad actū
carnalem est licitum: que probatur
sic per Ricar. vbi supra. q. j. Declaratum eni
est sup. rius qz ad matrimonium inclināt nō
tū natura generis: sed etiam natura speciei:
non tū per compositionem ad secundarium
eius finem qui est mutuum obsequium seu
mutua subuentio in rebus domesticis. Sed
etiam per comparisonem ad principālē ei⁹
finem qui est procreatio liberorum. Lū autē
naturalis ratio a deo sit instituta: qz nō ē ali-
quo per peccatum offuscata. Impossibile est
ipsam inclināre ad aliquod quod sit sūm scip-
sum vniuersaliter illicitum. Si adhuc ergo
natura inclināt: videtur licitum esse. Pre-
terea matrimonium est a deo institutum: vt
visum est. Deus autem nihil instituit i quo
implicetur obligatio ad aliquid illicitū. Lū
ergo in matrimonio sit obligatio ad consu-
galem concubitum: altero coniugum hoc pe-
tente: loco et tempore debitis: actus coniuga-
lis fieri potest licite. vnde Paulus pme ad
corin. 7. Si nupsit virgo non peccauit.

¶ Scdo probatur sic. Actus quo implicetur
preceptum potest fieri sine peccato et est lici-
tus: sed actus matrimonij est huiusmodi. nā
pme corin. 7. Vroxi vir debitum reddat: et

Sermo

similiter vxor viro. Preterea quicquid potest fieri sine peccato potest fieri licite et virtuose: sed homo potest nubere sine peccato: et per consequens actui matrimonij se obligare. scribitur enim p̄m̄e cor. 7. Virgo non peccat si nubat. Tercio idem probatur sic: nihil cadit sub consilio dando persone quātumcūq; infirmo: nisi quod potest fieri licite et sine peccato: quia dicere aliquod factum in ecclesia autenticum per sacramentum cuius actus non potest fieri virtuose: nihil aliud est q̄ facim̄ ecclesie dinare: sed sub consilio dicitur personis infirmis que viduitatem seruare nō p̄nt p̄m̄e 2bi. 5. Adoleſcētiōes viduas volo in Christo nubere. et ergo patet propositum. ¶ Sed si contra arguitur sic. Non est licitū homini se priuare vsu rationis: nec simpliciter: nec ad tempus: sed in actu coniugali priuatur homo vsu rationis. vnde p̄bus. 7. et bi. c. 8. d. de v̄nere q̄ furatur intellectum sepiſſi me sapientis: ergo est illicitus iste actus. Dicās q̄ imo aliquādo i. homini se priuare vsu rationis: quādo illa priuatio rationis ē quasi momentanea et preordinata a ratione ad magnum spirituale bonum et ex auctoritate diuina: talis est priuatio vsus ratiōis in boie per coniugalem concubitum: pure et directe ordinatum ad reddendum debitum. ¶ Si etiam dicatur q̄ nihil indiget excusatione nisi peccatum. Sed actus coniugalis indiget excusari per bona coniugij s̄m̄ q̄ dicit maḡ in. 4. distin. 26. c. 1. et c. Dicās q̄ t̄m̄ dicit carnalis concubitus excusari per bona matrimonij: quia extra matrimonium semper est peccatum. Et in matrimonio potest fieri sine peccato. vnde idem actus in matrimonio non est p̄ius peccatum et postea fit non peccatum per bona coniugij. Cape ergo istam conclusionem et tene q̄ est licitus actus matrimonij. vnde Aug. 4. de ciui. dei. c. 8. Concubitus coniugalis qui s̄m̄ matrimonialiuꝝ p̄scripta tabularum fit causa procreandoruꝝ liberorum licitus est et honestus. et c. Hinc est q̄ dominus Bonauentura in. 4. dist. 31. arti. 2. q. 1. dicit. q̄ quidam est actus qui dicit deordinationem mentis ad deum: vt idolatrare: et periurare: et ille ē malus et morbidus s̄z se: et nullo modo potest fieri b̄i: nec diuino mandato: nec aliter. Quidam autem qui dicunt deordinationē creature ad creaturam: siue vnus ad alteram: siue eiusdem ad se: et ille

quia non habet essentialē deordinationē potest per diuinum imperium ordinari: vipo te cum deus precipit occidere hominem: cui ecclesia precipit rem alienam accipere: sicut etiam cum inspirat seipsum occidere: Sicut Sanson in quo irruit spiritus domini. Jud. 16. per hunc modum ordinat coitum cuius muliere: que non erat sua vxor. s̄ per dei mandatum. Sed quoniam actus coniugalis nō om̄ibus debebat p̄cipi: vt patebit inferius. ¶ Pro uidit diuina dispensatio istam deordinationem ordinare: non per mandatum: sed per aliquod statutum vt volentes copulari copularentur in matrimonio: ad concupiscētiā remedium: et hoc post peccatum vt dictum est: quia ante non erat in illo actu aliqua deordinatio. Et ideo quia habet rationem medicinę excusat. Exemplum de hebreis: quibꝝ p̄ceptum fuit vt vasa egyptiorum asportarent. Et sic propter p̄ceptum est facta asportatio bona: que aliter fuisset mala. Et ideo sancti et catholici omnes dicunt: coitum per sacramētū matrimonij excusari a culpa mortali: dūz stent tamen in terminis matrimonij: vt infra videbitur. Sed de raro excusandi: est opinio duplex: qm̄ quidam voluerunt dicere: q̄ excusatur a culpa mortali: sed non a veniali. Alii dixerunt. et h̄ videtur sentire Augustinꝝ quia cum dominus perfectum de remedium contra morbum: q̄ quādo gratia prolis fit coitus potest esse sine omni peccato: et hoc est maḡ cōsonum rationi et pietati fidei. ¶ Patet ergo per predicta: q̄ actus matrimonij est licitus: et potest fieri sine peccato: quādo fit causa procreande prolis et reddendi debitum: quibꝝ sit difficile q̄ non interueniat saltem veniale: tñ quomodo cūq; licitus est. patet ergo conclusio et scda pars sermonis.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua declaratur q̄ actus matrimonij aliquando est meritorius.

¶ Tercia conclusio est Ricar. in. 4. dist. 26. artic. 2. q. 2. di. q̄ actus matrimonij est meritorius aliquando. Et probatur sic. Omnis actus procedens ex voluntate deliberatiua: Aut est s̄m̄ rationem: aut preter rationem. Si s̄m̄ rationem est virtuosus. Si preter rationem est vitiosus. vnde Dam. lib. 2. c. vlti. Adantes in eo qd s̄m̄ naturam est in virtute sumus declinātes ex eo q̄ est s̄m̄ naturam: ex virtute ad id quod

propter naturam est deuenimus: et in malitia
sumus: et vocat ibi naturam naturale iudiciū
rationis inclinans ad virtutem. Cum ergo
cōcubitus coniugalis possit procedere ex de-
liberatiua voluntate: absq; hoc q; sit virtu-
sus: quia vt habetur in precedenti parte: lici-
te potest fieri: potest esse virtuosus et ex conse-
quenti meritorius: quia quicquid potest fieri
virtuose potest fieri meritoze ab existente in
gratia: quia nihil plus requiritur ad actum
meritorium: nisi q; existens in gratia operet
seruatis debitis circūstantijs virtutis: puta
q; fiat quādo oportet: et sic oportet: et ad debi-
tum finez: sed actus matrimonialis fieri pōt
ab existente in gratia cum his circūstantijs.
Vnde. 33. q. 5. c. Si dicat. dicitur redde debitū
si non exigis redde pro satisfactione pfecta
deus tibi computabit: si non quidē tibi de-
betur exigas: sed reddas quod debetur vxori
hec ibi. Et magister in. 4. distinc. 33. dicit. q;
vero castitas virginalis non preferatur i me-
rito coniugali castitati Abrahę. Augu. ondit.
inquit: sicut h videtur q; etiam in matri-
monio pari voluntati patiuntur et non pati
par premium debeatur: sicut non est impar
meritum patientie in Petro qui passus est:
et in Joāne qui passus nō est: sic non est in
par continentie meritum in Joāne qui nul-
las expertus est nuptias: et in Abrahā qui fi-
lios genuit. Nam illius cēlibatus: et isti cō-
cubitus pro temporuz distributione Christo
militauerunt. hec ibi. Et Hieronymus vt
habetur ibidem. et. 32. q. 4. c. quis ignoret. sub
alta dispensatione dei omnes retro sanctos
eiusdem fuisse meriti: cuius nunc christiani
sunt: quomodo Abrahā ante placuit in con-
iugiū: sic modo virgines placent in castitate.
Sed ad clariorem intelligentiam sciendum
est sū Ricar. vbi supra. q; concubitus matri-
monialis: aut sit directe et tñ causa reddendi
debitum: Aut procreandi liberos ad cultum
diuinum: et sic est actus virtutis: et ex conse-
quenti meritorius: sicut probant argumenta
ad partem istam. Aut causa fornicationis vi-
tandę: seu propter remedium carnalis con-
cupiscentie. Tunc autem sū ipsum: non ibi-
dem: sed infra. dist. 32. ar. 3. q. 1. 2. Et Bona.
ibidem arti. 2. q. 2. Aut est causa vitandę forni-
cationis in se: aut in altero. Si in altero vt
reddat debitum: hoc est pure iustitie. Et hoc
est meritum: vt dictum est. Si in se et existēs

infra limites matrimonij: peccat venialiter:
et non meretur: sed est permittus in remedij:
quia aut pulsatur a carne: aut si non pulsatur:
ex quo non vult procreare prolem: nec reddē
debitū: est ibi aliqua superfluitas: et ideo pec-
cat. Aut facit causa satiande libidinis. Et vi-
debitur infra quādo tractabimus de deordi-
natione matrimonij. Concludit ergo q; ē me-
ritorius in duobus casibus: causa reddendi
debitum et procreande proles. Sed quid vi-
cis: responde ad hoc argumentum magister
dist. 26. c. 1. di. q; si nō peccassent primi hoies
coitus eorum bonus esset et remunerabilis.
In quo implicare videtur: q; modo non sit
remunerabilis: ergo concubitus coniugalis
nō est meritorius. Dico q; si primi hoies nō
peccassent quilibet eorum coitus fuisset remu-
nerabilis. Et sic intelligit magister. modo at
non sic est. quia aliquis est remunerabilis: et
aliquis non. C Sed quid respondes ad hoc
argumentum. Nam phus habet. et ethicorū
c. 3. semper virtus est circa bonum et difficile
Sed concubitus coniugalis nō est difficilis:
sed delectabilis: ergo nō est virtuosus: s; nul-
lus est actus meritorius nisi sit virtuosus q; et.
Dico q; actus coniugalis licitus et bene or-
dinatus quīs habeat delectationem annexā
ex parte operantis: habet tamen difficultatē
ex parte sui: quia in delectatiōibus sū tactū
valde difficile est tenere medium. Si dicas
etiam dimittere illud quod est meritorium nō
est laudabile: sed laudabile est dimittere ma-
trimonium propter castitatem virginalē vel
vidualem: ergo actus matrimonialis nō est
meritorius. Dicitur q; laudabile est dimittere
minus meritorium pro magis meritorio. Et
quīs aliquis actus coniugalis sit meritori-
tamen obseruando castitatem virginalē vel
vidualem est meritorium magis. patet ergo
quomodo matrimonium est honestum: quia
conferitur gratia: quia licitum: quia meritori-
um. Sed iuxta ista queruntur tria parua du-
bia. Primum si matrimonium fuit in pre-
cepto ante peccatum. Scdo si p peccatum.
Tertio si omnes obligantur ad illud precep-
tum. C Primum dubium oritur ex contra-
dictione. Mā magister dicit in. 4. di. 26. c. 2. q;
prima institutiō matrimonij habuit preceptū
Sed contrariatur huic rationi. Nam phus
2. de anima dicit. q; multiplicatio indiuiduo-
rum in eadem specie est propter conseruatio

Sermo

nem speciei. Sed ante peccatum species poterat conservari in vno individuo: quod non erat necessitatis corruptioni subiectum: ergo copula matrimonialis non fuit in precepto post illud ante peccatum: et sic respondet Bo. in. 4. distinc. 26. arti. 1. q. 3. Et Ricar. ibidem arti. 3. q. 1. q. deus homini ante peccatum triplex dedit preceptum. Vno discipline pertinet ad profectum gratie. Cum dicitur ut habetur Gen. 2. De ligno scientie boni et mali ne comedas. Alterum pertinet ad conservationem nature. Cum dicitur eccle. 1. De omni ligno paradisi comedas. Alterum pertinet ad multiplicationem individuorum speciei humane: propter implendum numerum electorum. ut habetur Gen. 1. dicit. Crescite et multiplicamini et replete terram. Et ideo fuit ante peccatum in precepto. Quia tunc fuit preceptum affirmativum non obligabat nisi pro loco et tempore. Et ideo non fuerunt transgressores precepti istius: quia nunc in paradiso fuerunt carnaliter copulati. Ratio autem quare in paradiso non coierunt potest assignari tripliciter. Una quia satis cito post formationem mulieris facta est illa transgressio: propter quam de paradiso electi sunt. Alia quia determinationem temporis quo coire inciperent expectabant ab auctoritate divina. Et hae due rationes tanguntur ab Augustino super Gen. Tertia additur a Ricar. quia fuit tam modica mora quod nondum erat in eis superfluitas cibi triplici digestio: quae est seminis materia: ut volunt doctores in. 2. Dicis ergo ad argumentum in contrarium. quod ibi plus non tangit totam causam multiplicationis individuorum: sed partem. Alteram partem quae est impleratio numeri electorum non tangit: quia ad propositum suum non pertinebat: vel forte quia tam ignorabat. et sic patet primum. Et secundum etiam dubium oritur ex ipsa contradictione. Nam primo videtur quod non fuit in precepto post peccatum. Non enim est licitum alicui vouere aliquid contra preceptum. Sed glo. super illud Luc. 1. dicit. Quoniam virum non cognosco. Ecce tangit quod ipsa vouerat castitatem: ergo propositum. Quod videtur confirmare magister in. 4. distinc. 26. c. 2. di. q. scda institutio habuit indulgentiam quae fuit post peccatum. Sed quod indulgetur non precipitur. Sed contrariatur ratio magis fuit necessario matrimonium post peccatum: quia ante peccatum non fuit nisi in officium: post peccatum vero et in officium: et in remedium: ergo cum fuerit in precepto ante peccatum: multo fortius post peccatum. hinc est quia etiam filii Noe post peccatum dei est Gen. 9. Crescite et multiplicamini et replete terram. Respondit Ricar. in. 4. distinc. 26. arti. 3. q. 2. q. matrimonium post peccatum fuit in officium: et in remedium. Quo ad primum fuit in precepto etiam post peccatum quousque facta fuit sufficiens multiplicatio fidelium ad cultum dei. Et quia tot fuerunt vacantes illi operi: melius erat aliquos manere in castitate virginali: vel viduali quam omnes copule matrimoniali tradere. Et quo ad secundum autem Nunquam fuit in precepto: quia ut dictum est superius per textum Hieronymi. Adhibere carnalis concupiscentie efficacius possunt homines temperare per exercitium: meditationum: et affectionum spiritualium: et degustationum celestium: et macerationum corporum: quam per matrimonialem concubitum. unde dicit Bernardus. ad proprios parentes. Sustato spiritu tuo necesse est decipere carnem affectanti celestia terrena non sapiunt: eternis inhabitari fastidio sunt transitoria. Et finem istam distinctionem concordant argumenta. Et ad primum ergo dicitur quod tempore virginis Mariae iam facta erat sufficiens multiplicatio ad diuinum cultum. Et ideo iam matrimonialis copula non erat sub precepto. unde nec Ioannes baptista contraxit matrimonium: vel potest dici quod privilegiata persone ut beata virgo Io. baptista erant ab isto precepto per diuinam dispensationem secretam exempti. Et ad aliud de magistro quod indulgetur non precipitur: dicis quod indulgetur. In quantum est in remedium precipit. et. In quantum est in officium: et sic bene simul stant. Et ad aliam partem dicis quod procedunt de matrimonio in quantum est in officium: et pro illo tempore quo erat modicus numerus hominum coequentium deum. Ex predictis autem quasi per rursus triplici dubio. Si nunc est sub precepto. deum est enim quod in tunc est sub precepto: in quantum est modicus numerus electorum. Et quia nunc est multiplex: ideo non est sub precepto: ut vult Bonaventura. ut super. Ricar. ibidem. q. 3. Et etiam quia multi sunt vocantes: et tot matrimoniali copule: ideo expediens est ut multi remaneant in continentia virginali: et viduali: unde Augustinus in libro de bono coniugali ante medium.

Ista sunt
qui se
cupatis
bitus lu
facie q
tas pro
amicitia
de hunc
est de iu
monio c
Bonau
quedam
diligere
his non
dicat sa
monia
dicat q
Sed nu
precepti
istud pre
apls ori
fert ma
ribus p
do 22. E
pro qua
obus se
mundus
quod quib
sufficeret
cultum
omnibus
receptum
ita sunt
dicit Au
Si oēs
de corde
multo ei
parent fi
consulit
nalem m
viuendi
scire vir
to expro
actas: et
ardore r
facim at
sunt pre
ria ad q
b mulie
rio com
quax se

Ira tam se se habet genus humanū vt alijs
qui se non continent: nō solum per nuptias oc-
cupatis. Sed multas etiam per illicitos ocu-
bitus luxuriantibus: bono creatore de malis
facit qđ bonum est: vt non desit numeri-
tas proles et abundantia successionis: vñ scē
amicie cōquirant. Si autē dicat qđ preceptū
de iure nature semp durat: sed matrimoniū
est de iure nature: ergo preceptum de matri-
monio cōtrahendo adhuc durat. Dicit dñs
Bonauen. vbi supra. qđ nāle iudicium rōnis
quedam dicit vt semper faciendum: vt semp
diligere proximū. Et sic cōpula matrimonia-
lis non est de dictamine iur' nālis. Quedaz
dicitur facienda pro loco et tpe. Et sic matri-
moniu est de dictamine rōnis nālis. Si etiā
dicat qđ preceptū durat quousqz reuocatur.
Sed nūqz in scriptura sacra inuenimus hđ
precepti reuocationem. Dicas fm Ricar. qđ
istud preceptū satis reuocatum est per hoc qđ
apls continentiam virginalē et vidualem pre-
fert matrimonio: vt p3. ad cor. 7. de virgi-
nibus preceptū dñi non habeo. Consiliuz āe
do rē. Et etiam per hoc qđ iam cessat causa:
pro qua datum fuit istud preceptum. Ex his
oibus sequit illud corollarium. qđ si redigere
mundus ad tam paruū numerū hominū
qđ quibusdā castitatem seruantibus: alij non
sufficerent ad multiplicationē hominum ad
cultum diuinum: tūc matrimonialis cōpula
omnibus illi actui vacare potentibus esset
receptum. Tamen iam credunt tot saluari. Et
ita sunt hoies per mundū multiplicati: qđ sic
dicit Aug. de bono coniugali ante medium.
Si oēs vellent continere ab omni concubitu
de corde puro: et scia bona: et fide non ficta:
multo citius dei ciuitas compleret: et accelle-
rarent finis seculi. Hinc est qđ Hieronymus
consulit castitatem vidualem magis qđ virgi-
nalem in epla ad Lelantiam de modo recte
viuendi. di. Magni hoc animi signum: et per
fecte virtutis indicium est. Renunciare subi-
to experte voluptati fugere carnis notas ille
cebras: et calentis adhuc etatis flāmas fidei
ardore restringere. et infra. Hoc magnus est
sacm arduūqz iter est castitatis: sed magna
sunt premia. hec ille. Item in epla consolato-
ria ad Saluinam de Nebudio ibi. Audiāt
h mulieres que solite sunt: quō placeant vi-
ris comedant carnes: qui carnis seruunt
quaz seruo despumat in coitum: que ligatē

maritis generationi et liberis dant opā: qua-
rum vteri portant fetus eaz: et intestina car-
nibus implent. Tu vero que in marii tumu-
lo sepelisti oēs pariter voluptates: que litam
purpurisso et cerula faciem sup feretrum et
lachrymis diluisti: que pullam tunicam ni-
grosgz calceolos: cādide vestis: et aurati socci
depositionē sumpisti: nihil habes necesse aliū
nisi perscrutare in ieiunio palor et sordes gē-
me tue sint plumaz molities iuuenilia mem-
bra non foueant balneaz calor nouū adole-
scentie sanguinē non incendant. Audi quid
ex persona vidue continentis ethicus poeta
decantet. Ille meos p̄mus qui me sibi iuxit
amores. Abstulit: ille habeat secum: seruetqz
sepulchro rē. Hec de honestate matrimoniū
dicta sufficiant: igitur rē.

¶ Seria gnta post quartam dñicam in qua-
dragesima de modo seruando in matrimo-
nio contrahendo. Sermo. 51.

Accingere
lūbos tu. 4. Reg. 4. et
in pphā hodie. In
ordine tractatus nostri
sequit de matrimoniū
modificatione pcedere
Ad cuius declarationē
queritur. Quare sacm hoc vocatur nomine
m̄rimoniū. Rñdet fm Ricar. in. 4. di. 27. ar. 1.
q. 1. Et Bona. ibidem. q. 2. Et hoc aliq volue-
rant dicere qđ istud vinculum seu cōiunctio:
nec denoiatur a patre: nec a matre. Sed cuz
sit vinculum vnū denoiatur ab vtroqz vnitū
Et qm pater et mater siue vir et mulier vni-
untur: vt sint vna materia proles. Ideo hoc
sacm matrimoniū appellat: non a matre: s;
a materia amonos qđ est vnum: et in matri-
monio vnū quasi vna materia. Sed lz hoc
videatur benedictum tñ ptra Isidor est. In
9. lib. et bino. c. vlti. vbi dicit. qđ matrimoniū
dicitur a matre: vnde fm p̄dictos theologos
et Asten. li. 8. ti. 7. et ipsuz Isidor. nota qđ hoc
sacm vocatur piugium et nuptie. Et matri-
moniu. et hanc triplicem denoiationē habet:
fm triplicem cōsiderationē. P̄dōt enim confi-
derari fm illud. qđ est. 1. fm essentiam eius qđ
est coniunctio: et sic dicitur coniugium quasi
cōe iugum: quia mutuū est vinculū: et mutua

potestas. Et h. dicit Iheronimus in. 9. li. ethimo
 Aut fm signū. i. fm eius cām que est solēnis
 desponsatio: sic nuptie a nube: qz fm p̄dctm.
 Iheronimus nuptie dicunt eo qz ibi p̄mū nuben-
 tium capita vellent: Aut fm fructū vel effem
 ad quā pducit. Et qm pducit ab bonū prolis
 ideo matrimoniu appellat. Sed quare non
 magis p̄atrimoniu dicit fm Bona. vbi sup
 qz bonum prolis magis per nomen matris
 dat intelligi: qz mulier ppter liberorū creatio
 nem facta est: vnde facta est in adiutoriu viri
 Gen. 2. Et qz in procreatione prolis magis i
 cumbit sibi labor. vnde nota qz matrimoniu
 quattuor hēt ethimologias fm nomē mris.
 Vno enim modo dicit matrimoniu quasi
 matris mos. i. lex. qz vt dicit Aug. 5. Faustuz
 lib. 9. Matrimoniu ob hoc dictū est: qz non
 ob aliud debebat femina nubere nisi ad h. vt
 mater fiat. C. Secūdo modo qz matrē monet
 vt seruet sedus p̄tra luxuriaz p̄tra qz dicitur
 prouerb. 2. Relige ducem p̄bērtatis et pacti
 dei. Et q̄uis hoc debeat etiam vir: tñ magis
 exhortatur et monet mulier: qz inde maiora
 mala et scandala: et inter nubentes discordie
 proueniunt. C. Tertio qz matrē munit. i. defē
 ditum per virum: tum per prolem: qz mulier
 indiget defensione. Ilat. i. Defendite viduā.
 C. Quarto dicitur matris munū. i. officiu
 pro eo qd prolis nutritio et acquisitio matris
 spectat ad mulierem in cōcipiendo: et portan
 do: in pariendo et nutriendo et compaciendo:
 quia dum est in ventre matris nutritur mē
 struo sanguine matris sue: postqz natus est:
 nutritur lacte matris sue. Et postqz ablacta
 tus est adhuc per magnū tempus incumbit
 officium nutriendi ipsum matri. vnde sicut i
 possessionibus dicitur patrimoniu: qz earuz
 patri incumbit onus et cum paterna sollicitu
 dine aggruntur. Sic prolis acquisitio dicitur
 matrimoniu: et hoc fm Alē. est potissima in
 ter oēs ethimologias. Sed cur ista tam lon
 go repetita p̄ncipio: Quia p̄siderantes con
 iugatorū statum paucos vel nullos: vt ita di
 cam contentos videmus de suo iungio. Qd
 non ob aliam cām esse credimus: nisi qz vt
 plurimum nubūt p̄tra ethimologias dictas
 matrimonij: vt patet inspicienti. Quē erroē
 extirpare desiderantes. In hac pte vidēbim
 matrimonij modificationem: vbi declarabit
 qualiter et quō debēt iuuenes et virgines nu
 bere: vt per totā illoz vitam inter eos sit par

concordia: consolatio: amicitia. Q. felix sociē
 tas: o gaudium quātū: o felicitas terrena: vbi
 talia reperit i matrimonij societate. vnde. j.
 ad cor. 7. Vocauit enim nos deus in pace.
 Sed cape septem vt possis istam pacē p̄leg.
 C. Prima vocatur diuina voluntas.
 C. Secūda vocatur vtriusqz equalitas.
 C. Tertia vocatur parentum bonitas.
 C. Quarta in vtroqz probitas.
 C. Quinta vocat amboz libera voluntas.
 C. Sexta vocatur manifestabilitas.
 C. Septima vocatur consilij maturitas.
 C. Pars p̄ma huius sermonis in qua decla
 ratur qz matrimoniu debet cōtrahi. cum vo
 luntate dñi et cum multis orationibus.

Prima regula vocatur diuina volun
 tas. Si vis fili dilecte et filia cara bñ
 nubere nube in dño. j. cor. 7. i. cū vo
 luntate dei et non diaboli. Sed quō possum
 eius voluntatem scire h. modo. Primo ro
 ga decum: et per seruos dei rogare facias vt i
 spiret te qd facere debeas. Inubere vel p̄tine
 vel religionem intrare: qz forte sic est volun
 tas dei. Ideo dicunt vocantes qz debet esse
 spaciū duoz mensū post contractum ma
 trimoniū ante copulā carnalem. et de p̄uer.
 coniug. c. ex publico. vt sic possint ingredi reli
 gionem si deus eis inspirauerit: qz ante car
 nalem copulam pōt alter eoz ingredi alio ēē
 recusante. vnde dicit Adagi in. 4. di. 27. c. 6.
 Et. 27. q. 2. desponsatam. Desponsatā puellā
 non l3 parentibus: alij viro traderet: tñ l3 mo
 nasteriu sibi eligere. Et etiā c̄ de conuer. cō.
 v. 2. vbi dicit tectus. postqz p̄sensuz legitimū
 de p̄nti licitum est alteri: altera etiā repugnā
 te eligere monasteriu. Ratio at quare possit
 intrare alter eorum altero p̄tradcente ante
 copulam carnalē assignat per Ric in. 4. dist.
 27. ar. 2. q. 2. q. 1. In matrimonio non cōsuma
 to nō est nisi cōiunctio spūalis: et ideo p̄ mo
 rem spūalem: qz homo spūalr sēso moritur:
 per hoc qz in religione proficitur pōt solui. h
 etiā rō tangit in c. p̄dicto. v. 2. de p̄uerf.
 coniug. vbi dicit qz cum non fuissent vna ca
 ro simul effecti: satis pōt vn⁹ ad deū transire
 alter in seculo remanere. Assignat aliā idēz
 doct. di. qz matrimoniu non sūntatum: nō
 significat vnionē humane nature ad p̄sonas
 filij dei: que est indissolubilis. Si dicas ergo
 non est sacm: qz non est sacre rei signū: dic
 ipse qz significat vnionē aīe ad deum p̄ chari

eatem vie: non patric. Nec illud Adatt. 19.
Non 13 viro nisi ob cas fornicationis vxori
suam dimittere: aliter intelligendum ē: qstū
de his quorū matrimoniū est carnali copula
summatum. et de conuersi. iug. ex publico.
Aduerte tñ fm predictum doctore vbi sup i
rñsione. 2. arg. q. alter remanēs in seculo nō
pōt nubere nisi facta pñsione: qz tunc tñ in
religione morit. Et sic tāqz illo mortuo alter
pōt nubere. Post carnalē vero cōmixtionē
nō pōt alter cōiunx altero repugnare itrare
religionez. vnde apłs. iad cor. 7. Nolite frau
dare inuicem nisi forte ex consensu ad tps: vt
vacetis orationi. Qd etiam determinat de
conuersi. iug. vey. Rñem huius assignat
Ric. vbi supra in. q. 4. qz iam sūt effecti vna
caro per carnalē cōmixtionē. Et ideo p mor
tem qua homo spūalr morit mundo p pro
fessionem in religioni solui non pōt. Quia iā
non est cōiunctio spūalis tñ: sed et corporalis.
vnde Adagf. i. 4. v. 27. dicit q. matrimoniū
consumatū figurat vnionē humane nature i
persona filij dei: que idissolubilis est. Ex mu
tuo tñ pñsū dissolui pōt: quātum ad thoruz
per religionis ingressum: altero etiam rema
nente in seculo: si non sit suspectus de incon
tinentia. Ita tñ q. votum castitatis emittat:
anteqz alter pñseat. Extra de cōuersi. iug.
Lum sis. Si aut mulier ita est iuuenis q. de
ipsa possit oriri suspitio si remaneret in sclo:
vir prosteri non dz: nisi ipsa religionē intret
quātūcūqz remanens in seculo velit castita
tem vouere: vt habet i decretali predicta. Et
isra eo. i. ex pte Abba. i. textu et glo. Dic cēnt
aliqua querenda que cā bicitatis omitto.
Vade ergo fili et filia mca: anteqz nubas et
ora deum et sanctos et post ptractū matrimo
niū non statim carnaliter cōmisceas: vt deo
inspirante meliore prē eligas et bene tibi erit
si sic te habeas. Sed heu me qd hodiernis
tpibus miseris agit. Itur ad orōnes ad scōs
et sanctas et ad ipsum deū: non. Sed vbi: ad
magos: diuinos: incantatrices: diabolum:
adeo vt nolint nubere: nisi pus ad phitones
accedant. Q maledictum matrimoniū. o p
phanū iugū. o nuptie diabolice. o societas
infernalis: qd in tali matrimonio nisi maluz
quia ibi est diabolus. In tali iugio nullum
bonum: qz ibi nō est de. In talibus nuptijs
nulla pudicitia: qz ibi non est virgo Adaria.
In tali societate nulla pax: nulla cōcordia: qz

ibi seminator discordie Sathanas pñtez bz
Iam querunt adiutoriū ab inferioribus: q
eos adiuuare non pñt. Superiora vbi vera
sunt auxilia dimitunt. Quos reprehendit
Lactantius in. 2. diuinaz institutionū aduer
sus gentes. c. 4. di. Que pñsitas ad eorum
presidia decurrere: que ipsa cum violant mu
tata sunt: nisi a colentibz vindicent. vbi ergo
veritas ē: vbi nulla vis adhiberi pōt religioi
vbi nec qd violari possit apparet. vbi sacrile
gium fieri non pōt recurrēdū est. Quicquid
aut oculis manibzqz subiectum est: id vero
qz fragile est ab omni rōe immortalitatis alie
num est. hec ille. Eligat etiam dies ad vxores
ducendas: ptra quos ait Augu. 5. de ciui. dei
c. 7. Stultitiam singularē: eligat dies vt du
catur vxor. Credo ppterea: qz pōt in diē nō
bonum nisi eligat incurri: et infelicitē duci.
vbi est ergo q. nascētia sidera decreuerunt.
An pōt homo qd ei iam pñstitutum est diei
electione mutare: et quē ipse in eligendo diez
pñtuerit: nō poterit ab alio pñte mutari zē.
Laudum est ergo ab his ne matrimoni
eritus malus fiat. Sed melius nube dico si
li et filia in dño. i. cum dñi voluntate. Sz que
est voluntas dei vt libidini et lasciuie cā faci
as: non: sed cā filioz pcreandoz: qz ppter h
deus instituit: vel cā vitande fornicatōis: aut
in ter: aut in cōpari: quia etiam post peccatuz
propter hoc instituit: qui ergo sic nubit nubit
in dño: aliter nubit in diabolo. Minc est q.
Ric. in. 4. di. 31. arti. 2. q. i. Si querat vtrū in
intentione cōtrahentiū debeant esse illa tria
bona matrimoniū et cūsanctia. Rñde: aut ha
bitu et implicite: aut actu explicite. Si primo
modo dico q. primū bonum matrimoniū. i.
bonū sacri debet esse habitu in intentiōe cō
trahentiū: quia bonum sacri est significare i
separabilitatē Christi et ecclesie: diuinitatis et
humane nature. Ideo oportet q. pñtrahentes
pñsiant in vinculi inseparabilitatem. Iſto
modo necessariū est bonum fidei in intentiōe
contrahentiū aliquo modo: et alio modo nō.
In bono enim fidei considerant duo. Vnū
scz essentiale qd est non negare vsum sui cor
poris: si pñnt aliis perat. Et sic est necūm
bonum fidei esse in cōtrahentiū intentione et
ad minus habituat: et implicite. Aliud est ac
cidentalē seu accessoriū. i. non exhibere alteri
qz suo coniugi vsum corporis sui. Et ptra h
facere qzuo sit peccatū mortale: tñ non ē ne

Sermo

cessarium ad contrahendū matrimoniū: obligantur tñ observare: vt patebit inferius. Istō etiam modo bonum proles debet esse in intentione contrahentiū: et si nō absolute. s. volo nubere vt possim generare filios: quia multi steriles et antiqui nubent: qui nō possunt hñe istam intentionē: saltem sub additione. s. si dederit prolem educandi: vel venena sterilitatis non preceandi: vel faciendi qđ in se ē ad hoc vt veniat proles non vt faciunt pessimi gomozeani: necessariū est habere contrahentes intentionē aliter matrimoniū esset nullū. Ista enim oia diabolica sunt et displicēt deo. Loquendo autē de actu explicate non est necessariū aliqđ predictōz bonōz esse in contrahendo intendant illud qđ inter contrahentes requirit ad matrimoniū. Nube ergo taliter tn dñō. s. cum intentione boni sacramēti scz nūqđ in vita te separandi: boni etiam fidei. s. non dandi alteri corpus tuū qđ cōpari: et proles. s. suscipiendi vel saltem si deus dederit educandi: nūqđ pro cupiditate contrarium procreandi: tunc benediceris a dñō. Tu vxor tua et filij: iuxta illud ps. In themate. Vxor tua et filij: habemus Thobias. Tho. 6. et 7. Primo quō septem iuvenes vnus post alium accipientes Sarram filiam Raguel: et in pma semp nocte oēs a demone suffocati sunt: anteqđ ei copularent. Sed vnde hñi qđ hoc faciebant sine timore dei: tam libidinis: non suscipiende proles: nō sacri reuerētē et. Propterea itincrans angelus Raphael cū Thobia vt patet Thob. 6. dixit ei Tho. Vbi vis vt maneamus. Respondensq; angelus ait. Est hic Raguel noie vir ppinqu⁹ de tribu tua. Et hic habet filiā noie Sarram: s; neq; seminā nullaz neq; masculū habet preter eā. Tibi debet ois substantia eius: et oportet ac cipere. pete ergo eam a patre eius et dabit eā in vxorem. Tunc rñdit Thobias et dixit. Au diui qđ tradita est viris septem et mortui sūt: sed et hoc audiui qđ demon illos occidit. Timco ergo ne forte et mihi hoc eueniat. Et cū vnicus sim parētibus meis: deponā senectutem illoz cum tristitia ad inferos. Tunc angelus Raphael dixit. Audi me et osidaz tibi qui sunt quibus preualere potest demonium. In eos qui ita coniugiū suscipiūt: vt deum a se et a sua mente excludant: et sue libidini ita vacent: sicut equus et mulus in quibus non

est intellectus: hz super eos potestare demonium. Tu autē cum acceperis eam ingressus cubiculum per tres dies cōtinens esto ab ea. Et nil aliud nisi orationibus vacabis cū ea. Et infra. Transacta autē tertia nocte accipies virginem cum timore dñi: et amore filiozū magis qđ libidine ductus: vt in semine benedictionem in filiis cōsequaris. Ecce ergo qđ bene ad ppositum dicit. deinde in. 7. c. Quō intrauerunt domū Raguelis. Et Thobias petit Sarram: et dedit ei. Et fecit fm filioz angeli. vii in. 8. c. dicit Thob. Tu fecisti Adā de limo terre dedistiq; ei adiutoriz. Euan. Et nunc dñe tu scis qđ nō luxurie cā accipio fororem meam: sed sola posteritatis dilectōe. In qua benedicat nomen tuū in secula scfoz amen. Fac ergo tu similiter vt audiui et benediceris in tuis nuptijs. Sed qđ iuencule sunt in hñōi inperpete debent honeste doceri a parentibus vel a pcessoribus siue a gbus cūq; fidelibus et discretis. Ideo in mane aniq; puella tradatur iuueni ad carnalis copule cōsumationē iuencis et puella humili cōfessione premissa debent deuote assumere corp⁹ xpi: et nuptialem benedictionē suscipere a sacerdote: ppter cuius reuerentiā consiliū ab ecclesia datur: qđ pma nocte sequēti post sacra benedictionem a carnali copula vterq; debeant abstinere: sicut patet. 23. di. c. sponsus. vbi dicitur. Sponsus et sponsa cum benedicendi sunt a sacerdote et parentibus suis vel a paranimphis offerantur: qui cā benedictionez acceperint eadem nocte pro reuerentiā ipsi⁹ benedictionis: in virginitate permancant. hñi. S. lo. ibi. A paranimphis. i. a parentibus vel ancillis: et dicuntur paralimphi quasi parantes lympham. et sic patet pma regula.

Regula scōa. Secunda regula vocatur vtriusq; cōlitas. s. in fide: nobilitate: pulchritudine: etate: aliter nō bene vadit. In fide dico qđ fidelis nō pōt contrahere cum infideli. 28 q. j. Cane. et c. sicut enim. vbi dicit. Non enim eiusdem religionis et fidei maneāt copulata cōiugia. Prius constitutiōis rōnem assignat Ric. in. 4. 39. arti. j. q. illa. qđ nō decet xpianā cōtrahere matrimoniū cū illo: in quo nō est ratio sacri. Sed in predicto matrimonio rō sacri non esset: qđ non pñt habere sacri rōnez ex parte vnus: et non habere ex pte alterius. Ille autē qđ sacm baptismi non suscipit: nullū

aliud factum suscipere potest: ut ostensum est in 4. Quapropter non tenet matrimonium contrarium inter baptizatum et non baptizatum. Etiam si omnes articulos fidei crederet. Dicit enim 28. q. i. caue. Et sumptum est ab Ambrosio in libro de patriarchis. quod cathetizata: si christiana. i. cathetizata secundum gloriam. non est satis. nisi ambo iniuncti sint sacramento baptismatis. **C**Alia ratio potest assignari: me. scilicet fidelis peruerteret per nimiam contractionem cum infideli. Unde Esdras 9. q. 2. r. c. habet: quod precepit Esdras filiis israel dimittere uxores alienigenas quas in matrimonium duxerant. Et Deuterio. 7. precepit dominus filiis israel: quod cum amoris: cananeis: pherezeis: encis: et iebuseis: non sociarentur coniugia. Et Ero. 34. dicit. Nec uxores de filiabus eorum accipies filiis tuis: ne postquam ipse fuerint fornicate: fornicari faciant filios tuos in deos suos. Noli ergo nubere cum infidelibus: forte pro futuro si conuertatur. 28. q. i. non oportet. Nec te moueat quod dicit Paulus primo ad Corinthios. 7. Sanctificatus est vir infidelis: propter multum fidelem. quia intelligitur quod altero infidelis conuerso: propter cohabitationem cum infideli remanente in infidelitate sua. **C**Ubi oritur questio. Vtrum infidelis conuersus ad fidem: teneatur ab infideli discedere? Respondetur. Ita. in. 4. dis. 39. art. 2. q. 2. in corpore questionis. Ad hoc in hoc casu: aliter iudicandum pro tempore primitiue ecclesie: aliter pro tempore constantini imperatoris: et temporibus illi propinquis aliter pro moderno nostro tempore. **C**Primo enim tempore passim conuertebantur ad fidem iudei et gentiles. Et ideo tunc coniunx fidelis poterat habere spem probabilem de conuersione coniugis infidelis: etiam si conuersione non promitteret. Pro quo tempore dicit apostolus: Sanctificatus est vir malus: per mulierem fidelem. et sanctificata est mulier infidelis. per virum fidelem. Et etiam pro illo tempore intelligendum est consilium apostoli: qui dicit quod coniunx conuersus ad fidem: non dimittat infidelem. **C**Alio autem tempore magis erant obstinati iudei et gentiles: tamen adhuc satis facilius conuertebantur ad fidem. **C**Ad modernis autem temporibus: tamen iudei quam gentiles pro maiori parte: quasi obstinati videntur. Et ideo prohibendum est ne conuersus ad fidem cohabitent cum coniuge infideli: tam gentili quam iudea: vel iudeo: si diligenter et sufficienter monitus ut conuertatur conuerti noluerit. Sed hic essent mul-

ta querenda que causa breuitatis omitto: patet ergo quod debet esse equalitas in fide. Debet esse etiam equalitas in nobilitate. Sed quare? quia si vnus est nobilis alter ignobilis: non erit equa societas neque parum multum discordie: ut patet per experientiam. Nam si vir est nobilis et non mulier: tenebit eam ut sclauam: et semper opponet ei ignobilitatem suam. deinde si mulier nobilis est: alter autem ignobilis: nunquam erit subiecta viro: ex quibus multe dissensiones oriuntur. **C**Debet etiam esse equalitas in pulchritudine: quia sicut doctor illuminatus Franciscus de mai. dicit. Sicut saporosus delectat gustum: sic pulchrum delectat visum. Si ergo erit vnus pulcher: alter turpis: pulcher queret pulchrum et non contentabitur: et frangeat bonum fidei: et multa alia mala inde oriuntur. **C**Similiter debet esse equalitas in etate et robore: quia iuuenis requirit magis actum carnalem quam antiquus. Si ergo vir est antiquus non poterit satisfacere mulieri iuuenti: et sic procedunt postea adulteria et fornicationes. Quot exempla possunt in medium de hoc apponi: De illo britiano qui duxit uxorem iuuenem: que postea recessit et reliquit eum. et. Si etiam vir est iuuenis: et capit mulierem antiquam ipsam abhorret: propter multa que causa honestatis omitto. Et sic capit et tenet concubinas: ecce quanta mala. **R**atio autem potissima omnium istarum quare debet esse in ambobus equalitas est: quia ibi debet esse mutuus et perfectus amor. Sed similitudo est causa dilectionis secundum philosophum. 8. Ethico. ergo et. **M**aius mysterium habet de muliere facta de coltra: non capite: non pede: ad significandam ibi debere esse societatem: non dominationem: fraternalis amoris: non seruilem: que omnia efficit ut visum est equalitas. Ad determinat magister in. 2. dis. 18. ca. 2. Cum autem his de causis facta sit mulier de viro: cur non de qualibet parte viri: sed de latere eius formata esse: ut ostenderet quia in consortium creabatur dilectionis: ne forte si fuisset de capite: femina viro videretur ad dominationem preferenda: aut si de pedibus ad seruitutem subiicienda. Quia igitur viro nec domina nec ancilla parabat: sed socia: nec de capite nec de pedibus: sed de latere fuerat producenda. hec ibi. Et sic patet secunda regula. **T**ertia regula vocatur parum bonitas. Vis bene nubere filia: sic respice patrem: quis est: usurarius: auarus: ludo-

Sermo

mita: blasphemator: lufor: &c. Caue caue noli ei dare filiā tuam: quia nūq̃ bene habebit: sed quare: quia qualis pater talis filius. Exemplū Adatib. 7. Adala arbor non potest fructus bonos facere: & ecōtra: Arbor bona nō potest fructus malos facere. Ratio huius q̃ filij cōmuniter sequūtur vestigia patris: & patres eos docent que faciunt. Et filij obediūt in omnibus patribus: quod facere non debent in malis. Vnde Hiero. in epistola ad Furia de viduitate seruanda: vbi dicit: Solā causa pietatis est: vbi carnis nulla noticia est. Monora patrē tuū si te a vero patre non separat. Tādū scito sanguinis copulā: q̃diu ille suū nouerit creatorem. Alioquin tibi Dauid canit: Audi filia & vide & inclina aurē tuā & obliuiscere populū tuū & domū patris tui: & concupiscet rex decore tuū & dicit tibi: Tota pulchra es amica mea & macula nō est in te &c. Tamē cōtrariū fit. Vñ Grego. Adale soboles malorū actiones parentū imitantes: genimina viperarū vocantur. C Similiter dico tibi fili: vis bene vxorare: ita: respice matrē: quia fm conditionē matris cōmuniter sunt filij: quia cum eis quasi continue vitant. Ezec. 16. Qualis mater talis & filia eius est. Et ideo si sunt bone quasi impossibile est vt earū mores nō aliquo modo imitent. Hinc est q̃ Hiero. in epistola ad Furia de viduitate seruanda hortabatur eam vt sequeretur vestigia mris: que bona fuerat dicens: Imitare potius (crebro enim id ipsū repetam) scām mris: ardor eius in xpm: palor ex ieiunijs: elemosyna in pauperes: obsequiū in seruos dei: humilitas cordis & vestitiū: atq; in cunctis sermo moderat: p̃f tuus quē ego honoris causa nomino: nō quia consularis & patritius: sed quia xpianus est: impleat nomen suū: & letet xpo se filiā genuisse: nō seculo: quin potius doleat: q̃ & virginitatē frustra amiseris: & fructus perdidicis nuptiarū. &c. Sed quoniā contrariorū eadez est disciplina: sic bonitatē imitant: sic etiā multe magis imitant malos mores matrū. Noui ego hominē qui volens vxorem: & erat doc. consuluit parentez suū antiquū quid facere deberet: vtrū quandā iuuenē dixit ille mater sua nequā & quasi micrerrix fuit: ille non credidit filiā sequi eius vestigia: quid plura? accepit eam: sed quor adulteria cōmiserit: cum quantis iuuenibus se prostrauit: fas non est

dicere. Respice ergo mores patris & matris: & tunc vir poteris errare. Exemplū Achab rex samarie accepit vxorē Jezabel: filiā Achetual regis sidonie: & quanta mala fecerit ipsum facere quis cogitatus. lege. 3. Reg. 16. Exemplū etiā Scii. 6. vbi dicit: Lūq; cepissent homines multiplicari super terrā: & filias procreassent: videntes filij dei. i. boni viri filij. i. Seth filias hominū. i. malorū hominū carnaliū & filias. i. Chayn q̃ essent pulchre: acceperunt vxores sibi: ex oibus quas elegerant: dixitq; deus: nō permanebit spūs me⁹ in homine in cernū: quia caro est. Et infra dixit ad Noc: Sinis vniuerse carnis venie coram me: repleta est terra iniquitate a facie eorū: & ego disperdā eos cū terra. &c. Patet ergo tertia regula: & secunda pars huius sermonis.

¶ Pars tertia hui⁹ sermonis in qua ponit̃ regule quorū videlicet de probitate mutuo cōsensu: publicatio: & matris cōsiliū.

Quarta regula vocat̃ moralis probitas. Audi filia: audi pater: qui cam vis nubere. Cui vis: tali iuueni. Sed quare &c. q̃ nobilis: diues: & sapiens &c. Ista bona sunt. Et tu filia quare vis eū: quia pulcher est: bene cantat: saltat &c. Sed dic queso cuius conditionis est: vsurarius: auarus: sodomita: lufor &c. & filia mea quāta ludibria quantas tribulationes expectas. Quare potius pauperē: mendicū: turpē: sed virtuosum: q̃ nobilē: pulchrū vitiosum. Nam si est auarus faciet te penuria mori. Si blasphemator & lufor: quotiens vestimenta tua in ludo ponet. Si fornicator gomozean⁹: nunq̃ reddet tibi debitū: vide ergo quid eueniet. Hinc est q̃ Tullius in 2. de offi. in ca. cū quibus amici tū cōtarbi debeat: narrat: q̃ Themistocles auctor cū consuleret: vtrūz bono pauperi: an minus probo diuiti filia collocaret. Respondit ego malo virū: qui pecunia eget: q̃ pecunia: que viro: Similiter dico tibi fili vis vtrari: ita: volo capere talentū iuuenē: quare? quia est pulchra. Et tu: quia est nobilis. Et tu: quia portat magnā dotez. Et ego peto a te: est ne bona: virtuosa: ingeniosa: timorosa: nequaq̃: sed quid: luxuriosa: lasciuia: saltatrix: puella: cātarina: cernelina: beu me fili mi noli facere: quia educet eūz dolore annos tuos ad inferos. Non te vincat pulchritudo: non nobilitas: non magne diuitie: q̃ nihil p̃cius

In hoc mundo mala muliere. Hieronymus ad oceanū de vita clericorū et episcopoz dicit: Janua diaboli: via iniquitatis: scorpionis percussio: nociuūq; gen⁹ semina. mala. Hinc hortat fugere ipsas puellas: se ornantes: vanas: et lasciuas. In epistola ad Demetriadem virginē de virginitate seruanda: dicit. Fuge lasciuā puellarū: q; ornant capita: crines a fronte demittunt: cutem polliūt: vtuntur liniamentis: astrictas habent manicas: vestimenta sine ruga: socosq; crispantes: mores enī et studia dominarū et ancillarū et comitū morib⁹ indicant. Illa sit tibi pulchra: illa amabilis: illa habēda inter socias: que nescit esse se pulchram: que negligit forme bonū: et procedēs ad publicū non pectus et colla denudat: non pallio reuelato ceruicē aperit: sed que celat faciē: et vir vno oculo: qui vie necessarius est patente ingreditur. hec ille. Contra autē nihil melius bona muliere. Prover. 14. Sapiens mulier edificat domus: insipiens quoq; destruet manibus. Item Prover. 18. Qui inuenit mulierē bonā inuenit bonū: et hauriet sociūditatem a domino. Qui expellit mulierem bonā expellit bonū. Qui autem tenet adulterā stultus et insipiens est. Roga ergo deū vt det tibi bonā vxorem: quia Prover. 19. Domus et diuitie dantur a parentibus: a domino autē proprie vxor prudens. Vis scire que maior gratia (fili) inter gratias inferiores et temporales? Nunquid nobilitas: nunquid pulchritudo: nunquid diuitie: nūquid sapientia vana: non: sed que bona vxor: o bona gratia: o dulcedo hominis: o gaudium viri inmensū bonā habere vxorē. Vnde hoc probas Ecclē. 7. Noli discere a muliere sensata et bona: quā fortitus es in timore dei. Gratia enim verecūdia illius super aurū. Item Ecclē. 26. Gratia mulieris sedule delectabit virum suū: et ossa illius impinguabit disciplina illius datū dei. Mulier sensata et tacita nō est imutatio erudite anime: gratia super grāz mulier sancta et pudorata. Hinc est q; ait Hieron. in epistola ad Demetriadē virginem de virgini. seruau. Eunuchorū quoq; tibi: ac puellarū: ac seruulorū mores magis eligantur: q; vultus elegantia. Et sic patet quarta regula. Quinta regula amorū libera voluntas: non metu: non vi: sed libere. Querunt enim doc. vtrū ad contrahēdū matrimoniū necessarius sit verus viri

et mulieris consensus. Et dicit Ricar. noster in. 4. in dis. 27. arti. 1. q. 2. Et Bonauē. in eadem dis. 2. ad hoc vt vere contrahat matrimoniū in foro conscientie et dei (qui cordiū occulta respicit), requiritur interior ver⁹ consensus. Ratio huius est. Quia ad collationem cuiuslibet sacramenti requiritur vera intentio conferendi: ergo similiter ad contrahēdū verū matrimoniū sacramentū requiritur vera intentio contrahendi. Hinc est quod dicit extra de sponsalibus. tua nos. in fine. Sine consensu cetera nequeūt sedus perficere coniugale. Et ideo dicit extra de sponsalibus. ca. tua fraternitas. Et de sponsalibus: tue fraternitati. Et. 32. q. 2. hoc scilicet. q; matrimoniū in veritate contrahit per legitimum viri et mulieris consensu. Et ad hūc consensum exprimendū sunt necessaria de presenti verba illū assensū exprimentia. Extra de scrijs capellanus. extra de eo qui durit in matrimonio quā po. per ad. ca. significauit. Et. 31. q. 1. deus masculū et feminā. §. q; autē. Et ideo dicit magister. in. 4. dis. 27. ca. 2. 2. si consentiant mente: et non exprimunt verbis: vel alijs certis signis: talis cōsensu nō efficit matrimoniū. Rationē huius assignat Ricar. ubi supra. q. 3. Quia consensus tacit⁹ alicuius non dat ius alij in re sua: sed p; matrimoniū habet vir potestatem in corpus mulieris. Et econuerso p; me Corinth. 7. ergo et Vnde datur exemplū. q; donatio non perficitur: nisi concurrente consensu donatoris: et donatarij: donatarius autē non potest assentire in donationē: nisi donator ei voluntatem suam exprimat. Sed in contractu matrimoniū donat quilibet alij potestatem corporis sui quantū ad coniugalem actum: sed hoc oportet exprimere: ergo oportet aliqua esse exprimentia: siue per verba vt dictū est: vel p; aliqua alia signa. Et hoc dico quia multi muti possunt contrahere matrimoniū. Extra de sponsa. tue fraternitati. Inter etia; absentes et qui se nunq; viderunt potest contrahi matrimoniū: p; procuratōrē et lras cōsensu mutuos exprimentes: dum tamē fama: vel auditu: vel alio modo se nouerint. 30. q. 5. nec illud. in glo. Cape ergo fili vnam que libere et libenter capiat tē econuerso. Et hoc est contra aliquos patres et matres: qui cogunt filios et filias nubere. Caue pater: caue mater: ne filios et filias cogas contrahere: quia ma-

Sermo

los eritus solent facere matrimonia coacta. Ibi nunq̃ est amor: non pars: non fides: sed bene multa mala: quod videri potest per experientia. Et posset esse talis metus: q̃ matrimoniu nullu esset. Vnde dicit Ricar. in 4. dis. 29. arti. p. q. i. in corpore questionis. qd̃ duplex est metus. Quidam nō cadens in cōstantē virū. Et talis coactio consensus p̃ tale metū non impedit matrimoniu: nec q̃tū ad iudiciū dei: nec quantū ad iudiciū ecclesie. Argumentū ad hoc. extra de sponsa. 7. ma. veniens. ij. Et etia quidā metus cadens in constantē virū. i. in virū virtuosum: sicut est metus mortis: vel enormis leſionis corporis vel seruitutis: vel stupri: et aliorū taliū. Et tūc quando talia mala interpretantur ab illo de quo p̃sumit probabiliter vir constans: q̃ illa talia velit 7 possit sibi inferre: nisi sibi consentiat: 7 coactio consensus per talem metū matrimoniu impedit: 7 quantū ad iudiciū dei: 7 quantū ad iudiciū ecclesie. de sponsa. 7. ma. veniens. ij. 7 ca. consultationi. §. sane. c. cum locū. Hoc idem dicit Inno. 7 Hosti. d̃ his que vi. me. ut causa sunt. Debet ergo eē vtriusq̃ libera voluntas: 7 consensus: aliter nunq̃ se bene habent. Sed hic ponatur casus talis. Vnus non causa contrahendi: sed deceptionis: promittens vnā capere in vrozem: 7 post deceptionē trāfatur de illa. Quid faciet confessor? Dic q̃ q̃uis illud non sit verum matrimoniu in iudicio dei: quia nō fuit consensus ex vna parte. extra de sponsa. 7. ma. tua nos. tamen fm Scotū in. 4. dis. 30. arti. p. q. i. non debet confessor ipsum absolue re nisi contrahat cū ea in satisfactionem. Excepto si contraxisset cū secunda per verba de presenti. Tunc doleat 7 satisfaciat p̃ime. Tamen si posset probari ecclesia coerceat illum ad matrimoniu. c. ti. ca. de illis. ca. ex litteris. ca. ex parte. Est 7 ali⁹ casus in alio libro quē causa breuitatis omitto. Et sic pater quinta regula. Sexta regula vocatur manifesta-bilitas. s. si vis bene nubere: fac publice in facie ecclesie: quia 7 si factum occulte sit matrimoniu: dūmodo assit vtriusq̃ consensus: tamen peccatū est. contra preceptum ecclesie. Extra de clandestina despon. cum inibitio. Et. 30. q. 5. ca. aliter. 7 ca. nullus. vbi dicitur d̃ clandestinis matrimonijs. Qd̃ sunt adulteria: supra fornicationes: potius q̃ legitima coniugia. Vnde dicit Hosti. in lectura de

clandestini. cum inibitio. glo. sup verbo p̃ triē niū. q̃ sacerdos assisens matrimonijs clandestini. ipso facto est suspensus: 7 non absoluitur nisi a papa. Quisimodi autē edicti: triplex ratio potest assignari. Primo quia si lii essent vel reputarentur illegitimi: 7 non possent hereditare: q̃uis vix esset matrimoniu. extra de clandestini. despon. cum inibitio. 30. q. 5. aliter. ca. nullus. Secundo quia forte cōsanguineus tuus dormiuit cū ea p̃ulc̃ tu. 7 sic nunq̃ erit illa tua vxor: quia contrahitur affinitas: fm Scotū in. 4. dis. 4. i. arti. vltimo. Et Ricar. ibidem ar. p. q. i. Et extra de eo qui cognō. confan. vxo. suc. ca. de illo. extra de sponsa. 7. matrimoniojs. ca. p̃terea. Tertio propter multas deceptiones. nam fit occulte 7 nullus est testis: 7 alter eorū mutatur: 7 sic matrimoniu verū dissoluitur: et sunt multa sacramenta falsa: 7 tamen verū fuit primū si consensit secundu non: 7 nūq̃ potest alio coniungi coniugio vero. Et ideo quia clandestine nubunt: non tam coniuges: q̃ adulteri vocantur. 32. q. 2. ca. sicut vbi dicit Non coniuges sed adulteri vocantur q̃ clandestine nubunt. Sed posset aliquis dicere Quid est clandestina desponsatio? dicit glo. de clandestini. despon. super verbo clandestina. Et Ricar. in. 4. dis. 28. arti. 2. q. 3. q̃ tripliciter fit Primo cum non habentur testes. ca. q̃ nobis extra eo. Alio modo quādo contrahitur non adhibitis solēnitatibus: q̃uis sit contra ctū matrimoniu in presentia testium. 30. q. 6. aliter. v. i. petatur ipsa mulier ab habētib⁹ potestātē super eam. 7 a sacerdote benedicatur: solēniter recipiatur. Tertio modo q̃ fit non p̃missa denūciatione. c. ti. cū inibitio. Nam quidā casus venit coram me: q̃ quidā cognouit quadā de qua orta est puella 7 filius cognoscentis accepit eam in vrozem scilicet sororē quā genuit pater suus 7 diu sic māsērūt: 7 habucrūt filios in silentio: nota. Et multa alia mala accidunt: propter clandestinas desponsationes. Aliquando homicidia: odia perpetua. 7c. Fiant ergo publice 7 manifeste: 7 sic de⁹ ibi erit: aliter nō. Pater 7 sexta regula. Septima regula vocat cōsiliū maturitas. Ante ergo q̃ nubes p̃sule amicos tuos: parentes 7 affines: maritum 7 anti quos: quia in antiquis est prudētia: 7 in multo tempore est sapientia Job. 12. Vinc est q̃ Hierony. dicit. Qd̃ in antiquis solum sapi-

entia remanet: omnia alia transcunt. Vnde in epistola ad nepotianū de vita clericorū in principio ait sic: Nunc iaz cano capite: et ara ta rugis fronte: et instar bouū pendētib⁹ a mento palcaribus: Frigidus obstitit circū precordia sanguis. Vnde et in alio loco idem poeta ait: Omnia sūt etas animū quozq; et post modū. Nunc oblita mihi tot carmina vox q̄ merim: iam fugit ipsa. Ad ne de gētili tñ litteratura proferre videantur: diuinorū voluminū sacramenta cognosce David annos natus septuaginta bellicosus quondam vir: senectute frigescēte non poterat calefieri. Queritur igit puella de vniuersis filiis isrl' Abyfach funamitis: que cum rege dormiret: et senile corpus calcaceret. Mōne tibi videtur si occidentem litteraz sequaris: vel figmentū esse de matrimonio: vel arellanarū ludicra: frigidus sener obuoluitur vestimentis: nisi complexu adolescentule nō tepeseit. Viuebat adhuc Bersabee: supererat Abigail: et relique vxores et concubine: quas scriptura cōmemorat: omnes quasi frigide repudiantur: et in vni⁹ tñ grandeeus calefcit amplexibus. Abrahā multo senior David fuit: et tamen viuentē Sara: aliam non quesuit vxoem. Ysaac ducentos annos David habuit: et tamen Rebeccha iam vetula nunquā refrixit. Taceo de prioribus ante diluuiū viris: qui post annos non ingentos: nō dico senilibus: sed pene cariosis artubus: nequaquā puellarū quesuere complexus. Certe Adops dux israelitici populi. ccc. annos habebat et Sophorā non mutauit: que est ista igitur funamitis vxor: et virgo tam seruens: vt frigidum calcaceret: tam sancta: ut calentem ad libidinem nō prouocaret. Exponit sapientissimus Salomon patris sui delitias: et pacificus bellatoris viri narrat amplexus: posside sapientiam: posside intelligentiā: ne obliuiscaris: neq; declinabis a verbis oris meic: ne derelinquas eam et apprehendet te. amā illam et seruabit te: principiū sapientie posside sapientiā: et in omni possessione tua posside intelligentiā: circūda illaz et exaltabit te ut det capiti tuo coronam gratiarū: corona quoq; delictarum proteget te. Omnes pene virtutes corporis tui crebra iciunia: elemosyne: vigilie: xhamētie. i. in pavimento dormitio: huc illucq; discursus: peregrinorū susceptio: defensio pauperū: instantia orationū: et

perseuerantia: visitatio languentū: labor manuū vnde prebeantur elemosyne. Et ne sermone longius traham: cuncta que per corp⁹ exercentur: fracto corpore minora sicut. Accille. Extra de constitutionib⁹. c. ne inuitaris. Ne inuitaris prudentie tue: et ne sis sapiens apud temetipsum. Prover. 3. Consule ergo antiquos et probos viros: et sic istam regulaz cum alijs obserua: et bene erit tibi in hoc mūdo per gratiā: et in alio per gloriā Amen.

¶ Feria sexta post quartā dominicā in quadagesima de matrimonij honestate qualiter videlicet in eo mulier offenditur mortaliter. Sermo quinquagesimuscūdus

Tunc cogno

ui quoniam vir dei es tu: et verbū dei in ore tuo verum est. 3. Reg. 17. Tam etsi fratres charissimi q̄ plura iaz

dicta sūt supra de matrimonij sacramento nihil existimo in hac materia fructuosius: salubriusq; animarū saluti: q̄ scelera tale sacramentū sedantia aperire: q̄ plurimi enim reperiuntur predicatorēs: qui sub honestatis pretextu huiusmodi detestanda vitia silentio pretercunt: quos latere non debet aliquando rōnem de indiscreto silentio reddituros: si absq; causa rationali huiusmodi veritate occultant. Quia ut dicit Grego. 42. disc. ca. sic rector. Sicut incauta locutio in errorem detrahit: ita indiscretū silentiū eos qui erudiri poterāt in errore derelinquūt. Dicit enim propheta: Veritatē requirit dominus. sc. a predicatoribus. De quibus scribit Ysa. 56. ca. Laues muti nō valētes latrare. Primo enim tenentur reddere rōnem de preteritis culpis: de quibus infelices peccatores nequaquā confessi sunt. et in talibus scelerib⁹ cōmunicant: qd nō facerent si sua nossent vitia. Secundo de presentib⁹ culpis in gbus sunt inmersi: et qdaz supina ignorantia: et sub pretextu matrimonij nō sibi consciētiā faciunt: quod minime facerent si essent illuminati. Tercio quoq; b peccatis q̄ ex eorū taciturnitate in posterum cōmittentur: pro quibus omnibus de homicidio. ca. sicut dignū. scribitur: Mō caret scriptulo p̄cessionis occulte q̄ manifesto facinorū desinit obuiare: non tamen hec ignorantia peccatum excusat: quia quilibet tenetur scire ad salutem necessaria: dū potest. Non etiam

Sermo

excusat negligētia. s. q. nō curatio discere vestre salutis necessaria: multo minus excusat malitia: que qdē manifeste apparet in illis: qui cū dicit predicator velle se de tali materia tractare: impediūt vxores et filias ne vadant ad audiēdū has virtutes. Cōtra quos propheta ait: Noluit intelligere ut bene ageret. Quidā nolūt de hoc predicare: sed tamē bec et cēssanda vitia non cessant perpetrare: et qui magis in his sunt ingnati horrent audire dicta salubria. Mōne bec omnia ponit sacra scriptura que dicturi sumus et doc. t. az antiqui q̄ moderni p̄ferunt bi q. zeluz habent animarū. Rogate ergo deū ut sic hanc materiā predicare cōcedat: ut omnes dicere possitis verbū p̄positū. s. Nunc in isto cognoui. zc. His p̄missis sciendū est in h sermone: q. tribus modis sedatur matrimoniū. Primo videlz rōne inordinate affectiōis. Secundo rōne inimic frequentationis. Tertio rōne circūstātis occasiōis.

¶ Pars prima huius sermonis in q̄ probatur q. cōiuges peccant grauiter in matrimonio et inordinata affectiōe.

Primo dico q. pōt esse culpa in actu matrimoniali rōne inordinate affectiōis. qd probat tripliciter. s. Rōne Auctoritate: et Exemplo. Primo rōne sic Regulariter peccatū diffinitur sic: maxime ab Augu. di. Peccatū est sp̄ctis incommutabilib⁹ bonis: commutabilib⁹ bonis adherere: s. quicqd amatur supradictū est peccatū mortale: ergo q. inordinate afficitur erga vxorem vel mulier inordinate amans maritum: mortaliter peccat. Secundo h idē probatur auctoritate Augu. in lib. de bo. cōiū. Si magis in sua cōiunctiōe diligunt qd honestum est: q̄ quod inhonestū. i. qd est nuptiarū. auctoritate apli cis venia cōcedit. Si vero equiparetur vel p̄ferat deo: mortale peccatum est. bec ille. Quod confirmat a Hieronymo cōtra Iovinianū. 32. q. 4. ca. origo. di. Vrgo q. dez honesta erat amoris: sed magnitudo de fornicis. s. causa vitāde fornicationis: ut dicit infra. Nihil enim interest ex qua honesta cā quis infantiat. vnde et Vissus pithagoric⁹ in sententijs. Adulter est ingt in suā amator ardentior. In aliena quidē vxore omnis amor turpis est: in sua nimius. Sapiēs iudicio debet amare cōiugē: non affectu: nō regnet in eo impetus voluptatis: nec precepto seruat ad

cōiū. Nihil est sedulus q̄ vxorē amare quasi adulterā. bec ille. Tertio idē probatur exemplaritate. Sicut enim quis pōt seipsum diligere: vel possessiones suas: et cetera alia sup deū: sic et vxorē et eius carnalē cōiū: q̄q̄ ab alia sibi pponeret peccare. Similiter etiā pōt q. p̄prio vino inebriari: licz nolit de alie no habere. et v carnib⁹ a se iustissime cūptis p ingluuiā peccare: vel si in aliq alia re per excessiū avariciā congestat et plus q̄ in deū inardescat: ita q. totū cor eius sit ibi: q. dubitet tales peccare mortaliter: et aiam suam in eternū dānare. Ita similiter in proposito dici potest. Vñ apostolus p̄me Thessalo. 4. c. ait: Non in passione desiderij vos cōmiseritis. s. cōmiserere debetis in cōiugio cōiugali: sicut et gētes q̄ ignorāt deū. Ad si forte querat q̄lter possit cognosci talis affectio. Ad hoc respondet q. tria sunt signa euidenter huiusmodi demonstratiua. Primū est zelotipia in cōiugio: cōtra enim zelotē virū Ecclē. 9. scribit: Mō zelēs vxorē sinus tui. Narrat enī Egēlippus q. Herodes et nimia dilectione: p̄p̄ia occidit vxorē: factus amēs: nec credens cā esse mortuā: alloquebat ut viua. De muliere etiā zelote Ecclē. 26. scriptū est: Dolor cordis et luctus mulier zelotipa. Si autē ambo sint zelotes adiunct eos de. Secūdū signū inordinati affectus est meretricis ornatus: q. quandoq. cucnit et mulieris concupiscentia: q. tunc feliciore se putat: cuz inordinat⁹ a marito diligit. vltra oēs limites honestatis: ad cui⁹ inctiū se ornat: et qd nequit⁹ est: in cōfessione se palliat. di. se hoc facere ut placeat viro suo: q̄l inter eos nō esse possit inordinat⁹ affectus et criminofus. Et qd abhominabili⁹ est currūt ad magas: multiplicat remedia nefanda: q. si q̄q. inotescerēt viris: p̄culdubio cū aie periculoso dispēdio etiā corporaliter incurrēt. Ad hoc etiam sepe coadiunāt inique nises. Quādoq. etiā p̄prouenit ex viri inigraie. Refert enī Seneca se nosse aliqui quēdā virū ornatū: q. eritur⁹ in publicū: cū vxoris fascia pectus colligabat. Et ne pūcto quidē hore p̄sentia eius carere poterat. Et codē etiā vale potione sumebant: alia nō minus inepte facientes: in que improuida vis ardēis affectus erumpēbat. Tertiu quoq. signū inordinati affectus est) absq. rationali causa) dare filios nutritib⁹ ad alendū: qd vnde habuerūt ortū atq. seq̄la

clare Augu. demonstrat. 5. disc. ad eius. di.
 Praua autē cōsuetudo in cōiugarij morib⁹
 surrexit: ut filios quos gignūt nutrire mulie-
 res cōtēnant: eosq³ alijs mulierib⁹ ad nutrie-
 dum tradāt: qd videlicet ex sola carnis incon-
 tinētia videt inuentū: q³ dū se cōtinere nolūt
 despiciūt lactare quos gignūt. hec ille. S3 q³
 dicūt hoc nō esse sue volūtatis: sed di. viros
 suos hoc velle: ut nō lactando facilius alios
 possint pcreare. Cōtra quos Augu. in dic. c.
 ad eius. air: Ad eius vero pcurit vir accede-
 re nō debet: donec q gignūt ablati: et licz cō-
 tra hoc agendo nō semp fit pccū mortale: sa-
 tis est euident iudiciū deit: q ad lactādū fili-
 os alijs tradūt minoris vite filios habeant:
 q³ alie mulieres ppios filios lactantes. Tñ
 si tales filij viuūt sicut nutrices viriosi:
 licz habeāt parētes virtuosos. Adeo eni sepe
 degenerāt: ut suspicet alteri⁹ esse generis. p
 geniet. Nā ab ebriosi enutriti: ebriosi salte
 inclinatione sunt: et tales quales sunt nutritij
 tales filij nutriti sunt. Et sic patet.

¶ Pars secūda hui⁹ sermonis in q probat⁹
 acrum matrimoniale deordinari propter ni-
 mia frequentationem.

Secūdo in hoc sermone dico: q act⁹
 matrimonialis pōt deordinari rōne
 nimie frequentationis: et q frequen-
 tione triplex dissipatio solet subsequi. Pri-
 ma est corporalis. Secūda spūalis. Tertia
 eternalis. ¶ Prima dissipatio est corporalis
 Duo eni picula euentre solēt: ex hac frequen-
 tatione effrenata. Primū periculū est in se-
 cūditates. Solet utiq³ infecūditas ex nimia
 frequentatione oriri: vel infructuosus cōcept⁹
 impedimēta filioz: et vita nō diuturna. Sicut
 Sapient. 3. scriptū est: Ab iniquo thoro exter-
 minabit semen. Effrenata autē voluptas est
 que pncipali intētionē scissimi matrimonij
 interfert: que vtiq³ est pccatio filioz: q pro-
 pter iudicio dei fit vt filijs careant: q sic sunt
 effrenati. Aliud periculū est infirmitatis. In
 alterutro cōiugū: q sepe iuuenib⁹ nouo cōiu-
 gio iactis cōtingit: multi insup sunt amētes
 Sicut. 2. Esdre. 9. dicit: Multi amētes sacri
 sunt ppter mulieres suas: dēmetia qdē cere-
 ris infirmitatib⁹ periculosior est: eo q cū cor-
 porali salute q h morbo laborat: etiā sensum
 pdat. Hinc est q Micro. air in testamento:
 De vobis miseri qd facitis non agnoscitis
 corp⁹ ante tēp⁹ destruitis: et aiam interficitis

vnde infirmitates et mors tā intēpestiua: nī-
 si ex nimia ciboz copia: et ex frequentī mulie-
 rū vsu: deum deludere qritio: certe vosmet
 ipsos deluditis: p corpore obliuiscimini aiam
 et ecce corp⁹ simul cū aia ante tēp⁹ destruitis.
 Secūda dissipatio est spūalis. Quis eni spūalis
 virtus dissipatur: ut diffusi⁹ patet in sermo-
 nario de tribus peccatis: tractatu de luxuria
 solū h ponam⁹ Sene. dicit in li. declamatio-
 nū di. Nihil est tā mortiferū ingenio: q lu-
 xuria: si qdē rōne pcurbat: intellectū hebetat
 memoriā enervat: obliuionē inmittit: errores
 infundit: ignorantia inducit: et hominem qsi be-
 stia facit. hec ille. Et Bernar. air: Luxuria est
 sitis ebria: et delectatio momentanea: amari-
 tudo eterna: lucē odit: tenebras appetit: vela-
 men gerit: sensus hebetat appetitus plen⁹ sa-
 tietatis: satietas plena penalitate. ¶ Tertia
 dissipatio est eternalis. Querūq³ enim ex h
 effrenato coitu filij perimunt: tam corpora-
 liter q spūaliter dū n matrū ventre suffocā-
 tur. Cōtra quos Ambro. sup eplam ad Co-
 rinth. air: Ipsa rō cōceptus et part⁹ iuxta legē
 cesaris vsuz carnis his decē tēporib⁹ dēmo-
 strat. i. q nulla causa ita efficac ē: ut vsus car-
 nis fiat nisi ad prole generādā. Si ergo cor-
 rūpant: iā creati magnū pculdubio crimen
 esse dignoscit. Nā Ecclē. 3. ca. scribit: Tēpus
 amplexandi: et tēp⁹ est longe fieri ab amplexi-
 bus. Ysido. 32. q. 7. ca. nō solū. air: Sunt autē
 quedā mulieres q sicut alia absq³ vlla discre-
 tiōe indclinēter libidini seruūt: q³ ego non
 mutis pecudib⁹ cōparauerim: pecora eni cū
 cōceperint: vltra nō indulgēt marib⁹ copiam
 sui. hec ille. Si eni oī die vel qlibet septima-
 na: arua frumēto seminarent: clarū est q ad
 maturā nō puenirēt frugē. Nā aut talis cō-
 cubit⁹ sit venalis vel mortalis: infra dicitur
 Nō solū aut talis pcurbit⁹ est cā mortis spūa-
 lis et eternalis filioz: verūctiā ipsoz cōcūben-
 tiū. Mōstris tēporib⁹ in italia cū iuuenis qdē
 cū vxore misceret: inter amplex⁹ fer⁹ est extin-
 ct⁹. Quot si viderent extinguit⁹: Cessandū
 est q a tali frequentatōe: moderate vtiēdū re-
 licita. Et sic p3 secūda pars hui⁹ sermonis.

¶ Pars tertia hui⁹ sermonis in q declarat⁹
 q act⁹ matrimonij deordinat ex circūstātijs
 causē tēporis: loci: modi et intētionis.

Tertio dico q act⁹ matrimonij vltra
 pdicta pōt deordinari rōne circūstā-
 tis occasiois. Varie eni in matri-

Sermo

monio sunt circūstātie cōsiderāde. De qbus
qngz tñ breuitatis cā notabimus. qm̄ Pri
ma dī circūstātia cause. Scda ipsis. Ter
tia loci. Quarta modi. Quinta intētionis
vel finis. ¶ Prima dī circūstātia cause: qz
pōt esse pētm̄ in actu matrimonij ex quinqz
causis. Primo ppter solēnitatis defectū: vñ
primo qrit vtz carnalis copula p̄ clādestinā
despōsationē de futuro sit pētm̄. Rñdet fm̄
¶ Secuz qz aut huiusmodi copula sit affectu
fornicario: et tunc est mortale pētm̄: nec facit
matrimoniu verū sed tñ p̄sūptūz. Aut affe
ctu maritali: et tñ p̄sone. Aut sūt ignare iure
et ecclesie cōsuetudinis: et tñ nō est mortale
pētm̄. Aut nō sunt ignare: et tunc est mortale:
matime i locis illis vbi seruat inhibitiō coi
ter: qd patet esse verū: qz cōtractū clādestinus
etiā sine aliq vitio hz in se pētm̄: ut de clā.
despō. cū inhibitiō ppter qd dīc̄ Ray. in ti.
de matrimonio. Sit nota. qz licz m̄rimoniū
qdlibet clādestinū sit vtz et legitimū quo ad
veritatem si consensus de presenti interue
nit q solus sufficit q ad substantiā: nō est tñ le
gitimū q ad honestatē. Vñ talibz p̄solvendū
est de nouo p̄sentire: vñ recognoscere et appo
bē publicē i facie ecclesie: qd occulte fecerūt:
et faciāt dignā p̄nā: qz scādalizauerūt eccle
siā: idē Adoli. Scdo qrit an mortaliter pec
q an bñdictionē nuptialē: post p̄sensū d̄ p̄nti
cognoscit vroz. Rñdet hz glo. Ray. qz sic: si
sine cā et despōsationē ecclie faciat vbi est p̄sue
tudo bñdictionis nuptialis. Argumētū qz si est
pētm̄ an adhibitas solemnitates copula: qz et
act? et intētio lassiva et huiusmodi: qz nō soluz
cōsensus in actu: s; etiā in delectationē ē pec
catū mort. ut in sermōario de pēdō in genē.
¶ Scdo. pōt ēē pētm̄ in actu matrimoniali
respectu cause ppter occurrēs adulteriū. Vñ
qrit si peccat reddēs debitū i adulterio etñti
Rñdet qz sic. 32. q. 1. c. sicut. fm̄ Joā. chriso. Et
in. c. si qs. Hugo. notat ibidē. qz si aduker cō
iugū debitū erigat: adhuc alio i adulterio p̄se
uerate siue occulto: siue manifesto: sciēter pec
cat mortaliter erigēdo: qz facit p̄ ecclesie insti
tutionē. Peccat etiā reddēdo si factū ēēt di
uortii iudicio ecclie. Aut si publice morat in
adulterio: si neutri sit: nō peccat reddēdo: qz
ad h tenet. Si aut p̄p fragilitatē et icōtinētiā
carnis erigat debitū peccat mortaliter: qz p̄
ecclesie institutū facit: min? tñ pec. cū adulte
riū est occultū. Alij tñ dicūt qz i pōetia cōi

nēdi a copula carnali erigētem excusat. Alij
aut nō iprobabiliter vñ asserūt: qz si absti
nētia a reddēdo seu erigēdo debitū nō cor
rigit adulteriū: s; pōt ad deteriora prouocare:
vel aliter inuolūter operatur: qz licite possit et
reddi et erigi debitū: qz ecclesie ordinatio fa
cta est: nō ad nocendū: sed ad scādala remouē
da: et deficiēte cā deficit effect? 2. ¶ Obisico. et
de in. in. r. c. et si xps: cū similibz. Nā intelli
gētia verbor ex causis est sumēda dicēdi: qz
nō sermōi res: s; rei est sermo subiectus: ut
habet de ver. signi. ca. intelligentia. ¶ Tertio
pōt ēē pētm̄ in actu matrimonij respectu cāe
ppter incestū. Nā si vir coierit cū aliq de cō
sanguinitate vrozis: vel vroz cū aliq de parē
tela viri soluunt spōsalia de futuro. et ampli
inter eos matrimoniu ēē nō pōt. de cōsan. et
affi. c. 2. et si fiat nō valet: et semp peccat mor
taliter cocōdo. et sūt excoicati: et si h sit publi
cū: nō possunt absolui nisi p̄i separet. in cle
cos. de p̄san. et affi. Si vero incest? talis post
p̄tractū matrimoniu acciderit: non dissoluit
cōiugiu: s; p̄sona incestuosa petitionē. debet
amittere. S; si altera pars admonita castita
tē seruare noluerit: incestuosa d; cū dei timo
re debitū reddere. extra de eo. q. cō. cō. vr. sue.
ca. tuc. Et h idē intelligit qm̄ spōsalia p̄tracta
sunt p verba de p̄nti: qz a supueniēte incestu
nō dissoluit. et. c. discretionē. Et ideo h cāu
idē dicēdū qd de incestu occurrēte post ma
trimoniū p̄sumatū. ¶ Quartū pōt esse pētm̄
in actu matrimonij respectu cause ppter ca
stitatis votū: qm̄ q castitatē seu religionis in
gressuz voverit: obligat ad huiusmodi obser
uationē: etiā post p̄tractū matrimoniu factū
de cōuēt. si. cōiu. gda. et ca. placet. Ideo debi
tū petēdo vel nolēte et cū bñplacito reddēdo
peccat mortaliter. Similiter pec. qz cū tali cō
trahit sciēter: quia sue trāsgressioni cōsentit.
¶ Quinto pōt esse pētm̄ in actu matrimonij
respectu cause ppter religionis ingressū. Nā
q accipit habitū religionis cū intētiōe p̄sue
rādi obligat ad religionē in genē. de regula.
ca. cōsulti. Ideo in hoc casu fm̄ Anto. de bu
trio Bona. et Inno. matrimoniu nō valet:
qz talis religionis ingressus habet vim tacite
p̄fessionis ad religionē in genere: nisi for
te ingredies ad vnā et nō ad aliā se intende
ret obligare. Nam hoc casu si aliqua ratio
nabili causa non posset in intentā religionē
persistere nulli obliget: et matrimoniu p̄ra

here potest: ut notat dominus Petrus de an-
charano in ca. constitutione. de regu. libro. 6.
Secunda consideranda in matrimonio circū
stātia: dicitur tēporis. scilicet: ieiuniorū: cōiōnū
purificationū: gauidationū: menstruoꝝ. De
tempore festoꝝ habet. 33. q. 4. c. quotienscūq;
Aut dies natalis dñi: aut relique festiuitates
aduenerint: non solā ab infidelīū cōcubinoꝝ
confortio: sed etiā a p̄p̄ijs vxoribus abstine-
deberis. hec ibi. De ieiunijs habet ibidem. c.
christiano. Circa que festa ait Ric. in. 4. q̄st.
32. ar. 3. q. 1. 2. Alexan. in. 2. parte tractatu de p̄.
p̄cep. 6. Petrus 2 Tho. ca. di. 33. 2 Bonā.
ibidem. 2 glo. Ray. l. 3. quēienter sit institutū
his t̄p̄ibus cōiūges abstinere ab vsu matri-
monij: non tñ intendit ecclesia per hoc facere
p̄iudiciū iuri nālī. nec intendit filijs laqueū
ponere. vñ cū debiti redditio sit de iure nālī.
debiti vero petitiō sit concessa: non intendit
ecclesia: aut phibere: aut dissuadere: sed inten-
dit dissuadē t̄p̄e illo. Vnde etiā dicit Augu.
abstinendū est vt facilius postulatā ip̄ercent.
Reddens ergo non pec. sed exigens sine con-
tēptu vel irreuerentiā filiij 2 t̄p̄is aliqua in-
firmitate non pec. mortali. s̄r dicendum est
de t̄p̄ibus ieiunioꝝ. De t̄p̄ibus cōiōnū: abū
de in sermonario de p̄nia in sabbato sancto.
De t̄p̄ibus purificationū habet. 5. di. c. ad ei⁹
quō actus matrimonij tūc phibet per Aug.
Sed Ray. dicit Augu. loqui de honestate et
consilio. verūtū dicendū est eo modo q̄ dēū
est d̄ festis 2 ieiunijs. Dicit tñ Ric. q̄ m̄lieri
que peperit si est purificata ab illis: sordibus
2 corruptionib⁹ que insunt: mulieribus post
partū reddendū est debitum si petat q̄uis si
aduenerit t̄p̄s ab ecclesia determinatū. Sed
ante illud t̄p̄s abstinere debet ab exigendo:
saltem debito congruitatis. De t̄p̄ibus gra-
uidationū habet. 33. q. 4. c. Si causa. q̄ tunc
ab vsu matrimonij cessandū est: p̄pter peri-
culum cōceptus. Dicent enim predicti doct.
Ric. vbi supra 2 c. 2 alij vbi sup. q̄ si sine peri-
culo abortus vir pōt carnaliter copulari sue
vxori pregnati: tenet debitū reddere: ab illa
pōt exigere sine pctō mortali: q̄ ille actus nō
solum est in officium: sed etiam in remediū
2 mulier pregnans frequēcius appetit p̄cu-
bitū: q̄ qñ non est pregnans. Si aut non
pōt cum illa copulari sine periculo abortus:
tunc non debet sibi reddi debitū: nec ab illa
exigi: q̄ p̄ncipaliter matrimonij institutum

est ad prolem: q̄ ad remediū. illa aut auctas
si causa intelligit de debito honestatis: non
necessitatis: 2 de exigendo: non de reddendo
De t̄p̄ibus menstruoꝝ querit an pec. morta-
liter vtentes actu matrimonij his t̄p̄ibus: q̄
Leuit. 20. c. dicitur. Qui coicrit cū muliere in
fluxu menstruo: 2 reuellerit turpitudinem
eius: ip̄sque aperuerit fontem sanguinis sui:
interficiē ambo. Item Isa. 64. Quasi san-
guis menstruatus. dicit glo. t̄p̄e menstruoꝝ
viri debent ab amplexibus vxorū abstinere:
tunc enim cōcipiunt ceci: leprosi 2 c. Et tamē
mulier magis appetit cōcubitū: q̄ al. p̄pter
cōmotionem que est circa partes veneras.
Ad hoc Tho. q̄ phibitū est mulieri debitū
petere. Si aut vir petat dicendū est: q̄ si pe-
tit scienter debet cū auctere precibus 2 mo-
nitio: non tñ ita efficaciter: q̄ esse possit. ei oc-
casio periculi. Si vero ignoranter petat: tūc
mulier pōt aliquā occasione pretendere: vel
infirmitatē allegare ne vir debitū petat. Si
tñ non desistat: debet mulier debitū reddere
poscenti. passionē aut suā non est semp̄ tutū
viro indicare: ne ex hoc abominationē concī-
piat: nisi forte de viri prudentia p̄sdat. Ric.
nosser in. 4. di. 32. ar. 4. q. 1. dicit. q̄ si illa pas-
sio accidit nālī. s̄. semel in mēse determinato
t̄p̄e: tunc non l̄ nec exigere: nec reddere. Cui⁹
ratio est: q̄ p̄pter maximā corruptionē que
tunc est in corpore mulieris: quā ondit earū
fetoꝝ illo t̄p̄e 2 infectio speculi p̄ aspectū earū
vt dicit p̄s de som. 2 vigil. Semen viri qd
tunc in ea recipit aliquā incurrit infectionē:
2 illud qd ministrat mulier est imundum: et
tales sic geniti v̄p̄ulurimū. efficiunt leprosi:
ergo p̄cubitus est in p̄iudiciū prolis: non l̄
aut vti p̄iugali p̄cubitu ad remediū: cum est
in p̄iudiciū prolis. p̄babile: q̄ p̄ncipaliter or-
dinat. Si aut innālī patiat: vt sunt nonnullē
que quasi p̄tinentie patiunt sanguinis fluxū
tunc l̄ exigere 2 reddere: q̄ tunc mulier con-
cipere non pōt: vt quidam dicūt. Mā Auz.
9. de aialibus. c. de formatiōe est embzionis i
sp̄ali. Sanguis mensruū diuidit se in p̄e-
gnata in tres partes. s̄. in cibū p̄cri: aut i me-
dullas: 2 pars alia ē sup̄fluitas que gescit i⁹
vsq; ad t̄p̄s partus 2 eicitur. 2 sic p̄s qd dicē-
dum ad questū. Ad argumenta in opposi-
tum patet solutio: nūq; enim carnalis cōcu-
bitus est debitus etiam de iure nature: qñ ē
in notabile prolis p̄iudiciū. Tercia circū-

Sermo

stantia in matrimonio consideranda dicit loci de qua notandū ēm Tho. 1^o de Ric. in. 4. dist. 32. ar. 3. q. 1. et Alex. ubi supra. q. quis licet at erigere in omni tpe: non tñ l3 in quolibet loco maxime sacro et publico. Primo quia locus est mensura ppa actionis et ptaminationem recipit ab actu: sic pōt locus pollui: q. indiget reconciliatōe: tēp^o vero cōis mensura nec recipit ptaminationē. Secūdo nota q. plura tempora nō possunt simul esse: sicut plura loca: unde si petat in sacro loco statim pōt diuertere ad alium locum sine periculo: sed expectare ad aliud tps non pōt sine periculo scandalī: non in omni loco maxime publico et sacro. Est tñ aduertendū ēm Ricar. ubi supra q. si cōiuges per longū tēpus eēnt reclusi in loco sacro videt q. possint reddere et erigere. Quarta circūstantia in matrimonio consideranda dicit modi. Nam ēm Tho. si fiat in vase. ppo more bestiarū et cā necessaria ppter incōtinentiā est signum venialis peccati. Sed ēm Alex. est semp mortale. s3 aut oēs est semp signū mortalis peccati: qñ sit sine necessitate: sed ex maiori libidine hō diffusus in sermonario de peccatis in sermōe de sodomia. Quinta et vltima circūstantia in matrimonio consideranda dicit finis et intentionis. Nam ēm Ric. in. 4. di. 31. ar. 3. q. 1. et Bona. et Tho. ibidem. et Alex. in. 2. parte tractatu de pre. pcept. 6. et in tractatu de concepitōe Lbust. q. 13. actus matrimonialis pōt fieri quadruplici intentione. s. Aut pccatōe sobolis: et ēm hoc est in officium multiplican de prois. unde pme Thimo. 5. Dolo iuniores filias nubere: et alias procreare: et est meritorius actus talis. unde si quis mouet ad suscipiendū prolem per charitatez ad cultū dei in cōtra matrimoniali: ille esset meritorius: si cut fuit in Abrahā. Aut intentione reddēdi debitum: et tunc est actus iustitie et meritorius: quia pme Loxin. 7. Vir vxori debitum reddit. Unde si qs moueret non cā libidinis: s3 vt redderet debitū qd deberet: etiam mereret. Aut intentione vitande fornicationis: excipitur actus et sit licitus per bona matrimonij. pme Loxin. 7. Vnusquisq3 habeat vxorem suam ppter fornicationem. Aut causa saturā de libidinis cū vxore non ppter aliquā cām predictam: sed ppter delectationē in ppa vxore sub deorita tñ q. nollet cū alia hō agere ēm predictos docet. actus veniale solū. Sed

ēm Ray. et Aug. 32. q. 2. s. hic ita notatur: et hoc dñm Augo refert glo. Jo. in. c. q. qd sup verbo adulterio. ca. cā. 7. q. cognoscere vxorē cā saturande libidinis est semp pccm mortale: et tñ alij oppositum tenent: unde ad roboratōne dicti cox. Aug. ait de adul. coniugationis. Vfus nālis si vitra modū prolabitur in vxore quidē est venialis in meretrice dāna bilis. Ad hoc dicerem cū distinctiōe Alex. saluo meliori iudicio: q. oēs vix dicunt: si sane intelligant. Unde notādū q. libido aliqui puenit voluntatē aliqui puenit a voluntate. Et puenit voluntatē vehementes ita q. nō pōt contineri licitum est cā vitande fornicationis vt dñm est. Si aut puenit non cum magna vehementia: nec tñ se excitat cum impudicis cogitationibus et calidis: nec violentat nām: tunc cum ppa vxore querens saturare libidinem: qd non faceret cum alia: est actus fragilis et venialiter ēm predictos pccat. Cum aut puenitur a voluntate libido: ita q. canis dormiens excitat pluribus et inmundis cogitationibus manibus oculis se violentis tāq3 cū meretrice: etiam si non sit voluntas cocundi cum alia tunc credo ēm Ray. et Aug. semp esse mortale qd etiam asserit Alex. Qui aut cocunt cum vxore tāq3 cū alia et intentiōe ad aliam et ita facient cū alia: semp est mortale presertim cum querunt calida vt possint frequentius coire: semp est mortale nullo discrepante. Doctor ergo vos fratres tñ sacramentum his spurcijs nō sedare: sed sic pudice et honeste et sancte vos habeatis: vt digni habeamini hō grā et in futuro gloria. Amen.

Et Sabbato post quartā dñicam in quadragesima de remedijs particularibus cōtra luxuriam. Sermo. 53.

In tempore pla. crau. re. et in die sal. a. riliatus sum tui. Isa. 49. In huius mandati exordio tria fuerunt pncipalit propōita. Primum. s. reprobatio. Scdm gnālis matrimonij secretatio. Tertium particularis et spēialis et pmediario. de quo nūc dicendum de remedijs. s. cōtra luxuriā vt bēant coniugari arma qbus se defendant. grande enim vt ait

Moro
fuit ad
vocatio
igitur d
in mēte
cepti ve
sermon
fuit co
meditati
a propin
ni verbi
C. Pare
tur duo
ra: et futu
P
sanctos
et cordis
et pmit
ondit d
nis in m
rūdie ar
ponit L
in oculis
ruit. ex
et elatio
tiquis m
dier su
Mos tñ
in imu
obedien
da ster
inueni
lino car
est enim
et plect
tiatur: q
ctus iux
ris. hō
super ill
ctus. dic
dnatur:
in cogit
sternan
nis cor
deliber
nūmo
vero co
nouer
bani c

Adterrore pene hanc nam supare luxuriam. Ideo sunt adhibenda remedia: quia precipuum est inuocatio dei: de quo dicit. In tpe pla. et. Tria igitur duplicata remedia his qui extra matrimonium degunt: extra luxuriam ad huius precepti veram obseruationem pponendis in hoc sermone: quorum. Prima duo sunt oratio et furore corruptiois. Consideratio. Secunda glorie meditatio: et corporis et anime afflictio. Tertia a propinquis occasionibus elongatio: et diuini verbi contemplatio.

¶ Pars prima huius sermonis in qua ponuntur duo remedia. Prima luxuria. oratio deuota: et future consideratio corruptionis.

Primo in hoc sermone ponuntur ad huius precepti obseruationem duo remedia: quorum. Primum est ad deum et sanctos seruanda et deuota oratio. Cum enim ex cordis arrogantia humiliet deus cor altum et permittit ruere in foueam fornicationis: quod ostendit. 2. cor. 5. c. di. extra istum. Spiritus fornicationis in medio cor: et deum non cognouerunt: et rident arrogantia istum in faciem eius. q. d. vt exponit Greg. Lupa que per elationem metum in occulto latuit: per carnis luxuriam in aperto ruit. et hoc ostensum est q. c. libidinis. peccat ex elationis culpa: unde apostolus loquens de antiquis mundi qui euauerunt in cogitationibus. et superbia se esse sapientis dicit. Tradidit illos deus. i. ruere permittit in desideria cordis in inmundicia. In huius figura ille primus inobediens mori ut superbiendo peccauit: pudentia perierit: spiritus deo intulit: mori anneliam inuenit: et qui auctori suo subditus esse noluit sua carnis subdite quam regebat amisit. Hinc est enim q. longa penitentia repente soluitur: et plerique vsq. ad senium uirginitas seruata uitiatur: quia enim negligit humilitas cordis: reclusus iudex despiciet etiam integritatem corporis. h. oia. Greg. 26. moral. qui etiam in. 32. li. super illud Job. Armilla pforabis matillam eius. dicit. Hostis antiquus qui iam interius dicitur: etiam exterius seuire permittit: ut qui in cogitatione elati sunt per carnis luxuriam persternant. Scimus q. aliqui minus est in carnis corruptioe cadere q. cogitatione tacita ex deliberata elatione peccare. Sed cum superbia minus turpis creditur: minus uisatur. Luxuria uero eo magis erubescunt homines q. simul oes nouerunt: ut sit plerique: ut nonnulli post superbiam corruentes. ex aperto casu culpe latentis

erubescant. hec ille. unde in vi. pa. de quodam heremita legit. q. cum polleret virtutibus cepit itra se inaniter gloriari: ad quem diabolus ueniens nocte in forma mulieris tentauit: et consensu habito dimisit eum: cepitq. i. acre clamare di. O monache qui te vsq. ad celum extollebas: quomodo demersus es in infernum? disce qui se humiliat exaltabit. et. Et ille desperans: se inuidie tradidit. Ite alia sanctorum clauis aliqui dixit se nolle esse magnam quasi maius premium expectaret: q. habet magna: et nocte sequenti in fornicatione cecidit. Ecce igitur q. superbia est causa luxurie et inmundicie: ergo a contrario sensu nulla res sic castitate seruabit: si cut timere et humiliter sapere: quod maxime fit quando homo in oratione se ante deum et sanctos prosternit. Ideo sanctus Crisostomus orauit di. Exurge domine in adiutorium mihi dic anime mee salus. i. ego sum. Quis enim illam pugnam a diabolo excitataz vincere preualet: nisi tua fuerit pro eo dextera dimicata? Errat qui se putat castitate perfectam suis uisibus obtinere nisi enim fuerit tuo imbre extincta flamma libidinis: non potest anima uenire quo pergit. h. ille. unde Irido. 3. lib. de sum. bo. ait. Hoc est remedium qui tentatus uicioz estuat: ut quies quolibet tangat uicio: totiens ad orationem se subdat recurrendo: quia frequens oratio uicioz impugnationes extinguit. h. ille. Et Adicio ad Saluinam de uirginitate seruanda ait. Semper in manibus tuis diuina sit lectio et tam crebre orationes: ut oes cogitationum sagitte quibus adolescentia percuti solet: huius clypeo repellat. hec ille. Nam sicut solent clauis mare homines. propter ignem petendo aqua: ita et nos clauemus extra carnalis concupiscentie igne. Ad aquam diuine gratie que fit in bibente fons aque uite salutis in uita eterna. Jo. 4. Preterea sicut ille qui patitur morbum illum qui ignis infernalis dicit: deferri se facit ad ecclesiam sanctam. Marie uirginis: sancti Antonij: nec inde recedit donec curatus est: sic qui ignem luxurie sentit: toto corde debet se conuertere ad deum et ad suffragium sanctorum: nec cessare donec recipiat sanitatem. Nam Sap. 7. dicitur non possum esse continens: nisi deus dederit et. ratio est: quia bonum quod est excellentissimum singulari oratione debet impetrari a deo. Nam ff. de seuitu. rusti. predi. l. et attilicinus dicitur. Bonorum petitioni annuendum erit: quorum postulatio non iniqua uidetur. h. ibi. Et ideo si

Sermo

Suloꝝ desideria perpendere iudicem oportet
 ait *Alpianus*. ff. de liber. agnos. l. si quis. §. j.
 Cum igitur continentia inter omnia alia do-
 na vel bona videtur esse potissimum: iuxta il-
 lud *Ecclesia*. 26. *Q*uoniam ponderatio non est
 digna cōtinētis aic. i. omnis res tpalis qua-
 titūq; sit ponderis vel valoris: nō est digna
 ad coparationem anime continentis: ergo si
 temporalia debent a deo impetrari oratione
 multo magis continentia cōtra luxuriā. vñ
Sap. 9. dicitur. Sine ipsa. i. gratia continēs
 esse non possum. Precipue autem valet cō-
 tra peccatum illud. b. virgo que fuit amatrix
 mundicie. vnde ei est aliquod seruitium faci-
 endū: vt ab hoc igne liberet. Hinc *Ver.* sup.
 missus ē. ait. Si criminū imanitate turbat:
 si conscientie feditate cōfusus. Si iudiciū hor-
 rore pteritus: si baratro desperationis ab-
 solutus. *Adariam* cogita: *Adariam* iuoca: nō
 recedat a corde: non recedat ab ore. Mā ipaz
 cogitans: non erras: ipsam rogans: non de-
 speras: ipsam sequēs: non deuias: ipsa tenēte
 non corruis: ipsa pregentē: non metuis: ipsa
 duce: non fatigaris: ipsa ppicia puenis: et sic
 in teipso experiri poteris q̄ merito dictū sit
 nomē virginis *Adaria* maris stella. hec ille.
 Qui aut hoc remedium contēpserit: et si vite
 sanctimonia polleat: tandem in feditatem lu-
 xurie ruct. Quod exemplariter patet in v. p.
 vbi legitur q̄ quidam vir maxime virtutis et
 abstinentie erat: qui herbas et radices tñ com-
 edebat: qui sic cecidit. Primo enim a col-
 loquio et collegio sanctorū se separauit: contē-
 nens chulianorū doctrinam. di. illud. magis
 videtur vnius est *Christus* eo abutens q̄ nul-
 lum aliū oportere habere magistrum: ga-
 a diabolo stimulatus a cella recedens: alexā-
 driam iuit studium orationis relinquens: et
 cum leuibus personis se cōmiscens cepit fre-
 quentare theatra spectacula tabernas: vora-
 citati et ebrietati vacans: in fornicationē cecidit:
 post h natus est ei carbunculus in vena
 dis: qui per sex menses ita eum afflicxit vt die
 ac nocte vehementi cruciaretur dolore: ita vt
 eius genitalia putrefacta caderent. Tandem
 curatus ad heremū rediit peccatū suū sancti
 patribus confitens et penitentiam accipiens
 orationi itez mancipat⁹ est: et sic patet primū
 remedium. Cōm remedium dicitur futu-
 re corruptionis consideratio. vnde *Greg.* ait
 Nihil adeo valet ad domanda carnis desi-

deria: sicut cogitare qualis sit futura mortem.
 ra. Idco dicit *Hieronymus* ad *Paulinū*
 facile ptenit omnia qui semp se cogitat mo-
 riturum. Et ad *Lipianum* idem ait. Qui se
 semper cogitat esse moriturum: contēnit pre-
 sentia: et ad futura festinat. Idco interroga-
 tus *Pythagoras* quid est pbia. Respondit
 meditatio mortis. Cogitate et vos o iuuenes
 mortem. Nam *Tullius* in hb. de senectute. ait
 Mors etiam contingit adolescentibus ad-
 uersante et repugnante natura. Et ideo gra-
 uis. Senibus vero venit tanq̄ sponte: nulla
 vi adhibita: ideo leuis. Sicut enim poma
 ex arboribus si cruda sunt vi auellunt: si ma-
 tura et cocta decidunt: sic vis adolescentibus
 vitam aufert senibus maturitas. hec ille. Lo-
 gitate ergo mores: quia nemini parci et mū-
 di blanditas ptenctis. Ad mentem semper
 occurrat exemplum quod narrat *Ioannes*
 damascenus. f. q̄ in India fuit quidam rex
 qui l3 magnificētis et delictis afflueret: nūq̄
 letabatur: sed semper tristis erat ex qua re sa-
 miliares et domestici plurimi turbabantur: b
 semel exiens palacium super currum deaura-
 tum: sedensq; vt ei moris erat: cum magno
 nobilium ceru obuiauit duobus pauperibus
 infirmis et despectis: quos rex videns desce-
 dit de curru et multa cum reuerentia ample-
 xatus est eos: dataq; eis elemosyna ad locū
 rediit. Videntes h cōmilitēs indignati sūt
 regem actum vilissimum fecisse: cui tamen
 nihil ausi sunt dicere. Quidam autem suus
 frater carnalis plus ceteris murmurans: ac
 aliorum videns murmuracionem decreuit
 fratrem suum regem charitatie admonere
 q̄ non bene fecisset. vnde quadam die h ei
 cum reuerentia dixit. Sacra maiestas. Tu
 es rex magnus: te tamen nūq̄ bilarem cer-
 nre potui: omnesq; domestici propter hanc
 tuam tristitiam conturbantur: precipue etiā
 propter actum illum quem fecisti illis pau-
 peribus: considerata dignitate tua plurimū
 eis molestum fuit: q̄ pauperes es osculatus.
 Rex vero sapiens nihil respondit: sed signis
 eum luminauit: hora vespertina frater regis
 turbatum sonitum sentit ante domus sue fo-
 res: que pulsabantur quando quis debebat
 interfici: quo audito cepit clamare. Deu me
 frater meus propter illa verba vult me in-
 terficere: heu heu me: fuit ne tantum malū
 illō dicere ei dicere: vt moui debeā: et sic tota

nocte fuit in luctu. Adane factio induit se vestibus nigris: et ad pedes regis accedens: rigauit lachrymis. di. Deu me frater et dñe quid egi q sic me indicare debeas: possuz ne misericordiā inuenire a te? et rer stabat nihil prorsus dicens. Tandem rex ait. Frater mi arbitror q vsqz modo i lachrymis fueris p⁹ verba illa q mibi charitatie dixisti: sed noli timere: absit vt tibi noceā: miraris q mestū me vides et acrum illum pro re indigna habuisti: sed si tu ppter sonitum illaz tubarum tm plorasti et tristis fuisti: qualis ergo debet esse tristitia nostra qui quotidie tubas sonātes audio di. tu morieris: et tñ cuz multa dei offensione viuo. Legitur etiam in vi. pa. q qdam frater multū de quadam muliere tentabatur: quā mortuam audiens nocte venit ad eius tumulum: et corpus patridū effodiēs ad cellam detulit: et ponens frequenter ante se sic feridum di. Ecce quod desiderasti: et sic luxurie fetorem: serore corporis expellebat: patetqz scdm remedium: et pnia pars.

C Pars scda huius sermonis in qua ponūtur alia duo remedia. s. meditatio glorie et afflictio cordis.

Ecundo in hoc sermone ponunt alia duo remedia. Primum dicit eterne patrie et glorie meditatio. Mā teste Grego. Si consideremus fratres carissimi que et quāta sunt que no. pro. in ce. nil. a. oia q habent in terris. et Hierony. ait. Nec enim possibile est h epulis ventrē: et in futuro mentem diuitijs supernis implere: et alicui idem ait. Satis delicatus es frater carissime: si h vis gaudere cum seculo: et postea regnare cū Christo. Qui vult ergo carnis superare illecebras: meditetur crebro quanta sint celestis patrie gaudia: quāqz caduca et momentanea h temporalia: ppter que subtrahunt eterna. Meditare ergo sicut te docet Aug. lib. meditationū. c. 45. di. Cur per multa vagaris hominatio querendo bona aie tue et corporis. Ama vnū bonū in quo sunt oia bona et sufficit desideria simplex bonū quod est oē bonū et satis est. Quod enim amas caro? qd desideras aia? vbi est quicqd antas: qcgd desideras? Si delectat pulchritudo: fulgebunt iusti sicut sol. Si velocitas aut fortitudo corporis: aut libertas cui nihil obistere possit: erunt similes angeli dei: qz seminat corpus aiale: et resurget spūale: politice vtiqz non vera. Si

longa et salubris vīta ibi deus summa eternitas et eterna sanitas: qz iusti iperpetuū viuēt et salus iustoz a dño. Si facietas: facia bor cū apparuerit gloria dei. Si ebrietas inebriabitur ab vbertate domus eius. Si melodiam angeli ibi cōcinunt: sine fine deo: si quelibet non imunda sed munda voluptas: torrente voluptatē sue potabit eos dñs. Si sapientiā ibi dei sapientia osidet seipsam. Si amicitia diligunt te plures qz seipsos: et inuicem tāqz seipsos: et deus illos plus qz illi seipsos: quia illi illum: et se inuicem ppter illum: et ille se: et illos ppter seipsum: et sic patet pmiū remediū in hac parte. **S**cđm dicit corporis et aie afflictio. Nam vt dicit Quidius lib. 5. de ar. amā. Adens crit apta capit tunc cū lctissima rruz. Ut seges impingui luxuriabit humo. Pectora dñi gaudēt: nec sunt attrita dolore. Ipsa patet blanda tunc subit arte Venus. Et idem in lib. 2. subdit. Luxuriant animi rebus plerūqz scdis. Nec facile est eque comoda mente pati. et lib. de ponto idem ait. Denaris dānosa libido. Non solet in mēstos sepe venire thozos. hec ille. Remedium ergo optimum contra luxuriā est corpus affligere ieiunijs: vigilijs: disciplinis: et alijs materialibus. exemplo apli qui pñe cor. 9. dicit. Castigo corpus meū: et in seruitutē redigo. vñ Basilus ait. Sicut equis frenia sunt imponēda ita corpora nostra ieiunijs sunt refrenanda: vigilijs stude copulare ieiunia: et ita cunctis aie virtutibz florere possis: et caro tua subiecta sit aie: sicut ancilla famulat dñe sue. hec ille. Remediū vtiqz potissimū est mentis tribulatio iuxta illud Ecclesia. xj. Adalitia vnus hore obliuionē facit luxurie. Ideo Hierony. de oibus supradictis ait ad Rusti. monacuz. Egyptioz monasteria hūc modū tenent vt nullum absqz labore et opere suscipiant: non tam ppter vite necessaria: qz ppter aie salutem: ne vagetur mens perniciosis cogitationibus: et instar fornicatis hierin oī transeūti diuaret pedes suos: dum effem iuuenis et me solitudinis deserta vallarent incētiua vitiōrum ardoremqz nature refrenare non poteram que cū crebris ieiunijs frangere: mēs tñ cogitationibus estuabat. Ad quā cdomādam: cuidam fratri qui ex hebzeis crediderat me dedi in disciplinam: vt post Quintilianii acumina: Cicronisqz fluuios: grauitatemqz Frontonis: lenitatemqz Plinij alphabetum

Sermo

discere: stridentia anhelantiaq; verba meditarer: quid ibi labori sumpserim: qd sustinuerim difficultat: quotiens despauerim quies cessauerim: et intentione discendi rursus inceperim: testis est oſcia tam mea qui passus: q; eorū qui mecum duxere vitam: et gras ago dño q; de amaro semine lřax dulces fructus capio: dicā et aliud qđ in egypto vidirim. Brevis adolescens erat in cenobio: qui nulla continentie: nulla opis magnitudine flāmas poterat carnis extinguere: hunc periclitantē: p; monasterij hac arte seruauit. Imperat cuidā viro graui: vt iurgijs atq; cōtitijs insectaretur hoīem et post irrogatas iniuriā prius veniret ad querimoniā vocati testes: pro eo loquebatur qui otumeliā fecerat flere ille cōtra mendacium: q; nullus al; crederet veritati: solus pater defensione suam callide opponere studuit: ne abūdatiori tristitia absorberet frater: quid multa? Ita ānus ductus est: quo expleto. Interrogatus adolescens super cogitationibus pristinis an adhuc aliquid sustineret pater inquit mihi viuere nō licet: et fornicari libet: hec ille. Ideo qui vult flāmas libidinis extinguere: aquas tribulatiōis non cesset super eas pſicere: lachrymas fundat: pericula mundi cogitet oīa que dolorem tristitiāq; inducunt recogitet. Nam sicut non esset ei cōpati endū: qui domū cōburi videns aquā non quereret: sic qui i igne luxurie ardēs tribulatiōis aquā nō qrit: et cū possit liberare se negligit. Pars tertia huius sermonis in qua ponuntur alia duo remedia. scilicet elongatio ab occasione luxurie: et cōreplatio diuini verbi.

Ertio in hoc sermone ponūt duo remedia ad huius precepti obseruationem. Primum dicit a luxurie occasio nibus: maxime a ppinquis elongatio. vnde p̄mte cor. 6. ait ap̄las. Fugite fornicationē super quo verbo dicit ambro. Cū alijs nēpe vitijs pōt expectari cōsuetus: hanc fugite ne appropinquetis. hec ille. Maxime corce fugiende sūt colloquia: contactus: loca suspecta: et cōsoria mulierū. Nā vt legit Gen. 39. Joseph relicto pallio aufugit: cū dñā dī. dormi mecum. Triplex autē rō pōt assignari: q; fugiendum sit: et non cōtrapugnandū est vitij carnis. Prīa est q; luxuria ignis. Job. 31. Domus autē senū vel stipula: vř flupa. Pr̄terea pōt haberi ex illo verbo Isa. 40. Dis caro senū. Scđm ex illo verbo Eccl. 21. Stupa collecta synagoga

peccantium: nulla alia securitas est stupe vel feno esse. ppe ignem: ergo et. C. Scđa rō q; luxuria est peccatū valde imundū: vnde sicut non esset bonum luctari cū hoīe lutoſo: quia lz vincēt: tñ victor: ingnaret: sicut non est securū luctari cū illo peccato. vir enim pōt esse q; homo non ingnet: iuxta illud Ecclesia. 13. Qui tetigerit picem ignabit ab ea. Tertia ratio q; non est bonum pugnare de ppe cū hoste illo: q; pp. ppinquitatē sumit vitia. Talis est luxuria. corpus enim nostrū qđ prius erat nobis pacificū cōuerit in hostem. vnde sicut princeps timet cum hostibus suis pugnare: qñ scit esse in exercitu suo proditores: sic d; homo timere pugnare cōtra luxuriā: q; corpus nostrū i pugna p̄ditōr est. fugiende ergo sunt mulieres predictis rōnibus: q; nō ē tutum habitare cū dracone. Eccl. 13. A muliere enim initium factū est peccati: et p illam omnes morimur: vnde et Hiero in epla ad Oceanū de vita ep̄or et clericorū. ait. Ego iudico si semine cū viris habitēt nō deerit viscarium diaboli. Sed solet quosdā decipere sub specie sanctitatis et fiduciam prebet cum sanctis mulieribus puerari de pacta castitate cōfidentes. vnde Hieron. vbi supra. Si pudicitiam queris: quare habitas cū seīs: semina quā videris bene cōuersantē mente dilige: non corporali frequētes ornatu. Nō vř sis tenera clericū fac: aut sacerdotē: s; sancta mentis intentio. h enim deuotionē honoris in te custodit. honorē qđm glorioſum boni opis fama custodit. Sacerdotes qppe decet vel gradus ceterorū clericorū: vt supra dēi est a feminis segregari. Si igit generis gratia indicas eandem nullo pacto dinumerare me mēto thamar: q; ab Amon fratre suo sit corrupta. Id ipsum psequor diligentissime. vbi est vnus tabernaculi vnersano carnis non facile tollit delectatio. de duob; enim quod vnus desiderat si loqui non pōt: tentat tñ: re motio igit viri: castitatis collocat arma. construit in melioribus castra: pudoris bonorem consolatur. Idem in epla ad nepotū ait. Nec i pacta castitate p̄idas: q; nec David sanctior nec Sansone fortior: nec Salomone sapientior esse potes: memento semp q; paradisi colonum de possessiōe sua mulier eiecit. h ille Fugite ergo o iuuenes. fugite q; solū fugiendo liberi eritis. Cōfirmat oīa predicta Aug. lib. 2. de ordine rep. di. Adolescentibus ita vi

nendū est: vt a venereis rebus ab illecebris
ventris & gutturis ab imodesto corporis cul
tu & ornatu: ab inanibus negocijs ludorum a
torpore somni atq; pigritie & ab emulacione
obtreccatiū: iuidia: ab bonorū potiorq; ambi
tionibus: ab ipsius etiā laudis imoderata cu
piditate se abstineant. **C** Scdm remediū in
hac parte dicit diuini verbi & maxime incar
cerati contēplatio. Nam dupl'r pōt intelligi
vex in scripturis diuinis. sicut pro in carcera
to: aut pro predicato. Si intelligit pro in car
cerato: cū deuota mente: contēplat: necesse ē vt
luxuria extinguat. Ideo Hieronym' i epla
ad Eustochiū dicit. Quia impossibile est in
sensu hoīs non irruere motū medullarū calo
re ille laudat: ille predicat beatus: qui statim
vt ceperit cogitare. interficit cogitatus & alli
dit eos ad petrā. petra aut erat Christus. Si
vero intelligit de vero predicato: vtiq; cā est
& remediū restringende libidinis: vñ Hiero'
ait. Ama scia scripturarū & vitia carnis non
amabis. Nam verbū dei ptegit audientem
cōtra sagittas diaboli. vñ Proverb. 30. dicit
Omnis sermo dei ignitus clipeus est sperā
tibus in se. & in ps. dicit. In cor. m. absco. el. t.
s. predicata: vt non pect. tibi. i. non acqesā ma
lignis suggestionibus demonū. Itē apłs ad
Eph. 6. ait. In oibz sumentis scu. fi. in quo
pos. oia tel. ne. extin. & gal. sal. assu. & gladium
spūs: qđ est verbū dei. Pōt etiā addi aliud
remediū. s. eternarū cogitationū afflictio. nihil
enim adeo valet ad declinādā pctā maxime
luxurie: sicut timor dei. vnde Proverb. 16. dē
In timore dei ois homo declinat a malo. et
28. Beatus homo qui est semp pauidus: qui
vero mentis est durc: corruet in maluz. nulla
aut res ita incitat ad timorē dei: sicut pside
ratio iudicij futuri & pene eterne. Recogitate
ergo iuuenes illō Hieron'. Ad momentanēū
est qđ delectat: eternū qđ cruciat. Recogita
te q; non solū de senis: sed de cogitatioibz
& verbis lassius reddetis rōnem. Ver. super
cant. Putas ait sui nō regret pncipaliter ho
nozem: ppter h irritauit impius deū: qz di. i
cor. s. nō reg. & quid est dicere in cor. s. nō reg.
& qđ est dicere in cor. su. non reg. nisi nō me
tuere q; nō regret: sed regret vsq; ad nouissi
mū quadran. regret & retribuet abundanter
facientibus supbiā: pensa cuius sit formidi
nis & horrozis: tū atq; oīz ptepsisse factorē
offendisse deū maiestatis humanis legibz ca

pice plecti: sanctum est: qđ finis ptenendum
diuinā oipotentia erit. Tāgit modo & su. & tā
tremendā maiestātē audet irritare vllis pul
uidus imo leui flatu dispergēdus & minime
recoligendus: ille timendus ē qui postq; oc
ciderit corpus: prātem hz mittere in gēbenā:
pauco gēbenaz: pauco iudicis vultū: ipsis qz
tremendū angelicis prātibus: cōtremefco ab
ira prātis: a facie furoris eius: a fragore ruen
tis: a pflagratōe elementoz: a tēpestare vali
da: a voce archangeli & a verbo aspero: con
tremefco a dentibus bestie infernalis a ven
tre inferi: a rugientibus preparatis ad escam
horreo vermē rodentē & ignē torrentē: fumū
& vaporem & sulfurem: & spm pcellaz. horreo
tenebras exteriorē. Quis dabit capi. m. aquā
& ocul. m. son. lachrymaz: vt preueniā fletibz
fletum: & stridorē dentium manū pedumq;
dura vincula pondus cathenaz prementiu
stridentiu mentiu non psumentium. bec ille.
Ne pretereāt ergo vos suauissimi frēs h sa
lubria remedia: sed sollicita cogitatioe memo
rie imprimite: & opere exerceate: vt detestandum
luxurie vitium fugiatis: qđ nobis tē.

C Dñica de passione in mane de quiditate:
& detestatione furti. Sermo. 54.

Qui facit pec
catū seruus est peccati. 3o.
8. q. di. Qui facit oia aliqđ
preceptorū seruus ē diaboli
Dico ergo carissimi de p
cepto quo pxiimi nocuē
tum precludit in psona ei cōiuncta sup ē nūc
illō declarare: quo phibet in exteriori: qñ dē
non furtū facies. Sed qz fm doctrinā irre
fragabilis doc. nrī Alexan. de al. in. 3. pte tra
tatu de precep. pcep. 7. arti. j. Furtū dicit ois
illicita vsurpatio rei alienē. Qđ etiā pfirmat
Aug. in lib. q. ero. di. Furti noie bñ intelligit
ois illicita vsurpatio rei alienē. non enim ra
pinam pmisit qui furtuz phibuit: sed aperte
totum intelligere voluit: qz qđ illicite rex pro
ximi aufert. h ille. Que etiā habent. i. 4. q. 5. c.
penale. fm ergo iam ceptū ordinē tria pnci
paliter in hoc mandato cōsiderare conuenit.
Primo. s. de furto ppe dicto qđ fit occulte.
Secdo de rapina que fit manifeste. Tercio
de vsura que fit secrete sili & publice: que oia

Sermo

hic prohiberi intelliguntur.

Cursus prima huius sermonis in qua declaratur quid sit furtum propter quot modis committitur.

Circa primum principaliter tres considerationes de furto in speciali facimus: quarum prima dicitur furti definitio. Secunda furti reprobatio. Tertia furti excusatio. De primo. furti definitione habet. ff. de fur. l. i. et in ista de obliga. que ex delict. §. furtum. Furtum est retractatio rei aliene mobilis et corporalis fraudulosa inuito domino lucrandi gratia: siue ipsi rei: siue etiam usus possessionis sue. Ad cuius declarationem tria notanda sunt. Primum quod singule huius definitionis partes singulari indigent declaratione. Primo enim dicitur quod est retractatio: quod siue retractatione non est furtum: et si interueniat voluntas vel verbum aut scriptura: sit transgressio illius precepti: non contra rem primi tui: ut notat Ray. in tit. de fur. circa principium. Secundo dicitur rei aliene. quia in re propria non committitur furtum: nisi forte etiam alter haberet aliquid iuris in ea: ut melius infra videbitur. Tercio dicitur mobilis et corporalis. quia in rebus immobilibus in agro domo: et in incorporeis: ut sunt actiones et seruantes: non committitur furtum: eo quod talia non possunt retractari. ff. de l. i. v. i. Quarto dicitur fraudulosa. Ad diffinitionem rapine qua non fraudulose: sed manifeste res capitur aliena. Et etiam: quia si quis re putabat esse suam que non erat: vel si erat: et in ea aliquid habebat ius aliquid credebat etiam ab eo qui habebat in ea ius posse accipere non committitur furtum: ut in ista de vi bono. rap. §. quia tamen. et §. se. Quinto dicitur inuito dico: quia si putabat dominum permisisse: non committitur furtum: reputa quod est amicus: quod misericors et liberalis gratia indigentes: quod res est parui valoris: vel quod habet quasi pro derelicta: et si subest causa credendi: aliter non excusat. ff. de l. i. Si his quod re In dubio enim semper dominus presumitur inuitus ff. de fur. l. qui vas. §. vetare. vbi dicitur. Octare dominum accipimus cum qui non consentit. vbi si videat rem auferri: quis non contradicat de inuitus. ff. de l. i. penult. vbi dicitur glo. quod si idem est: quod regit expressus consensus per dominum. §. vetare hoc verum est quod ex timore vel verecundia non contradicit al non contradicendo cum potuerit consentire videtur argumetur. 83. di. c. 20. Si autem putauit facere inuito domino: tamen dominus vult: furtum quod facit quantum ad intentionem: sed non

tenetur ad restitutionem: nec dominus potest petere obstante sibi sua voluntate. ff. de l. i. et oes. §. pe. Sexto dicitur lucrandi gratia: quod si quis alienam ancillam tollerit non lucrandi gratia: sed libidinis aliter peccat. et forte non minus: non tamen furtum committit. ff. de l. i. v. i. et 2. Septimo dicitur siue ipsi rei: siue etiam usus possessionis sue: quod non solum committitur furtum qui vult sibi lucrari rebus vsui sed etiam qui solum lucrari vult possessionem et usum: ut statim dicitur de depositario como datario et homini. Secundo notandum est quod triplex est usurpatio occulta. §. presidet: doctrine et substantie. Prima usurpatio dicitur presidentie: de qua dicitur dominus Iesus. Jo. 8. qui ascendit aliunde. scilicet per hostium: ille fur est et latro. Hostium enim per quod ascendit per dignitatem vel regnum ad ouile ecclesie est Christus. Ego sum hostium. ait ipse secundum modum traditus per ordinationem ecclesie. intrat ergo per hostium qui suscipit regnum aliorum: propter Christum non propter mundi statum et auariciam: imitatur ipsius ut. si paratus sit ponere animam suam pro ouibus suis: non lanam tantum querens et lac temperatum ab ouibus suis recipiens curam. secundum canonicas sanctiones: qui non sic promouet: ille fur est et latro occulte subtrahit animas subditorum deo non habendo curam de eis: et mala eis exempla dando et si intrusus est: non illam curam habens a superioribus: vel irregulariter: vel excommunicatus: vel suspensus: vel interdictus exercendo curam quantum in ipso est: furat animas occulte subditorum absoluendo cum non possit: quibus oues nescientes excusantur si alii boni sunt. Secunda usurpatio dicitur doctrine: cum aliquis gratiam doctrine et scientie quam absque dubio habet a deo: ipse sibi per arrogantiā ascribit. unde apostolus Rom. 2. Qui per dicas non furandum furaris. §. usurpando glaz dei. furtum etiam in doctrina committitur infideles: pagani: et heretici. unde Christus quotiens venerunt ante me. §. proponentes doctrinam suam me: fures fuerunt et latrones. Jo. 8. vbi Augustinus super Jo. ait. Fuerunt quidam pharisaei de vitijs et virtutibus subtilia multa tractantes: diuidentes: diffinientes: rationes acutissimas concludentes: libros implentes: sapientiam suam buccis concrepantibus ventulantes: qui etiam anxi sunt dicere hominibus nos se gmini sectam nostram tenere si vultis bene viuere: sed ibi fuerunt fures querentes animas deo auferre: quod an. i. Christus venerunt: hoc est contra veram fidem et doctrinam eius. Similes his sunt qui hodie sibi et alijs

phiadet sufficere sibi ad salutem: in exterioribus
urbane vivere: de vitiis interioribus conscientiam
non facientes et mandatis ecclesie non curantes
obedire. Furtum etiam committunt qui predicant non
missi. de quibus dicitur: *dicite. ait huius ad prophetas*
dicite: Qui furabantur verba mea. prophete sunt
Grego. dicuntur predicatorum qui furantur verba
dei cum predicant: non habentes auctoritatem: nar-
rantur multa sonia et visiones: ficti dicitur: mul-
tas sub specie revelationum: recipiunt elemo-
synas multas. hi furantur et tenentur ad restitu-
tionem sunt Seco. et Tercio. Tercia usurpatio
est substantie: quod propriissime de furtum: cum occul-
te auferit aliena substantia: quod dupliciter repe-
rit. scilicet si fur deprehenditur cum furto: antequam ven-
iat ad locum destinatum: et hoc est manifestum. Non
manifestum autem quod sic non deprehenditur. ff. eo. l. 2.
et. 3. Item furtoz species quedam remanent in nomine
generali: quedam transferuntur ad speciale. sicut sa-
crilegium qui de furtum rei sacre: peculatus quod de
furtum de re publica. 23. q. 4. quod ergo. Item abi-
geat quod de quod quis dispergit greges: et inde
furat. Item plagium: quod de furtum hominis cum liberum
hominem quis sciens vendit: vel emit: vel donat
vel accipit. ff. de plagis. l. 1. et. 4. Et eodem mo-
do si seruum alienum seu ancillam sollicitauerit ut
aspirauerit. l. ad alienam regionem furtive duxer-
it. l. 1. et. 2. notat Ray. in tit. de furtis. §. sunt
autem. Tercio notandum est: quod per furtum circa
causam substantiam multipliciter. Primo in
rebus inueniuntur alteri sibi retinendo. de quibus ha-
bet. l. 4. q. 5. ca. si quod. vbi dicitur: Si quod inuenisti: et
non reddidisti: rapuisti: quantum rapuisti fecisti:
quod plene non inuenisti. Qui alienum negat: si pos-
set tolleretur: de cor. interrogat non mandatum.
Et in. c. multi. Dicitur. ingrat: Multi sine peccato
putant esse si alienum quod inuenerunt teneant. et
dicunt: de mihi dedit cui habeo reddere: Dis-
cant ergo hoc peccatum simile esse rapine: si quis
inueta non reddit. vñ. ff. de fur. l. falsus. §. si alie-
nus dicitur: Qui alienum quod faciens in terra lucra
facienda causa subtilit furti astringitur: siue scit
cuius sit: siue ignorauerit. et si quidem rationabile
est: quod ex quo scit rem non esse suam: supponere de
bet ea de iure pertinere ad alium. ut. l. 1. de the-
sauris. l. 1. et. 4. et. l. vñ. vi. l. cum querebat. Ad
quorum mirabilem cunctiam est notandum §. Tho.
2. 2. q. 66. ar. 5. in solu. quoniam argu. quod quoniam sunt
huiusmodi conditiones. Prima quod si quis rem
inuenit habitam per derelicta: sed habuerit
autem furadum: non tamen furtum committit: quod non erat

cui furtum fieret. Secunda: quod si credidit quod res in-
uenta non haberet per derelicta: eo tamen animo acci-
pit ut domino restituat: furtum non committit. Ter-
tia: quod sunt quedam res que nunquam fuerunt in bo-
nis alicuius: nec unquam fuerunt possessore: sicut la-
pilli et gemme que inveniuntur in littore maris: et ta-
lia de iure naturali sunt inuentoria: et cadere non
est de thesauris antiquis aliquo tempore sub terra
occultis: quorum non est aliquis possessor: nisi
quod sunt leges tenent dare medietatem domino agri.
Sed inuentis in suo agro suus est. De con-
suetudine autem thesauri vbi quicquid inuenit: est prin-
cipis finis Petri de pal. in. 4. finis. Quar-
ta quod sunt quedam res que aliqui fuerunt possesse: sed
modo derelictae sunt: et tales res inuentas re-
tinere non est rapere. Quinta: quod sunt quedam res
que in alicuius bonis sunt: et tales si per dereli-
ctis habeantur: et hoc credat inuentor: sibi reti-
nendo non est furtum: aliter autem committit furtum: et
per consequens est peccatum mortale si est quod nota-
bilis valoris: sed de his plenius in sermonario
de penitentia in tractatu de restitutionibus dictum est.
Secundo committit furtum in rebus commodatis
vel pignoratibus: vel depositariis. Nam creditor
quod vitare se sibi pignoratam contra voluntatem pi-
gnoratibus: ut equo: veste: vel alijs: siue per se: si
ue commodat alijs: vel locat: vel quocumque vraf
furtum committit. Si ex voluntate eius commisit usu-
ram: nisi forte essent tales res: cuius usus sine pec-
cato solet pcedi inter amicos: ut commodatio si-
bi: et tenet ad restituendum precium illius usus
Tho. 2. 2. q. 78. Idem in depositario quod equo vel
alia re apud se deposita vitare per se: vel alijs co-
modando. Idem in comoditatio. i. qui rem ac-
cipit incommodatum per se: videlicet si alijs com-
dat: vel ad usum alius vitare re: quod accipit. Ad
omnes furti tenet et ad restitutionem: si perijt vel
deterioretur. dicto. §. furtum. nisi forte ratione ami-
citie: poneret speciem in ratihabitione. Vnde etiam
si quis equum vel rem aliam usque ad certum locum sibi
comodatam longius ducat: furtum committit. ff. de
fur. l. qui iumenta. Item qui aliquid incommodatum ab
uxore: seruo: ancilla: et simili persona vitare: si pu-
tat dominum vel maritum cuius est res non permisit.
furtum: furtum committit. ff. comodati. l. si seruus. et
primo. Similiter furtum committit qui accipit rem
sua occulte: quam apud alium deposuit: et etiam il-
le qui occulte accipit rem que est ab eo iuste ab-
lata. Cuius pro est: quod nihil prohibet id quod est sim-
pliciter vnius esse alteri: finis quod: sicut res depo-
sita est simpliciter deponetis: sed quamvis ad

Sermo

custodia est ei⁹ apud que deponit. et illud qd est p rapinā ablatū: est rapicū non simpliciter: sed quantū ad detentionē. Similiter pōt dici qd ille furtū cōmittit: qui accipit vel retinet scripta alteri⁹: qd tinent iura sua et credita: sine quib⁹ nō pōt debita sua exigere: et iura sua deferre. Tercio cōmittit furtū in rebus occulte subtractis: ut dictū est. Et quia si cut dicit Boc. Nulla peior pestis ad nocendū qd familiaris inimic⁹: ita interfures nulli sic nocere pōt: sicut domestic⁹ latrunculus: ut sunt p⁹mo filij et filie: cū accipiūt aliqd de bonis parentū occulte. p⁹tra cor⁹ volūtatē furtū cōmittūt: et si est qd notabile est mortale: et si coheredes habent: post parentū mortē vident eis obligari: de portione sua qd. nullis ptingeret si b est in notabili quantitate: nisi obtinuisent remissionem super his a parētib⁹: et multo magis emancipatis tenet. Nec p⁹t filij familias dare elemosynā: de peculo pfecto: et aduēritio: nisi credat p⁹z pmissuz: vel nisi sit de licētia ei⁹: de castrēsi aut vel qd pōt: ut patet in sermonario de p⁹ia tractatu de elemosina. Scdo sunt vxores cū. accipiūt sine p⁹sensu de bonis viroz suoz: ut dēt suis p⁹sanguinē: vel alijs: nisi cōdes elemosynas eo modo quo d⁹ vbi tunc furtū cōmittunt et mortaliter pec. si notabiliter accipiunt ut dēnt: siue expendunt in fucis et alijs vanitatib⁹. Notabilis quātitas accipit fm se vel fm p⁹portionē substantie viri: qd si non habet parafrenalia: sed dotes t⁹nant non sit lucrosa non pōt facere elemosynā: p⁹sertim notabile p⁹tra volūtatē viri. Qd si forte querit si mulier fecit furtū: siue aū matrimoniū siue possit: et vir participauit: aut vir fecit et mulier p⁹icipauit: nunqd licz vroz de reb⁹ cōib⁹ satisfacere? Ad hoc rōndet fm Guil. qd vbi d⁹ p⁹suetudine regionis vir et vxor coicant sibi credita et debita: si res furtiua adhuc est i corū potestate: vxor pōt eā restituere: etiā contradicēte viro. Si aut p⁹sumpta sit pōt vxor: si expresse vir non p⁹radicit: negocia mariti bñ gerendo: et seipsaz liberando restituere de coibus bonis: p⁹bibente aut marito: non credo debere huiusmodi facere restitutionē: cū ipsa non habeat administrationē cor⁹: s⁹ marit⁹. Si aut bona fide de bonis coibus restitueret: non credo iniungēdā esse p⁹ia: et tāq⁹ p mortali. Tercio sunt serui et serue: qd accipiunt de bonis dñoz suoz: sine illoz cōsensu:

tales similiter furtū cōmittunt si est qd notabile: adeo qd verisimiliter sit p cor⁹ volūtatē pec. mortaliter restituere tenent. Quarto sunt artificū discipuli quozcūqz: qd si abstulerunt vel de pecunijs: vel de ipsis rebus venalib⁹ sui magistris: vel si cientes aliqd pro suo magistro di. plus expēdisse quā fecerunt retinētes residuū pecunie: furtuz cōmittunt. Quinto sunt gēres alioz negocia ut tutores curatores: pcuratores: factores et huiusmodi. qd fingentes se plus expēdisse qd fecerint: vel min⁹ accepisse qd sit vex: similiter furtuz cōmittunt. Sexto sunt habētes societate cū aliquo de lucro alicui⁹ negocij: si nō sufficiēter fm pacta iura et iusticia sibi rōdit de parte illū ptingere: retinendo de iure illi⁹ furtuz cōmittit. Sic etiā agricola partionalis: si nō si deliter et integre rōdit suo p⁹ono. Septio sūt milites qd in bello iusto existētes: si pullos aut alia comestibilia abstulerūt hoibus p⁹gbus pugnant: vel blada colligunt p equis: vel aliter eos occulte dāntificant furtuz cōmittunt. Si vero apte hoc agunt rapinā faciunt. Et sic patet terciū notandum. patet qd pars p⁹ma hui⁹ sermonis qd. s⁹ sit p⁹pie furtum.

C⁹ pars scda huius sermonis in qd probat furtum esse digne reprobatum: ratione: auctoritate: et exemplo.

Secundo in hoc sermone ad clariorē noticiā illoz que dicta sunt scienduz qd furtū reprobat triplici via. s. Ratione: Auctoritate: et Exemplaritate. P⁹mo rōne triplici. P⁹mo. s. rōne offensionis qd semp furtuz est p⁹niū: et probat tripliciter. P⁹mo sic: Qui alteri iniusticia facit peccat sed furtū est iniusta acceptio rei alienę: ut dictū est: qd offensio et p⁹niū est. Maz fm Th. 2. 2. q. 66. ar. 5. qd dolo vel fraude: et qd insidio se re alienā sibi vsurpat: pec. sed furtū est huiusmodi: qd tē. Scdo sic: si fm Th. vbi d⁹ in solu. tertij argu. ille qd occulte et furtiue accipit re suā apud aliū depositā manifestuz est qd pec. eo qd grauat depositariuz: qd tenet ad restitutionē vel ad oñdendū se esse innoxiz: qre tenet ad relenādūz granamē depositarij ideo multo magis pec. qd aufert aliena. Tercio sic: si ille qd occulte et furtiue accipit re suā apud aliū iniuste detentā: pec. non qd grauet eū qd detinet: ideo nō tenet ad restituendūz aliqd vel ad recopēfandū: sed peccat p⁹tra tē.

nisi eo modo quo dictū est in sermonario d
pnia: tractatu de restitutionib⁹: sed pec. pira
cōem iusticiā: dū ipse sibi usurpat sue rei iu-
diciū: iuris ordine p̄crmissio. s. faciendo sibi
met iusticiā: nō p̄ iudicē: q̄b̄ p̄hibitus est. L.
ne q̄s in cā p̄pua. l. i. g. multo magis pec. q̄
furat aliena. Et q̄b̄ omnib⁹ sequit q̄ si furtū
est p̄cr̄m: iure d̄z reprobari ⁊ detestari. Sc̄do
rōne criminationis: q̄ fur nō solus est p̄cr̄m:
sed etiā ut pluriū mortale: q̄b̄ p̄bat s̄m Alex.
de ales. in. 2. parte. tractatu de p̄. p̄cep. 7. Et
Tho. 2. 2. q. 66. ar. 6. triplici rōne vel respectu.
Primo rōne cōtrarietatis sic: Illud q̄b̄ cō-
trariat diuino p̄cepto est p̄cr̄m mort. s. fur. est
huiusmodi et go rē. Mā Exo. 20. Leuit. 19. et
Deutro. 5. d̄r: Nō furtū facies. vbi d̄c Aug⁹
q̄ noie furti designat ois aliene rei usurpa-
tio: q̄ ledit p̄xim⁹: vbi aut nō ledit p̄xim⁹
videt furtū esse p̄cr̄missum: verbi grā: Si q̄s
fures gladiū alicui⁹ volētis aliū iterficere: nō
gladiū sibi appropriādo: sed malū ipediendo
furtū non cōmittit. Vñ generaliter dici pōt:
q̄ si q̄s aufert aliqd̄ alteri: eo q̄ male tali re
vtat: dū nō ei sequit dānū sed vtilitas: ut gla-
diū furioso: pānos ⁊ pecunias lufori: aut dila-
pidatori: ad hoc tñ ut ad vtilitatē dñi cōuer-
tat: non male facit: nec furtū cōmittit. Sc̄do
p̄bat esse mortale rōne charitatis sic: q̄ facit
p̄ charitatē s̄m quā est sp̄alis vita aie: mor-
tale p̄cr̄m facit: sed q̄ facit fur. est huiusmodi.
q̄b̄ patet: q̄ p̄ furtū hō infert nocumētū p̄
rimo in rebus suis: ⁊ ideo maxime facit con-
tra charitatē dei ⁊ p̄imi: ad quā pertinet vt
p̄rimo bonū velim⁹ ⁊ operemur: et go rē. Et
sicut iniusta acceptio rei aliene h̄z rōnē furti
ita ⁊ iniusta detentio. Iura enī p̄ eodē depu-
tant inuiste aliena auferre inuito dño: ⁊ inui-
ste retinere: ut habet de restit. spo. ca. sepe. in
vltima glo. ⁊ ar. ad hoc. i. 6. q. i. ca. decim. c. Ter-
tio p̄batur esse mortale rōne penalitatis sic:
Nullus s̄m diuinū iudiciū eternaliter dāna-
tur: nisi p̄ p̄cr̄m mortali: sed aliquis p̄ furto
eternaliter dānat: s̄m illud Zacha. 5. Nec est
maledictio q̄ egredit sup facie ois terre: quia
ois fur iudicabit. s̄ patet. p̄positū. Est tñ sciē-
dū q̄ nō ē sp̄ mortale p̄cr̄m: nā si q̄s accipiat
furtiue res minimas: ut acū: p̄nā rē. q̄b̄ pōt
excusare duob⁹ modis. Primo q̄ ille a q̄ ac-
cipiunt talia: minimū sibi nocumētū putat
inferri: eo q̄ accipit q̄si nihil. Sc̄do q̄ ille q̄
accipit pōt p̄sumere non esse p̄ voluntatem

ei⁹: cui⁹ res est: q̄ tñ accipit etiā sic minima
aio inferendi. primo nocumētum si posset:
mortaliter peccat: sicut etiā in solo cogitatu
p̄ cōsensum. Si ergo furtū est mortale: patet
esse detestandū ⁊ reprobandū. Tertio idē p̄
bat rōne punitionis ⁊ obligationis. Mā fur
tū etiā in presenti grauit⁹ p̄nit: ⁊ hoc vario
modo: sicut est furtū: nā aliqñ s̄ fur. agit cri-
minaliter: aliqñ civiliter. Pr̄mo qñ agit crimi-
naliter. s. ad penā criminis infligendā: nō est
fur suspendēd⁹ aut aliter in corpore mutilan-
dus: sed aliter arbitrio iudicis puniēd⁹: ut. s.
fustiget: vel in celiū deportatur: ⁊ aliter ut ei
cōgruū videbit: q̄ fur. est p̄uatū delictū: ideo
p̄na extraordinaria debet puniri. ff. de fur. l.
fi. ⁊ de pri. deli. l. fi. ⁊ hoc obseruari debet in
simplici fure. Si enī sit pl⁹ fur: puta q̄ ag-
gredit violent⁹ cū armis: vel sine armis in
domo: in itinere: vel in mari: subiciet legali-
bus penis: ut patet in autē. ut nulli iudi. l. ha.
s. vltimo. coll. 9. Sunt autē p̄ne ille q̄ fures
capite puniant: vel suspendant: si sepi⁹ hec cō-
miserint: ceteri autē in metallis dānant: vel
etiā in insulā relegant: ut p̄. ff. de penis. l. ca-
pitaliū. s. crassatores. ⁊ s. famosos. dicit autē
Rod. q̄ licz fur s̄m iura scripta non sit sus-
pendēd⁹: cōtrariū tñ in multis locis de cō-
suetudine seruat: ⁊ pōt addi q̄ talis cōsuetu-
do est satis rōnabilis: tum p̄pter cōseruatio-
nē cois pacis ⁊ quietis: tū p̄pter incorrigibi-
litatē q̄ plurimoz. Sc̄do autē dicit q̄ fur no-
cturn⁹ est suspendēd⁹: q̄ etiā p̄sumit homi-
cidā: diurn⁹ autē non. Sc̄do modo autē cui⁹
agit in pena furti civiliter: tunc dicēdū est: q̄
aut est manifest⁹: tunc p̄na talis fur: in fo-
ro cōtentioso est in q̄druplū: aut est occult⁹ ⁊
tunc p̄na in duplū. ut p̄. de fur. ca. 2. et insti.
de obli. q̄ ex del. na. s. p̄na. Et q̄bus oibus
patet furtū esse sūme detestandū rōne obliga-
tionis: q̄ null⁹ pōt absolui nisi restituat male
ablatū: saltē in foro cōscientie: p̄ illā regulā
famofam. de re. iu. in. 6. Et. l. 4. q. 6. ca. si res.
videlicz Nō rēmitit p̄cr̄m: nisi restituat ma-
le ablatū. Et non solū tenent fures: sed etia⁹
cōsentientes digni sunt mor. nō solū qui fa-
ced etiā q̄ cōsentiant facientib⁹ s̄m ap̄m ad
Roma. p̄. Ideo nō solum fur est qui rē alic-
nā clā furripit: sed etia⁹ q̄ scienter rem furto
sublatā emit: quia ⁊ ipse rem alienā inuito
dño contrahat. L. de fur. l. ancille. Ideo con-
cludendū est: q̄ simul cū fure pec. ⁊ ad restitu-

Sermo

tionē tenent. furtū iubentes: cōsiliū vel fauere vel auxilium dantes: et huiusmodi. ut patz insti. de obli. que ex deli. nas. Et ubi opz. de quibus dant versus iussio. cōsiliū: cōsensus: palpo. recursus participās: mutus nō obliās nō manifestans. Scdo pbat triplici auctoritate fur. esse reprobatus. Primo auctoritate v. testa. Nam Exo. 20. dicit. Furtūqz ne facias. Et Leuit. 19. Nō facies furtū: ubi pbi bet furtū: tanqz pernitiosus et mortale: ut dictum est. Itē Exo. 21. Qui furatus fuerit hominē et vendiderit eū: cōuictus nore morte moriat. Item Josue. 7. peccauit populus isrl et peruaricatus est pactum meū. tuleruntqz de anathate: et furati sunt atqz inuenti. Itē psal. 49. Si videbas furē currebas cum eo. Idē confirmat per sapientē Prover. 29. di. Qui cum fure participat: odit animā suā. Item Ecclē. 5. ca. Super furē enim erit cōfusio et denotatio pessima. Item Ysa. 5. Principes tui infideles: socij furū: oēs diligunt munera sectant rētributiones. Item Hierē. 2. Quomodo cōfundit fur quādo comprehendit: sic pusi sunt domus isrl. Item Osee. 4. Adaledictū mendaciū et homicidiū: et furtum et. que bicuitatis causa omīto. Qd si dicitur quia Prover. 6. scribit. Non grādis est culpe: cum quis furatus fuerit. Ad h respondet fm Tho. 2. 2. q. 66. ar. 6. q. hoc non dicitur a Salomone qm furtū in se non sit mortale: s; propter necessitatē inducentē ad furtū: q vel diminuit culpā: vel totalitē tollit: si esset extremā necessitas: ut dictum est supra. Vnde ppter hoc rōnē assignans quare nō sit grāde peccatuz subdit Prover. 6. Furat enim et esurientē impleat aiam: vel dicit illud p cōparationē ad adulteri peccatuz: quod utiqz grauius est. vnde morte punit: in lege diuina ideo subdit de fure: qz deprehensus reddet septuplus: qui autē adulter est: pdat aiam suā. Scdo idē pbat auctoritate no. testa. Mā Math. 15. et Mar. 7. dicit. De corde emi etc. cogitationes male: homicidia: adulteria: fornicationes: furta: falsa testimonia: blasphemie: hec sunt que coingnant hominē: qz scilicet oia sunt peccata mortalia. Item Ro. 2. Qui predicas non furanduz furaris. q. d. pessime facis. qui etiā ad Ephe. 4. ait. Noli. lo. dare diabolo q furabatur iam non fures: magis autē laborat operando manib; suis: quod bonū est ut habeat unde tribuat necessitatē pauperi. Item

Apoca. 9. Non egerunt pñiam ab hominibus suis: neqz a veneficijs suis: neqz a fornicatione sua: neqz a furtis suis. q. d. igit digne reprobandi sunt. Tercio idē probat auctoritate decretis. Nam de fur. ca. qui euz fure. Micro. super parabolas sic dicit. Qui cum fure participat perdit aiam: non fur solū: sed ille reus tenet qui furti cōsens: querēte possessore non indicat. Item. 14. q. 6. ca. vltimo etiā per Micro. in epistola ad Ti. scribitur. Furtuz autem nō soluz in maioribus: s; etiā in minoribus indicat: non enim quod furto ablatum est: sed mens furātis attendit. Itē de pe. dist. 1. ca. si propterea per Augu. dicitur Si propterea non fecisti. qz times ne iudicaris intus in corde fecisti: reus furti teneris: et nihil tulisti. et sic p auctoritate furtū reprobare. Tercio idē probat exemplaritate triplici. Primo v. le. Nam Exo. 22. ait lex. Si quis furat: fuerit bonem aut ouē: et occiderit vel vendiderit qnqz bo. p. vno bo. restituet: et quatuor. o. p. vno. o. Si cstringens fur domū siue suffodiēs fuerit inuentus: et accepto vulnere mortuus fuerit: percussor non reus erit sanguinis. Qd si orto sole hoc fecerit: homicidiū perpetrabit: ipse moriet. Si non habuerit qd pro furto reddat: ipse vendabit: si inuentus fuerit apud eū quod furat: est viuens siue bos: siue asinus: siue ouis: duplum restituet. Scdo exemplaritate no. le. Nam Joan. 13. ca. Judas fur. et lo. habens: ea que mit. por. tandē laqueo se suspēdit. Math. 27. Ideo sicut ille laqueo vitā finiuit: et eternaliter est damnatus ita aliquando suspendant et nisi pñiaz agant: et si possunt restituat: eterna pena damnant. Tercio auctoritate le. ciul. que grauius punit furtū: ut p ex supradictis. Nam ut habet. l. i. ff. de fur. in principio. Furtū dicit a furno quod est nigrū: qz claz et occulte fit: et pcrūqz in nocte. Vel furtuz dicit ab auferendo: vel a fraude: quia pessima fraus in furto cōmittit. Nulla propterea secta reperit quātūcūqz pessima: ut sarracenoz et turchoz: que leges particulares non habeāt contra fraudē furū. Propter que omnia patet ipsum fur. iure esse reprobandū. Patetqz pars secunda huius sermonis. Pars tertia huius sermonis in qua probatur quibus casib; licet absqz peccato furari: et in quibus non liceat: et quid sit furtum interpretatiuum.

Tertio in hoc sermone ad pleniorē
noticiā huius materie furti p̄prie di
ci tres alias considerationes facie-
mus. quarū Prima dicit excusatio. Secū-
da confutatio. Tertia interpretatio. Quātū
ad primā fm doctrinā Alexan. de al. vbi s.
Et Tho. 2. 2. q. 66. ar. 7. ponent tres casus in
quibus excusat quis a peccato furti. Primo
est necessitas. Secundus pietatis. Tertius in-
fidelitatis. C. Primo in casu necessitatis cu-
scilicet quis furat cibū aut potū: aut vestimen-
tū: cōpulsus famis: vel sitis: vel frigoris ne-
cessitate. talis nō peccat nec furtū cōmittit: si
sane intelligat. At enī Alexan. vbi s. ar. 3. q.
necessitas aut est leuis: aut vehemens. Si ē
leuis 2 aliq̄ alio modo releuabilis q̄ furado
tunc talis non excusat a furto. Si vero neces-
sitas est vehemens: adeo q̄ nō credat posse
evadere mortē: talis necessitas non fit alio
modo releuabilis: tunc excusat a furto: nec ta-
lis acceptio fm rei veritatē est furtū: q̄ p-
bat. Primo rōne sic. In necessitate extre-
ma omnia sunt cōmunia: ut habet de fur. ca.
si quis propte. necessitatē. Et. ff. ad. le. ro. de
iac. l. 2. §. cum in eadē. Et. 4. 7. di. ca. sicut bi.
igitur in tali casu q̄ sibi occulte subuenit: non
aufert alienū: sed potius propriū. ergo furtū
nō cōmittit. Secundo idem probat auctori-
tate euangelij. Mat. 12. vbi habetur: q̄ disci-
puli famis necessitate spicas euellēbant: 2 ta-
men excusabant a domino: quod etiā habet
de cōse. di. 5. ca. discipulos. Tercio idē pro-
bat exēplo David qui necessitate famis co-
medit panes p̄positionis: puto tamen q̄ si
dictus indigens qui furto alienū accepit: ad
pinguiorē fortunam perueniret: tenet ad re-
stitutionē: sicut 2 q̄ cessit bonis. L. de bis qui
possunt cedere bonis. l. i. tamen nō tenentur
tales: nisi inquit facere possunt. l. 3. ff. de ces-
sione bonor. Et in hoc vel simili casu intelli-
git facere posse: deducto ne egeat. ff. de re. in.
l. in condonatione. Quod si dicat q̄ in ca. si
quis. de fur. imponit p̄nia triū hebdomada-
rū si quis p̄pter necessitatē furatus fuerit ci-
baria: vestem 2 similia. Ad h̄ respondet fm
Tho. vbi s. 2 Ray. in ti. de fur. §. Item quid
si aliquis furat. 2 fm Anno. in glo. in dic. ca.
si quis. q̄ hoc non intelligitur in extrema ne-
cessitate: sed al magis. vnde imponit p̄niam
p̄dictā decretalis propter ambiguitatē: 2 ne q̄s
sit pronus ad furtū: quia non est determi-

natū qualiter intelligit illa necessitas mag.
relinquit arbitrio boni viri. de offi. dele. ca. 8.
causis. Item puto q̄ precise cogat restituere
si quis furatus fuerit existenti in tanta: sicut
ipse: quia in tali casu potior debet esse rō pos-
sibilitatis. ff. de cōdi. ob. tur. ca. l. si obturpe. §.
porro. C. Secundus casus est in causa pietatis
q̄ fm predictos doc. pōt mulier furari viro
suo pecuniā vel alia ut inde faciat elemosynā
existenti in extrema necessitate: non autē ali-
ter: nisi eo modo ut dictū est in sermoneario
de p̄nia tractatu de elemosyna: nec pec. in ta-
li casu: nec est rapina vel furtū: imo est neces-
sariū ad salutē. Similiter dicit Ray. in ti. 8.
negocijs secularibus. §. sed quid si videat. q̄
in casu extreme necessitatis: potest religiosus
(etiā inuito prelato suo) dare elemosynam
indigenti: q̄ in tali casu omnis homo ex pre-
cepto tenet pascere indigentes. 86. di. pascere.
Similiter quicūq̄ nō habet vnde subueni-
at pōt auferre alicui: ut subueniat sic indigē-
ti. in extrema necessitate existente licz mani-
feste 2 occulte accipit: fm Tho. vbi s. C. Ter-
tio in casu infidelitatis: an liceat spoliare infi-
deles. q̄d clarius in sermone sequenti. Si autē
querit an liceat furari xpianos ab infidelib.
detentis. Respondet fm Ray. 2 Hosti. q̄
si est tempus guerre in nullo tenet. 23. q. 2. ca.
domis. Si vero ē tempus treugue: tenetur
ipsi pagano restituere: nō hominē p̄pter pe-
riculū anime: sed estimationē. Si tamen pa-
gani cū ante cōpulerant ad circūcisionē: vel
idolatriā: vel aliud mortale pct̄: tunc peni-
tus liber factus est: 2 furans eum sic mere-
tur. ar. di. 5. 4. ca. nullū. Quātū ad scđam cō-
siderationē que dī confutatio: sciendū est q̄
pleriq̄ sunt qui putant se obsequiū prestare
deo: si auaris rapiant: ut inde pauperibus in-
oi casu (etiā p̄ter extremā necessitatē) di-
stribuant. Asserunt enim scriptū esse Job. 29.
Contrebā mollas iniquit: de dentib. illius.
auferebā p̄dā. Ad quorū confutationem est
sciendū fm Tho. vbi s. 2 Alexan. ar. 4. q̄ fa-
rari alicui ut de furto subueniat alteri nō ex-
istenti in extrema necessitate: peccatū est: q̄
fm apostolū ad Roma. 3. Non sunt facien-
da mala: ut veni. bo. nec sub pretextu pietatis
cōmittenda est impietas. ut dicit glo de sy-
monia. ca. ad apostolicā. ar. 6. q. i. non est pu-
tanda. Vnde Augu. i. 4. q. 5. ca. forte. cōtra ta-
les ingt. Forte aliquis cogitat 2 dicit: multi

Sermo

sunt xpiani diuites: avaris: cupidi: non habeo
pctm si suu illis abstulero: et paupib⁹ dederō.
vnde enim illi nil boni agunt: mercede: ha-
bere poterō: sed hec cogitatio diaboli callidi-
tate suggerit: nam si totū tribuat quod abstu-
lerit addit porius peccatū: q̄ minuat. hec ille
Ad illā auctoritatē Job dicit Alexan. q̄ in-
telligit de iudicibus quorum interest fures
punire: et furta restitui facere: non autem de
alijs priuatis personis: et sic p̄ scdm in hac
pte. Quantū ad tertiū est sciendū fm Alex.
nostrū de ales vbi s. ar. 3. q. 9. quatuor modis
cōmittit furtū interpretatiū: 1. in q̄libz mor-
taliter pec. s. Expendendo. Detinendo. Ap-
propriādo. Emēdo v̄l vēdēdo. Priō expēdē-
do furtū cōmittit interpretatiū: q̄ s. Alex.
vbi s. ar. 3. q. 4. Clerici qui xpī patrimoniū
debitū pauperib⁹ in illicitos vsus. s. pompis
secularibus: cōmestationibus: concubinis: et
huiusmodi expendunt: fures sunt et raptores
et peccant mortaliter: tenentq̄ satisfacere: q̄
confirmat Ber. di. Clamāt nudī: clamant sa-
melici: et cōquerunt et dicunt: dicite pōnifices
nūquid aux in freno expellit frigus aut sa-
mē: in freno quid facit aurū: nostrū est. quic
quid expenditis: a nobis extrahit crudeliter:
quod cōsumitis inaniter. Iterū scribens ad
quendā canonicū ait: Quicqd̄ preter necessa-
riū victū et vestitū ecclesie q̄ ornātū: de al-
tario tenes: tuū non est: rapina est: sacrilegiū
est. hec ille. Si autē bona ecclesie in vite ne-
cessarijs expendunt: et tñ ecclesie non deserui-
unt etiā fures sunt et raptores: quod p̄ tali
exemplo. Si enim agricole daret pecunia vt
in agro laboraret: et postea nollet laborare:
nōne fur esset et raptor: ita de his est dicēdū
Clericis enī beneficia dant: ut in ecclesia dei
laborent: q̄ si laborare nolunt: debent priua-
ri beneficio. q̄ ut scribit. ff. de moralib⁹. l. si ex
duobus. Et de dā. inf. l. q̄uis. Qui nō labo-
rat: non māducat. vnde tales clerici sunt ra-
prores. Qui autē dant cōsanguineis: aut dāt
q̄ sunt pauperes: et hi bñ faciunt. Māz ordo
charitatis erigit hoc. Juxta illud aplī prime
Thi. 5. Si q̄s suoz et maxime domesticoz
curā nō hz infidelis est. Qui autē dant eis vt
dicent rapinā cōmittunt: et restituere tenent.
q̄ nō remittit pctm: nisi restituat male abla-
tū. hec oia Alexan. CScdo detinēdo. Nam
fm Alex. vbi s. ar. 5. Qui diuitias vltra su-
p̄ne necessarios retinent: cū sciant et videāt

pauperes: nō eis subuentēdo in extrema ne-
cessitate: rapinā cōmittit et furtū. Vñ Am-
bro. 4. 7. dī. ca. sicut. dicit: Nemo dicat pro-
priū qd̄ est cōe: plus enī q̄ sufficit ad sup̄nos
retinere violenter obtrētū est. hec ille. Salus
tñ semp̄ necessitate: fm statū p̄sonę. plura enī
regi: q̄ cōmunitati: vel militi sunt necessaria.
C Tertio appropriādo cōmittit furtū interp̄-
tatiū. Mā fm Alex. vbi s. ar. 3. q. 5. Qui sibi
appropriat qd̄ est ecclesie furtū cōmittit. vñ
Piero. ad Damascenū papā dicit: Quicqd̄
habēt clerici paup̄ est: et dom⁹ illorū oib⁹ de-
bent esse cōes: susceptioni pegrinorū et hospi-
tū inuigilare. Quarto et vltimo vendendo
vel emēdo: ut in symonia. vbi s. Alex. vbi s.
ar. vltimo. sunt duo. emptio et veditio. q̄tuz
enī ad venditiōē rei ipreciabilis) que est vī
uina) cōmittit iniuriā p̄ dēū: et est p̄ primū
p̄ceptū. q̄tū at ad receptiōē pecunie: v̄l aliū
rei tēporalis q̄ iuste nō pōt possideri: cōmitti-
tur iniuriā p̄ primū et restituere tenet: non
ei a quo accepit: et sic symonia est furtūz p̄
p̄ceptū. Vñ Augu. ad Thācedo. Vē qd̄ ma-
le possidet alienū. Cauete ergo furtū diligē-
ter: ut expedit⁹ vitā eternā cōsequi valeatis:
quā vobis iclus tribuat: q̄ v. l. r. in. ff. Amē

Thica de passione infra dicm: de rapina:
scda furti specie. Sermo. 55.

Per propriū
sanguinē introiūt semel in
scā: eterna redēptiōe inuēta.
Ad Hebr. 9. Post tracta-
tū charissimi de furto pprio
dicto: qd̄ est cōtractatio occulta rei alicui: si
perest de furto manifesto sine violēto dicere
qd̄ alio vocabulo dī rapina: q̄ tractat res
aliena manifeste p̄ violētiā p̄ voluntatē dñi
et qm̄ pauci reperiunt q̄ nō sint hoc vīno iuo-
luri aliquo modo: ideo rōnabiliter ille phari-
seus grās deo agebat. Luca. 8. dī. Grās tibi
ago q̄ nō sum sicut ceteri homines: raptores:
inuisti. et sic xp̄us nō rapinā arbi. est esse se
equalē deo: sed semet. et. for. ser. ac. Philip.
2. Immo fm psal. 68. dicit in passione: q̄ nō
rapui tūc exolucbā. Vñ et in verbis assūpti
p̄ ppriū sang. et. de rapina ḡ tria videnda.
C Primū dī rapine descriptio.
C Secundū rapine absolutio.

Tertium rapine variatio.

Pars prima huius sermonis in qua declarat quod sit rapina: et quod distinguat a furto.

Primo igitur in hoc sermone dicendum est quod est rapina: quia secundum philosophum per de aia. diffinitio est principium omnis demonstrationis indicans quod esse rei. ut patet etiam. 7. **A**d hanc. et per priorem. **P**ropter hoc sic diffinitur: Rapina est rei alienae non sacre: in loco non sacro: illicita per violentiam ad lucrum facta usurpatio. **A**d cuius diffinitionis declarationem tria per ordinem notanda sunt. **P**rima quod usurpatio dicitur actus in genere: sed rapina sumitur multipliciter. **E**t primo largissime et improprie per omnia usurpatione indebita: siue rei temporalis: siue spiritualis. Et sic sumitur ab apostolo dei. non rapina arbitri. est etiam quodammodo pariter commiserunt. **V**nde Augustinus super psalmum 68. sermone per dicit: Solus ipse nihil rapuit: sed etiam quod non de rapina habebat: hoc est eua cuauit: ut ad nos veniret. non enim rapina arbitri. est esse se equalis deo: sed se exinaniuit formam serui accipiendo. non rapuit: sed quod rapuit: **A**d aliam primus dicit: et ille ipse qui seduit **A**d aliam: quod rapuit diabolus. **P**ropter hoc inquit sedem meam ad aglonez et ero sicut altissimo. usurpauit sibi quod non accepit: ecce rapina: quod usurpauit quod non accepit: perdidit quod accepit: et de ipsa calice superbie sue: ei quem decipere volebat. perperauit: gustate inquit et critis sicut dii: rapere voluerunt deitatem: et perdidit felicitatem: ille qui rapuit: et non exoluit: ipse autem soluere venit: quod non rapuit. **S**ecundo sumitur minus large: per usurpationem: acquisitionem: vel retentioem illicitam rei temporalis. **Q**uod tunc quod siue manifesta: siue occulta: et sic intelligitur illud Ambrosio. Si quis rapinam facit: usuraz facit. **I**tem. 4. q. 3. ca. si quis. Et illud Hieronymo. Aliena rape committit: qui ultra necessaria sibi retinere. **P**ropter hoc. 4. 2. dist. 5. primo annotatur. **T**ertio modo rapina sumitur: proprie et stricte. scilicet per usurpationem rerum violentam. et de hac tempore phariseis ait: **I**dem estis rapina **A**d hanc. 23. et secundum hanc dicitur per diffinitionem: in qua ponitur differentia eius ab aliis usurpationibus ipsam detrahentibus: quod secundum philosophum primo. **P**ropter hoc. **S**ic bona diffinitio debet ostendere et generem et differentiam. **P**rimo igitur de rapina est rei alienae: ad differentiam rei proprie: nam re proprie si quis etiam per vim accepit ab eo qui ei iniuste abstulit dum asportat: non est rapina: nec enim postquam ad locum raptor se contulit et portauit: quis aliter malefaceret: cum posset

in iudicio petere: quod Deuterio. 16. Iuste quod iniuste est excogitis. **N**emo enim debet esse iudex in propria causa. **E**t ne quis in propria causa. **S**ecundo dicitur non sacre et in loco non sacro. ad differentiam sacrilegij: quo res sacra auferitur: vel de loco sacro res non sacra surripitur: de quo sacrilegio satis dictum est in sermonario de peccatis tractatu de luxuria in specie sacrilegij. **T**ertio addit illi: cita: ad differentiam illorum quod et si manifeste et contra voluntatem possidentium auferuntur publica auctoritate: ut bona ab hostibus: et cum quis aliquid de rebus suis nec est rapina: nec peccatum sic auferre. **A**r. 1. q. 5. ca. non sane. de quo apostolus infra. **Q**uarto addit per violentiam. ad differentiam furti: quod non manifeste: sed fraudulenter res capitur aliena. **Q**uinto ad lucrum facta: subiungitur ad differentiam raptus: quod est species luxurie: quod mulier rapitur ad concubitum: non propter lucrum: de quo satis in sermonario de peccatis. **S**ecundo notandum est secundum Alex. in. 3. per tractatu de per peccatum. 7. ar. 2. quod rapina dicitur contra quodammodo preteritio rei alienae violenta: siue ad delectandum: siue possidendum. et secundum hoc comprehenditur raptus: quod rapina aliqui fit cum res ipsa rapitur violenter: ut in perpetuum teneatur: aliqui fit non quod res ipsa affectetur: sed versus eius dominum nolente violenter rapitur et usurpatur: quod propter quod videtur deflorat virginem: raptus committitur: quod pertinet ad speciem fornicationis generaliter dicitur: quoniam igitur fit contra preteritio rei. proprie ad possidendum de rapina: quod hoc prohibetur: vel potest dici dupliciter esse rapinam. scilicet actionis quod pertinet ad rapinam. et hoc precepto prohibetur: vel intentionis quod pertinet ad mecha: prohibetur illo precepto: non mechaberis. **T**ertio notandum est: quod philosophus. 5. Ethico. dicit furtum a rapina: ponens furtum occultum: et rapinam violentam. **A**d cuius dicitur declarationem tria sunt notanda. **P**rimum secundum Theodoro. 2. 2. q. 66. ar. 4. quod furtum et rapina sunt vitia iusticie opposita: in quantum alteri fit iniusticia: cum per eius voluntatem ei res sua auferatur in voluntario. **I**nvolutarium autem dupliciter dicitur. scilicet per violentiam et per ignorantiam: ut habetur. 3. Ethico. **I**deo aliam rationem peccati habet rapina: aliam furtum: propter hoc differunt species. **S**ecundo considerandum est secundum eundem Theodoro. ubi dicitur in ratione primi argui. quod quis occultum et manifestum in alijs generibus peccatorum non faciunt peccata differre species: tamen in peccatis oppositis iusticie aliter est: ut patet hoc in furto et rapina: et quis in alijs generibus peccatorum non attendit rationem peccati ex alio in voluntario: tamen in peccatis iusticie oppositis bene attendit: ideo non occurrunt diuersa ratio in voluntariis: ubi. 6. diuersa ratio peccati

Sermo

ut in furto et rapina. **T**ertio considerandum est
 secundum Thomyam secundum in solu. scilicet argu. quod licet fur et
 rapina ordinentur ad eundem finem remotionis vel di-
 camus quod licet fur et raptor unum finem remotionis. scilicet
 ad habendum aliena habeant: differunt tamen in fi-
 ne propter quod in modo habendi: quod fur inten-
 dit habere aliena per astutiam. Raptor per propriam
 potestatem. Et sic patet quid sit rapina quot
 modis accipitur: et quod a furto differt. patetque
 huius sermonis prima pars.

Pars secunda huius sermonis in qua declarat quod
 et si rapina generaliter sit culpabilis tamen a cri-
 mine absoluitur in aliquibus casibus.

Secundo in hoc sermone ut clarius in-
 telligantur sequentia: ponit de rapina
 talis conclusio: quod licet rapina generali-
 ter sit culpabilis: tamen in aliquibus casibus ab-
 soluitur a crimine: et potest fieri absque peccato. **P**ri-
 ma pars huius conclusionis. scilicet quod rapina sit cul-
 pabilis coiter loquendo probat tripliciter. scilicet
 ratione. Auctoritate. et exemplo. **P**rimo
 ratione iustificationis sic. **D**is est iusticia agens
 graviter peccat quod patet a contrario sensu. Nam
 secundum prophetam dei. Feci iura et iusti non timebunt
 me. Facies iusticia non peccat nec damnationem
 meretur: ergo per locum ab oppositis: quod facit contra
 iusticia meretur omnimodam punitionem: sed rapina
 naturalis iusticia procul evertit: cum destruat
 in nocentia quod est illius fundamentum. Iuxta illud
 Iuliano de officiis. Fundamentum primum iusticie
 est ne alicui noccat: deinde ut cui utilitati de-
 serviat. unde secundum iustitiam iura omnes. scribitur. Iuxta
 precepta sunt hec: bone esse vivere: alia non ledere
 reus suum unicuique tribuere: quod per propositum.
Secundo idem probat ratione comparationis sic. Ra-
 ptor est peior usurario. nam pauper ut rapto-
 ris coadator manum: ponit se in manibus usurari-
 orum: quod sunt valde graves: licet per usuram pluri-
 bus possit obesse: tamen per rapinam graviora nocu-
 menta possunt inferri. Cum igitur usura sit gravis cul-
 pa et rapina sit gravior: quod de directo fit contra
 naturam: patet propositum: quod affirmare videtur
 Iuliano de officiis. Illud nam non patet: ut aliorum
 spolijs nostras facultates: copias: opes augeamus
 Neque vero iure gentium: sed etiam legibus po-
 pulorum quibus in singulis civitatibus res publica com-
 tineatur: eodem modo constitutum est: ut non liceat sui
 commodi causa alteri nocere: hoc enim spectant leges:
 hoc voluit incolumem esse civium conjunctionem: quam
 dirimunt eos morte: exilio: vinculo: damno:
 coercet: atque multo magis efficit ipsa natu-

re ratio: quod est lex divina et humana: cui parere quod
 velis: omnes autem parebunt: secundum naturam voluit vi-
 vere: nullusque committit ut aliena appetant: et id
 quod alteri detraxerunt: sibi assumant. hec ille
Tertio idem probat ratione oppositionis sic.
 Raptor indicit bellum contra deum: subditos su-
 os predaando et spoliando: igitur ipse graviter
 offendit. Quia propter dicit prophetam: **D**eus de-
 clinaverunt simul inutiles facti sunt: quod deuo-
 rant plebem meam sicut escam panis. Ideo dominus per
 eundem prophetam raptoribus talibus comminatur
 dei. Propter misericordiam inopum et gemitum paupe-
 rum: nunc exurgam dicit dominus. scilicet ad tales puniendum.
Secundo probat predicta conclusio auctoritate
 non. et veteris. scripturae. et decreti. **P**rimo auctoritate
 veteris. Nam Ezechiel. id. scriptum est. Si genuerit
 filium latronem effundentem sanguinem: et fecerit
 unum de istis: hoc quidem omnia facientem: sed in mor-
 tibus comedentem: et uxorem primi sui pollutentem
 et egenum et pauperem contristantem rapientem rapi-
 nas et nunquam vivet: non vivet cum universa habet
 detestanda fecerit. morte morietur scilicet eter-
 na: sanguis eius in ipso critigat patet propositum
Secundo auctoritate non. testis prime Lamentationum. 6.
 ait apostolus: Neque ebriosi: neque maledici: neque
 rapaces regnum dei possidebunt. **T**ertio au-
 ctoritate decreti. Mat. 23. quod. 2. ca. et si illi autem con-
 cilium toletant. Et si illi qui nulla ex rebus suis
 pauperibus christi distribuunt: eterni iudicis vo-
 ce damnantur in futuro: quanto magis hi qui
 auferunt pauperibus que non dederunt. **E**x
 quibus patet propositum. **T**ertio et ultimo patet
 predicta conclusio exemplo triplici. **P**rimum
 est de Achaz qui quando rapuit de anathemate
 iericho Iosue. 7. fuit damnatus. Secundum de
 Jezabel et Achab: quod condamnati fuerunt: quod in-
 iuste occiderunt Naboth: ut vineam eius raperent
 tertium Regum. 21. Tertiū de sacrificio: non
 enim deo potest fieri sacrificium siue oblatio de ra-
 pina: secundum illud Ysa. 46. Ego dominus diligens in
 dicitur: et odio habes rapinam in holocaustis: igitur
 per rapinam aliquid accipere non licet: et per pars
 prima huius conclusionis proposita. **S**ecunda
 pars conclusionis. scilicet quod in aliquibus casibus ra-
 pina est licita: et absoluitur ab omni crimine.
 probatur in triplici casu quantum ad presens
 spectat. **P**rimus est in bello iusto contra ho-
 stes: quia secundum Alex. de ales ubi s. ar. 2. q. 3. Et
 Thoma. 2. 2. q. 66. ar. 8. in ratione primi argui. Si
 illi qui depredant hostes habent iustum bellum:
 etiam in bello iusto transfertur dominium rerum

Mox qui iuste debellantur? ideo dicitur que per violentiam acquirunt efficiunt suar? hoc non habet nomen rapine: unde non tenent restituere. Vnde Ambrosius ait in lib. de patriarchis: Predam in bello accipere ab hostibus licitum est. Est tamen sciendum quod talis habens iustum bellum: aut facit hoc bona intentione. puta propter observationem iustitie: tunc est licitum: et hoc modo non est rapina: aut facit praeva intentione. scilicet cupiditatis ita quod principaliter facit propter predam: et tunc est rapina. ubi Augustinus in lib. de ver. domini dicit. Militare non est delictum: sed propter predam militare est peccatum et Alexan. dicit quod talis rapina est quo ad affectum: non quo ad actum. Et secus casus est de infidelibus: de quibus dubium mouet Alex. si liceat eos iuste depredari: quod et le. nati que apud omnes valet: non debemus alteri facere quod nolumus nobis fieri. Ad hoc respondetur secundum Alexan. ubi supra. et Thoma ubi supra in responsione 2. argu. quod aut ille qui infideles expoliat habet autem recipere publice: aut non. Si non habet expoliando committit rapinam. Sicut qui sua auctoritate malefactorem occidit: homicidium facit. Si autem habet autem dicunt quidam dei quod aliter est inter iudeos: et aliter inter alios infideles. Nam de hereticis et sarracenis preceptum est Exod. 22. Maleficos non patieris viuere. ex quo ergo iuste possunt occidi: etiam iuste poterunt spoliari auctore. scilicet publica. de iudeis autem preceptum est ecclesie in ps. Ne occidas eos neque obliuiscas populum. scriptum est enim Isa. 10. Et Ro. 9. quod reliquie eorum sicut iudeorum conuertentur. Ideo quod permitti debent viuere non possunt rebus vite necessariis spoliari. de non necessariis autem spoliari possunt a principibus. Vnde Deuter. 28. dicit. Aduena qui tecum conuersus est in terra. scilicet gentilis factus christianus ascendet super te: et ita sublimior tu autem descendens: et eris inferior: ipse fenerabit tibi: et tu non feneraberis ei. Ex quo ostenditur quod non debent permitti fenerari christianis et sequi seruius inimico tuo quem imittit dominus tibi: in fame et siti: et nuditate et omni penuria. Ergo quando dicitur quod non debemus alteri facere et hoc intelligitur. si iniuste. si autem iuste nocumtum inferimus iuste: non est contra le. nature. Tertius casus est de principibus quibus publica preces committunt ut sint iusticie custodes: etiam hac ex causa secundum Thoma. ubi supra in q. c. et in responsione 3. argu. non licet eis violentia et coactione uti nisi secundum iusticie tenore

tenore: hoc vel contra hostes pugnando: vel contra suos malefactores puniendo. unde si aliquid a subditis erigunt quod secundum iustitiam ipsi subditi debent propter bonum communi conseruandum: etiam si violentia adhibeat: non est rapina. Si vero indebite extorqueant per vim rapina est et latrocinium. Vnde Augustinus in 4. de ciui. dei. c. 4. Remota iustitia quid sunt regna nisi magna latrocinia: quia et latrocinia quid sunt nisi parua regna. et Ezechiel 22. dicitur. Principes eius in medio eius quasi lupi rapientes predam. unde tales etiam restituere tenent: et tanto grauius peccant latrones: quanto periculosius et cōius contra rem publicam et iustitiam faciunt: cuius custodes sunt positi. Ideo optime quidam pirata deprehensus Alexandro dicit: interrogatus ab eodem quod sibi ut mare haberet infestum: libera voce. Respondit quod tibi ut tu orbem terrarum. Sed quod ego eriguo nauigio facio: latro vocor: quia tu magna classe dicris imperator. Valerius etiam lib. 7. dicit. Quæsitum erat a Socrate cur rideret. respondit video magnos latrones ducetes paruos latrones ad suspendium: quod digniores sunt suspendio. Sacrilegia inquit minima puniuntur: sed magna in triumphis feruntur. Et sic patet secunda pars sermonis.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua declaratur quod variis et diuersis modis committitur rapina.

Certio in hoc sermone ut videatur omnes si hoc vitio sunt irretiti: sciendum quod multipliciter hoc vitium committitur. Primo in usurpata dominatione. Nam cum aliquis dominus accipit vel detinet aliquam ciuitatem siue castellum ecclesie: aut imperij: aut alterius domini: non iusto titulo utique raptor est et omne lucrum: census: et salarium quod inde percipit rapina est. unde Proverbio. 21. Rapine eorum detrahent eos. scilicet ad inferos. Scribit enim de Alex. 1. Adach. 1. quod postquam percussit Dariū regem persarum et medorum: constituit prelia multa et omnium obtinuit munitiōes. scilicet rapinam: et interfecit reges terre: et accepit spolia multitudinis gentium: et obtinuit regiones gentium et tyrannos: et facti sunt illi in tributum. Et secundo committitur rapina in bellis iniustis. Nam qui iniustum bellum agunt in omnibus que hostibus accipiunt rapinam committunt: sed ab alijs etiam capientes non sunt immunes rapina: puta a personis ecclesiasticis morantibus in ciui-

Sermo

tatibus et locis hostium: nisi illis bonis quibus
 valerent victualibus si uerent: vel loca essent in
 castellata etiam ecclesie secundum Duilel. seu si a
 viatoribus seu a suis victualia et alia: ut cõiter
 faciunt rapiant. Nam Johannes baptista dicit
 militibus petentibus viam salutis. Estote cõ
 tẽti stipendiis vestris. Luc. 3. c. docet. hec sũt
 verba Augustini lib. de verbis dñi. et dñ. 23. q. 1. c.
 militare. idcirco stipendia eẽ constituta militib⁹
 ne dũ supi⁹ querit: predo crasset. di. 66. c. sin
 gulis: Quicũq; igitur talis eẽ tenet. Primo
 oĩbus aduersariis de dānis datis illatis re
 nẽtur etiam suis proprijs hominib⁹ de dānis
 que receperunt ab aduersariis iuste repugnā
 tibus: sibi ipsi proprii boies bona fide: aut si fue
 runt inducti eor⁹ consilio: timore: vel coactione
 et de se non erant facturi. Secus si mala fide
 inuerunt in quo casu nullam contra illum
 actionem hñt. nam in re turpi non p̄rabitur
 obligatio. In ist. mandati. §. illud quoq; . et ff.
 man. l. si remunerandi. §. rei turpis. Et tertio
 cõmittit rapina extorsio. nam raptor dñ in
 dex qui alienum iudicium reputat predā suā
 L. ad. l. Jul. repetun. l. oēs. Non enim iudex
 p̄t quicq; accipere a partibus: imo ut habet
 de rescrip. c. statutum. §. in sup. lib. 6. Si litiga
 tes sint simp̄r pauperes: nihil iudex accipiat
 ab eis. Sicut raptor dñ iudex q̄ minis si aude
 vel potentia aliquid extorqueat. In talib⁹ enim
 casibus qñ non datur gratis: sed timore ma
 ioris mali. Iubenus ait imperator: ut ipsi
 quoq; prebentibus impunitũ esse nõ paria
 mur. in receptorem. L. de metat. l. deuorũ. li.
 iz. et L. de salgamo hospitibus non prebẽdo
 l. unica. precipit ne quis comitum vel tyrāno
 rum vel militũ salgamũ. i. culturam lignum
 oleum a suis extorqueant hospitibus: s; nec
 a volentibus aliquid accipiant. glo. quia presu
 mitur cõussio. Si ergo hi male accipiunt a
 volentibus cũ donatur ille multo peius q̄ ac
 cipit a simp̄r nolente ergo et. Et Quarto cõ
 mittitur rapina extractio. Nam raptor dicit
 dñs qui bona subditor⁹ rapuit pretendendo
 excusationem q̄ multa expendit in ecclesijs: i.
 elemosynis: in religiosis: in filiis educandis:
 et filiabus maritandis. Contra quẽ dicit. i. 4.
 q. 5. c. deniq; . Si nõ p̄t alteri subueniri nisi
 alter ledat: commodius est neutrũ iuari q̄ al
 terum grauari. hec ibi. Vnde nemini est sub
 ueniendum cũ iniuria alterius: ut. iz. q. 2. per
 totum. Nec debet alteri per alterum iniqua

conditio asserri. ff. de reg. iur. l. non v3. Similit̄
 raptor dicitur dñs temporalis qui vult ludẽ
 vel ultra vires ad vanitatem expendere: vel
 in bello ex parte sua cogitur iniuste se redi
 mere. Si quid enim per ipsum vel eius offi
 ciales ab ipsis exactum est: et ad dñm puenit
 tenetur restituere illis a quibus exactum est:
 si sciuntur: al i pias causas vel utilitatẽ eĩdem
 dispensentur. Si autem ad ipsum non perue
 nit: debet officiales suos ad restitutionẽ cogẽ
 et punire: ne de malo suo utilitatẽ aliquam
 videantur reportare: al peccat. Et Quinto cõ
 mittitur rapina aduocatio. Nam raptor dñ
 aduocatus qui in defendendo causam illoz⁹
 quos in sui patrocinũ assumit: ppter sui in
 fidelitatem et negligentiam: aut ignorantiam
 deficit: aut imoderatum salariũ exigit: potest
 petere moderatum: siue pmo paciscat: siue fi
 nita causa: cuius moderatẽ attenditur. In
 quãritatem laboris aduocationis scientie ad
 uocantis: honestatis et shuctudinis regionis
 3. q. 7. §. apud vrbem. de p̄bẽ. c. de multa. §.
 circa sublimis. Similiter raptor dicit caulo
 sus aduocat⁹ qui suo patrocinio et cautatiõe
 abstulit aduersario iustam causam: vel ipsuz
 grauauit petendo dilationem superfluam: vñ
 allegando falsum cõtra dñam: vel instruere
 falsum testem: aut instruendo clientulũ dene
 gando veritatem: de quibus omnibus tenetur
 aduocat⁹ restituere et mortalit̄ pec. Et Sexto
 cõmittit subtractione. nam raptor dicit q̄ de
 cimas que pauperum sunt ecclesie subtrahit
 vnde. i. 6. q. 1. c. decime. dicitur sic. Decime eni
 ex debito requirunt: et qui eas dare noluerit
 res alienas inuadũ: et quãti pauperes in lo
 cis suis vbi ip̄e habitat: ideo decimas nõ dā
 te mortui fame fuerint: tantoz homicidior⁹
 reus ante ceteri iudicis tribunal apparebit:
 quia rem a dño pauperibus delegatam suis
 vñbus seruauit. Et Septimo cõmittitur ra
 pina receptio. Nam raptor dicit qui male
 recipit a personis ecclesiasticis: ut fornicaria:
 concubine: et alie persone turpes. vnde tenet
 restituere ipsi ecclesie: nisi forte fuerit eis da
 tum causa elemosyne in humina necessitate:
 quia tunc fuit debitum. 86. dist. c. pascet. Sicut
 diuites qui recipiunt per fraudem: mimas:
 oportunitatem et hñdñ: sunt raptores et tenet
 restituere. Clericus autẽ qui dat redimendo
 verationem suam. de symo. c. dilectus. aut pp
 honestatem hospitalũ et. non tenet. Sicut

raptor dicitur clericus qui in malos usus expendit bona ecclesie: mortaliter peccat: et tenetur satisfacere. unde. i. q. 2. Clericos autem conuenit ecclesie stipendijs sustentari: quibus parum aut propinquorum non suffragantur. Qui autem bonis parentum aut opibus sustentari possunt: si quod pauperum est accipiant sacri legum precepto committunt: et per abusionem talium iudicium sibi manducant et bibunt. h. ibi. ca. q. c. pastor ecclesie. idem habet. **C** Decimo committit rapina percussione. Nam raptor est qui in officio constitutus a subditis per metum: aliquid extorquet: aut cum non vult facere quod tenetur nisi data sibi pecunia: aut cum aliquis officialis extorquet ultra sua stipendia sibi constituta: vel cum quis accusat: vel ab accusatione defuit: propter pecunias: talis tenetur restituere ei qui dedit si non turpiter dedit: et ei in cuius iniuriam dedit. i. q. i. c. iudex. **C** Nono committit rapina testificatione. Nam raptor dicitur testis qui corruptus pecunia falsum dicit testimonium. nihil enim debet recipere proferendo testimonia. patet. i. q. 5. c. non facit. sed de hoc latius in precepto sequenti. Sicut raptor dicitur qui mercedem laboris subtrahit operario: et dominus seruo. Sed a iudeo qui nihil habet preter usuram: non est accipiendum propter laboris nisi pro danno cuiusdam. Similiter nec a fure vel rapto: Ita tamen qui non recipiat ab eis pro danno suo in specie res alienas: sed aliud. **C** Decimo committit rapina falsificatione. Raptor enim dicitur qui falsificat moneta: principis: vel radit: vel tingit nummos. Talis si liber est ad bestias traditur: si seruus morte punitur. ff. ad l. cornel. de falsar. l. quicumque. Similiter raptor dicitur qui non soluit gabellam iustam. unde si christianus transeuntes per sarracenos terras qui non sunt moniti possessores terrarum quas tenent tenent solvere pedagiam a quibus illi non debent fraudari. multo ergo fortius dominus christianis: aut comitatibus iuste posita. **C** Undecimo committit rapina impositione. In nouorum pedagiorum vel guidagiorum Nam talia exigentes sine licentia principis. i. pape vel imperatoris rapinam committunt et excommunicati sunt: nec citra sedem apostolicam possunt absolui. Nam ut habet. L. noua vectigal. institui non possunt. l. 3. patet predicta expresse. et c. r. l. 2. dicitur quod vectigalia noua nec decreto ciuitatum institui possunt: et dicitur R. ap. si predicta legitime sunt instituta: et recipiens facit illud

propter quod instituta sunt sine scrupulo conscientie potest recipere. Si autem non sunt legitime instituta recipiens committit rapinam et tenetur restituere ei a quo recipit si iuri potest: aliter tenetur in pias causas erogare: et de usur. cum tua. Exigentes autem consuetudinem seu cum licentia principis nouam: nec tamen tenentes itincra secura et negligentia seu ex cupiditate ne expendat: propter quod viatores expoliant: rapinam committunt: et tenentur ad hoc damna. Exigentes autem a personis ecclesiasticis per se vel alios gabella vel pedagium pro rebus suis quas non de seruitutis causa negotiationis: rapinam faciunt et sunt excommunicati unde de cens. quibus. lib. 6. et hoc nisi haberet legitimam a papa qui in terris ecclesie. unde et Christus cum semel intraret in phariseum dixerunt exigentes pedagium Petro magister vester non soluit didragma. i. quod soluere solebant transeuntes. Christus autem postmodum dicit Petro Symon principes terre a quibus accipitis tributum siue censum: a suis vel ab alienis? Respondit ab alienis Christus respondit liberi sunt filii: propter scandalum gentes tollendum iussit cum ire ad mare: et staret in ore piscis repertum illis dare: ut habetur Matthei. 17. ad significandum quod ecclesiasticis persone non debent soluere talia. Imponentes etiam collectas siue prestantias ultra debitum rationis ex certa scientia: similiter exigentes seruitutem indebitam a subditis: ut operas et agris et vecturas: rapinam committunt secundum Theodosium. 2. 2. q. 62. ar. penulti. Similiter exigentes talia a clericis sine licentia pape: rapinam faciunt et per monitionem si non cessauerint: sunt excommunicati: et de pe. et uia. **C** Duodecimo ultimo committit rapina in aperta latrocinatione. Tales erant qui ab hierusalem descendentes in hierico expoliauerunt et plaustrum ab eis semini reliquit. Luc. 19. Similiter et raptor potest dici qui propria autem re propria sibi ablata vi rapit. Adit enim a iure suo et perdit eam: nisi forte per iudicem non posset illam habere: et statim hoc fiat ut ei ablata est assignetur ad alium actum diuertat. de restit. spol. c. olim. **P**otest etiam dici raptor qui sine vires hereditatis non satisfacit debitis cum eius accipit hereditatem: et sicut qui non soluit legata precipue ad pias causas: et solutionis retardatio sacrilegium est et punitur a canonibus et legibus: ut patet. i. 3. q. 2. c. qui obligationes. et institui. de acti. et oblig. §. vtrique in ista. Non ergo fratres sitis raptores ut et.

Sermo

¶ **S**eria scda post dñicā de passione de de-
testatione et abominatione rapine: furti ini-
qua specie. Sermo 56.

Vidit deus
opera eorū: quia conuer-
sunt de via sua ma. et mi-
ser. est p̄p̄to suo dñs de-
noster. Jo. 3. Bene dicit
proph̄a. Rapias noli. cō-
cupiscere ut ex hoc oñdēt

q̄ multo magis rapina. phibet. Cōtra hoc ḡ
victum etiāz hodie eleuatus ut si aliqui emē-
dentur verifict illud. vidit deus et. ¶ Robat
aliq̄ triplici via rapinam fugiendā esse et dete-
standam. Primo via rōnis. Scdo via au-
croitatis. Tercio via exemplaritatis.

¶ **P**ara p̄ma huius sermonis in qua pbat
rapinā esse fugiendā et detestadā triplici rōe.

¶ **P**rimo dico q̄ rapina est iniquitas sū-
me detestanda et fugienda: et pbat
triplici rōe. Primo rōne maioris
offensionis. Scdo crudelis opandis Ter-
tio grauioris punitōis. ¶ Primo rōne ma-
ioris offensionis sic: graue p̄m̄ est furtum:
ut supra pbatum est: sed rapina grauior cul-
pa est furto: ergo sūme est detestanda. q̄ aut
rapina sit grauior furto. pbat h̄z Tho. 2. 2. q.
66. ar. 9. triplici rōe. Primo rōne volūta-
rii sic tanto p̄m̄ est grauius quāto magis ē
inuoluntariū: sed magis est aliqd inuolunta-
riū per violentiā q̄ p̄ ignorantia eo q̄ violē-
tia rectus opponit voluntario q̄ ignorantia:
furtū aut est inuoluntariū per ignorantiam
rapina per violentiā: q̄ est cōrectatio rei alic-
ne sciente dño cōtra eius voluntatez: cū igit
magis sit de inuoluntario in rapina q̄ furto
paret ppositum. ¶ Scdo rōne dñi sic: q̄to
maius nocumentūz proximo inferitur: tanto
grauius est p̄m̄: sed per rapinam maius no-
cumentum inferitur: ergo et. Nam per furtum
inferit nocumentūz in re possessa. per rapinā
autem non solum in re: sed etiam in psonā
nocumentū inferit: eo q̄ rapina vergit in quā-
dā iniuriā psonā seu ignominia. vbi nota q̄
h̄z pluribz per furtum possit obesse: tñ gra-
uiora nocumenta per rapinam q̄ per furtūz
possunt inferri. ¶ Tercio rōne supplicij sic il-
lud est grauius peccatum q̄ grauius punit:

sed h̄z le. ciuiles et canonicas grauius rapina
punitur furto: ut infra videbit. Quis autem
dubitāt grauius esse punitum q̄ sceleratius
est cōmissum. Inquit Hiero. 24. q. 1. c. non
affirmam. vnde et Aug. 14. q. 5. c. penale dicit.
Penale est occulte auferre: sed multo maio-
ris pene est visibiliter eripere. q̄ aut hoies ma-
gis verecundent de furto q̄ de rapina: non
est ex eo q̄ furtum sit grauius rapina. est enī
verecūdia fm̄ p̄m̄. 3. ethico. Timor de turpi
actu. sed ut dicit Tho. homines sensibus in-
berentes magis gloriāntur de virtute exte-
riori que manifestetur in rapina: q̄ de virtu-
te interiori que per peccatum tollit. Ideo mi-
nus de rapina verecundant: h̄z contrariū de-
beret esse. et sic patet p̄ma ratio quare rapina
sit detestanda. ¶ Scdo pbat ratione ma-
ioris operationis: quia raptores sunt crude-
lissimi: cōtra naturam operantes: non parce-
tes carni nec sanguini: spoliāntes pauperes
quos alere deberent. Nam fuerunt etiā qui
dam p̄m̄ qui rectorerunt omnem crudelitātē
in naturam quā etiā accusabant. vñ. ¶ Plini?
iunior de naturali historia dicit hominis cū
videt cuncta genuisse natura magis et secus
mercede cōtra sua tanta munera ut nō satis
estimaret an parens melior homini: an tri-
stior nouerca fuerit. Ante oīa vñ. h̄z homines
aiantium cunctoz aliena regens opa ceteris
varia regumēta tribuit: testas: corices: coria:
spumas: setas: pilos: plumas: pennas: strūcos
etiam arbori que cortice etiam interdū gēio
a frigoribus et caloribus tuta est. homines tñ
nudum et in humo nuda nazali die abicit: ad
vagitum statim et ploratum et. hec ille. Qui
libet deplozet lachrymas hominum. in hoc
tamen errat: quia naturā nouercam quā p̄-
fecto piissimā debuit noiare. Nam pietatem
produxit nobiscū: q̄ cetera aialia vestiuit eaz
secum constituit: et in hoc errat: q̄ armata
creauit hoīem nudum fecit: ut dicit Isidor?
lib. 2. ethimolo. ut nulli noceret: plangē cepit:
v. compati disceret risum retardat: ut se co-
gnoscat inter has miseras pauperem: statim
nati membra ligantur: ut infirmari discat:
membrorum non statim concessit vsū: ut
dum membra nostra extendimus ad opera
pia non statim premium: sed futurum et ce-
lestē speremus. In hoc q̄ nihil. valemus di-
scamus: ut sicut nos ab alijs: ita alijs a nobis
dependeat. In multiplicitate uidele munda

opera misericordie nobis esse necessaria demonstrat. multe passionis hominibus dare multam nos debent cōpassionē docere: dedit etiam duas manus ut abundanter tribuas: nulla auaricia seruata: societate i pietate seruare: te socialcm fecit: nihil ergo nā ptra boiem egir: sed ptra eius malas voluntates et affectus. **Tertio** pbat rapinā esse detestādam rōne maioris punitionis: nam grauitur punitur le. ciuili: cōnicali: et diuinali. **¶** Dico le. ciuili. cōtra enim raptorem: aut agit ciuili aut criminali: si ciuili. i. ad penā pecuniarum: tūc sū le. infra annū punit in quadruplum: post annum vero in simplū. Si aut agitur contra cum criminali: tunc dicendū est quia aut rapuit sine armis: et tunc deponitur ab ordinatōe rex suarū: qz amittit factionem testis: aut cum armis: tunc deportat in insulā: patet pdicta. **L. de furti. in autē. nauigia.** Similiter si qz rapuit bona nauigiorū sub preteritu dñij vel p̄suetudinis vel quouis pacto facit ptra legē. **L. de naufrag. l. i. vbi dicit.** Si qñ naufragio nauis expulsa fuerit ad littus fiscus non interponat: qd enim ius hz fiscus in aliena calamitate ut de re luctuosa cōpendium fectetur. h. ibi. Et hoc est qz nemo debz locupletari ex aliorū iactura. ff. de redi. inde. l. nam h. natura. **C. Secōdo** punit le. canonicali multipliciter. Nam raptor bz excoīcari non solum a suo ep̄o: sed etiā ab alio in cui⁹ ep̄atu rapinā fecit: etiam predictos naufragantes: ut extra de rap. c. excoīcationi. Item pira per mare p̄dātes excoīcari sūt: nec absolui pnt citra sedē apostolicā. Sicut spoliātes romipetas et alios peregrinos visitantes sanctuaria: aut eos qui pro suis negocijs ad curiā romanaz se transferunt: vbiqz sūt vel inde redeūtes aut portantes ad curiā victualia: sicut excoīcati sunt: vnde. 24. q. 3. c. illi qui scribit. Illi q peregrinos vel oratores cuiuscūqz sancti siue clericos siue monachos vel feminas aut inermes pauperes depredati fuerunt: vel eorū bona rapuerunt: anathematis vinculo feriātur: nisi digne emendauerint. hec ibi. Nam denegat cuilibet raptozi penitentia: nisi ablata restituat vel plenā fidem de restitutione faciat. Si aut pertinax vsqz ad mortis articulum permāsit et iam non hz vnde satisfaciatur: si petat penitentia dabit ei et viaticum et sepultura: si heredes et alij p̄p̄inqui volūt satisfaccere pro eo: qui etiam cōpellendi sunt sa

tisfacere: qz hnt de bonis illoz qbus successerunt. Si vero decedūt in penitentes priuantur viroqz. s. viatico et sepultura: et h fere oēs doc. sentiunt: p̄sertim. Ray. et Bos. Si aut talis non habet vnde reddat: nec heredes vel sanguinei: vel propinqui nolunt satisfaccere quia non tenent: ille tñ bene p̄ritus fuit et fecit qd potuit lz tarde in hoc casu videt decrete talis sup eo. expresse dicere q priuabit sepultura: et hoc ad terrore aliorū fit: et hoc si notorius est: si vero occultus est non. p̄sbyteri aut qui cōtra predicta faciunt: si notorium est ab officio et beneficio deponi debent sū Ray. et Bos. Itē raptores publicos: latrones: adulteros: homicidas: et hndi ad ecclesiam fugientes emunitas ecclesie tueri non debet.

Tertio punit rapina lege diuinali in p̄nti et in futuro. In p̄nti tales diuino iudicio grauitur scriūt. Nam Eliodorus grauitur a deo punitus est: qz rapere voluit de templo dei victualia viduarū et pupillorum: ut habet. 2. Mach. 3. Item p̄ncipes latronū. s. Recab et Banaa portantes caput Isoset filij Saul iussit David occidi. 2. Reg. 4. Item Roboā rex qui noluit alleuiare iugū et onus extractiōnum qd imposuerat p̄p̄lo eius p̄ Salomon amissit. l. partes regni sui. i. r. trib⁹ vt. 3. Reg. 12. In futuro etiam rapina a dño punit. s. in inferno: vnde Aug. in lib. de ver. dñi. ingt. Si in ignem mittit qui non dederit rem ppriaz vbi putas mittendus est qui inuasit aliena? Si cum diabolo ardere habet qui nudū nō vestiuit: vbi putas arsurus est qui vestitū expoliāuit? Item Rabanus super Math. ait. Quid recipiet qui aliena tulerit: si semp ardebit qui sua non dederit? Que oia p̄firmat Fulgentius tractans illud Math. 7. ois ar. que non facit fructū dī. Si sterlis in ignem mittit: rapacitas quid meret? aut quid recipiet qui alienum tulerit: si semp ardebit qui de suo non dedit: et si iudiciū sine misericordia fiet ei qui non fecit misericordia: quale iudiciū erit ei qui fecerit rapinā. hec ille. et sic patet qz detestanda et.

¶ Dars scda huius sermonis in qua pbat rapinam esse detestandam triplici aucte.

¶ Secundo in hoc sermōe dico rapinā summe esse detestandā aucte triplici scz politica: sancta: et autentica. **¶** Dico aucte politica p̄hoz et poctaz sic discurredo. Tit. 2. lib. de offi. dicit. Nullum viciū deteret

Sermo

est auaricia: presertim in pncipibus et tempu
bucam gubernantibus. Habere enim qstui
rempublicā nō modo turpe est: sed etiā sceler
atum et nefandū: nulla autē re cōciliare faci
lius beniuolentiā multitudinis pnt hi qui rei
publice presunt: qz abstinentia siue liberalita
te. hec ille. Salustius in iugurtino ait. Popu
lus et senatus romanus ante carthaginē de
lectam placide modesteqz rempublicā tracta
bant: neqz gloria: neqz dñationis certamen
erat metus hostilis in bonis artibus ciuita
tem detinebat: sed vbi illa formido mentibz
discessit: sola ea que due res amant lassitia
atqz supbia incellere. Itaqz in rebus aduer
sis optauerunt ocium: qd postqz adepti sunt
asperius acerbusqz fuit. Nam cepe nobilita
tas dignitatē: populus libertatē: in libidinez
vertere: sibi glqz ducere rapere: trahere. h ille
Polyrates quoqz lib. i. c. 3. dicit. Vbi gen
tium iustitia: que politica dicit pceptis et mo
ribus informantes: cuius merito respublica
hoiuz subsistit et viger vnūqzqz suis rebz et
studijs voluerunt esse pceptum: vrbani et sub
urbani colonis vel rustici sua singulis lo
ca et studia prescribentes: nemo qd esset alte
rius vsurpabat manente in oibz indiuiduo
charitatis affectu. hec ille. Quidius in lib. p
metamor. ait. Protinus irripit venci peior
in eum. Omne nefas fugere pudor verūqz
fidesqz. In qz subire locū fraudesqz doliqz.
Insidiasqz: et vis et amor sceleratus habendi.
Terentius quoqz in phorione ait. qz iniq
compertū est vt hi qui minus hnt semp ali
quid ditioribus addant. Prosper lib. epigrā
matum ait. Quisqz enim cupidus non expē
denda recōdit. Que nulli tribuit pauperibus
rapit. Nec par sollicitis nec modus est cupi
endis. et sic patet aucte politica rapinam esse
detestandam. C Scdo idem pbat aucte scā
scz no. et ve. testa. sic discurrendo. Non mora
bitur opz mercenarij tui apud te vsqz mane
Leuit. 19. Agros enim et vineas oliucta opā
tollet: et dabit seruis quibus rapuistis. i. Re.
8. Abundant tabernacula predonum: et au
dacter prouocant deū. Job. 12. Abstulisti pi
gnus fratrum. t. sine causa et nudos spoliasti
vestibus: efurienti subtraxisti panem. Job. 22
Si fructus eius comedi absqz pecunia p fru
mento oriatur tibi tribulet: et pro ordco spi
na. Job. 31. Insidias vt rap. pau. rap. pau. duz
attrahit euz. ps. 9. Si videris calūnias ege

norum: et violata iudicia: et subuerti iustitiam
in provincia ne mireris. Eccle. 5. Strabūt in
in mia. cōstantia aduer. e. qui se angu. Sap. 5.
Danis egentium vita pau. qui defra. illum
homo sanguinis est. Eccle. 34. Ego dñs di
ligens iudicium: et odio hñs rapinā in holo
caustum. Isa. 61. De qui edificat do. suam in
iniustitia: et cōacula sua non in iudicio: ami
cum suum opprimit frustra: et mercede z ei
non reddit ei. Dicre. 22. Populi terre calū
niabantur calūnia: et rapiebant violentē:
egenum et pauperem affligebant: et aducriaz
opprimebant calūnia absqz iudicio: et effudi
super eos indignationē. m. et igne ire. m. eos
consumpsi viam eoz in caput eoz reddidit.
ait dñs. Ez. 22. Qui comederunt carnē ppli
mei: et pellē eoz desuper excoquauerāt et ossa
eoz pfrigerunt: celabunt ad dñm et non ex
audiet eos et abscondet faciem suam ab eis i
tempore illo: sicut nequiter egerunt in adin
uentionibus suis. Adich. 3. Quia tu spoliasti
gentes multas: spoliabunt te oēs qui reliqui
fuerint de pplis: ppter sanguinē hominis.
Abac. 2. hñti dabitur: et ei qui non habet: etiā
quod habet auferi ab eo. Adatt. 13. Ne cō
misceamini fornicatorijs huius mundi: aut
auaris: aut rapacibus: aliqñ debuerat de h
mundo erisse: si his qui frater noiatus ē for
nicator: aut auarus: aut rapax: cum huiusmōi
nec cibum sumere. s. pcepit. pme eoz. 5.
Rapaces regnuz dei non possidebunt. pme
cor. 6. Ecce merces operariōz qui mēsurūs
regiones: que fraudata est a vobis clamat et
clamor eoz introiuit in aures dñi sabbaoth.
Jaco. 5. Et sic patet aucte sancta no. et ve. ref.
rapinam esse detestandam. C Tercio idem p
batur aucte autentica. s. sanctorz doc. et decreti
Nam Greg. in lib. moral. dicit. Hostes ad
rapinā puocat: qui suas eoz noticie diuinas
denudat. hec ille. et. 12. q. 2. c. sicut ecclesia. dicit
sic. Sicut ecclesia: pprias res amittere non
debet: ita ea rapacitatis ardore aliena inua
dere nō oportet. Itē Hieronymus ad nepo.
ait. Nūmū addunt nūmo marisupia suffoca
tes matronaz opes venant obsequijs medi
ca esca in hano ponitur vt marionaz in eo
faculi apponent: sic bestie: sic aues: sic capium
tur pisces: pax tribuunt vt amplius accipiat
que magis venatio est appellāda qz donatio
Qui etiam. 12. q. 2. c. gloria cpi ait. Amico ap
piam rapere furtū est ecclesiam fraudare sa

erilegū
et elu
cautum
mi sceler
predon
Augu.
Si deli
fidei au
gaudere
possider
non est
fidere q
qz male
fider qu
vestrum
cogam
debat
offi. Si
eloz er
gias ne
tie causā
probatu
ri quide
dispens
detestā
C Par
rapinam
ponit S
mis a di
tem: qui
mno: et
nit nobi
fecerit ill
tim ad r
non euen
rus excip
bus nulli
illud obac
bec ille. C
li. de rap
Glacius
marmoz
ne equi
Nam effi
re exira
in illuz
quoz p
bus effi

erilegium est: accepisse pauperibus erogadū
et esurientibus plurimis illud reservare vel
captum vel timidum est: aut quod apertissi-
mi scelcris est: ex inde aliquid subtrahē oīz
predonum crudelitatē superat. hec ille. Item
Augu. ad macedo. i. q. 4. c. quid dicam ait.
Fideli homini totus mundus diuitie sunt. i.
fidei aut nec obolus nōne oēs qui sibi vidēt
gaudere conquestis: cūqz vti nesciunt alienū
possidere cōvincimus: hoc enim certe alienū
non est quod iure possidere. hoc aut iure pos-
sidere qd iuste: hoc iuste qd bene. oē igitur
qd male possidere alienum est. male aut pos-
sidet qui male vitur. Itē. i. q. i. ecclesiā. Nō
vestrum non est iusta aduersione etiā illud
cogamini amittere: qd vobis aliquo mō vi-
debatur compctere. Item Ambrosius lib. de
offi. Si adiuues inquit cum qui possēdēs
alioz eripit: aut eripere conat: non pbat lar-
gitas nec illa pfecta est liberalitas: sed iactā-
tic causa magis qz misericordia largiare: nō
probat liberalitas si qd alteri largit: alie-
ri quidē errorqueat si iuste querat: et iniuste
dispensandū putat: claret ergo rapinam esse
detestandam rē.

¶ Pars tertia huius sermonis i qua pbat
rapinam esse detestandā multiplici exēplo.

Ertio in hoc sermone pbat rapinaz
esse detestandā exēplo triplici. Pa-
gano. Antiq. Et christiano. Prīmū
ponit Sen. di. Vidiisti aliqñ canē frustra pa-
nis a dño missa vel carnis aperto ore captā-
tem: quicqd excipit integrum deuorat protin-
us: et semp ad futuri spem biat. Idem cuc-
nit nobis: quicqd expectantibus fortuna pro-
iecerit illud sine vlla voluptate dimittim⁹ sta-
tim ad rapinam alterius erecti: hoc sapienti
non cucnit plenus est: et si quid obuēnit secu-
rus excipit et reponit. Imperitis aut ac rudi-
bus nullus precipitatis finis ē in epicurreū
illud chaos decidunt. iam ne sine termino ē.
hec ille. ¶ Scdm exemplū ponit Valerius
li. j. de rapina sacrilega. di. q. Quint⁹ Fului⁹
Flaccus graussime punitus est: quia reglās
marinozas ex Junonia tēplo i edem fortu-
ne equestris: quā faciebant rome transfudit.
Nam effectus est demens et premissio dolo-
re expirauit. nam audiuit duoz suoz filioz
in illirio. i. scitanonia militantiū infortunium
quoz pñus decessit: alter grauiter vulnera-
tus est: quo casu motus scñatus iussit reglās

locros reportari. ¶ Tertium exemplum po-
nit idem Valerius lib. 6. di. q. cūz Drusus
Britus in hispania subiugasset fere totā lu-
sitaniā ppter urbem cartaniā tentauit cō-
uenire cum ea vt se redimerent pecunia: s; le-
gatis bru. vno ore rñsus est ferrum sibi a ma-
ioribus quo urbem tuerent non aurum quo
libertatē ab imperatore auaro et rapaci eme-
rent relictum. hec ille. ¶ Scdo idem pbat
exemplo antiquo ve. testa. triplici. Prīmum
ponitur rōne vsurpationis. Nam vsurpare
alienum est graue pctñ: patet in Adam qui
rapiens de ligno scic bo. et mali de paradiso
eiectus est. Scñ. 2. patet etiam de labam qui
rapuit mercedem Jacob. x. vicibus Scñ. 31.
¶ Scdm ponit rōne vindicatiōis. qd p; de
pbaraone qui pplm isrl opprimebat opib⁹
duris luti et lateris. Exod. j. Propter qd sub-
mersus est cum toto suo exercitu. Exod. 15.

¶ Tertium ponit rōne assimilatiōis: qz pec-
catum rapine multū assimilaf diabolo: qz fuit
primus raptor. voluit enim rapere altitudinē
dñi. Isa. i. 4. et incessanter laborat vt bona no-
stra rapiat: raptores sunt demonibus filies
et peiores. ¶ Primo qz diabol⁹ torquet eos
qui male egerunt: raptores aut pcedantur et
torquent eos: qui a malo recedunt. Isa. 4. 4.
Qui recedit a malo prede patuit. Diabolus
in die iudicii se poterit excusare: qz solum ma-
los afflixit. Raptores aut oēs ppter qd ma-
gis excusabilia. ¶ Scdo sunt in hoc peiores
demoniis: qz angelos ad hoīz custodiā de-
putatos verent et horrent: qd raptores facere
recusant. ¶ Tertio qz demones torquent in
inferno hoies qui est tormentoz loc⁹ raptō-
res in hoc mundo qui est locus libertatis.

¶ Tertio probatur exemplo nouo et politico
christianoz in suis legibus politicis et huma-
nis. Nam fm le. si quis sub aliquo dño dā-
nificatur: et dñs cractionem ratificat vterqz
rapinam cōmittit: et ad restitutionē tenet: vt
patet. ff. de vi et vi armata. §. sed et cum quis
l. j. de re. iul. hoc iure. §. deiecit. Silr habetur
exemplū de ministris que multa rapiunt et
nihil tradunt: vt tabellarij et officiales dñoz
et cōitatum. Dñi enim qui in terris suis non
resistunt malefactoribus crimina illoz emē-
dando quasi ofentire vident. vnde ar. de hoc
ff. de offi. pfecti vigilū. l. j. habet qz pfect⁹ te-
netur de incendio et furto et hmoī: que in vr-
be contingunt sua negligentia: et magister na

Sermo

uis rñdebit de furto ⁊ sua navi facto: vt isti. de obli. que quasi ex delict. §. Item exercitor. Postremo fm l. humanas qui res ecclesie rapuit ⁊ usurpat sacrilegium cōmittit: q̄ punitur pena pecuniaria: vt patet. ff. ad l. iul. pe culatus. l. sacrilegij. que pena fm qualitatem criminis ⁊ qualitatem ⁊ loci ⁊ suetudinem i fligenda est: patet igit rapinam summe eē de testandam: ideo hortor vt zē.

¶ Feria tertia post dñicā de passione in qua tractat de gditate ⁊ entitate vsure. fmo. 57.

Putueant om nes habitant. in vni. ter. dcū Daniel: quia ipse libera. et soluator facies signa ⁊ mirabilia i ter. ⁊ in ce. Dani. i. 4. Quia dñi est: carissimū hoc precep. non fur. fa. phibitam esse ois rei aliene vsurpationem: sub qua cōtinet vsuratum vorago: vt dicit Alexan. loco supra allegato q̄. s. hoc mandato interpretatiue phibet vsura. Ideo de impia vsuraz iniquitate qua ciuitates infecte sunt: iuxta illud ps. 54. ⁊ nō defecit de pla. eius vsura ⁊ dolus aliquid est dicendum: de gbas pōt illud dici. paucāt zē. de vsure ergo malignitate tres phideratiōes faciemus. Prima dicitur vsure descriptio. Secda vsure excusatio. Tertia vsur exclusio. Pars pma huius sermonis in qua declaratur quid sit vsura ⁊ que requiratur ad ei⁹ integritatem.

Primo in hoc sermone a diffinitione vsure cōuenit inchoare. diffinit autēz h̄z Ambro. vt habet. i. 4. q. 3. c. pleriqz sic. Vsura est quodcūqz accedit forti. fm moral. aut in sum. sic. Vsura est lucrum ex mutuo facto debitū vel exactum. Soff. cam in sum. sic dicit. Vsura est quicqd forti accedit intentione precedente vel patro. Dost. autē in sum. co. ti. sic cam pfecte diffinit. vsura est quicqd solutioni pecunie mutuate accedit: ip sius rei vsus gra pactione interposita: vt hac intentione habita in tractu: vel exactiōe ex post facto: qui hac sua diffinitione cōprehendit omnes alias. Ad cui⁹ declarationez tria notanda sunt cum tribus regulis. Primo notandum est q̄ q̄gd accipitur vltra fortem idest portionez mutuatā siue sit pecunia siue

fructus seu bladum siue vnum seruiciuz: aut q̄dcūqz aliud qd aliquo precio estimari pōt: vsura est. Ex quo advertere debent quidam se sub ignorantia paliantes credentes solummodo vsuram esse cum accipiunt pecuniam vel aliud precium vltra fortem mutuatā: ga quicqd accipit rōne rei mutuate vsura est: et si minimū sit. Vnde Ambro. vbi supra ait. Pleriqz refugientes precepta siue legis cum dederint pecuniā negotiationibus: non i pecunia vsuras exigunt: sed de meritis corū tanq̄ vsuraz emolumenta accipiunt: iō audiant qd lex dicit: neqz ingt vsuras. Et carum accipies: neqz oīuz rex. Idem ibidem. Et vsura est: ⁊ vestis vsura est: ⁊ q̄gd forti accedit vsura est. ex qd velis ei nomē iponas vsura est. bene ergo dicit in diffinitione vsura ē quicqd solutioni rei mutuate accedit. ¶ Ad cuius maiorē declarationem ponit talis regula q̄ non licet aliqd accipere vltra fortem mutuatam: qd otra quosdam est asserentes sufficere in tractu q̄ pars nō dānificetur q̄ mutuum accipit: quibus alia comodū sentiat. Nā Geratodo. sup. 4. lib. et bi. dicit. q̄ si qd dicit posito q̄ mercator accipiat pecuniā ad vsuram: ⁊ inde multum lucret talis cōtract⁹ videt vtriqz cōmodus ⁊ voluntarius. Respondendū est non esse vex. Nam recipiens mallet reddere sine vsura: q̄ cum vsura: nec est comodus: q̄ fm formā pacti est dānosus cū plus debeat reddere q̄ accepit: ⁊ eūq̄ lucri sequēs nō iustificat hanc iniquitatē. Ex q̄ regula sequit q̄ tractus videt iniustus cum quis mutuat frumentuz antiquū intentione principali: vt recipiat nouū ⁊ melius: ⁊ ē vsura fm Soff. in sum. sua. ca. i. ad fi. ver. si quis Si aut mutuat non vt lucret: sed vt non sibi pereat: vel vt faciat accipienti gram: secus est ⁊ idem tenent Dost. ⁊ Ray. in sum. eo. titu. Eodem mō intelligendū est dñi Jo. de lig. in. c. In ciuitate: ex. c. cum. s. hoc mutū sit pro charitate recipientis: vel vt sibi nō pereat dū modo debitor non dānificet. Ex hac etiam regula segt q̄ si qd mutuat cōitati hoc pacto q̄ durante debito nō teneat soluere collectas videt vsurarius si collecte sibi vt ceteris oib⁹ erant imponende: ⁊ hoc videt Jo. an. tenere in. c. p̄suluit de vsur. ⁊ p̄ de. de ancha. super. j. c. ti. Si aut mutuat vt non soluat quod al soluere non tenet: non est vsurarius vt videt sentire Anno. in. c. j. de vsuris. ⁊ idem vt ipse

dicat tener. *Sull. 2. Specu.* Ex hac regula se
quitur quod ille etiam contrahit non videtur iustus: cum
quis mutuat pecuniam Titio ut molat ad mo-
lendum suum: et hoc principali intentione: vel
coquat ad furnum suum. Vel si est doctor ut in-
tret scholam suam. Idem est de eo qui dat mutu-
um principali intentione: ut det cursum apothecae
sue. Sed quibus habeant hi restituere: habet
in sermonario de pnia in tractatu de restitu-
tionibus. *C. Secundo* notandum est quod usura solus
committit in contractu mutui veri vel interp-
tati. Est enim mutu-um quasi meum facere tuum:
quia id quod a me tibi mutuo datur ex meo fit
tuum. Res enim mutuata illius fit: cui mutuo
erogatur. ff. de rebus creditis. si certum petat. l.
mutui. §. appellata. est mutui datio: quia de
meo tuum fit. *R. d.* autem quia solum in mutuo
vero vel interpretato secundum Alexan. de ales. et
Alexan. lombard. est quod cum usura sit vitium et
peccatum: necesse est quod sit in aliquo contractu
sortis date. Tale nempe vitium cadere non potest.
Primo in contractu emptionis et venditionis:
quia in tali contractu non accipit aliquid quod
accedat sorti: quoniam si aliquid accipit de re
empta cum vendit: illud est de sorte: et non acci-
pit sorti. Nam si quis per centum emat agrum
et in fine anni fructus inde percepti valeant
decem: talis excessus de sorte est. Eodem mo-
do si quis emat merces que in vno loco abu-
dant per minorem precium: et aliquid lucret dum
eas in alio loco vendit: lucrum est de sorte: et
ideo licitum. *C. Secundo* non cadit usura in tra-
ctu locato: et hoc propter eandem rationem: proin-
de id quod datur pro re locata est utique merces
et non usura. *C. Tertio* non potest esse usura in
comodato: quia si per comodatum aliquid datur
comodatum tunc transit in locatum: unde id ve-
re dicitur locatum non comodatum. Unde quedam
glo. i. q. 3. ca. q. autem. dicit: Quod duo sunt co-
tractus qui de natura sua gratuiti sunt. scilicet mu-
tuum et comodatum: mutu-um autem si non est gratui-
tum non est mutu-um: sed usura: comodatum si non
est gratuitum non est usura: sed tunc desinit esse
comodatum: et transit in locatum. Quod si queritur
quare plus in contractu locationis liceat ac-
cipere ultra sortem: quam in mutuo. Respondetur tripli-
citer. Primo quod in re locata siue conducta dif-
fert siue distinguitur eius usus et fructus a rei
alienatione siue consumptione: sicut patet in
vectura seu equitatione: aut in habitatione
domus conductae. Propterea utilitas talis

usus non pervenit ex solo actu et industria ipsius
utentis: sed etiam et principaliter ex virtuali
efficacia rei utilibus. Unde si in rebus mu-
tuatis vera ratio locationis datur: licite ultra
sortem recipi potest. Nam si quis pecuniam in
sacco sigillatam alicui locaverit: ut a visitanti-
bus credat divites: et amplius honoretur et ri-
meatur: aut sola presentatione aliquod pericu-
lum siue detrimentum evadat: tunc aliquid potest
accipere super talis locationis: quod non fuit mu-
tuatio nec eius usus fuit consumptio siue alic-
natio. h. habentur secundum Tho. 2. 2. q. 78. ar. p. in
responsione sexti argumenti. et Hosti. c. 1. et
ff. commodati. l. 3. §. si. et l. sequenti. Et. i. q. 3. c.
si feneratoris. in glo. In re autem mutuata non
distinguitur usus ab ipsa re: quia usus rei est
ipsius consumptio: ut patet in blado vino. et
huiusmodi vel distractione: ut in pecunia. Se-
cundo respondetur quod differt mutu-um a locato
ratione proprietatis: quia secundum Ioan. an. c. si. de
usur. in locato immanet proprietatem rei locate
apud locantem. ff. locati. l. non solet. quapropter
lucrum iustum est: cum nullus cogitur de proprio
facere beneficium. io. q. 2. ca. precarie. in fi. In
mutuo autem mutuas non tenet dominus mutua-
te rei: sed sicut dictum est transfertur in illum cui
mutuum datur: ideo non est iustum quod res fru-
ctificet ei cuius non est. et hoc est. Sec. finia in. 4.
dis. i. q. 2. Tertio respondetur secundum Alexan. de
ales quod solus in triplici genere potest cadere
usura. scilicet in his que numerantur: ut pecunia. et in
his que ponderantur: ut in auro et argento. et in
his que mensurantur: ut vino frumento et simi-
libus. *R. d.* autem quare in his solum usura et
non in alijs committitur que communiter locantur
et conducuntur: est: quia in mutuo debitor rem
mutuatam sub eadem identitate restituere non
tenetur: sed sub certitudine eiusdem valoris siue
equalis: certitudo autem equalis valoris non re-
peritur nisi in rebus illis quarum valor persatur
ex numero: pondere: vel mensura: quia propter
rationem mutui consistere debet solum in illa re que
ad habendam certitudinem sui valoris potest nu-
merari: aut ponderari: aut mensurari: et hoc
reperitur solum in his tribus generibus rerum:
propterea in his solum cadit usura: non autem in
alijs que restituantur eodem numero. Bene er-
go dicitur in diffinitione: ipsius usus gratia
quod: propterea dicitur: quia si non usus ipsius
gratia. gratia consumptionis: sed loco pene ap-
poneret: et absque fraude fieret secus esset quia

Sermo

pena in contractu licite poni et erigi potest: que sollicitet negligentiam debitoris. de usuris. ca. coquehus. in glo. et extra de arbi. ca. dilecti. et 12. q. 2. ca. fraternitas. vel si acciperet loco interesse: vel per modum locationis: vel huiusmodi non esset usura: ut patebit per sequenti. Ideo iuxta predicta ponitur talis regula secundum Scotum in 4. dist. 15. q. ad vitandum vitium usure non debet se alter contrahentium constituere in loco tuto de lucro et proximam de dono: quod sic intelligit Scotus. ut non ponat se quis in tuto et contractu vel pacto: sic semper aut in pluribus contingente. Et qua regula sequitur. Primum quod si quis mutuet frumentum eo pacto ut sibi restituatur in tempore: quo vel semper vel ut in pluribus est plus communiter valiturum. Vel si quis vendit ad terminum: et precium determinat per quamcumque die qua interim plus valebit: talis committit usuram secundum Hostium in super de usuris. §. an aliqua. Et Joannem an. in ca. super extra. eo. et glo. in. ca. si. extra eo. Et Adonalem in super. c. ti. Secundo ex illa regula sequitur: quod si quid quis vendit per precium quod in instanti currit: si plus valebit usque ad pascha vult illud plus: si vero minus: non vult illud: committit usuram: quod secundum Hostium ubi est talis in pacto claudicat. ar. l. de solu. l. penul. ff. de dono inferto. l. qui bona. §. si. §. si. Et si per socio. l. si non fuerit. Tercio ex illa regula sequitur quod si precium ponit sub incerto in contractu emptionis: non erit usurarius frans vel prauitas: ut si vendo rem ad precium illius temporis quo verisimiliter dubitat an res empta plus minusue valeat: non est ibi usura secundum Scotum in 4. dist. 15. et in ca. nauiganti. de usuris. Similiter cum si do tibi decem sol. auri ut tali tempore tantum vini reddas: vel olei: et huiusmodi: que quis nunc plus valeant: tunc solutionis tempore dubitat verisimiliter: utrum plus vel minus debeant valere: non est usurarius: ut in dicto ca. nauiganti. Tercio notandum est quod quando in mutuo sit expressa convenientia pacti: tunc expressa est usura. Unde in diffinitione subditur: pactione interposita: quod si talis pactione non interueniat: tamen sola spe lucris fiat mutuum: usura est in iudicio dei. Ideo addit intentio ne habita in contractu: vel eractione habita ex pacto facto. Aut cum Alexander in 3. parte in tractatu de preceptis primo: quod diuerse scientie diuersas habent considerationes: et a diuersis scientibus idem diuersimode consideratur. Hinc est quod secundum leges humanas sola voluntas non facit

usurarium: quia lex humana mandatum cohibet: non animus. Secundum vero legem diuinam quod animus cohibet. sola voluntas facit usurarium. Unde Luc. 6. dominus dicit: Mutuum dante nihil inde sperantes. Ad cuius declarationem et vltimam partis diffinitionis predictae dilucidationem sciendum est quod in mutuo potest esse triplex intentio secundum glo. in ca. consuluit. de usu. Prima de intentione charitatis quod est causa mutui. si quando in mutuo dando: homo solum ex charitate mouetur: nihil inde sperans temporale: sed sola mera gratia mutuat indigenti: tunc si accipiens aliquid ultra sortem dederit: si forte probabiliter et ex amicitia propter beneficium mutationis dederit: tunc licite accipere potest. Si autem presumit quod solum sit quasi in precium mutationis: tunc recipere non deberimus sic receptum restituere debet ipsi danti. Si autem qui mutuum recipit expresse diceret: quod non dat rationem mutui facti vel faciendi siue sperati: tunc satis presumi potest quod illud gratis donat. Secunda intentio que potest esse mutuo dicitur tepiditatis: in qua mutuum est causa spei: quod quidem pertinet cum mutuant licet principaliter moueat ex charitate: secundario tamen mouet propter aliquam utilitatem temporalem: ita tamen quod si etiam illa cessaret nihilominus mutuasce vellet: hec intentio non tollit: sed minuit meritum plus vel minus: secundum maiorem vel minorem respectum ad commodum temporale. Tercia sententia sunt Innocentius. Bertramus et Alia. super ca. consuluit. de usuris. Non est enim usura ubi gratis recipitur vel offertur. ar. l. q. 3. ca. usura. Et dist. 18. ca. de eulogijs. Nulla enim oblatio suscipienti macula ingerit: que non ex ambicionis petitione processit. i. q. 1. ca. sicut. et primo. Et addit idem Adonalem quod ob charitatem principaliter mutauit: si secundario aliquid emolumenti retributionis etiam sperauit: non videtur usura. argu. ad h. 77. dist. in singulis. Et 59. dist. ca. si officia. Et 61. dist. ca. quod perierit. Nam liberaliter mutuant scire debet debitor esse naturaliter ad antidota obligatum. ff. de pen. bere. l. sed et si lege. §. consuluit. i. q. 2. ca. quam pio. Et de symo. ca. tua. Et aduertendum est quod si ille qui mutuum dedit cum intentione charitatis: obseruare debet in oblatione sibi illas circumstantias que videtur sunt: multo magis quod cum tepiditate mutuat cum ipse propinquior sit cupiditati corruptiui: quam ille qui ex charitate dedit. Tertia intentio quod cadere potest in mutuo de cupiditatis. secundum cum sola spe lucris vel principaliter propter lucrum

q^o mutui prestat: licet nō interueniat: et tunc principaliter spes lucri est causa mutui. Talis in iudicio aiarū vsurarius est: ut expresse est casus. ca. cōsuluit. de vsur. q^o capi. sup. predi cto dñi verbo fundat: mutui date nihil inde sperantes. Et ibidē subdit: Si mutui datis eis a qbus speratis: que est vobis grā: q. d. nulla. Ad qdē vsuraria intentio pōt tripliciter haberi s^m Ricar. in. 4. di. 15. ar. 5. q. 5. Primo autē cū mens vsurarij aī actū cōtrahendi mutui est corrupta cupiditate. Si autē postea mutui talis intentio vsuraria pncipalis: nō sit pacto vel aliter expressa: rectificat contractus: et qd dat modis pdictis accipi pōt. Secūdo modo pōt interuenire cōcomitanter: ut cū quis gratis mutui aīo liberali: postmodū intētiōē mutat post contractū: et intēdit pncipaliter lux: tūc efficit vsurari: et qd recipit ex tali intētiōe quoquo modo expressa: tenet restituere s^m sniaz Archidia. i. 4. q. 3. ca. pletiqz. Tercio pōt cōcurrere dicta intētiō subsequētis ut facto mutuo liberali: et in fine debitor aliquid vltra sortē donat et creditor illud tāqz sibi datū pncipaliter ppter mutui et ppter tale lucrum gaudet mutui: et hoc pncipali intētiōe: tūc efficit vsurari: et pbat^r h^o tertia intētiō ex diffinitōe vsure supra posita p^o Hosti. C. Jura pncipaliter ponit tertia regula ad cognoscendū vsurariū. q^o periculū in se susceptū nō excusat vsurariū: q^o si vsura sit pncipaliter ex spe lucri: actus ex natura sua sic est vitiosus: ut nō possit ex tali cōstāntia excusari. Ex q^o regula sequit^r pmo q^o casus q^o habet in ca. nanigati. de vsurariis. s. q^o si mutuator nauiganti ad nundinas mutuat pecuniā ut aliquid accipiat vltra sortē et suscipit in se periculū maris vsurariū ē. Secūdo ex illa regula sequit^r q^o si q^o mutuat venetijs centū: ut vltra mare recipiat centū et xx. et suscipiat dimidiū periculū maris: est vsurarius s^m Hosti. ut p^o ex dictis. Tercio sequitur ex illa regula q^o si q^o mutuat centū ad decē ānos: ita q^o si infra decēniū alter cōtrahētū moriat^r: debitor sit liber: sin autē det. cc. s^m Alex. lōbar. est vsurariū. Quib^o oib^o addi d^o s^m Sco. i. 4. di. 14. q^o vltra pdicta ad cognoscendū vsurariū in ptractu mutui: lucrū nō debet venire ex tpe: q^o tēp^o nō pōt vendi. Dñi in ca. q^o manumittit. l. 2. q. 2. scribit: q^o est cōe nō est pncipale singulorū. Ex quib^o oib^o patz qd sit vsura et in quib^o cadere pōt: quib^o mo-

dis cōmittit^r: et quib^o regulis cognoscis. Pars scda huius sermonis in qua declaratur in quibus casib^o licite possit aliquid accipi vltra sortem. Cūdo in hoc sermōe habitis regulas et notādis qb^o pfecte cognoscitur vsura: sōlicite pscrutādū est: an in aliquo casu possit q^o licite aliquid accipere vltra sortē in mutuo. Ad qd dicendū est s^m cōem doc. opinionem: q^o licet vsura de sua rōne sit mala: nec in ea (ut sic) cadat aliq^o dispensatio. ut p^o in ca. sup. eo. et eo. ti. tamē aliq^o reperit cōstāntia q^o pōt tollere rōnē vsure. Ad cui^o declarationē tres regule ponēt. Prima est q^o ppter interesse dāni emergētis aliquid accipere vltra sortem mutuo nō est vsura: nam s^m dñm Anto. de bu. in ca. salubriter. d^o vsuris. duplet est interesse. Dñū dāni emergētis. Et aliud lucri cessantis. Sit igit^r h^o prima regula q^o ppter interesse dāni emergētis licet aliquid vltra sortē accipere: et hoc ad dāni recōpensationē: q^o Sco. cōfirmat in. 4. di. 15. Et Tho. 2. 2. q. 78. ar. 2. in rñsione pmi argu. vbi dicit: q^o ille q^o mutui dat pōt absqz pñō i pacto deducere cū eo q^o mutui accipit recōpensationē dāni p qd subtrahit sibi aliquid quod debet habere: hoc enī nō est viderē vsuz pecunie: s^o dāni vitare. Ex q^o regula pmo fūdat casus q^o habet in ca. salubriter. et. vbi d^o Sane generū ad fruct^o possessionū q^o sibi p nūerata dote a socero pignori obligate sunt cōputādos in sortē nō credim^o cōpellēdū: q^o frequēter dotis fruct^o nō sufficiunt ad onera matrimonij supportāda. Mā hoc est intelligēdū qñ maritus portat onera matrimonij aliter nō. q^o confirmat Ricar. in. 4. di. 15. ar. vltimo. q. 5. Ad cui^o casus declarationem qtuor pūcta sunt notanda. Primo s^m do. Anto. de bu. in dicto ca. salubriter. q^o hoc intelligit^r qñ dos fuisset simpliciter sup termino pmissa: et postea cū nō solueret: ad caute lā sit pignozata possessio: quia sustinet onera matrimonij: pōt tunc fruct^o p interesse accipere. Pōt igit^r q^o dos sit simpliciter pmissa. Mā si gener paciscat de recipiēda dote ad certū diē: et interim pcepit fructus: tales fruct^o cōputarent^r in sortē dicit Joā. an. et Joā. de lig. q^o heredes mariti q^o nō tenent^r dotē restituere vsqz ad annū s^m leges. et tñ tenent^r relicta alere: non hñt hoc pñilegiū q^o h^o gener respectu soceri: q^o heredes statim

Sermo

possunt reddere pign⁹ obligatū p⁹ dote: secus in marito. ut in ca. tua. de iur. iur. Scdō notandū est q^d si soluto mrimonio heredes mariti obligat mulieri possessionē aliquā p⁹ dote: q^d non hnt vnde soluat: fruct⁹ cōputabunt in for. q^d non est eadē rō in pmo t in secūdo igit nec idē ius. L. cōcordat. Dost. in sū. d. vsuris. §. in aliq. Et Joā. an. t. Inno. idē sentiūt in ca. salubriter. ex. eo. Tercio notādū q^d casu in quo gener nō recipit pign⁹ sed cautionē t promissionem de numeratiua dote certo termino: t interim recipit certos denarios pro libra ex pacto p⁹ onerib⁹ mrimonii suppositis: fm Joan. an. in d. ca. salubriter. talis cōventio dī esse illicita t vsuraria: nō obstant dicto ca. q^d dictū. ca. loquitur de fructu pignoris q^d supponit diuino iudicio. t ad rōnes text⁹ dī rīderi p⁹ capm. p⁹ vestras. d. do. inter vi. t vro. cū glo. L. cōcor. ibi Joan. de lig. Mā possessiones sunt a nā apte pducere fructus: nō pecunia. Sed Pau. de leaza. tenuit contrariū: ut refert frater Francisc. nī bon. doc. in sū. sua. vsura primo. §. 34. Possit tū dictum Pau. saluari aliquo modo: q^d si gener subijt certa onera mrimonii. t ppter illa t nō ppter dilationē solutionis dotis: aliqd accipit quis etiā velut cautionē: non videt iuste agere fm sniaz Seco. ut videt. §. in principio hui⁹ regule. Si autē interesse nō subijt: q^d nō habz onera: nā est abudās t focer est grauatus: t ppter expectationē dotis aliqd veller: esset vsurari⁹ p⁹ regulā de vsuris s⁹ positā. Et sic intelligit Joan. an. t Joan. de li. Quarto notādū est q^d gener possit donare totū ius q^d hz in pignore amico suo: t ille possit lucrificare fru⁹ et⁹. Sed si ab eo recipiat sūmā pecunie dotis: t ille recipiat pign⁹ eo pacto q^d gener teneat numeratū reddere pecuniā: si ille vellet recipere pign⁹ tale ppter q^d mutauit: etiā est vsura. L. cōcor. Bal. L. de vsuris. super rubrica. t Adonal. in sūma. t Fran. pla. vsura §. 22. Scdō principaliter ex illa regula segit: q^d fideiusso^r q^d ex defectu principalis debitoris compellit creditori soluere capitale t vsuras fm Ricar. t Adonal. t Alex. vbi s. talis creditō^r pōt recipere vtrūq⁹. Tercio sequit⁹ ex illa regula q^d si mutuas incurrit dānū eo q^d debitor nō soluerit in termino assignato: debet mutuas saluari indēnis hz pdictos doc. Vnde si ppter morā in q^d mibi non soluis dānū incurro mibi teneris: nō aut si nō ac-

quiro lucroz teneris mibi fm Adonal. ff. de acti. empti. t ven. l. si sterilis. §. cū p venditionē. t i. 7. q. 4. ca. si qs. Quarto ex illa regula sequit⁹ q^d habet in ca. cōquestus. d. vsu. in glo. q^d si vendo tibi prediū t trado: t pcipis fruct⁹: t mibi nō soluis pecuniaz in termino assignato: potero petere interesse cū pcipias fruct⁹: nec erit vsura. Lon. Dost. c. si. t. L. d. acti. empti. t ven. l. pma. Quinto sequit⁹ ex illa regula q^d si debitor vsurarij mutuat pecuniam socio eo pacto q^d restituat pecuniam sortis vsure: t vsuras inde currentes: t h⁹ eo tpe quo intēdebat vsurario satisfacē nō est vsurari⁹: q^d querit dānū suū euitare: non lucrū capere: t h⁹ tenet Jo. cali. i. 4. q. 4. ca. si qs. oblitus. 7. c. quin. nā non tenebat cū suo dāno subuenire socio. 23. q. 5. ca. si non licz. t ff. de pscript. l. g. seruandarū. Et sic p⁹ pma regula cū suis casib⁹. T. Scda regula q^d declarat q^d licz aliqd recipe vltra sortē in mutuo sine vsure vitio est rōne lucri cessantis. Circa quā regulā notandū est q^d ad hoc ut sit lucrū cessans oportet q^d isti in actu vel q^d actu quia q^d vsurarius possit lucrari de pecunia quā mutuat: t aliquo modo cessat a lucro principali: non tū t f⁹ habere interesse lucri cessantis: q^d nō cessat ab eo q^d sibi nodū inerant: pōt impediri multipliciter ab habendo: ideo nō pōt in pactū deducere: q^d non debet videri q^d nondū hz. L. cōcor. t bo. 22. q. 78. t q. 62. ait: q^d ille q^d detinet pecuniā alteri⁹ t videt eā dānificare impediendo ne adipiscat⁹ q^d erat in via habēdi: tale dānū nō oportet ex equo recōpensare. Teneat tū aliquā recōpensationē facere fm pditionē psonarū t nego cior. i. fm arbitriū boni viri. Et est addēdū fm. l. Ber. q^d non est tutū sic fm illā regulā mutuari nō haberi necessitatē: sic accipiendi mutuo talē pecuniā: q^d tūc nō obligatur sibi mutuari ex pcepto: sed mutū efficit ipse spōtaneū: quo casu periculū est: ne mutuat magis placeat pecuniā suā sic p mutū ad lucrū exerceat: q^d in alijs licitis tractib⁹. q^d ppter in huiusmodi tractib⁹ semp adesse debz de fideriū: q^d si esset possibile gratis trāfret mutū. Et q^d regula sequit⁹ fm Adonal. q^d si volebā emere terras valentem singulis annis decē: ut q^d pecunia ad hoc parata erat. t precibus me cessare fecisti a tractu ut tibi mutuarē: quia in casu tuo pecunia erat tibi utilior ideo ego mutuaui: possz pacisci ut des

mibi quolibet anno: donec p necessitate pecuniā detines: q̄ fuisse acceptur⁹ de illa possessione r subintellige habita rōne in certitudinis fructu: r fortune obuentionis. Sunt r alij similes casus: quos cā breuitatis omitto qz habito p̄dicto fundamēto clarē poterunt p̄scrutari. Tercia regula q̄ cognoscit si aliquid licz accipere ultra for. est illa. s. q. ex mutuo licz redimere verationē suā. i. accipe suū: qd sibi al p̄ter mutuū debebat. Ex qua regula sequit p̄mo q. mutuo pecuniam rustico ut laboret possessionē ei⁹: dūmodo satisfiat rustico de fructib⁹ possessionū: vel aliunde recipiat iustū precii operaz: nō est vsura: qz nihil p̄ter for. accedit dño fm. d. Zeni. flo. in suo. de vsu. r magistrū Grego. de arimino. pbat p simile hūc casum iustuz. pone ingt q. dñs conducat colonū ad terminū p certo p̄cio: r precii tradat añqz colon⁹ incipiat operari: postmodū illo nolēte opari iterū mutuet sibi dñs aliā pecuniam: eo pacto ut opereat: alias nō opatur⁹ nō est dñs vsurari⁹ qz recipit qd sibi añ debebat. C Scdo sequitur ex hac regula q. si mibi dare debes decē q non postuz recipere: mutuū tibi alia decē eo pacto: ut optime satisfacdes ut intra certū tēpus mibi soluas viginti. fm. Posti. in sūma non est vsura: qz nihil mibi accrescit. Tu aut̄ ad. q. in talib⁹ casibus istius tercie regale scādā euitari debet: ne qs ex forma stract⁹ vsurari⁹ reputari possit. C Tertio sequitur q. si tu intulisti iniurias p̄tro qd tibi inimicat: r ppter inimicitias oportet te subire expēsas armatoz r similitū ad tutelā tuā: r tu egēti p̄tro mutuas eo pacto: ut tibi indulgeat: aut absqz pacto hoc p̄ncipaliter intendas nō videris vsurari⁹. Mā si te peniter nō oportet ut ei aliter satisfacias p iniuria illata qz videris p̄ncipaliter intendere accipe veniā quā tibi debet ex precepto diuino. r hoc videretur tenere. ad. p̄de. de rodul. assignis rōne: q. licz vnicuiqz redimere verationē suā. ut habet in ca. dilect⁹. et de symonia. Sunt r alie due regule ultra predictas: q. haberi possunt ex dictis in parte p̄cedēti in diffinitioe vsure. Prima est q. pōt aliquid accipi ultra fortem sine vsure vitio rōne liberalis donationis: si nulla precessit aueritētia pacti: vel praua intentio mutuat⁹: ut p3 vbi supra. C Scda regula est q. alijs potest recipere aliquid ultra

fortes sine vitio vsure: rōne pene in stractu mutui apposite: ut metu pene debitor percat ut etiā tactū est ibidē. Sco. eni r Ricar. vbi supra tenet q. erigens talē pecuniā nō tenet ad restitutionē si nō fuit apposta in fraude sed intēfione predicta. Mā. ff. de re. iur. l. qd aut. dicit: Qd aut pene noie exactū est: eidez restituere nemo cogit: qd intelligit Adonal. dūmodo ut dicti sit intēfio recta. s. q. nō speret creditor q. debitor cadet in penaz: ppter qd mutuat. arg. di. 23. ca. q̄q̄. Et ex de arbi. ca. dilecti. r tñ si mutuator p̄fuerit vsuras exerceat: p̄sumet in fraudē vsurari⁹. ff. de acti. empti. l. putas. §. p̄mo. Et sic patet in quibus casibus liccat aliquid accipere ultra fortem. Claret⁹ rē.

¶ Pars tertia hui⁹ sermonis in q. declarat qualiter quis mutuū dare obligat gratis: ad exclusionē voraginis vsure.

Certio in isto sermone dico q. ad exclusionē vsure necessariū est ut hoies mutuo se adiunēt gratis inuicē subueniētes: qd p̄cepit dñs Adarb. 5. ca. Volēti a te mutuae ne auertas. Sed qz hoc p̄ceptū est affirmatiū obligat p loco r tpe: nō aut̄ ad semp. Ad cui⁹ declarationē sciendū est fm. Aleran. de ales q. in debito mutuandi duo p̄ncipaliter consideranda sunt. Primo facultas substantiā habētis circa quā tria genera reperiunt. Quidā eni habēt facultatuz penuriā. Quidā habēt facultatū sufficientiā. Quidā habēt facultatū abūdantiā. C Scdo quoqz cōsideranda est indigentia postulāis: circa quā etiā tria hominū genera reperiūt. Quidā eni habēt necessitatē extremā r ultimā. Quidā habēt artā licz nō extremā. Quidā aut̄ habēt necessitatē cōm. s. nō artā neqz extremā: sed eā que respicit statū ciuilem. Ad reperiēdā igit verā mutui obligationē. i. qñ r cui r quō quilibet obliget mutuū dare: oia predicta genera hoiez qdam discret⁹ r arte vario modo cōparanda sunt. C Primo in quā sunt qd. i. qui habēt facultatū penuriā seu indigentia: nō tamen extremā: r tales si ipsi vel sui non sunt in extrema necessitate: tenēt dare mutuū solūmodo p̄mis. i. his q sunt in necessitate extrema: clara r manifesta in aperto: cuius rō est. Nam r si ipsi penuriā patiunt: non tamē deficiūt neqz moriunt sicut hi qui sunt in necessitate extrema ma-

Sermo

nifesta: nisi eis statim subueniat: sed quia in extrema necessitate oia sunt communia illis tanq[ua]m de suo subueniri debet. sicut habet. i. q. i. dilectissimis. Et. 4. 7. d. i. ca. sicut bi. Et. 8. ad. l. roch. de iactu. l. scda. §. cu in cadē. Et Se. cūdo sunt quidā qui habēt facultatū sufficientiam: et hi duobus generibus hominū ex p[re]cepto: mutua iuxta posse prestare tenent: videlicet his qui habēt necessitatē extremam: et h. s. qui habēt necessitatē arctā: sed nō extremā: quod etiam sic intelligendū est. §. si predictus habens facultatū sufficientiam: habet aliquid quod non sit necessariū sustentationi sue nature: nec etiam illoz quibus providere tenet: sicut sunt filij rē. et tanta sit notabilis necessitas ex parte predictoz duozū generū hominū. s. habentū necessitatē arctā et extremam: q[ui] imineant p[ro]babilia signa: nec in promptu appareat qui subueniat et mutuet: tunc huiusmodi sufficientiā facultatū habēs necessitate p[re]cepti tali subuenire tenet: nec expectanda est extrema necessitas: quia forte postmodū nō posset inuari: nam iam frigore fame vel siti consumptus esset vel alia necessitate. Et tertio quidā sunt habentes facultatū abundantiam: et hi tenentur mutuo dare his omnibus. s. habentibus necessitatē extremam: arctam et cōmunē. Quod quidez sic habet intelligi: q[ui] si habundantes quicq[ue] superfluz habent sustentationi nature sue vel eoz quoz curam gerunt: et quicquid superfluz habent decentie sui status: tenentur de illo prestare mutū cuiuslibet predictoz patienti necessitatem. Quod quidē talis si non facit: nec proponit sua bona melius dispensare: vel eque benemortaliter peccat. et sic intelligit illud p[ri]mē Joan. 3. ca. Qui habet substantiā huius mundi: et videbit fratrē suū necessitatē habere: et transferit viscera sua ab eo quomodo charitas dei manet in eo rē. Nō diligamus ergo fratres solus verbo: sed opere. Nam si quid in vobis est luminis: vos prefata omnia tremere facere debēt: et post continere facere diuitias habere: q[ui] indigeat: quia periculosum est ne quod agere et prestare debemus minime opere exequamur. Velimus ergo quantū in nobis est misericordes esse et liberales: ut diuitias acquiramus imortales. Amen.

Et Seria quarta post dominicā d[omi]ni passionē et reprobatoe et criminatoe vsure. Sermo. 58.

Non facietis virtutē: non mentimini: nec decipiat usurarius quisq[ue] proximum suum. Levit. 25. et in prophetia hodierna. Tanto est molestior et durior mentira amicitia et dilectio simulata: quāto amabilior et verior extimatur: quia eo durius qui putatur amicus nos libere fallit: quo nos fidentius ei nostra credendo minime offendi ambigimus. Quia ex re usurarioz scēna voracitas: tanto crudelius proximū ledit: quanto facilius rabiem habendi sub charitatis velamine contegit. Nam tunc deuorare querit quādo in seruire mentit. Vnde Crisost. super Mat. dicit: Similis est pecunia usurarii moysi aspidis: percussus enim ab aspidē quasi delectat? vadit in somnū: et per suauitatem soporis moritur: quia tunc venenūz latenter per omnia membra decurrit: et totū conuertit in debitum. Ecce q[ui] cum in superiori sermone in quibus casibus cōmittitur: et optime iam quādo sit vsura cognoscitur. In presenti declarandū est quomodo tripliciter reprobatur. Primo videlicet rationibus naturalibus. Secundo fundatis auctoritatibus. Tertio dīcētis exemplaritatibus. Pars prima huius sermonis in qua probatur septuplici rōne vsurā esse reprobā. Primo in isto sermone dico vsuram vixisse esse reprobandā: quia directo tramite dimicatur contra legem nature. quod probatur vij. rōnibus. Primo rōne cōmunicationis. Secundo rōne transgressionis. Tertio rāone fructificationis. Quarto rōne dubitationis. Quinto rōne appropriatiois. Sexto rōne dominatiois. Septimo et vltimo ratione iustificationis. Primo probatur vsurā esse contra legē nature: ideo reprobandā rōne cōmunicationis. At enim Sco. in. 4. d. i. 5. q. 2. Qd si q[ui]s habet pecuniā pro aliquo tempore in vilitatez sibi: si proximū indigens est et mutuo illi impetatur: si non mutuat sine omni spe lucri vsurarij mortaliter peccat: quia cōtra p[re]ceptū nature facit. Sicut enim naturaliter in cor-

potest humano stomachus non suscipit de alimento: nisi quod necessarium est: reliquum vero communicat alijs membris: sic euz omnes sumus unum corpus in xpo iesu sicut quod ait apostolus ad Romanos. 12. et prime Corinthios. 12. 7. quia. ea. omnis. et de s. tri. c. damnavimus. sequitur quod christianus habens pecuniam sibi inutilem tenet illam proximo de necessitate cōdicare: qui potest de ea sibi aliquam facere utilitatem. Et quibus sequitur et patet: quod graue sit peccatum vsure quia vsurarius nedum subuenit gratis proximo indigenti: quinimo proximum iam penuria et paupertate opprimit: per vsuram grauiori pondere premit. Vnde merito Ero. 22. vsura oppressio proximi nuncupatur. Constat enim quod impii oppressio pauperis legi nature vniuersaliter aduersatur: cum etiam solū eius necessitati non subuenire sit contra ordinem naturalis legis et fraternę dilectionis: ut patet in sermone precedenti: circa fi. Que omnia confirmant per dictum Ambrosio. 4. 7. dicitur sicut hi dicuntis: Esuriētium panis est que tu detineas. Mudoꝝ vestimentū est quod tu recludis. Adiseroꝝ redemptio et absolutio est pecunia quā tu in terra desodis. Tātoꝝ ergo te scias inuadere bona: quantis possis prestare quod velis. hec ille. Et Secundo idem probatur rōne transgressionis siue excessus naturalis quia videlicet facit vsurarius rem naturalem supernaturalem suam naturam: et rem artibilem supernaturalem sue arti. Ad cuius intelligentiam sciendū est quod sicut dictum est in sermone precepti rerum illarū in quibus vsura committitur. Quedā sunt naturales sicut arbor et argentum que mutuo dantur sub certo pondere: vel sicut granū: vinū vel oleum que mutuo dantur sub certa mensura. Quedā vero sūt artificiales que scilicet sub certo numero numerant. Vsura ergo in his duobus committitur. s. in naturalibus et artificialibus. Primo committitur in naturalibus quod patet: quia natura dedit principium rebus quoddam determinatum atque tatarū valorem: sicut quem certitudinaliter cognosci potest earū valor quē habent: natura determinatū in specie sua: sed quā valor earū ex sola ponderatione: sicut est argentū et aurū: vel ex mensuratione: sicut vinū et granū pensatur et taliter quod quādiu manent in eadē mensura: manent in eodem valore: vel in eodē augent vel minuant. Et quibus patet quod contractus vsurarius committitur

in naturalibus rebus: quia fenerator exigit ultra prout dus vel mensuram ipsius rei mutuat: quod quod ut patet contra naturam est: cum deus per naturam concesserit valorem tali mutuatę rei: iuxta suū pondus quo ponderatur: vel iuxta suam mensuram: qua mensuratur. Secundo committitur vsura in rebus artificialibus que numerant: sicut in pecunia: cuius valor in numero computatur: eo quod ars suo modo denariis artificialiter adiunctis valorem prestat iuxta numerationem eorum: pinde sicut contractus vitiosus est contra naturam: eo quod facit prestatas res naturales transcendere valorem suum quē habent a natura sicut certam pondus atque mensuram: sicut etiam in artificibus: sicut in denariis vitiosus erit: eo quod faciat eos transcendere suū valorem: quē habent sibi prestitum ab arte. Et Tertio idem probatur rōne fructificationis. Facit enim vsura quod res mutuatā quā non generat fructū faciat lucrum: quod etiam per naturam est. In quibus enim re hoc quod vniuersale est: quod non generet lucrum: nisi quod vere generat fructū: quinimo non videtur aliud esse lucrum quam fructus ipsius rei seu per fructū aliquid acquisitū. Quod autem vsura faciat rem non generantē fructū generare lucrum: manifeste patet. Nam sicut ex precedentibus patet res mutuales in quibus vsura committi solet: habent a natura vel arte sibi determinatū valorem: ac per consequens in eo minime excrecere possunt: videlicet ex ipso fructū generare valent. Naturale quippe est quod res quę generat fructū semper crescit in valore cum ipso fructu: maioris valoris est euz est sub fructu: quam quando permanet sine fructu. Cum igitur vsura res habentes determinatū valorem: et per consequens non fructificantes facit excrecere in valore: relinquit quod faciat rem non generantē fructū: generare lucrum. Proinde sicut philosophus per Politicos. 8. c. vsura gerere dicitur catos: quod est pus: quia contra naturam rei. s. mutabilis et pecunie vult vsurarius quod pecunia pariat. s. lucrum: vbi non generat fructū: hoc tamen miraculū facit vsura: quod per eam aurū nascitur ex argento. Et Quarta idem probatur rōne dubitationis. De lucro proculdubio atque incerto et varie contingente cum futuro periculo perditionis erigitur lucrum certū sine periculo cuiuscumque perditionis vel damni aperte iniustum et contra legem nature est: preteritum quando lucrum illud per se non prouenit de re tradita pro lucro illo:

Sermo

sed hoc fit in vsurario contractu: pinde vsura vocat lucrū vltra fortē. i. 4. q. 3. c. pliciq. q. est vltra capitale et vltra dubiā et fortitā fortē mercatorij lucrū. ¶ Quinto idem probatur rōne appropriationis: q. enim gratis natura propriuz dedit ei qui mutat: mutans sibi vendit. Vendit enim ei propriam eius industriā ac proprios actus: quod quidez iniustum et contra naturā naturalis appropriationis q. dedit mundo industriaz: q. propria industria illi profint. Constat enim q. pecunia inq. p. precium est venaliū rerū: lucrum confert lucrū: nisi per industriā ipsius mercatoris: seu illa vtentis: hanc vero nō recipit homo cum pecunia ab eo qui mutuū prebet: s. vendere vilitatem ex pecunia provenientes per solam mercantie industriaz eius: cui mutata est: nihil aliud est q. vendere sibi propriā industriam et actus suos: quod cōtra naturam est. Et hanc rationem tangit Sco. in .4. dist. 15. q. 2. ¶ Sexto idem probatur rōne dominationis. Est enim vsura cōtractatio rei aliene manentis aliene: et hoc inuito domino: ut probetur voluntas a bsoluta: non conditionata seu comparata. Debitor enim simpliciter vult dare aliquid vltra fortē: magis tamen vult aliquid dare vltra fortē. q. pecunia illa carere. Sicut enī scienter cogno scere vrozem alienā manentē alienā est malum in se: s. hui se: sic et mutuo accipere rem alienam manentē alienam et eā cōtractātis ut suam contra ius naturale est: quia rapinā facit. Sicut. 14. q. 4. ca. si qs vsurā. vbi Ambrosius ait: Si quis vsuram accipit rapinā facit. Iniquū enim est ille qui non est dominus rei: lucrū recipiat scienter de re aliena. Et hec est ratio Alexan. d. ales. et Sco. atq. Ricar. in. 4. Qui tenent q. illud quod accipitur vltra fortē et vi mutui non transcat in dominū creditoris recipientis: quā opinio nem etiā tenet Bona. in. 4. dist. 15. Vgo etiā Ray. in ti. de decimis. ¶ Predicta ratio non valet apud quosdā dicentes: dominū vsure in vsurā transire. ¶ Septimo et vltimo idē probatur ratione iustificacionis. Iusticia nēpe et nature equitas dicit: q. pro equali nō exigitur amplius q. equale aut equalens ei: sed pro vsura plus exigitur: quia constat nullam plus seipsam valere cum sibi ipsi in augmentatione et dominatione sit omnino equalis: ergo ex quo sextario tritici tanti pre

cij: redditur mihi sextarius equalis precij et mensure: nō potest ampli⁹ exigi abiq. apertā equitatis et equalitatis lesione. Et idem est in omnibus in quibus mensura precij et apptiationis prefixa est q. regulariter exigitur in rebus in quibus vsura cōmitti solet: que sicut ex precedentibus patet consistit in numero: pondere et mensura. Et sic p. vsurā rationibus esse contra naturalem legem.

¶ Pars secūda huius sermonis in qua probatur vsuram esse multiplici auctoritate reprobaram.

¶ Secūdo in isto sermone probatur multiplici auctoritate vsuram esse reprobaram: Adosayca. scilicet Prophetica: Evangelica: Canonica: Auctentica: ¶ Philo sophica: et Politica. ¶ Primo probat auctoritate mosayca. Nam Exo. 22. ca. dicit dominus per moysen: Si pecuniā mutuo dederis populo meo pauperi qui habitat tecū: non virgibus cum quasi exactor: nec vsuris opprimes. Si pignus a proximo acceperis: ante solis occasum reddes ei ipsuz solū quo operit indumentū carnis eius: nec habz aliud in quo dormiat. Si clamauerit ad me et audiam eū: quia misericors sum: hec ibi. Itē Levit. 25. ca. scribitur: Si attenuatus fuerit frater tuus et infirm⁹ manu: et susceperis eū quasi aduenā et peregrinū: et vixerit tecum: nec accipias ab eo vsuras: nec ampli⁹ q. dedisti: time deū tuū ut viuere possit frater tu⁹ apud te: pecuniā tuam non dabis ei ad vsuram: et frugū superabundantiā non exiges. Itē Deutro. 23. ca. scribitur: Non feneraberis fratri tuo pecuniā ad vsuram: nec fruges: nec quālibet aliā rem: sed alieno: fratri autē tuo abiq. vsura id quod indiget cōmodabis: ut benedicat tibi dominus deus tuus in omni opere tuo in terra ad quā ingredieris possidendā. hec ibi. Quod si dicat in predictis verbis proxime dictis dicit: Non feneraberis fratri tuo: sed alieno. ergo vsura non est generaliter reprobata. Ad hoc respōdetur tripliciter. ¶ Primo quia aut viuere sūt per se male: et tunc semp sunt et vbiq. reprobande: aut nō sunt per se male: et tunc nullo modo prohibēde: quia prohibet sola fratris vtilitas cū maxime pauci reperiant faciles ad mutuādū abiq. spe cōmodi temporalis. ¶ Secūdo videtur q. nālis p. xinitas et frater

nitas et ad oēs hoīes se extendit: tñ respectu
cōis creationis: tum respectu diuine incom-
mutatōis: tum respectu vite sp̄i hoīis: tñ
respectu ppagatiōis ex eodē pmo parente.
Adam. ¶ Tertio rñdet q̄ aut cōtract? vsura-
rius cōtinet in se absolute iniquitatē: aut eq-
tatem. Si iniquitatem ergo per se et absolute
apud oēs est malus. Si equitatem ḡ non de-
beret p̄biberi a fratre. Sed iudeis pmissum
est vsuras dare alienis ad curandum magi
malum: et etiam alijs rōnibus: vt patebit in
sermone sequēti. et si p̄z aucte mosaica vsurā
esse reprobata. ¶ Secūdo pbat aucte pphica
sic discurrendo. Incepauī optimates et ma-
gistratus: et dixi eis: vsuras ne erigatis a fra-
tribus vestris et infra centesimā pecunie fru-
menti et vini et olei quā erigere solitis ab eis
date illis. h̄ ibi. Mcenie. 5. c. Qui congregat di-
uitias ex vsurā et fenore liberale i pauperes. i.
modo in misericordijs congregat eas. Proverb.
28. c. Vñc quis habitabit i tabernaculo tuo:
et infra. Qui pe. su. non de. ad vsur. 22. ps. 14.
Non dese. de pla. eius vsur. et do. ps. 54. De
vs. et in. re. a. eo. ps. 71. Vir si fuerit iustus et
pignus debitori reddiderit perinde nihil ra-
puerit: panē suū esurienti dederit: nudū ope-
rucrit vestimēto: ad vsuram non accomoda-
uerit et amplius non accepit: et ab iniquita-
te auerterit manū suā: h̄ iustus est vita uiuet
ait dñs deus. q̄ si genuerit filiū generit la-
tronem effundentē sanguinē abhominatōez
facientē ad vsurā dantē etiā amplius accipi-
entem nūqd uiuet? Non uiuet cū h̄ derestā-
da fecerit: et sanguis eius in ipso erit. Ezech.
18. c. Et sic pater aucte pphica vsuram cē re-
probendam. ¶ Tertio idem pbat aucte euā-
gelica sic discurrendo. Ego recipiā qd meū
est cum vsuris que. s. sunt bone: non antez vt
sunt auaroz. Mat. 25. Nemo qui reliquerit
domū: aut fratres: aut patrē: aut matrē: aut
filios: aut agros ppter me: qui non accipiat
centies tñ nunc in tempore h̄z in futuro se-
culo vitaz eternam: quasi dicat h̄ est optima
vsura: non ait rex temporalū. Mat. 10. Si
mutuū dederitis his a qbus speratis accipe
que gfa est vobis: Nam et peccatores pecca-
toribus fenerant vt recipient equalia: verūtn
mutuū dare nihil inde sperantes: et erit mer-
ces vestra multa et critis filij altissimi. Luc. 6
Quare nō dedisti per. ne. s. liberaliter paupe-
ribus: et ego cū vsuris eregissim illaz. Luc. 19

¶ Quarto idem pbat aucte canonica. In q̄
vsura oīo p̄biber. vnde di. 23. ego his igitur
scriptū est. Lege patrē caucē vt a vulgari vi-
ta seclissi a mūdī voluptatibus se abstineant
vsuris nequaquā incubant: neqz turpiū occu-
patiōibus lucroz: neqz fraudibus cuiuscūqz
studiū appetant amorū pecunie q̄si maximā
cunctoz criminū fugiant. hec ibi. Itē. 14. q.
4. c. Nec hoc Leo papa dicit. Nec h̄ quoqz
pretereundā durim⁹ esse quosdā lucri turpis
cupiditate captos: qui vsurarij exerceant pecu-
niam et fenore volūt dītescere: qd nos vt nō
tm̄ distamus in eos qui sunt in clericali ordi-
ne cōstituti: sed etiam in laicos cedere: q̄ xp̄ia-
nos se dici volūt. Adolem⁹ q̄ vindicari acri⁹
in eos qui fuerūt conuicti. i. confutari decreui-
mus: vt oīs peccandi opportunitas adimā-
retur ille. et ex de vsur. c. q̄ in oībus. Quia i oī-
bus fere locis crimen vsuraz inualuit: mul-
tis alijs negocijs p̄missis: quasi licite vsu-
ras exerceant: et qualiter vtriusqz testi pagina
condēnet: naquaquā attendūt. Ideo cōstitui⁹
vt vsurarij manifesti: nec ad cōtionem adme-
tant altaris: nec xp̄ianā si in hoc peccato de-
cesserint accipiant sepulturā. Sed nec obliga-
tiones eoz q̄sqz accipiat. Et itē ex de vsur.
super eo. Ibidem Alexan. ait. Cum vsuraru
crimen vtriusqz testi pagina detestet sup di-
spensationē ap̄lica posse fieri non vidimus:
quia cū scripta sacra p̄bibeant pro alterius vi-
ta mentiri: multo magis p̄bibendus est qd
non etiā pro redimenda captiui vsuraz crīe
inuoluat. Itē Urbanus 3⁹ in dicto. c. con-
sult. Querenti an in iudicio aīaz ille cēsen-
dus sit vsurarius: qui ex pposito amplius ac-
cipiendi absqz tñ p̄uentione mutat: aut qui
propter datam dilationē solutiōis amplius
vendit merces suas. rñdit. Quicqd in his cri-
minibus tenendū sit ex euangelio Lu. mani-
feste cognoscit: i quo dicit. Date mutuū nihil
inde sperātes. Et ideo ad taliter recepta ressi-
tuenda: in aīaz iudicio sunt efficaciter inducē-
di. ¶ Quinto idem pbat aucte autērica scōz
doce ecclesie. Nam Aug. in ps. 36. vbi habet
14. q. 3. c. si fneraucris. sic ait. Si feneraueris
homini. i. si tu mutuo dederis pecuniam tuā
a quo plusqz dedisti expectes: non pecuniam
solum sed aliquid aliud plusqz dedisti: siue illō
tritum: siue vinū: siue oleum: siue quodlibet
aliud: si plusqz dedisti expectes accipere: fene-
rator es: et in hoc improbandus. Et in ep̄la

Sermo

ad **A**ccedo. i. q. 4. c. qd. dicit. Idem ait quid
dicit de usuris qd. etiam ipse leges et iudices
reddi iubet: aut crudelior est q. subtrahit aliquid
vel eripit diuini qd. g. trucidat pauperem senorem.
et **A**diero. sup. **E**zech. ubi hf. i. q. 3. m. c. pu-
tar. sic ingit. Putat qd. usura nimis modo esse in
pecunia: qd. puidens diuina scriptura ois rei
aufert superabundantiam ut plus non accipias
qd. dedisti. Et **S**rego. ut habet dist. 4. 7. in. c.
de petro sic ait. De **P**etro insuper ad nos p-
uenisse cognoscite: qd. solidos dedit ad usuram
quod nos oportet cum ois subtilitate perqui-
rere: et si ita stiterit alium eligere: ab hmoi
vos persona suspendite. Nam nos amatoribus
usuram nulla ratione manus imponimus. Et
Ambrosius. i. q. 3. c. plerique ait. **E**ssa usura:
velis usura esse: qd. velis eis nomen imponas
usura est: et sic pater te. **E**t **S**exto idem. probat
autem pbica. i. moralium phor. ait. cuius **S**ixtus
pythagoricas. Qualem vis tibi proximam tuam
esse: talis esto et tu. primis tuis: quasi dicat si
tu velles tibi libere mutuari: sic et tu grati mu-
tua primo. Unde et vidimus ad **A**lexan. ait.
Libera enim est res concitata: et nescia pati di-
spendium cum in alterum participata trans-
fundit: sicut si ex vna face: si lumina plura suc-
cenderis nullum danum principale materie ge-
nerabit. que quidem facultate accipit plurimum
lucendi quotiens eam accipit plus prestandi
Item **T**ullius. 3. lib. de officiis ait. Detrahatur
aliquid alteri: et boiem boi incommodum suum
augere commodum: magis est contra naturam quam
mors sit: ut si vniquodque corporis membrum
haberet sensum: reputa se posse valere: si pri-
mi membri validitudine ad se detraxisset de-
bilitari et interire totum corpus necesse esset:
sic si vniuersum nostrum si ad se rapiat como-
da aliorum detrahatur: cui possit emolumentum
sui gratia societas hominum: coitas cuertatur ne-
cesse est. Et lib. 2. de officiis idem ait. Illud est
Latonis senis preceptum: a quo cum quere-
retur quid maxime in re familiari expediret
respondit bene pascere quid fesset: bene vestire
quid tertium arare. Et ille qui quesierat cum
dixisset: quid fencrari: tunc **L**ato respondit.
Quid homines occidere: qd. dicat qd. ad pa-
ria iudicari debet. Item **P**etrus in libro de
vero cultu. c. 19. dicit sic. **P**roter tres furias esse
dixerunt: que mentem hominis cragitant:
Ira virionem desiderat. **L**upiditas opes: li-
pido voluptates: sed deus his omnibus cer-

tos limites statuit: quos transcendere non licet.
et infra. **L**upiditas enim ad ea comparanda
nobis data est: que sunt ad vitam necessaria
libido ad sobolem propagandam. **I**re vero
affectus ad coercenda peccata subditorum:
ne licentia audaciam pariat: et esse flagitium
et facinus euadimus. unde arator lib. 1. ait.
Auri cesset amor: qui pectora semper adurit.
Quo capitur mortale genus. Et **V**irgilius
lib. 3. **E**neidos ait. **P**olidorum obtruncat: et
auro vi potitur. Quid non mortalia pectora
cogis auri sacra fames. hec ille. **S**acra. i. cre-
crabilis. **E**t **S**extimo et ultimo idem probat
auctoritate politica legum humanarum et ci-
uiliu. **C**ontra quas est hodie usurarius con-
tractus. **N**am in autem. de ecclesia. tit. 1. c. 1. j.
coll. 9. ubi imperator mandat seruari religio-
sitae sanctorum quatuor conciliorum: videlicet
concilij **N**iceni per quod usure prohibentur
idem probatur. i. j. de summa. tri. sacra. i. non
dedignari sacros canones imitari: et in autem.
ad hec. l. de usuris in glossa. **N**on enim infe-
rior tollere potest legem superioris: ut patet
ff. de arbitris. l. nam moderat. nec seruus legem
domini sui. **L** de pactis. l. seruus. **S**ed usura
est contra legem dei: ergo lex humana oino
potest usuram concedere. **Q**uapropter eccle-
sia statuit: ubi habetur. 4. 7. dist. c. quoniam
ne nullo modo usure accipiantur ubi sic dicitur.
Quonia multi sub regula constituti auaricia
et turpia lucra sectantur: obliuiscuntur diuine
scripture: dicent. qui. pe. su. no. de. ad usur. te.
mutuum dantes centesimas usuras exigunt
Iuste censuit sancta synodus ut si quis in-
uentus fuerit post hanc diffinitionem usuras
accipiens aut aliquam adinventionem faciens:
vel quolibet modo negocia transgens: aut
emolumenta sextupla faciens vel exigens: aut ali-
quid tale prolixius exagitans turpis lucri gratia
deiciatur a clerico: et alienus existat a regula. hec
ibi. Et ideo in. c. et q. aui de usur. in clemen.
vult qd. quicunque pertinaciter assensuerit usu-
ras posse fieri sine peccato pro heretico debet
condemari. **I**nsuper exemplificans autentice
usuras excommunicatione maiorem. **E**xcommuni-
cati enim sunt prefati capitanei rectores et co-
similes officiales: si in casibus infra subseri-
ptis deliquerint. **P**rimo v. si statutum de
cetero facere vel dicere presumpserint: qd. usu-
re ab usurariis exigi possint. **S**ecundo si ad sol-
uendum usuras debitores compellunt. **T**er-

tio si qui iudices soluendas vsuras esse iudi-
cauerint. Quarto si quis de predictis opera
venerit q' vsure solute nō repetant. Quinto
si statuta edita in vsurarum fauorem: q' hoc
facere possunt infra tres menses non delcue-
rint de libris. Sexto si ipsa statuta vel cōsue-
tudines effectum vsurarum habentes presū-
pserint obseruare. q' si forte cōtra predicta ar-
guatur. q' vsure p' leges humanas nō sunt
reprobate: q' lex Justiniani p'mittit vsuras
centesimas et qdragesimas erigi: sic patet. L.
de vsuris. l. eos. Et presuppositum est q' per-
misi bene. Ad h' responderetur q' leges ve-
teres contere sunt per leges nouas: vel dicē-
dum est fm Alexan. de al. q' leges antique p'
miserunt vsuras leuissimas erigi ne accide-
ret peius: quia proni erant homines ad vsu-
rarum lucrum. Igitur concludo ex predictis
q' vsura omni lege prohibetur. Nam fm
Dost. Innocen. Jo. an. ab omnibus legib'
vsure prohibentur: quia si fenerari daretur:
multa mala sequerentur. Nam agricultura
periret: et homines fame deficeret: et h'mōi: q'
longum esset narrare. Claret igitur et.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua pro-
batur vsuram esse reprobata multiplici exē-
plaritate.

Ertio in hoc sermone probatur vsu-
ram esse reprobata multiplici exē-
plo. s. septiplici: sicut etiam auctorita-
tes septiplici probauimus. Dico ergo hoc p'
bandum esse septiplici exemplaritate. s. Ado-
sayca. Prophetica. Euangelica. Canonica.
Autentica. Gentilica. Et politica. ¶ Prō
dico q' probatur exemplaritate Adosayca.
Nam Exod. 8. c. scriptum est q' musca venit
in domo Pharaonis et seruatorum eius. h' mu-
sca fuit vsura que a Pharaone incepit. Mā
cum populus israel multa bona accepisset a
Pharaone tempore Ioseph mortuo eo sur-
rexit alter Pharaon qui ignorans Ioseph af-
flicto populum dei luto et latere: nibilq' eis p'
eorum labore reddens: ideo musca grauissi-
ma punitus est. ¶ Secōdo idem probatur exē-
plaritate prophetica. Nam. 2. Esdr. 5. c. ha-
betur. q' cum maiores iudeorum opprimerēt
minores vsuris grauissimis. Esdras clamo-
re populi audito increpauit eos dicens. vsu-
ras ne singuli erigatis a fratribus. Non est
bona res quā vos facitis: q're in timore dñi
dei vestri non ambulatis: reddite eis hodie

agros suos et vineas suas oliueta sua et do-
mos suas: et pecunias quā erigere soletis ab
eis date illis: et dixerunt reddemus: et ab eis
nihil querimus: sicq' faciemus ut loqueris et
excussit sinum suū. Esdras dicens sic excuti-
at dominus omnem virum qui non comple-
nerit verbum hoc: de domo sua et de labori-
bus suis sic excutiat: et vacuus fiat. Et di-
xit vniuersa multitudo amē. hec ibi. ¶ Tertio
idem probatur exēplaritate euangelica. Mā
ut habetur Matth. 27. ¶ Priusq' iudas xp'm
tradidisset accepit 30. argen. penituit enim. l3
male: quia laqueo se suspendit reddensq' de
narios dixit. Peccaui tra. sangui. iustum. Et
in hoc melior vsurario deprehēdit: qui nūq'
vult restituere vsuras: quo nihil est deterius.
Nam propterea incurrit eternam dānatio-
nem. c. de vsuris. quia el. 2. sic scribit. Quia
frustra legis auxilium inuocat: qui cōmittit in
legem: statuimus ut si quis vsurarius a no-
bis impetrauerit litteras super restituendis
vsuris in fructibus computandis in sortem:
nisi ipse prius restituerit vsuras quas ab alijs
noscitur recepisse aucte litterarum ipsarum
nullatenus audiat. hec ibi. Eodem modo
nec in curia dei aliquid impetrabit quod va-
leat: nisi prius restituerit male ablati vel ac-
quisiti. ¶ Quarto idem probatur exēplari-
tate canonica. Nam vsurarius est in puncto
legis filij regis vngarie. c. de voto et vo. r. c.
l3. vbi dicitur q' rex moriens obligauit filius
ire in terram sanctam: dans ei maledictio-
nem si hoc non faceret: priuansq' eum p'na
hereditate. Sic in proposito deus vult oēs
ire ad terram viucentium per viam manda-
torum. iuxta illud Matth. 19. Si vis ad vitā
ingredi serua mandata. Et ne vsuras exerce-
as: Ad si quis non seruauerit decedet i illud
ps. Maledicti qui declinant a mādati tuis
¶ Quinto idem exemplaritate probatur au-
tentica. Nam. 4. q. 4. c. si quis oblitus sic
scribitur. Si quis oblitus timorem dei et san-
ctarum scripturarum que dicunt. Qui pe. nō
dederit ad vsuram post hanc cognitionē ma-
gni concilij fenerauerint: vel centesimam ere-
gerint: aut ex quolibet negotio in honesto tur-
pis lucri quesierit: aut per diuersas species
vini vel frugis vel cuiuslibet rei emendo vel
uendendo aliqua incrementa susceperint: de
gradu societatis deieci: alien⁹ habeat a clero
hec ibi. ¶ Sexto idem probat exemplaritate

Sermo

Adutuū dare nūbīl sperantes: sed vel inde. i. ex ipso tractu mutuū: v. s. nulla vsuria spes nullum vsurariū pactum: vere vel interpreta tiue expresse vel tacite interueniat. q̄ aut̄ pos sit homo recipere tali libero modo et post sen tentiam predictā Christi: patet ex supradictis sermone. 57. Quātū aut̄ ad scōm sit impo tentior: q̄ pōt eius receptio triplici respectu effici vitiosa. Primo respectu mutuāt. Nā qui recipiūt amplius: aut se preparāt receptu ros de facili in suis lucris incidunt in intentio nem vsurarij lucrī: ac per p̄ns i crimē vsure. Secōdo respectu suscipientis. s. mutuū illud. Nam presumit q̄ non mere gratis amplius reddat: sed vt mutuū sibi datum tempore lō giori retineat: vel vt itez in futuro p̄ste mu tuum sibi fiat: aut q̄ veret ne ille reputet euz ingratum: si ei vltra sor. nūbīl reddat: tñ fm̄. Tūc. creditor tali modo aliqd̄ recipiens bo na fide: non tenet de bona fide consumptis: nec etiam de asstantibus q̄dū p̄batis: credit q̄ ex sola dilectōe dederit ei. Tertio respectu circūstantis: q̄ habet speciē mali exempli: et incurrit homo facili ter periculū isamie. Nā creditor amplius recipiens de facili creditur vsurarius. Et sic etiam recipiēdo alios scan dalizat. Quarta rō huc dēfēso vsurarioꝝ talis est. Ad q̄d est nālīter iniustum nulli d̄z concedi: sed Deutero. 23. c. scriptum est. Non feneraberis fratri tuo ad vsuram: sed alieno: ergo non est hoc nālīter iniustū seu cōtra ius nāle. Preterea nōnulli dicere p̄nt. i. 4. q. 4. c. ab illo. ait Ambro. Ab illo erige vsuram: cui nocere merito desideras: cui iure inferuntur arma huic legitime auferunt vsure quē bello vincere non potes: ab h vsurā erige: quē nō fit crimen occidere. hec ille. Ergo vbi vis bel li: ibi ius vsure. Cōstat aut̄ q̄ iure belli nō l̄z facere p̄ ius nāc que rē. Ad hoc r̄ideo fm̄ Tho. 2. 2. q. 78. ar. j. in r̄sione. 2. argu. q̄ nō se nerari fratri est illi positū p̄ceptiōe tāq̄ ius tum nāle: q̄d nō subdit: sed alieno est p̄mis sio cōparatiua ea. s. p̄missione qua p̄mittimur minora mala: ne fāt peiora: iuxta q̄d Deut. 24. c. p̄missa fuit repudiāna mulieris siue vxoris. s. dato libello repudij fieri diuortium: et hoc ad vitandū vxorici diū: ita enim p̄missū est iudeis vsuras erigere ab alienis: ne cum essent cupidi efficerent fures: aut in suos frēs vsurarios. vel tam ad hoc q̄ ad sequēs ver bum Ambro. dici pōt q̄ aliud est sub exteri

ri specie vsure non aliena sed p̄pria erigere: et quasi redimere: atq̄ debitam iustitiā aucte debita exercere. Et aliud est pactum realiter vsure facere. At enim iudeis potuit p̄mum iuste cōcedere de illo solum gentilibus quoz terra fuerat iudeis a deo data: aut de gbuscū q̄ alijs quos iuste et fm̄ deum poterant ex pugnare depauperare: et exterminare: hos et poterant vsuris: sicut et alijs penis cōprimē: et p̄st̄ etiam hodie posset fm̄ aliquos: vnde si q̄s iniuste vsurpat: cum non possit illa h̄re nisi sub forma vsure: l̄z tibi per iura canonica sicut ex dicto Ambro. p̄z sub tali forma recu perare tua: nisi ex tali specie actū scandalūz aliquibus p̄st̄es. Nam multa de se licita sunt: p̄pter scandalū tñ euitanda: h̄ quidē ex illa l̄ra Deuterabi pōt. Nam cum ait. nō fe. frati tuo rē. sed alieno. p̄ alienū nō significat quēcūq̄z hoīez alienigenā: s̄z eos alienigenos tñ qui terram iudeis: sicut p̄dictū est: a deo datam detinebant iniuste. A talibus enim si quidem iuste poterant iudei ea que posside bant: sicut p̄dictum ē: in armis auferre bel lum iustum habentē p̄ra eos: sic etiam iuste poterant vsuras accipere: vt recuperaret sua quia illi iniuste possidebant: sic etiam hodie fieri posset in similibus casibus: nisi cū supra dicta obstarēt. Item aliud addit Ambrosi⁹ q̄ alij aliter intelligunt h̄ esse dēin: q̄ ex quo iustum bellū mouet ex edicto p̄ncipis ab ho sibus licite vsura extigit: dū tñ non fiat vtili tatis vitio: sed charitatis zelo. s. vt sic macerē tur vsuris qui non p̄nt domari armis. Nam eos possumus occidere: et bona eoz nostra fa cere: si iure belli valemus: et h̄ videt̄ fuisse in tentio Ambro. vnde post predictūz verbum statim sequit̄ quē bello vincere non potes ab ipso vsuram erige rē. Tñ p̄prie loquendo in hoc sensu nomē vsure trahit a p̄p̄a significa tione: quia ibi non est vsurpatione aliene rei. Quinta rō huc dēfēso vsurarioꝝ ē talis Ille qui mutuū recipit ab vsurario pōt: scit et vult rem suā vsurario dare: dicitq̄ ei. Ego do tibi hāc pecuniam: preter sor. ergo supabū dancia ista p̄p̄e vsurarij est: et iuste: q̄ ex do no illius est qui habet ius dandi: ergo vsura rius nō sibi vsurpat rē alienam manifestatē alienam. Ad h̄ videntū fm̄ Alexan. de al. q̄ ille qui accipit mutuū non habet ius dādī vsurario: q̄ dñs oīuz p̄radicit. s. deus: sic p̄z Luc. 6. Adutuū dare. Sicut si haberet aliq̄s

seculum ab aliquo dño temporalis non posset
transfere dñum illius seculi tradicere dño
Luz iuratio dñis oñz tradicat nullus potest
usurario dare ppter sor. ¶ Sexta rō siue de
fensio usurarioz est talis. Esto q sic fiant cō
tractus. s. mutuo. tibi pecuniam istam vt des
mibi tantū vltra sortē: ergo fm hanc formaz
supabundantia quā accipit usurarius danda
est sibi: ergo est sua. Ad h etiaz Alexan. dicit
q quibuscūq; verbis tractus mutui: nil in
contractu mutat. Nam semp est pueria in
tentio fenerantis: qua cupit rem alienaz ma
nifestare facere suaz: pñde si qs timore: qui
pōt cadere incōstante virum: diceret non cō
sentiens aio accipio te in vxorem: iudicet
matrimoniu non esse: sñ ille cum necessitate
sit coactus dicat. Ego do tibi tm ppter sortē
et aio dissentiret: iudicat donatio nulla esse:
ergo usurario nihil est datū de iure: ergo rē
alienam inuito dño retinet. ¶ Septima et vl
tima rō seu defensio usurarioz est talis: ma
ius pctm est hoiez occidere q̄ fenerari: sed i
aliquo casu non solum occidere licet: sed etiā
meritoriu est sicut pz in iudice certo qui iusse
maleficum dānat ad mortem: ergo dare ad
vsuram in aliquo casu licet. ¶ Ad qd rñdet
Alexan. de al. q. q̄uis occidere sit pctm in se
non tm est pctm fm se: qz qñq; licet: dare at
ad vsuram est pctm in se et fm se: qz nūq; ali
quo casu licet: sic patet ex supradictis sermōe
precedenti. Quō autē i quare liceat accipere
mutuū sub vsuris: et in quibus casibus non
liceat dñm est in sermonario de pe. in tracta
tu de restitutionibus. Ideo breuitatis gratia
dicta sufficiant.

¶ Pars scda huius sermonis in qua ponū
tur ille persone per quas vt plurimum vsure
iniquitas multiplicatur.

Secundo in isto sermone dico q q̄
plurimi reperiunt qui predicta mini
me cōsiderantes vsuraz voraginem
sine respectu multiplicat: de qbus saltē seprē
genera hoiez discurremus. ¶ Primi quoz
sunt nobiles qui volunt laborare et ne pecu
nia eis deficiat: paulatim cōsumendo tradūt
eam mercatorz vel campsoz: intendentes pñ
cipali aliquid recipere annuatim ad discre
tionē eozum: saluo tm capitali: et q̄uis ipsi vo
cent hoc depositum tm dare vsura est. i. q. 3.
c. si feneraueris. Ratio huius est quia capita
le non currit ad periculum ipsius tradentis:

propterea tales quicqd p̄cipiunt de lucro fm
Baldū extenuat sor. Non enim est depositū
neq; societas: quia ipsi hñt caput saluū: et reci
piens caput fractum: qd est ptra nām socie
tatis. ff. pro socio. l. mutui. fm etiam glo. i. c.
pluriq. i. q. 3. tales sunt usurarij. Lon. Azo.
et Accursius et multi alij doc. ff. p socio. l. si n
suerint. Sñ etiam ipsi nobiles et alij plures
qñq; mutant pecunias diuersis psonis ac
cipientes i pignus domos vel agros sub no
mine securitatis: sed fructum seu vsum dicti
pignoris interim volūt habere quousq; resti
tuatur eis pecunia: nan cōputando in sortem
et sic cōmittūt vsurā: et de vsuris. c. i. ¶ Scdi
sunt multitudo viduaz magnas dotes habē
tium que vt non cōsumant dotes earum: vel
deponunt eas mercatoribus ad discretionē:
et vsuram faciunt fm predicta: vel recipiunt
ab heredibus cōiugis defuncti possessionem
usufructuandā: quousq; reddantur eis dotes
et sic vsuram cōmittunt fm Inno. et Hosti.
Nam circa predicta est sciendum q bi qui
dant pecuniam mercatoribus vel artificib:
si dant per modū dispositi vt. s. penes eos pe
cunie seruent: vel etiam cum eis negociantur
vt placet: ita tm q in oēm euentū et periculū
eis sit capitale saluū. i. restituendū integraliter
ad beneplacitum ipsoz: sed tm aliqd lucri spe
rant: als non deponerent q̄uis nulla pactio
fiat: vsuram faciunt. i. q. 3. c. vsura. Nec ex
cusat eos q exponant se periculo: qz mercato
res apd quos deponūt nō pñt deficere. Illi
enim lucrum sperant rōne periculi: sed rōne
mutui: qd non licet: vt dicit expresse. c. nauigā
ti. de vsuris. Tenet q tales lucra sic precepta
restituere non obstante q depositarij multū
lucrati sunt. Nam lucrum industrie fuit nō
pecunie: et in periculo solum erat qui mutuū
receperat: cui depositor minime subesset. La
ueatur ergo ne sub spe talis lucri etiam mu
lieres simplices pecuniā deponant: qz effici
unt usurarie. ¶ Tertij campsores cambia fa
cientes que vocant cambia siccā: et a qbusdā
denoiantur cambia grossoz: et sunt hoc mō.
Nam indigens in florentia. x. libraz grossū
rum siue centū ducatis ibi recipio pro illis a
campsoze. i. o. florenos auri: vt plus vt min⁹
fm q florentie talia cambia currunt. i. s. q
ibi valent decem grossoz libze. denum vñq;
ad vnū annum teneor sibi restituere tm q̄ruz
infra decē dies cōputādos a die celebrati cō

Sermo

tractus valebunt. x. lib. grossor. in ciuitate venetiarum: que quidem aliqui plus valent: quam receptum sit a mercatoribus: aliqui autem minus: propterea campores aliqui perdit: aliqui lucratur: et ceterum inde lucratur: talis tractus omnino illicitus est. Tunc quia est tractus mutui cum intentione lucri recipiendi. scilicet ultra foras. hinc ad mensam quod prohibetur: est: ut patet ex supradictis: nec excusat periculum quod non excusat in usura. ceterum de usura. in. c. nauiganti. Tunc quod sperat lucrum nunc mihi quod ab illo egredi non potest: ut p. 38. dist. c. eiciens. Tunc quod est cum dano proximi. recipientis pecuniam ad cambium: cum experientia testatur: que est omnis magistra: de elect. c. qm. i. 6. talia cambia sunt hodiernis temporibus submersio et destructio omnis ciuium qui talia cambia frequentare possunt. Committunt ergo omnes tales usuras predicto modo: et multo graviores facientes pactum sub specie cambij: vel litteras facientes: vel accipientes: et nullo modo mittentes sine usum ad tempus reservantes: et postea lucrum sine pactum: vel sine cambium ibi occurrentes tamquam usurarii exigentes. Quartum sunt assurantibus pro alijs in mutuis vel in contractibus: tali modo usuram committentes unus suscipit ab alio pecuniam vel emit merces: et alius satisfacit pro eo: vel ad hoc scripturam facit creditori suo cum hoc pacto: quod habeat ab eo pro quo satisfacit: unum vel duos florenos pro centenario de tali securitate quam ipse facit pro eo. talis quidem contractus duplici ratione illicitus esse videtur. Primo quod est ibi mutuum indirectum: eo quod asscurans est in loco mutuantis: ac si mutuando ad certum tempus cum additioe duorum vel trium pro centenario sua pecuniam re haberet. Secundo autem hoc non legitur: quod ibi cessat periculum: eo quod sit sine periculo asscurantis. Nam si constituo me debitorem creditoris tui pro hoc accipiendo unum vel duos florenos et obligat me tuo soluere creditori: tu mihi restituere teneris tamquam meus debitor vere sortis: et per quod sum securus: claretque omnes sic talia excentes usuram multiplicare et committere. Quintum sunt mercatores lanifices retalizatores et huiusmodi in quibus reperiuntur miste usure. Nam qui vendit aliquid ad terminum temporis: et ratione temporis vel termini seu dilate solutionis petit plus precio iusto: puta certum pretium sit. x. et ipse vendit vnde dicitur: ipse usuram facit: nisi illud intenderet non tunc vendere sed saluare usque ad tempus: quo verifi-

militer credebatur merces illas valituras quam vendit. Et si nunc non tam valcant: puta tempore estimo vendit bladum ad instantiam alicuius quod intendebat reservare ad tempus hyemale quando ceterum plus valet: propter quod vendit maiori precio quam nunc valeat: de usu in ciuitate. Si militer si quis emit merces aut victualia minus iusto precio pro eo quod anticipat tempus in soluendo precium antequam recipiat merces aut victualia per quosdam menses: puta datus precij tempore veris: et recipit bladum tempore esat et hoc nisi subiaceret periculo ut quod bladum aut aliud potest probabiliter plus minime dicto precio valere quod soluit: ut in dicto. c. in ciuitate. Sicut qui emunt possessiones aut domos minori precio quam valeant cum pacto quod infra certum tempus ille venditor possit remere: usura reputatur sen usure fraus paliata sub titulo emptoris: ut p. 3. c. de emp. et vendi. in. c. ad nostram et de pigno. in. c. calle nos. in. c. Hosti. et Jo. an. in nouella. Sextum sunt societatem cum mercatoribus sive rusticis facientes semper aliquem contractum usurarium paliare committentes. Nam his nostris temporibus vix plurimum sit talis contractus sub specie comis utilitatis et dani: sed re vera non est equalitas. Nam quidam credit mercatori centum ducatos sic quod medietas currat ad periculum mercatoris cui mutuum affert et ratione talis mutui mercator minus salarium habeat de industria sua et opere: quo reliqua medietate pro tradente in mercatorem reducit. Et ideo pinde est ac si mercatori cui quinquaginta libras mutuaasset diceret trade tibi alias quinquaginta: et propter mutuum quod tibi feci deduc meas sine aliquo stipendio: cum tamen talibus pro stipendio quarta pars lucri soleat assignari absque hoc quod in capitulis additione absque sua culpa facta nihil penitus pdat: propterea talis contractus illicitus est. In fidei causa sunt aialia in socedum dantes: in quibus socidis plerumque usuram committunt. Ad cuius declarationem notandum est generaliter sine omnes doc. quod quod comis est conditio in societate. scilicet ut equaliter participans lucrum precipet et danum proportionali licitum est: secus ubi est melior conditio unius quam alterius. unde cum dantur oues ita quod ubi periret: pro medietate periret tradenti et pro alia medietate recipienti in omni casu: ubi non perirent tradens debeat plus trahere suum capitale: et exinde cetera sint comia tali tractu? videtur illicitus? et eo quod vnde recipiens

pecora grauat. Nam ubi male fortunentur: ipse amittit duo. s. medietate precij pecorum. Et quo ille rusticus conducens maiori periculo subsistat: debet etiam pl^{us} percipere. Et sic dicendum est in similibus casibus. Hoc enim tenet eorum omnes tractantes de casibus conscientie sicut fuerunt. Bui. in summa. Ray. li. 2. ti. 8. vfu. et Joan. rectoris in summa confes. li. 2. ti. 7. q. 57. Et magis Ber. de pisis in summa vsura. 2. §. 3. et. 4. ubi frater Nico. de aulmo. q. an religionis ingressu vocabatur dominus Nicolaus. Et frater Franciscus de platea. q. ante religionem dicebat dominus Franciscus ciuis et doctor Boni. Idem tenent et dominus Joan. de more spello de perusio. in. l. si pascenda pecora. C. de pactis. q. oēs solenes et doctores tenent predictam conclusionem cum scō Bernardino in suo tractatu de vsuris. Et Archidia. flo. in summa sua. 2. parte in tractatu societati. et tñ hodiernis temporibus multiplicatur vsurā in huiusmodi tractatibus. C. Septimi et vltimi vsuras multiplicantes sunt reges et principes: atque alij terrarum domini seu comunitates vsurarios manifestos et precipue iudeos in vsuris facientes defendentes. Contra quos Anno. tertius est de vsuris. in ca. post. miserabile. sic scribit: Iudeos ad remittendas christianis vsuras per principes et potestates compelli precipimus secularis: et donec eis remiserint: ab vniuersis christi fidelibus tamen in mercimonijs: quod in alijs per communicationis suam eis iubemus communionem omnimodā denegari. hoc ille. Vbi dicit glo. q. iudei per ecclesiam puniunt: pena corporali p. 28. q. 1. ca. sepe. in fine. Et. 17. q. 4. c. constituit. Ita tamen q. ad vindictā sanguis non procedat: sicut p. 3. et de rapto. ca. in archiepiscopatu. Sed his nostris temporibus non solum iudei vsurā restituere cogunt: sed post privilegium ad multiplicandas alias dicit. Insuper et christiani quod plures per iudeorum manus occulto vsuras multiplicat. Ex quibus omnibus patet pessima vsurarum multiplicatio. clareturque secunda pars huius sermonis.

C. Pars tertia huius sermonis in qua declaratur q. non solum vsurarij: sed etiam coadiutores tenent ad satisfactionem.

Certio in isto sermone ad clariorem noticiā predictorum tria breuiter sunt insuper de vsuris consideranda. Primum quorum dicit restitutio. Secundum vero de claratio. Tercium autem punitio. C. Quantes

ad primum quod dicit restitutio: sciendum q. non solum vsurari principalis tenet ad restitutionem eorum que acquisiuit per vsurā per regulam illā vulgo attritam. in. 6. de re. i. in regula. peccatu. Non remittit. pec. nisi restit. abla. Dericta omnes q. ad vsurā sunt cooperati per illam aliam regulā. Qui occasione dāni dat: dā. de. videt. de iun. et dā. da. ca. si culpa. et ff. ad. l. acquirat. l. qui occidit. §. in hac. Mā septem sunt siue reperiunt genera personarum: propter vsurarum ad restituendum si ipse non restituit obligata. s. Inductor seu fautor. Procurator. Scriptior. Seruator uel receptor. Locator. Defensor. Cohabitator seu participator. C. Primo igitur restituere obligatur inductor seu fautor. Nam illi qui consulunt alijs et eos inducunt ad fenerandum: si alij eorum inductio uel consilio fenerant: peccant mortaliter: et tenent ad restituendum illud quod ad eos de vsuris peruenit: non amplius. ut habet in summa confes. lib. 2. ti. 7. q. 61. Preterea si quis pecuniā suā committeret vsurario: non habet alias unde exerceat vsuras: hac intentione ut vsuras amplius exerceat: esset participes culpe: quod ei daret materia peccandi. Si vero committit uel dat pecuniā vsurario solum per custodiam: qui tamen alias unde feneret habet: non peccat sicut Thoma. 2. 2. q. 78. ar. 4. in solu. tertij argumenti. Item principes et domini terrarum: de quibus dictum est in parte precedenti. qui. in terris suis vsurarios tenent sicut Alexan. lūbardū. licet mortaliter peccent: tamen restituere non obligant: si nihil ad eos de bonis eorum peruenit. Sed forte melius sentit Bui. di. q. tales cum possunt si non compellunt ad restituendum vsuras: tenent etiam si nihil ad eos perueniret. Cuius ratio potest esse: quia sicut predictum est supra habet hoc in preceptis ab ecclesia: saltem de iudeis. Ad si non obseruat cum ex eorum officio incumbens eis: interpretati consensum habere demonstrant. iuxta illud: Non caret scrupulo concessione occulte: qui manifeste facinorosi desinit obuiare. et. de homi. ca. sicut dignū. C. Secundo tenet restituere procurator. Cuius ratio est sicut Ray. in summa: quia si cur aliquis prohibet nomine proprio vsuras accipere: etiam nomine alieno: et ideo si accipit nomine alieno: siue sit tutor: siue curator: uel procurator: uel quicunque alius: ad restitutionem tenet: si ille cuius nomine accepit mortuus est: uel si uiuit et non vult soluere: quia facientes et

Sermo

psentientes pari pena sunt puniendi. 2. q. i. no-
tū sit. Sed de talib⁹ satis dictū est in sermo-
nario de pnia in tractatu de restitutionibus
¶ Tertio obligat restituere scriptor. Nā no-
tarij et eorū testes q super vsuras scienter cō-
ficiant instrumenta fm Hosti. sunt periuri :
q: quādo creant iurāt: ergo nec de cetero te-
stificari poterunt: nec publica cōficere instru-
menta ex hoc q sunt infames : quibus sunt
act⁹ legitimi interdicti: de quib⁹ satis dictus
est vbi d. ¶ Quarto tenet restituere seruitor
Nam seruitores siue falsi vsurarioz: aut se-
nerant de mandato dñioz suoz et vsuras re-
cipiūt de mutuo facto a dñis suis: et tunc re-
stituere nō tenet: aut senerant sine mandato
dñioz suoz gerendo negocia seneratoz: tūc
tenentur: quia sunt actores et ministri vsure.
Similiter tenent restituere tutores et procu-
ratores: qui non solū principaliter faciūt vsu-
ras: s; etiā si exigunt: tales enī qui efficaciter
in talibus operant: restituere obligant. Hoc
enim sentit Aleran. lū bar. et Bartho. b. r. c. i.
46. d. i. ca. sicut non suo. ¶ Quinto tenet re-
stituere locator seu conductor. Statuit enim
Grego. x. in concilio lugdu. c. de vsuris. in
ca. vsurarū voraginē. in. 6. q. nec collegiū nec
vniuersitas: nec singularis psona cuiuscūq;
cōditionis stat⁹ aut dignitatis: in tectis suis
vel domib⁹ vsurarios manifestos non reci-
pian: et receptos de suis domibus et ciuitati-
bus expellere teneant: qui vero contrariū se-
cerint si sunt persone ecclesiastice sniam sus-
pensionis: si vero alie persone sniaz excom-
municationis: si vero sit collegiū vel vniuersitas
sniam interdicti ipso facto se nouerint incur-
suros. Ad si querat an tales restituere tene-
ant lucrū pensionis: Dicendū q licz sint pri-
cipes oninū peccatoz que in ea ex fenore fi-
unt: nihilomin⁹ rōne cōtractus lucrationis
in quo lucro transferit dominū: possunt tale
lucrū non licitū retinere: nisi vsurarius tunc
ipoten⁹ nō esset restituere vsuras: quia non
posset recipere pensionē: nisi prius debuisset
habere. ¶ Sexto tenetur restituere defensor.
Nā aduocari et procuratores quoz patroci-
nio et fauore in iudicio vel extra iudiciū reg-
nunt: et licz scriptore que in eis ponunt ap-
pareant iuste: et nō de cōtractibus vsuraruz:
tū quia de talib⁹ fallacijs sunt et debent esse
expti et auisari: ideo in talibus eorū cōsciētia
est perquirenda. Si enī eis cōscientia dicitur

q sint cōtractus vsurarij: et tamen fauēt seu
cū labore defendere defūdāt. tenent restituere:
q: ad hoc dant operā efficacē. Quicquid
agūt hoies intentio iudicat oēs. Hoc sentit
Inno. et Hosti. in ca. michael. c. de vsuris. et
archi. in ca. si quis oblitus. i. 4. q. 4. ¶ Septi-
mo obligant participātes: ut sunt filij: et vro-
res: et familia: et heredes vsurarij. De vsura-
rioz aut vrozib⁹ distinguendū est: q: aut ma-
rit⁹ est soluendo aut nō. Si pmo modo fm
Aleran. lū. tunc si sunt ibi aliqua bona d iu-
sto et separata sunt: de illis expendere seu vi-
uere pōt: tamen in mente habeat viuere
de iusto. Lon. Ro. Si autē secūdo modo: q:
scilicet vsurari⁹ nō est soluendo: q: nihil d vsu-
ris habet et nihil aliud: uel omnia bona sua
p vsuris restituendis obligata sunt: licz qdā
de bñ acqsis habeat: tamen fm Viraldū
odoneū. etiā distinguendū est: q: si talis vsu-
rarius habeat aliqua q non sunt habita uel
empta de vsuris: et dos vrozis fuit ibi primo
q vsure: pōt et debet inde solui: etiā dato q
vir ei⁹ non habeat sufficientiā ad soluendas
vsuras. Si vero ibi non sint nisi de vsuris: et
predicta vsure etiā pmo fuerūt q dos: tunc
ipsa restituere obligat: quicquid p victu suo
uel quocūq; alio modo inde perceperit: quia
ei ad non restituendū prestat causam effica-
cē. Que oia intelligēda sunt nisi vroz labo-
ret inquātū pōt et mouēdo et exhortando: vt
marit⁹ restituat. arg. u. j. q. 3. ca. qm multos. c.
de sen. exco. ca. inter alia. Lon. Hosti. et Ro-
do. Si autē de emendatione vsurarij: nulla
remaneat spes. Quatriplex remediū fm
Ray. pōt habere talis vroz. ¶ Primum est q
sibi victū alio modo pcurat: aut p prijs ma-
nib⁹ labore: aut mendicat: aut res dem⁹ mo-
do licito augmentet atq; cōseruet: quia hoc
etiā cedit in utilitate creditoz. ¶ Secundū re-
mediū est ut annūciat his q pdesse possunt:
uel etiā si probari pōt denūciat: eo q cōpel-
lat eaz pascere de iusto. 2. q. i. ca. si peccauerit.
c. de inf. iu. ca. quē admodū. Et. 22. q. 5. c. hoc
videt ¶ Tertiu remediū est: q: si predicta nō
sufficiāt ex quo ita arriata est: poterit vti re-
bus mariti: cum magna tñ pcatat et interim
dolere: ac pponere satisfacere quando pote-
rit: sic secuta erit: q: tēpore tante necessita-
tis: etiā a furto excusat in totum. In cessitas
enim nō habet legē. de pte. di. j. ca. sicut. et di.
5. ca. discipulos. Et de re. iu. quod non est.

Quartū insuper remediū addi pōt: q. i. si vir eius habeat plura incerta bona vñz sufficiens sit certis satisfacere pōt tali vxori per epm puideri. argu. 72. dis. ca. episcop⁹. De si hīs autē & familia similiter de parentibus & amicis vsurarij distinguēdū est fm Siral. rōdo. q. aut vsurarius est soluendo: & tūc dicendū est de istis sicut de vxore: aut non est sol. & tunc tales quicqd. p. suo victu vel quomodocūq. aliter acceperint satisfacere obligat: quia illū ad satisfactionē reddūt impotētē: nisi forte excusent: quia. s. procurat ut vsurarius restituat: vel propter recōpensationē: quia. stantūm restituit quantū accipiunt de suo: sese restitutos pponunt: & ad hoc facultatē se habituros probabiliter credāt: uel propter ignoratiōē: quia. s. nesciūt rem esse talenti: nec causam habēt hoc sciendū: vel propter necessitatē: puta qstū ad hoc: q. filiolī & filiole in tali sunt etate q. aliter viuere cōmōde non possunt. De filia aut vsurarij: & eius marito distinguēdū est fm Siral. odonen. q. si quando accipit eā in vxorē: si tunc nihil habebat nisi reddendū ex quo scit talē dotēz esse obligatā: eā retinere non pōt cū bona cōscientia: si certi sunt hi quib⁹ talia dent. Cui⁹ ratio est: quia de alioz rebus illā dotare nō potuit. Si tamē filia vsurarij talē dotē vult restituere: marit⁹ obstat: mariti erit culpa: & proponit restituere si ante illam marit⁹ obiecit. Ita econtra si mulier nō vult ut dotē talem marit⁹ restituat: sufficit illi si nō picipat de illa: & proponit quādo poterit restituere illā. Si verō inde nō restituendo pcedat ambōin pānationis statuuiūt. Possēt tñ dici q. si vsurari⁹ vel heredes haberēt sufficiētiaz ad satisfactionē certā cū muliere tali. s. filia vsurarij epus dispēfare posset: si parua esset dos in totū: si magna in parte. De seruitorib⁹ autē & mercenarijs vsurarioz distinguēdū est: q. si vsurarius nō est soluendo: & hi seruiūt aut in rebus licitis & honestis: & tunc si ppter diminutiōē substantie vsurarij nō fiat magis ipotēs ad soluendū licite pnt suscipere pāgnā mercedē: sic etiā possunt recipere hi qui vendūt vsurarijs merces suas: q. ex hoc nō sunt ipotēnes ad restituendū: aut tales seruiūt vsurarijs in his in quibus cum ad satisfaciendū dū recipiunt salariū faciunt ipotētē: & tunc licz si seruiant in rebus licitis & honestis non peccēt: tñ salariū seu pre-

ciū minime suscipere possunt: cum ex hoc ad satisfaciendū faciant eū ipotētē: atq. ad hoc prestat causam efficacē: hi sunt medici barbitonfores: bailei: & cōsimiles. De hereditib⁹ aut vsurarioz & alioz dicendū est fm Archi. & alios canonistas: q. tenet ad oia debita defunctorū: in quoz loco succedūt: siue heres sit filius: siue extraneus: siue talia debita sint ex cōtractu: siue ex maleficio vel quasi: siue pnerint res ad heredē siue nō. iō. q. 6. c. si epm. Et est de pigno. ex presentū. in fine. de sol. c. p. de vsu. tua nos. ex de sen. excō. ca. a nobis. Et hoc itelligas si hereditas sufficit. Si aut sufficit ad omnia debita soluēda fm Ricar. in iudicio anime: etiā si heres non facit inuētariū nō minus tenet. Secus aut in foro iudiciali. Et hoc affirmat Joan. an. in nouella. Ad hoc quidē addendū est q. talis heres vltra hereditatē tenet in iudicio anime ad oia que vsurarius p eo expendit: si illa suscepit malafide. Ratio est: quia ad nō restituendū prestat causam efficacē: & hoc itelligēdo si tale habuit eo tēpore quo fuit vsurarius nō soluendo. Sed qd si de duobus hereditib⁹ vsurarij alter factus est nō soluendo: dicendū est fm Hosti. q. alter tenet in solidū: & hoc vsq. ad quantitātē q. ad eū de hereditate peruenit. Ratio est q. succedit in crimine: & etiam q. omnes res hereditarie obligate sunt. ex d. vsu. cū tu. §. si. Et sic patet primū in hac pte cōsiderandū. Quantū ad secūdū quod dicitur declaratio: sciendū est q. quattuor modis manifestus vsurarius esse cognoscitur. Primo modo qñ publice fenerat: ita q. publice tenet mensam paratā ad pecuniaz mutuandā cuilibet sub vsuris. Scōdo modo quādo per epm in ecclesia publicant: quis enīz de eis sit publica fama: tamen si ab ecclesia zollerant & nō publicant secus est. Tercio qñ ab epō requisiti cōsentunt. Quarto negātes quando cōuincunt per testes: ut dicit Ray. lib. 2. ti. 79. 48. Et sic patet secūdū. Quantū ad tertiu qd dicit punitio sciendū est q. manifestus vsurarius duob⁹ modis punit. s. spiritualiter: & temporaliter. Primo punitur temporaliter: quia tales nō sunt in doiniis recipiēdi: aut si eas cōduxerint sūt emittendi: & de terris & ciuitatibus infra tres mēses ut statuit Grego. sunt expellendi: ut patet ex supradictis. Item manifestus vsurari⁹ pōt compelli a iudice ad restituendū vsuras

Sermo

et per maiorem excommunicationem omni approbatione postposita et remota. Item si usurarius repetit usuras ab alio repellit per exceptionem donec ipse restituerit usuras: quas ab alijs ipse accepit: vel facit saltim posse suum. h. Ray. li. 2. Con. Sol. et Hosti. in su. p. sc. vbi s. q. 47. Secundo usurarius punit spiritualiter: quia publici usurarii sunt ipso iure excommunicati: ut patet extra de usuris. ca. quia in omnibus. Et hoc quantum ad tria. Primo quod non debet recipere oblationes. Secundo quod non debet recipi ad communionem altaris. Tercio quod privatur sepultura christiana: si in hoc peccato decesserint. Si autem de sacro sacerdos recipit oblationes usurarii: tunc de tali oblatione hoc fieri debet. Primo debet auferri ecclesie in penitentia facienda accipietis: unde dicit Hosti. Secundo debet dari ad dispensandum episcopo loco: sicut Alanus et Hosti. ibidem. Tercio episcopus sicut providentia eius debet restituere usurario manifesto qui obtulit: tum propter opprobrium ut se cognoscant indignum talis oblationis: tum ut ipse restituat ei a quo accepit: ut dicit Hosti. ibidem. q. 52. Super hec omnia autem non est preterendum illud quod statuit ecclesia ex de usuris. in ca. q. 3. in sexto. vbi dicit: Nullus manifestorum usurariorum rebus inter sit: aut eos ad confessiones admittat: siue ipsos absoluat: nisi de usuris satisfecerit: vel de satisfaciendis pro usurariorum viribus facultatem presentet: ut permittitur idonea cautione: testamenta quoque malorum usurariorum aliter facta non valeant: sed sint irrita ipso iure. Hec ibi. Ad quorum declarationem tria sunt notanda. Primo notandum est quod quicquid notarius qui interfuit tali testamento inde lucratus fuerit restituere tenetur: et peccant testes per inobedientiam: et etiam omnes tali testamento consentientes: et animas suas ut usurariorum in infernum demergunt. Secundo vero est sicut Alexan. libar. q. non sufficit usurario manifesto testamentum condere in periculo mortis: existenti sub restitutione malorum ablatorum: duplici ratione. Primo quia testamentum est ultra sententiam voluntatis nostre de eo quod post mortem suam quis vult fieri: sed nullus potest absolui nisi prius restituat: non sufficit condere testamentum nisi fiat alia satisfactio. Secundo quia iusticia dei requirit ut ille satisfaciatur qui peccat: sed usurarius hoc non facit si relinquit in testamentum quod per alium fiat

Debet igitur usurarius ut deus ei parcat quantum observare. Primo si habet pecuniam: unde possit restitutio fieri: prius quam moriatur illam expendat: per fidem amicum. Secundo sub voce preconia solenniter faciat proclamari: quicquid debet aliquid ab eo habere. veniant ad ipsum libere sua omnia recepturi: ut plenius innotescat hoc et ad scandalum remouendum. ut habetur in ca. p. de pen. Adanise. Haec peccata non sunt occulta correctione purganda. Tercio si usurarius habet aliqua instrumenta: extorqueat ea casset per publicum instrumentum atque determinatam cautionem: vel redigat ad debitum veritatis. Quarto si aliquid deficit explicandi vel debite obligandi: faciat fieri debitum instrumentum sine cautione: sicut in dicto ca. q. 3. aperte dicitur: et secundum omnes doctores. vtriusque iuris: eius fideiussor integraliter et insolubili obligatio ad restituendum omnium usurariorum certarum et incertarum: ac male ablatorum: quantum fuerint substantie se extendunt: habito respectu ad tempus predictae cautionis. Quod si non potest habere fideiussorem: nec pignora: sicut Joan. an. iuret illa non posse habere: et iuret se facturum quod cauet: et sufficit. arg. extra de do. inter virum et uxorem. ca. vestras. Ad id igitur premixtis de ei confessione penitentia: et non prius. sicut habetur in dicto ca. q. 3. Et si quis aliter absoluerit: suam et ipsius animam perdit. Tercio notandum est: quod sepelientes manifestos usurarios non vere penitentes: ea pena plectuntur que recipientes eorum oblationes: ut dictum est: ultra hoc ipso sunt excommunicati per cle. pape extra de usuris. Quod si mentitur sepelire: et non facit: portando omnia ac si sepeliret corpus: sicut Joan. an. subiacet eis de peccatis. Omnes igitur tales: predictis modis sepelientes: non possunt absolui: nisi prius satisfecerint ad arbitrium episcopi: quocumque pre iudicio non obstante. extra de sepul. eos qui in cle. Non est ergo frater sancto spiritui mendum usuram bonam defendendo: sed prius quisque intra conscientiam suam consideret si qua huiusmodi voraginis labe sit deturpatus: et studeat quod fordidum propter exitum abluere: quod misericordiarum pater. et.

¶ Feria sexta post dominicam de passionibus de abominatione et detestatione usurariorum.
Sermo 60.

Confundantur

qui me persequuntur et non confundar ego: paucat illi et non paucet ego. **Ps.** 17. et in prophetia hodierna.

Ideo usurarius crimē (fratres charissimi) ut per raro in hoc detestando vitio prolapsi exire possint: vel nolint. Iusticia enim scdm phm duplex reperitur. s. distributiva p quas pens et merita distribuit: de qua dicit **Tullius** li. pmo de offi. q est virtus que comuni utilitate reservata: suam unicuiqz tribuit dignitatē. Et iusticia cōmutativa que consistit in hoc q est iuste dare et iuste accipere: cum quadā equalitate. **I**deo bene dicit prophetia: Confundantur qui me persequunt. s. usurarii: sua iniquitate. **2.** Quo circa licz plura dicta sint de usura: tamē quia tantū est hoc vitiius abhominandū ut merito sit magis magisqz detestandū. Ideo in presenti sermone tribz rationibus aperimus breviter hoc vitiius simili cum diligentia esse fugiendū et abhominandū: quarum.

Primo ratione averfionis.

Secundo ratione contrariationis.

Tertio ratione precipitationis.

Pars prima huius sermonis in qua declaratur q usure sūme sunt detestande quia avertunt a deo.

Primo in isto sermone dico q usure iniquitas est sūme detestanda: qz grandope avertunt a deo. **R**eperiūtur enim tres virtutes totius spiritalis edicij fundamētales: sine quibz nihil agitur. s. fides: spes: charitas: de quibus loquitur **apostolus** pme **Corinth.** 13. di. Nūc manent fides spes charitas tria hec: et nullum peccatū inveniuntur scēbas destruens et anihilās sicut vitū hoc abhominandū usurarius. **P**rimo enim peccatū usure tollit intellectū ut nō credat deo nec divinis cuius ratio est: qz ipossibile est eandē potētiā simul et semel ferri in varia obiecta. Non enī pōt audire simul et semel audire sonū campanę et sonū lyre: nisi cōfuso modo. nec gustus pōt simul discernere dulce et amarū. **I**nsuper intellectus non potest simul plura intelligere siue cognoscere: quia sūm phm. 3. de anima. 2. do. **A**detba. Contingit plura scire: vñ autem intelligere. Non etiam videre pōt oculus simul que in

celo et que in terra sanctimo quanto corporeus oculus magis terre appropinquat minorā tunc videt: et eo minus superiorā. Sic quippe quanto magis nostrę mentis oculi in terrenis figitur rebus: tanto amplius lumen fidei perdit per quod deus cognoscit: et hoc quia eo q terrenis attendit: divinis attendere non potest: ideo usurarii cecis super his occupati: a deo lumen vere cognitionis amiserunt: ut non percipere valeant: quia ratione usure sint male quia sicut dicit prophetia: Oculos suos stode. in ter. imo quod peius est usurarius nō timet infernū: nec per aliū appetunt: hoc est propter infirmitatē quia nō credunt: quia excecati sunt: ut enī ait phs 3. de aia. Voluntas nō fertur nisi in preconitū: siue bonū: siue malum: qd nihil aliud est dicere: nisi q: nisi bonū et malū cognoscatur non pōt amari vel odisse. Et ideo usurarii in tantū his terrenis sunt occupati in rebus: ut nihil aliud videant pter aurū et argētū: et presens hoc seculū: ideo omne flagitiū et peccatū perpetrāt: quia infernū non considerāt. vñ ait **Cyprianus** in epistola ad Donatū: Nemo cōsideret q metueret consciētia nostra si crederet: q quia nō credit oīno nō meruit: si aut crederet et timeret: si timeret et caueret: si caueret evaderet. **S** ille. **P**reterea usurarii predicta rōne per aliū non appetūt: quia nihil esse extra hunc mundū credunt. **C**ontra quos **Augu.** in lib. de speculo dicit: Deus est extra quē nihil: supra quē nihil: infra quē nihil: cū quo totū: in quo totū: a quo totū: quod cecus usurarius non percipit: de quo dominus conquerens dicit **Ps.** 17. 2. **P**opul^{us} meus. s. usurarioz multitudo: mutant gloriā suā in idolū. i. in denarios: et seculū vanū: licz quandoqz audiant divina: missas et. hoc faciunt ne contēptui habeant et h frequentant tanqz ridicula. Et quādoqz tot genuflexiones: tot suspiria emittūt: ut sanctos crederes. Nam deosculant parietes: et quādoqz cū imagines nō possunt attingere capitiū iactant: et inde osculātur: que omnia non nisi hypocrisim ostendūt: ad hec solum faciunt talia: ut boni videant: et sic facili^{ter} decipiant: non ut h credant qui cuidam furioso mihi similes vident: qui a suis coacti: an crucifixi imaginē genuflectere et adorare magna voce dicit: **I**esu xpe ego te adoro: s; nō tibi credo. Nam si usurarius xpo crederet: et

Sermo

utiq; ab iniquitate vſurariū ceſſaret ac prom-
pte ſatiſſaceret. **C**Secūdo vſure peccatū ſpem
auferit. Non enim vſurarius in deo ſperat.
Ideo Augu. ait: De deo deſperare eſt ſpem
in creaturis ponere. hec ille. **H**is enim intenti
ſpem etiā h̄ figunt. Contra quos idē Aug.
ait lib. 2. de verbis dñi ſermone. 6. Nihil eni
eſt tam inimicū ſpei: q̄ retro reſpicere. i. in re-
bus que retro labunt̄ & tranſeunt ſpem po-
nere: ſed in his que nōdū date ſunt ſed da-
ture quādoq;: nūq; tranſibūt: quādo autem
ſcater in tentationibus mund⁹ velut pluuiā
ſodoma ſulphurea: metuendū enim exemplū
vrozis Loth: retro enim reſpexit: & vbi reſpe-
xit ibi manſit: in ſalem cōuerſa eſt ut pruden-
tes cōdiderit exemplo. hec ille. **V**ſurarij enim
non in deo ſperant: ſed multipliciter ſeipſos
decipiunt. **P**rimo enim ſperant & cōfidūt
in ſuis malicijs: cōſiderant enim ſuis calidi-
tatib⁹ multa egiffe: & gloriātes cōfidūt ite-
rū maiora perpetrare: quos propheta incre-
pat **Psal.** ſi. di. Quid gloriaris in malicia:
qui potens es in iniquitate. q. d. parū ſic per-
ſiſtes. **Vñ** Judith. 6. ca. ait: Non derelinqs
preſumentes de te dñe de⁹: & de ſua virtute
gloriantes humiliaſ. **S**ecūdo tales ſperāt
& cōfidūt in ſuis diuitijs: quos vere illumi-
nati & ſancti homines attendētes miro mo-
dō eis compatiuntur: p̄inde ppheta ait: Vi-
debunt iuſti. ſ. vſurarios & timebunt: ideo ex
hoc cauiores reddunt. iuxta illud: Felix quē
faciunt aliena pericula cantū. **E**t q̄ iuſti: ta-
les dignos irriſione ſciunt: ideo ſequit̄: & ſu-
per eū ridebunt: quos etiā dominus irridet.
iuxta illud: Qui habitat i celis irridebit eos:
& dicent. ſ. iuſti: Ecce homo q nō po. deū. ad.
ſuū: quia verē eſt protector omnīū ſperantiū
in ſe: ſed hi ſperauerūt in multitudine diui-
tiarū ſuarū: nō attendentes illud **Sopho.** i. ca.
vi. Argentū & aurū eoz: non poterit eos libe-
rare in die furoris domini. ſ. in eozū morte.
Vñ apoſtolus **1. Th.** 6. ca. ait: Diuitib⁹
huius ſeculi p̄cipe ſuperbe non ſapere: nec
ſperare in incerto diuitiarū: ſed in deo viuo
qui preſtat nobis omnia abūdē. **T**ertio ta-
les ſperant in conſanguineis ſuis: neſcientes
q̄ hi ſuper omnes eoz mortē cupiūt: nec eos
plus diligunt in reſtituēdo: q̄ ſeipſos dilcre-
runt in fine nō ſatiſſaciēdo. **Vñ** **1. Thier.** 17.
ca. vi. **Maledictus** homo qui cōfidit in ho-
mine: & ponit carnez brachiū ſuū. i. cōfidit in

parentibus quib⁹ bona ſua relinquit: ut extra
hant eū de profundo infernū: & ſequit̄: Bene-
dictus vir qui cōfidit in domino: & erit do-
min⁹ fiducia eius. ſ. dum ipſe in vita ſatiſſe-
rit per ſeipſum. **T**ertio peccatū vſure pro-
prie ſus charitatē auferit & amorem dei. **N**ā totū
affectū ſuū effudit circa tēporalia: quod pro-
batur **Rōne**: **A**uctoritate: & **E**xemplo. **P**ri-
mo dico p̄batur **rōne**. **S**ententia enim phi-
loſ. 10. **M**edea. q. oppoſita non poſſunt ſimul
& ſemel in eſſe eidem ſubiecto. Non enī ama-
rū & dulce: nigrū & albū: ſed vera charitas ē
qua deus ſup omnia diligit. **A**it enī Augu.
lib. 83. **q**ueſtionū. q. 77. **A**mor quo de⁹ & p-
rimus amat charitas. p̄prie dicit̄: purgaſſi
ma & cōſūpta: ſi nihil aliud ait. af. **V**ſurarij
non ſolum terrena amat: ſed ea celit̄ & ado-
rat. quia ut dicit Auguſt. ſuper epiſtolam ad
Philip. **H**oc ab homine colitur quod pre-
ceteris diligit: ideo vſurarius charitatē non
habet: quia ex re ſūme abhominant̄: quia ut
ait Augu. ſuper canonicā **Joā.** p̄mā omel. 5.
Quicquid habeas: charitatē ſolū non habe-
as: nihil tibi prodeſt alia ſi non habes: hanc
habe & impleſti legē. **P**uto hanc margaritā
illam eſſe quā homo negotiator in euange-
lio deſcribit queſſiſſe qui inuenit vnā precio-
ſam margaritam & vendidit omnia que ha-
bebat & emit eam. **H**ec precioſa margarita
charitas eſt ſine qua nihil tibi proſunt que-
cūq; habueris: quā ſi ſolū habeas tibi ſuffi-
cit. hec ille. **S**ecūdo idem probat auctori-
tas. ſ. domini in euangelio **Mth.** 6. ca. vi. **V**bi
eſt theſaurus tu⁹. ſ. vſurarij: ubi eſt & cor: & ei⁹
cuius rei exemplū habet in vita ſancti **Anto-
ny** de padua: qui vocat̄ ad faciendū ſermo-
nē in funere cuiuſdā vſurarij: ſicq; cōpuliſus
p̄poſuit verba predicta. ſ. **V**bi eſt theſau. &c.
Deinde dixit: **M**ortuus eſt diues & ſepult⁹
eſt in inferno. ſicq; fecit aperiri capſaz pecu-
niarū ibiq; cor inuenientes: ſiſſo cadauere ni-
hil in eo cordis inueniūt. **V**nde **Iob** in per-
ſona vſurarij. 20. ca. ait: **I**dcirco propter hāc
improbā cupiditatē: cogitationes varie mihi
ſuccedunt: & mens mea p̄ diuerſa rapi. **T**ā-
lis erat diues ille qui ſpū veritatis in **Apo.**
3. ca. increpatur di. **D**ixit quia diues ſus & lo-
cuplex: & nullius ego: & neſcis q̄ tu es miſer
& miſerabilis pauper: cecus & nudus. **T**er-
tio probat exemplo diuitis. q. **Luc.** 12. **C**ruſtā
dicebat: aia mea multa bona habes reſoſita

in annos plurimos: quia auar⁹ nunq^m se cre-
dit moriturū. ideo sequit^r. Requiesce & come-
de bibe & epulare. vbi vero gaudiū quo vsu-
rarij loco dei fruuntur: s; vide finē illorū. Aut
illi deus: Stulte hac nocte animam tuam repe-
tent a te. s. demones quibus illam reseruasti.
sm glo. Que aut^m parasti cuius crunt? scilicet
filiorū vel consanguineorū. q. d. sed verificabi-
tur illud prophete. Relinquent alienis diui-
tias suas: & sepulchra eorū dom⁹ illorū in eter-
nū. Equidē alienis diuitias. i. his q. eis alie-
ni sunt corde & charitate: licz carnis propaga-
tione propinqui sint. Et sic patet &c.
¶ Pars secūda hui⁹ sermonis in q. vsuras
esse sume detestabiles qz. primo contrariat^r.

Secundo in isto sermone dico vsuraz
sume esse detestandā rōne contraria-
tionis. Primo videlicet quia con-
trariat^r cōmunitati omnīū. Secūdo contra-
riat^r pietati pauperū. Tertio contrariat^r hu-
manitati propinquoꝝ. ¶ Primo dico eē de-
testanda quia contrariatur cōmunitati oīū
hominū: quia sm Augu. Charitas cōmunia
proprijis: non ppria cōmunibus anteponit.
Cōmunis vtilitas priuata preponēda est: ut
habet^r eē de posthu. in ca. bone. Et ff. de re iu.
l. si cōuenit. Et in auten. de nō ali. aut pma.
ecclē. re. s. quia vero. coll. scda. vbi dī: Por-
tet enim ea que cōmunit^r & grauatur & in
omniū vilitates sequit^r potius valere: qz ea
que circa aliquos statuūt cū publica merito
sint preferenda priuata. hec ibi. Vsurari⁹ aut^m
directe oppositū facit. Et quilibet hō in arte
sua reipublice vtilis est: ut sunt sartores: agri-
cole: cerdones: fabri: milites &c. Solus vsura-
rius ei inuitilis: & sibi soli vtilis q. vere mil-
uo similis est: q. semp clamat: mio: mio: mio:
sed peior est vsurarius: quia nō soluz ore sed
opere ore & corde semp hoc clamat tāto etiā
diuitiarū amore afficit: ut neminē amet & ne-
mini sibi associet: nisi proprijū lucri gratia sui
atqz cōmodi: de quib⁹ loquitur Paulus. 2.
Philip. Omnes enī que sua sunt querūt. s.
vsurarij: non que Iesu xpī: quia ex re nullus
est ei amicus: imo & consanguinei de morte
eius letant: quia adeo tenet^r est ut vit neces-
saria vite possunt habere. Similiter paupes
& mendici: quia aut dimisit restituendū esse:
aut nō: si sic credunt se accepturos aliquid: si
nō etiam letant: quia eis amplius non pote-
rit eripere: pauca sua cōmunitas: & omnes le-

tantur: quia cōmunitati peiores sunt: qz la-
trones & fures: quod probatur triplici ratiōe
¶ Primo rōne familiaritatis. Nam fures et
latrones sunt tanqz siluestres & publici ho-
stes: qui ad clamorem hominū fugam petūt.
Vsurarij autē tanqz domestici hostes: nūqz
clamoribus fugantur. Et nulla pestis effica-
tior est ad nocendū: qz familiaris inimicus.
¶ Preterea vsurarij expoliant homines die
noctūqz & hora qualibet etiam dum audiūt
missam & cetera diuina: quod fures & latro-
nes non faciunt. Secundo ratione sagacita-
tis. Nam vsurarius cum maiori malicia re-
alienam vsurpat qz latrones: quia sua calidi-
tate faciunt ut homines consentiant se. expo-
liari: & cum illi iniusticiā facit simulat & per-
suadet ei misericordiam facere. Tertio ratio-
ne securitatis: tum quia vsurarius vsurpat
rem alienam absqz timore securans se: tum
quia sine timore repetitionis possidet: cuz ha-
beat securitatem id agere: si publicus est. Fu-
res autē & latrones non sunt securi: sed sem-
per timent ne res furto ablatas amittant si-
mul cum propria vita. ¶ Secundo probat^r
vsuram esse detestandā quia contrariat^r pie-
tati pauperū. Nam vsurarius sub specie pie-
tatis clam surripiendo aufert substantiā pro-
ximo: quod multipliciter docet experientia:
quasi enim matruū quod vsurarius pauperi
dat: opū potest dici: quo sub specie pietatis
dormiens soporatur: & de modica sua substā-
tia priuatur. ¶ Secūda pietas: o crudelis fera:
qua audacia mentiris te ad hoc moueri pie-
tate. Bene propheta cecinit de te vsurario
¶ Psal. 51. di. Tota die iniust. cogitauit lingua
tua. s. in corde cogitādo: & qz primū lingua ex-
primendo: ideo sequitur: sicut nouacula acu-
ta fecit dolum. Nam tria in nouacula con-
siderari possunt. Primo enim occultat acie
suam in seipsa: vnde sic facit vsurarius q. in a-
liciam occultat in corde pretendendo pietatē
Ideo Miere. 17. ca. dicit. Prauū est cor ho-
minis. s. vsurarij & inscrutabile. Secundo an-
teqz radat acuitur super lapidez oleo litū: sic
vsurarij habent verba adulatoria. Vnde vi-
cūt ¶ Psal. 54. Adulti sunt sermones ei⁹ su-
per oleū & ipsi sunt iacula. s. ad feriendum ho-
mines. Tertio nouacula paulatim pillos ra-
dimus: sic vsurarij paulatim bona tempora-
lia pauperibus auferunt. Vnde dñs Ezech.
5. ca. permittit^r dicitur: Sume tibi gladium

Sermo

acutū radentē pilos. Et ideo subditur a prophetā: dilexisti maliciā. i. maliciosum contrarium: super benignitatem. i. q̄ dare gratis: imo quod prius est usurari? pauperi aufert vestimentū: calciamenta: domū: lectum: cibū potum: et victum: et per consequens vitam. Vnde Eccl. 34. ca. dicitur: Panis egentū vita est: et qui defraudat illum homo sanguis est: qui aufert in sudore panis: quasi qui occidit proximū. hec ille. Omnis enim natura rerū subuenit indigenti gratis: et quātū in se est cōmunicat dona sua. Sol luna stelle lucem prestant: rorem nubes et pluuiam: ignis calorem: aer flatū: aqua potum et lauacrum: terra multiplicem fructū. Vnde Augu. indi cū inquit: Adamū diuine bonitatis est: q̄ quilibet res cogitur dare scīpsam. Sol? enī usurarius sua beneficia vendit: propterea dicitur illis in die iudicii illud Mat. 25. Discedite a me maledicti in ignē eternū. et. que tibi scribuntur qui non dederūt sua. Quid ergo usurarius dicit qui non tradunt sua: sed tanta impietate auferunt aliena: et manibus enim pauperū famelicorū panem rapiunt: potūq̄ sitibundis: vestimenta auferendo: infirmari eos frigore faciunt: carceribus tradūt: et sic miserorū sanguine et carne saturari satagunt. Tercio vsura contrariā humanitati propinquoꝝ. Facit enim hominē impiū non solū in extraneos: sed etiam in propinquos. Primo enim in filios impius est: dā eis male ablata relinquit que eos ad infernū deducunt. Vñ D. sce. 9. ca. dicit. Effraim id est crescens: q̄ usurarius significat: deducet ad interfectore filios. s. diabolū filios suos. vñ in inferno iuicē se maledicet: dicit p̄s. sis maledict? q̄ ut tibi diuitias relinquere his crucior tormentis: contra filias et filij dicet: In eternū sis maledictus pater: qui me tuis pessumio lucris implicasti: et pro te his impli cor tormentis. Vnde verificatur illud Eccl. 4. i. ca. di. De patre impio cōquerunt filij: qm̄ ppter illum sunt in opprobriū. Secūdo sūt impij in alios propinquos et affines quibus scilicet in vita vel in morte compartiunt vsuram: ideo illud de eis erit quod de filiis qui de vsuris participant. Tercio usurarius agit p̄ditionem in alios proximos suos: quod ipsa experientia demonstrat. Sepe enim cum videt proximū aliquā pulchram possessionem vel domū vel aliquid aliud quod ei placeat:

concupiscentia oculorū tactus illi subuenire: nititur aliquo mutuo: ut pro pignore habere possit quod concupiscit: ut autem habuerint panem suū succrescere permittit senus: et tandem aliqua occulta et fida occasione ad possidendū aggreditur: et re sua adeo occulte priuatur: ut non aduertat donec prius fuerit priuatus. In alienos clarius patet hec p̄ditio. Nam bibendo: comedendo et cōuersando cum eis: semper insidias molitur: et more Jude proditoris Ebriū vendentes primū supplantare excogitant. Et sic patet secunda pars huius sermonis.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua probatur vsuram esse detestandam ratione p̄cipitationis.

¶ Eritio in isto sermone dico vsuram esse detestandā quia hominē precipitat in multa mala: et precipue in tria. Primo in opprobriū abominationem. Secūdo in damnosam subiectionē. Tercio in finale desperationē. Primo enī vsura est detestanda: quia precipitat hominē in opprobriū abominationē. Est enī vsurarij vita plena opprobrijs: et precipue trib? Primo quorū dicitur inbertia: quo nihil deterius potest dici: quia ut dicit p̄phus p̄ Ethicorū et 4. Ad. et. 8. Exercitiū dicitur sanū eo q̄ conseruat sanitatem anime. s. et corporis: ergo a cōtrario sensu: Ociositas generat infirmitates anime et corporis: sed per vsurā tollit sibi operationē omnis debiti modi operandi sibi licita et salubria lucra. Idco efficitur. desidiolus: accidiosus: et ociosus: ex hoc etiā ipso vsura necessitat hominē ad indebita lucra contra legē quā dominus dedit Eccl. 3. di. In sudore vultus tui veskeris panē tuo. Sytales sicut p̄pheta dicit Psal. 72. In la. ho. non sunt: et cū bo. nō flagel. s. quādoq̄ etiā in vita: sed post mortē semp cū demonijs crāt. Secūda opprobriū est eius malicia: que sequitur ex inbertia. Nam sicut Eccl. 33. ca. dicit: Multa malitiā docuit ociositas. s. inbers vita: ad tantam enim maliciā avariciā hominem ducit: ut animam suā p̄ quolibet nummulo venalem prebet. Grande equidem scelus est animā in tanta sublimitate creatam. s. ad imaginem dei formatam: tanto precio. xpi sanguine redemptam: ad tantā gloriā ordinatā: pro tali vili precio venundare. Vñ Eccl. 3. di. 10. ca. ait: Auaro nihil ē scelestū

habet enim animam suam venalem. Ex quo claret quod pro minio talis precipitaret. scilicet in voragine infernali omnis flagitiorum nisi aliquo timore inuadendo teneretur. Tertium eius obprobrium est eius infamia que turpissima est ut ait Tullius in 2. libro de oratore. Bona enim mario multis diuitijs prestat: ideo prodigiosum est qui famam pro nihilo habet: ut habet. L. 8. his qui potestatem noceant. I. Sed usure scelus infamum facit hominem: ut nullus nisi prius publicanum eam audeat exercere manifeste. Hi quidem sunt illi de quibus proverbia 2. c. dicunt. Qui relinquunt iter rectum: et ambulant per vias tenebrosas qui letantur cum male fecerint: et exultant in rebus pessimis: quorum vie peruerse: et infames gressus eorum hec sibi. **Secundo** detestanda est usura: quia precipitat hominem in damnosam subiectionem: tanta est enim pretis quam exigente hoc scelere: permittente domino: suscipit diabolus super tales quod eo operante usurarius. **Primo** se illaqueat: ut Job. 18. Balda de cupido loquens ait. Immisit in rete pedes suos et in maculis eius. scilicet demoni ambulavit tenebris eius planta laqueo. **Plantam** enim extremitatem anni vite vocat. quanto enim cupidus propinquior fini vite sue fuit tanto maiori cupiditate infardefcit. **Hinc** Hieronimus ait. Cum alia vitia fenescant: sola auaritia invanescit: et sicut Ibi. 6. Qui volunt diuites fieri incidunt in tentationem: et in laqueum diaboli. **Quanto** homo in auaritia senior: sic tanto difficilius ab ea se soluit. **Secundo** usurarius se intricat: cum anis volando in rete ceciderit tanto plus se intricat: quanto amplius se extricare contendit: sic usurario stringit: qui dum per aliquod tempus intenderit usuris: et demum cessare velit omni die mense et anno amplius se videt involutum: et sic elongatur a proposito cessandi ab usuris. **Hic** proverb. 5. c. dicit. Iniquitates sue arripiunt iniquum: et funibus peccatorum constringit. **Et** Iere. 50. c. Aie usurarii a diabolo dicit. Illaqueavi te et captas Babylonem: et nesciebas. **Tertio** usurarius presumptuose sperat: quia credit se penitere in fine et restituere aliena: sed ignorat miser: quod Matth. 13. dominus comminatus dicit. Qui enim habet dabitur ei et abundabit: qui non habet id quod videtur habere auferetur ab eo: habet nempe ille thesaurum magnum qui tempus ei necessarium virtuosum expendit: ideo multa merita cumulavit: huius dabit in morte tempus

melius se preparandi. unde etiam tunc maiori gratia abundabit. Qui autem non habet. non cumulat nunc merita ad quod videtur habere sed penitentie tempus in fine auferet ab eo. scilicet iusto iudicio dei. Ex quo presumptuose in illo confusus est. quod evenisse dicit cuidam usurario qui in articulo mortis clamasse voce magna dicitur. **Penitentia** ubi es: quo dicto expiravit: ut ex eius verbo aperte claresceret: quia illam non quesivit tempore congruo merito cum veller non inueniret. Contigit enim illi sic autem rapaci que ab aucupe hinc inde permittitur volare ad predam: qua capta price alligatur ubi non ministrat passus ei que cupit: sic dum usurarius vivit ad predam minatur: sed postmodum in infernum ligabitur ac cruciabitur: et iuxta illud Job. 20. Diuitias quas deuoravit euomet: et de ventre eius extrahet eas deus. scilicet per demones infernales. **Tertio** probatur usuram esse detestandam: quod precipitat hominem in finalem desperationem: seu in penitentiam: ex qua eternaliter damnatur. **Raro** enim usurarius ad penitentiam veram reduci potest quod triplex causa potest assignari. **Prima** quare dicitur indispositio. Nam usurarius vere vix potest penitere: quia aut est auarus et sic non vult reddere: aut est prodigus: et sic non potest. **Deus** tamen est nolens: quod non posse aliena restituere: quod illud ex malicia: hoc ex impotentia prouenit: cuius culpam mixtam habeat. Similis enim est usurarius vasculo vitreo in quo denarii fabricantur ad aliciendum infantes: qui denarii haberi non possunt nisi vas frangatur: sic usurarius nunquam vult restituere nisi in articulo mortis. **Secunda** causa est induratio. Cum enim usurarius considerat non posse gratiam inuenire: nisi aliena restituat pro posse et per consequens se et filios et certos heredes pauperes relinquere: quod abhominatur per fidemque non intelligens statum suum periculosum mauult in peccato persistere: quod debito se emendare: et sic diu manens eius cor induratur: et ideo audiat predicatorum: ideo habeat exhortationes et obiurgationes: tamen semper cor eius magis induratur: sicut de eo Job. 4. i. c. scribitur. Cor eius indurabitur quasi lapis: et stringetur quasi malleatoris iocus: quod quanto magis scribitur: tanto durior redditur. **Tertia** causa impenitentiae eius dicit obstinatio. Signum quippe obstinationis usurarii est contemptus diuini verbi: et reprehensionis et exor-

Sermo

tationis sceleris sui. Ideo Proverb. 18. dicitur Peccator cum in profundum peccatorum de-
tinerit contempnit. I. resurgere: certe videtur
obstinatio: iuda. Nam iudas penituit I. nō
recto modo. di. peccavi tradens sanguine in
flum. Matth. 27. et restituit proditoris pre-
cium. Usurarius aut primo non penitet de
usura: nisi forte q. parum lucratus sit. Scdo
si penitet non confitetur: ne restituere cogat.
Tertio si confitetur querit confessorum qui
conficiam non scientiam habeat: et sic ignaro
confessori dicit simplici verbo se restituere
velle sine debita cautione. Quarto etiam si
hoc promittit promissum non servat. vnde d
re in lib. 6. dicitur. Non remittit pec. nisi resti-
tuta. hox omnium evidens signum et horri-
bilis mortis usurariozū: que qdem accidit
eis directe. pmo ratione derelictionis. Iusto
enim iudicio dei fit vt usurarius non solum
a deo: sed ab omnibus sanctis spiritibus de-
relinquatur: qui semper in vita eos contempnit.
Nam semper in festis volunt lucrari: ideo a
virgine Maria et alijs sanctis non inuenit
patrocinium: vnde de talibus Adicbe. 3. c.
scriptum est abscondet faciem suam dominus
ab eis in die illo. s. in extremo. s. in die mortis.
Scdo hoc accidit eis rōne desperationis.
Cum enim infelix peccator a deo et a tota cu-
ria celesti est derelictus: facile in baratium de-
spirationis a demonijs precipitatur. vñ dicit
illud Job. 7. c. Desperavi nequaquā vltra iam
vivam. s. nec vita corporali: nec spiritali: nec
eternali. Legitur enim de quodam usurario
qui post splendidam cenam noctu. cum vxore
domiciens: totus attonitus velocissime surre-
xit. Interrogat? ab vxore causam tam subite
motionis. Respondit. Nunc raptus fui ad iudi-
cium et nescies respondere tot accusantibus
audui nunc iudicem contra me sententiam
promulgantem: q. bodie ad eternam dāna-
tiones a demonijs trahi debeam: quo dicto
cum vili vestitu et domo fugiens: a suis tādē
est repertus in quodam monasterio: vbi mo-
nachī matutinū persoluebant: quē cum nul-
la ratione adducere possent vt peniteret con-
sanguineis domum ducentibus illum cum
transirent super quēdam pontem: ecce que-
dam navis veloci cursu pertransibat quā so-
lus usurarius plenam demonibus videns.
dixit. Ecce ipsi sunt qui volunt me rapere:

quo dicto e manibus eorum arreptus: nūq̃
nec ipse nec navis visi sunt. Tercio ratione
persecutionis. Cum enim usurarius vt ceteri
peccatores: non solum offenderit deū: verus
etiam cum vendiderit tēpus qd est comune
omnium creaturarū omnes offendit crea-
turas. Ideo audita a dño de usurarij dāna-
tione sententia: omnes armare se cōtra illas
videntur. Ideo omnes angeli et sancti in pa-
radiso contra illum clamant. Ad infernum
ad infernum: ad infernum. Celi cum lumi-
naribus suis quodāmodo clamant. Ad ignē
ad ignē: ad ignē. Plante omnes clamāt
ad profundū: ad profundum: ad profundum.
Elementa quoq. contra cum seueritia cla-
mant: ad tormenta eterna. Domus quoq. et
parietes in qua iacet et omnia clamant vin-
dictam. Sicut Abachuc. 2. scriptum est. A
pis. de pariete clamabit: lignum quod iter
iuncturas est respondebit: fiat. fiat. i. dignum
est et omnis ratio h. exposcit vt pernicio usu-
rarius eternis incendijs crucietur: et plurimū
indignum esset ac rationi dissonum: vt qui i
vita semper pertinax in peccatū persistit: nūc
misericordiaz locum inueniat. Quibus de
rebus fratres carissimi dum adhuc vita so-
spite gaudet: rogo et obsecro: exuite vos pec-
cato usuraq. quātum in vobis est restituite:
ne subito rapti die mortis misericordia a vo-
bis concupita auferat: qn potius etiam in p-
senti vita centuplum a dño reddat: et in futu-
ro vitam possideatis eternam. Per infinita
secula seculorum. Amen.

CSabbato post dñicam de passione: de oc-
tauo decalogi precepto. s. nō falsum testimo-
nium dices: et pmo de diffinitione et offensio-
ne mendacij. Sermo. 61.

Atende do-
mine ad me: et audi voces
adversarioz me. Hier. 18.
Declaratis supra preceptis
dei quibus ad proximum
ordinamur: ne illi nra opa
tionē nocumēta inferamus i propria plona
nec etiam cōiuncta: ac etiam in substantia:
reliquū est considerationē nunc nostram fle-
tere ad illud quo lingua sinistr prohibemur
ci nocere: qd quidem octauū est in decalogi

ordine. vbi dicitur non falsum testimonium
dices: quo omne mendacii genus prohibetur
et merito: quia omne mendacium de se malum
est: vt clarius infra dicitur. Ad pbs affirmat
4. ethicoz. di. mendacium per se prauum est
atq; fugiendum. vtz aut et bonum est lauda-
bile. hec ille. Nam omnis falsidicus est deo
obnoxius: quia deus est veritas. Jo. 14. Et
homo factus est ad imaginem dei. Gen. 2.
Sicut ergo qui destruit imaginem dei que
est in ecclesia facit iniuriam deo: sic qui de-
struit imaginem que est in aia: imo ipsum deum
destruit qui est in aia per mendacium et falsita-
tem. Quapropter Christus filius dei apud pa-
trem conquerendo de se iniuste accusantibus
loquitur di. Attende et meorum. s. qui falso accu-
sant malefactorum iniuste testificantes. que
more nostro tria de hoc mandato principa-
liter annotabimus. quoz. Primum dicitur
mendacium et falsitatis aperta prohibitio. Secundum
mendacii decessatio. Tertium taciturnitatis
noxia euacuatio. Quatum ad primum quia
prohibetur mendacium tanquam prauum: ideo tres
alias considerationes faciemus quarum.

Prima de mendacii notificatione. Secunda gene-
ralis culpatione. Tertia particularis offensio.
Sed breuiter: quia de prima sunt tres considera-
tiones subdistinguemus. quarum Primum dicitur
descriptio. Secundam criminatorem
Tertiam declarationem.

Prima prima huius sermonis in qua decla-
ratur quod sit peccatum et large mendacium formaliter
et materialiter: et quo opponitur veritati.

Primo igitur in hoc sermone menda-
cii descriptionem inuestigare conuenit
Nam secundum Augustinum in libro de mendacio
habet transumptiue in. 3. dist. 38. et 22. q. 2. c.
beatus paulus. Sic ergo sic describi solet ma-
gisraliter mendacium est falsa vocis significa-
tio cum intentione fallendi. Ad cuius diffini-
tionis declarationem septem conclusiones theo-
logice ponende sunt: quarum dicitur. Prima falsi-
ficationis. Secunda intentionis. Tertia perfec-
tionis. Quarta consecutionis. Quinta opera-
tionis. Sexta culpationis. Septima compræ-
sionis. Prima. s. falsificationis declarat secundum
Ricardum in. 3. di. 38. q. 1. et Bonam ibidem per oia
et Thome. 2. 2. q. 110. ar. 1. et Alexan. in. 2. pre sum.
tractatu de mendacio. ar. 1. et Aristotelem in. 1. pre li. j.
ti. 36. ar. 1. vtz. quod de ratione mendacii est quod sit fal-
sum illud quod dicitur. Nam secundum philosophum. 5. metha.

c. 5. diffinitio rei significat omne illud ex quo
componitur sua essentia: et ideo necesse est quod con-
tineat materiam aliquo modo: sed secundum philosophum. 4.
metha. Ratio quam significat non est diffini-
tio: ergo de ratione rei est sua materia. cum ergo
falsum sit materia mendacii oportet quod sit de ratione
mendacii: bene ergo dicitur quod est falsa signifi-
ficatio: siue sit per verba: siue per signa: sed ma-
gis dicitur per verba: propter hoc quod secundum Augustinum.
lib. 2. de doctrina christiana. Verba iter signa ob-
tinent principatum. Sed sciendum est quod hoc fal-
sitas potest solum esse in ore: sed non dicitur
cum intentione fallendi. non enim omnis falsum
dicens mentitur: sicut aperte ponitur. 22. q. 2.
c. his qui autem. et c. beatus. et c. Si quelibet. s.
Abraham. Et ad hoc patet exemplum de illo qui
iurat in dñum suum: et de scriptore qui scri-
bendo proprium librum errat: quia si homo adhi-
buit debitam diligentiam non peccat. Si
autem non adhibuit tunc si non est in dño pro-
ximi vel iniuria dei est veniale peccatum: quia
vt dicitur. 22. q. 2. c. boies. Ream linguam non
facit: nisi rea mens. Si autem cum iniuria dei
vel dño proximi siue offensa tunc mortale est
quia in pernitiosum mendacium transit. de quo
dicitur in sermone sequenti. Secunda conclusio
scilicet intentionis secundum predictos doctores. vbi supra sic
declaratur. vtz quod intentio dicendi falsum est
formale in mendacio. s. significare aliter quam id
quod est in mente: vel contra illud quod est in mente
Et ideo semper ibi est peccatum: etiam si dicat
vtx: puta cum quis interrogatus dicit Petrus
esse in domo: non credens esse: cum tamen
ibi sit. vnde glossa super illud ps. xj. Labia dolo
in cor. et cor. lo. sit. dicit vbi est duplex cor. ita
quod vnus dicit et aliud intendit: ibi est mendacium
Et sciendum secundum Bonam. vbi supra. et in ea. dist.
in. 3. quod hoc est mendacium solus secundum quid: non
simpliciter. vnde dicit magister in. 3. di. 38. Non
omnis qui mentis dicit mendacium. i. falsum
quod mentiri est contra mentem ire: quod facit qui
quod falsum credit affirmat esse verum. Hinc
Augustinus in. 1. enchir. ait. Ille mentitur qui dicit ve-
rum quod putat falsum. quod autem talis semper pec-
cat. dicit Augustinus. 22. q. 2. c. 18. aut. quoniam talis sit morta-
lis vel venialis distinguendum est: quod si ex tali
mentiri sequitur iniuria dei: vel proximi: mor-
tale est: si autem veniale est. Tertia conclusio
scilicet perfectionis sic declarat secundum predictos doctores.
maxime Bonam. vbi supra. vtz quod ad perfectam ra-
tionem mendacii requiritur quod corde et ore contra

Sermo

veritatem dicatur: et hoc est simpliciter mendacium: non solum mentiri. Ad cuius intellectum sciendum quod deum exterius prolatum hoc duplicem comparationem. unam ad rem significatam: et sic dicitur sermo verus cum res adequat sermoni. Aliam comparationem habet ad intentionem dicentis: et sic dicitur sermo verax cum scilicet intentio adequat sermoni: ergo mendacium notat deum per comparationem ad rem: et ad dicentis intentionem. et hoc duplex falsitas tangitur in diffinitione predicta: cum dicit mendacium est falsa significatio verum cum intentione fallendi. Cui diffinitioni superaddit Hugo lib. i. p. 12. c. 12. di. Mendacium est falsa significatio verum cum voluntate falsa: vel que presentia adest: vel que postea advenit. Nam si quis permittit alteri aliquid se daturum huius voluntatem dandi cum promittit: postea dare non vult mutata voluntate: mendacium est: non quia cor in promissione fuit duplex: sed quia postea cor duplicavit. hoc ille hoc clarius in sermone sequenti dicitur.

Quarta conclusio. de persequutionis sic declarat sermo Ricardi ubi supra et Bona. ubi supra in quectionibus scriptis. Item quod quibus diffinitio non perfecte mendacio officioso et iocoso conveniat: quia in neutro horum intendit quod fallere: sed in officioso intendit prodelle. in iocoso autem delectare: tamen large circumplectitur omne mendacium. Primum quod finem Bona. verbum fallendum non tamen importat decipere: sed etiam falsum dicere: et hoc est omni mendacio commune. Falsum enim dicere exterius quodammodo fallere est: dum homo dicit illud ad quod potest hominem ad falsum deducere et per ipsum fallere et decipere. unde mendacium iocosum et officiosum ex ipso genere operis rationem habet fallere ex omni: sed non ex intentione dicentis ducit ad fallendum. Secundo quod finem Ricardi. intentio fallendi et generandi falsam opinionem in animo audientis non est essentialis in mendacio sed perfectio accidentalis. Cum hac enim intentione mendacium fortius est: absque tamen ea mendacium esse potest: ut patet cum aliquis aliquid narrat quod ipse et audientes sciunt esse falsum gratia ioci et recreandi: et tamen est mendacium: quia est voluntaria privatio eius quod scit esse falsum.

Quinta conclusio. de persequutionis sic declarat sermo Bona. ubi supra in q. circa secundam. et Alexan. et Tho. quod quibus proprie fiat mentio de falsa vocis significatione in hac diffinitione: quia finem per hunc in periculis. Docet sunt eorum que sunt in anima passionum note: tamen etiam nutus gestus

et operatio significant dispositionem et conceptum animi. Nam et in operibus simularis potest esse mendacium: unde Ambrosius 22. q. 5. c. caute ait. Cave omne mendacium fratres: quia omnes qui amant mendacium filii sunt diaboli: non solum in falsis verbis: sed in simularis operibus mendacium est: mendacium namque est episcopi vel sacerdotem se putare: et contraria huic ordini operari: mendacium est christianum se dicere: et christi opera non facere. hec ille. Ex quibus finem glo. argumentum trahit quod factis sicut verbis quis largo modo intelligit. Nam et factis negamus christum: sicut et verbis. xi. q. 3. c. estimant. Hinc Augustinus de vera religione. Ille mentis qui vult videri quod non est. homines sunt mulieres vane: artifices: mercatores: oves similes. Et est sciendum finem quosdam quod pernitiosius est mendacium in filtratione bona: quam in vero false doctrine. unde per hunc mendacium scilicet includit. Credit enim quod false doctrine propter apparentiam bone vite. unde apostolus 2. cor. xi. hoc inter pericula graviora. di. periculis in falsis fratribus.

Sexta conclusio. de culpationis sic declarat sermo Alexan. in 2. pte tractatu de mendacio. ar. 2. v3 quod extenso vocabulo omne mendacium est peccatum: finem quod habet in glo. super illud ps. 91. delectasti me domine in factura tua. etc. Cuius ratio est quia omne peccatum est contra legem et veritatem. Nam et Jo. 8. diabolus dicit mendax et pater eius scilicet mendacii finem glo. quod quidem dicitur esse peccatum. Sicut enim Gen. 3. c. pater ipse prius mendacium adinvenit cum Luc ingratum nequaquam morie mini. Et item i ps. 115. Dominus homo mendax. i. peccans. Propterea omnis peccator filius diaboli est. hinc Jo. 8. c. iudeis dominus dicit. Vos ex patre diabolo estis et desideria patris vestri vultis facere. Iterum Gregorius ait. Omne mendacium iniquitas est: et omnis iniquitas est mendacium: quia profecto ab equitate discrepat quicquid a veritate discordat.

Septima et ultima conclusio. de comprehensionis sic declaratur sermo Bona. in 3. di. 37. in q. circa secundam v3 quod hoc preceptum non de falsitate. contra proximum non solum prohibet mendacium contra alios: sed etiam contra seipsum: quia in hoc precepto prohibet falsitas oris prout ordinatur in nocuumtum proximi: et per ipsum in quantum ordinatur ad nocuumtum sui. verbum enim ad alterum est: qui falsum alteri loquitur quodammodo et si non nocet aliquid auferendo: fallit tamen decipiendo: sic patet quod sit mendacium etc.

Cpars scda huius sermonis in qua declaratur qd omne mendacium est peccatum: nec potest unquam benefici.

Secundo in hoc sermone consideranda est mendacii criminatio: circa qd q-ri potest an aliquo casu liceat sine peccato mendacium dicere. Ad quod rñdet fm Bonauen. in. 3. dist. 38. q. 2. r Ricar. ibidem. r Alexan. vbi supra par. 2. tractatu de pcep. pcepto. 8. r Tho. 2. 2. q. 10. ar. 3. r Seco. in. 3. dist. 38. q. mendacium semp est peccatū: nec aliquo casu dici pōt sine peccato. Ratio generalis huius est hz Bona. qz duplx dicitur aliquid esse malū. Aut ex genere actus: vtpote cum transit actus super mām indebitam. Aut ex malicia intentionis. Primo mō pōt esse dupliciter vel respectu dei: vel respectu p-ximi. si respectu dei sic est malum in se r fm se: nec villo modo pōt bene fieri sicut ē odisse summū bonū: r blasphemare deum. Si respectu p-ximi sic est inferre nocumētū p-ximo in persona vel in rebus. r sic est malum in se non aut fm se: qz pōt aliqn bene fieri: qz pōt recta intentio superuenire. Secdo modo aut scz si est malū respectu intentionis: tunc siue sit respectu dei siue p-ximi simplr malum ē: r nullo modo potest bene fieri: qz dicit p-xiuationem debiti finis. Tale aut est mendaciu: qz mendaciū non solum dicit malum ex hoc qd transit super indebitam mām: sed etiā qa habet intentionis maliciam: qm ad oē mendaciū illa duo cōcurrunt: v3 dicere falsum r intentio fallendi. Et p-mum est malum in se r aliqn pōt bene fieri ab eo qui ignoranter dicit falsuz. Secdm est malū fm se: nec vnqz potest bene fieri. qd hoc fit vex pbat septem medijs. Primo rōne p-xiatiois sic. Essentiale est ipsi mendacio habere p-xiuationem veritatis r respectu rei r respectu intentionis: sed vbiqz est intentionis obliquitas ibi necessario est culpa: ergo necessarium est ipm mēdacium esse peccatū. Qd pfirmat Aug. i. li. de mendacio ppter hanc rationē di. Nullo pacto: nullo fine: nulla dispensatione humana vel diuina pōt licite mēdacium dici. Secdo rōne p-tradictionis. Adiciens vult falsitatē r alterius deceptionē a se emanare vt dictū est. Voluntas aut pformat suo formali obiecto siue volitor: ergo infra ipsum est ius siue defectus illius falsitatis: ita qd vere pōt dici voluntas fallax r falsitatis amatrix: hz falsuz

inquātuz hmoi cōtradictionē includit: qz pretendit aliter esse qz ipsa sit: ergo ipsa ē amatrix contradictionis. Sed hoc est p-trariū rationi r equitati nālis legis: ergo ois mentiens pec. Qd etiam pfirmat Aug. in libro de mendacio di. Quisqz esse aliquod gen⁹ mendacii qd peccatū non sit putauerit: decipit se ipsum turpiter. Tercio rōne institutionis sic. Verba instituta sunt vt homo expmā p illa qd in mēte habet: ergo quicūqz mentitur verbis vritur ad cōtrariū eius ad qd instituta sunt. r omnis qui vritur aliqua re ad cōtrarium eius ad qd instituta est. necessario illa abutit: r omnis qui abutit pec. Nam fm Aug. x. de ciuit. dei. c. x. non alia vita hominis atqz culpabilis qz male vtens r male fructus ergo male vti r abuti qd idem est peccatum est: ergo omnis qui dicit mendacium peccat. Ideo. 22. q. 2. c. his aut. Aug. ait. Verba qppe sunt instituta non ut per ea se inuicem hoies fallant: sed ut eis quisqz in alterius noticiam cogitationes suas pferat. Verbis ergo vti ad fallaciam non ad qd sunt instituta: pctm est. hec ille. Confirmat etiam h rō p Ansel. li. de veritate. c. 2. di. Cum dico dices est ad signifi-candum esse qd est recte vtor huius rōnis significatione: qz ad hoc facta est: r ideo non recta tunc eius significatio dicit. cum homo sciens r volens: significat non esse qd est vel esse qd non est: nec recta vtit rōne. ergo pec. r sic patet ppositum. Quarto idem pbat rōe inclinationis sic. Quilibet enim ad dicentes nālem habet appetitum nūqz velle falli: hz sp velle sibi dici vex. Qd etiam Aug. asserit. x. lib. cōfess. di. Adultos expertus sum qui fallē vellent. qui aut falli ncmīnē: ergo ois mētiēs semp facit cōtra nālem inclinationē r p-trā nālem rectitudinem voluntatis audientium ac per pns r siue inquantū audiens: aut apr⁹ natus audire: ergo mendacium semp ē pctm Qd pfirmat Aug. in lib. cōtra mendaciū. di. Mendaciorum genera multa sunt que qdez omnia vtr odisse debemus: sed nihil odio habere debemus nisi peccatū: ergo pz ppositū Quinto rōne pactiois sic. Infringere cōe ius aut cōem legem vel pactum illicitum est: fallrem qui est subditus illi pacto vel illi cōitati. quātū enim pactū est maioris necessitatis et utilitatis: tanto peius est infringere illud: sed pactum de dicenda veritate est hmoi ex quadam nāli r cōi concordia gentium manant

ius idiomatum et linguarum ad exprimendam veritatem: quod secundum philosophum per periculis ea que sunt in voce sunt in anima passio-num notat. Secundo ratione causationis sic, omnis defectus per se emanans a causa potius est in causa a qua emanat: quam in suo effectu: sed falsitas significationis per se emanat a mentiente: imo vir esse potest aliquid regulare in signo materie voluntario: sed solum in significante: ergo aut ipsa mendositas significatio est in ipso mentiente: aut aliqua maior illa: mendacius est forma mendosus et causa mendacii: sed neutrum horum potest habere rationem boni: ergo quicumque hoc vult non solum est mendosus: sed etiam peruerse voluntarius. Ideo Augustinus in libro de mendacio dicit: Aut non est credendum bonis: aut credendum est eis quod credimus aliquam mentiri debere. Aut non credendum bonos aliqui mentiri. Et quibus patet quod nunquam mentiuntur boni. Septimo ratione iniquitatis actionis sic. Omnis iniquitas essentialiter loquendo est peccatum: sed ubique est mendacium ibi dolositas: quod aliud gerit homo in corde et aliud in ore dicit. Vbi autem dolositas ibi iniquitas: ergo impossibile est aliquid mendacium non esse peccatum: unde philosophus 4. ethicorum c. 14. dicit: sed seipsum mendacium prauum est et fugiendum: sed ut dictum est quod secundum philosophum seipsum prauum est: bene fieri non potest: ergo non potest esse aliquid mendacium quod non sit peccatum: igitur patet mendacium criminatio.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua declaratur sanctos non dixisse mendacium et qualiter intelliguntur multa que videntur mendacium.

Eritio in hoc sermone postquam visum est quid sit mendacium: et quomodo semper est peccatum ad clariorem dictorum noticiam ne quis errore decipiatur: quod apparet multas rationes oppositas contradicere: ad ipsarum declarationem laborandum est. unde scripte declaranda sunt. Primum est illud quod dixit Jacob patri. Gen. 27. Ego sum Esau primogenitus tuus. Certum est enim ibi fuisse falsam vocis significationem: et quod etiam ibi fuerit intentio fallendi. testatur ibidem dei. Venit germanus tuus fraudulentus etc. Dixit ergo Jacob mendacium. et tunc a Magistro in 3. dist. 38. et Augustinus contra mendacium ut habet. 22. q. 2. c. si quelibet excusatur a peccato: non de mendacium est peccatum: quod est contra predicta. Ad quod respondeo per Ricardum in 3. di. 38. q. 2. in solutio-

scio argu. et Alexan. in 2. parte tractatu de p. precep. 8. et in 2. parte tractatu de mendacio. et Theobaldus 2. q. 110. ar. 3. in ratione. 3. argu. quod Jacob in verbo illo non fuit mentitus sed aliqua dupliciter sancta et inspirata usus. Ad quorum declarationem sciendum quod 5. in dupliciter sunt attendenda ne sit mala. Primum quod intentio sit simplex et sic Jacob motus fuit intentione simplicissima et diuina: cum adhuc iuuenulus esset et purus. Nam de simplicitate et quiete mentali ante predictum verbum plurimum fuerat laudatus in textu ibidem. Secundum est affectio et sic Jacob motus fuit affectione spiritali et diuina. Et ideo pater postquam sciuit non est turbatus nec benedictionem reuocauit: sed confirmauit. di. Benedixi ei et erit benedictus. Tertium utilitas siue necessitas: et sic Jacob motus est necessitate obediencie: quod dei voluntas innotuit ei per sanctissimam matrem suam et in eternum lumen. Spiritualis quoque primi utilitas quam ex hoc opere deus elicere intendebat quod nota et facta fuit. Nam per hoc figuratum fuit quod quandoque ad deum preferret populus descendens ab eo populo descendenti ab Esau. et quod fuerit postea propheta vera rei probauit euentus. Ideo Jacob non est mentitus. Isaac autem idem dicit Jacob fraudulentus egisse: quod sic credebatur: idem nec ipse est mentitus. Quartum attendendum est auctas: et sic Jacob ex aucte spiritus sancti motus est: qui licite potest uti locutionibus translatiuis seu figuratiuis: cum ipse non obligatur legibus idiomatum nec statuti aut pacti humani. Nam secundum Augustinum quod dicitur in veteri testamento dixisse Adami vel alteri cuiquam locutus non loquebatur sed angelus in persona dei: et non mentiebatur in persona dei. Ego sum dominus deus tuus etc. Sic Jacob vere dicit esse Esau non secundum personam: sed iure et dignitate primo geniture sibi diuinitus tradite: et iam prius sacramentali emptione pro merito. quod d. ego sum ille cui debet primogenitura. et hoc tenet Augustinus 16. lib. de ciuitate dei. c. 37. de hoc etiam quod 22. q. 2. c. querit. 5. opponit. Quintum attendendum est modus. et sic Jacob egit modo licito. Cum enim fuerit vir sanctus statim post hoc diuinis apparitionibus directus: nullo modo est credendum hoc egisse nisi sub certa regia virtutis et solide veritatis. Secundo declarandum est illud quod habet Gen. 27. de abraam qui cum imolare vellent filium dixit se cum puero ad seruos reuertitur: et illud Gen. 22. de viro-

q̄ soror sua est: potest exemplū Joseph addi
 Gen. 42. 2. 4. 4. Si ergo sacra scriptura h̄
 narrat tanq̄ imitanda non reprehendenda
 e fugienda: ergo videt q̄ aliqui possum? men
 tiri absq̄ peccato. Ad hoc r̄ndet s̄m Tho.
 vbi supra in r̄sione p̄mi argumenti. z Alex.
 vbi supra q̄ in sacra scriptura inducunt aliq̄
 gesta quasi exempla perfecte virtutis. de qb̄
 non est estimandū eos fuisse mētitos: si q̄ tñ
 in corz dictis que mendacia esse videant itel
 ligendum est ea figurati z pphice esse dicta.
 vnde Aug. in lib. cōtra mendacium dīc. Cre
 dendum est illos hoīes qui pphicis t̄pib̄ dī
 gni aucte fuisse cōmemorant: oīa que scripta
 sunt de illis pphice gessisse atq̄ dixisse: nec
 minus pphice eis accidisse: quicūq̄ sic acci
 derunt vt eodem pphico spū memorie l̄tisq̄
 mandanda iudicarent. hec ille. Dic igitur q̄ nul
 lus predictoz mentitus est. nam z si abraaz
 intenderet filium imolare: ex magnitudine fi
 dei sue credebatur: sicut dicit ap̄lus ad hebre. xj
 q̄ dñs cum suscitaret. sciebat enim firmissi
 mā esse pmissionē qua dñi fuerat in Isaac
 vocabitur tibi semen. Silt̄ vt dicit Aug. i. q.
 sup Gen. dicens sororem esse suā veritatem
 voluit celando occultare: non mendaciū dicē
 Soror enim dicitur q̄ filia fratris erat. vñ z
 ipse dicit Gen. 20. Vere soror mea est filia
 patris mei z non matris mee: q̄. s. ex pre pa
 tris ei attinebat. Silt̄ nec Joseph est menti
 tus q̄ illa verba di. non affirmando s̄ potius
 tēdando cum di. eos esse exploratores. vñ po
 tius intelligenda sunt interrogatiue q̄ affir
 matiue. Cum dicit se peritū esse in augmē
 tandi scia: hoc verbū augmentandi large ac
 cipitur pro futuroz p̄uisione. Preterea h̄
 ipsum potius interrogatiue dixit exp̄mēs fa
 mam populi quā de hoc habebat: q̄ sibi at
 tribuere volens: z sic intelligendū est de fili
 bus. Tercio declarandū est illud Exod. j. 8
 obstetricibus que mentite sunt Pharaoni
 vt liberarent paruulos filios isrl̄. p̄pter q̄
 remunerate sunt a deo. vnde ibidem dicitur
 bene fecit ergo obstetricibus dñs z edificauit
 illis domos: sed nullū peccatū remuneratur
 a deo sed punit: ergo mendaciū non est semp
 peccatum. Ad hoc r̄ndetur s̄m Alexan. vbi
 supra z Ricar. vbi supra in solū. 4. argumē.
 z Tho. vbi supra in solutōe. 2. argu. q̄ obste
 trices non fuerunt remunerate a deo p̄pter
 mendaciū: sed p̄pter dei timorem z iudiciorū

amorem z reuerētiā: ex q̄bus causis mentire
 sunt. Ex hoc enim meruerunt remuneratio
 nem temporalem z non eternā. vñ Hiero
 dicit q̄ dñs non preparauit obstetricib̄ do
 mos eternas. Mendaciū vero post duo pre
 dicta sequēs non fuit meritorius. Quarto
 declarandū est illud Exod. 5. de Moyse et
 Aaron qui di. Pharaoni h̄ dicit dñs deus
 dimittit poplū meū vt sacrifici. mibi in deserto z
 paulo post deus abraam vocauit nos vt ea
 mus viam trium dīez in solitudine z c. Con
 stat enim q̄ non solū. 3. dīctas ire volebant:
 aut solum in desertum. Ad hoc r̄ndetur s̄m
 glo. q̄ causa p̄ncipalis recedendi ex egypto n̄
 fuit vt ibi sacrificaret: s̄ potius vt abiq̄ redi
 tu irent in terram p̄missiōis: sed illa fuit du
 plicitas p̄missa: q̄ deus voluit p̄mūz pro cā
 eūdi reddi: ne Pharaon crederet q̄ absq̄ re
 ditu vellet de egypto exire. Nam etiam vt dī
 pini Reg. i. 6. dñs misit Samuel in bethleē
 ad vngendū Dauid in regem. z dixit ei q̄ sa
 crificaret ibi: z postmodū diceret se ad sacri
 ficandum venisse: ne Saul posset scire q̄ vn
 xisset Dauid. Ex quibus sumit argumentūz
 q̄ si quis vadens ad aliquē locum vt ibi ali
 qua cum aliquo tractet z ad hoc celādū vult
 ibi orare vt si interroget possit r̄ndere z dicē
 ego iui illuc causa orandi: q̄ absq̄ mendacio
 z duplicitate fieri pōt hoc z p̄cipue quando
 sit intentiōe sancta: ne detur p̄siferis causa
 malignandi. vnde sub tali modo loquendi lz
 occultare innocentem: ne impie occidat. z p̄ba
 tur illa triplici rōne. Primo q̄ p̄ma causa
 z finalis pōt vere subterfieri: nullus dicti sui te
 netur semp̄ expr̄mre oēm veritatem: z p̄
cipue illā quā debet valde occultare. s. ad ob
 uiandum malis: igitur patet p̄positū. Secūdo
 quia causa non finalis vere dici pōt cā. Mā
 sunt multa genera cāz q̄bus vere competit
 nomen causē. vnde vere dicitur q̄ ignis cō
 flans fuit causa cāpan. z tñ non fuit totalis
 causa nec p̄maria: ergo patet p̄positū. Ter
 tio quia qui existimat in dicto significare cāz
 p̄ncipalem ipsum se fallit postq̄ fallat. Mā
 si ex meo sermone: non tñ debito iure dicen
 do ex sola subterfientia alicuius veritatis quis
 fallatur: non fallitur per se: sed solum p̄ acci
 dens: ergo z c. Quinto declarandū est q̄ nō
 solum simulatio est in verbis: sed etiam in fa
 ctis: vt dictum est. Sed p̄tingit facere aliqua
 opera simulata absq̄ peccato: sic fecit Josue

Sermo

qui simulavit se hostes fugere habitatores. s. bay. et David qui simulavit se stultum coram rege geth. ut habet pmi Reg. 21. et Zebui qui finxit se cultorem Baal: ut scribitur. 4. Reg. 1. et ibi non peccaverunt: sed potius commendant Nam de Zebui. 22. q. 2. c. ultio dicit. Utile simulatione et in tempore assumenda Zebui nos docet exemplum: qui sacerdotes Baal interfecit se fingens idola velle colere: ergo pari ratione videtur quod possit fieri mendacium in verbis sine peccato. Ad hoc respondeo secundum Bona. ubi supra in solutione. 3. argu. et Alexan. ubi supra quod ille simulationes fuerunt cautelae non duplicitatis: ideo fuerunt licite. Solutio autem duplicitatis quod fit ab hypocrisis non est licita: imo tenet rationem mendacii: ut in sermonario de peccatis tractatu de hypocrisis. Idem etiam dicit quod non est fides de verbo et facto: quia factum non est principaliter institutum ad significandum mentis conceptum. Sermo autem ad hoc institutus est: ut interpretis mentis: ut homo alteri significet quod est apud se: ut constitutur veritas apud audientem que est apud loquentem. Et ideo qui ad aliud vitur peccat. ut supra. Non sic autem est ex parte facti. Alexan. tamen dicit quod non Zebui a culpa excusat vel mendacio: quia fuit malus veritate ab idolatria Hieroboam non recedens Laudat tamen et specialiter remunerat a deo: non per simulationem: sed pro eo quod cultum Baal destruxit.

Sexto est declarandum quod in multis scripture locis propositae multe locutiones que secundum intentionem littere falsae sunt: sicut pater de eo quod dicit Iudicum. 9. q. ierunt ligna ut vinceret super se regem: dixeruntque oliue impera nobis: quod respondit non possum deferere pinguedinem meam. Et etiam disputantes propositae multa falsa: cum ergo scriptura fuerit data absque aliquo peccato: videtur quod aliqua mendacia dici possunt absque peccato. Ad hoc respondeo secundum Alexan. et Bona. ubi supra in solutione. 2. argu. quod ea que transumptive dicunt referunt ad veritatem intentionem: et pro illo intelliguntur. et quicquid pro illo habent veritatem: nullum est ibi mendacium. unde Aug. in lib. de mendacio ait. Quicquid figurative fit aut dicit non est mendacium. Sicut disputantes dicunt falsum: ut ex hoc ad veri cognitionem deveniant: et etiam ibi magis sunt interrogationes quam assertiones. Septimo et ultimo declarandum est illud Luc. 11. ubi dicitur quod Christus finxit se longius ire: sed Christus non potuit peccare: ergo non oportet mendacium

est culpa. Ad hoc respondeo secundum Alexan. ubi supra Ricar. et Bona. ubi supra. et Tho. ubi supra in solutione pmi argu. quod est quedam falsitas quod dicitur doctrinae: que quicquid est necessaria ad quam regitur illa. scilicet veritas alia et utilis in sua significatione summa sanctitas in intentione auctoris celebris in actione: pietas in affectione: et alie congruentie decentes: et tunc talis simulatio decentissime convenit: et cui fit summe placet cum sibi postmodum innotescit: et sic Christus finxit se longius ire: ad significandum quod ad huc longum a fide illorum erat. unde glossa ibidem ait. Tale se exhibuit in corpore: qualis apud eos erat in mente. unde Aug. in quonibus evangeliorum ait. Quia fingimus illud quod nihil significat mendacium: cum autem fictio nostra significat aliquid: non est mendacium: sed aliqua figura veritatis et dat exemplum de viro. et iterum in lib. 5. mendacium ait. Quisquis vult intelligere illud fingendo quid prefiguravit: attendat quod agendo profecerit longius namque postea profectus super oculos caelos: non tamen deseruit discipulos propter hoc significandum futurum divinitus factum: ad presens est illud humanitus factum siue fictum. Et ideo vera significatio in illa est fictione premissa: quia in hac perfectione illius: est significationis veritas subsecuta. Simus ergo veraces ut si huius veritatis digne efficiamur: qui est in secula benedictus.

Quinta palmarum in mane: de offensione mendacii in generali et de offeso iocoso et punitoso. Sermo. 62.

Princeses sacerdotes et omne populum quod re falsum testis adducit. ierunt ut cum mor. tradit. Matthe. 26. Superiori sermone determinatum est: quod nullum mendacii genus sit licitum. Ad clariorem dictorum noticiam quam graue aut leue sit mendacium videamus. et primo de offensione eius in generali siue in communi: deinde in particulari. ut enim habemus ab Aug. in lib. de mendacio et transumptive. 22. q. 2. c. octo sunt genera mendaciorum in communi. Primum inquit est capitale mendacium: et longe fugiendum: quod fit in doctrina religionis: ad quod mendacium nulla ratione de qua quis adduci. Secundum ut aliquem ledat iniuste. quod

male est. ut nulli proficit obfit alicui. Tertiū qđ
prodest alteri: ita ut obfit alteri: quāvis non ad
imundiciā obfit corporalem. Quartum sola
mentiendi fallendiq; libidine: quod merū est
mendaciū. Quintū quod fit placendi cupidit
tate: de suavi eloquio. Sextus est quod nulli
obest et alicui prodest: velut si quispiā pecu
niā alicuius iniuste tollendā sciens ubi scit:
nescire se mentiat. Septimū mendacij gen
est quod et nulli obest et alicui prodest: veluti
si volens hominē ad mortē prodere questū
mentiat. Octauū genus mendacij qđ et nulli
obest et adhuc prodest: ut ab imundiciā corpo
rali aliqū tueat. hec ille. Quādo tñ reducū
tur per iuramentū sententia: ū in. 3. di. 38. in
triplice diuisione. sin mendaciū iocosus: offi
ciosus: et pernitiosus. et pñcet tria prima mē
bra prime diuisionis: sin quā aliquis potest
ledere vel in spūalibus. et sic est primū men
brū: vel in temporalib; et hoc velut alicui ob
fit et nulli proficit. et sic est secundū. vel ut alicui
obfit et alicui proficit: sic tertiū. Secūdo vel
intendit menties delectare et est mendaciū
iocosum: quod cōprehendit alia duo mēbra:
quia pōt delectare vel ferē sic est quartū: vel
alios et sic est quintū. Tertiū vel intēdit men
tients alteri prodesse: et sic est mendaciū offi
ciosus quod cōprehendit alia tria membra.
Intendit etiā mentiēdo prodesse alteri: vel
in rebus: et sic est sextū. vel in corpore: et sic est
septimū. vel in aiā: et sic est octauū. In pñ
ti ergo sermone de his mendaciis sub triplici
diuisione tractare congruū est.

Primo de mendatio pictatis et officioso.

Secundo de mendacio leuitatis et iocoso.

Tertio de mendacio malignitatis et pñtoso.

Pars prima huius sermonis in qđ tractat de
mendacio officioso et pictatis.

Primo ergo tractādū est de menda
cio officioso: qđ nulli nocet et alicui
prodest. et hoc modo cōtingit menda
ciū tripliciter dici. Primo videlicet pro re
tēporali. Secundo pro re corporali. Tercio p
re spūali. **P**rimo quidē dī mendaciū offi
ciosus p cōseruanda re tēporali: sua vel alie
na. **P**rima inquantū p sua ne sibi pecunia
auferat vel cōsimile tēporale: ut cū interroga
tur de pecunia sua denegat veritatē: hoc ē
pctū veniale. Secundo si sit p cōseruanda pecu
niā aliena: iurpata cū quis ad euacuandā pecu

niā alienā iniuste a fure vel a predone furan
dā vel tollendā mentiat: dicēdo se nescire: et
hoc est etiā pctū veniale: pōt tñ esse mortale
et hoc duplici casu. ut cū in viroq; casu inter
ueniat iuramentū: qđ de facili contingere so
let: qđ iurando cōtra veritatē p se vel p alio
periturus est: qđ veritas est vnū de trib; qđ re
quirunt in iuramento: sin illud **M**erc. 4.
Jurabūt viuit dñs in veritate: et in iudicio: et
in iusticia. 22. q. pma. et iurabūt. pñde in iu
ramēto semp debet esse veritas. ut. sciat hō
firmiter qđ iurat esse verū: alio si tñ credit d
scientia nō debet iurare sed de credulitate.

Secundo fit p cōseruanda re corporali. s. vira
ppria vel aliena. **P**rimo inquantū p vita p
pria. verbi grā h; **S**co. in. 4. di. 25. Lū verū
crimē sed occultū in publico sibi iposuit ho
mo negat: nā negans veritatē in hoc notat i
iudicio de calūnia iponentes: eo qđ accusator
vel denunciator: falsi criminis est infamis: ut
pater p ea qđ dicunt ē de calū. c. p. et. 2. tamē
talis veritatē negās non tenet retractare ne
gationē suā: qđ nullū tenet in iudicio cōfiteri
se reū: nōdū cōuictus. ut in ca. nō tibi dico. de
pe. di. 2. Et sin **L**andul. addēt **S**co. talis ac
cusatus in iudicio tenet ad restitutionē accu
santi. Sed circa hec tria dubia remanere vi
dent sin **S**co. **P**rimū an q tale crimen in
publico sibi iposuit negat mortaliter peccat.
et videt q sic. **P**rio q mētū mēdacio rei pu
blice pñtoso. **N**ā res publica ppter ei mē
daciū publicū a iusta punitione impeditur.
Secundo nocet pñone accusanti: cū ppter h ca
lūnia infamet. Ad pñū dicendū est: q sicut
Deutro. i. 6. scriptū est. Iuste qđ iustū est p
qris: neq; res publica oia mala punire de
bet: sed qēq; puniēda sunt. et talia officialis
iuste punire pōt: et illa sunt q corāz officiali
rei publice in publico sufficienter pbari pos
sunt. preterea nō reddit res publica offensa si
diminū iudiciū excedat ei: ut. aliq referant
iudicio dei: sup quo nō pōt reipublice iustus
iudiciū esse: q pmi **R**eg. i. 6. di. **N**ō videt q
patent: de aut intuet cor. **S**ecundo cū dī q tale
mendaciū est pñtiosus et accusantē: dicēdū
q nō est pernitiosus et cū: sed ipse sibi ipsi est
pñtiosus: dū eo modo pponit quo minime
pponere debet: q cū nō deberet pponere si
ipsi ipuerit: si aliq ei infamia subsequat: euz
ipse in cā sit: nō antē negans: nā defendit in
nocētiā suā in publico ubi nō ē nocēs: donec

Sermo

fuerit cōict⁹. Scdm dubiū est si talis peccat mortaliter mentiēdo p se. Primo gde3 videt durū q glibet ab vno infamat⁹ in publico de necessitate salutis tenet illud d quo est accusat⁹ statiz in publico ostēdi: et sic stat i in iudicio sanguis patibulo se exponē. Scdo quoq3 habendo oculū nō tm ad penā: s3 etiā ad honestū: et inhonestū: nō videt q ita honeste: et fm rectā rōnē debeat talis corā iudice cōfiteri: q ipse pl⁹ q3 qūq3 ali⁹ singulis accusans: sibi ipsi aufert famā: q in iudicio credit⁹ se nec tm mentiri videt fm Andul. q rñsiones accipiēde sunt fm pmissas interrogatōes: non eni qlibet rñsio est cuiuslibet interrogatōis. Mā duplex est for in quo q3 rñdere pōt. scōsciētiāle et iudiciāle. Ad interrogatōnē factā in foro scōsciētiāli: nō est rñsio in foro iudiciāli: nec ecōtra. Lū igit neget ille in foro iudiciāli criminē qd nō est notū nisi in foro scōsciētiāli: ytiq3 non mentit. Quid igit rñdit Sco. q tūc danda est rñsio iuristarū: nego pposita ut pponunt: et hoc gde in pposito sine mēdacio dici posset: q3 pponunt in publico et ut publica et ut publice pbanda: sic aut illa negare pōt: q scit illa in publico non posse pbare. Sed si iudex vrgeat cū ut ppositū fateat vel ut publice neget. Rñdere pōt q ipse accusatorū sufficienter respondit: sic mortis est respondere iurisperitis: nec declinare vult ab illa responsione: faciat iudex erga accusatorē qd iur⁹ est. Tertū dubiū est si talis predicta negans intēdat tm negare illud ut illi ppositū ē: videt nō publicū sic facit sacerdos de pessione di. Nihil male scio hūc fecisse: loquit ut in publico: audiuit eni non in publico: sed in alio foro: nūqd ille negans de illa negatōe penitere tenet: dicēdū q bonaz mentiū est etiā ibi suas culpas agnosce re: vbi culpa nō est: sicut dicit Grego. 5. di. c. ad eius. Adulto quidē ampli⁹ vbi dubitatur an ibi sit culpa: et qualis etiā culpa bone mētis est culpā agnoscere. Proinde in tali casu pōt negatōne talē d hoc indistincte penitere tanq3 de tali qle est puta sub tali distinctiōe: si mortale est tanq3 d mortali: si veniale tanq3 de veniali. Scdo cōtingit dicere mēdaciū p cōseruāda vita aliena: ut cū ad necē trahit hō latitans in aliquo loco: tūc gde pūdetē aduertat hō: q ex tali perplexitate nō faciat: aut p charitatē: aut p veritatē. Ad cui⁹ intelli gentiā aduertendū est fm Alex. de ales in. 2.

pte tractatu de mēdacio. ar. 5. vbi qrit vtrū iure perfectis licz mētiri: q mēdaciū pōt tripliciter sumi. Primo p falsa significatiōe vocis cū volūtate falsū enūciandi: et isomodo si dicit pfectus religiosus q nō ex pfectiōe habet nō dicere mēdaciū: nō est ei pibitū: nec peccat mortaliter sic ppetrādo mēdaciū. Secundo pōt dici mēdaciū enūciando verū: volens enūciare falsū: ut fallat: et isto modo s3 Alexan. si dī pfectus ille q habet pfectā charitatē: et ex charitate perfectā cognitiōne: ut habeat totaliter deo cōiūgi fm intellectū et fm affectū: put est possibile in via: si talis peccat h genere mēdaciū licz sit benignitat⁹ peccat mortaliter: q eni perfecte adhibebat deo: nullā habebat rōnē retrahentē: qre mentiri deberet. Et sicut dī de Adam q rōne status sui pmo et pncipaliter peccauit mortaliter: ita et iste rōne stat⁹ peccat mortaliter in h genere: sed fm d. Bona. in. 1. di. 38. q. 4. illa opinio nō videt possē stare: q3 rari inueniunt qui in hac charitatis pfectiōe sunt: puta quāto quis est maioris pietatis tāto pñior est ad subueniendū aliene salutī corporali siue spūali pro falsitate verbi sunt: sicut videm⁹ q pater magis est pñior ad mentiendū p salutē filij sui: q3 p salutē extranei: q nō videt hoc pbabile. Itē esto q nulla sit pñitas: cū mēdaciū id cosus et officiosus nō sit prohibitū: nisi aliq3 ad hoc se astrinxerit p votū: q3 tūc q3 sit pfectus nō videt q incurrat pctm mortale. hec idē Tho. 2. 2. q. 110. ar. ultimo in solu. vltimi argumēti. Ideo fm Bona. in hoc casu dicēdū est q ad aliqd tenet hō pter alios: vel ratiōe voti enūssi: vel rōne officij cōmissi: vel rōne scādali imminētis: vel rōne scōsciētiē dicantis. Si g dicamus viros pfectos obligari ad nō mentiendū aliquo genere mēdaciū cū non sit ex pcepto: nec ex officio cōmissio: nec ex voto: et hoc ppter scandalū et scōsciētiē vinculum vitādū. Propter qd notādū est: q sunt gda3 pfecti publici: gda3 occulti. Viris publice perfectis adhibet fides tāq3 cōseruatorib⁹ veritatis: et q3 mēdaciū deprehensū facit ut hō alteri nō credat: si viri pfecti mentirent: iam nec ipsi crederet ab aliq3 et magnū ipi veritati fieret pñiciū et daret alijs occasio scandalizādi: ideo tales viri debēt habere conscientia: q3 p nulla re dicant falsum scienter: qñ ergo dicūt peccāt mortaliter: tū q faciūt p scōsciētiē dicantē: tū etiā q3 alios scandalā

zant active: nō sic autē scandalizant de his q
sunt ipsefecti: vel etiā de pfectis occultis. 3o
tales nō sic obligant ad oē mendaciū cuitā
dū: et est exēplū: q si quis ipugnaret fidē lici
tū esset in pfectis fugere et latere: sed viri pfe
eti tenent stare et libere cōfiteri: ne p illorum
fugā popul⁹ infirmus cadat a fide. Vnde cō
scientia debet eis h rōnabiliter dictare. 4o
test igit dici q mēdaciū q̄rūqz parū viri
perfectis imputat mortale pēnā: qm ppter scā
dalū vitandū dictare debet eis pscientia nul
laten⁹ eē mentiēdū: et sic intelligit illud Aug.
lib. de mendacio. Quō inge diligit primū
et q̄ seipsum: cui ut pbeat tēporalē vitā: pdit
eternā. Et etiā super illud Prover 29. Hoc
verū suscipies fili⁹ a p̄uioe longe aberit: et
nihil falsi ex ore ei⁹ procedit. Idē Aug. ait:
Sili⁹ suscipies p grām verbū eternū tā clau
suz sibi deputat ad subueniēdū boi p mēda
ciū: q̄ si p stuprū trāsire cogat. 5o Tertio mō
dō pōt esse mendaciū cū libidine et p̄seuera
tione: et sic crit mendaciū hz Alex. pēnā mor
tale. Vñ Aug. ait: Quis integrū dixerit eē
aiuz mētiens: et enī libido ipsa recte diffini
tur appetit⁹ ai quo eternis bonis quelibet tē
poralia pponunt. hec. 22. q. 2. ca. ne quis. idē
Aug. ait: Ne qs arbitret pfectū et spūalem
boiez p ista tēporali vita morte cui⁹ sua vel
alteri⁹ nō occidit aia debere mentiri. hec ille.
Et qbus claret p̄it multē alie auctoritates
scripture sacre et doc. di. q p mēdaciū nō de
bem⁹ hoicm liberare a morte: et q̄r: et in qb⁹
tale pēnā sit mortale vel veniale. Sic intelli
gi debet qd pōit. 22. q. 2. ca. si qs. vbi Aug.
ait: Si qs ad te pfugerit q d mēdacio possit
a morte liberari: nō es mētur⁹. 6o qd mē
tiē occidit aiaz. s. si dicit mendaciū scdo vlt
terio modo. Et in ca. faciat. idē sentire videtur
di. Faciat hō p tēporali salute hoiz qd pōt
Lū autē ad hoc vctū fuerit ut tali saluti nisi
peccādo. s. mortaliter p̄sulere nō possit: iaz se
existimet nō habere qd faciat. Et andē sniam
repleat. in ca. ne qs. et iterū. 22. q. 2. in .c. omne
Ysidor⁹ ait: Dē gen⁹ mendaciū sūmope fuge
nec q̄libet fallacia vitā alicui⁹ defendas. La
ue mēdaciū in oibus: hui⁹ quoz sentētiē est
Greg. 18. li. mora. ca. 2. exponēs illud Psal.
5. perdes oēs qui loquūt mēdaciū. Rō assi
gnat ad Roma. 3. ca. vbi dī: q nō sunt faciē
da mala ut eueniāt bona. 7o Tertio dī mēda
ciū officiosuz ad cōsiderandū rē spūalē in se

vel in proximo. 1o Primo qdē in se. s. in enim
Alex. vbi s. ar. 7. Et Bona. in. 3. di. 38. q. 6. in
solu. argumētōz. duplex ē inūdicia: vna cor
poralis et p hac vitāda neminē oportet mē
tiri: qz sicut dicit Aug. in lib. de mendacio.
Null⁹ recte agens inūdus fieri pōt quolibz
cōtagio corporali. Alia inūdicia est spūalis:
et hec dupliciter fieri pōt. 1o Primo respectu p
fecti: et tūc dicim⁹ q pfectus ita fortis dē esse:
ut cōfidat se nulli tentationi succūbere. Vñ
et si violētā infert illi sperare debet q nullo
modo ipse cōsentiet violētē illate corruptiōi:
sed sustinebit meritorie tūc: ideo talis menti
ri nō debet in tali casu. Vñ brā Lucia dicit
Si me inuictā violaueris: castitas mihi du
plicabit ad coronā. 2o Scdo respectu impfe
cti. Nā imperfect⁹ utpote infirm⁹ timere de
bet ne succūbat: si ad statū illuz veniat. Ideo
tali ppter infirmitatē suā cōcedit redimere
periculū maioris pēi per minus pēnā. vnde
santi⁹ cōsulendū est tali falsuz dicere qz passi
onē illā cū manifesto periculo sustinere. Et h
est qd Aug. in lib. de mēdacio ait: Illa pec
cata q ita cōmittunt in boie ut eū faciāt im
mūdū in pēis nostris euilare debem⁹: ac p
hoc ipsa pēnā vāda nō sunt que ppterca fiūt
ut illa inūdicia cuitet: qd intelligi debet nō
q pēnā nō sint simpliciter: s. q nō sunt gra
uia: Itē in li. 5. mēdaciū circa finē probato
et cōcluso q nūqz sit mentiēdū subdit: s. pfe
ctoz ē aliqz solid⁹ cib⁹. Multa enī sūm veniā
relaxāt infirmitati: q̄uis sincerissime neqz
placeāt veritati. Scdo autē ad cōseruādā rē
spūalē p primo: puta castitatē proxim⁹: et d
hoc sūm Bona. vbi s. dicendū est de viro im
pfecto respectu alteri⁹ ipsefecte: sicut de viro
ipsefecto respectu sui. Et sic pater p̄ma pars
hui⁹ sermonis.

¶ Pars secūda hui⁹ sermonis in q tractat
de mendacio iocoso et leuitatis.

Secūdo in hoc sermone tractādū est
de mendacio iocoso et leui⁹. Et fit ex
libidine mentiēdi et delectatōe inani
qd cōtingit tripliciter dī. Aut cū delectatiōe
ppria. Aut cū delectatione aliena. Aut cum
varia culpa. 1o Primo ptingit mēdaciū dici
cū delectatōe ppria: ut hō delectet in seipso:
et ex sola mentiēdi fallēdiqz libidine: hoc est
sine cā et vtilitate: et h tripliciter cōmitti solet
1o Primo fingendo. Scdo cōponendo. 3o Tertio
tactādo. 1o Primo fingēdo ut cū quis studiose

Sermo

et accurate fabulas fingit et delectat in illis: fabula enim proprie est res que nec vera est nec verisimilis. et illa proprie fabula est que in se nihil veritatis habet. et est fabula falsa que in se habet aliquid veritatis admixtum: et de fabula a fando: quod in solo fatu consistat. Si autem talis fictio habet aliquid admixti siue moralis significationis: parabola potest dici: grece hunc parabola latine puerbia dicunt: eo quod in ipsa sub paratiua similitudine figure verborum et veritatis imagines ostendunt: sicut patet in fabulis Esopi: que veris parabole dici possunt. et talia fingere non est peccatum: sed fingere fabulas secundum suam significatiuam absque peccato non est. Secundo componendo. Sunt enim plerique qui delectant in astutia et palliata arte mendacia componendi: ac noua in vulgo inueniendi quod etiam sine peccato non est: cum fiat libidine mentendi: non tamen decipiendi: nihil tamen hoc mendacium habet neque in se neque in causa extra illud in quo est libido: nisi mentiendi propter quod Augustinus vocat eum merum mendacium: non autem sic in alijs mendacijs: quod habet causam extra mentiendi. s. nocendi ut in punitioso: et iniurandi ut in officioso: vel placendi ut in iocoso. Tertio commutit iactando. Secundum enim Alexander. Iactantia venit in aliquo cum mendacio: et in aliquo differt. Loquuntur quidem quod in utroque est falsa significatio vocis. Differt autem intentio: quod intentio mendacii ut credat illud quod non est: et terminat in cogitativa speculatiua. Iactantie vero intentio est propter aliquid in affectiuum: licet credat ibi aliquid quod non est. Sed de his satis in sermonario de peccatis tractatu de iactantia. Tercio de mendacium iocosum cum delectatione aliena quod fit mediante adulatione secundum enim Aristoteli. Adulator clauum figit in oculo eius cum quo consurgit. Comites quidem adulatorum habet odium et fraudem. perditionem et notam mendacii: sequelam seruitutis et execrationem. primi autem totum honestatis exterminium. hec ille. Tertio potest dici mendacium iocosum cum varia culpa. s. quicquid veniale: quicquid mortale. Ad quorum declarationem notandum secundum Alex. ubi s. ar. 4. Et Tho. 2. 2. q. 110. ar. 4. Et Ricardus et Bona. in 3. dist. 38. q. 3. q. mendacium potest esse mortale. Primo per se ratione sue speciei. id est secundum suam speciem est contra charitatem dei et primi: sicut tres species mendacii punitiosi de quibus in prelo sequentibus de talibus intelligitur illud propheticum: perdes oculos loquuntur mendacium. Et illud Sapientia. p. 8. quod mentis occidit animas. Illud vero mendacium quod

secundum suam speciem non est contra charitatem: non est secundum suam speciem mortale: sed veniale: et hoc est mendacium in quo non supponitur: sed infra debet intendere aliquid delectatio levis: sicut in mendacio iocoso: vel causa veritatis primi: sicut in mendacio officioso. ubi super illud Psalmi. perdes oculos meos. dicit Augustinus. duo sunt genera mendaciorum in quibus non est magna culpa. s. cum aut iocamur: aut primo perferendo necimur. Secundo est aliud mendacium mortale per accidens. s. ratione sue circumstantie: et hoc mendacium iocosum et officiosum potest esse mortale: et ratione quadruplicis circumstantie. Primo propter affectum: quod s. inima libido et complacentia et delectatio coniungit in mendacio iocoso: puta secundum Rodolphum. cum homo alteri complacentia et delectatione: dilectioni et preceptis dei asponit: quod tunc mortale est. Unde Augustinus. Nullum apud deum oporteret adeo peccatum veniale est: quod non fiat criminale dum placet. Secundo si talis delectatio est sub deo. argu. ad hoc. 25. dist. 5. criminis. Secundo propter nocumtum: ut cum mens videt probabit ex suo mendacio iniuriam alicui aliquid notabile detrimentum: licet tale mendacium ad hoc non est ordinatum: puta cum predicator dicit mendacium officiosum in predicatione. Nam secundum Scotum. in 3. dist. 38. mortaliter peccat. Item si quis timore mortis seu iocoso et verisimile est quod credat se. dicit Buelsum vel Sibyllinum: mortaliter videtur peccare: quod transit in mendacium punitiosum. Tertio propter preceptum etiam in mendacio iocoso: ut qui indifferenter et per nihil habet tota die dicere mendacia iocosa: sicut vera. sic faciunt ioculatores et pilos secundum Aristoteli. Secundo in alijs quibus accidit ex consuetudine vel raro. Quarto propter scandalum: ex multis prope causis scandalum coniungere potest sepe contingit ratione circumstantie personarum cum est mentiens perfectus quo ad statum et famam et reputationem bonorum. Et hoc est quod dicit Augustinus. super illud Psalmi. perdes oculos meos. Si quis non vult boiem manifestare ad mortem: veritatem taceat: sed falsum non dicat: ne per corpore alterius animam suam occidat. hec ille. Et sic patet quid sit dicendum de mendacio iocoso. et secunda pars sermonis.

Tercia pars sermonis in qua tractatur de mendacio punitioso malignitatis.

Erris in hoc sermone videndum est de mendacio punitioso quod tripliciter contingit. Primo in rebus repositis. Secundo in rebus corporalibus. Tertio in rebus

spūalibus. ¶ Primo in reb⁹ temporalib⁹ cō-
mittit⁹ q⁹ quis alicui proſit: tñ alicui nocet: z
qñq⁹ cōmittit⁹ p alio in testimonio iudiciali
de quo in sermone sequenti. Qñq⁹ p se ſicut
quotidie fit inter vedētes z emētes: inter q⁹
tā ex ſuſuetudine longa: qñ etiā ex corrupela
innumerabilia mendacia cōmittunt. vnde ta-
les ſm Tho. z Ricar. mortaliter pecat vltra
h qñq⁹ decipiūt proximū: vel vltra iustū pre-
ciū vendunt: z reſtituere obligant. Cū aut ex
tali mendacio proxim⁹ nō decipit ſm Ray.
veniale est: ſz ſm Moſti. ppter aſſiduitatē z
ſuſuetudinē mortale ſit: ſicut de ebrietate con-
tingit. nā ſine ſuſuetudine est veniale: ſz pro-
pter ſuſuetudinem est mortale. 25. di. §. alias.
Inſup notandū est q⁹ ſi p euadēda pecunia
vel re alia tēporali q⁹ a pdonib⁹ poſſulat: ad
predā nō tñ mentiat⁹ p illa: ſz mendatio iu-
ramētū ſuperaddat: mortale graue est: nam
pnitioſum mendaciū est: atq⁹ periuriū: ſed ſi
abſq⁹ iuramento mentietur: mendacium ē
officioſum z veniale. Similiter contingit de
eo q⁹ denegat veritatē z qñq⁹ iuramento cō-
firmat ne iuſſe in pecunia pdenet: qz in vtro
q⁹ caſu mortaliter pecat: ſz graui⁹ cū addit iu-
ramētū. Sz qd de illo q⁹ aliqd pmittit qd
tñ nō ſeruat: dicendū q⁹ hoc dupliciter ptinge-
re pōt. ¶ Primo qñ pmittit aliqd alicuius
pōderis z nō intendit vel nō credit poſſe ſer-
uare illud: tñ pnitioſus est z mortaliter pec.
In hoc plurimū offendūt mercatores z arti-
fices: pōt tñ res pmiſſa tā vilis atq⁹ inocua
illi eſſe cui pmiſſa eſt: q⁹ non ſeruando pro-
miſſus: nō est mortale ſz veniale. Scdo ptingit
q⁹ tñc intendeat: ſz poſtea nō ſeruat pro-
miſſus: z tñc ſm Tho. 2. 2. q. 110. talis nō mē-
tit⁹: qz nō dicit⁹ p illud qd habet in mente. Si
aut nō facit qd pmiſit infideliter agit: quia
aius mutat. pōt tñ dupliciter excuſari. ¶ Pri-
mo ſi promiſit qd manifeſtū est malus: quia
etiā pmittendo pec. Vñ. 22. q. 4. ca. in malis
Yſido. ait: In malis pmiſis reſcinde fidem
in turpi voto muta decretū: qd incaute. i. illi-
cite vouiſti non facias. Impia est pmiſſio q⁹
ſcelere ppetrat. Et in. c. nō est obſeruādū. idē
ait: Mō est obſeruādū ſacramētū quo ma-
lū incaute pmitit⁹: veluti ſi quiſpiam adulter
fidē ppetrā cū ea pmanendi polliccat. Tolle-
rabil⁹ est eni nō iplere ſacramētū: qñ iplere
ſupra flagitiū. Scdo mō ſi cum pmiſit hoc
agere intendeat: ſz mutate ſunt pditiones.

Nā Seneca in lib. de bñficijs dicit. Ad h q⁹
teneat h facere qd pmiſſe requirit: oia inu-
tata pmanant. Vñ nec apłus mentit⁹ est cū
qd pme Corinth. x. promiſerat non ſeruauit:
qz nō ad illos iuit: z de hoc. 22. q. 2. ca. beatus
Paul⁹. vbi dī: brūs Paul⁹. nō ideo qd ab-
ſit ſefelliſſe credēd⁹ est: aut ſibi extiſſe tra-
ri⁹: qñ cū hiſpanias ſe pmiſſiſſet iturū diſpo-
ſitiōe diuina maiorib⁹ occupat⁹ ex cauſis: im-
plere nō potuit qd promiſit zc. ¶ Scdo de-
ceptio mendacij pnitioſi cōmittit⁹ in rebus
corporalib⁹: z licz alicui proſit: tñ alicui nocet
z qñq⁹ primo de quo in ſermone ſequenti.
Qñq⁹ ptingit fieri p ſciſpo: puta cū q⁹ accu-
ſatur ad mortē. Scdm eni Tho. 2. 2. q. 69. ar.
p. accuſat⁹ tenet veritatē exponere iudici quā
ab eo exigit ſm formā iuris: pinde ſi cōſite-
ri noluerit: vel ſi mendaciter negauerit mor-
taliter pec. Si vero iudex requirit qd nō po-
teſt ſm ordinē iuris. accuſat⁹ rſidere nō tene-
tur: ſz pōt p appellationē vel aliter ſubterſu-
gere: mendaciū tñ nō licz dicere: nec licet tñ
accuſato ſe calūnioſe defendere ſm Tho. vbi
s. Nā in cā criminali de calūnia iuramētūz
preſtādū est: extra de iur. calū. in herētes. por-
ro accuſato licz ſe defendere veritatē occultā
do: quā pſiteri nō obligat. z hoc p aliquē mo-
dū cōueniētē: dūmodo nō rñdeat p verita-
tē: hoc eni non est ſe calūnioſe defendere: ſed
prudenter euadere: nō aut licz falſitatē dice-
re vel veritatē quā pſiteri tenet occultare. nā
hoc eſſet ſe calūnioſe defendere. ¶ Tertia de-
ceptio mendacij cōmittit⁹ in reb⁹ ſpūalibus:
puta in doctrina religionis. ut ait Aug. 22. q.
2. in ca. pmiū. qd exponēs Alex. vbi s. ait: Re-
ligio ſumit ibi ſm q⁹ rlat nos ad tenendum:
nō tñ ea q⁹ ſunt circa fidē: ſz etiā ea q⁹ ſūt cir-
ca bonos mores. In his eni duob⁹ pſiſtit ſū-
ma religionis humane. ſicut Iaco. 2. ſcribit.
Fides ſine operib⁹ mortua eſt. In h myſte-
riū Ero. 17. euz Amalech pugnaret p iſrl. i.
mund⁹ p fidelē aiām: ſuppoſuerunt Adopfi
lapidez ut ſederet: z ex vitragz pre ſuſtētabāt
man⁹ eius. z tñc pualebat ppls iſrl. Nam ut
dī pme Jo. 5. Nec eſt victoria q⁹ vincit mū.
fides nra. ſ. opoſa. Dupliciter enaz circa hoc
ptingit dicere mendaciū pnitioſus. ¶ Primo
reſpectu ſui z hoc fit cū hō male intelligendo
ſcripturas ſacras erronee exponit ea: ſic fa-
ciunt heretici. Item q⁹ male ſcñt⁹ z illud ore
fatē de ſacramētis eccleſie vel de articulis.

Sermo

fidei. ex de su. tri. et fi. ca. c. p. et. 2. Et de ver. fi. gni. ca. sup. q. quidam in principio: atq. censetur oino hereticus q. nō tenet qd. docet scā roma. na ecclesia: ut. xi. di. ca. fi. et ca. nolite. ex de su. tri. et fi. ca. 6. lib. ca. p. facit quoq. ad hoc qd. notat p. Ber. de su. tri. et fi. ca. in glo. mag. vbi articuli fidei q. in simbolo p. tinent enu. merat seriose. C. Scdo respectu p. tmi men. daciū p. nitiosus dicit q. falsam opinionē de fi. de catholica gignendo docet: p. tmiaciterq. de. fendit: ut patet. 24. q. 3. q. alio. et ca. hereticus. et ca. hereticus. cū caplis sequentib. et talis p. p. ric hereticus denotat. Non tñ aut. tales p. nitiosi doctores q. in cathedra pestilentie se. dēt: verū ēt largo mō sumēdo mēdaciū spūa. le et p. nitiosū p. p. tmiū seu p. p. prio dicit: oēs. vitioz et vitioz excusatores de se. sōres: et fau. tores: maxime qm. vergit seu redūdat in mul. taz aiaz perniciē: et dei honoris detrimentū et cōfusionē: a quo nos adiuvet q. vi. et reg. in. secula seculozū Amen.

C. Diffica eadē isra. diē de offēsiōe mēdaciū in particulari accusantiū aduocantiū: et iu. dicantiū. Sermo. 63.

Licenim sen. tire in vo. qd. et in rpo. Jchu. Philip. 2. determinata offē. sione mēdaciū in cōi. in ser. mone p. cedēt: de illa in par. ticulari nūc est vidēdū. Nā vñū gen. mēda. ciorz graui⁹ est altero. fm. qd. ait Augu. in ex. ordio sermonis p. cedēt: ut p. tmiū sit maxi. mū et vltimū minimū. Qui⁹ rōnem assignat. Bona. in. 3. di. 38. q. vlti. q. fm. qd. vult p. b. li. Thopicoz. Si minimū in vno genere ex. cedit maximū in alio genere et simpliciter h. gen. excedit illud. Vñ ad hoc q. aliq. d. gen. excedat aliud: nō oportet q. singula hui⁹ gene. ris excedāt singula alteri⁹ generis: s. q. sumū in vno genere excedat sumū in alio. Ex. plū pōt poni in eq. et asino: qm. g. inter mēdacia oia illud maximū est quo q. intēdit nocere in spūalib. ideo p. tmiū mēdaciū gen. est qd. fit in doctrina religionis cū ad h. ordinē: est in ter cetera sumū: q. nō pōt aliq. p. cā maiori mētrā: q. p. p. seruatiōe spūalis: boni vel an. nero bono spūali: ideo illud mēdaciū est le. uissimū qd. fit p. p. seruāda corporis castitate vel alia sibi re. et sic gradatim akēdēdo et des. cēdēdo est videre de alijs. Ad quoz. clariore

noticiā et mēdaciū offēsiōne p. ticulari⁹ ex. p. mēdā de trib. gradit. hui⁹ p. p. tmiū trās. gradientiū tractādo vñ: Hoc enī senti. zc. i. in vobis sit ipsa veritas et nō mēdaciū. Ideo C. Prima cōsideratio erit de mēdacio accu. santiū et testificantū. C. Scdo de mēdacio aduocantiū et p. curantiū. C. Tercio de men. dacio iniuste iudicantiū. C. Pars p. ma hui⁹ sermonis in q. tractat de mēdacio falsē testificantūz accusantiū et ipsorum accusatoz.

Primo igit in h. sermone de trib. ge. nerib. p. sonaz. vñ. s. Primo de testi. ficantiū. Scdo d. accusantiū. Tercio de accusatis. C. Primo de falsē testifica. tiū in iudicio p. alio in p. iudiciū alteri⁹ tris. notāda sūt. Primo h. 2. bo. 22. q. 70. ar. 4. et Alse. li. i. et p. c. i. ar. 37. ar. i. q. falsū testimoniū sp. ē pec. mortale: q. si fiat p. alio. aut p. tmiū sit pro liberatōe corporis p. tmiū: ut cū q. falsus te. stimoniū dīc. in cā criminali. Et de h. babē. ti. q. 3. c. nemo. p. Aug. di. Nemo peritoz aut prudētiū putet: q. min⁹ sit periculū in verbis lingua mētiēdo: q. manib. sanguinē funden. do. hec ibi. Aut sit in cā pecuniaria: et tūc nō solū pec. mortaliter: s. etia. restituere obligat si ei⁹ testimoniū fuit cā efficax illi⁹ dānti: q. cāz dā. d. dā. d. vide. ca. si culpa. de iniur. et dā. da. 22. q. i. ca. notū sit. i. 4. q. 5. ca. nō scētie. Ad quoz. declarationē sciendū q. falsū testimo. niū pōt tripliciter cōsiderari. Primo ex rōe piuri: sic ille q. iurat mortaliter pec. ut patet ex dictis in scdo p. cepto: s. testis falsus periur. rat: q. testes nō admittunt nisi iurati: g. rōne piuri testis falsus sem. p. pec. mortaliter. Nā falsus testimoniū in iudicio platū ad iniusti. ciā ipediendā nō h. rōnem p. tmiū mortalis ex mēdacio: s. ex piurio. Scdo falsum testimo. niū pōt cōsiderari ex p. te p. cepti diuini: et hoc mō falsus testis sp. pec. mortaliter. qd. tali rō. ne oīdo. Ille q. facit p. p. ceptū dei mortaliter pec. s. falsus testis facit p. dei p. ceptū. Exo. 20. Nō lo. p. pri. tuū fals. test. g. zc. Tercio falsum testimoniū pōt cōsiderari ex p. te mēdaciū fm. q. oē mēdaciū est p. tmiū: et hoc falsus testi. moniū nō h. z. q. semp. sit p. tmiū mortale: sicut nec qd. libet mēdaciū. C. Scdo notandū est q. falsus testis incurrit grauissimā p. ndā. vñ. p. tmiū. i. g. s. i. b. i. b. i. Testis falsus nō erit ipu. ni⁹. vbi nota fm. Y. fido. q. falsus testis tri. p. licher pec. Primo in deū: cui⁹ veritatē an.

nihilat. Secundo in iudice: cuius iudicii perturbat. Tercio in accusatu: q suo testimonio cu pde nate ppter hec tria tripliciter punit. Primo temporaliter: qz copellit restituere oia q p suu falsu testimoniu alia partiū amisit: ut p batū est. s. nō q ei q turpiter dedit: s; ei poti⁹ in cui⁹ iniuriā accepit. Secundo spūaliter in qz tū pdit suū bonorē t famā: q oib⁹ bonis temporalib⁹ est p̄ciosior. 22. q. 5. ca. si qs p̄uictus. Tercio eternaliter. vñ dñr p̄drouer. 21. Testis mendax peribit. s. eternaliter. t ppter h tria dñr p̄drouer. 25. Faculū t gladi⁹ t sagitta acutā: hō q loquit p̄ primū suū falsu testimoniu. q. d. sicut hec interficiunt corporaliter: sic etiā interficit spūaliter. t etiā eū p̄tra quē falso testificat corporaliter. Tercio notādū est fm Thō. vbi s. in solu. p̄mi argu. t Alse. vbi s. Ad maiore noticiā p̄dictorū q ver⁹ testis dubiū p dubio pferre debet: t certū p certo debet asserere. Si aut qs asserat p certo esse verū illud qd est falsu: si illud pmo debita diligentia recogitauerit t examinauerit nō pec. mortaliter: qz nō dicit falsu formaliter t p̄ intentionē suā: s; materialiter. Est etiā sciendū q nō licz mñ accipe p testificatiōe vñ Augu. ad macedo. 14. q. 5. ca. nō sane. dñr. Sicut iudex nō debet vendere verū iudiciū: ita nec testes verū testimoniu. Itē fm Gre go. Acceptio munex est p̄uicatio veritatis: licz tñ recipe sup̄ necessarios p testificatiōe: t p̄cipue cū op⁹ ei est ad locū remorū p testimonio ferendo accedere. Nemo enī hz apostolū tenet suis stipēdijs militare. p̄mē Cor. 9. Quib⁹ aut debet restitui pecunia pro testimonio data: t q̄liter habet in sermonario d̄ pnia i tractatu de restitutiōib⁹. Secundo de iniq accusantib⁹ inocētes: sciendū est q accusare p̄prie est alteri⁹ crimē deferre ad penā canonīcā vel legalē: coiter vero dñr accusare etiā denūciare crimē alteri⁹ ad p̄nias pagendā. vñ hōz si fiat ex charitate licitū est: t bñ agit: ut vira hōiuz corrigat. 27. q. 5. ca. p̄dest. Si aut fiat ex malignitate illicitū ē t mortale peccatū. Ad quoz etiā clariore noticiā tria notanda p̄dum fm Thō. 2. 2. q. 68. ar. 1. t Alse. in. 2. p̄ tractatu de p̄cep. iudicialib⁹. t Alse. in p̄ma pte sū. li. 1. ti. 40. ar. 2. q accusatio ordinat p̄ncipaliter ad bonū rei publice. t ideo si crimē fit tale q vergat in detrimentū rei publice tenet hō accusare dūmodo possit sufficere illud p̄bare. puta cū peccatū alicui⁹ vergit in

corruptionē multorū corporalē vel spūalē. Si aut fuerit tale q nō redūdat in multitudinē: vel etiā si probare nō possit: nō tenet accusare: qz nō tenet ad illud hō q non pōt p̄ficere bono modo: als accusans esset fr̄is proditor. 2. q. 1. ca. si peccauerit. 5. q. 1. ca. 2. Secretorū enī sol⁹ deus est cognitor t iudex: t grauis p̄nia etiā p̄ tales est instituta: qz debent excoicari. dt. 46. ca. accusatores frat̄. p̄dñr tñ si est oc cultū dicere p̄sonis in secreto q possint prodesse t nō obesse. Secundo notādū est sicut habet. 2. q. 3. s. notandū. Et Thō. vbi s. arti. 3. et Alse. et Alse. vbi s. q accusatorū temeritas tripliciter detegit: aut enī calūniā: aut p̄uicariā: aut tergiverfariā. p̄dñmo calūniari est falsa crimina iponere. s. sciēter falso accusare. ex de calū. ca. 2. Cōtingit enī qñqz q ali qs aliquē accusat ex ai leuitate. s. qz nimis facile credit q audit. t h est temerariū. Quqz vero cōtingit ex vero errore t iusto: ideo hec oia prudens iudex d̄z discernere. Secundo p̄uicari est vera crimina abscondere fraudulenter: ut cū accusator p̄ crimina de qb⁹ accusauit: cū reo pueniens: p̄prias accusatiōes dissimulat: t falsas excusatiōes admittit: vñ p̄uicator dñr qz. s. partē aduersaz adiunat: p̄den do suā causā. Tercio tergiversari est ab accusatiōe desistere: aiuz. s. deponendo accusandi nō qualiter cūqz: s; iordinate. In hoc enī q ab inceptis desistit q̄si tergū vertit: qd potest fieri dupliciter. Vno mō si in ipso p̄cessu accusationis cognouerit esse falsu de quo accusat: t sic pari p̄sensu accusator t reus se ad inuicē absoluūt. alio mō si p̄nceps ad quem p̄tinet cura boni cois qd p accusationē intēdit absoluerit accusatorē. Si vero desistat in ordinate: puta p cōuentionē aliquā: facit iniuriā reipublice: t ideo hoc ei remitti nō pōt p accusatū: s; p p̄ncipē q curā gerit reipublice. Datet q ex p̄dictis q cōtingit peccare in accusationē: vel qz iniuste p̄ accusatū agit: vel qz respublica ledit dñ. spunitio ipedit. p̄dñmū fit calūniādo. Secūdo p̄uicādo. Tercitū tergiversando. Tercio notādū q accusatori calūniosi debet pena duplex. Vna est pena talionis: qz scilicet rāra t talis debet ei iponi pena calūniosi accusatori: quanta t qualis reo iponenda erit si p̄uincat. ff. de calū. l. si. Si tñ iudex cognouerit cū accusasse: vel aio nocendi: vel ex leuitate: vel erroris iusti: non iponit penā talionis. Secūda ē pena infamie: qñqz

Sermo

anteponit remittit penam et non abolet infamiam : quia etiam abolet infamiam. Item si aliquis accusator pecuniam accepit ob accusandum vel non accusandum : crimine concussionis committit : et tenet restituere ei quod dedit si turpiter non deditalis illi in cuius iniuriam accepit. i. q. i. ca. iubeat. fm Ray. ¶ Tertio modo de accusatis tria notanda sunt. Primum fm Thbo. 2. 2. q. 69. arti. p. q. q. peccat mortaliter negando veritatem per quam condemnaretur : quia quicquid facit per debitum iusticie mortali ter peccat. Ad actum autem iusticie princeps ut homo suo superiori obediat in his ad quod ius sue plenitudinis extendit. Ideo accusatur ex debito : tenet iudici (quod est eius superior) exponere veritatem quam ab eo secundum formam iuris erigit. Secundo notandum est fm Thbo. ubi supra quod non licet accusato se calumiose defendere. Nam etiam in causa criminali iuramentum de calumnia est prestandum de iura. ca. ca. inherentes. Proterea est notandum quod aliud est veritatem tacere : aliud falsitatem proponere. Primum licet in aliquo casu ut dictum est. i. q. i. iudex per debitum iuris petit : puta cum super aliquo crimine infamia preestitit : vel apparuerunt signa aliqui expresse : vel preestiterit probare semiplena. Secundo autem falsitatem proponere in nullo casu licet aliqui. Sic ergo accusato licet se defendere aliquando tacendo veritatem : non autem licet se falsus dicere vel verum illud quod falsum tenet reticere : neque in aliquo casu fraudem vel dolum adhibere : quia fraudus et dolum vim habet mendacii : et hoc est de calumnia se defendere : sed condemnato ad mortem non. ¶ Tertio notandum est fm Thbo. ubi supra quod iuste condemnato non licet se defendere. Unde Roma. 13. Qui potestati resistit dei ordinationi resistit licet etiam iudici cum resistentem impugnare : ideo talis reus indubitanter peccat. Si autem sit condemnatus iniuste : licet se defendere : tale enim iudicium est simile violentie latronum : sed illud Ezeciel. 22. Principes eius in medio eius quasi lupi rapaces rapientes predam ad effundendum sanguinem : et ideo sicut licet resistere latronibus : ita licet in tali casu resistere malis principibus : nisi forte propter scandalum vitandum : cum ex hoc timeat aliqua gravis turbatio : et sic potest appellare. ut habet. 2. q. 6. ca. p. et sequenti. et hoc est prudentis evadere. Unde apostolus appellat ad cessare Actus 25. Non autem licet appellare ut iniusta sententia prolongetur. Inimice etiam condemnato fugere licet. Iuste autem condemnato non licet resistere agenti : quoniam patitur quod iniustum est. Amen si condemnatus esset fame mori : liceret ei cibum

occulte datum comedere : quod non sumere effectum se occidere. Et sic patet etc. ¶ Pars secunda huius sermonis in qua tractatur de mendacio advocatorum et procuratorum. Secundo in hoc sermone tractandum est de mendacio et falsitate advocatorum et procuratorum. circa quos tria notanda sunt. Primum quod secundum iura multe persone prohibentur ab officio procurandi sive advocandi : et precipue triplici ratione. Primo ratione impedimenti naturalis : cuius ratio est in advocato et iudice precipue duo bona naturalia esse debent. Interior peritiam et exteriora potentia : quod valeat aures precipere et verbis perserere. Ideo propter contraria impedimenta illorum duorum ratione prohibetur et remouetur ab officio advocandi : etiam sine culpa. Ignari enim pueri et amentes prohibentur propter interioris imperitiam : et propter exterioris impotentiam prohibentur carceres verborum auditu : et visu. ¶ Secundo ratione peccati criminis : sicut heretici : infideles et infames. Cuius ratio est : quod non decet ut alterius iusticie patronus fiat : qui in seipso non servavit sed precepit. ¶ Tercio ratione assumpti ordinis vel religionis : sicut plati : presbyteri : clerici : qui deputatos rebus melioribus non decet rebus vilioribus se immiscere : sed tales sunt plati : sacerdotum et omnes clericorum ratio est : quod necessitas debet preferri indecentie predicte : id est talibus decedit a suis superioribus ut aliqui per certa et magna causa : puta per seipsos : vel per personas sibi coniunctas : vel pro ecclesiis suis possint uti officio advocatorum : sed Thbo. 2. 2. q. 71. ar. 2. Secundo notandum est quod advocatus : aut de se defendit causas iustas : aut iniustas : sciens aut ignorans. Primum si defendit causas iustas non peccat imo tenet pauperibus et miserabilibus personis subvenire : quod si non facit peccat. Item cum Ambrosius lib. de officiis. Grandis culpa est si te sciente fidelis egeat : si scias eum sine sumptu esse : famem tollerare : crenas perpeti : quod egeat crebescit : si in causis ceciderit : aut captivitatibus suorum : aut calumnie et non adiuvet : ergo grandis culpa est iniurperito personis miserabilibus subtrahere iuris consilium : et advocato subtrahere patrocinium. hoc ille. Sicut etiam medicus tenetur pauperi infirmo impendere curam et medicinam consilium : secundum quod dicitur. b. Symachus : non est grandis differentia utrum levis admittas vel inferas : mortem enim languidus probatur infligere : qui hanc cum possit

excludere non excludit: ergo pari rōne tenet iureperitus vel aduocatus iuste pauperi op-
presso impendere patrocinium. Scđo si de-
dit cām iniustā scienter peccat grauiter. cui⁹
rō in apto. Quicūq; enim nocumentū alte-
rius attentat vel facit grauiter peccat h; gra-
uitatem nocumenti: sed aduocatus alteri in
hoc casu nocumentū facit: vt pz. ergo pposi-
tum. Vbi notat qd aliter est de medico: aliter
de aduocato: qd licite medicus pōt assumere
infirmi- tatem desperatam ad curandū ⁊ lau-
dat si eum sanat: si vero cum non sanat non
peccat: ga nulli iniuriā facit: sed vti industria
⁊ peritia sue artis sine dāno alterius qđ cui-
libet licet. Aduocatus aut nūq; pōt assumere
cām iniustam sine dāno vel iniuria alterius
partis qđ nulli lz. At enim apus Ro. j. nō
solū qui fa. sed qui cō. f. d. sunt mor. Propter
qđ dicit Ber. in lib. de cōsideratione. Iustus
aduocatus nullo modo iniustas cās accipit:
nec verbo dare psumit pro iniusta cā dē-
nit. Tercio si ignoranter cām iniustam de-
dit: tunc aliquāliter excusat eo modo quō pos-
set eum ignorantia excusare. Vbi sciendum
qđ si a pncipio qm iustam cām assumit credit
esse iustam: ⁊ postea in pccatu eius cognoscit
esse iniustam: tunc quattuor aduocatus debz
attendere ⁊ obseruare. Primū qđ postqz co-
gnouit cām iniustam debet eam deserere.

Scđm ga debet cū cuius cām gerit ad ce-
dendū inducere: siue ad cōponendū: siue ad
uersarij dāno. Tertium qđ non debet iniu-
stam cām alteri parti pderē vt eā inuet: nec
secreta sue cause debet parti alteri reuclare:
ga tunc esset causa dāni illius cuius cām as-
sumpsit: vnde aduocatus punit si suam cām
prodiderit. Quartum qđ aduocatus potest
⁊ debet defendere cām iustam: non tñ debet
facere fraudem aliquā ad obtinendū eam:
vt pbat per similitudinem militis vel ducis
exercitus. Nam militi vel duci exercitus lz
iniusto bello infidijs vti ad ea que facere dz
prudenter occultando: non aut falsitatē frau-
dulenter faciendo: ga ⁊ hosti fides seruare oz
sicut dicit Tullius lib. 3. de offi. Sift ⁊ aduo-
cato licet defendere cām iustā prudenter im-
pediendo ea gbus impediri possunt pccatus
eius: non tñ licet vti aliqua falsitate: vt produ-
cere falsos testes: vel falsas assumendo leges
quia est cōtra fidelitatē quā oz seruare: vt di-
cit Tho. 2. 2. q. 71. ar. 3. Tercio notandū est

qđ aduocatus patrocinium ferre debet tribus
modis. scilicet: pie ⁊ modeste. Primo iuste
ex parte cause duob; modis. C. Primo mō
ga nullus debet esse iudex vel assessor in cā il-
la in qua vult esse aduocatus: ga duo officia
in eadem cā pphibitus est exercere: vt habet
4. q. 4. e. j. ⁊ 2. Ratio huius aliter assignatur
a glo. aliter a beato Tho. Glo. enim ibidem
dicit: causa ē nē dum ad vtrūq; festinat neu-
trum bene peragat. nec enim credendum est
facile duabus necessarijs rebus: vnum suffi-
cere. Ratio vero fm Tho. est ga iudex ē cō-
muniis vtriq; parti. vnde inter vtrūq; preim-
ad examē adhibetur ⁊ similiter testis. Iure
verō peritus ⁊ aduocatus ex vna parte consi-
stunt: ⁊ ideo in causa in qua est iudex nō pōt
esse aduocatus: ita ⁊ ecōuerso. 2. 2. q. 71. ar. 4.
C. Scđo modo iuste ex parte cause: ga cām
iniustam ⁊ desperatam nō debet sumere ad
defendendum qđ sic pbo. Aut enim aduo-
catus defendit cām iniustam ignoranter aut
scienter: si ignoranter: puta ga credit esse iu-
stam. Et ideo tāq; iustam defendit peccat: et
ad restitutionē tenet dāni alterius. vii Aug.
19. de ciui. dei. c. 19. dicit. Ignorantia iudicis
vel aduocati plerūq; est calamitas innocen-
tis. Si vero sciēter defendit grauius peccat
vt patet ex supradictis. C. Scđo pie qđ in-
telligi potest tam ex parte dñox qđ aduocato-
rum. Primo ex parte dñox: cum aliqs ad-
uocatum non potest habere vel ppter pau-
pertatem: vel propter potentiam partis ad-
uerse: tunc si postulat aduocatum debet ei da-
ri a presidente. In his enim duobus casibus
ait pctor: si non habent aduocatum ego da-
bo. Scđo ex parte aduocatoz qui qm cause
pauperum misericorditer patrocinant nō de-
bent intendere remunerationem humanam
sed diuinam: non tamen semper tenent ad-
uocati gratis patrocinium impendere. Cui⁹
ratio est ga nō semper illa que potest homo
misericorditer facere: tenetur gratis facere:
aliqñ nulli liceret aliquā rationem vendere
nec rem: ga quālibet rem potest homo mise-
ricorditer impendere. possunt ergo aduocati
ab his q pnt pro recōpensatione laboris pe-
cuniam moderate accipere. vt patet. c. prece-
denti. Pauperibus aut non semper tenetur
patrocinium ferre: sed seruata cōmoditate lo-
corum ⁊ tempoz ⁊ aliaz rerū: vt dicit Aug.
p de doctrina xpiana. Cum omnib; pdesse

Sermo

non possis his potissime cōsulendum est qui pro locoꝝ ⁊ tempoꝝ vel quarūlibet rez opoz tunitatibus constructus tibi quasi quadam forte iunguntur: ⁊ probat hoc per locū a maiori summa. Non minor necessitas ē indigētis cibo q̄ indigentis aduocato: sed habens p̄tatem cibandi nō semp̄tenetur cibare paup̄erē: sed seruata oportunitate predicta: ergo nec aduocatus semp̄ tenetur paup̄eris cause patrociniū ferre: sed tempore ⁊ loco ⁊ mō suo. 2.2. q. 71. ar. j. Tertio discrete ⁊ modestē: ⁊ hoc duobus modis. Primo ga aduocato defendenti cām iustam non licet vti aliqua falsitate: quia nulli licet fraudem facere ⁊c.

Secundo quo ad medium ⁊ verum: ⁊ hoc duobus modis. Primo vt fideliter quātū iustitia permittit cām clientuli sui foueat: nihil dē contingentibus omittendo. Secundo ne procaciter vt dicendo cōiugia vel vociferando aduocet: ga per hoc processus iustitie impeditur di. 31. 32. Erat cultus iustitie silentium. Tal est si procat fuerit ab aduocatione excluditur di. Salomone Proverb. 22. Eūce derisorē ⁊ erubet cum eo iurgium. h in su. cons. lib. j. c. 5. q. 17. q. 8. sit modus debiti aduocandi ⁊c.

¶ Mars tertia huius sermonis in qua tractatur de mendacijs iniuste iudicantium.

Tertio in hoc sermone tractandus est de falsitate ⁊ mēdacio iniuste iudicantium: circa quos tria notanda sunt.

Primum s̄m Aug. in omel. de penitentia ⁊ in glo. i. cor. 5. q. ap̄ls noluit hoīes ab hoīe iudicari ex argumento suspitiōis vel extraordinario vsurpatōis iudicio: s̄ potius s̄z legē dei ⁊ ordinationē ecclēsie siue vltimo p̄fessu: siue accusatum ⁊ iudicatum. s̄m hoc igit ē duplex iudicium. s̄m legem ordinatū ⁊ temerarium. Primo cōceditur homini ⁊ ē duplex s̄z iudicium discretionis: qd cōceditur omni homini i manifestis ⁊ certis: ⁊ iudiciū conectionis: qd cōceditur p̄clatis in cōiuctis ⁊ cōfessis. Iudicium vero temerariū generat in terditur homini: qd potest esse ex parte iudicantis: ⁊ ex parte rei iudicate. Ex parte iudicantis tripliciter. Primo p̄r assertionē: sicut dicit glo. super illud Adar. 7. Noli iudicare. s̄ temerarie ⁊ non iudi. Iudicium temerarium enim est qn̄ gbus non est cōmissum iudicat. ad Ro. 14. Tu qui es qui aliū scrūi iudicas. Secundo p̄pter indignitatem ad Ro. 2. qui aliū iudicas teipsum cōdēnas. ea cni

agis quē iudicas. Tertio p̄r ignorantiam. Dan. 13. Sic fati filij israel non iudicantes: neq; qd vex est cognoscētes p̄denastis filiā isrl. Primo hoī est temerariū p̄pter defectum potestatis. Secūdo p̄pter defectum bonitatis. Tertium p̄pter scientie. Est autem p̄tas de essentia iudicij: bonitas ⁊ scia de cōgruitate eius. S̄lr ex parte rei iudicate ē iudicium temerariū triplē. Primo. s̄qn̄ iudicatur p̄sona quātū ad futurū euentū. vñ glo. Adar. 7. ait sup̄ illud. Noli iudicare. Me scimus enim qualis sit futurus qui nunc est malus: de cuius conuersione desperare temerarium est iudiciū. Secūdo cū iudicat intētio incerta: vñ sup̄ illud Adar. 7. Noli iudi. dicit glo. Sunt quedā incerta quo aio fiāt de qbus iudicare temerariū est. Tertio cū iudicat s̄m occultus. s̄ iudicat s̄m quē modū dicit. i. cor. 4. Melante ipsi iudi. quousq; vñ dñs q ⁊ n. ab. 1. t. m. 9. cor. Et gbus oibus p̄z q non d̄z iudex iudicare de occultis: neq; de illis q ad eum non p̄tinent: al. pec. in primum triplex. 1. s̄qn̄ est suspitiōis gradus. Primus ē cūz qd ex leuibus iudicijs de bonitate alicuius incipit dubitare: hoc est veniale ⁊ leue. Secūds est cū qd ex leuib⁹ iudicijs maliciā existimāt alterius: ⁊ h si sit de aliquo graui est mortale. Tertius est cū aliqui iudex ex suspitione p̄cedit ad aliquē p̄denandum: ⁊ h directe p̄tineat ad iniustitiā est mortale. Item Alex. noster in. 2. dicit q duplex est suspitiō. Temeraria. s̄qn̄ pauca sunt signa mali ⁊ pauca bōi ⁊ ex tali suspitiōe iudicare ⁊ p̄denare ē mortale. Probabile ē qn̄ m̄ta sūt signa mali et pauca boni: ex tali suspitiōe iudicare p̄ctm̄ est sed non sic graue. veniale solum est dum fiat in suspitione. Si vero pueniat ad firmāz assertionē cum p̄tinatā p̄sumit esse mortale. Violēta est qn̄ apparet oia signa mali ⁊ nulla boni: tunc nō est p̄ctm̄. Et gbus patet q licet iudicare hoīem iudicio qdē s̄m legem dei ⁊ ecclēsie ordinationē: nō at iudicio vsurpato: vñ iudicio suspitiōis: nisi s̄m suspitionē violentā. C̄ Secūdo notandus est s̄m Ray. et Hosti. i. sum q si iudex de lo malo ferat sententiā iniquā: hoc facit timore vel amore: odio: cupiditate: siue aliqua alia cā tenet leio ad omne interesse: nisi plenarie ressituar ille pro quo finiam tulit. L. de p̄. in. qui male in. l. si. x. q. 3. c. quattuor. ⁊ s̄z leges multas alias penas sustinere debet. imponi etiā debet ei

preter restitutionem penitentia tanquā pro
 grauissimo crimine. xj. q. 3. c. gūq. q. si iudex
 iniquā tulit sniam ppter ipudentiā. sciendū
 fm Ray. & Hosti. q. tenet leso inquātū bo-
 num & equū videbit discretioni iudicantis. ff.
 de extraordi. cogni. l. si de h in sermōario
 de peccatū tractatu de auaritia. **T**ertio nō
 tandū est q. si iudex accepit pecuniā vt fer-
 ret sniam fm Ray. & Hosti. aut recepit talē
 pecuniā vt iudicaret inique. aut bene: aut sim-
 pliciter. In pmo casu tenet sicut dōm est in il-
 lo qui iudicat dolo. pecuniā aut acceptāz siue
 tulit sniam iniquā siue iustitiam siue nullam:
 tenetur restituere indistincte: nō ei qui dedit
 cum tarpiter dederit: sed ei in cuius iniuriāz
 accepit. 2. q. 1. phibent. ar. 17. q. 4. c. si quis in
 atrio. In scdo & in tertio casu sūt tenet: quia
 cū ex officio suo tenet iudicare & bene & grati
 tarpiter accepit. Idem dicendū si pecuniā
 accepit vt non iudicaret. i. q. 1. iubemus. & de
 symo. c. nemo. xj. q. 3. c. Non l3. Sed cui talis
 restituit. habet in sermōario de penitentia.
 tractatu de restitutio. q. si iudex nullo modo
 sententiā ferre voluit: & ideo pauper alijs vel
 alius suū ius amittit fm Ray. & Hosti. te-
 netur iudex restituere leso ppter maliciā vel
 negligentia eius. 23. q. 2. dñs. **I**ndeterea sciē-
 dum est q. nō l3 iudici vendere iustū iudiciū:
 qñio iurisperito l3 vendere iustū pñlium: et
 aduocato iustū patrocinia. xj. q. 3. c. non l3. 14.
 q. 5. c. non sanc. Vnde iudices ordinarij non
 debent aliud petere extra expensas: cū ppter
 iustitiam tenendā suas habeat dignitates: et
 redditus assignatos. di. 86. c. nō satis. 23. q. 1. c.
 militare. Iudices vero prelati qbus papa de-
 legat cās: non videt fm Hosti. q. etiā expen-
 sas petere possint: si tñ sua stipendia sufficiāt
 sibi: q. ex eis viuere debent: vt in. c. militare.
 nisi forte oporteat eos domū exire: quia tunc
 plus expendant q. expenderent domi petere
 pñt. x. q. 3. Lauendū sane: & intellige q. alij dñt
 eos expensas indistincte petere & vna que p
 se inducūt. s. q. nemo cogit pñs stipendijs
 militare. 28. q. 1. iam nunc. ex de prescrip. cum
 ex officijs. Nam & si qd de mādato pñcipis
 ad aliā cat. puincia expendere d3 ea q. domi
 expenderet. In autem. de mādato pñcipis. §.
 illud. col. 3. Sed si litigantes sunt pauperes:
 nihil habebit: vt ibidem. §. sit tibi. Si etiā or-
 dinarius dat delegatū expensas facere debz
 ex de offi. ordi. Inter cetera. Habentes eni3

stipendia ecclesiastica dicere non pñt q. mili-
 tent stipendijs pñs: ex de dona. c. 2. Si tñ
 equos vel aliqd aliud occasione huius cause
 perderent qd domi non fecissent: credo q. pe-
 tere possent. ar. ff. de incen. rui. & nau. l. j. §. ex
 incendio. & si vltra hoc iudices petant: tñ in
 debitum repeti potest: & snia lata huius occa-
 sione nō tenet. ar. de excess. prela. cum ad quo-
 rūdā. pñt tñ iudices exenia moderata siue
 modica sponte oblata recipere que. s. statim
 consumunt: vel non extendunt ad munerū
 quantitatem. di. 18. c. de eulogijs. non credo q.
 a litigatorib3 debeāt recipi etiā oblata spōte
 sc3 ppter suspitionē vitandā fm Ricar. pñt
 tñ iudex fm Tho. & Ray. aliqua petere rōne
 assertorū si petat bona fide: vt q. erat ei peri-
 culosū iudicare sine pñlio: q. minus discre-
 tus erat. argu. di. 37. §. si. Secus si erat ad h
 sufficiēter discretus: vel nihil assessorī dede-
 rit: vel nullum habuit: vel inde partēz aliqūā
 sibi accepit: q. tunc petit fraudulenter. Adul-
 ta & alia de iudicibus dicenda essent que bre-
 uitat gratia omittunt. Attendant ergo accu-
 santes aduocati: & iudices: ne aliquo como-
 do vel causa iudiciū verum pueriāt vt rē.

Ceria scda maioris ebdomade sabbonni
 natione & detestatione mendacij & falsitatis.

Sermo. 64.

Aciem meaz

non auer. ab increp. & pñue.
 in me: dñe deus auri. meus:
 & ideo non sum cōsu. Isa. 5.
 Quedam legis politice pul-
 cherrima mihi occurrit snia

carissimi fratres i Christo. ff. de aqua plu. ar.
 l. sic cui aqua. §. apud. qua dicitur q. ager in-
 ferioz debet seruire superiori aquas ab ipso
 descendentes recipiendo: sic quelibet anima
 debet seruire domino celi: mandata eius cu-
 stodiendo: & per modum aque ablucitis nul-
 la sua recipiendo & retinēdo. iuria Jo. 13. 30
 mundi estis. ppter sermonēz quē locut3 sum
 vobis. Ideo quelibet anima debet deo ser-
 uire in sanetitate & veritate. al. contra ratioēz
 legis facit: & tenetur amittere rex suaz dñus
 quia sicut ab hostibus captus rerum suarū
 dñm: quia sunt ab hostibus captus rex suaz
 desint esse dominus: vt pater. ff. de re. iul. l. ser-
 uitutem. sic in gratitudine falsitatis & men-

Sermo

dacij a diabolo captus libertate priuat. Ideo pertractata huius precepti pmi consideratione secundam dignum est aggredi mendacij. s. detestationem armando nos contra falsos: s. in il lud. Faciem meam reuera igitur ostendit mendacij detestationem. Primo. s. euidentis ratio. Secundo grauis punitio. Tertio multiplex admonitio.

¶ Pars prima huius sermonis in qua probatur mendacium esse detestandum triplici ratione euidenti.

Primo igitur in hoc sermone dico mendacium detestandum triplici euidenti ratione: quarum. Prima dicitur oppositionis. Secunda destructionis. Tertia confusionis. ¶ Prima in qua dicitur oppositio. Nam tanto aliquod vitium est magis fugiendum quanto maiori virtuti opponitur: s. mendacium est veritati contrarium s. in Thoma. 2. 2. q. 110. arti. 1. ergo summe detestandum: et non solum veritati opponitur. s. etiam iustitie: cuius pars est veritas: ut dicit Ricardus in 3. dist. 38. q. 5. 2. 6. dicens. q. veritas quantum ad presens spectat tripliciter potest accipi. Uno modo pro veritate que est obiectum intellectus immediatum: non sic intelligendo q. sit primo intellecta: quia primum intellectus est ens immediate et absolute: sed s. q. est prima ratio intelligendi siue sit veritas incompleta que s. in p. m. j. periermenias consistit circa compositionem et diuisionem: et illa veritas est in intellectu tamquam in subiecto. Secundo modo potest accipi veritas pro habitu quo habilitatur intellectus ad cognoscendum veritatem. In cuiusmodi enim glibet intellectualis habitus: et illo modo etiam veritas est in intellectu sicut in subiecto. Tertio modo potest accipi veritas pro habitu quo homo prompte vult alij manifestare intellectam veritatem debitis circumstantijs obseruatis: a qua dicitur homo verax: et que s. in p. m. j. ethicorum. c. 7. est virtus moralis. Et ideo illa in voluntate sic in subiecto: quia per illam habilitatur voluntas ad prompte et facilius volendum aperire ipsam veritatem intellectam. Huic autem veritati habitus mentiendi quo voluntas praua est et prompta ad volendum significare alij id quod scitur vel creditur esse falsum. patet igitur q. mendacium directe. Primo opponitur veritati: quia ut ait Augustinus libro contra mendacium: nemo dubitet mentiri cum qui

falsum enunciat causa fallendi: propter quod falsi enunciationem cum voluntate fallendi prolatam: malum est omne mendacium: s. h. opponitur veritati: igitur patet propositum. Nam et Anselmus lib. 1. cur deus homo. c. 12. ait. Non potest velle mentiri voluntas: nisi in qua corrupta est veritas: imo que deserendo veritatem corrupta est. Et quo patet q. non solum mendacium opponitur veritati: s. et actus voluntatis: etiam in ipsa tamquam in subiecto fundatur. s. mendacium. Secundo ex consequenti opponitur iustitie: cuius veritas est pars. Si enim ut dictum est mendacium opponitur veritati: et s. in Thoma. 2. 2. q. 110. arti. 1. veritas est pars iustitie: ergo etiam mendacium est contrarium iustitie. Preterea habitus mentiendi directe opponitur rectitudini voluntatis: s. sicut dicit Anselmus in lib. de veritate. c. 12. Iustitia est rectitudo voluntatis propter se seruata: ergo habitus mentiendi opponitur iustitie: quod sane est intelligendum s. Ricardus ubi supra. q. 2. proprie loquendo non potest dici q. veritas sit iustitia: quia non est aliqua species: dies iustitie accipiendo iustitiam pro ut est vna de quattuor cardinalibus virtutibus. reducit tamen ad iustitiam sicut potentialis eius pars. Conuenit enim cum iustitia in hoc q. utraq. est ad alterum. Et in hoc q. sicut iustitia constituit equalitatem in operationibus ad alterum: ita veritas in significationibus que sunt ad alterum. A iustitia autem in hoc differt: q. non respicit debitum legale: s. tamen morale: quod non tenetur homo reddere ex necessitate legis. habitus ergo mentiendi iustitie opponitur per quadam reductionem inquam sic se habet ad iniustitiam: sicut virtus veritatis ad iniustitiam. Postremo opponitur mendacium charitati dei et proximi maxime quando est perniciosum: ut est dictum in sermone precedenti: ergo detestandum et. ¶ Secundo mendacium est detestandum non solum ratione destructionis veritatis create: s. etiam increate: que est prima et summa: qui est deus: qui in tantum abominatur omne mendacium ut neminem velut perniciosum mendosum in conspectu suo apparere: iuxta illud psalmi. 5. Perdes omnes qui loquuntur in iniquo. et merito omne cui fide appetit sibi fide. cum autem deus sit ipsa summa veritas non potest in eius conspectu apparere mendosus: sed ut dicit Iosaphat apoc. vult. foras. supernam civitatem canes et omnes

qui amant mendaciū: Ego sum veritas dicit. Ideo impiissima blasphemā esset dicere vel sentire aliquod falsum esse in eo vel mendacium: et sicut seipsum diligit sic veritatē amat et eam amando seipsum amat: quia ipse est veritas: ideo valde horrendū est aliquid falsi de illo sentire licet videat in eius laudem provenire. Ideo Job. 13. ait. Nunquid deus indiget mendacio modo. q. d. non. Constat autem quod rationalis seu intellectualis creatura inquantum talis est cuius imago et omnis eius significatiua expressio est imago illius verbi: facta et creata ad hoc ut per ipsam veritatem semper exprimat ceterius: et secundum illius regulam se dirigat in omnibus: et omnia faciat ab eo nulloatenus diuidendo: sed eam in omnibus perscrutando: amando: venerando: scrutando: et laudando. Sed mendacium nihil aliud est quam quodam infectio et corruptela omnium predictorum: ergo etc. Tertio idem probatur ratione confusiois. Nam mendaces cōter sunt confusio omnibus hominibus: quia quilibet non vult ab alio se decipi et merito odio habent mendaces: quia destrunt totā conversationē hominum. Tota enim confusio hominum ad invicem instrumentatur consistit in actu significatiōis. Nullus enim potest aliquid sui cordis alteri cōficere: nisi per aliquod intermedium signum: in quibus signis vox obtinet principatum. corruptio igitur significatiōis que procedit ex lingua mendacii est corruptio totius significatiōis humane. unde videmus hanc et multitudine mendaciorum sequi: quia nullus alteri credit: quod est magna confusio. iuxta illud Hieronymi. mendaces faciunt ut vera dicentibus non credatur. Sicut mutua autem creditate nulla fida amicitia: nulla spes: nulla pietas: nulla concordia: nulla in aliquo firmitas esse potest: ergo mendaciū est causa malorum innumerabilium. Propter quod dicit Ecclesiastici 7. Moli velle mentiri omne mendacium. i. in nullo mendacio. per ergo mendaciū est summe detestandum.

¶ Pars secunda huius sermonis in qua declaratur mendaciū summe esse detestandum ratione gravis punitionis.

Secundo in hoc sermone videndum est quomodo detestandum est. scilicet ratione. scilicet gravis punitionis. Nam triplex puniuntur mendaces iuxta iudicium dei. Primo puniuntur spirituali. Secundo corporali. Tertio eternali. Primo in quantum spiritualiter: sicut decipere

querunt sic deceptos se inveniunt. unde Ecclesi. 34. dicitur. Vana spes et mendax insensato viro. Ideo defecta talium. Proverbia. scriptum est mentis mendacis: hanc pascit ventos. Propterea Ecclesiastici. 20. dicit. Propter probum neque in homine mendaciū potior est fur: quam assiduitas viri mendacis. Et addi potest: quia etiam potior est luxuriosus quam homo mendax. unde quidam episcopus dicit. Adhuc habere nepotem meum luxuriosum: quam mendacem: quia mendacium cum senio crescit. luxuria vero decrescit. Multa enim mendacia dicit una vetula uno solo die quam pure per integrum annum. Propterea admonet idem sapiens Ecclesiastici. 4. Non contradicas verbo veritatis villo modo: et in mendacio cruditionis tue confundet. Secundo punitione corporali: sic patet de Anania et Saphira Act. 5. dicit enim Petrus. Anania est tentavit sathanas cor tuum mentiri te spiritui sancto et fraudari de precio agri: non es metuitus hominibus: sed deo. Audies Ananias verba hanc expiravit. factum est autem post spacium horarum trium: et viror eius nesciens quod factum fuerat introiit: cui Petrus. dic mihi si tantum agrum vendidisti: que ait. Etiam tantum: cui Petrus. quid: utique puenit vobis tētare spiritum sanctum domini: que statim cecidit ad pedes eius et expiravit. Idem quoque ponit clemens. 12. q. 1. c. de lectissimis. Dicit. quod 13. c. scribit quod duo senes qui sua libidine sanctam Susannam inique accusauerunt a populo: Daniele diiudicate lapidari fuerunt. Tertio puniuntur pena eternali. Nam sicut Proverbia. 20. scribit. Suius est homini panis mendacii. sin presenti: postea. sin alta vita. Implebitur os eius calculo. i. punitione durissima plectet. Et Apoc. 21. oibus mendacibus dicit. Pars illorum in stagno ignis et sulfuris. Ignis iram et aduersitatem significat: iuxta illud Deuteronomio. 32. Ignis succum est in fume. et arbor ad infernum. Sulfur terra vrens et fetens est: et denorat prosperitatem et concupiscentiam ut significet: quia sicut in presenti sunt vili mendacis ut euaderent aduersa et acquererent prospera: ita in inferno duplici pena plectentur. signis: que correspondet aduersitati: et sulfuris: que prosperitati. Quanta autem confusione mendaces implebunt in die iudicii: dicit ps. 58. De creatione et mendatio annum in consummationem. in ira consummationis. et non erunt et scient quia deus domus Jacob et filius terre. et sic patet etc.

Tercia pars brevis sermonis in qua probatur mendacium esse detestandum rōne multiplicis admonitionis.

Certum in hoc sermone probat mendacium detestandum et fugiendum multiplici scripturarum admonitione. Prima est sacrarum et diuinarum. Secunda sanctarum et autenticarum. Tertia humanarum et phicarum. Et primo scripture nos vocat. sic admonet discurrendo. Non suscipies vocem mendacij. Exod. 23. Ad mendacium fugies inocentem et iustum non occides. Exod. 23. Non menciemini: nec decipiet vnusquisqz proximum suum. Leuit. 19. Nunqđ indiget deus vestro munusculo. 2o loquimini dolos. Job. 13. Perdes oēs q loquunt mendaciū. ps. 5. Diminute sunt veritates a fili hominum. ps. 11. Ser sunt que odit dñs et septem detestat aia eius: oculos sublimis lingua mendacē. Ps. 109. b. Qui mētitur mendacijs h pascit ventros. Ps. 109. x. Princeps qui libenter audit verba mendacij oēs ministros habet impios. Ps. 109. b. 29. Q s qđ mentis occidit aia. sap. 1. Noli amare mendacium aduersus frēm tuum: neq; in amicū similit facias. Ecclesi. 7. Q obprobriū neq; in boie mendacium: et in ore indisciplinatorū assidue erit: et infra. Adors hominum mendaciū sine bonore. Ecclesi. 11. 20. Labia vestra locuta sunt mendacijs: et lingua vestra mendacium satur. Isa. 59. Ecce vos p̄didistis in verbis mendacij. Hier. 7. Non est veritas: non est misericordia: nō est scia in terra maledictiū homicidij et mendacij inunsaueunt. Ecce. 4. Renouamini spiritu mētis. v. et induite nouū hoies qui fm deū creati in iustitia et sanctitate veritatis. Propter qđ dependentes mendaciū loquimini veritatem. cum pro. 1. eph. 4. Lustidite vosmetipsos ne insipientiū erroze traduci excidatis a propria firmitate. crescite vero in gratia et cognitione dñi nři Iesu xpī. 2. Petri. 3. Si zelum aia; habetis et p̄tensiones sunt in cordibus vestris: nolite gloriari et mendaces esse aduersus veritatem etc. Iaco. 3. Foris canes et venefici et impudici et idolis seruientes et ois qui amat et facit mendaciū Apoc. 22. c. Non intrabit in eam quicqđ coniug. et facies abominacionem et mendaciū. Apoc. 21. Et Scđo nos admonet fugere mendacijs: scriptura sancta et autentica canonis illarum: sic discurrendo. Aug. lib. de verbis apłi: qđ habetur transumptum

in. 4. sniaꝝ bi. 21. c. 9. ⁊ 22. q. 2. cum humani-
tatis sic dicit. cum humilitatis causa mentiri
si non eras peccator: anteqꝫ mentiris: men-
tindo efficeris: qđ vitaueras: veritas autē
ip̃a in te non est nisi ita te dixeris peccatoꝝ
vt etiam cognoscas: veritas aut ip̃a ē vt qđ
es dicas. Nam qđo est humanitas vbi re-
gnat falsitas: Et super ps. 5. 22. q. 2. ne quis
idem ait. Aliud est falsum dicere: aliud ver-
taceri: vt si quis forte non velit ad istam vi-
bilem mortem boiem prodire: paratus esse
debet verum occultare: non falsum dicere: vt
neqꝫ prodar: neqꝫ mentia: neqꝫ occidat aiaꝝ
suam pro corpore alterius. Et ibidem ꝑ oia
addidit: ne qꝫ arbitri perfectum ꝑ spiritua-
lem boiem pro ista temporalī vita morte eiꝝ
sua vel alterius occidatur aia: debere mēti
ꝫ in lib. ench. 22. q. 2. c. mibi aut. dicit. Adhibi aī
non absurdū videt omne gdem mendacium
esse peccatum: sed multum inter se quo aio
ꝫ de gbus rebus quisqꝫ mentia. non enī ita
peccat qui ꝫsclendi vel consolandi: sicut qui
nocendi voluntate mentit: nec tam ille nocet
qui vitorē mētindo in aduerſum viri mit-
tit: qđ his qui viā vite mētindo fallente de-
trahat. hec ille. Ergo. aut. 22. q. 2. c. Incauti
dicūt. Incauti sunt humiles qui inendacio fe-
lillaquāt. 2 lib. 18. morat. ait. Mōnūqꝫ peius
est mendacium meditari: qđ loqui. nam lo-
qui pleriqꝫ ꝫcipitatiois est. meditari vero
studioꝫ ꝫrauitatis. Mendacii quoqꝫ genus
perfecti viri summoꝫ fugiunt vt nec vita ali-
cuius per coꝫ fallaciam defendat: nec sue aie
nocent: dum ꝫfessare carni aliene: quāqꝫ ꝫ
peccatū genus facile credimus relaxari. M
si quelibet culpa sequēti solet pia operatione
purgari: quāto magis hoc facile abstergitur
quā in boni operis pictas cōmittit. Ambro.
in quoda ꝫrmōne. 22. q. 5. c. Laetec dicit. La-
ucte frēs mendacium: quia omnes qui amāt
mendacium filii sunt diaboli. ꝫ super illud. 1
cor. 4. Vos nobiles dicit. libere enim ꝫ fine
adulatione veritatem ꝫdicant: gesta ꝫ
ne vite arguentes: gratiam non hnt apđ ho-
mines. ꝫero. 1. q. 3. c. si quis sup epistolā
ꝫ Pauli ad philemōnē dicit. Si qꝫ dixerit ita
sum iniustum: ꝫ iniustum iustum: vterqꝫ abho-
minabilis est apud deum. hec ille. 3o. crisō.
1. q. 3. c. nolite. dicit. Non solum ille proditor
est veritatis qui transgrediens veritatē palā
pro veritate mendacii loquitur: sed etiaꝫ ille

qui non aut libere veritatem defendit quam defendere conuenit: p̄dior ē veritatis. Fido. in syno. 22. q. 2. c. 2. Omne genus dicit. Omne genus mēdaciū summope fuge: nec casu nec studio loquaris falsum: nec ut prestes mētiri studeas: nec qualibet fallatia vitam alicuius defendas: caue mēdaciū in omnibus. hec ille. Tercio nos admonet fugere mēdaciū scripura phica vel humana: sic discurrendo. fm enim Hierony. cōtra Iustinū. P̄thagore. preceptum fuit post deum veritatē colenda: que sola hoies deo p̄rimos fac. Demosthe. etiam in quadā oratione dicit. Liberi seruicq̄ p̄sonam separat: serui libertq̄ mendaciū. Tullius in quadā inuectiua cōtra Salustiiū dicit. Magna vis veritatis que p̄tra oīū ingenia calliditatē sollicitū: p̄traq̄ fictas infidias oīū: facile per seipsam se defendit. Et i 3. de offi. ingt. Tollendū est q̄ rebus p̄trahēdis omne mendaciū: tam emptor q̄ vēdor si ad loquēdū venerit non plus q̄ semel eloquatur. s. ne in mendaciū cadat. Itē Quintilianus in lib. 8. de oratoria institutione ait. Prodit se quelibet custodita simulatio nec vnq̄ tanta est facultas loquēdi que non titubet et hesitet quotiens ab aīa verba dissentiant. hec ille. Ideo P̄tholomeus ingt. Qui i mendacio f̄dit cito deficiet. Et Symach⁹ p̄hs ait. Omnis ostentatio nō caret suspitōe mendaciū: ga q̄qd assumitur p̄pū nō putatur. Aristo. autē cludit. 4. ethico. di. Omne mendaciū prauū est et fugiendū. Et ibidē. De rar laudandus est ubiq̄ sed mendat vitupe randus. hec ille. Quapropter audiēs Dioge. a quodā poeta suis versibus recitādo Alex. laudari falso cepit comedare: qui reprehēdēti r̄ndit. Utilius est sic agere: q̄ audire menda cia. Taciturnus quoq̄ in lib. de vero cultu inquit. Vir iustus nō solum omni amico et familiar: sed etiam inimico et ignoto cristima bir mentiri non esse suū: nec aliquē cōmittere: ut lingua interpres anime sensu et cogitatōe discordet. Hoc idēz p̄firmat per le. politicas et ciuiles. Nam. L. de accu. l. accusatiōis ordinem scribit. Nam statim reus qui p̄r accu sari effimetur: nec subiecti cām innocentiam seruiamus: nec ipunitam fore nouerit licentiā mentiendi: cū calūniantes ad vindictam p̄scar situdo supplicij. et. L. de testibus. l. eos. scribitur. Eos testes ad iurandū veritatem adhiberi oportet: qui omni gratie et potētatui

fidem religioni iudiciarie debitam p̄st. p̄ponere. et. L. de testi. l. nullum. et. ff. de interroga. acti. l. ga scribit. Datur cūctis iudicib⁹ absq̄ villo p̄scriptiōis obstamine testes q̄z voces vel falsitate vel fraude nō carere p̄p̄erint pro qualitate v̄z delicti aīauertendi licentia. Et. L. de famosis libellis. l. i. et. L. de penis. l. de curione. Si q̄s deuotiōis sue ac salutis publice custodiam gerit ea que per famosum libellum persequēda putauerit ore p̄prio edicat ita ut absq̄ vlla trepidatōe accedat scīs q̄ si assertorib⁹ suis fides vera opitulata fuerit laudem maximā et premiū cōsequet. et. L. qui accusa. non p̄st. l. si qui. dicitur. Voces su nestam interdicti oportet potius q̄ audire. et ff. de lega. 2. l. cum filius. s. heres. dicit. Mō in totū falsum videt: q̄ veritatis p̄mordio adiuvatur. hec ibi. Ad etiam patet exemplo ipsius iuris ciuilis ex quo ponit casus. q̄ Tit⁹ vendidit gao equū retrogradū affirmās nō esse defectuosum: s̄ sanū. S. fiducia p̄ducit bellum ingredit p̄tra hostes tāq̄ volens su gere equo retrogradiente capitur etiā multū infortunijs cum suis spoliatus cum Titio sumens arma ciuilia p̄gredit p̄tens ab eo q̄qd circa suam redēptionē expendit. queritur an possit et videt q̄ sic: ga aut venditor sciunt vitium equi: aut nō. Si sic tenet ad oē detrimētum: q̄ mentiendo reliq̄. ff. de act. emp. et vendi. l. Julianus. Si vero ignorauit temerarius fuit: ga tandem asseruit cum esse sine vitio co. i. l. i. Registe vident tenere q̄ Titius recipiat rem quā vendidit. et gaus precij q̄ dedit: et sic qui emit nō legif: sicut ille q̄ emit res retrogradas: ga in morte abeunt. ps. 75 nihil inuenerūt oēs vi. di. in. m. su. et hmoi p falsitates et mēdacia capiūt a diabolo: q̄s tandem occidit: ga ille homicida erat ab initio et in veritate non scit. Jo. 8. Item aliud exemplum habetur. L. de quadriēni. p̄scrip. l. bñ. vbi dicitur q̄ omnia p̄ncipis esse dicuntur super quo dicit glo. Azonis. s. quo ad p̄prietatem. sed Bulgarus dicit p̄tra. s. quo ad p̄tectionem: et non quo ad p̄prietatem: ga tūc nulli competeret venditio: nisi imperatori: h dictum l. 3. quo ad dēn et veritatem fit meli⁹ dicimur: tñ moderni legis periti videntes q̄ sequaces Azonis magis p̄miant et honorāt ipsum sequunt: sic multi vidētes q̄ falsidici et mendaces plus lucrant: ideo falsitatē sequūt ps. 80. Inimici d. mentiti sunt ei. et erit tēpus

Sermo

eorum in secula. s. dānationis: ga seipso per
dunt et dānant. ps. 72. Imaginē ipsorum ad
nihilum rediges. s. ga locuti sunt falsa. Item
aliud exemplū habet. ff. de opis libert. l. j. vbi
habetur qd seruitia libertorū indiuisibilia: qui
libet integre psoluere: sic glibet tenet integre
persoluere seruitia deo sine diminutione ve-
ritatis: sū illud Tho. i. 4. Audite fili. m. p̄z
vestroz seruitute dño in veritate et ingrite vt
faciatis que placita sūt illi: et filijs vestris mā-
date: vt faciāt iustitias et elemosinas vt sint
memores dei et benedicant dñi: omni tpe i
veritate et in to. virtu. sua et. ps. Salua me
fac deus: qm̄. desc. sanctus: qm̄. diminute sunt
veritates a fili. huius vana locuti sūt vnusq̄s
ad prīmū suū li. do. in cor. et corde locuti sūt.
Cauemus ergo mendacium vt ille qui est
veritas et.

Seria tertia maioris ebdomade de taci-
turnitate notia hoc precepto tacite prohibita
Sermo. 65.

Ideam vltio
nem tuā ex eis tibi eni reuel.
causaz meā. Dicit. xi. p̄t ost
tractatum de peccato men-
daci: sequitur de taciturnita-
tis malo: qd est tertiū in hac
materia considerandū. Nam sū Alexan. i. 3
in illa negatiua non falsum resti. di. phibeat
deceptio falsitatis: et obligauit semp ad semp
tū precipitur etiam obseruantia veritatis: cū
veritas regit. et ideo non obligauit ad semp
sed pro tempore et casu: quapropter causa fac
taciturnitatem esse culpabilez: vnde Aug. ad
Casulanū vt habetur. xi. q. 3. c. ḡs ait. Dier
qz reus est et qui veritatem occultat: et q men-
daciū dicit: ga ille pdesse nō vult: et iste no-
cere desiderat. bec ille. habetur c̄ de crimine
falsi. c. j. Qd etiam p̄firmat Criso. di. Nō so-
lum modo p̄ditōr est veritatis qui transgre-
diens veritatem palam mendaciū loquit:
sed etiam ille qui libere nō p̄nūciat veritatē
quā libere pronuntiare oportet. bec ille. Qd
exemplo ostendit Chyistius per prophetā di.
Videam et. de taciturnitate ergo que impli-
etie prohibetur tria consideremus. Primo
eius additionem. Secō eius offensionem.
Tertio eius comparationem.

Pars p̄ma huius sermonis i qua tractat
de additione taciturnitatis: ga quedam ē lau-
dabilis et quedam vituperabilis.

Primo in hoc sermone dico qd i si-
lentium de se sit laudabile p̄sertim
rōne temporis: ga. s. tunc est virtus.
vnde Ecclesiastes. 3. scribit. Tempus tacendi
et tempus loquēdi. Qd exponēs Grego. 7.
moz. ait. Qd discretum ogruo tempore vo-
cem aperit: rursum ogruo tpe taciturnitas
claudat. et Hiero. in quadam c̄p̄a ait. Dū
confidera qd loquēdum sit: et ad h̄ tacens p-
uide ne qd penitcat. Sapiens enim vt loqua-
tur multa prius p̄siderat qd: aut cui: quo lo-
cor: vel tēpore dicat. bec ille. Dinc et p̄pytha-
goras p̄s ait. Loqui ignorat qui tacere ne-
scit. vnde cum qdam garulus teridendo ro-
garet Socratem vt cum doceret sapientie p̄-
cepta. duo ingt sapientie precepta tibi nēcia
sunt. Vnū vt taccas. aliud vt loq̄ dicas. Tū
silentiū aliqñ est vituperabile qd est delictū
Dicit enim x̄stus p̄s pythagoricus: tūc lo-
quere qñ tacere nō expedit. vnde. Greg. vbi
supra ingt. Discrete vicissitudinū p̄nslanda
sunt tempora: ne aut cuz restringi lingua de-
beat: ad puerfa se inuēst soluat: aut cum loq̄
utilius valeat semetipsum per tristitiā resti-
gat. et hoc modo tacere vel loq̄ vitium est. et
43. di. c. Sit rector. Idem libro pastoralium
ait. Sicut incauta locutio in errorem p̄tra-
bit: ita indiscretum silentium eos qui crudiri
poterant in errore derelinqt. dicit enim glo.
super illud Job. i6. Si locutus fuero nō ge-
sect dolor me: et si tacuerō non recedet a me
congruit h̄ verbū p̄sone b̄i Job. vel ecclesie
que cum loq̄ dolor eius minime cōgescit: cū
locatione sua puerfos minime corrigi ospi-
et hoc ipsum qd tacet amplius ingemit: ga se
tacēte puerforū culpas exercecere ospi-
et. Qd
concludit Grego. di. Immoderatiū silentiū
si culpa non esset: p̄p̄a non dirisset. ve mibi
ga tacui. qd si forte dicit peccatū est actus inci-
dens ex defectu boni: sed tacere non ē actus:
ergo non est peccatum. Nam peccatū ē dñi
vel factum vel cōcupitū p̄ra legem dei. et.
C̄t̄idetur per Alexan. in. 2. parte sum. trac.
de peccatis ois. de taciturnitate ar. j. q. act.
dupl̄ accipit vel cōter. put est cōe ad opari
vel non operari: sū qd habet ad Ro. 7. Et h̄
modo dicitur tacere actus: sed non dicit act.
peccati: nisi inquātum refert ad voluntatem

prout aliqui ex voluntate tacet cum tacere nō debet: vel accipit act⁹ p⁹peccat⁹ et sic tacere nō est act⁹ nec esset peccatū nisi p⁹ut act⁹ voluntatis ca-
dit sup⁹ eū. Tacere igitur tempore quo hō tenet⁹
et pōt loqui peccatū est: maxime triplici tēpore
scilicet laudationis: p⁹sessionis: correptionis. **P**ri-
mo quidē nō decet tacere tpe laudandis. vñ
Grego. ut dictū est ait: Si imoderatū silen-
tiū tē. Tacui. scilicet laude dei s³ glo. interliniare
At ecōtra Ysa. 62. scribit: Tota die et tota no-
cte. in p⁹speritate et aduersitate: nō tacebunt
a desiderijs pijs et a precib⁹ san. vel perpetuo
non tacebūt. i. boijs cōsistutis et temporibus
opportunis laudabūt: orabunt: predicabūtq⁹
Vñ de iustis Apoca. 4. dicitur: Requie nō
habebant die ac nocte di. Sanctus: sanctus
sanctus: dñs deus oipotēs: die ac nocte lau-
dem dei p⁹clamant q⁹ in omnibus p⁹speris et
aduersis deo grās agendo oēm prouidentie
in se dispositionē gratissimā habent: et ipsuz
de oibus operibus suis laudant. Ter igitur
sanct⁹ clamant q⁹ trinitatē in p⁹sonis: in natu-
re vnitate ardentē amant. Vñ sū tria tri-
bus personis attributa. s. potentia patri: sapi-
entia filio: et bonitas spūs sancto: dicit⁹ sanct⁹
sanct⁹: sanctus dñs deus oipotēs. **A**duer-
tēdū quoq⁹ est q⁹ duplex est oratio seu laus:
vna publica: alia secreta. **P**ublica illa ē quā
ministri ecclesie faciunt in p⁹sona tot⁹ populi
fidelis. et talis sūm Tho. 22. q. 83. arti. 12. in cor-
pore. q. debet esse vocalis de qua dicit p⁹phe-
ta: Vocē mea ad dñm clama. tē. Scōa o⁹so
secreta qua homo p se vel pro alijs facit: et h
vel cū voce vel absq⁹ pōt fieri: sūm q⁹ oranti
magis vtile videt⁹. **S**cōdo tacere tēpore cō-
fessionis. Vñ propheta de se ait: Quā tacui
inueter auerūt ossa mea **P**sal. 31. Inuetera-
tio ossiū: spūalis fortitudinis defect⁹ est: que
nō nisi per peccatū p⁹tingit. et addit p⁹phe-
ta: dñm clamare tota die: que verba Augu. exponēs
in glo. ait: Tacui peccatū dñm clamare merita: et
ponit exemplū de phariseo Luc. 18. di. **P**ha-
riseus tacuit peccata et clamauit merita: tacu-
it cōfessionē et clamauit meriti p⁹sumptionem
sana mēbra medico ondebāt: vulnera rege-
bat di. Grās tibi ago domine: q⁹ non sum
sicut ceteri hoies. **T**ertio non licet tacere tē-
pore correptionis. Vñ Augu. dicit sup⁹ illud
Matth. 18. Quoties pec. in me fra. m. dimitt.
et vsq⁹ septies. Non passim iubet dimittere

peccanti. sed penitenti: subdit. Ita peccat⁹ q⁹
frēm suū peccare videt⁹ et tacet: sicut q⁹ peccan-
ti nō indulget. **N**ā in eodē loco ait domin⁹:
Si pec. in te fra. tu. va. et cor. eū inter te et ipsū
solū. **A**d quoz declarationē notandū sūm
Ricard. in. 4. di. 19. ar. 2. q. 1. q⁹ sicut in corpore
naturali dñm vñ mēbrū patit cetera cōpatiū-
tur et subueniunt quātū possunt ut reducant
ad bonā formā naturalis vite. Sic ex necessi-
tate diuini p⁹cepti membra corporis mystici:
q⁹ est ecclesia: tenet⁹ sibi inuicē subuenire ad
p⁹seruandā bonā vnitatē et dispositionē eccle-
sie sic ni cōparationē ad formā spūalis vite que
est gratia spūscī. Vñ nō solū sibi inuicē sub-
uenire tenent⁹ quātū ad indigentias corpora-
les: s³ multo magis etiā ad spūales orando:
delinquentib⁹ peccator⁹ et delinquentes corrigēdo.
Quia tñ p⁹ceptū de corrigēdo ē affirmatiuū
ideo et si semper: nō tñ ad semp obligat: s³ p
loco et tēpore: qñ videlicet sperat⁹ correctio: nō
est autē q⁹ illam faciat correctionē vel facere
debeat ex officio. Vñ desistere a correctione
fraterna pōt p⁹tingere tripliciter. Vno mo-
do meritoze. s. qñ desistit in corrigere: q⁹ non
est tempus nec loc⁹. Alio mō pernitioze: qñ
scilicet homo p⁹babitur credit⁹ et sperat⁹ q⁹ suo
verbo posset frēm a peccatō retrahere: et h omittit
p⁹pter aliq⁹ cōmodū temporale. **T**ertio
modo pōt⁹ h omitti ita q⁹ h omnino solus sit
peccatū veniale: qñ. s. homo efficit pigrioz et tar-
dior circa correctionē: p⁹pter aliq⁹ cōmodū
temporale: et tñ h non omitteret p⁹pter h si ci-
staret posse cū retrahere a mortalit⁹ sic in-
telligit illud Augu. p. de ci. dei. c. 9. d. p⁹ter q⁹
enim ab eis docendū: et admonendū: aliqñ
etiā obiurgandū et corrigēdū: male dissimu-
lat: vel cū laboris piger: vel cū os eoz veracū
dat offendere: vñ cū inimicitias deuitant⁹: ne
impediāt et nocēt in his tēporalib⁹ rebus: si
ue quas adhuc adipisci appetit nra cupiditas
siue quas amittere formidat infirmitas. Ita
ut quāuis bonis maloz vita displiceat: et iō
cum eis non incident in illoz dānationem
que post hanc vitam talibus preparatur: tñ
quia propterea peccatis eoz dānabilibus
parcunt: dum eos in suis licz leuibus et ve-
nialibus metuit: tute cum eis temporaliter
flagellantur: quāuis minime puniantur. hec
ille. Sed de hac materia diuus pater sanct⁹
Bernardin⁹ in euangelio eterno tractauit.

Sermo

Pars scda huius sermonis in qua declaratur in quibus casibus taciturnitas sit mortale vel veniale peccatum.

Secundo in hoc sermone consideranda est taciturnitatis offensio: fm Alexā. de ales vbi s. ar. 2. ptingit boiem ex taciturnitate qñqz mortaliter: qñqz venialiter peccare. Primo quidē mortaliter tripliciter. Aut scilicet ex requisito. Aut ex pcepto. Aut ex officio. Primo enim tenet quis loqui ex requisito ad testificandū veritatē: tunc si tacet pec. Nam fm Tho. 2. 2. q. 70. arti. i. ad ferendū quis testimoniū obligat triplici de causa. Primo ppter obedientiā pñdētis. Debitūz enī est iustum ut inferior obediat suo superiori: ideo si superior prelat⁹ vel domin⁹ a suo inferiori vel subdito erigat testimoniū: in his pcpue in quibus siue de quibus pcessit infamia et que sunt manifesta: quibus ad testificandū tenet. Si autē prelat⁹ vel dñs a suo subdito erigeret testimoniū cōtra ordinē iur⁹: puta de his v quibus infamia nō pcesserit: vel etiā de occultis: tūc nullus ad testificandū tenet. Secdo obligat qd ad ferendū testimoniū ppter defendendā iniuriā innocētis: qñ enī quis iniuste patit⁹: tunc qui hoc novit testificari tenet: ut ille liberet a quovis dāno iniusto: siue pena: siue in fama pñe: et pecunia: et hec siue eius testimoniū requirat siue nō. Si autē cū liberare nō pōt tenet tñ facere quātū pōt ut veritatē illi denūciat: qui ad h possit prodesse. Tercio tenetur quis ad ferendū testimoniū ppter vitandā sniam pñdētis. Nam deus acriter puniat eos q huiusmodi testimonia non ferūt. s. qñ ab eis erigit iudice testimoniū: et qñ innocens pñenat. Vñ apłus Roma. i. de talibus dicit: digni sunt morte: non solū q faciūt s; etiā qui cōsen. facienti. Vbi dicit glo. q tacere vbi posset redarguere est pñentire. nā ut dictūz est in exordio. huius sermonis fm Augu. vterqz reus est: et q mēdaciū dicit: et q veritatem occultat: et ideo dicit Boffre. q subtrahentes testimoniū illi. q aliter nō pōt probare nisi p eos: mortaliter pec. et cogendi sunt satisfacere: sicut de alijs moralibus. 6. q. i. ca. illi qui. et maxime pec. qui metu alteri⁹ celat verū. Vnde Augu. vbi s. dicit: Quisqz metu cuiuscūqz potētis veritatē occultat: irā dei super se prouocat: quia magis boiem q

dei timet. Est et aduertendū fm oēs doctores et maxime Alexā. in scda pte tractatu de pcept. q tribus modis nō tenet quis ferre testimoniū. Primo sup his q ad pñenationē pñent alicui⁹: si nō requirit a suo superiori. Secdo de illis q sub pñessionis sigillo alicui sacerdoti sūt cōmissa: tū quia nescit ut homo sed ut dei minister: tū etiā quia maius ē vinculū sacramenti: q quodlibet pceptū hois. Tercio de his q sub secreto alicui cōmittunt Vbi nota q talia sub secreto cōmissa: aut redundant in dānū corporale: aut spūale: cōtatis vel pñicularis hominis. et in tali casu qui libet talia ppalare debet. Aut non redundat in malū alicui⁹: et tūc null⁹ ea manifestare seu reuelare tenet: etiā si precipiat a suo superiori: quia celare secretū est de iure nature: et nihil pōt pñipi hoi ptra illud qd de iure naturali est. Similiter pec. mortaliter tacendo in iudicio etiā exteriori. Vñ aduertendū est q iuste accusato non licet veritatem negare fm Tho. 2. 2. q. 69. arti. i. Cū enim iudex regit veritatē ab accusato fm ordinē iur⁹ in trib⁹ casibus tenet veritatē cōfiteri. Primus qñ de crimine publica pcessit infamia. Secund⁹ qñ de crimine apparuerunt indicia certa. Tercius cuqz de crimine pcessit probatio semiplena. In his tribus casibus q veritatez taceat aut falsum dicit mortaliter peccat: qd p bari pōt triplici rōne. Primo ppter dei gloriā. Secdo ppter iudicis iusticiā. Tercio ppter accusatoris penas. Primo ppter dei gloriā quā nō tribuit: nā q non dat gloriā deo et honorē peccat mortaliter: eo q ex diuino pcepto omnes ad h generaliter obligamur. Vñ pme Corinth. x. apłus ait: Dia q cūqz facitis in gloriā dei facite: sed q interrogat a iudice in iudicio pñendi peccatū suū dat gloriā deo: ita dicit Josue Achor. 2. ca. Fili cōfite te peccatū tuū et da gloriā deo: q per oppositū qui celat vel excusat peccatū suū vel negat mortaliter pec. Secdo ppter iudicis iusticiā quā ipedit. Rō est: qz q nō obedit suo superiori in casu in quo obligat peccat mortaliter: s; iudex est superior respectu eius qui accusat vel indicat: ergo veritatez tacens vel falsum dicens suo iudici non obedit: imo cō iusticiā impedit: ergo mortaliter peccat. pñ de Job. 31. ait: Si abscondi quasi homo peccatū meū: et celavi in sinu meo iniquitatem

mea et ubi glo. dicit: Si abscondi timore pe-
ne in iudicio interiori. s. p. scietie vel timore pe-
ne in iudicio exteriori. s. curie. et h. indebit ne-
gando vel excusando. et dicit quasi homo: quod
exponens Grego. ait: Vitaru humani ge-
neris vitium est: et libenter peccatu comittere
et commissum negando abscondere: et comituz
defendendo multiplicare: vel dicit quasi ho-
mo: sicut Adam peccatu excusare voluit per
mulierem: et mulier per serpentem Sen. et sub-
dit et clavi in sinu meo. iniquitate glo. in si-
nu iniquitatem celare: est latibulis conscien-
tiam occultare. a. peccata in mente tanq. in si-
nu retinere. Et Tertio propter penam accusato-
ris offensam vel iniuria quam intendit. Nam
qui scilicet est causa mali vel alterius nocu-
mentis mortaliter peccat: sed accusatus iuste
negas veritatem vel dicens falsitatem est cau-
sa damni accusatoris qui ponitur si in accu-
satione deficiat: ergo et. Unde propheta vi-
dit Psal. 141. Non declines cor meum in ver-
ba malicie ad excusandas excusationes in pec-
catis. Secundo peccat quis in tacendo ex. pece-
proputa precepit Christus et ecclesia confite-
ri peccata: ideo peccat quis mortaliter dupli-
ci via. Primo non p. n. Secundo peccatu
non reuelando. Et Primo non confitendo. s.
saltem in anno semel: et talis mortaliter pec-
cat: quia contra ecclesie preceptum facit: quod
habet de pen. et re. ca. omnis vtriusq. sexus
Et Secundo mortaliter peccat peccatu non re-
uelando: vel aliquod peccatu tacendo ex ma-
licia vel verecundia. Contra quod 2. sec. 13. scribit
Absconditu est peccatu eius dolores pertu-
ricntis nominent ei. Item Prover. 28. Qui
abscondit scelera sua non dirigetur: qui aut
confessus fuerit ea et dereliquerit: misericor-
diam consequetur. Et Tertio principaliter peccat
quis mortaliter tacendo si loqui tenet ex of-
ficio. Nam prelati ex officio corrigere sub-
ditu obligatur: qui autem mortaliter peccat non
corrigendo subditum suu tripliciter probari
potest. s. Ratione. Auctoritate. Similitudi-
ne. Et Primo ratione. Nam q. in articulo mor-
tis spiritualis est auctor: in seipso est mortis
operator: sed hoc facit qui aliu debet et potest
corrigere et non corrigit. Proinde Grego.
dicit: Meruq. nimis taciti sum quoru-
dam mala perspicunt et cum silentio lingua pre-
munt: vsum medicatiois quasi conspectis vul-

nerib. subtrahunt: et eo mortis auctores sunt
quo minus quod poterat arcere: loquendo non
lucunt. Et Secundo probat auctoritate Eze.
33. mystice scriptus est: Si speculator viderit
gladium: et non sonuerit buccina: et populus non
custodierit se: veneritq. gladius et abstulit ab
eis animas: ille quidem in iniquitate sua ca-
ptus est: sanguinem enim eius de manu specu-
latoris requiram. ubi glo. dicit: Ex his disci-
mus q. qui magistri verba audierit: licet im-
pius fuerit a sua impietate posse sanari: nec mi-
nus danare magistrum: si non docuerit: vel ti-
more discriminis: vel desperatione peccatis:
dum reus est sanguinis eius qui liberare duz
potuit contempsit. Et Tertio probat similitudi-
ne et exemplo sic: Qui tenet mederi egroru
pro loco et tempore subtrahit medicaminis
vsum mortaliter peccat: ergo prelati qui te-
netur corrigere et ergo mortaliter peccat. vbi
Ber. ait: Non licet tacere cui ex officio incu-
bit vitia redarguere. Et Tertio si obstinati sunt
auditores et incorrigibiles: et quod deterius est
veritatis contemtores. tunc est a correptione et
predicatione cessandum s. illud 2. ad Th. 7.
Noli. s. m. da. ca. neq. mar. p. ante por. Vbi
Lassiodo. ait: Graue peccatum est obstinatis p-
dicare. hec ille. Vbi et dñs Luc. 23. Perodi
se interroganti multos sermonibus nihil re-
spondit: cuius taciturnitatis causam ostendit
Gregorius. ait: Quotiens auditores nostri
nolunt nostra: quasi laudanda cognoscere:
aut sua peruersa mutare oino taceamus: ne
ostendat. Dis studio dei verbu loquamur. et illo-
ru culpa que erat esse non desinat: et nostra
que non erat fiat. Vbi etiam Augu. pmo de ci.
dei. ca. 9. ait: Nam si propterea quisq. obiu-
gandis et corripiendis male agentibus parcat:
quia opportunus tempus inquirat: vel metuit
ne deteriores ex hoc efficiant: vel ad bonam
vitam et piam erudiendos impediunt alios in-
firmos: et premant atq. auertant a fide: non
videt esse cupiditatis occasio: sed consiliu cha-
ritatis. Et Secundo ptingit q. homo tacendo
venialiter peccat: puta cum homo loqui non
obligatur: sed expedit et tacet: quando autem
hoc fuerit et quando non: difficile est determi-
nare in singulis: sed ut dicitur pme Joa. 4.
Vnctio docet de hoc: que non permittit ho-
minem sibi adherentem de facili oberrare. hec
s. m. Alexan. ubi d. Et sic patet et.

Pars tertia huius sermonis in qua tractatur de comparatione taciturnitatis ad multiloquium.

Ertio in isto sermone tractandū est de taciturnitatis comparatione: quod scilicet illoz duoz est magis peccatū: an tacere: an loqui. Circa quod aduertendum est. Sicut Alexan. vbi supra. ar. 3. q. peccatū dicitur maius alio dupliciter. scilicet quia aut communius: aut damnosius. **P**rimo dicitur maius alio: puta quia in pluribus et a pluribus peccatur. et sicut hoc peccatum locutionis dicitur esse maius peccato taciturnitatis. vbi Ambrosi. pmo. de offi. ait: quod plures vidi loquendo incidisse in peccatū: vix quēquē tacendo. Ideoq; difficilius tacere est: quā loqui nescire. Seneca quoq; ait: Diogenes interrogatus cur inter multos taceret. Respondit: p̄cipue sapienti tacere: quā contra se loqui: non enim multos loquendo: tacendo paucos circumuentos: circumuenire est per indiscretionem sermonis seduci: et alibi Seneca dicit: Sicut rari sermonis ipse: sed loquentiū patiens: locutus esse aliquādo penitus: tacuisse nunquā. Itē Iaco. 3. dicit: Ad linguā est vniuersitas iniquitatis. et pmo. ca. Sit autē omnis homo velox ad audiendū: tar. autem ad loquendū. **P**aratioz enim debet esse homo ad audiendum: quā ad loquendū: maxime propter tria. **P**rimo quia auditus est in plurib; quā loquela. Nam est in habentib; et non habentibus rationē: loquela in solis rōnalibus: quo datur intelligi: quod cū magna discretiōe sit loquendū. **S**ecundo in hoc quia lingua natura liter est inclusa: et aures aperte et in apto sūt. **T**ertio et hoc quod habemus duas aures: et vnā solam linguā. Vnde Xenocrates cui dam loquaci dixit: Audi multū loquere paucos: os enim vnū et aures duas a natura accepimus. h. p̄bus cum aliquādo esset cū quibusdā detractoribus et taceret: interrogatus cur solus taceret: quia dixisse me inquit aliquādo penitus: tacuisse nunquā. **S**ecundo vnus peccatū dicitur alio maius quia damnosius est: sic peccatū taciturnitatis est maius peccato locutionis: quia est causa maioris damni quia per taciturnitatē subtrahitur vtilitas locutionis que maior est vtilitate silentij: et circa hoc sermo talem rationē. Maius est bonū locutionis bono silentij. Cuius rō est: quia

tacendo nūmodo sibi p̄ se prodest: loquendo vero vtiliter sibi et alijs prodest: ergo peccatum quod opponitur locutionis maius est: quā quod oppositum est silentio: sed p̄t̄m taciturnitatis opponitur virtuti locutionis: peccatū vero locutionis bono silentij: ergo maius peccatū est taciturnitatis. i. maioris causa damni: quā p̄t̄m locutionis: h. sicut Alexan. vbi supra: hinc est etiā sicut cum vbi supra: quod magis est preceptū in scriptura sacra quod homo loquatur: quā quod sileat: quia pluribus modis habet ratiōes bonitatis quo ad se et quo ad proximiū: preceptū autem silentij ratiōes solum h. quo ad se precepta autē affirmatiua aliter se habēt quā negatiua: negatiua enim sunt ad cohibendū a malo: affirmatiua ut p̄ficient in bono: igitur cuius proficit magis loquendo quā tacendo proficit: ideo magis preceptū est de bonitate locutionis: quā de bonitate silentij: cum tamen pluribus modis possit esse bona taciturnitas: tamē multiplici bona potest esse locutio. Vnde. 4. dicitur in mandatis. Diogenes ait: Soliciū esse debemus ne margaritas mittamus ante porcos: quod si ingererint se et puocabūt dicere ea que minus recte agentes non oportet audire: p̄uideret debemus eos eludere. Nā nihil oīno non respondere auditiū causa vtile non videtur: ne forte estimet nos ratiōis penuria declinare certamen. hec ille. Ad idem dicitur. 9. dicitur. ca. legimus. Et. i. q. 5. ca. presentij. Et. xi. q. 3. ca. p̄uilegia. Velim? ergo bñ siledo discere bene loqui: ut h. gratiam et in futurum gloriā mereamur Amen.

Seria quarta maioris hebdomade de nono precepto decalogi vbi prohibetur concupiscentia vxoris aliene. Sermo. 66.

Omnēs vos qui oues erra. vnus in vi. su. declinat. Ysa. 53. Sicut p̄bi losophica est fr̄es in xpo charissimū: quod oīs artifex diligat op̄ suū: etiā magis quā ab ipso ope diligatur. Nā parentes diligant filios: magis quā diligant ab ipsis: ut patet. 9. Ethicor. videlz quod oīpotēs deus artifex est oīuz rerū: et nobis communis p̄fita dilexit nos ut sicut natura na-

८३

Sermo

toro: quia ita potest culpabiliter concupiscentia et
 concubina alterius sicut etiam vxor: propterea p
 vxor: em intelligit quecuq; alia no vxor pro
 pria. Ideo dicit Bona. vbi supra. q. filia et co
 cubina dupliciter potest concupiscere: in posses
 sione ut redigat in seruitutem et famulatu: aut
 ad operis carnalis consumationem. et primum p
 bibet per septimum preceptum non concupiscere. Scilicet
 per mandatum illud quo prohibet concupiscen
 tia carnis contra legitimam thorum. Unde desi
 derare filiam alicuius in vxorem non est prohibi
 tum: sed desiderare eam in fornicatione: hoc prohi
 betur in 6. prohibitione. Si autem non est bo
 num coicans intelligit per rem primum. Nam cum
 prohibet concupiscentia omnia exteriora: et etiam
 honoris. Vnde postmodum ad explicandum addi
 tur: non seruimus ancillam: ut insinuet concupis
 centia dominandi prohiberi: propterea in concu
 piscencia particulari intelligit generalis: ideo
 ex sequenti prohibet. quare aut fiat hic spe
 cialis prohibitio quantum ad illa duo tantum: dictum
 est supra in tractatu de preceptis in generali ser
 mone. io. p. 2. circa finem. Ad si dicitur secundum glo. super
 illud psalmi. incensa igni. habet quod duplex est
 radix omnium malorum. scilicet timor male humilias:
 et amor male accendens: ergo magis deberet
 prohiberi prima quam secunda videlicet ipsa concupiscentia
 que cadit solum in vnam partem. scilicet in amorem
 male inflammantem. Ad hoc respondet secundum Alex.
 ales vbi supra. q. 4. radix omnium malorum est concupiscentia
 scilicet improba voluntas. Secundaria vero ti
 mor male humilias: et amor male accendens
 Nam sicut due sunt partes iusticie: vna decli
 nare a malo: cuius principium est timor: altera fa
 cere bonum: cuius principium est amor. Ita due
 sunt partes iniusticie. scilicet declinare a bono: cuius
 principium est timor: male humilians et facere
 malum: cuius principium immediatum est amor male
 accendens: et utraq; radix reducit ad concupiscentiam:
 quapropter hinc Augustinus. li. 5. omel.
 omel. 21. tales fugere concupiscentias di. Nos
 fratres charissimi agnoscetes iniquitates nostras
 quantum possumus concupiscentias malas repu
 gnemus: ieiunijs: vigilijs: orationibus: largiori
 bus elemosynis: mala que fecimus redimamus
 et cum bonis operibus studeamus insistere: ut nos
 ista ad peccata pristina non possint retrahere non
 sit concupiscentia: sed penerantes in omni opere bono
 cum propheta gratias referentes dicamus. Dirupit
 domino vinum. mea tibi sacrificia lauabo ille. Et

terium dubium est: an in his preceptis prohibeat
 interior concupiscentia: in primo motu et in dele
 ctatione: aut in consensu. Ad quod respondet secundum Alex.
 vbi supra. q. 3. concupiscentia tripliciter accipi potest
 Primo per appetitum vegetabilem: et talis concu
 piscentia inordinata est a fonte mouente: hoc
 est a corruptione originalis culpe. Secundo per ap
 petitum sensualem: et talis est inordinata a mo
 uente fonte: hoc est a corruptio istius duobus
 modis concupiscentia non prohibet simpliciter: quia
 non est prohibendum nobis illud quod impossibi
 le est evitare. ne scilicet tales concupiscentie sint in no
 bis. Prohibet igitur solum secundum quod sine sequi
 mur casus: ut dictum est. Tertio modo concupiscentia
 est appetitus rationalis: sic est a mouente lib
 arbitrio: talis concupiscentia per se non prohibet. Ad
 si dicatur sic prohibetur actus cordis cum de non
 concupiscere: ergo videtur quod euangelium supabun
 det ab ipsa lege: quod quidem falsum esse probat:
 quia cois est sententia doctorum: quod lex cohibet manu
 tantum: euangelium vero animam. Ad hoc respondet secundum
 Alex. vbi supra. q. 4. et per. Jo. super Mattheum. 5. ca.
 quod lex hic prohibet actum cordis: nisi enim esset in
 lege prohibitum putaret esse consensus. Dicit enim
 Augustinus. 3. sermone. quod pene omnia que monuit et do
 cuit dominus siue preceptis: inueniunt etiam in veteri
 bus libris: sed quod non intelligebant iudei: ape
 ruit dominus in euangelio supabundans ipsi legi in
 generalitate prohibendum: expressione. In ge
 neralitate quidem: quia inordinatio secundum actum cor
 dis generaliter prohibet in euangelio: quod hic. vnde
 Mattheus. 5. prohibet actum cordis inordinatum secundum
 vim irascibilem: et secundum vim concupiscibilem: hoc autem
 secundum vim concupiscibilem tantum. In expressione etiam
 euangelium supabundat: quia expressius habet inor
 dinatio cordis in euangelio: quam in lege: ut in pre
 sentia etiam quod quis in lege prohibet actus in
 terius concupiscentie ut hic: non tamen hoc fiebat
 apte: nisi respectu mulierum vel rerum que erant
 proprie alterius viri. Et sic patet quod hec prece
 pta diuini sunt data: et quod in istis ge
 neraliter prohibet mala concupiscentia. patetque
 pars prima huius sermonis.

Pars secunda huius sermonis in qua declara
 tur particulariter preceptum de concupiscentia
 vxoris aliene quod est secundum tabulam.

Quando particulariter in hoc sermone
 est descendendum ad declarationem secundi
 precepti secunde tabule: quod est secundum Alex.
 Bona. vbi supra. non concupisces vxorem. prius. cuius
 quidem preceptum cum alio sequenti: si videantur.

Mo loco ipsi tabule poni debuisse: qz prius ē
 cupiscere qz sariari vel mechari. tamen fm
 Bona. qz mechia se habet ex additōe ad cō
 cupiscētia: mechari enī est corde et opere: cō
 cupiscere autē est tm corde: phibitio vero qz
 vīc negationē vriusqz: negatōes se habēt
 ecōtrario affirmationibz: ideo: phibitio con
 cupiscētie addit sup prohibitionē pcti ope
 ris: plus enī est phibere pctm cordis: qz pec
 catū operis: qz pctm operis p̄supponit pctm
 cordis. Ideo hec duo pcep. vltimo loco sunt
 ordinata. Dicit ergo plens mandatu: nō cō
 cupis. vro. primi tui. qd habet triplicē expo
 sitionē. Prima est nō cupiscēs acutiē nō ab
 solute. s. tu vir nō cupiscēs mulierē: et tu mu
 lier nō cupis. virū: qd implicite intelligitur
 quis pncipaliter loquit hoi q est caput mu
 lieris pme Cor. xī. qd affirmat dñs Adath.
 5. di. Qui vid. mu. ad. p. u. eā iā me ē i cor.
 suo. Ad cui⁹ declarationē pmo querit: quare
 nō pot⁹ dicit: q cupierit iā mechari est. Nā
 pctm mechie non cōmittit in speculationē seu
 cogitationē mechandi: sed in volūtate seu cō
 cupiscētia mechandi: rect⁹ igit dictū esset qui
 cupierit tē: Ad hoc rīdet fm Alex. q est
 cōcupiscere ex subito motu sine deliberatōe
 p̄ficiēdi: hoc est veniale: est cupiscere cū
 deliberatōe et intētiōe p̄ficiēdi: et hoc mor
 tale est: et h vltim⁹ modus meli⁹ exprimit di.
 qui viderit tē. vñ Augu. dicit: Non ait q cō
 cupierit: sed q viderit ad cupiscendū tē. Ier
 hoc fine attendat ut eā cupiscat: qd iā non
 est titillari: sed plene p̄sentire libidini. Et Se
 cūdo querit quare cū intētiō mechandi fa
 ciat mechū. nō puenienti⁹ dictū est: q viderit
 mulie. ad mechandū eā: qz q viderit ad cōcu
 piscendū. Ad hoc rīdetur fm Alexan. q est
 p̄sensus duplex. s. ad delectandū: et ad operā
 dū: ut ergo oñdatur q nō solū est dānabilis
 p̄sensus ad opus fornicationis vel mechie:
 sed etiā p̄sensus ad delectandū dicit: qui vi
 derit ad cupiscendū: nō ad mechandū. Et Ter
 tio querit cū videre dicatur p exteriori actu
 visus et p actu interiori actus quō hic accipi
 atur. Ad h rīdetur fm Alex. q visus accipit
 p omni motu q est ad delectationē fm Be
 dā: non solū corporalis: sed etiā interior q est
 in cupiscētia: et fm hoc videre ad cupis
 cendū est intendere seu p̄sentire ad delectā
 dū: qd pōt p̄tingere cū actione cogitationis
 intēsiua: vel cū speculationē interioris visus

et illud quod dicit Criso. Qui oculis in cōri
 nentibz aspexerit: mechus est cōpletus. Et il
 lud Tren. 3. Oculus meus depredat⁹ est ani
 mū meū. Et Job. 31. Depigi sedus cum oculo
 meis: ne cogitarem de virgine. vbi dicit
 Grego. Non licz intueri: qd non licz cōcu
 piscere: fm Alexan. oia sic habent intelligi:
 qñ exteriori visui p̄iuncta est intētiō sine cō
 sensus mechadi. que oia affirmat glo. ordina
 ria ibidez di. q vide. mu. ad. cō. eā. ut trāseat
 in affectum cordis: ut facere disponat vbi
 non deest volūtas: sed facultas: fm ima. etiā
 voluntas pro facto reputatur. de peni. dist. 1. c.
 periculose. et ca. porro. §. in quocūqz. et §. con
 uertimini. Unde et glo. sup illud Psal. Di
 xi p̄tebor tē. dicit: votū pro operatione iu
 dicat. Et Augu. affirmat di. Si cōtingat ali
 quē nō concubere cū vxore aliena: planū ta
 men est eum cupere: et si potestas datur ipsū
 fore facturū: non minus reus est qz si in ipso
 deprehēderet. vñ et Greg. ait: Qui cognos
 cit innuptā cō affectu inordinato ac si nupta
 esset: cognoscitur esse adulter: que oia sane in
 telligēda sunt fm Alex. de alca. di. fm Aug.
 super Gen. q est voluntas plena: et volūtas
 semiplena. Nāz si sola cogitationis delecta
 tione teneat sine voluntate perficiēdi sola
 mulier comedit est veniale peccatū. Si autē
 adfit voluntas perficiēdi: vir comedit: et est
 dānabile peccatū: Item voluntas plena aut
 est respectu peccati qd exerceat in corpore: si
 ue per corpus ut in adulterio qd fit in corpo
 re: et in homicidio qd fit per corpus. Aut est
 volūtas plena respectu pcti spūalis: ut in ira
 inuidia: et huiusmodi. quibz positis dicendū
 est: q est reatus pcti respectu p̄uationis glo
 rie: et respectu passionis gehenne: respectu p̄
uationis glorie tā voluntas plena qz semiple
 na pro facto reputat. Voluntas vero plena
 respectu pcti spūalis: qd totaliter interius cō
 plet. p facto reputat respectu passionis gehē
 ne. Volūtas autē plena respectu pcti corpora
 lis qd exerceat per corp⁹ vel in corpore: pro fa
 cto reputat quātū ad generalitatē pene: qz ta
 li voluntati adiungit cupiscētia: ut in volū
 tate plena adulterandi: vel ira in voluntate
 plena occidendū: que sunt passionēs virtutis
 passibilis que fundat in corpore: et ideo puni
 tur illa volūtas sicut factū generalitate pene
 quia in spū et sensualitate et in carne. Quātū
 vero ad intensionem pene nō videt reputa

Sermo

ri pro facto: et causa est: quia voluntas que in peccatis creceat vel in corpore solet intrare in factio: intentioni. aut voluntatis male respondet intentio penitus: igitur pater, propositum. Nec tamen habent diffusius in sermonario de peccatis tractatu de peccato in generali. Secunda expositio huius precepti est. *Nō concupisces.* s. passive et relative: quod est dicere: non appetas desiderari sicut multi sunt, qui nolunt concupiscere: sed volunt concupisci: et ad hoc se laqueant et ornant: sicut faciunt mulieres his nostris temporibus? (que iudicio meo meretrices videntur) preparate ad capiendum aias laqueum ruine prestantes. Ideo contra tales scribit *1 Cor. 6.* dicitur: nemini dantes ullam offensionem. Et *1 p. ad Cor. 10.* De illi inquit per quem scandalum venit. Et infra. Si manus tua vel pedis tuus scandalizat: e. e. et p. abscide. ubi dicitur: quod scandalum est dictum vel factum minus rectum occasionem prebens ruine. Scandalum enim grece latine ober dicitur. Ideo quemadmodum in corporibus duplex reperitur ober: ita et in spiritibus. Est enim ober ex natura illius rei, que opponitur: ut si quis lapides vel lignum magnum in via projiciat: sic dicitur scandalum active siue actum: quod est morale: est etiam ober ex vitio ambulantis: ut si quis projiciat lapillum: sic dicitur scandalum passive: quia non dat occasionem ruine: sed accipitur: et tale scandalum non est datum sed acceptum. unde tale non est scandalum: imo aliquando est meritorium: sicut patet in *1 p. de quo pharisei fuerunt scandalizati*: de quibus *1 p. dicitur* *1 ad Cor. 12.* Eci sunt et duces cecorum: ex quo patet quod non solum cecus sed etiam oculus lippus nescit discernere colorem vel viam: verum. Ad istorum clariorem noticiam sciendum secundum *1 Ric. in 4. dist. 38. ar. ultimo. q. 7.* et secundum eorum sententiam theologorum: quod opus quod fit: aut est bonum: aut malum: aut indifferens. Si est malum in se semper dimitrendum est propter scandalum: siue sit malum peccati mortalis: siue venialis. Si autem est bonum aut est necessarium ad salutem: ut patet de operibus preceptorum. Aut est bonum supererogationis: ut patet in operibus consiliorum. Si est opus necessarium ad salutem non est omittendum ad vitandum: primi scandali: ex quoque radice pronuntiatur: siue ex malicia infirmitate: siue etiam ignorantia: quia quilibet magis debet diligere salutem suam: quam primi timere damnationem: et nullum opus bonum est dimittendum ad vitandum scandalum proximi:

veniens ex malicia: ne volentibus scandalum impedire detur occasio malignandi. Si vero est opus bonum supererogationis: quibus non sit simpliciter et ex toto omittendum propter quodcumque primi scandalum: tamen quandoque ad tempus est intermittendum quandoque scandalum provenit ex infirmitate vel ignorantia: quousque sufficienter ignorans instruat: et infirmus aliquo modo confortetur: ut de bono opere scandalum non sumant: nec hac de causa bonum intermittens ad tempus merito suo preiudicat: quia sic opus supererogationis intermittere meretur: quale premium: premio debito operi supererogationis quod facit: vel maius: quia talis oino non minuit charitatem: sed magis disponit ad augmentum. Si vero est opus indifferens ex genere: puta comedere carnes: bibere vinum: temporalia modolice acquirere: custodire: debita repetere: et huiusmodi: quando omnino talium nulli alii iudicat: nisi operanti: omittenda sunt ad vitandum scandalum proximi. proveniens ex infirmitate vel ignorantia: quando probabitur apparere quod nisi omittatur scandalizabit: et si omittendo peccat mortaliter: tunc omissio talis operis est in precepto. Si solum probabile est quod peccabit venialiter: tunc talis omissio est in consilio. Unde apostolus *1 p. 1 Cor. 8.* dicit. Si esca scanda. fratres mei. non mada. car. in. eternum: possit tamen proximo est onus: quod ex tali opere scandalizari non debet: et debito modo suavis ut non scandalizet: tunc non tenet homo tale opus dimittere: quod si postmodum scandalizet: non ex ignorantia vel infirmitate: sed ex malicia punitur: et ut dictum est nullum opus ad vitandum scandalum primi ex malicia punitur: est omittendum. Et si forte querit qualiter illud vitandum: scandalum nasci permittitur: quod veritas relinquitur. de re. in. ca. qui scandalizaverit. Respondeo secundum glossam. quod triplex est veritas. Est enim veritas vite que necessaria est ad salutem: et pertinet ad preceptum divinum: et hoc non est dimittendum propter scandalum. Et sic habet intelligi predictum verbum secundum *1 Ric. 1.* Est insuper veritas iuris: tunc aut tale ius est dispensabile: et sic quicquid est veritas dimittenda: ut patet *1 p. dist. ca. ut ostenderet.* Si autem ius est indispensabile: nullo modo veritas est dimittenda. Est et alia veritas correctionis et discipline siue doctrinæ: ad flatum primæ: et hoc quandoque est omittenda. s. quod socius habet multitudine:

als nō. Vnde versus de h habentur sic di.
Est verum vite doctrine iustitiez. Prīmū
semp habe. duo ppter scandala lingue. Sū-
mopere enim nobis cauendū est a scandalo
actiuo: de quo dñs clamat Math. 18. ve mū.
a scandalis. et ve hominī p quē scandala. ve-
niūt. et talis est eiciēdus a familiaritate et so-
cietate nostra: siue sit superior: qui significat
per oculum cruendū: siue sit equalis: qui si-
gnificat p manū que abscondi debet: siue sit in-
ferior vt seruus et ancilla: filius et filia: qui si-
gnificant per pedem a nobis proiciendum.
Et Erob. 21. legitur. Si qs foderit cisternam
et non cooperuit eā et ceciderit in ea bos tē.
hoc est qđ Criso. dicit. Mulier si se ornaue-
rit: et ad se oculos hominū prouocauerit: et si
plagam nullam intulerit: vindictam tñ da-
bit extremā. venenū enim obtulit: et si nul-
lus inuentus est qui biberit. Tertia exposi-
tio est: non desiderabis imaginationē. i. non
formes tibi pulchras seminas: nec pulchros
viros in imaginatione tua: plures repiunt q
nolunt concupiscere: nec cōcupisci: sed in his
volunt cogitationibus delectari imaginariis.
Contra quos dicit in precep. nō concupiscis
et qui vul. mul. tē. vbi glo. ponit qñ sit mortale
concupiscentia: et qñ non. vt patet ex dictis.
Vnde et Jaco. 1. Vniqsqz tentat a cōcupiscē-
tia sua abstractus et illectus: cōcupiscentia at
cum consum. su. generat mortem. i. mortale.
Ad cuius declarationē notāda sunt tria. s.
Suggestio. Delectatio. Et consensus. Si. n.
suggestio inducit passionem que est quidam
subitus mor. animi: siue amoris: siue ire: siue
alterius peccati: sic est veniale sūm glo. ibi. Si
vero inducit passionem que est quedam for-
ma animi: vel deliberatio: aut tunc non sen-
titur delectatio siue concupiscentia: etia adhuc
non ē pccm: aut sentitur delectatio: et tunc aut
non accidit: aut accidit: si non accidit consen-
sus est veniale: si aut accidit: aut tunc consen-
sit in opus. et sic sūm glo. est mortale: aut con-
sentit in delectationē: et sic sūm quosdāz doc.
est etiam mortale: maxime si est de turpi re:
sed si non est de turpi non videt mortale. nō
ergo solum consensus mortale simpliciter: s3
etiam interpretatus: qñ quis consentit in de-
lectationem solum. h habent diffusius in ser-
monario de peccatis: tractatu de peccato in
generalit. et sic patet scda pars huius ser-
monis.

¶ Pars tertia huius sermonis i qua pbat
q talis concupiscentia detestanda est pluri-
bus rationibus.

Certio hoc sermone dico q predicta
concupiscentia que illo precepto pbi-
betur est detestanda tribus rōnibus
scz. Rōne causalitatis. Generalitatis. Et dif-
ficultatis. ¶ Primo rōne causalitatis: qā ex
ea v3 causant omnia mala et peccata luxurie
quia non pcedit in opus: nisi pmo antecedar
desiderium. ideo si deficeret causa deficeret
etiam effectus. i. si deficeret cōcupiscentia: de-
ficeret etiam luxuria. vnde Augu. in libro de
verbis apostoli sermone. 6. dicit. Et carnali
concupiscentia oriunt cuncta peccata. qeqd
enim peccator in dictis: in cogitationibus nō
exoriunt: nec ex illicita delectatione non exori-
untur: nisi ex mala cupiditate: huic ergo illiciti
te delectationi si resistamus: si non cōsentia-
mus: si membra velut arma ministrēm? nō
regnat pccm in nostro mortali corpore. pccm
enim in hac vita regnum perdit qñ post con-
cupiscentias nostras non imus: vbi peribit
qñ dicitur: nisi est mors stritio tua: hec ille.
¶ Secdo rōne generalitatis: quia post pccm:
propter corruptionem nature: preter Christū
et beatam virginem: nullus est in quo nō sit
concupiscentia carnis in Christo aut non po-
tuit esse: quia corpus eius fuit instrumentū
diuinitatis in beata virgine fuit tñ fomes et
tinctus. In alijs aut hominib? est concupiscē-
tia talis: ideo est summe detestanda et fugiē-
da: ne rōni dñctur: s3 tñ in generalitate pas-
sionis consistat. vnde dicit apostolus 1 Ro. 6.
Non regnet pccm in nostro mortali corpore
vbi notanter dicit: non regnet. et non dñc nō
fit: quia impossibile est q non sit. tunc eni re-
gnat qñ cor cōcupiscentie consentit: vt dictūz
est: vel qñ ore verba inducentia cōcupiscentiā
dicuntur: sicut patet de cantantibus cancio-
nes seculares: et amatorias: de quibus dicit
apostolus. pñe cor. 15. Corruptunt bo. mo. col.
mala. Possunt igitur cōcupiscentie carnales
reprimi: non aut totaliter auferri: qz vniuer-
sales sunt et naturales passionēs. Dicit enīz
Aug. vbi supra cōcupiscentiis carnis non cō-
sentire magna laus est: quas nō habere ma-
gna perfectio est: sed expressius Ambro. lib. 1.
de Jacob. et vita beata. c. 1. predicta cōfirmat
di. Passio grauissima culpe est cōcupiscentia:
quā ratio emoluit et cōprimat. emolire at pōr:

eradicare non pōt: q̄ animus qui rōnis est
capax suar passionū dñs nō est: sed repressor
neq̄ fieri pōt vt facilis ad iracundiā nō tra-
scatur: sed vt rōne se temperet indignationez
cōbibeat: a puniendo se renocet: sicut ⁊ ppha
nos docet. di. Irascimini ⁊ nolite pec. Con-
cessit q̄ nature est: negauit q̄ culpe. hec ille
¶ Tertio idem pbat̄ rōne difficultatis: q̄
vt ex predictis patet: impossibile est prorsus
cōcupiscentiam psumi: sed etiā difficile pōt
minui: ideo detestanda ⁊ fugienda est: ⁊ forti
pugna ptra ipsam dimicandū: quia nulla ef-
ficacior p̄stis q̄ familiaris inimicus. Vincit
tū ⁊ si cū difficultate q̄tuor modis. ¶ Pr̄mo
fugiendo occasiones que ad cōcupiscentiam
possunt inducere sicut videre colloqui nun-
tios mittere: donaria destinare: per loca vbi
sunt mulieres transire: propter q̄ dicit dñs
1 Cor. 7. 1. Non stes in omni loco circa
regionem: sed in monte saluū te fac. ¶ Secūdo
repellendo cogitationes carnales ne aditū ha-
beant ad aiam: quia tales cogitationes dispo-
nunt ad delectationes. delectatio ad p̄sensū.
p̄sensus vero ad operationes: sicut ignis qui
si teneatur semp comburit. Hoc aut̄ reme-
dium potissime habet per corpus afflictioez
iuxta illud. p̄me cor. 9. Castigo corpus meum
⁊ in feni. re. ne. s. cer. al. p̄e. i. re efficiat. ¶ Ter-
tio adhibendo orationes: q̄ nemo pōt esse p̄-
nens sine gratia dei. iuxta illud Sap. 8. Scio
quia sine ipsa. s. gratia p̄tens esse nō possū.
qñ enim duo pugnant si video alterz illorum
vincere debeat ei auxiliū prebere: ⁊ alteri sub-
trahere: sed sic prebet auxiliū per orationē
Oratione enī aia eleuatur in deum: ⁊ sic iun-
cta deo de oī peccato triumphat: alteri vero
auxiliū subtrahit qñ per ieiuniū castigatur
vñ dñs Math. 17. dicit. Hoc genus demo-
niorum non eicitur nisi in oratione ⁊ ieiunio.
¶ Quarto bonas occupatiōes adiungē-
do: quia multa mala docuit ociositas. vnde
Hieron. ad Rust. ait. Semp aliqd boni
facito vt diabolus inueniat te occupatū. Su-
per omnia aut̄ valet studiū sacrarū literarū
vnde idem Hiero. ad eundem. ⁊ de p̄e. di.
5. c. nūq̄ ait. Ama sciam scripturarū ⁊ vita
carnis non amabis. Et l̄ difficile tali p̄cupi-
scentie resistat: volenti tñ q̄ facile. erit. vnde
Ambro. vbi supra. c. 3. dicit. Pōt igit̄ mens
sobria passiones refrenare ac reprimē: qñs
grauis passionū ⁊ seruoze oēm cupiditatis

flagratissime refrigerare deuolare alios me-
tus ⁊ rōne rōnis tractatōe respicere passiones
etenim cum deus hominē p̄stueret: ⁊ in co-
mores sensusq̄ plantaret: rē motibus ei⁹ re-
gale imposuit mentis imperium: vt omnes
sensus motusq̄ boīs eius vigore atq̄ p̄tate
regeret adiunxit ad gratiaz creature: vt men-
tem ipsam diuinis informaret preceptis ⁊ sa-
pientie instrueret disciplinis: quib⁹ ⁊ cauēda
nosceret: eligenda cognosceret. Adens igit̄
recta rōne tenens disciplinam sapientie: vt
diuina ⁊ humana cognoscat eruditus i lege
per quā discit quas sibi subicere debet pas-
siones. h ille. Pugnemus ergo ptra p̄cupi-
scentiam vt palmā glorie psequamur. Amē.

¶ Seria q̄nta in cena dñi de decimo ⁊ vltio
precepto. Non p̄cupisces rem pr̄oximi tui.
Sermo. 67.

Probet autēz
scipsum hominē sic de p̄e. di.
⁊ de. c. b. p̄me. cor. xi. Superest
fr̄es carissimi. Nunc de. x. et
vltimo precepto videre: quo
prohibetur oculorū p̄cupiscē-
tia. di. Non p̄cupi. rem pr̄imi tui. h enī duo
vltima precep. dantur ad reprimendam p̄cu-
piscētia: quia ad eas nā corrupta maxime
inclinatur. Inclinat ad p̄cupiscētia oculorū
propter sui p̄seruationē in esse indiuidui: et
ad p̄cupiscētia carnis: p̄pter sui p̄seruandū
nem in eē sp̄ci. Prohibet etiā h nihilomin⁹
duplex p̄cupiscētia: quia aiam boīs infic ⁊
maculat. Cuius ratio est: q̄ p̄cupiscētia car-
nis est sic aqua fluctans: oculorū vero p̄cupiscē-
tia est sic terra p̄pter ariditatem terrene af-
fectionis. vnde sic ex terra ⁊ aqua fit lutum
materiale: ita ex duplici p̄cupiscētia lutū spi-
rituale quo anima fordidatur: a qua duplici
p̄cupiscētia dicit apostolus imundari debē
cōcituos. probet inquit rā tria igit̄ de hoc
precepto sic de p̄cedēti p̄siderāda occurrūt. q̄z
¶ Pr̄imum dicitur coniuncta p̄sideratio.
¶ Secūda particularis declaratio.
¶ Tertium singularis decessatio.
¶ Pars p̄ma huius sermonis in qua po-
nuntur quedam ad declarationem illorum
duorum preceptorum simul p̄tra p̄dicta.

Primo igitur in isto sermone ad maiorem dictorum declarationem preceptorum simul coniunctorum: ultra predicta in sermone precedenti: tria occurrunt dubia declaranda. **P**rimo quorum est an ista precepta sint inter se formaliter distincta quia sicut alia precepta sunt realiter inter se distincta et formaliter: ita et ista debet esse. igitur videtur oppositum esse verum. Sed quia eiusdem rationis est concupiscere ancillam proximi: et uxorem eius. Utraqque enim est res pertinet ad proximum: et materia carnalis delectationis. **S**imiliter tamen: sed eadem prohibitionem prohibetur concupiscentia possessionis proximi: et ancille eius ergo similiter eadem erit prohibitio: qua prohibetur concupiscentia uxoris proximi: et qua prohibetur concupiscentia possessionis eiusdem: ideo hoc dubium oritur. **A**d quod respondet **S**imiliter in 3. dist. 40. ar. 1. q. 2. q. ista duo precepta sunt formaliter inter se distincta: quibus que prohibent proveniant in generali ratione concupiscentie: dicuntur tamen in speciali ratione concupiscendi. Aliud est enim motuum formaliter concupiscentie uxoris proximi: et aliud est motuum possessionis siue concupiscentie. Concupiscit enim homo uxorem proximi propter delectationem carnis: que est finis tactu. possessionem autem concupiscentie propter colorum delectationem et sufficientem in exterioribus bonis: unde et repressions istarum concupiscentiarum sunt formaliter differentes. Quis ita res concupita non sit forma concupiscentie: attamen ista precepta sunt formaliter distincta: quia non differunt finis res concupiscentie. Cum enim nec obiectum nec relatio actus ad ipsum sint de essentia actus et res non distinguuntur formali distinctione: nisi per suas essentias: vel per aliud quod est de essentia: ut formale principium: patet quod actus concupiscendi non distinguuntur essentiali distinctione formaliter per obiecta: nec per relationes ipsorum ad obiecta: sed per suas differentias eorum tamen distinctio innotescit per eorum relationem ad obiecta et causantur aliquo modo per obiecta: et dico aliquo modo: quia ad causandum actum concurrunt potentia et obiectum. Dicas ergo ad argumentum in oppositum. quod ancilla proximi dupliciter potest concupisci: aut ut possideatur ut temporales divitie ad delectationem realem: et sic prohibetur per preceptum septimum scilicet tabule: aut ut cum ea

concubatur: et sic prohibetur per proxime preceptum concupiscentie: et sic patet primum in hac preceptum declarandum. **S**ecundum dubium est an ista duo precepta debuerint esse distincta a preceptis de non mechando: et non furando. **N**am **E**xod. 20. sunt distincta unum ab alio quod non esset verum si non prohiberetur aliud preceptum mechando: quod concupiscentie uxoris proximi. et nisi aliud in precepto furti quod in concupiscentia possessionis eiusdem. Verum quia actus interior et exterior sunt unus actus in genere inordinis: quia actus exterior mortalis non est: nisi in quantum procedit ab actu interiori: sed unus actus in genere inordinis non debet prohiberi nisi vera prohibitionem: ergo videtur eadem prohibitio concupiscentie uxoris alienae: et mechando scilicet furti concupiscentie possessionis proximi ita esse. **A**d hoc respondetur **S**imiliter in 3. dist. 40. ar. 1. q. 2. q. ista duo precepta sunt formaliter inter se distincta: quibus que prohibent proveniant in generali ratione concupiscentie: dicuntur tamen in speciali ratione concupiscendi. Aliud est enim motuum formaliter concupiscentie uxoris proximi: et aliud est motuum possessionis siue concupiscentie. Concupiscit enim homo uxorem proximi propter delectationem carnis: que est finis tactu. possessionem autem concupiscentie propter colorum delectationem et sufficientem in exterioribus bonis: unde et repressions istarum concupiscentiarum sunt formaliter differentes. Quis ita res concupita non sit forma concupiscentie: attamen ista precepta sunt formaliter distincta: quia non differunt finis res concupiscentie. Cum enim nec obiectum nec relatio actus ad ipsum sint de essentia actus et res non distinguuntur formali distinctione: nisi per suas essentias: vel per aliud quod est de essentia: ut formale principium: patet quod actus concupiscendi non distinguuntur essentiali distinctione formaliter per obiecta: nec per relationes ipsorum ad obiecta: sed per suas differentias eorum tamen distinctio innotescit per eorum relationem ad obiecta et causantur aliquo modo per obiecta: et dico aliquo modo: quia ad causandum actum concurrunt potentia et obiectum. Dicas ergo ad argumentum in oppositum. quod ancilla proximi dupliciter potest concupisci: aut ut possideatur ut temporales divitie ad delectationem realem: et sic prohibetur per preceptum septimum scilicet tabule: aut ut cum ea

Sermo

Imaginate magis causant honorem: q̄ delectatione s̄m se: q̄uis q̄q̄ p̄ accidens imaginatio talium delectet: sed p̄pter sp̄m vin dicte vel lucri: ideo cupidit̄a vxoris p̄ximi et ei⁹ possessionis magis debuerunt specialiter p̄hiberi. Dicas ergo ad argumentū q̄ actus interior et exterior causat⁹ ab illo sūt vnus actus in genere moris: et cessum ē q̄ vna p̄hibitione p̄hibentur: non sic aut̄ interior actus et exterior: qui non causant ab illo. **C**ertū dubium est an actus voluntatis et operis sit vnus p̄ctū vel duo. Nā idem est finis malus voluntatis et operis et idem p̄ncipium mouens. Libido. ergo idem malus ergo videtur q̄ sint tñ vnū p̄ctū. vñ q̄ sup̄ p̄s. appone iniquitatē super iniquitatē eorū dicit glo. qui malum opus addit voluntati iniquitatem addidit iniquitati: ergo videt̄ op̄positū. Ad qd̄ r̄idetur s̄m Alexan. vbi supra q̄ p̄ctū voluntatis et operis vnū sunt in radice et in intentione: sed duo p̄cepta sunt in defectu inordinationis: ideo cum voluntatē sequitur opus magis duplex p̄ctū dicit̄ q̄ duo vel vnū: et qd̄ dicitur p̄fecto. Hoc non intelligit nisi de voluntate plena vt dictum est. Est insuper querendum si maior est reatus voluntatis q̄ operis: sed de hoc diffuse i sermone de peccat̄: tractatu de peccato i generali et sic p̄s p̄s p̄ma huius sermōis. **P**ars scda huius sermonis in qua particulariter declarat h̄ vltimum p̄ceptū. s̄nō cupiditas rem proximi tui.

Secundo in hoc sermone particulariter est declarandum h̄ vltimum p̄ceptum: quod dicitur non cupi rem proximi tui. Ad cui⁹ declarationē querit̄. **P**rio et ante oia quare si licitum est acquirere p̄cio: non est licitum desiderare affectu. Nam si licitū est p̄cio emere domū proximi: ergo licitū est illam desiderare et cupiscere. **P**reterea queritur quare si cupidit̄a accidit p̄ inordinatō desiderio non ita p̄hibet cupidit̄a rei p̄prie: sicut aliene. **A**d h̄ respōdet s̄m Bona. in. 3. di. 4. o. in. q. circa l̄raz: q̄ h̄ p̄hibet cupidit̄a rei aliene s̄m q̄ aliquis cupiscit aliquid in possessionem querens in illo sufficiētia. vnde non tñ p̄hibet cupidit̄a re⁹ temporalū: vt domus et pecunie: sed etiam cuiusq̄ alterius rei: quam quis veller alij p̄ripere. et h̄ gdem p̄hibetur intelligendo per se vt quis nō cupiscat alie

num manēs alienum: vel intelligit p̄tra iuris ordinem: hoc est qñ quis veller proximi dānificari p̄pter suam vtilitatem. Nam tñ non diligit proximum sicut seipsum. vnde in hoc verbo p̄hibetur omnis cupiditas et auaritia. Dicas ergo ad argumentū q̄ cupidit̄a dicit imoderatum appetitum habendi cū dāno proximi: et in h̄ ipso etiā claudis appetit⁹ et prohibitio respectu rei p̄prie: penes quā p̄sistit p̄ctū cupidit̄as et auarit̄e. Ad q̄uz lucidiorē intelligētā datur similiter triplex expositio huius p̄cepti. **P**rima non cupiscas rem p̄xi tui cam. s̄per auarit̄az appetendo: seu etiam per iniustitiam obtinēdo. Ad cuius euidentiorē declarationē est notandū q̄ res aliena pōt cupisci triplici dīa graduā. Quidam enim cupiscūt quedam aliena: sed scientes non posse obtinere re cōcupitam non p̄sequunt cupidit̄am: si aut̄ scirent posse p̄sequi cupidit̄am: fortissime niterentur in affectu p̄sequi cupidit̄am: et tales in cupiscendo mortaliter peccāt: et hoc in p̄mo gradu cupidit̄e mortalis. **S**cdo quidam aliena cupiscunt etiam cum conatu exteriori: quia laborant pro tali re acquirēda illicitē: qui q̄uis eam non obtineant: tñ mortaliter peccāt: ille est scōus gradus cupidit̄e: que apparet in fure et latrone p̄ rapina laborantibus: qui licet in effectu non furentur nec rapiant: tñ mortaliter peccāt: et grauius q̄ p̄mo. **T**ertio sunt qdam qui nō solum conant cupiscere aliena: sed etiā cupita iniustissime assequūt: et hi sup̄ alios grauius peccāt: et istis nūq̄ remittit̄ peccatū: nisi restituant male ablatum: dum nō habeāt facultatem restituendi. De p̄mo gradu cupidit̄e approbate scribitur p̄verb. 16. Si manus ad manū fuerit nō erit innocens: manus q̄ lz manus in manū teneat: vt si qs actualiter non furef abstinendo non p̄pter deū: sed p̄ suspēdiū et penā: non est inocēs: imo peccat mortaliter p̄pter auaritiam appetendo p̄tra diuinam iustitiam. vnde quātum sit malum dicit Aug. de libe. arbi. Cū auarit̄a alicui dominat̄ subiectus oibus malis demonstrat: q̄ de auarit̄a oia mala nascunt: et oīus peccatorum spine. Et ideo bene scribit̄ Eccl̄iast̄. 10. Avaro nihil est scelerius: cuius assignat rationem Innocentius. dī. Avarus offendit deum: offendit proximum: offendit seipsum. Nam deo detinet debita: proximo denegat

necessaria: ſibi ipſi ſubtrahit optima. nā gulā
evacuatur: vt archam impleat. Corpus extenu-
at vt lucrum extendat. Ideo auarus ſibi ipſi
eſt crudeliſſimus: deo ingratus: proximo im-
pius. Non enim primū diligit quē inedia
perimit: egeſtate ſumit: que etiā confirmat
Aug. li. j. de libe. arbi. di. Cupiditatū regimē
tyrānice ſecuit et varijs contrarijsq; tentatōib;
totūm hoīs animū vitamq; perturbat. hinc
timore inde deſiderio: hinc anxietate inani
ſalſaq; leticia: hinc cruciatu rei amiſſe q̄ dili-
gebatur: inde ardore adipiſcendi que nō h̄t.
hinc acceptē iniurie doloribus: inde facibus
vindictandi et multa alia mala innumerabi-
lia in hoīe exerceat. hec ille. et ſic patet p̄ma ex-
poſitio. ¶ Scda expoſitio eſt non cōcupiſces
rem. p̄mi tui. ſiniſſe et ad iniuſticiā appe-
tendo: et in malum finem ordiendo. Alio eni
eſt aliena appetere p̄ iuſticiā: puta ad inanē
gloriam et luxuriam et h̄mōi. ſicut ille diues
qui ſplendide epulabaſ. Luc. 16. et hūc modū
peccandi tetigerunt etiam gentiles p̄hi offeren-
dentes q̄ in vno actu peccandi poſſit eſſe de-
ſormitas multiplex: cum q̄s furat vt ex inde
mecheſ: vel pompas exerceat: vel crapuloſe
viuat: et in malum finem ordiendo. ¶ Tra-
illud p̄ceptum qui aliena cōcupiſcūt: ſz etiā
qui ſua male et illicite expendunt: vt pompipoſi
voluptuoſi: et h̄mōi: p̄e alijs peccāt clerici q̄z
bona ſunt pauperū et domus cōes qui inuigi-
lare debent ſuſceptioni peregrinorū: vt patet
12. q. 2. gloria c̄pi. et 13. clerici ſeculares non te-
neant oībus temporalib; renunciare quo ad
proprietatē: tenent tñ quo ad affectum renū-
ciare: q̄d rāſio capitis. corona enim tempora-
lium depoſitioneſ ſignificat: vt ſcribit. 12. q. j.
duo ſunt. Ratio aut quare minus debeant
affici circa temporalia h̄ eſt: quia ſollicitudo tē-
poralium impedit ſp̄m et ſp̄alia. Clerici aut
dicunt q̄ ſunt de ſorte dei et ad celeſtia voca-
ti. ideo ſolum debent eſſe orationi et cōtem-
plationi intenti: et ab oīz temporalium ſtrepi-
tu remoti. vnde ſaluo meliori iudicio: clerici
et monachi voluntarie ſe implicantē cōtra
prohibitionē iuris his temporalibus ſpiritū
impedientes mortali peccāt. vbi laici venia-
liter peccarent: quibus non eſt prohibitum im-
plicare ſe negocijs ſecularibus. ¶ Tertia expoſi-
tio eſt non cōcupiſces rem. p̄mi tui. ſ. aua-
re retinendo vel tempore neceſſitatis nō cōi-
cādo: q̄d nihil aliud eſt q̄z res pauperū per

vim auferre. non enim ſolum qui aliena ra-
pit auarus eſt: verum etiā qui ſua cupide ſer-
uat. Et ideo auarus vt dicit Aug. anteq̄
quicq; lucret: ſeipſum perdit. vnde ſcribitur
47. di. ſicut hi. Nō minoris criminis ē h̄mōi
tollere: q̄ cum poſſis et abundans: indigenti-
bus denegare. patet ex predictis q̄ cōcupiſcē-
tia cordis: aut eſt in appetendo aliena contra
iuſticiā: aut in retinendo nimis cupide: vt
dēn eſt in expoſitione ſcda: ſed hoc pōt eſſe
dupliciter: vel q̄ absolute retinet et occupat
alienum ſicut eſt fur et raptor: aut retinet p̄-
prium: et tunc ſit: aut in caſu neceſſitatis quo
ex p̄cepto charitatis talia cōicare deberet:
et ſic cōmittit homicidiū: vt ſupra in. 7. p̄cep.
iuxta illud Ambro. 86. di. c. paſce. Paſce ſa-
eſurientem: ſi nō pauperis occidiſti: aut ſic re-
tinēt ſua vt tempore opportuno diſtribuat: et
hoc itez p̄tingit dupliciter: quia aut raro di-
ſtribuit: aut nunq; ſi nunq; diſtribuit peccat
mortaliter: vt p̄ de diuine epulone q̄ micās
panis Lazaro negauit: aut aliqui diſtribuit et
aliqui non: et ſic eſt veniale: et hoc plus vel mi-
nus. put maior vel minor ē facultas in dāte
Sciendum eſt q̄ auari nec pedefreſ nec cō-
ſtes ad inferna deſcendūt: ſz vbiunt p̄pter
ſuam auariciā curru qui q̄dez curruſ aua-
ricie ſm Ber. ſuper can. ſermone. 37. vbiſ.
quattuor currib; vitioz que ſunt puſillanimi-
tas inhumanitas p̄ceptus dei: et mortis obli-
uio. Iumenta ipſum trahētia ſunt tenacitas
et rapacitas: et his duobus q̄dam atriga p̄e-
fider. ſardoz habendi. Si aut quare et quō q̄
ritur q̄ ſe habere debeat ad res poſſidēdas
docet Seneca in ſuis puerbijs di. pecunie
oportet imperare non ſeruire. pecunia ſi ea-
ſcis vti ancilla ē. Si neſcis dñā eſt. Ideo ne-
ceſſe eſt: aut teipſum aut pecuniam venatē
habeas. Et ideo Ber. ſuper can. ſermone. 20
dicit. Si vere ſunt que poſſides expende ad
lucrum: et pro terrenis celeſtia cōmuta. Si h̄
non p̄cuales ſcias non te pecunie dominū:
ſed ſeruū. Ideo Grego. de iſtis etiā bonis
temporalibus di. in lib. mox. Sanctis viris
etiā ipſa rex affluētia dānoſa eſt: q̄z hoc
grauiter tolerant qui feſtinando ad patriam
in itinere multum portant. Et ideo aut largi-
endo diſtribunt: aut deſerendo contēnunt: h̄
predicta triplex expoſitio poteſt colligi ex de-
creto. diſt. 47. c. bonorū vbi dicitur. Bonorū
auctori inherere non poſſumus: niſi cupidi-

Sermo

ratem que omnium radice est malorum abscondimus: h quantum ad primam expositionem. Similiter in. c. virum catholicum precipue sacerdotem. Sicut nullo debet implicari errore: sic nulla debet cupiditate violari. dicere scriptura. Post concupiscentias tuas ne cas. menses enim pecunie auida nec abstinere nouit a ventis: nec gaudere concessis: nec pietate adhibere consensum. et hoc quantum ad secundam expositionem. Sequitur in. c. Sicut bi. Sed ait. scilicet cupidus quod iniustum est si cum aliena non inuadam propria diligentius seruo. Impudens dictum: quod propria dicitur: que ex rebus reconditis in hunc mundum derulisti: quando ingressus es in hanc lucem: quando de ventre matris existis: quibus queso facultatibus: quibusque subsidiis superatus ingressus es: et post pauca proprium nemo dicat quod est cōe plusque sufficit assumptum violenti obrectum est. hec ille. Vnde transgressores huius precepti: multarum plaga percussit: quia mulce morientes perdunt suauitatem vinctum sic et sollicitudo possidendi temporalia non solum impedit deuotionem: sed etiam in corde hominis suffocat dei verbum. Iohannes Augustinus plurimum fugere hortatur h temporalia. i. cupiditatem temporalium. di. super ps. 72. In nomine Ebusi et in timore eius exhortor vos: ut quicquid ista temporalia non habitis non cupiat: quicquid habitis non in eis presumat. ecce dixi vobis: non dico dānamini: quia habetis: sed si de talibus presumat de talibus dānamini dānamini: si propter talia pauperes non agnoscitis: si grauis humani conditione eodem propter excellentem vanitatem obliuiscimini: tunc ei deus necesse est tribuat in nouissimo: et in ciuitate sui imaginem talium ad nihilum redigat. hec ille. et sic patet pars secunda huius sermonis.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua declarat quod concupiscentia est detestanda tribus rationibus.

Certio in hoc sermone dico quod concupiscentia reus alienarum est detestanda tribus rationibus. scilicet. Ratione ordinationis. Variationis. Et productionis. Primo dico detestanda esse concupiscentiam ratione ordinationis: quia vix multum nocet et resistit diuine ordinationi. Nam omnia que a deo sunt ordinata sunt: sicut apostolus Romanorum. ordinata sunt quidem. Primo quantum ad ea que scripta sunt Sapientia. et c. Omnia fecisti in numero: ponderare mensura. In numero quidem: quia omnia celestia et terrena numerata sunt apud deum

iuxta illud ps. 147. qui numerat multitudinem stellarum pondere autem omnia ponderauit et cognoscit omnia quantitatem. in mensura vero: quia omnia sunt mensurata et terminata: iuxta illud ps. 103. terminum posui. quem non transgredere sed cupiditas est quid infinitum: quia nunquam terminatur. Nam auarus nunquam impietur. Ratio est quia res nobilior et altior non potest impleri re infima et ignobili. res autem infima est terra in qua continentur omnes thesauri argenti et auri. nobilissimum autem et altius est celum: et quilibet stella nobilior est tota terra habitabilis: et oculus non solum videt vnam stellam: sed omnes stellas que nobis apparent et totum celum: et non sic adhuc repletur: quando posset adhuc videre: multo magis hoc anime contingit. unde videmus quod anima potest imaginatio imaginari non solum celum: sed omnes celos et celum imperium: et omnes angelorum choros: et non replet nisi per perficiam creaturam. cuius bonitas habet animam replere: satiare: et quietare. iuxta illud ps. 102. Qui replet in bono desiderium tuum: sic manifestus est quod pecunia que est tam infima non potest replere animam: sic capacissimam: ideo cupiditas non habet finem. Et secundo ea que sunt a deo ordinata sunt ordinata ad quietem: quare omne imperfectum reducere debet ad perfectum: motus autem est quid imperfectum: ideo tandem peruenit ad terminum. nam completo electorum et perfectorum numero: qui in eterna patria habent quiescere: celum quiescet: nec in mundo erit aliquis motus: nec terre motus in terra: nec in mari tempestas: nec in aere altercationes: nec generatio: nec corruptio plantarum et herbarum: animalium: sicut hominum: et sic omnia reducentur ad quietem: sed cupiditas auferit homini quietem. unde dicitur Matthei. 6. vbi est thesaurus tuus: ibi et cor tuum erit. cupidus semper sollicitus est: cum est pax suscipitur insidias. Et Gregorius. lib. morum. dicit. Auarus semper anhelat concupita congregare: et cum quasi in quodam ventre auaricie multum cōgesserit satiatum artatur: quia dum anxius qualiter acquisita custodiat: ipsa cum facietas angustiat. Adhuc auari que plus ex abundantia requiem quiescit: postea ad custodiam grauius laborat. hec ille. Et tertio ea que sunt a deo ordinata sunt: quantum ad aliquam utilitatem. unde omnes creature utilitatem sibi aliquam conferunt ad inuicem: sicut oculus seruit manu dirigendo ipsam ad opus: et manus

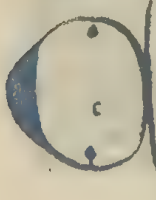
oculo lauando et tergendō: aqua seruit terre humectando: et terra herbis: et herbe animalibus: et animalia hominibus prebendo lana ad vestitum: et carnem in cibum: et homines econtra seruiunt animalibus defendendo et animalia herbis et plantis prebendo finum ut terra impinguet. Sed diuitis cupiditas confirmat inutilitatem. reddit enim eas inutilis sibi et alijs. cupit enim habere ut habita nimis ardentem conseruet: unde auaro tā deest qđ habet: qđ non habet: fm Hiero. et sic patet qđ predicta cupiditas est detestanda: quia omnibus istis modis diuine ordinationi resistit. Et Scđo idem pbat rōne satisfactionis: quia talis cupiditas admodum est inextinguibilis: et animā inflamat: de qđ Job 31. Ignis est vsqz ad consumptionem deuorans. est etiam terra que non satiatur aqua Nam admodum sitis aiam insatiabilem perturbat. unde ille due cupiditates phibere in his duobz preceptis: sunt due sanguifuge clamantes affer. affer. concupiscentia carnis dicit affer delicias oculorū cupiditas dicit affer diuitias. et illaz insatiabilis ē appetit. unde et talia sitientes sunt admodum sacci pertusi: quia non possunt satiari: qđ cōfirmat Aug. di. lib. 9. de tri. c. 9. Nō sufficit auidie neqz amare aurum: nisi et habeat neqz nosse et amare velt: aut cōcubere: nisi etiam id agat: nec nosse et amare honores et imperia: nisi pueniant: que tñ omnia adepta neqz sufficiūt. Qui enim biberit inquit de aqua illa sitiet iterum. Ideoqz in ps. dicit. cōcepit dolores et pepit inigritatē: doloz vel laborē dicit accipere ea accipiunt qua nosse ac velle non sufficit: et inardescit atqz egrotat animus i indigentia: donec ad eam perueniat: et quasi pariat eam hec ille. Ad h idem Ambro. lib. de bo. uent. c. 21. inducens illud ps. qui non acci. in vanū a. su. In vanum accipit aiam suam: ut iam b hmoi vite dicamus molestijs qui secularia fruit edificat corporalia quotidie ad edendum et bibendum surgens: et nullus expletur ut non post momentū esuriat ac sitiat quotidie lucrum querimus et nullus cupiditatis modus ponitur. Non satiabit inquit oculus visu: nec auris auditu: qui diligit argentū nō satiabitur argēto: nullus finis laboris: et nullus est fructus abūdantie. Cupimus quotidie scire noua: et quid est ipsa scientia: nisi quoti diana doloris adiectio: omnia sunt que iam

fuerunt: et nihil sub sole est nouum: s; omnia vanitas: totam vitam odio habui dicit Ecclesiastes. Qui vitam qđio habuit: vtiqz mortem predicauit. demum magis laudauit mortuos: qđ viuentes: et illum iudicauit qui i hac vita non venit: nec inanem habet susceptum laborem. hec ille. Et sic pater hanc cupiditatem esse detestandam: quia animū insatiabilem facit. Et Tercio idem pbat rōne productionis: quia fm aplm pme Thimo. 6. Radix oium maloz est cupiditas: sicut enim deus est bonus per naturam: qđ patet p exemplū ignis qui est per naturā calidus. Ferrū aut imissū in ignem fit calidum et est per participationē Quapropter ipse deus qui per se habet abū dantiam bonitatis super omnia influit vti cuiqz rei fm ppriam capacitatem: qđ patet sic discurrendo. Quedam enim sunt non recipientia lucem: sicut omnia opaca: Quedaz sunt recipientia: sed non cōseruat: ut aer et aq alia sunt que recipiunt et conseruant: sed non influunt alijs: ut candella et sidra: et fm hūc modum quidam nunqz recipiunt influentiā diuine gratie: sicut peccatores obstinati qui nunqz per penitentiam cōuertunt ad deum: quidam recipiunt et retinent: et influunt sicut sancti opestoli et doctores: quidam vero recipiunt et retinent: sicut viri solitarij: sed alijs si influunt: ita ecđuerso cupiditas cōtra nālem bonitatem dei: et cōtra bonitatem participatam creaturaz non ordinatur ad bonū: sed semper ad malum: quia ex cupiditate oriuntur homicidia: adulteria: furti et omnia mala: nā homo cupidus non vult obedire diuinis preceptis: et auertit faciem suam a deo: ac si deus esset ei inimicus: et cōuertit se ad rem illicitā quā amat: ex qua cōuersione oriūtur omnia mala. unde Augu. in lib. de salutaribus documentis inqz. Cupiditas quoqz facit hoies gulosos: intemperatos: ebriosos: inuidiosos: rapaces: fornicarios: adulteros: stupratores: incestuosos: flagitiosos. et alia innumcrabilia p que diabolus humanum genus precipitare solet. hec ille. Propterea puniēda est h cupiditas in hoc mundo et abstineēda ne puniat in alio. unde idem Aug. super ps. 100. confirmat di. Cum sit radix omnium maloz cupiditas puniēda ut h psumet non differenda ut ibi fatiet. pmo penas fuge gebēnas deuota anteqz desideres promittentem debet. Laue minantem. hec ille. Qui in lib. de vera inno-

Sermo

centia. *cl. 76.* sic addit dī. Omnes prave cupiditates sunt porte inferi per quas in morte itur: cuius dñatum subdit quod adeptum se ad perfructum letat: qđ quidem pditus cōcupiuit. *hec ille.* Probet igitur seipsus homo examinando conscientiam suā: & perscrutando si omnia hec precepta itegre & perfecte obseruauit si vs: vñm solum deum adorauit: nec post superstitiones vanas in causatum idolatur & obseruatum non abiit: si nomen dñi nostri Iesu Christi inuauum non noiauit: non vane iurando: nec periurando: si iuramenta & vota seruauit. Si sabbata. i. dies dominicos & solēnes sanctificauit diuinis et spūalibus inherendo: & opus scrulle marie pctū non faciendo. Si patrem & matrē honorauit: & in omnib⁹ licitis & honestis ei obediuit: & in necessitatibus eis subuenit. Si nulum hominē corde. i. odio vel facto: qđ pcius est: aut cōsilio consensu vel precepto: vel quouis alio modo necessaria negando: non occidit. Si aliquā fornicationem vel aliqd adulterium: seu sacrilegium: & gegd carnale extra debitum modum sacri matrimonij non cōmisit. Si substantiā prīmī sui per furtū propriū vel interpretatū: seu per vsuram vltra pinam non abstulit. Si salū testimonium quouis modo in iudicio: vel extra contra proximum suum non prulit. Si substantiā proximi & vxorem & omnia alia: vel etiam ppā inordinata affectione non concupiuit: & si se mundum & nitidum tunc quis reperiet: vel qđ absit in aliquo horū preceptorū defecerit contritione vera: puraq; confessione premissa: secūre de pane illo hodie pro nobis a deo cōsecrato & instituto & in verum Christi corpus trāsmutato edat: & de cal. vi. sic gratiam h accipiat & in futuro gloriā perpetuam possideat: ad quā perducatur nos: qui vivit & regit in secula seculorū. Amen.

¶ Feria sexta parasceue: de doloratione mortificatione & exemplificatione dñi nři Iesu Christi. Sermo. 68.



Christo in carne

ne passo & nos eadem cogitatione armamini. Scribitur hec verba pñe Petri. 4. c. Quāuis ex illo tēpore quo

mibi est credita dispensatio panis celestis: et pdicatio verbi dei: nihil mibi acceptius: nihil iocundius fuerit: qđ vt omne studium meum omnēq; etatem deputarē ad laxandū rethē diuine predicationis i captarā animarū sciens scriptum. 23. q. 5. c. Quali per bellagium papam. Nec quicq; maius est vñ deo sacrificium possis offerre: qđ si id ordinis: vt hi qui in suauē & aliorū perniciē debachāt competentē debeant vigore compesci. i. predicationis. *hec ibi.* Nihilominus in quēsta la-chrymosa & amara gionata optarem potius ad cuius pedes narrantis humilis & plorans p̄cumbere: qđ in tanta expectatione tacentib⁹ ceteris. Io solo alibuna cosa parlare. Hodie nāq; defice la indagine de ogni creato intellecto. Perturbatus est ordo omnium rerum. Nam mirat tam in soliti nouitate omnibus seculis inaudita. Si in iuxta diuini Hieronymi finiam ad Helio. Braces materias ingenia parua non sufficunt: & in ipso conatu vltra vires ausa succubūt. Quātoq; maius fuerit qđ dicendū est: rāto magis obruitur: qui magnitudines rerum verbis non pōt explicare: mirum non est si termentibus poplitibus lingua nostra dicere aliqd tērans pallato heret: & sermonis officium denegat. Tñ quippe est hodiernum pdigium: tātaq; admiratione dignissimum: vt merito creatura omnis obstupescat. Sol ipse nimis egre ferens indignam dñi sui necem lumē retrahit suum: terra tam nequāduz: tanq; crudele facinus sustinere non valens: tremens ac stupens instabilis facta est: velut in defensione sui conditoris exiliens: cōfracti montes: duriora factis huius corda: quia voce nō possūt scissione redarguunt. vnde Hieronymus sup. 2. ad th. 27. vbi dicit. Si rex istī est dī. Dis creatura Christo morienti cōpatit: sol obscuratur: terra mouet: lapides scindunt: vella tēpli diuidūt: sepulchra aperiunt: & solus miser homo non compatit. Pro quo facto huc accedit: qđ h de maxima & excellētissima re: nō tñ ignota dicendum est: vt pote que singulis annis omni diligentia & studio predicantiū voce auribus auditorū ingeritur: quo fit vt si suadere volueris maiore industria & labore opus sit. ait enim Seneca. 4. de naturalibus lib. 4. diu decurrunt solita magnitudinē corporis subducit. Ita enim a natura cōpositi sum⁹ vt nos quotidiana etiam si admi-

ratione digna sunt trāse: et minima q̄q̄ re
rū si insolita p̄dicant dulce spectaculū fiant
hec ille. Verū cū tanta sit difficultas loquē-
di: est tñ z necessitas non tacendi: ne clemen-
tissimo patri ac redēptori nro: quē scra pessi-
ma nostra. s̄p̄ietas deuorauit: inueniamur
ingrati. Igit̄ p̄obdolo: loq̄ p̄hibeo: z tace-
re nō possum: ne penitus fileā: flagrans vrget
charitas: sed p̄p̄ie imbecillitatis ac criminū
p̄scientia silentiū ponit. Hic dies est quo so-
lo p̄dicatori deesse grām dixerim. Illa enim
cui suffragiis cui⁹ gratia retroactis tēporib⁹
p̄fortati sumus: lachrymis ac dolore cōfecta
lacet indypta mater z virgo. Quare pupillis
nobis z orphanis p̄gruit illud Job. 30. Ver-
sa est in luctū cithara meaz organū meū in
vocē flentiū. hec ille. Ipsa nāq̄ infelix z affli-
cta nū est luna de q̄ Jo. lugubri voce Apoc.
6. ait: Luna tota facta est sicut sanguis. Et
rō est q̄ sol. Langustiat⁹ Iesus dulcissim⁹
verri sui fili⁹: facit est tāq̄ facit cūcū i velle
humanitatis vndiq̄ laniat⁹. Non igitur ab
ea cōuenit sperare auxiliū: que oī solatio de-
stituta: cūctis miseranda vociferādo clamat
illud Treno. 2. Descecerūt p̄ lachrymis oculi
mei: turbata sūt ossa mea: effusus est in ter-
ra secur meū. Quid igit̄ miseri faciem⁹: cui⁹
vtemur p̄ filio: quis miserebit nostri? Eriga-
mus oculos ad vitale signū crucis viuifice:
si forte in ea pendeat auxiliū nr̄i. Ipsa enim
afflicte matris paup̄tate dirata est: ipsa me-
della infirmantiū z dec⁹ electorū: ipsa est ar-
matura pugna nr̄i: ipsa est pelagus gratiarū
Ipsa deniq̄ hodie missimi agni sanguine
p̄secrata. Te itaq̄ lignū salutiferū: doloris
telo corde sauciati: lachrymosis oculis intuē-
tes vnicū refugiū nostrū: voce pia salutem⁹
dicentes illud quod cārat ecclesia. s. O crux
auc spes vnica hoc passionis tempore: auge
pijs iusticiā: reisq̄ dona veniā: christo in car-
ne passo zē. Adhuc est dilectissimū apud secu-
lares viros: ut si quis eorū morte obierit affi-
nes z cognati consolandi gratia ad eius do-
mū veniant: z p̄e doloris magnitudine ni-
hil p̄orsus loquētes: se se inuicē cōplectūt
dantes lachrymas z ciulatus in celū: demū
sedētes sciscitantur quo genere mortis defe-
cerit. Aut quis in eius necē (q̄q̄z inocētis)
p̄spirauerit: que sup̄nia dederit verba: quale
testamentū p̄diderit: quāto tpe egrotauerit.
Nos igit̄ fratres os de ossib⁹: z caro d̄ car-

ne Christi iesu a iudeis hodie accusati: dam-
nati: crucifixi: laniati: in eius domiciliū. Sec-
clesiam vestibus funercis operi p̄cinnimus.
Ipsulsemus precibus dignissimā eius geni-
tricē: ut enarret nobis que sibi sit causā tāti
doloris: quis lumen oculorū extinxerit: quis
eius filiū de castissimis eius viscerib⁹ natū
z vnice p̄dilectū: sibi abstulerit. At qz melis-
sima mater (ut eā pio mētis oculo cernitis)
semianimis iacet: p̄cordis angustia nō pōt
ad plenū verba formare: id a me exproscit ex-
pectatio v̄ra reterā acerbissime. passionis sal-
uatoris nostri mysteriū. Quod si absq̄ la-
chrymarū copia p̄ferre volucro: passioni sal-
uatoris mei videbor fecisse iniuriā: nec vos:
quod magnopere optandū est: ad lachrymas
sola verborū suadella pronocabo. Si autem
lachrymis operā dederō: deficiet vox z a cla-
more succūber. Vnde vos hortor z moneo:
ut si hodie vocem eius de cruce clamantis
audieritis: nō obduretis corda vestra: sed la-
uacro lachrymarū maculas ac sordes pecca-
torū vestrorū tergaris. Nullū enī adeo gran-
de delictum: quod nō lachrymis dilui possit
Et hoc est qd̄ precipuus ecclesie pastor Ipe
trus in themate proposito admonet di. xpo
in carne passo zē. In quib⁹ sacratissimis ver-
bis tria occurrunt p̄sideranda de sacratissi-
ma passione domini nostri Iesu xpi.

¶ Primū quorū dicit̄ acerbissima dolora-
tio: ibi. christo carne passo.

¶ Secundū afflictiva modificatio: ibi. z vos
eadem cogitatione.

¶ Tertū aut̄ vniuersalis exemplificatio.

¶ Pars prima hui⁹ sermonis in qua p̄bat
multiplici rōne dolorē xpi in passione sua
oium dolorū fuisse acerbissimū.

Primo in isto sermone presupposito
fuit sententiā omnium doctoz mari-
me deuoti dñi Bonauen. in. 3. di. 16.
arti. p. q. i. Quid videlicet absq̄ dubio sicut euā-
gelū dicit: z fides catholica sentit: vera dolo-
ris passio fuit in xpo. In ipso enim fuit caro
passibilis: z perforabilis: fuit etiā virtus susti-
nendi: fm q̄ aia cōpanit corpori lēso: qm̄ er-
go hec duo verū dolorē faciūt. s. vera lesio: z
verus doloris sensus: z hec duo vere fuerūt
in xpo: indubitātē tenendū est fuisse in xpo
verā doloris passionē: licet quidā heretici ali-
ter sentiant: z est error antiquus sarraceno-
rū dicentiū: q̄ z si xpus videat̄ pati nō tamē

Sermo

veraciter habuit dolorē et passionis sensum: que detestanda opinio nō solū euacuat fidem xpī et euāgelii: sed etiā tollit redēptionē nostrā: dicit xpī nō esse xpī. Mā cum dicit nō veraciter fuisse passum: dicit ipsum nō satisfecisse: ac per hoc gen⁹ humanū nō esse redēptū: deinde dicit ipsū simulasse se pati: dicit ipsum esse mendacē: ita non vere fuisse dei filiū: nec dei nunciū: ita nec mediatorē sed pot⁹ deceptorez. Ideo dī. xpī non vere doluisse: vel passum esse: licet videant cum in exteriorib⁹ honorare: sūm veritatē cū in pīssimē blasphemāt: qđ seludendum est per illud Hierc. archo. p. **D** vos oēs q trāsitis p viā ar. et vi. si est do. si. do. meus. **D** autē dolor xpī fuerit in passione sua acerbissim⁹ omniū dolorū hui⁹ vic: nō autē pene inferni. pbatur per tres famosissimos doct. Ricar. videlz s media villa in. 3. sentē. dist. 15. ar. 4. et. q. 3. Et Bona. in. 3. dist. 6. ar. p. q. 2. Et btm 2 ho. in. 3. parte. q. 4. 6. ar. 6. per totū. decē rōnib⁹ euz de cēz oppositionib⁹: et suis rōnibus. Primo videlz rōne modificationis. Secūdo cōpletionis. Terno rōne occasionis. Quarto rōne breuiationis. Quinto rōne primationis. Sexto rōne fornicationis. Septimo rōne strictionis. Octauo rōne cōpassionis. Nono ratione offensionis. Decimo rōne reuerberationis.

Particula pīma hui⁹ pīme partis pīncipalis in q probat dolorē xpī fuisse acerbissimū ratione modificationis.

Primo igit in ista parte dico dolorē xpī fuisse acerbissimū rōne modificationis sic: Tāto pena est acerbior: qđto veloci⁹ virtutē nature deiciat: maxime vbi ali qđ mēbrū pīncipaliū nō corūpit: sed xpī in cruce suspensus: adeo cito mortuus ē ut etiā preses miraret: ergo dolor eius fuit grauissimus: hui⁹ enī causa fuit mod⁹ patiendi: tū qz patiebat i locis maxime sensibilib⁹. sūm manib⁹ et pedib⁹: vbi est magna nervoz abūdātia in qđ maxime viget sensus: tact⁹: tā propter doloris vniuersalitātē: qz passus ē p totū corpus: si pīderem⁹ eius in cruce grauēz extensionē: et eā qz precesserat verberationēz. Vñ Ysa. p. ca. A planta pedis vsqz ad verticē nō est in eo sanitas: cū tali die fuerit spinea coronatus corona in capite: in facie sputis iudeoz ingnat⁹: in oculis ut latro est velat⁹. In aurib⁹ crudelissime est blasphemāt⁹ an

ore selle et acceto potat⁹: in manib⁹ et pedibus clavis ligno affixus: in latere crudeli lancea: pforatus: in toto corpore crudelissime flagellat⁹: de quib⁹ oib⁹ deuotus doc. Bernar. dicit. Caput angelicū densitate spinaz pungitur: facies pulchra pre filijs hoīz: sputis iudeoz deturpat. **D** culi sole lucidiores velant⁹: et in morte caligant. Aures q audiūt cant⁹ angelicos: audiūt opprobria et blasphemias iudeorum. **D** s qđ docet angelos: selle et acceto potat⁹. **D** manus q celū formauerūt: et pedes quozuz scabellū adorāt qm scm est: in cruce extendūtur: et clavis crucifigunt⁹: lat⁹ lancea perforat⁹: et totū corp⁹ in colūna crudeliter verberatur. Et quid plura: sola lingua libera fuit ut pro crucifixo h⁹ crozaret⁹ matrē dño cōmēdaret. hec ille. **H**inc est q dicit scī doc. q tant⁹ fuit dolor passionis in xpō: ut valde mirum fuerit quō nō statim moreret⁹: nisi qz ut pīfici dicunt⁹ mō ex dolore in hac vita mori pōt⁹: nisi ipse dolor coīcet sensualitatē: vel aīe sensitiue. Sed diuinitas in xpō permittēbat sensualitatē pati vsqz ad viciationē mortis: deinde virtutē nouā ei coīcabat ut magī pateret⁹. Vñ. nō solū semel sed pluries pōt dicit xpī fuisse mortuū: ideo asserūt prefati doctores q qđ diuinitas pīmisit humanitatē tantū dolorē et penam totaliter experiri: ut ipsa mors appropinquaret: tunc in cruce clamauit: **D** deus me⁹ ut qđ me dereliquisti. **D** s si pīra arguat sic: qđto premiū expectat maius tanto minor est dolor passionis. Vnde sup illud psal. 93. Scdm multi. do. m. in corde m. et. sic. dicit glo. p hoc salubres esse cogitationes significat: ut cū eternas retributiōes cogitaret: mala tēporalia despiceret. **S**z p passionē xpūs merebat nomen qđ est super oē nomē sūm apīm ad philip. 2. ergo videt⁹ q in eo dolor passionis fuit minimus. Ad hoc rīdet sūm Ricar. q solatio q erat in superiori portione aīe xpī nō redūdabat in vires inferiores: et psequenter nō mitigabat earuz dolorē: sicut in alijs scīs manifeste cōpertuz est: qđ quidē diuina dispensatione factū est: qz enī venerat xpūs ad curandos oēs dolores nostros: intensissimū voluit sustinere dolorem. Et sic patet prima regula: quare dolor christi fuit intensissimus siue acutissimus: siqz claret prima particula huius pīme partis pīncipalis.

Particula scda huius prime partis principalis ubi probat dolorem xpi fuisse acerbissimum ratione completionis.

Secundo igitur in ista parte idem probat ratione completionis: quia propter magnam equalitatem completionis sensus tactus in xpo fuit vivacissimus: et ideo magnam lesionem doloris habuit. Unde formo sic rationem. Quanto sensus tactus est vivacior: tanto dolor est finis sensus est acutior: unde in illis membris in quibus viget sensus tactus est dolor acutissimus: sed hoc fuit in xpo: ergo dolor quem sensit super omnes dolores fuit acerbissimus. Confirmat hoc ratio sic: Quanto completio est nobilior: tanto passio doloris in eo est acerbior: sed xpus nobilissimus habuit completionem seu conditionem: quia nobilitas completionis correspondet nobilitati anime: cum igitur nobilissima animam habuerit: utique similem completionem: ergo in patiendo habuit doloris maximam afflictionem: quare igitur nemo potuit equari ipsi xpo: nec in equalitate completionis nec in vivacitate sensus: dolor eius omnium dolorum fuit acutissimus: et omnes alios dolores superavit quantum ad equalitatem: et acerbitatem. pinde in psal. 87. propheta dicit: Dies fluctus tuos induisti super me. hoc dicitur quod fluctus dolorum xpi: si omnes dolores habuit: sed numerofratem: ergo omnes habuit sed equalitatem. Ad hoc si quis arguat sic: Sicut pena ignis acuti affligit quam pena ferri: ut patet consideranti: sed laurentius et vincencius cruci fuerunt igne: ergo videret illos maiorem dolorem sensisse quam xpus. Ad hoc respondetur secundum Bonaventuram. quod hoc ratio procedit ex insufficientia: nam acerbitas pene non tantum pensat ex parte agentis quantum ex parte patientis. Sed et enim phisica in. 2. de anima. Actus activorum sunt in patiente bene dispositi: et quod gliscas in xpo reddebat ipsius ad maiorem dolorem dispositum: ideo bene concludo quod clavis ferrea multo plus affligit xpm: quam ignis laurentii. Et sic patet scda ratio acerbissimi doloris xpi: quod due rationes predictae secundum Ricardum. Concluditur principaliter de dolore in sensu exteriori: reliqua autem sequentes de dolore in sensu interiori inferioris vel superioris partis. Claret in super particula scda huius prime partis principalis.

Particula tertia huius prime partis principalis in qua probat dolorem xpi fuisse acerbissimum in parte sensitiva interiori: ratione occasionis.

Tertio in ista parte probat dolorem xpi fuisse acerbissimum in appetitu sensitivo interiori ipsius partis inferioris ratio

videlicet occasionis sic: Tanto enim quod magis affligit in patiendo: quanto minus meruit illud quod patitur: sed xpus fuit innocentissimus: quod peccatum non fecit nec inveniatur est dolus in ore eius: ergo nullam penam merebatur: quod propter multum affligebatur. Confirmat hoc ratio sicut tanto quod magis in patiendo affligitur: quanto ille pro quo patitur est magis ingratissimus: sed xpus non pro culpa propria sed pro aliena: non pro amicis tantum: sed etiam pro inimicis: et quod insuper ingratissimos fore videbat. Quia propter dicit Bernardus. Ad hoc considera oculo mentali quanto remunerationis debito domino tuo sis astrictus. Respice sudorem sanguinem: alapaum contumeliam: flagellorum insulam: coronam spineam: sputa: ludibria: arida pocula: caput inclinatum: genuflexiones: irrisiones. hec ille. Igitur patet propositum. Preterea tanto magis affligebatur xpus: quanto apprehendebat quod eius cruciatores illam passionem sibi iniuriosissime inferebant: ut clarius videbitur in parte sequenti. Ad hoc si quis arguatur sic: Innocentia patientis minuit penam dolorem. Unde pueri cum solo originali peccato discedentes: quod nullum actuale commiserunt dolorem non sentiunt ex amissione visionis divine: sed xpus ut dictum fuit innocentissimus: et tamen agnus malitiae tus et innocens ductus est ad victimam: ut dicitur Hieremias. ergo aut minus aut modicum sensit dolorem. Ad hoc respondetur secundum Ricardum et Thome. Ad maiorem est falsum: ideo magis intensius tristat hoc cum iniuste se scit patitur: cum iuste: quod de tot malis non tristat: quod iuste patitur tristat et de passione et de malo pro quo meruit passionem. Innocens vero patitur et affligitur in quantum apprehendit nocumtum illatum: ut magis indubium: unde magis est reprehensibilis quod non compatitur innocenti. Iuxta illud Ysa. 57. Justus perierit et non est qui recogitet in corde suo. Et sic patet tertia particula huius prime partis.

Particula quarta huius prime partis principalis in qua probat dolorem xpi fuisse intensissimum in parte sensitiva interiori: ratione abbreviationis.

Parto in ista parte idem probat ratione abbreviationis sic secundum philosophum. 3. Ethico. ca. 11. quanto homo est virtuosior: tanto in morte magis tristat: quod tale maxime vivere dignum est. Et istis maximis bonis privatus sciens: sed xpus fuit virtuosissimus: et maxime fuit dignus vivere: ergo in sustinendo mortis passionem fuit maximus dolor in eo. Confirmat hoc ratio sicut: tunc erat dolor passionis xpi quantum previdebat perdere meritum: quod accrebat

Sermo

in hoc mūdo ouersando ppter breuitatē vi-
ter: quātilitatē ex suo recessu hoies amit-
tebāt: sicut si aligs iuuenis esset et op^m magne
utilitatis quo ad alios: atq; magni meriti q̄
ad se multa prudētia oderet: et inexplētū pre-
uent^m morte relinqueret: ita enī xps et sensuali-
tate et rōne dolebat. Sēfualitate qdē: qz iu-
uenis erat et iuuenili etate priuabat: et sic vi-
ta sua: que poterat esse lōgissima: breuiabat.
Rōne insup qz suū meritū erat infinitū: et
utilitas nra infinita: ideo ei⁹ dolor erat acutis-
simus et infinit⁹. Pptererea sicut dñs qui mi-
nis est suo ppo vilis et debet mori turpissi-
ma morte: intensus dolore sustinet: tū ppter
dispendiū et scandalū ppli sui: tum eius met
amore pcpuorita et xps q se infinite amabat
et scandalū ppli de seipso videbat: acutissime
dolebat. Vñ discipulis suis Math. 26. dice-
bat: Tristis est aia mea vsq; ad mortē. Qd
si ptra pdicta arguat sic: Vna minima pas-
sio sufficiebat ad redēptionē tot⁹ humani ge-
neris: nō n̄ debuit acerbitate mortis pati: nec
ei⁹ vita sic debuit breuiari. Ad hoc rñdet fm
Tho. q fm sufficientiā vna minima xpi pas-
sio: utpote modica flagellatio seu sanguinis
effusio: fuit sufficiens ad redimendū gen⁹ hu-
manū ab oibus peccatis. Atq; fm iuuenien-
tiā fuit expedies ut pateret mortē: et oia gene-
ra passionū ad demonstrandū intēfissimū
erga nos amorē suū. Et sic patet q̄ta rō qre
dolor xpi fuit acutissimus. Et de due rōnes
cludunt de dolore in appetitu sensitivo in-
teriori ptis inferioris: reliq; vero seqētes de
dolorē interiori ptis superioris siue rōnis. La-
retq; pticula q̄ta hui⁹ pme partis pncipalis
¶ Particula tertia hui⁹ pme partis pncipa-
lis in q̄ probat dolorē xpi fuisse intēfissimū
in parte superiori rōne priuationis.

Quinto in ista parte dico dolorē xpi
fuisse intēfissimū in parte superiori
rōne priuationis. Nā cū dei fili⁹ p-
pter vniōē diuine et humane nature oia su-
ura pnosceret. Iuxta illud Joā. 18. c. Sciēs
oia q̄ ventura erāt sup eum: vidit quotquot
p̄uabant merito sue passionis: et sic vita eter-
na. Vñ ex hac visione sibi causabatur mari-
mus dolor q̄ ideo maximus dī qz infinitus
erat: sicut enī infinit⁹ erat nunciū quo ad
nos dātorū et illoz qui indigni merito pas-
sionis dñi p̄uadi erant vita eterna: et infini-
tū erat tēpus talis p̄uationis: et infinitū erat

bonū quo p̄uandi erāt: ita infinit⁹ erat dolor
quo dñs ex his cruciabat. Ideo Ambro. ait:
Et tristis erat et tristis videbatur: nō p sua
passione: sed p nostra dispersione. ¶ Lōfir-
mat hec rō sic: Nō solū xps agnoscebat pre-
dictas aias a gloria supna priuari: verūcūq;
quantitatē et infinite pene quā incurrebant.
Cognoscebat insup irā dei p̄ris sui aduer-
sus tales implacabiles: et ex hoc causabat ei
acerbissim⁹ maxim⁹ atq; infinitus dolor: si-
cut infinita est pena ad quā tales miseri obli-
gant: et infinita atq; implacabilis ira q̄ dam-
nantur et puniūt. Ideo Adie. in persona
xpi. ca. 3. Temo. dicit: In tenebris collocauit
me quasi mortuos sempiternos. ¶ Qd si
arguat sic: Quāto aliquis magis desiderat
pati: tanto min⁹ dolet in patiēdo: sed xps ve-
hemēter desiderabat pati p genere huma-
no: ergo videt q̄ parū habuerit de acerbita-
te. ¶ Ad hoc rñdetur fm Bona. q̄ cōtingit
esse acerbitate in dolore q̄tū ad duo. videt⁹
q̄tū ad experientiā sensus: et q̄tū ad repu-
gnantiā rōnis: licz aut in xpo fuerit maxima
doloris afflictio q̄tū ad experientiā sensus: rō
tū xpi modicos reputabant tales cruciatūs:
et ideo eos nō auferbat. Erat igitur dolor et
cruciat⁹ in carne: erat vsq; et in rōne: ppter
pdictas causas: et ideo non valet illud argu-
mētū: imo potius pcludit oppositū: qz quāto
magis desiderabat mori p salutē et redē-
ptionē aiarū: tāto magis cruciabat vidēs ea
rū dispersionē. Et sic patet q̄ta rō: qz do-
lor xpi fuit acerbissim⁹ et est pma de dolore
rōnis. Claretq; particula quinta huius pri-
me partis principalis.

¶ Particula sexta hui⁹ pme partis pncipa-
lis in q̄ probat dolorē xpi fuisse acerbissimū
in pte superiori rōnis rōne fornicationis.
¶ Sexto in ista parte idē pbat rōne for-
nicationis sic: cognoscebat enī ipse
xpus aias fornicatrices cūz diabolo
p p̄tin: et cognoscebat amorem dei quo sibi
despōsauerat illas. Nā cuilibet aiax sigilla-
tim in mūdo veniēti illud 2. sec. 2. ca. dñs vi-
dit: Despōsabo te mihi in fide. Et ex his cau-
sabat ei tam⁹ dolor: quante sunt aie fornicat-
trices: et quāt⁹ est amor q̄ sibi despōsauerat il-
las. Ad agn⁹ equidē dolor ē ille acerbissim⁹
et acutissim⁹: si rex potētissim⁹ panpule con-
iugio iūgeretur cū dīnaret et nobilitaret: qñ
postmodū illa ingrata effecta: amorē ei⁹ post

ponēdo: regis sui spōsi inimicis se submitte
rēt: q̄tū enī ex hoc cruciaret: certe tñ quāt
erat amor quē erga eā habuerat: et grā quaz
sibi fecisset. Ideo dñs p̄ Dierē. 3. c. dicit talē
aic infidelē: Tu autē fornicata es cū amatori-
bus. m. r. ad me et ego sus. te. Cōfirmatur
hec rō sic: tant⁹ erat xpi dolor quātā aie. pre-
uidebat turpitudinē euenire ppter pctm: qz
est facta ad imaginē ei⁹: cū p̄ Dierē. tre. 4.
ca. dī: *Enigra*ta est sup carbones facies eo-
rū. Affligēbat enī xp̄us velut mater q̄ dolet
de filia pulcherrima effecta leprosa. Cōd si
ptra dicat sic: Quāto hō maiorē habet cha-
ritatē: tanto facili⁹ sustinet cruciatū pene: sed
xp̄us maxime charitatē fuit: q̄ facillime porta-
uit tormēta q̄ pax voluit. Cōd hoc rñdē p
oppositionē: qz quanto maior charitas erat
in xpo: tāto magis dolebat de nra pditione:
ideo xpo dicēdū est q̄ p̄dicta caritas nō mi-
nuebat dolorē sensibilē in carne: ut patet ex
p̄dictis: dolorē vero rōnis magis augebat:
qz vbi maior amor ibi maior dolor. et sic p̄
secta rō q̄re xp̄s habuit dolorē maximū: et
secūda rō d̄ dolore rationis. patetqz particu-
la secta huius prime partis.

¶ Particula septima hui⁹ p̄me ptis p̄ncipa-
lis in q̄ probat dolorē xpi fuisse maximū in
parte superiori rōne cōtritionis: que est ter-
tia de dolore in parte supiori.

Sextimo in ista pte idē probat rōne
contritionis sic: Tanta enī fuit pena
atqz cōtritio doloris xpi: quātā preui-
dit horribilitatē et magnitudinē pctōz qbus
meritū passionis ei⁹ hoies amittebāt: et in-
ferni penas incurrūt miserabiliter: sicut solet
dolere pater de homicidio filij sui homicidio
vel alio malo ei v̄turo. Vñ Dierē. 2. c. ipsi
dñs dicit: Magna est velut mare contritio
tua. Cōfirmat hec rō sic: Nō enī solū xp̄s
dolebat de pctōz horribilitate: veruz etiā de
numerofitate. Et ideo q̄ro magis cognosce-
bat pctā hui⁹ et q̄b⁹ multitudo ab eo rece-
debat: tōto magis dolebat: causabat enī sibi
causat⁹ dolor: quātā erant fidelij mēbra ab
ipso recedētiū: et quot erāt infirmitates eoz:
q̄b⁹ p̄ creplū videri pōt. Nā si qs incidere p̄
iūcturas et mēbra egdē tot dolores sentiret:
quot iūcturas haberet incisas: et quot sūt ille
infirmitates q̄b⁹ incidunt illa mēbra. Cum ḡ
nos ut ait ap̄s sim⁹ xpi mēbra: sc̄pamur p-
pter pctā nra et preuidebat xpc passionis no-

stroz numez pctōz dānādoz: p̄fecto cū pie-
lar⁹ alijs a xpo rececit eius ocul⁹ erui iudi-
cat. Si p̄dicator lingua: si p̄grin⁹ pes: si ele-
mosynari⁹ man⁹. et sic d̄ singulis. Ideo Dierē
re. in p̄sona xpi dicit ca. 8. Treno. *Sons in-*
terfecit gladi⁹. siudeoz ac paganoz q me in
terfecerūt: et domi mors sitis est: q̄si dicat do-
lor aie quē patior ppter mēbra dānata et co-
rū pctā: similis est morti quā patior p redē-
ptōe humana. Cōd si d̄ arguat sic: Quāto
est malus bonū q̄b⁹ p̄ditur: tāto ē maior do-
lor ei q̄ amittit: sed pctōz p̄didit deū q̄ est sū-
mū bonū: ḡ videt q̄ acerbior dolor sit i viro
vere cōtrito: q̄s fucrit in xpo patiente. Cōd
h. rñdē fm Bona. q̄ dānificatio per se nō
infert dolorē: s̄ sens⁹ dānificatiōis: quīs enī
pctōz maius bonū amittat: qz tñ nō magis
sensit sed min⁹: nō sequit q̄ maius doleat:
parū enī valde affligit licz dolendū magnaz
habeat rōnē et causam. Dolebat ḡ xps sensi-
biliter in carne: qz dolorē apprehēdebat: do-
lebat insup et in rōne: qz magna dāna pec-
catoz apprehēdebat: q̄s ip̄met pctōres. Et
sic patet septima rō: quare xp̄s maxime do-
luit. Et est tertia rō de dolore in parte supe-
riori. Claretqz particula septima huius p̄-
me partis p̄ncipalis.

¶ Particula octaua huius p̄me partis p̄n-
cipalis in q̄ pbat dolorē xpi fuisse maximū
in parte supiori rōne compassionis.

Sextimo in ista parte idē pbat rōne
cōpassionis sic: Tanta enī fuit pena
doloris xpi quātē sucrūt sunt et crūt
passiones: labores: tribulationes: et angustie
martyrū: cōfessorū: virginū: ap̄loz: p̄phaz: pa-
triarchaz: et oīz iustoz q̄ ad talia p̄uidebāt
oīa i se sup̄portabat. vñ adustio Laurētij: ste-
phani lapidatio: Bartholomei decoratio: et
alie pene martyz: magis xp̄s in se sentiebat
eas. Cōpatiebat enī velut pi⁹ pater oib⁹ q̄ p
eo patiebant passi et passuri erāt. Vñ p̄sal.
21. in ei⁹ p̄sona dicit: Sicut aqua effusus suz
sc̄licz p̄ cōpassiones: et dispersa sunt oīa ossa
mea. Ossa enī iusti appellant h̄ loco. Cōd
si d̄ arguat sic. Xps tā aperte et clare itellige-
bat quālibet rōnes ppter quas pctōres in
eternū periclitant multa qz alia a deo p̄mis-
sa: ppter q̄ mēns eius (sicut dictū est) cru-
ciabāt. Iḡ nō debebat mēns eius a pater-
na volūtate in aliq̄ discordare: et consequēter
nō debebat dolere. Nam manifestū est dēs

Sermo

celestes ciues voluntati diuine in oibus esse
cōformes: sed et xpus viator et comprehensor
erat: q̄ amplius q̄ ceteri bñ diuine volūtatī
cōformis esse debebat. Ad h̄ rñdet q̄ eter-
nus pater hoc volebat. s. q̄ filius suus oibus
dolorib⁹ replet⁹ atq; doleret: quō et quantū
ipse dolebat de illis q̄ in iniuriā diuine iusti-
cie vertebant. Mā inq̄tū erat hō p̄ doloris
patientia merēbat. Ad hoc enī carnē nostrā
assūperat ut nra solueret debita: merita ac-
greret: et glorie eterne p̄mia largiret. Et sic
patet octaua rō quare xpus maxime doluit:
et est q̄ta d̄ dolore in parte supiori. Claretq;
p̄cula octaua hui⁹ p̄me ptis p̄ncipalis.
¶ Particula nona hui⁹ p̄me partis p̄ncipa-
lis q̄ pbat dolōrē xpi fuisse acerbissimū in
parte supiori rōne offensionis.

Nō in ista parte idē pbat ratione
offensionis sic: Tātū enī xpus dole-
bat quātū patrē amabat quē a pec-
catorib⁹ offendi p̄uidebat. Et quātū ipsos
p̄cōres an p̄cā diligebat: vñ bonus fili⁹ q̄
videt a p̄auis suis fratrib⁹ patrē verberari
et occidi vel iniuriari. Ideo in psal. iō8. cō-
tra ipsos obsecrat di. Stāt filij ei⁹ orphani. i.
p̄uient tales diuina ḡra: et sint velut non ha-
bentes patrē: q̄ quātū fuit in eis occiderunt
patrē cor⁹ deū. s. et vxor eius vidua. i. malorū
synagoga. ¶ Cōfirmat hec rō sic: Tānt⁹ erat
dolor passionis xpi: quātū p̄uidebat ecclē
tē humani generis ad intelligentiā amoris
sue incarnationis: de q̄ Ioan. 3. ca. scribitur:
Sic deus dilexit mūdū ut vnigenitū filiū
sū daret. Vñ Ambro. dicit: Tristis q̄ nos
puilos. i. ignorātes et talia bñficia nō cogno-
scētes relinquebat: sicut pater q̄ vsq; ad mor-
tē laborauit pro filiis ingratis: et de sua
morte cū suis inimicis ludentibus. Vñ qdā
pulcherrime dicit in p̄sona xpi: Adōvide qd
p̄ te patior: ad te clamo q̄ p̄ te morior: vide
pcnas q̄b⁹ p̄sodior cū sit tātus dolor exterior
interius tñ est placent⁹ grauior: tā ingratū dū
te et p̄ior. Qd si p̄dicta arguat sic: Aie xpi
nō fuit maxim⁹ dolor: q̄ tūc dolor est maxi-
mus qñ gaudio nō est p̄mixt⁹. xpo autē pati-
ente eius aia fruebat visione diuina q̄ sū-
mū gaudiū: ergo et c. s. m. p̄m. iō. Albetba. Lō-
traria nō possunt simul et semel ēē in eodem
subiecto: sed dolor et gaudiū sunt cōtrarie af-
flictiones: q̄ si xps s. m. positionē rōnis supe-
riorē cōtinue gaudebat: videt q̄ s. m. illā non

sentiret dolorē: igit et c. Ad h̄ intelligēda
s. m. Bona. 3. oportet supponere q̄ sunt vera
et p̄babilia. P̄mia suppositio est: q̄ gaudiū
fruitionis: et dolor afflictionis nō sunt passio-
nes cōtrarie: q̄ nō sunt respectu eiusdē nec
oīno eodē modo insunt eidē: sed vñ inest p̄
se: alterū p̄ accidēs: q̄ gaudiū inest p̄ coniu-
ctionē gratiā ipsius cū deitate: sed dolor p̄
pter naturālē cōiunctionē ipsius in carne: et
q̄ nō sunt affectiōes cōtrarie possunt in aia
esse s. m. candē p̄sonā. ¶ Altera suppositio est
q̄ nō tñ hui⁹ dolor et gaudiū non sunt cōtra-
ria: sed vñ est naturālē respectu alterius: et
ideo simul eidē inesse poterant: sicut in viro
penitēte videm⁹: q̄ simul dolet et de dolore
gaudet: sic et aia xpi s. m. verū corpori patiēti
cōpatiebatur: tñ de illa passione et cōpassione
lectabat. ¶ Tertia suppositio est q̄ xps simul
erat et cōprehensor: et viatoris cognitio nō
impediebat cōprehensionē: nec affectio affe-
ctionē: et illud fuit in xpo singulare p̄pter of-
ficiū mediatoris quo debebat experiri in di-
uina et hūana. vñ sicut simul et semel poterat
p̄fecte cōverti ad deū: et cōverti ad nos: ita q̄
vna illarū cōuersionū alterā nō impediebat
nec retardabat: sic potuit s. m. candē p̄rē aie
simul et semel gaudere in deo et cōpati corpi
suo: ita q̄ nec dolor gaudio: nec gaudiū a do-
lore patere aliquā diminutionē. Et sic patet
nona rō qua xps habuit acerbissimū dolo-
rē: et est q̄ta de dolore rōnis. Claretq;
particula nona hui⁹ p̄me ptis p̄ncipalis.

¶ Particula decima et vltima huius p̄me
ptis p̄ncipalis: in q̄ pbat dolorē xpi fuisse
acerbissimū i pre supiori rōne reuerberatōis.
¶ Primo et vltimo in hac p̄te idē pro-
bat rōne reuerberationis: q̄ tantrā
amaritudinē sentiebat q̄tū videbat
piā virgīnē matrē suā ex sua passione ame-
ricari et dolere: q̄tū virginis dolor erat in-
tēssim⁹: adeo ut oēs mūdi creature cū susti-
nere nō possent: q̄b⁹ Symeō p̄phetāuit Luc.
2. ca. di. Tuā ip̄s aiaz p̄trāsibit gladi⁹: et tot⁹
reuerberabat in filio: iō ei⁹ dolor erat acutis-
sim⁹. ¶ Qd si p̄ arguat sic: In xpo hoīe erat
p̄cognitio hūane salutis: quā sequebatur
ex sua morte: et sup̄ne restauratio ciuitatis: et
acceleratio resurrectionis. Tertia die: et ace-
ptio volūtatī paternae: necnō et honor p̄di-
cand⁹ in p̄p̄o charitatis sue: q̄ oīa debuerūt
minuere dolorē in xpi mente: ergo non tam

grauissime doluit. Ad qđ dicendū qđ oia ista debuerūt ei augere dolorē: cū enī hec oia ex xpi dolore acq̄rent: tātū dolorē debuit xps assumere quātū sufficiebat ad oia p̄dicta acquirēda. Idcirco si de sua morte nō fuisset talis gratie subsecute: nihil p̄sus non modo doloris: verū etiā nihil dolorabile voluisset sustinere. p̄inde quāto videbat vicini⁹ resurrectionē suā instare: tāto nouit qđ p̄ tēpore passibilis vire z maxime passionis illate maiore oportuit angustia assumere: ut posset illoz dolorē a diuina sapientia dispositoz: exigente iusticia mēsurā inmensurabile adimplere: z sic ex dictis supra p̄s dolor in amore mēsurat: ut quāt⁹ est amor alicui⁹ tātus sit dolor de ei⁹ offensa: z xps ex visione diuina deuz inestimabiliter amaret: hoc ipso inq̄tū passibilis erat habuit dolorē: ita absq̄ mēsurā: sicut absq̄ mēsurā amabat. vñ ad intelligendū hui⁹ inmensurabilitatis causam: imaginare si esset vnus deus infiniti doloris: sicut est vn⁹ deus infiniti amoris: z ille deus doloris vniretur xpo personali. vnio nē: z sibi dolores infunderet: cogita quantūz doleret: sicut aliquāliter videri pōt quōd dolor xpi inestimabilis existeret: verū tū circa hoc aduertēdū est s̄m Alexan. d. ales. in. 3. q. 3. tria fuerūt in dño iesu xpo: corpus. s. aia: z diuinitas. Primo corp⁹ qđ fuit passibilis simpliciter. Scđo aia que erat impassibilis simpliciter: tñ erat passibilis s̄m quid. Vñ s̄m Dama. Aia impassibilis existēs: corpore inciso ipsa dolet z cōpatit: nō incisa. Tertio diuinitas que est impassibilis z incōpassibilis. Vñ Dama. diuinitas impassibilis existens corpori xpi: nō est cōpassa: sicut sol sup̄lucēs in ligno: si securis incidat lignū: incissibilis z impassibilis remanet sol. Insuper notādū est differentia esse inter pati xpi: z nostrum. Mā s̄z Pilariū xps d. tri. est pati ex infirmitate: z est pati ex p̄tate. Qui enīz patit z non pōt. p̄hibere passionē: patit ex infirmitate: q̄ aut p̄hibere pōt pati ex virtute. Vnde Dama scē. ait: Passus est vnigenit⁹ deus oēs incurrētes in se oīz passionū nostraz infirmitates: sed passus est virtute nature sue: sicut z virtute nature. sue nat⁹ est. Mostrū autē pati est ex infirmitate. s̄ Alex. d. ales. Proinde Ysa. 53. ait d. xpo: blatus est qđ ipse voluit. Et ad Ephe. ca. 5. ait ap̄lus: Tradidit seip̄s p̄ nobis oblationē. Nam se querentib⁹ di-

cit: Ego sum x̄c. Ex quibus patet dolorē xpi fuisse acerbissimū in passione sua. Clarētz pars p̄ma p̄ncipalis huius sermonis.

¶ Pars scđa p̄ncipalis huius sermonis in qua declarat qđ modus passionis xpi fuit ignominiosissimus z plen⁹ opprobriis multiplici causa z respectu.

Secundo igit in hoc sermone ad clariore p̄dictoz noticiam in p̄ma parte videlz acerbissimā doloris passionē ip̄s xpi euidentē demonstrādā considerādē mod⁹ qđ passus est: qđ adeo ignominiosus z plen⁹ oī respectō: ut etiā sarca corda cōpati deberent: qđ vt ordine cōgruo p̄cedam⁹ de cē respectib⁹ hoc aperiem⁹. Primo videlz respectu cause efficiētis. Scđo respectu opprobrii circūstāt. Tertio respectu p̄fecte etatis. Quarto respectu loci p̄uēntis. Quinto respectu crucis afficiētis. Sexto respectu opprobrii circūstātis. Septio respectu t̄p̄is occurrētis. Octauo respectu iniqui crudelit̄ p̄sequētis. Nonno respectu oris blasphematis. Decimo respectu iniqui societatis.

¶ Particula prima hui⁹ scđe partis in qua declaratur qđ modus passionis xpi fuit ignominiosus respectu ipsum crucifigentū.

Primo igit in ista parte dico qđ modus passionis xpi fuit ignominiosus respectu cause efficiētis. Si enī cōsideram⁹ a quib⁹ passus sit inueniem⁹ stupendā abyssus opprobriosissime mortis xpi: z h̄ ex triplici rōne. s̄ rōne r̄sonis. Rōne vnionis. Et rōne cōuersionis. Primo qđez hoc p̄bat rōne r̄sonis. Sol⁹ enī iudaic⁹ populus erat sub cultu vni⁹ dei atqz ppl̄s dei appellabatur. Adaius enī vituperiū est a fidelib⁹ deuz verū collentib⁹: qđ ab idolatris pati. Ideo in p̄sona xpi p̄pha p̄sal. 37. dicit: Amici mei z p̄imi mei aduersum me appropinquare rūt z steterūt. At enī amici mei p̄pter cultū vni⁹ dei. z p̄imi mei: qz ex semine abrahe: appropinquerūt p̄sequendo: z steterunt crudeliter occidēdo. Cōfirmat h̄ rō sic: Adai⁹ opprobriū est pati ab his q̄ religiosi z sci extimant: qđ a secularib⁹ publicanis z scelcratib⁹. Pharisei autē religiosi z p̄fectioris stat⁹ extimabant in vniuerso ppl̄o dei quoz opa p̄sertim mortuus est. Mā Pilato intergante eos z dicente: quā accusationēz assertis aduersum hominē hunc? R̄sponderunt z dixerūt: Si nō esset hic male. nō tibi tra. cū. quasi di-

Sermo

hoc tibi sufficere debet q̄ nos qui sum⁹ tate
auctoritatis ⁊ exstimationis: non tibi tradi
dissemus nisi morte dignissimū. Ideo domi
nus lamentabatur *Dee. 7. di. Ego redemi*
eos ⁊ ipsi locuti sunt contra me mendacia.
Secundo idem probatur ratione vnionis.
Ignominiosius est equidē cōcorditer a toto
populo crucifigi: q̄ si a quibusdā cum multo
rū discordia: cū nequitia delinquentis tam
sit ut ab omnibus cognoscatur: ⁊ nulla pos
sit tergiversatiōe celari siue excusari. In ne
cem autem Christi concurrerūt iudei ⁊ he
brei: iudei ⁊ gentiles: docti ⁊ ignari: secula
res ⁊ religiosi. Primo enim ibi fuerunt do
mestici ⁊ affines: ut Judas ⁊ iudei. vñ Zach.
13. in persona domini ait: *His plagas sumi*
in domo eorum qui me diligebant. Dilige
re debebant: ⁊ ostendebant. Secundo ibi fue
rūt pagani. i. romani milites. Proinde in p
sona domini ppheta *Psalm. 53. dicit: Quo*
niā alieni insurrexerūt aduersum me: ⁊ for
tes quesierunt animā meā: ⁊ pposuerunt te
in conspectu suo. Et iterū: Quare fremue
runt gentes: ⁊ populi meditati sunt inania.
Tertio ibi fuerunt nobiles ⁊ magnates sic
Pilatus ⁊ Herodes. Vnde *Psalm. 2. Ali*
terunt reges terre: ⁊ principes cōuenerūt in
vnū: aduersus dominū ⁊ aduersus xpm ei⁹.
Quarto ibi fuerūt serui ⁊ ignobiles. vñ *Job*
30. in persona xpi. Filij stultorū ⁊ ignobilium:
⁊ in terra penitus nō parentes: nane autem
in eorū canticū versus sum ⁊ factus sum eis
pronerbū. Quinto fuerunt ibi pōtiffices scri
be ⁊ pharisei. vnde *Joan. 8. Colligerūt pon*
tiffices ⁊ pharisei cōciliū aduersus Jesū. Se
cro fuerūt ibi seculares ⁊ laici *Jos. 19. Tolle*
tolle crucifige eū q̄ verba sunt ppli minoris.
Septimo ibi fuerūt mulieres: ut p̄ in ancil
lis Petri accusantibus *Matth. 26. p̄. Hi*
omnes corde: ore ⁊ opere contra xpm mali
gne cogitati sunt. Tertio idē probat rōne
conspirationis. Grauius est enim pati a
domesticis ⁊ amicis: q̄ ab extraneis igno
tis ⁊ inimicis. Audi quid de xpo pphete di
cant. Primo de Iuda in persona dñi pro
pheta *Psalm. 40. dicit: Etenim homo pacis*
in quo sperauit: qui cedebat panes meos ma
gnificauit super me supplantationē. Secun
do de ceteris alijs apostolis cū derelinquē
tibus. *Ysa. 63. Torcular calcavi sol⁹: ⁊ de gē*
tibus non est vir meū. Et *Psalm. 87. Elon*

gasti. s. permissiue. o pater eterne a me omi
cū ⁊ proximū ⁊ notos meos a miseria. Et
Job. 19. Noti mei quasi alieni recesserunt a
me. Tertio generaliter de oib⁹ apud quos
dominus miracula fecerat *Matth. 9. c. scriptū*
est: Occiditur xpus ⁊ non erit ei populus.
Et *Psalm. 162. Considerabā ad dexterā ⁊ nō*
erat qui cognosceret me: nō dicit ad sinistram
quia ibi erat virgo bēa p peccatorib⁹ orans
fīm Alexan. d. alcs super psalteriū hunc ver
siculū exponens. Et sic patet p̄ma particula
huius scdē partis p̄ncipalis.
Particula scda hui⁹ scdē p̄is p̄ncipalis
in qua declarat q̄ modus passionis xpi fuit
multū ignominiosus ppter additōes ipsius.
Secundo in ista parte dico q̄ mod⁹
passionis fuit multū ignominiosus
respectu additiōis ipsius patientis.
quod pbat⁹ triplici ratione. s. Ratione na
ture. Ratione sapientie. Et ratione fame.
Primo pbat rōne nobilis nature. Quāto
enim nobilior est tanto ignominiosior mors
sibi illata vituperabilior reputat. sicut xpus
cū magnus esset in natura: factus est vilissi
mus in ignominia. Proinde *Apoca. 2. c. di*
citur: Hic est primus ⁊ nouissimus qui fuit
mortuus ⁊ viuit. Nouissimus enim per cō
temptū abiectiōem ⁊ opprobria hominū q̄
perpeti voluit: sicut nepharius latro in me
dio eorū positus est: quasi dignior morte:
Adauget etiam eius vilitatē atq̄ cōfusio
nis eius imensitatem altitudo persone ⁊ di
gnitatis eius. Cum enī esset filius dei p̄m⁹
in dignitate: cū sit equalis eterno patri tan
to q̄ pertulit passionem erat ignominiosior
quanto ipse maior. Non ergo nos moleste
ferre debemus si quid contumelię nobis in
feratur: cū dei filius tāta pertulerit. De nobi
litate enim eius nature Ysa. 53. ca. admirā
di. Generationē eius quis enarrabit: quia
abscisus est de terra viuentiū: ait enim gene
rationē eius. Seter nam qua fīm Piero. erat
de patre sine matre: ⁊ temporalem qua erat
de matre sine patre. Nemo enī narrare nō
solum nō pōt: sed nec cōprehendere. Vnde
Eccle. 43. Ne labores nō enim cōprehen
deris: q̄s videbit eū ⁊ enarrabit: q̄s magni
ficabit eū sicut ē a p̄ncipio. Bēnegeratio at
ei⁹ tp̄alis ⁊ corporalitq̄ a virgine traxit:
sup oēs reges ⁊ imperatores fuit etiā fīm car
*nē: sicut agre *Matth. 2. c. dicit. Vbi apparet**

in quadragintaduobus generatiōibus genealogie ei descendisse de i. patriarchis. de i. regibus atq; de i. ducibus fm carnē. Et q; oibus patet qm fuerit ei passio ignominiosa. Vñ et Paulus ad Philip. 2. ait. Qui cū in forma dei esset non rapinā arbitrat⁹ est esse se cqlē deo: sed semetipsum etinaniuit formā serui accipiens: in similitudinē hoīus fact⁹: et habitu inuentus vt homo: humiliavit semetipsum factus obediens vsq; ad mortem: mortem autē crucis. Vnde merito Bernardus dicit. Quanto se fecit minorē humilitatē: tanto se ostendit maiorem bonitatē: et quāto fuit vilior: tanto mihi carior. C. Secūdo idem pbat rōne sapientie: quanto enim homo sapientior reputat⁹: tanto mors eius est ignominiosior: sed Christus cum esset sapientia dei nō nū a iustis sapiens reputat⁹: verum etiam ab ignorantibus et idiotis. vnde Jo. 7. c. 2. Di nistri pontificum et phariseorū missi ad capiendum Christum reuersi interrogatq; sunt quare non aduxistis illum: responderunt ministri. Nūq; sic locutus est homo sicut hō loquitur: quasi dicant gratia admirabilis et verborum efficacitā eius mentes nostras stupefacit: et miro modo detinuit ne eum caperemus. Et qua gdem responsione videtur vim facere: tam in stupendo et efficacissimo modo loquēdi Christi: q; in rebz ab eo dictis: et in eodem. c. Jo. ait. Ascendit Iesus in templum et docebat: et mirabant iudei dicentes: quō hic lras scit cum nō didicerit. crede bant enim eum esse filium Ioseph ac p qñs in manuali opere occupatum. sciebant enim etiam non esse in studio exercitatum: et tñ videbant illum acutissime docentes: et pphaz testimonia pferentem. ideo mirabant. tāta enim fm Criso. erat virtus docentis: vt qui dixerant seduxit turbas: trasinutati mirent⁹: respondit eis Iesus et dixit. Aldea doctrina non est mea: sed eius qui me misit. q. d. Ista doctrina q; ē mea approbatiue et subiectiue nō ē mea p exercitiū acq; sitōis hūane. i. data est mihi a pte: q; fili⁹ dei fm nām lz beat eadē scientiam cū ipso patre: tamen habet illam ab eo. fm vero nām hūanā hz illā sciaz circa tam: non tamen habet illam per exercitiū acq; sitam: sed ab instanti acceptōis sue infusam. Cum enim tanta pfulgeret sapiētia scribe tamen et pharisei cum in morte diffamauerunt eum tāq; sume stultum cruci affi-

gentes: et p;usione vltima occidentes. vnde prouerbior. 30. c. Salomon in persona dñi ait. Stultissimus sum viroz. sin eorum in extimatione et sapientia hominū nō ē meū: quia per acq; sitationē nō didici: et noui sciaz sanctor. Et ppha ps. 68. Deus tu scis insipientiam meam. i. q; quasi insipiens patior. Nam stultus reputat⁹ qui pro vili re laborat ad mortem: et precium magnum expendit p turpissima morte: Sed tu deus scis hanc insipientiam meam: quia quod stultum ē dei: sapientius est hominibus: vt dicitur. i. cor. 1. Tertio idem probat ratiōe fame. Quanto enim famosior quis est tanto mors eius est obprobriosior: quāta autē fama diffusa fuerit de Christo ante passionem: tū ex miraculorū magnitudine: tū ex efficaci et admiranda doctrina elloquiorū suozum: tū ex admiranda p; rratione eius: vt ex euangelijz patet. Mt. 4. Luc. 4. Luc. sanasset Symonis socrum que magnis febribus detinebat: egressus Iesus ibat in desertum locum: et turbe requirebant eum: et venerunt vsq; ad ipsum et detinebat eum ne descēderet ab eis. Jo. quoq; 4. Samaritani tā ppter verba mulieris q; ppter sermones illius crediderunt: et ex hac fama secute sunt Iesum turbe. is. milia virozum: excepti mulierib⁹ et paruulis: vt dī Adar. 14. Adar. 6. Luc. 9. et Jo. 6. Quos qdē pascēs ex quaz panibus ordeaceis: et duobus piscibus magis eius fama creuit. Similiter dilatata est eius fama ex resuscitatiōe filij vidue extrā portam naz. Dicebat enim i populo ppha magnus surrexit in nobis: similiter in resuscitatiōe filie archisynagogi eiccta turba ad imperiū eius surrexit puella et erit fama hec in vniuersam terram illam: vt dicitur Mat. 9. c. In resurrectione similiter Lazari quadri duani irrefragabile miraculū vbi turba multa aderat. Et sic de multis alijs Christi operibus de quibus plena sunt euangelia. Et q; bus q; maxie Christi fama creuit: que quāto maior fuit: tāto eius mors ignominiosior extitit in patibulo crucis. Et sic patet scda particula huius scde partis pncipalis.

¶ Particula tertia hui⁹ scde pte pncipalis in q; declarat q; mod⁹ passionis xpi fuit multū ignominios⁹ respectu etatis ipsius iuuenilis. Tertio in ista parte dico q; mod⁹ passionis Christi fuit admodum ignominiosus ex parte etatis perfecte.

Sermo

Nam in etate non puerili: vel senili: sed in iuuenili pati voluit. Et h. fm. Tho. in. 3. parte q. 4. 6. articu. 9. in solutione. 4. argumētū triplici ratione. Primo ratione dilectionis: ut enim Iesus magis nobis suam dilectionem ostenderet et commendaret vitam suam posuit pro nobis quando erat in perfectissimo statu. s. iuuentutis. Secundo ratione perfectionis. Non enim conueniebat ut diminutio nature appareret in Christo: sic nec ali quis morbus: sed omnis cras defectum patitur iuuenili excepta: ergo etc. Tertio ratione prefigurationis. Nam in iuuenili etate moriens ac resurgens futuram resurgentium gloriam prefigurandum in seipso ostendit. vñ ad Ephe. 4. Donec occurramus omnes in unitatem fidei: et agnitionis filij: in virum perfectum: in mensuram etatis plenitudinis xpi. Fuit igitur Christus in iuuenili etate passionatus in qua erat formosissimus. Quapropter maior deformitas in passione appareret: quia quāto res formosior est tanto magis est supenda eius deformitas: atq; magis deformis: sicut patet in facie hominis in qua maior deformitas est q̄ in ceteris membris. Christus autem fuit speciosus forma p filijs hominum ut dicit ppheta ps. 44. Et Is. 63. c. Iste formosus i stolla sua gradiēs in multitudine virtutis sue. Quanta autem fuerit deformitas in eius passione idem propheta ait. 53. c. Non est species ei neq; decor: et nos putauimus eum quasi leprosum. i. vilē et abominabilem quasi leprosum: propter deformitatem aspectus eius. Et ppheta ps. 21. in persona domini. Ego autem sum vermis et non homo obprobriū hominis et abiectio plebis. Est enim obprobrium cum ali quid turpe homini imputatur: ut cuz Jo. 10. c. dicebant contra Christum. Tu homo cuz sis facis teipsum deum: et sic sub h. titulo fecerunt ipsum esse obprobrium hominum scz peccatorum: et abiectio plebis. s. iudeorum: q̄ eo contempto Barabā petierunt dicentes. Luc. 23. tolle hunc et dimitte nobis Barabā. Et sic patet particula tertia huius scēe partis principalis.

Particula quarta i qua declaratur q̄ modus passionis Christi fuit ignominiosus respectu loci.

Quarto in ista parte probatur q̄ modus passionis Christi fuit ignominio-

sus respectu loci: quod patet triplici ratione scilicet. Ratione ciuitatis. Ratione cōicantis. Et ratione situs. Primo idem probatur ratione ciuitatis. Nā qui elegit bethleem nativitati: et nazaret conceptioni: elegit et ierlm passioni: et respectu triplici. Primo ppter proditoris et crucifixorum iniquitates: ut enī Christus ostenderet a principibus exortam esse iniquitatem voluit in ierusalem pati vbi principes morabantur. iuxta illd Act. 4. Cō uenerunt in ista ciuitate aduersus puer scripturam Iesum. Voluit et scdo ierusalem pati propter figurationem. Erat enim ierusalem locus a deo electus ad sacrificia offerenda: q̄ quidem sacrificia figurabāt passionē Christi que nobilissimum et verissimū sacrificiū est: iuxta illud ad Ephe. 5. Tradidit semetipsum pro nobis hostiam et oblationem in odorem suauitatis: erat insuper ierusalem in medio mundi. et ideo fm. ppham ps. 73. Deus rex noster ante secula operatus est salutem i medio. Voluit tertio pati in ierusalem propter humilitatem ostendendam. Nam turpissimum genus mortis elegit ad confusionem: pati non recusauit in loco tam celebri: vbi ex omni genere erant congregati. Nam ut dicit Act. 2. Erant habitantes in ierusalem iudei viri religiosi ex omni natione que sub celo ē. Partim mediz clamites: et qui habitant mesopotamiam: Iudeam et capadociam: pōtū et asiam: Frigiam et pampbiliam: egyptus et partes libie que est circa cirenem: et aduene romani. Iudei quoq; et proseliti: cretes et arabes. Et quo patet q̄ Christi mors propter infamie diffusionem ad omnes mundi pres maxime ignominie fuit. Secundo idem probatur ex parte loci ratione cōmunitatis: quia non in ierusalem tñ: sed extra ciuitates pati voluit: ut non solum a ciuibz derideretur: sed etiam ab omnibus qui erant intus et ex. Nam triplici respectu extra portas pati voluit. Primo ppter figurationem: quia sicut vitulus et Ircus pro solēnissimo sacrificio ex castra comburebantur: ut habetur Leuit. 9. ita Christus ut sanctificaret populum suum: suo sanguine extra portā pati voluit. Secundo propter inuitationē. Nam Christus voluit nobis exemplum dare exiundi a mundana conuersatione. Vnde apostolus ad hebre. 13. c. ait. Excamus igitur extra castra impropium portantes. Tertio voluit pati extra portas

prophet
enim p
ne iude
fuisse: s
scias q
purifica
ne de p
batur cr
est in m
vngis ig
distam
erat sed
tudinem
est: et o
vnde d
scz Ies
caluarie
crucifixe
est in m
suum in
stice int
Isaac
iuuene
et genti
ligna et
nitas: q
charita
Christi
quarta
C. Pa
modum
fissimū

propter communem saluationem. Moluit enim pati sub tecto: neq; in templo iudaico ne iudei dicerent tñ propter seipsum passus fuisse: Sed ideo extra portam est passus: vt scias q; totius terre oblatio illa est cōmunis purificatio sicut dicit Crisostomus in sermone de passione domini. Tercio idem probatur ex parte loci ratione situs: quia passus est in monte caluatio: vbi impij occidebant vtiq; ignominiosius et maxime i dei populo diffamatus: tum propter ciuitatem in qua erat sedes diuini cultus: tum propter multitudinem ciuium: quia ad eam: sicut dictum est: ex omnibus mundi partibus confluēbāt vnde de tali loco. Jo. 14. dicitur. Vaniā scz Jēsus sibi crucem cxiuit in eum qui dicit caluarii locus: hebraice aut golgota: vbi euz crucifixerunt. Hic quidez sñ Hieronymū est mons in quo Abraam iussus est filium suum imolare. Gen. 22. lege hisloriam et mihi sic intelliges Abraam significare deū p̄z Isaac Christum. Abons charitatem: duo iuuenes sunt duo increduli populi. iudaic⁹ et gentilis. asinus est iudeorum stulticia. Ara ligna et vepes ipsa sacra crux. Isaac diuinitas: aries humanitas: scz et ignis est ardēs charitas et angustia passionis filij dei Jēsu Christi domini nostri. Et sic patet particula quarta huius scēe partis principalis. Particula q̄nta eiusdem in qua probatur modum passionis Christi fuisse ignominiosissimum respectu crucis in qua est passus.

Quinto in ista parte probatur modū passionis Christi fuisse ignominiosū respectu crucis in qua passus est: quia hoc genere mortis nō nisi impij et iniqui cruciabantur. Quis enim multe rationes possint assignari quare Christus sñ illud apli ad Philip. 2. Factus sit obediens vsq; ad mortem: mortem autem crucis. solum breuitatis causa tres rationes dicemus que habentur sñ Tho. in. 3. parte. q. 46. articulo. 4. scz. Ratio satisfacionis. Ratio generalis saluationis. Et ratio imitatiois. Prima igitur ratio quare Christus in cruce mori voluit dicitur satisfacionis sic. Christus volēs sua passione satisfacere pro peccato voluit in cruce mori: et hoc rationabiliter: quia peccatum primi parentis fuit ex eo q; sumpsit contra dei preceptum de pomo ligni vetit: et id consequens fuit vt cruci affigeretur quasi re

situendo quod Adam abstulerat: sñ illud ps. 68. Que non rapui tunc exsoluebam. vñ Augustinus dicit in quodā sermone de passione. Contempsit Adam preceptum sumēs ex arbore pomum. Sed quicquid Adam p̄didit: Christus in cruce inuenit. T Secda ratio est generalis saluatiois. Nam mors Christi in cruce competit generali saluationi totius mundi. vnde Crisostomus ait. Christus in cruce expansis manibus moritur: vt altera manu veterem populum. altera vero eos qui sunt ex gentibus trahat. vnde Lacrantius in. 4. diuinarum institut. c. 26. ait. Illa quoq; precipua fuit causa: cur deus crucem maluerit: q; illa exaltari cum fuit necesse: omnibusq; gentibus passionē dei notescere. Nam quoniam is qui patibulo suspenditur: et conspicuus est omnib⁹: et ceteris altior: crux potius electa est: que significaret eum tam conspicuum tamq; sublimem futurum: vt ad eum cognoscendū pariterq; collendū cūctē nationes ex omni orbe concurrerent: deinde nulla gens tam in humana est: nulla regio tam remota: cui aut passio eius: aut sublimitas maiestatis ignota sit. Extendit ergo in passione manus suas orbemq; dimensus: vt iam tunc ostenderet ab ortu solis vsq; ad occasum magnum populum ex omnibus linguis et tribubus congregatum esset sub alas suas venturum signumq; illud maximum frontibus suis suscepturum. cuius rei figurā iudei etiam nunc exhibent: cum limina sua de cruce agni notant. Tertia ratio quare in cruce mori voluit dicitur imitationis sic. Christus accepit omnia que pertinent ad vitam rectam et ad exemplum virtutis. pertinet autem ad vitam rectam: non timere ea q; non sunt timenda. Sunt autem quidam homines qui quicquid non timeant mortem gen⁹ tamen mortis horrescunt: ideo Christus in cruce voluit pati: vt imitantes eum nullum genus mortis timerēt: quia cruce nihil acerbius et horribilius. Considera igitur anima deuota sublimitatem Christi et mortem crucis que eundem est: erat supplicium pessimorum: et per consequens ad maius vituperium eius hoc excogitauerunt. vnde Sap. 2. c. in eorum persona dictum est. Ad mortem turpissimam condēpnemus eum. Et Iher. xij. in persona domini dicitur. Cogitauerunt super me consilia dicentes. Venite imitem⁹

dum consideranda sunt tria. scilicet. Elevatio. Noia-
tio. Et blasphematio. **E** Primum considerandum
dicitur elevatio: quia. in alto loco crucifixus
est: ut ab omnibus illuderet: et sic delusus et
blasphematus et fusibilis moreret. Ideo Isa.
52. dicit. Exaltabitur et elevabitur et sublimis
erit valde. Unde merito Grego. in quada-
m omelia ait. Tanto deus ab hominibus honoran-
dus est: quanto pro hominibus indigna susce-
pit. **S**ecundum considerandum dicitur noia-
tio: quia. Christus crucifixus est sub nomine sume
blasphemie et titulo ignominie. scilicet. qua dicebat se
esse summum deum. Sub qua causa aut nullum
numquam scelus legitimus esse passus. Unde
Jo. 14. dixerunt Pilato. Nos legem habemus
et secundum legem debet mori: quia filium dei se fecit
ut ostendant quod falso et arroganter sibi usur-
pauerat hoc nomen. Invenit autem legi illi
Luci. 24. que dicit. Qui blasphemaverit nomen
domini morietur morietur: blasphemia quidem in deum
est eius divinitate: et in voce et coequaliter at-
tribueret creature. Et ideo dicunt Christiani
blasphemasse dicendo se esse filium dei: et con-
substantiali et coequali. Et quidem blasphem-
ia magna extitisset: si deus talem filium
gignere non potuisset: Aut si ex scripturis sa-
criter et certissima fide sanctorum prophetarum et
patrum necessario convincere posset: quod deus nul-
latenus talem filium habet. Cuius in oppo-
situm ex scripturis eorum habet: sicut diffuse et
irrefragabiliter probari potest. Et plerique docto-
res efficacissime probaverunt: que brevitate
causa omitto. **T**ertium considerandum dicitur
blasphematio. Nam quanto qui blasphematur est
in gradu sublimiori: tanto blasphemia ei pu-
blice coram populo irrogata gravior est cen-
senda. Sed considera blasphemias in Christum
dum moreretur in cruce. Non enim sufficiebat
eis ipsis tanta contra ipsum tota nocte exer-
cuisse ludibria: et usque ad crucifixionis horam
in eum tormenta: sed etiam sceleratissimi om-
ni humanitate postposita sciam crudelitatem sa-
cerdotes scribe cum pharisaeis ad crucifixio-
nis locum venientes agno mansuetissimo in-
sultabant ei. Quia qui destruxit templum dei etc.
ut patet. Alios salvos fecit etc. Et multas ali-
as blasphemias in eum dicebant. unde Sopho.
2. c. blasphemaverunt deum exercituum. Admi-
randam sui status in verecondiam in hoc actu
demonstraverunt: et hoc ex grandi eorum odio
in Christum manifeste apparuit: unde omne

genus crudelitatis in eum exercuerunt: contra
exercitare valuerunt: et per eos et per eorum
ministros ut placerent eis. Unde propheta in
persona domini ait. Circumdederunt me viri mul-
ti: tauri pingues obsederunt me. Aperuerunt
super me os suum sicut leo rapiens et rugiens
Logita ita anima fidelis quod crudeliter tracta-
verunt eum: cum de nocte libere haberetur. cum
in manibus suis: quoniam absque rubore coram omni
populo et mulieribus et veridice alta voce ex-
clamabant contra eum morientem: pendem-
tem in ligno: et toto corpore sanguine deflu-
entem. unde merito Hieronimus in persona domini
dicit. Facta est derisio mea quasi leo in
filia. scilicet. propter crudelitatem. Et ps. 30. Audivi
vituperationem multorum commoventium in cir-
cuius. Crucis mee: et alibi. Ego autem tanquam
surdus non audiebam: et secundum n. a. os suum et
alibi. Adversum me loquebantur qui sedebant
in porta: et in m. ps. qui bibunt in porta. scilicet.
ad spectaculum mortis mee: quod bibebat vinum. scilicet.
communiis et tabernis: quod dies festi erat: et sic per
pericula nona huius sceleris pericula principalis.
Particula decima et ultima eiusdem in qua
declarat modum passionis Christi fuisse igno-
miniosum: quod inter latrones sociatus est.

D Ecce in ultimo in ista parte probat
modum passionis Christi fuisse igno-
miniosum respectu societatis: quia
Christus non fuit crucifixus cum sanctis: sed
cum iniquis latronibus: ut verificaret illud
Isa. vaticinium. 53. c. Et cum iniquis depu-
tatus est. et secundum Thoma. 3. parte. q. 4. articu-
11. factum hoc fuit aliter secundum eorum intentio-
nem et ordinationem dei patris. Primum enim
secundum intentionem iudeorum aliter: sed Christus
inter latrones est crucifixus ut eorum suspen-
sionis particeps fieret: sicut dicit Crisostomus: non
ita evenit: quia de illis dicitur. Erunt autem
Christi oratur ubique: crucis Christi ubique cimi-
net: reges dyademata deponentes assumunt
crucem. Secundo quantum ad ordinationem dei
Christus cum latronibus est crucifixus. primo
propter significationem. Nam latro ad dexteram
et latro ad sinistram significat distinctionem
hominum que in extremo iudicio est fa-
cienda: sicut dicit Leo papa in quodam ser-
mone. Secundo propter intentionem. sunt enim
quidam qui acrioris discipline pro eterna
gloria subeunt instituta: et hi designant fide-
les latrones. quidam vero humani lau-

Alis intulit: et hi sequuntur mentem et actus
 finistri latronis: sicut dicit Beda sup. Mat.
 Tertio propter electionem. Nam inter fide-
 les qui ad dextram ponitur significat eos qui
 fidei iustificatio salutem: latro autem ad sinistram
 positus significat eos qui reprobant. Unde
 Aug. dicit super Jo. quod ipsa crux si attendas
 tribunal fuit in medio enim iudice constituto:
 unus qui credidit liberatus: alter insultans
 damnatus: significat quid futurum est de vi-
 uis et mortuis: quia positor est alios ad dex-
 tram: et alios ad sinistram. hec ibi. Qui etiam
 fere omnia in hac parte dicta idem confirmat
 in libro de quattuor virtutibus di. In ipsa autem
 morte quanta sustinuit perulit odiorum fla-
 mas mistros pessimi cordis: linguis clama-
 uerunt iudei crucifige crucifige: ut rei rema-
 nerent iudei. Innocens ab eis crucifixus est
 filius dei ad crucem ducitur: expalmatur qui est
 vera palma victoriae: spinis coronatur quod spi-
 nas peccatorum venit infringere: ligatur qui sol-
 uit compeditos: ligno suspenditur qui erigit
 elisos: aceto potatur fons vite disciplina ce-
 ditur: salus vulneratur: vita moritur: occidit
 ad ipsam vitam mors: ut perpetuo victa occideret
 mors. h. ille. Ex quo omnibus per per secundam principa-
 lis huius sermonis claretur pericula decima.
 ¶ Pars tertia principalis huius sermonis
 in qua ostenditur quod per passionem Christi bo-
 die sacram decem precepta decalogi exem-
 plariter ascrantur.

Tertio consideranda est fructuosa ex-
 plaritas passionis Christi: et quod in ea
 ripiantur omnium virtutum exem-
 pla: et tunc in hoc volumine quia tractatur de
 decem preceptis decalogi. Decem tamen exem-
 plaritates proponimus: quibus vix ipsa decem
 precepta ascrantur: et magnificantur. Prima
 quare dicitur exemplaritas adorationis. Secunda
 precuaricationis. Tertia satisfactionis. Quarta
 honoratiois. Quinta reservatiois. Sexta
 afflictionis. Septima propitiationis. Octaua
 velificationis. Nona despectionis. Decima
 auersionis: quibus omnibus patebit exem-
 plum omnium diuinorum preceptorum.

¶ Particula huius tertie partis principalis:
 prima in qua probatur primum preceptum exemplo christi
 esse ascratum triplici mysterio oratiois sue.

Primo igitur in ista parte primum de
 calogi preceptum quod fuit dominum deum
 adorabis: et non adorabis deos alie

nos probatur a Christo in passione sua fuisse
 ascratum et dedicatum: quia in tanta passio-
 ne non est usus aliqua superstitione: ut solent
 facere plerique decepti a diabolo in suis infir-
 mitatibus et tribulationibus. Nam ipse in an-
 gonia positus cum venisset in villam que est
 gethsemani: ut habetur Matth. 26. dixit di-
 scipulis suis. Sedete hic donec vadam illuc
 orare: et assumpto Petro et duobus filiis zebe-
 dei: cepit tristari etc. Procidit in faciem suam
 or. et di. Pater mi si possibile est etc. Et secundum
 Lucam orauit genuflecto: ubi secundum Petrum
 Joannis docet nos quod sicut ex duplici natura
 sumus compositi: sic decet quod in utraque parte.
 per actus interiores et exteriores deum cola-
 mus et or. et precipue quia actus exterio-
 res iuuant interiores: ideo Christus non quia
 ipse indigeret: sed propter nostram informatio-
 nem decuit ipsum talibus uti: et quibus claret
 quomodo dedicauit primum preceptum: quia ut deus
 fuit suo loco debemus odorare deum actu i-
 teriori et exteriori. Secundo ut amplius hoc pre-
 ceptum dedicaret: abiit et orauit alia vice di.
 secundum Matth. Pater mi si non potest hic ea. r. a
 me nisi bibam illud fiat voluntas tua. Sciebat
 enim Christus sic determinatum esse ut mo-
 reretur pro satisfactione et redemptione generis
 humani: et tamen orationem frequenter ut nos
 suo institueret exemplo ad deum frequenter
 esse recurendum: et in nostris necessitatibus
 a deo remedia perquiramus: unde Aug. in
 libro de oratione dominica ait. Quia Christus ora-
 bat qui sine peccato erat quanto magis pecca-
 tores oportet orare. Et si ille per totam noctem
 iugiter vigilans precibus orabat: quanto ma-
 gis in oratione debemus vigilare. hec ille. Nam
 et ipse Christus in hac ora ab oratione rediens
 ait discipulis dormientibus. Non potui vna
 hora vigilare tecum. Vigilate et horate ut non
 intretis in temptationem. Spiritus quidem promptus
 est: caro autem infirma. Tertio autem abiit et ora-
 uit secundum Matth. eundem sermonem di. secundum vero
 Luc. 22. factus in angonia prostratus orabat:
 et factus est sudor eius sicut gutte sanguinis
 decurrentis in terra. quare autem sic suda-
 uerit dictum est in sermonario de penitentia
 in sermone huius diei. Quare autem ter oro
 uerit: fuit secundum De. Jo. propter varia mysteria
 trinitatis: ut in hoc ipso doceret quod omnia opera
 sua sub varijs mysterijs spiritualibus dispo-
 nebat: et ostenderet deum unum in essentia

Sermo

et trinum in personis esse adorandū: in cuius etiam mysterium solus ipse orabat: et tres simul prope apostoli v3 Petrus: Jacobus et Joānes. Habemus igitur exemplū ex his deū adorandū: pro quibus omnibus fac deū Aug. in sermone de oratiōe di. De domino nostro scriptum est q. p. cēdens in terram ita orauit vt ab eo gutte sanguinis in terrā stilarent. Quo enim indigebat Christus vt ita supplicaret: non igitur q. c. indigebat: s. nobis exemplo suo remedia orationis preparabat. orat misericordia et non miseria: orat charitas et non humilitas iniquitas prosterneō in terram: ora medicus et nō humilis egrotus: orat innocentia et non orat nequitia: orat qui peccatū non fecit nec est dolus in ore ei⁹ et nō orat pro penis multis obnoxius. Orat iudex et desiderat parcere: et orat reus vt indulgentiam mereatur accipere: orat iudicaturus: et orare dissimulat iudicandus. Non igitur pigeat nostram infirmitatem q. vnusquisq. prostratus in terra: se pro se humiliet. hec ille. Et sic patet particula prima huius p. n. c. partis principalis.

¶ Particula scda eiusdem declaratur scdm preceptum a Christo fuisse p. scratum in passionis sua triplici mysterio.

Secundo in ista parte p. bat scdm p. ceptum decalogi. s. Non nominabis nomen dei tui in vanū: passione xpi fuisse cōsecratum triplici mysterio. fm quod tripliciter exponit vt dictum est. ¶ Prmo enim in hoc precepto l3 debet aducere in testimonium in casu necessitatis et utilitatis pro assertione veritatis: ideo cum falsi testes insurgerent in Christum: nihil eis respondebat et etiam tacebat cum princeps diceret: nihil respondes ad ea que isti aduersum te testificantur. hui⁹ autē silētū cā erat fm Jo. crisō. quia videbat q. non erat ibi veritas iudicii: sed solum que dam figura: sicut latronum incursus contra captum: quem tenent in spelunca. fm autem Digenem per h. docet Christus p. tenere voces calūniantium et falsoz testimonium: ita vt nec responsione nostra dignos eos reputemus. fm vero Petri Jo. ideo tacet ne passionem suam velle impedire videat: et omnē mansuetudinem se habere offendat: et in p. n. c. cā a nobis p. seruandam doceat: et vt se offēdat esse illum de quo dictum est Isa. 53. Quasi agnus coram tondente se obmutescit: et non

aperiet os suum. Atq. per principem sacerdotum adiuratus. di. Adiuro te per deū viui vt dicas nobis si tu es Christus filij dei viui qui respondit veritates p. mo simplici verbo dicens. tu dixisti. et fm Adar. respondit. ego deinde subdidit vrbz substantie exp. c. hui⁹ et sue future glorie cum quodam modo iudicandi di. Verū dico vobis: amodo videbitis filium hominis se. ad. vir. dei. vbi exp. pressit p. mum prepositum in hoc precepto. ¶ Scdo i hoc precepto p. bibet omne periculum. quia propter hodie cum Christus ad vocem ancillarum et alioz negasset non nosse Christum. Postremo cepit detestari et negare iurare: quia non nouisset hominē. i. cum execratiōe iurare: sicut cum dicit h. et illum malum veniat mihi si scio aliquid p. n. c. i. et. In q. ostēditur Petri magnum periculum. Quapropter p. n. c. post tale iuramentumauer. sus dñs respexit Petrum. sculo pietatis: fm Bedam q. d. affirmare videt Aug. in lib. de sensu euangelistar. di. q. ille respexit nō fuit corporaliter: sed solum ille quo interius in fuit gratiam iustificantem: et ad p. tritionem mouentem. vnde sequit. Et recordat⁹ ē p. c. verbi dñi sicut dixerat: p. us q. galus canter ter me negabis: Et egressus foras. i. atrium in quo erat: sicut amare. vnde Hieronym⁹ dicit. In atrio enim Layphe sedens non poterat agere penitentia: ideo foras egreditur de impioz p. cilio: vt negationis sordes amoris fletibus lauet. hec ille. Et sic patet scdm i hoc precepto. ¶ Tertio in hoc precepto p. bibetur dei blasfemia. Adcirco affirmat h. dñs qui patientissime sustinuit blasfemias ipsoz iudeoz: que si non statim puniuit: tñ postmodum dignas penas dederūt et p. n. c. puniuntur. Nam vt habet Adar. 27. Petereuntes blasfemabant cum mouentes capita sua et di. Quia qui destruit. ē. dei et in tricare. ill⁹ et. fm enim aliquos hoc dicebant: quia iā sentiebant virtutem p. tra se. fuisset tñ opus superbie et impatiēcie et incōstantie his verbis descendere. vnde l3 p. p. t. p. n. c. p. n. c. finem scz nostre redēptionis omnino deberet stare nobiscum propter talia vcrba magis debuit stare. q. autem dicant et ei edimus ei: verba sunt mentientium: aut leuium et stultoz. quō enim crederent qui maioribus non crediderunt. Adanus enim est mortuos suscitare et omnes infirmitates curare: q. descendere

de cruce. Similiter etiā postmodū noluerūt credere ad illuminationē aploz & gēnū conuersionē. ¶ Patet secunda particula huius se eunde partis principalis.

¶ Particula tertia eiusdē in qua declarat tertiū preceptū decalogi a Christo esse cōsecratū triplici mysterio.

Certio in ista pte pbat tertiū pceptū decalogi. s. memento ut dies sabbati scifices in passione xpi esse cōsecratū triplici mysterio. ¶ Primo qz in die festo et solēni uoluit crucifigi: q̄uis enī iudei dice- rent: Non in die festo ne forte tumultus fieret in populo: nō festi reuerētia h faciebāt: s; timo- re: ne forte populus ueniēs ad festū eos impedi- ret: diuina tñ ordinatiōe habentes opportu- nitatē ex Iude pditione cōsiliū mutauerūt. Voluit enī cadē ipsa die pati: tū ppter con- cordiā ueritatis xpi ad figurā istius festi lega- lis: tū ut eius passio solēniter omnib; esset no- ta: etiā prodigia in eius morte facta: tū ut quāto corā pluribus & in maiori festo humi- liarēt xpus: tanto eius passio esset deo acce- ptior: & nobis amabilior & imitabilior. Ex q̄ bus omnib; apparet qz in dieb; festiuis ma- xime vacandū est rebus magnis diuinis et spūalibus: ut puta studio scripture sacre: ofel- sioni: & p̄dicationi: & huiusmodi p salute ani- marū: qz hodie xpus in cruce p aiabus pen- dere dignat; est. ¶ Secūdo hoc pceptū p̄cra- tū est alio respectu: qz xpus in festo p longus in cruce pependit: ut oēs ad eū uidendū vn- diq; cōcurrerēt: ad significandū qz in dieb; solēnib; maxime vacandū cōtēplationi pas- sionis xpi: qz per p̄phetaz loquit di. Vacate & vi. q. e. sum deus. s. p vobis crucifig; ¶ Ideo multiplicare sunt solēnitates in ecclesia dei ut fideles tali p̄tēplationi vacent. Vñ Aug; in sermone. 8. de resurrectione dñi ingit: Xps nō solū nostre redēptionis cā diuersaz infir- mitatū genera subiit: uerūctiam sacri cultus ritū per diuersas festiuitatū gratias eterne beatitudinis nobis effecit cās: ut licz post in- bercie somnū nō tā inuiti q̄s uoluntarij san- cte religionis dulcedine puocati: magnarū solēnitatū aduētus surgere cōpellamur. hec ille. ¶ Tertio hoc pceptū cōsecratum est alio mysterio. s. sepultura xpi: qz tali die sepultus est: qd significat qz in diebus solēnib; ab- stinere debem; ab ope seruili: maxime pcti. Iuxta illud Augu. in li. de vera inocētia di.

Verū sabbatū xpian; obseruat abstīnēs ab ope seruili. i. a pctō. Non aut abstīnere debe- mus ab opib; pietatis: puta sepulture & alia rū opationū ad charitatē. prīmū p̄tinentiū: qz ut dicit Aug. vbi s. Adale celebrat sabbatū qui ab operibus bonis vacat: oīū aut ab iniquitate debet esse ppetuū: qz bona cōsciē- tia nō inquietū: sed tranquillū facit. hec ille. Et sic patet tertia particula huius tertie par- tis principalis.

¶ Particula q̄rta eiusdē in q̄ declarat q̄rtū preceptū in passione xpi fuisse cōsecratū tri- plici mysterio.

Primo in ista pte pbat q̄rtū pceptū. s. honora patrē tuū & matrē tuā fuis- se cōsecratū in passione xpi triplici mysterio. ¶ Primo qz q̄uis matri sue car- nali & patri suo putatiuo subdit; eēt in pueri- tia: ut habet Luc. 2. attñ appropinquante tpe passionis reliquit matrē: ut dei uolūtātē adim- pleret: oñdēs nobis ut ppter deū etiā parē- tes relinq̄mus. q̄bus tñ in oībus obtemperare debem;: nisi diuine obuient uoluntati. Vñ Micro. ad Furia de uirginitate seruāda dicit Ama patrē tuū & matrē tuā: si te a uero pa- tre nō separāt: tā diu scito carnis copulā: q̄ diu ille suū nouerit auctorē. Aliqñ p̄tñ Da- uid tibi caner: obliuiscē pplm tuū &c. Nec tñ in illa hora xps matrē dēseruit: nō enī ab ea recessit absq; refrigerio multarū solationū spūaliū: nec nō reuelationū secretorū diuino rū pmittēs ei tertia die resurgere: & pmo ei apparere. Deinde habita bñdictōe sua & licē- tia: humiliter & reuerētē recessit: ut diffusi; habet in sermonario de pnia. ¶ Secūdo hoc pceptū dedicatū ē alio mysterio: qñ. s. in ora- tione dixit patri suo: uerūti nō qd ego uolo sed qd tu: oñdens nos uolūtātē nostrā diui- ne uoluntati debere cōformare pmo: deinde parentū n̄roz. Aut enī Augu. in lib. de cōcor- dia euāgelioz: qz idē est dicere: pater si possi- bile: & si tu p̄r vis. Vñ Lu. nō dicit: si pōt fie- ri: sed si vis. Xps aut in sua orōne hoc signā- ter expressit. ¶ Primo ut ostēderet q̄s immobili charitate de; volebat filiū suū mori p nobis Secūdo ut mōstraret q̄s fortiter p naturalem affectū mortē refugiebat: ita qz p illū affectū oīno si fieri posset mortē a se transire uellet. Tertio ut doceret nos nil a deo petere: nisi sp̄ p̄supposito ei; bñplacito. ¶ Tertio hoc dedicatū est alio mysterio: quia ut habetur

durat de pma sic: sicut h cu noria criminu de
lectatio tenuit: sic eni ibi sine fine pena sem-
piterna retinebit. hec ille. ¶ Dicitur sexta parti-
cula eiusde partis principalis.

¶ Particula septima eiusde partis in q p-
batur septimu preceptu in passione xpi esse
consecratu triplici mysterio.

Sepimo in ista parte pbat septimu
pceptu. s. no furtu facies: in passione
xpi esse psecratu tripliciter. ¶ Primo
Judas q fur erat et latro: et decima oiz bo-
nox q xpo dabant furabatur: cuq. 30. argenteis
tradidit iudeis: et licz retulerit. 30. argenteos:
ut pbat h Ath. 27. di. peccauit tra. s. iu. tamē
male penituit eternaliter dānat: est: qz ut ha-
bet de pe. dis. 3. in. s. Judas. sic dr: Judas p-
nituit s. male: qz ut habet ibidē fm Ath. 27.
pictis ar. in te. re. z ab. la. se suspēdit: oñdes
q fures z latrones aut in patibulis huius mōi
patiunt: aut in inferni supplicijs. ¶ Secdo h
pceptu psecrat alio mysterio: qz xps in mor-
te a militibz spoliatus est. Mā ut h Ath. 27.
postq crucifixerūt eū di. si. ve. sua. sor. an.
q oēs tāq raptōres siml et homicidiarij gra-
uiori pena dānati sunt. Quidā dicūt hos mi-
lites minime fuisse diuites aut nobiles: sed
cursores curie: et apitores iudicis q malefa-
ctores occidebāt. ¶ Tertio claret alio myste-
rio: qz ut h Luc. 23. Cum penderēt duo la-
vi. a de. z ali. a si. alter eoz blasphemabat eū
di. Si tu es xps salua teipsum et nos: qz propter
eternaliter dānat: est: ali. vero qz penituit eū
z veniā petiit saluus est fact. nā increpabat
alter di. ne. t. i. d. z. ad Jesum di. Admēn-
to mei dñe zc. q oia exposita sunt in sermo-
nario de pnia. Et sic patz particula septima
huius tertie partis principalis.

¶ Particula octaua eiusde in q declaratur
octauu preceptu in passione xpi esse cōsecratu
tū triplici mysterio.

Octauo in ista pte pbat octauu prece-
ptu. s. no falsum testimoniū dices: in
passione xpi esse cōsecratu triplici fal-
sa accusatōe et testificatōe supphz reprobatā.
¶ Primo eni xpus capt. et ligat. ut h Jo.
18. duct. fuit ad Annā pnuia quo cū interro-
garet d discipula et de doctrina: Jesus rñ-
dit: ego palā locut. suz zc. b. cū dixisset vnus
assistēs ministroz de. a. i. c. di. sr. pō. Rñdit ei
Jesus. Si male lo. sū test. p. d. malo. qñ dicat
nō potes adducere nisi falsū: qd si adduxerit

male tibi erit. qz ut trāsgressor diuini pcepti
punieris. ¶ Secdo xps duct. est ad Lapphā
fm Ath. 26. principē sacerdotū: vbi scribe
et pharisei puenērāt: pnceps aut sa. z. o. cō. q.
sal. te. a. i. c. ut eū mor. et z nō iue. cū m. sal. t. ac.
Mouissime aut ve. d. sr. c. d. Sic di. p. de. tē.
dei et p. tri. rc. al. z nō e. cō. testi. qz isti iniq in-
terptabāt verba xpi mutātes aliq in modo
dicēdi: et id pnceps ppter hoc eū nō dēna-
uit. Xps eni h dixerat de tēplo corporis sui:
nō de tēplo eoz lapideo. Dixerat etiā: solui-
te tēplū hoc. Isti vero cōmūtabant di. possū
destruere tēplū dei. Xpus etiā nō dixerat et
post tridū reedificabo illud: s. isti dicūt: sed
post dixerat excitabo illud. hoc aut magis so-
nat suscitatiōe corporis: qz reedificatiōem
tēpli destructi. ¶ Tertio ut h Ath. 27. du-
ct. est Jesus ad Pilatū et cū accusaret a p-
cipibz sacerdotū et senioribz ppi nil respōdit.
Tūc dixit ei Pil. Mō au. qra i. d. ad. te. z nō
resci. a. u. ver. ita ut mi. p. ve. rō aut qre non
rñdebat: est saluo meliori iudicio: qz has accu-
sationes et testimonia pui faciebat: tāq falsa
nō ei poterat aliud opponere: nisi q qdā ver-
ba dixerat q ab eis iniq erāt itcrptata. Mo-
randū tñ q veritas et innocētia ab aduersa-
rijs clarificat: et tāto magis: qzto pl. in eū in-
famiū: qz sūma est xpi q etiā minimū opus
culpabile in eū inuenire minime possūt: nec
etiā de verbo pnt eū accusare. Et quo illud
in medio ponūt lz sub aliq falsitate: qd vtiqz
de se nulli erat pōderis. p. q si alia in eū ha-
buissent qz libēti. p. uissent. Et sic p. parti-
cula octaua huius tertie partis principalis

¶ Particula nona eiusde in q declarat no-
nū preceptu in passione xpi esse cōsecratu
triplici mysterio.

Nono in ista pte pbat nonū pceptu
s. no cōcupiscēs vrozē. primi tui: in
passione xpi fuisse cōsecratu triplici-
ter. ¶ Primo qz xps virgo fuit de virgine nā-
tus: nec vnqz carnis cōcupiscētia potuit habē
Mā ut dicūt doc. oēs m. 3. sen. di. 12. In s in
stati pceptionis sue fuit pfirmat. in grā pro-
pter vnionē verbi: ita ut nūqz potuerit etiā
venialiter peccare: nō potuit igitur cogitare
malū d delectatōe aliq: q si habuīt toto tpe
vite sue h maxime tñ tpe passiōis nō habuīt
quia alia habebat cogitare. ¶ Secdo proba-
tur h pceptu alio mysterio esse cōsecratu: qz

Sermo

ut h^o Joā. 19. virginē matrē Joā. virginē cō
mēdauit: non autē dedit illi in vrozē. ex illa
hora accepit eā in suā. s. matrē: q̄uis Augu.
dicat subaudiri curā: tñ s. m. modernos me-
li^o pōt dici: q̄ subaudiet vtrūq; : q; sic accepit
eā in suā matrē: ut ei tāq; matri seruiret: &
ea tāq; d. matrē curā haberet. Tercio hoc
idē claret alio mysterio: q; ut p̄sumaret scri-
ptura. s. diuina ordinatio et subsequēs passio
scilicet scripturis exp̄ssa. postq; h. scis Jēsus
ut dicit Joā. 20. q; oia p̄sumata essent. s. q; aū
expirationē fieri opus erat. di. Sitis: q̄uis
enī tenendū sit q; inter alias corporales pe-
nas multā molestiā sitis ad litterā pateret:
q; d^o q; post effusione sanguinis multū ex de-
fectu humidi: multū generat sitis: s; tñ ideo
nō hoc dixit q̄si potū ad sariandā sitim. pete-
ret: s; potū ut passionē ex aceto illatā pateret
et ut malicia offerentiūz ampli^o pateret. tñ s;
scōs: dixit h. ppter mysteriū: ut oñderet q̄tū
nostrā fidē et nras aias sitiret. licet sepe loco
hui^o nos ei acetū malitiē et ingratitudinis of-
feram^o. Sūt q; xpi p̄cupiscentia spūalio: non
carnalis. Et q; p; ppositū. patetq; particula
nona huius tertie partis pncipalis.

¶ Particula decima vltima eiusdē in qua
pbat̄ vltimū pceptū in passione xpi esse
cōsecratū triplici mysterio.

O Scimo et vltimo in hac pte. pbat̄
decimū pceptū. s. nō pcupisces rē p-
ximi tui: fuisse cōsecratū in vita: mor-
te et sepultura xpi. ¶ Pr̄mo in vita: q̄uis enī
xps esset rex regū et dñs dñantiū: tñ in hunc
mūdū nūq; voluit regnare. vñ dixit Psal.
Joā. 29. Regnū meū nō est d. h. mūdo: imo
q; pl^o est nūq; habuit domū ppiā. Vñ se-
pe dicebat illud Math. 8. Vulpes fo. h. et u.
c. n. f. aut h. o. n. b. v. c. f. reclinet: hoc aut fecit ut
nobis exēplū daret ne tpalia q̄ram^o nec de-
siderem^o. ¶ Secūdo h. idē in morte fecit: quia
nud^o in cruce mortuus est. Mā ut h^o 19. mili-
tes acceperūt vestimēta ei^o et fecerūt in q̄tuor
ptes et. In cruce g. nullo operimēto tectus
erat: nisi (ut dicit p̄tēplatiū) qdā panicello
circa verēda ei^o: quē p angelos alarū virgo
mater ei^o ei p̄iecit: sic se miraculose apta-
uit: q; oia facta sunt in nostrū exēplū ne tpā-
lia desiderem^o. ¶ Tercio et vltimo in sepul-
tura idē fecit: q; ut h^o Math. 27. Cū sero fa-
cēt. v. q. bō ab ar. n. i. q. et ip. d. e. ac. et. h. l. a. p. ac.
cor. et i. uolal. in syn. anū. et po. in mo. s. no. q. ex.

in petra. Et quo p; sepulchrū xpi fuisse alie-
nū. ut exēplo etiā hoc suo nobis pberet exem-
plū cōtēnēdi p̄tita: q; oia fere p̄dicta in ista
pte cōfirmant p Augu. in lib. de cathetizan-
tibus ru. di. sic: Dia bona terrena contēpit
hō xps dñs: ut cōtēnēda mōstraret: et oia
mala terrena sustinuit: q; sustinēda p̄cipiebat
ut neq; in illis q̄reret felicitas: neq; in istis
infelicitas tūceret. Natus enī de matrē q;
q̄uis a viro intacta cōcepit: semp; manse-
rit virgo: cōcipies virgo: pariens virgo: vir-
go moriens: tñ sabro desposata erat. Dñez
typū carnalis nobilitatis exinxit. Mat^o etiā
in ciuitate betbleē: q; inter oēs iudee ciuita-
tes ita erat eriguar: ut hodie villa appellatur:
noluit quicq; de terrene ciuitatis sublimita-
te gloriari: paup̄ etiā fact^o cū sunt oia. Et p
quē creata sunt oia: ne quisq; cū in eū crede-
ret de terrenis diuitijs auderet extolli. Mo-
luit rex ab hoib^o fieri: q; humilitatis viā ostē-
debat miseris: q; ab eo superbia supauerat:
q̄uis sempiternū ei^o regnū vniuersa creatu-
ra testetur. Et furuit qui omnes pascit. Sitiuit
per quem creatur omnis pot^o: et qui spūitua-
liter panis est esurientiūz fonsq; sitiētiūz: ab-
stinere fatigatus est terrestris: qui se nobis viā
facit in celum: velut ouis obmutuit et obsur-
duit corā cōiuitantibus: etiam per quē mu-
tus locutus est et surdus audiuit: victus est
qui de infirmitatū vinculis soluit. Flagella-
tus est qui omnīū doloꝝ flagella de homi-
nū corporibus expulit. Crucifixus est qui cru-
ciatus nostros finiuit: sed et resurrexit nunq;
moriturus: ab illo si quisq; disceret mortem
cōtēnere: quasi nūq; futurus. hec ille. Qui er-
go vitā cupit habere in se perpetuā que solū
pceptoꝝ obseruatione acquirit: operā dare
debet: ut semp in corde suo hec filij dei pas-
sio q; vera vita est vigeat. Mā vix aut nunq;
pcepta obseruari possunt: nisi Christi passio
quandoq; ad memoriā reuocetur: que cum
vere occurrit et in ea digne et perseveranter
meditat^o: nihil adeo durū est: quin facilius
et suauē videat ad crequendum: velimus er-
go et nos p nobis passo in carne xpo com-
patir^o sic pceptoꝝ obseruantia hic nobis
pat^o et in futuro vera requies dabitur: quod
nobis idem dominus Jēsus concedat: qui
cū patre et spūitu sancto in trinitate manet
per eterna secula Amen.

7. CUM HUIUSMODI PASSIO XPI SIT

In ſabbato ſcō & ſolēnitare Annūciatio-
nis dñice de rōne miſſionis angeli & de tpe
incarnatiōis. Sermo. 69.

Ecce virgo con-

cipiet & pariet filiū. Scribūt hec
verba Yſa. 7. & in pphetia ſeu
epla occurrētis ſolēnitatis. Qm̄

chariſſimi in xpo fr̄es per hoc totū quadra-
geſimale tēpus circa diuinorū pceptorū expla-
nationē fui⁹ occupati: nihil de angelica an-
nūciationē: & xpi conceptione ptractare po-
tuim⁹: dignū & cōgruū viſum eſt in hoc ſab-
bato in quo tota fides in brā virgine remā-
ſit: aliqd de predicto myſterio delibare. Nā
ut dicūt docto. moderni: qz xps pceptus fuit
in Adartio. 8. kal. apulio. qz voluit concipi in
equinoctio vernali: & lunatiōe q̄ currit inter
Adartiū & apulē: triplici rōne. Primo. ſ. ut
in pncipio creationis mūdi: q̄ facta & conſu-
mata credit circa equinoctiū vernalē: con-
ſponderet pncipiū recreationis: qz fuit xpi
cōceptio hac celebrata. Scōdo qz tūc eſt tēp⁹
amēn⁹: ſolqz incipit ad nos redire: & fugato
alioze & tenebra hyemali: incipit lux eſcere
diſqz augeri: & omnia renaſci ac reſſorere.
Tertio ut ſua paſſio & cōceptio ſeu incarna-
tio cōcurrerēt in eodē die: & utrūqz cōreſpō-
deret lapſui Adē: qz forſitan eodē die lapſus
eſt. Valde ergo rōnabile videt poſt tractatū
de paſſione xpi: ſtatim de ei⁹ cōceptōe deſcri-
bere q̄ quidē pceptio pphetata fuit p Yſaiā
pphetāz di. verba ppoſita. ſ. Ecce virgo zē.
Hodie vero nūciatio angelica mirabiliter
eſſecta eſt: ut ſcribit Luc. 1. ca. Adſuſus eſt an-
gelus gabriel zē. In quo ſacro euāgelio oſtē-
dit qz xpi cōceptio trib⁹ meditationibus eſſe-
cta eſt. ſ. deo angelū mittēte: & angelū nūciūz
exequēte: & virgine pſentiēte. Primo q̄ nar-
rat angeli deſtinatio: ibi: Adſuſus. Scōdo ſui
myſterij deſcribit exequutio: ibi: Et ingreſſus
angelus. Tertio virginalis animi ſubiungit
conſentio: ibi: Dixit autē maria: Ecce ancilla
dñi zē. Sed qz nimis lōgū eſſet hoc vno ſer-
mone hodierno hec tria deſcribere myſte-
ria. De pmo in pñtiāz ſufficiat. De ſcōdo autē
in ſermonario quē cōpilare intēdim⁹ tracta-
bimus. Et de tertio in alio de fide & articu-
lis fidei aliq̄ delibabimus. Circa pñmū q̄. ſ. de
deſtinationē nūcij in pñti vacātes: tria cōſide-

rabim⁹. ſ. videlicet hui⁹ miſſionis tēporatio-
nē. Scōdo ei⁹ angeli nūciationē. Tertio p-
ſone ad quā miſſus eſt conditionē.

¶ Pars pma hui⁹ ſermonis in q̄ declarat
qz fili⁹ dei cōueniēti tpe pcept⁹ eſt ſiue con-
gruo tpe eſt incarnatus.

Primo igit in iſto ſermōe de tpe an-
nūciationis & incarnationis dñice
tractātes pſuppono ſm̄ quorundā
opinione: qz xpus ſolū ppter pctm̄ eſt incar-
natus. Et ideo tpe inocētie. i. ante pctm̄ non
debuit incarnari. Aliorū vero alius inſpicie-
es & pſpiciat⁹ opinio eſt: qz etiā ſine pctō fu-
riſſet incarnat⁹: ſz nō in carne paſſibili. Poſi-
ito igit qz nullo mō tpe inocētie carne aſſu-
mere debuerit tria notabim⁹. Primo qz nō
fuit cōueniens imēdiate poſt culpā filiūz dei
incarnari. Scōdo qz nō fuit cōueniens tpe ſu-
ſticie in ſine mundi ipſūz incarnari. Tertio
qz fuit valde cōueniens in pncipio tps gratie
xpm̄ incarnari & cōcipi. ¶ Primo qz fuit cō-
ueniens minime incarnari filiū dei imēdia-
te poſt pctm̄ pbat triplici rōne ſm̄ Tho. in
tertio ſcripto. di. i. ar. 4. Et in. 3. pte. q. i. ar. 5.
Et Ric. in. 3. di. i. q. vlt. & Bona. in. 3. di. i. ar.
2. q. vltima. ¶ Primo rōne cognitionis ſic:
Pctm̄ ex ſupbia ortū habuit in hoie: & ideo
de eū poſt pctm̄ emiſit in libertate arbitrij:
tū ut cognosceret ſuā infirmitatē: tū ut vide-
ret oblationē Aarō ſibi nō pdeſſe: tū ut pro-
baret & cognosceret legē moyſi nō poſſe ſer-
uare: qbus cognitis cognosceret ſe liberato-
re indigere: & dū ad eū clamaret auxiliū grē
& miſericordie iueniret: licet ei ordine nature
pfectū impfectū pcedat ordine tñ generatio-
nis vel tps impfectū pcedit pfectūz. Vnde
3. methaphi. phs dicit: Que ſunt priora gene-
ratione ſunt poſteriora pfectione. Et idē apls
pme Corinth. 15. dicit: Nō pri⁹ qd ſpūale eſt
ſed qd aiale. deinde qd ſpūale: & ſubdit pñm⁹
hō de terra terren⁹. Scōdus hō de celo cele-
ſtis. Cōfirmat hec rō ſic: Res q̄ nō de faci-
li habet & nō cito: reputat p̄cioſa. Cui concor-
dat glo. ſup illud pmi Reg. 3. Sermo dei
erat p̄cioſus: dicēs. i. rarus: ſz bñficiū incar-
nationis debuit cari⁹ reputari: qz nō fuit con-
gruū filiū dei incarnari ſic cito. ¶ Scōdo hoc
idē pbat rōne pñciationis ſic: Qñ rex gl-
piā nobiliſſim⁹ & potētīſſimus ad ciuitatē ali-
quā de lōgings partib⁹ eſt ventur⁹: nō vnus
ſed multi p̄cones pñciāt aduentū ei⁹: ut no-

Sermo

bilitas et potētia tāti regis oib⁹ clarius inno-
rescat. A fili filius dei q est rex regum et dñs
dñantū: a multis pconib⁹ an aduentū eius
debut prenuñciari. ut dicit glo. ad Gal. 4.
Quāto maior iudei veniebat tāto preconū
series maior vel lōgior debebat precedere. s.
anq⁹ veniret in mundū. **C** Tertio pbat rōe
feruoratiōis sic: Et enī sepe numero ut ma-
gnorū donorū et bñficioz plicitate tps inie-
mores efficiant boies: et ideo nō cognosce-
ntes ingrati efficiunt: ut gl⁹ lumē fidei et feruor
dilectiōis et desiderij ex tāto bñficio sicut est
verbi dei incarnatio nō teperet et obliui
oni traderetur: noluit in pñcipio statim post
petrū incarnari. Vñ Luc. 18. Cū venerit fili⁹
bois putas ne iueniet fidē sup⁹ terrā. **C** Q^{do}
si p⁹ pñcipio arguat sic: Magnitudo amoris
nō tm facit dona multiplicare: sed etiaz accu-
mulare: sed de⁹ ut habet Jo. 3. ca. Sic dilexit
mūdū et gl⁹ cōgruū videt debuisse incarnari
filiū dei statim ut hō indiguit: sed hō statim in-
diguū cū lapsus fuerit: gl⁹ et. **P**terea deus
vult oēs saluos fieri sūm qd dicit apls pñce
ad Th. 2. sed si fili⁹ dei fuisset cit⁹ incarnat⁹
p eius incarnationē plures fuissent saluati:
ergo et. **C** Ad h⁹ rñdet p Ricar. et Bona. di.
Verū esse q⁹ amoris magnitudo facit bñfi-
cia cumulare: qñ acceleratio doni prodest ei
quē amat: sed cū magis dilatio q⁹ accelera-
tio pdest facit amor dilatare potius q⁹ accelera-
re: sicut medic⁹ egrotū diligens nō festinat
medicinā pparare an pparationē: sic de⁹ p-
fectū remediū incarnationis noluit exhibere
nisi p⁹us remedia pparatiua pcederēt ad pfe-
cte medicine susceptionē. Et cu⁹ d⁹ q⁹ multi
saluati essent si venisset citius. Rñdetur q⁹
deus pponit bonū vniuersalitatis bono pso-
ne singularis: et ideo cū cōueniens esset ut in
carnationē diffiret: nō ppter aliquā vtili-
tatē psonarū existentiū in priorib⁹ etatib⁹ ac-
celerari debuit diuinū bñficiū. **D**e⁹ enim ab
eterno preiudit numex saluandorū q⁹ nec au-
gebit nec minuet: unde tot cēt saluati quot
etiā fuissent si fili⁹ dei citius fuisset incarna-
t⁹ sed forte aliq⁹ psonē dānatē sunt q⁹ saluate fu-
issent in gbus placuit vniuersitatis cōditori
pñce. Et aliq⁹ psonē sunt saluate q⁹ fuissent dā-
natē in gbus placuit vniuersitatis cōditori
pñce beniguitatē misericordie ppter dis-
positionē abstinentie pñce. Et sic p⁹ pñcipiū in

hac pte notandū. **C** Scdm vero videlicet q⁹
nō fuit cōueniens tpe iusticie q⁹ fieri in fine mū-
di xpm incarnari. pbat sūm Tho. in 3. parte
q. 1. ar. 6. rōne triplici. **C** Primo rōne causa-
tionis sic: Verbū enī incarnatū est pñcipiū
siue cā pfectionis ois humane. Vñ Joan. p
De pñcipiū et oēs accepim⁹. Speciali-
ter tñ duplex est pfectio q⁹ a verbo incarna-
to cōfert nobis. s. pfectio grē: et pfectio glorie.
Et q⁹ ordine tps impfectū pcedit pfectū: et
gratia est bonum impfectum respectu glie
ideo verbū dei mō h⁹ est suo tpe carnē assū-
psit. s. tpe quo nobis grām est largit⁹: q⁹ ipse
equidē fuit plen⁹ grē et veritatis. Joan. 1. S3
pfectio glorie ad quā natura humana p ver-
bū incarnatū vltimo est pducenda crit in fi-
ne mūdi. **C** Scdo hoc idē pbat rōne exhibi-
tionis. s. debite reuerentie sic: Si enī bñficiū
nō pcedit qñ regi dare cōuenit qñ q⁹ instā-
ter petit: et qñ necessitas vel infirmitas expo-
scit: et qñ bñficiū collatū pñcipit tūc deficit re-
uerētia: deuotio: vel amor subditox ad dños
q⁹ sic faciūt: sic a fili⁹ si dei fili⁹ non venisset et
carnē nō assūpsisset qñ posse subuenire sciuit
qñ bñficiū frequenter esse petitū et esse gratū
et acceptum cognouit: sed si distulisset venire
vsq⁹ in fine mūdi: tūc dei noticia et reueren-
tia abolita esset et morū honestas in terris.
C Tertio idem pbat rōne notificationis sic
Mā diuina virt⁹ cū sit infinita nō solū vno
mō s3 plurib⁹ salutē hūani generis opat⁹: et
ad manifestationē ampliorē diuine verita-
tis: nō solū p fidē futuri: sed etiā p fidē pñ-
tis et pñcipiū boies plurib⁹ modis saluauit: et
ideo nō in pñcipio nec in fine mūdi dei fili⁹
voluit incarnari: sed in medio. Vñ d⁹ Aba-
chuc. 3. In medio annorū notū facies. Et sic
patet scdm in hac parte notandū. **C** Tertiu
aut. s. q⁹ valde cōgruū fuit filiū dei incarnari
tpe gratie pbat tripliciter. **C** Primo rōne
sic: Opus incarnationis et redēptionis ma-
gis se tenent cū glorificationis: q⁹ cū op⁹ pñ-
cie cōditionis: sed opus glorificationis habz
esse in fine tps: opus cognitionis habet esse
in pñcipio: ergo p3 q⁹ op⁹ incarnationis ma-
gis debuit perfici in approximatione ad fu-
turū tempus. s. ad finem tēporū: videlicet in tē-
pore gratie q⁹ in pñcipio. **C** Scdo hoc idem
probat auctoritate apli ad Gal. 4. di. At
vbi venit plenitudo tps. s. gratie: misit deus
filiū suū in terris. s. ex m. s. s. sub le. ut eos q

sub le.e. redimeret. Vbi nota fm Tho.in.3. scripto di.i. sup littera: q. tēpus incarnationis dī tēp⁹ plenitudinis. i. de cāis. ¶ Prima est, ppter pfectionē vniuersi venit qñ creaturē oēs in hoīe ad suū pncipiū redirēt: humana natura a deo assūpta Ephē. i. In dispensationē plenitudinis tēporū instaurare oīa in xpo que in celis et q in terra sunt in ipso. Scda est, ppter abūdantiā grē q tunc ppa lata est. Joā. p. De plenitudine est oēs nos accepimus grām p gratia. Tertia est ppter ad impletionē legis. Math. 5. Nō veni solvere leges sed adimplere. Quarta est ppter magnitudinē eius q tpe illo accidit: qz in tēpore illo nat⁹ est dñs tēporis: ita factum est aliqd maius tpe: qd tēp⁹ impleuit. Quinta ē qz in tpe illo iplētū est q dens ab eterno pre uidit. Et qd ante p. pphetas suos p dixerat: ut dicit aphus ad Hebr. i. ¶ Tertia idē pbat exemplo siue figura: qz ut habetur An. i. immediate an hoc euāgeliū hodiernū: in mente sexto. sa cōceptiōe Joā. bap. missus est: angelus ad hāc cōceptionē annūciandā: ut mistic inueret q xps venit in sexta mūdi etate et post quinqz notabiles sinagoge decursus. Mā pmo cū sola circūcisiōe sub patribus fuit. cccc. annos. Scdo accepta lege fuit sub iudicib⁹ per tātūdē tēpis. Tertio pficiens in regnū fuit sub legibus. Quarto assūpto plen⁹ spū pphético fuit sub pphetis maiorib⁹. i. sub Hēlia: Ysaia: Hieremia. et. Quinto restituito tēplo et vrbe: fuit sub pontificib⁹ quibus per Ageū: Zachariā: et Adalachiā iterato pphetia de xpo et ei⁹ pcursoze Hēlia factus est silentiū pphetarū: ita q obmutuit et tus sacerdotū vsqz ad Joānis ortū. Et itē in eiusdē qnti tēpis. 6. cētenario conceptus est xps: sicut sexto die factus est hō ad imaginē et similitudinē dei: ita xpus factus est homo plenior dei imago. Et sic patet q quis in lege nature et scripture fuerunt aliq remedia imperfecta: sed ad pfectū preparatiua. s. dei incarnationē: nō tñ fuit pgruū tunc tēpis dei filiū incarnari: sed solū tpe legis grē cōgruentissimū. ¶ Pars scda hui⁹ sermonis. ¶ Pars scda hui⁹ sermonis in q declaraf q pgruū fuit conceptionē xpi fieri pmissa nunciatiōe angelica.

est ad conceptionem Christi nunciatiōis angelice congruentia: circa quā tres conclusiones annotade sunt. ¶ Prima dicit annūciatiōis. Scda apparitiōis. Tertia conditionis. ¶ Prima dī annūciatiōis. i. q cōgruū fuit annūciare hīc virgini fore accepturā filiū dei. Qd pbat fm Tho.in.3. scripto dis.3. ar. i. q. i. et in.3. pte. q. 30. art. i. in corpe. g. in solu. pmi argu. tripli rōne. Primo ratiōe eruditōis. s. ut virginis intellect⁹ illustraret: cū enī mens deo sit vicinior qz corp⁹: nō de bebat dei sapiētia in vtro habitare si prius mens ei⁹ nō cognosceret: ideo hoc factū est p annūciatiōē angelicā. Vñ Aug. in lib. de verbis dñi sic ait: Beatior est maria picipiēdo fidē xpi: qz cōcipiēdo carnē xpi. Et subdit ibidē: Ad eterna ppingtas nihil marie profuisset: nisi felici⁹ xpi corde qz carne gestasset. ¶ Scdo idē probaf rōne acceptatiōis: ut. i. virginis affectus vel act⁹ acceptaret et approbare. Nam coacta seruitia deo nō placent: ut q seruiūt ex ipso mystērio voluntario mereant. Vñ cūz btā virgo singulariter eligeret in dei mystēriū. s. ad eū portandū lactandū et educandū: decuit ut ei⁹ obsequiū esset voluntariū. Ideo nūciātī ang. lo rñdē se promptā et paratā di. Ecce ancilla dñi. et. ¶ Tertio idē probaf rōne cōdescēsiōis. s. ut virginis expmeret cōsensus. Si enī i matrimōio corporali regit⁹ expressus cōsensus p verba de pñtē: multo magis in matrimonio spūali: cum maior cōiunctio sit mētis qz carnis: iō ut oñderet esse quoddā mīmonia spūale inter dei filiū et humanā naturā: ideo p annūciatiōē angeli expectabaf virginis cōsensus loco tot⁹ humane nature. Rō autēz qre in incarnationē filij dei fuit necessari⁹ virginis cōsensus: habet in sermonario de pnia in sermōe hui⁹ dici. ¶ Scda conclusio q dī apparitiōis psupposito qz bec annūciatio debuerit fieri p angelum ut dictuz est: pbat q iste angel⁹ debuerit apparere in specie corporali fm Tho.in.3. pte. q. 30. ar. 3. Et. 3. scripto d. 3. arti. i. q. 2. Et Ricar. in. c. di. arti. 2. q. vlti ima. triplici rōne. ¶ Primo rōne maioris certitudinis: ut. i. annūciatio esset certior. Nam corporea et sensibilia certiora sunt nobis qz ea q visione imaginaria apprehēdīm⁹: min⁹ enī decipimur in his q visibilib⁹ cernimus: ut q qd nūciabaf virgini manifestū ē: cēt. an

Secundo in isto sermone cōsiderāda

Sermo

gelus in visione corporea debuit apparere. **C**Secundo idē pbat rōne maioris similitudinis. Nā sicut de⁹ inuisibilis; carnem visibilē volebat assumere: sic angel⁹ nunciās debuit visibilis apparere: ut pportionaret nunci⁹ rei nūciatē: ergo p⁹ ppositū. **C**Tertio idē pbat rōne virginalis celsitudinis. Conueniens enī fuit dignitati virginis: ut sicut ipsa non solū in mēte: sed etiā in carne debebat cōcipere: et sic angel⁹ debebat apparere nō solūz mentali: sed etiā visione corporali: ut nō solūz in intellectu: sed etiā delectaret sensus: quāuis enī intellectus visio melior sit corporali: utraqz tñ simul efficacior inuenit: qz vna sine altera ppter generalitatē humane cognitionis ad sensus: ppter qd bñs Augu. in quoddā sermone inducit beatā virginē sic dicētē: Venit ad me Gabriel angel⁹ facie rutilās: veste cornicās: in cessu mirabili. Nec autē non possunt p̄tinere nisi ad corporālē visionē: ergo rē. Insuper quāuis visio intellectualis nō sic stupesciat ut corporalis: tñ corporalis apparuit ut dicit Origenes sup Lucā. Angel⁹ appārens sciens humanā naturā et p̄cipue virginē esse fragilē: quia virginū est trepidare et ad oēm viri ingressus pavere: ut dicit Ambrosi⁹ sup Lucā. Que cum audisset turbata est rē. Ideo fragilitate medet. Vñ et tā Zacharie qz marie post turbationē dicit: Ple ti meas. et ppter hoc ut legit in vita bñ Antonij. Non difficilis est bonorū malorūque spiri tuū discretio: si enī post timores successerit gaudiū: a dño sciam⁹ venisse auxiliū: qz securitas aie p̄ntis maiestatis indicij est. Si autē incussa formido p̄manserit: hostis est qz videt. Et sic patet scōba cōclusio. **C**Tertia cōclusio qd dī conditionis. Angeli missi triplici cōsideratione h̄z declarari videlicet: Qualis noīo. Cui⁹ ordinis. Et quāti culminis fuerit. **C**Primo cōsiderādū est cui⁹ nomis fuerit. Nō enī oēs angeli nunciauerūt virginī ex ea xpm nasciturū: sed Gabriel: ut habet in euāgelio hodierno: qd equidē nomē pulchre officio cōgruit: qz s̄m Grego. Gabriel dei fortitudo interpretat⁹: ad significādū qz incarnationis mysteriū p dei fortitudinē erat nūciandū: sicut qz etiā dñs fortis et potens veniebat ad bellandū aereas p̄tates: ideo Gabriel qz dei fortitudo interpretat⁹ virginī nūciat. **C**Primo qz fortis est ad virginē fortem;

super oēs mulieres. puer. vltimo. Mulieres fortē. rē. Secundo fortis missus ē ppter fortē. s̄m xpm. qd qz in psal. 23. Dñs fortis et potēs rē. Tertio fortis missus est ppter fortē. s̄m diabolū. Dicte. 46. Fortis iniegit in fortē. rē. **C**Secundo considerādū est cui⁹ ordinis fuerit hic angelus. Quidā enī magnitudinē hui⁹ opis considerātes dixerūt fuisse de supremis summi ordinis p̄mce ierarchie. Alij dixerūt fuisse de medio ordine medie ierarchie: ut sic corresponderet cōceptui nri mediatoris. Nō nulli autē doctrinā Dionysij sequentes in libro angelice ierarchie dicit fuisse de infimo ordine vltimo ierarchie: qz idē ipse vult: qz tota nra ierarchia ab ordine infimo regat angelorū. Ceteri vero sequētes quādā rōnem hui⁹ noīo: archangel⁹: qd est idē qz p̄ncipalis nūci⁹ et magnus arduar⁹ p̄ncipalia nunciās: dicit fuisse de ordine archangelorū. de penultimo ordine in fine ierarchie: qd tenet Ric. nri vbi s̄. Et 2bo. in. 3. pte. q. 30. ar. 2. Et in. 3. scripto dis. 3. arti. 2. q. 2. Et probat triplici rōne. **C**Primo ratione vilitatis. Cum enim Christus nasceretur ut inordinationem que in angelis acciderat repararet: decrevit ut in sua conceptione ordo ille celestis ierarchie maxime seruaretur: ut scilicet supremi angeli mediantibus infimis homines illuminaret. **C**Secundo idem probatur ratione cōmunitatis. ut enim tantū mysterium esset cōmuniū: decuit ut inferior angelus scilicet Gabriel nunciaret. Cui⁹ enim inferiores angeli agant id quod a superioribus recipiunt et non cōuerso: dum inferiores angeli nūciant: annunciatio per superiores in mediocres et per mediocres in inferiores expletur: qd non esset si superiores immediate annūciaret. **C**Tertio idem probatur rōne proprietatis: quia sic saluatur proprietās ordinū. Nam ad angelos pertinet dirigere actus hominis qz ad ipsum tñ pertinent. Vnde dicuntur nimia nunciare. Ad archangelos vero pertinet dirigere actus hominis qui in totā multitudinē redundant. Vnde et mediij. s̄ archangelī dicuntur quasi principes angeli. Quia ergo consensus beate virginis per angelum requirebatur: erat actus proprie singularis in multitudinis vilitatem redundans: angelus Gabriel debuit esse de ordine archangelorū. Attñ s̄m Fran. de maioris in. 3. dis. 3.

Iste a
prim
congr
contra
lege cō
et sing
sicut h
culmin
angeli
Ricard
vel sum
fuisse se
Jerar
dici fu
Prim
ordine
mus: r
ris et s
clauit.
omel.
huius
C. p
clarat
gelus
honi
gali. cu
Prim
circa
est fin
gelio i
terra
est gal
gis p
quior.
firatu
orator
angel
oculis
ecclesi
in bui
re mar
dictur
et ang
plectat
terpre
grand
sed cu
ceptio

Iste angelus fuit de supremo ordine et post i primo: quia ille immediate sequitur virginem: id congruum fuit ut virgini familiarior esset: nec contradicit Dionisij auctas: quod loquitur de lege communi. Nam ad virginem bene potuit ex singulari gratia summus angelus dirigi: sicut filius dei. Tercio: considerandum est quanti culminis fuit. Nam secundum opem. Franci. fuit iste angelus oibus sublimior. secundum vero Tho. et Ricar. si querat angelus nuncios supremi vel summi in alios fuerit. Rñdo. et dico non fuisse summum simpliciter: quod nec de suprema Hierarchia: nec etiam de media fuit. pot aut dici supremus vel summus duobus modis. Primo quod credibile est quod fuerit summus in ordine archangelorum. Secundo dicit fuisse summus: quia summa. i. incarnationem saluatoris et salutem humani generis virgini nunciavit. Et sic a beato Gregorio exponitur in omes. de centum omnibus. Et sic patet pars secunda huius sermonis.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua declaratur loci et persone ad quam missus est angelus congruentia.

Tercio igitur in isto sermone considerandum est loci et persone necnon et nominis eius congruentia huius versus missionis: quod sequitur in euangelio. In civitatem galilee cui nomen nazareth et reliqua que ibi habentur. Primo igitur consideranda est loci congruentia circa quam tria notanda sunt. primum notandum est secundum Franc. de Alde. in 3. di. 3. quod in hoc euangelio inuitur quadruplex locus. Primus est terra promissionis ut locus remotus. Secundus est galilea que est pars illius terre ut locus magis propinquus. Tercius nazareth ut propinquior. Quartus est locus secretus et sequestratus virginis: ubi credid fuisse virginem ad orationem sequestratam: ideo dicitur ingressus angelus ad eam: in quo quidem loco: ut ipse oculis asperit: adhuc erant vestigia cuiusdam ecclesie que fabricata fuit a primitiuis christianis in huius mysterij honorem: ante cuius altare maius adhuc est columna lapidea erecta: que dicitur fuisse in medio orationis inter virginem et angelum: quam pluries dulcissime sum amplectatus. Secundo notandum est quod nazareth interpretatur flos vel sanctitas: et galilea transfugrino: dicitur nazareth non viculus vel villa sed civitas que omnia optime congruunt conceptioni christi: quia in loco a mundi fastu et la-

perbia segregato: et humane noticie et experientie abscondito: et vili conversationi gentium vicino: et in deum et eternam patriam suspirante: transfugrante: et puritate et sanctitate florido: et rationalium affectionum et civium collegio istar civitatis: quod secundum etymologiam est civium unitas: debuit Christus accipi. Tercio notandum est quod civitas nazareth est quadam vale montibus circumdata que vallis est plena his tribus herbis. scilicet salvia: ruta: et atrimelia usque in presentem: ut ipse asperit: hoc eadem non absque mysterio: quia ubi facta est Christi conceptio: ibi certe magna dei sapientia demonstrata est: non minor iustitia et bonitas: quia misericordia et veritas obviauerunt sibi et. ut diffusum dictum est in sermonario de penitentia: in sermone huius dici. Nam per salvia nihil aliud significat quam sapientiam: quod ut salvia sapida est per rutam amaram iustitiam intelligo: per atrimeliam que ad multa ut aiunt medici est utilis: divina bonitas et misericordia accipit que tria in filio dei perfecte erant. Secundo consideranda est convenientia persone: sequitur in euangelio. Ad virginem despon. viro cui non erat Joseph ubi sciendum est congruum fuisse Christum concipi de semina virgine et desponsata: et omni perfectione perfecta. Primus dico quod congruum fuit Christum concipi in semina postquam de quacunque materia: quod probat secundum Tho. in 3. parte. q. 31. arti. 4. Primo ratione nobilitationis: quia scilicet nobilitas conditionis efficitur. Unde Augustinus in lib. 83. questionum. q. 11. dicit. Quod liberatio in viro quod servus debuit apparere. Nam quia servus masculinus nobilior est feminino. humanam naturam in sexu masculino assumpsit: quod vero servus femininus liberandus erat. hinc est quod de semina natus. Item ne servus femininus rationem vilior contempneret. unde Augustinus in lib. de agone christiano sic dicit. Nolite vosmetipsos tenere viri. filii enim dei vix suscepit. nolite vosmetipsos tenere scilicet filius dei natus est de scia. Tercio ratione verificationis: quod sic veritas incarnationis divine ostendit. unde Ambrosius in lib. de incarnatione sic ait. Multa secundum naturam invenies ultra naturam sed additionem etiam nature christus in vero semine corporis fuit: sed contra additionem nature virgo concepit: et virgo genuit: ut crederes quod deus erat qui inouabat humanam naturam: et homo erat qui secundum naturam nascebat ex homine. Et Augustinus in epistola ad volutianum dicit. Si omnipotens deus hominem utique formatum: non ex materno viro crearet

Sermo

sed repentinū inferret aspectibus: nōne opī-
nionē affirmaret erroris: vt boiem vex nul-
lomo do suscepisse crederet: et dū oīa mirabī-
līter fecit auferret qd misericorditer fecit. nūc
vero inter deū et boiem mediator apparuit:
vt in vītare psonē copulans vtrāqz nām: et
solita sublimaret in solitis: et insolita solitis rē-
peraret. **Tertio** idem pbat rōne pfectiōis
qz p hec diuersitas gnatiōis nre humane p-
ficiat: qd sic p. Nam p̄mus hō pductus ē ex
limo terre sine viro et scia. Eua ex viro sine
scia est pducta ceteri hoies ex viro et scia p-
creant. vñ hoc quartū q̄si p̄p̄iū xp̄o relinqt
vt ex scia absqz viro nascat. S; forte q̄s op-
positū dicit tali rōne. Quicūqz p̄cipit ex scia
quādā imundiciā patit: vt dicit Job. 25. Nū-
qd iustificari pōt hō cōpar deo: aut appere
mundus nat ex muliere: s; in xp̄o nulla imū-
dicia esse debuit. ipe est enī dei sapia: de q̄ dī
Sap. 7. q̄ nihil inqnatū in illam incurrit: s;
videt q̄ dei filius nō debuerit ex scia carnes
assumē. Rādeo et dico q̄ in p̄ceptiōe viri et
scia nō est aliq̄ imundicia inqnatū est op̄ dei
s; put ex p̄cō pueniens put aliqz p̄cipit ex
libidine ex cōmixtione maris et scie: qd i xp̄o
minime fuit: qz de sp̄s sancto p̄ceptū ē. Scdo
dico p̄gruū fuisse xp̄m de virgine et despōsa-
ta: capiti qz dī in verbis ppositis. Ecce vir-
go cōcipiet. fm enī Tho. i. 3. parte. q. 28. ar. 1.
fuit conueniens dei genitricē esse virginem:
rōne triplici. Primo. propter mittentis di-
gnitatē cōseruandā. Filius enī alicuius nobi-
lissimi p̄ris non d; attribui alicui p̄ri ignobi-
li et indigno: s; xp̄s est filius eterni p̄ris: ver-
e nālis et cōsubstantialis: s; indignū fuisset et i-
pueniēs aliū p̄fem hīc q̄z deū: ne dei patris
dignitas ad aliū trāfferet. Scdo fuit pueni-
ens ppter nascētis puritatē cōndendā. vide-
mus enī florē a radice nasci sine radicis cor-
ruptiōe: et splendor a luce et sole: sine lucis vt
solis corruptiōe vel lesione: et verbum a corde
absqz eius corruptione. cū s; xp̄s sit flos a ra-
dice p̄na p̄cedēs: et splendor lucis eterne: et
dei p̄ris verbū: pueniēs fuit absqz p̄ris cor-
ruptiōe p̄cipi. Mā si p̄ceptio verbi nri qd est
ip̄sectū corruptionē nō patit: multo magi cō-
ceptio p̄fecti et diuini verbi corruptionē non
patit. Quia igit caro sic fuit a verbo dei assū-
pta vt ēēt caro verbi dei: pueniēs fuit q̄ ip̄a
caro sine corruptione m̄tis p̄cipit. **Tertio**
hoc ip̄sum fuit pueniens ppter finis vilita-

tem assequēdā. Nam finis incarnatiōis xp̄i
fuit vt hoies in filios dei cēserent. renascūt. n.
filij dei nō ex voluntate carnis neqz ex volū-
tate viri: s; ex deo. i. ex dei virtute. cuius rei si-
gnū apparere debuit in ipsa p̄ceptiōe xp̄i ex
m̄re virgine immaculata et icorrupta. vñ Aug.
dicit in lib. de sancta virginitate. P̄ponebat
caput n̄m. s. xp̄m ppter insigne miraculū
fm corp̄ de virgine nasci vt significaret mē-
bra sua de virgine ecclia fm sp̄m nascitūra.
Sed forte argues in oppositū. s. q̄ m̄r dei nō
fuit virgo in p̄cipiēdo xp̄m tali rōne. Chus-
fuit ciuile sp̄ci cū alijs hoibus: fm illud ad
p̄bī. 2. In silitudinē hoīis factū est et hūm iue-
r vt hō: cū s; alijs hoies generet ex cōmixtōe
maris et scie vt etiā q̄ fili nō fuerit et ipe ge-
nitus. Rādeo et dico q̄ alia rō locū h; i bis
q̄ p̄cedit in esse p̄ viā nāe eo q̄ nā sic est de-
terminata ad vñ effectū: ita etiā est determi-
nata ad vñ modū pducendi illuz. S; cum
virtus sup̄naturalis. s. diuina sit infinita sicut
non est determinata ad vñ effectū: ita non
est determinata ad vñ produciendi modū
quēcūqz effectū. Et iō quīs virtus nālis nō
possit transmutare ad certā formā: nisi deter-
minatā m̄as in quācūqz formā: vñ sicut trās
mutauit limū terre in corpus Ade. Ita i cor-
pus xp̄i trāsmutauit m̄as a m̄re ministrataz
rē si nō ēēt sufficiēs m̄a ad nālem p̄ceptum.
Rō aut quare voluerit cē desponsata: habet
in sermonario de p̄na i sermone vigilię na-
tiuitatis dñi. Sup̄ illud cū desponsata esset
virgo. **Tertio** fuit p̄gruū xp̄m p̄cipi s; m̄re
p̄fecta: qd fm Alex. de al. in. j. p̄te in tractatu
de potentia dei. q. vlti. De potuit facē mūdū
meliorē in r̄sione argumentoz et Tho in. j.
scripto di. 42. ar. 3. Et. i. p̄te. q. 25. arti. 6. pbat
tali rōne. P̄fectū est cui nihil addi pōt fm
p̄bm. i. 3. p̄bīsyco. S; brā virgo inqnatū ē m̄r
est talis: qd sic p̄bo. 23 enī deus oēm creatū-
rā in p̄fectiōe accidentali possit in infinitū facē
meliorē: i p̄fectiōe tñ nāli nō p̄t facē meliorē
verbi grā. Nō pōt facē quater nariū maiorē
q̄ si esset maior iā nō ēēt q̄ternariū s; alius
numerus. sicut enī habet additio vt subtra-
ctio vnitatis i numeris: sic se habet additio
differentie substantialis in diffinitionib; . A si
h; deus potuerit brāz virgine vt dei creaturā
vel vt mulierē facē meliorē i p̄fectiōe accidē-
tali: nō tñ potuit facē vt ēēt melior mater: vt
melioris m̄r: et ordinata ad maius bonū: ita

q̄ bis tribus nō pōt aliqd fieri melius. s. hu-
manitate xp̄i: beatitudine creatur: brā virgie
Qd p3 q2 h tria hnt quādā dignitatē infini-
tam ex bono infinito q̄s deus est. Mā huma-
nitas xp̄i h3 dignitatē infinitā ex hoc q̄ ē dei
finitio: z brā virgo ex h q̄ est m̄f dei: dignita-
tem infinitā h3. Et ex hac parte nō pōt ei ali-
qd melius fieri: sicut nō pōt esse aliqd meli-
us deo: Et sic p3 qd dicēdū sit de p̄ditōe p̄sone
p̄ceptōis xp̄i. Tercio p̄siderandū est p̄gru-
entia nois eius: quare seq̄t z nomē virginis
maria: q̄s nomē fm̄ tres interpretatiōis op-
time cōuenit ei. Nam interpretat stella ma-
ris: mare amax z illuminata: vel illumina-
trix. Primo enī fuit stella maris. i. nautigan-
tium per hoc mare magnū: sicut enī acus v̄l
ferrum ad tactum petre adamantine respicit
stellā poli australis: vel aglonaris: sic corda
quātūcūq3 dura tacta a xp̄o petra: respiciunt
Māriā: vt eius aspectu z p̄tectiōe regātur:
Qd p̄firmat Ber. in quodā sermone di. Si
criminū imanitate turbatus: si p̄fice feditate
cōfusus: si iudicij orore p̄teritus: si baratro
despatōis abfortus. Māriā cogita: mariam
inuoca. Mā ipsam cogitās nō erras: ipsa in
uocans nō despas: ipsam sequēs nō deuias
ipsa te tenēs nō corruis: ipsa p̄picia puenis
z sic in teipso experiri poteris q̄s merito deū
sit. Māria maris stella. hec ille. Scdō fuit
mare amax p̄ sui mortificatione: p̄ xp̄i pas-
sionē p̄ oīus dei offensaz z humani generis
misericiaz deplozationē. Quapropter sua ora-
tione z intercessione nos refouet. vñ Aug. in
quodā sermone de assumptiōe virginis ait.
Lunctis p̄conijs veneremur mariā: vt ipsa
nos inter p̄cellas seculi feruentes aspiciat: et
ipsa inter cursus mundiales cōtinua oratiōe
p̄foueat. neq3 enī dubiū que meruit pro libe-
randis p̄ferre precū: vt possit liberatis ipar-
tiri suffragiū. h ille. Tercio fuit illuminata
seu illuminatrix o3: q2 vt ait Aug. in sermōe
z. de natiuitate dñi. Sc̄tā est maria fenestra
celi: q2 p̄ ipsam decus verbū sudit seculi lumē
facta est maria scala celestis: q2 p̄ ipsaz deus
descendit ad terras vt p̄ ipsā hoies ad celos
mereant ascendere. Ipsis enim lz illuc ascē-
dere qui deū crediderūt p̄ virginē mariā ad
terras descendisse: facta est maria restaura-
tio feminaz: q2 p̄ eam a ruina p̄me maledi-
ctionis p̄bant esse subtrahere. h ille. Adis igit
p̄missis ingressus angelus ad eam quā sa-

lutando dixit. Aue ḡsa plena zē. q̄ saluatōe
z disputatōe cōpleta. brā virgo p̄sentis di-
xit. Ecce ancilla dñi fiat mihi fm̄ verbū tuū
z sic effectualr̄ adimpleta est p̄ph̄ia. vestris
dilectionibus p̄posita. f. Ecce virgo concipiet.
Quā qdē virginē totis viribus nos exorare
puenit: vt eius filij fidem z ḡsam quā iā in-
duimus p̄sequat̄ effectū: z tandem cum eis
p̄pctua in ḡsa cōgaudeamus. Amen.

De uicā resurrectionis de apparitionibus
a xp̄o factis in eadem sua resurrectione.
Sermo. 70.

Pasca nostruz
imolatus est xp̄s. itaq3 epule
mur non in fermento veteri:
neq3 in fermento malitie z ne-
quitie: sed in azimis sincerita-
tis z veritatis. Scribunt hec verba p̄me ad
cor. 5. c. z in epla occurrentis solēnitatis. Lū
nostrū caput hodie deuicta morte a mortuis
resurrexerit xp̄s: suauissimi fr̄es: dignū egdē
z p̄gruū est simul z nos cōgaudē. hec enī est
dies: vt p̄ph̄a ait. Quā fecit dñs crulemus
z letemur in ea: q2 vt dicit aurelius Aug. in
sermone quodam resurrectionis: in hac nocte
captiuitas soluitur: vita in Adam amissa re-
staurat: in hac nocte p̄thoplaustus antiquus
peregrinus redijt ad paradisi patriā: xp̄o iu-
bente cherubin apire. Ab hac enī nocte diui-
ne resurrectionis paradysus p3: nulli claudif-
nisi a seipso: nulli aperit nisi a xp̄o. h ille. Ad
hanc letitiā h̄sdam hortat nos ap̄s in ver-
bis p̄positis dicens. Pasca n̄m imola. est
xp̄s. f. p̄s moriendo z seipsum p̄ nobis imo-
lando. id hodie tāto plus gloriofus de morte
resurrexit: qua ex re seq̄t: nō itaq3 ep. i. f. v. zē.
De qua xp̄i resurrectione: q2 in alijs tractati-
bus duplicatos sermones fecim⁹ in p̄ntiarū
solū de xp̄i apparitiōib⁹ in hac die factis tri-
plici distinctiōe: quātū in nobis erit: dare no-
ticiam vobis laborabim⁹. Et p̄mo de ipsis
dicamus in generali. Scdō in particulari.
Tercio in cōmuni.
C P̄ars p̄ma huius sermonis in qua tra-
ctatur de apparitionibus Ebusti in resurre-
ctione factis in generali.

Sermo

Primo in isto sermone de apparitionibus factis a xpo in resurrectione sua in quatuor tria notanda sunt. Primo notandum est quod quibus inueniat: ut ait Aug. in li. 2. de trinitate. quod dominus apparuit in veteri testamento et etiam in nouo. In veteri sicut fuit Gen. 18. ad Abraam et ad Moysem in rubo Exod. 3. In nouo autem sicut fecit post resurrectionem suam: ut habet in fine eius euangelistarum. Attamen de apparitionibus fuerunt diuersimode facte: quod ut ait Alex. in 1. pie in tractatu de resurrectione christi. quod vlti. Illa apparitio quod fuit in veteri testamento potest dici manifestatio diuine nature immutabilis in subiecta creatura mutabili. oportebat enim sicut dicit Aug. quod persona illa esset mutabilis: quod sic dicit ibi. De quod visibile est mutabile est. Apparitio vero prout est in nouo testamento potest dici corporis impassibilis: quasi passibilis omnino. quod si per predicta arguat sic. Si christus apparuit visibilis et gloriosus oculis non glorificatus cum deo visibile: sicut dicit Aug. sit mutabile: quod apparuit et mutabilis. Et ad hoc respondet quod si dicat ibi mutabile per mutabile habet locum: sic corpus glorificatum fuit mutabile agilitas enim est deus ipsius corporis glorificati. Si autem dicat mutabile pro corruptibile: tunc non sequitur fuit visibile: quod mutabile. i. corruptibile: sed sequeretur quod corruptibile vel tantum corruptibile: et verum est hoc solum quod corpus christi tantum corruptibile non tantum gloriosus videbatur ab illis. Et secundo notandum est secundum Thoma in 3. pre. quod 56. ar. 6. quod christus in resurrectione sua apparuit in corpore vero et non ficto. Quod probatur tripliciter. Primo ex comestione. nam comedere est actus vite animae humanis: ergo quicumque comedit vere vivit: sed christus vere comedit non sibi indigentia: sed ut sui corporis consideraret potentiam et nam veram sicut dicit Aug. 13. de ciuit. dei. Beda super Lucam. volens modum ostendere quo christus comedit ponit tale exemplum. Aliter sorbet terra sitiens aquam: aliter radius solis calens. Illa. terra absorbet aquam indigens. Ille scilicet radius solis potentia: sic aliter comedit christus: et aliter nos: aliter angeli. Nam christus comedit non ex indigentia deperditionis: quod talis indigentia non est in corporibus glorificatis. vnde Aug. 23. christus manducaret nullo modo conuerteretur cibum in corpus eius: sed ideo percipere voluit ad insinuandum veritatem resurrectionis eius. scilicet quod corpus suum erat verum et non fantasticum. nos autem comedimus propter restaurationem deperditionis que fit per cibum qui conuertitur in substantiam nutriti. corpora autem que non sunt viva

nec animata non comedunt sed cibum terant et deorsum trahant: ut fuerunt angeli qui apparuerunt Abraam et Thobie. Et secundo idem probatur secundum Thoma in 3. parte. quod 55. arti. 6. ex palpatio sic. Luc. vlti. dicitur. quod scilicet Iesus in medio discipulorum suorum et dixit. Quid turbati estis. Videte manus meas et pedes. quod ipse ego sum. Palpate et videte: quod spiritus carnem et ossa non habet: sic me videtis habere. quasi dicat secundum glo. vos turbati estis: quod putatis me esse fantasma: sed scitote quod spiritus ossa et carne non habet: ego autem carne et ossa habeo. quod autem corpus christi fuerit palpabile. probatur sic. Illud quod est compositum ex quatuor elementis: habet tangibiles qualitates illud est palpabile: sed corpus christi fuit hominiforme: quod fuit verum et non fantastum: quod nec est compositum ex quatuor elementis: nec habet tangibiles qualitates. Et tertio idem probatur secundum Thoma. vbi supra arti. 1. euidentius sic. Resurrectio est eius quod cecidit resurrectionis: sed in passione fuit separata vera anima christi a vero corpore. quod si contra predicta arguatur sic. corpus palpabile est corruptibile: sed corpus christi post resurrectionem fuit incorruptibile: ergo non fuit palpabile: cuius contrarium habetur Luc. vlti. ut dictum est. glo. ibi sic dicit. dominus in suo corpore duo contraria ostendit. scilicet corpus palpabile et eiusdem nature: ut informaret ad fidem et corpus incorruptibile alterius glorie: ut inuiter ad premium. Et respondeo et dico quod corpus christi esse palpabile et incorruptibile esse non sunt contraria simpliciter: sed solum secundum naturalem rationem. vnde corpus glorificatum non est palpabile naturaliter a manibus: non glorificatus: sicut nec visibile ab oculis non glorificatus. Corpus enim glorificatum de natura sue glorie habet ut videatur si vult. et si non vult non videatur: similiter est de palpatio vnde beatus Bartholomeus etiam adhuc non glorificatus miraculose cum volebat non videbatur. et cum volebat videri videbatur. Ita corpus glorificatum habet ex natura sue glorie. Et tertio notandum est quod corpus christi apparuit in resurrectione sua demonstrans non solum fuisse passum: sed etiam tunc resurrexisse gloriosum. Nam cum resurrectionis sit motus a mutabilitate ad immutabilitatem sine insinuatione mutabilitatis procedit: et immutabilitas sequitur non monstrabat resurrectio. vnde

spiritus
nec cor
gere di
est eius
ergo ad
solum o
buit vel
cesserat
rer qui
patet ar
babilen
tum fuit
ianis
esse glo
su exer
terant fi
erat ibi
clausu
intraffe
spiritus
ritus qu
corpus
buerit c
forma i
gument
gloriosu
buit pal
patione
gentium
tis a pa
tio: sed
ergo pre
ctus: cui
rum ten
glorific
strabat
sum. cum
responde
bilia. pp
pansue
sa differe
calidum
fuit esse
vnde no
dum vel
quod co
tum. S
ibi imut
et parte
parte re
noncu

spiritus mutabiles non dicuntur resurgere: nec corpora si semper fuisse immortalia resurgere dicerentur. unde Damasc. di. resurrectio est eius quod cecidit iterata surrectio: et hinc ergo ad probandum resurrectio Christi non solum oportuit manifestari gloriam quaz habuit vel habebat: sed passionem etiam que precesserat gloriam: et etiam ut idem se monstraret qui prius passus: nunc gloriosus: et sic patet argumenta apparitionum. quod autem palpabilem se prebuerit in loco vulnerum argumentum fuit: quod fuerat passus. quod autem intraverit ianuam clausam: argumentum fuit eis corpus eius esse gloriosum. Non quia hunc perenderet sensu exteriori: sed ostendendum in rone sensu poterant hunc primo cognoscere. si enim prius non erat ibi et postmodum erat cum fores essent clausae: et ante: et post potuerunt intelligere ipsum intrasse ianuam clausam: et hunc viderunt quod erat spiritus vel corpus subtile. Sed non erat spiritus quod palando cognouerunt sic esse: sed corpus gloriosum intellexerunt. quod autem prebuerit se visibilem sub eisdem liniamentis et forma in quibus erat ante resurrectionem: argumentum fuit idem esse qui prius passus nunc gloriosus. quod si contra arguat sic. Christus se prebuit palpabile: ut patet ex dictis. si ergo in palatione illa non solum fuerunt extrema contingunt simul: imo etiam imitatio tangens: sed tangens non erat corpus glorificatum: ergo prebuit se palpabilem secundum qualitates tactus: cuiusmodi sunt calidum frigidum asperum lenem etc. que non sunt conditiones corporum glorificatorum. Igitur ex his magis se demonstrabat resurrexisse non gloriosum quam gloriosum. cuius oppositum probatum est. Ad hoc respondet secundum Alexan. quod sunt quedam sensibilia propria quedam communia: tactu ergo in palatione corporis Christi non fuit comprehensa differentia sensibilis proprii: utpote quod esset calidum vel frigidum vel humidum: sed perceptum fuit esse corpus: et quod talis figure et talis forme unde non sequitur fuit palpatum: ergo calidum vel frigidum vel huiusmodi: sed solus quod fuit corpus vel sic figuratum: vel sic formatum. Si ergo obijciatur quod si fuit ibi tactus fuit ibi imitatio. Dicimus quod hunc imitatio non fuit ex parte eius quod recipiebat: sed magis ex parte recipientis. Ad quorum dictorum confirmationem dicit Augustinus in sermone de traditione

symboli. Si credidisti de deo quod de decore est: quod vite crede. sicut enim in passione mysterium pictatis est: ita in resurrectione operatio pietatis: ut ait ipse. potestatem habeo ponere etiam meam etc. Quia itaque illi non suppetebat vita post mortem: cui mori non fuit conditio: sed potestas: nec magnus sane est si dicamus potuit Christus resurgere: cum impossibile fuerit ut auctor vite non rediret ad vitam: aut quomodo poterat inferri legibus detineri: qui idcirco est mortuus ut mors amitteret pietatem nihil ergo ultra de eius passionibus confundamur: nihil de eius morte trepidemus: cui et resurgendi potestas erat: et natura vivendi: cuius autem dementie est illum credere non resurrexisse: ad cuius preceptum de tumultu mortuus emerfit. hec ibi. Et sic patet pars prima huius sermonis.

¶ Pars secunda huius sermonis in qua tractatur de apparitionibus Christi in resurrectione factis in particulari Adagdalene et alijs mulieribus: et Petro.

Secundo in isto sermone tractandus est de apparitionibus Christi in resurrectione factis in particulari. Primo marie magdalene soli. Secundo ipsi et alijs filijs. Tertio etiam ipsi Petro soli. Quarto igitur in ista parte relinquendo apparitionem factam beate virgini de qua nulla mentio fit ab evangelistis: cum tamen fuerit omnium excellentior et primaria ut abunde dictum est in sermonario de penitentia. Dicimus quod Christus ut dicitur Adar. ultimo. Quarto apparuit marie magdalene ante omnes alios apostolos. Ratio huius est breuiter assignata in loco superius anoto sed nunc breuitatis gratia solum huius apparitionis videamus modum. Nam ut habet Adar. 16. et in evangelio hodierno. Adaria magdalene et maria Ja. et Sa. cunctae armatae ut venientes vngerent Iesum: Cum magna reuerentia. Et valde mane. i. cum adhuc essent tenebre super terram. scilicet quoniam morte sunt: sed secundum Jo. 20. c. 1. iam sole peruenit ad monumentum: et dicebant adinuicem: quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti. et respicientes. scilicet cum iam ad monumentum venissent: et adhuc non intrassent: viderunt reuolutum lapidem: iam enim terremotus factus erat: et angelus domini descenderat qui laidez reuoluerat. ut dicit Adar. vlti. Adagdalena autem ut vidit sublatum lapidem: antequam aliquis

Sermo

insperis: pro creto suspicans corpus ablatum: subito cucurrit ad Petrum et Joānez ut dicit Joā. dixitq; eis. Tulerunt dñm de monumento q tunc ambo venerunt ad sepulchrum. Jo. aut citius veniens pspexit in monumentum: et nō introiuit: viditq; lineamina deposita. Petr⁹ aut veniens introiuit in illud. Postmodū aut et Jo. introiuit: et sibi crediderunt dñm esse sublatū. nondū enim sciebant scripturam dicentē. q oportebat eū a mortuis resurgē. Postq; aut magdalena ad sepulchrum rediit vna cū sodalibus suis. Introeuntes in mo. inue. in. sc. in. dex. corp. sc. et ob. qui dixit eis: nolite expaue. Iesum que ritus naza. sur. non est hic. ecce lo. vbi po. cum sed ite et di. discius et Petr. q. pr. v. in ga. ibi eū vide. sicut dixit vobis. Quo audito excurrentes quasi recedere disponebant: sed amore Iesu iterū monumentū introierunt: viderūt q; duos angelos stantes: qui dicunt eis: qd queritis viuētem cū mortuis. surrexit non est hic: quo audito due tristitia affecte abierūt: sed ut dicit Jo. 20. Maria stabat ad monumentū foris plorans. Plorabat enim et lachryme eius in maxillis ei⁹: et nō est qui cōsoletur eā ex omnibus caris eius. Magdalena quid sperit: quid consiliū: aut quid cordis erat tibi ut sola remaneres ad monumentū Ille enim quicquid dolorē tuū videt negligere lachrymas tuas non videt respicere vel curare: vocas eum et non audit: queris eum et non inuenis pulsās et non aperit: sequeris et fugit: sed quia amor feruens quiescere non finit: ideo dum sic fletet inclinavit se et prospexit in monumentū: q; fm Greg. Amanti semel aspexisse non sufficit: quia vis amoris intentionem multiplicat inquisitionis. et fm Aug. Ite. pspexit dolens: nec suis nec aliorum oculis putabat esse credendū: et tunc vidit duos angelos vnum ad caput et alius ad pedes vbi positum fuerat corpus Iesu: Magdalena sufficiat tibi angelorum consolatio. rñdit Magdalena illud Aug. Si cuncta que fecisti dederis mihi non sufficiunt serue tue: da te solum et sufficit: dicūt ei angeli mulier quid ploras: rñdit q; tulerūt dñm meū: ipsum quero solū: ipsum ploro: ipse solus pōt me consolari: sed nescio vbi posuerunt eum: q; siui eum in monumento et non inveni: vocaui et non rñdit mihi. Deu me miserā: quid agā quo ibo: quo abiit ille quē diligit anima mea

furgam certe et circuibō oīa loca que poterō: et non dabo somnū oculis donec inueniam eum. Cum igitur sic deficeret et doleret: conuersa est retrorsum. Hic vero s. n. Crisosto. super Jo. q; angeli videntes Iesum propter reuerentiā eius insurrexerunt in signū amoris honoris: quod maria videns conuersa ē retrorsum: ut videret quē angeli sic venerabantur. et sic vidit stantes Iesum et nesciebat q; Iesus esset. Dolor: miserabilis. Dolor: amarus. Dolor: mirabilis. mulier enī nūbe obiecta: non videbat solem qui dixit ei mulier qd ploras: at illa cristimans q; orulanus esset. Quare aut ei sic apparuerit: assignatur triplex ratio fm Petr. Jo. super euangelium Jo. Prima est ut per gradus agnoscere ordinatos ad Christi visionē et cognitionem perduceret: et ut si ex dilectione finis desiderati eius ad ipsum amor et desiderium amplius accenderet: et eo ipso ad ipsum videndū amplius disponeret. Secūda ē ut Christus se cōformaret mētali dispositioni eius: et sic se cōformando eam nobis insinuaret: quia enim maria partim amabat partim behitabat. iō Christus partim se ei ostēdebat: et partim se illi abscondebat. Tertia est ppter. varia mysteria in suis actibus et corporalibus apparitionibus declaranda: quoz in pposito vñū est: q; ipse in orto scripture sacre et ecclesie et cuiuslibet aie sancte verus ortolan⁹ apparet. Sequit qd dicit ei. Dñe si tu sustulisti eum. cristimauit enim cum forasse tāq; illius loci custodem: et ortolanū corpus asportasse: ideo addit: dicito mihi vbi posuisti eum: et ego eū tollam. Maria quid dicit: et ego eū tollā. Ioseph enim timuit et non fuit ausus tollere corpus eius de cruce: nisi in nocte: et licentiā acciperet a Pillato: tu aut non pcellaris noctem: nec licentiā queris: sed dicis audat et ego eum tollam. Mirabilis audacia mulieris. Magdalena si forte positū eēt i atriu principis sacerdotum: quid facies: Et ego eū tollam. Si in domū Pillati: et ego eū tollā. Mulier non mulier: magna est cōstantia tua: nullū locum excipis: nullū tps expectas sed absolute pmittis. Dicito mihi et ego eū tollam. Sed quō o magdalena qbus virib⁹ quo ingenio corpus tam grande poteris portare sola: an credis facias habere tecum: recesserunt: et ego eum tollam. Amor enī impossibile: ad possibile: sua opinione reducit:

et quod nequit efficere: posse se credit: tu ergo bone
 Iesu noli amplius pertrahere desiderium eius
 iam enim triduo sustinet te: nec habet unde
 satiet desiderium anime sue nisi panem corpo-
 ris tui porigas ei. tu enim ais. Qui manducavit
 glaucrit ad me iueniet me. Unde Beatus dicit
 Adhuc cum adhuc tenebre essent super terram
 venit ad te: manifesta ei reipsus ait ei Iesus
 Maria. Vox suavis. Vox dulcis: et vox
 amena penetrans usque ad intima cordis: sta-
 tim ut audiuit hanc vocem maria: reuixit spi-
 ritus eius: quersaq; retro: ait. Rabboni.
 magister bone. Mutatio dextere excelsi: o
 misericordia redemptoris: o pietas saluatoris
 conuersus est dolor magnus in gaudium magnus
 et lachryme doloris in gaudium amoris. Vnde
 sicut solita erat: occurrit ad pedes eius: et dicit
 ei dominus. Noli me tangere. quasi dicat. sufficiat
 tibi hec solatio et inconditas: facis: et facere
 tibi dare: quod nondum ascendi ad patrem meum
 quod tripliciter exponit secundum Beatum Iohannem. Primo
 sic noli. id est non audeas me tangere: quia non es
 digna. nondum enim in corde tuo ascendi ad
 patrem meum. id est ad equalitatem patris mei cuius.
 non credis me esse equalis. Secundo exponit sic
 noli me tangere. id est noli mihi sic puro homini
 reuerentiam exhibere: sicut facis: et facere in-
 tendis: quod per quod in corde tuo nondum ascendi
 ad patrem meum. Tercio sic noli me tangere. scilicet
 volens ut amodo cum longe ei maiore reue-
 rentia loquat: unde nec de cetero discipulis
 apparet tamquam cum eis conuersans: ut reuerenti
 ei attendant. secundum vero Augustinum per hoc signifi-
 cabat ecclesia de gentibus: que in Christum
 non credidit: nisi postquam in celum ascendit: vel
 secundum quosdam potest dici: quod hoc dixit ut illi hu-
 miliaret: ne nimis presumere: quod ipsius resusci-
 tatus. prima omnia sperasset: distulitque ei concedere
 tactum: donec secunda vice cum alijs appareret
 O dulcissime domine: o magister quam bonus es
 his qui recto sunt corde et quam felices qui sperant
 in te. diligis enim diligentes te: et nunquam dese-
 ris sperantes in te. Ecce enim hec dilectrix
 tua quiescit: te te iuenit. Cui dominus dixit. Vade
 ad fratres meos et dic eis. Ascendo ad patrem
 meum et pater vestrum deum meum et deum vestrum
 statimque disparuit. et sic patet prima apparitio
 Secundo in ista parte dico hac die sedas ap-
 paritiones factam esse tribus marijs simul.
 Ratio autem quare Christus apparuerit primo
 mulieribus et per eas apostolis resurrectionem

suam nunciare facit: potest assignari triplex
 Ideo Beatus Iohannes super Adhuc. Prima est corresponden-
 tia nostre reparationis ad priorem lapsum. de-
 cuit enim sicut iniqua suasio serpentis per Eua
 nunciata Ade: mortem induxit: quod sic resurre-
 ctio vite nostre Christi versus per mulieres denun-
 ciata viris: vitam gratie reformaret. Secunda
 est in differentia sexuum respectu gratie sue.
 Decuit enim ostendere se non continere sexum
 muliebrem: nec attendere sexum statum vel
 dignitatem: sed solam animi deuotionem.
 Tertia est significantia mysteriorum: quod con-
 templatiua anima que se habet ad deum ut spon-
 sa. primo suscipit illuminationes diuinas: et de
 nunciatur intellectui pratico: ita mulier denun-
 ciatur resurrectioni Christi discipulis: ecclesie
 prelati qui ad ecclesiam quam regunt: se habent
 sicut vir ad sponsam. Et hoc modo Iudith
 quodammodo sacerdotibus presuit et principibus
 sue gentis: cui dedit consilium et victoriam re-
 portauit. Cum autem disparuisset dominus Iesus ab
 oculis Adagdalene: illa iam in fide stabilita
 egreditur ortum subito: nec ultra ubi se aspi-
 ceret inclinauit: nec amplius requisitum si ad-
 huc essent angeli: de resurrectione credula: de
 quesito incerta: de inuento animo solata: animo et
 corpore festinabat iussa domini explere. sicque fe-
 stina preuenit socias que domum redibant:
 lento et tristi gradu: quas etiam sociali discre-
 tione deo pede atque interposita sessione:
 dum hec cum Adagdalena siebant nescien-
 tes credimus expectasse: ad quas cum peruenisset
 Adagdalena letis animo: illari vultu: festiuo as-
 satus enarrauit dominum surrexisse: et cum ut orto-
 lanum vidisset: audisset: eumque tangere non po-
 tuisse. Cumque versus iherosolimam festine pariter iret
 sicut Adhuc. vlti. c. ait. Ecce Iesus occurrit illi
 dicens. Aucte: ille autem accedens tenuerunt pe-
 des eius et adorauerunt eum. Quanta iucun-
 ditas: quanta letitia fuit eis: cum tales deoscu-
 larentur pedes: quod dicat: quod enarret: quod an-
 nunciare poterit. nunc autem se tangere permisit
 ad confortandum: inflammandum: et corroboran-
 dum illas: quia ad hoc illis apparebat: ut ad
 suam familiaritatem omnes attraheret: et ut
 spem regni nobis daret: tunc Iesus ait illis
 Nolite timere: ite et renunciate fratribus ut
 eant in galileam: ibi me videbunt. ait enim
 Hieronymus in questionibus ad Abdiam
 quod longe clarius: et multipliciter ostendit se eis
 in galilea: quam in iherosolimam: et ideo singulariter fac-

mentionem de ea tãq̃ magis finali: sicut et de pmissione gaudiij alterius vite: fin tamẽ Aug. in lib. de concordia euangelistar. hoc iõ factum est vt ostendat q̃ in transmigratione Christi ad gentes: erant apostoli cum in suo corpore: qd̃ est ecclesia: visuri ⁊ tandem i tras migratione eoz ad gloriam eternã. Postq̃ in iudeam ob eoz duritiã ⁊ perfidiã: quia tñ in fine tempoz in maxima claritate est gliaz suam in isrl̃ ostensurus: ideo vltimã apparitionem suam in ierusalẽ exhibuit: vt dicitur in parte sequenti. Venit ergo Abagdalena cū alijs ad discipulos vt habet Jo. 20. dixitq̃ eis. Vidi dñm ⁊ hec dixit mihi. ⁊ sic sc̃ba apparitio particularis. Tertio dico q̃ Christi apparuit in hoc die post has apparitiones: vt refert Luc. vlti. c. Petro. vnde ⁊ Beda inquit. Omniũ viroz pmo dñs apparuisse in telligit Petro. ex his q̃ euangelisse ⁊ Paulus cõmemorant. Item Criso. ait. Jo pmo digniori ⁊ fideliori omnibus apparuit: quia erat anime fidelissime: que p̃us acceperat aspectum vt minime turbaret in opinata visione hec ille. Apparuit ergo Petro pmo inter viros: tñ quia debebat esse caput ecclesie: tum ne ppter negationem desperaret: tñ ppter exemplum misericordie dei ad peccatores. Non enim pij apostoli quiescebant ab ingi- rione dñi suscitati. Ad qd̃ Petrus omniũ seruentissim⁹ erat: vnde illi ab alijs semoto apparuit dñs Iesus. quo aut̃ in loco ignoratur: qui inensissim⁹ affect⁹ gaudio dñi sibi apparuisse ap̃lis ceteris nunciavit. Et sic p̃ tertia particularis apparitio sc̃baq̃ ps hui⁹ sermonis.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua tractatur de apparitionibus Christi in resurrectione factis in cõi oibus apostolis.

Tertio in hoc sermone videndum de apparitionibus factis in resurrectione Christi omnibus apostolis in cõi: de quibus hac distinctione tractandus est: quia qñq̃ apparuit duobus tñ discipulis: qñq̃ septem: ⁊ qñq̃ omnibus simul. Ita q̃ vltra predictas apparitiões reperiunt septē scripte ab euangelistis: ⁊ his diebus. sc̃ba hac dñica vsq̃ ad ascensionē: iuxta illud Act. 1. apparuit eis in multis argumentis. Prima igit apparitio que est. 4. in ordine vltra pmissas facta etiam hoc die fuit illa que a beato Lu. vlti. c. describitur de duobus discipulis cum-

tibus in emaus: exhibita in castellum qd̃da ab ierlm̃ distans per octo miliaria vbi esset vestigia cuiusdam ecclesie in memoriam h⁹ mysterij fabricate: vt ego ipse vidi. Nam recedentibus discipulis ab ierlm̃ vt emaus veniret: apparuit illis Iesus in forma pegrini ac si ⁊ ipse ab ierlm̃ veniret. Et sic ambulando interrogabat de his q̃ facta erat de Iesu ac si nihil sciret perueniret ad locum p̃stat⁹ ipse vero finxit se longius ire: in qua fictione nullum peccatum cõmisi: vt dictum est sup̃ in tractatu d̃ mendacio. ipsi aut̃ coegrit eis di. Adhuc nobiscū qm̃ aduersperascit ⁊ incinata est iam dies. Et intrauit cū illis: sc̃baq̃ est cum recumberent: accepit panē benedixit ac fragit: ⁊ poriebat illis. que qd̃z porectio fuit quedam dispositio ad ipsum recognoscēdum: tñ rōne auctis: quā sibi in hoc ascripserunt rōne familiaritatis: quā ad eos tãq̃ ad notos se habuit: tum q̃a forte modo accesus consueto illisq̃ experto panem benedixit fragit ac poriebat: tum q̃a sicut ad tactū sue manus voluit infirmos curari: q̃uis ip̃e tactus non esset huius causa effectiva: vt melius recognosceret q̃ ipsius virtute sanabant: sic ad porrectionem panis sua manu factam: eoz oculos aperuit: vt sensibilibus perciperent q̃ virtute ipsius erant eis aperti: ⁊ ideo sequit q̃ statim aperti sunt eoz oculos: quia. sc̃baq̃ tñc aliquā visibilem circūstantiam viderunt in Christo: quā prius non videbant: ex cuius visione interiori extimatiua ⁊ intellectiva aduertit ipsum esse Christum. ipse aut̃ emanuit ab oculis eoz. Ad ideo ita cito fecit: q̃ discipulorum mentes ⁊ sensus adhuc multum materialales ⁊ aiales: ad quandā materialitatē ⁊ aialitatem cōuertissent corporalē Christi visionem: si cum illis multum stetit: propter qd̃ Christus in illis. 40. diebus in quib⁹ eis apparuit non semper apparuit eis: ⁊ aliqui cito subtrahit eis: aliqui tñ moram cōtraxit: vt de eius resurrectione plenius certificaret: ⁊ vt maiorem familiaritatem ⁊ fiduciam de ipso conciperent. Et ideo dixerunt adinuicē. Nōne cor nostruz ar. c. in. n. d. lo. in. v. ⁊. a. n. scripturas: ⁊ surgentes eadem hora re. sunt i. te. ⁊ m. c. o. t. j. Et eos qui cū. ip. e. di. q. s. d. v. ⁊ ap. Simoni. i. Petro. X. i. c. m. apparitionem factam marie: ⁊ aliam ei factā cū duobus alijs audissent: hanc tñ factam Petro magis specificant: q̃ eius testimonij certi-

corū staret: q̄ propter refert Jo. vbi s. q̄ Tho-
mas vn⁹ duodeci q̄ dñs vidym⁹: nō erat cū
eis qñ venit iesus. Dixerūt ḡ ei alij discipuli
vidim⁹ dñs: ille autē dixit eis: Misi. u. in. m. e.
f. c. r. m. d. m. in. lo. c. r. m. m. in. la. e. nō credi. s.
nisi palpaucro: dñe autē mittā. tū qz supponit
r̄p̄s j̄ appareret venire vestitū: ac p̄ sequēs
lateralis cicatrice vestib⁹ coopta: z sic nō possē
cōprehēdi: nisi mittēdo manū in sinu r̄p̄i: t
qz nō sufficiebat ei sol⁹ aspect⁹: nisi z tactū ad
hiberet ad r̄p̄i palpandas cicatrices. r̄ iō sc̄ḡ
Jo. q̄ post dies octo. e. i. int⁹ dis. cō. z Tho. cū
eis: venit Iesus. i. c. r. ste. in. m. c. r. di. p. v. dñ.
inde vi. Tho. Infer di. t. h. z vīa. m. i. z affer
m. c. r. mit. in. l. m. z nō. esse. incre. sed. si. tunc. re
spōdit Thomas r̄ dixit: Dñs me. r̄ dñ. me.
Vbi dicit Grego. Nō vnū vidit. s. huma-
nitatē r̄p̄i: z alio adorauit. s. diuinitatē eius
Propterea. Quid papa sic dicit. Quis dubi-
tet a morte redisse saluatore: cui⁹ presertim
agnouit ocul⁹: attractauit man⁹: digit⁹ p̄scru-
tar⁹: cū ita q̄ ipse vidit z tetigit: vidit enī. cū
trices sibi. i. ad suā fidē. Crā. in. visu p̄mo fuit
sufficiens motiū ad credendū: vnde q̄ cito
vidit credidit: p̄pter qd̄ dixit eis dñs: qz vi-
disti me Thoma credidisti. Et qz possem⁹ et
nō dubitare: ideo p̄pter nos tetigit: ut nul-
lomo do possemus dubitare. Vñ Erc. sup
Joan. 20. in omel. dicit: Multis enī nobis. n-
fidelitas Thome ad fidē: q̄ fides credentiu⁹
discipulorū p̄fuit: qz dū ad fidē palpando re-
ducit: nostra mens oī dubitatione postposita
in fide solidat. Et sic patet tertia apparitio i
hac p̄te q̄ fuit sexta in ordine octauo die re-
surrectionis facta. Quarta apparitio q̄ est
septima in ordine: ut habet Jo. 3. 21. facta fuit
ad mare tyberiadis septē discipulis simul q̄
cū p̄p̄ro exierāt ad piscandū: z cū tota no-
cte nihil prendidissent: mane autē facto stetit
Iesus in litore: nō tñ nouerāt qz Iesus cēt
et dixit eis: Admittite in de. n. a. r. z inue. quo fa-
cto descēdēs in terrā: viderūt prunas pos-
tas: z piscē suppositus: z panem. Et traxerūt
r̄bete in terrā plenū magnis piscib⁹. i. 3. z vo-
cauit eos dñs ad manducandū: z accepit pa-
nem z dedit eis: z piscē silitur: quib⁹ signis co-
gnouerūt cū esse dñm. Voluit enī pandere
cū eis: tū ad veritatē sue resurrectionis com-
probādā: tū ad amorē suū ipsius magis intīa
mandū: tū ad p̄signandā cōmēsalē coionem
quā post finalē resurrectionē habituri erant

Sermo

in gloria: nemo tñ audebat euz interrogare: ppter plenā certitudinē q̄ ipse esset dñs: ac grandē ad cū reuerentiā. Et ideo fm̄ Christo. cū silentio et formidine ac reuerentiā multa: se debāt antēdentes et vidētes in eo formā alio rem: et multa stupefactione plenaz. Et sequit̄ in euangelio. h̄ iam tertio subintelligitur die quia fm̄ Ioseph. 30. nō pōt referri ad numerū apparitionū: cū pmo dies gñges apparuerit sed habet ad dies referri: apparuit enī pmo die: deinde cessauit apparere: ut p̄ dies octo qñ Thomas credidit. Deinde distulit apparere: vsq̄ iterum de hierusalē in galileā apparuit eis tertia die in piscatione. Vnde qđ Actuū pmo dī: Per dies. xl. apparens eis: nō est intelligendum p̄tinue: sed interpolate Euāgelista aut signatē dicit hāc esse tertiā. Vñ ostendit qđ nō sine cā ipse in hac suā euāgelii finit: habuit enī quasdā singulares p̄rogatūas: et p̄cipue sui et Petri: et in oib̄ multū consonat mysterijs spūs sci: qđ est tertia in trinitate p̄sona et mysterijs tertij stat⁹ mūdi spūs sancto appropriat: et mysterijs septenarij bonoz spūs sci. et septē ecclesiāz. Aplica tāq̄ septē discipulis facta. Et sic patet quarta apparitio qđ est. 7. in ordine p̄ plures dies post hanc diē in galileā facta. Quinta apparitio facta fuit in monte thabor. xi. discipulis simul vbi prius p̄stituerat illis: et hec fuit solēnis apparitio de q̄ et ante mortem et post resurrectionē: et p̄ se q̄ per angelos sepius monuit: facta est: et tunc cū singulariter adorasse dicunt. Math. vlti. ca. ut per hoc excellētē fuisse demonstraret: cōueniētē tñ p̄missus est. Et quidā dubitauerūt ppter vilitatē h̄ dei et gloriā xp̄i: diffusē. h̄ habet in sermone: de q̄uor peccatis in sermone huius diei pte vltima. Et accedēs Iēsus locutus est eis di. Data est mihi ois p̄tās in celo et in ter et c̄ q̄ ibi legunt. Et sic p̄ gnta apparitio in ordine. 8. facta in monte thabor. Sexta apparitio facta fuit in hierusalē in cenaculo montis syon in penultima die añ ascensione: de qua Math. vlti. dī: qđ nouissime recubētibus xi. apparuit illis Iēsus: cui etiā cōsonat illud Actuū pmo. Et cōscēns p̄ce. eis ab hic. n. di. et quo videt qđ postq̄ de galileā in hierusalē redierāt: comedit cū eis: p̄cipiens eis ne ampli⁹ ab hierusalē discederēt: donec plen⁹ sp̄i. san. reciperent. Et sic patet sexta apparitio qđ nona est in ordine facta in monte syon

Septima et vltima apparitio facta est oib⁹ ap̄lis et discipulis suis in die ascensionis in monte oliueti: vbi viderūt eū ascendentē in celū: de q̄ apparitione plenius pmo Actuū enarrat. Et de hoc in die ascensionis diffus⁹ dicit. Quib⁹ dicit cūtes p̄. e. o. c. b. eos. et c̄. Ex q̄b⁹ oib⁹ apparitionib⁹ ostenditur: mod⁹ p̄tingendi ad sapiētīā et noticiā glorie xp̄i. P̄poni enī oportet ut pars mētis nr̄e inferior: tā cogitatiua q̄ affectiua: ardētī desiderio: et intima cōpassione qucat et visitet xp̄m passum: tam in capite q̄ in mēbris: et iste sūt due marie q̄ illuminate interpretat: et amarū mare. q̄ respectu partis superioris mulieres sūt. Ad h̄ autē sequit̄ angelica illuminatio et cōfortatio: obstacula intelligentie et deuotionis cunctes: et auctores et defensores impedimentoz cōprimēs. Post hoc aut xp̄i occurus et salutare eloquiū sequit̄ ita ut p̄dīcet teneat pedes eius. i. humanitatē ei⁹: scīentes ibi esse diuinitatē: ideo adorant eū. Et xp̄i autē elogo cū gunt: ut denuncient superiori intellectui et affectui: q̄ sunt fr̄es xp̄i: q̄ illi p̄prie sunt imago dei: sicut filius est imago patris: licz lōge dispariter. Parte igit̄ inferiori ad partē superiorē currete custodes obstaculoz tā p̄ compressi et exterriti a virtute dei: fortius ruūt in suos annūciates: quō autē predicta amiserint et que passi sunt: et q̄ tāq̄ inuidia et ira cōcitant pecuniā copiosā. i. totā preciositatē suoz affectuū et cogitaciōē: fort⁹ q̄ pri⁹ tradūt de monib⁹. et xp̄i discipulos in nocte. i. tenebris dicunt: qñ per furtū fraudulētie vsurpasse h̄bi xp̄m mortuū: tanq̄ viuū. Et sic demonuz fili ponēdo maculā in electis: plebē suā detinent in errore. Iterū aut xp̄i discipuli. i. affectus et intellect⁹: sup̄remi: diuina lege regulati et vnitate denario legis superadiecta: firmiter cōiuncti a mūdānis a sup̄mundana. trās migrans in montē cōtēplationis eis a xp̄o p̄hū cūtes: et ibidē xp̄m in gloria sue maiestatis adorāt et vident. Quia tñ nō fm̄ oēs sui affect⁹ et aspect⁹ pōt mens irreuerberatis oculis in tñ solē acie suā figere: ideo qđ ex discipulis dubitasse dicunt: sed xp̄s cōdēscēsiuo accessu eis se totū imitens: ostendit suā op̄tentiā q̄ p̄cessi vniuersis: sicq̄ cōfortatos mittit ad vniuersa: ad ipsuz ducenda p̄ lauacrū cōtēplatiue mūdicie et pictatis. et hec ē xp̄i mansio in cernū: ad quā idem ipse xp̄s nos p̄ducit in secula Amen.

¶ Seria scda pasce i albis in q̄ pbat aiaz eē
trib⁹ vijs. s. rōne aucte ⁊ crep̄lo. Sermo. 71.

Alie omnes

Apphete testimoniū perhibēt
remissionē pctōz accipere p
nomē ei⁹ oēs q̄ credūt in eū
Scribunt hec verba Actū

io. ⁊ in epla serie occurrentis. Tā est charissi
mi in xpe frēs scientie oēs sint dignitate p
dire: ut dicit phus in pbenio de aia: m̄ inter
oēs sciētiās naturales doctrina de aia ē no
bilitior: qd̄ idēz pfirmat phus. 9. Ethicoz di.
Primū bonū in hoīe est intellect⁹ ⁊ cogni
tio sui. Et in pmo de aia subdit. Valde vti
lis est scientia de aia etiā ad omne aliā veri
tatē: q̄ propter Plotinus p̄lonicus in sentē
tijs suis ingre: q̄tuor sunt q̄ donū dei mari
me p̄mcre. s. p̄clara aie sue cognitio: otem
ptus affluentie hui⁹ mundi: ⁊ appet⁹ conti
nuus future felicitatis: atq; dispositio mētis
ad illustrationē suē cognitionem supernoz
Ideo Bernar. in suis meditationib⁹ breui
ter horat di. Stude hō aī oia tempū cogno
scere: qd̄ quidē facile est: s̄m Augu. li. x. p̄sel.
di. Eunt homines mirari alta montiū: ⁊ in
gētes fluc⁹ mariar: ⁊ altissimos lapsus flumi
nū: ⁊ oceani ambitū: ⁊ gyros siderū: ⁊ relin
quūt seipsos nec mirant. hec ille. ac si diceret
Si homines tā multa cognoscere possūt vir
tute anime: multo magis cognoscere possūt
ipsam: q̄ quidē cognitio s̄m Ricar. nosser in
quolibz valde necessaria est: tū p̄pter virtioz
cessationē: q̄ ut ait Ber. sup cant. q̄ro ma
gis cognoscit hō originē anime sue: tāto ma
gis verebit animā habere degenerem: tum
p̄pter dilectionē: q̄ ut ait phus p̄ de re. p̄n.
Cognitio alicuius boni est cā amoris illius.
Ideo quāto maiore habet aia cognitionem
sui: tāto maiore hz ad seipsā dilectionē: tū p̄
pter bonoz multiplicatiōē: q̄ tāto leui⁹ mul
tiplicabit hō bona opa: quāto animā suā co
gnoscerit esse digniore. Quia ḡ in hoc volumi
ne de p̄ceptis diuinis p̄tractauim⁹: nihil ad
eoz obseruatā corda torpētia excitare posse
existimauim⁹: quā aie cognitōi ut ad salutē pue
niat: p̄pter quā aie dandā fili⁹ dei descendit a
sinu patris in vterū virginis: carnē suscepit:
subiit crucem: ⁊ morte deuicta surrexit: iuxta
verba p̄posita: Adm̄ oēs. Q̄ mittēs autē
d̄ aie immortalitate: d̄ q̄ in sermonario d̄ p̄nia

tres nunc principales cōsiderationes d̄ ipsa
anima videamus.

¶ Primo videlicet eius entitatē.

¶ Secūdo eius dignitatem.

¶ Tertio eius equalitatem.

¶ Pars prima huius sermonis in qua pro
batur animā esse septē rōnibus.

Quantū ad p̄maz cōsiderationē tria
occurrūt. Primū d̄ veritas. Se
cūdu q̄ditas. Tertiū numerositas.

¶ Circa p̄mū solū cā breuitatis insistēdo. in
h̄ sermone triplici via esse in hoīe rōnalē ani
mā p̄bim⁹. ¶ P̄rio. s. via rōnis. Scdo au
ctōritatis. Tertio exēplaritatis. ¶ P̄rio igit
in hoc sermone ut magis intellect⁹ n̄r excites
ad cognitionē aie s̄m doctrinā Alex. d̄ ales
in. 2. p̄e in tractatu de aia. q̄. i. ipsam aperte
esse septē rōnib⁹ p̄bat. s. Rōne manifestatio
nis. Figuratiōis. Dispositiōis. Cognitiōis.
Distinctionis. Reuelatiōis. Et generalis cō
fessionis. ¶ Prima rō d̄ manifestationis.

Videm⁹ nāq; varias ⁊ diuersimodas hoīz
opatiōes: q̄ manifestant aliq̄ p̄ncipiū eē in
hoīe p̄ter corporeitatē. Quedā enī corpa sūt
q̄ nō nutriunt: nec augmētant: nec generant
nec mouēt p̄ se ut lapides. Quedā q̄ nutriū
tur augmētant ⁊ generāt sibi similia ut plā
te. Quedā q̄ vltra h̄ mouent ⁊ sentiūt: ut aia
lia. Si igit p̄ncipiū h̄az opatiōnū eēt corpo
reitas: inuenirēt tūc in oib⁹ corporib⁹. Illud
ḡ a quo emanāt he opatiōes ab oib⁹ d̄ aia.

¶ Dicterea nos videm⁹ actiōes in quib⁹ que
niūt vegetabilia ⁊ aialia irrationabilia: ⁊ hō
mines: ut nutrire ⁊ generare: ⁊ videm⁹ cōes
actiōes in hoīb⁹ ⁊ brutis in quib⁹ nō cōicant
vegetabilia: ut sentire ⁊ imaginari: ⁊ videm⁹
alias q̄ sunt p̄prie hoīb⁹: ut rōcinari intelli
gere: discernere inter bonū ⁊ malū: verum ⁊
falsū: ⁊ huiusmodi. ḡ est in vegetabilib⁹ p̄nci
piū nutrimēti ⁊ generatiōis: qd̄ qdē dicim⁹
aiam vegetatiuā. In brutis p̄ncipiū sentiēdi
⁊ imaginādi: qd̄ d̄ aia sensitua. In hoīb⁹
p̄ncipiū rōcinādi intelligēdi ⁊ huiusmodi: qd̄
d̄ aia rōnalis: de cui⁹ opatiōib⁹ ab ipsa p̄ce
dentib⁹ loq̄t Augu. ad Diōdatū in dialo. suo
di. Cogita memoriā non p̄suetudine solitaz
s; aiaduersione atq; signis cōmendataz ac
retētari rerū innumerabiliū: tot artes opificū
agroz cult⁹: exstructōes vrbiū: varioz edificio
rū: ac moliminū multimoda mirabilia. In
uentiones tot signoz in lris: in verbis: in ge

Sermio

fluit in bñōi sono: in picturis atq; figuris: siue
figmentis: tot gētiū linguas: tot instituta: tot
noua: tot instaurata: tāti librorū nūc; et bñōi
munimentoꝝ ad custodiendaz memoriā:
tāq; curam posteritatis officioꝝ p̄tātū et ho-
noꝝ dignitatūq; ordines siue in famulis si-
ue domi militieq; in republica: siue in pp̄ba
pis siue in sacris apparatib;: videt rōcinan-
di atq; excogitandi fluuios eloquētie: carniū
varietates ludēdi ac iocēdi cā mille forma-
tiōes simulatōes modulādi peritiā: dimētiē
di subtilitatē: nūcrađi disciplinā: p̄teritoꝝ ac
futuroꝝ ex p̄sentib; picturā: magna h̄ et oio
humana. hec ille. **¶** Scđa rō ad onēdā ani-
mā esse dī figuratiōis: figura nāq; corpōis
humani indicij est q; differens est forma q;
p̄ficat corp; humanū. Cū enī aialia irratiōna-
bilis nālīter inclinata sint ad terrā: corp; hu-
manū: s̄t ad celū erectū: ex quo iudicat p̄nci-
piū formale esse in hoīe intrinsecū qđ ad ce-
lestia ordinat: et illud est aia rōnalis. Vnde
Quidi? in p̄mo methamor. Pronaq; cum
spectent aialia cetera terrā. **¶** S hoi sublimē
dedit: celūq; videre iussit: et erectos ad syde-
ra tollere vult. Et ad hoc idē loq; Ambro-
in exameron omel. 6. **¶** S aliq; dicenda sunt d;
corpore hoīs qđ p̄stanti ceteris: de cois grā
esse quis abnuat? Nā si vna atq; eadē oīū
terrenoꝝ corpōꝝ videat esse substantia: fortitu-
doq; et p̄citas quibusdā maior in bestiis
forma: n̄ humani corpōis est venustior. hec
ille. **¶** Tertia dī rō dispositionis. Dispositio
enī membrōꝝ corpōis tā nobilissime ordi-
nādoꝝ aliqd in hoīe dignū demonstrat: illud
vero est aia rōnalis. Ideo dicit Augu. de ci-
dei. **¶** Porro vitia velocis que lingue ac ma-
nib; attributa est: ad loquendū et scribendum
aperte ad opera artū plurimāq; officioꝝq;
cōprobanda. nōne satis ostendūt quali aie:
tale corp; sit adiunctū: hec ille. **¶** Quarta dī
rō cognitionis. Nā vnaqueq; aia cognoscit
seipsam esse. Vñ Augu. in libro de spū et aia
dicit: Nihil tātū nouit mens vel aia: quātū
deum esse et se. Et ad Decodatū idē inquit
fieri nō pōt quādā diuina prouidētia: ut re-
ligiosis aīs seipsos et deū suū. i. veritateꝝ p̄e-
casse ac diligēter q̄rentibus: inueniēdi facul-
tas desit. hec ille. **¶** Quinta dī rō distinctio-
nis ipsi corpōis: s̄m dextrā et sinistrā ante
et retro: sursum et deorsum. in corpore humano
deprendūt motor interior: q est p̄fectio ipsius

scilicet aia rōnalis. Vñ nota q; sicut inuenit
mūdus maior. scilicet cū oībus corpōib;
celestib;: ita et mūdus minor. scilicet ipsum corpus
humanū: sicut cell mouent p̄ motores in-
tellectuales. s̄p angelos ut volūt p̄bi et theo-
logi: ita et corp; nostrū spūalem p̄ substantiaz
et rōnalē: que est ipsa aia. he oēs rōnes sunt
Alex. de ales vbi s̄. **¶** Sexta rō dī reuelan-
tis. **¶** Possumus insuper hoc argumento p̄-
bare aiaz esse q; multis modis reuelata sūt
ista q; corporeis oculis nō viderūt: q; noticia
cum in corpore per sensus nō fuerit aiam in
homine esse declarat. Nōne xp̄us cognouit
cogitationē pharisei iudicantis ipsū? Luc. 7.
Sicut etiā multi scī spū clauerunt p̄pheti-
cō: ut brīs Bñdicti dī a. **¶** Grego. in. 2. li. dia-
logor spū p̄phetico clauisse: sicut patet. ibi
multis exēplis. Et inter alia est q; cū rex ro-
tila gothor tpe audisset Bñdictū spū habere
p̄phetia: ad eius monasteriū pergens vo-
lentē expectari an hec verum essent: misit ad
Bñdictū qui nunciaret regem venire visita-
tionis grā: et ille iterim induit seruū suū noie
Rigo: vestibus regiis et sic ad Benedictum
veniens mentiebat se regē esse: an autē
appropinquaret a longe Bñdictus clamare
cepit di. **¶** Done fili vestimentū pone non est
tuū: qui statim in terra tremefact; cecidit: ce-
teri q; coites sunt p̄ternati: surgētes aut nō
ausi sunt ad sanctū venire: sed regressi nun-
ciauerunt regi: q; cito fuissent dephensi. Qui
rex ad virū dei veniēs: vidensq; cum a lōge
nō audebat ad eū ire: sed in terrā p̄strat; est
Ad quē vir dei bis et ter dixit. Surge: q; cuz
nō auderet: hō dei a terra regē leuauit: rēp̄bē
densq; eū de suis scelerib; nūciauit: q; ei erāt
ventura di. **¶** Multa mala facis: multa fecisti.
Romā ingressus es: mare transitus: anis
nonē regnabis: decimo moxieris. quib; au-
ditis rex terrē? est: et oratione petita recessit:
et cuncte minus crudelis fuit: omnia autē
q; ei nūciauit ventura cōtingerūt. **¶** Septima
dicitur rō generalis confessionis. Nulla enī
reperit natio q; nō cōfiteat animā: cōfiteatur
illā iudei: pagani: idolatre: heretici: p̄bi: poete
p̄phete: scī et omnes boni. Soli sunt qui eaz
negant carnales quidam bestiis similes: de
quibus Sopho. **¶** Ambulabūt ut ceci quia
dño peccauerūt. Et patet prima par
C. **¶** Pars scūda hui; sermonis in q; probatur
aiaz esse via aucto: itatis scripture sacre.

Secundo probat aiaz esse via auctori-
tatis nō cuiuslibet s; scripture sacre :
De q̄ cyprian⁹ in epla ad donatū aie
Deniq; accipe nō diserta: sed fortia : nec ad
audiētie sc̄laris illecebrā culto sermone fusa:
sed ad diuinā indulgētiā predicādaz rudi
veritate simpliciā. Accipe qđ sentit aīq; dis-
ci: nec p̄ moras tēporū lōga agnitōe colligit
sed cōpensatio grē maturātis hauritur. s; ex
scriptura sacra: probat igit aiam esse auctori-
te: p̄mo ve. te. sic: Formauit igit ho. de li. ter.
z inspi. in fa. ei⁹ spi. vi. z fac⁹ est hō in aiam vi-
uentē Sc̄i. z. Aia nra arida est: nil aliud re-
spiciat oculi nri Mueri. xi. Aia q̄ p̄ supbiam
aliquid cōmiserit: siue ciuis sit ille: siue pegrin⁹
qm̄ aduersus dñm rebellis fuit peribit d̄ po-
pulo suo Mueri. i. s. Custodi temetipsū z ani-
mā tuā sollicitē ne obliuiscar. verborū q̄ vide-
rūt oculi tui. Et infra: Custodite igit sollicitē
aias vras Deutro. 4. Qui sponte obtulistis
rē. Judic. 5. Sicut magnificata est aia tua
hodie in oculis meis p̄mi Reg. 26. Dēs mo-
rimur nec vult de⁹ perire aiaz sed re. rē. sc̄bi
Reg. 16. Qui faciūt petm̄ z iniquitatē hostes
sunt aie Tob. 12. Humiliemur illi aias no-
stras Judith. 8. Pelle p̄ pelle z cūctā q̄ ha-
bet hō dabit p̄ aia sua. Job. 2. Aie esuriēti
etiā amara dulcia ēē vidēt qđ pus nol. tā. a.
m̄ nūc. rē. Job. 6. Nō p̄ci oī. m. fabulabor
eū amaritudine aie mee Job. 7. Caro ei⁹ dū
vi. dol. z anima illi⁹ super semetipsa lugebit.
Job. 14. Liberauit animā suā ne p̄geret in
interitū. Job. 33. Anima mea illi vi. Psal. 21.
Ad meipsū anima. m. contur. est Psal. 41.
Deside. ani. m. ad te de⁹. ibi. Adhe. a. m. p̄. te
Renuit solari ani. m. Psal. 26. Anima. m.
sicut terra sine aqua tibi Psal. 163. Fili mi si
spopō. ami. t. defixisti apud extra. animā tuā
Prouer. 6. Anima dissoluta esuriet. puer. 19
Qui cū fure p̄cipiat odit animā suā puer. 29.
In mali. animā nō intra. sapi. Sapien. p̄.
Raptus est ne malicia aut ne fictio decipe-
ret animā illi⁹ Sap. 4. Puer aut erā inge-
z fortis sum animam bonam. Sapien. 8.
Corpus qđ corumpitur aggrauat animā.
Sapien. 9. Fili ac. ad ser. deit. z prepara ani-
mā tuā ad tentationē Eccle. 2. Animā esu-
rientē ne despereris Eccle. 4. Pro anima
tua non confun. d. verū Ibidē. Nil est in-
quis qđ a. pecuniā h̄ z ani. su. venalez habet
Eccle. 2. Purre. z ver. z tolletur de numero

anima eius Eccle. 19. Qui multis vitur ver-
bis odit animā suā Eccle. 20. Salus ani-
me in sanctitate iusticie Ibidē. Tūcres do-
minū beata est ani. eius Eccle. 34. A cōsilia-
rio malo serua animā tuā Eccle. 37. Ani-
ma mea deside. te in nocte Ysa. 26. Si posue-
rit pro petō animā suā: p̄ eo q̄ labo. a. ei⁹.
Ysa. 53. Cum esu. esuriēti ani. tu. z animā
esuriēte reple. Ysa. 58. Dabo te in ma. que-
rentiū animā tuā. Dierē. 22. Inebriauit ani-
mā lassam: z omnē animā esuriēte satura-
ui Dierē. 31. Anima que pec. ipsa morietur.
Ezech. 18. Petijt. s. Jonas anime sue ut mo-
reretur. Jonas. 4. Ecce qui incredul⁹ est nō
est recta anima eius Abach. 2. Succitres pa-
sto. in mense vno: z est. a. m. in eis Zach. xi.
Et sic probatur est auctoritate veteris testa-
menti animā esse. C. Sc̄do idē probat per
auctoritates no. testa. Nonne anima plus ē
qđ esca Adath. 6. Filius ho. non ve. ministra-
ri: sed ministrare z dare ani. su. redē. p̄ mul-
tis. Adath. 20. Tristis ē anima mea vsq; ad
mortē. Adath. 26. Quid dabit homo cōmu-
tationis p̄ anima suā. Adar. 8. Magnificat
anima mea dñm. Luc. 8. Tuā ip̄sus animā
pertransibit gla. Luc. 2. Si qs venit ad me z
nō odit animā suā Luc. 14. Bon⁹ pastor ani-
mā suā dat p̄ ouib⁹ suis. Jo. 1. Nunc ani-
ma mea turbata est: dixit Iesus discipu. suis
Joan. 12. Ego aut libentissime impen. z sup
impendar ipse p̄ aiabus vris. sc̄be Corinth.
13. O bsecro vos tāq; aduenas z peregrinos
abstinere vos a carnalib⁹ desiderijs que mi-
litant aduersus animā. p̄me Ide. 2. In hoc
cognoui charitatē dei qm̄ ille p̄ no. ani. s. po-
suit z nos rē. p̄me Jo. 3: Et sic patz optime
probatū animā esse p̄ diuersas scripturas pro-
phetas. s. apostolos z euangelistas. Et sic pa-
tet sc̄da pars huius sermonis.

Tercia huius sermonis in qua pro-
batur animā esse via exemplaritatis.

Ertio in hoc sermone probat animā
esse via exemplaritatis. Et licz innu-
mera sint exempla: aliq; tamen breui-
ter perstringamus. Narrat bt̄us Bona. car-
dinalis in legenda maiori de brō Francisco
q̄ cum semel celanū predicaturus accederet
miles quidā multa eum instantia deuota ad
prandiu inuitauit: sc̄us domū eius intrauit
ante autem cibi sumptionē vir sanctus offe-
rens deo precor: iterū sic oculis in celū fixis:

expleta autē orōne deuorum hospitem scō-
sam sic allocutus est: Ecce mi frater charissi-
me monitis meis acgesset: confitere pctā tua
et quātū in te est ppara te et dispone domui
tue: qz statiz morieris. Ecce dñs reddet tibi
mercedē: qz deuote suscepisti pauperes eius;
qz socio sancti patris pfectus in oibus quātū
potuit se ad mortē disposuit: qz nō hesitabat
qđ scūs pdicebat. Quid plura: tādē discube
re ceperunt: et sic statim alius comedentibus
spm exalauit. quomodo igit h viri sancti que
non viderant scire potuerunt: nisi qz omni-
potens deus eis spūaliter ingerebat. Refert
insuper Grego. in. 2. r. 4. dialo. qz sanctus
Benedictus longe a capua vrbe positus ger-
mani episcopi eiusdē vrbis animā in globo
igneo ad celum ferri ab angelis vidit. Nar-
rat etiam in. 4. li. qz duo nobiles viri germa-
ni fratres: quorū vnus speciosus alter Gre-
gorius dicebatur: sancti Bndicti se religio-
ni in sancta conuersatione tradiderunt: quos
idem venerabilis pater in monasterio quod
iuxta tarracinentem vrbem cōstruxerat fecit
habitare: quorū vnus scilz Speciosus duz p
vtilitate monasterij iuxta capuā vrbem mis-
sus fuisset: die quadam frater eius Gre-
gorius ad mensam sedens simul cum fratrib⁹
in spū eleuatus vidit Speciosam fratris sui
animā de corpore exire: qui mittentes inue-
nerunt tunc et eodē puncto fratrem fuisse se-
pultū. Simile refert dominus Bonauen.
de sancto pfe nostro Francisco: qz appropin-
quante sui transitus hora: conuocatis omni-
bus fratrib⁹ post monita salutaria dixit: Va-
lere filij omnes in timore domini: et perma-
nere in eo semper: postea lecto ante illū euan-
gelio Ante diem festum pasce. et psal. Voce
mea. put potuit di. obdormiuit in domino:
quidā autē e discipulis et fratribus ei⁹: vidit
illius animā recto tramite in celū ascendere
Frater quoqz Augustinus minister tunc fra-
trū in terra laboris infirmus: cum iam diu
loquelā amisisset: sicqz stetit per dies: au-
dientibus qz pluribus fratrib⁹ clamauit di.
Expecta me pater expecta: quarentibus autē
fratribus et plurimū admiratibus quare sic
loqueretur. Respondit audacter. An non vi-
detis vos patrem nostrū Franciscum celum
ascendere: et his dictis anima illa beata pa-
trē est secuta sanctissimū: et compertū est ea-
dem hora beatum Franciscū carne migra-

se. Episcopus quoqz assinas ad oratoriū
sancti Michaelis in monte gargano perre-
xit: cui btis pater Franciscus in hora sui
transitus apparens dixit: Ecce relinquo mū-
do et vado ad celum. Euigilans episcop⁹ que
viderat narrauit comitibus: et assisū rediēs
inuenit eadem hora sue visionis btis patre
Franciscū e corpore migrasse. Ecce audiui-
mus quid scripture clament: qđ tot exēpla
credam⁹ qđ sumus. O animarū persecuto-
res et occisores illas negantes: audite Augu-
stinū ad Theodātū di. Solam animā huma-
nā curare debemus: si nobis in corpore cure su-
mus. hec ille. Videte ergo quanta sit homi-
nū dementia: qui postposita anima et omni-
bus que ad illam pertinet: sola que ut sum⁹
euanescunt querūt: demūqz h et illa perdūt.
Rogemus ergo etc.
Tertia tertia in albis de gđitate aie et de-
clarant tres diffinitiones. scilz que tat. p cōpa-
rationē ad corpus ad animā: et ad corpus fit
et ad vires qbus agit in corpore. Sermo. 72.

De vobis
annūciām⁹ cā q ad pces
nostros repromissio facta
est qm hāc de adimpleuit
filij vris resuscitans illū
xpm dñm nrm Actū. 13. et in epla bodierna.
Lū phi sententia sit (frēs in xpo charissimi)
in p posterioz: qz v vnaquaqz re est pmo cō-
siderandū qz est: deinde qđ est. Nā fm eūdē
in. 2. methaphi. Sicut res se habet ad esse ita
se habet ad cognosci: qz igit in sermone pce-
denti de anime entitate et veritate dictū est:
digne nunc de ei⁹ gđitate et diffinitione tra-
ctabitur: qz ipsi soli anime rōnali facta est: ce-
lestis repromissio: de qz di. Nas vobis an. et
Circa igit aie diffinitionē attendēdū est fm
pñm in. 2. posterioz et in. 7. metha. qz via ad
inuestigandū diffinitiones conuenientissima
est per diuisiones: et ideo pretermittenda est
h diuisio. qz diffinitionū anime qdā pertinet
ad scientiā philosophicā. et sic diffinit ab Ari-
sto. in. 2. de anima dupliciter. C. Primo ma-
terialiter sic: Aia est act⁹ prim⁹ corporis pñci
organici potentia vitā habētis. C. Secōdo for-
mal sic: Anima est primū pñcipiū vegetādū
sentienti et intelligendi: fm locū mouendi:
sed he ad nos non pertinent: quedā pñnent
ad scientiā theologicā: ad quaz inuestigatio

Sermio


ma et summa distantia substantiarum est inter corporeum et incorporeum: quia prime differentie generis sunt. **M**axime philosophus in metaphysica dicit: quod corruptibile et incorruptibile per se differunt quod generis et in se. metaphysica dicit: quod corruptibile et incorruptibile non sunt eadem principia: cum igitur corporeum sic corruptibile: quod generabile est: ut habet per se de se et materia. Generabile et corruptibile convertuntur: incorporeum vero sit incorruptibile: sequitur quod maxime distant: ergo ad hoc quod divina potentia manifestet plenitudo: necesse fuit substantia corporalem et spiritalem traducere: et productas rursus unire. **T**ertio idem probatur ratione perclatationis. Aut enim philosophus primo metaphysica et primo philosophico: quod potentie rationales se habent ad opposita: cum igitur anima sit potentia rationalis posita est in libertate arbitrii: ita ut dicat philosophus: Anima mea in mea mensura. spiritus quod dicitur. Possunt ipsas reducere de morte peccati ad vitam gratie: et contra. Si igitur fuisset anima sicut angelus a corpore separata: et semel peccasset nunquam penitere potuisset: ita eternaliter damnaretur: hec enim differentia est anime et angelus: quia si angelus semel ad malum pervertitur nunquam ad bonum reuertitur: et contra. Ponit enim omnem potentiam ad illum actum: quod est simpliciter spiritualis: contra anima: quod conditiones imitat corporis. Unde dicit Damascenus. Quicquid hominibus est moris: angelus est cibus. Unde de anima dicitur quod si peccaverit dimittet ei: non solum septies: sed septuagies septies. **A**d idem rationem incarnationis. Maxime ut habet in tractatu de peccato: quod enim dicitur quod si Adam non peccasset nullo modo filius dei carne supersisteret. Alii optime dicunt quod carne o non supersisteret sed non passibile. Cum igitur filius dei sit incarnatus: et ista incarnatio sine corpore fieri non potuit: propter quod melius fuit anime esse coniuncta corpori: quam separata: ne tanta excellentia unionis filii dei privaretur: fuit enim effusio sanguinis dei corpore christi maioris meriti et virtutis: quam omnes passionis martyrum et omnia sanctorum merita: quod probatur secundum doctrinam rationem satisfactionis: quod omnes sancti et sancte non poterunt satisfacere per minimum peccatum: sed una gutta sanguinis christi potuit satisfacere: quod virtutis infinite erat ratio gratificationis: quod maior gratia meretur gutta sanguis christi quam omnes sancti sancti et angelus simul poterunt mereri: tum ratione unionis cum divinitate: quod sanguis erat ei coniunctus in corpore. sanctus. nec igitur privaretur talis creatura tanta dignitate et utilitate in

carnationis filii dei bonum fuit esse coniunctum corpore: quia sine corpore talis incarnatio facta non fuisset. **Q**uinto ratione diffusionis. Decuit enim deum sic res producere ut manifestaretur eius bonitas: sed bonitas consistit in diffusionem et communicationem sui in alterum: quia secundum Dionysium. 4. de divinis nominibus. Bonum est simpliciter communicativum: decuit ut non tantum daret deus quod est summum bonum alteri potentia vivendi et intelligendi: sed etiam potentia alii communicandi. Si igitur vivens et intelligens est substantia spiritualis: quod aut vivificat et per intellectum perficit est corpus: quod ad perfectam bonitatis manifestationem necesse fuit fieri substantia corporalem et spiritalem: ita quod una alteri communicaret: quod non potuit esse nisi per unionem: igitur fuit necesse facere compositionem ex utroque. **S**exto ratione accumulationis: quod. si hoc magis meretur cum corpore quam sine. Maxime secundum philosophum in ethicis. 2. dicitur: est circa bonum et difficile: tunc sic quanto maior est difficultas in operatio: tanto magis hoc meretur: sed maior est difficultas: propter corpus. iuxta illud apostolus ad Galatas. Caro concupiscit: spiritus igitur per oppositionem et per contrarium. **M**icro. ad Eusebium. dicitur. Unde angelus ad virginem mittitur: quod spiritus est angelus cognatus virginis: perfectio in carne propter carnes vivere non terrena sed angelica vita est. Unde in carne angelica vita accipere maioris est meriti quam bene esse enim angelus felicitatis est: esse virginem virtutis est. hec ille. **A**d quod declarationem meriti angelorum. Respondet secundum eorum opinionem de corpore et de hoc possumus loqui tripliciter. **P**rimo respectu nature: et sic angeli quod non sunt carne gravati: sunt et fuerunt digniores in merito quam nos: quia nulla retardationem habuerunt. **S**ecundo possumus loqui respectu gratie et sic meritum potest precedere. Aut a liberalitate dei: quod scilicet liberalissimus est: et ideo potest nobis concedere per gratiam: quod angelis per naturam: et amplius. Aut potest precedere a diuturnitate temporis: et sic angeli quo ad primum accidentale merentur et prout amplius mereri: sed quo ad premium essentialis: nec merentur: nec prout amplius mereri. nos autem semper quo ad accidentale et essentialis quapropter super angelos mereri possumus: Aut potest precedere a difficultate operis: et sic quod nos habemus difficultatem in merendo: angeli vero non: ideo possumus transcendere illos meriti. **T**ertio loqui possumus de merito respectu efficacie: et sic cum meritum nostrum sit fundamentum in merito passionis christi: quod fuit in

Ani
super
in cor
landi
premi
corpore
corpore
aia bea
poris p
partib
tantan
e amic
propri
vir g v
in iudi
ly pule
nem n
modu
bonaf
tis. di
lo veni
melius
me tee
summa
bonu
spicita
bona q
vbi lan
ruptio
sed odo
bre: se
miam
merab
cantan
fruemu
do corp
C. Pa
ratur
ad se q
substan
poris v
spualis
quia ai
lis qua
finitio
renam
maore
fi ange

finium legi q̄ creatura hūana possit mereri
super angelos. p̄ q̄ melius fuit fuisse aīaz
in corpore: q̄ non habuisset hūc modū cumu-
landi. ¶ Septimo ⁊ ultimo idem pbat rōne
premiationis: q̄ habebit maius premiū cuz
corpore. Notabit enim duplici stola. s̄ p̄mo
corpore ⁊ aīe. dicūt oēs doc. in. 4. di. 49. q̄
aīa beata fruētur deo post resurrectiōez cor-
poris plenius: q̄ faciat separata. Cuius ratio
parebit in tractatu de felicitate. nam anima
tantam p̄traxit cū corpore suo familiaritatez
⁊ amicitia: q̄ potius appetit intrare corpus
proprium: q̄ corpus etiā maximi gloriofifici
vir q̄ valde dilexit v̄orem suā: si licitum eēt
in iudicio eam potius repeteret: q̄ oēs alias
lz pulchriores. Debemus igit subijcere car-
nem nostrā spiritui vt simul mereamur post
modū glorificari. s̄ in aīa ⁊ corpore. Ad quod
hortat Aug. in lib. de salutaribus documen-
tis. di. Audi aīam di. ad corpus. ego de ce-
lo veni a deo concessa tibi: ⁊ tu de terra es.
melius vt tu mecum ascendas ad celum: q̄ tu
me tecum trabas in infernū. Dū viuimus ⁊
sumus vnum corpus operemur manib⁹ qd
bonū est. i. elemosinis: ieiunijs: castitate: ho-
spicite: ⁊ in opibus bonis viuamus: vt per
bona que dīc agimus ascendere mereamur:
vbi iam non tunc solutiōe corporis: sed incor-
ruptionis veste induemur. vbi iam nō fetor:
sed odor suauissimus: vbi iam nō sunt tene-
bre: sed lux p̄petua micat. vbi non iam ver-
mium multitudo: sed ceterua angeloz inu-
merabiliū sanctorū milia celesti regi hymnū
cantantia: ⁊ tandem ipsi eternis gaudijs p-
fruemur. ⁊ sic p̄ q̄ anima dicit essentia regē
do corpori accommodata.

¶ Pars scda huius sermonis in qua decla-
ratur diffinitio anime per comparationem
ad se q̄ ad corpus.

 Secundo in hoc sermone declarāda
est alia diffinitio data per cōparatio-
nem ad aīam ⁊ corpus sic di. Aīa ē
substantia spūalis a deo creata: p̄p̄a sui cor-
poris viuificatrix. ¶ Primo enī substantia dicit
spūalis que patet ex dictis in alia diffinitioe
quia aīa est substantia ⁊ incorporea: ⁊ spūa-
lis quāpropter est dei formatiōis. vñ alia dif-
finitio dicit: q̄ aīa est dei formatiōis ad diffe-
rentiam aīe irrōnalis: q̄ nō dī nec est dei for-
matiōis spiraculū vite ad differētiā āgeli: q̄ ⁊
si angelus spirit⁹ a deo vt vita: non tā ē spi-

raculū vite corporis. Scdo dicit a deo crea-
ta ad differētiā substantie de deo genite. s̄ filij
dei ⁊ a deo p̄cedentis. s̄ spūsancti ad exclu-
dendum errorem illoz qui di. esse de substā-
tia dei quā infra impugnabimus. Tercio dī
propria sui corporis viuificatrix. ¶ Ad cuius
declarationē mouet dubiū quō aīa sit in cor-
pore. Ad qd rīdet s̄m Aleran. de al. in. 2. pte
in tractatu de anima. ⁊ Tho. in sum. 2. genti.
li. 2. c. 71. ⁊ j. pte sum. q. 76. ar. 8. q̄ lz aīa rōna-
lis sit simplex ⁊ vnica in essentia: tñ regit di-
uersitatem potentiax in corpore: put 2gruit
diuersis opationibus quas anima cū sit per-
fecta opat. quas qdem operationes persone
imperfecte: puta animalia non hñt: ⁊ ideo ad
sciendū quō anima habet esse in corpore pos-
sumus cōsiderare animā quo ad duo. s̄ q̄ ad
essentiam ⁊ quo ad potentia. ¶ Primo quo
ad essentiam ⁊ sic anima est tota in toto cor-
pore ⁊ tota in qualibet parte eius: qd p̄batur
tripliciter. ¶ Primo rōne q̄ sicut abite aīa
neqz totam neqz pars vel partes remanet:
nisi equiuoce: q̄ ⁊ totū nō est animal nisi eq̄
uoce: vt animal pictum: vel lapideū: ita quelz
pars: vt manus: oculus ⁊ hñdī: non dicunt
nisi equiuoce: vt dicit p̄s. 2. de aīa: cuius si-
gnū est: q̄ recedere aīa nulla p̄s corporis bz
actum p̄prium vel opationē que est signum
sp̄i. ¶ Scdo idem pbat exēplo: q̄ sicut al-
bedo s̄m totā sp̄m sp̄i vel cētie albedinis
est in toto corpore ⁊ in qualibet pte eius: ita
⁊ anima est in toto corpore ⁊ p̄ibus eius: et
in qualibet particula. ¶ Tercio idem p̄batur
aucte Aug. 6. de trinit. 6. di. q̄ aīa in vno q̄z
corpore est tota in toto corpore ⁊ in qualibet
parte corporis est tota. Mā ⁊ p̄s. 11. de aīali-
bus dicit: q̄ creatio corporis ⁊ membroz est
propter aīam. ⁊ j. politicoz dicit: q̄ anima ē
regens corp⁹. Et Xist⁹ pythagoricus ait: q̄
anima dñat corpori sicut dñs seruo: q̄ est in
toto ⁊ tota in qualibet pte: q̄ bene dicit q̄ est
tota sui corporis viuificatrix. ¶ Scdo p̄fide-
rando animā quo ad potentias eius dico q̄
qdam potentie sunt in anima s̄m q̄ anima
excedit totā capacitātē corporis: vt intellect⁹
vel voluntas: quedā potentie sunt in anima
cōdes anime ⁊ corpori: ⁊ tales potentie non
oz q̄ sint quelibet in quocūqz est anima: sed
solam in illa pte corporis que est p̄portiona-
ta ad opationē talis potentie. Et iō anima.
¶ Primo quo ad potentia intellectua ⁊ vo-

Sermo

litia: neq; in toto corpore: neq; in qualibet
 pte corporis est. nā intelligere & velle nō sūt
 actus alicuius organi corporalis. Cuius rō ē
 quia cū anima excedat corporis facultatem
 has operationes bz. intelligere & velle sine cō
 iunctione corporis: vñ he opatiōes non exer
 centur per organū corporale. ¶ Scđo vero
 quo ad potentie intellective modū. put intel
 ligere est cū fantasinate anima bz determi
 nate aliquā ptem corporis. scēbuz in quo
 est media cellula capitis q̄ dicit legisica siue
 rōnalis. ¶ Tertio quo ad potentia motuaz
 anima pncipalr dicitur esse in corpore: eo q̄
 vis motiva pncipalr est in corde: per qđ mo
 uet anima totum corpus: qđ pz: qđ pncipalr
 in corde est motus vitalis & localis. ¶ Primo
 in corde est motus vitalis: qđ a corde in vigi
 lia fit expansio caloris vitalis per totū corp⁹.
 in somno vero fit reductio caloris vitalis ad
 cor. Scđo in corde est motus localis: qđ vis
 motiva anime est in corde: p qđ anima mo
 uet totum corpus. ¶ Quarto quo ad poten
 tiam sensitivā: anima non est in toto corpe:
 sed in qbusdā pibus corporis. verbi gratia
 fm potentiā visuam est in oculo: & bz po
 tentiam auditivā est in aure: & sic de alijs:
 bz vbiq; fit potentia anime ibi fit essentia:
 nō tñ ē cōuerfo. scēbuz est. scētia anime
 ibi est potentia sensitiva: sed solus in illa pte
 corporis que pposita est ad operationē talis
 potentie: vt pz supra de quo ponitur duplex
 exemplū. ¶ Primū est de rege: qđ sicut in re
 gno rex: ita anima in corpore: sed rex est in
 vna pte regni per essentia: in alijs vero pti
 bus per virtutem vel potentia: sic dicendum
 est de anima. Scđm exemplū est de deo: qđ
 sicut dicit deum esse in mūdo vbiq; p cō
 tentiam: pntiam: & potentia: pncipalr tñ est in
 celo qđ est eminentissima pars mundi: ita
 anima pncipalr dicit esse in corpore bz essen
 tia: tñ in corde vel in cerebro dicitur ēē bz
 potentia: pncipalr & sic claret etia respectu
 potentia: qđ anima est corporis vivificatrix.
 Sed ad clariorē dictoz notitiam oritur tale
 dubium. An pfectior sit status anime cōiun
 cte cum corpore an separate. ¶ Ad qđ rñdct
 fm cōm doc. opinionē in. 4. senten. di. 4. q.
 maxime. b. Thobides ar. j. in corpore. q. & in
 solutione argumentoz. & etiam di. 5. arti. j. in
 solutione. s. argu. qđ gradus pfectiōis anime
 qtuor modis piderari pōt. ¶ Primo put

illa est coniuncta corpori abite: & a corpore se
 parata: & sic dico qđ anima: iuncta corpori
 est pfectior duplr. ¶ Primo in esse nāl: qđ sic
 pars in toto ē pfectior qđ p se cōs: sic anima
 cum sit nāliter pfectio corporis est pfectior in
 toto homine iuncto ex anima & corpore qđ a
 corpe sepata. ¶ Scđo sic ē pfectior i suo opa
 ri: qđ opari seqt cē: qđ sic cē ton⁹ ē pfect⁹ qđ cē
 prius ita opatio ton⁹ cōiuncti est pfectior prius
 opatiōe. ¶ Scđo pōt piderari grad⁹ pfectio
 nis anime cōparando eam. put est iuncta
 corpori corruptibili: & put est separata ab ipo
 & sic dico qđ anima separata ē nobilioris sta
 tus qđ iuncta duplici rōne. ¶ Prima ē qđ
 anima separata a corpore corruptibili habet
 aspectum rectum ad superiores substantias
 vt ex influentia eaz cognoscat. anima autē
 coniuncta corpori corruptibili habet aspectū
 inclinatum ad sensum. nam potentie sensi
 tive sunt anime cōiuncte necessario tāq; re
 presentantes anime obiectum. pxiū nobi
 lius: est aut cognoscere aliqd per species in
 fusas qđ per species a sensu acceptas: igit pz
 propositus. ¶ Scđa rō est quia anima a cor
 pore corruptibili separata habet aspectus ma
 gis vniū: & per dñs magis pfectū & virtuo
 sum: quia illa que anima iuncta cognoscit
 duabus virtutibus. scēbuz & intellectiva.
 anima vero separata cognoscit vnica virtute
 scē intellectiva tñ: ergo rē. ¶ Tertio pōt p
 derari gradus anime cōparando eam. put
 est iuncta corpori icorruptibili & glorioso: &
 prout ē ab illo separata: & sic dico qđ pfectior
 est iuncta qđ separata duplici rōne. ¶ Primo
 rōne iuncti: quia vt dñs est supra operatio
 totius est pfectior operatione partis: igit rē.
 ¶ Scđo rōne desiderij: qđ oē impetū appe
 tit suā pfectionē. anima aut a corpore sepata
 appetit coniungi corpori glorioso: & propter
 hunc appetitū ex impetione precedentē eius
 operatio qua in deum fert est minus intēsa:
 & h est qđ Hiero⁹ dicit. qđ ex appetitu corpo
 ris retardat anima ne tota intensione ferat
 in illud summū bonū: & hoc est qđ tangebāt
 in parte precedentī in vltima rōne: igit rē.
 ¶ Quarto pōt piderari gradus pfectionis
 aie cōparando eam. put iuncta corpori cor
 ruptibili hēz iuncta corpori glorioso & icor
 ruptibili futuro: tūc dico qđ aia iuncta cor
 poris glorioso est nobilior quo ad quatuor:
 ¶ Primo enim bz esse pfectius: qđ si aia ē p

fectior diuncta q̄ separata a toto: q̄ diuncta p̄fectioni. s. corpori glorioso q̄ in nullo impe- dit aiam sed uiuat: erit p̄fectior q̄ diuncta cor- pori q̄ aggrauat aiam. Sc̄do aia diuncta corpori glorioso h̄z posse liberius: q̄ semp sic oī corporis impedimento intelligit. corp⁹ at corruptibile frequēti⁹ ipedit aiam ne intelli- gat. Tercio q̄ aia diuncta corpori glorioso h̄z nosse limpidi⁹: q̄ itelligit p̄ sp̄s infusus cōiuncta aut corpori nātr intelligit p̄ sp̄s p̄ sensus acq̄sitas. Quarto q̄ aia diuncta cor- pori glorioso: quāto est p̄uenientior: tanto ē delectabilior: vt dicitur. x. et bi. claretq̄ pars sc̄da huius sermonis.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua de- clarat diffinitio aie per cōparationes ad vi- res quibus agit in corpore.

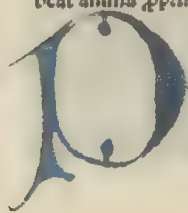
Erit in hoc sermone declaranda ē alia diffinitio aie: date p̄ cōparationes ad vires q̄b⁹ agit in corpore: s. m. dān. sic. Aia est sp̄s intellectualis rōnalis semp viuens r̄c. vt supra. Ad cuius declarationes tria notāda sunt. ¶ Primū est q̄ in hac dif- finitiōe ponunt due ptes p̄tinentes ad cogni- tionē. s. intellectualis rōnalis: s. intellectua- lis cōis est angelo r̄ aie. rōnalis vero p̄pria est aie humane cuius est rōcinari. non enim angelus intelligit p̄ discursum sicut aia: r̄ iō no fuit sup̄fluum: imo necessario ponere illā particulā. s. rōnali. ¶ Sc̄do notandum est q̄ in illa diffinitione addunt tres alie p̄ticle: quaz due p̄tinent ad esse respectu sui ipsius r̄ respectu alteri⁹. tertia vero p̄tinet ad bene esse. Respectu cē p̄prij dicit semp viuēs: q̄b⁹ viuere h̄z p̄ p̄tinentiā influentiā p̄mouentis s. dei. Respectu esse alterius. s. corporis cui est diuncta dicit semp in motu: q̄b⁹ pōt semp influere sup̄ corpus: h̄z non semp influat rōc corruptibilitatis in corpore. unde semp i mo- tu dicit: non q̄ semp moueat corpus, p̄pter corporis defectū: sed q̄ semp mouet si corp⁹ sibi cōiunctū est. Respectu vero bñ cē ipsius aie: q̄b⁹ est respectu voluntatis. q̄b⁹ est velle bo- num r̄ fugere malū. p̄uenienter addit boni maliq̄ capax. ¶ Tercio notādū est q̄ aia s. m. diuersa officia vel actus varia sortit noia s. z. s. lido. in lib. et bimo. r̄. b. et bo. i. q. disputata.

de aia. q. 12. Primo enim dicit aia dū viuif- cat corpus. Sc̄do vocat aius dū vult. Ter- tio vocat mens dū scit. Quarto vocat me- moria dū recollit. Quinto dicit rō dū recte iudicat. Sexto vocat sp̄s dū spirat. Septi- mo r̄ vltimo vocat sensus dū sentit aliqd q̄ inde animus sensus dicit pro his que sentit. Ex q̄bus oibus inferit q̄ alie diffinitiones de aia bene r̄ sufficienter sunt assignate. Est ēt alia diffinitio Sen. di. Aia ē sp̄s intellectu- lis r̄c. vt supra ad beatitudinē in se r̄ in cor- pore ordinata. Mā beatitudo dī dupliciter. Vno mō gaudiū de summa veritate: siue d̄ veris r̄ certis bonis gaudere: r̄ sic p̄uenit tñ aie. Alio mō beatitudo dicit gaudiū accidē- tale r̄ h̄ etiā p̄uenit corpori: sed p̄ redūdātiā ab aia: q̄ corpus b̄rificatū p̄bit a beatitudine aie ipassibilitatē: agilitatē r̄c. vñ Aug. ad dio- scōz ait. Tā potenti nā fecit de aiaz vt de ci⁹ beatitudine redūdet in cor⁹ plenitudo sanitatē r̄ incorruptiōis virgo. pōt enī dici q̄ aia ordi- nat ad beatitudinē. in se r̄ in corpore: q̄ h̄bit duplicē stolā: vnā rōne sui. aliā rōne corporis: r̄ in h̄ differt aia ab angelo: q̄ angelus ē spi- ritus i se ordinat tñ ad beatitudinē aia vero in se r̄ in corpore. Est istup alia diffinitio Aug. di. q̄ aia ē oīuz silitudo quā p̄firmat Arist. in. 2. de aia di. q̄ aia est q̄dāmō oia. h̄z. n. hō oīuz silitudinē: r̄ quātū ad cognitionē r̄ q̄stū ad cē. Quātū ad cognitionē: q̄b⁹ h̄z vñ app̄- hendendi oia virtute intellect⁹: r̄ illa dī sili- tudo s. m. cognitionē. vñ Aug. in lib. de spū r̄ aia inq̄t. h̄z enī vires. s. aia q̄b⁹ oia cōphēdit siue inuestigat: r̄ oib⁹ sitis existit. h̄ ille. nec est sile de angelo: q̄ angelus nō h̄z sensus exte- riores: nec corpi p̄iugit sensibili. r̄ iō oia q̄ co- gnoscit cognoscit intelligit: anima vero p̄ia- tra corpi sensibili sensibilia cōgscit sc̄sibit. i. p̄ sensus exteriores: q̄b⁹ vt ait Arist. in li. d̄ sen. r̄ sensa. r̄ in. 3. de anima. nihil ē intellectu qn- pus fuerit in sensu. Intelligibilia at cōgscit i- telligit: r̄ in h̄ differt ab angelo: vt p̄z p̄p q̄b⁹ dī aia omniū silitudo s. z. cognitionē: r̄ n̄ an- gelus. Silit. q̄stū ad cē ē omniū silitudo: quia h̄z aliqd cōc cū oib⁹ vñ dīc Aug. vbi sup̄. sitis est lapidib⁹ p̄ cēntiā: arborib⁹ p̄ vitā: aialib⁹ p̄ sensū r̄ imaginationē hoib⁹ p̄ rōnez: angel⁹ p̄ intellectū: deo p̄ intelligā. i. h̄ ille. Et ad illō q̄b⁹ tūc opponit q̄ p̄fret p̄uenientiā cū omib⁹ in gn̄rūdet q̄ r̄ si h̄eat aliquā p̄uenientiam cū omib⁹: nō. tñ in omib⁹. p̄uenit enim cū

Sermo

substantie corporeis inanimatis in eis tunc: sed non in incorporeitate: cum animatis in vita: sed non in augmentatōe: cum sensibilibus in sensu et imaginatōe: sed non incorruptibilitate. Sunt ex pre in corporearum huiusmodi omnibus aliqua similitudine: quia filius est angelis in intellectu: et deo in intelligentia. quod si per arguitur quod anima potest dici omnis creatura. sicut dicitur de homine. *Adar. vlti. predicat eum angelum omni creature. i. homini quod coicatur eum omni creatura: ut dicit Gregorius ibidem: quod tamen non inuenit de anima. Respondetur quod non omnes in creatura sic habent: quod habent huiusmodi per quod peruenit cum in corporeis ratione alicuius corporeis ratione corporis quod non habet anima. Postremo est alia definitio eorum et generalis anime dicitur quod anima est substantia spiritualis simplex et indissolubilis incorporea passibilis atque mutabilis. Circa quam est sciendum quod anima humana est in medio substantie superioris. scilicet angelice: et inferioris substantie. Respondeo igitur inferiorum dicitur anima substantia spiritualis simplex indissolubilis incorporea. respectu vero superiorum dicitur passibilis atque mutabilis. nam in hoc quod dicitur spiritualis dicitur corpulenta quod est inferior. in eo autem quod dicitur simplex separat a substantia spirituali quod est composita: sic est spiritus cui dicitur naturalis aut vitalis in corpore sensibili. per hoc autem quod dicitur indissolubilis: separat a vegetabili in plantis: et sensibili in brutis. Quod uterque est substantia spiritualis simplex: sed est dissolubilis. alia vero dicitur quod sequitur. incorporea est eorum anime et angelis: sed per aliam dicitur. passibilis et mutabilis separat anima ab angelis: quod habet aliquid modo angelis mali possunt pati: et boni de natura mutari: tamen non habent hanc passibilitatem vel mutabilitatem: ut patet per mutabilitatem corpore vel sibi transmutetur: et ideo dicitur anima passibilis et mutabilis in ordine ad corpus proprium: et sic per illam omnium definitionum explanatio finem doctrinam irrefragabilis docemur. *Alc. de al. in tractatu de anima in pre. et p. deat* et nos suauissimi fratres tantarum anime nostre dignitatis sublimitatem vitis et mundanorum ingratias deturpare: sed potius omni virtute agendum. ut etc.*

Scriptura quarta in albis de numerositate animarum contra opinionem Auerrois quod unusquisque habeat animam propriam. Sermo. 73.



Enitemini

igitur et pervertimini: ut declinetis vestra peccata. *Act. 3. et in epistola occurrenti serie. Dignetur circa anime considera*

tionem laboramus: quia dicit Augustinus in principio libri de spiritu et anima. Quoniam deum est mihi ut cognoscam me ipsum: sustinere non possum ut me habeam incognitum. magis autem negligentia est quod id sit nescire: quod celestia tam per funde cogitamus: quod naturalia tam subtili indagatore inuestigamus: et de ipso quod creatore nostro tam subtilia scire desideramus: nec est res peregrina: nec longe quod credamus animam quod ista sapimus: sed est semper nobiscum: adest: tractat: loquitur: inter nescit data est illi tam ingentium rerum secreta scire: et ipsas cognoscere non potest. hinc. Verum quod plerique fuerint infideles et heretici: quorum princeps et caput est ille canis saracenus Auerrois Aristoteli cometa tor: ponentes in omnibus corporibus nostris solum unum intellectum esse. ideo deo supra de anime veritate et veritate iam ad tertiam considerationem per me perone principalis numerositate versus transiendum: ubi perdem errorem extirpando: per habemus unumquemque propriam hanc animam cum quod si sancte in corpore vixerit: permabit in celestibus. si autem vitiose: in eterno igne cruciabit. his ergo errantibus dicitur penitemini etc. Ad hoc ergo erroris extirpationem et veritatem indagacionem sunt notanda.

Primum dicitur vera probatio.

Secundum iniqua opinio.

Tertium catholica responsio.

Quarta prima huius sermonis in qua probatur ratione: autem et exemplaritate: quilibet hominem habere animam propriam.

Primo igitur in hoc sermone ponitur hoc conclusio vera et fidelis: quod quilibet homo habet propriam animam cum quam dicitur: vel saluabitur. quod probatur ratione: autem et exemplaritate.

Primo probatur hoc conclusio secundum Bonaventuram. i. 2. di. 18. ar. 2. q. 1. et 2. hoc in sum. contra gentes. lib. 2. c. 72. septem rationibus. scilicet ratione preteritis: preteritis: motionis: iunctiois: distinctiois: iustificatiois: remunerationis.

Primo ratione preteritis sic impossibile est unam formam esse non unam materiam. unde Aristoteles in 2. de anima ait. Proprius actus habet fieri in propria materia: sed anima rationalis est actus corporis humani et forma propria eius: ergo cum diuersa sint corpora humana: diuersi erunt actus rationales ipsorum corporum forme preteritis.

Secundo ratione preteritis sic: preteritis et preteritis. i. illud quod preteritis: vel res quod preteritis: necesse est adinuicem per peritabilis: si igitur anima rationalis est preteritis corporis humani: ut deum est. illa anima rationalis que preteritis est corporis illius non est preteritis alterius: et sic est impossibile preteritis alio corpore: ergo etc.

Tertio rōne motionis sic. certū est q̄ aia
vīat corpori vt nauta naui fm Aristote. 2. de
aia: sed vnicuiq; motori debent p̄p̄ia instru-
menta. alia enim sunt instrumēta tubicinis
alia fabri. Si igit impossibile est fabrum vti
instrumentis tubicinis impossibile est q̄ in-
tellectus vnus hominis sic intellectus alterius
vnde iterum Aristote. ait. 3. de anima. Intel-
lectus cōparat ad corp⁹ vt cius motor: § 28.
Quarto ratione cōiunctōis sic. Naz aia
rōnalis coniungitur corpori humano a deo r̄
taliter q̄ non potest coniungi alteri ab eo. vñ
Aristo. in p̄ de anima representauit anteq̄
di. de anima r̄ nihil de proprio susceptibili:
asserentes quasi esset p̄tingens fm pythago-
ricas fabulas: quālibet animā quodlibet cor-
pus indui. Si igit impossibile est q̄ anima
canis ingrediat lupi corpus: vel aia hoīs ali-
ud corpus q̄ hoīs: cum eadem proportio sit
anime hominis ad corpus eius: que est isti
hominis ad corpus alterius: impossibile erit
animā istius hominis ingredi aliud corpus:
q̄ illius hominis. Si igit homo intelligit p̄-
aiam fm Arist. in. j. de anima tot erunt intel-
lectus quot anime: r̄ tot anime quot corpora
humana. **Q**uinto rōne distinctōis sic: a q̄
quis habet esse ab eodem habet vnitate: sin-
gularitatem r̄ distinctiōem: quia h̄ maxima i-
phia: q̄ vnum r̄ ens se p̄sequūtur: sed vnum
quodq; habet esse a sua forma r̄ perfectione:
ergo perfectio r̄ forma vnus distinguit a p̄-
fectione alterius: sed p̄fectio hominis fm q̄
homo non solum est anima sensibilis: sed ē
rōnalis: ergo r̄. Cuius rōnis euidentia ha-
betur ex p̄sentia: quia si eadem anima esset
in multis hominibus vna perfectio esset: vn⁹
habitus: vna scientia: vna bonitas: r̄ sic de
singulis: q̄d tñ patet expresse falsum: cū vn⁹
sit sciens: aut ignarus: vnus bonus: aut ma-
lus: r̄ h̄mōi. q̄ si cōtra dicitur q̄ omnia illa
possunt esse in vno intellectu. R̄ideo falsissi-
mum esse: quia duo cōtraria essent simul in
eodem subiecto fm numer⁹: r̄ id ipsum cōtra-
riabit sibiip̄s: q̄d est impossibile: § 2 idem q̄d se
quit. s. vnā r̄ eadē aiam esse in plurib⁹ hoīb⁹.
Sexto rōne iustificatiōis sic. Si vna r̄ ea-
dē aia ē in plurib⁹ hoīb⁹ post mortē nihil pl⁹
h̄ iustus q̄ iniustus: ergo bonū erit inremu-
neratū: r̄ malū ipunitū: ergo mundus est in-
ordinat⁹: r̄ deus est iniust⁹: r̄ h̄o stult⁹ q̄ opat
bonū: q̄d si h̄ a deo impossibile: q̄ nō tñ ē

fidem: sed etiam contra rectam rōnem: ergo
impossibile est plures homines eandē aiaz
rationalem habere ex qua rōne sequitur alia
vltima. **S**eptimo r̄ vltimo idem probatur
rōne remuneratiōis sic. Si vna anima ratio-
nalis est in diuersis hominibus: § post mor-
tem non est vnus beati⁹ alio. si igit ad bea-
titudinem non peruenit nisi per virtutem: et
multi sunt qui in hac vita non habent virtu-
tes: ergo sunt non venientes ad beatitudinē
si igitur omniū est vna anima nulli beatificā-
dum: ergo frustra factus est homo r̄ tot⁹ mū-
dus: r̄ si hoc est omnino falsum r̄ impium:
falsus est tenere vnā animā esse in plurib⁹.
Scdo idē pbat. 12. auctibus sacre scripture
no. r̄ vete. testa. sic. Animas vestras eruatis
de morte. Josue. 2. Qui sponte obrulitis de
istis aias vestras ad periculum benedi. deo.
Judic. 5. Non enī quasi homo deus sic cō-
minabit: r̄ ideo humilēm⁹ illi aias nostras.
Judith. 8. Animas pauperū saluas faciet ps.
71. Custodit dñs animas fnoꝝ suoz. ps. 96.
Ecce mulier occurrit illi: ornata meretricio
preparata ad capiendas animas. Proverb.
31. Fructus iusti lignū vite: q̄ suscipit aias
prudens est. Proverb. 12. Iustoz anime in
manu dei sunt. Sap. 3. Qui timet dominū
prepara. cor. su. r̄ in cōspectu illius sanctifica-
būt animas suas. Ecclesiastici. 2. Cū sit vna
scz sapientia omnia potest: r̄ per nationes in
animas stans se transfert. Sap. 7. pro aia h̄
filioꝝ collocabit vulnera sua. Ecclesiastici. 30
In paciētia vestra possi. aias vestras. Luc. 21
Tertio idem pbatur exemplaritate nālī: r̄
spirituali. Primo naturali: nam Arist. 3.
de anima assimila intellectum vel animā in
lectiuam luminī: sed nō est idem numero
lumen in diuersis illuminatis: ergo non est
idem intellectus numero in hominibus.
Scdo exēplaritate spirituali scripture sacre
quā ponit Jo. apoc. 6. di. Vidi turbam nia-
gnam quā dinumerare nemo pote. ex. o. tri. r̄
lin. r̄. sed turba illa non erat hominum cor-
poraliter viuentium: sed animaz a corpore
separataꝝ: ergo sūt multe anime intellectuē
fm multitudinem corp⁹. Propterea si eēt tñ
vna anima in omnibus nulla esset remune-
ratio vt dictum est supra. q̄ si non remune-
rentur r̄ viuerent in regno celoꝝ: quō possēt
anime sanctorum homines mundi ipsas in-
uocantes: in suis petitionibus et audire: r̄ eis

gratias impetrare? Quod verum esset quod dicitur per Job. 5. Ad aliquem sanctorum puerum quibus satis inuitur tot esse animas: quod sunt sancti in paradiso cum viacamus homines illum exaudiri ab uno: illum ab alio. Et sic patet rationibus: auctibus: et exemplis plures esse animas sub pluralitate corporum. patetque pars prima huius sermonis.

¶ Pars secunda huius sermonis in qua ponuntur opiniones hereticorum contra predictam veritatem.

Secundo in hoc sermone ad clariores huius veritatis noticiam sciendum est quod quidam heretici opinati sunt quod anima humana siue intellectualis: secundum quod intellectualis: una est in omnibus hominibus: non solum quantum ad intellectum agentem: sed etiam quantum ad intellectum possibilem: et hoc opinio fuit Commentatoris super li. de anima: quam etiam vult imponere Aristoteli et trahere ex verbis suis: tum quia posuit mundum eternum et ita homines innumerabiles precesserunt: tum etiam quia ponit nullam substantiam spirituales esse que non habeat mouere corpus: quod si diuerse anime essent in diuersis hominibus aliquando cessarent ab actu mouendi cum separarentur: tum etiam quia essent infinite actu: cum motus celi non habuerit principium secundum philosophum. Ad vitandas obiectiones in contrarium adductas: ut patet in parte precedenti. distinguit Commentator tres partes in anima humana di. super. 3. de anima. Opinandum est quod in anima sunt tres partes intellectus quarum una est intellectus recipiens. secunda efficiens. tertia factum: et due illarum sunt eterne. habens et recipiens. Tertia est generalis et corruptibilis. Animam autem tertiam quam dicitur generalem et corruptibilem vocat intellectum possibilem: et illum dicit nihil aliud esse quam imaginatio. unde postmodum subiungit: intellectus passivus est corruptibilis: et absque hoc nihil intelligitur. per intellectum autem passivum intelligo virtutem imaginariam: unde vult dicere quod sicut in visu est color: et lux et oculus videns sic in intellectu se habet quod sunt species imaginarie: sicut color: intellectus agens: est sicut lux: intellectus passibilis: sicut oculus: et sicut ex concursu illorum trium efficitur visus: ita ex concursu illorum trium efficitur intellectus et sic ex diuersitate vel defectu coloris causatur diuersitas vel defectus actus videndi: sic ex di-

uersitate existente in similibus imaginariis vel imaginatione causatur diuersitas in intellectu passibili: et defectus etiam actus intelligendi in eodem homine: quia nihil intelligimus nisi in fantasmatibus. Et ideo dicit philosophus corruptum intellectum: quodam interius corrupto intellectu: inquam non quolibet: sed adeptum: et per hec que dicta sunt nuntur. declarare in convenientia que ad hanc partem sequuntur quam positionem erroneam et falsissimam probare nuntur septem rationibus: quarum. Prima est hoc omne quod indiuiduatur et multiplicatur ad alterius multiplicationem et indiuiduale substantialiter dependet ab illo: sed anima intellectiva non dependet substantialiter a corpore cum possit esse substantialiter sine illo: ergo non indiuiduatur nec multiplicatur sed indiuiduatur corpus et multiplicationem. Secunda ratio est hec plus assimilat in complexionem et nam duorum hominum corpora: quam eiusdem corporis membra diuersa: ut caro mea carni tue: quam os meum carni mee: ergo si una anima potest esse viuificatiua diuersorum membrorum unius corporis: ita quod in illa membra diuersas habet influentias secundum illos dispositiones varias: videtur multo fortius quod una anima possit esse perfectio duorum corporum sibi similium. Tertia ratio est hoc: multiplicatio indiuiduorum eiusdem speciei attenditur propter preservationem ut perpetuetur esse in pluribus: quod non poterat perpetuari in uno: sed anima rationalis est incorruptibilis secundum philosophum. 2. et 3. de anima: ergo videtur quod in ea non sit multiplicatio sed numerum: ergo in diuersis hominibus non numeratur sed est eadem numero. Quarta ratio est hoc: si anima intellectiva indiuiduaretur secundum corpus per consequens que reciperet in illa indiuiduaretur secundum exigentiam corporis: sed anima intellectiva suscipit formam vniuersalem: ut est vniuersalis: ergo si forma existens in anima non indiuiduatur: pari ratione nec anima: prout est in hoc corpore indiuiduari potest. Quinta ratio hoc est. Ad hoc quod anima rationalis aliquid intelligat: necesse est quod ex se intelligente et intellectu fiat unum: sed contingit alias diuersorum hominum omnino idem intelligere: ergo contingit uni et eidem eis unum: sed quacumque uni et eidem sunt: eadem omnino inier se sunt eadem: ergo anime plurium sunt una et eadem substantia numero. Sexta ratio hoc est. Actus et officium substantie spiritualis est re-

gere et mouere substantiam corporalem: ergo si nihil est otiosum in natura: nūq̃ est ponē substantiam spirituale que non moueat corporalem: sed si diuerse anime essent in diuersis corporibus cum contingat eas separari a corporibus proprijs: contingeret eas ab actu aliquādo cessare: et ita otiosas esse. q̃ si hoc ē incōueniens: incōueniens est etiam plures hoīes diuersas animas habere. ¶ Septima et vltima ratio hec est. Omnes homines cōueniunt in p̃mis cōceptionibus. his autem assentiunt per intellectum agentem: ergo cōueniunt omnes in vno intellectu agente: ergo omnes homines habent vnicū intellectus. Et sic patet rē.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua ponitur catholica responsio theologorū ad predictas oppositiones.

Tertio in hoc sermone refellēdo hāc positionem erroneā et falsam: imobilitatem tenendum est s̃m fidem et veritatem: q̃ diuersi homines diuersas habent animas: vt dictum est in p̃ma parte: ad rationes in oppositum factas catholice r̃ndendum est. ¶ Ad p̃mam rōnem que dicit q̃ intellectus non dependet a corpore rē. R̃ndet s̃m Bona. vbi supra in solutiōe p̃mi. argu. q̃ intellectus indiuiduatur s̃m corporis indigētiā: non t̃m eius indiuiduatio est a corpore s̃ a proprijs p̃ncipijs materia. s̃. et forma sua quas de se habet: et in se subsistit s̃m determinationem Bona. et Ricar. in 2. dist. 18. ar. 2. q. 1. di. q̃ anima rōnalis cum sit hoc aliqd et per se nata subsistere: et agere et pati mouē et moueri: habet intra se fundamentum sue existentie: et p̃ncipium materiale a quo habet existere: et formale a quo habet esse: illa tamē materia subleuata est supra esse extensionis priuationis et corruptionis: et ideo dicit mā spiritualis. qd̃ non intelligentes qdam dixerunt animā rōnalem non habere materiam non intelligentes de materia in sua generalitate: sed prout ad eam stat resolutio p̃fica. ¶ Ad secundam rōnem que dicit q̃ vna anima potest perficere diuersa membra rē. R̃ndet s̃m Bona. vbi supra in solutiōe 2. argu. q̃ non est simile pro eo q̃ omnia membra continentur et reducuntur ad vnum p̃ncipale mēbrum in corpore: mediante quo est defluxus motus et sensus ad alia membra: vt patet in eodem: diuersorū autē hominū corpora non

continuant: nec inducunt ad vnu membrum et ideo non possunt habere vnam p̃fectionem.

¶ Ad tertiam que dicit q̃ multiplicatio indiuidualis fit p̃pter conseruationem speciei. Respondet s̃m Bona. vbi supra in solutiōe 3. argu. q̃ h̃ non est tota causa nec p̃cipua: sed p̃ncipalis ratio est ad manifestationem bonitatis diuine: et h̃ p̃cipue est in aīa bus que multe sunt: vt eis distribuatur gratiarum dei multiformitas: et compleat illius superne ciuitatis integritas et numerositas.

¶ Ad quartā que dicit q̃ anima recipit formam vniuersalem rē. Respondet s̃m Bona. vbi supra in solutiōe 4. argu. q̃ si forma illa quā anima recipit sit vniuersalis per indifferētiam ad multa singularia cognoscēda: t̃m re vera illa species que est in anima est quoddam accidens singulare. Que quidem species qualitatē et disponit ipsam animam et in diuersis animabus diuersificat: sicut et scientia que in diuersis cognoscentibus est alia et alia: q̃uis sit de re vnica. ¶ Ad quintā que dicit q̃ ad actum intelligendi requiritur q̃ ex intellectu et intelligente vnu fiat rē. Respondet s̃m Bona. vbi supra in solutiōe 5. argu. q̃ hoc intelligit quātum ad speciem que vnitur intellectui: non quātum ad ipsū obiectum extrinsecum. Illa enim species quā vnitur intellectui habet comparisonem ad intellectum in quo est: et ad obiectum ad quod est: et quod representat: et q̃uis in comparatiōe ad obiectum habeat vnitatem quodammodo in diuersis cognoscentibus: et ad idem quātū est ratio et similitudo eiusdem: t̃m in comparatione ad animam in qua est habet diuersitatem: et potest poni exemplum de speciebus receptis in duobus speculis: vel in duobus oculis. ¶ Ad sextam que dicit q̃ officiū substantie spiritualis est mouere corpus rē. Respondet s̃m Bona. vbi supra in solutiōe vlti. argu. q̃ argumentū illud deficit dupl̃. Primo quia propter hoc non est substantia spiritualis p̃ncipaliter facta. cessabit enī oīs motus: qd̃ ignorauit p̃ba. vnde vana est oīs ratio suo: quādo assumpsit numerum motuum s̃m numerum mobilitū et motū: multo etiam plures sunt angeli q̃ sint oīes qui mouentur. non enim facti sunt ad h̃: sed ad fruendum deo. Deficit etiam in hoc q̃: et si anima separaretur a corpore: resumet t̃m aliquod corpus suum per resurrectionē: quod etiam

phs ignorant: et ideo non est mirum si phs
deficit. necesse est enim phantem in errorem
labi. nisi fidei radio adiuuctur. Ad septimā
et ultimam rationem que dicit qd oēs hoies
conueniunt in p̄mis conceptionibus etc. Re
spondetur fm Tho. in. j. parte. q. 79. arti. 5. in
solutione ultimi argumēti. qd omnia que sūt
vnius speciei cōmunicant in actione conse
quēte naturā speciei: et per p̄sequens in vir
tute que est p̄ncipium actionis: non qd sit ea
dem numero in omnibus. cognoscere autē
prima intelligibilia est actio p̄sequens sp̄m
humana. unde oportet qd omnes homines
cōmunicent in virtute que est p̄ncipium huius
actionis: et hec est virtus intellectus agentis
non tñ oportet qd eadem sit numero in oib.
oportet tñ qd ab vno p̄ncipio in omnib.
de riatur. et sic illa cōcētio hominum in intel
ligibilibus demonstrat vnitatem intellectus
separati: quē Plato comparat soli: non autē
vnitatem intellectus agentis: quē Aristote.
comparat lūmini. Claret igitur predicta opi
nionem erroneam esse et hereticam: et qd tot
sunt anime quot hūana corpora: et sic qd bo
ne et virtutibus dedite in celesti patria regia
bunt: vitijis autem pollute in inferno crucia
buntur: que omnia confirmat Aug. in lib. de
ecclesiasticis dogmatibus. di. Ante passionē
dñi oēs sanctorum anime in inferno sub de
bito preuaricationis Ade tenebant: donec
auctore dño pro idebita morte: de seruilī cō
ditione liberarent: post ascensionem dñi ad
celos omnium sanctorum anime cum xp̄o
sunt: et creantes de corpore ad Christum va
dunt: expectantes resurrectionē corporis sui:
vt ad integram et p̄petuam beatitudinem
cum ipso pariter imutentur: sicut et peccatoz
anime in inferno sub timore posite expectāt
resurrectionē sui corporis: vt cum eo ad penā
conuertantur eternam. hec ille: quā beatitu
dinem nobis concedat etc.

¶ Feria quinta in albis de dignitate anime
respectu creatiōis vbi declaratur a quo et de
quo: quando et qualiter: et ad quid est anima
creata.

Sermo. 74.

De rtransiens
euangelizabat ciuitatibus
cunctis. Act. 8. et in epistola
occurentis serie: Respcio
et confidero terrani: aerem
ceteraq; elemēta et omnia
corpora celestia: fructus: arbores: et diuersa
animalia et in horum p̄sideratione deficio:
admirans in ipsis potentiam: sapientiam et
clementiam creatoris: sed omnia illa relin
quens et ad cōsiderationem hominis. me cō
uertens: ipsum p̄c omnibus digniorem et ex
cellsiorem esse discerno: que dignitas et excel
lentia non claret ex sensibus exterioribus: ga
ut ait Aristo. in. 2. de anima. Homo certissi
mum habet gustum: in alijs autem deficit a
multis animalibus: sed solum ex intelligētia
et prudentia. Propter qd dicit Aristo. in. 2. de
anima. Prudentissimū omniū animalium
est homo: ex quibus patet qd homo omnib.
preponitur et ipsa rationali anima. Cuius ē
intelligere et speculari. unde pulchre Lactan.
dicit lib. de ira dei. c. 7. Quis ē tam indoct.
vt nesciat: quis tam imprudens vt non sen
tiat in esse in homine aliqd diuini: nondum
venio ad animi virtutes et ingenij: quib.
manifesta cognitio est: nōne ipsius status corpo
ris et oris figura declarat: non esse cum niul
tis pecudibus equalē? Illarum natura in
humū pabulūq; prostrata ē: nec habet qd
cōmune cum celo qd non intuetur. homo at
recto statu: ore sublimi ad cōtemplationem
mundi exercitatus p̄fert cum deo multum: et
rationem ratio cognoscit. Propterea nullū
est animal: vt ait. Cicero. Propter hominem
quod habeat aliquā noticiam dei. solus enī
sapientia instructus est: vt religionem solus
intelligat. Ecce ergo qd solum p̄pter animā
p̄fertur homo ceteris animāibus: de cuius
entitate quod fuit p̄mum p̄positum dñi est
reliqū est vt scdm agrediamur: eius v3 di
gnitatem que tanta est: vt dicit p̄pha ps. 65.
Veni et vi. et nar. no. qd h. d. aic. m. Propter
ipsam enim Christus mortuus est et resurre
xit: apostolos pro anime salute misit. unde vi
citur. De rtransiens. s. Philippus etc. Cuius
anime dignitatem vt clarius perspiciamus
quattuor considerabimus.
¶ Primo qd mirabiliter sit creata.
¶ Secdo qd singulariter sit estimata.

Tertio q̄ diligenter custodita.

Quarto q̄ precise sit comparata z subli-

miter glorificata. **E**t de p̄mo tñ in hoc sermone causa breui-
tatis dicenda: de reliquis in sequenti p̄mo
igit cōsiderando q̄ mirabiliter aia sit creata
trīs perquirenda sunt. **P**rimo a quo z de
quo est creata. Secō qñ z vbi est creata.

Tertio q̄liter z ad quid est creata.

Pars p̄ma hui⁹ sermonis in q̄ declarat
a quo z de quo anima sit creata.

Primo igit in hoc sermone ingredū
est de quo: a quo anima sit creata.

Circa p̄mū qñ querit de quo sit cre-
ata. Sciendū est q̄ hic fuerūt tres opinioes:
due falsę z vna vera. **P**rima est aliquorū
phoz. q̄ intellectus human⁹ nō erat ali⁹ q̄
intellect⁹ diuin⁹: sed diuin⁹ intellectus diceba-
tur prout cōsiderabat in se: human⁹ vero: put-
perficiebat aliq̄ corpus: sed cū deus null⁹
sit pars cōstitutiva: ppter suā sumā p̄fectio-
nē z absolutionē: hec opinio fuit stulta z erro-
nea. **S**ecō opinio fuit quorūdam heretico-
rū. Manicheoz dī. q̄ spūs rōnalis sit de dei
substātia z natura. Dicebat enim q̄ in hoīe
est duplex aia: ut refert Aug⁹ in lib. de dua-
bus aiaib⁹: quaz vna inclināt ad bonū: illa
erat de substātia dei. Alia ad malū: illa nō
z illa q̄ facit bonū nūq̄ pōt facere malū: nec
ecōuerso. Sed h̄ positio multipliciter est fal-
sa. **P**rimo q̄ ponit deū eiusdē nature cē cū
creatura: cū ponit eā fieri de dei substātia: et
ppter hoc sequit hoc incōueniēs: q̄ duo op-
posita sint vera: dū ponit animā a deo eē fa-
ctā: z esse de sua substātia diuinā. **Vñ** Aug⁹
dicit de fide ad **P**et. nō vñ nature possunt
esse qui fecit: z quod factū est. Secō etiā de-
uiat a veritate cū ponit in nobis duas aias.
q̄ patet esse falsum ex supradictis: q̄ vnus
materie est vna forma: s̄m p̄m in. 2. de aia.

Et ideo est tertia positio vera z catholica:
q̄ anima nō est pducta de dei substātia: de⁹
eniz ad creaturas se habet in rōne causę effi-
ciētis: formalis: z finalis: nō autē in rōe ma-
terialis: q̄ tuncq̄ creatura sit nobilis. **E**t h̄
probat tripliciter. **P**rimo sic: si anima est d̄
dei natura z substātia: cū ipsa sit pars hoīs
sequit q̄ natura dei venit ad cōstitutionem
hoīs: sed pars est min⁹ nobilis q̄ totū: ergo
deus min⁹ est nobilis q̄ hō: quod falsum est
z impiū: ergo id ex quo sequit. sanīmā esse

de substantia dei. Secō sic anima ut pater
multiplex deprauat p̄ affectiones inordina-
tas: ergo si anima est de dei substātia cōtin-
git ipsaz diuinā substātiā deprauari: quod
impiū est z falsū: q̄ deus sume est bonus.
Tertio probat per locum ab auctoritate sic
Sen. p̄. **F**aciam⁹ hominē ad imaginē z si-
militudinē nrām: q̄ dictū est s̄m aiaz: z nō
s̄m corpus: ergo aia hoīs est facta: sed circa
diuinā naturā nō cadit factio: ergo zc. **C**on-
cludo ergo q̄ aia non est de substātia dei: s̄
nec de terra: nec de alia materia: sed de nubi-
lo creata: z h̄ est sentētia omnīū theologorū
p̄sertim **B**ona. in. 2. di. 17. ar. 2. q. 1. **E**t **A**lex.
de ales in. 2. pte in tractatu de aia. **E**t **T**ho.
in sū. 5. gen. lib. 2. ca. 84. **Q**uod si d̄ p̄ illud
Sen. 2. ca. **I**nspirauit in facie eius spiracu-
lum vite: sed inspiratio vite nō est nisi aia: er-
go aia est spiritus vel flatus dei: sed spiritus
dei nō est nisi de deo: ergo est de substantia
dei. **D**icēdū q̄ ibi spirare est idem q̄ spm̄ fa-
cere: z factū corpori insinuare: z sufflare: s̄
flatum hominis facere: z factū corpori infunde-
re. **Vñ** **Y**sa. 57. c. ait dñs: **D**mnē flatū ego
feci. vbi dicit dñs **B**ona. q̄ nō intelligit de
flatu corporali q̄ est ventus: sed d̄ flatu spūa-
li q̄ est anima rōnalis. **E**t sic patet p̄mū in
hac parte inuestigādū. **C**irca scōm a quo
sit facta siue creata aia. **S**ciēdū q̄ etiā circa
hec tres fuerunt opinionēs: due falsę z vna
vera. **P**rima est quorūdam phoz dī. aias
esse pductas a deo mediante intelligentia: si-
cut corpora pducta sunt mediante corpore
celesti: iuxta illud **phi**. 2. **ph**isicorū. **S**ol z hō
generāt hominē: z huius opinionis videtur
fuisse auctor in li. 8. cau. z **P**latō cū suis seq̄-
cibus. **R**atio eoz fuit diuina vnitas z sim-
plicitas: q̄ deus est simplex: non cōposit⁹ ex
materia z forma: nec genere z differētia: nec
actu z potētia: z ideo sic imaginati sūt q̄ de⁹
simplicissim⁹: cui⁹ act⁹ est intelligere pducit
solū intelligentiā primā z vnica: illa vero p-
pter distare a p̄mo intellectū se z p̄mū: ita
aliquo modo fuit cōposita. **E**t sic pducit or-
bem suū z intelligentiam orbis: z sic de in-
ceps vsq̄ ad orbē lune z intelligentiā decimā
que irradiat super aias rōnales. **S**ed hec
falsa ē opinio s̄m **B**ona. in. 2. di. 1. ar. 2. q. 2. q̄
dicit q̄ q̄ de⁹ est simplicissim⁹ nō pducit ni-
si vnū: sed hoc magis est ad oppositū: quia
quanto aliqd est simplicius tanto potentius

Sermo.

et quāto potēt? tāto in plura pōt ergo si de⁹
est simplicissim⁹. hoc ipso pōt in oīa sine me-
diore dicit q^d illud dictū auctoritatis dⁱ cau-
sis est hereticū: nisi q^d intelligat sic q^d aīa vi-
cī creati ab intelligentia in quātū aliquā illu-
minationē suscipit mediāte illa: q^d sū pōm
ipsa excedit aīam in claritate cognitōis. Et
dicit quidā phus q^d aīa rōnalis creat in ym-
bra intelligentie: et sensibilis in ymbra rōna-
lis: q^d dictū sic intelligas: q^d vna deficit ab
alia in pfectione: non q^d vna pducatur ab alia.
¶ Scda opinio fuit quorūda hereticorū 'di-
q^d aīe pductio ē p traductionē: ita ut aīa tra-
ducatur ex anima: sicut caro ex carne: sicut
sub vna cādela multe accendunt: sic ab vna
aīa per sui multiplicationē absq^z diminutio-
ne eius: plura corpora viuificant. De h^o etiā
aliquādo Augu. dubitauit in lib. sup. Gen.
et lib. de lib. arbi. et libro retractionū. Rō
autē que cū dubitare fecit fuit transfusio ori-
ginalis peccati: verum postq^z cognouit pec-
catū originale nō esse a carne ppagante: nec
insufficiente: nec ab aīa cōtrahēte: sed a statuto
dei sic ordinato: nec per hoc sequit^r q^d de⁹ sit
causa peti: q^d prius hō peccans fuit hui⁹ sta-
tuti causa: iuxta illud pbr: q^d qd est causa cause
est causa causati. Ideo expresse hanc opinio-
nē postmodū in lib. de ecclesiasticis dogma-
tibus reprobauit. Cui⁹ auctoritatē ponit ma-
gister in. 2. dist. 8. talem rōnē assignans. Qm
si propter originale peccatū aīa transfundit^r
ex aīa: aut aīa xpi non esset de genere alia^z
aut habuisset originale petm: quorum utrūq^z
ipū est et falsū: hāc eandē opinionē improbat
Bona. sic: Si aīa traduct^r ex aīa: aut ex tota
aut ex parte: nō ex parte: quia aīa est simplex
si ex tota: tunc ergo cū quis alium generat si
totā aīam suam ei dat: ergo ipse aīam defi-
nit habē: quod est falsum. ¶ Et ideo est ter-
tia opinio vera et catholica theologorū Bon.
in. 2. dist. 8. ar. 2. q. 3. Et Ricar. ibidem. q. 2. Et
Alex. in. 2. tractatu de aīa. et in. 3. pcepto. q. 5
Et beatus Tho. in prima parte. q. 90. art. 3.
et in sū. contra genti. lib. 2. ca. 86. di. q^d anime
nō seminantur: sed formatis corporib⁹ a deo
creant^r immediate: et creando infundit^r et infun-
dendo producit^r dictum est. Ipsarū enim
creationē deus sibi reservauit quinq^z rōni-
bus. ¶ Primo rōne conditionis: q^d s. ani-
ma est substantia intellectualis: tunc sic. Al-
lud cui⁹ opatio est sine corpore nō producit nec

generat a corpore: sed ppris operatio aīe in-
tellectualis est intelligere: et si non sit p orga-
nicū corporale: ergo nō generat a corpore nec
ab aliquo corporali sed a deo. Confirmat^r q^d
ex corpore impossibile est fieri nisi corp⁹: et aīa
autē est non corpus: sicut multipliciter probat
phus et Aug. ergo nō est ex carne: nec ex aīa
ut probatū est: ergo est ex deo. ¶ Scdo rōne
imortalitatis sic. Qd nō definit esse ad cor-
ruptionē alteri⁹: nō incipit esse ad generatio-
nē alterius: sed aīa non definit esse corpore
corrupto: ergo nō generat ex corpore: sed solū
producit a deo habente virā insufficientē a se
ipso et in seipso. ¶ Tertio rōne immortalitatis sic
Qd nō habet materiā partē suā nō pōt fieri
ex aliquo sicut ex materia: sed cū rōnalis aīa
sit spūalis nō habet materiā aliquā pte sui:
q^d sit ex nihilo. ¶ Quarto rōne dignitatis. Qm
enim aīa sit imago deit⁹ nata immediate for-
ri in deū et beatificari immediate in ipso: dili-
gendo eū et toto corde: totū suū esse imedia-
te debuit habere ab ipso: ut ipsū ex toto cor-
de diligere teneret. ¶ Quinto rōne finis sic.
Finis rei correspondet ei⁹ pncipio: q^d pater
q^d tunc res est perfecta cū ad pncipiū pō-
pū attingit: finis autē aīe rōnalis est ut p co-
gnitionē et dilectionē ad propriū pncipiū q^d
est deus attingat: a deo habet suā cognitio-
nis et dilectionis pncipiū: ergo excluditur er-
ror di. aīas ab angelis esse creatas. Conclu-
de ergo q^d deus formatis corporibus in veri-
tre matris: ut patebit in parte sequenti: creat
aīas sine alicuius medio: nō de matris cor-
pore: nō de aīa nec de aliqua materia: sed dⁱ
nihilo facit ipsam spūalem et simplicem: sui
ips⁹ capacē: excellentē et dignā. ¶ Quod si
stra dicat^r q^d videt^r q^d non semp de⁹ forma-
tis corporib⁹ producat aīas: q^d nihil inordina-
te pōt facere: sicut in adulterio non dat grāz
q^d immediate procedit ab ipso: sic etiā corpori p
adulteriū generato videt^r q^d nō debeat infun-
dere animā: q^d si infundit videt^r reprehēssibilis
esse et acceptare coitū adulteriū. Dicēdū q^d in
hoc potius ostenditur laus diuine bonitatis q^d
reprehensio: q^d tunc nō cōsiderat petm prout
tunc puniendū: sed expectādo quousq^z puni-
ri pōt absq^z detrimento maioris boni: qua
ppter bñficiū creationis aīarū quod dispo-
suit seruare siue cōtinuare formatis corpori-
bus nō imutat nec interrūpit ppter peccata
boniū: unde cū aīam infundit nō cōsiderat

vitii: sed natura nec est simile dei gra q non respicit naturaz fm q natura est: sed magia fm qd ad dei cōuersa est. Et quo seqt illud correlariū: q abhorredū: q detestadū nāe: q tremendū iudiciū dei sit futurū ex illo abhominabili vitio gomozeatice: q ex tali actu n formant corpora nec aie: digni enim eēnt statim demergendi in infernū: q nullū bonum exinde expectat. Cōfirmant p̄dicta per Ysa. di. in persona dei. 57. ca. Dēi statū ego feci cōstat q nō de statu corporali intelligit: q de statu spūali. scia rōnali. Qd etiā aia nostra nō fit ex traduce nec producat seminaliter p bat per pbm. 16. de aialibus. di. Solū intellectus inerat ab extrinseco. Ex quib⁹ omnibus patet q excellēs et digna sit aia a tam nobilissimo agēte creata. f. deo. Ad cōfirmat Aug. 1. lib. de quantitate aie di. Nō enim puto aiam esse ex his notis v̄sitatizq naturis q̄s istis corporeis sensib⁹ tagim⁹: nā neqz ex terra: neqz ex aq: neqz ex aere: neqz ex igne: neqz ex his: neqz ex aliquib⁹ conianctis horūz q stare animā puto. hec ille. Et sic patet rē. ¶ Pars secūda hui⁹ sermonis in q̄ declarat quando et vbi sunt anime create.

Ecūdo in hoc sermone inuestigādū est: quando et vbi sunt anime create. Ad quod declarandū est sciendū q circa h fuerunt tres diuerse op̄niones: due falsę: et vna vera. ¶ Prima fuit quorūdam phoz. f. Platonis et eius sequaciū: et maxime Adacrobij exponētis somniū Scipiois: q anime fuerūt simul create in stellis corporalibus: et post formatis corporib⁹ sibi idoneis: ad h corpora viuificandū descendunt per lacteū celum et alios orbes planetaz: et post modum ruptis corporibus illuc reuertuntur. Deinde suo loco et tempore iterum descendunt: sed cum descendunt omnīū pus cognitorum obliuiscuntur: et cum ascendunt obliuiscunt maloz q in corpore habuerūt. Sed h opinio fm Bo. potius fuit somniū quoddam: q dictū autenticū: quia absurdū est tale circulationē animarū ponere. Et quo sequitur q anima non sit vera perfectio corporis: cū p̄prius actus fieri habeat in propria materia. in. 2. de anima. Insuper est falsa: qz ponit q nulla possit esse beatitudo: quia tollit perpetuitatē in qua cōsistit maxima pars beatitudinis: sicut dicit Aug. in. 14. de trini. ¶ Secunda opinio fuit quorūdam hereticorū

zimarini et in anicbeoz di. q anime humane simul fuerunt create in celo cum angelis: ut p̄te quia sunt eiusdem nature: et postmodū ad suggestionē tenebrarum peccauerunt: et merito illius peccati in corpora sunt detrusi: tanqz in carceres: ut ibi purgentur: ut cum purgare fuerunt ad celestem patriam reuocentur. Sed hec opinio est falsa et expresse cōtra philosophiam: dum ponit animas circuire diuersa corpora: quod est cōtra Aristot. in p̄mo de anima: cūz etiam propria forma habeat fieri in propria materia ut dictū est: dum etia ponit q corp⁹ cōparat ad animā non sicut perfectibile: sed sicut carcer: quod si verū est sequitur q homo non est vera species: cum ex anima et corpore non fiat vnum quod est expresse falsum. Insuper est h opinio contra sensibilem experientiam. Nam videmus animā quātūcūqz bonam nolle a corpore separari: quod mirū esset si ad corpus naturalem aptitudinē et inclinationē non haberet sicut ad suū sodalem: non sicut ad carcerem. Videmus etiam q nihil noui mus nisi ea que postqz nati sum⁹ didicimus quod non esset si anime nostre a primordio fuissent create: et in celo peccassent: multa enī alia scirent. ¶ Et ideo est tertia opinio vera theologorū sancta et catholica sicut beatus Tho. in prima parte. q. 90. arti. 4. Et Ricar. in. 2. di. 18. arti. 2. q. 3. et Bona. ibidem. q. 2. di. q anime non sunt create ante corpus: sed simul cum corpore creantur: et creando infunduntur: que opinio probatur tripliciter. f. Ratione. Auctoritate: et experientia. ¶ Primo rōne sic: Illud quod cōuenit rei fm naturā rei fm naturā prius est ab eo quod cōuenit rei p̄ter naturam: prius enim homo est rationalis qz albus vel niger vel rubeus. rē. Euius rō est quia id quod conuenit rei fm naturā cōuenit rei per se: quod aut rei p̄ter naturā conuenit: conuenit ei per accidens: pus autem est quod est p se qz quod est per accidens: sed anime cōuenit fm naturā cōuenit ei per se: tam corpori: p̄ter naturā aut anime est esse separatam a corpore cum sit imperfecta ut pars: qz rē. ¶ Preterea nō pertinet ad diuinā sapiētā nobilitate ea q sūt infima cū detrimēto superiorū: infima aut sūt generabilia et corruptibilia respectu icorruptibiliū: et carnalia respectu spūaliū: q nō fuisset cūctis diuine sapie aias p̄sistentes vnire corporib⁹

Sermo

ad nobilitadū ea: cū hoc sine detrimento ani-
max nō posset esse. Nā si anime aū corpo-
ra sunt create: aut vniant nāliter qdē nō pōt
esse: qz sic ante vnionē habuissent esse iper-
fectum: et appetitum non quietatum: et ira
habuissent tristitiā sine culpa qd nō cōuenit
pfectioni sue creationis: aut sunt vnite violē-
ter: et hoc etiā nō pōt dici: qz oē violētū est
naturaz. Et sic hō ex vtroqz cōpositus esset qd
in nāle: qd p3 esse falsum: aut vnite sunt cor-
porib3 voluntarie: qd etiā stare nō pōt: quia
nullus facit volūtariē p qd deteriorat. Aia autē
ex vnitione corporis multa detrimenta incur-
rit: ut puta obliuionē: deceptionē: passibilita-
tē: et huiusmodi. Ergo si aie ante corpa sunt
create: nō sunt postea vnite corporib3 nisi di-
uina ordinatōe: s3 hoc nō quenebat diuine
sapiētie vnire. Itaqz rei ex q deteriorat eis es-
ditio sine demeritis ut dictū est: s3 p3 pposi-
tū. Cōfirmant predicta alia rōne sic: Aia
q3 diu est in corpore molle corporis generat3
ergo nichil est ei et pfectius esse extra carnem
q3 in carne: si g3 fuerūt create ante corpus
et postea corpori vnite: hoc fuit facere contra
ordinem debitum. s. pcedere a perfecto et in
imperfectū accidere: qd est contra diuinā ordi-
nationē: ergo rē. Cōscō idē pbat p locum
ab auctoritate. Pau. ad Ro. 9. di. de iacob et
Esau: anteqz gēc3 boni vel mali exissent. Ex
q sic arguit. Si aie cēt create simul: aut ba-
buerūt vsqz rōnis aut nō. Nō est dicēdū q
nō: qz nō inuenit oppositū vsqz rōnis impē-
diēs: ergo habuerunt vsqz rōnis: et si b: ergo
meruerūt v3 demeruerūt: quoz vtrūqz est
dictū ap3. Itē p Psal. v3: q finxit sigillatim
corda eoz. glo. dicit. i. aias. q anime create sūt
sigillatim et successiue sicut et corpa: nulla eni
forma fm phm. 12. Ad cūba. pexistit suo subie-
cto: q oia pfirmat Augu. in lib. de ecclē. dog.
di. Aias holuz dici nō esse ab eterno inter
intellectuales ceteras naturas: ut Plato fin-
xit: nec sit a constitutione mūdi creatas: sicut
Zigrecas dicit: s3 simul creādo infundūtur:
et infundēdo creant. hec ille. Cōtertio idē p-
bat experientia: qz si aia ad cognoscendū in-
diger sensib3 sicut experientia docet: qz ut dic-
phus. 2. de anima. Qui caret vno sensu caret
sciētia q est fm cundē sensus. sensus autē sine
organis corporeis nō operant: ergo aia simi-
lī cū corpore creat. Idcirco p3 p experientia
qz illud qd dependet ab alio nō pōt fieri si-

ne eoz: aia dependet a corpore. nō quātū ad
sui esse et pseruationē: quia sic dependet a deo
sed p appetitū sui inclinationē: quā habet ad
ipsuz: sicut forma ad materiā ppiā: qz ei na-
turaliter vnitur: ergo rē. Et quib3 omnib3 cō-
cludit q aia tūc creatur a deo: q3 in ventre
matris organizatū est corpus prolis. Et sic
patet quādo et vbi creantur anime. ¶
¶ Pars tertia huius sermonis in q decla-
rat qualiter et ad qd creata sit anima.

Certio in isto sermone inuestigandū
est qualiter et ad qd creata sit anima
rōnalis. C. Circa pmtū qualiter siue
qualis creata sit aia rōnalis: dicendū q est
facta nobilissima omnū rex creaturaz ex-
cepto ipso angelo: qd patet ex tribus: quia. s. su-
perat oēs ipsas res creatas: in ordine: ma-
gnitudine: et pulchritudine. D. Idine dico: qz
in supremo ordine collocanda creata fuit.
Nā pmo deus infinita sua puidētia in infi-
mo loco posuit terrā et terrena grauiā: i. scō
tāq3 leuorē posuit aquā: post aquā posuit ae-
rē: post quē posuit ignē: quē ppter calidita-
tē nobis a lōge collocauit. p ignē posuit lunā
post lu. mercuriū: post illū venerē: post vene-
rē solē: post illū martē: post illū iouē: post illū
saturnū: post celū stellarū cū. 12. signis: et in nu-
merabilibus stellis. s. quo ad nos: post firma-
mentum siue celum stellatum: quia idē sunt
celum cristallinum: vltimo loco posuit celum
empyreū. Ad hūc aut locū ut gloria siueret
eterna deus aiam nostrā formauit. Cū igit
nā ordinet: ignobiliora inferi: nobiliora ver o
superi: patet ipsaz aiaz nobilissimā esse ipso
ordine: qz in loco altiori collocata est. Ad a-
gnitudine quoqz aia supeminet ceteris crea-
turis: preter angelū qz si magna est terra ut
patet ad oculū: in decuplo est aqua: fm quos-
dā: et ut bzeu3 dicat vniūqzqz illoz dictoz ex-
cedit aliud in decuplo: vsqz ad celū empyreū
Nā fm quosdā: si massa plūbea a celo stel-
lato descenderet vsqz ad terrā: vir in gngen-
tis annis ad terrā veniret: et in loco illo ma-
gno collocabit anima. sin celo empyreo. Lu-
ius magnitudinē Baruch ppheta admirās
ait. ca. 3. O israel q3 magna est domus dei. s.
celū empyreū: et ingēs loc3 possessionis eius:
magn3 et nō habet psumationē. Pulchritu-
dine etiā anima est nobilissima omnū rex
predictarū: mira est vtiqz terre pulchritudo:
tot varietatibus ornat. In ipsa nanqz sunt

tot genera lapidūz preciozor: tot varietates
arborūz: fructuūz: plantarūz: floz. Tot instrumē
ta: ut fistule: lire: et tā diuersa sonoz genera:
tot diuersa aialia domestica et siluestria: tot
miranda artificia et edificia: et alia q̄ plurima
que vnusquisq; per se intelligit. In aq̄ etiam
tot sunt notanda que ipsūz aque elemētū de
corant: ut puta fontes: tot stagna: maria: flu
mina: pisces: et cetera huiusmodi. In aere vi
demus mirā pulchritudinē: in auib⁹ et alijs
q̄ sunt in ipso: sic et in elemēto igniez in alijs
ascendendo vsq; ad celū empyreū: semp re
perit in decuplo maio: nobilitas et pulchri
tudo. Sed aia ppter quā ista oia facta sunt
omnib⁹ ē pulchrior: adeo q; si infiniti celi em
pyrei a deo crearent: adhuc anima esset cla
rior et nobilior. Vnde Aug. ait ad Theodotū
Anime nā: nec terra: nec maria: nec sidera:
nec luna: nec sol: nec quicqd oīno qd tāgi aut
bis oculis videri pōt: non deniq; ipsum qd
a nobis videri non pōt celū meli⁹ esse credē
dū est: imo hec omnia lōge deteriora esse: q̄
est quilibet anima rō certa convincit. h ille.
Igitur anima in ordine magnitudinis et pul
chritudinis: q; super omnia exaltata et in celo
empyreo collocata est: dicere pōt illud pphe
Celū mihi sedes est. Et illud Ecclē. 2. 4. Ego
in altissimis habito. Rō autē quare oia ista
excedit in nobilitate est: quia infiniti celi nō
possunt intelligere deū: nec ipsūz possidere si
cut aia rōnalis. Alia aut rō tangit in sermo
ne sequenti. Et sit pz q̄ licet est creata. Cir
ca scdm ad quid est creata simpliciter et bre
uiter: r̄ndet fm Alex. de ales in. 2. pte in tra
ctatu de aia: q; est creata a deo trib⁹ de cau
sis. Quaz pma fuit adimpletio volūtatis
diuine: q; illud qd deus vult opozter impleri
fm ppbetiā: Dīa q̄cūq; voluit dñs fecit. Et
fm aplm pme Tbi. 2. De⁹ vult oēs homines
saluos fieri: et ad agnitionē veritatis venire.
ergo. et. Secda cā fuit reparatio angelice
ruine: q; xp̄us venit restaurare q̄ in celis et q̄
in terris sunt. Vñ magister in. 2. sen. di. i. c. 9.
dicit: De hoīe quoq; in scriptura interdū re
perit: q; fact⁹ sit ppter reparationē angeli
ce ruine: qd nō est intelligendū q̄si nō fuisset
hō fact⁹ si nō peccasset angelus: sed q; inter
alias causas h etiā nōnulla extitit. h ibi. Mā
sicut minuebat numer⁹ credētiū et etiā dele
ctatio p numer⁹ angeloz qui ceciderūt: ita et
nūc augē numer⁹ fruentiū: et delectatio an

geloz p numer⁹ hoīūz saluadoz. Tertia cā
fuit picipatio britudinis eterne. Vñ Augu.
in li. enchi. qd etiā habet in. 2. sentētiāz di. i.
Fecit deus inquit rōnalē creaturā ut sum
mū bonum intelligeret: intelligēdo amaret:
amādo possideret: possidēdo frueret. hec ille.
Cōsidera q̄ q̄ta es excellētia decorat⁹: et noli
sedari: ut h grām et in futuro gloriā cōsequis.

Seria sexta in albis de dignitate aie respe
ctu estimatiōis: custoditionis et glorificatio
nis. Sermo. 75.

Arist⁹ semel
p pec. no. mor. est: iust⁹ p iniu
stis ut nos offerret deo: mor
tificatos qdē carne: viuifica
tos aut spiritu. pime p̄p. 3.

Quāto magis (charissimi in xpo frēs) res
bona cognoscit: tāto magis amat et studio
sius cōseruat: patet in margaritis. et. Sz de
aia rōnali dic Augu. li. de morib⁹ ecclē. c. 4.
Nihil est omnīū q̄ vegetat corp⁹: aia me
lius atq; p̄stāt⁹: est q̄ sumū bonū corporis
nō voluptas ei⁹: nō vires: nō pulchritudo: nō
velocitas: et qd aliud in bonis corporis nu
merari solet: sed non aia. hec ille. Ideo dili
gētissime est cōseruāda: cū p hac sola filit⁹ dei
in assumpta carne mortuus sit: ut in verbis p
positis. Xpus semel p pec. et. Vñ igit ani
me dignitate ex parte creationis: tria nūc su
p̄posita consideranda sunt.

Primo. q̄ singulariter est estimata.

Secdo q̄ diligenter est custodita.

Tertio q̄ preciose est comparata et subli
miter glorificata.

Pras pma hui⁹ sermonis in q̄ declarat
quantū anima super omnes creaturas exce
pro angelo sit estimata.

Primo igit in hoc sermone cōsiderā
dum est: q̄ singulariter sit aia esti
mata. Patet enī ex dictis q; maior
sit estimatio de aia q̄ de q̄cūq; creatura ex
cepta angelica. Maior enim estimatio sit de
dño q̄ de seruo vel possessore: q; nobilior est
finis q̄ ea q̄ ordinant ad finē. 2. p̄p̄ficor. 2.
2. de aia. qd dictū sit declarāt theologi. R̄. i.
in. 2. di. i. ar. 5. q. 3. Et Bona. ibidē di. 15. ar. 2.
q. i. p̄mittēdo illā distinctionē: q̄ b̄ ab Arist.
p̄ Ethico. c. i. q; duplex est finis. Si pmo mō
loq̄mur de fine sic oīūz creaturaz tā rōna

Sermo

biliū q̄ irrōnabiliū finis est deus: q̄ oīa p-
pter semetipsum creauit. Prover. 16. *Q*uia enī
fecit ad laudē sue bonitatis. Si autē loquimur
de fine nō p̄ncipali q̄ est finis quodāmodo:
ut dicit Arist. 2 finis sub fine: sic oīa sensibi-
lia 2 insensibilia celestia 2 terrestria facta sūt
ppter hoīez: 2 h̄ insinuat p̄s di. Quodāmo-
dō omniū finis est h̄o: s̄ multo excellēt̄ scriptu-
ra sacra di. *S*en. i. *Q*uāmini volatilib⁹ celi
piscib⁹ maris: bestiis terre 2c. Hoc insinuat
Augustinus de arra sp̄s. di. Respice vniuersum
mūdū istū 2 cōsidera si aliqd̄ in eo sit qd̄ tibi
nō seruiat: oīs nā ad hūc finē dirigit cursum
suum: ut obsequijs tuis famulet̄ 2 vtilitati de-
seruiat: tuisq̄ oblectamētis pariter 2 necessi-
tariis fm̄ affluentiā indeficientē occurrat: hoc
celū: hoc terrā: h̄ mare: hoc aer: cū his q̄ sunt
in eis vniuersis explere non cessant. hec ille.
*Q*uib⁹ verbis p̄cor. Augustinus in li. solilogorū di.
*Q*uia dñe sub p̄cib⁹ hominū subiecisti: ut so-
lus h̄o sup̄ oīa tua: tuus eēt torus: exteriora
nāq̄ p corpore cūcta creasti: ipsum vero p
aia: animā p te: ut tibi solī vacaret: 2 te solū
amar: 2 possidēs te ad solatiū: inferiora vero
oīa ad seruitiū. hec ille. *Q*uod si p̄dicta di-
ceret q̄ qdā sunt aialia q̄ non valēt h̄o nisi
ad esū. *Q*uedā q̄ nō valēt nisi ad vestimētū
sed si h̄o stetit h̄is nō indignisset: s̄ huius-
modi aialia aut facta eēt frustra: aut nō sūt
facta ppter hominē. *P*roterea si aialia fa-
cta sunt ppter hoīez: s̄ nulla debent eē facta
p̄ hominē: sed bestie qdā sunt nociue: s̄ non
debuerūt fieri in p̄maria rex p̄ditōr: aut cer-
te frustra sunt facta. Si dixeris q̄ bestie non
possunt nocere si h̄o nō peccasset: videt̄ q̄ p-
petrū sit eis noua tributa potētia. Ad harū
rōnū dissolutionē notādū est fm̄ Bo. vbi s̄.
q̄ aliter ordināt aialia ad hoīez fm̄ statū in
nocētie: aliter fm̄ statū nature lapsē. Scdm̄
statū innocētie ordinant̄ ad hoīez fm̄ rōnez
qd̄ruplicē. *P*rima rō est ad manifestādū ei⁹
impiū qd̄ manifestaret̄ dū ei p oīa obedirēt
Scda ad decorādū hoīs habitationē: q̄ de-
buerit aialiū multiplicatōe sicut 2 arborū de-
corari: Tertia ad excitādū hoīs sensum: ut in
ipsoz naturis diuersis videret h̄o multiformi-
tatem sapiētie creatoris. Quarta ad mouē-
dū ei⁹ affectū dū h̄o videret aialia fm̄ recti-
tudine nāe: succurrere 2 amare id ad qd̄ nālī-
ter facta sunt: ex h̄ excitare amare deū: ideo
ppter has rōnes fecit de⁹ bestias 2c. Scdm̄

vero statū nature lapsē ordināt etiā h̄ aialia:
ad vtilitatē hoīs: sed aliter bestie: aliter iumē-
ta 2 pecora. Iumēta enī 2 pecora ordinant̄
ad releuādū hoīs indigentia q̄rū ad cibum:
vestimētū: 2 obsequiū: sicut sunt equi asini 2c.
Et q̄rū ad solaciū ut qdā aues catuli 2c. Et
sic facta sunt ppter hominē etiā rōne qd̄rū
plici. Bestie etiā siue aialia noxia ordinant̄
etiā ad hominē fm̄ qd̄ruplicē rōne q̄s ponit
Augustinus. *S*en. ad lras lib. 3. di. q̄ penaliter
ledunt: siue salubriter exerceēt: aut vtiliter p-
bāt: aut ignorāter docēt. Dicas igit̄ ad argu-
mētū p̄mū: q̄ illa fecit de⁹: q̄ p̄uicit boīem
lappuz esto tū q̄ nō laberes: tū nō essent fru-
stra: haberet enī pter releuationē indigentie
qd̄ruplicē vtilitatē ut videret̄ est. Ad scdm̄ dic
q̄ nulla aialia stāte boīe ei nocerent: sed oīa
sibi māsucta essent: sicut aliqui diuino impio
sere crudelissime scīs mansuete facie sunt: ut
leones Danicli. *Q*uod autē offendūt h̄ ē ppter
hoīs p̄mū: nō ppter potētiā nouā eis datā
sed ppter dignitatis p̄dentiā ab hoīe amif-
sam. *Q*uā sicut oculi san⁹ a sole non ledit̄: sed
lipp⁹ fact⁹ statim offendit̄: nō ppter solē sed
oculi mutationē: sic intelligit̄ in p̄posito. Ex
q̄bus oībus claret aia: esse quodāmo finem
omniū. *Q*uā Egi. in. 2. de aia dicit: q̄ ignobi-
liora ordināt ad nobilioza: ut aq̄ terra: 2 alia
inaiaata ordinant̄ in alimētū vegetabilū: ve-
getabilia in cibū sensibiliū: sensibilia in adiu-
torū hominū: s̄ h̄o ē finis omniū: q̄ propter
aia estimat̄ p̄ciosior oīb⁹ rebus sp̄alib⁹. *Q*uā
Augustinus in 3. li. de lib. ar. *Q*uia aia ingit̄ oī carne
est melior. Et in lib. 83. q. 4. *Q*uia aia me-
lior est oī carne: melior est enī qd̄ viuificat: q̄
qd̄ viuificat. *C*orp⁹ autē ab aia viuificari: non
aia 2 a corpore nemo ambigit. Et in li. 8. dua
bus aiab⁹. *A*ia luce ista quā hoīs venerant̄
melior ē: qm̄ qdē illa intellectu mētis ex sen-
su intellect⁹ innotescit. 2 in lib. 8. de ci. dei. ca.
15. *Q*ui corpori p̄ferunt aie. 2 in li. solilogorū.
Quicqd̄ enim celi ambitu p̄tinet inferi⁹ ab
aia hūana est. Et in li. de quātitate aie. *Q*uē
admodū fatēdū est animā hūanā nō esse qd̄
de⁹ est: ita p̄sumendū est nihil inter oīa q̄ cre-
auit ip̄s deo eē p̄pinqu⁹. *H*oc idē cōfirmat
Philosophus in lib. de lapsu mūdi. di. *Q*uāto celū
terra pulchri⁹: tāto aie pulchritudo oēm for-
mā q̄uis pulcherrimi supat. Et in co. li. Si
fieri posset ut corp̄alib⁹ oculis anime pulchri-
tudine viderem⁹: nōne derideres oīa h̄ q̄ cre-

terrena substantia decora esse videntur: Idem glo.
in ca. cu. sit. de eta. z. gli. ordi. Idem de pe. r. re.
cu. infirmitas. 12. q. 1. p. cipim. 24. q. 3. si habes
vbi dicit: si vna aia p. illa seueritate q. dom. ro-
tali anathemata e. sine baptismo de corpe
creandu pericrit: innumerabiliu corpoz mors
huic dano no pot. coparari. Et. 12. q. 2. auruz.
vbi dicit Ambro. lib. de offi. Illa sunt vasa p.
ciosa q. aias redimunt a morte: ille ver. the-
saur. dñi q. b. operat. qd sanguis ei. opat. est.
Idem habet. L. de sacro san. eccle. l. sancimus.
Ecce q. q. mirabiliter inuenit aia p. ciosissi-
ma. cui rei ca. dat. creplu. q. diabol. volens fa-
cere pace cu. deo: cu. de. p. mittebat sibi terra:
ille dixit: nolo arare. Aerē: z. ille dixit: nolo
volare: aqua: z. ille dixit: nolo nauigare. Ignē
z. ille nolo cōburi: celū stellatū: z. ille
horare voluendo illud. Celū cristallinū z. ille
nō: q. essem nimis. p. p. te. Et dñs. Quid q.
vis diabol. R. dicit: nihil aliud volo nisi ani-
mas. Et dñs: Absit ut tibi dem aias ad ima-
ginē meā creatas. Vñ Job. 2. dñ: Ecce oia
in manu tua sunt verū aiaz illi. serua. Ec-
ce ergo q. a deo z. diabolo sup. alia: aia est
estimata. O g. infelix aia q. magis estimas
aurū q. respicis: qd nō ob aliud esse credo: ni-
si q. te nō cognoscis. p. p. te loq. Aug.
di. Quid est hō q. te velis hñc malū: nō aut
aliqd tuoz: nō vxorē: nō filios: nō seruū: non
vestiē: nō caligā: tñ te vis habere malā vitā
q. d. q. p. illa caripēdim. q. animā. zc.
¶ Pars scda hui. sermonis in q. declarat
aiaz a deo z. angelis diligēter custoditā esse.

Secundo in hoc sermone cōsiderādus
est q. diligēter custodita est anima.
Res enīz care. cū magna diligentia
custodiunt: viles autē cū parua cura: z. aliter
faciēs stultus est z. insipiens. Quāta autē dili-
gentiā adhibeat de. p. custodia aie p. cipitur
ex duob. ¶ Primo q. ipse solus de. est qui
sup. ca. flectit: z. p. cipaliter ipsaz cōseruat: p.
pter qd dñ. Sapient. 3. Iustoz aie in manu
dei sunt. Cui rei ca. tps in morte animam
tāq. digniorē p. cōmēdauit. Ath. 27. di.
Pater in manus tuas cōmendo spm meū.
Vñ Ambro. de ipso dicit: Auctor pietatis
officia diu. lēs: persecutionē assignās ap. s.
pacē discipulis: virginē vīgini: paradisu la-
troni: p. cōribus infernū: crucē xpianis: iude-
is corp. patri spm cōmēdauit. ¶ Scdo di-

ligens custodia p. ex hoc: q. aias nō cuiusq.
creature: sed solis angelis cōmēdauit: postq.
enim oipotens de. animā creauit misit an-
gelos suos ad ipsaz associādū: nō soluz aias
iustoz z. amicoz ipsi: sed etiā cuiuscūq. p. s-
simi p. cōris: prout Hiero. sup. Ath. dicit:
Magna est dignitas aiarum: ut vnaqueq.
aia ab ortu natiuitatis sue habeat angelam
ad sui custodiā deputatū. Vñ notandū ē: q.
ab ortu natiuitatis intelligit qñ creat z. infu-
dit aia. Dicit nāq. dñs Bona. in. 2. di. r. sup.
litterā. Et Alex. in. 2. p. te. sū. z. cū Archidia.
sup. ca. firmissimē. b. 9. c. 1. 4. q. duplex est na-
tiuitas. s. in vtero z. ex vtero. Idia qñ creat
simul z. infundit corpoz. Scda qñ hō erit d.
ventre matris: angel. aut deputat. hōi a pri-
ma natiuitate. s. in vtero: nō ante: nec etiā de
buit differri vsq. ad secūdā. Rō hui. est s. m.
Bona. vbi s. q. illa custodia respicit principa-
lius spm q. corp. z. ideo nō debet spālē an-
gelū ad sui custodiā habere anteq. spūs in-
fundat: nec etiā differri: q. duplex pōt. eā de-
scendē z. adiuuare. Preica notare debes q.
angel. nō deserit hominē obstinatū in p. cōis
vsq. ad mortem. Cui. rōnē assignat Bona.
vbi s. q. p. nior est angel. bon. ad adiuuandū
q. mal. ad p. dēdū: sed mal. hoiez q. tūcūq.
scm nō derelinquit vsq. ad mortē: sic z. bo-
nus nō derelinge vsq. ad finez quātūcūq.
sceleratū. Est tñ sciendū q. duplex est effect.
angelice custodie in hoie. Vñ respectu boni
acq. rendi z. seruādū: ali. respectu mali deserē
di z. vitādū: quātū ad p. mū effectū deserit an-
gelus obstinatū: sed quātū ad scdm nō. Ec-
ce ergo dignitas custodie. zc.

¶ Pars tertia huius sermonis in qua de-
claratur q. p. cōise redēpta sit anima z. sub-
limiter glorificata.

Tertio in hoc sermone cōsiderādā est
q. p. cōise redēpta est aia: z. sublimi-
ter glorificata. Circa p. mū videlicet q.
singulari p. cōio sit cōparata tria notāda sūt
¶ Primo notandū q. de p. ditione vils rei
nō multū dolet hō: sed de p. cōiosa valde af-
fligit. Tantū enīz doluit creator de aia p. r-
ditione: ut p. redēptione ei. voluerit incarna-
ri. Vñ ecclesia cantat: Qui cōdolēs interitu
mortis perire seculū sal. mun. lan. zc. Cui rei
veritas patet ex hoc q. Christus incarnatus
pro salute aie visus est flere: z. nunq. ridere:
neq. enim fletit pro destructione mūdi: aut

Sermo

p passione sua corporali: sed bñ pro aia per-
dita: flevit eniz sup birlin di. Si cognovisses
et tu. Luc. 19. Fleuit sup sepulchrū lazari feri-
di. f. p. cōis indurati. Jo. xi. Fleuit et in cruce
di. Sitio. sup quo verbo dicit Ber. O bone
dulcissime Jēsu qd est hoc qd loqueris: quid
est qd dicit: In cruce cū inigo suspēderis in
ligno clavis affigeris et dicit: Sitio: nō eniz
sitis aquarū liquorē: sed fides et salutē pecca-
torū: pro quorū salute sic asperere cruciaris.
O anima nobilis et pulchra: o aia tantū a xpo di-
lecta: q te tanto labore q̄sui. Interroga aia
mea dulcissimū Jēsum cur fies. O Jēsu fili
dei benedicti. O fili virginis cur in p̄sepio
iace: et tāto frigore et arcta paup̄tate crucia-
ris: et statim rñdebit tibi: Te quero: hanc pe-
reginationē grā tui suscipio: oia hec ut te di-
tem sustineo. Considera anima mea Jēsum
tūū adhuc tenellū sic pro te sanguinē fundē-
tē: octavo enim die circūcidit: sic fienti cōpa-
tere parvulo. Statim etiā Herodes insur-
git in parvulū. Considera ergo aia mea quot
labores infans in itinere dū Jōseph cum vir-
gine matre in egyptū fugeret sustinuit: quot
incommoda: quot sudores: quātaq; dispendia
in terra aliena: hec oia p te patiēter sustinuit
Insuper q̄draginta dieb; et noctibus te que-
rendo ieiunavit: postmodū civitates et castel-
la circumbat qrens ouē perditā: benefaciēdo:
cecos illuminādo: leprosos mudādo: mortu-
os suscitādo: p te multa sustinēdo odia: blas-
femias: detractiones et c. quis exp̄mere pos-
set: O ineffimabilis amor filij dei ad animā
rōnalē ppter quā inveniēdā tāto tpe labo-
ravit. C Scō notādum est q viles res vili
p̄cio cōparat: sed p̄ciose magno thesauro re-
dunt. O aia p̄ciosa q̄ excellēti p̄cio et no-
bili es redēpta: ut certe mens nequeat cōpre-
hēdere: ppterca p̄sau. p̄me Corinth. 6. Em-
p̄i eniz estis p̄e. ma. glo. et por. d. in cor. v̄fo.
Certe hoc p̄ciū fuit sanguinis p̄ciosissimū
dñi mei Jēsu xpi. De quo Hebr. 9. Xpus
assistens pon. su. b. neq; p san. bir. aut vi. s; p
p. san. in. se. in san. eter. redēptione inuenta.
Itē p̄me p̄de. p. Sciētes q non corruptibi-
bus auro vel argēte redē. e. de va. v̄fa cōuer.
paterne traditionis: sed p̄cioso sang. q̄li agni
incōtaminati Jēsu xpi. Cōtēplare q̄ anima
mea q̄ta p te sustinui tu? amorosus Jēsus
ter p̄m oravit in agonā fact; ligatus es:
flagellat; alapat; sp̄inis coronat; cōsputus;

illusus: et p te crucifixus. O insensibilis aia
nudā p te in cruce respice filiū dei inclinato
capite sp̄m emittētē. Et q̄b; oibus dñe Ber.
Sublime est anime p̄ciū: q nō nisi sāguine
xpi redimi potuit: quā ergo cōmutionē p
aia tua dabis: qui p nihilo das illā: Mōne
dei fili? cū esset in sinu p̄ris a regalib; sedib;
p ea descendit ut eā liberaret a p̄tate diabo-
li: Quā cū vidisset pet̄orū funib; irretitā: iāq;
demonib; tradendā ut morte dānaret: pro-
pterea flevit super illā: que se flere nesciebat
nec solum flevit: sed et se occidi p̄misit: ut sui
sanguinis p̄cio cam redimeret. hec ille. Et
Hugo de ara sp̄o. dicit: Ampli mibi vilis
esse nō debeo q̄ tantū deo placuit: ut et mori ei
geret pro me ne perderet me. hec ille. Lusto-
di ergo te aia mea tāto thesauro redēpta.
C Tertio notādū est q si anima parva esset
cōditionis: nulla esset leticia in eius cōuersi-
one: sed q est magnē p̄ciositatis in ei? con-
uersione angeli gaudēt et ipse p̄f eternū: o an-
gelis dñe Luc. 15. Gaudii est angelis super
vno pet̄ore penitentiā agente. De p̄e dñe ibi
dē de filio prodigo: qui pet̄oris typū teneat: cū
esset adhuc a longe. s. adhuc nō bene cōr̄it;
misericordia mor̄ est et accurrens cecidit sup
col. ei? et oscu. et cū. s. dans ei sp̄m venie. p
quib; dicit Hiero. ad Rusti. mona. exhorta-
tina ad pinas. Monagintanovē oues relin-
quūt in solitudine et vna ouis q̄ oberane-
rat pastoris humeris reportat. Vñ et leticia
fit ange. sup vno pec. pe. agēte: quāta felicitas
ut salute nra exultet celestia. De q̄b; dicitur:
Penitentiā agite appropinquabit eniz regnū
celorū. Nullū in medio spaciū: mors et vita
cōtraria sunt sibi: et tñ p̄nia copulant. Luxu-
riosus fili? totā p̄degerat substantiā: et p̄cul a
p̄e: vir porcorū cibis inediā suscitabat. Re-
uertit ad parentē: imolat ei vitulus saginat;
stolā accipit et annulum: ut xpi recipiat vesti-
mentū qd dudū polluerat et audire merere-
tur: candida sint semper vestimēta tua: rece-
proq; signaculo dei. pelamet ad deū: p̄sa-
ter peccavi in celū et corā terz recōciliat; oscu-
lo dicat ad deū: Signatū est sup nos lumen
vultus tui dñe: de. l. c. m. m. hec ille. C Circa
secundū videlicet q̄ sit anima sublimiter in
celo glorificata. sciendū est q tāta est aie no-
stre gloria p̄parata q lingua nra nō exp̄i-
mit: et sensus n̄ non capit. Vñ p̄sau. p̄me
Corinth. 2. Cui nō vidit nec au. aud. nec in

cor hominis ascendit: q̄ preparauit de⁹ diligē-
tibus ser: hoc est q̄ fm Ber. ibi erit de⁹ rō-
ni plenitudo lucis: volūtati multitudo pacis
memorie cōtinuatio eternitatis. Et idem in
quodā alio loco dicit: Adcerces sanctorū tam
magna: q̄ nō pōt mensurari: tā multa: q̄ nō
pōt numerari: tā copiosa: q̄ nō pōt finiri: tāz
preciosa: q̄ nō pōt estimari. Ecce ḡ quāta est
nobilitas et dignitas aīe in sui creatione: esti-
matione: cōseruatione: redēptiōe: et glonifica-
tōe: q̄ oīa p̄siderās Ber. et misericordia carnis ab
hōiēs exclamat di. in li. de gaudijs et p̄mīs
paradiſi. ca. 3. O aīa insignita dei imagine:
decorata similitudine: despoſata fide: dorata
spū: redēpta sanguine: deputata cuz angelis:
capax veritatis: berces bonitatis: rōnis parti-
ceps: qd tibi cū carne: Idez quare carnales
hoīes te moriturā cū carne mentiūtur: tu es
es imago dei: gaudebis eterno gaudio. Ad
quod nos. rē.

¶ Sabbatho in albis de imagine aīe quō. f.
ad imaginē dei sit facta et quantā similitudi-
nē cū deo habeat. Sermo. 76.

Deponentes
oēm maliciā et oēm dolum
et similitudines et iniurias: et
oēs detractiōes: q̄m modo
genti infan. sine dolo lac. cō.

ut in eo crescat in salutē: si tñ gustastis q̄
dulcis est dñs. p̄me. De. 8. Deus n̄ frēs in
xpo charissimū: q̄ est trin⁹ in p̄sonis: dedit aīe
imaginē et similitudinē suā: ut in ea velut in do-
mo p̄ quādā appropriatōez habitaret. Pater
enīz habitat in memoria p̄ iugē dei b̄ficio-
rū recordationē: q̄z videlicēz dedit nobis esse.
Ipse enīz fm p̄phaz dicit: Fecit nos et non
ip̄inos. Dedit nobis b̄n esse. s. gloriā. iuxta
illud eiusdē: Gloriā et grām dabit dñs. De-
dit tp̄alia: q̄ aperit manū suā: et implet oē
aīal b̄ndictione. Dedit nobis filiū suū. Jo. 3.
Si de⁹ dilexerit mū. ut fi. su. vni. da. Dedit po-
stremo corp⁹ suū in refectionē Luc. 22. Acci-
pite et comedite hoc est corp⁹ meū. Dabit tan-
dē regnū suū. Adat. 25. P̄fissi. pa. vo. reg. a
cōstī. mū. P̄der taliū igit b̄ficioz recordatio-
nē p̄f etern⁹ habitat in memoria n̄ra: in cui⁹
p̄sona. p̄pha dicit: Adic habitabo qm̄ elegit cā
fili⁹ habitat in intelligentia p̄fapiētīā: q̄z est
fapiētīa p̄rio: q̄ qdē p̄fistit in duobus. s. in co-

gnitione dei et sui. vñ Aug. dicit: Nouerim
te: nouerim me: Nouerim te quāte sis ma-
iestatis: ut timeā te quāte dignitatis: ut ado-
rē te: quāte bonitatis ut sperē in te. Noueri
me quāte sum fragilitat: quāte vilitatis: q̄ste
iniquitatis ut digne possis in me habitare: ut
merito de me dicat illud Sapici. 9. Sapia
edificauit sibi domū. rē. Spūs scūs deniqz
habitat in volūtate p̄ dilectionē. Vñ postq̄z
xps dixit Jo. 14. c. Si ḡs diligit me ser. m. f.
statim subdit: Ad cū venim⁹ et in a. a. e. f. scz p̄
charitatē. vñ Aug. dicit: P̄cedat spūs scūs
in medio et dicat amatori suo: vis me seruū?
Volo. cōtēne qd terrenū est: p̄tēp̄. parū fe-
cisti. Quid ampli⁹? Cōtēne teip̄s. cōtemp̄si
multū fecisti: sic me inuenisti. bec ille. Ad ba-
bēdā hāc in habitationē hortant verba p̄po-
fita: Deponētes. rē. Dicto de aīe entitate et
dignitate sup̄est tertiū. s. de eq̄litate q̄ est sili-
tudo et imago dei. Et fundat hoc mysterium
sup̄ illud Gen. 1. f. Faciam⁹ ho. ad ima. et fi. n.
Et Eccle. 17. De⁹ de terra creauit hoīez et h̄z
imaginē suā fecit illuz: hoc non pōt esse fm
corp⁹: ḡ fm aīam: ḡ in aīa est imago et sili-
tudo dei. Ad cuius p̄clusionis declaratiōe tria
sunt in hoc sermone cōsiderāda.

¶ Primo si imago dei ē nālīter in ip̄o hoīe
¶ Secdo si reperitur in omni homine: et in
vno plus q̄ in alio.

¶ Tertio si imago dei ē magis in homine
q̄ in angelo.

¶ Pars p̄ma hui⁹ sermonis in q̄ declarat q̄
imago dei est naturaliter in homine.

Primo qm̄ q̄rit si imago dei est nālī-
ter in hoīe R̄s̄det fm Alexā. d. alcs
in. 2. p̄t̄ tractatu de aīa. et br̄s Tho.
in p̄ma p̄te. q. 83. ar. 1. Et Bona. in. 2. sc̄n. di.
16. ar. 1. q. 1. q̄ in oī hoīe respectu aīe rōnalis
est imago et silitudo dei: sed hoc diuersimod-
de declarat ab ip̄is. Alit enim Tho. fm do-
ctrinā Aug. in li. 83. q. 51. q̄ vbi est imago
cōtinuo est silitudo: sed vbi est silitudo ibi nō
semp̄ imago. Et q̄ p̄z q̄ silitudo est de rōne
imaginationis: s. imago addit aliqd sup̄ sili-
tudinis rōnē. s. q̄ sit exp̄essum ab alio. verbi
gr̄a pictura facta in pariete ad silitudinē ali-
cui⁹ d̄f imago ei⁹: q̄z exp̄essa est ex ip̄so. Vñ
imago d̄f ex eo q̄ agit ad imitationē alteri⁹.
vñ ouū q̄z tūcūqz sit ouo alteri sile et eq̄le: q̄z
tū nō est exp̄essuz ex illo: nō d̄f imago ei⁹: q̄z
igit aīa deducta ē a deo tāqz ab exēplari: et

Sermo

Ser. 2. Faciamus ei adiutorium sile sibi. Ita
deest principium et finis totius creature. Vnde cum
apls dixisset qd vir est imago dei et gloria: mu-
lier autem gloria viri ostendens qd propter hoc dixit
subdicens: Non enim vir ex muliere: sed mulier ex
viro: et vir non est creatus propter mulierem: sed mu-
lier propter virum: et sic per secundam personam huius sermonis
C. Pars tertia huius sermonis in qua declarat
quod imago dei magis sit in homine quam in angelo
Tertio in hoc sermone quod quid sit in ange-
lo repit magis imago dei quam in homine
Ridet enim doctrina domini Bonifacii in. 2.
di. 16. ar. 2. q. 1. Et huius Thomas ubi dicitur. 3. sed di-
uerfimode. Nam Bonifacius dicit quod cum (ut ex superio-
ribus patet) ratio imaginis consistat in convenientia
ordinis et proportionis: attendendum est quod convenien-
tia ordinis creature rationalis ad deum quodammodo est
euentia imaginis: sic quod creatura rationalis ime-
diata nata est coniungi deo: et ordinata in deum
tamen in fine: et hoc est essentiale imaginis: et in hoc
angelus et anima comparant quodammodo convenientia est solum
de bono esse imaginis: et hoc potest esse dupliciter.
Aut quod creatura que est imago personat alijs que
tenet rationem vestigijs: et in hoc angeli precellunt: quod non
solum beati sed etiam homines rectores sunt depu-
tati: secundum illud Ecclesiastes 17. In vnaquaque gentes
proposuit rectores. glo. i. angelos. Aut quod alia
creata ordinant in ipsam creaturam rationalem
tamen in fine propter que sunt facte: et mediant
illo in ultimum finem principaliter in hoc bono pre-
cellit angelus: quod sic bono magis cum deo convenit
quam angelus: magis enim facta sunt et corporalia
et sensibilia propter homines quam propter angelos. Et
sic per quod ratio imaginis potest attendi in convenientia
ordinis quantum ad id quod est de euentia
in homine: et in angelo repit equaliter: quod uterque or-
dinat in deum immediate. Quam vero ad id
quod est de bono esse. In respectu creatorum: angelus
magis convenit quantum ad ordinem sub ratione regis:
bono vero magis quantum ad ordinem sub ratione finis
Sic iterum si attendat imago quantum ad convenien-
tiam proportionis: advertendum est quod quodammodo est convenien-
tia proportionis que est de euentia imaginis que consi-
stet in comparatione ad intrinsecam: sicut ad poten-
tiam: et in hac bono et angelus adequatur: quod ita bonum
est distinctio et origo et claritas et substantia
litas in potentia aie: in memoria. In intelli-
gentia et voluntate: sicut in potentia angeli. Que
dam vero est convenientia proportionis creature ra-
tionalis ad deum: que est de bono esse imaginis: et illa
attendit in comparatione ipsius rationalis creature

ad aliquod extrinsecum ut ad corpus quod est insertum
ipsa: et secundum hoc dupliciter potest esse expressio imagi-
nis aut privative: aut positive. Si positive sic
anima est expressior imago quam angelus in hoc quod privi-
git corpora: quod per illud est principium aliorum et illud
totum inhabitat: et ideo magis representat deum quam
est principium omnium et vniuersum in omnibus. Si autem privati-
ue sic angelus magis representat deum: quod deus est
spiritus purus omnino imperturbatus: et non dependens a
creaturis et hoc representat angelus spiritus dum est a
corpore secundum actum et aptitudinem separatus. hoc ille
seraphicus docet. Bonifacius. Veritas vero Thomas. aliter
dicit et breuiter: quod cum imaginis ratio principaliter con-
sistat secundum memoriam intellectum et voluntatem:
quantum ad hoc imago dei est magis in angelis
quam in hominibus: quod intellectualis natura est perfectior
in eis ut ex supradictis patet. Nam eorum memo-
ria deum tenet sine oblivione: intelligentia in-
telligit sine ingratitudine: et voluntas diligit sine
retardatione: quorum oppositum sunt in anima. Sed
quantum ad secundariam partem sive considerationem
put in homine inuenitur quodammodo imitatio dei que non
inuenitur in angelo: potest dici quantum ad hoc ima-
go magis reperiri in homine quam in angelo. Nam
hoc representat summam trinitatem: non solum quantum ad
unitatem substantie: sed etiam quantum ad discre-
tionem personarum quod in homine est personalis discre-
tio per originem: in angelis autem non. Item hoc represen-
tat summam trinitatem non solum put est in se: sed
etiam put est in rebus: quod anima in quolibet parte cor-
poris est tota: sicut diuina essentia: in creatu-
ra quod non facit angelus. Sic iterum hoc representat
deum: non solum put est ens in se: sed etiam put est
principium aliorum: quod sicut ex vno deo omnia: ita ex
vno homine omnes homines: sicut vult glo. prime Cor.
xi. quod non est in angelo: sed hoc expressius deum repre-
sentat quam angelus. Sed quod expressius deum represen-
tat: excellentius sua imagine insignit: igitur etc.
C. Sed ad omnium dictorum intelligentiam in hac ulti-
ma parte principali sciendum est: quod in anima reperiuntur
plures convenientie et similitudines cum deo que non
omnes reperiuntur in angelo. Vnde autem hoc infra de-
scribunt. scilicet de cum quodammodo inuenit angelus: et de in
quodammodo non convenit: et sunt ista. C. Primum quod sicut
deus est charitas prime Jo. 4. ita anima ex lib. ar.
vbi hoc quodammodo innaturam aptitudinem ad amandum
bonum sine quo esse non potest: quod oportet ipsam dili-
gere bonum sive incommutabile sive commutabile.
C. Secundo quod sicut deus est vniuersum in euentia et tri-
nus in personis: sic in vna euentia aie tres sunt
potentie distincte representantes trinitatem ut dictum

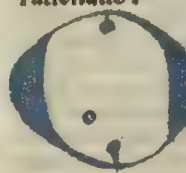
est et metrice dicitur: *Adens meminit: scit: amat: trinitas per hec tria clamat.* *Domine David ait: Signatus est suus nomen in vultu domine.* *Propter quod dicitur Alex. de al. q. in anima nostra dicitur esse imago respectu naturalium: et similitudo respectu gratiarum et virtutum: et ideo tunc in anima est perfecta imago et similitudo cum habet virtutes charitate formatas.* *Ex quibus patet quod similitudo perficit imaginem sicut gratia naturam.*

Tertio secundum Augustinum de spiritu et anima: quod sicut deus est ubique sed precipue in celo empirio: sic et anima in toto suo corpore et in qualibet parte tota rationalis in suo mundo: tamen determinate et principaliter est in corde dum virtute influit toti corpori. unde exemplum ponit Cassiodorus. de aranea quod in medio tele sue residens sentit quolibet suum motum interius siue exterius in tela scilicet eodem modo anima in centro cordis existens: sine sui distensione totum corpus sibi unitum sentiscit: vivificat et movet. *Quarto quod sicut deus est simplicissimus in sui natura et anima simplex est. unde Augustinus de spiritu et anima dicit. Anima in essentia est simplex: in officiis est multiplex.* *Quinto quia sicut deus est essentia rationalis: ita et anima est rationalis.* *Sexto quod sicut deus spiritus est: anima spiritus est dicta.* *Septimo quod sicut deus non continetur ab universo sed continet illum: sic anima secundum Damascenum non continetur a corpore: sed ipsa continet corpus.* *Octavo quod sicut deus est unum in toto seculo: iuxta illud Deuteronomio. 6. Audi Israel dominus deus tuus unus est: sic anima in toto suo corpore una est.* *Nono quod sicut deus implet mundum. dum ipso per Hieremiam. 23. celum et terram ego impleo: sic et anima implet totum corpus humanum.* *Decimo quod sicut deus habet vivere et intelligere sine mundo: sic et anima habet vivere et intelligere sine corpore suo.* *Undecimo quia sicut deus in mundo omnia videt et non videtur. dum ipso Ezechiel. 33. non videbit me homo et vivet. et 30. quia cum nemo vidit unquam: sic anima videt et non videtur.* *Duodecimo quod sicut deus non in sordibus orbis quousque totum impleat orbem velut sol qui non inficit sordibus luti: sic anima non inficit corporea sordibus quantumvis sordescat caro.* *Decimotertio quod sicut deus est principium omnis: sic anima est principium corporis propter quod totus mundus creatus est.* *Decimoquarto quia sicut deus est perfectus et infinitus et immortalis et indivisibilis: sic anima est perpetua et immortalis.* *Decimoginto quod sicut deus quantumvis minimè audiat non tamen dormit: iuxta illud psalmista.*

Ecce non dormit neque dormit: sic et anima in corpore nunquam dormit: sed corpus dormiat. iuxta illud Lani. 5. Ego dormio et cor meum vigilat. *Decimosexto quia sicut deus orbem diuersimodo decorat: sicut pater in sole et luna et stellis: sic anima in corpore unum membrum decorat nobilissimo alio.* *Decimoseptimo quod sicut deus apparet pulchrior in una creatura quam in alia: ut puta in homine quam in bruto: sic et anima in uno membro quam in alio.* *Decimooctavo: quia sicut deus est causa incrementi in plantis herbis: fructibus et hominibus in hoc mundo: sic anima in corpore est causa augmenti cuiuslibet membri.* *Decimonono quod sicut deus regit et gubernat orbem: sic anima regit et gubernat corpus.* *Vigesimo quod sicut deus unitam sibi naturam humanam passibilem: postea gloriosam: sic anima primo unita est carni passibili: deinde erit in celo cum carne glorificata.* *Recognosce ergo inquit Bernardus anima mea quam innumera et inestimabilis dignitas est esse non solum vestigium creationis quod commune est omnibus creaturis: sed esse imaginem: quod proprium est creature rationali.* *Lauda igitur anima mea dominum. Lauda deum tuum sponsum. Exergiscere et lauda: exulta et gaude: quia insignita dei imagine: decorata similitudine: participes rationis: capax eterne beatitudinis.* *Sed quia forte hoc modica repugnantur non immerito si forte finirentur: exulta et lauda: quia cum predictis dedit tibi naturam immortalem: substantiam incorruptibilem: durationem inter numerabilem: vitam perpetuam: imago eterne trinitatis non esses si termino mortis precludi posses. hec ille.* *Bernardus. Venite ergo o amatores umbratice vanitatis. o ceci mundani. o pereptores animarum vestrarum: iam mentis oculos aperite ad videndum: quid agendum: quid fugiendum ut animas vestras saluare possitis: ipso adiuvante: qui vivit et regit. Amen.*

Domine in octava pasce de sanctificatione aggravatione et preservatione ipsius anime rationalis.

Sermo vltimus.



One quod

natus est ex deo vincit mundum. scribitur in verbis prime Thimothee. et in epistola occurrentis dicitur. Propterea quod videmus in libris metamor. refert quod

Sermo

dam fuisse speciosissimam virginem ex dijs
progenitam: cuius nomen atbalanta velocis-
simi cursus: dijs decurritur ut mor capite
pleceretur si coniugiu nūq subiret: si quis
aut coniugi vellet ei prius secum in cursu cō-
tenderet: qui si a virgine superaretur: capi-
tali sententia dānaretur: sed si quispiam illā
superaret vxorem sibi virginem acciperet:
sicq; hoc modo occisis q̄s pluribus iuuenib;
quidam ipomene filius meleagri tali calli-
ditate atbalantam deuicit. Accepit tria poma
aurea que dum pariter curreret vnum post
aliud: facto intervallo: ante illam projiciens:
virgo sic decetna: quia cupida fuit: poma de
terra leuare: ab ipomene superatur: sic hōi
desponsata a dijs occisa est. Spūaliter lo-
quendo. Atbalanta est humana anima vir-
go purissima ab omnipotenti deo creata: vt
supra libertate arbitrij velocissima: que soli
deo est desponsata: fm illud 2^a sec. 2. Despo-
sabo te mihi in fide: s; si inobediēs fuerit pre-
ceptis diuinis: et a diabolo superata: et post-
modum desponsata illi fuerit: cum illo ppe-
tua morte dānabitur. Cōsideret ergo anima
dignitatem suam: et sic currat vt comprehen-
dat brauium: nec amore huius mundi vilo
mō teneatur: quia omne quod na. est ex deo
vincit mūdū. Vt igitur animam ipsam sup
cōmēdatā digne et laudabilr exornare possi-
mus: tria in calce huius nostri tractatus cō-
sideranda occurrunt.

Primo. s. qualiter anima sanctificatur.

Secundo quō aggrauatur.

Tertio quibus vijs preseruatur.

Pars p̄ma huius sermonis i qua decla-
ratur qualiter anima sanctificatur.

Primo igitur ad videndum qualiter
anima sanctificatur: tria per ordinē
sunt notanda: quoz p̄mū dicit cō-
paratio. Scdm assimilatio. Tertiū qualifi-
catio. Circa p̄mū quod dicitur compa-
ratio aduertendum est fm dñm Bona. in. 2.
distin. j. par. 2. ar. 2. q. 2. q. si fiat comparatio
angeli ad animam rōnalem corpori vnitam
et angelicā nām a corpore separatam: triplr
loqui possumus aut quātum ad ordinem fi-
nalem: aut quātum ad nālez conditionē: aut
quātum ad gratuitam acceptationem. Si fi-
at comparatio p̄mo modo. s. quātum ad finē
sic dicimus esse pares: quia ad eundem finē
sc; ad eternam beatitudinē: et eadem ē men-

sura hominis que et angeli: nec homo ppter
angelum: nec angelus ppter hominem. At-
tamen sic lex charitatis facit in mēbris cor-
poralibus et in concubus ciuitatum: q. vñ
membrum supplct alterius indigentia: siue
oculus videt viā sibi et pedir: pes fert seipsū
et oculum: simile videmus in bone conditōis
ciuibz: ita intelligendum est in homine et
angelo qui sunt ciues superne ciuitatis. nam
homo habet labilitatem ad frequēter eadem
dum: et possibilitatem ad resurgendum. an-
gelus vero stans p̄petuitatem in stando et
cadens impossibilitatem in resurgendo: ideo
angelus stans sustentat hominem siue infir-
mitatem humanam: et homo resurgens re-
parat ruinam angelicam: et sic quodāmodo
angelus ppter hominem: et homo ppter an-
gelum ideo in ordine pares sunt. Si autem
fit comparatio. Scdo modo. s. quātū ad di-
gnitatem nature: dicimus q. simplr loquē-
do angelus est creatura homine superior. nā
enim angelica nobilior est homine et in supe-
riori gradu consistit: tum quia spirituale no-
bilius est corporali: et nobilius est illud quod
pure est spūs nihil habens de corpore: q. qd
est spirituale et coniunctum corpori: ergo rē.
tum quia in quolibet genere: imortale et in-
corruptibile nobilius est mortali et corruptibi-
li: sed angelus per naturam est immortalis et
incorruptibilis. homo vero ecduersor: ergo rē.
Tum quia quod similis est mereri est me-
lius: nisi sit in ridiculosis sicut finis homini
similior est q. equus: non tñ melior est: s; an-
gelus ē deo similior et deo formatior homine
et hoc manifestissimū est nō in ridiculosis s; in
optimis: ergo simpliciter melior ē natura
spiritualis q. cōposita. Nec obstat illd Aug.
15. de trini. et in lib. 83. q. v3 q. ipsa mens hu-
mana immediate a p̄ma veritate formatur:
nec intra ipsam et deum cadit aliqd mediū
q. hoc non intelligit de medio fm dignitatē
nature: sed fm causalitatem influētie. deus
enim immediate influit in mentē: et ppter ea
ip̄a mens immediate a veritate format. Nō
obstat etiā si qs di. q. maior ē qui recum. q.
qui ministr. vt h̄r Luc. 22. s; āgelus ministrat
hōi. iuxta illd hebre. j. Qd sūt administra-
spūs: igit rē. q. ille qui ministrat aut facit h̄
propter se: sicut regi et dño et talis nobilior ē
aut ppter alium: sicut ministrat miles seruo
regis ppter ipsum regem: et talis non est no-

bilior: q̃ igitur angelus ministrat homo pp̃ deum: sicut diues pauperi: et fortis egrotati: non leg̃ ppter hoc q̃ homo sit nobilior angelo. Si aut̃ fiat comparatio. tertio modo. s. quātum ad gratiam sic dicimus q̃ homo et angelus habent se sicut excedens et excessum quia multi angeli multas animas excedūt in gratia et gloria: sed multe anime humane etiam multos angelos illo modo exdunt: p̃ hoc singulariter de Christo et beata virgine: que exaltata est super choros angeloz ad celestia regna. sicut enim vnus chorus angeloz alium excedit: ita et anime que restaurabūt choros archangeloz erūt excellētiōres angelis in finī chozi: et sic de singulis ascendendo. Et sic in vno choro vnus angelus excedit alium: ita vna aīa excedit aliam: etiam alium angelum fm̃ q̃ in altiori loco posita fuerit ad reformandum locum angeli qui cecidit et altior esse debebat. ¶ Potest igitur aīa per libez arbitriū gratie dei ita cooperari et a deo sanctificari: vt multos angelos in gr̃a excedat. ¶ Circa scdm̃ notandum qd̃ dī assimilatio solerter aduertendū est q̃ gratie angelis condonate sunt etiam anime rationali per quādam similitudinē a deo benigne colate: et sic potest exponi illud Ecclesiastes. i. omnia flumina intrāt mare. i. gratie omnes angeloz que sunt velut flumina letificantia ciuitatem dei etiam attributē sunt anime rationali. Nam sicut nouē flumina egregia intrant mare: sic proprietates nouē ordinū angelorum sunt ei condonate. ¶ Primo enim anima habet charitatez seraphin: quia data est ei voluntas cuius obiectuz est amor. sicut enim euphrates fluius exiens de paradiso terrestre intrat mare. qui quidem fluius est copiosissimus: et vberimas reddit fruges: sic anima est intenta labori et exercitatione spūali ob amorem regis superni. ¶ Secūdo anima habet sapientiaz cherubin: quia datus est ei intellectus vt sciat et sapiat que dei sunt. sicut enī fluius gion de paradiso egrediens et vniuersam ethiopiam cingens. i. obscuritatez remouens: et totam egyptū irrigans: vbi antiquus fuerūt sapientes: est nobilissimus: sic aīa est mare et fons imbriz quo sibi discrepantes populi copulantur: nature creataz reruz sunt ad inuicem diuisē: sed in intellectu oēs sunt coadiunatē: et per sapientiam concordāter diuisatē: sic nomen dei glorificat in terris

¶ Tertio aīa h̃z iudiciuz thronoz: quia data est ei ratio ad iudicandū et discernendū quid eligendum et quid respuendū: et ideo sicut fluius iordanis qui interpretatur riuus iudicij oriens sub libano puritatis diuidit iudcā ab arabia: vt oculata fide vidi: sic anima p̃ rōnē discretionē separat crimina et vitia a virtutibus. ¶ Quarto anima habet libertatem dominationū: quia data est ei libertas arbitrij dulcis boni et suauis: sic fluius capim flūes in mare habet aquas adeo dulces: vt reges perij ex eo querant sibi poculum eo q̃ circa eoz ripas fluat: sic anima in actionibus suis semper querit libertatem arbitrij vt seruitutem fugiat: quia vt habet. ff. de re. i. l. seruitutem. Seruitutes ferre mortalitati cōparam⁹ ¶ Quinto anima habet ducatum reducēdi omnes inferiores ad suū regem vel p̃ncipes siue prelatum cum principatibus angelicis: quia data est sibi sinderesis: que est ratio superior: sicut est fluius danubius: qui est in europa celeberrimus: qui. 60. flumina ducit ad mare: quod quidem mare intrat hostijs septem: sic anima per synderesim docet capere celum septem virtutibus. scrib⁹ theologis: quattuor cardinalibus. ¶ Sexto aīa habet cum potestatibus angelicis virtutem contra potentiam demonum: quia datus est ei ingenium qd̃ superat vires: quod a fonte rationis procedit et in fantasia vel imaginatiua suū facit hospicium: sicut enim fluius persulis semper de nocte congelatur: ita vt homines et pecora eū transcant. in die vero semper in aquas resoluit: sic anima virtute dotata et alto in nocte obfessor ita ligare facit demones vt possint a peccatoribus calcarī: et in die diuine gratie non possint quouis modo nocere. ¶ Septimo anima habet vt operetur cum virtutibus angelicis: quia ad imaginem dei facta est: ideo ex spūali dispositione et concessione diuina virtutes miraculosas operari potest. sicut enim elsa est flum⁹ in tuscā qui palcas conuertit in lapides: vt dicit Dantes poeta vulgare. c. vltimo de purgatorio: sic anima pōt vnā rem quere in aliam virtute diuina sibi cōcessa. ¶ Octauo anima habet annuntiare: predicere: et docere mandata dei magna cū archangelis: q̃ bēt memoriā retinentē diuina precepta: sicut. n. fluius boetis tingit lanam pulchro colore: et decurrens facit dulces et amenū sonū: vt dīc

Affertialis: sic anima cum tingit colore puritatis: peccato fugato: leuis et suavis in sono loquere efficit. Qui igitur libenter audit sermonem dei ambulat in luce veritatis. iuxta illud ps. *Luceat p. m. ver. a. t. l. se. m.* qui vero non audit verbum dei ambulat in obscuro falsitatis et peccati. **N**ono et ultimo anima huius annuntiare prout cum angelis: quia data est sibi contemplativa et imaginativa dicendorum. sicut enim fluvius sive vocatus oriens: suo impetu totam antiochiam in momento refrigerat fugato omni calore: sic anima flante gratia divino suo elogo fugat omnem ignem concupiscentie. de quo ps. dicit. *super cecidit ignis et non viderunt solem*. **C**irca tertium quod dicitur qualificatio: cum supra sit deum: animam posse quosdam angelos in gratia superare: et ipsi omnibus quodammodo per quendam gradum gratie assimilari semetipsam per gratiam sanctificando. Sciendum est quod sanctificatio fit duobus modis per privationem. scilicet per positionem habitus gratie: ideo anima septem modis sanctificatur. Primo per sui cognitionem. Secundo per sui humilationem. Tertio per peccati compunctiorem. Quarto per boni deliberationem. Quinto per vite emendationem. Sexto per bonorum cum charitate multiplicationem. Septimo per prout pleurationem. **P**rimo sanctificatur anima per sui cognitionem: quod confirmat *ber. di.* Initium salutis est cognitio sui ipsius. et ps. *so.* Quia iniquitatem meam ego cognosco: et peccatum meum contra me est semper. tibi soli peccaui etc. Et reprehensus a nathana prophetia de peccato contra veritatem cognovit peccatum suum. *di.* peccaui: et statim prophetia subiunxit. *dominus quod transiit peccatum tuum.* ut habetur. *2. Reg. 12.* Similiter ut habet *Luc. 15.* Filius prodigus in se reuersus dixit. *surgam. pec. in celum etc.* et per misericordiam motus dixit seruis. *Lito pfer. stol. pma etc.* Sic magna *Luc. 7.* Ex cognitione enim sui facile pervenit ad cognitionem dei. *Ro. 1.* Invisibilia dei per ea que facta sunt intellecta conspiciunt: sempiterna quoque virtus et divitias ut sint inextensibiles: que omnia breviter et firmiter per *Aug. lib. 10. de trinitate. c. 5. di.* Ut quid preceptum est anime: ut seipsam cognoscat: credo ut se cogitet: enim nam suam vivat. *i. h. 3.* nam suam ordinari appetat sub eo cui subdenda est: super ea quibus preponenda est sub illo a quo regi debet: supra ea que regere debet. *hec ille.* **S**ecundo sanctificatur anima per sui humilationem: ita quod cognitis

suis miserie anima humilietur sub potestate maiestatis dei. **E**st enim secundum *Aug. humilitas ex cognitione sue miserie: et consideratione magnitudinis divine voluntaria mentis prostratio* et ideo humilitas potius consistit in voluntate quam in actu extrinseco. unde *Aug. in sermone. 3.* de dedicatione ecclesie inquit. *Humilitas tua plus fit in voluntate quam in necessitate etiam humilis in corde: quia quanto te fecit voluntas humilem tanto te cognosce sublimem.* *hec ille.* Si vis ergo liberari et sanctificare humilitate te. ps. *humiliatus sum et liberauit me.* *Exemplum de Achab. 3. Reg. 21.* ubi habetur factus est sermo domini ad *beli. ref. di.* nonne vidisti achab humiliatum coram me: quia igitur humilitate mei causa non inducat malum in diebus eius etc. *Exemplum etiam de nabuchodonosor. q. humiliatus coram domino saluus exit.* *Dan. 4.* *Exemplum autem exemplum humilitatis est Iesus christus* *Idco Aug. lib. 50. omf. ol. 35. dicit.* Si non videretur dominus quibusdam mortuos suscitare: nec qui quibusdam dedit disputare: omnibus tamen dedit discere a me: quia mitis sum etc. *et tota medicina nostra est esse humilis et humilitate gestare corde.* Quid potest si miracula quod faciat et sit superbus: non mitis et humilis. *corde. nonne in numero deputabit eorum qui dicuntur sunt: nonne in nomine tuo prophetia. et in nomine sancti. audiet non novi vos. re. a meo. iniquitas huius ille.* **T**ertio sanctificatur anima per cordis de peccato compunctionem: que ex menti humilitate preedit. unde *Greg. 23. lib. mox. dicit.* Quattuor sunt qualitates quibus viri iusti anima in compunctione vehementer afficiuntur. scilicet cum aut malorum suorum reminiscit et considerat ubi fuit: aut iudiciorum dei finem metuens et secum querens cogitat ubi erit: aut mala vite presentis attendens metus considerat ubi est: aut cum bona superne presentie contemplatur que quod nondum adipiscit lucis compunctum ubi non est. *Aliter etiam quod compungitur cum interiora intuens malorum suorum pauore terret: aut cum gaudia superna conspiciens spe quadam et securitate roborat: illa compunctio afficiens ad tristes. h. vero leras laetitia movet.* *h. ille.* Propterea in ps. *di. commovetur et turbatur. c. fa. co. c. q. co. e.* Talis compunctio sanctificat animam et deducit ad vitam *Jo. 12. qui odit. a. in hoc mundum. p. compunctio in vi. c. c.* **Q**uarto sanctificatur anima per boni deliberationem. ex quod non peccator cognoscit peccatum suum et humiliat se et de peccato compungitur et

statim bz deliberare ad plenā aīe sanctifica-
tionē: a vitijis abstinē: et se in virtutib⁹ exercē
in cuius mysteriūz Isā. 7. scriptū est. Butyr⁹
et mel comeder vt sciat reprobare malū et eli-
gere bonū. Mā butyr⁹ ex carnis adipē descē-
dit. opa autē carnis sunt reprobanda: de qb⁹
dicit ad gal. 5. Ad manifesta sunt opa carnis q̄
sunt fornicatio: imundicia: ipudicia: auari-
cia: luxuria: et his sīta qui talia agūt regnum
dei nō possidebūt. Ad el autē descendit ex ce-
lesti roze et significat opa spūs: de qbus dicit
ad gal. 5. Fructus autē spūs est charitas gau-
dium pax: patientia longanimitas: bonitas:
benignitas: mansuetudo: fides: modestia: cō-
tinentia: castitas: aduer sus hui⁹ nō est lex.
Qui autē sunt xpī car. su. cruci. cū vi. z pcu. hec
ibi. hi enim fructus pueniunt a celo: iuxta il-
lud Jacō. i. Omne da. op. z. o. d. p. de sur. est.
qui qdem fructus sunt eligendi exemplo ma-
gnitudinē: que Luc. 7. attulit ala. vng. quasi
mentē suā in se recolligens reprebavit malū
et elegit bonū. Citariūz tñ hui⁹ multi faciūt
vnde Aug. sup lib. iudic. q. 31. dicit. Plurūqz
fastidio sit vt eligenda reiciant et aspernēda
delectent. h ille. Nō est tardāda predicta de-
liberatio boni eligēdi: qz vt ait Aug. sup ps.
53. Quid tibi pdest si eligere piger es: egdē
nunc eligendi ptās adiacet: veniet tps qñ nō
erit tibi ptās cum iā non differat iudicandi.
hec ille. Quinto sanctificat aīa p vite emē-
dationēz. Mā sap. xi. scribit. per que qs pec. p
h et torquet oēs figdez sensus et mēbra vitijis
assueta puerenda sunt ad virtutē. Sic enīz
prebuit oculos vanis aspectibus. ita nunc p-
beat lachrymis et gemitibus: sicut aures in
bonestis et vanis fabulis: ita nūc diuinis ser-
monibus: sicut linguā turpibus verbis et il-
licitis gustibus: ita nunc salutaris et mode-
ratio: sicut naves ingesserat vanis odoribus
ita nunc fundat vnguentū deuotiōis dñi pe-
dibus: sicut manus ptenderat illicitis tacti-
bus: ita nunc offerat diuinis obsequijs: sicut
pedes exposuit vanis gressibus: ita nunc tar-
dat xpī scrutijs: sicut cor exultauerat lasciujs
gaudijs: ita nunc doleat de suis flagitijs: sic
totum corp⁹ inuoluerat malis opib⁹: ita nūc
per verā penitentiā totum se expendat i scis
actionib⁹ et se totum incendat deo sacrificiūz
Sexto sanctificat aīa per bonoz multipli-
cationem. solum enim bona opa merent
remerationē. vnde aplo ad gal. 6. ait. Dum

tempus habem⁹ operemur bonū. et. 2. Petri
3. Satagite vt per bona opa vestra certam
vestrā vocationē et electionē faciatis. et pme
Jo. 3. Non diligam⁹ verbo et lingua sed ope
et veritate. i. vera opatiōe. Quapropter Aug.
in sermone de dedicatōe templi dicit. Sicut
malis opibus quasi qbusdā ferris et vectib⁹
vite nobis ianna claudis: ita bonis opib⁹ api-
tur. hec ille. Qui etiā in lib. de vera inocētia
c. 109. ait. Tota iustitie rō est vt declinent ma-
la et fiant bona: cuius obseruantie inter quas
libet aduersitates forma seruanda est: qz hoc
solum nunq̄ amittit qd operi pietatis impe-
ditur. hec ille. Que bona debent fieri hilari-
ter. vñ Aug. sup ps. 91. ait. Quicqd facis cum
bilaritate fac bonū: et tunc bene facis: si autē
cum tristitia facis sit de te non facis. hec ille.
Ex qbus seqtur q bona potius debent fieri
amore q timore. vñ Aug. 2. li. tra epistolas
pelagianoz. c. vlti. dicit. Nñ timore pene nō
amore iustitie fit bonū: non fit in corde quod
fieri videt in ope: qñ mallet hō facere si pos-
set ipunc: ergo benedictio dulcedinis ex grā
dei q fit in nobis: vt nos delectet et cupiam⁹
Sed si non puenierit deus non solū non pfi-
citur: sed nec inchoat ex nobis. Si enim sine
illo nihil possumus facere: pfecto nec incipe
nec pficere: quia vt cupiamus et incipiamus
dñm ē. misericordia eius pue. me. vt at pficia-
mus dñm est. x misericordia eius subsequet
me. ¶ Septimo et vltimo sanctificat anima
per pūnuā pseuerationē: quia non sufficē bo-
na facere: nisi in eis vsqz in finem perseueret
vñ Adat. 10. dñs ait. Qui pseuerauerit vsqz i
fi. h sal. erit. Et aplo ad gal. 6. Bonū faciēs
non desit. enim. i. me. et Jo. apoc. 2. Esto fidel
vsqz ad mortem. et. d. tri. c. v. Ideo optimum
bonum est pseuerare. vñ Aug. in li. de prede-
stinatione sanctorū in pncipio dicit. Asserim⁹
donum dei esse pseuerantiā qua vsqz in finē
pseuerat in xpō. Finē autē dico quo vita ista
finitur: in quo termino piculū est ne cadatur
hec ille. Qui etiā in li. de correptionē et gratia
dicit. Quis in eternā vitā poterit ordinari
sine perseuerantiē dono? qñ qdem qui perse-
uerauerit vsqz in finem salu⁹ erit. qua salute
nisi eterna: hec ille. Et sic patet quā anima
sanctificat. et pma pars huius sermonis.
¶ Pars scda huius sermonis in qua decla-
ratur q anima tripliciter grauat. i. offensiōe
multiplicatione: et obstinatione.

Sermo

Secundo in hoc sermone videndum est quomodo anima oneretur. Quapropter sciendum quod anima tripliciter pregrauatur. Primo. scilicet offensione. Secundo multiplicatione. Tertio obstinatione. Quarta ad primum est notandum quod anima grauatur offensione tripliciter. Primo inobediendo. Nam Adam per inobedientiam graue peccatum commisit: et a dignitate sua eiecit: fuit ita quod non obediret voci dei ipsius offedit et grauat aia sua. vñ Ber. i. qdā fmoē di. sic. Per obiam nūq; d3 malū fieri: aliqui aut per inobias d3 bonū qd agit iter mittit. n. n. in paradiso arbor exstitit quā de hōi ne ptingeret interdixit: s; vt per obediētie meritū hō bñ pdi e; cresceret: dignū fuerat vt hūc et a bono p biberet qm tātō veri? hoc qd agēt virt? eēt quātū et a bono cessās auctori suo se subditū humili? exhiberet. h ille. Si g offēdit deus non obediendo etiā in non malū: quātō magis offēdit si nō ei obediāt inrōnabiliter veticis et malis et bonis de se et iuste pceptis. C Scbo offēdit deus cōmittendo aliqua. s. vñ illa que phibita sunt. qd gdem ex magna psumptione pcedit. non enim d3 hō psumere qd non licet: quia enim pmi parētes psumpserūt vetita: ideo perdiderūt sibi exhibita. vñ Aug. sup Gen. ad lram lib. xj. de psumptione pmo? parentū ait. Nec arbitrandum est qd hominē posset deicere ipse tēptator: nisi pcessisset in animo hominis qdam clatio: vt per humilitatem postea disceret qd falsē de se psumpsit. Si enim mulier credidisset a bona et vili re se fuisse phibitos: n iam inesset menti eius amor ille ppe prātis et quedam de se supba psumptio que per illā tentationē vincenda et bāillianda erat. h ille. C Tertio offēdit deus et magis aggrauatur ptenendo. Nam grauius offēdit q in pctō cōtēnit et ptenendo dei pcepta transgreditur: qd qui ex ignorantia et fragilitate. et idē ga pmi parentes pceptū dei grauius peccauerūt. vñ Aug. super eplam Jo. omel. 4. dicit. Adam in paradiso posuit pceptum dei cōtēpsit et ceruicem erexit voluit in pte esse cupiens et volens subdi volūtati dei: ideo ab altitudine lapsus est. hec ille. C Quarta ad scdm in hac pte notandū est quod anima grauatur multiplicatōe. scilicet offensionū dei et h tripliciter. C Primo tardatione. s. penitendi de pctō cōmiso. s. enim aliqui de diffusimulē penā debiti peccato nostro: nō m

bat nobis spaciū peccandi: sed vt offēdat se prouocem ad miserendū qd ad puniendū. vñ Tren. 3. Misericordie dñi qd n sum? pñ pñ nec attēdūt tales tardantes illō Valerij. Tēto qdē gradu ad vindictā sui diuina pcedit ira: tarditatēq; supplicij gūitate cōpensat et Ber. ait. Quē diu supna longanimitas tollerat extrema diuini iudicij seueritas necat. C Scbo multiplicat offēsa dei suasionē: qm s; non solū ipse peccat: s; etiā alijs suadet id agere: ne solus psumione dignus videat: sicut fecit Eua que Ade suaserat de pomo comedē. vñ Ambro. in lib. de paradiso dicit. Mulier sciens qd post culpā in paradiso esse nō possz meruit ne sola de paradiso eijceret. Excludēdam igit se esse cognoscens. Noctio viri quē diligebat: fraudari noluit: ideo suaserat vt comederet cibum. hec ille. Ita multi faciunt gibus non sufficit ppa dānatio: sed more demonum secū alios trahere conāt. C Tertio multiplicat offēnsio dei additione: qui enim addit peccatū peccato grauius offēdit qd q solum peccatū ppetrat. vñ Aug. in enebis. di. de peccato Ade sic. In peccato Ade possunt simul alia peccata intelligi. Nam et superbia illi est: qd hō potius in sua potestate qd dei esse dilcit: et sacrilegiū: quia deo nō credidit: et homicidiū: quia se in mortem precipitauit: et fornicatio spūalis: qd integritas menti eius serpentina suasionē corrupta est. Auaritia qd qd plus illi sufficere debuit appetit furtū: qd cibis phibitus vsurpatus ē. h ille. et ps. In gratias mee supgr. sunt caput meū. C Quarto multiplicat imputatiōe. nā imputās deo peccatū suum quasi deus sit causa: grauiissime peccat et deum offēdit: sicut fecit Adam. De quo Hugo in lib. de clau. anime dicit. Adam ptra patre. Eua ptra filium. diabolus ptra spm scm peccauit. Adam patris bonitatem. Eua filij sapientiā. diabolus spūscī benignitatē accusauit. Adam accusauit prius bonitatem cum di. Mulier quā dedisti mihi sociam seduxit me. Eua filij sapientiā redarguit qd vbi sapienter egerit: quia posuit serpētem in paradiso a quo decepta est. diabolus aut spūscī benignitatē accusat dum desperando de venia in delicto maximo perseuerat. h ille. C Quinto multiplicat offēnsio dei notificatiōe. qui cni peccat ex ignorantia veniā meret. qui aut ex certa noticia grauiissime deum offēdit. Luc. 12. Seruus scīs

voluntatem dñi sui. z nō s. v. multis. ideo gra-
uius peccauit Adam q̄ Eua. vñ Isidor. de
summo bo. lib. 2. dicit. Eua peccauit ex igno-
rantia. vñ Ap̄ls. Vir non est seductus sed
mulier seducta fuit. Adam vero peccauit ex
industria: qz non seductus: sed sciens pecca-
uit. hec ille. Mulier enim non habuit prece-
ptum sed homo. vñ Ambro. in lib. de paradī-
so dicit. Sicut diabolus non prius ē Adam
agressus: sed Adam per mulierem circūscri-
bere conatus est: non adorsus est eū q̄ coraz
acceperat celeste mandatū: sed eam adorsus
est que a viro didicerat qđ observaret: neqz
enim habes q̄ mulieri dixit de? sed q̄ Ade
dixit. Et ideo per Adam cognouisse mulier
estimanda est. h̄ ille. **E** Sexto offendit deus
gravius negligenti pugnatione. qui enim nō
resistit tentationi cum pōt grauius deum of-
fendit: qz fidelis deus est q̄ non patit nos tē-
tari supra id qđ possitis. vñ Ansel. in lib. cur
deus homo. c. 19. de p̄mis parentibus dicit.
Si p̄mi hoies tentationē vicissent: ita confir-
mati fuissent cum p̄pagatōe sua: vt vltra pec-
care non possent: qucadmodū qz victi pecca-
uerunt: sic infirmati sunt vt quātum in ipsi
est sine peccato esse non possint. qz enim au-
deat dicere plus valere iniustitiā ad ligādūz
in seruitute hominem in p̄ma inuasiōe sibi
consentientem qđ valet iustitia ad p̄stiman-
dum eum in libertate sibi in eadem p̄ma in-
tentione sibi adherentem: hec ille. **E** Septimo
multiplicat offensio dei falsa iudicatōe. Qui
enim male de deo iudicat vel sentit grauius
eum offendit: z ideo grauissima fuit culpa p̄-
morum parentū. vñ Hugo li. j. de sacris vi-
c. Mulier non solū similitudinem dei inordina-
te appetiit cuz scia boni z mali: sed etiam in
tantā p̄lapsa est p̄uersitatez vt crederet deū
ex inuidia lignum scie boni z mali venisse:
ne homo ex eo gustando ad equalitatem dei
proficeret. Voluntaria ergo malicia se p̄tra-
deum crexit p̄uersē contra ipsum volendo z
impie de deo sentiendo. Adam vero nō est
seductus qz qđ diabolus p̄misit falsum esse
sciuit neqz idcirco pomū vitium comedit q̄
per illius comestione deo parificari veller: s̄
tñ ne mulierē p̄staret: maxime qz putauit
se z mulierem mortem gratis: z postea p̄ pe-
nitentiā posse deo placere. Adinimē q̄ pecca-
uit: qz de penitentiā z misericordiā cogitauit:
sed peccauit q̄a peccanti p̄sensit: z peccantes

non corripit. hec ille. Valde ergo periculosa
est sub spe venie peccare: z est p̄sumere q̄ de
non puniet: qđ est graue peccatū. **E** Quātūz
ad tertiā in hac p̄te est notandū q̄ anima n̄
solum grauaf predictis modis: sed etiam ob-
stinatione z h̄ septem modis. Primo v3 ex-
cusatione. qui enim excusat p̄ceptū suū ob-
stinatus est z grauius pec. vñ de p̄mis parē-
tibz. Greg. 7. lib. mox. dicit. p̄mi parē-
tes ad h̄ regitū fuerunt vt peccatū qđ trans-
grediendo cōmiserūt p̄stendo delerent. vñ z
serpens ille p̄suasor q̄ non erat reuocandus
ad veniam. non est de culpa regitus. Inter
rogatus est itaqz homo vbi esset: vt p̄petratā
culpā respiceret z cognosceret qđ longe a fa-
cie sui p̄ditoris abisset: sed adhibere sibi met
vtriqz defensus solatia magis qđ p̄sacros ele-
gerunt: cūqz excusare peccatum voluit vir p̄
mulierem z mulier per serpentem auxerunt
culpam quā tueri conati sūt oblique. Adam
deum tangens q̄ ipse peccati eoz auctor ex-
titerat: qui mulierem fecit. z Eua culpam ad
deum referens: qui serpentē in paradiso po-
suit. Ad erroris enim sui cumulū deū sibi si-
milē in culpa facē conati sunt. h̄ ille. **E** Secūdo
aggrauaf aia per obstinationē z obduratōez
Qui enim indurat cor suū ne p̄stet vt pe-
niteat vel reconciliet p̄ximo suo: vel nunqz
facere disposuit opera pietatis p̄ximo obli-
nat? grauius offendit deum. vñ Ambro. in
lib. de paradiso ait. de peccato p̄me mulieris
dicit. Mulier serpens decepit me venialis ē
culpa quā sequit p̄fessio delictoz: ideo nō de-
sperat mulier que non reticuit deo sed magis
confessa est peccatū quasi medicabilis snia ē
bonum est p̄dēnari in peccato z flagellari in
delicto vt cum hominibus flagellemur. de-
nig Layn quia voluit crimen negare: indi-
gnus est qui puniret in peccato sed remissus
est si sine p̄scriptione pene z accusatori dia-
bolo cuius accusatio reseruata est: vt cum an-
gelis eius flagellaret qui cum hominibz no-
luit flagellari. hec ille. **E** Tercio aggrauaf aia
tardatione: qui enim tardat p̄stere agere pe-
nitentiā z restituere qđ abstulit obstinat? est
z grauius deum offendit. bodie pleriqz tales
reperiunt qbus si dicat illud Matt. 18. redde
qđ debes mor r̄didit illud Lu. 16. Sodere nō
valeo mendicare erubesco: qbus non remit-
tatur peccatū nisi resti. male ablatū. vt habet. i. 4.
q. 6. c. Si res alicna. z d̄ re. i. u. regla p̄ctū. l. 6.

Sermo

Quarto grauat per obstinationē deſpera-
tionis. qui enim deſperat a peccato poſſe ab-
ſtinere ppter ſuuetudinē grauiffime pec-
ca fugiunt a miſericordia dei: ſicut fecit Adam
et Eua qui poſt peccatum abſcondebant ſe:
nec audebant apparere ſic deſperantes de p-
pria ſalute imbecilles et fragiles ad oē opus
bonum contabescunt: et in eis verificat illud
proverbi. 24. De miſero peccatori qui nō de-
ſiſit a peccatis. et illud Hier. 2. Diſiſti deſpe-
rari nequaquā faciam. et idem. 18. c. dicit. Dixe-
runt deſperauimus poſt cognitiones cni no-
ſtras ibimus et vniūſqz poſt prauitatem cor-
dis ſui mali. b. ille. **Q**uinto aggrauat con-
fuſione. qui enim erubeſcit bona facere ti-
mēns ne ab alijs derideat: aut erubeſcit cō-
fiteri peccatū ſuū ne malus reputet: aut eru-
beſcit ſatiffacere pro peccato ſuo ne peccatū
reuelet obſtinatus grauiter deum offendit.
Propterea Eccleſiaſtici. 4. c. dicitur. Pro
anim tua non confundaris dicere vex. eſt enim
confuſio adducens gratiam et gloriam: non cō-
fundaris pſiteri peccata et ne ſubijcias te hōi
pro peccato. hec ibi. Regit enim de Karulo
q. dum pſiteret ſancto Egidio reticuit vnū
grauē peccatū pre cōfuſiōe. dum aut celebra-
ret idem ſanctus Egidius angelus in ecclia
reuelauit ei factum: qui regi hoc ſignificauit
et rex pſeſſus eſt qd nunqz pſiteri ppoſuerat
quō ad viueret. **S**exto grauat anima p ob-
ſtinationē mala diſpoſitione. Qui enim pro-
mittit et vouet aliquid facere ptra cbaritatez
dei et primi eſt obſtinatus et grauiffime deū
offendit: et de his innumerabiles reperiunt q
vouent et pmittunt ſe nunqz reconciliari cū
inimicis nec ſubuenire: tali etia in extrema
neceſſitate nec illi loqui et ſilia: ſed etiam qd
maius eſt vouent vindictā facere et alia mul-
ta mala. **S**eptimo et vltimo grauat anima
per obſtinationē perſeueratione. qui enim p-
ſeuerat in malicia vſqz in finem obſtinat eſt
quotidie amplius grauat et ad eternā dāna-
tionem ducit. humanū eſt enim peccare euā
gelicum emendare: diabolicū pſeuerare. Re-
citatur phus. 3. c. et mun. c. 14. q. Demetrius et
Empedocles dixerunt generationē eſſe attē-
dendam circa pncipiū: et non circa finem:
quā opinionem oſendit eſſe falſam: ſic et gene-
ratio ſpūalis ſiue bona ſiue mala non eſt at-
tendenda circa pncipiū ſed circa finē. multi
enim bene incipiunt ſed male finiunt: et ecō-

uerſo. Nam Adam habuit bonū initium ſz
poſtmodū ppter peccatum eiectus de para-
diſo ſuit. Bonum pncipiū habuit Salomō:
ſed nō pſtat de bono fine. Apoſtata Julianus
bñ cepit ſz poſſime finiuit: et ſic bñ plurimis
de gbus enarrare longū eſſet. Qui igit in fine
obſtinat? fuerit eternaliter dānabit. Qui aut
diſqz in finem in bono pſeuerauerit ſaluus erit
et ſic pz quot modis anima grauat. Clarctqz
pars ſcda huius ſermonis.

Pars tertia huius ſermonis in qua de-
claratur q anima tripl̄ conſeruatur. ſ. dile-
ctione: benedictione: et ſimulatione.

Erto in iſto ſermonē pſiderandum
eſt quaſt anima noſtra pſeueratur.
Ad cuius delucidationē ſciendū eſt
quaſt anima tripl̄ pſeruatur. ſ. dilectione: be-
nedictione: et ſimulatione. **P**rimo dico q aia
pſeruatur dilectione: qz eſt corpori ppeponen-
da: vt habet di. 38. c. ſedulo. Ideo medicus nō
debet egroti aliqd pſulere pro ſalute corpo-
ris: qd vertat in detrimentū anime: cū d pe-
et remiſſ. cum infirmitas. Quia ppter egri-
tudinem anime ſpūs flagellat corp⁹: egri-
tudo anime periculoſior eſt. **M**at. 6. c. Anima
plus eſt qz corpus. Ideo glibet ſic d3 animā
ſuam diligere vt non ſequat deſideria corpo-
ris ad anime detrimentū. **M**at. 6. c. Quid
prodeſt homini ſi viuierit. m. l. ſed ben nō
dilexerunt boies animas ſuas: quas tñ mul-
to plus debēt diligere: tum quia anima ipſo-
rum eſt pncipioz pars: cū de cel. miſ. c. in qdā
Tum qz habitat in corpore quaſi conſeruās
vitā corporis cum nō poſſit de eſſe in eo cor-
pore qd ſenſu caret. 32. q. 2. c. Qd nō. Ideo
non poteſt ſtare corpus ſine anima: ſicut ido-
lum ſtat recedente ſpū ne credat eſſe in boie
ſicut ſpūs in idolo: quia non dicit in ſecco ſz
in ſanguine boies habitare. 32. q. 2. c. **M**oys
vnde horat Aug. in lib. de ſaluta. documēn-
di. De anime miſere quā caro perſequitur:
caro mea quotidie contra animā pugnat: qz
tidie nos contra carnem pugnare debemus
O caro beſtia crudelis qd habeo: qd grauas
aias: qd nihil deſideras: ſz niſi deo ſeruire ſi
tibi inimice non ſe inuſſet. tu at caro mi-
ſera non ſolum teiſpam occidis: ſed animā
occidis: non ſufficit tibi perditio tua: ſed ad-
huc vis animā in infernum demergere. De
tibi anima que carnez accepiſti pſtrariā que
nec ipſa intrat nec te pmittit irare in regnū

celoz. **O** caro mala quid vis: qđ desideras: non vis laborem sustinere: non vis congeta conquisicere suffocare animā vt versa vice tu sis dñā ⁊ illa ancilla: rogo qre grauas aiam que molesta nō est tibi: nec tu effugies penā dum ipsa patiet gehennā: nec sine te poterit iudicari in die iudicii. quare ergo nō p̄sent spūi sicut euangelium te hortat dicens. Esto consentiens aduersario tuo dum es cum eo in via: hoc ē in hoc seculo ne fortis tradat te iudici: hoc est xpo. **I**nder tradat ministris: hoc est angelis malis: ⁊ ministri mittant te in carcerē: hoc est in gehēna non eris inde donec reddas nouissimū quadrantē. i. minimū p̄ctm. hoc ille. **S**cđo p̄seruatur anima benedictione dei ⁊ grā eius. Sed aduertendum est q̄ sicut templū dei materiale benedicit quo ad ser: ita templū spūale hoc ē anima benedicit ⁊ sanctificat a deo quo ad sūta. **P**rimo enim q̄ sicut nauis ecclie cū parietib⁹ interius ⁊ exterius benedictē. de cōse. dist. j. in pñ. Sic etiam vita nostra d̄z eē tal vt sit digna bñdictione ⁊ sanctificatione: quia non sufficit sola bñdictione in crucibus factē eē in parietib⁹: sed ōz etiā q̄ bñdicat interi⁹: ita non sufficit vt ostendat se quis xpianū p̄ crucem in fronte factam ⁊ alia signa exteriora: nisi habeat sanctitatē interius: aliter esset sic denarius falsus: qui h̄z cruce de argentatā. **A**poc. 22. Qui sanctus est sanctificet adhuc. i. sicut est exterius per apparitiā: ita sit interi⁹ per realem existentiā. ps. 102. Benedic. a. m. dño ⁊ oia q̄ intra me sūt noi scō ei⁹. **S**cđo q̄ sicut ecclesia in qua iacet paganus sepult⁹ non d̄z sanctificari donec eiciat cadauer: de conse. di. j. c. eccliaz. sic non benedicit anima nec sanctificat: nisi vitia ⁊ sordes eiciant. tūc enim habebit benedictiōes. **D**euter. 28. Si custodieris omnia mādata que precipio tibi bodie venient sup te oēs benedictiones iste benedict⁹ eris ingrediens ⁊ egrediens. i. int⁹ ⁊ extra. **T**ertio q̄ sicut altare qđ est intra ecclesiam bñdicet: vt sit dignū dei sacrificio. de p̄se. di. j. c. altaria. cl. 2. Sic anima nostra qđ est corpori p̄sicta d̄z sanctificari: iuxta illud. Anima eius in vita ipsius bñdicetur. **S**alomon enī fecit altare aureū: ⁊ **A**ldopsea de lignis setbin: que sūt imputribilia: vt dīc glo. sup illud. Altaria si nō sūt lapidea rē. de p̄se. di. j. ita anima d̄z esse munda sic auz ⁊ sine peccati putredine: aliter destruetur: sic

Judas machabeus destruxit altare qđ prophanatū erat. p̄mi **A**ldahabeo. 4. c. ⁊ de p̄se. di. j. c. **E**cclie vel altaria. prouer. xj. c. Anima que benedicit. s. deū impinguabit. s. bñdictionibus. **Q**uarto q̄ sicut palla alba ⁊ benedicta ponit sup altare: sine qua non est aptū pro dei seruitio in missaz celebratiōe. de p̄se. di. j. c. **A**ltaris palla: sic ōz animā nram sup uestiri virtutibus. s. munditie: iustitie: castitatis: ⁊ charitatis rē. **S**ine qbus non benedicitur a deo: q̄ in ps. 23. dicit innocens manibus ⁊ m. c. qui non. a. in v. a. s. nec iu. in. d. p. s. h acci. b. a dño. **Q**uinto q̄ sic calix in quo deo sacrificiū offerit d̄z esse de mūda mā: de conse. di. j. c. calix. sic cor nostrū d̄z esse solidū ⁊ mundū. vñ in ps. dicit p̄p̄ba. **L**or mundū crea in me deus: ⁊ spi. rec. rē. ⁊ sicut calix pā no cooperit lineo. i. corporali ne in eo cadat vlla immūdictia: ita ōz corda nostra timore dei cooperire: qui expellit peccatū. **S**ic enim seruus timens dñm suum in pñcia sua nihil loquet aut ager quo offendat: ita nec timēs deum ps. 148. ecce sic bñ. hō qui ti. dominū. **S**exto ⁊ vltimo q̄ sicut cimiteriū vbi chri stianoz corpora requiescūt bñdicat ⁊ p̄secrat iuxta ps. 84. bene dicit dñe ter. t. sic anima nostra ⁊ cor nostrum d̄z esse sanctū in qbus corpus xpi regescit per deuotam cōiōnem ⁊ seruientem deuotionē. **T**ertio p̄seruat anima silitudine ecclie q̄ septēz modis p̄seruat. **P**rimo p̄secratione: q̄. **E**cclia cōsecrata est deo: ne ad alia secularia occupet: cum sit deo p̄secrata. qđ aut deo p̄secratū est sanctū sanctorūz erit dño. i. q. 2. c. nulli liceat: nec ad vsus humanos reuerti d̄z. de cōse. di. c. j. li. g. sic anima que est dei templū non d̄z opibus diaboli occupari: q̄. **E**ze. 18. scribit. sic anima patris ita anima filij mea est. oēs aut anime mee sunt. **S**cđo q̄ sicut ecclesia māltē hēt subiectionē cū. s. subijcit alicui prelato soluendo sibi cathedralicū. x. q. 3. c. placuit. ⁊ c. vnio. sic anima d̄z esse subiecta per humilitatem ⁊ obedientiā: q̄ tunc vivit vita grē p̄pter deū de pe. di. j. s. **P**rimo. hoc idem p̄bat vbi dīc **L**um enim deus sit vita anime: anima vero vita corporis: sicut corpus non vivit anima abñte: ita nec deo abñte anima viuere valet habet itaqz anima deū sibi p̄ntem per grām qua viuēt peccatū suū p̄ntē: eāqz vitam que deus est inhabitat quā in habitando viuere facit. **S**i ergo cam inhabitat templum

Sermo

spiritus sancti facta est et illuminata est: ergo a tenebris peccatorum eripata est: ergo templum diaboli esse desijt que ad lucem venit: cuius respectu tenebras fugat. hec ibi. **T**ercio qz sicut ecclesia malis hz mundatione: qz debz munda seruari vt resplendeat. di. 86. c. pulbra vbi dicit sic. **A**darime sacerdotibz uenit or dinare dei templa honore aguo vt etia cul tu aula dei resplendeat. hec ibi. sic anima dz ornari virtutibus. ps. 25. dñe di. deco. d. e. z. l. b. g. t. de pe. di. 2. §. illa anima. dñ. Illa anima a deo pingitur que hz in se virtutu graz sple doremqz pictat illa anima bene picta est in qua elucet diuine operis effigies illa anima bene picta ē in qua est splendor glorie et pñe imago substantie: fm hanc imaginē pictura preciosa est: fm quā ante peccatū Adam de pictus fuit. hec ibi. **Q**uarto qz sicut ecclesia malis hz doratione: qz fundas eā dz eā do tare. de 2. se. dist. j. c. nemo. el. p. 7. a. 6. q. 7. c. pie mētis: sic aie deus dedit in baptismo lumen gratie et virtutū: et cibū spūales corpus et san guinē xpī: et alia sacra pro ipsius aie spūali su stentatōe. Luc. j. c. Illuminare his q i te rē. **A**dar. 16. sup. hāc. fidei petiā. edi. ecclesia. m. s. dotatā sacris et por. ifer. nō p. a. c. **Q**uinto qz sicut ecclesia malis hz possessione: qz. s. bona eccle nō debēt alienari. 12. q. j. c. Res eccle. et c. nulli epōz liceat: sic aia pro quacūqz neces sitate aut delectatōe nullo mō dz alienari a deo: qz. j. cor. xj. dñ. ecclesia dei pñentis. **S**exto qz sicut ecclesia hz defensionē: qz in ea non debent fieri furta nec homicidia. 12. q. 2. c. de viro nefando: et de appel. c. an sit deferendū sic aia dz defendi ne pec. mor. In ecclesia non debent fieri placita nec iudicia sanguinis. de i. mu. eccle. c. j. z. c. eccle: sic in aia non debent esse scismata: pñentēs: emulatōes. Irre rite discordie: odia: detractiones. j. 30. 3. c. g odit fratrem suū homicida est. **S**eptimo et vltimo sicut ecclesia malis hz vindicatione: qz inuasor eccle: vel defraudator: vel homicida iudicat 12. q. 2. c. Qui xpī pecunias: vel ecclesie aufert defraudat et rapit: vt homicida in aspectu iu dicis deputabit. z. c. g. a. b. s. u. l. e. r. i. t. p. a. t. r. i. v. l. m. r. i. aliquid dicetqz hoc pñm nō ē homicidij par ticeps: pñ noster sine dubio deus est: qui nos creauit: mater nra ecclesia: que nos in baptis mo regnauit: qz qui xpī pecunias et eccle rapit: aufert: et fraudat homicida est. hec ibi. Sic apud deū qui spoliāt aiam iudicia vel

virtute tāqz homicida pñenabit. Ideo caris simi in xpo frēs: cū superioribus sermonibz oia que ad anime vitā spectant et in qbz solū viuere pōt. s. dei pcepti cōpēdio descriperim animāqz nram quātū sit facienda quō possit sanctificari et in sanctimonia pseuerando vi tia fugere: vt tandē ad illā gliaz quā oculus non vi. nec. a. au. nec cor pēpit: ondēs et si nō ea eloquētia vt velle expetūt charitates: tñ quātū ingenij mei paruitas pmisit magno cū amore et erga vos dilectōe h tradidi: qua de re etiā atqz etiā queso pro mei laboris p mīo velitis preces pro me dño fūdere: vt sua ineffabili misericordia h admīssa donando ad eternā pducāt glām: ad quā et vos pari ter inducat. qui viuit et regnat in secula scloz. Amen. Laus deo.

Explīcūt sermones quadagesimales de decēz pceptis decalogi fratris Aldichacis de Mediolano ordinis minoz obseruantie. Impressi Venetijs per Joānē et Gregoriū frēs de gregorijs. Anno salut. AD. cccc. xxi.



Registrum huius voluminis.

a	dicio. 22. q.	psuadent
prima alba	cesserit	nisi eo mō
fr̃is michael	l	tertio in hoc
primo pbat	vouit fligione	tertiu rapine
Doño voci.	voui reddam	r
b	dicēs. vouere	dicūt tenet
de verbis	q. vltima. arti.	quis mutuū
si non pec.	m	mibi colibet
inobedientes	solī deo	pore humano
Trinitatis	reprobetur	p
c	de sunt	pecora quat
terioribus	ruscationes	quartū insup
lege v	n	sfundant
esse pncipium	in terra	in annos
cepta non	precepti	z
d	tes videbim⁹	tale est
nium in	navit in quo	zant active
q̃ sicut	o	spūalibus
tini tpiibus	scripture	nibilar. scdo
id per qd	bus festis	z
c	sibi imediate	prout aliquis
sabbato post	proprie et	mea zc.
Ergo dī	p	turata scdm
lex inter	dic. c. diliges	nō loco
modi	tribuendus	o
f	tiam. cūqz	ratioe digna
est non	modum. f.	particula scda
peremptio	q	ponēdo regis
principium	precepti	grauissime
rabūt de ipso	his qui	z
g	non potest	de cruce
est picture	sona aut	duratione
eiusdem fm	r	In sabbato
pti hominē	magis	sub lc. e.
tū diuinum	notabiliter	A
b	fm terram	z solēnius
opponuntur	Om̃is qui	seria scda
lis delectio	f	scdo pbat̃ur
virtus corpor̃	vl̃timus est	ne: qz vnius
stringendum	go q vna	z
f	de camelo	tertio q̃
bo. in quo	reuerēti cum	vitū: sed
nomen eius	z	tot genera
matum: cum	aliud sacrum	terrena
declarationē	in hoc mūdo	cor hominis
k	entia remanet	nā pportioa.
peccatū non	clare Augu.	
aliq̃ iurare	v	

et
pa
ne
et
de o
cuan
D
Sec
Ter
C
fina
ri pi
plic
D
Sec
Ter
C
ma
ma
cne
D
Sec
Ter
C
Ser
cept
in tri
D
Sec
Ter
C
Ser
cept
et be
hec
D
Sec
Ter
C
Ser
pla
cor
D
Sec
Ter
C
Ser
empl
D
rimal
Sec
munc

Tabula presentis operis de decem preceptis: in qua annotantur per ordinem sermones et eorum partes.

Dominica in septuagesima Sermo primus de obedientia divinorum preceptorum ad quam in circuitum triplici auctoritate. Charta.2.

Prima legis nature car.2.

Secunda legis scripture. car.3.

Tertia legis gratie. car.4.

Seria secunda post dominicam in septuagesima Sermo secundus de obedientia divinorum preceptorum propter dei potentiam: et hoc triplici via declaratur. car.4.

Primo per conclusiones theologicas car.4.

Secundo per auctoritates sacras. car.5.

Tertio per exemplaritates. car.6.

Seria tertia post dominicam in septuagesima Sermo de benignitate dei circa obedientes et hoc in triplici lege. car.6.

Primo in lege naturali indita. car.6.

Secundo in lege antiqui scripta car.8.

Tertio in lege affabili et gratiosa. car.8.

Seria quarta post dominicam in septuagesima Sermo quartus de obedientia divinorum preceptorum propter dei severitatem et hoc etiam in triplici lege. car.8.

Primo in lege nature. car.9.

Secundo in lege scripture. car.10.

Tertio in lege gratie. car.10.

Seria quinta post dominicam in septuagesima Sermo quintus de obedientia divinorum preceptorum per varia exempla nos inducentia et hec summa ad eorum observationem: et hec triplicia. car.11.

Prima christi humanati. car.11.

Secunda semini sexus electi car.11.

Tertia angelici cetus coronati. car.12.

Seria sexta post dominicam in septuagesima Sermo sextus de eadem obedientia per exempla varia nos inducentia: et hec media ad eorum observationem: et hec triplicia. car.12.

Prima patriarcharum antiquorum. car.13.

Secunda sanctorum modernorum. car.14.

Tertia hominum politicorum. car.14.

Sabbato post dominicam in septuagesima Sermo septimus de eadem obedientia per exempla istiusmodi demonum et hec triplici car.15.

Primum est creaturarum infernalium et spiritualium. car.15.

Secundum est creaturarum inanimatarum et mundanarum. car.16.

Tertium est creaturarum inanimatarum et irrationalium. car.17.

Dominica in sexagesima Sermo octavus de ipsa lege eternali et hec sub triplici consideratione. car.17.

Prima dicitur verificatio. car.17.

Secunda dicitur appropinquatio. car.18.

Tertia dicitur originitio. car.19.

Seria secunda post dominicam in sexagesima Sermo nonus de lege naturali et hec sub triplici consideratione. car.20.

Prima dicitur verificatio. car.20.

Secunda dicitur mutatio car.21.

Tertia dicitur contentio. car.22.

Seria tertia post dominicam in sexagesima Sermo decimus de lege moysayca: et hec sub triplici mysterio. car.23.

Primum dicitur sua originitio. car.23.

Secundum dicitur sua temperatio. car.24.

Tertium de sua causatio car.25.

Seria quarta post dominicam in sexagesima Sermo undecimus de lege humana seu politica: et hec iterum sub triplici consideratione. car.25.

Prima dicitur causatio car.25.

Secunda de originitio. car.27.

Tertia dicitur defensio. car.27.

Seria quinta post dominicam in sexagesima Sermo duodecimus de conditione legis humane et hec sub triplici consideratione. car.27.

Prima de conditione legis additio. car.27.

Secunda de ipsarum qualificatio. car.29.

Tertia de subditorum eadem subiectio. car.29.

Seria sexta post dominicam in sexagesima Sermo decimus de lege evangelica et hec sub triplici consideratione. car.30.

Prima dicitur legis evangelice rationalis additio. car.30.

Secunda dicitur legis evangelice temporalis institutio. car.31.

Tertia dicitur legis evangelice conditionalis perfectio. car.32.

Sabbato post dominicam in sexagesima Sermo decimus de comparatione legis antique et nove et hec triplici respectu annotat. car.33.

Primo respectu radicationis. car.33.

Secundo respectu vivificationis. car.33.

Tertio respectu operationis. car.34.

Dominica in quinquagesima Sermo decimus de magnitudine divinorum preceptorum: et hec triplici ratione declaratur. car.35.

Primo ratione replicationis. car.35.

Secoratore oblationis. car. 36.
 Tercio rōne leuacionis. car. 37.
Cferia scda post dñicā in quinquagesima
 de excellentia preceptorū dei Sermo. 16. et
 h triplici rōne declaratur. car. 38.
 Prima dñ sufficiens numeratio. car. 38.
 Scda dñ virtuosa radicatō. car. 39.
 Tercia dñ cōpctens ordinatio. car. 39.
Cferia tertia post dominicā in quinquage-
 sima de excellentia diuinorū preceptorū
 per respectum ad humana precepta Ser-
 mo. 17. et h triplici rōne aīnotat. car. 40.
 Prima dñ rō concessionis. car. 40.
 Scda dñ rō prohibitionis. car. 41.
 Tercia dñ rō stabilitōis. car. 42.
Cferia quarta cinerū : de probatione pmi
 precepti decalogi. Sermo. 18. et hoc tripli-
 ci via. car. 42.
 Primo via rōnis. car. 42.
 Secdo via auctoritatis. car. 43.
 Tercio via exemplaritatis. car. 44.
Cferia quinta cinerū : de modo adorandi
 deū Sermo. 19. et h in triplici actu car. 45.
 Primo actu interiori et spiritali. car. 45.
 Secdo actu exteriori et corporali. car. 46.
 Tercio actu exteriori et tēporali. car. 47.
Cferia sexta cinerū : de ipsa adoratiōe Ser-
 mo. 20. et h sub triplici respectu. car. 48.
 Primo respectu xpi et naturarū ei⁹. car. 48.
 Secundo respectu virginis et supernorum
 angelorum. car. 49.
 Tercio respectu sanctorum et reliquiarum
 suarum. car. 50.
Csabbato cinerū : de idolatria que cultui
 diuino contrariatur Sermo. 21. de q̄ tria
 considerantur. car. 51.
 Primum dicit quiditas. car. 51.
 Secundū dicit causalitas. car. 52.
 Tertiū dicitur grauitas. car. 53.
Cdñica prima in quadragesima in mane:
 de diuinatione Sermo. 22. et h sub triplici
 consideratione aīnotatur. car. 53.
 Prima dñ diuinatiōis diffinitio. car. 54.
 Scda dñ diuinatiōis specificatio. car. 54.
 Tercia dñ diuinatiōis reductio. car. 56.
Cdominica prima in quadragesima post
 prandiu : de superstitione et obseruatione
 Sermo. 23. et h quātū ad tria. car. 57.
 Primo quātū ad obseruationē planctarū
 et corporū celestiu. car. 57.
 Secundo quātū ad incantationū suspē-

sionē et illusionē. car. 59.
 Tercio quantum ad temporum et occur-
 rentium. car. 61.
Cferia scda post primā dominicā in qua-
 dragesima : de superstitionib⁹ Sermo. 24.
 et h quātū ad triplicē cōsideratiōē. car. 61.
 Prima dñ premissua possessio. car. 61.
 Scda dñ fructuosa remediatio. car. 62.
 Tercia dñ grauissima punitio. car. 63.
Cferia tertia post dñicā in quadragesima:
 de secundo precepto p̄me tabule decalogi
 in generali Sermo. 25. et h sub triplici cō-
 sideratione. car. 64.
 Prima dñ causatina institutio. car. 64.
 Scda dñ varia expositio. car. 65.
 Tercia dñ diuersa reductio. car. 66.
Cferia quarta post dñicā primā in q̄dra-
 gesima : de periurio Sermo. 26. et h quātū
 ad triplicē considerationē. car. 66.
 Prima dñ periurij diffinitio. car. 66.
 Scda dñ periurij culpatio. car. 67.
 Tercia dñ periurij offensio. car. 67.
Cferia quinta post primā dñicā in quadra-
 gesima : de detestatiōe p̄mij Sermo. 27.
 et h triplici modo declarat. car. 69.
 Primo ratione. car. 69.
 Secdo auctoritate. car. 70.
 Tercio exemplaritate. car. 71.
Cferia sexta post primā dominicā in qua-
 dragesima : de iuramento Sermo. 28. et h
 quātū ad tria. car. 75.
 Primum dicit obligatio. car. 75.
 Secundū dicit excusatio. car. 76.
 Tertiū dicit dispensatio. car. 77.
Cdñica secunda in quadragesima : de voto
 in cōmuni Sermo. 30. et h sub triplici cō-
 sideratione. car. 78.
 Prima dñ voti diffinitio. car. 78.
 Scda dñ voti variatio. car. 80.
 Tercia dicitur voti obligatio. car. 81.
Cdñica scda in quadragesima infra diem
 de ipso voto Sermo. 31. et hoc quantum ad
 alia tria : quorum car. 82.
 Primum dicit fructificatio. car. 82.
 Secdo dicitur cōmutatio. car. 84.
 Tertiū dicitur excusatio. car. 86.
Cferia scda post scdam dñicā in quadra-
 gesima. De blasphemā in generali. Sermo
 32. et h q̄rū ad triplicē cōsideratiōē. car. 87.
 Prima dñ descriptio. car. 87.
 Scda dñ specificatio. car. 88.

Tertia dñ variatio. car. 89
C Seria tertia post scđam dñicaz in quadra-
 gesima. De reprobatiōe blasphemie. Ser-
 mo. 33. et h̄ triplici via declaraf. car. 89.
Prima dñ via rōnum. car. 90.
Scđa dñ via auctatum. car. 90.
Tertia dñ via exemplaritatū. car. 91.
C Seria quarta post scđam dñicam in qua-
 dragima. De pueritate blasphemie. Ser-
 mo. 34. et hoc triplici respectu. car. 92.
Primo respectu grauitatis. car. 92.
Scđo respectu horribilitatis. car. 93.
Tertio respectu societatis. car. 94.
C Seria gnta post scđam dñicam in quadra-
 gesima. De sanctificatiōe sabbati in gnāli
 Sermo. 35. et hoc triplr̄ ondit. car. 95.
Primo via rōnis. car. 95.
Scđo via auctis. car. 96.
Tertio via exemplaritatis. car. 97.
C Seria sexta post scđam dñicam in quadra-
 gesima. De eadem sanctificatiōe sabbati i
 particulari. Sermo. 36. et hoc quātum ad
 tria. car. 97.
Primū dicif recordatio. car. 98.
Scđm dñ imutatio. car. 99.
Tertium dicif supadditio. car. 100.
C Sabbato p̄ scđaz dñicā i q̄dragesima. de
 eadē sc̄ificatiōe sabbati p̄missaz officia. Ser-
 mo. 37. et h̄ sub triplici cōsideratiōe. car. 101.
Prima dñ mīsse descriptio. car. 101.
Scđa dñ mīsse obligatio. car. 102.
Tertia dñ mīsse dignificatio. car. 103.
C Dñica tertia in quadragesima in mane.
 De q̄busdā abstīnēdis in festo. Sermo. 38.
 et hoc a triplici ope. car. 104.
Primū dñ culpe. car. 105.
Scđm dñ fortune. car. 106.
Tertium dñ nature. car. 107.
C Dñica tertia in quadragesima infra diez
 De honore parentū. Sermo. 39. ad q̄ tri-
 plici via manu ducimur. car. 108.
Prima dñ via rōnis. car. 108.
Scđa dñ via auctatis. car. 109.
Tertia dicif via exemplaritatis. car. 111.
C Seria scđa post tertiā dñicam in quadra-
 gesima. De honore parentū. Igo sit pater:
 et qualiter honore veneret. Sermo. 40. et h̄
 sub triplici cōsideratione. car. 111.
Prima dñ declaratio. car. 111.
Scđa dicif acceptio. car. 112.
Tertia dicif variatio. car. 112.

C Seria tertia post tertiā dñicam in qua-
 dragesima. De reuerentia et obligatiōe filio-
 rum erga parentes. Sermo. 41. et hoc mō
 triplici. car. 114.
Primo ipsos diligēdo et timēdo. car. 114.
Scđo eis obediēdo et reuerendo. car. 115.
Tertio eis cōsiliando et subueniēdo. car. 115.
C Seria quarta post tertiā dñicam in qua-
 dragesima. De remuneratiōe parentes ho-
 norantiū. Sermo. 42. et hoc sub triplici cō-
 sideratione. car. 117.
Prima dñ promissio. car. 117.
Scđa dñ declaratio. car. 117.
Tertia dñ remuneratio. car. 117.
C Seria gnta post tertiā dñicam in q̄dra-
 gesima. De causatiōe filioz puerfoz. Ser-
 mo. 43. et h̄ sub triplici cōsideratiōe. car. 119.
Prima dñ filioz puerfoz cātio. car. 119.
Scđa dñ filioz deliquentiū correctio. car. 120.
Tertia dñ filioz puerfoz punitio. car. 120.
C Seria sexta post tertiā dñicam in quadra-
 gesima. De descriptione homicidij p̄bi-
 tione et multiplicatiōe. Sermo. 44. et h̄ sub
 triplici cōsideratiōe. car. 122.
Prima dñ homicidij clarificatio. car. 122.
Scđa dñ homicidij excusatio. car. 123.
Tertia dñ homicidij detestatio. car. 124.
C Sabbato post tertiā dñicā in quadragesi-
 ma. De casibus occidendi sine peccato.
 Sermo. 45. et hoc triplr̄. car. 124.
Primo iustitia intercedente. car. 125.
Scđo necessitate cogente. car. 126.
Tertio casu accidentie. car. 127.
C Dñica quarta in quadragesima de mane
 De grauitate et detestatiōe homicidij. Ser-
 mo. 46. et h̄ h̄z triplicē cōsideratiōe. car. 128.
Prima dñ grauatio. car. 128.
Scđa dñ punitio. car. 129.
Tertia dñ satisfactio. car. 129.
C Dñica eadē infra diem. De reprobatiōe
 mechie et fornicationis. Sermo. 47. de q̄
 tria videnda sunt. car. 130.
**Primū huius mādari p̄batio et fornicatio-
 nis reprobatio.** car. 130.
**Scđm gnālis relaxatio et matrimonij re-
 mediatio.** car. 131.
**Tertiū singularis obseruatio et corporalis
 remediatio.** car. 133.
C Seria scđa post dñicā in quadragesima.
 De institutione matrimonij p̄ma luxuria.
 Sermo. 48. de q̄ tria vidēda sunt. car. 134.

Primum de institutionis matrimonij tem-
 peratio. car. 134.
Secundum de institutionis matrimonij mul-
 tiplicatio. car. 135.
Tertium dicitur institutionis matrimonij origina-
 tio. car. 136.
Quarta post quartam dñicā in qdrage-
 sima. De diffinitione matrimonij quō dñ
 esse indiuisibile. Sermo. 49. et hoc sub tri-
 plici consideratione. car. 136.
Primum de singularitas. car. 137.
Secunda de legitimabilitas. car. 138.
Tertia de indissolubilitas. car. 139.
Quarta post quartam dñicā in qdrage-
 sima. De bonestate matrimonij quare ē
 licitum et meritorium. Sermo. 50. et hoc sub
 triplici cōditione. car. 140.
Prima vocatur gratum faciens. car. 140.
Secunda vocatur licens. car. 141.
Tertia vocatur merens. car. 141.
Quinta post dñicā in quadragesima.
 De modo seruando in matrimonio con-
 trabendo. Sermo. 51. in quo ponunt. 7. re-
 gule. car. 143.
Prima vocatur diuina volūtas. car. 143.
Secunda vtriusque equalitas. car. 144.
Tertia parentum bonitas. car. 145.
Quarta in vtroque probitas. car. 146.
Quinta amboꝝ libera voluntas. car. 146.
Secunda manifestabilitas. car. 146.
Septima filij maturitas. car. 146.
Sexta post quartam dñicā in qdrage-
 sima. De matrimonij inbonestate. Sermo
 52. quō triplici modo sedatur. car. 147.
Primo rōe iordinate affectōis. car. 147.
Secundo rōe nimie frequētatiōis. car. 148.
Tertio rōe circūstātiōis occasiōis. car. 148.
Sabbato post qrtā dñicā in qdrage-
 sima. De remedijs p̄ticularibus et luxuria. Ser-
 mo. 53. tria duplicata remedia his qui cō-
 matrimonij degūt et luxuria ponūt. car. 149.
Prima duo sunt oꝛo et future corruptiōis
 cōsideratio. car. 150.
Secunda glorie meditatio et corporis et anime
 afflictio. car. 151.
Tertia a propinjs occasiōib⁹ elongatio et
 diuini verbi contemplatio. car. 151.
Dñica de passione in mane. De furto pro-
 p̄e dñō. Sermo. 54. i q̄ tria anōtāt. car. 152.
Primum de furti quiditas. car. 152.
Secundum de furti detestabilitas. car. 153.

Tertium de furti excusabilitas. car. 155.
Dñica cadē infra dñc. de rapia scda furti sp̄e
 Ser. 55. et h sub triplici cōsideratiōe. car. 155.
Prima de rapine descriptio. car. 156.
Secunda de rapine absolutio. car. 156.
Tertia de rapine variatio. car. 157.
Quarta post dñicā de passione. De de-
 testatione et abominatione rapine. Sermo
 56. et hoc triplici via declarat. car. 158.
Primo via rōnis. car. 158.
Secundo via auctis. car. 159.
Tertia via exemplaritatis. car. 160.
Quinta post dñicā de passione. De q-
 ditate et entitate vsure. Sermo. 57. et h sub
 triplici cōsideratione. car. 160.
Prima de vsure descriptio. car. 160.
Secunda de vsure excusatio. car. 162.
Tertia dicitur vsure exclusio. car. 163.
Quarta post dñicā de passione. De re-
 probatione et criminatiōe vsure. Sermo. 58
 et hoc triplici via. car. 163.
Prima rōnibus nālibus. car. 163.
Secunda fundatis auctibus. car. 164.
Tertia diuersis exemplaritatibus. car. 166.
Quinta post dñicā de passione. De vsu-
 rarum defensione multiplicatiōe satisfactiōe
 Ser. 59. et h sub triplici cōsideratiōe. car. 166.
Prima de defensio. car. 166.
Secunda de multiplicatio. car. 168.
Tertia de satisfactio. car. 169.
Sexta post dñicā de passione. De abomi-
 natione et detestatione vsuraz. Sermo. 60.
 et hoc triplici rōne. car. 170.
Prima de rōe auersionis. car. 171.
Secunda de rōe p̄tationis. car. 172.
Tertia de rōe p̄ccipitationis. car. 172.
Sabbato post dñicā de passione. De fal-
 so testimonio siue mendatio. Sermo. 61. et
 hoc sub triplici cōsideratione. car. 173.
Prima de descriptio. car. 174.
Secunda de criminatio. car. 175.
Tertia de declaratio. car. 175.
Dñica palmarū in mane. De offensione
 mendacij in gnālī. Sermo. 62. et hoc sub tri-
 plici diuisione. car. 176.
Primo de mēdatō pietat⁹ et officioso. car. 177.
Secundo de mēdatō leuitat⁹ et iocoso. car. 178.
Tertio de mēdatō malignitatis et perni-
 tioso. car. 178.
Dñica cadē infra dñc. de offensione mē-
 dacij in particulari. Sermo. 63. et hoc q̄mz

ad tria gnā hominū.

car. 179.

Primum erit accusantium et testifican-
tium.

car. 179.

Secundum erit aduocantium et proci-
rantium.

car. 180.

Tertium erit iniuste iudicantium.

car. 181.

C Seria secunda maioris hebdomade: de ab-
hominatione et detestatione mediacij Ser-
mo. 64. et hac triplice ostendunt.

car. 182.

Primum evidens ratio.

car. 182.

Secundum grauis puniatio.

car. 183.

Tertium multiplex admonitio.

car. 183.

C Seria tertia maioris hebdomade: de faci-
turnitate noria Sermo. 65. et h sub triplici
consideratione.

car. 184.

Prima dicit eius conditio

car. 184.

Secunda dicitur eius offensio.

car. 185.

Tertia de eius comparatio.

car. 186.

C Seria quarta maioris hebdomade: de p-
hibitione concupiscentie uxoris alterius. Ser-
mo. 66. de qua tria declaranda sunt.

car. 186.

Primum de iuncta declaratio.

car. 187.

Secundum de particulari determinatio.

car. 187.

Tertium de singularis detestatio.

car. 189.

C Seria quinta in cena dñi. De concupiscentia
rei aliene. Sermo. 67. in quo similiter tria
videnda sunt.

car. 189.

Primum de iuncta consideratio.

car. 190.

Secundum de particularis declaratio.

car. 190.

Tertium de singularis detestatio.

car. 191.

C Seria sexta parasceue. De passione dñi et
eius morte. Sermo. 68. De qua tria occur-
runt consideranda.

car. 192.

Primum de acerbissima doloratio.

car. 193.

Secundum de afflictiva modificatio.

car. 196.

Tertium de vniuersal exēplificatio.

car. 200.

C Pars prima habet decem particulas in quibus probatur
dolorem xpi fuisse acerbissimum

Particula prima prime partis in qua probatur do-
lorem xpi fuisse acerbissimum ratione modifica-
tionis.

car. 193.

Particula secunda in qua idem probatur ratione co-
plexionis.

car. 194.

Particula tertia in qua idem probatur ratione oc-
casionis.

car. 194.

Particula quarta in qua idem probatur ratione ab-
breuiationis.

car. 194.

Particula quinta in qua idem probatur ratione p-
uationis.

car. 194.

Particula sexta in qua idem probatur ratione for-
nicationis.

car. 194.

Particula septima in qua idem probatur ratione
contritionis.

car. 195.

Particula octaua in qua idem probatur ratione
compassionis.

car. 195.

Particula nona in qua idem probatur ratione
offensionis.

car. 195.

Particula decima in qua idem probatur ratione
reuerberationis.

car. 195.

C Pars secunda habet decem particulas in quibus probatur
dolorem xpi fuisse ignominiosum.

car. 196.

Particula prima in qua probatur dolorem xpi
fuisse ignominiosum respectu ipsius crucifige-
tium.

car. 196.

Particula secunda in qua idem probatur propter
conditiones ipsius.

car. 196.

Particula tertia in qua idem probatur respectu
ipsius iuuentutis.

car. 197.

Particula quarta in qua idem probatur respectu
loci.

car. 197.

Particula quinta in qua idem probatur respectu
crucis.

car. 198.

Particula sexta in qua idem probatur respectu
multitudinis derisionum.

car. 198.

Particula septima in qua idem probatur re-
spectu temporis in quo est passus.

car. 198.

Particula octaua in qua idem probatur respectu
cruelitatis persecutorum.

car. 199.

Particula nona in qua idem probatur respectu
blasphemantium.

car. 199.

Particula decima in qua idem probatur ratione
societatis latronum.

car. 199.

C Pars tertia continet alias decem particulas
in quibus decem exemplaritates proponuntur
in passione dñi.

car. 200.

Particula prima in qua ponitur exemplaritas
adorationis et consecrat primum preceptum.

car. 200.

Particula secunda in qua ponitur exemplaritas
purificationis et consecrat secundum preceptum.

car. 200.

Particula tertia in qua ponitur exemplaritas
satisfactionis et consecrat tertium preceptum.

car. 201.

Particula quarta in qua ponitur exemplaritas
honorationis et consecrat quartum preceptum.

car. 201.

Particula quinta in qua ponitur exemplari-
tas reservationis et consecratur quintum pre-
ceptum.

car. 201.

Particula sexta in qua ponitur exemplari-
tas afflictionis et consecratur sextum pre-
ceptum.

car. 201.

Particula septima in qua ponitur exem-
plaritas probationis et consecratur septi-
mum preceptum.

car. 201.

Particula octaua in qua ponitur exemplari-
tas confessionis et consecratur octauum pre-
ceptum.

car. 201.

Particula nona in qua ponitur exemplari-
tas satisfactionis et consecratur nonum pre-
ceptum.

car. 201.

Particula decima in qua ponitur exemplari-
tas communionis et consecratur decimum pre-
ceptum.

car. 201.

Particula octaua in qua ponitur exem-
 plaritas verificationis et consecratur octa-
 uum preceptum. car. 202.
Particula nona in qua ponitur exemplari-
 tas despectionis et consecratur nonum pre-
 ceptum. car. 202.
Particula decima in qua ponitur exemplari-
 tas auersionis et consecratur decimum pre-
 ceptum. car. 202.
Sabbato sancto De annunciatione virgi-
 nis gloriose Sermo. 69. sub triplici confi-
 deratione. car. 203.
Prima dicit missionis temporatio car. 203.
Secunda dicit angeli nuntiatio car. 204.
Tertia dicitur persone ad quam mittitur
 conditio. car. 205.
Dominica resurrectionis De apparitio-
 nibus a christo factis in sua resurrectione Ser-
 mo. 70. et h triplici modo. car. 206.
Primo in generali. car. 206.
Secundo in particulari car. 207.
Tertio in comuni car. 208.
Seria secunda pasce De esse ipsius ani-
 me rationalis Sermo. 71. et hoc sub tripli-
 ci consideratione car. 210.
Prima dicitur entitas car. 210.
Secunda dicitur dignitas car. 211.
Tertia dicitur equalitas car. 211.
Seria tertia pasce. De diffinitione anime
 Sermo. 72. et h sub triplici comparatione. car. 211.
Primo per comparationem ad corpus. car. 212.
Secundo per comparationem ad animam et corpus. car. 213.
Tertio per comparationem ad vires quod agit
 in corpore. car. 214.
Seria quarta pasce. De numerositate animarum
 contra Auerroem. Sermo. 73. et hoc sub tripli-
 ci consideratione. car. 214.
Prima dicit vera probatio. car. 214.
Secunda dicit iniqua opinio car. 215.
Tertia dicit catholica ratio. car. 216.
Seria quinta pasce de dignitate anime rationalis
 Sermo. 74. et h sub triplici consideratione. car. 216.
Prima dicit a qua et de qua est creata. car. 217.
Secunda dicit quoniam et ubi est creata car. 218.
Tertia qualiter et ad quod est creata car. 218.
Seria sexta pasce uero de dignitate anime
 rationalis. Sermo. 75. et hoc sub triplici confi-
 deratione car. 219.
Prima dicit singularis estimatio car. 219.
Secunda dicit diligens custoditio car. 220.
Tertia dicit sublimis glorificatio car. 220.

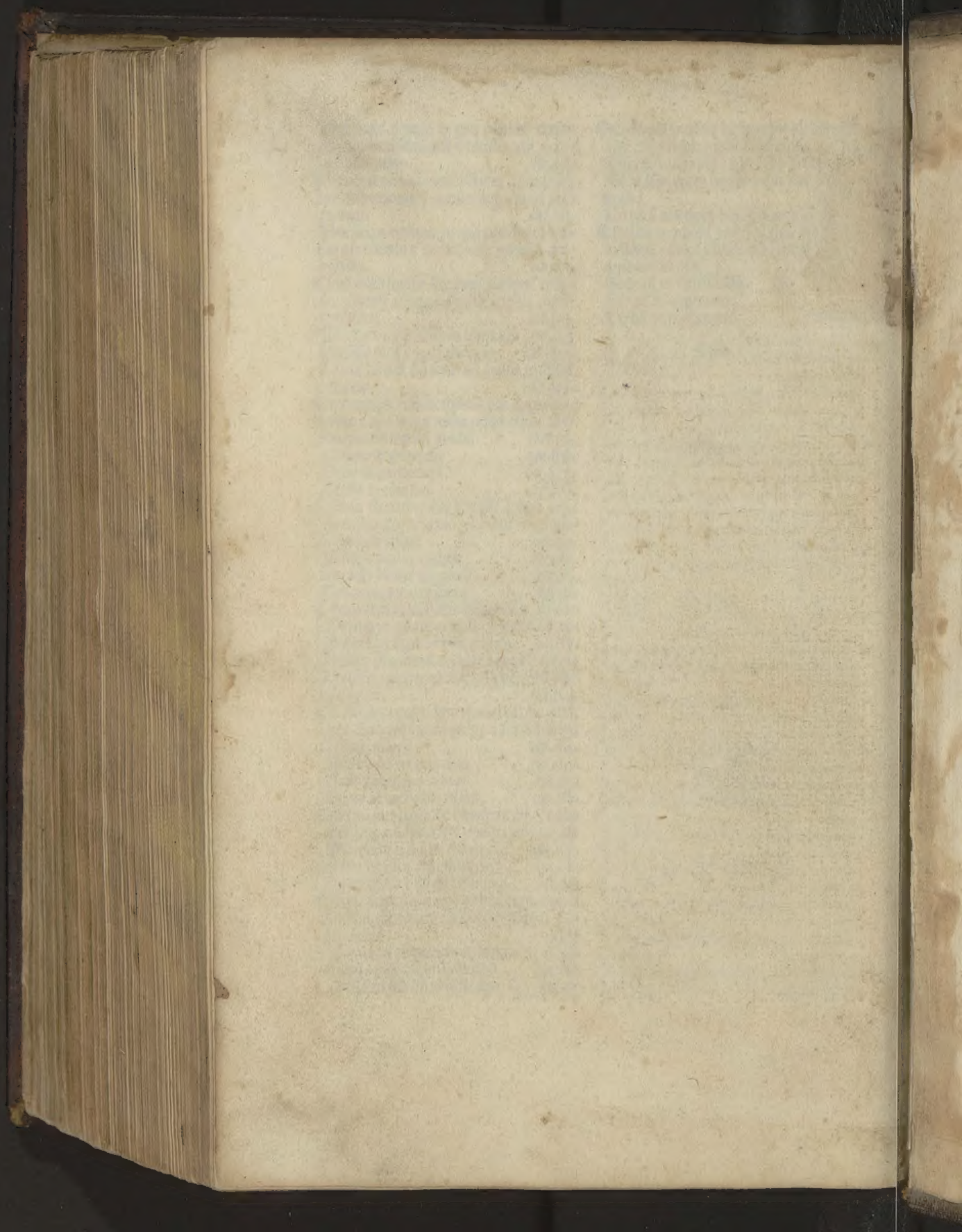
Sabbato in albis de imagine anime rationalis
 Sermo. 76. et h sub triplici consideratione. car. 221.
Prima si imago dei est naturaliter in ipso homine. car. 221.
Secunda si in omni homine et in uno plus quam
 in alio car. 222.
Tertia si magis in homine quam in angelo car. 222.
Dominica in octaua pasce de ipsa anima rationali
 quantum ad eius ornatum. Sermo. 77. et hoc
 quantum ad tria car. 223.
Primum de sanctificatio. car. 223.
Secundum de aggrauatio car. 225.
Tertium de preseruatio. car. 226.

Finis

Bibl. Jag.

BIBLIOTHECA
 VNIuersitatis
 JAGELLONICAE
 CRACOVIANAE

make
ar.ii.
ar.ii.
us q̄
ar.ii.
ar.ii.
onali
r boc
ar.ii.
ar.ii.
ar.ii.
ar.ii.

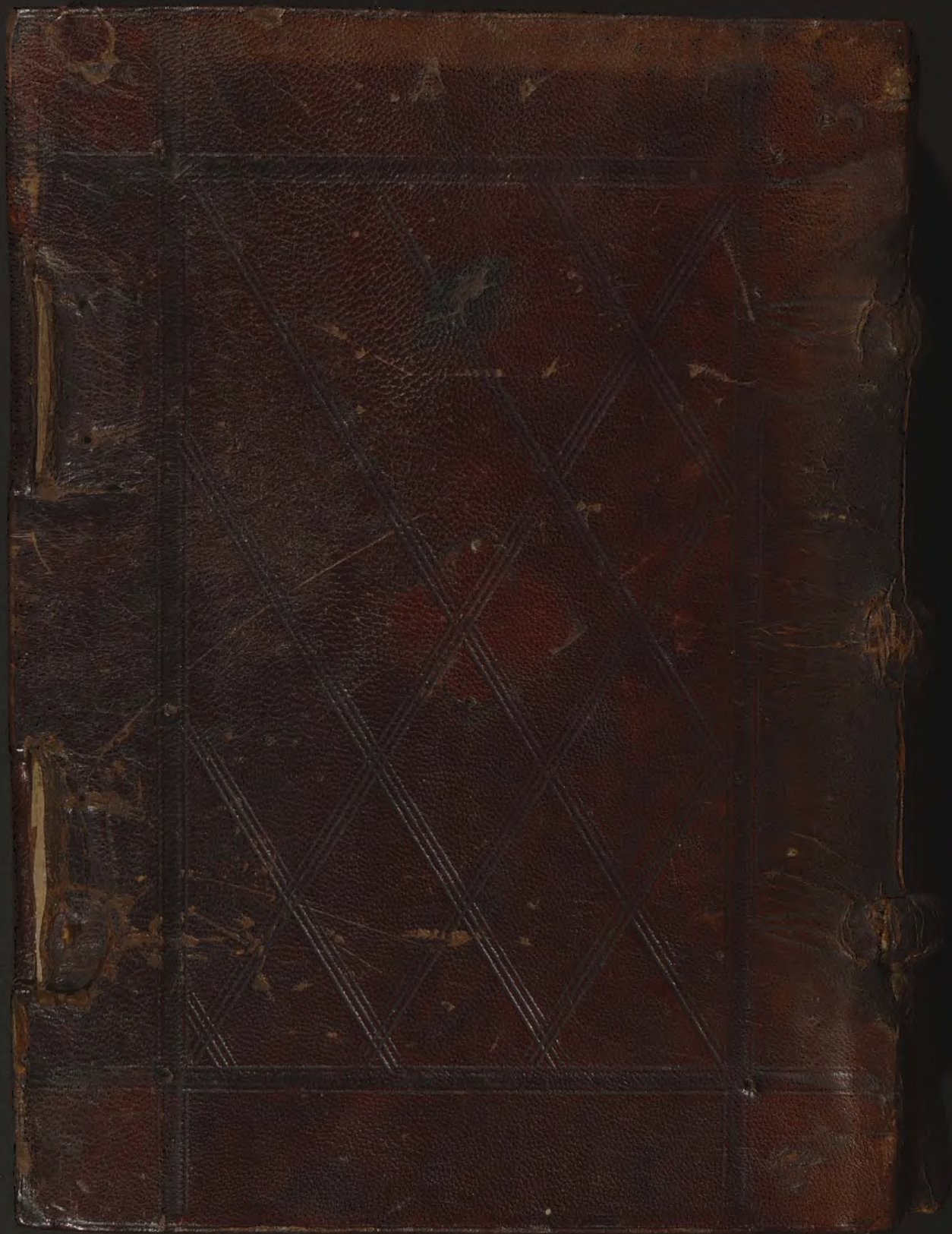




WYSTAWA OPRAWY
KSIĄŻKI - KRAKÓW
CZERWIEC/ LIPIEC 1925

WŁAŚCICIEL *Biblioteka Jagiellońska*
NR. KATALOGU WYSTAWY 31.

*Konserwacja oprawy
1990 r. - Bf*



Michael
de
H. S. obispo
1492